

В. Ульянов (Ленин)

Προλετάριοι όλων των χωρών, ενωθείτε!

ΛΕΝΙΝ

ΑΠΑΝΤΑ

ΠΛΗΡΗΣ ΕΚΔΟΣΗ

55

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΡΩΣΙΚΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ
ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΗΣΗ ΕΓΙΝΑΝ ΑΠΟ ΟΜΑΔΑ
ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΜΑΡΞΙΣΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Θ. ΛΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΕΓΙΝΕ ΜΕ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΤΟΥ ΚΟΜΜΟΥΝΙΣΤΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ
ΤΗΣ ΣΟΒΙΕΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

ИНСТИТУТ МАРКСИЗМА-ЛЕНИНИЗМА при ЦК КПСС

В. И. ЛЕНИН

ПОЛНОЕ СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

ИЗДАНИЕ ПЯТОЕ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
МОСКВА · 1977

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟΥ - ΛΕΝΙΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΕ ΤΟΥ ΚΚΣΕ

Β. Ι. ΛΕΝΙΝ

ΤΟΜΟΣ
55

Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς
1893 — 1922

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ»
ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ὁ πεντηκοστός πέμπτος τόμος τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν περιέχει γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς του γιά τήν περίοδο 1893-1922. Ὁ τόμος περιέχει γράμματα, σημειώματα καί τηλεγραφήματα τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού διασώθηκαν καί στάλθηκαν ἀπ' αὐτόν στήν μητέρα του Μ. Α. Οὐλιάνοβα, στή μεγαλύτερη ἀδελφή του Ἄννα Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα καί τόν ἄνδρα της Μάρκ Τιμοφέγεβιτς Ἐλιζάροφ, στόν ἀδελφό του Ντμίτρι Ἰλίτς Οὐλιάνοφ, στή μικρότερη ἀδελφή του Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα καί στήν γυναίκα του Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα Κρούπσκαγια.

Ὁ τόμος περιέχει 279 γράμματα, τηλεγραφήματα καί σημειώματα τοῦ Β. Ι. Λένιν. Σέ σύγκριση μέ τόν 37ο τόμο τῆς 4ης ἔκδοσης (γράμματα πρός τούς συγγενεῖς του), ἡ ἔκδοση αὐτή συμπληρώθηκε μέ τέσσερα καινούργια ντοκουμέντα, πού δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά: ἕνα κάρτ-ποστάλ πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα τῆς 20 τοῦ Ἰούλη 1904, πού γράφτηκε τόν καιρό ἐκδρομῆς στά βουνά τῆς Ἐλβετίας, δυό σημειώματα πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα, πού γράφτηκαν τό 1921 καί τό 1922 καί ἕνα τηλεγράφημα στόν Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, πού στάλθηκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1921. Στόν τόμο δημοσιεύεται ἐπίσης σημείωμα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα, πού γράφτηκε στά τέλη τοῦ Φλεβάρη — ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 8 τοῦ Μάρτη 1918 καί σημείωμα πρός τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα, πού γράφτηκε ἀργότερα ἀπό τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1919 — νωρίτερα ἀπό τίς 7 τοῦ Σεπτέμβρη 1920, τά ὁποῖα γιά πρώτη φορά ἔχουν συμπεριληφθεῖ στά Ἅπαντα τοῦ Β. Ι. Λένιν καί πού δημοσιεύτηκαν νωρίτερα στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXI καί XXXV.

Ὁ τόμος περιέχει δεκαέξι κοινά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Αὐτά εἶναι ἤ γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς

μέ ὑστερόγραφο τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, ἤ δικό του ὑστερόγραφο στά γράμματά της.

Τό μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τούς συγγενεῖς πρωτοδημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τό 1924, 1929 καί 1930, στή Λενινιστική Συλλογή τόμ. III, XXI, XXIV, XXXV, ἐκδίδονταν ἐπίσης σέ ἰδιαίτερες συλλογές «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς» τό 1930, 1931 καί 1934, πού τίς ἐπιμελήθηκε ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα καί ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα.

Τό περιεχόμενο καί ἡ σημασία τῶν γραμμάτων τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς συγγενεῖς δίνεται μέ βάθος καί ὁλοκληρωμένα στόν πρόλογο τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα στήν ἔκδοση τῆς συλλογῆς τοῦ 1930, καί στόν πρόλογο (ἄρθρο) τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα «Σχετικά μέ τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς» στήν ἔκδοση τῆς ἴδιας συλλογῆς στά 1931 καί 1934, πού δημοσιεύονται στήν ἀρχή αὐτοῦ τοῦ τόμου.

Τά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς συγγενεῖς του δέν περιέχουν μόνο πλούσιες βιογραφικές πληροφορίες. Ὁλόκληρη ἡ ζωή τοῦ Β. Ι. Λένιν ἦταν ἀφιερωμένη στήν ἐπαναστατική πάλη γιά τήν εὐτυχία τῶν ἐργαζομένων καί «ἡ ἀτομική του ζωή ἦταν ἀναπόσπαστη ἀπ' αὐτή τήν πάλη, ἀπό τή δουλιά γιά τήν ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου» (σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. XI). Στά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς συγγενεῖς του, ὅπως σωστά παρατηρεῖ ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα, βλέπουμε τήν ἀπήχηση τῆς πάλης γιά τή σωστή κατανόηση τοῦ μαρξισμοῦ, γιά τή σωστή ἐφαρμογή του στά διάφορα στάδια ἀνάπτυξης τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος, πάλη πού ἔκανε σέ ὅλη του τή ζωή» (σελ. XLVII).

Ἀνάμεσα στά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς συγγενεῖς του, πού ἔφτασαν σέ μᾶς, πιό πλατιά παρουσιάζονται ἡ περίοδος τῆς ἐξορίας στή Σιβηρία, τό 1900-1902, τό 1908-1910 καί τό 1912-1914. Στά γράμματα αὐτά φωτίζεται λεπτομερειακά ἡ ἱστορία τῆς συγγραφῆς καί ἔκδοσης τῶν κλασικῶν ἔργων «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», καί «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», καθώς καί ἡ δράση τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τήν ἵδρυση τῆς πρώτης πανρωσικῆς μαρξιστικῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα» καί ἡ περίοδος διαμονῆς τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς Λένιν στήν Πολωνία.

Στά παραρτήματα τοῦ τόμου δίνονται ἀποσπάσματα ἀπό ἕξι γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς συγγενεῖς του, πού βρέθηκαν στό φάκελλο τῆς ἀστυνομικῆς Διεύθυνσης τῆς Μόσχας καί 26 γράμματα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια, πού ἔγραψε στήν Μ. Α. Οὐλιά-

νοβα, Μ. Ι. Ούλιάνοβα καί στήν Α. Ι. Ούλιάνοβα - Έλιζάροβα. Σ' αὐτό τόν τόμο τά γράμματα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια συμπληρώθηκαν μέ δυό καινούργια γράμματα πρός τήν Μ. Α. Ούλιάνοβα, πού δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά: τῆς 19 τοῦ Αὐγούστου 1904 καί τῆς 17 τοῦ Ἀπρίλη 1915.

Τά γράμματα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια εἶναι πολύτιμη συμπλήρωση στά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν· τό μεγαλύτερο μέρος τους ἀφορᾶ τήν περίοδο τῆς ἐξορίας στή Σιβηρία καί τῆς ἐμιγκράτσιας. Στά γράμματα αὐτά ζωηρά καί χτυπητά περιγράφεται ἡ κοινή τους ζωή, ἡ δουλιά, ἡ ἀνάπαυση, οἱ συναντήσεις μέ τούς συντρόφους. Τά γράμματα τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα σάν νά ἐπεξηγοῦν τά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν, προβάλλουν μέ λεπτομέρειες τίς συνθῆκες ζωῆς τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, τά γεγονότα στήν οἰκογένεια, τόν τρόπο ζωῆς τους.

Ὅλα σχεδόν τά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού περιέχονται σέ τοῦτο τόν τόμο, δημοσιεύονται σύμφωνα μέ τά χειρόγραφα. Ἀποτελοῦν ἐξαίρεση τέσσερα γράμματα πού ἀπευθύνονται στήν Μ. Α. Ούλιάνοβα καί Α. Ι. Ούλιάνοβα - Έλιζάροβα (δημοσιεύονται σύμφωνα μέ τά ἀντίγραφα πού διατηρήθηκαν στούς φακέλλους τῆς Ἀστυνομικῆς Διεύθυνσης) καί τό τηλεγράφημα τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα τῆς 10 τοῦ Ἰούλη 1919 (δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο).

* * *

Σέ τούτη, τήν 5η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, ἔχουν συμπεριληφθεῖ 9 χιλιάδες περίπου ντοκουμέντα, ἀπ' αὐτά περισσότερα ἀπό τά μισά δέν μπῆκαν στίς προηγούμενες ἐκδόσεις, περίπου 1100 ἐργασίες δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά.

Οἱ τόμοι 1-34 τῶν Ἁπάντων περιέχουν ἔργα πού ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν ἀπό τό 1893 μέχρι τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1917. Στούς τόμους 35-45 μπῆκαν ἐργασίες πού γράφτηκαν ὕστερα ἀπό τή Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. Οἱ ἑπόμενοι δέκα τόμοι (46-55) ἀποτελοῦνται ἀπό γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν. Στόν προτελευταῖο, 54ο τόμο, ἐκτός ἀπό τά γράμματα, ὑπάρχει ἕνα ξεχωριστό μέρος ἀπό ντοκουμέντα διάφορου χαρακτήρα, πού ἀνακαλύφθηκαν ὕστερα ἀπό τήν ἔκδοση τῶν ἀντίστοιχων τόμων καί ἔχουν συμπεριληφθεῖ σέ τούτη τήν ἔκδοση συμπληρωματικά.

Τά πολυάριθμα ντοκουμέντα πού μπῆκαν γιά πρώτη φορά στά Ἅπαντα τοῦ Β. Ι. Λένιν καί δημοσιεύτηκαν γιά πρώτη φορά,

συμπληρώνουν γνωστές λενινιστικές ἐργασίες καί ἀντανακλοῦν τήν πολύπλευρη θεωρητική καί ὀργανωτική δραστηριότητα τοῦ Β. Ι. Λένιν

Ἡ ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀποτελεῖ λαμπρή ἐκδήλωση τῆς φροντίδας τοῦ Κομμουνιστικοῦ κόμματος τῆς Σοβιετικῆς Ἕνωσης γιά τήν ἔκδοση τῆς λενινιστικῆς ἰδεολογικῆς κληρονομιᾶς, τῆς προσοχῆς του στήν ὑπόθεση τῆς προπαγάνδισης τοῦ λενινισμοῦ.

Τό ΚΚΣΕ θεωρεῖ τήν ἔκδοση τῶν ἐργασιῶν τοῦ μεγάλου Λένιν διεθνιστικό του καθῆκον. Τά ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν εἶναι ἀνεκτίμητο κτῆμα ὄχι μόνο τοῦ σοβιετικοῦ λαοῦ, ἀλλά καί ὅλης τῆς προοδευτικῆς ἀνθρωπότητας. Ὁ λενινισμός εἶναι ἡ ἰδεολογική βάση διαπαιδαγώγησης τῶν ἐργαζομένων στό πνεῦμα τοῦ κομμουνισμοῦ καί τοῦ προλεταριακοῦ διεθνισμοῦ. Τά ἔργα τοῦ Β. Ι. Λένιν ἐξοπλίζουν τούς κομμουνιστές, τίς λαϊκές μάζες ὅλων τῶν χωρῶν στήν πάλη τους γιά τήν εἰρήνη, τή δημοκρατία, τό σοσιαλισμό καί τόν κομμουνισμό. Ἡ ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν ἔχει σπουδαιότατη σημασία γιά τό διεθνές κομμουνιστικό καί ἐργατικό κίνημα.

Τό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ
τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ» ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ 1930

Τά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού δημοσιεύονται πιό κάτω, ἀπευθύνονται κυρίως στήν μητέρα του, τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί στήν ἀδελφή του Μαρία Ἰλίνιτσνα * καί πιάνουν τήν περίοδο ἀπό τό 1894 ὥς τό 1917 **, δηλ. τήν περίοδο πού μεσολαβεῖ ἀπό τά πρῶτα χρόνια τῆς ἐπαναστατικῆς δράσης τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὥς τήν ἐπιστροφή του στή Ρωσία ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη. Σ' αὐτή τήν περίοδο, σχεδόν ἕνα τέταρτο τοῦ αἰώνα, ἐμφανίστηκε καί διαμορφώθηκε τό Κόμμα μας. Καί σέ ὅλη αὐτή τήν ἔνδοξη εἰκοσπεντάχρονη περίοδο, ἐπικεφαλῆς αὐτοῦ τοῦ Κόμματος ἦταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, αὐτός τό καθοδηγοῦσε, αὐτός τό γαλουχοῦσε. Ὅλη ἡ ζωή του ἦταν ἀφιερωμένη στήν ἐπαναστατική πάλη, ἡ ἀτομική του ζωή ἦταν ἀναπόσπαστη ἀπ' αὐτή τήν πάλη, ἀπό τή δουλιά γιά τήν ὑπόθεση τοῦ προλεταριάτου.

---

* Ἄν καί τό περιεχόμενο αὐτῶν τῶν γραμμάτων προοριζόταν συνήθως γιά ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειάς μας, ἤ τουλάχιστον γι' αὐτά πού στή συγκεκριμένη στιγμή ζοῦσαν μαζί, «γιά νά ἀποφεύγονται οἱ ἐπαναλήψεις».

** Σ' αὐτή τή συλλογή δέν μπῆκε ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μέ τούς συγγενεῖς στήν περίοδο τῆς ἐξορίας του (βλ. «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3, 4, 5, 6 καί 8 τοῦ 1929) καί τοῦ 1896, ὅταν ὁ Β. Ι. Λένιν βρισκόταν στά κρατηρήρια τῆς Πετρούπολης (ἀπό τίς 9/XII. 1895 — 29/I. 1897, μέ τό παλιό ἡμερολόγιο)· σχεδόν σέ ὅλο αὐτό τό διάστημα εἶχε τακτικά ἐπισκεπτήρια τῆς μητέρας του καί τῶν ἀδελφῶν του καί ἡ προσωπική του ἀλληλογραφία μαζί τους ἦταν ἀσήμαντη (βλ. τό ἄρθρο τῆς Α. Ι. Ἐλιζάροβα - Οὐλιάνοβα «Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στή φυλακή», στό τεῦχ. 3 τοῦ «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τοῦ 1924 καί τά συνημμένα στό ἄρθρο αὐτό δυό γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς Λένιν τοῦ 1896). Ἀπό τό Νοέμβρη τοῦ 1905 μέχρι τό Δεκέμβρη τοῦ 1907 ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ζοῦσε στήν Πετρούπολη ἤ στή Φιλλανδία, ἔβλεπε συχνά τούς δικούς του καί σχεδόν ποτέ δέν τούς ἔγραφε. Ἐκτός ἀπ' αὐτό ὑπάρχει ἀκόμη μιά σειρά ἀπό γράμματα πρός τήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα καί στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ἰδιαίτερα στήν περίοδο πού ἡ Μαρία Ἰλίνιτσνα ζοῦσε στό ἐξωτερικό. Αὐτά τά γράμματα θά δημοσιευτοῦν συμπληρωματικά. (Τά γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού ἀναφέρει ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα, μπῆκαν σέ τοῦτο τόν τόμο. *Ἡ Σύντ.)*

Ἄν ὅμως ἔχουμε πλήρη συλλογή τῶν Ἁπάντων τοῦ Λένιν καί ἀρκετά μεγάλη φιλολογία γιά τό λενινισμό (καί ἐπιστημονικο-ἐρευνητική, καί ἐκλαϊκευτική), ὁ Λένιν ὅμως σάν ἄνθρωπος, μέ τή φωτεινή πολύπλευρη προσωπικότητά του, ἔχει περιγραφεῖ ὥς τώρα πάρα πολύ ἀμυδρά ἤ δέν περιγράφηκε καθόλου.

Τά γράμματα πού προσφέρονται στόν ἀναγνώστη, συμπληρώνουν *ἐνμέρει* αὐτό τό κενό. Ἀπ' αὐτά μπορεῖ νά κρίνει κανείς, *ὥς ἕνα βαθμό,* γιά τόν τρόπο ζωῆς τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, γιά τίς συνήθειές του, τίς κλίσεις του, γιά τίς σχέσεις του μέ τούς ἀνθρώπους, κτλ. Ὥς ἕνα βαθμό εἴμαστε ἐπιφυλακτικοί. Γιατί, πρῶτα ἀπόλα κάθε ἄλλο παρά συμπληρωμένη εἶναι ἡ συλλογή αὐτή τῶν γραμμάτων του πρός τούς συγγενεῖς γιά τήν περίοδο πού γίνεται λόγος. Μέ τίς συχνές μετακομίσεις ἀπό πόλη σέ πόλη, μέ τίς πολυάριθμες ἔρευνες καί συλλήψεις, στίς ὁποῖες ὑποβάλλονταν πότε τό ἕνα καί πότε τό ἄλλο μέλος τῆς οἰκογένειάς μας, πολλά ἀπό τά γράμματά του ἤ ἔπεσαν στά χέρια τῆς ἀστυνομίας καί δέν ἐπιστράφηκαν *, ἤ χάθηκαν ἀπό ἄλλη αἰτία. Συχνές ἦταν καί οἱ περιπτώσεις πού χάνονταν τά γράμματα στό δρόμο, ἰδιαίτερα στή διάρκεια τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου. Γι' αὐτό τό λόγο τό ἴδιο ζήτημα ἐπαναλαμβάνεται σέ μερικά γράμματα συνέχεια. Παράλληλα, τά γράμματα αὐτά φέρνουν τή σφραγίδα τοῦ ἀστυνομικοῦ καθεστῶτος πού ἐπικρατοῦσε στόν καιρό τοῦ τσαρισμοῦ. Εἶναι ἀλήθεια πώς ὅλη τήν ἀλληλογραφία πού ἀφοροῦσε τήν πρακτική δουλιά (ὅλες τίς εἰδήσεις γιά τά ἐπαναστατικά γεγονότα, τή ζωή τοῦ Κόμματος κτλ.) τήν κάναμε τά χρόνια ἐκεῖνα συνωμοτικά, μέ συμπαθητική μελάνη, γράφοντας συνήθως μέσα στά βιβλία καί περιοδικά, στέλνοντάς τά σέ ξένες «ἀχρωμάτιστες» διευθύνσεις **. Ἡ ἀτομική ὅμως ζωή μας καί ἡ ἐπαναστατική δουλιά συνδέονταν τόσο στενά, ὥστε ἡ προσωπική νόμιμη ἀλληλογραφία μας ἀναμφίβολα ὑπόφερε πολλά καί περικόπτονταν ἀπό μᾶς ἐξαιτίας τοῦ ἀστυνομικοῦ καθεστῶτος. Καί δέν εἶναι τυχαῖο ὅτι ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔγραφε σ' ἕνα γράμμα του στήν ἀδελφή του, τή Μαρία Ἰλίνιτσνα, στή Βόλογκντα, ὅπου ἐκείνη τήν ἐποχή ἦταν ἐξορισμένη: «εἶναι πιά πολύ δύσκολο στή θέση πού βρισκόμαστε (κι' ἐσύ κι' ἐγώ ἰδιαίτερα) νά ἀλληλογραφοῦμε ὅπως θέλουμε» ***.

---

* Ἔτσι, στό Κεντρικό Ἀρχεῖο βρήκαμε περιλήψεις ἀπό ἕξι γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, συνημμένα στό φάκελλο τῆς Ἀστυνομικῆς διεύθυνσης τῆς Μόσχας σάν «ἀποδεικτικά στοιχεῖα». Τά ἀποσπάσματα αὐτά τά παραθέτουμε σέ παράρτημα. (Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 385-386. *Ἡ Σύντ.).*

** Φυσικά, τά γράμματα αὐτά δέν ἦταν δυνατό νά φυλαχτοῦν στή Ρωσία, κι' ἕνα μόνο μέρος τους διασώθηκε σέ ἀντίγραφα πού εἶχαν γίνει στό ἐξωτερικό.

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 354. *Ἡ Σύντ.*

Κι' αὐτό δέν ἀφοροῦσε μόνο τήν Μαρία Ἰλίνιτσνα, ἀλλά καί ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειάς μας, γιατί συγγενεύαμε μέ τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὄχι μόνο ἐξ αἵματος, ἀλλά καί στίς ἀντιλήψεις καί στίς πεποιθήσεις. Ὅλοι τους (καί ὁ ἄνδρας τῆς Ἄννας Ἰλίνιτσνα — ὁ Μ.Τ. Ἐλιζάροφ) ἦταν τότε σοσιαλδημοκράτες, ἀνῆκαν στήν ἐπαναστατική πτέρυγα τοῦ Κόμματος, ὅλοι τους σέ μεγάλο ἤ μικρό βαθμό ἔπαιρναν μέρος στήν ἐπαναστατική δουλιά, ἐνδιαφέρονταν ζωηρά γιά τή ζωή τοῦ Κόμματος, χαίρονταν γιά τίς ἐπιτυχίες του, πονοῦσαν γιά τίς ἀποτυχίες του. Ἀκόμη καί ἡ μητέρα μας, πού γεννήθηκε τό 1835 καί ἡ ὁποία στά τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ 1890-1900, ὅταν οἱ ἔρευνες καί οἱ συλλήψεις στήν οἰκογένειά μας γίνονταν πολύ συχνά, ἦταν πιά περισσότερο ἀπό 60 χρονῶν, ἔβλεπε μέ πλήρη συμπάθεια τήν ἐπαναστατική μας δράση.

Ὅλη ἡ νόμιμη ἀλληλογραφία τῶν ἐπαναστατῶν λογοκρινόταν, καί ἀναγκαζόμασταν νά καταφεύγουμε σέ διάφορα ὑπονοούμενα, συνθηματικά σημεῖα κτλ. γιά νά θίξουμε μέ τόν ἕνα ἤ τόν ἄλλο τρόπο τά ζητήματα πού μᾶς ἐνδιέφεραν, νά κάνουμε γνωστό ὅτι πήραμε τό ἄλφα ἤ βῆτα παράνομο γράμμα, νά ρωτήσουμε γιά τούς γνωστούς μας κτλ.

Ὁ ἀναγνώστης θά δεῖ ὅτι τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, πού στέλνονταν κατευθείαν στήν μητέρα, στήν ἀδελφή ἤ στόν ἀδελφό, δέν ἔχουν σχεδόν ὀνόματα καί ἐπώνυμα — αὐτό θά μποροῦσε νά δημιουργήσει μπελάδες γιά τό πρόσωπο, τό ἐπώνυμο τοῦ ὁποίου θά ἀναφερόταν σέ ἕνα τέτιο γράμμα. Καί φυσικά, δέν εἴχαμε τήν παραμικρότερη πρόθεση νά βάλουμε, στήν καλύτερη περίπτωση, σέ μπελάδες ὁποιονδήποτε. Κι' ἄν παρόλα αὐτά στά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς συναντῶνται ὀνόματα καί πιό ἀραιά ἐπώνυμα, αὐτά εἶναι ὀνόματα συντρόφων καί γνωστῶν, μέ τούς ὁποίους ἡ γνωριμία μας μαζί τους κι' ἔτσι ἦταν γνωστή στήν ἀστυνομία γιά διάφορους λόγους (ἐξορία μαζί γιά τήν ἴδια ὑπόθεση, σπουδές στό ἴδιο ἐκπαιδευτικό ἵδρυμα κτλ.), ἤ στηριζόταν σέ καθαρά ἐπιχειρησιακές σχέσεις (ἐπώνυμα ἐκδοτῶν, βιβλιοπωλῶν κτλ.). Γιά νά ἀποφύγει νά ἀναφέρει τό ἐπώνυμο κάποιου λίγο-πολύ νόμιμου γνωστοῦ, γιά τόν ὁποῖο ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἤθελε νά κάνει γνωστό κάτι, νά στείλει χαιρετισμούς κτλ. κατάφευγε πολύ συχνά στά γράμματα αὐτά σέ παρατσούκλια καί ἐπεξηγήσεις, πού εἶχαν σχέση μέ τό ἕνα ἤ τό ἄλλο γνωστό σέ μᾶς πράγμα ἤ γεγονός. Ἔτσι, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὀνομάζει «ἱστορικό» (ἔχοντας ὑπόψη τίς ἱστο-

ρικές έργασίες του) τόν Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ, μέ τόν όποϊο εἶχε κάποτε — μέσω τῆς Ἄννας Ἰλίνιτσνα καί τῆς Μαρίας Ἰλίνιτσνα — συχνή ἀλληλογραφία *.

Στέλνοντας χαιρετισμούς στόν Β. Β. Βορόβσκι, πού ἦταν ἐξόριστος στή Βόλογκντα μαζί μέ τήν Μαρία Ἰλίνιτσνα, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει: «Χαιρετισμούς στούς πολωνούς φίλους μέ τήν εὐχή νά βοηθοῦν μέ κάθε τρόπο» **. Μέ τόν «κινέζο ταξιδιώτη» ἐννοεῖ τόν Α. Π. Σκλιαρένκο, πού ὑπηρετοῦσε τότε στούς σιδηροδρόμους τῆς Μαντζουρίας. Μέ τό «τόν κύριο πού πέρυσι κάναμε βαρκάδα» *** ἐννοοῦσε τόν Β. Α. Λεβίτσκι κτλ.

Ἀλληγορικά ἔπρεπε νά γράφουμε καί γιά τήν ἀποστολή τῶν παράνομων ἐκδόσεων, τή συνωμοτική ἀλληλογραφία, τά βιβλία πού εἶχαν ἐπιστολές μέ συμπαθητική μελάνη κτλ.

Στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη 1900, αὐτή πού γράφει τίς γραμμές αὐτές, ἔστειλε στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό ἐξωτερικό μέ τόν Γκ. Μπ. Κράσιν, πού ἔφευγε ἐκεῖ, τό «Μανιφέστο τοῦ Κόμματος τῶν σοσιαλιστῶν-ἐπαναστατῶν», πού τό ἔχωσε γιά συνωμοτικούς λόγους σέ ἕνα ἄλμπουμ μέ κάτι φωτογραφίες. Τό δέμα αὐτό προκάλεσε μεγάλη χαρά στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί στό γράμμα τῆς 16. Ι. 1901 γράφει: «Εὐχαριστῶ πολύ γιά τά βιβλία πού μοῦ στάλθηκαν καί ἰδιαίτερα γιά τίς ἐξαιρετικά ὡραῖες καί ἐνδιαφέρουσες φωτογραφίες πού ἔστειλε ὁ ἐξάδελφος ἀπό τή Βιέννη. Πολύ θά ἤθελα νά παίρνω πιό συχνά τέτια δῶρα» ****.

Ἡ «Ἴσκρα» καί οἱ ἄλλες παράνομες ἐκδόσεις στέλνονταν στή Ρωσία, μεταξύ τῶν ἄλλων, μέσα σέ φακέλλους σέ «ἀχρωμάτιστες» νόμιμες διευθύνσεις. Τέτιες διευθύνσεις δίναμε καί γιά νά πάρουμε διάφορα βιβλία πού μᾶς χρειάζονταν. Καί μερικές φορές στά νόμιμα γράμματα ἀναφερόταν ἡ ἀποστολή ἑνός τέτιου δέματος γιά νά μποροῦμε ἔγκαιρα νά ζητᾶμε πληροφορίες ἀπό τόν παραλήπτη. Εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι τέτια εἴδηση ὑπάρχει καί στά παρακάτω λόγια τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς (γράμμα τῆς 14. XII. 1900):

---

* Ἀπό τήν ἀλληλογραφία αὐτή διασώθηκε, δυστυχῶς, μόνο ἕνα γράμμα τῆς 16/XII. 1909. Βλ. Ἄπαντα Λένιν, τόμ. XIV, ρωσ. ἔκδοση, σελ. 212-216. (Ἀπό τήν ἀλληλογραφία τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τόν Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ διασώθηκαν δυό γράμματα τῆς 2 καί 16 τοῦ Δεκέμβρη 1909. Βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ. τόμ. 47ος, σελ. 223-225, 226-232. *Ἡ Σύντ.)*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 340. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 194 καί 211. *Ἡ Σύντ.*

**** Στό ἴδιο, σελ. 200. *Ἡ Σύντ.*

«Σοῦ ἔστειλα στίς 9 τοῦ μήνα, θυμᾶμαι, τό πραγματάκι πού σ' ἐνδιαφέρει». «Πολύ χάρηκε ὁ Βολόντια γιά τό μεγάλο γράμμα σου — γράφει ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα στό γράμμα τῆς 8. II. 1916. Ἐλπίζω νά μᾶς ξαναγράψεις» *. Ἐπειδή ἡ νόμιμη ἀλληλογραφία δέν εἶχε ποτέ μεγάλες διαστάσεις, καί στή διάρκεια τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ὅταν εἶχε γραφτεῖ αὐτό τό γράμμα, ἀλληλογραφούσαμε κυρίως μέ κάρτ-ποστάλ καί μάλιστα μέ συστημένα, γιατί πολλά γράμματα χάνονταν, οἱ λέξεις πού παραθέσαμε ὑπονοοῦν, προφανῶς, τήν ἀποστολή ἑνός γράμματος παράνομου γραμμένου σέ βιβλίο.

Τό 1900, τήν πρώτη περίοδο τῆς παραμονῆς τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό ἐξωτερικό, ὅταν ἀκόμη δέν ἤξερε ἄν θά μποροῦσε νά ἐγκατασταθεῖ σταθερά ἐκεῖ, γιά συνωμοτικούς λόγους δέν μᾶς ἔδινε τή δική του διεύθυνση γιά τήν ἀλληλογραφία, καί ὅταν ζοῦσε στήν Ἐλβετία ἤ στό Μόναχο, ἐμεῖς τοῦ γράφαμε στό Παρίσι ἤ στήν Πράγα. Ἔτσι, στό γράμμα του τῆς 2. II. 1901 μᾶς κάνει γνωστή τή νέα του διεύθυνση, προσθέτοντας ὅτι «μετακόμισα μαζί μέ τόν σπιτονοικοκύρη μου» **. Ὁ Φράντς Μοντράτσεκ, στή διεύθυνση τοῦ ὁποίου πήγαιναν τά γράμματά μας, πραγματικά εἶχε μετακομίσει σέ νέο διαμέρισμα, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὅμως ἐξακολουθοῦσε νά ζεῖ στό Μόναχο, στό παλιό σπίτι.

Ἕνα ἀπό τά χαρακτηριστικά τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἦταν ἡ μεγάλη του τάξη καί ἀκρίβεια, καθώς καί ἕνα πνεῦμα αὐστηρῆς οἰκονομίας στή δαπάνη τῶν χρημάτων γενικά, καί εἰδικά στά ἀτομικά του ἔξοδα. Αὐτά τά προτερήματα, πιθανόν, νά τά κληρονόμησε ἀπό τήν μητέρα, πού τῆς ἔμοιαζε σέ πολλά γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα. Καί ἡ μητέρα μας — ἀπό τή μητρική της καταγωγή — ἦταν γερμανίδα, καί τά γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα, πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω, σέ μεγάλο βαθμό προσιδίαζαν σ' αὐτή.

Πόσο οἰκονόμος ἦταν στά χρήματα καί πόσο φειδωλός στά ἔξοδά του ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς φαίνεται ἀπό τό γράμμα του τῆς 5. X. 1895 ***.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 197 καί 456. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 205. *Ἡ Σύντ.*

*** Πρόκειται γιά τό γράμμα τῆς 5 τοῦ Ὀχτώβρη 1893 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 1-2). *Ἡ Σύντ.*

«Τώρα γιά πρώτη φορά στήν Πετρούπολη κράτησα βιβλίο ἐσόδων καί ἐξόδων, γιά νά δῶ πόσα ξοδεύω στήν πραγματικότητα. Ἀποδείχτηκε ὅτι σ' ἕνα μήνα, ἀπό τίς 28/VIII μέχρι 27/IX, ξόδεψα συνολικά 54 ρ. καί 30 καπίκια, χωρίς νά ὑπολογίζω τήν πληρωμή γιά διάφορα πράγματα (περίπου 10 ρ.) καί τά ἔξοδα γιά μιά δίκη, (ἐπίσης 10 ρ. περίπου), τήν ὁποία ἴσως νά ἀναλάβω. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀπό αὐτά τά 54 ρούβλια ἕνα μέρος τῶν ἐξόδων εἶναι τέτιο πού δέν ἐπαναλαμβάνεται κάθε μήνα (γαλότσες, ροῦχα, βιβλία, ἀριθμητήρας κτλ.), ἀλλά κι' ἄν ἀφαιρεθοῦν αὐτά (16 ρ.), πάλι τά ἔξοδα εἶναι ὑπερβολικά — 38 ρούβλια τό μήνα. Τό πράγμα εἶναι καθαρό, ἔκανα ἀπλόχερη ζωή: μόνο στό τράμ μέ ἄλογα, λογουχάρη, ξόδεψα τό μήνα 1 ρ. καί 36 καπίκια. Ἴσως σιγά σιγά νά προσαρμοστῶ καί τότε θά ξοδεύω λιγότερα».

Καί πραγματικά ἔκανε οἰκονομία, ἰδιαίτερα ὅταν δέν εἶχε δικούς του πόρους καί ἀναγκαζόταν νά καταφεύγει στήν «ἐπιδότηση», ὅπως ἔλεγε τή βοήθεια τῆς μητέρας σέ χρήματα. Ἔκανε τόση μεγάλη οἰκονομία, πού δέν ἀγόραζε ἀκόμη καί τήν ἐφημερίδα «Ρούσκιγε Βέντομοστι» *, ὅταν ζοῦσε στήν Πετρούπολη τό 1893, ἀλλά τή διάβαζε στή Δημοτική βιβλιοθήκη «μέ 2 ἐβδομάδες καθυστέρηση». «Ἴσως γραφτῶ συνδρομητής της, ὅταν θά βρῶ δουλιά ἐδῶ» **, ἔγραφε στήν ἀδελφή του.

Τό γνώρισμα αὐτό τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔμεινε σέ ὅλη τή ζωή του καί διακρινόταν καθαρά ὄχι μόνο στά χρόνια πού στή Ρωσία δέν εἶχε δικούς του πόρους, ἤ ὅταν δέν κατόρθωνε στήν προσφυγιά νά βρεῖ ἐκδότη γιά τά ἔργα του (ἀρκεῖ νά ἀναφέρουμε μόνο τό γεγονός ὅτι τό «Ἀγροτικό ζήτημα» ἔμεινε στό συρτάρι 10 ὁλόκληρα χρόνια καί μόνο τό 1917 κυκλοφόρησε) καί ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς βρισκόταν κάποτε κυριολεκτικά σέ κρίσιμη θέση (βλ. λογουχάρη τό γράμμα του πρός τόν σ. Σλιάπνικοφ τό IX - 1916 ***), ἀλλά καί τότε πού ἡ οἰκονομική του κατάσταση ἦταν πλήρως ἐξασφαλισμένη, δηλ. ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ 1917.

Ἐκεῖ ὡστόσο πού δυσκολευόταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς νά κάνει οἰκονομία ἦταν τά βιβλία. Τά χρειαζόταν γιά τή δουλιά του, γιά νά εἶναι ἐνήμερος μέ τήν ξένη καί ρωσική πολιτική καί οἰκονομία κτλ. κτλ.

---

* «Ρούσκιγε Βέντομοστι» ἦταν ἐκείνη τήν ἐποχή ἡ πιό εὐπρεπής καί ἐνδιαφέρουσα ἀπό ὅλες τίς ἀστικές ἐφημερίδες.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 2. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. Ἅπαντα, τόμ. 49ος, σελ. 302. *Ἡ Σύντ.*

«Νιώθω φοβερά ἄσχημα, — γράφει στό γράμμα πρός τή μητέρα του τῆς 29. VIII. 1895 ἀπό τό Βερολίνο — βλέποντας ὅτι πάλι ἔχω «δυσκολίες» μέ τά οἰκονομικά: ὁ «πειρασμός» τῆς ἀγορᾶς βιβλίων κτλ. εἶναι τόσο μεγάλος, ὥστε ὁ διάβολος ξέρει ποῦ πᾶνε τά χρήματα» *. Ἀλλά καί στό ζήτημα αὐτό προσπαθοῦσε νά περιορίζει τόν ἑαυτό του, κυρίως πηγαίνοντας νά δουλεύει στή βιβλιοθήκη, πολύ περισσότερο πού αὐτό τοῦ πρόσφερε, ὅταν ἦταν στήν ἀλλοδαπή καί πιό ἤρεμη ἀτμόσφαιρα γιά τή δουλιά του: μακριά ἀπό τά σύρτα - φέρτα καί τίς ἀτέλειωτες κουραστικές συζητήσεις, τίς τόσο χαρακτηριστικές γιά τούς πρόσφυγες, πού ἔπληττα ἀπό τήν ἀσυνήθιστη, τήν ξένη γιά ἐκείνους ἀτμόσφαιρα καί ἀγαποῦσαν νά ξεσπᾶνε μέ τό κουβεντολόι.

Στό μεταξύ ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς χρησιμοποιοῦσε τίς βιβλιοθῆκες ὄχι μόνο στό ἐξωτερικό, ἀλλά καί ὅταν ζοῦσε στή Ρωσία. Σέ ἕνα γράμμα του ἀπό τήν Πετρούπολη γράφει στήν μητέρα του ὅτι εἶναι εὐχαριστημένος ἀπό τό νέο δωμάτιό του πού δέν βρίσκεται «μακριά ἀπό τό κέντρο (λογουχάρη 15 λεπτά ὅλο κι' ὅλο βάδισμα μέχρι τή βιβλιοθήκη)» **. Πηγαίνοντας γιά τήν ἐξορία, ἀκόμη καί τίς λίγες μέρες πού ἔμεινε στή Μόσχα, τίς χρησιμοποίησε γιά δουλιά στό Μουσεῖο Ρουμιάντσεφ. Καί στό Κρασνογιάρσκ, ὅπου ἔμεινε λίγο καιρό περιμένοντας νά ἀρχίσει ἡ ναυσιπλοΐα στό Γενισέι γιά νά φύγει γιά τό νομό Μινουσίνσκ, πήγαινε καί μελετοῦσε στή βιβλιοθήκη Γιούντιν, παρόλο πού, γιά τό λόγο αὐτό, ἦταν ἀναγκασμένος νά κάνει κάθε μέρα περίπου 5 βέρστια δρόμο.

Στήν ἐξορία, ὅπου δέν μποροῦσε νά γίνει κάν λόγος γιά βιβλιοθῆκες, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς προσπαθοῦσε νά ἀναπληρώσει αὐτό τό κενό, ζητώντας νά τοῦ στείλουμε βιβλία ἀπό τίς βιβλιοθῆκες ταχυδρομικά. Εἴχαμε κάνει μερικές τέτιες ἀπόπειρες, ἀλλά στό δρόμο χανόταν πολύς καιρός (περίπου ἕνα μήνα γιά νά πᾶνε καί νά γυρίσουν) καί τά βιβλία τῆς βιβλιοθήκης δίνονταν γιά ὁρισμένο χρονικό διάστημα.

Μά καί ἀργότερα ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς κατάφευγε μερικές φορές σ' αὐτό τό μέτρο. Ἔτσι, στό γράμμα του πρός τήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα τῆς 1. II. 1914 ***, γράφει: «Ὅσοναφορᾶ τή συλλογή στατιστικῶν στοιχείων σχετικά μέ τίς ποινικές ὑποθέσεις γιά τό 1905-1908 θά σέ παρακαλοῦσα νά μήν τήν ἀγοράσεις (δέν ἔχει νόημα, γιατί εἶναι πολύ ἀκριβή), ἀλλά νά τήν πάρεις ἀπό τή βιβλιοθήκη (ἤ τοῦ Συμβου-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 12. *Η Σύντ*

** Στό ἴδιο, σελ. 1. *Η Σύντ*

*** Τό γράμμα δέν διασώθηκε καί τό ἀπόσπασμα αὐτό πάρθηκε ἀπό τό φάκελλο τῆς ἀστυνομικῆς διεύθυνσης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 349. *Η Σύντ.*)

λίου τῶν δικηγόρων, ἤ τῆς Κρατικῆς δούμας) καί νά μοῦ τή στείλεις γιά ἕνα μήνα».

Τόν καιρό πού ζοῦσε στό ἐξωτερικό ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς χρησιμοποιοῦσε ἐπίσης μόνιμα τίς βιβλιοθῆκες. Στό Βερολίνο πήγαινε καί μελετοῦσε στήν Αὐτοκρατορική βιβλιοθήκη. Στή Γενεύη εἶχε τή «λέσχη» τῆς προτίμησής του («Société de lecture»), στήν ὁποία ἔπρεπε κανείς νά ἐγγραφεῖ καί νά καταβάλει ὁρισμένη συνδρομή, φυσικά πολύ μικρή, γιά νά γίνει μέλος της καί νά ἔχει τή δυνατότητα νά δουλεύει στή βιβλιοθήκη αὐτῆς τῆς «λέσχης». Στό Παρίσι δούλευε στήν Ἐθνική βιβλιοθήκη, ἄν καί παραπονιόταν πώς «εἶναι ἄσχημα ὀργανωμένη», στό Λονδίνο δούλευε στό Βρετανικό Μουσεῖο καί μόνο ὅταν ζοῦσε στό Μόναχο ἔγραφε ὅτι «ἐδῶ δέν ὑπάρχει βιβλιοθήκη» καί στήν Κρακοβία λίγο χρησιμοποιοῦσε τή βιβλιοθήκη. Στό γράμμα του πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τῆς 22. IV. 1914 γράφει ὅτι «ἐδῶ (στήν Κρακοβία — *Μ. Οὐλ.)*... ἡ βιβλιοθήκη εἶναι φτωχή καί ἐντελῶς ἀκατάλληλη, ἀλλά καί δέν μοῦ παρουσιάζεται σχεδόν καμιά εὐκαιρία νά τήν ἐπισκεφτῶ...». Ἡ δουλιά στήν ἐφημερίδα (στήν «Πράβντα»,) οἱ πολλές καί διάφορες ἐπαφές μέ τούς συντρόφους πού ἔρχονταν στήν Κρακοβία σέ πολύ πιό μεγάλο ἀριθμό ἀπ' ὅ,τι στή Γαλλία ἤ στήν Ἐλβετία, ἡ καθοδήγηση τῆς δουλιᾶς τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὁμάδας στήν Κρατική Δούμα, οἱ κομματικές συνδιασκέψεις καί συσκέψεις κτλ., τοῦ ἀφαιροῦσαν πάρα πολλές δυνάμεις, ὥστε νά μήν μπορεῖ νά ἀφιερώσει πολύ χρόνο στήν ἐπιστημονική ἐργασία. Μά καί τότε «πολλές φορές θυμόμασταν — γράφει ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς — τή Γενεύη, ὅπου δουλεύαμε καλύτερα, ἡ βιβλιοθήκη μέ ἀνέσεις, ἡ ζωή πιό ἤρεμη καί λιγότερο ἀσυνάρτητη» *.

Καί ὅταν ἔφτασε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στήν Ἐλβετία, μετά τή σύλληψή του στή Γαλικία, στίς ἀρχές τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, γράφει: «Ἐδῶ ἔχει καλές βιβλιοθῆκες καί τακτοποιήθηκα ἀρκετά καλά ἀπό τήν ἄποψη τῆς χρησιμοποίησης τῶν βιβλίων. Εἶναι μάλιστα εὐχάριστο νά διαβάζει κανείς ὕστερα ἀπό τήν καθημερινή δημοσιογραφική δουλιά» **. Στή συνέχεια πηγαίνει μέ τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα ἀπό τή Βέρνη στή Ζυρίχη, ὥστε, ἐκτός ἀπό τά ἄλλα, «νά μελετήσουμε στίς ἐδῶ βιβλιοθῆκες» (συνεχίζοντας, ὡστόσο, καί τήν ἐντατική πολιτική, κομματική δουλιά, πράγμα πού ἀπεικονίζεται καθαρά, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, στήν ἀναφερόμενη στήν περίοδο αὐτή ἀλληλογραφία του μέ τούς συντρόφους Καρπίνσκι καί

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 355 καί 354. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 357. *Ἡ Σύντ.*

Ράβιτς, πού δημοσιεύτηκε τελευταία στόν XI τόμο τῆς Λενινιστικῆς Συλλογῆς) *, οἱ ὁποῖες, ὅπως λέγει, «εἶναι πολύ καλύτερες ἀπό τίς βιβλιοθῆκες τῆς Βέρνης». Ἄν ὅμως ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπό τήν ἄποψη τῆς δυνατότητας νά διαβάζει ξένα βιβλία, νά βλέπει τίς ξένες ἐφημερίδες καί περιοδικά εἶχε στό ἐξωτερικό καλές συνθῆκες, ἀπό τήν ἄποψη ὅμως τῶν ρωσικῶν βιβλίων ἔνιωθε πάντα ἔντονη τήν ἔλλειψη «ἐδῶ μπορῶ εὔκολα νά προμηθευτῶ γερμανικά βιβλία — γράφει στό γράμμα του τῆς 2. IV. 1902 — ἀπ' αὐτά δέν ἔχουμε ἔλλειψη. Ὑπάρχει ὅμως ἔλλειψη ρωσικῶν βιβλίων» **. Λίγα εἶναι τά καινούργια βιβλία πού βλέπω», γράφει στό γράμμα τῆς 6. IV. 1900. Καί δέν χωρᾶ ἀμφιβολία πώς τό γεγονός ὅτι ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δέν εἶχε συχνά στά χέρια τό βιβλίο πού χρειαζόταν, ἀποτελοῦσε σοβαρό ἐμπόδιο στή δουλιά του, ὅταν ζοῦσε στό ἐξωτερικό. Γι' αὐτό στά γράμματά του πρός τούς συγγενεῖς του συναντᾶ κανείς παρακλήσεις γιά ἀποστολή τῶν ἄλφα ἤ βῆτα βιβλίων πού τοῦ χρειάζονταν γιά τή δουλιά (στατιστικές, βιβλία γιά τό ἀγροτικό πρόβλημα, τή φιλοσοφία κ.ἄ.), καθώς καί νέων ἐκδόσεων, περιοδικῶν καί λογοτεχνικῶν βιβλίων. Ὡστόσο, ἀπό τά γράμματα αὐτά μπορεῖ νά κρίνει κανείς, *ὥς ἕνα βαθμό*, γιά φιλολογία ποιῶν κλάδων ἐνδιαφερόταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στήν ἄλφα ἤ βῆτα περίοδο καί γιά ποιές ἐργασίες τή χρησιμοποιοῦσε.

Ἀνάμεσα σ' αὐτά τά ἔργα μεγάλη προσοχή δίνεται στίς διάφορες συλλογές στατιστικῶν στοιχείων.

Πόση μεγάλη σημασία ἔδινε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στή στατιστική, «στά ἀκριβῆ στοιχεῖα, στά ἀδιαφιλονίκητα στοιχεῖα», φαίνεται καθαρά ἀπό τίς ἐργασίες του, τίς σημειώσεις, τίς ἀντιγραφές ἀποσπασμάτων καί τούς διάφορους ὑπολογισμούς πού προηγοῦνταν ἀπό τίς ἐργασίες αὐτές. Χαρακτηριστική ἀπό τήν ἄποψη αὐτή εἶναι ἡ ἡμιτελής καί ἀδημοσίευτη ἀκόμη ἐργασία του: «Στατιστική καί κοινωνιολογία» *** — Π. Πιργιοῦτσεφ (νέο ψευδώνυμο πού διάλεξε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γιά νά διευκολυνθεῖ ἡ ἔκδοση αὐτῆς τῆς ἐργασίας), πού ἦταν ἀφιερωμένη στό ζήτημα «σχετικά μέ τή σημασία καί τό ρόλο τῶν ἐθνικῶν κινημάτων, τή σχέση τοῦ ἐθνικοῦ καί τοῦ διεθνικοῦ» ****.

---

* Ἕνα μέρος αὐτῆς τῆς ἀλληλογραφίας μπῆκε στόν 49ο τόμο τῆς 5ης ἔκδοσης τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 219. *Ἡ Σύντ.*

*** Ἡ ἐργασία αὐτή δημοσιεύτηκε τό 1935. Βλ. Ἅπαντα, τόμ. 30ός, σελ. 349-356. *Ἡ Σύντ.*

**** Στό ἴδιο, σελ. 350. *Ἡ Σύντ.*

Στήν ἐργασία αὐτή βρίσκουμε τό παρακάτω χωρίο:

«Στόν τομέα τῶν κοινωνικῶν φαινομένων δέν ὑπάρχει μέθοδος πιό διαδομένη καί πιό ἀστήρικτη ἀπό τό πάρσιμο *μεμονωμένων* μικρογεγονότων, ἀπό τό παιχνίδι μέ τά παραδείγματα. Τό νά διαλέξεις παραδείγματα γενικά δέν εἶναι καθόλου δύσκολο, μά δέν ἔχει καί καμιά ἀξία ἤ ἔχει καθαρά ἀρνητική, γιατί ὅλο τό ζήτημα βρίσκεται στίς συγκεκριμένες ἱστορικές συνθῆκες τῶν ξεχωριστῶν περιπτώσεων. Τά γεγονότα, ὅταν τά παίρνουμε στό *σύνολό* τους, στή σύνδεσή τους, εἶναι ὄχι «πεισματάρικα», μά καί ὁπωσδήποτε ἀποδεικτικά. Τά μικρά γεγονότα, ὅταν παίρνονται ἔξω ἀπό τό σύνολο, ἀσύνδετα, ὅταν εἶναι ἀποσπασμένα καί αὐθαίρετα, δέν εἶναι παρά ἕνα παιχνιδάκι, ἄν ὄχι κάτι ἀκόμη χειρότερο... πρέπει νά προσπαθήσουμε νά στήσουμε ἕνα τέτιο βάθρο ἀπό ἀκριβῆ καί ἀδιαφιλοκίνητα γεγονότα, πού νά μποροῦμε νά στηριζόμαστε σ' αὐτό, πού νά μποροῦμε νά παραβάλουμε μ' αὐτό ὁποιονδήποτε ἀπό τούς «γενικούς» ἤ «παραδειγματικούς» συλλογισμούς πού τούς χρησιμοποιοῦν χωρίς κανένα μέτρο στίς μέρες μας σέ μερικές χῶρες. Γιά νά εἶναι αὐτό πραγματικό βάθρο, εἶναι ἀπαραίτητο νά μήν παίρνουμε μεμονωμένα γεγονότα, *ἀλλά ὁλόκληρο τό σύνολο* τῶν γεγονότων πού ἀφοροῦν τό ἐξεταζόμενο ζήτημα, *χωρίς καμιά* ἐξαίρεση, γιατί διαφορετικά θά δημιουργηθεῖ ἀναπόφευκτα ἡ ὑπόνοια, καί ὑπόνοια ἐντελῶς δικαιολογημένη, ὅτι τά γεγονότα διαλέχτηκαν ἤ ξεδιαλέχτηκαν αὐθαίρετα, ὅτι ἀντί γιά ἀντικειμενική σύνδεση καί ἀλληλεξάρτηση τῶν ἱστορικῶν φαινομένων στό σύνολό τους σερβίρεται ἕνα «ὑποκειμενικό» κατασκεύασμα γιά νά δικαιολογηθεῖ, ἴσως, κάποια βρώμικη δουλιά. Αὐτά συμβαίνουν... πιό συχνά ἀπ' ὅ,τι νομίζεται» *.

Τό 1902 ὁ Β. Ι. Λένιν παρακαλοῦσε νά τοῦ στείλουμε στό ἐξωτερικό, ἀπό τά βιβλία πού εἶχε στή Σιβηρία μαζί του, *«ὅλα* τά στατιστικά στοιχεῖα»**, τά ὁποῖα (ὅπως γράφει στό

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 30ός, σελ. 350-351. *Ἡ Σύντ.*

** Τά στατιστικά αὐτά στοιχεῖα, πού χρησιμοποίησε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γιά τό βιβλίο του «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», τά παρέλαβε τό Ἰνστιτοῦτο Λένιν ἀπό τό ἐξωτερικό τό 1929 μαζί μέ ἄλλα βιβλία τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί ἀπό ἀντιγραφές ἀποσπασμάτων καί ἀπό σημειώσεις, πού ὑπάρχουν στά βιβλία αὐτά, θά μποροῦσε νά βγάλει κανείς μιά σειρά χρήσιμα συμπεράσματα γιά τή δουλιά τοῦ Ἰλίτς. (Ἕνα μέρος ἀπό τά προκαταρκτικά ὑλικά γιά τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», δημοσιεύτηκε τό 1940 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXXIII. *Ἡ Σύντ.)*

γράμμα του τῆς 2. IV. 1902) «ἀρχίζω λίγο νά νοσταλγῶ»... Ἀργότερα γιά νά παίρνει ἀπό τίς διάφορες πόλεις, καί μάλιστα πιό τακτικά, στατιστικά στοιχεῖα, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ἔγραψε ειδική αἴτηση - παράκληση * στούς στατιστικούς τοῦ συνεδρίου γιατρῶν καί φυσιοδιφῶν, πού εἶχε συνέλθει τό χειμώνα τοῦ 1909-1910 (στό συνέδριο αὐτό ὑπῆρχε ὑποτμῆμα στατιστικῶν). Σ' αὐτή του τήν αἴτηση ἀπάντησαν πολλοί στατιστικοί τῶν ἐπαρχιῶν καί στό γράμμα του τῆς 2. I. 1910 ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει: «Πῆρα ἀκόμη ἕνα γράμμα σχετικά μέ τή στατιστική ἀπό τό Ριαζάν, αὐτό εἶναι ὑπέροχο, ὅπως φαίνεται θά ἔχω βοήθεια ἀπό πολλούς» **.

Τό 1908, ὅταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δούλευε τό ἔργο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», παράγγειλε τό βιβλιαράκι τοῦ καθηγητῆ Τσελπάνοφ γιά τόν Ἀβενάριους καί τή σχολή του, τό βιβλιαράκι γιά τήν «Ἐνυπαρξική φιλοσοφία» καί ἄλλα. Γιά τό ἔργο του αὐτό γράφει στήν ἀδελφή του: «Καταπιάστηκα πολύ μέ τούς μαχιστές καί νομίζω πώς ξεκαθάρισα ὅλες τίς ἀνεκδιήγητες προστυχιές τους (καί τόν «ἐμπειριομονισμό» μαζί)» ***.

Ρωτώντας νά μάθει, ἄν ἔφτασαν τά χειρόγραφα γιά τό νεότερο καπιταλισμό («Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ») ****, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει: «Σ' αὐτή τήν οἰκονομική ἐργασία δίνω ἐξαιρετικά μεγάλη σημασία καί κυρίως θά ἤθελα πολύ νά τήν ἔβλεπα γρήγορα ὁλόκληρη δημοσιευμένη» (γράμμα τῆς 22. X. 1916) *****. Ὅπως εἶναι γνωστό, ἡ τελευταία ἐπιθυμία του δέν εἶχε ἐκπληρωθεῖ (παρόλο πού ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς «προσάρμοσε μέ ὅλες τίς δυνάμεις τό ὑλικό πρός τίς «αὐστηρότητες»», ὅπως γράφει στό γράμμα του πρός τόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι τῆς 2. VII. 1916 ******): ἡ ἐργασία τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πέρασε ἀπό ἕνα σωρό ἀλλαγές καί συντομεύσεις καί μόνο ὕστερα ἀπό δέκα χρόνια εἶδε τό φῶς στήν ἀρχική της μορφή.

* Τή δυνατότητα νά δημοσιεύσουμε ἐδῶ τό γράμμα αὐτό τήν ὀφείλουμε καί πάλι στή χωροφυλακή τῆς Μόσχας, πού τό φύλαξε στά ἀρχεῖα της. (Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμος 47ος, σελ. 225-226. *Ἡ Σύντ.*)

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 303. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 252. *Ἡ Σύντ.*

**** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 299-426. *Ἡ Σύντ.*

***** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 365. *Ἡ Σύντ.*

****** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 259. *Ἡ Σύντ.*

'Από τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς του μαθαίνουμε τό σκοπό πού ἐπιδίωκε, γράφοντας (πού δέν ἔχει δημοσιευτεῖ ἀκόμη) τό ἔργο «Τό καπιταλιστικό σύστημα στή σύγχρονη γεωργία» *. Στό γράμμα του τῆς 22. X. 1916 γράφει στήν ἀδελφή του: «Γράφεις ὅτι ὁ ἐκδότης θά ἤθελε νά βγάλει «Τό ἀγροτικό ζήτημα» σέ βιβλίο καί ὄχι σέ μπροσούρα. Ἀπ' αὐτό συμπεραίνω ὅτι πρέπει νά στείλω τή συνέχεια (δηλ. συμπληρωματικά στά ὅσα γράφτηκαν γιά τήν Ἀμερική νά γράψω αὐτό πού ὑποσχέθηκα καί γιά τή Γερμανία. Θά στρωθῶ στή δουλιά αὐτή, μόλις τελειώσω αὐτό πού πρέπει νά γράψω γιά τήν προκαταβολή πού πῆρα ἀπό τόν παλιό ἐκδότη» **. Τά χειρόγραφα τῆς παραπάνω ἐργασίας, πού φυλάγονται στό Ἰνστιτοῦτο, ἔμειναν μισοτελειωμένα, φαίνεται πώς ἡ ἐπανάσταση «ἐμπόδισε» τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς νά τήν ὁλοκληρώσει.

Τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πού παρουσιάζουμε στούς ἀναγνῶστες δίνουν μιά εἰκόνα καί γιά τίς συνθῆκες κάτω ἀπό τίς ὁποῖες γινόταν ἡ συγγραφική του δουλιά καί γιά τίς μεγάλες δυσκολίες πού συναντοῦσε ἡ δημοσίευση τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς δουλιᾶς του αὐτῆς. Ἔχουμε ὑπόψη τίς νόμιμες ἐργασίες του. Ἀπό τήν ἄποψη αὐτή ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς βρισκόταν σέ ὅλη τήν προεπαναστατική περίοδο (ἄν ἐξαιρεθεῖ ἡ περίοδος τῆς πρώτης ἐπανάστασης καί τῆς ἐποχῆς τῆς «Ζβεζντά» καί τῆς «Πράβντα» — 1912 — 1914, ὅταν εἶχε τή δυνατότητα νά δουλέψει γιά τίς νόμιμες ἐφημερίδες, ὅταν ὑπῆρχαν, ἔστω καί γιά λίγο καιρό, καί δικά μας νόμιμα ἐκδοτικά), σέ δυσμενεῖς συνθῆκες, ὄχι μόνο γιατί στό ἐξωτερικό λογουχάρη ἔνιωθε πάντα τήν ἔλλειψη τῶν ἀπαιτούμενων γιά τή δουλιά του ρωσικῶν βιβλίων καί ἄλλων ὑλικῶν.

Μεγάλες δυσκολίες παρουσιάζουν καί οἱ συνθῆκες λογοκρισίας: Τά ἄρθρα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς κουτσουρεύονταν καί διαστρεβλώνονταν (ὅπως λογουχάρη τό ἄρθρο «Ἄκριτη κριτική»), τά βιβλία κατάσχονταν («Τό ἀγροτικό ζήτημα», II τόμος) κτλ., κτλ. Ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό, μεγάλες δυσκολίες παρουσίαζε καί τό γεγονός ὅτι ἦταν ἀποσπασμένος ἀπό τή Ρωσία, καί γι' αὐτό δέν εἶχε συχνά τή δυνατότητα νά συνδέεται ἄμεσα μέ τούς ἐκδότες κτλ. Εἶναι χαρακτηριστικές λογουχάρη οἱ ἐπανειλημμένες

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 327-352. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 365. *Ἡ Σύντ.*

προσπάθειές του νά βρεῖ δουλιά γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό τοῦ Γκρανάτ. «Θά ἦταν καλό νά ἔχει κανείς δουλιά γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό, γράφει στό γράμμα του πρός τήν ἀδελφή του τῆς 22. XII. 1914 — ὅμως δέν εἶναι εὔκολο βέβαια νά τό ὀργανώσεις αὐτό ἄν δέν βρεῖς τήν εὐκαιρία νά γνωριστεῖς μέ τόν γραμματέα τῆς Σύνταξης» *. Αὐτή ἡ γνωριμία δέν ἔγινε καί ὅταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπευθύνθηκε ἀπ' εὐθείας στή Σύνταξη τοῦ Γκρανάτ, ὁρισμένες φορές δέν ἔπαιρνε οὔτε ἀπάντηση στά γράμματά του ἤ ἔπαιρνε μέ μεγάλη καθυστέρηση. «Δέν θά μποροῦσε νά βροῦμε κάποια ἀκόμη δουλιά γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό — γράφει στήν ἀδελφή του τό Φλεβάρη τοῦ 1915. — Ἔγραψα γι' αὐτό στόν γραμματέα, ὅμως αὐτός δέν ἀπαντᾶ» **. «Δυστυχῶς, ἐδῶ πού βρίσκομαι τώρα δέν ἔχω καμιά ἐπαφή μέ τά ἐκδοτικά» — γράφει τό 1912 ***.

Κι' ἄν στό ζήτημα τῆς ἐξεύρεσης ἐκδοτῶν, τή διόρθωση τῶν ἔργων του κτλ., δέν ὑπῆρχε ἡ μεγάλη βοήθεια πού ἔδοσαν στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς οἱ σύντροφοι καί οἱ συγγενεῖς του, οἱ δυσκολίες γιά τήν ἔκδοσή τους θά ἦταν ἀκόμη πιό πολλές. Οἱ ἀδελφές ὅμως καί ὁ ἀδελφός δέν ἦταν πάντα σέ θέση νά βοηθήσουν τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπό τήν ἄποψη αὐτή, ὅταν προπαντός αὐτοί βρίσκονταν στή φυλακή ἤ στήν ἐξορία. Καί τό 1904, λογουχάρη, ζητάει ἀπό τή μητέρα νά τοῦ στείλει τή διεύθυνση τοῦ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς, μέ τόν ὁποῖο εἶχε μιά «φιλολογική ὑπόθεση» (γράμμα τῆς 20. I. 1904) ****.

Ἄν ὅμως ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἤξερε νά δουλεύει συστηματικά, ἐπίμονα καί ἐξαιρετικά ἀποδοτικά, ἤξερε καί νά ξεκουράζεται, ὅταν βέβαια τοῦ παρουσιαζόταν ἡ δυνατότητα. Ἡ καλύτερη ἀνάπαυση γι' αὐτόν ἦταν ἡ ἐξοχή καί ἡ μοναξιά. «Ἐδῶ (στό Στίρσουντεν, στή Φιλλανδία, ὅπου ἀναπαυόταν, ὅταν ἐπέστρεψε ἀπό τό πέμπτο κομματικό συνέδριο «τρομερά κουρασμένος» — *Μ. Οὐλ.)* εἶναι θαυμάσιος τόπος ἀναψυχῆς, κολύμπι, περίπατος, μοναξιά, καθισιό. Ἡ μοναξιά καί τό καθισιό εἶναι γιά μένα τό καλύτερο ἀπ' ὅλα» *****.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 357. *Ἡ Σύντ.*

** Δέν ἦταν καλύτερη ἡ κατάσταση ὁσοναφορᾶ τίς ἀπαντήσεις στά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς τήν ἐποχή ἐκείνη καί ἀπό τήν πλευρά τῶν ἄλλων ἐκδοτῶν. Βλ. γιά τό ζήτημα αὐτό τό γράμμα 3 (τῆς 27. XI — 01) τοῦ Λένιν πρός τήν Λ. I. Ἀξελρόντ, Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XI, σελ. 326. (Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 158. *Ἡ Σύντ.)*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 361, 332. *Ἡ Σύντ.*

**** Στό ἴδιο, σελ. 234. *Ἡ Σύντ.*

***** Στό ἴδιο, σελ. 238. *Ἡ Σύντ.*

Ἡ ἀνάπαυση ἐκεῖ, ὅπου ἡ Λίντια Μιχάηλοβνα Κνιπόβιτς τόν περιέβαλε μέ ἐξαιρετική προσοχή καί φροντίδα, ἦταν πραγματικά ἐξαιρετική καί ἀργότερα τήν θυμόταν, ὅταν στό γράμμα του πρός τήν Μαρία Ἰλίνιτσνα, πού μόλις εἶχε περάσει ἕναν κοιλιακό τύφο βαριᾶς μορφῆς, ἔγραφε: «Θά ἦταν καλά νά πᾶς στό Στίρσουντεν!» *.

Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀγαποῦσε πολύ τή φύση, καί στά γράμματά του συναντᾶ κανείς διαρκῶς περιγραφές τῆς ὀμορφιᾶς της, ὅπου κι' ἄν τόν ἔριχνε ἡ τύχη. «Ἡ φύση ἐδῶ εἶναι θαυμάσια, γράφει στήν μητέρα, ταξιδεύοντας γιά τήν Ἐλβετία τό 1895 — τή θαυμάζω ὅλη τήν ὥρα. Ἀμέσως ὕστερα ἀπό τό γερμανικό σταθμό, ἀπό ὅπου σοῦ ἔγραψα, ἄρχισαν οἱ Ἄλπεις, πρόβαλαν λίμνες ἔτσι πού δέν μποροῦσα νά ξεκολλήσω ἀπό τό παράθυρο τοῦ βαγονιοῦ». «Πηγαίνω περίπατο — τώρα δέν εἶναι ἄσχημα νά κάνεις ἐδῶ περίπατο — γράφει στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα — καί στό Πσκόφ (καθώς καί στά προάστιά του) ὑπάρχουν, ὅπως φαίνεται, πολλά ὡραῖα μέρη». «Αὐτές τίς μέρες... ἔκανα βόλτες... βαρκάδα... σέ μιά πολύ ὡραία λίμνη καί ἀπόλαυσα τά θαυμάσια τοπία μ' ἕναν καλό καιρό», — γράφει ἀπό τό ἐξωτερικό. «Αὐτές τίς μέρες κάναμε μαζί μέ τήν Νάντια κι' ἕνα φίλο μας ἕνα θαυμάσιο περίπατο στό Σάλεφ. Χαμηλά στή Γενεύη παντοῦ καταχνιά, σκοτεινιά, ἐνῶ στό βουνό (περίπου 1200 μέτρα ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας) ἕνας ἥλιος ὑπέροχος, χιόνι, μικρά ἔλκηθρα, μιά καλή χειμωνιάτικη μέρα, ἐντελῶς ρωσική. Καί χαμηλά στά ριζά τοῦ βουνοῦ — la mer du brouillard — μιά πραγματική θάλασσα ἀπό καταχνιά καί σύννεφα, πέρα ἀπό τά ὁποῖα δέν φαίνεται τίποτε, μόνο τά βουνά ὑψώνονται καί μάλιστα μόνο τά πολύ ψηλά. Ἀκόμη καί τό μικρό Σάλεφ (900 μέτρα) εἶναι τυλιγμένο στήν καταχνιά». «...Μέ τήν Νάντια ἔχουμε κιόλας γυρίσει καί ἐπισκεφτεῖ ἀρκετά προάστια καί βρήκαμε καί πολλά θαυμάσια τοπία» — διαβάζουμε στό γράμμα τῆς 27. IX. 1902. Εἶχε σίγουρα δίκιο ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὅταν ἔγραφε: «Οἱ μόνοι ἀπ' ὅλους τούς ἐδῶ συντρόφους, πού ἐξερευνοῦν *ὅλα* τά προάστια τῆς πόλης, εἴμαστε ἐμεῖς. Βρίσκουμε διάφορα «χωριάτικα» μονοπάτια, ξέρουμε τίς κοντινές τοποθεσίες, σχεδιάζουμε νά πᾶμε καί πιό μακριά» **.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 250. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 8, 183, 189, 233, 224, 231-232. *Ἡ Σύντ.*

Ἄν δέν κατόρθωναν τό καλοκαίρι νά πᾶνε γιά λίγο καιρό στήν ἐξοχή, ὅπου ἐπικρατοῦσε ἀμέσως «μιά ζωή χωριοῦ» («ξυπνούσαμε νωρίς καί πλαγιάζαμε σχεδόν μέ τίς κότες» *), ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα πήγαιναν κάπου-κάπου, ὅταν ζοῦσαν στήν Ἐλβετία, πεζοπορία στά βουνά. Μιά περιγραφή τέτιας πεζοπορίας βρίσκουμε στό γράμμα τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα πρός τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα τῆς 2. VII. 1904. «Ἔχουμε κάπου μιά ἑβδομάδα πού βγήκαμε ἔξω ἀπό τή Γενεύη — διαβάζουμε στό γράμμα αὐτό — καί ἀναπαυόμαστε μέ τήν κυριολεκτική σημασία τῆς λέξης. Τίς δουλιές καί τίς ἔγνοιες τίς ἀφήσαμε στή Γενεύη, κι' ἐδῶ κοιμόμαστε 10 ὧρες τό εἰκοσιτετράωρο, κάνουμε μπάνιο καί περιπάτους — ὁ Βολόντια δέν διαβάζει οὔτε καί τίς ἐφημερίδες μέ προσοχή, γενικά ἔχουμε πάρει ἐλάχιστα βιβλία, μά κι' αὐτά τά στέλνουμε αὔριο, χωρίς νά τά διαβάσουμε, στή Γενεύη. Στίς 4 τό πρωί θά φορτωθοῦμε τούς γυλιούς καί θά πᾶμε γιά δυό περίπου ἑβδομάδες στό βουνό. Θά πᾶμε στό Ἰντερλάκεν κι' ἀπό κεῖ στή Λουκέρνη, διαβάζουμε τόν Μπέντεκερ καί μελετοῦμε προσεκτικά τήν ἐκδρομή μας... Μέ τόν Βολόντια κλείσαμε συμφωνία νά μή μιλᾶμε γιά ὁποιαδήποτε δουλιά, ἡ δουλιά, δέν εἶναι, λέει, ἀρκούδα, δέν θά φύγει στό δάσος, νά μή μιλᾶμε, καί κατά τό δυνατό νά μή σκεπτόμαστε» **.

Τέτιες ὅμως ἐκδρομές ἦταν πολύ σπάνιες καί γίνονταν μόνο ὅταν ἡ δουλιά καί οἱ φραξιονιστικές προστριβές κλόνιζαν πολύ ἄσχημα τήν ὑγεία καί τά νεῦρα, ὅπως ἔγινε τό χειμώνα τοῦ 1903-1904, μετά τό II συνέδριο καί τή διάσπαση του Κόμματος. Συνήθως, ὅταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀναχωροῦσε τό καλοκαίρι γιά τό χωριό, συνέχιζε τή δουλιά του κι' ἐκεῖ, ὕστερα ἀπό μερικές μέρες ἀπόλυτης ἀνάπαυσης, ὅταν αὐτό τό κατάφερνε. Ἄν ἦταν ἀδύνατο νά πᾶνε στήν ἐξοχή ἤ τό ταξίδι ἦταν σύντομο, ἔκαναν ἐκδρομές συνήθως τίς Κυριακές ἔξω ἀπό τήν πόλη καί μερικές φορές στό βουνό μέ τά πόδια ἤ μέ τά ποδήλατα. «...Χωρίς σχεδόν νά τό θέλουμε, κάνουμε ὅ,τι κάνουν στό ἐξωτερικό, δηλ. πᾶμε περίπατο ἀκριβῶς τήν Κυριακή, ἄν καί ἡ μέρα εἶναι ἀκατάλληλη, γιατί ὅλα τά μέρη εἶναι ὑπερπλήρη» — γράφει ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό γράμμα πρός τήν μητέρα του τῆς 29. III. 1903 ***. Κάνοντας μιά τέτια ἐκδρομή, ἔπαιρναν μαζί τους συνήθως σάντουιτς γιά τό μεσημέρι καί κάθο-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 329. *Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 235. *Η Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 231. *Η Σύντ.*

νταν ἔξω ὅλη τήν ἡμέρα. Δέν εἶναι παράξενο πού τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα τούς κατέταξαν στό κόμμα τῶν «περιπατητικῶν» (φίλοι τοῦ περιπάτου), ἐνῶ οἱ ἄλλοι σύντροφοι ἀνῆκαν στό κόμμα τῶν «σινεμάδων» (φίλοι τοῦ «σινεμᾶ» *), ὅπως ἀστειεύονταν μεταξύ τους.

Καί πραγματικά, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δέν ἀγαποῦσε καί πολύ τίς διάφορες διασκεδάσεις, στίς ὁποῖες οἱ ἄλλοι σύντροφοι ἔβρισκαν ἀνάπαυση ἀπό τήν ἐντατική δουλιά. Νομίζω πώς ποτέ δέν πήγαινε στόν κινηματογράφο, ἰδιαίτερα ὅταν ζοῦσε στό ἐξωτερικό, σπάνια πήγαινε στό θέατρο. Στό πρῶτο του ταξίδι στό ἐξωτερικό εἶχε δεῖ στό Βερολίνο τούς «Ὑφαντουργούς», πήγαινε στό θέατρο καί ὅταν ζοῦσε στό ἐξωτερικό σάν πολιτικός πρόσφυγας, περισσότερο, ὅταν ζοῦσε στό ἐξωτερικό μόνος του «ἐργένης» (δηλ. χωρίς οἰκογένεια) ἤ ὅταν ὕστερα ἀπό ἐντατική δουλιά κατόρθωνε νά βρεθεῖ σέ μεγάλη πόλη γιά καμιά ὑπόθεση καί χρησιμοποιοῦσε τό ταξίδι αὐτό καί γιά νά «ξεσκάσει» λιγάκι. Ἀλλά τά θέατρα τοῦ ἐξωτερικοῦ δέν τόν ἱκανοποιοῦσαν καί πολύ μέ τίς παραστάσεις τους (καμιά φορά ἔφευγαν ἀπό τό θέατρο μέ τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα ἀπό τήν πρώτη πράξη καί οἱ σύντροφοι τούς κατάκριναν μέ ἀστεῖο τρόπο γιά ἀνώφελο ξόδεμα τῶν χρημάτων). Καί ἀπό τίς κατοπινές ἐπισκέψεις του στό θέατρο, φαίνεται, πώς μόνο ἡ παράσταση τοῦ ἔργου «Ζωντανό πτῶμα» τοῦ ἔκανε ἐντύπωση. Τοῦ ἄρεσε ὅμως πολύ τό Θέατρο Τέχνης, ὅπου εἶχε πάει μέ τόν Λαλαγιάντς («Κολόμβος»), κατά τή διάρκεια τῆς παραμονῆς του στή Μόσχα, πρίν ἀπό τήν ἐμιγκράτσια καί στό γράμμα τοῦ Φλεβάρη 1901 πρός τήν μητέρα του γράφει ὅτι «μέχρι σήμερα θυμᾶται μέ εὐχαρίστηση» αὐτή τήν παράσταση. «Θά ἤθελα νά ἔβλεπα στό Ρωσικό Θέατρο Τέχνης τό ἔργο «Στό βυθό»...», διαβάζουμε στό γράμμα του τῆς 4. II. 1903 **. Μπόρεσε ὅμως νά δεῖ τό ἔργο «Στό βυθό» μόνο ὕστερα ἀπό πολλά χρόνια, ὅταν ζοῦσε στή Μόσχα μετά τήν ἐπανάσταση.

Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς σχετικά σπάνια πήγαινε καί στίς συναυλίες, παρόλο πού ἀγαποῦσε τή μουσική. «Τελευταῖα γιά πρώτη φορά αὐτό τό χειμώνα πήγαμε σέ καλή συναυλία —

* Σινεμά — κινηματογράφος.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 229. *Ἡ Σύντ.*

διαβάζουμε στό ἴδιο γράμμα — καί μείναμε πολύ εὐχαριστημένοι, ἰδιαίτερα ἀπό τήν τελευταία συμφωνία τοῦ Τσαϊκόβσκι (Symphonie pathetique)». «Τίς μέρες αὐτές πῆγα στήν ὄπερα, ἄκουσα μέ μεγάλη ἀπόλαυση τήν «Τσιφούτισσα»· τήν ἄκουσα μιά φορά στό Καζάν (ὅταν τραγουδοῦσε ὁ Ζακρζέβσκι), ἴσως ἐδῶ καί 13 χρόνια — γράφει στήν μητέρα του στίς 9. II. 1901 — μερικά της μοτίβα ὅμως, τά θυμᾶμαι» *. Καί ἀργότερα σφύριζε συχνά αὐτά τά μοτίβα (μέ τόν ἰδιαίτερο τρόπο νά σφυρίζει μέσα ἀπό τά δόντια). Ἀργότερα ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό ἐξωτερικό σπάνια πήγαινε στίς ὄπερες καί στίς συναυλίες. Ἡ μουσική ἐπιδροῦσε πολύ ἔντονα στά νεῦρα του, καί ὅταν ἦταν ταραγμένα, πράγμα πού συνέβαινε πολύ συχνά στήν στραπατσαρισμένη καί μέ τά σύρτα-φέρτα προσφυγική ζωή, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀνεχόταν δύσκολα τή μουσική. Ὄχι λιγότερο στόν τρόπο τῆς μοναχικῆς του ζωῆς (ἀπό ἄποψη διασκεδάσεων) ἐπιδροῦσε ἡ μεγάλη ἀπασχόληση καί ὁ φτωχός προϋπολογισμός.

Σχετικά μικρή προσοχή ἔδινε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί στά διάφορα ἀξιοθέατα: «Γενικά εἶμαι ἀρκετά ἀδιάφορος ἀπέναντί τους — γράφει σέ γράμμα του ἀπό τό Βερολίνο τό 1895 — καί τίς περισσότερες φορές τυχαίνω ἐκεῖ συμπτωματικά. Καί γενικά μοῦ ἀρέσει περισσότερο τό τριγύρισμα στίς διάφορες λαϊκές βραδιές καί στίς λαϊκές διασκεδάσεις παρά οἱ ἐπισκέψεις στά μουσεῖα, στά θέατρα, στίς πινακοθῆκες» **. Γιά τό «τριγύρισμα» αὐτό σέ διάφορα μέρη, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς χρησιμοποιοῦσε συνήθως τά βράδια, ὅταν τό 1895 ζοῦσε στό Βερολίνο, κι' αὐτό τοῦ ἔδινε τή δυνατότητα «νά μελετᾶ τά βερολινέζικα ἤθη καί νά ἀφουγκράζεται τή γερμανική γλώσσα» ***. Ὡστόσο μέ τή μελέτη αὐτῶν τῶν ἠθῶν, δέν ἀσχολοῦνταν μόνο στό Βερολίνο, στό πρῶτο ταξίδι του στό ἐξωτερικό, στά γράμματά του πρός τούς συγγενεῖς ὑπάρχουν πολλά σημεῖα πού δείχνουν πώς, κι' ὅταν ζοῦσε στό Παρίσι ἤ τύχαινε νά βρεθεῖ ἐκεῖ προσωρινά, παρατηροῦσε μέ εὐχαρίστηση τήν ἐκεῖ ζωή, ἐπισημαίνοντας τήν ἀνεπιτήδευτη συμπεριφορά τοῦ παρισινοῦ κοινοῦ στούς δρόμους καί στά βουλεβάρτα. «Τό Παρίσι εἶναι μιά πόλη πολύ ἀκατάλληλη γιά νά ζήσεις ἐκεῖ, ὅταν τά οἰκονομικά σου εἶναι φτωχά, καί πολύ κουραστική, ἔγραφε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὕστερα ἀπό ἕνα ὀλιγοήμερο ταξίδι του ἐκεῖ. — Δέν ὑπάρχει ὅμως κα-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 202. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 12. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο. *Ἡ Σύντ.*

λύτερη καί πιό εὔθυμη πόλη ἀπ' αὐτή, ἄν πρόκειται νά μείνεις γιά λίγο, νά τήν ἐπισκεφθεῖς, νά κάνεις ἕνα ταξιδάκι» *. Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ὄντας περαστικός ἀπό τήν Τσεχοσλοβακία, παρακολουθεῖ καί τήν τσέχικη ζωή καί λυπᾶται πού δέν εἶχε μάθει τήν τσέχικη γλώσσα· περιγράφει ζωηρά τή ζωή καί τά ἤθη τῶν ἀγροτῶν τῆς Γαλικίας, πού εἶχε τή δυνατότητα νά τά παρακολουθήσει ζώντας στή Γαλικία, τό καρναβάλι στούς δρόμους μέ τό χαρτοπόλεμο καί τίς σερπαντίνες στό Μόναχο κτλ. Ἀγαποῦσε τή ζωή σέ ὅλες τίς ἐκδηλώσεις της καί ἤξερε, ὅσο λίγοι, νά τήν παρακολουθεῖ καί νά τή μελετᾶ πλατιά.

Ἀπό τά δημοσιευόμενα παρακάτω γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μπορεῖ νά κρίνει κανείς καί γιά τή στάση του ἀπέναντι στούς συγγενεῖς του καί, ὥς ἕνα βαθμό, ἀπέναντι στούς ἀνθρώπους γενικά. Πόση προσοχή καί φροντίδα δείχνει γι' αὐτούς στά γράμματα αὐτά! Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς συνδεόταν πολύ μέ τούς δικούς μου, ἰδιαίτερα μέ τήν μητέρα, καί οἱ φροντίδες γιά τήν καλύτερη, πιό ἤρεμη καί ξεκούραστη ζωή της διαποτίζουν ὅλα τά γράμματά του τόσο αὐτά πού γράφει ἀπ' εὐθείας σ' αὐτήν, ὅσο καί ἐκεῖνα πρός τά ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειάς μας. Τά γράμματά του εἶναι γεμάτα μέ ἐρωτήματα γιά τήν ὑγεία, γιά τό «πῶς τακτοποιηθήκατε ἀπό σπίτι, μήπως κατά τύχη τό σπίτι εἶναι κρύο». Μέ ἀνησυχεῖ, γράφει τό 1909 σέ γράμματα στήν μητέρα, — πού τό διαμέρισμά σας εἶναι κρύο... μή τυχόν καί κρυολογήσεις... Δέν κάνει νά πάρετε τίποτε μέτρα, νά βάλετε λογουχάρη μιά μικρή σιδερένια θερμάστρα;...» **. Στά γράμματα αὐτά ὑπάρχουν πολλές συστάσεις «νά ἀναπαυτεῖς καλά τό καλοκαίρι», «νά μήν πολυτρέχεις», νά ἀναπαύεσαι περισσότερο καί νά προσέχεις τήν ὑγεία» κτλ.

Ἡ προσοχή τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπέναντι στή μητέρα ἐκδηλωνόταν μέ ἰδιαίτερη ἔμφαση, ὅταν τήν ἔβρισκε κάποια μπόρα, καί τέτιες συνέβαιναν πάρα πολλές στή ζωή της. Πότε ὁ ἕνας καί πότε ὁ ἄλλος ἀπό τήν οἰκογένειά μας πιανόταν ἤ στελνόταν ἐξορία, συνάμα συνέβαινε κάποτε νά συλλαμβάνονται μερικά ἄτομα μαζί, καί ἡ μητέρα, πού τότε ἦταν περασμένης ἡλικίας, ἦταν ἀναγκασμένη νά πηγαινοέρχεται στίς φυλακές γιά ἐπισκεπτήρια καί δέματα, νά περιμένει ὧρες στούς προθαλάμους τῶν χωροφυλάκων καί φυλάκων, νά πονάει ὁλόψυχα κάποτε ἐντελῶς

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 351. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 299. *Ἡ Σύντ.*

μόνη γιά τά παιδιά της από τά όποια είχαν στερήσει τήν ελευθερία τους. Πόσο ανησυχούσε γι' αυτήν ό Βλαντίμιρ 'Ιλίτς σέ τέτιους δύσκολους καιρούς τής ζωής της καί πόσο τόν στενοχωρούσε ό χωρισμός του άπ' αυτήν, φαίνεται περίλαμπρα στό γράμμα του τής 1. IX. 1901 πρός τήν μητέρα. Τότε ή Μαρία 'Ιλίνιτσνα καί ό Μάρκ Τιμοφέγεβιτς ήταν φυλακή, ή "Αννα 'Ιλίνιτσνα βρισκόταν στό εξωτερικό καί δέν μπορούσε νά γυρίσει στή Ρωσία, γιατί αυτό θά είχε σάν επακόλουθο τή σύλληψή της γιά τήν ίδια υπόθεση, ενώ ό Ντμίτρι 'Ιλίτς κι' αυτός δέν μπορούσε νά μείνει μέ τήν μητέρα, γιατί έπρεπε νά τελειώσει τό πανεπιστήμιο στό Γιούργεφ. Σέ τέτια μοναξιά σέ ξένη πόλη έμεινε ή μητέρα καί τό 1904, όταν πιάστηκε στό Κίεβο ό Ντμίτρι 'Ιλίτς, ή "Αννα 'Ιλίνιτσνα καί ή Μαρία 'Ιλίνιτσνα γιά τήν υπόθεση τής Κεντρικής 'Επιτροπής καί τής Κομματικής 'Επιτροπής τής οργάνωσης τού Κιέβου.

'Ο Βλαντίμιρ 'Ιλίτς ήθελε πάντοτε ή μητέρα νά ζεί μαζί του, καί επανειλημμένα τήν καλούσε κοντά του. Αυτό όμως ήταν δύσκολο νά πραγματοποιηθεί, ανάμεσα στ' άλλα, επειδή ή μητέρα ήταν μ' εκείνα τά παιδιά της πού χρειάζονταν περισσότερο τή βοήθειά της. Καί στή Ρωσία αυτή ή βοήθεια χρειαζόταν πάντα σ' εκείνον πού πάνω του ξεσπούσαν οί αστυνομικές διώξεις. Γι' αυτό μόνο μιά φορά (στήν πρώτη καί στή δεύτερη έμιγκράτσια τού Βλαντίμιρ 'Ιλίτς) καί γιά σύντομο χρονικό διάστημα κατόρθωσε νά πάει στό εξωτερικό καί νά τόν συναντήσει. Τό 1902 έζησε μέ τόν Βλαντίμιρ 'Ιλίτς καί τήν "Αννα 'Ιλίνιτσνα στό Loguivy τής Βόρειας Γαλλίας. Τή δεύτερη καί τελευταία πιά φορά κατόρθωσε νά δεί τόν Βλαντίμιρ 'Ιλίτς τό 1910 στή Στοκχόλμη, όπου ταξίδευσε μέ τήν Μαρία 'Ιλίνιτσνα ειδικά γιά νά τόν συναντήσει. Στά ταξίδια αυτά ό Βλαντίμιρ 'Ιλίτς τής κατάστρωνε ακριβή δρομολόγια, τής συνιστούσε νά διανυκτερεύσει στά ξενοδοχεία «γιά νά μήν τήν παρακουράσει τό ταξίδι». Στή Στοκχόλμη έτυχε γιά πρώτη καί τελευταία φορά ή Μ. Α. Ουλιάνοβα νά ακούσει ομιλία τού Βλαντίμιρ 'Ιλίτς σέ συνέλευση εργατών-προσφύγων. "Οταν αναχωρήσαμε ό Βλαντίμιρ 'Ιλίτς μάς συνόδευσε ώς τήν αποβάθρα — δέν μπορούσε νά ανέβει στό βαπόρι, γιατί ανήκε σέ Ρωσική εταιρία καί μπορούσαν νά τόν συλλάβουν πάνω στό βαπόρι — κι' ώς τώρα θυμάμαι τήν έκφραση τού προσώπου του, όταν στεκόταν εκεί καί κοίταζε τήν μητέρα. Πόσος πόνος εκδηλωνόταν τότε στό πρόσωπό του! Λές καί προαισθανόταν πώς αυτή ήταν ή τελευταία συνάντηση μέ τήν

μητέρα. Ἔτσι κι' ἔγινε πραγματικά. Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δέν κατόρθωσε νά ξαναδεῖ τούς δικούς του πρίν ἀπό τόν ἐρχομό του στή Ρωσία, ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη, καί ἡ μητέρα πέθανε λίγο πρίν ἀπ' αὐτήν, τόν Ἰούλη τοῦ 1916. Δέν ἔφτασε στά χέρια μας τό πρῶτο γράμμα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ὅταν πληροφορήθηκε γιά τό θάνατο αὐτό. Δέν διασώθηκε καί τό ἑπόμενο γράμμα του, μά ἀπ' ὅ,τι θυμᾶμαι καί στό γράμμα αὐτό φαινόταν πόσο βαριά ἦταν ἡ ἀπώλεια αὐτή γιά τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς, πόσο πόνο τοῦ προξένησε καί πόση τρυφερότητα ἔδειχνε ἀπέναντί μας, πού μᾶς εἶχε τσακίσει ὁ θάνατος αὐτός.

Μεγάλη φροντίδα ἔδειχνε καί γιά τίς ἀδελφές του καί ἀπέναντι στόν ἀδελφό του, καθώς καί γιά τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ. Ἐνδιαφερόταν διαρκῶς γιά τό πῶς ζοῦν, πῶς αἰσθάνονται, ἄν ἔχουν ἔσοδα, ἄν ξεκουράζονται καλά κτλ. Προσπαθοῦσε νά μᾶς ἐξασφαλίσει δουλιά μεταφραστή, γιά τό σκοπό αὐτό μᾶς ἔστελνε καμιά φορά ξενόγλωσσα βιβλία, ἐνδιαφερόταν καί γιά τό τί διαβάζαμε καί γιά τίς ἀσχολίες μας, μᾶς καλοῦσε νά μείνουμε μαζί του κ.ἄ. Μεγάλη φροντίδα ἔδειχνε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί γιά τούς συντρόφους, ρωτοῦσε πῶς ζοῦν, προσπαθοῦσε νά τούς βοηθήσει, ἀκόμη καί ὑλικά. Ἔτσι, προλόγιζε τίς μεταφράσεις τῶν συντρόφων γιά νά διευκολύνει τήν ἔκδοσή τους καί νά τούς δόσει ἔτσι τή δυνατότητα νά ἔχουν κάποιο εἰσόδημα.

Στούς συντρόφους πού δέν γνωρίζουν τίς συνθῆκες ζωῆς τῶν πολιτικῶν προσφύγων καί τῆς νόμιμης ἀλληλογραφίας τόν καιρό τοῦ τσαρισμοῦ, μποροῦν νά τούς φανοῦν παράξενες καί ἀκατανόητες οἱ συχνά ἀπαντούμενες στά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὑπομνήσεις γιά τό ὅτι ζεῖ «πολύ ἥσυχα», «ἤρεμα», «ἥσυχα, γαλήνια», σέ περιόδους, ὅπως λογουχάρη, τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ὅταν ἀπό τή φιλολογία καί τήν παράνομη ἀλληλογραφία εἶναι φανερό ὅτι ἀνάπτυσσε ὑπερβολική δραστηριότητα στήν πάλη ἐνάντια στό σωβινισμό, πού ἐπέδρασε στά περισσότερα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα. Δέν πρέπει ὅμως νά ξεχνᾶμε πώς ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μποροῦσε νά ἐκδηλώνεται μόνο στόν Τύπο καί μάλιστα σέ ὄργανο πού ἔβγαινε μιά φορά σέ μερικές ἑβδομάδες ἤ καί μῆνες, καί πού ἡ ἀποστολή του ὅπως καί τῶν μπροσουρῶν, ἦταν στό ἔπακρο δύσκολη, καθώς καί σέ μικρές συγκεντρώσεις τῶν πολιτικῶν προσφύγων στό ἐξωτερικό ἤ σέ μικρές ὁ-

μάδες ξένων ἐργατῶν. Εἶναι αὐτονόητο πώς οἱ δυνατότητες αὐτές ἦταν γιά τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἐξαιρετικά περιορισμένες καί ἄν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, σύμφωνα μέ τίς ἀφηγήσεις τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια, στίς ἀρχές τῆς ἐπανάστασης στή Ρωσία ἔδινε τήν ἐντύπωση λιονταριοῦ πού ξέφυγε ἀπό τήν κλούβα του, ὅμως ἡ προσφυγιά καί ἡ προηγούμενη ἀπόσπασή του ἀπό τή Ρωσία δέν ἦταν γι' αὐτόν, ἰδιαίτερα στήν περίοδο τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, μιά κλούβα πού τόν στρίμωχνε σέ σημαντικό βαθμό, δέν ἄφηνε νά ξεδιπλωθεῖ, δέν ἱκανοποιοῦσε τή φυσιογνωμία τοῦ ἡγέτη, τοῦ λαϊκοῦ ρήτορα; Ἐπιζητοῦσε ὁρμητικά δουλιά πολύ πλατύτερη, ἤθελε νά ξεφύγει πραγματικά σάν τό λιοντάρι καί ἦταν ἀναγκασμένος νά ἐπηρεάσει βαθιά δυό-τρεῖς συντρόφους, γιά νά μπεῖ μέσω αὐτῶν στίς πλατύτερες μάζες. Καί μήπως γιά μιά τέτια φυσιογνωμία, ὅπως ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ἡ δράση αὐτή, ὅπως καί ἡ γενική κατάσταση «στή νυσταγμένη Βέρνη», δέν ἦταν πραγματικά ἐξαιρετικά «ἥσυχη», πού κυλοῦσε πολύ ἤρεμα»;

Στή νόμιμη ἀλληλογραφία του μόνο πού καί πού διαφαινόταν ἡ μανία του ἐνάντια στούς «ἀπαίσιους ὀπορτουνιστές τοῦ χειρίστου εἴδους», ἐνάντια «σέ ὅλες τίς προστυχιές ἀπ' ἀφορμή τήν ψήφιση τῶν πιστώσεων» κτλ. Ἐδῶ αὐτός ἦταν καθηλωμένος μέσα στά πλαίσια τῆς λογοκρισίας καί φτάνει μόνο νά δεῖ κανείς ποιές φράσεις ἀπό τά γράμματά του (βλέπε τό παράρτημα *) «τραβοῦσαν τήν προσοχή» τῶν ὀργάνων τῆς ἀσφάλειας καί τῆς χωροφυλακῆς καί χαρακτηρίζονταν σάν «ὑλικά τεκμήρια», γιά νά γίνει κατανοητό ὅτι αὐτός, ὅσο καί οἱ συγγενεῖς του, βρίσκονταν τότε σέ τέτια θέση, πού «εἶναι πιά πολύ δύσκολο... ν' ἀλληλογραφοῦμε ὅπως θέλουμε» **.

Καί γι' αὐτό ἀκριβῶς στήν ἀρχή τοῦ προλόγου μας σημειώσαμε ὅτι τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς του ἔχουν σημασία καί ἐνδιαφέρον κυρίως γιά τά χαρακτηριστικά του σάν ἀνθρώπου (βέβαια, τά χαρακτηριστικά του δέν εἶναι καθόλου πλήρη καί λόγω τῶν ἀστυνομικῶν συνθηκῶν εἶναι ὥς ἕνα βαθμό μονόπλευρα). Μ' αὐτή τήν ἔννοια τά γράμματα αὐτά δίνουν, κατά τή γνώμη μας, πολύτιμη συμβολή στή φιλολογία γιά τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί δέν μποροῦμε παρά νά λυπούμαστε πού χάθηκαν τόσο πολλά ἀπό τά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 385-386. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 358, 354. *Ἡ Σύντ.*

γράμματα τόσο πρός τούς συγγενεῖς του, ὅσο καί πρός τούς συντρόφους του. Γιά τόν Λένιν σάν ἡγέτη, πολιτικό παράγοντα καί ἐπιστήμονα μιλοῦν τά ἄλλα ντοκουμέντα καί σέ πρώτη σειρά ἡ πλούσια φιλολογική κληρονομιά του.

Ἐξαιρετικά βαριά ἦταν γιά τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἡ δεύτερη περίοδος τῆς προσφυγιᾶς. Καί ὅταν, ὕστερα ἀπό τήν παραμονή του στήν Πετρούπολη καί στά προάστιά της, βρέθηκε στή Γενεύη, ἔνιωσε βαθιά τή νοσταλγία τῆς παλιᾶς ἑστίας του. «Ἐδῶ καί μερικές μέρες ξεροσταλιάζουμε σ' αὐτή τήν καταραμένη τή Γενεύη... — γράφει στό γράμμα του τῆς 14. I. 1908 πρός τήν Μαρία Ἰλίνιτσνα. — Εἶναι μιά ἀπαίσια τρύπα, ἀλλά τί νά γίνει. Θά προσαρμοστοῦμε» *. Καί μέ τήν ἐπιμονή καί ἐνεργητικότητα, πού τόν διέκριναν πάντοτε, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ρίχτηκε στή δουλιά, γιατί αὐτός ξέρει «νά προσαρμόζεται» σέ ὁποιεσδήποτε συνθῆκες. «Δυσάρεστες ἦταν μόνο οἱ πρῶτες στιγμές τῆς μετακίνησης, σάν πέρασμα ἀπό τό καλύτερο στό χειρότερο. Ἀλλά αὐτό ἦταν ἀναπόφευκτο **, γράφει στό ἑπόμενο γράμμα του πρός τήν μητέρα. Καί πάλι σάν πέρασμα ἀπό τό καλύτερο στό χειρότερο, ἡ ἔλλειψη φιλολογίας, καινούργιων ἐκδόσεων καί ἐφημερίδων, πού τοῦ χρειάζονταν γιά τή δουλιά, ἔλλειψη πού τοῦ ἦταν ἰδιαίτερα αἰσθητή τόν καιρό αὐτό, γιατί στήν Πετρούπολη εἶχε τή δυνατότητα νά διαβάζει ὅλες τίς ἐφημερίδες καί τά περιοδικά, νά παρακολουθεῖ ὅλες τίς καινούργιες ἐκδόσεις. Ζητάει νά «προμηθεύσουμε... τά πρακτικά τῆς III Δούμας (ἐπίσημη ἔκδοση τῶν στενογραφημένων πρακτικῶν, ὅπως καί τίς δηλώσεις, ἐπερωτήσεις καί νομοσχέδια, πού καταθέτονται στή Δούμα)» καί νά τοῦ τά στείλουμε *«ὅλα* χωρίς καμιά παράλειψη». Τόν ἐνδιαφέρουν ἐπίσης «τά προγράμματα, οἱ ἀνακοινώσεις καί τά δελτία τῶν ὀχτωβριστῶν, τῶν δεξιῶν, τῆς ὁμάδας τῶν κοζάκων κτλ.». Στερεῖται αὐτά τά ἀπαραίτητα γι' αὐτόν ὑλικά, τόν καιρό πού «στή Δούμα ὅλα αὐτά «τά χαρτιά» σίγουρα θά βρίσκονται στιβαγμένα στά ράφια καί κανέναν δέν ἐνδιαφέρουν». Ζητάει ἐπίσης νά τοῦ στέλνουμε *«ὅλες* τίς καινούργιες ἐκδόσεις τῶν μενσεβίκων» ***, τά συνδικαλιστικά περιοδικά, πού γλίτωσαν τήν καταστροφή κτλ.

Ὡστόσο, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δέν ἀντιμετώπιζε μόνο τήν ἔλλειψη βιβλίων στήν περίοδο τῆς ζωῆς του στήν προσφυγιά, παρά τίς προσπάθειές μας νά τόν ἐφοδιάσουμε ἔστω καί μέ τά πιό ἐνδιαφέροντα βιβλία πού ἐμφανίζονταν στή βιβλιαγορά, ἀλλά καί τήν ἔλλειψη

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 242. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 244. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 242, 248, 243. *Ἡ Σύντ.*

ρωσικῶν ἐφημερίδων. Πολύ ἄσχημα ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη ἦταν τόν καιρό τοῦ ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου, ὅταν πότε-πότε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔμενε ἐντελῶς χωρίς ρωσικές ἐφημερίδες. «...Στέλνετέ μου μιά φορά τήν ἑβδομάδα τίς ρωσικές ἐφημερίδες πού διαβάσατε, γιατί δέν ἔχω *κανενός εἴδους»*, γράφει στό γράμμα του τῆς 20.IX.1916 *.

Ἐπίσης ἀντιμετώπιζε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μεγάλες οἰκονομικές δυσκολίες, ἰδιαίτερα στά τελευταῖα χρόνια τῆς προσφυγιᾶς. «Σύντομα μᾶς τελειώνουν ὅλοι οἱ παλιοί πόροι ζωῆς καί τό ζήτημα τοῦ μεροκάματου μπαίνει μέ ἀρκετή ὀξύτητα» (14. XII. 1915). Κι' αὐτό τό πρόβλημα «τόν ἀνησυχεῖ σέ μεγάλο βαθμό», γράφει ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, γιατί ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό ζήτημα τῶν χρημάτων, στό ζήτημα τῆς ἐνίσχυσής του, ἀνεξάρτητα ἀπό ποῦ προερχόταν αὐτή, ἦταν πολύ προσεκτικός. «Θά καθήσω νά γράψω ὅ,τι καί νά γίνει — γράφει στό γράμμα του τῆς 20. IX. 1916 — γιατί ἡ ἀκρίβια εἶναι τρομερή, ἡ ζωή ἔγινε ἐξαιρετικά δύσκολη» **.

Τό φθινόπωρο τοῦ 1916, λίγους μόνο μῆνες πρίν τήν ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς βρέθηκε στήν ἀνάγκη νά ψάχνει νά βρεῖ βιβλία γιά μετάφραση, νά ἀλληλογραφεῖ μέ τόν ἐκδότη γιά τήν ἔκδοσή τους. Πόσο μή παραγωγικά θά χρησιμοποιοῦσε τίς δυνάμεις του, ἄν τοῦ χρειαζόταν πραγματικά νά ξοδεύει τόν καιρό του σέ μεταφράσεις, τελικά ὅμως ἡ ἐπανάσταση τό «ἐμπόδισε» αὐτό.

Τέτιες ἦταν οἱ συνθῆκες ζωῆς του στήν προσφυγιά λίγο πρίν τήν ἐπανάσταση. Τό γεγονός ὅτι βρισκόταν μακριά ἀπό τή Ρωσία, ἀπό τίς ἐργατικές μάζες, πού πάντα τόσο ἐπιδίωκε νά ἔχει ἄμεση ἐπίδραση σ' αὐτές, οἱ δύσκολες συνθῆκες τῆς ζωῆς τοῦ πρόσφυγα — ἄν καί ἡ ἐνεργητικότητα καί ἡ ἐπίμονή του ποτέ δέν ἐγκατέλειπαν τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς — ἐξηγοῦν γιατί «προσβλήθηκαν τά νεῦρα του», γιατί κλονίστηκε σημαντικά ὅλος ὁ ὀργανισμός του.

Μέ πόση πίκρα ἀναφέρει στό γράμμα του τῆς 15. II. 1917 τό ἀστεῖο πού τοῦ εἶπε ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, ὅταν ἔλαβαν χρήματα ἀπό τή Ρωσία: «ἄρχισες νά παίρνεις καημένε «σύνταξη»» ***.

Καί ὕστερα ἀπ' αὐτό τό γράμμα, ὅπου μέσα ἀπό τά ἀστεῖα διαφαίνονται τόσο καθαρά οἱ δύσκολες συνθῆκες, στίς ὁποῖες χρειάστηκε νά ζεῖ ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρίν τήν ἐπανάσταση, ἀκολούθησε

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 365. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 454, 365. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 368. *Ἡ Σύντ.*

ἕνα ὀλιγόλογο χαρούμενο τηλεγράφημα: «Φτάνουμε τή Δευτέρα, νύχτα, 11. Εἰδοποιεῖστε τήν «Πράβντα»» *.

Τελείωσε ἡ προσφυγιά. Τελείωσε καί ἡ ἀλληλογραφία του μέ τούς συγγενεῖς.

Μόνο ἀκόμη δυό σημειωματάκια πῆρα ἀπό τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς **, συντομούτσικα, ὅπως σύντομη ἦταν καί ἡ διάρκεια τῆς παράνομης παραμονῆς του στή Φιλλανδία τόν καιρό τοῦ Κέρενσκι καί τοῦ Κορνίλοφ, στίς παραμονές τῆς μεγάλης νίκης τοῦ Ὀχτώβρη.

Μ. Οὐλιάνοβα

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμος 49ος, σελ. 434. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 370-371. *Ἡ Σύντ.*

ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ ΒΛΑΝΤΙΜΙΡ ΙΛΙΤΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ *

Ἡ σημασία τῆς ἀτομικῆς ἀλληλογραφίας γιά τή βιογραφία ἑνός ἀνθρώπου καί γιά τήν ἀποκάλυψη τῆς προσωπικότητάς του, ἔτσι ὅπως εἶναι στήν καθημερινή ζωή, στίς σχέσεις του μέ τούς ἀνθρώπους, βοηθάει νά φωτιστοῦν ὁρισμένες πλευρές τοῦ χαρακτήρα του, πού εἶχαν φωτιστεῖ ἀνεπαρκῶς ἤ καθόλου γιά τήν ἐπιστημονική καί κοινωνική δράση του, καί δίνει, ἔτσι ἤ ἀλλιῶς, καινούργια γνωρίσματα γιά τήν ἀξιολόγησή του. Ἄν καί τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς συνήθως εἶναι πολύ σύντομα καί συνοπτικά, εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπό κάθε εἴδους διαχύσεις, τίς ὁποῖες, ὅπως καί κάθε γενικά πολυλογία, ποτέ δέν ἀγαποῦσε· ἄν καί σ' αὐτά τά γράμματα βλέπεις τόν ἄνθρωπο τῆς δράσης, πού συνήθισε φειδωλά νά ξοδεύει τό χρόνο του γιά προσωπικά ζητήματα — ὡστόσο καί αὐτά, σέ μικρότερο ἤ μεγαλύτερο βαθμό, ἀντανακλοῦν τό χαρακτήρα του.

Δέν πρέπει ἐπίσης νά ξεχνᾶμε ὅτι ἡ ἀλληλογραφία αὐτή γινόταν σέ συνθῆκες τῆς τσαρικῆς λογοκρισίας, πράγμα πού ἐπέβαλλε πάντα νά εἶναι ἕτοιμος γιά τό ἐνδεχόμενο ἀντιγραφῆς ἀπό τή λογοκρισία τῶν γραμμάτων καί γιά τό λόγο αὐτό χρειαζόταν νά γράφει πολύ σύντομα καί συνοπτικά. «Εἶναι πιά πολύ δύσκολο... νά ἀλληλογραφοῦμε, ὅπως θέλουμε» ** — ἔγραφε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στήν ἀδελφή του Μαρία Ἰλίνιτσνα. Πιό μεγάλα περιθώρια ἔδινε ὁ τρόπος χρησιμοποίησης τῆς συμπαθητικῆς μελάνης. Σ' αὐτά τά γράμματα, ἐκτός ἀπό τά τρέχοντα ζητήματα, ἔβρισκες καί περιγραφές γιά τά τελευταῖα κομματικά γεγονότα, γιά τά συνέδρια καί τίς συνδιασκέψεις, εὔστοχους — μέ δυό-τρία λόγια — χαρακτηρισμούς, πού ἔκανε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γιά τούς ἀνθρώπους καί τά ρεύματα μέσα στό Κόμμα,

* Ἄρθρο τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στή Συλλογή «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς», ἔκδοση 1931 καί 1934. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 354. *Ἡ Σύντ.*

ἐκφράσεις ἔντονες καί κατηγορηματικές πού ἦταν χαρακτηριστικές γιά τό ὕφος του στήν ἐλεύθερη συζήτηση. Αὐτά ὅμως τά γράμματα καταστρέφονταν μετά τό διάβασμα καί ἐννοεῖται πώς οὔτε ἕνα ἀπ' αὐτά δέν διασώθηκε. Γράφονταν αὐτά ἤ σέ γράμματα ἀνάμεσα στίς σειρές, ἤ πιό συχνά ἀνάμεσα στίς σειρές σέ βιβλία, περιοδικά καί διάφορα δοκίμια. Καί ὅταν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ἀπαριθμώντας τά βιβλία πού πῆρε, ἔγραφε ὅτι κάποιο «Ντνιεβνίκ σιέζντα τέχνικοφ» ἤ τό «Δοκίμιο ἀπό τό Archiv» ἦταν πολύ ἐνδιαφέρον καί εὐχαριστῶ τήν Ἀνιούτα γι' αὐτό ἰδιαίτερα *, σήμαινε, φυσικά, πώς εἶχε πάρει γράμμα γραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη. Δέν φύλαξα καί τά γράμματα πού εἶχαν γραφεῖ μέ συνηθισμένη μελάνη, μά δέν εἶχαν σταλεῖ στή δική μου διεύθυνση, ὅπως, λ.χ., ἐκεῖνα πού πῆρα στά 1913-1914 στή Σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ «Προσβεστσένιγε» μέ ψευδώνυμο ἀπό πρίν συμφωνημένο. Καί τά γράμματα πού ἔρχονταν στή δική μου διεύθυνση, οὔτε κι' αὐτά μπόρεσα νά τά φυλάξω ὅλα. Θυμᾶμαι δυό πού παρακαλοῦσε ὁ ἴδιος ὁ Ἰλίτς νά τά καταστρέψω.

Γιά τά γράμματα πού συμπεριλαμβάνονται σ' αὐτή τή συλλογή, μποροῦμε ἀκόμη νά ποῦμε ὅτι, ἄν καί αὐτά γράφονταν γιά δικούς του ἀνθρώπους καί γιά τό λόγο αὐτό περιεῖχαν, ὅπως ἦταν καί φυσικό, πολλά πράγματα καθαρά οἰκογενειακοῦ χαρακτήρα καί λίγο ἀναφέρονταν σέ ζητήματα γενικοῦ ἐνδιαφέροντος, ὅμως, τό γεγονός ὅτι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι συνδέονταν μαζί του ὄχι μόνο μέ συγγενικούς δεσμούς, ἀλλά καί λόγω πεποιθήσεων, ἡ ἀλληλογραφία μ' αὐτούς ἀναφερόταν καί σέ ζητήματα πρακτικοῦ χαρακτήρα, ἔτσι πού τά νόμιμα γράμματα ἀποτελοῦσαν ὁρισμένες φορές συμπλήρωμα, ἕνα εἶδος κρίκου σέ ὅλη τήν ἀλυσίδα τῆς ἀλληλογραφίας. Κι' ἄν ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς δέν ἀπευθυνόταν, βέβαια, ἄμεσα στήν μητέρα γιά ζητήματα πρακτικῆς δουλιᾶς, ὅμως αὐτός δέν ὄφειλε νά κρύβει τίποτε ἀπ' αὐτήν, γιατί ἤξερε ὅτι ἡ μητέρα συμμερίζεται πέρα γιά πέρα ὅλες τίς ἐπαναστατικές του ἐπιδιώξεις, ὅλη τή δράση του. Γιά τό λόγο αὐτό, ἕνα γράμμα πού ἀπευθυνόταν σ' ἕνα μέλος τῆς οἰκογένειας ἦταν σέ μεγάλο βαθμό γράμμα γιά ὅλους μας. Στό γράμμα πρός τήν μητέρα δίνονταν παραγγελίες στίς ἀδελφές, στόν ἀδελφό ἤ στόν γαμπρό καί διαβαζόταν συνήθως ἀπ' ὅλα τά μέλη τῆς οἰκογένειάς μας, καί σ' αὐτούς πού βρίσκονταν σέ ἄλλη πόλη τά γράμματα στέλνονταν συχνά.

Ἡ σημασία τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μέ τούς συγγενεῖς του μεγαλώνει φυσικά καί ἀπό τό γεγονός ὅτι αὐτή συμπε-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 80. *Ἡ Σύντ.*

ριλαμβάνει τήν περίοδο ἑνός τέταρτου τοῦ αἰώνα, στή διάρκεια τῆς ὁποίας ἐμφανίστηκε καί διαμορφώθηκε τό Κόμμα μας, στήν οἰκοδόμηση τοῦ ὁποίου ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς κατέχει τόσο μεγάλη θέση.

Πιό πλούσια σέ περιεχόμενο καί πιό ἐντατική ἦταν ἡ ἀλληλογραφία στά 1897-1899 καί στά 1908-1909, χρόνια πού ἐκδόθηκαν τά δυό μεγάλα ἔργα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς: «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» καί «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», γιατί ἡ ἀλληλογραφία αὐτή συνδέεται μέ πρακτικές ἀποστολές σχετικά μέ τήν ἔκδοσή τους, μέ τή διόρθωση τῶν δοκιμίων τους κτλ. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, τά γράμματα τῆς πρώτης ἀπό τίς δυό περιόδους εἶναι πλουσιότερα σέ περιεχόμενο καί συχνότερα, ἐπειδή γράφτηκαν στά χρόνια τῆς ἐξορίας, ἡ ὁποία μέ τήν ἀναγκαστική ἀπομόνωση καί ἀπόσπαση ἀπό τή ζωή προδιαθέτει εὐνοϊκά στήν ἀλληλογραφία καί τούς πιό κλειστούς ἀκόμη ἀνθρώπους. Ἀπό τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς αὐτῆς τῆς περιόδου, ἰδιαίτερα ἀπό ἐκεῖνα πού ἦταν πιό λεπτομερειακά, πού ἀπευθύνονταν στήν μητέρα, μπορεῖ νά σχηματίσει κανείς τήν πιό σαφή ἀντίληψη γιά τίς συνθῆκες τῆς ζωῆς του, τίς κλίσεις καί τίς συνήθειές του· στά γράμματα αὐτά προβάλλει, μποροῦμε νά ποῦμε, πιό ἀνάγλυφα σάν προσωπικότητα.

Κι' ὕστερα — κι' αὐτό εἶναι τό πιό οὐσιῶδες — τά γράμματα ἀπό τήν ἐξορία δείχνουν ὅτι ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὄχι μόνο δέν ἦταν ξεκομένος ἀπό τή ζωή, ἀλλά σ' αὐτά θίγει ὅλα τά ἐπίμαχα ζητήματα τῆς μαρξιστικῆς θεωρίας καί πράξης τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Σ' αὐτά φαίνεται, ἄν καί καλυμένη μέ ψευδώνυμα — μά καί δέν μποροῦσε νά γίνει κι' ἀλλιῶς — ἡ στάση του ἀπέναντι στά μέλη τῆς ὁμάδας «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς», ἀπέναντι στόν Πλεχάνοφ καί τόν Ἀξελρόντ, ἡ πλήρης ἀλληλεγγύη καί ἡ βαθιά ἐκτίμηση πρός αὐτούς, οἱ ἐπαφές του μ' αὐτούς τόσο μέ γράμματα, ὅσο καί μέ τίς συνομιλίες πού, ἔπειτα ἀπό παραγγελία του, εἶχα μαζί τους τό 1897 στή διάρκεια ἑνός ταξιδιοῦ μου στό ἐξωτερικό. Στά γράμματα αὐτά ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὑπογραμμίζει ὅτι ἐκείνη «τήν ἀπομόνωση ἀπό τήν πολιτική ζωή», γιά τόν κίνδυνο τῆς ὁποίας προειδοποιοῦσε ὁ Ἀξελρόντ, σέ καμιά περίπτωση δέν πρέπει νά τήν ἐπιτρέψουμε. «... Σ' αὐτό τό ζήτημα ὁ συγγραφέας, κατά τή γνώμη μου, ἔχει ἀπόλυτα καί 1000 φορές δίκιο, ἰδιαίτερα ἐνάντια στούς στενούς ὀπαδούς τοῦ «οἰκονομισμοῦ»» *. Μέ τό τελευταῖο αὐτό ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἐννοοῦσε τόν Μάσλοφ καί Σία, δηλ. τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Σαμάρσκι Βέστνικ», πού κατηγοροῦσε τό περιοδικό

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 16. *Ἡ Σύντ.*

«Νόβογε Σλόβο», τό όποιο είχε τόν Στροῦβε ἐπικεφαλῆς, ὅτι δείχνει συμπάθειες πρός τήν ἀστική τάξη καί τό φιλελευθερισμό. Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς θεωροῦσε τότε ὅτι τό ἄμεσο καθῆκον εἶναι στήν προπαγάνδα καί στή ζύμωση νά μήν περιοριζόμαστε μόνο στήν οἰκονομική πάλη. «Τό βασικό εἶναι νά μήν ἀφήσουμε νά καλλιεργοῦνται αὐταπάτες ὅτι μπορεῖ νά ἐπιτευχθεῖ κάτι μόνο μέ τήν πάλη ἐνάντια στούς ἐργοστασιάρχες», — μοῦ ἔλεγε λίγο πρίν ἀπό τή σύλληψή του. «Πρέπει ἀκόμη ἀπό τήν ἀρχή νά ἀναπτύσσουμε τήν πολιτική συνείδηση τῶν ἐργατῶν». Γι' αὐτό ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς σέ πλήρη ὁμοφωνία μέ τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς» τάχθηκε τότε, ὅπως καί ὁ Φεντοσέγεφ καί ὁ Μάρτοφ, μέ τό μέρος τοῦ Στροῦβε στίς διαφωνίες τοῦ τελευταίου μέ τή Σύνταξη τῆς ἐφημερίδας «Σαμάρσκι Βέστνικ» καί σέ γράμμα του πρός τόν Μάσλοφ καί Σία ὑπερασπιζόταν τόν Στροῦβε. Ὅπως ἔλεγε ὁ Μάσλοφ, ἕνα ἀπό τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἦταν γραμμένο σέ ἔντονο ὕφος καί τελείωνε μέ τά λόγια: «Ἄν θέλετε πόλεμο, τότε ἄς γίνει πόλεμος». Καί στά γράμματά του τοῦ 1899 ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἐπανειλημμένα ἐκφράζεται ἐνάντια στήν ὁμάδα τῆς Σαμάρας.

«Σχετικά μ' αὐτούς ἀπό τή Σαμάρα ἀμφιβάλλω πολύ, ἄν εἶπαν κάτι τό ἔξυπνο (μοῦ ἔγραψαν ἤδη σχετικά μέ τίς κατηγορίες γιά «ἀστοποίηση»)» (γράμμα τῆς 13 τοῦ Φλεβάρη 1899) *. Σχετικά μέ τή βιβλιοκρισία στό βιβλίο τοῦ Γκβόζντιεφ γράφει: «δέν ἦταν καί τόσο εὐχάριστη δουλιά νά γράψω βιβλιοκρισία. Τό βιβλίο δέν μοῦ ἄρεσε: δέν λέει τίποτε τό καινούργιο, κοινοτυπίες, τό στύλ ἐδῶ κι' ἐκεῖ εἶναι ἀνυπόφορο...». «Ἄν θά κατάφερνα νά μιλήσω γι' αὐτό τό θέμα (ἀπ' ἀφορμή τό ἄρθρο γιά τήν κληρονομιά — Α. Ε.) μέ ἀνθρώπους πού νά μήν περιορίζονται μόνο στό γκβοζντιεφισμό (διαβάσατε τό βιβλίο τοῦ Γκβόζντιεφ γιά τούς κουλάκους; ** Κατά τή γνώμη μου εἶναι πάρα πολύ ἀδύνατο), αὐτό τότε θά ἦταν πολύ ὠφέλιμο καί πολύ ἐνδιαφέρον» ***.

Συνεχίζοντας ὅμως νά παλεύει ἐνάντια στόν «οἰκονομισμό» σέ συμφωνία μέ τόν Ἀξελρόντ καί τόν Πλεχάνοφ, πού ἀκόμη ἀπό τό 1895, τόν καιρό τοῦ πρώτου του ταξιδιοῦ στό ἐξωτερικό, ἐπέμεναν ὅτι εἶναι ἀνάγκη νά γίνει τό πέρασμα ἀπό τίς συζητήσεις μέ τούς ναρόντνικους μέσα στούς διάφορους κύκλους, ἀπό τήν κατάσταση τῆς ἀπομόνωσης, στήν ὀργάνωση ἑνός πολιτικοῦ κόμματος τῆς σοσιαλδημοκρατίας, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς διαπιστώνει στήν καινούργια μπροσούρα τοῦ Ἀξελρόντ (γιά τή σχέση ἀνάμεσα στή φιλελεύθερη καί στή σοσιαλιστική

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 140. *Ἡ Σύντ.*

** *Γκβόζντιεφ, Ρ.* «Οἱ κουλάκοι, ἡ τοκογλυφία καί ἡ κοινωνικο-οἰκονομική της σημασία». Πετρούπολη, 1899.

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 137, 144. *Ἡ Σύντ.*

δημοκρατία στή Ρωσία) μιά ἄλλη παρέκκλιση. Δείχνει ὅτι ὁ συγγραφέας δέν ὑπογραμμίζει ἀρκετά τόν ταξικό χαρακτήρα τοῦ κινήματος καί δείχνει μεγάλη εὐμένεια γιά τούς φροντερίζοντες ἀγροτικούς, ὅτι θά ἔπρεπε νά μιλάει γιά ὠφελιμιστικότητα καί ὄχι γιά ὑποστήριξή τους.

Στά γράμματα αὐτά ἐκδηλώνεται ἡ ἀγανάκτηση τοῦ 'Ιλίτς γιά τά ἀναθεωρητικά ρεύματα πού ἐμφανίστηκαν τότε: μέ τό βιβλίο τοῦ Μπέρνσταϊν, μέ τά ἄρθρα τῶν γερμανῶν ἀναθεωρητῶν στό περιοδικό «Neue Zeit» καί μέ τά ἄρθρα τοῦ Μπουλγκάκοφ. Γιά τόν τελευταῖο γράφει: «Καί ὁ Μπουλγκάκοφ ἁπλῶς μέ ἐξόργισε: λέει τέτιες ἀνοησίες, ἀνοησίες ἀπό τήν ἀρχή ὥς τό τέλος, προβάλλει τέτια ἀπύθμενη καθηγητική ἀπαιτητικότητα, πού μόνο ὁ διάβολος μπορεῖ νά ξέρει τί γίνεται!...». *«Διαστρεβλώνει ἀνοιχτά* τόν Κάουτσκι». «Σκέπτομαι νά γράψω «γιά τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι...»» (ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν. — *Α. Ε.)* (βλ. τό γράμμα τῆς 1/V — 99) *.

Γιά τόν Μπέρνσταϊν γράφει: «Καταπιαστήκαμε ἀμέσως μαζί μέ τή Νάντια μέ τό διάβασμα τοῦ βιβλίου τοῦ Μπέρνσταϊν καί διαβάσαμε περισσότερο ἀπό τό μισό, καί τό περιεχόμενό του μᾶς καταπλήσσει ὅλο καί περισσότερο. Θεωρητικά εἶναι πάρα πολύ ἀδύνατο· ἐπανάληψη ξένων σκέψεων. Φρασεολογία κριτικῆς, ὅμως δέν βρίσκεις σ' αὐτό οὔτε καί ἴχνος σοβαρῆς καί ἀνεξάρτητης κριτικῆς. 'Από πρακτική ἄποψη εἶναι ὀπορτουνισμός... καί ταυτόχρονα εἶναι ὀπορτουνισμός *δειλός,* γιατί ὁ Μπέρνσταϊν δέν θέλει νά θίξει ἄμεσα τό πρόγραμμα... Οἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Μπέρνσταϊν ὅτι πολλοί ρῶσοι εἶναι ἀλληλέγγυοι μ' αὐτόν... μᾶς ἀγανάκτησαν κυριολεκτικά. Φαίνεται ἐμεῖς ἐδῶ ἴσως γίναμε πραγματικά «γερόντια» καί «μείναμε πίσω» ἀπό τίς «νέες λέξεις»... πού ἀντιγράφονται ἀπό τόν Μπέρνσταϊν. Σύντομα θά γράψω στήν 'Ανιούτα γι' αὐτό τό θέμα λεπτομερειακά **.

'Ο 'Ιλίτς παρακαλεῖ τήν ἀδελφή του Μαρία 'Ιλίνιτσνα νά προμηθευτεῖ καί νά τοῦ στείλει τά ὑλικά τοῦ κομματικοῦ συνεδρίου τοῦ 'Ανόβερου (22/VIII - 99), πού ἦταν νά γίνει τόν 'Οχτώβρη. Ὅπως εἶναι γνωστό, κύριο θέμα στό συνέδριο τοῦ 'Ανόβερου ἦταν τό ζήτημα τοῦ Μπέρνσταϊν. Στέλνοντας τήν κριτική του γιά τό ἄρθρο τοῦ Μπουλγκάκοφ στό «Νόβογε Σλόβο» (δημοσιεύτηκε στό «Ναούτσνογε 'Ομποζρένιγε») ***, ὁ 'Ιλίτς γράφει:

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 156 καί 160. *'Η Σύντ.*

** δηλ. μέ χημική μελάνη. (Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 176. *'Η Σύντ.).*

*** Τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «'Ο καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία (Σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι καί τό ἄρθρο τοῦ κ. Μπουλγκάκοφ)» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 97-154) στάλθηκε στό περιοδικό «Νατσάλο» καί δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Ζίζν» τό Γενάρη - Φλεβάρη 1900. — *'Η Σύντ.*

«Φυσικά, ἡ πολεμική ἀνάμεσα σέ ὁμοϊδεάτες εἶναι δυσάρεστη, γι' αὐτό προσπάθησα νά μετριάσω τό ὕφος, ἀλλά νά παρασιωπᾶς τίς διαφωνίες εἶναι ὄχι μόνο δυσάρεστο, ἀλλά καί *ἄμεσα ἐπιζήμιο* — καί δέν μπορεῖ βέβαια, νά παρασιωπᾶς τίς θεμελιακές ἐκεῖνες διαφωνίες ἀνάμεσα στήν «ὀρθοδοξία» καί στόν «κριτικισμό» πού ἐμφανίστηκαν στό γερμανικό καί στό ρωσικό μαρξισμό» *.

Ἀγανάκτηση προκαλεῖ στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί ὁ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι: «Τό 5ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε»» (γράμμα τῆς 20/VI - 99) «εἶδα καί βρῆκα ἄρθρο τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι πού λέει τερατώδεις κουταμάρες καί ἀνοησίες: αὐθαίρετα ἔκανε τροποποίηση στό ποσοστό τῆς ὑπεραξίας μέ σκοπό νά «διαψεύσει» τόν Μάρξ καί νά κάνει τόν παράλογο συλλογισμό: μεταβολή τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας χωρίς μεταβολή τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος. Δέν ξέρω ἄν ἀξίζει τόν κόπο νά γράψω γιά κάθε τέτιο ἀνόητο ἀρθρίδιο: ἄς ἐκπληρώσει πρῶτα ὁ ἀρθρογράφος τήν ὑπόσχεσή του νά ἀναπτύξει πιό ἐμπεριστατωμένα αὐτό τό ζήτημα. Γενικά ἐγώ γίνομαι ὅλο καί πιό ἀποφασιστικός ἀντίπαλος τοῦ σύγχρονου «κριτικοῦ ρεύματος» στό μαρξισμό καί τοῦ νεοκαντιανισμοῦ (πού γέννησε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, τήν ἰδέα τοῦ χωρισμοῦ τῶν κοινωνιολογικῶν νόμων ἀπό τούς οἰκονομικούς). Ἔχει ἀπόλυτα δίκιο ὁ συγγραφέας τῶν «Beiträge zur Geschichte des Materialismus» **, ὅταν χαρακτηρίζει τό νεοκαντιανισμό σάν ἀντιδραστική θεωρία τῆς ἀντιδραστικῆς ἀστικῆς τάξης καί παίρνει θέση ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν» ***.

Τό δεύτερο ἄρθρο τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔχει τόν τίτλο «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» **** (πού στρεφόταν, κυρίως, ἐνάντια στόν Στροῦβε, πού οἱ συμπάθειές του πρός τόν ἀναθεωρητισμό γίνονταν ὅλο καί πιό ξεκάθαρες). Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἡ κριτική τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔχει ἀκόμη τό συντροφικό χαρακτήρα κριτικῆς ἑνός ὀπαδοῦ του.

«Τώρα τελειώνω τό ἀρθράκι — ἀπάντηση στόν Στροῦβε. Κατά τή γνώμη μου, μπέρδεψε τά πράγματα πέρα γιά πέρα καί μπορεῖ νά προκαλέσει μ' αὐτό τό ἄρθρο πολλές συγχύσεις ἀνάμεσα στούς ὀπαδούς καί χαιρεκακία στούς ἀντιπάλους» (7/III) *****.

Βαθμιαῖα ὅμως δημιουργοῦνται σοβαρότερες ἀνησυχίες, πού

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 160-161. *Ἡ Σύντ.*

** ὁ Πλεχάνοφ.

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 166. *Ἡ Σύντ.*

**** Ἅπαντα, τόμ. ΙΙ, σελ. 405. (Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 68-88. *Ἡ Σύντ.*).

***** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 146. *Ἡ Σύντ.*

ἐκδηλώνονται πιό συγκεκριμένα στά γράμματα πού στάλθηκαν τόν ἴδιο χρόνο στόν Πότρεσοφ (Λενινιστική Συλλογή, τόμ. IV). Ταυτόχρονα γράφει ὅτι ἄρχισε νά μελετᾶ φιλοσοφία, χρησιμοποιώντας τά λίγα φιλοσοφικά βιβλία πού εἶχε τότε μαζί του.

«Ὁ Βολόντια διαβάζει ἐντατικά κάθε εἴδους φιλοσοφικά ἔργα (αὐτή εἶναι τώρα ἡ κύριά του ἀπασχόληση) τοῦ Χόλμπαχ, τοῦ Ἑλβέτιους κτλ.» — γράφει ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια στό γράμμα πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τῆς 20/VI - 99 *.

Τέλος, σ' αὐτά τά γράμματα γίνεται ἀκόμη λόγος καί γιά ἕνα πολιτικό γεγονός — ἴσως τό πιό σημαντικό — πού συνέβη αὐτή τήν περίοδο καί συγκεκριμένα γιά τό λεγόμενο «Credo» καί γιά τήν ἀπάντηση ** σ' αὐτό τό «Credo», πού συντάχτηκε ἀπό ὁμάδα 17 σοσιαλδημοκρατῶν:

«Σύντομα θά γράψω στήν Ἀνιούτα πιό λεπτομερειακά ***, σχετικά μέ τό «Credo» (πού καί ἐμένα καί ὅλους μας πολύ μᾶς ἐνδιαφέρει καί προκαλεῖ τήν *ἀγανάκτηση)»* (1/VIII - 99) ****.

«Ὁσοναφορᾶ τό «credo der Jungen» μέ κατέπληξε κυριολεκτικά ἡ κούφια φρασεολογία του. Αὐτό δέν εἶναι credo, ἀλλά ἁπλῶς κάποια θλιβερή συλλογή λέξεων! Ἑτοιμάζομαι νά γράψω γι' αὐτό τό ζήτημα λεπτομερειακά» (25/VIII - 99) *****.

Τό ντοκουμέντο αὐτό τό εἶχα στείλει ἐγώ στόν Ἰλίτς καί τό βάφτισα τυχαῖα πάλι ἐγώ. Χωρίς νά δίνω σ' αὐτό ἰδιαίτερη σημασία, ἔγραψα ἁπλῶς στό γράμμα μέ συμπαθητική μελάνη ὅσο μποροῦσε καί σύντομα: «Σοῦ στέλνω ἕνα εἶδος «Credo» τῶν νέων».

Ἀργότερα, ὅταν αὐτή ἡ ὀνομασία ἔπιασε καί ἄρχισε νά γίνεται λόγος γιά τό «Anti-credo», ἀνησύχησα πού χωρίς νά τό θέλω μεγαλοποίησα, μέ τή λαθεμένη αὐτή ὀνομασία, τή σημασία τοῦ ντοκουμέντου καί ἔγραψα μέ τόν ἴδιο τρόπο στόν Ἰλίτς γι' αὐτό τό ζήτημα. Φαίνεται ὅμως πώς αὐτό τό σημεῖο τοῦ γράμματος ἔμεινε ἀδιάβαστο, γιατί ὅταν γύρισε ἀπό τήν ἐξορία καί τοῦ εἶπα ὅτι τό ντοκουμέντο αὐτό δέν ἦταν σύμβολο πίστης μιᾶς κάποιας ὁμάδας νέων, ἀλλά ἦταν δημιούργημα τῆς πένας δυό ἀτόμων — τῆς Κουσκόβα καί τοῦ Προκοπόβιτς, καί ὅτι ἡ ὀνομασία «Credo» ὀφείλεται σέ μένα, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπόρησε· καί μέ ρώτησε: «σέ σένα;», ἀλλά ἔπειτα ἀπό στιγμιαία σιωπή εἶπε ὅτι δέν ἀλλάζει τίποτε μ' αὐτό, ἀπάντηση σ' αὐτό ἔπρεπε νά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 411. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 167-180. *Ἡ Σύντ.*

*** δηλ. μέ χημική μελάνη.

**** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 168. *Ἡ Σύντ.*

***** Στό ἴδιο, σελ. 174-175. *Ἡ Σύντ.*

δοθεῖ. Κι' ἔτσι τό ντοκουμέντο συνέχισε τήν περιοδεία του στόν κόσμο μ' αὐτό τό ὄνομα.

Ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στά γράμματα πρός τούς συγγενεῖς του ἀπό τήν ἐξορία ἐκφράζει τή γνώμη του γιά ὅλα τά φλέγοντα ζητήματα τῆς κομματικῆς ζωῆς ἐκείνης τῆς περιόδου. Σ' αὐτά διαπερνᾶ ἡ καθορισμένη κατεύθυνση τοῦ βασικοῦ δρόμου πού ἔπρεπε νά παρακάμψει τόσο τή στενότητα τοῦ οἰκονομισμοῦ, ὅσο καί τόν κίνδυνο τῆς εὔνοιας πρός τούς φιλελευθέρους, πού ἀπειλοῦσε ἡ ἀμορφία καθώς καί τό καθαρά διανοουμενίστικο πάθος πρός τόν ἀναθεωρητισμό, τήν κριτική γιά τήν κριτική. Ὅταν ἀκόμη βρισκόταν στήν ἐξορία, ἔκανε ἐπιλογή συντρόφων γιά τή μελλοντική κομματική οἰκοδόμηση, γιά ἐκείνη τήν «ἀμεταμφίεστη» φιλολογία *, γιά τήν ἀνάγκη τῆς ὁποίας γράφει στόν Πότρεσοφ, ἐνῶ στό ἴδιο γράμμα ἀπό ὅλους τούς συντρόφους πού βρίσκονται μαζί του στήν ἐξορία θεωρεῖ ἐνδεδειγμένον γι' αὐτή τή δουλιά μόνο τόν Μάρτοφ, πού εἶναι «ὁ μόνος πού καταπιάνεται μέ ὅλα αὐτά» (συμφέροντα τοῦ περιοδικοῦ, τοῦ Κόμματος) «ὁλόψυχα καί δραστήρια». Χαράζει τό σχέδιο τῆς «Ἴσκρα».

Στά γράμματα πού ἔστειλε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στά 1908-1909, τότε πού ἐκδόθηκε τό βιβλίο του «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», περιέχονται καί γνῶμες γιά γενικά ζητήματα, ἰδιαίτερα γιά τό ζήτημα πού πραγματεύεται στό βιβλίο του, ἄν καί πολύ λιγότερες ἀπ' ὅ,τι στά γράμματα ἀπό τήν ἐξορία, πού γενικά ἦταν πιό λεπτομερειακά. Οἱ προσπάθειες ὅμως ἀναθεώρησης τοῦ μαρξισμοῦ στόν τομέα τῆς φιλοσοφίας, μέ ἐπικεφαλῆς ἐδῶ στή Ρωσία τόν Μπογκντάνοφ καί τόν Λουνατσάρσκι, προκαλοῦσαν στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς ὄχι λιγότερη ἀγανάκτηση ἀπό ὅση τοῦ προκαλοῦσε ἡ παρόμοια προσπάθεια τοῦ Μπέρνσταϊν στόν τομέα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. Εἴδαμε ὅτι ὅταν βρισκόταν ἀκόμη στή Σιβηρία, αὐτό τό ρεῦμα τοῦ νεοκαντιανισμοῦ μέσα στίς γραμμές τοῦ μαρξισμοῦ τόν παρακίνησε νά καταπιαστεῖ μέ τή μελέτη τῆς φιλοσοφίας. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης, ὕστερα ἀπό τήν πρώτη ἐπανάστασή μας, τό ρεῦμα τῶν θεοπλαστῶν τόν ἔκανε νά καταπιαστεῖ σοβαρά μέ τή μελέτη τῆς φιλοσοφίας καί νά γράψει τό βιβλίο, ὅπου ἐξετάζεται αὐτή ἡ παρέκλιση ἀπό τό μαρξισμό.

---

* Ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν τῶν λέξεων ἀπό τόν Λ. Κάμενεφ στόν πρόλογο στά γράμματα τοῦ Λένιν καί στή σημείωση ἀρ. 41 (Λενινιστική Συλλογή, τόμ. IV, σελ. 19) εἶναι ἔκδηλα λαθεμένη. Μέ τίς λέξεις «μεταμφιεσμένη φιλολογία» πρέπει, ἐννοεῖται, νά καταλαβαίνουμε ὄχι τή φιλελεύθερη φιλολογία, πού φοροῦσε κοστούμι σοσιαλδημοκρατικό, ἀλλά τή δική μας, τή σοσιαλδημοκρατική, πού ἐξαιτίας τῆς λογοκρισίας ἦταν ἀναγκασμένη νά παίρνει νόμιμη μορφή, δηλ. ἐκτός ἀπό τή νόμιμη χρειάζεται καί ἡ παράνομη σοσιαλδημοκρατική φιλολογία. Στό σημεῖο αὐτό δέν διαφαίνεται καμιά ἀνάγκη νά γίνει διαχωρισμός ἀπό τούς «μεταμφιεσμένους φιλελεύθερους». Καί μέ κανένα τρόπο δέν πρέπει νά κατανοηθεῖ ἀλλιῶς.

«Ἡ ἀρώστια μου — ἔγραφε ὁ Β. Ι. στήν ἀδελφή του Μαρία Ἰλίνιτσνα στίς 13/VII. 1908 — καθυστέρησε σοβαρά τήν ἐργασία μου γιά τή φιλοσοφία. Τώρα, ὅμως, ἀνάρωσα σχεδόν ἐντελῶς καί τό βιβλίο θά τό γράψω ὁπωσδήποτε. Καταπιάστηκα πολύ μέ τούς μαχιστές καί νομίζω ὅτι ξεκαθάρισα ὅλες τίς ἀνεκδιήγητες προστυχιές τους (καί τόν «ἐμπειριομονισμό» μαζί)» *.

Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἦταν πολύ ἀγανακτισμένος μέ τήν «παπαδοκρατία» — ὅρο πού χρησιμοποιεῖ γιά νά χαρακτηρίσει κάθε θεοπλασία, ὁποιεσδήποτε θρησκευτικές ἰδέες στό μαρξισμό. Ἐξαιτίας τῆς λογοκρισίας προτείνει νά ἀντικατασταθεῖ παντοῦ ἡ λέξη «παπαδοκρατία» μέ τή λέξη «φιντεϊσμός» μέ ἐπεξήγηση σέ σημείωση («φιντεϊσμός εἶναι ἡ θεωρία πού βάζει τήν πίστη στή θέση τῆς γνώσης ἤ πού ἀποδίδει γενικά κάποια σημασία στήν πίστη) **

Ἔτσι καί δημοσιεύτηκε στό βιβλίο. Στό χειρόγραφο ὅμως ἡ φράση στήν ὁποία μπῆκε ἡ παραπάνω σημείωση ἀποδιδόταν ὡς ἑξῆς: «Οἱ δικοί μας ἐξολοθρευτές τοῦ διαλεκτικοῦ ὑλισμοῦ, χρησιμοποιώντας γιά στήριγμα αὐτές τίς δῆθεν νεότερες διδασκαλίες, καταλήγουν ἄφοβα στήν ἀπροκάλυπτη παπαδοκρατία (αὐτό φαίνεται καθαρότατα στήν περίπτωση μόνο τοῦ Λουνατσάρσκι, ἀλλά κάθε ἄλλο παρά στήν περίπτωση μόνο τοῦ Λουνατσάρσκι)». Καί ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καταφέρεται μέ ὅλη τή δριμύτητα ἐνάντια σ' αὐτούς τούς «ἐξολοθρευτές», παρακαλώντας με νά μή μετριάσω τίποτε ἀπ' ὅσα λέει γι' αὐτούς καί δεχόμενος μέ δυσκολία νά γίνουν μερικές ἠπιότερες διατυπώσεις γιά λόγους πού σχετίζονται μέ τή λογοκρισία.

«Ἡ διατύπωση «ἐπινόησε ἕναν θεούλη» θά χρειαστεῖ νά ἀντικατασταθεῖ: «ἐπινόησε..., ἄς τό ποῦμε μαλακά, θρησκευτικές ἔννοιες», ἤ κάτι τέτιο» ***.

Στό χειρόγραφο ἡ διατύπωση αὐτή ἀποδιδόταν μέ τήν παρακάτω φράση: «Ὁ καθένας μπορεῖ νά σκέφτεται καί νά «ἐπινοεῖ» κάθε εἴδους κόλαση, κάθε εἴδους ξωτικά. Ὁ Λουνατσάρσκι μάλιστα ἐπινόησε ἕναν θεούλη». Ὅταν ὅμως δέν ἔμπαινε ζήτημα λογοκρισίας, μοῦ ἔγραφε: «*Παρακαλῶ*, νά μήν κάνεις ἠπιότερο *τίποτε* ἀπό τά μέρη πού στρέφονται ἐνάντια στούς Μπογκντάνοφ, *Λουνατσάρσκι* καί Σία. Εἶναι ἀδύνατο νά διατυπωθοῦν ἠπιότερα. Ἔβγαλες ὅτι ὁ Τσερνόφ «εἶναι πιό τίμιος» ἀντίπαλος ἀπ' ὅ,τι αὐτοί, καί γι' αὐτό λυπᾶμαι πολύ. Δέν δόθηκε ἡ πρέπουσα ἀπόχρωση. Δέν ὑπάρχει ἀντιστοιχία μέ τό γενικό χαρακτήρα τῶν κατηγοριῶν μου. Ὅλη ἡ οὐσία

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 252. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 10. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 265. *Ἡ Σύντ.*

βρίσκεται στό ὅτι οἱ μαχιστές μας εἶναι κακοήθεις, ποταποί καί δειλοί ἐχθροί τοῦ μαρξισμοῦ στή φιλοσοφία». Καί παρακάτω: «Παρακαλῶ, μήν κάνεις ἤπια τά σημεῖα πού στρέφονται ἐνάντια στόν Μπογκντάνοφ καί τήν παπαδοκρατία τοῦ Λουνατσάρσκι. Οἱ σχέσεις μας μ' αὐτούς *διακόπηκαν τελικά.* Δέν ὑπάρχει λόγος νά τά κάνεις ἠπιότερα, δέν ἀξίζει τόν κόπο» (9/III — 09).

«Ἰδιαίτερα *μήν* περικόπτεις — μοῦ γράφει στίς 21 τοῦ Μάρτη — τόν «Πουρισκέβιτς» καί τούς ἄλλους στήν § γιά τήν κριτική τοῦ καντιανισμοῦ!» *.

Ὁ Ἰλίτς σύγκρινε τούς μαχιστές μέ τόν «Πουρισκέβιτς» γιατί, ὅπως ὁ ἴδιος ἰσχυριζόταν, αὐτός ἐπικρίνει συνεπέστερα καί ἀποφασιστικότερα τούς καντέτους ἀπ' ὅ,τι οἱ μαρξιστές, ἔτσι καί οἱ μαχιστές ἰσχυρίζονται ὅτι ἐπικρίνουν τόν Κάντ μέ μεγαλύτερη συνέπεια καί ἀποφασιστικότητα ἀπ' ὅ,τι οἱ μαρξιστές. Ὡστόσο δέν πρέπει νά ξεχνᾶ κανείς, κύριε Πουρισκέβιτς — λέει ὁ Ἰλίτς, ἀπευθυνόμενος σ' αὐτόν — «ἐσεῖς ἐπικρίνατε τούς καντέτους, γιατί εἶναι *ὑπερβολικά* δημοκράτες, ἐνῶ ἐμεῖς τούς ἐπικρίναμε γιατί δέν εἶναι *άρκετά* δημοκράτες. Οἱ μαχιστές ἐπικρίνουν τόν Κάντ, γιατί εἶναι ὑπερβολικά ὑλιστής, ἐνῶ ἐμεῖς τόν ἐπικρίνουμε γιατί δέν εἶναι ἀρκετά ὑλιστής. Οἱ μαχιστές ἐπικρίνουν τόν Κάντ ἀπό τά δεξιά, ἐνῶ ἐμεῖς τόν ἐπικρίνουμε ἀπό τά ἀριστερά» (Ἅπαντα, τόμ. XIII, σελ. 163) **.

Καί παρακάτω, στέλνοντας τήν προσθήκη στήν § 1 τοῦ IV κεφαλαίου — «Ἀπό ποιά σκοπιά ὁ Ν. Γκ. Τσερνισέβσκι ἔκανε κριτική στόν καντιανισμό;», ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει: «Θεωρῶ ἐξαιρετικά βασικό νά ἀντιπαραθέσουμε στούς μαχιστές τόν Τσερνισέβσκι» ***. Γιά τήν πολιτική πλευρά αὐτῶν τῶν διαφωνιῶν, πού εἶναι γνωστές σάν διαφωνίες μέ τήν ὁμάδα «Βπεριόντ», ὁ Ἰλίτς στά νόμιμα γράμματα αὐτῆς τῆς περιόδου ἀναφέρεται μόνο μέ δυό λόγια: «Τά πράγματα ἐδῶ εἶναι πολύ ἄσχημα: σίγουρα θά ἔχουμε Spaltung (διάσπαση. — *Α. Ε.),* ἐλπίζω σέ ἕνα, 1½ μήνα νά σοῦ στείλω ἀκριβεῖς πληροφορίες γι' αὐτό. Πρός τό παρόν μόνο ὑποθέσεις μποροῦμε νά κάνουμε» (26/V) ****. Γιά τή διάσπαση αὐτή γίνεται λόγος πιό ἀναλυτικά στήν «Ἀνακοίνωση» γιά τή σύσκεψη τῆς πλατιᾶς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Προλετάρι» καί στίς ἀποφάσεις πού ἐπισυνάφθηκαν σ' αὐτή τήν ἀνακοίνωση: V — γιά τήν ἀπόσχιση τοῦ σ. Μαξίμοφ (Μπογκντάνοφ) καί IV — γιά τήν κομματική (τοῦ Κάπρι) σχολή πού γι' αὐτή ἡ Συντακτική

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 280, 278, 282. — *Η Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 210. *Η Σύντ.*

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 284. *Η Σύντ.*

**** Στό ἴδιο, σελ. 292. *Η Σύντ.*

ἐπιτροπή τῆς «Προλετάρι» δέν ἀναλαμβάνει καμιά εὐθύνη «ἐπειδή πρωτεργάτες καί ὀργανωτές τῆς σχολῆς στό ΝΝ εἶναι ἀποκλειστικά οἱ ἐκπρόσωποι τοῦ ὀτζοβισμοῦ, τοῦ οὐλτιματισμοῦ καί τῆς θεοπλασίας» (Ἰούνης — 09, Ἅπαντα, τόμ. XIV, σελ. 89-103) *.

Στά γράμματα τῶν τελευταίων χρόνων, πού γενικά εἶναι πιό ἀραιά, τά κοινωνικά ζητήματα θίγονται ἀκόμη λιγότερο.

Τά πρῶτα χρόνια τῆς δεύτερης προσφυγιᾶς περνοῦσαν γιά τόν Ἰλίτς μέσα σέ μιά μεγάλη ἀνία καί νοσταλγία καί πολύ στενόχωρα. Τό πρόσεξα αὐτό κι' ἐγώ προσωπικά, ὅταν τόν ἐπισκέφθηκα στό Παρίσι τό φθινόπωρο τοῦ 1911. Ἡ ψυχική του διάθεση ἦταν τότε λιγότερο σφριγηλή ἀπ' ὅ,τι συνήθως. Κάποτε σ' ἕναν περίπατο πού κάναμε οἱ δυό μας μοῦ εἶπε: «Θά ἔχω ἄραγε τήν τύχη νά ζήσω ὥς τή δεύτερη ἐπανάσταση;». Διατήρησα στή μνήμη μου τήν πικραμένη ἔκφραση τοῦ προσώπου του, πού ἔμοιαζε μέ τή φωτογραφία πού τοῦ ἔβγαλαν στήν ἀσφάλεια τό 1895. Ἦταν τότε τά χρόνια τῆς μαύρης ἀντίδρασης. Μόλις ἐμφανίζονταν τότε ὁρισμένα συμπτώματα ἀναζωογόνησης, ὅπως, λογουχάρη, ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Ζβεζντά» καί τοῦ περιοδικοῦ «Μίσλ».

Ἔτσι, σάν χαρούμενη νότα ἀντηχοῦσε στό γράμμα του τῆς 3 τοῦ Γενάρη 1911 ἡ ἀνακοίνωση: «Χτές πῆρα τό φύλλο ἀρ. 1 τῆς «Ζβεζντά» ἀπό τή Ρωσία καί σήμερα τό τεῦχ. 1 τοῦ περιοδικοῦ «Μίσλ». Νά τί μέ κάνει νά χαίρομαι!.. Αὐτό εἶναι εὐχάριστο!!» **.

Φυσικά, τή μελαγχολική του διάθεση τή μεγαλώνουν οἱ «μεγάλες φαγωμάρες», πού ἐξαιτίας τους οἱ δουλιές πᾶνε πολύ ἄσχημα, ὅπως ἔγραφε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς τό 1910, δηλαδή ἐξαιτίας τῶν διαφωνιῶν μέ τό Γραφεῖο Ἐξωτερικοῦ τῆς ΚΕ καί μέ τήν ὁμάδα «Βπεριόντ». Καί σ' αὐτό τό «ἰδιαίτερα ραδιοῦργο χρονικό διάστημα» ἀναφέρεται ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στό γράμμα του τῆς 3 Γενάρη 1911, ὅταν ζητάει ἀπό τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ νά τόν συγχωρήσει γιά τήν ἀμέλειά του στίς ἀπαντήσεις.

Ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1912 πού μετακόμισε στήν Κρακοβία, ἀπό τά γράμματα φαίνεται ὅτι ἡ ψυχική διάθεση τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς καλυτέρευσε πολύ. Γράφει ὅτι ζοῦν καλύτερα ἀπ' ὅ,τι στό Παρίσι — τά νεῦρα ξεκουράζονται, περισσότερη φιλολογική δουλιά, λιγότερες φαγωμάρες. Ἡ δουλιά στήν «Πράβντα», ἡ ἄνοδος στό περιβάλλον τῶν ἐργατῶν, στήν ἐπαναστατική δουλιά, ἔχουν, φυσικά, πολύ θετική ἐπίδραση στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς. Παρατηρεῖται καί μιά ὑποχώρηση στίς φαγωμάρες — ἔτσι, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει ὅτι ὁ Γκόρκι

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 1-42. *Η Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 318. *Η Σύντ*

δείχνει τώρα λιγότερη ἀντιπάθεια πρός ἐμᾶς. Λίγο ἀργότερα ὁ Γκόρκι, ὅπως εἶναι γνωστό, μπῆκε στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ μπολσεβίκικου περιοδικοῦ «Προσβεστσένιγε».

Ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γράφει γιά ἕνα σχέδιο νά ἐκδίδονται μπροσοῦρες στήν «Πράβντα». Συναντιέται μέ περισσότερους ρώσους, καί, φαίνεται, νιώθει τόν ἑαυτό του πιό κοντά στή Ρωσία: προσκαλεῖ τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ νά πάει γιά ἐξοχή σ' αὐτούς στό Ζακοπάνε, πληροφορώντας τον ὅτι ἀπό τή Βαρσοβία ἔχει κατευθείαν τρένο γιά ἐκεῖ. Προσκαλεῖ κι' ἐμένα, κάνοντας τόν ὑπαινιγμό ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς παραμεθορίου μποροῦν νά περάσουν τά σύνορα μέ 30 καπίκια.

Γενικά εἶναι εὐχαριστημένος ἀπό τή ζωή στήν Κρακοβία καί γράφει ὅτι δέν σκέπτεται νά μετακομίσουν πουθενά — «ἐκτός ἄν μᾶς διώξει ὁ πόλεμος, ὅμως δέν πολυπιστεύω ὅτι θά γίνει πόλεμος» *.

Ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1913 ἐγκαταστάθηκα στήν Πετρούπολη, ὅπου δούλευα στό μπολσεβίκικο περιοδικό «Προσβεστσένιγε», στό περιοδικό «Ραμπότνιτσα», καθώς καί στήν «Πράβντα». Αὐτή τήν περίοδο, ἐκτός ἀπό τά γράμματα μέ συμπαθητική μελάνη, εἶχα συχνή ἀλληλογραφία μέ τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς καί γιά φιλολογικά ζητήματα στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Προσβεστσένιγε» μέ τό ψευδώνυμο Ἀντρέι Νικολάγεβιτς. Ἀπ' αὐτή τήν ἀλληλογραφία, πού ἀναφερόταν σέ πρακτικά ζητήματα, γιά τήν ὥρα βρίσκονται στά χέρια μου μόνο δυό γράμματα, ἀντίγραφα τῆς λογοκρισίας, πού δέν ἔχουν περιληφθεῖ στή συλλογή αὐτή τῶν γραμμάτων στούς συγγενεῖς.

Στά χρόνια τοῦ πολέμου ἡ ἀλληλογραφία μας ἦταν, φυσικά, πιό φτωχή καί πολλά γράμματα χάνονταν. Ἀλλά καί στά λίγα πού σώθηκαν, ἀκόμη καί σέ δελτάρια, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀναφέρεται στά πιό φλέγοντα γι' αὐτόν ζητήματα γενικοῦ χαρακτήρα. Ἔτσι στό δελτάριο τῆς 1/II — 10 γράφει: «Ὁ τελευταῖος καιρός ἦταν σ' ἐμᾶς πολύ «θυελλώδης», τέλειωσε ὅμως μέ μιά προσπάθεια εἰρήνευσης μέ τούς μενσεβίκους, ναί, ναί, ὅσο παράξενο κι' ἄν φαίνεται αὐτό· κλείσαμε τό φραξιονιστικό ὄργανο καί προσπαθοῦμε νά προωθήσουμε πιό σταθερά τήν *ἑνοποίηση*. Νά δοῦμε, ἄν θά τά καταφέρουμε» **.

Τό δελτάριο τῆς 24/III — 12 λέει: «... ἀνάμεσα στούς δικούς μας ἐδῶ ἔχουμε φαγωμάρες καί ὁ ἕνας περιλούζει τόν ἄλλο μέ βρωμιές τόσο πολύ, πού ἐδῶ καί καιρό δέν ἔγινε τέτιο πράγμα καί εἶναι ζήτημα ἄν ἔγινε καί ποτέ. Ὅλες οἱ ὁμάδες καί ὁμαδοῦλες ξεσηκώθηκαν ἐνάντια στήν τελευταία συνδιάσκεψη καί στούς ὀργανωτές της, ἔτσι πού στίς συνελεύσεις πού ἔγιναν ἐδῶ τά πράγματα ἔφτασαν κυριολεκτικά ὥς τά χέρια» ***.

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 331. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 306. *Ἡ Σύντ.*

*** Στό ἴδιο, σελ. 323. *Ἡ Σύντ.*

Στό γράμμα τῆς 14/XI — 14 γράφει: «Εἶναι πολύ λυπηρό νά βλέπεις τήν ἀνάπτυξη τοῦ σωβινισμοῦ σέ διάφορες χῶρες καί τίς τέτιου εἴδους προδοτικές ἐνέργειες, ὅπως τῶν γερμανῶν * (κι' ὄχι μόνο τῶν γερμανῶν) μαρξιστῶν ἤ τῶν δῆθεν μαρξιστῶν... Εἶναι εὐκολονόητο πού οἱ φιλελεύθεροι πάλι ἐγκωμιάζουν τόν Πλεχάνοφ: τοῦ ἀξίζει πλήρως αὐτή ἡ ἐπαίσχυντη τιμωρία... Εἶδα τό αἰσχρό καί ξεδιάντροπο τεῦχος τοῦ «Σοβρεμένι Μίρ» ... αἶσχος καί πάλι αἶσχος!... **.

Αὐτά τά χρόνια, ὅμως, ὅταν κάθε ἀλληλογραφία στήν ΚΕ μειώθηκε αἰσθητά, ἡ ἀλληλογραφία μας μέ συμπαθητική μελάνη γιά τά ζητήματα τῆς δουλιᾶς συνεχιζόταν ὅλο καί πιό ἐντατικά καί στό μοναδικό ταχυδρομικό δελτάριο ἀπό τό 1915 πού διασώθηκε, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἰδιαίτερα μέ εὐχαριστεῖ «πολύ, πάρα πολύ» γιά τό βιβλίο, γιά τήν ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα συλλογή παιδαγωγικῶν ἔργων καί γιά τό γράμμα ***. Ἐννοεῖται, ἡ συλλογή παιδαγωγικῶν ἔργων ἦταν «ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσα» χάρη στό γράμμα πού εἶχε γραφεῖ μέ συμπαθητική μελάνη ἀνάμεσα στίς σειρές της.

Ἔτσι, στά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς, βλέπουμε τήν ἀπήχηση τῆς πάλης γιά τή σωστή κατανόηση τοῦ μαρξισμοῦ, γιά τή σωστή ἐφαρμογή του στά διάφορα στάδια ἀνάπτυξης τοῦ προλεταριακοῦ κινήματος, πάλη πού ἔκανε σέ ὅλη του τή ζωή.

Ἄς προσπαθήσουμε τώρα μέ βάση αὐτά τά γράμματα νά κάνουμε ὁρισμένες γενικεύσεις, νά ὑπογραμμίσουμε ἐκεῖνες τίς πλευρές τῆς προσωπικότητας, ἐκεῖνα τά γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, πού προβάλλουν, κατά τή γνώμη μας, ἀπό τά γράμματα πρός τούς συγγενεῖς.

Βλέπουμε, πρῶτο, τή σταθερή του προσήλωση, πράγμα πού ὑπογραμμίστηκε ἤδη στίς βιβλιοκρισίες γιά τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, πρός τούς συγγενεῖς πού δημοσιεύτηκαν τμηματικά στήν «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τήν ἀμετάβλητη στάση του καί τήν εὐθύτητά του ἀπέναντι στούς ἴδιους πάντα ἀνθρώπους στή διάρκεια πολλῶν ἐτῶν. Εἶναι ἀλήθεια, αὐτοί οἱ ἄνθρωποι ἦταν κοντινοί συγγενεῖς, καί ὅμως μέσα ἀπό τά γράμματα αὐτά προβάλλει ἡ σταθερότητα τῶν συμπαθειῶν του, ὁ εὐθύς καί σταθερός χαρακτήρας του.

---

* Ἡ ψήφιση τῶν πολεμικῶν κονδυλίων ἀπό τούς γερμανούς σοσιαλδημοκράτες στίς 4 τοῦ Αὐγούστου 1914.

** Μέ τό ἄρθρο τοῦ Ἰορντάνσκι: «Ναί, θά νικήσουμε!». (Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 356. *Ἡ Σύντ.*

*** Διασώθηκαν δυό ταχυδρομικά δελτάρια, βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 358-362 *Ἡ Σύντ.*

Ἔπειτα, μποροῦμε μέ βάση τά ἴδια γράμματα, νά ὑπογραμμίσουμε τή σταθερότητα τῶν πεποιθήσεών του καί τῆς πίστης στήν ὑπόθεσή του: στά γράμματα αὐτά τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, γράμματα πρός ἀνθρώπους στενά δικούς του, πού μ' αὐτούς ὁ καθένας εἶναι ἐντελῶς πιό εἰλικρινής, δέν βρίσκουμε οὔτε ἴχνος ταλάντευσης, ἀμφιβολίας, ἤ ὁποιασδήποτε παρέκλισης.

Δέν βρίσκουμε ἐπίσης ὄχι μόνο κανένα ἴχνος μεμψιμοιρίας καί κατάθλιψης, ἐντελῶς ξένα πρός τό χαρακτήρα του, ἀλλά οὔτε κανένα παράπονο γιά τήν κατάστασή του, ἄσχετα ἄν βρισκόταν στή φυλακή, στήν ἐξορία ἤ στήν προσφυγιά — οὔτε καί μιά ἀπόχρωση πίκρας κατά τήν περιγραφή τους. Αὐτό, βέβαια, συνέβαινε καί γιατί τά περισσότερα γράμματά του ἀπευθύνονταν στή μητέρα, πού χρειάστηκε νά ὑποφέρει τόσο γιά τά παιδιά της καί γι' αὐτό ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ἐπειδή ἀγαποῦσε καί σεβόταν τόσο πολύ τήν μητέρα του, τό συναισθανόταν βαθιά. Συναισθανόταν ὅτι καί ἡ προσωπική του δράση ἔκανε τήν μητέρα νά ἀνησυχεῖ πολύ γιά τήν τύχη του καί νά περνᾶ σκληρές δοκιμασίες, καί στό βαθμό πού ἐξαρτιόταν ἀπ' αὐτόν, προσπαθοῦσε νά ἐλαφρύνει γιά τήν μητέρα αὐτές τίς δοκιμασίες.

Ὡστόσο αὐτή ἡ ζωντάνια διαπότιζε καί τά γράμματα πρός τά ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας καί πρός αὐτά, πού πότε τή μιά καί πότε τήν ἄλλη περίοδο δέν ζοῦσαν μαζί μέ τήν μητέρα. Θυμᾶμαι, λογουχάρη, τά γράμματα πού μοῦ ἔστειλε στά 1900-1902, ὅταν βρισκόμουν στό ἐξωτερικό καί τά ὁποῖα, βέβαια, ὅταν ἑτοιμαζόμουν νά ἐπιστρέψω στή Ρωσία, ἔπρεπε νά τά καταστρέψω. Θυμᾶμαι ὅτι τά γράμματά του ἦταν πάντοτε σάν ρεῦμα γάργαρου νεροῦ, πού παράσυρε κάθε ἀπογοήτευση καί ἐκνευρισμό, κάθε ἀπάθεια, καί μέ γέμιζαν μέ ζωντάνια, ἔκαναν νά ἀνεβαίνει τό ἠθικό μου. Ταυτόχρονα ἡ αὐτοπεποίθησή του δέν μείωνε, ἀλλά αὔξανε τήν ἐνεργητικότητα καί τήν ἐπιδίωξη γιά μιά πιό πλήρη ἐκδήλωση τοῦ ἑαυτοῦ μου, τά ἔξυπνα ἀστεῖα του ἐμφυσοῦσαν αἰσιοδοξία, πού εἶναι ἡ καλύτερη προϋπόθεση γιά κάθε δουλιά. Στά γράμματά του ἐκδηλώνεται μεγάλη εὐαισθησία γιά τήν ψυχική διάθεση τοῦ ἄλλου, φιλικό συντροφικό ἐνδιαφέρον. Αὐτό φαίνεται τόσο στή φροντίδα του γιά τήν μητέρα καί τά ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειάς μας, ὅσο καί γιά τούς συντρόφους του, πράγμα πού δείχνουν οἱ ἐρωτήσεις πού κάνει γι' αὐτούς ἤ οἱ περιγραφές τῆς ζωῆς τους, ὅταν βρίσκονταν μαζί στή φυλακή, στήν ἐξορία ἤ στήν προσφυγιά (βλ., λ.χ., τά γράμματα τῆς 5/III, τῆς 5/IV - 97).

Ἐπισύρουν ταυτόχρονα τήν προσοχή ἡ ἁπλότητα καί ἡ φυσι-

κότητα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ἡ μεγάλη του σεμνότητα, ἡ πλήρης ἔλλειψη ὄχι μόνο ὁποιασδήποτε περηφάνειας καί κομπασμοῦ, ἀλλά καί ὁποιασδήποτε προβολῆς τῶν ὑπηρεσιῶν του, ἐπίδειξης γι' αὐτές — κι' αὐτό τόν χαρακτήριζε ἀκόμη ἀπό τά νεανικά του χρόνια, ὅταν μιά τέτια ἐπίδειξη διακρίνει συνήθως τόν ἱκανό ἄνθρωπο. Ἔτσι, γιά πολύν καιρό δέν συμφωνοῦσε νά δοθεῖ στό μεγάλο καί σπουδαῖο ἔργο του ὁ τίτλος «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», λέγοντας ὅτι αὐτός ὁ τίτλος εἶναι «πολύ τολμηρός, πλατύς καί βαρυσήμαντος», ὅτι αὐτός ὁ τίτλος «θά πρέπει νά εἶναι πιό σεμνός» (γράμματα τῆς 13/II — 99) καί ὅτι δέν «τοῦ ἀρέσει ἐπίσης» καί ἡ ἀντίληψη ὅτι μέ τόν τίτλο αὐτό τό βιβλίο θά πιάσει καλύτερα (10/I — 99) *.

Ὅλους τούς κόπους πού ἔκανε γιά τή μελέτη ὑλικῶν στή φυλακή καί στήν ἐξορία, καί ἀργότερα στό ἐξωτερικό γιά τό βιβλίο φιλοσοφίας καί γιά ἄλλες ἐργασίες, γιά τή συγγραφή νόμιμων καί παράνομων ἄρθρων καί μπροσούρων, πού τόσα πολλά ἀπ' αὐτά χάνονταν, τούς ἔβλεπε ἐπίσης σάν κάτι τό πολύ φυσικό καί αὐτονόητο. Ὅλα αὐτά δείχνουν ἐπίσης τή μεγάλη ἱκανότητα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς γιά δουλιά, τήν ἀντοχή καί ἐπιμονή πού τόν χαρακτήριζε στήν πραγματοποίηση τῆς δουλιᾶς πού ἀνάλαβε νά κάνει. Ἔτσι, οἱ προθεσμίες πού καθόριζε γιά τό τελείωμα τοῦ ἔργου του «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» ἤ γιά τό τελείωμα τοῦ ἑνός ἤ τοῦ ἄλλου κεφαλαίου αὐτοῦ τοῦ βιβλίου συνήθως τηροῦνται, ὅπως φαίνεται ἀπό τά γράμματα πού δημοσιεύονται.

Ἡ ἀπαιτητικότητα ἀπέναντι στόν ἑαυτό του γεννάει, φυσικά, τήν ἀπαιτητικότητα καί πρός τούς ἄλλους. Ἀναθέτοντας πάντα πολλά καθήκοντα καί ἐπιδιώκοντας ἐπίμονα τήν ἐκπλήρωσή τους, διαπαιδαγωγοῦσε πάνω στό πνεῦμα τῆς ἀκρίβειας καί τῆς ἐπιμέλειας πού τόν χαρακτήριζε ὅλους τούς συντρόφους, πού τή μιά ἤ τήν ἄλλη περίοδο δούλευαν μαζί του. Τοῦ Ἰλίτς δέν τοῦ ἄρεσε ποτέ ἡ ἀμέλεια, ἡ καθυστέρηση μιᾶς δουλιᾶς ἤ μιᾶς ἀποστολῆς, ἡ ἀμέλεια στήν ἀλληλογραφία. Ἔτσι, στά γράμματά του ἀπό τήν ἐξορία, ἐπικρίνει τόν Στροῦβε γιά τήν ἀμέλειά του στίς ἀπαντήσεις. Στά γράμματα τοῦ 1908-1909 ἐκφράζει τή δυσαρέσκειά του γιά τόν Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ, ἐπειδή ἔδειξε ἀπροσεξία στήν τυπογραφική διόρθωση τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», πού εἶχε ἀναλάβει νά κάνει κτλ.

Φαίνεται ἐπίσης ἀπό τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἡ μεγάλη σεμνότητα καί ὀλιγάρκεια στή ζωή, ἡ ἱκανότητά του νά ἱκα-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 139, 127. *Ἡ Σύντ.*

νοποιεῖται μέ τό λίγο· ὁποιεσδήποτε συνθῆκες κι' ἄν ἀντιμετώπιζε στή ζωή του, πάντα ἔγραφε ὅτι δέν τοῦ λείπει τίποτε, ὅτι τρέφεται καλά: καί στή Σιβηρία, ὅπου ὅλη του ἡ διατροφή καί συντήρηση στηριζόταν μόνο σ' ἕνα μηνιάτικο ἐπίδομα τοῦ ἐξόριστου ἀπό 8 ρούβλια, καί στήν προσφυγιά, ὅπου, ἀπό τήν ἐξέταση πού κάναμε στή διάρκεια τῶν ἀραιῶν ταξιδιῶν μας ἐκεῖ μπορέσαμε νά διαπιστώσουμε ὅτι ἡ διατροφή του ἦταν πολύ ἀνεπαρκής. Τό γεγονός ὅτι στίς συνθῆκες τῆς ζωῆς πού περνοῦσε ἦταν ἀναγκασμένος καί πέρα ἀπό τό συνηθισμένο χρονικό ὅριο νά δέχεται οἰκονομική βοήθεια ἀπό τήν μητέρα, ἀντί νά τήν βοηθήσει ὁ ἴδιος, πάντα τόν βάρυνε. Ἔτσι, στίς 5 τοῦ Ὀχτώβρη 1893 γράφει: «... πάλι τά ἔξοδα εἶναι ὑπερβολικά — 38 ρούβλια τό μήνα. Τό πράγμα εἶναι καθαρό, ἔκανα ἀπλόχερη ζωή: μόνο γιά τράμ μέ ἄλογο, λογουχάρη, ξόδεψα σ' ἕνα μήνα 1 ρούβλι καί 36 καπίκια. Ἴσως σιγά-σιγά νά προσαρμοστῶ καί τότε θά ξοδεύω λιγότερα» *. Καί ἀργότερα ἀνησύχησε καί παρακαλοῦσε τή μητέρα νά μή τοῦ στέλνει χρήματα καί νά μήν κόβει ἀπό τή σύνταξή της, ὅταν ἄκουσε ὅτι ἡ μητέρα, ἐπειδή ἔμαθε ἀπό γράμμα του σέ κάποιον ἄλλον γιά τίς δύσκολες συνθῆκες του, ἑτοιμαζόταν νά τό κάνει αὐτό (γράμμα τῆς 19/Ι — 11).

Τόν στενοχωροῦσε ἐπίσης καί τό γεγονός ὅτι, ὅταν δέν ἔφταναν τά ἔσοδα ἀπό τή δημοσιογραφική του δουλιά, βρισκόταν στήν ἀνάγκη νά χρησιμοποιεῖ κομματικά χρήματα. ««Σύνταξη» ἄρχισες, λέει, νά παίρνεις» — μεταδίνει ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς μέ πίκρα τό ἀστεῖο τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα μέ τήν εὐκαιρία τῆς παραλαβῆς χρημάτων πού τοῦ στάλθηκαν ἀπό τή Ρωσία (γράμμα τῆς 15/ΙΙ — 17) **.

Γιά λόγους οἰκονομικούς προσπαθεῖ ἐπίσης, ὅπου εἶναι δυνατό, νά χρησιμοποιεῖ βιβλία ἀπό τίς βιβλιοθῆκες. Γιά ψυχαγωγία δέν ξοδεύει σχεδόν τίποτε: στό θέατρο, σέ συναυλίες (βλ. τό γράμμα τῆς 9/ΙΙ — 01) πηγαίνει τόσο σπάνια, πού τά σχετικά ἔξοδα δέν μποροῦν νά ἐπιδράσουν στόν προϋπολογισμό του. Ἔπειτα ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πάντα, ἀντί γι' αὐτές τίς μορφές ἀναψυχῆς μέσα στήν κοινωνία, μέσα στόν κόσμο, προτιμοῦσε κατηγορηματικά τήν ἀναψυχή στή φύση. «Ἐδῶ ἡ ἀνάπαυση εἶναι θαυμάσια, ἔγραφε ἀπό τό Στίρσουντεν (Φιλλανδία), ὅταν γύρισε ἀπό τό V συνέδριο τοῦ Κόμματος — κολύμπι, περίπατος, μοναξιά, ἀπραξία. Ἡ μοναξιά καί ἡ ἀπραξία εἶναι γιά μένα τό καλύτερο ἀπ' ὅλα» (27/VI - 07). Κάνω μέ εὐχαρίστηση τόν περίπατό μου, ἄν καί χρειά-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 2. *Η Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 368. *Η Σύντ.*

ζεται νά διανύω κάθε μέρα 5 βέρστια, πού εἶναι μιά ὥρα δρόμος, γράφει τό 1897 ἀπό τή Σιβηρία *.

Μέ τό γυλιό στόν ὦμο κάνει μαζί μέ τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἐκδρομές στά ὑψώματα καί στίς ὀρεινές διαβάσεις τῆς Ἑλβετίας. Ἀνεβαίνει στίς Ἄλπεις. Τόν καιρό πού ζοῦσε κοντά στήν Κρακοβία σκαρφάλωνε στά βουνά Τάτρα. Δέν τόν τραβοῦν μόνο τέτιες ἐξαιρετικές ὀμορφιές τῆς φύσης. Μέ μεταφορικά μέσα ἤ καί πεζός γυρίζει στά περίχωρα τῶν μεγάλων πόλεων, ὅπως τοῦ Λονδίνου ἤ τοῦ Μονάχου. «Οἱ μόνοι ἀπό ὅλους τούς ἐδῶ συντρόφους, πού ἐξερευνοῦν *ὅλα* τά προάστια τῆς πόλης, εἴμαστε ἐμεῖς. Βρίσκουμε διάφορα «χωριάτικα» μονοπάτια, ξέρουμε τίς κοντινές τοποθεσίες καί σχεδιάζουμε νά πᾶμε καί πιό μακριά» **. «Τρυπώνουμε σέ τέτιες ἀπόμακρες γωνιές, ὅπου δέν πατάει κανένας ἀπό τούς πρόσφυγές μας». Ἀγαπάει τό σπόρ: τό κυνήγι, τό πατινάζ, τό ποδήλατο, τό σκάκι καί ἐπιδιδόταν σ' αὐτές τίς ἀπολαύσεις μέ ἐφηβική ἁπλοϊκότητα ἤ ἀκόμη μέ παιδική.

Πολύ γραφικά, ἄν καί λιγόλογα, περιγράφει ὁρισμένες ἐκδρομές του στά βουνά, λογουχάρη στό βουνό Σαλέβ κοντά στή Γενεύη ἤ στό δικό του «Σού-σού-σού» στή Σιβηρία.

Στά γράμματα ἐκδηλώνεται ἐπίσης ἡ ἱκανότητα τοῦ Ἰλίτς νά ἐπωφελεῖται μέ τόν καλύτερο τρόπο ἀπό τίς συνθῆκες τῆς τρέχουσας στιγμῆς: νά καταγίνεται μέ ἐπιστημονικές, θεωρητικές ἀσχολίες στή φυλακή, στήν ἐξορία καί στά μακρινά χρόνια τῆς προσφυγιᾶς, νά βγάζει, ἅς ποῦμε καί νά στερεώνει τά ἐπιστημονικά θεμέλια τῆς κύριας ὑπόθεσης τῆς ζωῆς του — τῆς δουλιᾶς γιά τήν προλεταριακή ἐπανάσταση — στίς περιόδους ἐκεῖνες πού ἦταν ἀναγκασμένος, γιατί τὄφερνε ἡ τύχη, λίγο- πολύ νά ἀπέχει ἀπό τήν ἄμεση δράση. Καί ὅταν ἡ ζωή τόν ἔφερνε σέ μεγαλύτερη ἐπαφή μέ τόν κόσμο — στό χωριό, στό ἐξωτερικό, στά ταξίδια καί στίς περιοδίες του — εἶχε τήν ἱκανότητα νά πιάνει τήν πραγματικότητα, νά καταλαβαίνει τίς μάζες, ἀπό τά μικρά γεγονότα καί τίς ἐπιμέρους παρατηρήσεις νά περνάει σέ γενικεύσεις, νά βρίσκει πάντοτε καί νά στερεώνει τά νήματα ἀπό τίς θεωρίες καί τά γενικά ἰδανικά μέ τή ζωή ὅπως εἶναι στήν πραγματικότητα καί τό ἀντίθετο. Τόν διακρίνει ἡ ἱκανότητα νά ἀντλεῖ τέτιες ἐντυπώσεις ἀπό παντοῦ: ἀπό κάθε συνομιλία, ἀπό γράμματα. Βλέπουμε τί δίψα ἔδειχνε ὁ Ἰλίτς γιά συνηθισμένα γράμματα, πού, χωρίς νά ἀκολουθοῦν κάποιο γενικό σκοπό, περιγράφουν ἁπλῶς τή γύρω ζωή, μέ

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 238, 26. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 231-232. *Ἡ Σύντ.*

πόση ἀπληστία προσέχει τίς γνῶμες πού περιέχουν αὐτά, παρακαλεῖ νά τοῦ στέλνουν γράμματα συχνά.

Καί, τέλος, βλέπουμε σ' αὐτά τά γράμματα τήν ἱκανότητα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς νά διατηρεῖ τήν ἠρεμία καί τήν ἰσορροπημένη διάθεση τόσο στή φυλακή, ὅσο καί μετά τήν ἀποφυλάκισή του (βλ. γράμμα του τῆς 19/V - 01 μέ τίς συμβουλές πού δίνει στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα, βλέπουμε πῶς ἔκανε ἐπίμονες προσπάθειες γιά τήν ἀποκατάσταση αὐτῆς τῆς ἰσορροπίας ὅταν, ἔπειτα ἀπό τήν παραμονή του στή φυλακή καί τίς διάφορες κοινωνικές καί πολιτικές ἀναταραχές, αὐτή εἶχε κλονιστεῖ. Ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ τέτια ψυχική ἰσορροπία εἶναι ἀναγκαία γιά κάθε πνευματική καί πολιτική δουλιά πού ἀποτελοῦσε τήν κύρια ὑπόθεση τῆς ζωῆς του. Γιά τόν ἴδιο λόγο πέρασε καί τά τρία χρόνια τῆς ἐξορίας στή δική του Σούσα χωρίς νά ζητήσει τή μεταφορά του στήν πόλη, ὅπως ἔκαναν οἱ περισσότεροι ἐξόριστοι. Ἔγραφε ὅτι ἡ κατά καιρούς κάθοδος στήν πόλη, εἶναι καλύτερη ἀπό τή μόνιμη παραμονή ἐκεῖ. Μιλώντας γιά τήν αὐτοκτονία τοῦ Φεντοσέγεφ, γράφει: «Τό χειρότερο πράγμα στήν ἐξορία εἶναι αὐτές «οἱ ἱστορίες τῆς ἐξορίας»». «... Καλύτερα μή μοῦ εὔχεσαι νά ἔχω στή Σούσα συντρόφους ἀπό τούς κύκλους τῶν διανοουμένων» (24/I — 98) *.

Τελειώνοντας αὐτή τή σύντομη ἀναφορά στά γνωρίσματα τοῦ χαρακτήρα, σ' ἐκεῖνες τίς ἰδιομορφίες τῆς προσωπικότητάς του πού προβάλλουν, κατά τή γνώμη μας, στά γράμματα τοῦ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς, τά ὁποῖα δημοσιεύονται παρακάτω, ἐλπίζουμε ὅτι τά δημοσιευόμενα γράμματα θά βοηθήσουν νά φωτιστεῖ πιό ὁλοκληρωμένα, νά κατανοηθεῖ πιό καλά ἡ προσωπικότητα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς.

Α. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 98, 71. *Ἡ Σύντ.*

B. I. ΛENIN

1897

1893

1

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [1]

5/Χ.

Πῆρα χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 2/Χ. Ὅπως δείχνουν τά πράγματα, βρῆκα ἐπιτέλους ἕνα ἀρκετά καλό δωμάτιο: ἄλλοι ἐνοικιαστές δέν ὑπάρχουν, ἡ οἰκογένεια τῆς νοικοκυρᾶς εἶναι μικρή, καί ἡ πόρτα πού χωρίζει τό δωμάτιό μου ἀπό τό σαλόνι τους εἶναι ἑρμητικά κλεισμένη, ἔτσι πού μόλις ἀκούγονται. Τό δωμάτιο εἶναι καθαρό καί φωτεινό. Ἡ εἴσοδος καλή. Καί μιά πού, μαζί μέ τ' ἄλλα, τό σπίτι δέν βρίσκεται μακριά ἀπό τό κέντρο (λογουχάρη 15 λεπτά ὅλο κι' ὅλο βάδισμα μέχρι τή βιβλιοθήκη), εἶμαι πολύ ἱκανοποιημένος.

Τόν Τίλλο τόν εἶδα καί χθές καί σήμερα. Δέν βρῆκε εἰσιτήριο, καί, δυστυχῶς, δέν μπορεῖ νά βρεῖ, γιατί λείπει ὁ ἄνθρωπος στόν ὁποῖο ὑπολόγιζε. Πάντως, λέει, ὅταν ἡ προσωπική του θέση στήν προσωρινή διεύθυνση τῶν σιδηροδρόμων στερεωθεῖ, τότε εἶναι δυνατό. Ἀλλά αὐτό, ὅπως φαίνεται, δέν θά γίνει καί τόσο γρήγορα.

Στό νεκροταφεῖο τοῦ Βόλκοβο πῆγα ἀμέσως μόλις ἦρθα: ὅλα ἐκεῖ διατηροῦνται σέ καλή κατάσταση — καί ὁ σταυρός καί τό στεφάνι [2].

Μέ ἀγάπη *Β. Οὐλιάνοφ*

Παρακαλῶ νά στείλετε χρήματα: τά δικά μου κοντεύουν νά τελειώσουν *. Ἀπό τή Σαμάρα μοῦ γράφουν ὅτι τά χρήματα γιά τήν ὑπόθεση τοῦ Γκάφοφ (ἡ ὑπόθεση τοῦ Καζάν, πού τή διαχειρίστηκα στή Σαμάρα) ὑποσχέθηκαν νά μοῦ τά πληρώσουν τό Νοέμβρη. Αὐτό θά μοῦ δόσει (ἄν ἐκπληρωθεῖ ἡ ὑπόσχεση, ὅμως κατά πόσο αὐτό

* Θά χρειαστεῖ νά πληρώσω περίπου 10 ρούβλια γιά τήν ἀναγνώρισή μου σάν ἀσκούμενος δικηγόρος, κι' αὐτό πρέπει νά γίνει γρήγορα.

εἶναι σωστό, δέν ξέρω) 70 ρούβλια. Μοῦ ὑπόσχονται ἐδῶ μιά θέση σ' ἕνα γραφεῖο νομικῶν συμβούλων, ἀλλά πότε συγκεκριμένα θά τακτοποιηθεῖ αὐτό τό ζήτημα (καί ἄν τακτοποιηθεῖ), δέν ξέρω.

Γράψε μου σέ τί κατάσταση βρίσκονται τά οἰκονομικά σου: πῆρες τίποτε ἀπό τή θεία; Πῆρες ἀπό τόν Κρούσβιτς τό νοίκι τοῦ Σεπτέμβρη; Ἔπειτα ἀπό τά ἔξοδα γιά τή μετακίνηση καί τήν ἐγκατάστασή σου εἶναι ἀρκετά αὐτά πού ἔμειναν ἀπό τήν προκαταβολή (500 ρούβλια) πού πῆρες; [3]

Τώρα, γιά πρώτη φορά στήν Πετρούπολη κράτησα βιβλίο ἐσόδων καί ἐξόδων, γιά νά δῶ πόσα ξοδεύω στήν πραγματικότητα. Ἀποδείχτηκε ὅτι σέ ἕνα μήνα, ἀπό τίς 28/VIII μέχρι 27/IX ξόδεψα συνολικά 54 ρούβλια καί 30 καπίκια, χωρίς νά ὑπολογίζω τήν πληρωμή γιά διάφορα πράγματα (περίπου 10 ρ.) καί τά ἔξοδα γιά μιά δίκη (ἐπίσης 10 ρ. περίπου) τήν ὁποία ἴσως νά ἀναλάβω. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἀπό αὐτά τά 54 ρούβλια ἕνα μέρος τῶν ἐξόδων εἶναι τέτιο, πού δέν ἐπαναλαμβάνεται κάθε μήνα (γαλότσες, ροῦχα, βιβλία, ἀριθμητήρας κτλ.), ἀλλά κι' ἄν ἀφαιρεθοῦν αὐτά (16 ρ.) πάλι τά ἔξοδα εἶναι ὑπερβολικά — 38 ρούβλια τό μήνα. Τό πράγμα εἶναι καθαρό, ἔκανα ἀπλόχερη ζωή: μόνο στό τράμ μέ ἄλογα, λόγου χάρη, ξόδεψα τό μήνα 1 ρούβλι καί 36 καπίκια. Ἴσως σιγά-σιγά νά προσαρμοστῶ καί τότε θά ξοδεύω λιγότερα.

Γράφτηκε στίς 5 τοῦ Ὀχτώβρη 1893
Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

2

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [4]

Στήν Μανιάσα

Διάβασα μέ ἐνδιαφέρον τό γράμμα σου τῆς 27 Σεπτέμβρη καί θά ἔνιωθα μεγάλη χαρά, ἄν μοῦ ἔγραφες κάπου - κάπου.

Ἐδῶ δέν πῆγα ἀκόμη οὔτε στό Ἐρμιτάζ, οὔτε στό θέατρο. Κάπως δέν μοῦ ἀρέσει νά πηγαίνω μόνος. Στή Μόσχα θά πήγαινα εὐχαρίστως μαζί σου στήν πινακοθήκη Τρετιακόφ καί σέ ἄλλα μέρη.

Τήν ἐφημερίδα «Ρούσκιγε Βέντομοστι» [5] τή διαβάζω στή Δημοτική βιβλιοθήκη (μέ δυό ἑβδομάδες καθυστέρηση). Ἴσως γραφτῶ συνδρομητής της, ὅταν θά βρῶ δουλιά ἐδῶ. Δέν ἀξίζει τόν κόπο νά

κρατᾶς τά φύλλα της γιά μένα, ἀλλά νομίζω ἐπίσης ὅτι δέν πρέπει καί νά τά καταστρέφεις νωρίς: ἴσως νά χρειαστεῖ κάτι τό ἐνδιαφέρον.

Ἀπ' ὅσα μοῦ διηγεῖσαι γιά τόν καθηγητή τῆς γαλλικῆς γλώσσας βλέπω ὅτι οἱ μαθήτριες τοῦ γυμνασίου τῆς Μόσχας, ἄν καί σέ πέρασαν, ὅμως δέν ἀπέχουν καί πολύ ἀπό σένα. Πιθανόν, οἱ μέτριες φοιτήτριες νά μήν ξέρουν πιό πολλά ἀπ' αὐτά πού ξέρεις ἐσύ. Γράψε μου, ἄν ξοδεύεις πολλή ὥρα γιά τό διάβασμα τῶν μαθημάτων στό σπίτι.

Πές στόν Μίτια [6] νά στείλει στό διάβολο τόν παλαιοβιβλιοπώλη πού ζητάει 25 ρούβλια γιά τόν Κλιουτσέβσκι: παραπάνω ἀπό 4 ρούβλια δέν πρέπει νά δόσει [7]. Πῶς πάει ὁ Μίτια στά μαθήματα;

Καλή ἀντάμωση. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Βγάζεις τά γράμματά μου;

Γράφτηκε στίς 8 τοῦ Ὀχτώβρη 1893
Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1894

3

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

13/XII. 94.

Ἔχουν καιρό νά μοῦ γράψουν ἀπό τό σπίτι. Ἐσύ πῶς πᾶς μέ τήν ὑγεία σου, Μανιάσα; Μοῦ ἔγραψαν ὅτι ἄρχισες κιόλας νά πηγαίνεις στό γυμνάσιο.

Θά ἦταν καλό νά σέ ὑποχρεώσουν νά κάνεις περίπατο δυό ὧρες κάθε μέρα. Δέν ἀξίζει τόν κόπο νά καταβάλεις τόσο μεγάλες προσπάθειες γιά τά μαθήματα καί νά καταστρέφεις τήν ὑγεία σου.

Μέ τί ἄλλο ἀσχολεῖσαι ἐκτός ἀπό τά μαθήματα τοῦ γυμνασίου; Τί διαβάζεις; Βλέπεις τήν Μ. Ι. *; Θά πάει στήν Κριμαία ἤ ὄχι; Γράψε μου ἀκόμη, ἄν σοῦ εἶναι βολικό, γιά ὅσα ἔγιναν στό Πανεπιστήμιο μέ τόν Κλιουτσέβσκι. Λένε ὅτι ἔκανε κάποια διάλεξη καί μετά ἔβγαλε ἕνα βιβλίο. Ἐγώ δέν εἶδα οὔτε τί τίτλο ἔχει τό βιβλίο. Θά ἤθελα νά ξέρω [8].

Πῶς πάει ἡ νέα σου γνωριμία;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἐδῶ καί καιρό ἔγραψα νά ἐνδιαφερθοῦν γιά τόν III τόμο τοῦ «Κεφαλαίου». Μοῦ ὑποσχέθηκαν νά μοῦ τόν προμηθεύσουν (ἕνας γνωστός μας **, πού τόν ξέρει ὁ Μάρκ [9]). Ὥς τώρα δέν ἔμαθα τίποτε. Θά ἐκπληρώσουν τήν ὑπόσχεσή τους; Συνεχίζουν νά ὑπόσχονται ἤ ἀρνοῦνται; Θά ἤθελα νά τό ξέρω, γιατί δέν εἶναι εὔκολο νά βρεῖ κανείς αὐτό τό βιβλίο. Πέστα, σέ παρακαλῶ, αὐτά στόν Μάρκ.

---

* πῆρε τό γράμμα μου;

** Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιόν πρόκειται. Πιθανόν γιά τόν Ρ. Ε. Τσίμερμαν (Γκβόζντιεφ), πού ὁ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ τόν γνώριζε ἀπό τή Σαμάρα, ἤ γιά τόν Β. Ι. Ἰόνοφ. *Ἡ Σύντ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Ἡ μητέρα εἶναι καλά στήν ὑγεία της; Φίλησέ την ἀπομέρους μου.

Περιμένω γράμματά σου.

Πές στήν Ἀνιούτα [10] ὅτι πῆγα στόν Ἀλ. Ἀντρέγεβιτς, ἀλλά πῆγα μάταια. Τοῦ ὑποσχέθηκαν καί τώρα περιμένει, πόσον καιρό ὅμως θά χρειαστεῖ νά περιμένει, εἶναι ἄγνωστο.

Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

4

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μανιάσα

24/XII.

Ἐπιτέλους στρώθηκα καί σοῦ ἀπαντῶ στό γράμμα σου τῆς 15 τοῦ μήνα.

Δέν μπορῶ νά συμφωνήσω μέ τήν ἄποψή σου γιά τό γυμνάσιο καί τά μαθήματα.

Πρῶτο: ὁ γιατρός σοῦ εἶπε ὥς τά χριστούγεννα νά μήν πηγαίνεις στά μαθήματα, καί σύ ἔχεις τή γνώμη ὅτι δέν πρέπει νά λείπεις ἀπ' αὐτά. Μά λείπουν ἀπό τά μαθήματα μῆνες, καί ὄχι μόνο ἑβδομάδες: καί θά εἶναι χειρότερα, ἄν τήν ἄνοιξη χρειαστεῖ νά πέσεις στό κρεβάτι.

Δεύτερο: Γράφεις: ὅτι ἔχεις τή γνώμη ἤ νά παρατήσεις ἐντελῶς τό σχολεῖο, ἤ ἄν ἐξακολουθήσεις τή φοίτηση, τότε «ὄχι ὅπως-ὅπως». Νομίζω ὅτι τό περισσότερο πού μπορεῖ νά κάνεις εἶναι νά *τελειώσεις*. Καί γι' αὐτό δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά δουλεύεις τόσο ἐντατικά: δέν εἶναι καί δυστύχημα, ἄν θά πάρεις τριάρια ἤ καί κατ' ἐξαίρεση δυάρια. Πάντως, ἔχοντας καλούς βαθμούς στά δυό πρῶτα τρίμηνα, θά προβιβαστεῖς. Καί δέν χρειάζεται τίποτε περισσότερο. Καί ἐπιπλέον, μιά πού ἀπό τήν ἀρχή ἀκόμη τῆς φοίτησης στό γυμνάσιο ἔβαλες γερά θεμέλια, τώρα ὁπωσδήποτε θά τό τελειώσεις καλά, κι' ἄν ἀκόμη δέν προετοιμάζεσαι καθόλου στά μαθήματα. Καί πρέπει νά παραδεχτεῖς, ὅτι ἐκεῖνοι πού πᾶνε γιά τριάρια, πρῶτο, δέν προετοιμάζονται στά μαθήματα, καί δεύτερο, δέν ξέρουν τίποτε ἀπό τήν περασμένη ὕλη.

[Σέ μᾶς τουλάχιστον ἔτσι γινόταν.] Ἑπομένως, ἀπέναντι σ' αὐτούς θά ἔχεις ὑπεροχή.

Κατά τή γνώμη μου, μόνο τότε ὑπάρχει δυνατότητα νά τελειώσεις, ὅταν θά σπουδάζεις «ὅπως-ὅπως». Ἀλλιῶς μέχρι τό καλοκαίρι θά πέσεις στά σοβαρά ἄρωστη.

Ἄν δέν μπορεῖς νά σπουδάσεις ὅπως-ὅπως, τότε καλύτερα νά διακόψεις τή φοίτηση καί νά πᾶς στό ἐξωτερικό. Τό γυμνάσιο μπορεῖς νά τό τελειώσεις ὁπωσδήποτε, ἐνῶ ἕνα ταξίδι τώρα θά σέ ἀναζωογονήσει, θά σοῦ δόσει καινούργια ὁρμή, γιά νά μήν πλήττεις πολύ στό σπίτι. Ἐκεῖ μπορεῖ σιγά-σιγά νά συνηθίσεις καί νά μείνεις νά μάθεις τίποτε πιό ἐνδιαφέρον ἀπό τήν ἱστορία τοῦ Ἰλοβάισκι ἤ τήν κατήχηση τοῦ Φιλάρετου (;).

Κάνεις τώρα ἀρκετή ὥρα περίπατο; Φαίνεται, ὄχι. Γιατί δέν κάνεις πατινάζ; Θά πεῖς πάλι: «εἶναι πληκτικό». Κι' ὅμως, δέν πρέπει νά ἀφήσεις τόν ἑαυτό σου νά χαλαρώσει σέ τέτιο βαθμό: αὐτό μειώνει τή «χαρούμενη διάθεση». Πρέπει νά ἐπιβληθεῖς στόν ἑαυτό σου.

Ὅσοναφορᾶ τόν Σελγκουνόφ, συμφωνῶ μαζί σου ὅτι ὁρισμένα ἔργα του πάλιωσαν. Ποιά ἄρθρα του σοῦ ἀρέσουν; Αὐτά πού ἀναφέρονται στά ζητήματα τῆς Ρωσίας ἤ τά ἱστορικά; Τά οἰκονομικά ἤ τά φιλοσοφικά;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Δεκέμβρη 1894
Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1895

5

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Salzburg, 14 (2). V. 95.

Ἐπωφελοῦμαι ἀπό τή δίωρη στάση σέ μιά πολιτειούλα τῆς Αὐστρίας (ἤδη ὄχι μακριά * ἀπό τόν τόπο προορισμοῦ), γιά νά ἐκπληρώσω τήν ὑπόσχεση ὅτι θά γράψω ἀπό τό δρόμο [11].

Στό «ἐξωτερικό» ταξιδεύω ἤδη δυό εἰκοσιτετράωρα καί ἐξασκοῦμαι στή γλώσσα: βρέθηκα σέ πολύ ἄσχημη θέση, μέ μεγάλη δυσκολία καταλαβαίνω τούς γερμανούς, θά ἔλεγα καλύτερα *δέν τούς καταλαβαίνω καθόλου* **. Ρωτῶ ἐπίμονα τό συνοδό τοῦ τραίνου γιά κάποιο ζήτημα, αὐτός ἀπαντάει, μά ἐγώ δέν καταλαβαίνω. Ἐπαναλαμβάνει τήν ἀπάντηση πιό δυνατά. Ἐγώ καί πάλι δέν καταλαβαίνω, κι' αὐτός θυμώνει καί φεύγει. Παρά τή ντροπή ἀπ' αὐτό τό πάθημά μου, δέν ἀποθαρύνομαι καί μέ ἀρκετό ζῆλο μιλῶ διαστρεβλωμένα τή γερμανική γλώσσα.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Τό ἑπόμενο γράμμα ἴσως νά μήν μπορέσω νά τό γράψω καί τόσο γρήγορα.

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* λίγο περισσότερο ἀπό ἕνα εἰκοσιτετράωρο.

** Δέν καταλαβαίνω οὔτε τίς πιό ἁπλές λέξεις — τόσο ἀσυνήθιστη εἶναι ἡ προφορά τους καί τόσο γρήγορα μιλοῦν.

6

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

20 (8) τοῦ Μάη.

Τό προηγούμενο γράμμα το ἔγραψα ἐνῶ ταξίδευα. Τώρα ἤδη ἐγκαταστάθηκα — νομίζω ὅμως ὄχι γιά πολύν καιρό καί γρήγορα θά πάω πάλι κάπου ἀλλοῦ.

Ἡ φύση ἐδῶ εἶναι πλούσια. Τή θαυμάζω ὅλη τήν ὥρα. Ἀμέσως ὕστερα ἀπό τό γερμανικό σταθμό, ἀπ' ὅπου σοῦ ἔγραψα, ἄρχισαν οἱ Ἄλπεις, πρόβαλαν λίμνες, ἔτσι πού δέν μποροῦσα νά ξεκολλήσω ἀπ' τό παράθυρο τοῦ βαγονιοῦ. Ἄν ξέραμε τίς συνθῆκες ζωῆς σ' αὐτά τά μέρη καί τίς τιμές (δέν μπορεῖ στά χωριά νά μήν ὑπάρχει ἡ δυνατότητα νά τά βολέψεις μέ λίγα ἔξοδα), τότε θά μπορούσατε νά ἔρθετε ἐδῶ στήν ἐξοχή. Τό ταξίδι δέν κοστίζει πολύ, καί ἡ φύση εἶναι θαυμάσια.

Εἶδα τή βαπτιστικιά μας καί τήν οἰκογένειά της [12]. Μιλήσαμε, ἀνάμεσα στά ἄλλα, καί γιά τό ζήτημα τῶν τιμῶν * πού ἀνακίνησε ὁ Μάρκ. Ἀποδεικνύεται ὅτι ἐδῶ ἡ μίσθωση μιᾶς ὑπηρεσίας κοστίζει πολύ: 25-30 frs. τό μήνα σπίτι καί τροφή, πού πρέπει ἐπίσης καί αὐτή νά εἶναι πολύ καλή.

Ἐγκατασταθήκατε, ἐπιτέλους, στό ἐξοχικό; Ἡ διεύθυνση, μποροῦμε νά ποῦμε, ὅτι δέν μοῦ χρειάζεται, γιατί μπορῶ νά γράφω στόν Μάρκ, ἤθελα ὅμως... **

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ Μάη 1895
Στάλθηκε ἀπό τήν Ἑλβετία στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια». τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ το χειρόγραφο

7

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Paris, 8 juin 95.

Πῆρα τό γράμμα σου λίγη ὥρα πρίν φύγω γιά τό Παρίσι. Εἶναι πολύ λυπηρό, πού μέ τήν ἀρώστια τοῦ Μίτια τά πράγματα πῆραν τέτια ἀνόητη τροπή. Δέν καταλαβαίνω πῶς μποροῦν νά ἀρνηθοῦν σέ

* Τακτοποιήθηκα τώρα... (Ἡ συνέχεια τῆς ὑποσημείωσης ἦταν στό δεύτερο φύλλο τοῦ γράμματος, πού δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.)*

** Τό τέλος τοῦ γράμματος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

ἕναν ἄνθρωπο ἀναβολή τῶν ἐξετάσεων, ὅταν παρουσιάζει ἰατρική βεβαίωση ὅτι εἶναι ἄρωστος. Γιατί δέν θέλει νά συνεχίσει τίς ἐνέργειές του; Γιατί νά χάσει ἕνα χρόνο; — Ἡ Μανιάσα ἴσως τελειώνει τώρα τίς ἐξετάσεις ἤ τίς ἔχει τελειώσει. Θά πρέπει νά ξεκουραστεῖ καλά τό καλοκαίρι.

Στό Παρίσι μόλις ἀρχίζω νά συνηθίζω σιγά-σιγά: εἶναι τεράστια πόλη καί ἐκτείνεται σέ πολύ μεγάλη ἔκταση, ἔτσι πού οἱ ἀκρινές της συνοικίες (ὅπου συχνάζω πιό πολύ) δέν δίνουν τήν εἰκόνα τοῦ κέντρου. Πολύ εὐχάριστη ἐντύπωση σοῦ προξενοῦν οἱ πλατιοί καί φωτεινοί δρόμοι, οἱ λεωφόροι, πού εἶναι πολλές, καί ἡ ἀφθονία τοῦ πράσινου. Οἱ ἄνθρωποι ἐδῶ συμπεριφέρονται ἐντελῶς ἐλεύθερα, ἔτσι πού στήν ἀρχή ἐκπλήσσεσαι, ὅταν ἔχεις συνηθίσει στήν ἐπισημότητα καί αὐστηρότητα τῆς Πετρούπολης.

Γιά νά τά δεῖ κανείς ὅλα ὅπως πρέπει, χρειάζεται νά μείνει ἐδῶ μερικές ἑβδομάδες.

Τά ἐνοίκια ἐδῶ εἶναι πολύ φτηνά: λογουχάρη, 30-35 frs. τό μήνα γιά 2 δωμάτια καί κουζίνα· 6-10 frs. τήν ἑβδομάδα γιά ἕνα ἐπιπλωμένο δωμάτιο, ἔτσι πού ἐλπίζω νά τακτοποιηθῶ μέ λίγα ἔξοδα.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Εἴσαστε εὐχαριστημένοι μέ τό ἐξοχικό; *

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

8

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

18 juillet (6 τοῦ Ἰούλη) 95.

Ἔγραψα τό τελευταῖο γράμμα στίς 8 τοῦ μηνός, ἄν δέν κάνω λάθος. Ἀπό τότε γύρισα ἀρκετά μέρη καί βρέθηκα τώρα... σέ μιά

* Τό τέλος τοῦ γράμματος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

ἐλβετική λουτρόπολη: ἀποφάσισα νά ἐκμεταλλευτῶ τήν εὐκαιρία γιά νά καταπιαστῶ στά σοβαρά μέ τήν ἀρώστια πού μέ ἐνοχλεῖ (στομάχι), πολύ περισσότερο μάλιστα, πού τόν εἰδικό γιατρό πού διατηρεῖ τή λουτρόπολη αὐτή, μοῦ τόν σύστησαν σάν πολύ καλό γνώστη τῆς δουλιᾶς του. Ἔχω ἀρκετές μέρες στή λουτρόπολη αὐτή καί νιώθω τόν ἑαυτό μου ἀρκετά καλά. Οἱ συνθῆκες τῆς πανσιόν εἶναι θαυμάσιες, καί ἡ θεραπεία φαίνεται νά εἶναι ἀποτελεσματική, ἔτσι πού ἐλπίζω σέ 4-5 μέρες νά φύγω ἀπό δῶ. Τά ἔξοδα τῆς παραμονῆς μου ἐδῶ, ὅπως δείχνουν τά πράγματα, θά κοστίσουν πολύ, καί ἡ θεραπεία θά κοστίσει ἀκόμη περισσότερο, ἔτσι πού ξεπέρασα πιά ὅλα τά περιθώρια τοῦ προϋπολογισμοῦ μου καί δέν πιστεύω νά τά βγάλω πέρα μέ τούς πόρους πού ἔχω. Ἄν εἶναι δυνατό, στεῖλτε μου ἀκόμη ἑκατό ρούβλια στήν παρακάτω διεύθυνση: *Suisse, Zürich.* Parterre. Seilergraben, 37. H-n *Grünfest* [13] ⌈ *τίποτε περισσότερο·* δέμα κτλ. δέν χρειάζεται ⌉*. Πάντως γράμμα θά περιμένω σ' αὐτή τή διεύθυνση, ὅμως δέν σᾶς γράφω τή διεύθυνσή μου, γιατί εἶναι ἀνώφελο: ἀπό δῶ ὁπωσδήποτε θά φύγω, πρίν μπορέσω νά πάρω ἀπάντησή σας.

Εἶστε εὐχαριστημένοι ἀπό τό ταξίδι σας στό Βόλγα; Τί νέα ἔχετε ἐκεῖ; Εἶστε καλά ὅλοι; Ἴσως νά μοῦ στείλατε κιόλας κανένα γράμμα, ἀλλά ἀκόμη δέν τό πῆρα ⌈ στό Παρίσι πῆρα τό τελευταῖο γράμμα — ἕνα ταχυδρομικό δελτάριο ἀπό τόν Μάρκ ⌉, γιατί συνέχεια ταξίδευα. Ἄν τό στείλατε ὅμως στή διεύθυνση τοῦ Παρισιοῦ, τότε θά τό πάρω.

Ἔχετε πολλή ζέστη τό καλοκαίρι; Ἐδῶ κάνει πολλή ζέστη, ἀλλά ἐγώ μένω μακριά ἀπό τήν πόλη, σέ μιά καλή τοποθεσία, μέσα στό πράσινο καί κοντά σέ μιά μεγάλη λίμνη.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Ἑλβετία στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τά χρήματα εἶναι καλύτερα νά τά στείλετε μέσα σέ χρηματικό φάκελλο, μέσω τοῦ ταχυδρομείου.

9

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Berlin, den 10. August 95.

Δέν ξέρω, ἄν πῆρες τό προηγούμενο γράμμα μου πού σοῦ ἔστειλα ἀπό δῶ πρίν ἀπό μιά ἑβδομάδα. Γιά κάθε ἐνδεχόμενο σοῦ ξαναστέλνω τή διεύθυνσή μου: Berlin, Moabit, Flensburgerstrasse, 12 II (bei Frau Kurreick) Herrn W. Ulianoff.

Ἐδῶ τακτοποιήθηκα ἀρκετά καλά: λίγα βήματα μακριά ἀπό τό σπίτι πού μένω βρίσκεται τό — Tiergarten (ἕνα θαυμάσιο πάρκο, τό καλύτερο καί τό μεγαλύτερο στό Βερολίνο), ὁ ποταμός Σπρέε, ὅπου κάνω κολύμπι κάθε μέρα, καί ὁ σιδηροδρομικός σταθμός τῆς πόλης. Ἐδῶ ὅλη τήν πόλη τή διασχίζουν σιδηροδρομικές γραμμές (κρεμαστές): τά τραῖνα περνοῦν κάθε πέντε λεπτά, ἔτσι πού εἶναι πολύ βολικό νά πηγαίνεις στήν «πόλη» (τό Μοαμπίτ ὅπου μένω ἤδη θεωρεῖται, οὐσιαστικά, προάστιο τοῦ Βερολίνου).

Μόνο μέ τή γλώσσα τά πράγματα πηγαίνουν πολύ ἄσχημα: τήν ὁμιλούμενη γερμανική γλώσσα τήν καταλαβαίνω πολύ χειρότερα ἀπό τή γαλλική. Οἱ γερμανοί ἔχουν τόσο ἀσυνήθιστη προφορά, πού δέν καταλαβαίνω τίς λέξεις ἀκόμη καί στίς δημόσιες ὁμιλίες, ἐνῶ στή Γαλλία σέ τέτιες ὁμιλίες καταλάβαινα σχεδόν ὅλα ἀπό τήν πρώτη ἀκόμη ὁμιλία πού ἄκουσα. Πῆγα γιά τρίτη φορά στό θέατρο· ἔπαιζαν τό δράμα «Weber» * τοῦ Χάουπτμαν. Ἄν καί πρίν τήν παράσταση εἶχα διαβάσει ὅλο τό δράμα, γιά νά μπορέσω νά παρακολουθήσω τό παίξιμο, παρόλα αὐτά δέν κατάφερα νά πιάσω ὅλες τίς φράσεις. Ὅμως δέν ἀπογοητεύομαι καί λυπᾶμαι μόνο πού ἔχω πολύ λίγο χρόνο γιά νά μάθω καλά τή γλώσσα.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Ἄν στό μεταξύ μοῦ ἔστειλες χρήματα, γράψε μου σέ παρακαλῶ γι' αὐτό ἀμέσως· ἄν ὄχι, στεῖλτο ἐδῶ.

Φαίνεται, ὁ λόγος πού τόσον καιρό δέν πῆρα γράμματά σας εἶναι ὅτι αὐτά (τά γράμματα) θά γυροφέρνουν κάπου ἐκεῖ στά μέρη πού περιπλανήθηκα.

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — «Ὑφαντουργοί». *Ἡ Σύντ.*

10

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

29/ VIII. 95.

Πρίν λίγες μέρες πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου, καί ἐπιπλέον σήμερα πῆρα γράμμα καί ἀπό τόν Μάρκ, πού τοῦ γράφω μικρό ὑστερόγραφο.

Ζῶ ὅπως καί προηγούμενα, καί εἶμαι εὐχαριστημένος μέ τό Βερολίνο. Νιώθω τόν ἑαυτό μου πολύ καλά· κατά τά φαινόμενα ὁ κανονικός τρόπος ζωῆς μου [τίς μετακινήσεις μου ἀπό ἕνα μέρος στό ἄλλο δέν μέ ἄφηναν νά τρέφομαι ὅπως πρέπει καί στίς κανονικές ὧρες], τό κολύμπι καί ὅλα τά ἄλλα, μαζί μέ τήν τήρηση τῶν ὑποδείξεων τοῦ γιατροῦ, φέρνουν τά ἀποτελέσματά τους. Συνεχίζω νά δουλεύω στήν Königliche Bibliothek *, καί τά βραδάκια συνήθως γυρνῶ ἐδῶ κι' ἐκεῖ, μελετώντας τά βερολινέζικα ἤθη καί ἀκούγοντας τή γερμανική γλώσσα. Τώρα ἤδη ἐξοικειώθηκα λίγο καί καταλαβαίνω λίγο καλύτερα, ἄν καί παρόλα αὐτά πολύ, πάρα πολύ ἄσχημα.

Τά Sehenswürdigkeiten ** τοῦ Βερολίνου δέν μέ τραβοῦν καί τόσο πολύ: γενικά εἶμαι ἀρκετά ἀδιάφορος ἀπέναντί τους, καί τίς περισσότερες φορές βρίσκομαι ἐκεῖ συμπτωματικά. Καί γενικά μοῦ ἀρέσει περισσότερο τό τριγύρισμα στίς διάφορες λαϊκές βραδιές καί στίς λαϊκές διασκεδάσεις, παρά οἱ ἐπισκέψεις στά μουσεῖα, στά θέατρα, στίς πινακοθῆκες κτλ.

Σχετικά μέ τό ἄν θά παραμείνω γιά πολύ ἐδῶ, οὔτε καί τό σκέπτομαι: «καλά εἶναι νά εἶσαι φιλοξενούμενος, μά πιό καλά εἶναι στό σπίτι». Ὡστόσο πρός τό παρόν θά μείνω ἀκόμη ἐδῶ, καί νιώθω φοβερά ἄσχημα, βλέποντας ὅτι πάλι ἔχω «δυσκολίες» μέ τά οἰκονομικά: «ὁ πειρασμός» τῆς ἀγορᾶς βιβλίων κτλ. εἶναι τόσο μεγάλος, ὥστε ὁ διάβολος ξέρει πού πᾶνε τά χρήματα. Θά χρειαστεῖ νά ζητήσω πάλι «ἐπιδότηση»: ἄν μπορεῖς στεῖλε μου 50-100 ρούβλια.

Ὁ Μάρκ μοῦ γράφει ὅτι σχετικά μέ τό διαμέρισμα εἶναι τραγική ἡ κατάσταση: δέν βρίσκονται διαμερίσματα. Αὐτό σημαίνει ὅτι, ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη, στή Μόσχα εἶναι χειρότερα ἀπό τήν Πετρούπο-

* — Βασιλική βιβλιοθήκη. *Ἡ Σύντ.*

** — ἀξιοθέατα. *Ἡ Σύντ.*

λη. Εἶναι πολύ δυσάρεστα αὐτά τά τρεξίματα γιά ἐξεύρεση διαμερίσματος. Σᾶς εὔχομαι νά γλυτώσετε τό γρηγορότερο ἀπ' αὐτό.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Βερολίνο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

11

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7 September (26 Αὐγούστου) 95.

Πῆρα σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου μέ τά χρήματα καί σέ εὐχαριστῶ γι' αὐτό. Μοῦ κάνει ἔκπληξη ἡ τόσο μεγάλη διαφορά τοῦ καιροῦ: μοῦ γράφεις ὅτι ἔχετε κρύο, ἐδῶ ὅμως κάνει τρομερή ζέστη, πού δέν ἔκανε οὔτε στή διάρκεια τοῦ Αὐγούστου, κι' ἔτσι νόμιζα ὅτι ἴσως θά βρίσκεστε ἀκόμη στήν ἐξοχή.

Ἡ ζωή μου ἐδῶ ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἡ ἴδια καί ἤδη προσαρμόστηκα τόσο, πού νιώθω τόν ἑαυτό μου σχεδόν σάν στό σπίτι καί μ' εὐχαρίστηση θά παρέμενα ἐδῶ γιά πολύν καιρό ἀκόμη, ἀλλά πλησιάζει ἡ μέρα τῆς ἀναχώρησης καί ἄρχισα νά σκέπτομαι γιά διάφορα πρακτικά ζητήματα: ὅπως τήν ἀγορά πραγμάτων, βαλίτσας, εἰσιτηρίων κτλ. Μήπως χρειάζεται νά σᾶς φέρω κάτι; Μπορῶ νά ἀγοράσω ἐδῶ διάφορα πράγματα σέ κανένα μεγάλο κατάστημα καί ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι τά βιομηχανικά εἴδη ἐδῶ εἶναι φτηνότερα καί ἴσως καλύτερα ἀπό τά δικά μας. Ἴσως ὁ Μίτια νά ἔχει ἀνάγκη ἀπό τίποτε βιβλία· ἄς γράψει [λογουχάρη, μπορεῖ νά τοῦ χρειάζεται κανένας ἀνατομικός ἄτλας ἤ κανένα ἄλλο ἰατρικό πράγμα] · καί ἡ Μανιάσα ἐπίσης. Ἄν ἡ ἴδια δέν ἔχει τίποτε τό συγκεκριμένο ὑπόψη της, τότε ἐσύ ἤ ἡ Ἀνιούτα θά μπορούσατε νά μοῦ ὑποδείξετε τί νά τῆς φέρω. Καταλαβαίνω ὅτι πρέπει νά ἀγοράσω μικροπράγματα... *

Στάλθηκε ἀπό τό Βερολίνο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τό τέλος τοῦ γράμματος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

12

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

5/XII. 95.

Πῆρα χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, γράμμα ἀπό τήν Ἀνιούτα, πού γράφει ὅτι σκέπτεσαι νά πᾶς μέ τούς Ἀρντάσεφ [14] στό Καζάν καί γι' αὐτό σοῦ γράφω ἀμέσως.

Οἱ Ἀρντάσεφ ἑτοιμάζονταν νά φύγουν σήμερα. Ὁ Ντ. Α. μοῦ προτείνει νά ἀναλάβω ἐγώ τήν ὑπόθεση τῆς ἀναγνώρισής του σάν κληρονόμου ἑνός συγγενῆ του, ἀλλά ἀκόμη δέν συμφωνήσαμε τελικά.

Ζῶ ὅπως καί πρίν. Μέ τό δωμάτιο δέν εἶμαι καί πολύ εὐχαριστημένος: πρῶτα, γιατί ἡ νοικοκυρά εἶναι γκρινιάρα· καί δεύτερο, ἀποδείχτηκε ὅτι μέ τό διπλανό δωμάτιο μᾶς χωρίζει λεπτός τοῖχος, ἔτσι πού ἀκούγεται καί ὁ παραμικρός θόρυβος καί ὁρισμένες φορές ἀναγκάζομαι νά βγαίνω ἔξω γιά νά ἀποφύγω τή μπαλαλάικα τοῦ γείτονα, πού ἀντηχεῖ ἐκκωφαντικά. Εὐτυχῶς, ὥς τώρα, αὐτό δέν ἔγινε πολλές φορές. Τίς πιό πολλές ὧρες ὁ γείτονας λείπει ἀπό τό δωμάτιό του καί τότε στό διαμέρισμα ἐπικρατεῖ μεγάλη ἡσυχία.

Ἄν θά μείνω ἀκόμη ἕνα μήνα σ' αὐτό τό δωμάτιο ἤ ὄχι, δέν τό ἀποφάσισα ἀκόμη [15]. Θά δῶ. Πάντως τά Χριστούγεννα, ὅταν τελειώνει ὁ χρόνος ἐνοικίασης τοῦ δωματίου, δέν θά εἶναι δύσκολο νά βρῶ ἄλλο δωμάτιο.

Ὁ καιρός ἐδῶ εἶναι τώρα πολύ καλός, καί τό καινούργιο μου παλτό εἶναι ἀκριβῶς γι' αὐτή τή σεζόν *.

Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τό τέλος τοῦ γράμματος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

1896

13

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Κ. ΤΣΕΜΠΟΤΑΡΙΟΒΑ [16]

2/I. 96.

Ἔχω ἕνα σχέδιο, πού μέ ἀπασχολεῖ πολύ ἀπό τόν καιρό τῆς σύλληψής μου καί πού ὅσο περνᾶ ὁ καιρός τόσο περισσότερο μέ ἀπασχολεῖ. Ἀπό καιρό ἀκόμη μελετοῦσα ἕνα οἰκονομικό ζήτημα (ἡ κατανάλωση στό ἐσωτερικό τῆς χώρας τῶν προϊόντων τῆς μεταποιητικῆς βιομηχανίας), συγκέντρωσα ὁρισμένη φιλολογία, κατάρτισα τό σχέδιο ἐπεξεργασίας της, ἔγραψα μάλιστα καί κάτι, ἔχοντας τήν πρόθεση νά ἐκδόσω τήν ἐργασία μου σέ ξεχωριστό βιβλίο, ἄν αὐτή ξεπεράσει τά πλαίσια ἑνός ἄρθρου περιοδικοῦ. Δέν θά ἤθελα καθόλου νά ἀφήσω αὐτή τήν ἐργασία, ἀλλά τώρα, ὅπως φαίνεται, μπαίνει τό δίλημμα: ἤ νά τή γράψω ἐδῶ, ἤ να τήν ἐγκαταλείψω ὁριστικά.

Καταλαβαίνω καλά ὅτι τό σχέδιό μου νά τή γράψω ἐδῶ σκοντάφτει σέ πολύ σοβαρά ἐμπόδια. Μήπως, ὅμως, πρέπει νά δοκιμάσω;

Τά ἐμπόδια, ἀπό «ἀντικειμενικές αἰτίες» θά ἔλεγα, φαίνεται πώς μποροῦν νά ξεπεραστοῦν. Τό διάβασμα βιβλίων ἐπιτρέπεται στούς κρατούμενους: ἐπίτηδες ρώτησα τόν εἰσαγγελέα γι' αὐτό τό πράγμα, ἄν καί τό ἤξερα ἀπό πρίν (ἐπιτρέπεται αὐτό ἀκόμη καί γιά τούς φυλακισμένους). Μέ βεβαίωσε μάλιστα ὁ ἴδιος πώς δέν ὑπάρχει κανένας περιορισμός στόν ἀριθμό τῶν βιβλίων πού ἐπιτρέπονται νά εἰσαχθοῦν. Παράλληλα, ἐπιτρέπεται νά ἐπιστρέφεις τά βιβλία πού πῆρες, καί συνεπῶς μπορεῖς νά χρησιμοποιεῖς βιβλία ἀπό τίς βιβλιοθῆκες. Ἔτσι, ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη τά πράγματα εἶναι καλά.

Πολύ σοβαρότερα εἶναι τά ἄλλα ἐμπόδια, ἐκεῖνα πού συνδέονται μέ τήν προμήθεια τῶν βιβλίων. Βιβλία χρειάζονται πολλά — παραθέτω παρακάτω κατάλογο τῶν βιβλίων πού μοῦ χρειάζονται ἄμεσα — καί γιά τήν ἀπόκτησή τους θά χρειαστοῦν πολλές φροντίδες. Δέν

ξέρω επίσης, άν θά μπορέσετε νά τά προμηθευτεῖτε ὅλα. Μπορεῖ, βέβαια, νά ὑπολογίζει κανείς στή βιβλιοθήκη τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας * [17], πού μέ τήν καταβολή μιᾶς ἐγγύησης δανείζει βιβλία γιά διάστημα 2 μηνῶν. Αὐτή ἡ βιβλιοθήκη ὅμως εἶναι πολύ φτωχή. Μά ἄν θά μπορούσαμε νά παίρναμε βιβλία (μέσω κάποιου συγγραφέα ἤ κάποιου καθηγητῆ) ** ἀπό τή Βιβλιοθήκη τοῦ πανεπιστημίου καί τή Βιβλιοθήκη τῆς Ἐπιστημονικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, τότε τό ζήτημα τῆς ἐξασφάλισης τῶν βιβλίων θά μποροῦσε νά θεωρηθεῖ λυμένο. Ἐννοεῖται πώς μερικά βιβλία θά χρειαστεῖ νά ἀγοραστοῦν, καί πιστεύω νά μπορέσω νά διαθέσω γι' αὐτό τό σκοπό ἕνα ὁρισμένο ποσό.

Τό τελευταῖο καί τό πιό δύσκολο ζήτημα εἶναι τό ζήτημα τῆς μεταφορᾶς καί παράδοσης τῶν βιβλίων. Δέν πρόκειται ἐδῶ γιά δυό - τρία βιβλιαράκια πού θά ἔπρεπε νά φέρεις: χρειάζονται περιοδικά, γιά μεγάλο χρονικό διάστημα, νά συγκεντρώνει κανείς τά βιβλία ἀπό τίς βιβλιοθῆκες, νά τά φέρνει *** καί νά τά ξαναπαίρνει. Καί οὔτε κι' ἐγώ ξέρω πῶς θα μποροῦσε νά ὀργανωθεῖ αὐτή ἡ δουλιά. Ἴσως μποροῦσε νά ὀργανωθεῖ ἔτσι: νά βροῦμε ἕναν θυρωρό, ἤ ἕναν φύλακα, ἤ ἕναν παραγγελιοδόχο, ἤ κανένα παιδί, πού θά μποροῦσα νά τόν πληρώνω γιά νά κάνει τή μεταφορά τῶν βιβλίων. Ἡ παραλαβή καί ἐπιστροφή τῶν βιβλίων — καί λόγω τῶν συνθηκῶν τῆς δουλιᾶς καί λόγω τῶν ὅρων δανεισμοῦ πού ἰσχύουν στίς βιβλιοθῆκες — θά πρέπει, ἀσφαλῶς, νά γίνεται μέ τάξη καί ἀκρίβεια, καί γι' αὐτό ὅλη ἡ δουλιά πρέπει νά ὀργανωθεῖ καλά.

«Εὔκολο εἶναι νά τά λές...». Καταλαβαίνω πολύ καλά ὅτι ἡ ἰδέα αὐτή δέν εἶναι τόσο εὐκολοπραγματοποίητη καί ὅτι τό «σχέδιό» μου μπορεῖ νά ἀποδειχτεῖ χίμαιρα. Ὑποθέτω ὅτι δέν θά θεωρήσεις ἀνώφελο νά μεταβιβάσεις τό γράμμα αὐτό σέ κανέναν ἄλλο, νά συνεννοηθεῖς μαζί του κι' ἐγώ, ἀπ' τήν πλευρά μου, θά περιμένω ἀπάντηση.

Ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων χωρίζεται σέ δυό μέρη, ἔτσι ὅπως χωρίζεται καί τό ἔργο μου: Α. — Γενικό θεωρητικό μέρος. Αὐτό χρειάζεται λιγότερα βιβλία, ἔτσι πού αὐτό τό μέρος, ὁπωσδήποτε, ἐλπίζω νά τό γράψω· χρειάζεται ὅμως περισσότερη προεργασία. Β. — Ἡ ἐφαρμογή τῶν θεωρητικῶν θέσεων στή ρωσική πραγματικότητα. Αὐτό τό μέρος χρειάζεται πάρα πολλά βιβλία. Τήν κύρια δυσκολία θά τήν παρουσιάσουν: 1) οἱ ἐκδόσεις τῶν ζέμστβο. Ἐξάλλου,

* Ἐγώ ἔχω πάρει ἤδη βιβλία ἀπό κεῖ καί ἄφησα γιά ἐγγύηση 16 ρούβλια.

** Ὁ Β. Ι. Λένιν εἶχε ὑπόψη του τόν Π. Μπ. Στροῦβε, τόν Α. Ν. Πότρεσοφ καί τίς γνωριμίες τους. *Η Σύντ.*

*** Νομίζω ὅτι θά ἦταν ἐντελῶς ἀρκετό νά γίνεται μιά φορά στίς δυό ἐβδομάδες καί ἴσως στό μήνα, ἄν θά ἔφερνες ἀμέσως πολλά βιβλία.

ἕνα μέρος ἀπ' αὐτές τό ἔχω, ἕνα μέρος μποροῦμε νά το παραγγείλουμε (μικρές μονογραφίες), κι' ἕνα ἄλλο μέρος μποροῦμε νά το προμηθευτοῦμε μέσω γνωστῶν μας στατιστικολόγων. 2) οἱ κρατικές ἐκδόσεις: συμπεράσματα ἐπιτροπῶν, εἰσηγήσεις καί πρακτικά συνεδρίων κτλ. Αὐτά εἶναι πολύ σπουδαῖα· εἶναι πιό δύσκολο νά τά βρεῖ κανείς. Μερικά ἀπ' αὐτά ὑπάρχουν στή Βιβλιοθήκη τῆς ΕΟΕ (Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας), μοῦ φαίνεται τά περισσότερα.

Παραθέτω μακροσκελή κατάλογο βιβλίων, γιατί τόν προορίζω γιά ἐργασία, πού τά πλαίσιά της εἶναι πλατιά *. Ἄν ἀποδειχτεῖ ὅτι ὁρισμένα βιβλία ἤ ὁρισμένα κεφάλαια βιβλίων δέν μποροῦμε νά τά προμηθευτοῦμε, τότε ἀνάλογα μέ τήν κατάσταση μπορεῖ νά συμπτύξω κάπως τό θέμα. Αὐτό εἶναι πολύ πιθανό, ἰδιαίτερα γιά τό δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου.

Ἀπό τόν κατάλογό μου παραλείπω τά βιβλία πού ὑπάρχουν στήν ἐδῶ βιβλιοθήκη, καί ὅσα βιβλία ἔχω, εἶναι σημειωμένα μέ σταυρό.

Παραθέτοντας ἀπό μνήμης τούς τίτλους, ἴσως ὁρισμένους ἀπ' αὐτούς νά μήν τούς ἀποδίδω ἀκριβῶς, καί σ' αὐτή τήν περίπτωση βάζω δίπλα; **.

Στάλθηκε ἀπό τό κρατητήριο (Πετρούπολη)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

14

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

12/I. 96.

Πῆρα χθές τά τρόφιμα πού μοῦ ἔστειλες· ἀκριβῶς λίγο πρίν ἀπό σένα μοῦ ἔφερε καί κάποιος ἄλλος διάφορα φαγώσιμα, ἔτσι ὥστε ἔχω συγκεντρώσει ὁλόκληρα ἀποθέματα: λογουχάρη, μέ το τσάι πού ἔχω θά μποροῦσα πολύ καλά νά ἀρχίσω ἐμπόριο, ἀλλά πιστεύω ὅτι δέν θά μοῦ ἔδιναν τή σχετική ἄδεια, γιατί στό συναγωνισμό μέ τήν καντίνα πού ὑπάρχει ἐδῶ, χωρίς ἀμφιβολία, νικητής θά ἔβγαινα ἐγώ. Ψωμί τρώω πολύ λίγο, πασχίζοντας νά κάνω κάποια δίαιτα, καί σύ μοῦ ἔφερες τόσο μεγάλη ποσότητα, πού πιστεύω ὅτι φτάνει τουλάχιστο γιά μιά ἑβδομάδα, καί θά ξεραθεῖ, ἴσως ὄχι λιγότερο ἀπ' ὅ,τι ἡ κυριακάτικη πίτα τῆς οἰκογένειας Ὀμπλόμοφ [18].

---

* Ἄν καταφέρω, βέβαια, νά διατηρήσω αὐτά τά πλαίσια, τότε στήν ἴδια τήν πορεία τῆς δουλιᾶς ὁ κατάλογος θά μεγαλώσει περισσότερο.

** Ὁ συνημμένος στό γράμμα κατάλογος βιβλίων δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

Τώρα ἔχω ὅλα τά ἀπαραίτητα καί κάτι περισσότερα ἀκόμη *. Ἀπό ὑγεία εἶμαι πολύ καλά. Τό μεταλλικό νερό πού πίνω, τό παίρνω κι' ἐδῶ: μοῦ τό φέρνουν ἀπ' τό φαρμακεῖο τήν ἴδια μέρα πού τό παραγγέλνω. Κοιμᾶμαι ἐννιά ὧρες τό εἰκοσιτετράωρο καί βλέπω στό ὄνειρό μου διάφορα κεφάλαια τοῦ μελλοντικοῦ βιβλίου μου.

Εἶναι καλά ἀπό ὑγεία ἡ μητέρα καί οἱ ἄλλοι στό σπίτι; Δόσε τούς χαιρετισμούς μου σέ ὅλους.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ἄν τυχόν ξαναπεράσεις ἀπό δῶ, φέρε μου, σέ παρακαλῶ, ἕνα μεταλλικό κονδυλοφόρο μέ γραφίτη. Τά συνηθισμένα ξύλινα μολύβια εἶναι ἀκατάλληλα γιά ἐδῶ, μαχαίρι ἀπαγορεύεται. Πρέπει νά παρακαλᾶς τούς σκοπούς νά σοῦ ξύσουν τό μολύβι, αὐτοί ὅμως ἐκπληρώνουν τέτιες παραγγελίες ἀπρόθυμα καί μέ καθυστέρηση.

Θά ἦταν καλό νά πάρεις καί τό κλίσμα, πού βρίσκεται ** σέ ἕνα ὀβάλ κουτί στό συρτάρι τῆς γκαρνταρόμπας μου. Ἴσως νά μποροῦσε νά γίνει αὐτό καί χωρίς είδική ἐξουσιοδότηση ἀπομέρους μου: νά δόσει κανείς 25 καπίκια στή νοικοκυρά καί νά ἔρθει αὐτή ἐδῶ μέ ἁμάξι γιά νά τό παραδόσει *μέ ἀπόδειξη*. Δυστυχῶς ὅμως, αὐτή ἡ ἀξιότιμη οἰκοδέσποινα εἶναι πεισματάρα σάν τήν Κορόμποτσκα. Γιά τήν ὥρα δέν ἔχω ἄμεση ἀνάγκη, κι' ἔτσι δέν ἀξίζει τόν κόπο νά ἀγοράσεις καινούργιο.

Στάλθηκε ἀπό τό κρατητήριο (Πετρούπολη)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Συλλογή Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

15

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

14/Ι. 96.

Πῆρα χθές τό γράμμα σου τῆς 12 τοῦ μήνα καί σοῦ στέλνω μιά δεύτερη ἐξουσιοδότηση. Πραγματικά δέν ξέρω, ἄν δέν εἶναι περιττή αὐτή: χθές πῆρα μερικά ἀπό τά πράγματά μου, κι' αὐτό μέ ἔκανε νά

* Κάποιος, λογουχάρη, μοῦ ἔφερε μιά ρεντιγκότα, ἕνα γιλέκο κι' ἕνα κασκόλ. Ὅλα αὐτά, πού δέν εἶναι ἄμεσης ἀνάγκης, «πῆραν ἀμέσως δρόμο» γιά τήν ἀποθήκη.

** Ἴσως νά ἦταν ἀκριβέστερο ἄν ἔλεγα: βρισκόταν;

ὑποθέσω ὅτι θά πῆρες τήν πρώτη μου ἐξουσιοδότηση. Γιά κάθε ἐνδεχόμενο, σύμφωνα μέ τό γράμμα τό δικό σου καί τό γράμμα τῆς Ἀλεξάνδρας Κιρίλοβνα, σοῦ στέλνω καί δεύτερη. Τώρα ἔχω *μέ τό παραπάνω* καί ἐσώρουχα καί καθετί ἄλλο: ἐσώρουχα μήν ξαναστείλεις, γιατί δέν ἔχω ποῦ νά τά βάλω. Ἐξάλλου μπορῶ νά τά παραδόσω στήν ἀποθήκη, γιά νά τελειώσω μιά γιά πάντα μ' αὐτή τή σκοτούρα.

Εὐχαριστῶ πολύ τήν Ἀλ. Κ., πού φρόντισε γιά ὀδοντογιατρό: νά σοῦ πῶ τήν ἀλήθεια, ντρέπομαι πού τήν ἔβαλα σέ τέτιες σκοτοῦρες. Γιά τόν ὀδοντογιατρό δέν χρειάζεται εἰδική ἄδεια εἰσόδου, γιατί πῆρα ἔγκριση ἀπό τόν εἰσαγγελέα, καί μόνο ὕστερα ἀπ' αὐτό ἔγραψα στόν ὀδοντογιατρό. Ποιά μέρα θά ἔρθει καί τί ὥρα, δέν ἔχει σημασία. Δέν μπορῶ, ἐννοεῖται, νά ἐγγυηθῶ ὅτι δέν θά λείπω ἐκείνη τήν ὥρα — λογουχάρη, στήν περίπτωση πού μέ πάρουν γιά ἀνάκριση — νομίζω ὅμως ὅτι ὅσο νωρίτερα ἔρθει, τόσο πιό πολλές ἐλπίδες ὑπάρχουν νά ἀποφευχθεῖ αὐτό τό μάλλον ἀπίθανο ἐμπόδιο. Στόν κύριο Ντόμπκοβιτς (ὀδοντογιατρό, βοηθό τοῦ Βαζίνσκι) δέν γράφω: μένει δίπλα ἀπό τό διαμέρισμα πού ἔμενα πρίν ἐγώ (Γκορόχοβαγια, 59) καί μπορεῖ νά περάσεις ἀπ' αὐτόν νά τοῦ ἐξηγήσεις πῶς ἔχουν τά πράγματα.

Σχετικά μέ τά βιβλία, ἔστειλα ἤδη κατάλογο ἐκείνων πού θά ἤθελα νά πάρω *. Σ' εὐχαριστῶ πολύ γιά τά βιβλία τοῦ Γκολοβίν καί τοῦ Σίπελ, πού μοῦ ἔστειλες χθές. Στά δικά μου βιβλία πού ζητῶ πρέπει νά προσθέσω μόνο τά *λεξικά*. Τώρα μεταφράζω κάτι ἀπό τά γερμανικά ** καί γι' αὐτό θά σέ παρακαλοῦσα νά μοῦ στείλεις τό λεξικό τοῦ Παβλόβσκι.

Μοῦ στάλθηκαν κάτι ἐσώρουχα πού, ὅπως φαίνεται, δέν εἶναι δικά μου: πρέπει νά ἐπιστραφοῦν. Γι' αὐτό, ὅταν ἔρθεις ἐδῶ, νά ζητήσεις νά πάρεις τά ἐσώρουχα καί τά περίσσια πράγματα πού ἔχω, καί ἐγώ θά τούς τά δόσω.

Εἶμαι πολύ καλά.

Β. Οὐλιάνοφ

Χάρηκα πολύ πού ἡ μητέρα καί ὁ Μάρκ ἔχουν ἀναρώσει.

Στάλθηκε ἀπό τό κρατητήριο (Πετρούπολη)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή Συλλογή Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ὁ κατάλογος τῶν βιβλίων δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά μετάφραση πρόκειται. *Ἡ Σύντ.*

16

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

16/Ι. 96.

Χθές πῆρα τό γράμμα σου τῆς 14 τοῦ μήνα καί σοῦ ἀπαντῶ χωρίς καθυστέρηση, ἄν καί πολύ λίγες ἐλπίδες ὑπάρχουν νά πάρεις τήν ἀπάντησή μου πρίν τήν Πέμπτη [19].

Σοῦ ἔχω ἤδη γράψει ὅτι θά ἔπρεπε νά ἐπιστραφοῦν τά ξένα ἐσώρουχα. Τώρα τά ἑτοίμασα καί πρέπει νά τά *ζητήσεις* ὅταν θά ἔρθεις, ἤ νά παρακαλέσεις κανέναν ἄλλο πού θά ἔρθει νά τά ζητήσει ἐξονόματός σου. Δέν τά ἐπιστρέφω ὅλα, γιατί ἕνα μέρος τους βρίσκεται στήν πλύση (μπορεῖ νά παρακαλέσεις κανέναν νά φροντίσει κάπως νά πάρει ἀργότερα τά ὑπόλοιπα), κι' ἐκτός ἀπό αὐτό πῆρα τήν πρωτοβουλία νά κρατήσω προσωρινά μιά μάλλινη κουβερτούλα πού μέ ἐξυπηρετεῖ εδῶ πάρα πολύ.

Ρώτησα καί γιά τό ζήτημα τῶν βιβλίων: μιά μικρή κάσα μέ βιβλία μπορῶ νά τή βάλω ἐδῶ στήν ἀποθήκη *. Ἀσφαλῶς, δέν ἔχει κανένα νόημα νά φέρουμε ὅλα τά βιβλία μου ἐδῶ. Στόν κατάλογο πού μοῦ ἔστειλες ἀναγράφονται καί μερικά βιβλία πού δέν εἶναι δικά μου: λογουχάρη, τά βιβλία «Ἐργοστασιακή βιομηχανία» καί «Κομπελιάτσκι» εἶναι τῆς Ἀλεξάνδρας Κυρίλοβνα, καί ἀκόμη μοῦ φαίνεται ὅτι εἶχα πάρει ἀπ' αὐτήν καί κάποιο ἄλλο βιβλίο. Ἔπειτα τίς Συλλογές τῶν ζέμστβο τῆς Σαμάρας καί τίς στατιστικές Συλλογές τῶν ζέμστβο γιά τό κυβερνεῖο Βορόνεζ μοῦ τίς ἔδοσε, νομίζω, γιά λίγο καιρό ἕνας στατιστικολόγος.

Μπορεῖς ἴσως νά πληροφορηθεῖς, ἄν εἶναι δυνατό νά μοῦ τίς ἀφήσει προσωρινά; Δέν ὑπάρχει λόγος νά τά φέρει κανείς αὐτά ἐδῶ. Νομίζω ἐπίσης ὅτι τά βιβλία «Πογκόζεφ» καί «Συλλογή ὑποχρεωτικῶν διατάξεων γιά τήν Πετρούπολη» δέν εἶναι δικά μου (μήπως εἶναι τῆς βιβλιοθήκης;). — Ἐννοεῖται ὅτι οἱ κώδικες νόμων καί τά ἐγχειρίδια δικαίου δέν μοῦ χρειάζονται διόλου. Τώρα, θά σέ παρακαλοῦσα νά μοῦ φέρεις ἀπό τά βιβλία μόνο τόν *Ρικάρντο*, τόν *Μπέλτοφ*, τόν *Ν. — ον*, τόν *Ἴνγκρεμ*, τόν *Foville*. Τίς Συλλογές τῶν ζέμστβο (τῶν κυβερνείων Τβέρ, Νίζνι - Νόβγκοροντ καί Σαράτοφ) νά τίς κάνεις ἕνα δέμα ** καί νά τίς ἀριθμήσεις· δέν ὑπάρχει λόγος νά κάνεις ξεχωριστό κατάλογο: νομίζω ὅτι κι' αὐτό τό δέμα μπορῶ νά τό βάλω στήν ἀποθήκη. Ἔτσι θά μποροῦσες γρήγορα νά τελειώσεις

* Στό ἴδιο μέρος μπορῶ νά βάλω καί μερικά ροῦχα: ἕνα παλτό, ἕνα κοστούμι, ἕνα καπέλλο. Τό γιλέκο, τή ρεντιγκότα καί τό κασκόλ πού μοῦ ἔφεραν, νά τά πάρεις πίσω.

** μαζί μέ τή *«Συλλογή στρατιωτικῆς στατιστικῆς»* καί τά *«Συνοπτικά στοιχεῖα»*.

μέ τά βιβλία μου καί νά άπαλλαγεῖς ἀπό μιά σκοτούρα. Ἀπό τήν ἀποθήκη (ὕστερα ἀπό τόν ἔλεγχό τους) μπορῶ νά παίρνω τά βιβλία αὐτά.

Πολύ φοβᾶμαι ὅτι σέ βάζω σέ πολύ μεγάλες σκοτοῦρες. Σέ παρακαλῶ νά μήν κοπιάζεις ὑπερβολικά, ἰδιαίτερα σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τήν προμήθεια τῶν βιβλίων πού προβλέπονται στόν κατάλογο: ἔχουμε καιρό γι' αὐτό, καί γιά τήν ὥρα τά βιβλία πού ἔχω εἶναι ἀρκετά.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ὁσοναφορᾶ τά ἐσώρουχα, θά σέ παρακαλοῦσα νά προσθέσεις μαξιλαροθῆκες καί προσόψιο.

Ξαναδιαβάζω μέ ἐνδιαφέρον τόν Σελγκουνόφ· καταπιάστηκα καί μέ τόν Τουγκάν - Μπαρανόβσκι: κάνει σοβαρή ἔρευνα, ἀλλά τά σχήματα, λογουχάρη, στό τέλος τοῦ βιβλίου, εἶναι τόσο ἀσαφῆ, πού πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι δέν τά καταλαβαίνω. Πρέπει νά μοῦ βρεῖς τόν ΙΙ τόμο τοῦ «Κεφαλαίου».

Στάλθηκε ἀπό τό κρατητήριο (Πετρούπολη)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1924
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1897

17

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2 τοῦ Μάρτη. Σταθμός «Ὄμπ» [20].

Σοῦ γράφω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, καί πάλι ἀπό τό δρόμο. Ἡ στάση ἐδῶ εἶναι μεγάλη, δέν ἔχω νά κάνω τίποτε ἄλλο, καί ἀποφάσισα νά καταπιαστῶ ξανά καί ξανά μέ γράμμα ἀπό τό δρόμο — τό τρίτο στή σειρά. Ἔχουμε ἀκόμη μπροστά δυό εἰκοσιτετράωρα ταξίδι. Πέρασα μέ ἔλκηθρο τό ποτάμι Ὄμπ κι' ἔβγαλα κιόλας εἰσιτήρια ὥς τό Κρασνογιάρσκ. Ἐπειδή ἐδῶ ἡ συγκοινωνία εἶναι «προσωρινή», ἰσχύουν ἀκόμη τά παλιά τιμολόγια καί γιά μιά ἀπόσταση πού δέν ξεπερνᾶ τά 700 βέρστια χρειάστηκε νά πληρώσω 10 ρούβλια εἰσιτήριο + 5 ρούβλια μεταφορικά γιά τίς ἀποσκευές!! Καί ἡ κίνηση τῶν σιδηροδρόμων ἐδῶ εἶναι τελείως ἀπαράδεκτη. Γιά τά 700 βέρστια θά κάνουμε δυό εἰκοσιτετράωρα. Ἀπό τό Κρασνογιάρσκ καί πέρα σιδηροδρομική συγκοινωνία ἔχει μόνο ὥς τό Κάνσκ, δηλαδή μόνο σέ ἀπόσταση 220 βέρστια, ἐνῶ συνολικά ὥς τό Ἰρκούτσκ εἶναι περίπου 1000 βέρστια. Συνεπῶς θά χρειαστεῖ νά ταξιδέψω μέ ἔλκηθρο, ἄν *χρειαστεῖ*. Γι' αὐτά τά 220 βέρστια σιδηροδρομικῆς γραμμῆς θά περάσει ἄλλο ἕνα εἰκοσιτετράωρο: ὅσο πιό μακριά πᾶς, τόσο πιό σιγά φεύγουν τά τραῖνα.

Τό ποτάμι Ὄμπ χρειάστηκε νά τό περάσω μέ ἄλογο, γιατί ἡ γέφυρα δέν εἶναι ἀκόμη ἕτοιμη, ἄν καί στήθηκε ἤδη ὁ σκελετός της. Τό πέρασμα ἔγινε καλά, καί ἄν μπόρεσα νά τά βγάλω πέρα χωρίς ζεστά (ἤ, καλύτερα, πολύ ζεστά) ροῦχα, αὐτό ὀφείλεται μόνο στό ὅτι δέν κράτησε πολύ: λιγότερο ἀπό μιά ὥρα. Ἄν χρειαστεῖ νά πάω μέ ἔλκηθρο ὥς τόν τόπο προορισμοῦ (καί πιθανότατα ἔτσι θά γίνει) τότε, ἀσφαλῶς, θά χρειαστεῖ νά ἐφοδιαστῶ μέ κοντογούνι, τσόχινες μπότες καί ἴσως ἀκόμη μέ γούνινο καπέλο ((νά τί θά πεῖ νά ἔχεις κακομάθει στή Ρωσία!!. Ὅταν ταξιδεύεις ὅμως μέ ἔλκηθρο, ἀλλιῶς δέν μπορεῖ νά γίνει)).

Παρά τήν τρομερή βραδύτητα τῆς μετακίνησης, κουράστηκα στό δρόμο πολύ λιγότερο ἀπ' ὅ,τι περίμενα. Μπορῶ μάλιστα νά πῶ ὅτι δέν

κουράστηκα καθόλου. Αὐτό καί σέ μένα τόν ἴδιο φαίνεται παράξενο, γιατί προηγούμενα τύχαινε νά ταξιδεύω 3 εἰκοσιτετράωρα ἀπό τή Σαμάρα στήν Πετρούπολη καί κουραζόμουν πάρα πολύ. Αὐτό ὀφείλεται ἴσως στό ὅτι κάθε βράδυ, χωρίς καμιά ἐξαίρεση, κοιμᾶμαι πολύ καλά. Τά μέρη ἀπ' ὅπου περνάει ἡ Δυτικοσιβηρική σιδηροδρομική γραμμή πού μόλις πρίν λίγο φτάσαμε στό τέρμα της (τά 1300 βέρστια ἀπό τό Τσελιάμπινσκ ὥς τό Κριβοστσιέκοφ τά διανύσαμε σέ τρία εἰκοσιτετράωρα) εἶναι ἐξαιρετικά μονότονα: μιά γυμνή καί ἔρημη στέπα. Δέν βλέπεις ἐδῶ οὔτε σπίτια, οὔτε πολιτεῖες, τά χωριά εἶναι πολύ σπάνια, ποῦ καί ποῦ βλέπεις κάνα δάσος, ἀλλιῶς παντοῦ στέπα. Χιόνι καί οὐρανός — σέ ὅλο τό τριήμερο ταξίδι. Πιό πέρα, λένε, θά εἶναι στήν ἀρχή ταϊγκά καί μετά, ἀπό τό 'Ατσίνσκ, βουνά. Ὁ ἀέρας τῆς στέπας ὅμως εἶναι πολύ καλός: ἀναπνέεις εὐχάριστα. Γερή παγωνιά: ξεπερνᾶ τούς 20° κάτω ἀπό τό μηδέν, εἶναι ὅμως πολύ πιό ὑποφερτή ἀπ' ὅ,τι στή Ρωσία. Οὔτε σοῦ ἔρχεται νά πιστέψεις ὅτι κάνει 20° κάτω ἀπό τό μηδέν. Οἱ σιβηριανοί λένε ὅτι αὐτό ὀφείλεται στήν «ἀπαλότητα» τῆς ἀτμόσφαιρας ἐδῶ, πού κάνει τήν παγωνιά πολύ πιό ὑποφερτή. Πολύ ἀληθοφανές.

Στό τρένο μας συναντήθηκα μέ αὐτόν τόν ἴδιο Arzt *, στόν ὁποῖο ἦταν ἡ 'Ανιούτα ὅταν βρισκόταν στήν Πετρούπολη. 'Απ' αὐτόν ἔμαθα ὁρισμένα ὠφέλιμα γιά μένα πράγματα γιά τό Κρασνογιάρσκ κ.ἄ. Ὅπως λέει, μπορῶ, χωρίς ἀμφιβολία, νά μείνω ἐκεῖ μερικές μέρες. Ἔτσι καί σκέπτομαι νά κάνω γιά νά ξεκαθαρίσω τί θά γίνει παραπέρα. Ἄν σᾶς εἰδοποιήσω τηλεγραφικά: «θά μείνω μερικές μέρες», αὐτό θά σημαίνει ὅτι ἡ διάρκεια τῆς παραμονῆς μου ἐκεῖ δέν εἶναι γνωστή καί σέ μένα τόν ἴδιο. Συνεπῶς, θά περιμένω ἐκεῖ τό γιατρό **, θά συναντηθῶ μαζί του καί, ἄν χρειαστεῖ νά πάω ὥς τό 'Ιρκούτσκ, τότε πιά θά πᾶμε μαζί ἐκεῖ. Καθυστέρηση γιά νά μοῦ καθοριστεῖ ὁ τόπος ἐξορίας, ὅπως μοῦ εἶπε ὁ ἴδιος, δέν πρέπει νά περιμένω: τό πιθανότερο εἶναι ὅτι αὐτό τό ζήτημα ἔχει λυθεῖ ἤδη, ἀφοῦ ὅλα τά ἀπαραίτητα γι' αὐτό μέτρα παίρνονται ἀπό τά πρίν. Αὐτά, μέχρι νεότερο γράμμα μου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

P. S. Νά λοιπόν πού γιά ὁτιδήποτε ἄλλο μπορεῖτε νά μέ κατηγορήσετε, ὄχι ὅμως καί γιά ἀργοπορία στήν ἀλληλογραφία! Ὅταν *ἔχω τί νά γράψω,* τότε γράφω πολύ συχνά.

* Arzt — Β. Μ. Κρουτόβσκι. *Ἡ Σύντ.*
** Πρόκειται γιά τόν Γ. Μ. Λιαχόβσκι. *Ἡ Σύντ.*

Χάρη στή συνομιλία μου μέ τόν Arzt ξεκαθάρισα (ἄν καί κατά προσέγγιση) πολλά πράγματα, καί τώρα νιώθω τόν ἑαυτό μου πολύ ἤρεμο: τή νευρικότητά μου τήν ἄφησα στή Μόσχα. Αὐτή ὀφειλόταν στό ἀκαθόριστο τῆς θέσης μου καί ὄχι σέ τίποτε ἄλλο. Τώρα ὅμως σέ σημαντικό βαθμό ἔχει λείψει αὐτό τό ἀκαθόριστο καί γι' αὐτό νιώθω τόν ἑαυτό μου καλά.

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Μάρτη 1897
Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

16

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [21]

Στήν Μανιάσα

Πῆρα ἀπό τό γιατρό τό γράμμα σου καί χάρηκα πολύ μέ τά νέα ἀπό τό σπίτι. Πῆρα τό σάκκο πού μοῦ ἔστειλε ἡ μητέρα, καί πιστεύω νά μοῦ φανεῖ πολύ χρήσιμος. Πιθανότατα θά ἐπωφεληθῶ ἀπό τήν προσφορά σου νά ἀντιγράφεις γιά μένα ἀποσπάσματα ἀπό βιβλία τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Ρουμιάντσεφ [22]. Χθές κατάφερα ἐπιτέλους νά πάω στήν ἐδῶ ξακουστή βιβλιοθήκη τοῦ Γιοῦντιν, πού μέ δέχτηκε εὐχάριστα καί μοῦ ἔδειξε τή βιβλιοθήκη του. Μοῦ ἔδοσε καί τήν ἄδεια νά δουλεύω στή βιβλιοθήκη καί πιστεύω νά μπορέσω νά ἐπωφεληθῶ ἀπ' αὐτή. (Ἐδῶ ὑπάρχουν δυό ἐμπόδια: πρῶτο ἡ βιβλιοθήκη του εἶναι ἔξω ἀπό τήν πόλη, ἀλλά ἡ ἀπόσταση εἶναι μικρή — ὅλο-ὅλο δυό βέρστια — ἔτσι πού αὐτό εἶναι ἕνας εὐχάριστος περίπατος. Δεύτερο, δέν τέλειωσε ἡ τακτοποίηση τῆς βιβλιοθήκης, καί μέ τή συχνή ζήτηση, μπορῶ νά ἐνοχλῶ ὑπερβολικά τόν νοικοκύρη της.) Θά δοῦμε πῶς θά γίνει αὐτό. Πιστεύω καί τό δεύτερο ἐμπόδιο νά παραμεριστεῖ. Ἡ γνωριμία μου μέ τή βιβλιοθήκη εἶναι πολύ πρόχειρη, ἀλλά πρόκειται πάντως γιά ἀξιόλογη συλλογή βιβλίων. Ὑπάρχουν, λογουχάρη, στή βιβλιοθήκη πλήρεις συλλογές περιοδικῶν (τῶν κυριότερων) ἀπό τά τέλη τοῦ 18ου αἰώνα ὥς τίς μέρες μας. Ἐλπίζω ὅτι θά μπορέσω νά τίς χρησιμοποιήσω γιά στοιχεῖα, πού εἶναι τόσο ἀπαραίτητα γιά τήν ἐργασία μου.

Διάβασα στίς ἐφημερίδες ὅτι τήν ἄνοιξη θά ἀρχίσουν δρομολόγια ταχείας ἁμαξοστοιχίας καί πρός τά ἐδῶ: 8 εἰκοσιτετράωρα ἀπό τό Παρίσι *, ὥς τό Κρασνογιάρσκ, συνεπῶς ἀπό τή Μόσχα περίπου 6 εἰκοσιτετράωρα. Καί τότε οἱ συνθῆκες τῆς ἀλληλογραφίας μας θά εἶναι πιό εὐνοϊκές.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 10 τοῦ Μάρτη 1897
Στάλθηκε ἀπό τό Κρασνογιάρσκ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

19

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

15/ΙΙΙ. 97.

Ὅλο καί περίμενα γράμμα σου, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἀλλά ὥς τώρα δέν πῆρα κανένα, πάντα ρωτῶ στό ταχυδρομεῖο, ἀλλά μάταια. Ἀρχίζω νά πιστεύω ὅτι δέν μοῦ γράψατε, γιατί θά περιμένατε τηλεγράφημά μου, πού ὅμως δέν μπόρεσα νά στείλω ἀμέσως μόλις ἦρθα ἐδῶ. Ἐπειδή μεσολαβεῖ μεγάλο χρονικό διάστημα ἀνάμεσα στήν ἀποστολή καί στήν παραλαβή τῶν γραμμάτων (δηλ. ἐπειδή τά γράμματα κάνουν μεγάλο δρόμο) πρέπει νά μοῦ γράφετε χωρίς νά περιμένετε νέα διεύθυνση. Ἄν μέ μετακινήσουν ἀπό δῶ, θά κάνω αἴτηση στό ταχυδρομεῖο νά μοῦ στέλνουν τά γράμματα στή νέα διεύθυνσή μου. Γι' αὐτό γράφετέ μου πιό τακτικά στήν τελευταία διεύθυνσή μου πού ξέρετε, ἀλλιῶς, χωρίς γράμματα ἀπό τό σπίτι, ἀρχίζω ἤδη να πλήττω. Πῆρα ἕνα μόνο σημείωμα πού μοῦ ἔστειλε ἡ Μανιάσα μέ τό γιατρό.

Σήμερα ξεπροβόδισα τό γιατρό. Ἔφυγε γιά τό Ἰρκούτσκ. Δέν τοῦ ἐπέτρεψαν νά παραμείνει περισσότερο ἐδῶ, δηλαδή δέν ἔδοσαν ἔγκριση οἱ τοπικές ἀρχές. Ὥς τώρα ἐμένα δέν μέ ἐνοχλοῦν, μά οὔτε μποροῦν πιστεύω, γιατί ἐγώ ὑπόβαλα αἴτηση στό γενικό διοικητή τοῦ κυβερνείου καί τώρα περιμένω ἀπάντηση. Πάντως δέν ἀποκλείεται ἐντελῶς ἡ δυνατότητα νά χρειαστεῖ νά κάνω κι' ἐγώ αὐτό τό ταξίδι. Ἐδῶ, ἀπό σήμερα, οἱ δρόμοι θεωροῦνται δυσκολοδιάβατοι καί τό ταξίδι μέ ταχυδρομικό ἁμάξι κοστίζει πιό ἀκριβά καί εἶναι πιό

* Προφανῶς, πρόκειται γιά τήν Πετρούπολη. *Ἡ Σύντ.*

δύσκολο. Ὁ καιρός εἶναι θαυμάσιος, πραγματικά ἀνοιξιάτικος. Ἐδῶ τίς ὧρες μου τίς διαθέτω σέ δυό ἀσχολίες: πρῶτο, στίς ἐπισκέψεις στή βιβλιοθήκη τοῦ Γιούντιν, δεύτερο, στή γνωριμία μου μέ τήν πόλη τοῦ Κρασνογιάρσκ καί μέ τούς κατοίκους της (πιό πολύ μέ ὅσους βρίσκονται ἐδῶ σέ ὑποχρεωτική διαβίωση) [23]. Στή βιβλιοθήκη πηγαίνω κάθε μέρα καί, ὅπως βρίσκεται αὐτή 2 βέρστια μακριά ἀπό τήν πόλη, χρειάζεται νά διανύω 5 βέρστια, κοντά μιά ὥρα δρόμο. Εἶμαι πολύ ἱκανοποιημένος μ' αὐτό τόν περίπατο καί τόν κάνω μ' εὐχαρίστηση, ἄν καί συχνά ὁ περίπατος μέ κουράζει πολύ. Στή βιβλιοθήκη βιβλία σχετικά μέ τό θέμα τῆς ἐργασίας μου ὑπάρχουν πολύ λιγότερα, ἀπ' ὅσα νόμιζα, κρίνοντας μέ βάση τό μεγάλο ἀριθμό τῶν βιβλίων της. Ὡστόσο ὑπάρχουν κάτι χρήσιμα γιά μένα καί εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος πού οἱ ὧρες πού διαθέτω ἐδῶ δέν πᾶνε χαμένες. Πηγαίνω καί στή βιβλιοθήκη τῆς πόλης: σ' αὐτή μπορεῖ νά δεῖ κανείς στά πεταχτά τά περιοδικά καί τίς ἐφημερίδες· ἔρχονται ἐδῶ ὕστερα ἀπό 11 μέρες, κι' ἐγώ δέν μπορῶ νά συνηθίσω μέ τέτια καθηστερημένα «νέα». Ἄν χρειαστεῖ νά μείνω σέ μέρος πού θά ἀπέχει μερικές ἑκατοντάδες βέρστια ἀπό δῶ, τό ταχυδρομεῖο θά ἀργεῖ ἀκόμη περισσότερο, καί τότε θά εἶναι μεγαλύτερη ἡ ἀνάγκη νά γράφουμε πιό συχνά, χωρίς νά περιμένουμε ἀπάντηση: ἀλλιῶς, ἄν περιμένουμε ἀπάντηση, τότε θά περνάει πάνω ἀπό μήνας!

Εἶναι πολύ λυπηρό πού δέν ξέρω τίποτε γιά τήν ὁμάδα τῶν ἐξόριστων [24]. Τώρα πιά σταμάτησα νά περιμένω τηλεγράφημα ἀπό τήν Ἀνιούτα, γιατί κατάληξα στό συμπέρασμα ὅτι δέν μπορεῖ νά μάθει τίποτε, ἤ ὅτι θά μεσολάβησε καμιά καθυστέρηση. Ὅπως λένε ἐδῶ, καταργήθηκε ἤδη τό σύστημα μεταγωγῆς ἀπό τμῆμα σέ τμῆμα, πράγμα πού σημαίνει ὅτι ἡ μεταγωγή τῆς ὁμάδας θά γίνει σιδηροδρομικά. Κι' ἄν εἶναι ἔτσι, τότε δέν καταλαβαίνω, γιατί τήν κρατοῦν στή Μόσχα. Θά μπορέσετε νά μοῦ στείλετε βιβλία; τρόφιμα; γράμματα; Ἄν δέν ἀργήσει νά φτάσει στά χέρια σας τό γράμμα μου, τότε θά ἔνιωθα μεγάλη χαρά, ἄν ἔπαιρνα ἀπό τήν Ἀνιούτα ἀπάντηση σέ ὅλα αὐτά τά ζητήματα.

16/ΙΙΙ. Χθές δέν μπόρεσα νά ταχυδρομήσω τό γράμμα. Τό τραῖνο φεύγει ἀπό δῶ γιά τή Ρωσία ἀργά τό βράδυ, καί ὁ σταθμός εἶναι μακριά.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Αὔριο, ἴσως, καταφέρω νά στείλω, ἐπιτέλους, στήν Ἀνιούτα τά βιβλία πού εἶχα πάρει γιά λίγο καιρό.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Πῆρες τό γράμμα μου μέ τή διεύθυνση; Γιά κάθε ἐνδεχόμενο σοῦ τήν ξαναστέλνω: ὁδός Μπολσεκάτσενσκαγια, οἰκία Κλάβδιας Ποπόβα.

Μπορεῖτε νά μοῦ γράφετε καί πόστ-ρεστάντ: θά ρωτῶ στό ταχυδρομεῖο ἄν ἔχω τίποτε. Ὅταν φύγω ἀπό δῶ, τά γράμματα θά μοῦ τά μεταβιβάζουν ἐκεῖ πού θά πάω.

Στάλθηκε ἀπό τό Κρασνογιάρσκ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

20

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26/III. 97.

Πῆρα, ἐπιτέλους, ἀγαπημένη μου μητερούλα, νέα σας καί χάρηκα πάρα πολύ. Πρῶτο, πῆρα τό τηλεγράφημα, ἀπάντηση στό δικό μου. Ρώτησα καί στό σταθμό, μά δέν ὑπῆρχε τίποτε. Ὕστερα μόνο ἡ Schwester * βρῆκε ἐκεῖ τό δικό σου γράμμα, ἐνῶ τό γράμμα τῆς Ἀνιούτα φαίνεται πώς θά χάθηκε. Δεύτερο, πῆρα χθές τό βράδυ, στίς 10 ἡ ὥρα, τό τηλεγράφημα γιά τήν ἀναχώρηση, ἦταν ἀπερίγραπτη ἡ χαρά πού ἔνιωσα καί πετάχτηκα σάν ἀστραπή στή Schwester γιά νά συμμεριστεῖ κι' ἡ ἴδια αὐτή τή χαρά. Τώρα μετρᾶμε τίς μέρες καί «ταξιδεύουμε» καί μεῖς μέ τήν ταχυδρομική ἁμαξοστοιχία πού ξεκίνησε ἀπό τή Μόσχα στίς 25 τοῦ μήνα. Ἀπ' αὐτό τό τελευταῖο τηλεγράφημα κατάλαβα ὅτι ταξιδεύουν μέ δικά τους ἔξοδα: ἀλλιῶς δέν θά εἶχε τήν ὑπογραφή τοῦ Γκλέμπ. Πιστεύουμε ὅτι ἔστειλε ἐπίσης τηλεγράφημα καί στή μητέρα του [25], στό Τσελιάμπινσκ, ἀλλιῶς μπορεῖ νά γίνουν ἔτσι τά πράγματα, πού νά περάσει αὐτός ἀπό κεῖ κοντά, καί ἡ μητέρα του νά συνεχίζει νά κάθεται στό σπίτι καί νά περιμένει νέα! (τό γράμμα πού τῆς ἔγραψε ἡ Schwester ταχυδρομήθηκε πρόσφατα καί ἴσως νά μήν μπορέσει νά πάει ἔγκαιρα πρός συνάντησή του). Τήν Μανιάσα τήν εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα της καί γιά τίς περιλήψεις πού μοῦ ἔστειλε μέ τά γράμματά της. Παραθέτω ἐδῶ τήν ἀπάντησή μου σέ μιά ἀπ' αὐτές τίς περιλήψεις καί ἡ Μανιάσα ἄς χειριστεῖ τό ζήτημα αὐτό, ὅπως τό χειριζόταν ὥς τώρα. Σκέπτομαι νά τήν ἐκμεταλλευτῶ καί παραπέρα καί σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τά γράμματα καί σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τή συγγραφική δουλιά. Τά βιβλία καί τά γράμματα μπορεῖτε νά μοῦ τά στέλνετε ἐδῶ, γιατί ἀκόμη δέν ξέρω πότε θά γίνει ἡ μεταγωγή μου καί ποῦ. Θά ἦταν ὅμως καλύτερα νά μοῦ τά στέλνατε στήν Schwester, καί ἐκτός ἀπ' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ νά τά στέλνετε *συστημένα,* πράγμα πού

* Ἡ Α. Μ. Ρόζενμπεργκ, ἀδελφή τοῦ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι. *Ἡ Σύντ.*

εἶναι πολύ βασικό, γιατί στό ταχυδρομεῖο ἐδῶ θά πρέπει νά ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀκαταστασία καί τά γράμματα, ὅπως φαίνεται, χάνονται (καί ὅπως φαίνεται, μεσολαβοῦν καί πρόσθετα ἐμπόδια ἀπό ἄλλους *).

Γιά μένα δέν ἔχω νά σᾶς γράψω τίποτε τό καινούργιο· ζῶ ὅπως καί πρίν: συχνάζω στή βιβλιοθήκη ἔξω ἀπό τήν πόλη, κάνω συνηθισμένο περίπατο στά περίχωρα, ἐπισκέπτομαι τούς γνωστούς, κοιμᾶμαι μέ τό παραπάνω· μέ μιά λέξη, ὅλα εἶναι ἐντάξει.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στέλνω στήν Ἀνιούτα ἕναν μικρό κατάλογο βιβλίων, πού πολύ θά ἤθελα νά μοῦ τά προμηθεύσει καί τά ὁποῖα νομίζω μπορεῖ κανείς νά ἀγοράσει μόνο ἀπό τούς παλαιοβιβλιοπῶλες τῆς Πετρούπολης. Ἔτσι θά πρέπει νά γράψει στόν ντιρέκτορ ** καί νά τόν παρακαλέσει νά κάνει αὐτή τή δουλιά ἤ νά ἐπιφορτίσει κάποιον ἄλλον. Στενοχωρέθηκα πολύ πού στό γράμμα μου ἀπό τό κρατητήριο εἶχα μπερδέψει ἕναν τίτλο (πιό σωστά, ἕνα χρόνο) κι' ἔβαλα τήν Ἀνιούτα σέ ἀνώφελα τρεξίματα. Δέν θά ἦταν δυνατό νά ψάξει κανείς γι' αὐτά τά βιβλία στίς βιβλιοθῆκες τῆς Μόσχας; Ἴσως νά βρεθοῦν κάπου;

1. «Ἐπετηρίδα τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν». Πετρούπολη, 1869. Μέρος I.

2. «Στατιστικά χρονικά τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας». Ἔκδοση τῆς Κεντρικῆς Διεύθυνσης στατιστικῆς τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν.

Σειρά II, τεῦχος 6-ο: «Ὑλικά γιά τή στατιστική τῆς ἐργοστασιακῆς βιομηχανίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας γιά τό 1868», μέ τήν ἐπιμέλεια τοῦ I. Μπόκ. Πετρούπολη, 1872.

3. «Στατιστικός ἄτλας τῶν κυριότερων κλάδων τῆς ἐργοστασιακῆς βιομηχανίας τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας μέ ὀνομαστικό κατάλογο τῶν φάμπρικων καί τῶν ἐργοστασίων». Συντάχτηκε ἀπό τόν *Ντ. Τιμιριάζεφ.* Μέρος III. Πετρούπολη, 1873 (τά δυό πρῶτα μέρη τά βρῆκα ἐδῶ στοῦ Γιούντιν. Ἡ ἀρχική τιμή αὐτῶν τῶν βιβλίων εἶναι ἡ παρακάτω: 1) 2 ρ., 2) 1 ρ. καί 3) 1 ρ. καί 50 καπίκια, μόνο πού στήν ἀγορά ἔχουν ἐξαντληθεῖ ὅλα τά ἀντίτυπά τους).

Στάλθηκε ἀπό τό Κρασνογιάρσκ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Πρόκειται γιά τήν τσαρική λογοκρισία. *Ἡ Σύντ.*

** Σ. Ι. Ράντσενκο. *Ἡ Σύντ.*

21

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

5/IV. 97.

Σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα καλά νέα καί στά γράφω ἀμέσως. Πρῶτο, πῆρα ἕνα τηλεγράφημα ἀπό τό Ἰρκούτσκ, πού μοῦ ἔστειλε ὁ γιατρός: «Ἄκουσα προορισμός σου Μινουσίνσκ». Δεύτερο, ἡ Α. Μ. ἔμαθε, ἐπιτέλους, ποιά εἶναι ἡ ἀπάντηση τοῦ γενικοῦ διοικητῆ τοῦ κυβερνείου: τόπος προορισμοῦ γιά τόν Γκλέμπ καί τόν Μπαζίλ καθορίζεται ἐπίσης ἡ περιοχή τοῦ Μινουσίνσκ. Αὔριο ἔρχεται ἡ Ε. Ε. γιά νά κάνει ἐνέργειες γιά τήν ἀπελευθέρωσή τους, καί νά ζητήσει νά τούς ἐπιτραπεῖ νά κάνουν τώρα τό ὑπόλοιπο ταξίδι μέ δικά τους ἔξοδα. Ὑπάρχουν λόγοι νά πιστεύουμε ὅτι αὐτό θά τό καταφέρει (κρίνοντας μέ βάση προηγούμενες περιπτώσεις) [26].

Μέ τόν προορισμό μου (ἄν οἱ φῆμες ἐπιβεβαιωθοῦν, κι' ἐγώ δέν πιστεύω νά εἶναι ἀβάσιμες) εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος, γιατί τό Μινουσίνσκ καί ἡ περιοχή του, καί ἀπό τήν ἄποψη τοῦ θαυμάσιου κλίματος καί μέ τή φτήνεια τῆς ζωῆς, εἶναι τό καλύτερο μέρος ἐδῶ. Ἡ ἀπόστασή του ἀπό τό Κρασνογιάρσκ δέν εἶναι πολύ μεγάλη, ταχυδρομεῖο πάει ἐκεῖ δυό μέ τρεῖς φορές τήν ἑβδομάδα κι' ἔτσι ἕνα γράμμα, μαζί μέ τή σχετική ἀπάντηση ἀντί 22 μέ 23 μέρες πού ἔκανε ὥς τώρα, ἴσως τότε νά κάνει τό πολύ 30 μέ 35 μέρες. Πιστεύω ὅτι δέν θά μπορέσω νά φύγω γιά ἐκεῖ πρίν ἀρχίσει ἡ ποταμοπλοΐα, γιατί οἱ δρόμοι τώρα εἶναι τελείως ἀδιάβατοι καί ἡ ὁμάδα πού τραβοῦσε γιά τό Ἰρκούτσκ σταμάτησε ἐδῶ καί θά μείνει ὥς τό Μάη. Ὅταν ὅμως ἀρχίσει ἡ ποταμοπλοΐα, θά μπορέσω νά πάω στό Μινουσίνσκ μέ ποταμόπλοιο.

Εἶναι πολύ λυπηρό πού δέν ἔγιναν ἐνέργειες γιά νά σταλεῖ καί ὁ Ἀνατόλι Ἀλεξάντροβιτς στήν περιοχή τοῦ Μινουσίνσκ: γι' αὐτόν, μετά τήν πλευρίτιδα πού πέρασε, αὐτό θά εἶχε πολύ, πάρα πολύ μεγάλη σημασία. Στείλαμε στήν Πετρούπολη τηλεγράφημα γιά νά κάνουν ἐκεῖ ἐνέργειες πρός αὐτή τήν κατεύθυνση: μιά πού ὅλη ἡ ὁμάδα σταμάτησε ἐδῶ, ὑπάρχει ἀρκετός καιρός μπροστά μας κι' ἔτσι μποροῦμε νά ἐλπίζουμε ὅτι προλαβαίνουν νά κάνουν ἐνέργειες, ἄν καταπιαστοῦν δραστήρια.

Τά γράμματα βέβαια πρέπει νά μοῦ τά στέλνετε προσωρινά στήν παλιά διεύθυνση: ὅταν μετακινηθῶ, θά ἀφήσω τότε ἐδῶ τή νέα μου διεύθυνση καί θά μοῦ τά μεταβιβάζουν ἐκεῖ. Τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων μου, νομίζω, μπορεῖ νά τήν κάνετε ἀμέσως, χωρίς νά περιμένετε τόν τελικό καθορισμό τοῦ τόπου προορισμοῦ μου: πάντως στό

Μινουσίνσκ δέν μπορεῖ κανείς νά στείλει ἀποσκευές (γραφεῖο μεταφορῶν δέν ὑπάρχει ἐκεῖ), καί μέ τό σιδηρόδρομο κάνουν πολύ γιά νά φτάσουν ἐδῶ. Γι' αὐτό στεῖλτε μου τά βιβλία ἐδῶ, ἔστω στή διεύθυνση τῆς Α. Μ., καί καλύτερα ἀκόμη σάν ἀποσκευές στό ὄνομα τοῦ κομιστῆ τῆς ἀπόδειξης πού θά τή στείλετε μέ συστημένο γράμμα στήν Α. Μ. Ἀπό δῶ οἱ ἀποσκευές μποροῦν νά σταλοῦν τήν ἄνοιξη μέ ποταμόπλοιο.

Ἄκουσα ὅτι ὁ Γκλέμπ καί ὁ Μπαζίλ ἔχουν πολύ ἄσχημη ὄψη: φαίνονται χλωμοί καί πελιδνοί, τρομερά κουρασμένοι. Ἴσως ἀναλάβουν, ὅταν βρεθοῦν ἀλλοῦ.

Ἐγώ εἶμαι πολύ γερός καί ζῶ ἐδῶ καλά. Ἔχουμε θαυμάσιο καιρό. Σκέπτομαι νά γράψω στήν Μανιάσα γράμμα μέ «φιλολογικό» περιεχόμενο: μόνο πού δέν ξέρω, ἄν θά τά καταφέρω. Εἶδα τό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο» [27] καί τό διάβασα μέ μεγάλη εὐχαρίστηση.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Κρασνογιάρσκ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια». τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

22

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

17/IV. 97.

Πῆρα χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τρία γράμματά σας. Συγκέντρωσα σήμερα πιό λεπτομερειακές πληφορορίες γιά τά χωριά πού καθορίστηκαν σάν τόπος προορισμοῦ μας (ἐπίσημα ἀκόμη δέν μοῦ ἀνακοινώθηκε αὐτό) [28]. Γιά μένα καθορίστηκε τό χωριό Σούσενσκογε (στά προηγούμενα γράμματά μου, φαίνεται, τό ἔγραψα λαθεμένα — Σουνίσκογε). Αὐτό εἶναι μεγάλο χωριό (πάνω ἀπό 1500 κάτοικοι), μέ ἐπαρχιακή διοίκηση, μέ ἕδρα τοῦ διοικητῆ τοῦ ζέμστβο (ἀξίωμα σάν τοῦ σταναβόι *, σέ μᾶς, ἀλλά μέ πολύ πλατύτερες ἁρμοδιότητες), σχολεῖο κτλ. Βρίσκεται στή δεξιά ὄχθη τοῦ Γενισέι, 56 βέρστια ἀπόσταση νότια ἀπό τό Μινουσίνσκ. Ἐφόσον εἶναι ἕδρα τῆς τοπικῆς διοίκησης, σημαίνει ὅτι τό ταχυδρομεῖο θά ἔρχεται ἐκεῖ κάπως τακτικά: ὅπως ἄκουσα, δυό φορές τήν ἑβδομάδα. Γιά νά φτάσω ἐκεῖ θά χρειαστεῖ νά πάω μέ ποταμόπλοιο ὥς τό Μινουσίνσκ (πιό πάνω

* σταναβόι πρίσταβ — σταθμάρχης χωροφυλακῆς. *Σημ. μετ.*

δέν προχωροῦν τά ποταμόπλοια στό Γενισέι) κι' ἀπό κεῖ καί πέρα μέ ἕλκηθρα. Σήμερα ἄρχισαν νά λιώνουν οἱ πάγοι στό Γενισέι, κι' ἔτσι σέ 7-10 μέρες, ἴσως ἀρχίσει ἡ κίνηση τῶν ποταμόπλοιων, ὁπότε σκέπτομαι νά φύγω στά τέλη τοῦ 'Απρίλη ἤ στίς ἀρχές τοῦ Μάη. Μπορεῖτε καί πρέπει νά μοῦ γράφετε στήν τωρινή μου διεύθυνση *, γιατί ὅταν θά φύγω θά ἀφήσω ἐδῶ αἴτηση γιά νά μοῦ μεταβιβάζουν τά γράμματα στό νέο μέρος. Δέν εἶμαι σέ θέση ὅμως νά σᾶς γράψω πότε ἀκριβῶς θά φύγω. Γιά τόν Γκλέμπ καί τόν Μπαζίλ τόπος ἐξορίας καθορίστηκε τό χωριό Τεσίνσκογε, ἐπίσης μέ ἐπαρχιακή διοίκηση κτλ., 37 βέρστια βόρεια ἀπό τό Μινουσίνσκ στόν ποταμό Τουμπά (παραπόταμο τοῦ Γενισέι ἀπό τή δεξιά του πλευρά). Σήμερα στάλθηκε στή Διεύθυνση τῆς ἀστυνομίας τηλεγραφική αἴτηση γιά νά τούς ἐπιτραπεῖ νά ταξιδέψουν μέ δικά τους ἔξοδα. 'Ελπίζω ὅτι ὕστερα ἀπό τήν αἴτηση τῆς μητέρας τοῦ Γκλέμπ, πού συνέχεια εἶναι ἄρωστη ἐδῶ, θά τοῦ δοθεῖ ἡ σχετική ἔγκριση καί τότε θά πᾶμε μαζί ὥς τό Μινουσίνσκ. Συνεπῶς, τό καλοκαίρι θά τό περάσω στή «Σιβηρική 'Ιταλία», ὅπως ὀνομάζουν ἐδῶ τό νότιο μέρος τῆς ἐπαρχίας τοῦ Μινουσίνσκ. Γιά τήν ὥρα δέν μπορῶ νά κρίνω, ἄν αὐτή ἡ ὀνομασία εἶναι πετυχημένη, λένε ὅμως ὅτι ἡ περιοχή τοῦ Κρασνογιάρσκ εἶναι χειρότερη. Στό μεταξύ καί ἐδῶ τά περίχωρα τῆς πόλης, κατά μῆκος τοῦ ποταμοῦ Γενισέι, πότε σοῦ θυμίζουν τό Ζιγκουλί, πότε τοπία τῆς 'Ελβετίας: αὐτές τίς μέρες ἔκανα ἀρκετούς περιπάτους (οἱ μέρες ἦταν πολύ ζεστές καί οἱ δρόμοι στέγνωσαν κιόλας) κι' ἔμεινα πολύ εὐχαριστημένος ἀπ' αὐτούς, θά ἤμουνα μάλιστα ἀκόμη πιό εὐχαριστημένος, ἄν ἡ σκέψη μου δέν ἔτρεχε στούς δικούς μας τοῦ Τουρουχάνσκ καί στούς κρατούμενους τοῦ Μινουσίνσκ [29].

'Εδῶ περνῶ πολύ καλά: τακτοποιήθηκα ἄνετα σέ κατοικία, πολύ περισσότερο μάλιστα πού ἐγώ ζῶ ὁλοκληρωτικά σάν οἰκότροφος. Βρῆκα ὁρισμένα στατιστικά βιβλία γιά τή δουλιά μου (ὅπως ἤδη ἔγραψα, νομίζω **) ἀπασχολοῦμαι ὅμως λίγο, καί περισσότερο κάνω περιπάτους.

Τήν Μανιάσα τήν εὐχαριστῶ γιά τό γράμμα: τῆς ἀνάθεσα ἤδη τόση δουλιά, πού φοβᾶμαι ὅτι τά νούμερα [30] θά τήν κάνουν νά βαρεθεῖ. Τά βιβλία μου πρέπει νά τά στείλετε στό Κρασνογιάρσκ στό ὄνομα τοῦ κομιστῆ τῆς ἀπόδειξης (ἤ σάν ἀποσκευές, ἤ μέσω τοῦ γραφείου μεταφορῶν, ὅπως εἶναι καλύτερα) καί ἐγώ θά παρακαλέσω τούς γνωστούς νά τά στείλουν στό Μινουσίνσκ, καί ἐκεῖ πάλι θά χρειαστεῖ νά ψάξω γιά γνωστούς. Ἄλλη διέξοδος δέν ὑπάρχει.

* Τά γράμματα τά παίρνω τώρα ὅλα καί μάλιστα τακτικά. Θά ἔπρεπε τά πρῶτα γράμματα νά χάνονταν στό σιδηροδρομικό σταθμό, ὅπου δέν ὑπάρχει καί τόση τάξη.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 25-28. *Ἡ Σύντ.*

Τί εἶναι αὐτό πάλι πού σκέφτηκε ὁ Μίτια νά πάει στά συνεργεῖα καταπολέμησης τῆς χολέρας!;; [31] Ἄν ἔχει τόσο πάθος γιά τά ταξίδια καί τήν ἰατρική, τότε εἶμαι ἕτοιμος νά τοῦ προτείνω ἀκόμη νά ἀναλάβει ὑπηρεσία σέ κανένα σταθμό μεταναστευτικό. Λογουχάρη,... στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Ἄκουσα *μάλιστα* ὅτι θά δημιουργηθεῖ μεταναστευτικός σταθμός στό χωριό «μου» Σούσενσκογε τῆς ἐπαρχίας Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέι... Μάλιστα, μάλιστα, καλῶς ὁρίσατε. Θά πηγαίνουμε μαζί γιά κυνήγι — ἄν φυσικά, ἡ Σιβηρία μπορέσει νά μέ κάνει κυνηγό, κι' ἄν αὐτός δέν βρεῖ δουλιά (καί κυνήγι) σέ «ὄχι τόσο ἀπόμακρα» μέρη... Ἄιντε! Ἄν σέ τρεῖς ἑβδομάδες καί κάτι ἔγινα τόσο σιβηριανός, πού ἄρχισα νά προσκαλῶ κοντά μου ἀνθρώπους ἀπό τή «Ρωσία», τότε τί ἔχει νά γίνει ὕστερα ἀπό τρία χρόνια; — Χωρίς ἀστεῖα, μοῦ προξένησαν μεγάλη ἔκπληξη τά σχέδιά του γιά τή «χολέρα»: ἐλπίζω ὅτι οὔτε χολέρα θά ὑπάρξει, οὔτε αὐτός θά ἀναγκαστεῖ νά πάει στή χολέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στήν Ἀνιούτα

Σχετικά μέ τά βιβλία: πῶς θά τά στείλεις — βλέπε παραπάνω. Τί νά στείλεις; Ἄν μοῦ δόσουν τά 150 [32] ρούβλια γιά συγγραφική ἀμοιβή (πιθανόν νά γίνει αὐτό σέ τρεῖς δόσεις: ἕνα κουταλάκι τήν ὥρα, θά ἤθελα νά πῶ τό μήνα;) τότε ἕνα μέρος ἀπ' αὐτά μπορεῖ νά διατεθεῖ γιά βιβλία. Νά μοῦ ἀγοράσεις τότε τά τρία τελευταῖα τεύχη τοῦ βιβλίου «Οἱ βιοτεχνίες στό κυβερνεῖο Βλαντίμιρ» (3.75) «Ἡ ἐπίδραση τῶν σοδιῶν» τοῦ Τσουπρόφ καί τοῦ Πόσνικοφ (5.00), «Πίνακας τῶν φάμπρικων καί τῶν ἐργοστασίων γιά τό 1890. Πετρούπολη, 1894» (5.00). Ὕστερα θά σοῦ ξαναγράψω, ἀνάλογα μέ τό μέγεθος τῆς ἀμοιβῆς, πού δέν ὑπάρχει λόγος νά τή στείλεις (ἐννοεῖται στήν Schwester) ὅλα μεμιᾶς. Γράψε, σέ παρακαλῶ, στόν συγγραφέα *, ὅτι θά ἤμουν πολύ εὐχαριστημένος, ἄν χώριζε ἀπό τήν ἀμοιβή μου μερικές δεκάδες ρούβλια καί συμφωνοῦσε, ἀντί γι' αὐτά, νά μοῦ στείλει βιβλία: καί ρωσικά καί ξένα, γιά βιβλιοκρισία κι' ἁπλῶς ἔτσι. Ξέρει τί θέματα μέ ἐνδιαφέρουν καί τά βιβλία θά μποροῦσε νά τά στείλει σέ σένα. Θά δεχόμουν εὐχαρίστως καί διάφορα ἔργα γιά μετάφραση: Θά μποροῦσα νά τά μοιράσω καί μόνος μου ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού βρίσκονται στό Μινουσίνσκ καί ἀκόμη σ' ἐκείνους πού βρίσκονται στό Τουρουχάνσκ ** (ἄν δέν εἶναι πολύ ἐπεί-

* Ἐδῶ καί παρακάτω ὁ Β. Ι. Λένιν ὀνομάζει «συγγραφέα» (écrivain) τόν Π. Μπ. Στροῦβε. *Ἡ Σύντ.*

** *κτλ.* ἄκουσα ὅτι τόπος ἐξορίας γιά τόν Φεντοσέγεφ ὁρίστηκε ἡ πόλη Κίρενσκ στό κυβερνεῖο Ἰρκούτσκ.

γοντα) καί νά άναλάβω ύπεύθυνα όλο τό έργο τής μετάφρασης μέ τήν έγγύηση ότι αύτή θά γίνει έγκαιρα καί όπως πρέπει. Όμως αύτό, φυσικά, είναι άλλο ζήτημα, ένώ τώρα πολύ θά ήθελα νά έξασφαλίσω τήν πληρωμή τών συγγραφικών μέ βιβλία — *άν, έννοεϊται αύτό δέν αποτελεί μεγάλο βάρος γιά τόν συγγραφέα* * — (αύτό νά τό προσθέσεις έτσι έπιλέξει).

Νομίζω ότι πρέπει νά γραφτώ συνδρομητής σέ περιοδικά καί έφημερίδες: στό Σούσενσκογε, πιθανότατα, δέν θά ύπάρχει τίποτε. Παίρνοντας ύπόψη τίς οίκονομικές δυνατότητες θά μπορέσω νά γραφτώ συνδρομητής στά παρακάτω: *«Ρούσκιγε Βέντομοστι», «Ρούσκογε Μπογκάτστβο», «Βέστνικ Φινάνσοφ»* [33] (χωρίς κανένα παράρτημα), *«Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik»* [34]. Αύτά είναι ύπεραρκετά· δηλ. σέ περίπτωση πού θά έχω μεγάλα έσοδα. Στήν περίπτωση όμως πού θά έχω μικρά, τότε θά περιοριστώ μόνο στό *«Ρούσκιγε Βέντομοστι»*. Έσύ θά δεΐς μόνη σου τί πρέπει νά κάνεις, ίδιαίτερα άφοϋ σοϋ κάνω γνωστό άπό τό Σούσενσκογε τόν προϋπολογισμό μου. (Φαίνεται ότι είσαι θυμωμένη μέ τόν écrivain. Όταν όμως θά τοϋ γράψεις άπομέρους μου, νά μήν τό έκδηλώσεις αύτό: έγώ δέν τρέφω γι' αύτό καμιά «rancune», **, γιατί χάθηκε ή τελευταία «φιλολογία» μου ***. Αύτός δέν φταίει καθόλου γι' αύτό.)

Δόσε πολλούς χαιρετισμούς άπομέρους μου στίς Μπούλοτσκιν [35]. Τί συμβαίνει καί δέν μοϋ γράφεις λεπτομερέστερα γι' αύτές; Πώς κατέληξε τό ζήτημά τους; Στά σοβαρά κανένα; Αύτό θά ήταν θαυμάσιο. Άν σοϋ δοθεΐ εύκαιρία δόσε τούς χαιρετισμούς μου καί στούς άλλους γνωστούς, στόν βιβλιοπώλη καί λοιπούς.

Β. Ούλ.

Έλπίζω ότι, όταν θά άποφασίσεις νά πάς στή Δύση, θά μέ είδοποιήσεις έγκαιρα γιά νά προφτάσω νά σοϋ γράψω καί νά σέ φορτώσω ξανά καί ξανά μέ παραγγελίες.

Στάλθηκε άπό τό Κρασνογιάρσκ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεύχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Έχω άπόλυτη έμπιστοσύνη στήν έκλογή πού θά κάνει αύτός καί μέ ένδιαφέρει ή πληρωμή μέ βιβλία, γιατί είναι ό μοναδικός τρόπος νά πάρω *άμέσως* τίς σοβαρότερες νέες έκδόσεις: γιά τή συνεργασία σ' ένα περιοδικό είναι πολύ βασικό πράγμα τά άρθρα καί οί βιβλιοκρισίες νά έχουν έπικαιρότητα. Άν όμως χρειαστεί νά πληροφορούμαι πρώτα έγώ ποιές είναι οί νέες έκδόσεις καί μετά νά τίς παραγγέλλω, τότε θά έχουμε καθυστέρηση τουλάχιστο 5 έβδομάδες (!!!).

** — κακία. *Ή Σύντ.*

*** Γιά ποιό πράγμα γίνεται λόγος, δέν έξακριβώθηκε. *Ή Σύντ.*

23

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μινουσίνσκ, 7 τοῦ Μάη 1897.

Φτάσαμε ἐδῶ, ἀγαπημένη μου μητερούλα, μόλις χθές [36]. Ἑτοιμαζόμαστε νά φύγουμε αὔριο γιά τά χωριά μας καί ἤθελα νά σοῦ γράψω πιό λεπτομερειακά γιά τό ταξίδι μας ὥς ἐδῶ, πού κόστισε πολύ καί ἦταν γεμάτο ταλαιπωρίες (ἔτσι πού δέν ὑπάρχει ἤδη κανένας λόγος νά ἔρθετε ἐδῶ), δέν ξέρω ὅμως, ἄν προφταίνω νά τό κάνω, γιατί τώρα εἶμαι κατακουρασμένος ἀπό τίς ἀλλεπάλληλες μετακινήσεις καί αὔριο μάλιστα θά εἶμαι περισσότερο ἀπασχολημένος. Ἄν δέν μπορέσω αὔριο νά σοῦ γράψω πιό λεπτομερειακά, τότε θά περιοριστῶ σ' αὐτά πού ἤδη σοῦ ἔγραψα ἐδῶ, μόνο γιά νά ξέρεις τί κάνω καί πιό λεπτομερειακό γράμμα θά τό ἀναβάλω μέχρις ὅτου φτάσω στό δικό μου «Σού - σού - σού»... ἔτσι λέω ἀστειευόμενος τό μέρος πού τελικά θά ἡσυχάσω.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

24

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

18/V. 97.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα δυό γράμματά σου (τῆς 20 καί 24/IV) καί σοῦ ἀπαντῶ στό τελευταῖο μέ τό πρῶτο ταχυδρομεῖο πού φεύγει ἀπό δῶ ἀπόψε. Γράψε μου πότε φτάνει τό γράμμα ἀπό δῶ, δηλ. σέ πόσες μέρες. Τά γράμματα αὐτά ἔφτασαν τόσο ἀργά σέ μένα, γιατί στάλθηκαν ἐδῶ ἀπό τό Κρασνογιάρσκ καί αὐτό ἔφαγε πολύ χρόνο. Σχετικά μέ τά οἰκονομικά μου, δέν θυμᾶμαι ὅτι μέ ρωτοῦσες δυό φορές (ὅπως μοῦ γράφεις στό γράμμα σου τῆς 24/IV), ἤ μπορεῖ καί νά τό ξέχασα αὐτό. Ὅσον καιρό τά οἰκονομικά μου ἦταν καλά, δέν σοῦ ἔγραφα τίποτε. Πρίν ὅμως τήν ἀναχώρησή μου ἀπό τό Κρασνογιάρσκ (κατά τίς 26 μέ 28 περίπου) ἔστειλα ἕνα *συστημένο* γράμμα μέ τήν παράκληση νά μοῦ στείλεις χρήματα μέ ταχυδρομική ἐπιταγή· ἴσως τώρα αὐτά νά βρί-

σκονται στό δρόμο άπό τό Κρασνογιάρσκ γιά έδῶ [37]. Στή συνέχεια, σοῦ ξανάγραψα ἤδη ἀπό δῶ ὅτι τά χρήματα πού ἔχω μοῦ φτάνουν γιά τήν ὥρα ἐδῶ γιά δυό ἑβδομάδες.

Σχετικά μέ τόν ἐρχομό σου ἐδῶ μόνο καί μόνο γιά νά ἐπιδιώξεις τή μετάθεσή μου, νομίζω ὅτι εἶναι ἄσκοπο. Πρῶτο, ἄν ἀρχίσω ἐνέργειες, πιστεύω νά πετύχω καί μόνος μου ἔγκριση τῆς μετάθεσής μου. Δεύτερο, εἶναι ἀμφίβολο, ἄν τό χωριό Τεσίνσκογε εἶναι καλύτερο ἀπό τό Σούσι. Σύμφωνα μέ ὅλες τίς προκαταρκτικές πληροφορίες πού εἴχαμε συγκεντρώσει προηγούμενα τό Τές εἶναι πολύ χειρότερο ἀπό τό Σούσι ἀπό ἄποψη τοποθεσίας, κυνηγιοῦ κτλ. Τρίτο, ἕνα ταξίδι ὥς ἐδῶ δέν εἶναι καί τόσο ἁπλό πράγμα — γι' αὐτό τό ζήτημα ἔγραψα ἤδη καί γράφω καί σήμερα πιό λεπτομερειακά στήν Μανιάσα, πού μέ κατηγορεῖ (ἀστειεύομαι) ὅτι εἶμαι «τρομερά ἀφιλόξενος». — Ὥς τώρα δέν πῆρα γράμμα ἀπό τό Τές [38] καί, μή ξέροντας τίποτε γι' αὐτό τό μέρος, δέν μπορῶ φυσικά οὔτε καί νά ἐπιχειρήσω τίποτε: θά μποροῦσαν ἴσως καί οἱ ἴδιοι νά ζητήσουν μετακίνηση σέ ἄλλο μέρος, ἄν τό Τές εἶναι πραγματικά τόσο ἄσχημο, ὅπως ἔχουμε ἀκούσει.

Τό Σού-σού-σού δέν εἶναι ἄσχημο χωριό. Βρίσκεται, βέβαια, σέ ἀρκετά γυμνό μέρος, ἀλλά ὄχι πολύ μακριά (1½ - 2 βέρστια), ὑπάρχει δάσος, ἄν καί ἔχει ἀρκετά ὑλοτομηθεῖ. Πρός τόν Γενισέι διάβαση δέν ὑπάρχει, ὅμως στήν ἄκρη ἀκριβῶς τοῦ χωριοῦ περνάει τό ποτάμι Σούς καί λίγο παραπέρα (1 - 1½ βέρστια) περνάει ἕνας ἀρκετά μεγάλος παραπόταμος τοῦ Γενισέι, ὅπου μπορεῖ κανείς νά κάνει κολύμπι. Στό βάθος τοῦ ὁρίζοντα προβάλλουν τά βουνά Σαγιάν ἤ οἱ διακλαδώσεις τους: μερικές ἀπ' αὐτές εἶναι κάτασπρες, καί εἶναι ζήτημα ἄν τό χιόνι λιώνει καμιά φορά ἐκεῖ. Ἐπομένως καί ἀπό τήν πλευρά τῆς γραφικότητας ὑπάρχει κάτι, καί δέν σύνθεσα ἄστοχα, ὅταν ἀκόμη βρισκόμουν στό Κρασνογιάρσκ τούς στίχους: «Στό Σούσι, κοντά στούς πρόποδες τοῦ Σαγιάν...», δυστυχῶς ὅμως, πέρα ἀπό τόν πρῶτο στίχο, δέν σύνθεσα τίποτε ἄλλο!

Μοῦ προξενεῖ κατάπληξη πού δέν μοῦ γράφεις οὔτε μιά λέξη γιά τήν ἀποστολή τῶν ὑπόλοιπων βιβλίων. Θά ἦταν λυπηρό, ἄν δέν στάλθηκαν ἀκόμη (σοῦ ἔγραψα γι' αὐτό τό ζήτημα προπολλοῦ, ἀκόμη ἀπό τό Κρασνογιάρσκ *). Τώρα μάλιστα τά ποταμόπλοια πρέπει νά φτάσουν ὥς τό Μινούσα (ἡ στάθμη τοῦ ποταμοῦ συνεχῶς ἀνεβαίνει) κι' ἔτσι τά δέματα μπορεῖ νά μεταφερθοῦν εὔκολα ἐδῶ. Ἀργότερα πάλι θά εἶναι δύσκολα, γιατί ὁ Γενισέι σχηματίζει πολλές προσχώσεις καί ἡ στάθμη του θά ἀρχίσει νά κατεβαίνει. Μήπως ὅμως ἔχουν σταλεῖ ἤδη τά βιβλία;

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 28. *Ἡ Σύντ.*

Ὅσοναφορᾶ τά παράπονά μου ὅτι δέν μοῦ γράφετε τακτικά, ἀνήκουν πιά στό παρελθόν, καί ἡ ὑπόθεση ὀφείλεται στήν καταπληκτική (ἀσυνήθιστη γιά μᾶς) βραδύτητα μέ τήν ὁποία ἔρχονται οἱ ἀπαντήσεις στά γράμματα πού στάλθηκαν. Ὅπως θυμᾶμαι, σᾶς ἔγραψα γι' αὐτό πρίν ἕνα ἤ ἑνάμιση μήνα: συνεπῶς, τά παράπονά μου ἀναφέρονται στά γράμματα πού γράψατε ἀκόμη στά τέλη τοῦ Μάρτη. Τώρα ὅμως παίρνω πιό τακτικά γράμματα ἀπό πρίν καί δέν πιστεύω νά χάνονται γράμματα, γιατί σέ τέτια περίπτωση, θά ἀνακαλύπτονταν τό χάσιμο, ὅταν θά ἔπαιρνα τά ἑπόμενα γράμματα. Ὅπως φαίνεται, ἐκτός ἀπό τό πρῶτο γράμμα, ποῦ εἶχε στείλει ἡ Ἀνιούτα στό σταθμό, δέν χάθηκε οὔτε ἕνα γράμμα. Ἐδῶ, στό χωριό, θά πρέπει νά ριχτῶ μέ πιό μεγάλο ζῆλο στήν ἀλληλογραφία, κι' ἔτσι θά εἶναι καλύτερα νά ἔρχονται συχνότερα γράμματα ἀπό τή «Ρωσία».

Μοῦ γράφεις: «Ἡ Ἄνια λέει ὅτι τήν ἀπάντηση τῆς Σύνταξης τή διάβασε ἤδη». Αὐτό δέν τό κατάλαβα καλά. Αὐτή διάβασε τήν ἀπάντηση ἤ ἡ Σύνταξη κατάφερε κιόλας νά τή διαβάσει; Μήπως ξέρει ἡ Ἄνια τίποτε λεπτομέρειες γιά τίς διαφωνίες μέ τή Σύνταξη, γιά τόν πόλεμο πού ξεσήκωσε ἐνάντιά της ὁ ζολοτοπρομίσλενικ καί Σία; Μήπως ἄκουσε τί λέει ἡ «ἄλλη πλευρά», δηλαδή μήπως μίλησε μέ κανέναν ἀπό τή Σύνταξη; [39] Θά περιμένω γράμμα της. Μέ γράψατε συνδρομητή σέ ἐφημερίδα; Ἐδῶ δέν παίρνω καμιά ἐφημερίδα. Καί στό Μινούσα ἐπίσης θά εἶναι ἀπαραίτητο, γιατί κι' ἐκεῖ δέν ὑπάρχει ἀναγνωστήριο.

Χαιρετισμούς στόν Μάρκ. Δέν δίνει κανένα σημεῖο ζωῆς. Θά ἤθελα νά κάνω γνωστό σ' αὐτόν καί στόν Μίτια ὅτι ἐδῶ, ὅπως φαίνεται, ἔχει καλό κυνήγι. Χθές ἔκανα μιά διαδρομή 12 περίπου βέρστια, κυνηγώντας πάπιες καί βαλτομπεκάτσες. Ἔχει ἄφθονο κυνήγι, ἀλλά χωρίς λαγωνικό καί μάλιστα ὅταν εἶσαι τόσο κακός σκοπευτής, ὅπως ἐγώ, πολύ δύσκολα μπορεῖς νά χτυπήσεις κάτι. Ὑπάρχουν ἐπίσης ἀγριόγιδες, καί στά βουνά καί στήν ταϊγκά (30-40 βέρστια μακριά ἀπό δῶ, ὅπου πᾶνε μερικές φορές γιά κυνήγι οἱ χωρικοί ἀπό τά γύρω μέρη), ὑπάρχουν βερβερίτσες, κουνάβια, ἀρκοῦδες, ἐλάφια.

Λυπᾶμαι πού δέν πῆρα μαζί μου τό ἀδιάβροχο. Ἐδῶ εἶναι ἀπαραίτητο. Δέν μοῦ τό στέλνετε σέ δεματάκι; Γιατί δέν ξέρω πότε θά μοῦ ξαναδοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά πάω στήν πόλη, καί εἶναι ἄγνωστο, ἄν θά βρῶ τίποτε τῆς προκοπῆς σέ τέτια πόλη-χωριό, ὅπως εἶναι τό Μινουσίνσκ. Μπορεῖ ἐπίσης (ἄν θά ἔχω χρήματα) νά παρακαλέσω τόν Μάρκ νά μοῦ ἀγοράσει ἕνα καλό περίστροφο: γιά τήν ὥρα ὅμως δέν βλέπω ἀκόμη τήν ἀνάγκη γι' αὐτό.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὑπάρχει κανένα νέο γιά τόν Κόλουμπ; * Ἄκουσα ὅτι παντρεύτηκε καί ὅτι εἶναι ἄρωστος. Δέν ξέρετε τίποτε γι' αὐτόν;

Τόν Ἀνατόλι καί τόν Γιούλι τούς ξανάκλεισαν στή φυλακή: δέν ἤθελαν να φύγουν πρίν ἀρχίσει ἡ ποταμοπλοΐα καί ὁ γενικός διοικητής τοῦ κυβερνείου διέταξε νά παραμείνουν ὥς τότε στή φυλακή!! Τό ποταμόπλοιο προβλεπόταν νά φύγει ἀπό τό Κρασνογιάρσκ γιά τό Γενισέισκ στό τρίτο δεκαήμερο τοῦ Μάη.

Στήν Μανιάσα

18/V. 97.

Πῆρα, Μανιάσα, τίς περικοπές σου. Μεγάλο merci γι' αὐτό. Εἶναι ἀμφίβολο, ἄν θά μπορέσω νά καταπιαστῶ ἐπισταμένα μ' αὐτές πρίν ἀπό τό φθινόπωρο, γιατί τώρα περισσότερο ἀσχολοῦμαι μέ περιπάτους καί δέν κάνω τίποτε. Γι' αὐτό δέν μπορῶ ἀκόμη νά σοῦ πῶ, ἄν θά μοῦ χρειαστεῖ καί τίποτε ἄλλο καί τί συγκεκριμένα.

Θά μοῦ ἐπιτρέψεις νά διαφωνήσω μέ τή διαπίστωσή σου ὅτι εἶμαι «τρομερά ἀφιλόξενος». Μά πρίν γίνεις «φιλόξενος», δηλ. νά δέχεσαι φιλοξενούμενους, πρέπει πρῶτα νά ξέρεις ποῦ θά μένεις ὁ ἴδιος, κι' ἐγώ, ὅταν ἤμουν στό Κρασνογιάρσκ, δέν τό ἤξερα αὐτό. Δέν μπορεῖ ὅμως νά θεωρηθεῖ ὅτι ξέρω τά πράγματα, μόνο ὅταν ἀκούω καί λέω: «Σού-σού-σού», χωρίς οὔτε καί ἰδέα νά ἔχω πῶς εἶναι ὁ δρόμος γι' αὐτό τό Σού-σού-σού, οὔτε τόν τόπο, οὔτε τίς συνθῆκες ζωῆς κτλ. Ἔπειτα, πρίν γίνεις φιλόξενος, πρέπει πρῶτα νά πειστεῖς ὅτι εἶναι δυνατό νά φτάσουν ὥς ἐκεῖ οἱ φιλοξενούμενοι καί νά βολευτοῦν, ὄχι βέβαια ἄνετα, ἀλλά τουλάχιστο κάπως ὑποφερτά. Καί μέχρι τελευταῖα, δηλ. μέχρι τά μέσα τοῦ Μάη, δέν μποροῦσα νά εἶμαι βέβαιος γι' αὐτό. Τό γράμμα μου μάλιστα αὐτό εἶναι πιθανό νά τό διαβάσεις τόν Ἰούνη. Συνεπῶς τό μισό καλοκαίρι, καί μάλιστα τό καλύτερο, θά περάσει μόνο γιά τήν ἐνημέρωση καί τίς προετοιμασίες! Θά εἶχε κανένα νόημα αὐτό; Ἀπό τό γράμμα μου, ὅπου σοῦ περιέγραψα τό ταξίδι μου μέ ἕλκηθρο, θά εἶδες, ἀσφαλῶς, ὅτι τό ταξίδι γιά ἐδῶ ἔχει ἀρκετές ταλαιπωρίες καί δέν εἶναι καί τόσο εὐχάριστο. Καί πάλι καλά πού ὁ καιρός ἦταν τότε θαυμάσιος, γιά φαντάσου ἄν ἔβρεχε ἀκόμη. Ὁ καιρός ἐδῶ ἔχει ἀπότομες ἀλλαγές. Χθές, λοιπόν, πῆγα γιά κυνήγι. Τό πρωί ἔκανε θαυμάσιο καιρό, ἡ μέρα ἦταν πολύ ζεστή, πραγματικά καλοκαιριάτικη. Τό βράδυ ξαφνικά φύσηξε ἕνας τρομερά κρύος ἀέρας καί ἐπιπρόσθετα ἄρχισε νά βρέχει. Γυρίσαμε πίσω καταλασπωμένοι καί, ἄν δέν εἴχαμε *γούνινα*

* Πρόκειται γιά τόν Ι. Χ. Λαλαγιάντς. *Ἡ Σύντ.*

ροῦχα, θά παγώναμε στό δρόμο. Οἱ ντόπιοι λένε ὅτι στή Σιβηρία τέτια συμβάντα δέν εἶναι σπάνια οὔτε τό καλοκαίρι, κι' ἔτσι ὅταν πᾶνε κάπου, *ἀκόμη καί τό καλοκαίρι,* παίρνουν μαζί τους γούνινα ροῦχα *. Μέχρι νά συνηθίσεις στίς συνθῆκες καί νά ἐξοικειωθεῖς μ' αὐτές, δέν πρέπει νά προσκαλεῖς φιλοξενούμενους.

Πάντως, ἄν τύχει καί χρειαστεῖ νά ἔρθετε καμιά φορά ἐδῶ, πρέπει προηγούμενα νά στείλω *τηλεγράφημα* ἀπό τό Μινούσα ὅτι τά ποταμόπλοια φτάνουν ὥς τήν πόλη καί ὅτι ἡ ποταμοπλοΐα σταθεροποιήθηκε. 'Αλλιῶς πάντα ὑπάρχει ὁ κίνδυνος νά σᾶς ἀφήσει τό ποταμόπλοιο στή μέση τοῦ δρόμου. Ὁ Γενισέι σχηματίζει πολλές προσχώσεις καί πολλές ξέρες, ἔτσι πού ἡ ποταμοπλοΐα ὥς τό Μινουσίνσκ διαρκεῖ πολύ λίγο καιρό καί πρέπει νά «πιάσεις» τήν εὐκαιρία αὐτή. 'Εγώ καί τώρα ἀκόμη δέν ξέρω σίγουρα, ἄν τά ποταμόπλοια φτάνουν ὥς τό Μινούσα: πιστεύω νά φτάνουν, γιατί ἡ στάθμη τοῦ ποταμοῦ ἀνεβαίνει συνέχεια.

Μέ τήν εὐκαιρία, σχετικά μέ τά τηλεγραφήματα. Ὁ δικός μας «ταχυδρόμος» (ὁ ἐπαρχιακός) κατεβαίνει στό Μινούσα κάθε Πέμπτη καί Δευτέρα (μέρες πού ἔρχεται τό ταχυδρομεῖο στό Μινούσα). Γι' αὐτό, ἄν χρειαστεῖ νά στείλετε τηλεγράφημα, πιό καλά εἶναι νά τό στείλετε Τετάρτη ἤ Κυριακή, δηλ. ἔτσι, πού στό Μινουσίνσκ νά παρθεῖ τήν Πέμπτη ἤ τή Δευτέρα τό *πρωί.*

Τότε ἐγώ θά τό πάρω τήν Τρίτη ἤ τήν Παρασκευή τό πρωί. Βέβαια, καί τίς ἄλλες μέρες μπορεῖ νά σταλεῖ τηλεγράφημα μέ είδικό ταχυδρόμο, ἀλλά αὐτό κοστίζει πολύ καί χρησιμοποιεῖται μόνο σέ πολύ ἔκτακτες περιπτώσεις.

Γενικά μοῦ προξενεῖ μεγάλη κατάπληξη τό γεγονός ὅτι δέν δείχνεις προθυμία γιά τό ταξίδι στό ἐξωτερικό. Εἶναι ἄραγε πιό ἑλκυστικό νά κάθεσαι σ' ἕνα χωριουδάκι στά περίχωρα τῆς Μόσχας;; Ὅπως *κατεβαίνεις* ὅμως στή Μόσχα γιά νά παρακολουθεῖς μαθήματα μουσικῆς, μήπως καί κεῖ δέν θά μποροῦσες νά κατεβαίνεις καί στήν πιό κοντινή πόλη; Πιστεύω, ἐξάλλου, τό γράμμα μου αὐτό ἤδη θά τό διαβάσεις κάπου στό ἐξωτερικό.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Νά μοῦ στείλεις διάφορους κατάλογους, κυρίως παλαιοβιβλιοπωλῶν καί ἰδιαίτερα τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Σκέπτομαι νά ἐφοδιαστῶ μέ κανένα κοντογούνι γιά νά τό φοράω, ὅταν πάω γιά κυνήγι.

25

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

25/V. 97.

Πῆρα προχθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 5 τοῦ Μάη καί σοῦ ἀπαντῶ μέ τό πρῶτο ταχυδρομεῖο. Μοῦ προξενεῖ τώρα καί μένα τόν ἴδιο κατάπληξη πῶς ἔγινε καί ἄφησα νά περάσει τόσος καιρός στά τέλη τοῦ 'Απρίλη χωρίς νά σοῦ γράψω! Θά ὀφείλεται στό ὅτι μέ τά τρεξίματα πού εἶχα τότε ἄφησα νά περάσουν μιάδυό μέρες, ὕστερα ὅμως ἔγραφα πολύ συχνά καί πρίν τήν ἀναχώρησή μου ἀπό τό Κρασνογιάρσκ καί ἀπό τό δρόμο. Κι' ἀπό δῶ ἐπίσης γράφω συχνά: κάθε ἑβδομάδα. Ἔπειτα καί νά ἔγραφα πιό συχνά, δέν θά εἶχα τίποτε τό καινούργιο νά προσθέσω. 'Εξάλλου, ἀπαντῶ ἀμέσως σέ ὅλα τά γράμματα, κι' ἔτσι τυχαίνει μερικές φορές νά σᾶς γράφω δυό φορές νομίζω τήν ἑβδομάδα.

Δέν ἔχω πληροφορίες τώρα σχετικά μέ τήν ὑγεία τῆς Ε. Ε.: Πρέπει νά εἶναι ἱκανοποιητική, γιατί οἱ σύντροφοι ἀπό τό Τές δέν γράφουν τίποτε. Τό ταξίδι, ἰδιαίτερα μέ τά ἕλκηθρα, τήν ἐξάντλησε πολύ καί ἀνυπομονοῦσε νά φτάσει στό χωριό γιά νά ξεκουραστεῖ. Γιά τό γράμμα πού τῆς ἔγραψες καί τό ἔστειλες στή διεύθυνσή μου, νά σοῦ πῶ τήν ἀλήθεια, δέν θυμᾶμαι: εἶναι πολύ πιθανό νά τῆς τό ἔστειλα καί στό μεταξύ νά ξέχασα.

Κυριολεκτικά ξεκαρδίστηκα στά γέλια, ὅταν διάβασα στό γράμμα σου ὅτι ὁ Μίτια, «αὐτός ὁ ἀλλόκοτος», δέν θέλει νά ἔρθει ἐδῶ! Μά ἐγώ στά ἀστεῖα τό ἔγραψα αὐτό! * Μά τί νόημα θά εἶχε νά τραβιέται 4500 βέρστια, νά χάσει *ἕνα μήνα* στό δρόμο (μετάβαση κι' ἐπιστροφή) καί ὅλα αὐτά γιά μιά τέτια ὀμορφιά σάν τό Σού-σού-σού! Στενοχωριέμαι μόνο, πού ἐξαιτίας μου περνάει τόσος καιρός χωρίς νά ἀποφασίσετε σχετικά μέ τό καλοκαίρι καί χάνετε καί τήν καλύτερη ἐποχή καί τά καλύτερα ἐξοχικά ~~σπ~~ίτια κτλ.

Εἶναι λυπηρό πού τά βιβλία στάλθηκαν (ἄν στάλθηκαν ἤδη: ἐσύ γράφεις ὅτι «αὐτές τίς μέρες» θά τά στείλετε) μέ τόση καθυστέρηση. Νόμιζα ὅτι αὐτά θά βρίσκονται ἤδη στό δρόμο. Τώρα θά πρέπει νά μάθουμε πότε αὐτά θά βρίσκονται στό Κρασνογιάρσκ. Μάλλον ὄχι νωρίτερα ἀπό τό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ!

'Εδῶ περνάω ἀρκετά καλά, ἀσχολοῦμαι πολύ μέ τό κυνήγι, γνωρίστηκα μέ πολλούς ντόπιους κυνηγούς, καί πάω μαζί τους

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 32. *Ἡ Σύντ.*

γιά κυνήγι [40]. Ἄρχισα νά κολυμπῶ· γιά τήν ὥρα χρειάζεται νά πηγαίνω ἀρκετά μακριά, κάπου 2½ βέρστια, ἀργότερα ὅμως θά μπορῶ σέ πιό κοντινό μέρος, κάπου 1½ βέρστι. Γιά μένα ὅμως αὐτές οἱ ἀποστάσεις δέν σημαίνουν τίποτε, γιατί καί ἐκτός ἀπό τό κυνήγι καί τό κολύμπι, καταναλώνω πολύ χρόνο σέ περιπάτους. Δοκιμάζω μόνο πλήξη, πού μοῦ λείπουν οἱ ἐφημερίδες: πιστεύω, ὅμως ὅτι γρήγορα θά ἀρχίσω νά τίς παίρνω, ὅτι στάλθηκαν ἤδη ἀπό σᾶς.

Πῆρα γράμμα ἀπό τόν Μπαζίλ, ἀπό τό Τές. Μοῦ γράφει ὅτι τό Τές δέν ἀξίζει τίποτε, ὅτι εἶναι πραγματική ἐρημιά, δέν ἔχει οὔτε μέρος γιά ψάρεμα. Ἔτσι λοιπόν, ἄν μπαίνει ζήτημα μετακίνησης, τότε αὐτοί πρέπει νά ἔρθουν ἐδῶ καί δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά πάω ἐγώ ἐκεῖ. Πῆγε σ' αὐτούς μόνο γιά μιά μέρα (14 τοῦ Μάη) ἡ Α. Μ. ἀπό τό Κρασνογιάρσκ· εἶχε πάει, συνοδεύοντας μιά ὁμάδα μετοίκων καί ὕστερα ξαναγύρισε στό Κρασνογιάρσκ καί ἑτοιμαζόταν γρήγορα νά ξαναπάει στό Τές γιά νά μείνει μόνιμα ἐκεῖ.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Στήν Ἀνιούτα

25/V. 97.

Λυπᾶμαι πολύ πού ἐξαιτίας μου προχωροῦν μέ τόση βραδύτητα οἱ προετοιμασίες σας γιά τό ταξίδι στό ἐξωτερικό. Ἐγώ τακτοποιήθηκα ἐδῶ τόσο καλά (καί χωρίς ἀμφιβολία καλύτερα ἀπ' ὅλους τούς ἄλλους συντρόφους), πού δέν ὑπάρχει πιά κανένας λόγος νά ἀνησυχεῖ ἡ μητέρα. Ὁσοναφορᾶ τήν καλοκαιριάτικη ἀνάπαυση, κι' ἐγώ ἐπίσης ἔχω τή γνώμη ὅτι στό ἐξωτερικό θά μποροῦσε νά ἀναπαυθεῖ ἀσύγκριτα καλύτερα ἀπό ὅ,τι ἐδῶ, ὅπου θά χρειαζόταν νά διανύσει κάμποσες χιλιάδες βέρστια, ταξιδεύοντας μέ κάθε εἴδους μεταφορικά μέσα. Ἐξάλλου, ἴσως ὅλα αὐτά νά εἶναι πιά περιττά τώρα — «τώρα» δηλαδή τή στιγμή πού θά διαβάζεις αὐτό τό γράμμα.

Στό γράμμα σου δέν μπόρεσα στήν ἀρχή νά καταλάβω, γιατί μοῦ γράφεις: «*Ἐπαναλαμβάνω* ὅτι δέν δείχνω σ' αὐτόν κτλ.» [41] — ὕστερα ὅμως θυμήθηκα ὅτι ἐγώ, φαίνεται, μίλησα ἤδη μαζί σου γι' αὐτό τό ζήτημα στή Μόσχα ἤ ἀκόμη καί στήν Πετρούπολη. Τό εἶχα ξεχάσει τελείως αὐτό — ἐκεῖ ἦταν τέτια στριμωξιά — ἀλλιῶς, φυσικά, δέν θά σοῦ μιλοῦσα πάλι γιά τό ἴδιο ζήτημα. Ὑποθέτω ὅτι ὁ ἀρχισυντάκτης θά εἶναι ἴσως φορτωμένος ὥς τό λαιμό καί γι' αὐτό ἔξω ἀπό τά ὑπηρεσιακά ζητήματα δέν δίνει ἄλλες πληρο-

φορίες *. Γι' αὐτό τό λόγο εἶναι ἀμφίβολο ἐπίσης ἄν ἔγινε στήν κατάλληλη στιγμή ἡ παράκλησή μου νά μοῦ στείλει βιβλία στή θέση τῆς ἀμοιβῆς γιά τά συγγραφικά: γιατί νά παιδεύεται μ' ἕνα τέτιο σχετικά πολύπλοκο ζήτημα! Ἄν δέν τοῦ ἔγραψες ἀκόμη γι' αὐτό, τότε καλύτερα μήν τοῦ γράφεις. Ἡ ἀμοιβή πού πῆρα γιά τό πρῶτο ἄρθρο μοῦ φτάνει πιστεύω γιά ἕνα χρόνο σάν συμπλήρωμα τοῦ μισθοῦ μου [42], καί τά ὑπόλοιπα, γιά τά κατοπινά δυό ἄρθρα [43], σκέπτομαι νά τά χρησιμοποιήσω γιά περιοδικά καί βιβλία. (Δέν ξέρω ἀκριβῶς πόσα χρήματα μοῦ ἔστειλες ὥς τώρα: θά μοῦ ἔφταναν 30-40 ρούβλια, τά ὑπόλοιπα χρησιμοποίησέ τα γιά περιοδικά.)

Σχετικά μέ τά περιοδικά ἤδη σοῦ ἔγραψα ** (γιά κάθε ἐνδεχόμενο σοῦ ξαναγράφω, ἄν καί πιστεύω ὅτι τουλάχιστον ἕνα μέρος τους θά μοῦ ἔχουν ἤδη σταλεῖ) σέ ποιά πρέπει νά μέ γράψετε συνδρομητή: 1) «Ρούσκογε Μπογκάτστβο», 2) Ρούσκιγε Βέντομοστι» ***, 3) «Βέστνικ Φινάνσοφ» (ἀπό τήν ἀρχή τοῦ χρόνου), 4) «Soziale Praxis», 5) «Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik» (herausgegeben von Braun). Σχετικά μέ τά βιβλία — ἐνμέρει σοῦ ἔγραψα ἐπίσης, συγκεκριμένα μοῦ φαίνεται γιά τό «Εὑρετήριο τῶν φάμπρικων καί τῶν ἐργοστασίων», 3η ἔκδοση, Πετρούπολη, 1894 (5 ρούβλ. νομίζω) καί γιά τό βιβλίο τῶν Τσουπρόφ καί Πόσνικοφ γιά τίς τιμές τῶν σιτηρῶν ****. Ἄν δέν στάλθηκαν μαζί μέ τά ἄλλα βιβλία (πού θά ἦταν λυπηρό, γιατί τότε θά χρειαστεῖ νά κάνουν τρεῖς μῆνες στό δρόμο) τότε στεῖλτα μου, σέ παρακαλῶ, μέ ταχυδρομικό δεματάκι. Ἀκριβῶς αὐτά τά βιβλία (μαζί καί ἡ «Ἐπετηρίδα», ἄν μπορεῖς νά τά βρεῖς) μοῦ χρειάζονται περισσότερο ἀπ' ὅλα τά ἄλλα γιά τή δουλιά μου. Μετά, ἀπό τά νέα βιβλία νά μοῦ στέλνεις ἀμέσως τά πιό ἐνδιαφέροντα γιά νά τά παίρνω γρήγορα καί νά μή μένω πολύ πίσω. Μέ τήν εὐκαιρία, ἄν ἐκδόθηκαν τά πρακτικά τῶν συζητήσεων στήν Ἐλεύθερη οἰκονομική ἑταιρία, σχετικά μέ τίς τιμές τῶν σιτηρῶν (ἀπ' ἀφορμή τό βιβλίο τῶν Τσουπρόφ καί Πόσνικοφ), τότε νά μοῦ τά στείλεις [44].

Ὅλο καί σκέπτομαι τό ζήτημα τῆς χρησιμοποποίησης τῆς βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας: κατάφερες τίποτε σχετικά μ' αὐτό, δηλ. ἐξασφάλισες τρόπο εἰσόδου σέ κάποια δημόσια βιβλιοθήκη; Τό ζήτημα εἶναι νά

* Τό περιοδικό ἄς μοῦ τό στείλουν ἀπευθείας στή διεύθυνσή μου· νά τοῦ τή στείλεις. Τά χρήματα ὅμως ἄς τά στείλουν σέ σένα.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 33. *Ἡ Σύντ.*

*** Μήπως σκέπτεστε ὅτι θά εἶναι συμφερότερο νά μοῦ στείλετε τό δικό σας ἀντίτυπο ἀφοῦ τό διαβάσετε; Μά ἄν τά ταχυδρομεῖτε, παίρνοντας ὑπόψη τίς μέρες πού φτάνει τό ταχυδρομεῖο σέ μένα (κι' αὐτό γρήγορα θά τό διαπιστώσουμε), τότε θά χρειαστεῖ νά τό στέλνετε *μόνο 2 φορές τήν ἑβδομάδα.* Ἔτσι καί πολύ λιγότερες θά εἶναι οἱ φροντίδες γιά τήν ἀποστολή τους καί τά ταχυδρομικά μικρότερα ἀπό ἐκεῖνα πού θά χρειάζονταν ἡ καθημερινή ἀποστολή τους, καί πού θά κόστιζε ὅσο καί ἡ ἴδια ἡ ἐφημερίδα.

**** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 32. *Ἡ Σύντ.*

μπορέσουμε νά δανειζόμαστε βιβλία γιά χρονικό διάστημα δυό μηνῶν (ὅπως στήν Πετρούπολη ἀπό τή βιβλιοθήκη τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας), τότε ἡ ἀποστολή τους μέ *ταχυδρομικό δεματάκι* θά κόστιζε λίγο (16 καπ. γιά κάθε φούντι, (μπορεῖ νά σταλοῦν 4 φούντια = 64 καπίκια)· 7 καπίκια γιά νά σταλεῖ τό δέμα συστημένο) καί μάλλον θά συνέφερε περισσότερο νά ξοδεύω ὁρισμένο ποσό χρημάτων γιά ταχυδρομικά καί νά ἔχω περισσότερα βιβλία, παρά νά ξοδεύω πολύ μεγαλύτερο ποσό γιά τήν ἀγορά ἑνός μικροῦ ἀριθμοῦ βιβλίων. Ἔχω τήν ἐντύπωση ὅτι αὐτό θά εἶχε περισσότερα πλεονεκτήματα γιά μένα· τό μόνο ζήτημα εἶναι, ἄν θά ἦταν δυνατό νά παίρνουμε βιβλία γιά τόσο χρονικό διάστημα (μέ ἐγγύηση, ἐννοεῖται) ἀπό καμιά καλή βιβλιοθήκη: πανεπιστημιακή *, ἤ ἀπό τή βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρίας νομικῶν τῆς Μόσχας (πρέπει νά ζητήσετε ἐκεῖ πληροφορίες, νά πάρετε κατάλογο τῆς βιβλιοθήκης, νά μάθετε τούς ὅρους πρόσληψης νέων μελῶν κτλ.), ἤ ἀπό καμιά ἄλλη. Ὅπως φαίνεται, στή Μόσχα ὑπάρχουν μερικές καλές βιβλιοθῆκες. Μπορεῖτε ἐπίσης νά ζητήσετε πληροφορίες καί γιά τίς ἰδιωτικές βιβλιοθῆκες. Ἄν κάποιος ἀπό σᾶς παραμένει ἀκόμη στή Μόσχα, τότε, παρακαλῶ, φροντίστε νά μάθετε γιά ὅλα αὐτά.

Ἄν πᾶς στό ἐξωτερικό, τότε εἰδοποίησέ με καί ἐγώ θά σοῦ γράψω λεπτομερειακά σχετικά μέ τά βιβλία ἀπό ἐκεῖ. Στεῖλε μου ὅσο μπορεῖς περισσότερους καταλόγους κάθε εἴδους ἀπό τούς παλαιοβιβλιοπῶλες κτλ. (βιβλιοθηκῶν, βιβλιοπωλείων).

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σχετικά μέ τά νέα ἀπό τήν Πετρούπολη — ἔχασα πιά σχεδόν κάθε ἐλπίδα: δέν ἔχω ἀπό ποιόν νά περιμένω τώρα, γιατί τοῦ ντιρέκτορα δέν τοῦ δίνω καμιά σημασία.

Ὅταν γράψεις στίς Μπούλοτσκιν, στεῖλε χαιρετισμούς ἀπό μέρους μου. Παρακάλεσέ τις νά σοῦ στείλουν τίς φωτογραφίες σέ ἀντάλλαγμα τῆς δικῆς μου. Ποῦ βρίσκεται ἡ ὑπόθεσή τους;

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Νομίζω ὅτι ὁ Μίτια εὔκολα μπορεῖ νά ὀργανώσει αὐτή τή δουλιά ἤ μέσω κανενός φοιτητῆ τῆς νομικῆς, ἤ ἄν πάει ἀπευθείας στόν καθηγητή τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καί τοῦ πεῖ ὅτι ἔχει τήν πρόθεση νά δουλέψει σ' αὐτή τήν εἰδικότητα καί νά παίρνει βιβλία ἀπό τήν κεντρική βιβλιοθήκη. Μόνο πού τώρα ἡ δουλιά θά χρειαστεῖ νά ἀναβληθεῖ ὥς τό φθινόπωρο.

26

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

8/VI alten Styls (20/VI).

Προχθές, στίς 6 τοῦ μήνα, πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τό δικό σου καί τῆς Μανιάσα ἀπό τή Βαρσοβία. Μόνο ἀπ' αὐτό ἔμαθα ὅτι ἐπιτέλους ἀφήσατε κατά μέρος ὅλους σας τούς δισταγμούς καί ξεκινήσατε. Κάνατε θαυμάσια. Σᾶς εὔχομαι νά τακτοποιηθεῖτε καί νά ἀναπαυθεῖτε, ὅσο μπορεῖ πιό καλά αὐτό τό καλοκαίρι. Δέν καταλαβαίνω, γιατί φοβᾶσαι ὅτι γρήγορα θά σέ πιάσει Heimweh *. Μέ ἕνα ταξίδι μόνο γιά τήν περίοδο τοῦ καλοκαιριοῦ; — εἶναι ἀμφίβολο. Θά σοῦ γράφω, ὅπως καί μέχρι τώρα συχνά, καί τό γεγονός ὅτι τό ταχυδρομεῖο θά κάνει 3-4 μέρες πιό πολύ νά φτάσει σέ σᾶς ἀπό δῶ, δέν ἔχει μεγάλη σημασία, μιά πού καί ὥς τή Μόσχα ἡ ἀπόσταση εἶναι σημαντική.

Ἀσφαλῶς θά ἔχεις πάρει μέχρι τώρα ὅλα τά προηγούμενα γράμματα ἀπό τό Σούσι καί θά ξέρεις τώρα ὅτι τακτοποιήθηκα ἀρκετά καλά. Σήμερα εἶναι ἀκριβῶς ἕνας μήνας πού βρίσκομαι ἐδῶ, καί μπορῶ νά ξανατονίσω τά ἴδια: εἶμαι ἀπόλυτα ἱκανοποιημένος καί ἀπό τήν κατοικία καί ἀπό τή διατροφή. Ὅσο γιά τό Mineralwasser **, πού μέ ρωτᾶς, οὔτε καί τό σκέπτομαι καθόλου καί ἐλπίζω γρήγορα νά ξεχάσω καί πῶς τό λένε. Ἐδῶ περιμένω τώρα φιλοξενούμενους: ἤθελε νά ἔρθει ἕνας σύντροφος ἀπό τό Μινούσα· μετά καί ὁ Γκλέμπ γιά νά πᾶμε μαζί κυνήγι. Συνεπῶς δέν θά πλήττω. Ὁ Γιούλι ἔφυγε στίς 27. V ἀπό τό Γενισέισκ γιά τό Τουρουχάνσκ. Ὁ Ἀνατόλι ἔμεινε: ὁ γιατρός πού τόν ἐξέτασε κατ' ἐντολή τοῦ γενικοῦ διοικητῆ τοῦ κυβερνείου, τόν βρῆκε ἀδύνατο. Ἴσως τώρα νά σταλεῖ πουθενά στήν περιοχή τοῦ Μινουσίνσκ. Ἴσως νά σταλεῖ κι' ἐδῶ σέ μένα. Καί ὁ ντόκτορ ἐπίσης δέν πῆγε στή Γιακουτία. Τόν στέλνουν στό Κίρενσκ ***.

Τήν Μανιάσα τήν εὐχαριστῶ γιά τό ὑστερόγραφο.

Σᾶς φιλῶ καί τίς δυό. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

* — νοσταλγία γιά τήν πατρίδα. *Ἡ Σύντ.*

** — μεταλλικό νερό. *Ἡ Σύντ.*

*** Ντόκτορ — ὁ Γ. Μ. Λιαχόβσκι. *Ἡ Σύντ.*

Στήν 'Ανιούτα

Νομίζω ὅτι ἤδη σοῦ ἔγραψα σχετικά μέ τίς ἐφημερίδες καί τά περιοδικά. Λυπᾶμαι πού δέν ἔγραψα στόν Μάρκ. Γι' αὐτό δέν ἀποκλείεται νά ἔχουμε τώρα καμιά μεγάλη καθυστέρηση.

Στέλνε μου κάθε εἴδους περισσότερες «φιλολογικές ἀγγελίες»: στήν ἀρχή ἔστω καί τίποτε καταλόγους, πρσχέδια κτλ. Πρέπει νά γράψεις σέ διάφορα μέρη γι' αὐτό τό ζήτημα, γιά νά συγκεντρώσεις περισσότερα. Πολύ θά ἤθελα νά μέ ἐφοδιάσεις μέ τά πρωτότυπα τῶν κλασικῶν τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας καί τῆς φιλοσοφίας. Θά ἦταν καλά νά μάθεις ποιές εἶναι οἱ πιό φτηνές ἐκδόσεις (people edition * κτλ.) καί τίς τιμές τους. Πολλές δέν θά τίς βρεῖς ἀλλοῦ, παρά μόνο στούς παλαιοβιβλιοπῶλες. 'Εξάλλου θά περιμένω φυσικά στήν ἀρχή νά μοῦ κάνετε γνωστό ποῦ καί πῶς τακτοποιηθήκατε, κι' ἐκεῖ προλαβαίνω νά σᾶς ξαναγράψω.

'Ο Γκλέμπ σοῦ στέλνει πολλούς χαιρετισμούς. Ὅλοι τους, μαζί καί ἡ Α. Μ. (πού παραιτήθηκε ἀπό τή θέση της) ζοῦν τώρα στό Τές. Τόν τελευταῖο καιρό ἔχουν πολλούς φιλοξενούμενους κι ἔτσι πέρασαν εὐχάριστα. Ὅπως γράφουν, τακτοποιήθηκαν ἀρκετά καλά.

Μένω ἀκόμη χωρίς ἐφημερίδες. Δέν φάνηκε ἐπίσης καί τό τεῦχος τοῦ Μάη τοῦ «Νόβογε Σλόβο». Στέλνε μου τίς ἐφημερίδες πού θά διαβάζεις, ἤ ἀκόμη καί τά φύλλα τῆς ἐφημερίδας πού ἀγοράζεις εὐκαιριακά. Τουλάχιστο νά ρίχνω μιά ματιά σ' αὐτά.

Λοιπόν, γιά τήν ὥρα σέ χαιρετῶ. Γράφε μου περισσότερο.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Γράφτηκε στίς 8 τοῦ 'Ιούνη 1897
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στήν 'Ελβετία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

27

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

15/VI. 97.

Μέ τό προτελευταῖο ταχυδρομεῖο πῆρα Μάρκ, τό γράμμα Σας τῆς 23/V. Κάνατε πολύ καλά πού καταπιαστήκατε ἐπιτέλους καί Σεῖς μέ τό «μουτζούρωμα τοῦ χαρτιοῦ». Πιστεύω ὅτι «ἡ τρομερή

* — λαϊκή ἔκδοση. *'Η Σύντ.*

М. А. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ
1898

πλήξη», γιά τήν όποία παραπονιέστε, θά Σᾶς άναγκάσει νά καταπιάνεστε συχνότερα μ' αὐτό: πράγμα πού θά μοῦ προξενοῦσε μεγάλη χαρά. Ἐπιπλέον ἡ κατάστασή μας τώρα εἶναι κάπως ἀνάλογη. Καί οἱ δυό μας βρισκόμαστε μέσα στή μοναξιά σέ ἀπόμερα χωριά — ἐγώ βέβαια, κάπως πιό μακριά — καί γι' αὐτό πρέπει νά στρωθοῦμε στήν ἀλληλογραφία.

Γιά μένα ἦταν νέο ὅτι τό Κοκούσκινο πρόκειται ἤδη νά πουληθεῖ καί ὅτι ὁ Μίτια πῆγε στό Καζάν γι' αὐτή τήν ὑπόθεση [45]. Τί συνέβη; Τοῦ δόθηκε ἐξουσιόδοτηση νά μείνει γι' αὐτόν τό κτῆμα; Νά μοῦ γράψεις πῶς θά λυθεῖ αὐτό τό ζήτημα. Ἀπό τή μιά μεριά, σάν νά εἶναι καλό πού θά τελειώσει, ἐπιτέλους, ὁριστικά αὐτό τό ζήτημα, ἀπό τήν ἄλλη ὅμως, τό «τέλος» αὐτό εἶναι πάντως τό πιό δυσάρεστο, γεμάτο ἔγνοιες καί πιθανότατα μέ ζημιά.

Τό κιβώτιο μέ τά βιβλία ὄχι μόνο δέν τό πῆρα, ἀλλά οὔτε καί ἤξερα ὅτι στάλθηκε. Σέ ποιό ὄνομα στάλθηκε καί πότε; Σέ ποιόν στάλθηκε ἡ ἀπόδειξη γιά τήν παραλαβή τοῦ φορτίου; Γράψτε μου γιά ὅλα αὐτά. Ἀπό γράμμα τῆς μητέρας ξέρω ὅτι ἤθελαν νά τό στείλουν μέσω τοῦ γραφείου μεταφορῶν. Ἔτσι, θά περάσει ἀρκετός καιρός, θά χρειαστοῦν δυό-τρεῖς μῆνες. Ἄν εἶχαν ἀγοραστεῖ τίποτε καινούργια βιβλία γιά νά σταλοῦν μαζί μέ τό φορτίο αὐτό, τότε γράψτε μου, Σᾶς παρακαλῶ (ἄν θυμᾶστε), ποιά συγκεκριμένα, γιατί τώρα διστάζω νά παραγγείλω, ὑποθέτοντας ὅτι αὐτά μπορεῖ νά βρίσκονται ἤδη στό δρόμο.

Ἄρχισα νά παίρνω τή «Ρούσκιγε Βέντομοστι» καί τή διαβάζω μέ δίψα, ἡ ὁποία νά ἐξηγηθεῖ μόνο σάν ἐκδήλωση ἀντίδρασης πού προκλήθηκε ἀπό τή μακρόχρονη ἔλλειψη ἐφημερίδων. Ἔγινε καμιά ἄλλη ἐγγραφή; («Ρούσκογε Μπογκάτστβο», «Βέστνικ Φινάνσοφ» — στό ὄνομα τῆς Ρίμπκινα [46], γερμανικές ἐφημερίδες). Τίς ἐφημερίδες τῆς Τετάρτης καί τοῦ Σαββάτου τίς παίρνω ἐδῶ ὕστερα ἀπό 13 μέρες. Αὐτό σημαίνει ὅτι τόσες μέρες κάνει τό ταχυδρομεῖο ἀπό τή Μόσχα ὥς ἐδῶ: αὐτό νά τό ἔχετε ὑπόψη σέ περίπτωση πού ἔχετε πρόθεση γιά ἀποστολή.

Πῆρα προχθές τήν ἔκθεση τοῦ Συλλόγου λαϊκῆς ψυχαγωγίας [47]. Σᾶς εὐχαριστῶ γι' αὐτό.

Ἀπό τούς δικούς μας πού βρίσκονται στό ἐξωτερικό δέν πῆρα ἀκόμη κανένα γράμμα. Ὅπως φαίνεται, λόγω τῶν μετακινήσεών τους σπάνια παίρνουν γράμματά μου καί μοῦ γράφουν ἀραιά. Καί οὔτε καί ξέρω τώρα μέ ποιόν τρόπο νά τούς γράψω. Στή Βέρνη μάλλον δέν εἶναι βολικά, ὅμως καινούργια διεύθυνση δέν ἔχω. Τελευταία φορά ἔγραψα στή μητέρα πρίν μιά ἑβδομάδα, τότε, ὅταν

ἔγραψα καί σέ Σᾶς ἕνα ταχυδρομικό δελτάριο. Σήμερα δέν τῆς γράφω ξεχωριστά, καί Σᾶς παρακαλῶ νά τῆς στείλετε Σεῖς αὐτό τό γράμμα μου γιά νά ἔχει καί αὐτή τή φορά νέα ἀπό μένα καί νά μήν ἀνησυχεῖ.

Δέν θά ἦταν ἄσχημο, ἄν καταπιανόταν καί ὁ Μίτια, ὅταν ἐπιστρέψει, μέ τό μουτζούρωμα τοῦ χαρτιοῦ. Ἀκόμη δέν τοῦ ἀπάντησα στό «θεωρητικό» του γράμμα: στή Μόσχα πραγματικά ἤμουν τόσο ἀφηρημένος, πού δέν συγκράτησα τίποτε ἀπ' αὐτά πού μοῦ εἶπε γιά τό ζήτημα πού τόν ἐνδιαφέρει. Καί ἀπό τό γράμμα του δέν μπόρεσα νά σχηματίσω σαφή ἀντίληψη, πρῶτο, γιατί ἦταν πολύ σύντομος καί δεύτερο, γιατί δέν ἔχω στά χέρια μου τή ρωσική μετάφραση τοῦ βιβλίου στό ὁποῖο ἀναφέρεται καί γι' αὐτό δέν μπορῶ νά πάρω τά στοιχεῖα πού χρειάζονται.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Ἡ σκέψη ὅτι πρέπει νά ὀργανωθεῖ ἡ ἀποστολή ἐδῶ βιβλίων ἀπό καμιά βιβλιοθήκη τῆς πρωτεύουσας, μέ ἀπασχολεῖ ὅλο καί περισσότερο, ὅλο καί συχνότερα· ἀρχίζω μερικές φορές νά σκέπτομαι ὅτι χωρίς αὐτό δέν θά μπορέσω νά κάνω ἐδῶ συγγραφική δουλιά: εἶναι τόσο ἀπαραίτητη γιά τό ἔργο αὐτό ἡ παρόρμηση ἀπ' ἔξω, ὅσο λείπει ἐδῶ τελείως μιά τέτια παρόρμηση.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

28

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19/VII.97.

Πῆρα χθές ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τό δικό σου καί τῆς Μανιάσα τῆς 29. Merci γι' αὐτό.

Ὅταν τά γράμματα κάνουν πάρα πολύ χρόνο γιά νά φτάσουν στόν προορισμό τους, οἱ ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα ἔρχονται ὕστερα ἀπό τόσο πολύ καιρό, πού πολλές ἀπ' αὐτές γίνονται περιττές. Ἔτσι, λογουχάρη, στό γράμμα σου αὐτό ἐκφράζεις παρόλα αὐτά τήν ἀνησυχία σου γιά τά χρήματα καί τό δέμα μέ τά βιβλία, στό μεταξύ ὅμως θά ἔχεις πάρει βέβαια ἐδῶ καί πολλές μέρες τό γράμμα μου, ὅπου σοῦ ἐξηγοῦσα ὅλο τό ζήτημα: τά χρήματα τά πῆρα πρίν ἀρκετό

καιρό· ἄργησα νά τά παραλάβω, γιατί δέν εἶχα ἀνάγκη ἀπ' αὐτά, καί ἡ Α. Μ. δέν εἶχε εὐκαιρία. Τό δέμα μέ τά βιβλία ἀκόμη δέν τό πῆρα: Δέν ξέρω ἄν ἔχει φτάσει στό Κρασνογιάρσκ (τό περίμεναν ἐκεῖ στά τέλη τοῦ Ἰούνη)· ἀπό κεῖ θά μοῦ σταλεῖ μέ καμιά εὐκαιρία, πού πιστεύω νά παρουσιαστεῖ γρήγορα. Νά μοῦ τήν ἔστελναν ἀπό κεῖ ταχυδρομικά θά κόστιζε ἴσως πολύ ἀκριβά, γιατί τό ταχυδρομεῖο δέν μεταφέρεται μέ τά ποταμόπλοια· μέ τό σιδηρόδρομο φτάνει μόνο ὥς τό Ἀτσίνσκι κι' ἀπό κεῖ ὥς τό Μινούσα μεταφέρεται μέ ἕλκηθρα.

Ἐπίσης τώρα θά ξέρεις ἀσφαλῶς ὄχι μόνο γιά τήν πρόταση πού ἔγινε στόν Μάρκ νά μετακινηθεῖ στήν Πετρούπολη, ἀλλά καί τήν ἀπόφασή του: μοῦ ἔγραψε ὅτι περιμένει ἀπάντηση δική σας ἀπό τό ἐξωτερικό.

Πῆρα τό γράμμα σου, ὅπου μοῦ περιγράφεις τήν ὑπόθεση τοῦ Κοκούσκινο καί ἤδη ἀπάντησα σ' αὐτό. Χθές πῆρα ἐπίσης τό πρῶτο γράμμα ἀπό τόν Μίτια, πού κι' αὐτός μοῦ περιγράφει τό ταξίδι του στό Καζάν.

Ἀπό ἄποψη ὑγιεινῆς, τακτοποιήθηκα ἐδῶ μᾶλλον ὄχι χειρότερα ἀπ' ὅ,τι ἐσεῖς στό Σπίτς[48]: κολυμπῶ καί ἐγώ (κάποτε δυό φορές τήν ἡμέρα) στόν Γενισέι, κάνω περίπατο *, πηγαίνω γιά κυνήγι. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐδῶ δέν ἔχει κατάλληλα μέρη γιά περίπατο, ἀλλά ὅταν πηγαίνουμε γιά κυνήγι τυχαίνει νά πηγαίνουμε μακριά σέ μέρη ἀρκετά καλά.

Ἀπό τό Τές πῆρα χθές τήν εἴδηση ὅτι ἐκεῖ θά γίνει ὁ γάμος τοῦ Μπαζίλ μέ τήν Α. Μ. Μέ καλοῦν γιά παράνυμφο[49]. Φυσικά δέν θά γίνει καί πολύ γρήγορα!

Λυπήθηκα πολύ γιά τόν Πιότρ Κουζμίτς! **. Μόνο ἀπό τό γράμμα σου ἔμαθα γι' αὐτόν.

Σέ φιλῶ καί σέ παρακαλῶ νά μήν ἀνησυχεῖς γιά μένα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Πῆρα γράμμα ἀπό τόν ντόκτορ, ἀπό τό Βερχολένσκ (κυβερνεῖο Ἰρκούτσκ) ὅπου τοῦ καθόρισαν. Ἐκεῖ εἶναι καί ὁ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ.

Στήν Μανιάσα

Μοῦ ζητᾶς, Μανιάσα, νά σοῦ περιγράψω τό χωριό Σού-σού-σού... Χμ, χμ,! Μά νομίζω ἤδη στό περιέγραψα μιά φορά. Τό χωριό

* Προστατευόμενος μέ κουνουπιέρα ἀπό τά κουνούπια, πού ἐδῶ εἶναι ἄπειρα. Αὐτό ὅμως δέν εἶναι τίποτε σέ σύγκριση μέ τό βοριά!

** Πρόκειται γιά τόν Π. Κ. Ζαπορόζτσε. *Η Σύντ.*

εἶναι μεγάλο, ἔχει μερικούς δρόμους, ἀρκετά βρώμικους, γεμάτους σκόνη, ὅλα ὅπως πρέπει νά εἶναι. Βρίσκεται στή στέπα. Κῆποι καί γενικά βλάστηση δέν ὑπάρχουν. Τό χωριό εἶναι περιτριγυρισμένο... μέ κοπριά, πού ἐδῶ δέν τήν πηγαίνουν στά χωράφια, ἀλλά τή ρίχνουν ἔξω ἀπό τό χωριό, κι' ἔτσι γιά νά βγεῖς ἀπό τό χωριό πρέπει σχεδόν πάντα νά περάσεις ἀνάμεσα ἀπό κάμποσες κοπριές. Στό χωριό περνάει τό ποταμάκι Σούς, πού τώρα εἶναι τελείως ξερό. Ἕνα μέ ἐνάμιση βέρστι πέρα ἀπό τό χωριό (ἀκριβέστερα, ἀπό *μένα:* τό χωριό εἶναι μακρύ) ὁ Σούς χύνεται στόν Γενισέι, πού σχηματίζει ἐδῶ πολλά νησάκια καί παραπόταμους, ἔτσι πού δέν μπορεῖς νά πλησιάσεις στήν κύρια κοίτη τοῦ Γενισέι. Κολυμπῶ στόν πιό μεγάλο παραπόταμο, ἀλλά καί σ' αὐτόν τό νερό τώρα λιγοστεύει ἐπίσης πολύ. Στήν ἀπέναντι μεριά (τήν ἀντίθετη ἀπό τό ποτάμι Σούς) σέ 1½ βέρστι ἀπόσταση βρίσκεται ἕνα «δάσος», ὅπως τό λένε μέ στόμφο οἱ χωρικοί, ἐνῶ στήν πραγματικότητα εἶναι ἕνα κακομοιριασμένο καί καταϋλοτομημένο δασάκι, ὅπου δέν βρίσκεις οὔτε καί μιά σκιά τῆς προκοπῆς, (ἔχει ὅμως πολλές φράουλες!) καί πού δέν ἔχει τίποτε τό κοινό μέ τήν ταϊγκά τῆς Σιβηρίας, τήν ὁποία ἔχω μόνο ἀκουστά, χωρίς νά πάω ὁ ἴδιος ἐκεῖ (αὐτή ἀπέχει ἀπό δῶ τουλάχιστο 30-40 βέρστια). Τά βουνά... ὅσο γιά τά βουνά αὐτά σᾶς εἶπα μεγάλες ἀνακρίβειες, γιατί αὐτά βρίσκονται *50 βέρστια περίπου μακριά,* κι' ἔτσι μπορεῖς νά τά δεῖς μόνο ὅταν δέν τά κρύβουν τά σύννεφα... ἀκριβῶς ὅπως μπορεῖς νά δεῖς τό Λευκό Ὄρος ἀπό τή Γενεύη. Γι' αὐτό ὁ πρῶτος (καί τελευταῖος) στίχος ἀπό τό ποίημά μου περιέχει κάποια ποιητική ὑπερβολή (οἱ ποιητές βλέπεις, χρησιμοποιοῦν αὐτό τό σχῆμα λόγου!) σχετικά μέ τούς «πρόποδες τῶν βουνῶν» *. Γι' αὐτό στήν ἐρώτησή σου: «τί βουνά ἀνέβηκα» μπορῶ νά σοῦ ἀπαντήσω μέ τοῦτο: σέ ἀμμουδερούς λοφίσκους, πού ὑπάρχουν στό λεγόμενο «δάσος». Γενικά ἡ ἄμμος εἶναι ἀρκετή ἐδῶ.

Ἡ ἐργασία μου προχωρεῖ πολύ, πάρα πολύ ἀργά **. Καί οὔτε καί ξέρω, ἄν θά μοῦ χρειαστοῦν πιά τά ἀποσπάσματα. Πιστεύω ὥς τό φθινόπωρο νά τακτοποιηθεῖ τό ζήτημα τῆς χρησιμοποίησης κάποιας βιβλιοθήκης τῆς Μόσχας ἤ τῆς Πετρούπολης.

Διάβασα μέ εὐχαρίστηση τό γράμμα σου μέ τήν περιγραφή τῆς ζωῆς στό ἐξωτερικό καί τίς ἐντυπώσεις ἀπό κεῖ. Θά νιώθω μεγάλη χαρά, ἄν θά γράφεις πιό συχνά.

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ.. 35. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τή δουλιά γιά τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ.*

Τό σχέδιό σας νά μοῦ στείλετε ἐδῶ, σέ ἀπόσταση μεγαλύτερη ἀπό 6 χιλιάδες βέρστια, «κανένα πούτι βύσινα» μέ ἄφησε μέ τό στόμα ἀνοιχτό ἀπό τήν ἔκπληξη (κι' ὄχι ἀπό τήν ἐπιθυμία νά καταβροχθίσω αὐτά τά βύσινα). Βύσινα ἐδῶ δέν ὑπάρχουν· καρπούζια θά ἔχουμε)... γιά τήν πλούσια φαντασία σας. Οἱ χημικοί μας ἐδῶ δέν κατάφεραν τίποτε!!

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στήν Ἑλβετία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια». τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

29

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/VIII.

Πῆρα προχθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 29. VII (10. VIII), ὅπως καί τῆς Μανιάσα.

Μοῦ προκαλεῖ ἔκπληξη τό γεγονός ὅτι στά γράμματά σου πάντα τονίζεις πώς δέν σοῦ γράφω συχνά. Ὅμως, ἀπό πολύ καιρό πιά, ὅπως θυμᾶμαι, σοῦ γράφω κάθε βδομάδα καί κάποτε καί δυό φορές τήν ἑβδομάδα, δηλ. μέ κάθε ταχυδρομεῖο.

Ὁσοναφορᾶ τό κασόνι μέ τά βιβλία κι' ἐγώ ἄρχισα τώρα νά εἶμαι σέ ἀμηχανία: ὕστερα ἀπό τήν εἰδοποίηση πού πῆρα στά τέλη τοῦ Ἰούνη ἀπό τό Κρασνογιάρσκ, ὅτι τά βιβλία πρέπει νά φτάσουν στά τέλη τοῦ Ἰούνη καί ὅτι πρέπει νά πληρώσω γι' αὐτά περίπου 9 ρούβλια συμπληρωματικά, δέν εἶχα καμιά εἴδηση, ἄν καί τότε ἀκόμη (1. VII) ἔστειλα στό Κρασνογιάρσκ δυό γράμματα γιά τά βιβλία, τό ἕνα ἦταν ἐπιταγή *. Ἕνας γνωστός, πού μοῦ εἶχε ὑποσχεθεῖ ὅτι θά φροντίσει γιά τά βιβλία μου, ἔδειξε πρωτοφανή ἀσυνέπεια, καί μάλιστα οὔτε στά γράμματά μου ἀπαντάει **. Ἔστειλα τώρα στήν Ποπόβα ταχυδρομικό δελτάριο μέ πληρωμένη ἀπάντηση, ἴσως πάρω ἀπάντηση. Πολύ δυσάρεστη ἱστορία. Τό κυριότερο εἶναι πού δέν σοῦ γράφουν, δέν σέ πληροφοροῦν σέ ποιά κατάσταση βρίσκονται τά πράγματα! Μήπως μεσολάβησε καμιά καθυστέρηση στό γραφεῖο μεταφορῶν; Μά αὐτοί, μοῦ φαίνεται, εἶναι κανάγιες, δέν ἀναλαμβάνουν ὑποχρέωση νά τά παραδόσουν στήν προθεσμία, κι' οὔτε εὐθύνονται γιά τήν καθυστέρησή τους;

* Τά γράμματα δέν διασώθηκαν. *Ἡ Σύντ.*

** Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιόν γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

Γιά τό ὅτι χάνονται γράμματά σας μοῦ γράφει καί ἡ Ἀνιούτα. (Μέ τήν εὐκαιρία, πῆρα τό βιβλίο τοῦ Γκουμπλόβιτς καί τό «Archiv. Τήν εὐχαριστῶ καί γιά τά δυό βιβλία). Δέν ξέρω ποιά γράμματα χάθηκαν: Σᾶς εἰδοποιῶ πάντα τί παίρνω. Ὅπως σοῦ ἔχω γράψει ἤδη, ἕνα γράμμα ἔμεινε σκαλωμένο γιά δυό μῆνες περίπου στό Μινουσίνσκ. Ἀμέσως τότε διαμαρτυρήθηκα στό ταχυδρομεῖο τοῦ Μινουσίνσκ καί ἐπισύναψα τό φάκελλο ἐκείνου τοῦ γράμματος σάν πειστήριο *. Ἄν χάθηκαν συστημένα γράμματα ἤ πακέτα, πρέπει νά κρατᾶμε τίς ἀποδείξεις καί ὁπωσδήποτε νά ζητήσουμε ἀποζημίωση· μόνο ἔτσι θά μάθουμε τούς σιβηριανούς «Ἰβάν Ἀντρέιτς» [50] νά εἶναι προσεκτικοί.

Ἀλήθεια, δέν ἔχω τίποτε νά γράψω γιά μένα. Γι' αὐτό καί τά γράμματά μου εἶναι λιγόλογα, γιατί ἡ ζωή εἶναι πολύ μονότονη: Ὅλη τήν ἐξωτερική κατάσταση στήν ἔχω ἤδη περιγράψει· ἀπό τήν ἐσωτερική πλευρά μέρα μέ τή μέρα διαφέρει μόνο στό ὅτι σήμερα διαβάζεις αὐτό τό βιβλίο καί αὔριο ἄλλο, σήμερα κάνεις περίπατο δεξιά ἀπό τό χωριό, αὔριο ἀριστερά, σήμερα γράφεις γιά τή μιά ἐργασία, αὔριο γιά τήν ἄλλη (τώρα ἀποσπάστηκα ἀπό τήν κύρια ἐργασία μου μέ τό γράψιμο ἑνός ἄρθρου[51]). Ἐννοεῖται, πώς εἶμαι πολύ ὑγιής καί κάπου - κάπου πηγαίνω κυνήγι. Τώρα ὁ καιρός εἶναι ἀπαίσιος: ἄνεμοι, κρύο, φθινοπωρινές βροχές κι' ἔτσι τόν περισσότερο καιρό μένω στό σπίτι. Ἴσως ἀκόμη νά ἔχουμε πάλι καλές μέρες τό Σεπτέμβρη. Ἑτοιμάζομαι νά πάω στό Μινουσίνσκ γιά νά ἀγοράσω κάτι — μιά λάμπα, μερικά πράγματα γιά τό χειμώνα κτλ. Σκεφτόμαστε νά πᾶμε μαζί μέ τόν Προμίνσκι.

Τήν Μανιάσα τήν εὐχαριστῶ γιά τό γραμματάκι της. Μοῦ γράφει τί θά ἤθελα νά ἔχω ἀπό τό ἐξωτερικό: νά, ὁ Μίτια, λέει, περιμένει ἀτσάλινο ρολόι. Χμ, χμ! Ἔχω ρολόι καί γιά τήν ὥρα πάει καλά, ἕνα ξυπνητήρι ὅμως θά ἦταν (ἤ ἀκριβέστερα θά μποροῦσε νά ἦταν) πολύ χρήσιμο, γιατί ἐδῶ κοιμᾶμαι πάρα πολύ, ἔτσι πού ἀναμφίβολα ὄχι μόνο κάλυψα πέρα γιά πέρα τόν ὕπνο πού ἔχασα στή διάρκεια τῆς προφυλάκισης, ἀλλά ἔφτασε καί γιά σημαντικό ἀπόθεμα... Πῶς θά μοῦ τό στείλετε ὅμως ἐδῶ; Ἐκτός ἄν περιμένετε καμιά εὐκαιρία...

Εἶναι αὐτονόητο ὅτι ἡ Ἀνιούτα, ζώντας τώρα ἔξω στό χωριό, δέν θά μπορέσει νά ἐκτελέσει τίς παραγγελίες μου γιά τά βιβλία. Ἄν ὅμως στήν ἐπιστροφή τύχει καί περάσει ἀπό τό Βερολίνο ἤ ἀπό τή Λειψία, τότε ἴσως νά μπορέσει. Σᾶς ἔχω γράψει ἤδη ὅτι ὁ πισάτελ

* Τά γράμματα δέν διασώθηκαν. *Ἡ Σύντ.*

δέχτηκε τήν παράκλησή μου νά μοῦ στείλει βιβλία καί ὅτι ἤδη πῆρα ἀπ' αὐτόν μερικά βιβλία (καί κατά πιθανότητα θά συνεχίσω καί στό ἑξῆς νά παίρνω), — ἔτσι ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη ἐφοδιάστηκα καλά καί γιά τήν ὥρα δέν ἔχω ἀνεπάρκεια.

Φιλῶ ἐσένα καί τίς ἀδελφές. *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 17 τοῦ Αὐγούστου 1897
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στήν Ἐλβετία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

30

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/IX.

Σᾶς στέλνω, Μάρκ, μέ συστημένο πακέτο, τό ἄρθρο μου *. Στεῖλτε το, παρακαλῶ, τό γρηγορότερο (αὐτό κι' ἔτσι ἄργησε) στόν πισάτελ μαζί μέ τό γράμμα πού ἐσωκλείω γι' αὐτόν[52].

Τό τεῦχος τοῦ Ἰούνη τοῦ «Νόβογε Σλόβο» τό πῆρα, ἐπιτέλους, στίς 5/IX. Φοβᾶμαι τώρα μήπως πάρω ἀπό Σᾶς δεύτερο ἀντίτυπο. Τί νά τό κάνω τότε;

Τό δεύτερο μισό του δίφυλλου αὐτοῦ εἶναι γιά τήν Μανιάσα ἀπό τήν ὁποία πῆρα τό γράμμα τῆς 18/30. VIII μέ τή σφραγίδα Lausanne (Λωζάνη). Ἐλπίζω ὅλοι οἱ δικοί μας νά βρίσκονται προπολλοῦ σπίτι.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι *Β. Οὐλ.*

Διάβασα κάποτε στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι» ὅτι στήν Τούλα δέν ἐγκρίθηκε ἡ πρόσληψη τῶν στατιστικολόγων [53]. Μήπως ἦταν καί ὁ τσικαγκίνετς ἀνάμεσά τους; Γιατί δέν μοῦ ἀπάντησε στό δεύτερο γράμμα μου, πού τοῦ ἔστειλα μέσω τῆς Μανιάσα ἀκόμη ἀπό τό Κρασνογιάρσκ; **

Τί γίνεται τό ζήτημα τῶν βιβλιοθηκῶν;

---

* Γιά κάθε ἐνδεχόμενο κάνω γνωστό, γιά νά μπορέσετε νά κάνετε τόν ἔλεγχο, ὅτι ἔχει 130 σελίδες πού τίς ἀρίθμησα ὁ ἴδιος.

** Τσιγαγκίνετς — ὁ Β. Α. Ἰόνοφ. Ἡ ἀλληλογραφία μ' αὐτόν δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

Στήν Μανιάσα

7/IX. 97.

Πῆρα στίς 5/IX τό γράμμα σου τῆς 18/30. Σ' εὐχαριστῶ γι' αὐτό. Ἦταν θαυμάσια ἡ ἰδέα σας νά πάρετε εἰσιτήρια γιά νά κάνετε τό γύρο τῆς Ἑλβετίας.

Χάρηκα πολύ πού ἐπιτέλους ἄρχισε νά σοῦ ἀρέσει τό ἐξωτερικό. Τί σχέδια ἔχεις τώρα γιά τό χειμώνα; Ἴσως τώρα θά εἶστε πολύ ἀπασχολημένοι σχετικά μέ τό διαμέρισμα. Στίς μεγάλες πόλεις τό πρόβλημα τῆς κατοικίας εἶναι δύσκολο καί βασανιστικό. Ἀσφαλῶς θά τρέχετε καί θά ψάχνετε, ἄν στό μεταξύ ὁ Μάρκ καί ὁ Μίτια δέν μπόρεσαν νά βροῦν κανένα σπίτι γιά σᾶς.

Τό γράμμα τῆς μητέρας, πού γράφει γιά τήν αἴτηση, τό πῆρα καί ἀπάντησα σ' αὐτό τότε ἀκόμη[54]. Οἱ ἐνέργειες τοῦ Γκλέμπ καί τοῦ Μπαζίλ γιά τή μεταφορά τους στό Μινουσίνσκ μέχρι τώρα δέν ἔφεραν κανένα ἀποτέλεσμα, παρόλο πού καί οἱ δυό τους καταπιάστηκαν δραστήρια [55]. Ἐγώ δέν κάνω καμιά ἐνέργεια καί γιά τήν ὥρα οὔτε σκέπτομαι: δέν μπορῶ νά ἔχω παράπονα γιά τό Σού-σού-σού, κι' ἔπειτα δέν μοῦ ἀρέσει καθόλου ἡ κατάσταση τῆς ἀνησυχίας, τῆς ἀναμονῆς καί τοῦ πνεύματος τῆς προσωρινότητας, ὅταν ἀρχίζεις τέτιες ἐνέργειες.

Λοιπόν, γειά σας. Γράφω λίγα, γιατί σήμερα ἄργησα μέ τήν ἀποστολή τοῦ ἄρθρου καί βιάζομαι πολύ. Φιλιά στή μητέρα.

Β. Οὐλ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

31

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

30/IX.

Σοῦ γράφω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ὅπως σοῦ ὑποσχέθηκα, ἀπό τό Τές. Ἦρθα ἐδῶ χθές τό βράδυ. Ἔκανα πολύ στό δρόμο, γιατί εἴμασταν τρεῖς (ἐγώ, ὁ Μπαζίλ κι' ἕνα παιδί, πού πῆρα μαζί μου) μέ πράγματα, σέ ἕνα μόνο ἄλογο πού ἦταν μάλιστα πολύ τεμπέλικο.

Αὐτοί ἐδῶ στό Τές* τακτοποιήθηκαν πολύ καλά. Μένουν σέ θαυμάσιο διαμέρισμα σ' ἕνα μεγάλο διώροφο σπίτι (στό Σούσι οὔτε καί ὑπάρχει τέτιο σπίτι) τό καλύτερο διαμέρισμα τοῦ χωριοῦ. Κρατοῦν ὅλο τό ἐπάνω πάτωμα, 4 μεγάλα δωμάτια καί κουζίνα κι' ἐπιπλέον ἕναν προθάλαμο. Τά δωμάτια εἶναι μεγάλα, φωτεινά, ψηλά, καθαρά, ἔπιπλα καλά, μέ μιά λέξη θαυμάσιο διαμέρισμα μέ 6 ρούβλια τό μήνα. Ὁ Γκλέμπ ἔχει τώρα κάποια δουλίτσα χάρη στήν ὁποία κατάφεραν νά τά βολέψουν κάπως καί νά ξεπεράσουν τήν οἰκονομική τους κρίση, γιατί γιά ἕνα χρονικό διάστημα ἀντιμετώπιζαν ἀρκετές δυσκολίες. Ἡ Α. Μ. ἀνάλαβε ὑπηρεσία βοηθοῦ γιατροῦ στό χωριό Σαγκάισκ, τοῦ ἴδιου νομοῦ μερικές δεκάδες βέρστια μακριά. Ἴσως νά μή μείνει πολύν καιρό σ' αὐτή τήν ὑπηρεσία, γιατί ἡ ὑγεία της ὁπωσδήποτε δέν τῆς ἐπιτρέπει νά κάνει τέτια δουλιά: σ' ἕνα μήνα τήν περιμένουν νά γυρίσει. Ὁ Γκλέμπ δέν δείχνει νά εἶναι καί τόσο καλά στήν ὑγεία του, συνεχῶς ἀδιαθετεῖ, βρίσκεται σέ κατάσταση ἐκνευρισμοῦ. Ὁ Μπαζίλ ἀνθίζει. Ἡ Ε. Ε., μέσα στήν οἰκογένειά της καί μέ τίς φροντίδες τοῦ νοικοκοιριοῦ, γενικά νιώθει τόν ἑαυτό της θαυμάσια, παρόλο πού τό καλοκαίρι δυσκολευόταν καί τώρα δέν εἶναι εὔκολα: ὅλα πρέπει νά τά κάνει μόνη της. Ἐδῶ δέν μπορεῖς νά βρεῖς ὑπηρέτρια, τό καλοκαίρι μάλιστα εἶναι ἀδύνατο νά βρεῖς τέτια ἔστω καί γιά ὁρισμένες μέρες. Τώρα περνάει σ' αὐτούς πότε - πότε μιά γυναίκα, βοηθᾶ.

Σήμερα κιόλας πήγαμε ὅλοι μαζί στό κυνήγι. Ὁ καιρός εἶναι ὑπέροχος καί περνᾶμε τίς ὥρες μας θαυμάσια. Ἔχω ἄδεια γιά πέντε μέρες καί ἀπό δῶ θά φύγω τήν Παρασκευή ἤ τό Σάββατο κατευθείαν γία τό Σούσι, πού ἀπέχει ἀπό δῶ 70 βέρστια.

Ἀπό τόν Μάρκ πρίν ἀρκετό καιρό πῆρα γράμμα (τῆς 12/IX). Θά περιμένω πληροφορίες γιά τό πῶς τέλειωσε τό «λικβινταριστικό ταξίδι» του στό Καζάν. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα, μοῦ ἔγραφε καί γιά τό σκυλί. Ἐδῶ στό Σούσι πῆρα ἕνα κουταβάκι καί πιστεύω τόν ἐρχόμενο χρόνο νά ἔχω λαγωνικό. Τό νά φέρεις ἐδῶ σκυλί ἀπό τή Ρωσία κοστίζει πολύ ἀκριβά. Μέ ρωτάει ἐπίσης γιά τό βιβλίο μου: βρίσκεται ἀκόμη σέ στασιμότητα. Ὅταν γυρίσω στό Σούσι, ἐλπίζω νά καταπιαστῶ μέ μεγαλύτερο ζῆλο, καί τότε θά σᾶς γράψω πιό λεπτομερειακά. Φιλῶ ἐσένα καί τήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

---

* Ὁ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι μέ τή μητέρα του καί ὁ Β. Β. Σταρκόφ. *Ἡ Σύντ.*

Ἐδῶ ὅλοι διαπίστωσαν ἐπίσης ὅτι αὐτό τό καλοκαίρι πάχυνα, ἡλιοψήθηκα καί φαίνομαι πραγματικός σιβηριανός. Νά τί σημαίνει κυνήγι καί ζωή στό χωριό! Ἐξαφανίστηκαν μέ μιᾶς ὅλες οἱ ἀδιαθεσίες πού εἶχα στήν Πετρούπολη.

Ἐννοεῖται, ὅλοι ἀπό τό Τές σοῦ στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

Γράφτηκε στίς 30 τοῦ Σεπτέμβρη 1897
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Τεσίνσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή. Β. Ι. Λένιν «Γράμματα στούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

32

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

12/X. 97.

Στίς 7 τοῦ μήνα πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου καί τό γράμμα τοῦ Μίτια τῆς 20. IX. Τήν περασμένη φορά βιαζόμουν πολύ, γι' αὐτό, ὅπως θυμᾶσαι, τό γράμμα μου ἦταν λιγόλογο. Σήμερα πρέπει νά καλύψω τό κενό.

Τόν Μίτια τόν εὐχαριστῶ γιά τό γράμμα. Τοῦ ἀπαντῶ στά ἐρωτήματά του: Τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιι ί Πσιχολόγκιι» τοῦ 1897 τό παίρνω. Πῆρα καί τό βιβλίο τοῦ 1896, θά τό στείλω ὅταν τό διαβάσω (προσωρινά τό ἔδοσα στό Τές).

Ὅλο καί συνεχίζω νά πηγαίνω κυνήγι. Τώρα στό κυνήγι ἔχω πολύ λιγότερες ἐπιτυχίες (οἱ λαγοί, οἱ ἀγριοπετεινοί καί οἱ πέρδικες εἶναι κυνήγι πού πρώτη φορά κάνω, γι' αὐτό χρειάζεται ἀκόμη καιρός νά συνηθίσω), ὅμως αὐτό δέν εἶναι λιγότερο εὐχάριστο. Μόλις κάνει καλή φθινοπωριάτικη μέρα (καί φέτος κάνει συχνά τέτιες μέρες) ἀμέσως παίρνω τό κυνηγετικό ὅπλο καί τραβῶ στό δάσος καί στόν κάμπο. Τίς περισσότερες φορές πηγαίνω μαζί μέ τόν Προμίνσκι· παίρνω τό σκυλί τοῦ νοικοκύρη μου, πού τό ἔμαθα νά ἔρχεται μαζί μου καί πού ἔχει ὁρισμένες (μικρές, βέβαια) κυνηγετικές ἱκανότητες. Ἐξασφάλισα καί ἐγώ ἕνα σκυλί: πῆρα ἕνα σκυλάκι ἀπό ἕναν ντόπιο γνωστό μου καί ἐλπίζω ὥς τό ἐρχόμενο καλοκαίρι νά τό μεγαλώσω καί νά τό ἐκπαιδεύσω· δέν ξέρω μόνο, ἄν βγεῖ καλό λαγωνικό, ἄν θά πιάνει τόν τορό. Νά τό διαγνώσω αὐτό ἀπό πρίν δέν μπορῶ, καί ἀπό τήν προέλευση τοῦ δικοῦ μου «Πεγκάς» νά σχηματίσω πλήρη καί συγκεκριμένη γνώμη γιά τίς ἱκανότητές του εἶναι

ἀδύνατο. Ἡ βαμβακερή πατατούκα πού ἀγοράσαμε ὅλοι στήν Πετρούπολη, εἶναι πάρα πολύ κατάλληλη γιά τό κυνήγι καί δέν μπορῶ νά μήν ὑπερηφανεύομαι γι' αὐτή. Γενικά σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τά χειμωνιάτικα ροῦχα κτλ. (πού ρωτᾶς γι' αὐτά) πρέπει νά ξέρεις ὅτι ἔχω μέ τό παραπάνω. Πολλά προμηθεύτηκα γιά τό χειμώνα στό Μινουσίνσκ, κάτι ἀγοράζω ἀκόμη. Γενικά εἶναι πολύ δύσκολο νά κάνεις ψώνια στό Μινουσίνσκ: πολύ φτωχή ἡ ποικιλία, τά μαγαζιά εἶναι ἀγροτικοῦ τύπου (πουλοῦν ὅ,τι νάναι· τό ἐμπόρευμα ἔρχεται περιοδικά, καί ἐγώ ἔπεσα ἀκριβῶς σέ τέτια περίοδο, πού τό παλιό ἐμπόρευμα τελείωσε καί τό καινούργιο δέν ἔχει ἔρθει ἀκόμη) κι' ἔτσι γιά ἕναν πού συνήθισε μέ τά καταστήματα τῆς πρωτεύουσας εἶναι ἀρκετά δύσκολο νά βρεῖ κάτι ἐδῶ. Ἐξάλλου εἶναι καιρός πιά νά παρατήσουμε αὐτές τίς πρωτευουσιάνικες συνήθειες: ἐδῶ αὐτές δέν ἔχουν καμιά θέση καί πρέπει νά συνηθίσουμε μέ τίς ἐδῶ συνθῆκες. Ἐγώ, νομίζω, ἔχω προσαρμοστεῖ ἤδη ἀρκετά, μόνο πού, σχετικά μέ τά ψώνια, μερικές φορές συνεχίζω ἀκόμη νά κρίνω τά πράγματα ὅπως στήν Πετρούπολη, φτάνει νά μπεῖς, πού λένε, σ' ἕνα μαγαζί γιά νά πάρεις...

Σοῦ γράφω πιό λεπτομερειακά καί γιά τό ταξίδι μου. Στό Μινουσίνσκ ἔμεινα μόνο δυό μέρες· ὅλο τόν καιρό τόν ξόδεψα σέ τρεξίματα στά μαγαζιά, σέ ἐνέργειες γιά τήν ὑπόθεση τοῦ Μπαζίλ (κάναμε μαζί μιά ἔνσταση ἐνάντια στήν ἀπόφαση τοῦ εἰρηνοδικείου καί ὁ ἴδιος ὁ εἰρηνοδίκης ἀναγνώρισε πώς ἡ ποινή πού ἐπέβαλε αὐτός ὁ ἴδιος εἶναι πολύ αὐστηρή [56]. Νά δοῦμε τί θά ἀποφασίσει τό δευτεροβάθμιο δικαστήριο) καί γιά νά ἐπισκεφτῶ τούς γνωστούς μου. Στό Μινουσίνσκ τώρα βρίσκονται ἀρκετά πολλοί πολιτικοί: ὁ Τίρκοφ, Α. Β. (γιά τήν ὑπόθεση τῆς 1 τοῦ Μάρτη 1881) ὁ Τιούτσεφ, Ν. Σ. καί ὁ Γιάκοβλεφ, Ε. Κ. (μέλη τοῦ Κόμματος «Ναρόντνογε Πράβο»), ὁ Μέλνικοφ (τοῦ Κόμματος «Ναρόντναγια Βόλια»), ὁ Μπλαζέγεβσκι (πολωνός ἐργάτης), ὁ Ράιτσιν Σ. Γκρ. (ὁ πιό στενός γνωστός μου· σύντροφος τῆς ἴδιας μέ μένα κατεύθυνσης), ὁ Κόν Φ. Γ. (πολωνός διανοούμενος — ἐξέτισε ποινή κατέργων), ὁ Στογιανόβσκι (γιά τήν ὑπόθεση τοῦ Γκίνζμπουργκ· ἐξέτισε ποινή κατέργων). Τούς εἶδα σχεδόν ὅλους. Πιστεύω τό χειμώνα νά μπορέσω νά ξαναπάω ἐκεῖ. Τέτιες προσωρινές ἐπισκέψεις εἶναι, ἴσως, καλύτερες ἀπό ὅ,τι ἡ ζωή στό Μινουσίνσκ, πού ἐμένα δέν μέ πολυτραβάει. Τό μόνο πλεονέκτημα πού ἔχει εἶναι τό ταχυδρομεῖο (στό Ἀτσίνσκ αὐτό τό πλεονέκτημα εἶναι πιό χτυπητό καί, φυσικά, θά «προτιμοῦσα» τό Ἀτσίνσκ). Αὐτό ὅμως, ἐπειδή τό ἔφερε ὁ λόγος, γιατί ἔχω προσαρμοστεῖ τέλεια στό Σούσι καί μέ τό ξεχειμώνιασμα ἐδῶ, καί γιά μεταφορά μου δέν κάνω καμιά ἐνέργεια, καί δέν σέ συμβουλεύω νά κάνεις κι' ἐσύ.

Στό Τές πῆγα μαζί μέ τόν Μπαζίλ. Πέρασα ἐκεῖ πολύ εὔθυμα καί ἤμουν κατευχαριστημένος πού εἶδα τούς συντρόφους μου καί ἔμεινα παρέα

μαζί τους έπειτα άπό τό καθισιό μου στό Σούσενσκογε. Ἡ παρεούλα τους ὅμως μπορῶ νά πῶ περνάει χειρότερα ἀπό μένα. Δηλ. ὄχι ἀπό ἄποψη κατοικίας κτλ. — ἀπ' αὐτήν τήν ἄποψη τακτοποιήθηκαν καλύτερα — ἀλλά ἀπό τήν ἄποψη τῆς ψυχολογικῆς ἱκανοποίησης. Ὁ Γκλέμπ συνέχεια ἀδιαθετεῖ, συχνά χάνει τό κέφι του· καί ὁ Μπαζίλ ἐπίσης, ὅπως φάνηκε, δέν «ἀνθίζει» καί τόσο, ἄν καί εἶναι ὁ πιό ἰσοροπημένος ἀπ' αὐτούς πού βρίσκονται στό Τές. Ἡ Ε. Ε. ἀσχολεῖται μέ τό νοικοκυριό καί εἶναι πολύ εὐχαριστημένη μέ τή ζωή στό Τές· κι' αὐτή ἀδιαθετεῖ. Ἡ δουλιά τοῦ νοικοκυριοῦ δέν εἶναι εὔκολη γι' αὐτήν, γιατί δέν ἔχει ὑπηρέτρια στή Σιβηρία, στό χωριό γενικά εἶναι πάρα πολύ δύσκολο νά βρεῖς ὑπηρέτρια καί τό καλοκαίρι μάλιστα εἶναι πέρα γιά πέρα ἀδύνατο. Γι' αὐτό μπορεῖς νά τακτοποιηθεῖς ἀρκετά καλά ὁλοκληρωτικά σάν οἰκότροφος, ὅπως ἐγώ, ἀλλά μέ δικό σου νοικοκυριό εἶναι πολύ δύσκολο. Αὐτοί πού εἶναι στό Τές ζοῦν μιά ζωή πολύ πιό «κοινωνική» (ἄς ποῦμε) ἀπ' ὅ,τι ἐγώ: στό Τές γνωρίστηκαν μέ μιά βοηθό γιατροῦ, κι' ἔπειτα ὄχι καί μακριά (σέ 15 βέρστια ἀπόσταση) ζοῦν μερικές πρώην φοιτήτριες, πού τίς βλέπουν συχνά [57]. Ἐγώ δέν χάνω τίς ἐλπίδες μου ὅτι θά τούς περάσει αὐτή ἡ ἀκεφιά τους. Ὁ Γκλέμπ καί ὁ Μπαζίλ ἔχουν τώρα δουλιά [58]. Χωρίς αὐτή δέν θά μποροῦσαν νά ζήσουν, γιατί ἐπίδομα παίρνουν μόνο 24 ρούβλια (γιά τή γυναίκα τοῦ Μπαζίλ δέν θέλουν νά δόσουν ἐπίδομα, γιατί παντρεύτηκε στήν ἐξορία).

Κάτι ἀκόμη σχετικά μέ τίς βιβλιοθῆκες. Ἀπό ποιά βιβλιοθήκη πῆρε ὁ Μίτια τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιϊ ί Πσιχολόγκιϊ»; Μήπως ἀπό τή βιβλιοθήκη τοῦ Πετρόφ; Ἄν ναί, δέν θά ἦταν δυνατό νά μοῦ στείλετε ἕναν κατάλογο (τόν τελευταῖο); Ἐκεῖ μοῦ φαίνεται δίνουν βιβλία χωρίς προθεσμία.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Ἐγώ, ἐννοεῖται, εἶμαι ὑγιέστατος, ἀπασχολοῦμαι καί νιώθω τόν ἑαυτό μου πολύ καλά.

Ὁ ντόκτορ (ὁ βορεινός) μέ παρακαλεῖ νά στείλω χαιρετισμούς σέ ὅλους *. (Ἔχω ἀρκετά τακτική ἀλληλογραφία καί μ' αὐτόν καί μέ τόν Κόλουμπ.) **

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τόν Α. Π. Σκλιαρένκο. *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ ἀλληλογραφία δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

33

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19/X. 97.

Στίς 14 τοῦ μήνα πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς Μανιάσα τῆς 29/IX μέ τήν πληροφορία ὅτι τά γράμματα πού ἔστειλα στή διεύθυνση τοῦ Μάρκ * καθυστέρησαν. Πρέπει νά ὁμολογήσω ὅτι ἐγώ τό φοβόμουν αὐτό καί πρίν, ὅταν πληροφορήθηκα τήν ἀναχώρηση τοῦ Μάρκ. Φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ καθυστέρηση ἦταν πολύ μικρή, τόσο μικρή, πού τό χειρόγραφο πού ἔστειλα δέν καθυστέρησε καθόλου στόν προορισμό του [59].

Ἡ ζωή μου κυλάει, ὅπως καί πρίν, ἥσυχα καί ἀτάραχα. Ἄρχισε νά πιάνει ὁ χειμώνας κι' ἀπό καιρό τώρα περιφραχτήκαμε πίσω ἀπό τά διπλά παραθυρόφυλλα, ἀνάβουμε τή σόμπα κτλ. Τά μεγάλα κρύα ὅμως ἀκόμη δέν ἄρχισαν κι' ὥς τώρα εἴχαμε κυρίως τέτιες φθινοπωριάτικες μεροῦλες, πού μπορεῖς εὐχάριστα νά γυρνᾶς μέ τό κυνηγετικό ὅπλο στό δάσος. Ἐγώ ἴσως καί τό χειμώνα δέν θά ἐγκαταλείψω αὐτή τήν ἀπασχόληση. Τό χειμωνιάτικο κυνήγι — τῶν λαγῶν — λογουχάρη — δέν εἶναι λιγότερο ἐνδιαφέρον ἀπό τό καλοκαιριάτικο καί τό θεωρῶ σάν ἕνα ἀπό τά κύρια πλεονεκτήματα τῆς ζωῆς στό χωριό.

Τά περιοδικά τά παίρνω συνήθως τό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ μήνα. Τώρα διαβάζω μέ ἐνδιαφέρον τά τεύχη τοῦ Σεπτέμβρη. Ὑπολογίζω νά πάρω γρήγορα νέα ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή γιά τό ἄρθρο πού ἔστειλα ἐκεῖ. Ἄν τό ἄρθρο μου γίνει δεκτό, τότε πάλι θά γραφτῶ συνδρομητής σέ μερικά περιοδικά· κι' αὐτό θά τό κάνω καλύτερα μέσω τῆς ἴδιας τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς γιά νά μήν ἔχουμε πάλι κανένα μπέρδεμα καί διπλά ἀντίτυπα.

Περιμένω νέα γιά τήν ἄφιξη τῆς Ἀνιούτας, τοῦ Μάρκ καί τοῦ Μίτια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Πρίν ἀπό λίγο πῆρα γράμμα ἀπό τόν Γιούλι. Γράφει ὅτι μετοίκησε σέ νέο διαμέρισμα, πολύ καλύτερο ἀπό τό παλιό καί τακτοποιήθηκε τόσο ἱκανοποιητικά, πού ὅλο τόν τελευταῖο μήνα μπόρεσε νά δουλεύει: ἔγραψε κι' ἔστειλε τήν ἐργασία του. Νά δοῦμε τώρα πῶς θά περάσει τό χειμώνα στό Τουρουχάνσκ. Ὁ Ἀνατόλι βρῆκε μιά προσωρινή δουλιά [60].

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 51. *Ἡ Σύντ.*

Στήν Μανιάσα

Merci, Μανιάσα, γιά τό γράμμα. Τί συμβαίνει καί πάντα ζητᾶς νά σοῦ γράφω πιό συχνά; Μήπως ὥς τώρα δέν σοῦ γράφω συχνά; Ἐσύ ἡ ἴδια μοῦ γράφεις ὅτι παίρνετε δυό γράμματά μου ταυτόχρονα. Τί λοιπόν περισσότερο;

Τήν «L. G.» * καί «Bulletin» ὥς τώρα δέν ἔχω πάρει ἀκόμη. Δέν ξέρω σέ τί ὀφείλεται ἡ καθυστέρηση. Ἄν τύχει καί περάσεις κοντά ἀπό τό κατάστημα, μέσω τοῦ ὁποίου τά παράγγειλες, ἔμπα ἐκεῖ καί ἐπιτάχυνε.

Ἀγόρασέ μου τά «Προγράμματα κατ' οἶκον μελέτης τοῦ 3ου χρόνου συστηματικῆς σειρᾶς μαθημάτων», τιμή 50 καπίκια, ἀποθήκη στήν ὁδό Νικίτσκαγια, σπίτι τοῦ Ρίχτερ, διαμέρισμα 3. (Διάβασα σήμερα γι' αὐτό τό βιβλιαράκι στή *«Ρούσκιγε Βέντομοστι»* καί θέλω νά δῶ τί πράγμα εἶναι. Πιθανό νά ὑπάρχει καί σέ ἄλλα βιβλιοπωλεῖα καί ὄχι μόνο στήν ἀποθήκη). Γράψου συνδρομητής ἀκόμη γιά μένα στήν καινούργια μηνιάτικη ἔκδοση: «Δελτίο τῶν βιβλιοπωλείων τῆς ἑταιρίας Μ. Ο. Βόλφ», *χρονιάτικη* συνδρομή 35 καπίκια (Μόσχα, γέφυρα Κουζνέτσκι, ἀρ. 12). Θέλω νά δῶ τί ἐκδοσούλα εἶναι αὐτή. Γενικά δέν ἔχω τίποτε γιά βιβλιογραφικές πληροφορίες καί γιά γνωριμία μέ τά νέα βιβλία. Ἄν αὐτό τό φυλλάδιο ἐνδιαφέρει καί σᾶς, τότε γράψου συνδρομητής ἐσύ, καί μετά μοῦ τό στέλνετε. Τό πρόγραμμα αὐτῆς τῆς βιβλιογραφικῆς ἔκδοσης εἶναι τόσο πλατύ, καί ἡ τιμή τόσο μικρή, πού ἄθελα ἀναρωτιέσαι, μήπως πρόκειται γιά ψεύτικη διάδοση. Θά δοῦμε.

Ὅπως θυμᾶμαι, ἡ Ἀνιούτα ἤ ἐσύ μοῦ γράψατε ὅτι στείλατε τό δεύτερο τόμο τοῦ Μέρινγκ. Δέν τόν πῆρα. Εἶναι πολύ πιθανό ὁ πρῶτος νά πέρασε εὐκαιριακά.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* «The Labour Gazette». *Ἡ Σύντ.*

34

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

10/XII. 97.

Τό γράμμα αὐτό, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ὅπως ὑπολογίζω, πρέπει νά φτάσει στή Μόσχα κατά τίς γιορτές. Γι' αὐτό καί ἀποφάσισα νά τό στείλω μέ τό πρῶτο κιόλας ταχυδρομεῖο, μήν ἀναβάλλοντας μέχρι τή συνηθισμένη Κυριακή (μοῦ ἔγινε συνήθεια νά σοῦ γράφω τίς Κυριακές). Πῆρα γράμμα ἀπό τόν Γκλέμπ ὅτι ἔκανε ἤδη αἴτηση νά ἔρθει στίς γιορτές σέ μένα γιά 10 μέρες. Πιστεύω νά τοῦ ἐπιτρέψουν. Θά μοῦ προξενήσει πολύ μεγάλη χαρά ὁ ἐρχομός του. Ἀπό τό Τές μοῦ γράφουν ἀκόμη ὅτι βγῆκε ἡ ἀπόφαση γιά τή Ζηναΐντα Πάβλοβνα — τρία χρόνια ἐξορία στά κυβερνεῖα τοῦ Βορρᾶ καί ὅτι αὐτή κάνει ἐνέργειες γιά μεταφορά της στό νομό Μινουσίνσκ *. Φαίνεται, τό ἴδιο σκέπτεται νά κάνει καί ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, πού ἡ ἀπόφαση γι' αὐτήν ἀκόμη δέν εἶναι ἀκριβῶς γνωστή: ἴσως κάτι παραπλήσια.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἐλπίζω, ὅταν πάρετε αὐτό τό γράμμα, ὁ Μίτια νά εἶναι ἐλεύθερος. Εἶναι πιθανόν νά μήν τόν κρατήσουν πολύ [61].

Στήν Ἀνιούτα

Διαβάζω τώρα τό Labriola, Essais sur la conception matérialiste de l' histoire. Πρόκειται γιά ἐξαιρετικά σοβαρό καί ἐνδιαφέρον ἔργο **. Καί μοῦ ἦρθε ἡ ἰδέα: γιατί νά μή τό μεταφράσεις; (Τό πρωτότυπο εἶναι στήν ἰταλική γλώσσα καί ὁ Κάμενσκι στό *«Νόβογε Σλόβο»* λέει ὅτι ἡ γαλλική μετάφραση σέ μερικά σημεῖα δέν εἶναι πετυχημένη καί γενικά δέν εἶναι καλή. Ἐννοεῖται, στήν περίπτωση αὐτή, θά πρέπει νά βρεῖς τό πρωτότυπο.) Τό βιβλίο ἀποτελεῖται ἀπό τρία μέρη: 1-ο — En mémoire du Manifeste du partie communiste· 2-ο — Le materialisme historique (τό πιό μεγάλο)

---

* Πρόκειται γιά τήν Ζ. Π. Νεβζόροβα. *Ἡ Σύντ.*

** Τή γνώμη τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τό βιβλίο αὐτό βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ. τόμ. 2ος, σελ. 527. *Ἡ Σύντ.*

καί 3ο — Appendice: Manifeste du partie communiste (γαλλική μετάφραση τῆς Λάουρα Λαφάργκ). Ἐννοεῖται, ἀξίζει γιά μετάφραση μόνο τό 2ο μέρος, κι' αὐτό *ὄχι ὁλόκληρο* (ἀκόμη δέν τό διάβασα ὅλο). Κατά τή γνώμη μου, τά σημεῖα πού θά παραλειφθοῦν σέ καμιά περίπτωση δέν θά μειώσουν τή σημασία αὐτῆς τῆς πολύ ἔξυπνης ὑπεράσπισης τοῦ «δόγματός μας» (ἔκφραση τοῦ Λαμπριόλα). Σήμερα κιόλας γράφω καί στήν Πετρούπολη, γράφω μήπως ὑπολογίζει καί ὁ πισάτελ νά χρησιμοποιήσεις αὐτό τό ὑλικό γιά τό περιοδικό. Ἐσύ θά μποροῦσες νά μάθεις τή γνώμη του μέσω τῆς Ν. Κ. (γράφω καί στήν ἴδια) ἤ νά κάνεις ἀπευθείας σ' αὐτόν τήν πρόταση νά καταπιαστεῖ μέ τή μετάφραση [62].

Β. Οὐλ.

Στήν Μανιάσα

Πῆρα, Μανιάσα, τό γράμμα σου τῆς 24/XI καί τό δεύτερο τεῦχος τῶν «Ὑλικῶν» γιά τό κυβερνεῖο τῆς Βιάτκα. Πρίν ἀπ' αὐτά πῆρα τόν «Κώδικα» καί τόν «Κανονισμό» [63], — δέν θυμᾶμαι ἄν σέ εἰδοποίησα ὅτι τά πῆρα.

Μοῦ γράφεις ὅτι στή «Μόσχα *ἀκόμη* δέν παραλαμβάνουν» εἴδη γιά τό Μινουσίνσκ. Ὑπάρχει ἡ πιθανότητα γρήγορα νά ἀρχίσουν τήν παραλαβή; Ὁ Μάρκ, ἴσως μπορέσει νά τό ἐξακριβώσει αὐτό. Τώρα δέν βιάζομαι γιά τά βιβλία. Ἴσως σᾶς δοθεῖ ἐπίσης καί καμιά εὐκαιρία ἤ τά χριστούγεννα, ἤ μέ τά κορίτσια *, πού σκοπεύουν νά ἔρθουν ἐδῶ (στή μητέρα γράφω γι' αὐτά), ἤ, τέλος, μέ κανέναν ἄλλον ἀκόμη. Ἐνῶ, ὅταν τά στείλετε στό Κρασνογιάρσκ, ὁπωσδήποτε θά καθυστερήσουν πάρα πολύ. Ἄν μοῦ χρειαστεῖ κανένα βιβλίο γιά τή δουλιά, θά σᾶς γράψω καί μοῦ τό στέλνετε ταχυδρομικά σέ δεματάκι. Καί γιά τήν ἀποστολή τους καλύτερα θά εἶναι νά περιμένουμε γιά τήν ὥρα.

Τό βιβλίο τοῦ Σάβτσενκο, φαίνεται, εἶναι τοῦ Πεσκόβσκι.

Τό «Πρόγραμμα μελέτης κατ' οἶκον» τό πῆρα καί τό εἶδα. Δέν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, κι' ἔτσι οὔτε ἔχω ὄρεξη νά γράψω κριτική.

Τό περιοδικάκι τοῦ Βόλφ εἶναι, καταρχήν, καλούτσικο καί ἀπίστευτα φτηνό.

Τό βιβλίο τοῦ Σενιομπός τό παράγγειλα. Τοῦ Ζίμπερ γιά τήν ὥρα δέν σκέπτομαι. Ἐξάλλου, ἄν ὑπάρχουν χρήματα, ἴσως

---

* Πρόκειται γιά τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια καί τήν Ζ. Π. Νεβζόροβα. *Ἡ Σύντ.*

νά τό παραγγείλω κι' αὐτό. Στήν ἀποθήκη βιβλίων τῆς Καλμικόβα μοῦ κάνουν ἔκπτωση (15%) καί θά παραγγείλω ἐκεῖ· καί προτιμότερο ἔτσι, γιατί σᾶς ἀπαλλάσσω ἀπό σκοτοῦρες.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

35

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

21/XII. 97.

Προχθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα σου τῆς 5. XII. Χάρηκα πάρα πολύ, πού ὑπάρχουν ἐλπίδες νά ξεκαθαριστεῖ ἡ ἱστορία μέ τόν Μίτια. Πάντως εἶναι καταφανές ὅτι ἐδῶ, σέ μεγάλο βαθμό, ἔγινε κάποια παρεξήγηση καί οὔτε λόγος μπορεῖ νά γίνει γιά κάτι τό σοβαρό. Γιά ποιό δέμα ἀπό τίς 16. XI μέ ρωτᾶς, ἄν τό πῆρα; Γενικά, ἄν μπορεῖτε νά στέλνετε στό Μινουσίνσκ, νά στέλνετε ἀπευθείας στή διεύθυνσή μου, γιατί ἔτσι κι' ἀλλιῶς ὅλα τά γράμματά μου ἔρχονται μέσω τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου τοῦ Μινουσίνσκ· ἐγώ ἔδοσα ἐξουσιοδότηση στόν ταχυδρόμο μας νά παίρνει ὅλη τήν ἀλληλογραφία μου.

Ἔχασα κάπως τό λογαριασμό μέ ὅλα αὐτά τά ἀπανωτά δέματα, πού ἤ μοῦ τά στείλατε, ἤ ἑτοιμαζόσασταν νά τά στείλετε. Μήπως στείλατε τίποτε ἄλλο στό Κρασνογιάρσκ, στήν Ποπόβα; Πιστεύω ὄχι, γιά κάθε ὅμως ἐνδεχόμενο θά ἀναθέσω σέ ἕναν γνωστό μου (ἀπό τό Μινουσίνσκ), πού θά πάει αὐτές τίς μέρες ἐκεῖ νά μάθει *.

Γιά τά βιβλία δέν χρειάζεται καμιά βιασύνη. Ἔχω τώρα τόσα πολλά, πού δέν ξέρω τί νά τά κάνω.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

---

* Γιά ποιόν γίνεται λόγος δέν ἐξακριβώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

Στήν Μανιάσα

Πῆρα τό δελτάριό σου τῆς 2. XII καί τά 2 βιβλία τοῦ Σεμιόνοφ. Merci γι' αὐτά. Θά σοῦ τά στείλω πίσω γρήγορα, ὄχι ἀργότερα ἀπό μιά ἑβδομάδα (φοβᾶμαι ὅτι τήν Τετάρτη, στίς 24 τοῦ μήνα, ὁ ταχυδρόμος μας δέν θά ἔρθει καθόλου σέ μᾶς).

Ἀποδείχτηκε ὅτι οἱ πρῶτοι τόμοι πραγματικά δέν περιέχουν τίποτε τό ἐνδιαφέρον. Ἐννοεῖται, τέτια παθήματα εἶναι ἀναπόφευκτα, ὅταν παραγγέλλεις ἄγνωστα βιβλία καί ἤμουνα ἀπό τά πρίν ἕτοιμος γι' αὐτό.

Ἐλπίζω τουλάχιστο νά μήν πληρώσουμε πρόστιμο: θά δοθεῖ παράταση γιά ἕνα μήνα ἀκόμη.

Δέν κατάλαβα τί θέλεις νά πεῖς μέ τή φράση: «Γιά νά γίνει κανείς δεκτός στή νομική βιβλιοθήκη — ρώτησα τόν Καμπλουκόφ γι' αὐτό — πρέπει νά εἶσαι νομικός καί νά σέ συστήσουν δυό μέλη τῆς νομικῆς ἑταιρίας»; Μόνο αὐτό; Δέν χρειάζεται νά εἶσαι καί ὁ ἴδιος *μέλος* της; Θά προσπαθήσω νά ἐξασφαλίσω μιά τέτια σύσταση ἀπό τήν Πετρούπολη.

Πάντως εἶναι ἀναμφίβολο ὅτι μέλος τῆς ἑταιρίας μπορεῖ νά γίνει κι' ἕνας πού δέν εἶναι νομικός.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὔλ.*

Στήν Ἀνιούτα

Merci γιά τό γράμμα σου τῆς 5/XII καί γιά τόν κατάλογο. Μόνο πού κοπίασες ἄδικα γιά νά τόν ἀντιγράψεις γιά δεύτερη φορά. Τό πιό πιθανό εἶναι ὅτι μάλλον ἐγώ δέν θά ἤμουν ἀκριβής ἐκεῖ πού μιλοῦσα γιά τούς ὑπολογισμούς: ἐμένα, ἐννοεῖται, μ' ἐνδιέφερε μόνο τό συνολικό + ἤ — καί ὄχι αὐτές οἱ λεπτομέρειες πού σέ ἔβαλαν σέ τόσο κόπο, ἐνῶ γιά μένα δέν παρουσιάζουν κανένα ἐνδιαφέρον *.

Εἶναι παράξενο πού καί ἀπό τή διεύθυνση τοῦ περιοδικοῦ δέν μοῦ στέλνουν κανενός εἴδους λογαριασμό. Σύντομα πάλι θά τούς στείλω κάτι [64]. Πρέπει νά τούς στείλω κι' ἕνα γραμματάκι (ὅταν στείλω τό χειρόγραφο) γιά νά μοῦ στείλουν τό λογαριασμό γιά τή συγγραφική ἀμοιβή καί τά ἔξοδα γιά τά περιοδικά. Γιατί μοῦ φαίνεται ὅτι τό παρατράβηξα, χωρίς νά ξέρω ἀκριβῶς τί ἔχω νά παίρνω.

Κάποια παρεξήγηση ἔγινε μεταξύ μας ὅπως φαίνεται, ἀπ' ἀφορμή τήν ἐρώτησή μου σχετικά μέ τό πῶς ἔφτασαν στά χέρια τοῦ

---

* Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά χρηματικούς λογαριασμούς σχετικά μέ φιλολογική δουλιά. *Ἡ Σύντ.*

γνωστοῦ μας τά στοιχεῖα γιά τό σχέδιο τῆς ἔκδοσης ἑνός μικροῦ περιοδικοῦ [65]: ἐγώ, πραγματικά, νόμισα ὅτι ἔφτασαν ἀπό σένα. Τώρα ὅμως βλέπω πολύ καλά ὅτι δέν εἶναι ἔτσι. Ἐννοεῖται ὅτι δέν ἰσχύει πιά κι' αὐτό πού εἶπα σχετικά μέ τήν πρώτη ὑπόθεση, μιά καί διαπιστώθηκε τό ἀντίθετο. Ἄχ, αὐτός ὁ Γεγκόρ! Θά τοῦ δείξω ἐγώ.

Οἱ φωτογραφίες ὅμως καί ἡ ὁμάδα ἀκόμη νά φανοῦν [66]. Ἔγραψα καί στήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, ἀκόμη δέν πῆρα ἀπάντηση. Καλύτερα νά γράψω στίς ἀδελφές τοῦ Γιούλι;

Μέ τήν εὐκαιρία, πῆρα ἀπό τόν Γιούλι γράμμα μέ ἡμερομηνία 29. X (sis! *). Γράφει ὅτι περνάει ἀνεκτά, μένουν ὅλοι μαζί (αὐτό εἶναι πιό βολικό καί πιό φτηνά καί τό μαγείρεμα τακτοποιήθηκε πιό εὔκολα, χάρη βέβαια τῆς μοναδικῆς «κυρίας» τους), ἐπίδομα πῆραν, κι' ἔτσι αὐτός μοιάζει μέ παλικαράκι καί δέν χάνει καθόλου τό κουράγιο του. Ὁ Ντρούγκ - ποέτ ** αὐτές τίς μέρες πρέπει νά ἔρθει σέ μένα γιά τίς γιορτές, ἄν δέν μέ γελάσει πάλι. Ὁ Ἀνατόλι ὅλο καί ἀνησυχεῖ γιά τή γυναίκα του, πού τήν ἔκλεισαν μέσα (γιά 3 μῆνες) στό Γενισέισκ. Τά κελιά, λένε, εἶναι κρύα καί ἐπιπλέον αὐτή ἀρώστησε σοβαρά [67]. Ἀπαίσια! Θά ἦταν καλύτερα, ἄν ἔβγαζε τή φυλάκισή της στή Ρωσία!

Ὁ Φεντοσέγεφ καί ὁ Λιαχόβσκι δέν γράφουν οὔτε λέξη. Ἕνας θεός ξέρει τί γίνεται μ' αὐτούς ἐκεῖ πέρα!

Θά ἤθελα νά ἔχω τόν Saint Simon, ὅπως καί τά παρακάτω βιβλία στά γαλλικά:

K. Marx. Misère de la philosophie. 1896. Paris. 3 frs. 50

Fr. Engels. La force et l' économie dans le développement social. — — — 2. 50

K. Marx. Critique de la philosophie du droit de Hegel. 1895. — — — 1.

ὅλα ἀπό τή «bibliothèque socialiste internationale», — ἀπ' ὅπου καί ὁ Labriola.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — ἔτσι! *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τόν Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι. *Ἡ Σύντ.*

36

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27/XII. 97.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τά χρήματα καί τά πρῶτα καί τά δεύτερα (δηλ. καί τῆς 16. XI καί τῆς 8. XII). Τώρα καί τά ἐπιδόματα τά παίρνουμε τακτικά, ἔτσι πού κι' ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη τά πράγματα πᾶνε πολύ κανονικά καί πιστεύω γιά πολύ (σχετικά) καιρό νά μήν ἔχω ἀνάγκη ἀπό καμιά ἔκτακτη συμπληρωματική ἐνίσχυση.

Ἐδῶ καί μερικές μέρες εἶναι μαζί μου ὁ Γκλέμπ, πού πῆρε 10-ήμερη ἄδεια γιά νά ἔρθει ἐδῶ. Περνᾶμε θαυμάσια καί κάνουμε περίπατο πολύ, μιά πού ὁ καιρός τίς περισσότερες φορές εἶναι ζεστός. Ὕστερα ἀπό μιά μέρα παγερή, ὅταν τό κρύο ἔφτασε, ὅπως λένε, τούς 36° R (ἐδῶ καί μιά ἑβδομάδα) καί ὕστερα ἀπό μερικές μέρες χιονοθύελλας (μέ «καιρό», ὅπως λένε οἱ σιβηριανοί) ἐπικράτησαν πολύ ζεστές μέρες καί πηγαίνουμε γιά κυνήγι μέ μεγάλο ζῆλο,... ἄν καί ἔχουμε μεγάλες ἀποτυχίες. Τί κυνήγι μπορεῖς νά κάνεις ἐδῶ τό χειμώνα! Οἱ περίπατοι εἶναι εὐχάριστοι. Λόγω τῶν γιορτῶν αὐτή τήν ἑβδομάδα δέν ἔφυγε ταχυδρομεῖο τήν Τετάρτη (καί τήν Παρασκευή δέν ἦρθε). Αὐτή εἶναι ἡ τρίτη φορά ἀπό τόν καιρό πού βρίσκομαι στό Σούσι πού δέν ἦρθε ταχυδρομεῖο. Ἐξάλλου, χάρη στόν φιλοξενούμενό μου, αὐτό περνάει σχεδόν ἀπαρατήρητο.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σοῦ στέλνω ἕνα ἀρθράκι μου γιά τό περιοδικό. Θά ἦταν καλά νά τό στείλετε τό γρηγορότερο: ἴσως νά προφτάσει γιά τό τεῦχος τοῦ Γενάρη [68].

Ὁ Γκλέμπ σᾶς χαιρετᾶ ὅλους. Μέ παρακαλεῖ νά γράψω στή Μανιάσα ὅτι, ὅπως αναμένει, θά ἔχει πολλές συζητήσεις μαζί της.

Στήν Μανιάσα

Μήν κοπιάζεις πιά, Μανιάσα, τόσο ἐντατικά γιά τόν Στάνγκε: τό πιό πιθανό εἶναι ὅτι ἐγώ σοῦ ἔδοσα λαθεμένες πληροφορίες. Ποῦ νά θυμᾶμαι ὕστερα ἀπό τόσα χρόνια! Εὐτυχῶς πού βρέθηκε καί τό ἕνα ἄρθρο. Εἶχα τήν ἐντύπωση ὅτι τό δεύτερο ἄρθρο δέν

δημοσιεύτηκε στό «Ἐκονομίτσεσκι Ζουρνάλ», ἀλλά στό «Σέβερνι Βέστνικ» τοῦ 1891 (τουλάχιστο πρόσφατα κάπου συνάντησα μιά τέτια περικοπή). Πάντως, δέν χρειάζεται νά ψάξεις στό «Ἐκονομίτσεσκι Ζουρνάλ» πρίν τό 1885.

Χαίρομαι πολύ πού ἑτοιμάζεστε νά ἔρθετε σέ μένα. Τώρα ἡ κατάσταση εἶναι διαφορετική καί δέν ἔχω κανένα εἰδικό λόγο γιά νά ἐπιδιώξω νά σᾶς μεταπείσω. Ἄν περιμένετε νά ἀρχίσει ἡ ποταμοπλοΐα στόν Γενισέι, μπορεῖτε νά ἔρθετε χωρίς καμιά ἰδιαίτερη δυσκολία. Εἶναι πολύ πιθανό καί ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα νά ἔρθει σέ μένα: αὐτό τό ζήτημα μᾶλλον θά λυθεῖ γρήγορα, καί ἴσως μάλιστα νά ἔχει λυθεῖ ἤδη, ὅταν θά διαβάζεις αὐτό τό γράμμα. Ἄν ὅμως τῆς ἐπιτρέψουν νά διαλέξει σάν τόπο ἐξορίας τό Σού-σού-σού ἀντί τό βορά τῆς Ρωσίας, τότε φυσικά δέν θά τῆς ἐπιτρέψουν νά ἀναβάλει τό ταξίδι ὥς τήν ἄνοιξη, καί θά χρειαστεῖ νά ἔρθει ἐδῶ ἀμέσως.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι *Β. Οὐλ.*

Θυμᾶμαι ὅτι ὁ Μάρκ μοῦ εἶχε γράψει κάποτε ἄν θέλω νά μοῦ προμηθεύσει κανένα λαγωνικό ἀπό τή Μόσχα. Τότε τό ζήτημα αὐτό τό εἶχα ἀντιμετωπίσει πολύ ἀδιάφορα, γιατί ὑπολόγιζα στόν Πεγκάς, πού μέ διέψευσε τόσο σκληρά. Τώρα βέβαια θά μέ συγκινοῦσε πολύ ἕνα τέτιο σχέδιο, ἀλλά, ὅπως φαίνεται, αὐτό εἶναι καθαρή οὐτοπία καί δέν ἀξίζει τόν κόπο. Ἡ μεταφορά του θά κοστίσει πολύ ἀκριβά. Ὁ Γκλέμπ κάνει φαντασίες: νά πάρετε, λέει, ἕνα μικρό σκυλάκι καί νά τό φέρετε μέσα σέ ἕνα καλαθάκι! Γελάσαμε μ' αὐτό τό σχέδιο, πού φυσικά εἶναι καί κάπως καλύτερο ἀπό ὁποιοδήποτε ἄλλο. Ὄχι, ἐδῶ φαίνεται ὅτι ὁ Μάρκ ἔπρεπε ἁπλά νά «πετάξει μιά κουβέντα στόν ἀέρα»· κι' ἐσύ τώρα, διαβάζοντας αὐτό τό ὑστερόγραφο, θά δεῖς βέβαια μέ τί μικροπράγματα ἀσχολοῦνται καμιά φορά αὐτοί πού βρίσκονται στό Σού-σού-σού καί στό Τέ-τέ-τές.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1898

37

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

4/I. 98.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 15. XII. Αὐτή τήν ἑβδομάδα ἕνα ταχυδρομεῖο (τῆς 1. I) δέν ἦρθε, κι' ἔτσι δέν ξέρω τί ἀποτέλεσμα εἶχαν οἱ ἐνέργειες τῆς 'Ανιούτας [69]. Σίγουρα ὅμως τό ἀποτέλεσμά τους θά εἶναι καλό, γιατί μιά καί ἡ ὑπόθεση μεταβιβάστηκε πιά στήν Πετρούπολη, αὐτό σημαίνει ὅτι πρόκειται γιά μικροζήτημα καί δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά καθυστερήσει ἡ λύση του *.

Γιά τή γούνα τώρα οἱ φόβοι σου εἶναι ἐντελῶς ἀδικαιολόγητοι. Πάνω ἀπό τό χειμωνιάτικο κοστούμι μου (πού ἀγοράσαμε ὅλοι μαζί στήν Πετρούπολη) εἶναι πολύ κατάλληλη καί *γιά ταξίδια ἀκόμη* (καί ἐδῶ σπάνια τυχαίνει νά κάνω κανένα ταξίδι). Γιά τόν περίπατο ὅμως εἶναι πολύ ζεστά, καί γι' αὐτό φορῶ τό βαμβακερό παλτό, ἐκτός ἀπό λίγες παγερές μέρες (ὅπως χθές καί προχθές). Γενικά ὁ χειμώνας ἐδῶ εἶναι ἀσυνήθιστα ζεστός. Καί γιά τό κυνήγι ἐπίσης οἱ ἀνησυχίες σου εἶναι ἀδικαιολόγητες: δέν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος. 'Εξάλλου, τώρα θά σταματήσει πιά κάθε εἴδους κυνήγι: μέχρι τήν ἄνοιξη, μάλλον, τώρα... (Τά χρήματα τά πῆρα, καί τά πρῶτα καί τά δεύτερα μέ τό ἴδιο ποσό.)

'Από τό Σούσι ὥς τό Μινουσίνσκ εἶναι 55 βέρστια, τό χειμώνα ὅμως ὑπάρχει ἕνας δρόμος πού εἶναι πιό σύντομος, μόνο 50 βέρστια.

'Ο Γκλέμπ ἔφυγε προχθές, ἀφοῦ ἔμεινε μαζί μου 10 (δέκα) μέρες. Στό Σού-σού-σού εἴχαμε αὐτή τή φορά πραγματικές γιορτές καί οὔτε κατάλαβα πότε πέρασαν αὐτές οἱ δέκα μέρες. Στόν Γκλέμπ ἄρεσε πολύ ἡ Σού-σα: βεβαιώνει ὅτι εἶναι πολύ καλύτερη ἀπό τό Τές (κι' ἐγώ τοῦ ἔλεγα τά ἴδια γιά τό Τές! 'Εγώ ὅμως τοῦ ἀστειευόμουν ὅτι, ὅπως λένε, εἶναι καλύτερα ἐκεῖ ὅπου δέν εἴμαστε ἐμεῖς), ὅτι

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 59. *Ἡ Σύντ.*

ἐδῶ ἔχει δάσος κοντά (πού καί τό χειμώνα μπορεῖς εὐχάριστα νά κάνεις περίπατο) καί θαυμάσια θέα πρός τά μακρινά βουνά Σαγιάνι. Τά Σαγιάνι τόν γοήτευσαν, καί ἰδιαίτερα τίς αἴθριες ἡμέρες, μέ καλό φωτισμό. Μέ τήν εὐκαιρία, ὁ Γκλέμπ ἔγινε τώρα περιπαθής τραγουδιστής, ἔτσι πού μόλις ἦρθε τά σιωπηρά δωμάτιά μου ἀντήχησαν ἀπό χαρά καί ξανάγιναν σιωπηλά μέ τή φυγή του. Δέν ἔχει ὅμως ὁ Γκλέμπ νότες καί τραγούδια. Στό σπίτι μας νομίζω εἴχαμε ἀρκετά τέτια μικροπράγματα (ἐκείνων τῶν καιρῶν πού τύχαινε νά «ξεφωνίζουμε» κι' ἐμεῖς). Ἄν τώρα δέν τά χρειάζεται κανείς, καλό θά ἦταν νά τοῦ τά στείλεις: θά χαιρόταν. Ὁ Μπαζίλ εἶναι μουσικός (παίζει κιθάρα) καί θά τοῦ διασκεύαζε τραγούδια. Χάρη στήν κανονική δίαιτα καί τούς μακρινούς περιπάτους ἡ ὑγεία τοῦ Γκλέμπ καλυτέρευσε κάπως τόν καιρό πού ἦταν ἐδῶ, κι ' ἔφυγε πολύ ἀναζωογονημένος.

Ὅπως θυμᾶσαι, σοῦ ξανάγραψα ὅτι ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα σκέπτεται νά κάνει ἐνέργειες γιά νά σταλεῖ ἐδῶ. (Τῆς ἐπέβαλαν τρία χρόνια ἐξορία στά κυβερνεῖα τοῦ βορᾶ.) Ἄν τό σχέδιο αὐτό πραγματοποιηθεῖ, τότε θά εἶναι μιά καλή εὐκαιρία νά στείλεις μ' αὐτή καί τά βιβλία, καί τίς νότες, καί ὅ,τιδήποτε ἄλλο.

Σέ φιλῶ. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στόν Μάρκ

4./Ι. 98.

Πῆρα τό γράμμα Σας τῆς 16. XII μέ συνημμένες τίς δυό ἐνδιαφέρουσες ἀγγελίες μέ τίς θέσεις. Γιά νά πῶ τήν ἀλήθεια, ἡ ἱστορία μέ τήν ἀπαγόρευση τῶν ὁμιλιῶν τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι καί τοῦ Στροῦβε δέν μέ ἐξέπληξε καί τόσο, γιατί τό ἄρθρο τοῦ Στροῦβε γι' αὐτό τό θέμα εἶχε περικοπεῖ, ἐνῶ οἱ θέσεις ἦταν πολύ καθαρές. Μόνο πού δέν κατάλαβα, *ποιός* ὑπουργός ἀπαγόρευσε τίς ὁμιλίες. Ἐξάλλου οἱ σχέσεις ἀνάμεσα στίς ὑπηρεσίες στήν Πετρούπολη δέν ἀπαιτοῦν πολύ χρόνο... [70]

Ἦταν μεγάλη ἡ ἔκπληξή μου, ὅταν ἔμαθα ὅτι ὁ τσικαγκίνετς εἶναι στήν Πετρούπολη. Τήν τελευταία φορά, ὅπως ἄκουσα γι' αὐτόν, ἔλεγαν (ἀκριβέστερα ἔγραψαν) ὅτι βρίσκεται κάπου στόν Καύκασο. Τώρα συνεπῶς τακτοποιήθηκε. Δέν ἀπαντᾶ στό γράμμα μου καί νομίζω ὅτι πρέπει πιά νά σταματήσω νά περιμένω ἀπάντηση. Πιθανόν τώρα νά εἶναι καί πολύ ἀπασχολημένος μέ τήν ὑπηρεσία του καί λόγω τῶν μετακινήσεων μποροῦσε νά μέ ξεχάσει

δέκα φορές. Θά βολευτῶ κι' ἔτσι. Πῶς τόν βρήκατε Ἐσεῖς; Πῶς Σᾶς φαίνεται (ὄχι ἀπό ἄποψη φυσική) καί ποιά εἶναι τά σχέδιά του; Ποιές εἶναι οἱ γνωριμίες του; Σκέπτεται μήπως νά ξαναρχίσει τίς φιλολογικές του προσπάθειες; (Ἴσως ἡ Ἀνιούτα νά μοῦ γράψει καί νά μοῦ δόσει ἀπαντήσεις σέ ὁρισμένα ἀπ' αὐτά τά ἐρωτήματα — ὅσες (δηλ. ἀπαντήσεις) εἶναι σέ θέση νά δόσει — κι' ἔτσι μπορεῖ νά Σᾶς ρωτῶ ἄδικα.) Μέ τήν εὐκαιρία θά ἤθελα νά ξέρω, ἄν τοῦ γράψατε γιά τήν τελευταία μου παραγγελία (ἔγραψα γι' αὐτό τό ζήτημα στήν Μανιάσα) νά κάνει γνωστό στόν H. Braun σχετικά μέ τήν ἄδεια τῆς μετάφρασης; *

Ἡ ὁμιλία τοῦ Λοζίνσκι εἶναι πραγματικό ἀριστούργημα ἀνοησίας [71]. Ἄν ὁ Π. Μπ. δέν γράψει τίποτε γι' αὐτή στήν ἐσωτερική ἀνασκόπηση [72], τότε στεῖλτε μου — ἄν εἶναι εὔκολο νά βρεθεῖ — τό τεῦχος τῶν «Ἐργασιῶν τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας», ὅπου δημοσιεύεται ἡ ὁμιλία του. Ἀξίζει νά τόν καθίσουμε δίπλα μέ τόν κ. Γιουζακόφ. [Ἄν μοῦ στείλετε τήν ὁμιλία του, ἀγοράστε μέ τήν εὐκαιρία καί τά στενογραφημένα πρακτικά τῶν συζητήσεων στήν Ἐλεύθερη οἰκονομική ἑταιρία, τό 1896, σχετικά μέ τή νομισματική μεταρύθμιση. Καί ἐκεῖ διακρίθηκε κάποιος ναρόντνικος, καί ἴσως μάλιστα αὐτός νά εἶναι ὁ Λοζίνσκι.]

Τί ἀκούσατε γιά τή «Σίν Ὀτέτσεστβα»; [73] Ἔγραψα στήν Πετρούπολη νά μέ γράψουν συνδρομητή σ' αὐτή, ἄν ἀξίζει τόν κόπο **. Παρουσιάζει ἐνδιαφέρον γιατί σ' αὐτή θρονιάστηκαν οἱ ναρόντνικοι. Τή διαβάζετε αὐτή τήν ἐφημεριδούλα;

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

P. S. Βρῆκα καί πάλι ἕνα λαγωνικό: εἶναι ράτσας σέτερ. Μοῦ τό ἔφερε ἕνας σύντροφος ἀπό τήν πόλη. Νά δοῦμε τί θά βγεῖ ἀπ' αὐτό· θά μπορέσει ἄραγε νά ἀντέξει ὥς τήν ἄνοιξη (εἶναι πολύ μικρό καί φοβᾶμαι πάλι μήπως πιάσει ψώρα). Ἕνα μειονέκτημα ἔχει, πού εἶναι θηλυκοῦ γένους...

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά μετάφραση γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

** Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

38

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

24/Ι. 98.

Πῆρα τά γράμματα τῆς Μανιάσα καί τῆς Ἀνιούτα καί δυό βιβλία: τόν III τόμο τοῦ Σεμιόν καί τό «Γιουριντίτσεσκι Βέστνικ». Εὐχαριστῶ πολύ τήν Μανιάσα γι' αὐτά. Πῆρα καί τή φωτογραφία τοῦ Μπαζίλ.

Θά σᾶς παρακαλέσω νά μοῦ ἀγοράσετε ἀκόμη τά βιβλία: «Διαλέξεις γιά τήν ἀγροτική οἰκονομία» τοῦ *Καμπλουκόφ* καί «Μελέτες γιά τή βιοτεχνική παραγωγή» τοῦ *Β. Β.* (1 ρ. 50). Τό τελευταῖο μπορεῖ νά βρεθεῖ σέ παλαιοβιβλιοπῶλες, ἐνῶ τό πρῶτο ἐκδόθηκε πρόσφατα γιά τούς φοιτητές, καί ἡ Μανιάσα ἴσως θά τό βρεῖ κι' ἄν ἀκόμη δέν μπῆκε σέ κυκλοφορία (κρίνοντας ἀπό τό ὅτι δέν δημοσιεύτηκαν ἀγγελίες στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι»).

Γιά μένα δέν ἔχω τίποτε τό καινούργιο νά σᾶς γράψω. Τώρα εἶναι πιό εὐχάριστο νά πηγαίνουμε στό κυνήγι τρεῖς μαζί, ὁ καιρός εἶναι πραγματικά ἀνοιξιάτικος· σήμερα μάλιστα ἄρχισε νά λιώνει τό χιόνι.

Τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα τῆς ὑπόσχονται ὅτι θά μετατρέψουν τά τρία χρόνια ἐξορίας στό κυβερνεῖο τῆς Οὐφά σέ δυό χρόνια στή Σούσα [74], κι' ἔτσι τήν περιμένω νά ἔρθει μαζί μέ τήν Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα [75]. Ἑτοιμάζω μάλιστα καί κατοικία, τό γειτονικό δωμάτιο στό σπίτι πού μένω *. Ἄν τό καλοκαίρι ἔχουμε καί ἄλλους ἐπισκέπτες, τότε μποροῦμε νά νοικιάσουμε ὅλο τό σπίτι (οἱ νοικοκύρηδες θά μετακινηθοῦν σ' ἕνα παλιό σπιτάκι στήν αὐλή) κι' αὐτό θά ἦταν πιό βολικό παρά νά φτιάξουμε δικό μας νοικοκυριό.

Δέν ξέρω μόνο ἄν θά τελειώσει ὥς τήν ἄνοιξη ἡ ὑπόθεση τῆς Ν. Κ.: τῆς λένε ὅτι θά τελειώσει τό Φλεβάρη, ἀλλά τά λόγια μονάχα δέν φτάνουν.

Εἶναι πολύ λυπηρό πού ἡ ὑπόθεση τοῦ Μίτια παίρνει κάπως μάκρος. Θά εἶναι δυσάρεστο νά χάσει τό χρόνο. Πιθανόν ὅμως νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά γραφεῖ σέ ἄλλο πανεπιστήμιο ἤ νά δόσει ἐξετάσεις σάν κατ' οἶκον διδαχθείς **.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Τό ἐσώκλειστο γράμμα εἶναι γιά τόν Κόλουμπ ***.

---

* Ἄρχισε γι' αὐτό ἕνας διασκεδαστικός ἀνταγωνισμός μέ τόν ἐδῶ παπά, πού παρακαλεῖ κι' αὐτός τούς νοικοκύρηδες γιά διαμέρισμα. Ἐγώ διαμαρτύρομαι καί ἐπιμένω νά περιμένουν νά ξεκαθαριστεῖ τελικά ἡ «οἰκογενειακή» μου κατάσταση. Δέν ξέρω ὅμως, ἄν θά καταφέρω νά παραμερίσω αὐτό τόν ἀνταγωνιστή.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 59. *Ἡ Σύντ.*

*** Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

Στήν 'Ανιούτα

Διάβασα στίς ἐφημερίδες ὅτι ἐκδόθηκε ἡ μετάφρασή σου τοῦ 'Αμίτσι. Ἄν ἔχεις διαθέσιμα ἀντίτυπα, στεῖλε μου καί μένα. Μέ ποιούς ὅρους ἔκανες τή μετάφραση; Ἔχεις κλείσει συμφωνητικό μέ τόν ἐκδότη καί τί εἴδους;

Σκέπτομαι λογῆς-λογῆς σχέδια γιά τήν ἔκδοση τῶν ἄρθρων μου σέ ξεχωριστό βιβλίο [76]. Τίς τελευταῖες μέρες πῆρα τίς «Οἰκονομικές μελέτες» τοῦ Ν. Βοντοβόζοφ κι' αὐτές μοῦ γέννησαν αὐτή τήν ἰδέα. Πολύ ἀταίριαστο θά ἦταν νά ἐκδοθεῖ σέ μπροσούρα τό ἄρθρο μου γιά τούς βιοτέχνες. Θά ἦταν πολύ καλύτερα νά ἑνώσω μαζί τά ἄρθρα γιά τόν Σισμόντι καί τούς βιοτέχνες. Τότε θά μποροῦσαν νά ἐκδοθοῦν χωρίς προκαταρκτική λογοκρισία (γι' αὐτό χρειάζονται 10 τ. φ. καί στή συγκεκριμένη περίπτωση θά εἶναι περίπου 12, δηλ. γύρω στίς 200 σελ.), κι' αὐτό θά εἶναι πολύ πιό βολικό. Θά μπορούσαμε νά τό τιτλοφορήσουμε ἔτσι: «Σχετικά μέ τήν ἐκτίμηση τῶν ρομαντικῶν θεωριῶν τοῦ ναροντνικισμοῦ». Τό περιεχόμενο ἑνός τέτιου βιβλίου θά ἦταν πιό ἐνδιαφέρον καί πιό ποικιλόμορφο. Θά ἐπιτρέψει ἄραγε ἡ λογοκρισία τήν ἀνατύπωση ἄρθρου ἀπό ἀπαγορευμένο περιοδικό; — νά ποιό εἶναι κατά τή γνώμη μου τό κύριο ζήτημα. Ἔχουμε ὅμως λόγους νά νομίζουμε ὅτι θά ἐπιτρέψει, γιατί τό ἄρθρο ἔχει ἀφηρημένο χαρακτήρα, δημοσιεύτηκε ἐδῶ καί πολύν καιρό καί μάλιστα πολύ πρίν κλείσει τό περιοδικό. Γράφω γι' αὐτό τό ζήτημα καί στήν Ν. Κ. γιά νά ζητήσει τή γνώμη τοῦ πισάτελ. Δέν θάθελα νά περιμένω ὡσότου πραγματοποιηθοῦν τά νέα τους σχέδια. Κι' ἔπειτα καί τά δυό ἄρθρα εἶναι πολύ μεγάλα καί δέν εἶναι πολύ κατάλληλα γιά περιοδικό. Στό περιοδικό ἄς μποῦν τά ἄλλα ἄρθρα πού κατά τή γνώμη μου εἶναι ἐπικίνδυνο νά περιληφθοῦν στό βιβλίο (δέν θά ἐπιτρέψουν τήν ἔκδοση) καί δέν εἶναι τόσο κατάλληλα (ἔχουν ἐντελῶς διαφορετικό χαρακτῆρα). Τό ἄρθρο γιά τούς βιοτέχνες δέν εἶναι καθόλου ἐπιλήψιμο καί εἶναι γεμάτο στατιστικά στοιχεῖα. 'Οσοναφορᾶ τήν οἰκονομική πλευρά, αὐτή κατά τή γνώμη μου εἶναι πιό ἁπλή ἀπό τό ζήτημα τῆς λογοκρισίας. Ἄν ὑποθέσουμε ὅτι ἡ τιμή του θά εἶναι 1 ρ. 50 κ. καί ὅτι θά βγοῦν μόνο 1000 ἀντίτυπα * μποροῦμε νά ὑπολογίζουμε ὅτι 500 ρ. θά κοστίσει ἡ ἔκδοση καί ἀπό ἄλλα τόσα θά πάρουν οἱ βιβλιοπῶλες καί ὁ συγγραφέας. 500 ἀντίτυπα καλύπτουν τά ἔξοδα τῆς ἔκδοσης, καί τόσα ὁπωσδήποτε θά πουληθοῦν.

Μπαίνει τό ἐρώτημα: ποιός θά ἀναλάβει τήν ἔκδοση; Στήν Πετρούπολη δέν ἔχεις σέ ποιόν νά βασιστεῖς. Μήπως θά μποροῦσε ὁ Μάρκ νά ἀναλάβει αὐτή τή δουλιά (ἀγορά χαρτιοῦ, συμφωνητικό μέ τό τυπογραφεῖο) καί ἡ Μανιάσα νά κάνει τίς διορθώσεις **; Ἄν πραγματοποιοῦνταν

* Μέ 2000 ἀντίτυπα ἡ τιμή μπορεῖ νά κατεβεῖ σέ 1 ρ. 25 καπ.

** Οἱ διορθώσεις δέν θά εἶναι πολύ δύσκολες, γιατί τό ½ τοῦ βιβλίου εἶναι ἀνατύπωση καί τό ἄλλο ½ εἶναι χειρόγραφο, πού γράφτηκε ἀπό μένα πολύ καθαρά.

αὐτό τό σχέδιο, τότε θά ἔστελνα ἀμέσως τίς διορθώσεις στό ἄρθρο γιά τόν Σισμόντι (πρέπει νά χωριστεῖ σέ §§ καί νά διορθωθοῦν τά σοβαρά τυπογραφικά λάθη). Στήν περίπτωση αὐτή *τηλεγράφησέ* μου: «στεῖλε τίς διορθώσεις». Σύμφωνα μέ τούς ὑπολογισμούς μου, σέ περίπτωση ἐπιτυχίας τό βιβλίο θά μποροῦσε νά βγεῖ τόν 'Απρίλη, ἄν ὄχι γρηγορότερα.

Νομίζω ὅτι θά ἔπρεπε νά κάνουμε μόνοι μας προσπάθειες, χωρίς νά περιμένουμε τά σχέδια τῶν ἀνθρώπων τοῦ «Νόβογε Σλόβο» — ὁ «Σαλίγκαρος προχωρεῖ...». Ἔπειτα, εἶναι δυσάρεστο νά γράφεις ἔτσι, χωρίς κανένα σκοπό, κι' ἐκτός αὐτοῦ, πρέπει νά βγεῖ καί κανένα μεροκάματο. Ἴσως νά προβάλλουν τήν ἀντίρηση ὅτι τά ἄρθρα εἶναι ἐντελῶς ἀνομοιογενῆ, μά κατά τή γνώμη μου αὐτό δέν ἔχει σημασία: καί τά ἄρθρα τοῦ Ν. Βοντοβόζοφ εἶναι ἀνομοιογενῆ, καί γενικά ἐκδίδονται ὄχι καί λίγες συλλογές ἄρθρων. Παράλληλα ὑπάρχει σ' αὐτά καί κάτι τό κοινό: καί τά δυό εἶναι κριτική τῆς ναρόντνικης οἰκονομίας, τό ἕνα μέ ἀφηρημένο χαρακτήρα, τό ἄλλο μέ βάση τά ρωσικά δεδομένα. Σέ παρακαλῶ νά μοῦ ἀπαντήσεις τό γρηγορότερο γι' αὐτό τό ζήτημα: εἶναι πραγματοποιήσιμο αὐτό τό σχέδιο ἤ ὄχι; Ἄν εἶναι, τότε πρέπει νά καταπιαστοῦμε μ' αὐτό χωρίς νά χάνουμε καιρό.

Ὁ Ν. Ε. Φ. δέν μοῦ γράφει, καί μάλιστα δέν μοῦ ἀπαντάει, ἄν καί τοῦ ἔστειλα δυό γράμματα *. Νά τόν ἐπικρίνεις γι' αὐτό, ἄν θά τοῦ γράψεις. Γιά τήν «ἱστορία» στό Βερχολένσκ ἄκουσα: βρέθηκε ἐκεῖ κάποιος ἀπαίσιος σκανδαλοποιός πού ἐξαπόλυσε ἐπίθεση ἐνάντια στόν Ν. Ε. [77]. Ὄχι, καλύτερα νά μή μοῦ εὔχεσαι νά ἔχω στή Σούσα συντρόφους ἀπό τούς κύκλους τῶν διανοουμένων! Μέ τόν ἐρχομό τῆς Ν. Κ. ἄλλωστε κι' ἔτσι θά γίνουμε ὁλόκληρη παροικία.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

39

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/ΙΙ. 98.

Πῆρα χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τά γράμματα πού μοῦ ἔστειλες ἐσύ καί ὅλοι οἱ δικοί μας στίς 22-23. Ι καί χάρηκα πολύ γιαυτό καί σᾶς εὐχαριστῶ γιά ὅλες τίς εὐχές σας. Ἐγώ βέβαια πίστευα ὅτι θά

* Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τόν Ν. Ε. Φεντοσέγεφ δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

γράψετε στήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα καί θά τήν προσκαλέσετε νά ἔρθει σέ σᾶς. Ἂς ἐλπίσουμε ὅτι θά τῆς τό ἐπιτρέψουν. Ὅσο γιά τή μεταγωγή της ὅμως στό Σού-σού δέν ξέρω τίποτε ὥς τώρα: ἡ ἴδια πάντα μοῦ γράφει ὅτι «αὐτές τίς μέρες» θά ἀποφασιστεῖ, ἡ ὑπόθεση ὅμως ὅλο καί παρατείνεται. Ἐξάλλου, τώρα πιά, πιστεύω νά μήν ἀργήσει καί πολύ ἡ ἔκδοση τῆς τελικῆς ἀπόφασης.

Ὁσοναφορᾶ τό δέμα μέ τήν Ν. Κ., νομίζω ὅτι πρέπει νά τή φορτώσετε μέ ὅσο μπορεῖτε περισσότερα βιβλία, γιατί δέν εἶναι γνωστό, ἄν θά δοθεῖ ἄλλη εὐκαιρία τό καλοκαίρι. Ἡ Μανιάσα, λοιπόν, ἑτοιμάζεται γιά τό ἐξωτερικό (αὐτό, ἀσφαλῶς, παρουσιάζει κάπως μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον ἀπ' ὅ,τι τό Σού-σου καί τά κουνούπια τῆς Σιβηρίας) καί σεῖς πιθανό νά πᾶτε μαζί μέ τόν Μίτια στό Κοκούσκινο... Δέν εἶναι καλό ὅτι μέσα σέ 2 ½ μῆνες τοῦ παρουσιάστηκε κιόλας κάποια δυσκαμψία. Πρῶτο, κάνει δίαιτα στή φυλακή; Ἀσφαλῶς, ὄχι. Καί, κατά τή γνώμη μου, στή φυλακή αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο. Καί δεύτερο, ἀσχολεῖται μέ τή γυμναστική; Φαίνεται, ἐπίσης ὄχι. Κι' αὐτή ἐπίσης εἶναι ἀπαραίτητη. Ἐγώ, τουλάχιστον ἀπό τήν ἴδια μου τήν πείρα, μπορῶ νά πῶ ὅτι *κάθε μέρα* πρίν ξαπλώσω νά κοιμηθῶ ἔκανα μέ μεγάλη εὐχαρίστηση γυμναστική καί ὠφελήθηκα. Ἀναζωογονόμουν τόσο πολύ, πού καί ὅταν ἔκανε τίς πιό γερές παγωνιές καί τό κελί ἦταν σάν ψυγεῖο, ἐγώ δέν κρύωνα καί κοιμόμουν πολύ πιό καλά ὕστερα ἀπό τή γυμναστική. Μπορῶ μάλιστα νά τοῦ συστήσω καί μιά ἀρκετά εὔκολη γυμναστική ἄσκηση (ἄν καί ἀστεῖο) — *50* βαθιές μετάνοιες. Ἐγώ ἀκριβῶς αὐτή τήν ἄσκηση ἔκανα καί δέν στενοχωριόμουν καθόλου ἀπό τό γεγονός ὅτι ὁ φύλακας πού παρακολουθοῦσε τίς κινήσεις μου ἀπό τό παραθυράκι ἔμενε ἔκπληκτος, βλέποντας ἕναν ἄνθρωπο πού οὔτε μιά φορά δέν ἐκδήλωσε τήν ἐπιθυμία νά πάει στήν ἐκκλησία τῶν φυλακῶν, νά τόν πιάνει ξαφνικά μιά τέτια εὐλάβεια! Μόνο πού πρέπει νά κάνει τουλάχιστο 50 μετάνοιες στή σειρά καί χωρίς νά λυγάει τά γόνατα νά ἀκουμπᾶ κάθε φορά τά χέρια στό πάτωμα — ἔτσι νά τοῦ γράψεις. Γιατί πραγματικά οἱ περισσότεροι ἀπό τούς γιατρούς μόνο ξέρουν νά μιλοῦν γιά ὑγιεινή.

Ἔπειτα ὅσο γιά τά ροῦχα ἐνμέρει ἤδη σᾶς ἔχω γράψει. Ἀπό ἐσώρουχα τώρα μόνο τίποτε κάλτσες θά μοῦ χρειάζονταν. Ὁσοναφορᾶ τούς ντόπιους ράφτες, δέν βασίζομαι καί πολύ σ' αὐτούς. Δέν εἶναι καθόλου βολικό νά ράψω ροῦχα στό Μινουσίνσκ, γιατί πρέπει νά πάω ἐκεῖ. Ὑπάρχει ἐδῶ ἕνας ράφτης πού ράβει ροῦχα (ὅπως μοῦ εἶπε σήμερα ὁ ἴδιος) γιά ὅλους καί γιά τούς παλιούς πολιτικούς ἐξόριστους, ἀκόμη καί γιά τούς παπάδες ὅλους (αὐτό μοῦ τό εἶπε μέ περηφάνεια). Ἂν καί αὐτό προκαλεῖ μεγάλη ἐντύπωση, θά ἦταν ὅμως ὁπωσδήποτε καλύτερα νά μοῦ ἀγοράσεις ἕνα ἕτοιμο κοστούμι στή Μόσχα καί τό ὕφασμα πού

ἑτοίμασες γιά μένα νά τό δόσεις στόν Μίτια ἤ στόν Μάρκ. Μόνο γιά ἕνα πράγμα παρακαλῶ ἰδιαίτερα: νά εἶναι *δερμάτινο,* γιατί στό κυνήγι σκίζω τά ροῦχα τρομερά. Ἄν σώζεται τό ψάθινο καπέλο μου (βλέπεις εἶναι ἀπό τό Παρίσι, πού νά πάρει ὁ διάβολος!), τότε ἄς μοῦ τό φέρει. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ Προμίνσκι ἄρχισε κιόλας νά φτιάχνει ἐδῶ καπέλα (πού μερικές φορές μοιάζουν μέ... κετσεδένιες μπότες!), αὐτά ὅμως εἶναι γιά τήν ἄνοιξη καί τό χειμώνα, καί ὄχι γιά τό καλοκαίρι. Θά ἤθελα καί κάτι ἄλλο: ἕνα ζευγάρι γάντια ἀπό δέρμα γκλασέ, ἄν γίνεται νά ἀγοράσει κανείς τέτια χωρίς πρόβα (ἀμφιβάλλω γι' αὐτό). Ποτέ δέν φόρεσα τέτια γάντια οὔτε στήν Πετρούπολη, οὔτε στό Παρίσι, στό Σού-σού ὅμως θέλω νά τά δοκιμάσω τό καλοκαίρι ἀπό τά κουνούπια. Στό κεφάλι μπορεῖς νά βάλεις κουνουπιέρα, τά χέρια ὅμως ὑποφέρουν πάρα πολύ. Ὁ Γκλέμπ μοῦ λέει ὅτι τά κουνούπια ἐδῶ διατρυποῦν καί τά γάντια, ὅμως δέν τό πιστεύω. Πρέπει, βέβαια, νά διαλέξετε κατάλληλα γάντια, ὄχι γιά τό χορό, ἀλλά γιά τά κουνούπια. Θά ἤθελα ἐπίσης καί λίγο χαρτί μέ τετραγωνίδια: ἀμφιβάλλω, ἄν μπορῶ νά βρῶ τέτιο στό Μινουσίνσκ, κι' ἔπειτα δέν μοῦ χρειάζεται καί τόσο μεγάλη ποσότητα, φτάνουν τέσσερα πάκα κόλλες, πού τά τετραγωνίδιά τους νά ἔχουν διάφορα μεγέθη, ἀπό τά πιό μικρά ὥς τά πιό μεγάλα.

Ἡ Ἀνιούτα ρωτάει πότε θά κάνουμε τό γάμο καί μάλιστα ποιούς θά «προσκαλέσουμε»;! Πόσο βιάζεται! Πρῶτα-πρῶτα πρέπει νά ἔρθει ἐδῶ ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, κι' ἔπειτα γιά τό γάμο χρειάζεται καί ἄδεια ἀπό τίς ἀρχές, γιατί, βλέπεις, εἴμαστε ἄνθρωποι χωρίς κανένα δικαίωμα. Ἄιντε τώρα νά «προσκαλέσεις»!

Σχετικά μέ τό verbalisme καί phraséologie νομίζω ὅτι πρέπει νά μεταφραστοῦν: βερμπαλισμός (μέ ἐπεξήγηση) καί φρασεολογία... Ἄν καί αὐτό δέν εἶναι καθαυτοῦ μετάφραση, ἀλλά ἁπλή μεταγραφή, τί νά γίνει ὅμως! Ὁ «ἐρασιτεχνισμός» ὅμως ἀντί τοῦ βερμπαλισμός δέν εἶναι καθόλου τό ἴδιο πράγμα, ἀλλά μᾶλλον τό ἀντίθετο. Ὁ βερμπαλισμός μᾶλλον πλησιάζει τό σχολαστικισμό, δηλ. τήν ὑπέρμετρη (ψευτο) ἐμβρίθεια, παρά τόν ἐρασιτεχνισμό. Δέν θυμᾶμαι, ὅμως, μέ ποιά ἀκριβῶς ἔννοια χρησιμοποιοῦνται αὐτές οἱ λέξεις ἀπό τόν Labriola.

Merci γιά τό βιβλίο τοῦ Μπογκντάνοφ. Διάβασα κιόλας τό ½. Πολύ ἐνδιαφέρον καί καλογραμμένο. Σκέπτομαι νά γράψω βιβλιοκρισία [78].

Στίς ἐρωτήσεις τῆς Μανιάσα: τί φωνή ἔχει ὁ Γκλέμπ;... Χμ, χμ! Ἄν δέν πέφτω ἔξω, πρέπει νά εἶναι βαρύτονος. Τραγουδάει ὅμως τά ἴδια τραγούδια πού τά «ξεφωνίζαμε» (ὅπως ἔλεγε ἡ ντατά [79]) κι' ἐμεῖς κάποτε μέ τόν Μάρκ.

Ἄλλη ἐρώτηση: μήπως πάθει ἀσφυξία στό Παρίσι; — Πολύ πιθανό. Μά νά πού ἦταν καί ἡ ἴδια στό ἐξωτερικό κι' ἔτσι μπορεῖ νά κρίνει μόνη της. Ἐνῶ ἐγώ ἔμεινα στό Παρίσι μονάχα ἕνα μήνα, δέν δούλεψα καί πολύ ἐκεῖ, καί τόν περισσότερο καιρό γύριζα στά «ἀξιοθέατα». Δέν κατάλαβα ἐπίσης, ἄν ἡ Μανιάσα θέλει νά πάει γιά σπουδές ἤ μόνο γιά νά περάσει ἐκεῖ τό καλοκαίρι.

Τόν Μάρκ τόν εὐχαριστῶ γιά τό γράμμα. Ἄς μήν ξεχνάει ὅμως τούς «Ἰβάν Ἀντρέιτσι» τοῦ Γκόγκολ.. Δέν ξέρω τί πρόοδος σημειώθηκε ἐκεῖ σέ σᾶς, στή Ρωσία, ἀλλά ἐδῶ αὐτοί βρίσκονται σέ πλήρη ἄνθηση καί δέν ἐνδιαφέρονται μόνο γιά τό ἄν κυματίζει ἡ σημαία ἤ ἄν χοροπηδοῦν οἱ δεσποινίδες [80].

Ἀπορῶ, γιατί ἐκεῖ σέ σᾶς δέν ἔχει ἀκουστεῖ τίποτε γιά τήν ἐφημερίδα «Σίν Ὀτέτσεστβα». Στό «Ρούσκαγια Μίσλ» (τεῦχος τοῦ Νοέμβρη ἤ τοῦ Δεκέμβρη 1897) διάβασα σήμερα ὅτι ἡ ἐφημερίδα αὐτή ἀνακηρύχθηκε ὄργανο τῶν pur sang * ναρόντνικων [81].

Αὐτά γιά τήν ὥρα. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἐδῶ ἄρχισαν τώρα πραγματικές παγωνιές κι' ἔτσι ἀφήσαμε τό κυνήγι καί πᾶμε μόνο γιά περίπατο, πάλι στό δάσος. Τό διαμέρισμά μου ὅμως εἶναι ζεστό καί τά ροῦχα μου ἀκόμη πιό ζεστά.

Τόν κατάλογο τῶν βιβλίων πού θά ἤθελα νά προμηθευτῶ, ἄς τόν στείλει ἡ Μανιάσα στήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, κι' αὐτή θά ψάξει γι' αὐτά στήν Πετρούπολη, ἄν, βέβαια, δέν εἶναι πιά ἀργά.

Ἄν ἔχετε καί τίποτε εἰκονογραφημένα παιδικά βιβλία, τότε ἄς τά πάρει μαζί της ἡ Ν. Κ. γιά τά παιδιά τοῦ Προμίνσκι.

Α. Σεμιόνοφ. Ἀνασκόπηση τῶν ἱστορικῶν στοιχείων γιά τή βιομηχανία καί τό ἐμπόριο. 3 τόμοι. [Παλιό βιβλίο, πού ἐκδόθηκε τό 1850—1860 ἤ 1860—1870, ἄν ὄχι καί παλιότερα.]

Συλλογή στοιχείων καί ὑλικῶν τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν. Πετρούπολη, ἔτος 1865, τεῦχ. 6
1866, τεῦχ. 4 καί 5
1867, τεῦχ. 6 (τοῦ Ἰούνη) ἰδιαίτερα.

Ὑλικά γιά τήν περιγραφή τῶν βιοτεχνιῶν τοῦ κυβερνείου Βιάτκα. 5 τεύχη. Βιάτκα, 1880—1890 τό 2ο τεῦχος τό ἔχει ἤδη ἡ Μανιάσα).

---

* — πραγματικῶν, καθαρόαιμων. *Ἡ Σύντ.*

Βασιλένκο. Οἱ βιοτεχνίες τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ στό κυβερνεῖο Πολτάβας.

Συλλογή ὑλικῶν γιά τήν οἰκονομική κατάσταση τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας. Πετρούπολη, 1894. Ἔκδοση τῆς γραμματείας τῆς ἐπιτροπῆς ὑπουργῶν.

Στσερμπίνα. Οἱ οἰκονομικές σχέσεις στήν περιοχή τῶν σιδηροδρόμων τοῦ Βλαντικαυκάς.

Μπεζομπράζοφ. Ἡ λαϊκή οἰκονομία τῆς Ρωσίας.

Ἐργασίες τοῦ Συλλόγου τῶν ἀγροτῶν ἰδιοκτητῶν τῆς Νότιας Ρωσίας [στά τεύχη τοῦ 1895, ὅπου δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τοῦ κυρίου;; Μπορινέβιτς, ἄν θυμᾶμαι καλά..., γιά τό ἀγροτικό νοικοκυριό στά περίχωρα τῆς Ὀδησσοῦ].

Ραγκόζιν. Ὁ σίδηρος καί τό κάρβουνο στό νότο τῆς Ρωσίας.

Μεντελέγεφ. Τό ἑρμηνευτικό τιμολόγιο.

«Γιουριντίτσεσκι Βέστνικ». 1887, ἀρ. τεύχ. 11 καί 12.

Λιουντογκόβσκι. ... (; «Οἱ βάσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας»; Ἤ κάπως ἔτσι. Δέν θυμᾶμαι ἀκριβῶς τόν τίτλο. Ἔκδοση τῆς δεκαετίας τοῦ 1870).

Στατιστικοί πίνακες πού καταρτίστηκαν στό τμῆμα Στατιστικῆς τοῦ Συμβουλίου τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν μέ βάση τά στοιχεῖα τοῦ 1849—1852.

Στατιστικά χρονικά τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας. Σειρά I, μέρος I, Πετρούπολη 1866.

Χρονικά τῆς Κεντρικῆς διεύθυνσης στατιστικῆς. 1894, τεῦχ. 34 (ἡ μέση συγκομιδή σιτηρῶν καί πατάτας στά χρόνια 1882—1892).

Χρονικά τῆς Κεντρικῆς διεύθυνσης στατιστικῆς. 1889, τεύχη 10 καί 12.

Χρονικά τῆς Κεντρικῆς διεύθυνσης στατιστικῆς.

Τό τεῦχος ἐκεῖνο τοῦ 1897 (μιά ἀπό τίς τελευταῖες ἐκδόσεις), ὅπου δημοσιεύεται ἡ ἐπεξεργασία τῶν στοιχείων τῆς ἀπογραφῆς τῶν ἀλόγων γιά στρατιωτικές ἀνάγκες πού ἔγινε τό 18 *93—94.*

(Πρέπει νά ἀνατρέξει κανείς στόν κατάλογο ἤ στόν πίνακα ἐκδόσεων τῆς Κεντρικῆς διεύθυνσης στατιστικῆς.)

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

40

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

14/ΙΙ. 98.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό βιβλίο (τοῦ Μπουλγκάκοφ)[82] πού μοῦ ἔστειλε ἡ Μανιάσα, καί τήν εὐχαριστῶ γι' αὐτό. Μέ ρωτάει, ἄν πῆρα τό συστημένο δεματάκι * πού μοῦ ἔστειλε ἡ Ἄνια στίς 27. XII. Δυσκολεύομαι τώρα νά θυμηθῶ ἀκριβῶς, γιατί ἀπό τότε πέρασε πολύς καιρός. Θυμᾶμαι ὅτι πῆρα κάτι καταλόγους βιβλίων τοῦ ἐξωτερικοῦ καί «Neue Zeit»[83]. Ἡ Μανιάσα γράφει στίς 26. I, καί εἶναι πολύ πιθανό ὥς τή μέρα αὐτή νά μήν ἔφτασε ἀκόμη στή Μόσχα ἡ ἀπάντησή μου στά γράμματα τῆς 27. XII **. Τό βιβλίο τοῦ Μπογκντάνοφ τό εἶχα πάρει πρίν· μοῦ ἄρεσε πολύ καί ἔγραψα βιβλιοκρισία γι' αὐτό ***. Τό βιβλιαράκι τοῦ Μπουλγκάκοφ ἐπίσης δέν εἶναι ἄσχημο, τό κεφάλαιο ὅμως γιά τήν κυκλοφορία δέν μοῦ ἄρεσε, καί ἡ διατύπωσή του γιά τό ζήτημα τῆς ἐξωτερικῆς ἀγορᾶς δέν ἔχει καί τόση ἀκρίβεια. Βέβαια, χάρηκα πολύ πού μοῦ τό στείλατε.

Μέ τίς γιορτές τῆς πρωτοχρονιᾶς καθυστέρησε πάλι ἡ καταβολή τοῦ ἐπιδόματος. Ἔπειτα ἔχουμε καί ἄλλο νέο: ἔφτασε καινούργιος διοικητής χωροφυλακῆς, πού μᾶς ἦρθε ἀπό τό Γενισέισκ (εἶναι αὐτός πού ἀφαίρεσε τά ὅπλα τῶν ἐξορίστων ἐκεῖ)[84]. Ὅπως φαίνεται, ὥς τήν ὥρα δέν ἐκδηλώθηκε καθόλου. Ὡστόσο τό ἐπίδομα τοῦ Προμίνσκι, γιά ἄγνωστους λόγους, τό περιέκοψαν ἀπό 31 ρούβλια (ἔχει πέντε παιδιά) στά 21 ρούβλια τό μήνα, μ' ἕνα τέτιο ποσό εἶναι ἀδύνατο νά ζήσουν ἑφτά ἄτομα στή Σούσα, κι' ἔπειτα ἡ τέχνη τοῦ καπελᾶ (εἶναι τό ἐπάγγελμά του), δέν ἔχει πέραση ἐδῶ. Ὁ ἄλλος σύντροφος **** πῆγε στό Μινουσίνσκ γιά θεραπεία καί μπῆκε ἐκεῖ στό νοσοκομεῖο.

Ἐδῶ συνεχίζει νά κάνει φοβερό κρύο: ὁ σιβηριανός χειμώνας θέλει ὁπωσδήποτε νά μᾶς κάνει νά τόν καταλάβουμε. Ὅμως ἐγώ κάπως ἤδη συνήθισα φαίνεται στίς παγωνιές, μόνο κάθε μέρα κάνω ἀρκετούς περιπάτους.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

---

* Τό τεῦχος 3 τοῦ «Neue Zeit» τό πῆρα.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 69. *Ἡ Σύντ.*

*** Βλ. στόν ἴδιο τόμο, σελ. 73. *Ἡ Σύντ.*

**** Ὁ Ο. Α. Ἔνγκμπεργκ. *Ἡ Σύντ.*

Στείλατε χρήματα στήν Ν. Κ. γιά νά μέ γράψει συνδρομητή στό «Βέστνικ Φινάνσοφ»; Καθόλου δέν περίμενα νά τό πάρω (γιατί σᾶς παρακαλοῦσα νά μέ γράψετε συνδρομητή μόνο στήν περίπτωση πού τά οἰκονομικά μου πᾶνε θαυμάσια) καί νά τώρα τό παίρνω ὅπως καί πρίν ἀπ' αὐτήν.

Σήμερα κιόλας στέλνω στήν Ἀνιούτα μέ συστημένο δέμα τά βιβλία πού πάρθηκαν ἀπό τίς βιβλιοθῆκες καί τίς ἐκθέσεις πάνω σέ τεχνικά ζητήματα.

Στόν Μάρκ

Ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα μοῦ γράφει ὅτι ὁ πισάτελ πρότεινε νά βρεῖ εἴτε χρήματα γιά τήν ἔκδοση τῶν ἄρθρων μου, εἴτε ἐκδότη, καί γι' αὐτό τά χειρόγραφα δέν θά τά πάρει ἀπ' αὐτόν. Τῆς ἀπάντησα νά τά πάρει καί νά τά στείλει σέ Σᾶς, γιατί μπορεῖ νά «ψάχνεις», πραγματικά χρόνια ὁλόκληρα, κι' ἔπειτα, ἐδῶ πού τά λέμε, ποιός θά εἶχε τήν ὄρεξη νά ἀναλάβει τόσες σκοτοῦρες; Αὐτές τίς μέρες θά καταπιαστῶ μέ τίς διορθώσεις τοῦ ἄρθρου γιά τόν Σισμόντι καί μόλις τίς τελειώσω θά Σᾶς τίς στείλω [85], χωρίς νά περιμένω ἀπάντηση σέ κάποιο ἀπό τά προηγούμενα γράμματά μου. (Ἡ πρόταση πού ἔκανε ὁ πισάτελ ἔχει, κατά τή γνώμη μου, σημασία μόνο γιατί ἀποδείχνει ὅτι, ἀπό τήν ἄποψη λογοκρισίας, τό σχέδιό μου εἶναι πραγματοποιήσιμο, καί ἐμένα κυρίως μόνο αὐτό μέ ἐνδιαφέρει). Ὁσοναφορᾶ τά ἄλλα χειρόγραφά μου, ἐκτός ἀπό τό ἄρθρο γιά τούς βιοτέχνες * [86], νομίζω ὅτι αὐτά δέν πρέπει νά περιληφθοῦν στό βιβλίο, πρῶτο, γιατί ὁ χαρακτήρας τους εἶναι ἐντελῶς διαφορετικός, καθαρά δημοσιογραφικός, τά θέματα εἶναι γραμμένα σέ τόνο πολεμικῆς κι' ἔχουν πρόσκαιρο ἐνδιαφέρον, καί δεύτερο, γιατί δέν ὑπάρχει λόγος νά ριψοκινδυνεύουμε.

Μόλις πάρετε τό γράμμα μου αὐτό, νομίζω ὅτι θά μπορούσατε νά ἀρχίσετε διαπραγματεύσεις μέ τά τυπογραφεῖα (βάζω πληθυντικό, γιατί μᾶλλον θά χρειαστεῖ νά ψάξετε καί νά κάνετε παζάρια) καί νά βρεῖτε στό μεταξύ καμιά ἀποθήκη χαρτιοῦ. Ἐφόσον θά διαρκοῦν αὐτές οἱ προκαταρκτικές ἀναζητήσεις, ἐγώ θά στείλω τίς διορθώσεις καί τότε μπορεῖ νά ἀρχίσει ἀμέσως ἡ ἐκτύπωση τοῦ βιβλίου. Νομίζω ὅτι θά ἦταν καλό νά μή χάσουμε καιρό, γιά νά μπορέσει τό βιβλίο νά βγεῖ μέσα στόν Ἀπρίλη.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

---

* Δηλαδή τά ἄρθρα γιά τήν «κληρονομιά» καί τόν Γιουζακόφ. Τό σχόλιο βέβαια, γιά τό βιβλίο τοῦ Μικοῦλιν, εἶναι ἤδη τελείως ἀκατάλληλο νά συμπεριληφθεῖ στό βιβλίο [87].

Τό ἄρθρο γιά τόν Σισμόντι νομίζω ὅτι εἶναι καλύτερα νά μπεῖ στήν ἀρχή καί μετά νά ἀκολουθήσει τό ἄρθρο γιά τούς βιοτέχνες.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

41

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

18/II. 98.

Σᾶς στέλνω σήμερα, Μάρκ, μέ συστημένο δεματάκι τό ἄρθρο γιά τόν Σισμόντι διορθωμένο. Οἱ διορθώσεις εἶναι λιγότερες ἀπό ὅσες νόμιζα, ἔκανα διορθώσεις σέ τυπογραφικά λάθη καί τό χωρισμό σέ κεφάλαια (δυό) καί παραγράφους. Μποροῦμε νά πιστεύουμε ὅτι γιά τούς στοιχειοθέτες θά εἶναι ἀσύγκριτα πιό εὔκολη ἡ στοιχειοθέτηση ἀπό τυπωμένο κείμενο καί ὅτι τά λάθη πρέπει νά εἶναι ἔτσι λιγότερα καί ἡ δουλιά τῆς διόρθωσης θά εἶναι ἐπίσης πολύ πιό λίγη (παρόλα αὐτά ἦταν *ἐντελῶς ἀπαραίτητη).* Τά ἀποκόμματα πού Σᾶς στέλνω μποροῦν νά δοθοῦν ἀμέσως στό τυπογραφεῖο, μόνο πρέπει ὁπωσδήποτε νά τούς τονίσετε *κατηγορηματικά* νά προσέξουν μή τά χάσουν * (γιατί τίς περισσότερες φορές χάνουν τά χειρόγραφα) καί *μαζί μέ τό τυπογραφικό δοκίμιο* νά στέλνουν *κάθε φορά καί τό πρωτότυπο* (χειρόγραφο ἤ ἀπόκομμα), γιατί χωρίς αὐτό ἡ διόρθωση ἀπό ἕνα τρίτο πρόσωπο (ὄχι συγγραφέα) θά εἶναι *πολύ δύσκολη* (τό λέω ἀπό πείρα) καί μποροῦν νά γίνουν πάρα πολλά μπερδέματα καί λάθη ἀπό τά πιό δυσάρεστα. Ἐλπίζω νά βρεῖ καιρό ἡ Μανιάσα γιά νά ἀναλάβει ἡ ἴδια τή διόρθωση. Γενικά ἔχει μεγάλη σημασία τή διόρθωση νά τήν κάνει ἀπό τήν ἀρχή ὥς τό τέλος τό ἴδιο πρόσωπο, γιατί ἀλλιῶς δημιουργοῦνται συγχύσεις ἀπό τά σημεῖα πού βάζει ὁ διορθωτής, κι' ἐκτός ἀπ' αὐτό στίς ἑπόμενες διορθώσεις (χρειάζονται minimum δυό διορθώσεις) ξεχνοῦν συνήθως νά ἐλέγξουν ἄν διορθώθηκαν τά λάθη πού σημειώθηκαν στήν πρώτη διόρθωση καί μήπως ἔγινε τυχόν νέα διαστρέβλωση κατά τή διόρθωση. Ἡ τυπογραφική ἐπιμέλεια καί ἡ ἀρτιότητα τῆς ἔκδοσης ἔχουν μεγάλη σημασία.

---

* γι' αὐτό, ἄν χρειαστεῖ, νά χωρίσουν τό χειρόγραφο σέ κομμάτια (ὅπως συνήθως γίνεται στά τυπογραφεῖα), τότε νά ἀριθμηθοῦν πάλι ὅλες οἱ σελίδες μέ μιά ἰδιαίτερη ἀρίθμηση.

Τό ἄρθρο (μαζί μ' αὐτό τό γράμμα) θά τό πάρετε ἀκριβῶς στίς ἀρχές τοῦ Μάρτη, ἄν ἀρχίσει ἀμέσως ἡ στοιχειοθέτηση καί τό τυπογραφεῖο δουλέψει ἐντατικά καί χωρίς διακοπές, τότε μπορεῖ νά καταφέρετε νά τελειώσει τό τύπωμα ὥς τό Πάσχα καί νά τό παρουσιάσετε στή λογοκρισία. Κι' αὐτό θά ἦταν πολύ καλό· γιατί ἄν τό βιβλίο βγεῖ τό Μάη, τότε ἴσως καί ἡ πώλησή του παρουσιάσει μεγάλη ἀργοπορία. Θά περιμένω νέα Σας γιά τήν πορεία τῆς δουλιᾶς.

Ὅλο καί σκέπτομαι σχετικά μέ τά δυό ἄλλα ἄρθρα μου (γιά τήν «κληρονομιά» καί γιά τόν Γιουζακόφ): ἀπό τή μιά μεριά, ἡ σύνεση μοῦ λέει ὅτι δέν πρέπει νά τυπωθοῦν, ἀπό τήν ἄλλη ὅμως, εἶναι κρίμα νά τά παρατήσω, ἰδιαίτερα τό τελευταῖο... Σ' αὐτό μάλιστα γίνεται κριτική ἀνάλυση ἑνός βιβλίου, καί ὄχι ἑνός δημοσιογραφικοῦ ἄρθρου... Μήπως θά μποροῦσε νά γίνει μιά προσπάθεια; Ἄν ἄνθρωποι μέ πείρα θά εὕρισκαν ὅτι δέν εἶναι ἀδύνατο αὐτό νά γίνει, τότε δέν θά εἶχα καμιά ἀντίρρηση νά δοκιμάσουμε. Σέ τέτια περίπτωση θά χρειαζόταν νά σβήσουμε ὁρισμένα σημεῖα πού ἀναφέρονται στό μακαρίτικο περιοδικό * (δέν ἔχω τό ἀρχικό χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου γιά τόν Γιουζακόφ, κι' ἔτσι αὐτή τή δουλιά θά χρειαστεῖ νά τήν κάνει πιά ὁ ἴδιος ὁ ἐκδότης. Δέν εἶναι καί τόσο μεγάλη δουλιά αὐτή), κι' ὕστερα τά ἄρθρα αὐτά νά μποῦν στό τέλος, ἔτσι πού, ἄν ἀποριφθοῦν (ἄν τό ἀπαιτήσουν αὐτό οἱ ἀρχές) νά μήν θιγοῦν τά προηγούμενα. Ἄν τά ἔξοδα τῆς ἔκδοσης τά ὑπολογίσουμε κοντά στά 40 ρούβλια κατά τυπογραφικό φύλλο, ἡ ζημιά πού θά προέκυπτε ἀπ' αὐτά τά ἄρθρα (καί τά δυό πιάνουν 4 τυπογραφικά φύλλα) δέν θά ἦταν πολύ μεγάλη. Πάντως σέ καμιά περίπτωση δέν ὑπάρχει λόγος νά καθυστερήσουμε τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου γι' αὐτά τά ἄρθρα.

Ἄν δέν Σᾶς ἔστειλαν ἀκόμη τά χειρόγραφα ἀπό τήν Πετρούπολη, τότε γράψτε ἐπεῖγον γράμμα στήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα γιά νά τά στείλει ἀμέσως, καί ἀρχίστε τό τύπωμα αὐτοῦ πού Σᾶς στέλνω σήμερα.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Τό ἐσώκλειστο γράμμα δόστε το ἤ στεῖλτε το στήν Ν. Κ. Μέ παρακαλεῖ νά τῆς γράψω τώρα στή Μόσχα γιατί, στά σίγουρα, θά τήν ὑποχρεώσουν νά ἀναχωρήσει γρήγορα.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Πρόκειται γιά τό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο» πού ἔκλεισε ἡ τσαρική κυβέρνηση τό Δεκέμβρη τοῦ 1897. *Ἡ Σύντ.*

42

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

24/II. 98.

Σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα ἕνα σωρό γράμματα ἀπ' ὅλες τίς ἄκρες τῆς Ρωσίας καί τῆς Σιβηρίας καί γιαυτό ὅλη τή μέρα ἔχω διάθεση γιορταστική.

Ἀπό τήν Μανιάσα καί τήν Ἀνιούτα πῆρα τά γράμματα τῆς 9. II, καί στή συνέχεια τό «Γιουριντίτσεσκι Βέστνικ», τό «Στατιστίτσεσκι Βρέμενικ» καί τό «Ντνιεβνίκ Σγέζντα» (τῶν τεχνικῶν) [88]. Εὐχαριστῶ γιά ὅλα. Τό τελευταῖο ἦταν πολύ ἐνδιαφέρον καί εὐχαριστῶ τήν Ἀνιούτα γιαυτό ἰδιαίτερα. Γράφει ὅτι τό βιβλίο τοῦ Ἀμίτσι εἶναι παιδικό. Δέν τό ἤξερα αὐτό, μά ἐδῶ κι' ἕνα παιδικό βιβλίο θά εἶναι ὠφέλιμο, γιατί τά παιδιά τοῦ Προμίνσκι δέν ἔχουν τίποτε γιά διάβασμα. Σκεπτόμουν μάλιστα νά κάνω τό ἑξῆς: νά γραφτῶ συνδρομητής στό «Νιβά» [89]. Γιά τά παιδιά τοῦ Προμίνσκι θά ἦταν πολύ εὐχάριστο αὐτό τό περιοδικό (κάθε βδομάδα εἰκονογραφημένες σελίδες) κι' ἐμένα μοῦ ἐξασφάλιζε τά Ἅπαντα τοῦ Τουργκένιεφ σέ 12 τόμους, πού ὑπόσχεται νά μοιράσει τό «Νιβά» σάν βραβεῖο σέ 12 τόμους. Καί ὅλα αὐτά μέ ἑφτά ρούβλια μαζί μέ τά ἔξοδα ἀποστολῆς! Δελεαστικό πολύ. Ἄν ἡ ἔκδοση τῶν ἔργων τοῦ Τουργκένιεφ εἶναι ἱκανοποιητική (δηλ. χωρίς διαστρεβλώσεις, παραλείψεις καί χοντρά τυπογραφικά λάθη), τότε ὁπωσδήποτε ἀξίζει τόν κόπο νά γραφτῶ συνδρομητής. Μήπως κανένας ἀπό τούς δικούς μας εἶδε τά βραβεῖα πού ἔδοσε τό «Νιβά» τά προηγούμενα χρόνια; Νομίζω ὅτι ἔδοσε τά ἔργα τοῦ Ντοστογέβσκι. Ἦταν ἱκανοποιητική ἡ ἔκδοσή του;

Τώρα ἐλπίζω ὅτι ὁπωσδήποτε θά καλυτερεύσουν τά οἰκονομικά μου, γιατί ἔτσι κι' ἀλλιῶς πρέπει νά λυθεῖ τό ζήτημα τῆς ξεχωριστῆς ἔκδοσης τῶν ἄρθρων μου, κι' ἔπειτα περιμένω τώρα (ἀπό τήν Πετρούπολη) μιά μεγάλη μετάφραση τοῦ Ἄνταμ Σμίθ ἀπό τά ἀγγλικά, πού ἀπ' αὐτήν κάτι πρέπει νά βγεῖ καί γιά μένα [90]. Ἔτσι θά ξοφλήσω ὅλα τά χρέη μου (πρέπει μόνο νά μήν τά ξεχνάω). Γι' αὐτό ἐπίσης νομίζω ὅτι μπορῶ νά γραφτῶ συνδρομητής καί στό «Νιβά», κι' ἄν θά εἶναι τώρα «ἱκανοποιητική» ἡ ἔκδοση τοῦ Τουργκένιεφ, αὐτό ἄς τό κρίνουν οἱ δικοί μας, πού ἔχουν καί πιό πολλά στοιχεῖα γιά νά κρίνουν.

Σήμερα πῆρα τό «Ρούσκογε Μπογκάτστβο», τεῦχ. 1 τοῦ 1898. Τό «Βέστνικ Φινάνσοφ» τό παίρνω ἤδη ἀπό καιρό.

Εἶμαι ἀναγκασμένος βέβαια νά σᾶς παρακαλέσω νά μοῦ στείλετε ἀκόμη λίγα χρήματα μέ τήν εὐκαιρία πού πρόκειται νά ἔρθει ἐδῶ ἡ Ν. Κ. (νωρίτερα δέν εἶναι ἀνάγκη. Σήμερα μᾶς ἔδοσαν τό ἐπίδομα), γιατί

ἐκεῖ τά ἔξοδα μπορεῖ νά εἶναι ἀρκετά. Συνεπῶς τό χρέος μου θά μεγαλώσει ἀρκετά.

Ζῶ ὅπως καί πρίν. Νέα δέν ἔχουμε, οὔτε κανέναν ἐπισκέπτη, οὔτε καμιά καινούργια γνωριμία.

Ἡ Ἀνιούτα γράφει πώς ἡ Ν. Κ. ἔγραψε ὅτι «βρέθηκε ἐκδότης στήν Πετρούπολη». Ἐμένα ἡ Ν. Κ. μοῦ ἔγραψε μόνο ὅτι «ὑπόσχονται νά βροῦν». Φαίνεται ὅτι ἔγινε κάποιο μπέρδεμα διασκεδαστικό: στήν Πετρούπολη αὐτό τό σχέδιο καταστρώθηκε *πρωτόβουλα* πρίν ἀκόμη παρθεῖ τό γράμμα μου, ὅπως πρωτόβουλα καταστρώθηκε κι' ἀπό μένα, πρίν πάρω τό γράμμα ἀπό τήν Πετρούπολη. Καί νά πού τώρα χοροπηδᾶμε ὁ ἕνας μπροστά στόν ἄλλον, σάν τούς ἀνθρώπους πού τυχαίνει στό δρόμο νά βρεθοῦν κατάφατσα καί δέν ξέρουν ποῦ πρέπει νά τραβήξουν, δεξιά ἤ ἀριστερά, γιά νά κάνουν τόπο στόν ἀντικρινό τους.

Τώρα ὅμως ἴσως νά ἔχει λυθεῖ πιά τό ζήτημα.

Σέ φιλῶ καί στέλνω τούς χαιρετισμούς μου σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὅπως κατάλαβα ἀπό τό γράμμα τῆς Μανιάσα *καί τά δυό* βιβλία (καί τό «Γιουριντίτσεσκι Βέστνικ», τεῦχος 12 τοῦ 1897 καί τό «Στατιστίτσεσκι Βρέμενικ») ἔχουν ἀγοραστεῖ κι' ἔτσι δέν χρειάζεται νά τά ἐπιστρέψω.

Ἡ ὑπόθεση τῆς Ν. Κ. προχωρεῖ ἄσχημα. Ἴσως χρειαστεῖ νά παρατήσει τίς ἐνέργειές της σχετικά μέ τό χρονικό ὅριο· τῆς ὑπόσχονται ὅμως ὅτι θά ἐγκριθεῖ ἡ αἴτησή της νά ἔρθει ἐδῶ.

Ἐσωκλείω ἕνα γράμμα γι' αὐτήν, γιατί ἴσως τώρα νά βρίσκεται ἤδη στή Μόσχα. Ἄν δέν εἶναι ἐκεῖ, νά τό στείλετε.

Στήν Μανιάσα

Στεῖλε μου, Μανιάσα, καί τά παρακάτω εἴδη:

1) Ἕνα μολύβι Hardmuth No 6 (ἡ Ἀνιούτα μοῦ εἶχε ἀγοράσει πέρσι ἕνα τέτιο μολύβι, πού μοῦ ἄρεσε πάρα πολύ, δυστυχῶς, ὅμως τόφαγε τό ψωμί του).

2) Ἕνα κουτάκι βουλοκέρι καί καμιά σφραγίδα γιά νά σφραγίζω τά γράμματα. (Ἄν δέν βρίσκεται στό σπίτι μας καμιά παλιά σφραγίδα, τότε ἤ νά ἀγοράσεις ἤ νά παραγγείλεις καμιά ἀπό τίς πιό φτηνές). Ἡ σφραγίδα δέν χρειάζεται νά ἔχει κανένα ὄνομα, οὔτε καί ἀρχικά γράμματα ἀκόμη· φτάνει νά ἔχει καμιά εἰκόνα ἤ κανένα σκίτσο, πού νά τό θυμᾶται κανείς εὔκολα καί νά τό ἀπεικονίζει σέ ἄλλους.

3) essuie-plume * καί τά δυό αὐτά εἴδη τά εἶχα, καί 4) ἕνα ψαλιδάκι ἀλλά, δυστυχῶς, τά ἔσπειρα κάπου στό δρόμο. Τώρα ἀντί γιά πεννοκαθαριστήρα χρησιμοποιῶ τίς κάτω ἄκρες τοῦ φράκου μου, πού τό ἔχω γεμίσει κιόλας μέ θαυμάσιους λεκέδες, καί ψαλίδι παίρνω ἀπό τό νοικοκύρη, αὐτό πού κουρεύει τά πρόβατα. Τό προσόν του εἶναι ὅτι προκαλεῖ πάντα τό γέλιο καί τήν εὐθυμία.

Au revoir **. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

43

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

1/ΙΙΙ. 98.

Ὅλο καί περιμένω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τήν εἴδηση ὅτι ὁ Μίτια ἀπολύθηκε, μά πέρασε τόσος καιρός καί τίποτε δέν φάνηκε.

Εἶμαι πολύ καλά στήν ὑγεία καί ζῶ ὅπως πρίν. Ὅπως φαίνεται, κοντεύει ἐπιτέλους νά τελειώσει καί ὁ χειμώνας. Ἐδῶ πέρα μᾶς ἔκανε πραγματικά νά τόν βαρεθοῦμε. Σήμερα καί χθές ὁ καιρός ἦταν ἐντελῶς πιά ἀνοιξιάτικος.

Ἐσωκλείω γράμμα γιά τήν Ν. Κ. σέ περίπτωση πού δέν ἔφυγε ἀκόμη· στό πίσω μέρος γράφω καί στόν Μάρκ γιά ζητήματα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στόν Μάρκ

Πῆρα ὁρισμένα νέα, πού μέ ἀναγκάζουν νά ἀλλάξω τό ἀρχικό σχέδιο σχετικά μέ τήν ἔκδοση στή Μόσχα ***. Ὁ πισάτελ μέ πληροφορεῖ ὅτι στή Μόσχα οἱ συνθῆκες τῆς λογοκρισίας εἶναι ἀνυπόφορες. Τό βιβλίο τοῦ Μπουλγκάκοφ (γιά τίς ἀγορές) τό κράτησαν στή λογοκρισία *ὁλόκληρο χ ρ ό ν ο !* Αὐτό εἶναι κάτι τό ἐντελῶς ἀπίστευτο! Ἄν εἶναι τά πράγματα ἔτσι, τότε ἀσφαλῶς οὔτε καί σκέψη μπορεῖ νά γίνει γιά τή Μόσχα. Πρέπει νά στραφεῖ ὅλη ἡ προσοχή στήν Πετρούπολη. Ὁ πισάτελ ἔχει τώρα πλήρη δυνατότητα νά τό ἐκδόσει,

* — πεννοκαθαριστήρας. *Ἡ Σύντ.*

** — Καλή ἀντάμωση. *Ἡ Σύντ.*

*** Πρόκειται γιά τήν ἔκδοση τῆς συλλογῆς «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». *Ἡ Σύντ.*

θέλει ὅμως, νά προβληθεῖ ὥς τό φθινόπωρο (χωρίς λόγο, κατά τή γνώμη μου). Γιά τά ἔξοδα πού θά χρειαστοῦν γιά τήν ἔκδοση, νομίζω ὅτι μπορεῖ νά γίνει «ἐσωτερικό δάνειο» ἀπό τήν μητέρα, ἀφοῦ τά ἔξοδα τῆς ἔκδοσης θά καλυφθοῦν ὁπωσδήποτε.

Αὐτό τό νέο μέ ἀναστάτωσε κυριολεκτικά καί δέν ἔχω πιά νά προτείνω τίποτε. Ἴσως συναντηθεῖτε μέ τήν Ν. Κ., μ' αὐτήν μιλεῖστε καί ἀποφασίστε. Νά «λυθεῖ» ἀπό δῶ σημαίνει νά γράφω καί νά ξαναγράφω συνέχεια καί ἄσκοπα, χωρίς νά ξέρω τίποτε, κάνοντας εἰκασίες κτλ.

Δικός Σας *Β. Οὐλ.*

Πιστεύω νά μήν χρειάστηκε μέχρι τώρα νά ἔχετε ἄσκοπες σκοτοῦρες γι' αὐτήν τήν ἀνεπιτυχή ὑπόθεση. (Ἡ Ν. Κ. γράφει ὅτι δέν ἔστειλε τά χειρόγραφα.) Θά περιμένω ἀπάντηση.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

44

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

8/III. 98.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, δέν πῆρα μοῦ φαίνεται κανένα γράμμα ἀπό σᾶς. Ἀπό δῶ βγάζω τό συμπέρασμα ὅτι ὁ Μίτια ἐξακολουθεῖ νά βρίσκεται στή φυλακή, κι' αὐτό εἶναι πολύ ληπηρό.

Δέν ξέρω πιά ἄν τό γράμμα μου αὐτό θά προφτάσει τήν Ν. Κ. στή Μόσχα. Ἄν τήν προφτάσει, στέλνω μ' αὐτό καί μιά ἀκόμη παραγγελία πού εἶχα ξεχάσει. Στεῖλτε μου ἕνα ἀπό τά σκάκια πού ἔχουμε: ἀνάμεσα στούς συντρόφους πού βρίσκονται στό Μινουσίνσκ ὑπάρχουν καί μερικοί πού παίζουν σκάκι, καί κάποτε πού ἔπαιξα μαζί τους εὐχαριστήθηκα πολύ καί θυμήθηκα τά περασμένα. Ἄδικα νόμιζα ὅτι ἡ Ἀνατολική Σιβηρία εἶναι τόσο πρωτόγονη χώρα, ὅπου δέν μπορεῖ νά σοῦ χρειαστεῖ τό σκάκι. Στήν Ἀνατολική Σιβηρία ὑπάρχουν τά πιό διαφορετικά μέρη.

Ζῶ ὅπως καί πρίν. Οἱ σύντροφοι ἀπό τό Τές μοῦ γράφουν ὅτι τῆς Ε. Ε. τῆς ἔκοψαν τό ἐπίδομα: «οἱ μητέρες δέν θεωροῦνται μέλη

τῆς οἰκογένειας» (καινούργια ἑρμηνεία!). Καί τοῦ Προμίνσκι τό ἐπίδομα τό περιέκοψαν ἀπό 31 ρούβλια σέ 19 ρούβλια τό μήνα. Ὁ Ἀνατόλι, ὕστερα ἀπό τόσα βάσανα, «ἀπόκτησε», ἐπιτέλους γυναίκα. Ὁ Γιούλι γράφει ἀπό τό Τουρουχάνσκ ὅτι περνάει ἀρκετά καλά. Εἶναι παιδί πού δέν ἀποθαρύνεται εὐτυχῶς.

Δικός σου *B. Οὐλ.*

Ἐσωκλείω γράμμα γιά τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα.

Μέ τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα σέ παρακαλῶ νά μοῦ στείλεις περισσότερα χρήματα: ἄν αὐτή ἔφυγε κιόλας, τότε στεῖλε τα στό ὄνομα τῆς Ἐλισ. Βασ. Μπορεῖ νά χρειαστεῖ νά κάνουμε ἀρκετά ἔξοδα καί ἰδιαίτερα ἄν ἀποφασίσουμε νά ὀργανώσουμε δικό μας νοικοκυριό, ὁπότε σκέπτομαι νά καταφύγω σέ σημαντική διόγκωση τοῦ χρέους μου καί σ' ἕνα καινούργιο ἐσωτερικό δάνειο. Τό φθινόπωρο ἴσως πάρω ἀπό τή μετάφραση ἀρκετά χρήματα γιά νά καλύψω τά χρέη μου — I believe more than five hundreds *.

Στήν Ἀνιούτα

Θά σέ παρακαλοῦσα νά μοῦ βρεῖς βοηθήματα γιά τήν ἀγγλική γλώσσα. Προσφέρθηκα νά δουλέψω ἐδῶ σέ μιά μετάφραση καί μοῦ ἔστειλαν ἕνα χοντρό βιβλίο τοῦ Webb [91]. Πολύ φοβᾶμαι μήπως κάνω λάθη.

Μοῦ χρειάζονται:

1) μιά γραμματική τῆς ἀγγλικῆς γλώσσας, ἰδιαίτερα συντακτικό καί κυρίως τό μέρος μέ τούς ἰδιωματισμούς τῆς γλώσσας. Ἄν ἡ Ν. Κ. ἔχει τό ἐγχειρίδιο τοῦ Νουρόκ (νομίζω ὅτι τό εἶχε, μόνο πού δέν ξέρω ἄν ἦταν δικό της), τότε στεῖλτε μου ἔστω γιά τό καλοκαίρι, ἄν ἐσένα, (ἤ στήν Μανιάσα) δέν σου χρειάζεται. Δέν ξέρω μόνο μήπως ὁ Νουρόκ δίνει λίγα γιά τό ζήτημα αὐτό. Ἄν ἦταν δυνατό νά βρεῖς ἕνα καλό βοήθημα γιά τήν ἀγγλική γλώσσα, θά ἦταν πολύ καλά.

2) Ἕνα λεξικό *γεωγραφικῶν* ὅρων, καί κυρίως ὀνομάτων. Ἡ μετάφραση καί ἀπόδοσή τους ἀπό τήν ἀγγλική γλώσσα εἶναι πολύ δύσκολο πράγμα καί πολύ φοβᾶμαι μήν κάνω λάθη. Δέν ξέρω, ὑπάρχουν ἄραγε κατάλληλα λεξικά; Ἄν στό «Βιβλίο γιά τά βιβλία» ἤ σέ κανένα ἄλλο εὑρετήριο ἤ κατάλογο δέν ὑπάρχουν σχετικές πληροφορίες, τότε δέν θά ἦταν δυνατό κατά κάποιο τρόπο νά τό ἐξακριβώ-

---

* — ὑπολογίζω πάνω ἀπό πεντακόσια. *Ἡ Σύντ.*

σεις αὐτό ἀπό ἄλλες πηγές; Βέβαια, ὅλα αὐτά πρέπει νά γίνουν μόνο, ἄν μπορεῖς εὐκαιριακά νά βρεῖς καί νά πάρεις τά βιβλία (ἀπό οἰκονομικά, δέν στενοχωριέμαι, γιατί ἡ ἀμοιβή δέν θά εἶναι μικρή, καί ἡ πρώτη προσπάθεια πρέπει νά γίνει ὅσο μπορεῖ πιό καλά), καί δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά ἀπασχοληθεῖς εἰδικά μ' αὐτό τό ζήτημα. Θά πάρω καί τή γερμανική μετάφραση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου κι' ἔτσι ὁπωσδήποτε θά τά βγάλω πέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Τί σκέπτεστε γιά τό καλοκαίρι; Θά ἀφήσουν τόν Μίτια νά πάει στό Κοκούσκινο; Σκέπτεστε νά μείνετε ἐκεῖ ἤ ὄχι;

'Απαίσια πόλη ἡ Μόσχα, ἔτσι δέν εἶναι; Ἡ παραμονή ἐκεῖ ἀπαίσια, ἡ ἔκδοση ἑνός βιβλίου γεμάτη ἀναποδιές, καί δέν ξέρω γιατί ἐπιμένετε νά μείνετε σ' αὐτή; Μά τήν ἀλήθεια, μέ κατάπληξη ἔμαθα ἀπό τόν Μάρκ ὅτι ἔχεις ἀντιρήσεις γιά τή μετακίνησή σας στήν Πετρούπολη.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

45

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14/III. 98.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 28/II. Δέν περίμενα νά γυρίσετε τόσο γρήγορα ἀπό τό Καζάν! Αὐτές τίς μέρες ἔτυχε νά πάρω ἀπό κεῖ, ἀπό τόν 'Αλεξάντρ 'Ιβάνοβιτς, γράμμα πού μέ ἔκανε νά ἐκπλαγῶ. Μοῦ γράφει ὅτι τώρα ἔπιασε δουλιά, ὅτι ὁ Νικολάι 'Ιβάνοβιτς εἶναι στήν Πετρούπολη, ὅτι μένουν στό Καζάν στό ἴδιο μέρος [92]. Πρέπει ὁπωσδήποτε νά καθήσω νά τοῦ ἀπαντήσω. Δέν ξέρω πῶς πάει ἡ ὑγεία του, ἀπό τό γράμμα του εἶναι δύσκολο νά βγάλω συμπέρασμα· ἄν ἡ κατάστασή του εἶναι ἡ ἴδια μέ πρίν, τότε θά δυσκολευτεῖ νά δουλεύει, καί ἡ ζωή εἶναι κι' αὐτή δύσκολη.

Ἄν τά βιβλία στέλνονται σιδηροδρομικά μέ τήν ταχεία, καί πληρώνεις ὅπως καί γιά τακτική ἁμαξοστοιχία, τότε ἀσφαλῶς καλύτερα εἶναι νά τά στείλετε σάν ἐμπόρευμα. Τό μόνο ζήτημα πού μπαίνει εἶναι πότε καί ποῦ νά τά στείλετε. Ἄν τά στέλνατε στό 'Ατσίνσκ, γιά νά τά πάρει ἀπό κεῖ μαζί της ἡ Ναντέζντα Κονσταντί-

νοβνα, θά ἦταν ριψοκίνδυνο: μπορεῖ τά βιβλία νά ἀργήσουν νά φτάσουν καί νά σκαλώσουν στό 'Ατσίνσκ. Μάλλον θά πρέπει νά τά στείλετε πάλι στό Κρασνογιάρσκ καί νά περιμένουμε καμιά εὐκαιρία. 'Εγώ τώρα ἴσως βρῶ πιό γρήγορα εὐκαιρία.

Σχετικά μέ τήν αἴτηση γιά τή μεταφορά μου ἀπό δῶ, γιά τήν ὥρα δέν τό σκέπτομαι. Τώρα ἀκόμη εἶναι, κατά τή γνώμη μου, πρόωρα. Θά περιμένω νά ἔρθει ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα καί τότε θά δοῦμε πῶς θά τακτοποιηθοῦμε ἐκεῖ. Δέν τῆς γράφω πιά σήμερα, γιατί ὑποθέτω ὅτι θά ἔχει φύγει ἤδη ἀπό τή Μόσχα, ὅταν αὐτό τό γράμμα μου θά φτάσει ἐκεῖ. Ἄν ὅμως, παρά τίς προσδοκίες μου, τό γράμμα μου τήν προλάβει ἐκεῖ, τότε πές της ὅτι πῆρα χθές τή γερμανική μετάφραση τοῦ Οὐέμπ (αὐτή μέ βοηθάει πάρα πολύ στή μετάφραση. Χωρίς αὐτή δέν θά τά ἔβγαζα πέρα) καί τό «Βέστνικ Φινάνσοφ».

Δέν ὑπάρχει λόγος νά ἀνησυχεῖς γιά τήν ὑγεία μου. Εἶμαι τώρα πολύ γερός.

Ὁ καιρός τώρα εἶναι καλός. Ὁ ἥλιος ἄρχισε νά ζεσταίνει σημαντικά, οἱ δρόμοι ἤδη ἄρχισαν νά χαλοῦν. Ὁ χειμώνας ὅμως ἐδῶ προβάλλει γερή ἀντίσταση καί θά περάσει πολύς καιρός ἀκόμη ὡσότου ζεστάνει γιά καλά.

Τό γράμμα αὐτό εἶναι πιθανό νά τό πάρεις κατά τήν 1η τοῦ 'Απρίλη ἤ λίγο νωρίτερα. Γι' αὐτό σοῦ στέλνω τίς εὐχές μου γιά τή μέρα τῆς βάπτισης καί γιά τήν ὀνομαστική σου γιορτή, τό ἴδιο καί στήν Μανιάσα. 'Ελπίζω ὅτι ὡς τό Πάσχα, ὁπωσδήποτε, θά ἀφήσουν ἐλεύθερο τόν Μίτια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

'Από τήν Μανιάσα πῆρα τή «Μοσκόβσκιγιε Βέντομοστι» [93] — στήν ἀρχή ἕνα φύλλο (δέν θυμᾶμαι ποιό), πού δέν εἶχε ἐνδιαφέροντα ἄρθρα. Ἔπειτα, πῆρα χθές 4 φύλλα (53-56), ὅπου διάβασα μερικά ἐνδιαφέροντα ἀρθράκια μέ συκοφαντίες ἐνάντια στούς μαρξιστές. Merci γι' αὐτά.

Στό κοντινό μέλλον, ἴσως σέ 3-4 ἑβδομάδες, ἄν ὄχι καί γρηγορότερα, πρέπει νά περιμένουμε τήν ἀνοιξιάτικη διακοπή τῶν συγκοινωνιῶν μέ τή Ρωσία: γιά δυό ἑβδομάδες, καί στή χειρότερη περίπτωση μπορεῖ καί γιά τρεῖς, ταχυδρομεῖο γιά τή Ρωσία καί ἀπό τή Ρωσία δέν θά λειτουργεῖ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

46

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

Στόν Μάρκ

28/III.

Πῆρα τό γράμμα Σας τῆς 10. III μέ τήν πληροφορία ὅτι πήρατε τά χειρόγραφα καί μέ διάφορα σχέδιά Σας.

Θά πήρατε ἀσφαλῶς τό γράμμα μου, στό ὁποῖο ἔγραφα ὅτι ἐγκατέλειψα τήν ἰδέα τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου στή Μόσχα (ἐκεῖνο τό γράμμα τό ἔγραψα *ἀμέσως* μόλις ἔμαθα ποιές εἶναι οἱ συνθῆκες λογοκρισίας στή Μόσχα) *.

Ἐννοεῖται, ἐφόσον οἱ συνθῆκες λογοκρισίας εἶναι τόσο ἀνυπόφορες, οὔτε καί σκέψη μποροῦμε νά κάνουμε γιά ἔκδοση τοῦ βιβλίου στή Μόσχα. Γιά ποιό λόγο νά διακινδυνεύσουμε ἕνα τόσο μεγάλο ποσό χρημάτων, ἔχοντας σάν προοπτική *(στήν καλύτερη περίπτωση)* μιά καθυστέρηση 1 — 1½ χρόνο; Πρέπει νά μαζέψετε τά χειρόγραφα, νά τά κάνετε ταχυδρομικό δεματάκι καί νά σταλοῦν πίσω στήν Πετρούπολη στόν πισάτελ, πού μάλιστα εἶναι τόσο εὐγενικός, πού ἀναλαμβάνει ὅλες τίς φροντίδες. Σχετικά μέ τά χρήματα νά τοῦ γράψετε ὅτι ἔχουμε· μόνο νά εἰδοποιήσει πόσα χρειάζονται καί μή χάνοντας καιρό, μόλις ἡ δουλιά τοῦ τό ἐπιτρέψει, νά καταπιαστεῖ γιά νά ἐκδοθεῖ τό φθινόπωρο.

Αὐτό εἶναι τό φινάλε μιᾶς δίμηνης ἀλληλογραφίας! Ἐλπίζω ὅτι τίποτε τό σοβαρό δέν ἔχετε κάνει ἀκόμη. Ἄν ἀγοράσατε χαρτί, μπορεῖτε νά τό στείλετε στήν Πετρούπολη, καί ἄν στό μεταξύ δόσατε ὑλικό γιά στοιχειοθέτηση, τότε πληρῶστε γιά τά τυπογραφικά φύλλα πού ἔχουν στοιχειοθετηθεῖ. Καλύτερα νά χάσουμε μερικές δεκάδες ρούβλια, παρά νά διακινδυνεύσουμε ἑκατοντάδες. Καί γιά τήν Πετρούπολη ὁ πισάτελ μιλάει μέ βεβαιότητα (καί δέν ἔχουμε κανέναν λόγο νά μήν τόν πιστέψουμε).

Ἄν βέβαια εἶχα ἔστω καί μιά ἀμυδρή εἰκόνα γιά τίς χάρες πού μᾶς ἐπιφυλλάσσει ἡ «πρωτεύουσα» καί ἡ λογοκρισία της, τότε οὔτε καί θά σκεπτόμουν κάν γιά τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου στή Μόσχα. Αὐτό ὅμως τό ἔμαθα ἀργά, μόνο ἀπό τό γράμμα τῆς Ν. Κ. ὕστερα ἀπό συνεννόηση μέ τόν πισάτελ.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. Δικός Σας *Β. Οὐλ.*

Τήν ἐργασία μου τή σταμάτησα ἐντελῶς **: εἶμαι ἀπασχολημένος μέ μιά μετάφραση καί ξοδεύω σ' αὐτήν πολύ χρόνο. Ὕστερα θά

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 82. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ.*

δοῦμε· τό πρόχειρο θά εἶναι γρήγορα ἕτοιμο, θά χρειαστεῖ ὅμως *ριζική* ἐπεξεργασία.

P. S. Μοῦ κάνει ἔκπληξη ὅτι Ἐσεῖς γράφετε ἔτσι, σάν νά θέλετε νά ἐκδοθεῖ στή Μόσχα;; Ἐσεῖς ὅμως ὁ ἴδιος τονίζετε ὅτι οἱ συνθῆκες λογοκρισίας εἶναι ἀνυπόφορες. Γιά ποιό λόγο νά τραβήξουμε σέ σίγουρη ἀποτυχία;;!

Γράφτηκε στίς 28 τοῦ Μάρτη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

47

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10/V. 98.

Ἐπιτέλους, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἦρθαν καί οἱ φιλοξενούμενοι [94]. Ἔφτασαν ἐδῶ στίς ἑφτά τοῦ Μάη τό βράδυ· ἀκριβῶς αὐτή τή μέρα ἐγώ εἶχα τήν ἀτυχή ἔμπνευση νά πάω γιά κυνήγι κι' ἔτσι δέν μέ βρῆκαν στό σπίτι. Βρῆκα πώς ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα δέν φαίνεται νά εἶναι καί τόσο καλά, κι' ἐδῶ θά χρειαστεῖ νά ἀσχοληθεῖ καλύτερα μέ τήν ὑγεία της. Ὅσο γιά μένα ἡ Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα, εἶπε: «Γιά δές πῶς πάχυνε!», ἐκτίμηση, ὅπως βλέπεις τέτια, πού οὔτε καί χρειάζεσαι καλύτερη.

Πολύ λυπηρό μόνο, πού δέν μοῦ ἔφεραν κανένα καλό νέο γιά τόν Μίτια.

Πῆρα τό γράμμα σου πού μοῦ ἔφεραν οἱ ἴδιες καί τό γράμμα σου τῆς 20/IV. Μεγάλο merci γιά τά πράγματα πού ἔστειλες. Γιά τά βιβλία πού πρόκειται νά ἔρθουν ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα συνεννοήθηκε στό Μινουσίνσκ καί ἐλπίζω νά τά πάρω γρήγορα καί χωρίς σκοτοῦρες. Ἴσως νά τά φέρω καί μόνος μου, γιατί σκέπτομαι νά πάω στήν «πόλη».

Σχετικά μέ τά ποταμόπλοια. Τήν Ν. Κ. τή μετάφεραν μόνο ὥς τό Σορόκινο (70 βέρστια ἀπό τό Μινουσίνσκ)· στό Κρασνογιάρσκ περίμεναν μιά ἑβδομάδα. Τά νερά εἶναι ἀκόμη ρηχά καί ἡ πλημμυρίδα θά ἀρχίσει κατά τά τέλη τοῦ Μάη μέ ἀρχές Ἰούνη. Ἀπό τό Μινουσίνσκ ὥς τό Σούσι εἶναι 55 βέρστια. Τά ποταμόπλοια ἐδῶ δέν κάνουν κανονικά δρομολόγια: πρόγραμμα δρομολογίων δέν ὑπάρχει, γενικά ὅμως μόλις σταθεροποιηθεῖ ἡ ποταμοπλοΐα, τά δρομολόγια τους θά εἶναι ἴσως λίγο πολύ κανονικά καί χωρίς ἔκτακτες

καθυστερήσεις. Θά ἤθελα πάρα πολύ νά μποροῦσες νά ἔρθεις ἐδῶ, — μόνο νά ἄφηναν τόν Μίτια ἐλεύθερο τό γρηγορότερο.

Ναί, ἡ Ἀνιούτα μέ ρωτοῦσε ποιόν θά προσκαλέσω στό γάμο: σᾶς προσκαλῶ ὅλους, μόνο πού δέν ξέρω, ἄν εἶναι καλύτερα νά στείλω τήν πρόσκληση τηλεγραφικά!! Ὅπως ξέρεις, στήν Ν. Κ. ἔβαλαν ἕνα κωμικοτραγικό ὅρο: ἄν δέν παντρευτεῖ *ἀμέσως* (sic!), θά πρέπει νά φύγει πίσω στήν Οὐφά. Δέν ἔχω καμιά διάθεση νά ἀφήσω νά γίνει ἕνα τέτιο πράγμα, καί γι' αὐτό ἀρχίζουμε ἀπό τώρα κιόλας τίς «ἐνέργειες» (κυρίως μέ τήν ὑποβολή αἴτησης γιά νά δοθοῦν τά ντοκουμέντα, πού χωρίς αὐτά δέν μπορεῖ νά γίνει ἡ στέψη), γιά νά προλάβουμε νά γίνει ἡ στέψη πρίν ἀρχίσει ἡ περίοδος τῆς νηστείας (*πρίν* τή νηστεία γιά τή γιορτή τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου): μποροῦμε ὅμως, παρόλα αὐτά, νά ἐλπίζουμε ὅτι οἱ αὐστηροί ἐκπρόσωποι τῶν ἀρχῶν θά κρίνουν αὐτό ἀρκετό γιά τή «γρήγορη» τέλεση τοῦ γάμου;! Προσκαλῶ κι' αὐτούς πού βρίσκονται στό Τές (μοῦ γράφουν κιόλας οἱ ἴδιοι ὅτι πραγματικά θά μοῦ χρειαστοῦν καί μάρτυρες) καί ἐλπίζω νά τούς ἀφήσουν.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Νά, παραλίγο νά ξεχάσω. Ἡ Νάντια μοῦ εἶπε ὅτι μοῦ στάλθηκαν ὁρισμένα φιλοσοφικά βιβλία καί ὅτι αὐτά πέρασαν ἀπό δῶ πρός τό Ἰρκούτσκ. Πῶς ἔγινε καί δέν ἔμαθα *ποτέ* γι' αὐτό τό ζήτημα;; Μήπως χάθηκε κανένα γράμμα; Θά παρακαλέσω τήν Ἀνιούτα νά ξεκαθαρίσει τί συμβαίνει.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

48

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/V. 98.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα τῆς Μανιάσα τῆς 1. V.

Τά βιβλία ἀκόμη δέν τά πῆρα, ἐλπίζω ὅμως νά τά πάρω γρήγορα. Ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα στό Μινουσίνσκ συζήτησε διεξοδικά γι' αὐτό τό ζήτημα.

Μάλλον δέν ὑπάρχει λόγος νά μέ γράψετε συνδρομητή σέ ἐφημερίδα: ἐλπίζω νά παίρνω ἀπό τό Τές τή «Σίν 'Οτέτσεστβα».

'Εδῶ ὁ καιρός ἐξακολουθεῖ νά εἶναι ἀπαίσιος: ὅλο βροχές κι' ἀέρας. Μέ κανένα τρόπο δέν λέει νά στρώσει ἡ ἄνοιξη.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Ἔγραψα καλά τή διεύθυνση;

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

49

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/VI. 98.

Προχθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό μακροσκελές γράμμα σου τῆς 20. V. Merci γι' αὐτό. Τήν περασμένη φορά ξέχασα νά σοῦ γράψω ὅτι τήν κάσα μέ τά βιβλία τήν πῆρα στό Μινούς καί τήν ἔφερα ἐδῶ [95].

Δέν μπορῶ νά καταλάβω, πῶς ἔγινε καί δέν πήρατε τόσο καιρό γράμμα μου· ἐγώ πιά «ἀπό ἀμνημόνευτα χρόνια» συνηθίζω νά σοῦ γράφω κάθε Κυριακή.

Ἡ ὑπόθεση τοῦ γάμου μας κάπως τραβάει σέ μάκρος. Τήν αἴτηση γιά τήν ἔκδοση τῶν ἀπαραίτητων ντοκουμέντων τήν ὑπόβαλα πρίν ἕνα μήνα περίπου καί πῆγα καί ὁ ἴδιος στό Μινούς γιά νά μάθω ἀπό τόν ὑποδιοικητή τῆς χωροφυλακῆς τίς αἰτίες τῆς ἀργοπορίας. 'Αποδείχτηκε (σιβηριακή «τάξη» πραγμάτων!) ὅτι στό Μινούς *ὥς τώρα* δέν ὑπάρχει φάκελλος δικός μου, ἄν καί βρίσκομαι ἤδη δεύτερο χρόνο ἐξορία!! (Φάκελλος εἶναι τό ἔγγραφο γιά τόν ἐξόριστο· χωρίς αὐτό τό ἔγγραφο ὁ ὑποδιοικητής τῆς χωροφυλακῆς δέν ξέρει τίποτε γιά μένα καί δέν μπορεῖ νά δόσει πιστοποιητικό). Θά χρειαστεῖ νά ζητήσει νά τοῦ τόν στείλουν ἀπό τό Κρασνογιάρσκ, ἀπό τή διεύθυνση τῶν φυλακῶν, φοβᾶμαι ὅτι ὁ ὑποδιοικητής καί σ' αὐτό τό ζήτημα θά ἀργήσει. Πάντως πρίν τόν 'Ιούλη ὁ γάμος τώρα

δέν μπορεῖ νά γίνει *. Παρακάλεσα τόν ὑποδιοικητή νά ἐπιτρέψει νά ἔρθουν στό γάμο μου αὐτοί πού βρίσκονται στό Τές, ἀρνήθηκε κατηγορηματικά μέ τή δικαιολογία ὅτι τό Μάρτη αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἕνας πολιτικός ἐξόριστος ἀπό τό Μινούς (ὁ Ράιτσιν) πῆρε ἄδεια γιά νά πάει σ' ἕνα χωριό κι' ἔγινε ἄφαντος... Τά ἐπιχειρήματά μου, ὅτι δέν ὑπάρχει κανένας λόγος νά φοβᾶται πώς θά γίνουν ἄφαντοι αὐτοί ἀπό τό Τές, δέν ἐπέδρασαν.

Τούς συντρόφους πού βρίσκονται στό Τές τούς ἐπέτρεψαν νά μείνουν ἐκεῖ ὥς τό φθινόπωρο, καί ὕστερα πρόκειται νά μετακινηθοῦν στό Μινούς.

Γιά τήν ποταμοπλοΐα στόν Γενισέι, νομίζω ἤδη σοῦ ἔγραψα. Τό φούσκωμα τοῦ ποταμιοῦ συνεχίζεται: τώρα μάλιστα ἡ στάθμη ἀνεβαίνει· κάνει μεγάλη ζέστη καί ἴσως στά βουνά τῆς Ταϊγκά νά λιώνει τό χιόνι. Δρομολόγια γιά τά ποταμόπλοια (πού εἶναι ὅλα ρυμουλκά) ἐδῶ δέν ὑπάρχουν· ἀπό τό Κρασνογιάρσκ ὥς τό Μινουσίνσκ τό ποταμόπλοιο κάνει δυό μέρες καί κάποτε περισσότερο. Ἀπό τό Μινούς ὥς τό Σούσι εἶναι 55 βέρστια μέ τό ἔλκηθρο. Ἄν ἀφήσουν τόν Μίτια καί ἀποφασίσει νά ἔρθει σέ μᾶς, ἐλπίζω νά μοῦ στείλεις τηλεγράφημα. Ἡ Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα ἐκφράζει φόβους μήπως τό ταξίδι σέ κουράσει πάρα πολύ. Ἄν θά μποροῦσες νά ταξιδεύεις δεύτερη θέση μέ τό τραῖνο, τότε νομίζω ὅτι τό ταξίδι δέν θά εἶναι πολύ κουραστικό.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Περιμένω ἀνυπόμονα γράμμα ἀπό τήν Ἀνιούτα. Μήπως πῆρε τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιϊ»;

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

50

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14/VI. 98.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γραμματάκι τῆς Μανιάσα τῆς 30. V. Merci σ' αὐτήν γι' αὐτό. Γιατί ὅμως δέν γράφει οὔτε

* Ὁ γάμος τοῦ Β. Ι. Λένιν καί τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἔγινε στίς 10 τοῦ Ἰούλη 1898. *Ἡ Σύντ.*

μιά λέξη γιά τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιι» πού τῆς ἔστειλα στίς 14. V.; Ἔλαβα τό βιβλίο αὐτό; (τῆς τό ἔστειλα ἔπειτα ἀπό παράκληση τῆς Ἀνιούτα· ἡ Μανιάσα μοῦ γράφει ὅτι πήρατε τά γράμματά μου τῆς 10 καί τῆς 17. V.).

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Ἡ Νάντια, φαίνεται, σήμερα γράφει ἡ ἴδια.

Τώρα ἔχουμε πραγματικό καλοκαίρι. Κάνει ἐξαιρετική ζέστη. Ἡ Ε. Β. τήν ὑποφέρει πολύ δύσκολα. Ἐγώ καί ἡ Νάντια ἀρχίσαμε νά κολυμπᾶμε καί ὀργανώσαμε καλοκαιριάτικο πρόγραμμα ζωῆς.

Τά νέα μας εἶναι λίγα, καί αὐτά ἄσχημα. Στό Τές τρελλάθηκε ὁ σύντροφος Ἐφίμοφ (ἐργάτης ἀπό τό Αἰκατερινοσλάβ — ἔπαθε μανία καταδίωξης) καί ὁ Γκλέμπ τόν μετέφερε στό νοσοκομεῖο. Στό Τουρουχάνσκ συνέβη στόν Γιούλι μιά πολύ δυσάρεστη «ἱστορία»: ἕνας ἀπό τούς ἐξόριστους (σκανδαλοποιός) ξεσήκωσε ἐνάντιά του τρομερά παράλογες κατηγορίες, ἀκολούθησε ρήξη, ἔφτασαν στό χωρισμό. Ὁ Γιούλι ζεῖ τώρα μόνος του, ἀρώστησε, τά νεῦρα του ξεχαρβαλώθηκαν, δέν μπορεῖ νά δουλέψει. Νά μᾶς φυλάει ὁ θεός ἀπό τίς «παροικίες τῶν ἐξορίστων»! καί ἀπό τίς «ἱστορίες» τῆς ἐξορίας! Ὁ Γιούλι παρακαλεῖ τόν πατέρα του νά φροντίσει γιά τή μεταφορά του σ' ἕνα ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος.

Ἐγώ εἶμαι πολύ καλά στήν ὑγεία. (Τό ἴδιο καί ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β.) Τελειώνω τή μετάφραση, κι' ὕστερα θά καταπιαστῶ καί πάλι μέ τήν ἐργασία μου [96]. Γιά τή συλλογή τῶν ἄρθρων μοῦ ἔγραψαν ὅτι πρόκειται νά τυπωθεῖ γρήγορα.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Δουλεύει ὁ Μίτια; Θά ἔπρεπε νά ἀσχοληθεῖ μέ κάτι τό συστηματικό, γιατί μόνο μέ τό νά «διαβάζει» γενικά, εἶναι λίγο τό ὄφελος.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἄν δοθεῖ εὐκαιρία γιά ἐδῶ, ἄς μοῦ στείλει ἡ Μανιάσα ἀπό τά βιβλία μου:

1) *Μποροβικόβσκι.* «Ἀστικό δίκαιο» (τόμ. Χ, μέρος 1).

2) «Κανονισμός ἀστικῆς δικονομίας» (σχῆμα τσέπης).

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

1895

51

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

15/VII. 98.

Πῆρα χθές τό γράμμα σου τῆς 27. VI.

Σχετικά μέ τόν Ν. Ε. πῆρα χθές τό γράμμα τοῦ γιατροῦ. Ὁ Ν. Ε. ἔθεσε τέρμα στή ζωή του μέ μιά σφαίρα περιστρόφου. Στίς 23. VI. ἔγινε ἡ κηδεία του. Ἄφησε γράμμα γιά τόν Γκλέμπ, καί ἀκόμη τά χειρόγραφα, καί σέ μένα παράγγειλε νά μοῦ μεταβιβάσουν ὅτι πεθαίνει «μέ πλήρη καί ἀπεριόριστη πίστη στή ζωή, καί ὄχι γιατί ἀπογοητεύτηκε».

Δέν περίμενα νά ἔχει τόσο θλιβερό τέλος. Πιθανότατα αὐτή ἡ «ἱστορία» τῆς ἐξορίας πού δημιουργήθηκε ἐνάντιά του ἀπό ἕναν σκανδαλοποιό ἐπέδρασε τρομερά ἐπάνω του.

Νομίζω πώς σᾶς ἔχω ξαναγράψει ὅτι ἀπό τή Βίλνα ἔστειλαν στό ὄνομά μου μιά κάσα μέ βιβλία (ἀκόμη δέν τήν πῆρα). Μήπως εἶναι τά ἴδια βιβλία πού ταξίδεψαν στό Ἰρκούτσκ; Ὅταν τά πάρω, θά σᾶς εἰδοποιήσω. Πάντως ἡ ἀνωμαλία αὐτή μέ τά δικά μου βιβλία μέ στενοχωρεῖ πολύ λιγότερο (ἔχω ἀρκετά βιβλία) ἀπ' ὅ,τι ἡ ἀνωμαλία μέ τό βιβλίο τῆς βιβλιοθήκης (γιά τό ὁποῖο μοῦ γράφεις ὅτι θά τό ἐπιστρέψεις αὐτές τίς μέρες). Καθόλου δέν περίμενα πιά νά γίνει μιά τόσο ὑπερβολική καθυστέρηση!! Δηλαδή, ὅλες οἱ προσπάθειές μας νά ὀργανώσουμε τή δουλιά ἔτσι, πού νά μήν παρουσιάζεται καθυστέρηση καί τά βιβλία νά κάνουν τόν κύκλο τους σέ 1½ μήνα καί ὄχι σέ ½ χρόνο, πῆγαν στόν ἀέρα;!! Αὐτό θά ἦταν πάρα πολύ λυπηρό, πολύ περισσότερο πού ἔπειτα ἀπό τήν ἀναχώρηση τῆς Ν. Κ. ὅλες μου οἱ ἐλπίδες γιά τίς βιβλιοθῆκες τῆς Πετρούπολης κατάρευσαν ὁριστικά. Σκέφτηκα ἀκόμη νά σοῦ ζητήσω, ἄν θά κατόρθωνες νά δεῖς ἐσύ ἡ ἴδια τόν βιβλιοθηκάριο, γιά νά συνεννοηθεῖς μαζί του γιά τούς ἀκριβεῖς ὅρους ἀποστολῆς καί ἐπιστροφῆς τῶν βιβλίων, τίς τακτικές σχέσεις κτλ. Θά ἔλεγε κανείς ὅτι αὐτό δέν εἶναι καί τόσο περίπλοκο πράγμα, νά ὅμως πού 1½ χρόνο δέν γίνεται ἀπολύτως τίποτε. Σκέπτομαι ἀκόμη νά τά παρατήσω ὅλα: δέν εἶναι ἀστεῖο νά τά βάλεις μέ τίς «μεγάλες ἀποστάσεις».

Μοῦ προκάλεσε μεγάλη ἔκπληξη ὅτι δέν πῆρες τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιι». Θά ἦταν κρίμα ἄν χανόταν, γιατί εἶναι περιοδικό σοβαρό καί ἀρκετά ἀκριβό· ἐπιπλέον χάνει τή συνέχειά του τό περιο-

δικό. Τό ἔστειλα μέ συστημένο δεματάκι στίς 15. V στό ὄνομα τῆς «Μαρίας Οὐλιάνοβα». Τήν ἀπόδειξη τήν ἔχω σώα. Μήπως ἔγινε κανένα λάθος στή διεύθυνση; (δέν ἀποκλείεται νά ἔγραψα τήν παλιά διεύθυνση στή Σομπάτσαγια Πλοσιάτκα). Συγκέντρωσε, σέ παρακαλῶ, κάθε δυνατή πληροφορία καί πληροφόρησέ με. Θά παρουσιάσω τήν ἀπόδειξη στό ταχυδρομεῖο γιά νά πάρω ἀποζημίωση γιά τήν ἀπώλειά του. — Ἐγώ *πάντα* στά γράμματα γράφω γιά τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων. Γι' αὐτό, ἄν δέν ἔπαιρνα ἕνα βιβλίο, τότε θά περιμένατε εἰδοποίηση ἀμέσως γι' αὐτό. Βγαίνει λοιπόν τό συμπέρασμα πώς θά χάθηκε ἀκόμη ἕνα γράμμα μου.

Ὁ Σεργκέι Ἰβάνοβιτς μοῦ ἔγραψε ὅτι δέχεται μέ εὐχαρίστηση τή θέση τοῦ γιατροῦ στό Στρέντνιε-Κολίμσκ. Νομίζω ὅτι ἔχει δίκιο. Εἶναι καλύτερα νά ἔχεις κάποια δουλιά: χωρίς αὐτή στήν ἐξορία χάνεσαι. Ἐνῶ μέ 2½ χιλιάδες μπορεῖς ἀσφαλῶς νά ζήσεις ἐκεῖ ὑποφερτά.

Μαζί μέ τήν Νάντια καθαρογράφουμε τώρα τή μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Webb. Ὅπως εἶχε συμφωνηθεῖ στά μέσα τοῦ Αὐγούστου πρέπει νά τό παραδόσουμε στό ταχυδρομεῖο. Πολύ βαρέθηκα αὐτή τήν ἀντιγραφή (στόν καθένα μας ἀναλογοῦν 1000 περίπου σελίδες γραφῆς). Ἡ μετάφραση ὅμως εἶχε ἐνδιαφέρον, γιατί εἶναι βιβλίο πάρα πολύ ἐμπεριστατωμένο.

Χθές ἦρθε (ἀπό τό Κρασνογιάρσκ) γράμμα ἀπό τήν Ἀπολλινάρια Ἀλεξάντροβνα πρός τήν Νάντια. Τῆς καθόρισαν τό χωριό Καζατσίνσκογε (τῆς περιοχῆς Γενισέισκ, 100 βέρστια μακριά ἀπό τό Γενισέισκ, στόν ποταμό Γενισέι). Ἐκεῖ εἶναι ἀρκετοί πολιτικοί ἐξόριστοι: ὁ Λεπεσίνσκι, ὁ Λίνγκλινγκ, ὁ Ροστκόβσκι, ἡ Γκριγκόριεβα. Ἡ Ἀπ. Ἀλ. ἔμεινε στό Κρασνογιάρσκ 1½ ἑβδομάδα καί τώρα ἀσφαλῶς θά βρίσκεται στό δρόμο τοῦ προορισμοῦ της.

Πότε ἐπιτέλους θά ἀφήσουν ἐλεύθερο τόν Μίτια; Νά σοῦ πῶ, δέν πίστευα νά σκαρώσουν γιά ἕνα μικροπράγμα μιά τέτια ἱστορία. Καί ποῦ θά πάει, ὅταν τόν ἀφήσουν ἐλεύθερο;

Φιλῶ τήν μητέρα καί χαιρετῶ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Θά πᾶς μήπως μέ τόν Μάρκ στόν Καύκασο ἤ ὄχι;

Χάρηκα πολύ, μαθαίνοντας ὅτι ἔστειλες στόν écrivain χρήματα γιά τήν ἔκδοση. Merci μεγάλο γι' αὐτό. Θά περιμένω τώρα τά γεγονότα. Μέ τήν εὐκαιρία: γράψε, σέ παρακαλῶ, νά κρατήσουν γιά τόν συγγραφέα 25 ἀντίτυπα: θά τά στείλω στούς συντρόφους καί

στούς γνωστούς μου. Όταν τά πάρεις, στεῖλτε μου ἀμέσως 12-15· τότε θά γράψω ποῦ πρέπει νά στείλεις τά ὑπόλοιπα.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

52

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/VIII. 98.

Αὐτές τίς μέρες, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα σου τῆς 15. VII.

Ἐλπίζω αὐτό τό γράμμα μου νά βρεῖ πιά τόν Μίτια ἐλεύθερο. Ἔχουν ὑποσχεθεῖ τόσες φορές ὅτι θά τόν ἀφήσουν, πού εἶναι πιθανό τό φθινόπωρο νά ἐκπληρώσουν πιά τήν ὑπόσχεσή τους. Πάει πολύς καιρός τώρα πού συνεχίζονται οἱ ἀνακρίσεις γιά τήν ὑπόθεσή του!

Τό σχέδιο τῆς Μανιάσα νά πάει στίς Βρυξέλλες τό βρίσκω πολύ καλό. Ἴσως ἐκεῖ νά μπορέσει νά σπουδάσει καλύτερα, παρά στήν Ἐλβετία. Μέ τή γαλλική γλώσσα ἴσως τά καταφέρει γρήγορα. Ἀπό ἄποψη κλίματος ἐκεῖ, λένε, εἶναι καλά. Ἡ Νάντια ἔχει ἕναν γνωστό *, πού ἔζησε πέντε χρόνια στό Βέλγιο καί ἑτοιμάζεται νά πάει ἀπό τή Ρωσία πάλι ἐκεῖ (στή Λιέγη). Εἶναι παντρεμένος μέ μιά στενή φίλη τῆς Νάντιας. Ἡ Νάντια γράφει σήμερα σ' αὐτήν καί τήν παρακαλεῖ νά στείλει στήν Μανιάσα (στό Ποντόλσκ) ὅλες τίς πληροφορίες καί τίς διευθύνσεις πού θά μπορεῖ νά τῆς εἶναι χρήσιμες.

Ἐφόσον ὁ καθαριστής τῆς παλιᾶς σας κατοικίας λέει ὅτι ὁ ταχυδρομικός διανομέας ἔφερε ἐκεῖ τό Μάη «κάποιο κίτρινο βιβλίο», εἶναι ὁλοφάνερο ὅτι αὐτό ἦταν τό «Βοπρόσι Φιλοσόφιι», πού σᾶς εἶχα στείλει. Ἑπομένως, μποροῦμε νά ἐλπίζουμε ὅτι τό περιοδικό δέν χάθηκε καί ὅτι θά μπορέσετε νά τό πάρετε. Θά περιμένω ἀκόμη μιά ἑβδομάδα τί θά μάθει ὁ Μάρκ γι' αὐτό στήν ὑπηρεσία καί τότε θά ὑποβάλω δήλωση γιά τήν ἀπώλειά του.

---

* Γιά συνωμοτικούς λόγους οἱ οἰκεῖοι τοῦ Β. Ι. Λένιν ἔσβησαν ἀπό τό γράμμα τό ὄνομα καί τό ἐπίθετο τοῦ «γνωστοῦ» καί τῆς «φίλης». Πρόκειται γιά τόν Ν. Λ. Μεστσεριακόφ καί τή γυναίκα του Α. Ι. Μεστσεριακόβα (Τσετσούρινα). *Ἡ Σύντ.*

Χάρηκα πολύ πού ἡ Ἀνιούτα θέλει νά εἰδοποιήσει ὅλους νά μή στέλνουν τίποτε στό ὄνομα τῆς Σ. Μ. [97]. Αὐτή ἡ ἀνόητη πῆρε πρόσφατα πάλι κάτι γιά μένα καί ξεκινώντας ἀπ' αὐτό θέλει νά δημιουργήσει ὁλόκληρη «ἱστορία»... Ἐγώ, βέβαια, δέν δίνω σημασία σ' αὐτές τίς ἀνόητες πράξεις (πού ἴσως προκλήθηκαν ἀπό τή φιλονικία μας μέ τά πρόσωπα τοῦ Μινουσίνσκ) καί τά βιβλία πού στάλθηκαν σ' αὐτήν θά τά πάρω. Θά ἦταν ὅμως πιό εὐχάριστο νά μήν τά ἔπαιρνα. Ἄν δέν εἰδοποιήθηκαν ὅλοι, τότε ἡ Ἀνιούτα ἄς γράψει καί στούς ὑπόλοιπους. Αὐτές τίς μέρες πῆρα ἕνα μέρος ἀπό τά βιβλία (τά περισσότερα φιλοσοφικά) πού ἀγόρασε ἡ Ἀνιούτα γιά μένα. Τά βιβλία πού τώρα πάρθηκαν γιά μένα βρίσκονται στό Μινουσίνσκ· τό περιεχόμενό τους ἀποτελεῖ συνέχεια τῶν φιλοσοφικῶν βιβλίων.

Ἀνάμεσα σ' αὐτά τά βιβλία ὑπάρχουν καί τά παρακάτω, νομίζω τῆς Ἀνιούτας: *Bädeker,* «Suisse» · καί «*Jahrbuch* des Unterrichtswesens in der Schweiz», 1892, 1893 καί 1894 (3 τόμοι). Ἄς μέ εἰδοποιήσει ἡ Ἄνια τί πρέπει νά κάνω. Ἄν θέλει νά τῆς τά στείλω, νά τά στείλω ἀμέσως ἤ τό φθινόπωρο (ὅταν σκεπτόμαστε νά στείλουμε σιδηροδρομικά ἕνα κασόνι μέ βιβλία).

Στήν Ἀπολλινάρια Ἀλεξάντροβνα Γιακούμποβα* καθορίστηκε (νομίζω ὅτι σοῦ ξανάγραψα γι' αὐτό) τό χωριό Καζάτσινσκογε τοῦ νομοῦ Γενισέισκ, στόν ποταμό Γενισέι, στόν ταχυδρομικό δρόμο, 100 χιλιόμετρα ἤ κάπως περισσότερο ἀπό τό Γενισέισκ. Ἐκεῖ ἀνάμεσα στούς πολιτικούς ἐξόριστους εἶναι ὁ Λίνγκλινγκ, ὁ Ροστκόβσκι καί ἄλλοι. Ἀπό κεῖ δέν μᾶς ἔγραψε ἀκόμη.

Αὐτοί τοῦ Τές σκέπτονται νά μετακομίσουν κατά τά μέσα Αὐγούστου.

Ἀπό τό Βερχολένσκ πῆρα λεπτομερές γράμμα τοῦ γιατροῦ, ὅπου περιγράφει τό θάνατο τοῦ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ, ἐπιστρέφει τό γράμμα τῆς Ἄνιας, πού εἶχε σταλεῖ στόν Ν. Ε. καί πού ἔφτασε ὅμως ἐκεῖ ὕστερα ἀπό τό θάνατό του, (ὁ γιατρός δέν ξέρει τίνος εἶναι τό γράμμα αὐτό) καί μέ ρωτάει τί νά κάνει τά 25 ρούβλια. (Αὐτοί ἐκεῖ μαζεύουν χρήματα γιά νά στήσουν μνημεῖο.) Οἱ ἴδιοι ἐπίσης (δηλαδή οἱ σύντροφοι πού βρίσκονται στό Βερχολένσκ) ἀναλαμβάνουν νά ἐξοφλήσουν καί τά χρέη τοῦ Ν. Ε. (80 ρούβλια περίπου).

Ὁ γιατρός γράφει ὅτι πολύ θλιβερά ἐπέδρασε στόν Ν. Ε. ἡ ἱστορία μέ τίς ποταπές κατηγορίες γιά χρηματικά ζητήματα, πού ἀνακίνησε ἐνάντιά του κάποιος παλιάνθρωπος (πολιτικός ἐξόριστος

* Γιά συνωμοτικούς λόγους οἱ οἰκεῖοι τοῦ Β. Ι. Λένιν ἔσβησαν ἀπό τό γράμμα τό ὄνομα καί τό ἐπίθετο τῆς Α. Α. Γιακουμπόβα. *Ἡ Σύντ.*

κι' αὐτός), ὅτι ὕστερα ἀπ' αὐτό ὁ Ν. Ε. ἀποφάσισε νά μή δέχεται ἀπό κανέναν *κανενός εἴδους* ἐνίσχυση (καί οἱ ἀποφάσεις του ἦταν σταθερές), ὅτι ἀπ' αὐτό τό λόγο ὑπόφερε τίς πιό μεγάλες στερήσεις, δέν μποροῦσε νά δουλέψει, καί κατά τά λεγόμενά του, «ὅταν πείστηκε ὅτι δέν μπορεῖ νά δουλέψει, ἀποφάσισε νά μή ζήσει»... Ὕστερα ἀπό τό θάνατό του ἦρθε στό Βερχολένσκ τηλεγράφημα ὅτι στήν Μαρία Γκερμάνοβνα * ἐπέτρεψαν νά πάει κοντά του...

Σέ φιλῶ καί δόσε χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Στόν Μάρκ εὔχομαι νά ταξιδέψει πιό εὐχάριστα καί νά ξεκουραστεῖ.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια σέ χαιρετοῦν.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

53

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

16/VIII.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα τῆς Ἀνιούτα τῆς 30. VII. Τό πῆρα τή Δευτέρα, στίς 10. VIII, στό Μινούς, ὅπου εἶχα πάει γιά θεραπεία τῶν δοντιῶν [98]. Ἦταν μεγάλη ἡ ἔκπληξη, ὅταν πῆρα αὐτό τό γράμμα πού, ὅπως φάνηκε, στάλθηκε μέ τήν ταχεία. Ἐξάλλου, λόγω τῆς διαβίβασης τῶν ἐπιστολῶν ἀπ' αὐτή τήν ταχεία ἁμαξοστοιχία στήν τακτική, προκαλεῖται ἀπώλεια χρόνου: τήν Τρίτη, στίς 11. VIII, μέ τακτική ἁμαξοστοιχία πῆρα ἐφημερίδα ἀπό τή Μόσχα τῆς 29. VII μέ τό κοινό τραῖνο, ἐνῶ τό γράμμα μέ τήν ταχεία εἶχε ἡμερομηνία 30. VII — ἑπομένως, ὄχι καί πολύ γρηγορότερα.

Ἀπό δῶ ὅμως δέν μπορῶ νά στέλνω μέ τήν ταχεία ἁμαξοστοιχία, γιατί γι' αὐτό χρειάζεται νά ἔχω γνωστούς στό Ὄμπ [99] καί νά στέλνω ἐκεῖ τό γράμμα γιά νά τό ρίχνουν στό γραμματοκιβώτιο τῆς ταχείας ἁμαξοστοιχίας.

---

* Πρόκειται γιά τήν Μ. Γκ. Γκοπφενχάους. *Ἡ Σύντ.*

Ἐξάλλου, κάνετε ἀκόμη μιά δοκιμή ἀποστολῆς μέ τήν ταχεία ἀμαξοστοιχία: νά δοῦμε πότε θά ἔρθει τό γράμμα.

Σήμερα στέλνω στήν Πετρούπολη τή μετάφραση τοῦ Οὐέμπ. Τούς ἔγραψα νά στείλουν σέ σᾶς τήν ἀμοιβή γιά τή μετάφραση: ἄν ὁ écrivain δέν ξέρει τή διεύθυνσή σας, τότε στεῖλτε την νά τήν ξέρει.

Σχετικά μέ τή συλλογή τῶν ἄρθρων μου θά μποροῦσε νά ἔχουμε ἤδη νέα, ὅμως δέν ὑπάρχουν, καί ἐγώ καί ἡ Νάντια σκεπτόμαστε μήπως πρόκειται γιά κανένα φιάσκο...

Κατά τή γνώμη μου, ἡ Μανιάσα διστάζει ἀδικαιολόγητα. Θά ἦταν ὠφέλιμο γι' αὐτήν νά ζεῖ καί νά σπουδάζει στό ἐξωτερικό σέ μιά ἀπό τίς πρωτεύουσες, καί τό Βέλγιο θά ἦταν ἰδιαίτερα κατάλληλο γιά νά σπουδάσει. Σέ ποιά εἰδικότητα θά ἤθελε νά φοιτήσει;

Νά λοιπόν πού δέν ἀνάβαλα χωρίς λόγο τήν ὑποβολή τῆς δήλωσης γιά τήν ἀπώλεια τοῦ «Βοπρόσι»: ἀποδείχτηκε ὅτι αὐτό δέν χάθηκε, ἄν καί ἄργησε τόσο πολύ, πού ἡ ἀποστολή του ἔχασε κάθε νόημα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στήν 'Ανιούτα

Μέ τό σημερινό ταχυδρομεῖο, 'Ανιούτα, σοῦ στέλνω μέ συστημένο δεματάκι τό *Negri,* τῆς Tempeste καί τόν κατάλογο πού ζήτησες. Ἡ διεύθυνσή μου εἶναι ἡ ἴδια, εἶναι καί στό γράμμα αὐτό. Πληροφόρησέ με γιά τήν παραλαβή.

Μαζί μέ τό γράμμα σου πῆρα ἀπό τό 'Αρχάνγκελσκ τήν εἴδηση ὅτι ἡ Μ. Γκ. αὐτοκτόνησε κι' αὐτή (στίς 18. VII), ἀφοῦ πῆρε στίς 16. VII. τήν εἴδηση γιά τό θάνατο τοῦ Ν. Ε. Τρομερά τραγική αὐτή ἡ ἱστορία! Καί οἱ ἐξωφρενικές συκοφαντίες ἑνός παλιανθρώπου Γιουχότσκι *(πολιτικός!!* ἐξόριστος στό Βερχολένσκ) ἔπαιξαν ἕναν ἀπό τούς κύριους ρόλους σ' αὐτή τήν τελική ἔκβαση. Αὐτές οἱ συκοφαντίες ἀποτέλεσαν βαρύ πλῆγμα γιά τόν Ν. Ε. καί ἦταν κατασυντριμένος. Ἐξαιτίας τῶν παραπάνω ἀποφάσισε νά μήν παίρνει βοήθεια *ἀπό κανέναν* καί ὑποβλήθηκε σέ τρομερές στερήσεις. Λένε, 2-3 μέρες πρίν τό θάνατό του πῆρε ἕνα γράμμα, ὅπου ἐπαναλαμβάνονταν αὐτές οἱ συκοφαντίες. Ἕνας διάβολος ξέρει τί εἶναι αὐτά! Τό χειρότερο πράγμα στήν ἐξορία εἶναι αὐτές οἱ «ἱστορίες τῆς ἐξορίας», ποτέ ὅμως δέν πίστευα ὅτι αὐτές μποροῦσαν νά φτάσουν σέ τέτιο βαθμό. Ὁ συκοφάντης ἀπό πολύ καιρό εἶχε καταδικαστεῖ ἀνοιχτά καί κατηγορηματικά ἀπό ὅλους τούς συντρόφους, καί ἐγώ καθόλου δέν περίμενα ὅτι ὁ Ν. Ε. (πού εἶχε κάποια πείρα ἀπό τίς ἱστορίες τῆς ἐξορίας) θά τά πάρει ὅλα αὐτά τόσο τρομερά κατάκαρδα.

Τό βιβλίο τοῦ Σιάχοφ, τοῦ Gumplowicz καί τήν «Ἰζβέστιγια» (δυό φύλλα τοῦ Γενάρη καί Μάρτη) τά πῆρα προχθές: ἡ καθυστέρηση ἑνός ταχυδρομείου ὀφείλεται στόν ταχυδρόμο μας.

Ὁ Γιούλι ἐλπίζει γρήγορα νά μετακινηθεῖ ἀπό τό Τουρουχάνσκ. Στό Τές θά κάνουν τό γάμο καί γρήγορα θά μετακομίσουν στό Μινουσίνσκ *. Ὁ Μπαζίλ ἔπιασε δουλιά σάν τεχνικός σ' ἕναν ντόπιο βιομήχανο.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Γράφτηκε στίς 16 τοῦ Αὐγούστου 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

54

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26/VIII.

Χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό τηλεγράφημα τῆς 21 σχετικά μέ τήν ἀπελευθέρωση τοῦ Μίτια, καί τά γράμματα, τό δικό σου καί τῆς Ἀνιούτας. Χάρηκα πολύ μέ ὅλα τά νέα καί ἰδιαίτερα μέ τό πρῶτο. Ὁ Μίτια λοιπόν ἀπελευθερώθηκε, ἑπομένως μέ τή λήξη τῶν ἀνακρίσεων: τώρα εἶναι ἐνδιαφέρον νά μάθουμε τί ἀκριβῶς τοῦ ἑτοιμάζει ἡ κατηγορούσα ἀρχή [100]. Θά περιμένω νά μοῦ γράψετε πῶς θά τακτοποιηθεῖτε γιά τό χειμώνα.

Τό γράμμα τῆς Ἀνιούτα ἦταν πολύ ἐνδιαφέρον καί μέ ἱκανοποίηση εἶδα ὅτι οἱ φόβοι μου γιά φιάσκο ἦταν πρόωροι **. Σήμερα κιόλας μέ συστημένο δεματάκι στέλνω (στήν ἴδια διεύθυνση πού στέλνω κι' αὐτό τό γράμμα) τό ἄρθρο μου πού ἔγραψα αὐτές τίς μέρες. Σᾶς παρακαλῶ νά τό στείλετε στόν écrivain μέ τήν παράκληση νά προσπαθήσει νά τό δημοσιεύσει κάπου: ἄν εἶναι ἀργά πιά γιά νά μπεῖ στή συλλογή, τότε σέ κάποιο περιοδικό («Μίρ Μπόζιι», ἤ καλύτερα στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε») [101]. Δέν ξέρω ἄν θά ἦταν καλό νά στέλνω τά χειρόγραφα κατευθείαν στήν Πετρούπολη. Ἔτσι

---

* Πρόκειται γιά τό γάμο τοῦ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι μέ τήν Ζ. Π. Νεβζόροβα. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τήν ἔκδοση τῆς συλλογῆς «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». *Ἡ Σύντ.*

ἔκανα μέ τή μετάφραση τοῦ Webb γιατί ἔμειναν πιά ὅλο-ὅλο μόνο δυό ἑβδομάδες ὥς τήν προθεσμία πού μοῦ εἶχε καθοριστεῖ (1. X), δέν ξέρω ὅμως ἄν αὐτό δέν προκάλεσε ἐκεῖ δυσαρέσκεια. Προσωρινά θά τά στείλω σ' ἐσᾶς.

Σᾶς ἔγραψα καί προηγούμενα ὅτι πῆρα τά βιβλία τοῦ Gumplowicz, τοῦ Σιάχοφ, τό «Δελτίο» τοῦ Βόλφ, καί τά βιβλία ἀπό τήν Φρίντμαν.

Τήν «θείτσα» * τήν εὐχαριστῶ πολύ γιά τούς χαιρετισμούς κτλ. Κρίμα μόνο πού εἶναι σκέτοι χαιρετισμοί. Ἐγώ ὅμως δέν φταίω καθόλου πού δέν «ἀπαντῶ». Τί λέει ἡ Ἀνιούτα, πρέπει νά ἀπαντήσω τώρα, ἤ *θά εἶναι* καλύτερα νά περιμένω;

Ἐδῶ, παρόλο πού οἱ τελευταῖες μέρες ἦταν πολύ καλές, ἄρχισε νά μυρίζει φθινόπωρο. Δέν βλέπουμε νά εἶναι τό σπίτι μας ἀκατάλληλο γιά τό χειμώνα καί οὔτε ἀνησυχοῦμε γι' αὐτό. Θά μπορούσαμε βέβαια νά βροῦμε ἄλλη κατοικία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Τί λέει λοιπόν ἡ Μανιάσα; Διστάζει ἀκόμη ἤ πῆρε ἐπιτέλους τήν ἀπόφαση;

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Αὐγούστου 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

55

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

16/IX. 98. Κρασνογιάρσκ.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα, εἶναι μερικές μέρες πού βρίσκομαι ἐδῶ. Αὔριο σκοπεύω νά φύγω, ἄν τό ποταμόπλοιο δέν καθυστερήσει κανένα εἰκοσιτετράωρο. Θά χρειαστεῖ νά φύγω χωρίς τήν Α. Μ. καί τήν Ε. Ε. (νομίζω ὅτι σοῦ ἔγραψα ἀπό τό Μινουσίνσκ πῶς κανονίσαμε νά κάνουμε μαζί αὐτό τό ταξίδι;). Ἡ Ε. Ε. βρίσκεται στό ἐδῶ νοσοκομεῖο. Ἕνας ἀπό τούς γιατρούς εἶναι γνωστός τῆς Α. Μ. καί

* «Θείτσα» — Α. Μ. Καλμικόβα. *Ἡ Σύντ.*

φαίνεται ὅτι ἡ Ε. Ε. στό νοσοκομεῖο τακτοποιήθηκε ὄχι καί ἄσχημα καί νιώθει τόν ἑαυτό της καλά. Οἱ γιατροί δέν μποροῦν ἀκόμη νά κάνουν ἀκριβή διάγνωση: ἤ πρόκειται γιά ἁπλό πόνο ἀπό χτύπημα (πρίν 1½-2 μῆνες ἔπεσε ἀπό τό ἁμάξι), ἤ πρόκειται γιά διαπύηση τοῦ σηκωτιοῦ, ἀρώστια πού εἶναι σοβαρή, μεγάλης διάρκειας καί δυσκολοθεράπευτη. Λυπᾶμαι πολύ τήν καημένη τήν Α. Μ., πού ὕστερα ἀπό τό θάνατο τοῦ παιδιοῦ της καί τήν ἀρώστια της, ἀκόμη δέν ἀνέλαβε. Μερικές φορές ταράζεται τόσο πολύ, πού σχεδόν τήν πιάνουν νευρικές κρίσεις. Δέν θά ἤθελα καθόλου νά τήν ἀφήσω μόνη ἐδῶ, τελειώνει ὅμως ἡ προθεσμία τῆς ἄδειάς μου καί πρέπει νά φύγω. Θά παρακαλέσω τούς ἐδῶ συντρόφους νά τήν ἐπισκέπτονται. Τά οἰκονομικά μου, λόγω τοῦ ταξιδιοῦ, τῆς ἀνάγκης νά βοηθήσω τήν Α. Μ. καί νά κάνω μερικά ψώνια, ἐκμηδενίστηκαν. Στεῖλτε, σέ παρακαλῶ, στήν Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα (ἀπό τήν ὁποία πῆρα δανεικά) τό μισό περίπου τοῦ ποσοῦ πού πρέπει νά στείλουν γιά (ὁλόκληρη) τή μετάφραση τοῦ Webb (πού ἔστειλα στήν Πετρούπολη στίς 15 τοῦ Αὐγούστου *). Ἄν δέν τά ἔστειλαν ἀκόμη, τότε νομίζω, πώς εἶναι καλύτερα νά περιμένετε λίγο (ἤ νά πάρετε τήν ἀμοιβή μέ κάποια εὐκαιρία, ἄν δοθεῖ τέτια). Πάντως δέν πρόκειται νά ἀντιμετωπίσω κρίση κι' ἔτσι δέν ὑπάρχει ἀνάγκη πολύ μεγάλης βιασύνης.

Εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος ἀπό τό ταξίδι μου ἐδῶ: θεράπευσα τά δόντια μου καί πῆρα λίγο ἀέρα ἔπειτα ἀπό 1½ χρόνο παραμονῆς στό Σούσενσκογε. Ὅσο λίγος κι' ἄν εἶναι ὁ κόσμος στό Κρασνογιάρσκ, ὡστόσο, ὅταν ἔρχεσαι ἐδῶ ἀπό τή Σούσα, εἶναι εὐχάριστο νά βλέπεις ἀνθρώπους καί νά συζητᾶς μαζί τους ὄχι σχετικά μέ τό κυνήγι καί οὔτε γιά τά «νέα» τοῦ Σούσενσκογε. Τό ταξίδι τῆς ἐπιστροφῆς θά διαρκέσει πολύ (πέντε μερόνυχτα ἤ τόσα περίπου): τά ποταμόπλοια στόν Γενισέι, ὅταν πλέουν ἐνάντια στό ρεῦμα, προχωροῦν μέ καταπληκτική βραδύτητα. Θά χρειαστεῖ νά κάθομαι στήν καμπίνα, γιατί ὁ καιρός εἶναι πάρα πολύ κρύος (ἐγώ ἐννοεῖται εἶμαι ντυμένος χειμωνιάτικα, κι' ἐκτός ἀπ' αὐτό ἀγόρασα ἐδῶ ἕνα κοντογούνι γιά τή Νάντια, ἔτσι πού σέ καμιά περίπτωση δέν μπορεῖ νά διαπεράσει τό κρύο). Ἐφοδιάζομαι μέ σπαρματσέτα καί μέ βιβλία γιά νά μή σκάσω ἀπό τήν πλήξη στό ποταμόπλοιο. Μαζί μου ἴσως ταξιδεύσει καί ἡ Λεπεσίνσκαγια, γυναίκα ἐξόριστου, πού πηγαίνει νά ἀναλάβει ὑπηρεσία στό χωριό Κουραγκίνσκογε (40 βέρστια ἀπό τό Μινουσίνσκ, ὅπου βρίσκεται ὁ σύντροφός μας Κουρνατόβσκι). Τόν ἄνδρα της τόν μετάφεραν ἐπίσης ἐκεῖ. Χθές ἔμαθα τό εὐχάριστο

* Ἡ μετάφραση στάλθηκε στίς 16 τοῦ Αὐγούστου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 98). *Ἡ Σύντ.*

νέο ὅτι τόν Γιούλι τόν μετάφεραν, ποῦ ὅμως ἀκριβῶς, ἀκόμη δέν ξέρω. Τό τελευταῖο γράμμα πού πῆρα ἀπό τό σπίτι ἦταν τό γράμμα τῆς Ἀνιούτα τῆς 24. VIII. Τήν εὐχαριστῶ πολύ γι' αὐτό καί γιά τά βιβλία («Neue Zeit», ἀπόσπασμα ἀπό τό «Archiv», βιογραφία τῆς Κοχάνσκαγια [102] κ.ἄ.). Θά τῆς ἀπαντήσω ἀπό τή Σούσα, δηλαδή ὕστερα ἀπό μιάμιση ἑβδομάδα: μέ μεγάλη καθυστέρηση, μά δέν μπορεῖ νά γίνει ἀλλιῶς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σέ φιλῶ θερμά καί χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Αὐτή τή στιγμή εἶδα τήν Α. Μ. κι' ἔμαθα ὅτι ἡ Ἐλβίρα Ἐρνέστοβνα εἶναι πολύ καλύτερα, οἱ γιατροί δέν βρίσκουν τώρα τίποτε τό ἐπικίνδυνο καί ὑπόσχονται ὅτι σέ 8 μέρες θά βγεῖ ἐντελῶς ὑγιής, καί θά εἶναι σέ θέση νά ταξιδεύσει στό Μινουσίνσκ. Ὅλα αὐτά εἶναι πολύ εὐχάριστα νέα.

Στάλθηκε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

56

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11/X. 98.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, δέν πῆρα κανένα νέο σας. Προφανῶς θά φροντίζετε νά τακτοποιηθεῖτε μαζί μέ τόν Μίτια καί τούς τουρίστες πού ἔρχονται. Φαίνεται τό ταξίδι τῆς Ἀνιούτα δέν ἦταν καί τόσο πετυχημένο; Αὐτό εἶναι πολύ λυπηρό, γιατί δέν σοῦ δίνεται καί τόσο συχνά ἡ εὐκαιρία νά πᾶς στήν Κριμαία. Τί κάνει ἡ Μανιάσα; Μήπως ἔφυγε; Συνεννοηθήκατε λεπτομερειακά γιά τίς διευθύνσεις καί τά γράμματα; Ἄν ναί, εἰδοποιεῖστε με, θά τῆς γράφω κι' ἐγώ ἀπό δῶ. Μέ παραξενεύει πάρα πολύ ἡ ἐπίμονη σιωπή τῆς Πετρούπολης: στίς 15 τοῦ Αὐγούστου στάλθηκε ἡ μετάφραση τοῦ βιβλίου τοῦ Webb καί ὥς τώρα δέν μέ εἰδοποίησαν ἀκόμη ἄν τήν πῆραν (τήν ἔστειλα ἐννοεῖται συστημένη στή διεύθυνση τῆς ἀποθήκης γιά νά τήν παραδόσουν στόν Π. Μπ.).

Γιά τή συλλογή έπικρατεῖ ή ἴδια παράξενη σιωπή: τό τελευταῖο γράμμα πού πῆρα, τῆς 7 τοῦ Αὐγούστου, ἔλεγε ὅτι ή διόρθωση βρίσκεται στό ἕβδομο τυπογραφικό φύλλο: ἐπομένως, πάνω ἀπό τή μισή ἦταν ἕτοιμη. Ἦταν δυνατό τώρα νά γίνει καθυστέρηση μεγαλύτερη ἀπό ἕνα μήνα; Πιθανῶς νά μεσολάβησε κανένα φιάσκο, καί σ' αὐτή τήν περίπτωση ὅμως περίμενα νά μοῦ στείλουν τό βιβλίο (μέ συστημένο δεματάκι — δέν ὑπάρχει καμιά ἀπολύτως δυσκολία γι' αὐτό). Δέν ξέρω τί νά πιστέψω, ἀλλά κι' ἐγώ καί ή Νάντια κλίνουμε στή σκέψη γιά φιάσκο. Αὐτό θά ἦταν λυπηρό στόν ἀνώτατο βαθμό. Τίς «ἀγορές» μου τίς τελείωσα στό πρόχειρο καί ἄρχισα τήν τελική ἐπεξεργασία*. Τό καθαρογράψιμο θά γίνεται ταυτόχρονα, κι' ἔτσι σκέπτομαι νά τίς στέλνω τμηματικά καί νά τυπώνονται κομματιαστά ὅπως στέλνονται, γιά νά μήν ἔχουμε καθυστέρηση (τήν πρώτη ἀποστολή ὑπολογίζω νά τήν κάνω τό ἀργότερο ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα): ἄν ἀπό τό Δεκέμβρη θά ἀρχίσει ή ἐκτύπωση, τότε ἀσφαλῶς θά μπορέσει νά τελειώσει ἀκόμη σ' αὐτή τή σαιζόν. Χρειάζεται μόνο (σέ περίπτωση πού ἔγινε φιάσκο μέ τήν προηγούμενη ἐργασία) νά βροῦμε ἐκδότη καί νά κλείνουμε συμφωνία μαζί του. Ὅλα αὐτά τά γράφω σέ περίπτωση πού ή Ἀνιούτα συναντηθεῖ μέ τόν écrivain, αὐτή ταξιδεύει συχ 'ά στήν Πετρούπολη — ή τύχει καί μάθει τίποτε· ἀλλά καί γενικά (ἀκόμη κι' ἄν δέν τόν δεῖ καί δέν μάθει τίποτε) εἶναι ἐνδιαφέρον νά συζητοῦμε καί νά ἀνταλλάσσουμε γνῶμες.

Δέν ἔχουμε τίποτε τό καινούργιο. Ὁ καιρός εἶναι κρύος, θά ἀρχίσει γρήγορα καί ὁ χειμώνας. Φέτος τό φθινόπωρο ἦταν χειρότερο ἀπό τό περσινό.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Μάλιστα, παρά λίγο νά ξεχάσω νά σᾶς κάνω γνωστό ὅτι μέ τό προηγούμενο ταχυδρομεῖο, τῆς 8 τοῦ Ὀχτώβρη, σᾶς ἔστειλα (μέ συστημένο δεματάκι) δυό βιβλία: ἕνα τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» καί ἕνα τοῦ «Βοπρόσι Φιλοσόφιι ί Πσιχολόγκιι»· ή Ἀνιούτα μέ παρακάλεσε νά τῆς ἐπιστρέψω καί τά δυό τεύχη, καί ζητῶ συγνώμη γιά τήν καθυστέρηση.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ*

57

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/XI. 98.

Προχθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα σου τῆς 14. Χ, πού μέ γέμισε χαρά. Σήμερα ἔχω φιλοξενούμενο τόν Γκλέμπ, πού ἦρθε ἐδῶ μόνος γιά τρεῖς μέρες. Ἡ καημένη ἡ Ε. Ε. ὑποφέρει ἀκόμη, ἡ ἀρώστια της εἶναι σοβαρή καί μᾶλλον θά χρειαστεῖ νά σταλεῖ στήν Πετρούπολη ἤ στή Μόσχα, γιατί οἱ ντόπιοι γιατροί δέν εἶναι καθόλου καλοί.

Σᾶς γράφω λίγα, γιατί ἄργησα γιά τό ταχυδρομεῖο: ὅλη τήν ἡμέρα κάναμε περίπατο. Ὁ καιρός ἐδῶ εἶναι πολύ καλός: καθαρές, παγερές καί ἥσυχες μέρες. Χιόνι ἀκόμη δέν ἔπεσε.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Ὁ Μάρκ δυνάμωσε καλά στήν Κριμαία; Περιμένω γρήγορα γράμμα ἀπό τήν Ἄνια. Τί κάνει ὁ Μίτια;

Στεῖλτε παρακαλῶ τό γράμμα στόν Α. Π. Σκλιαρένκο *: ἔχασα τή διεύθυνσή του.

Ἄν ἡ Ἀνιούτα σκέπτεται πραγματικά νά πάει στήν Πετρούπολη, τότε θά ἦταν κατάλληλη εὐκαιρία νά κάνει κάτι σχετικά μέ τή μεγάλη ἐργασία μου **. Τά 2 πρῶτα κεφάλαια θά τά στείλω γρήγορα (σέ 1-1½ ἑβδομάδα) καί μάλιστα κατευθείαν στήν Ἀνιούτα: θά μαθαίνω, τουλάχιστο, ποιά θά εἶναι ἡ τύχη τους. Καί τότε θά γράψω καί ποιά εἶναι τά σχέδιά μου γι' αὐτό τό ἔργο.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἀπό τήν Μανιάσα ἀκόμη δέν πῆρα γράμμα.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Ἐδῶ καί στό ἑπόμενο γράμμα γίνεται λόγος γιά τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ.*

58

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν 'Ανιούτα

Στέλνω σήμερα στή διεύθυνση τῆς μητέρας δυό τετράδια γιά τίς «ἀγορές». Αὐτά εἶναι τά δυό πρῶτα κεφάλαια, πού ἀποτελοῦν περίπου τό ¼ ἤ τό ⅕ ὁλόκληρης τῆς ἐργασίας. Ὅλα τά κεφάλαια εἶναι ὀχτώ. Τώρα τελειώνω τήν προετοιμασία τοῦ τρίτου κεφαλαίου, κι' ἔτσι πιθανότατα τό Γενάρη θά εἶναι ἕτοιμη ὁλόκληρη ἡ ἐργασία, γιατί ἡ Νάντια, στό βαθμό πού ἐγώ γράφω, τά ἀντιγράφει ἀρκετά γρήγορα. Παρόλο πού στό προσχέδιο κάνω πολύ σημαντικές συντομεύσεις, τό βιβλίο καί πάλι θά εἶναι ἀρκετά μεγάλο. Κατά τούς ὑπολογισμούς μου, τά δυό πρῶτα κεφάλαια ἔχουν κοντά 270 χιλιάδες γράμματα, δηλαδή περίπου 8½ τυπογραφικά φύλλα, ἄν λογαριάσουμε 33 χιλιάδες γράμματα κατά τ. φ. Ὁλόκληρο τό βιβλίο θά ἔχει δηλαδή 35-40 τ. φ., ἐλπίζω ὅμως νά μήν ξεπεράσει τά 35 φύλλα, γιατί κι' ἔτσι θά ἔχουμε ἕναν τόμο ὑπέρογκο (560 σελίδες). Πάντως, θά ἦταν καλό νά πετύχουμε νά ἐκδοθεῖ σέ μεγάλο σχῆμα καί τά τυπογραφικά στοιχεῖα νά εἶναι μεσαίου μεγέθους, ἔτσι πού κάθε σελίδα νά πάρει γύρω στίς 2.4 χιλιάδες γράμματα καί τό τυπογραφικό φύλλο πάνω ἀπό 33 χιλιάδες γράμματα. Αὐτό εἶναι πιό βολικό, γιατί ἔτσι οἱ σελίδες τοῦ βιβλίου θά εἶναι λιγότερες.

Ὁσοναφορᾶ τήν ἴδια τήν ἔκδοση θά χρειαστεῖ, ὅπως φαίνεται, νά ἐναποθέσουμε τίς ἐλπίδες μας στήν ἐξεύρεση ἐκδότη. Ἴσως νά σοῦ δοθεῖ ἡ εὐκαιρία νά πᾶς στήν Πετρούπολη καί τότε συμβουλεύεσαι τόν écrivain. Μήπως θά δεχόταν νά ἀναλάβει τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου ἡ κυρία Μ. Βοντοβόζοβα; [103] ⌈Δέν ὑπολογίζω γιά ἔκδοση μέ δικά μας μέσα, γιατί θεωρῶ ὅτι ἡ συλλογή ἀπότυχε, ἄν καί οὔτε γι' αὐτή, οὔτε γιά τή μετάφραση δέν ἔχω πάρει ὥς τώρα *καμιά* εἴδηση! Ἄν ἀπροσδόκητα ἀποδειχτεῖ ὅτι δέν εἶναι ἔτσι, τότε θά ἦταν δυνατή ἡ ἔκδοση καί μέ ἔξοδα δικά μας, καί σ' αὐτή τήν περίπτωση θά χρειαζόταν μόνο νά βροῦμε ἕναν εἰδικό διορθωτή, μορφωμένο ἄνθρωπο, νά τόν πληρώσουμε ὅ,τι πρέπει καί νά τοῦ βάλουμε τόν ὅρο νά στέλνει ἀμέσως κάθε δοκίμιο τῆς διόρθωσης.⌋

Ἡ ἐκτύπωση θά μποροῦσε (καί θά ἔπρεπε) νά ἀρχίσει τώρα ἀμέσως (γιατί διαφορετικά τό βιβλίο μάλλον δέν θά βγεῖ ὥς τήν ἄνοιξη)· ἔπειτα τά χειρόγραφα μπορεῖ νά τά στείλω κατά κεφάλαια, καί μπορῶ νά ὑποσχεθῶ ὅτι δέν θά τά καθυστερῶ. Ἄν βρεθεῖ ἐκδότης, πρέπει νά κλειστεῖ μαζί του συμβόλαιο μέ μεγάλη ἀκρίβεια, συνάμα

θά ἦταν πάρα πολύ ἐπιθυμητό νά διατυπωθεῖ σάν ἀπαραίτητος ὅρος ἡ ἀποστολή τῶν διορθωμένων δοκιμίων [τά τυπογραφικά λάθη λ.χ. στούς πίνακες, ἐκτός ἀπό τόν συγγραφέα, εἶναι πολύ δύσκολο νά τά προσέξει ἄλλος κανείς· ἐκτός ἀπ' αὐτό, μπορεῖ νά χρειαστεῖ νά γίνουν διορθώσεις καί συμπληρώσεις κτλ.]. Ὁ écrivain μοῦ εἶχε γράψει τήν ἄνοιξη ὅτι ἡ ἐργασία μου θά μποροῦσε νά δημοσιευτεῖ τμηματικά στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε», ἤ σέ ἄλλο περιοδικό. Ἐγώ βέβαια δέν ἔχω ἀντίρηση γι' αὐτό, μόνο πού ἀμφιβάλλω ἄν θά βρεθεῖ περιοδικό πού θά θελήσει νά ἀναλάβει νά δημοσιεύσει μιά τόσο μεγάλη ἐργασία — θά ἦταν πολύ ἀσυνήθιστο πράγμα αὐτό. Τό πιό πιθανό εἶναι ὅτι μπορεῖ νά ἀναλάβουν νά δημοσιεύσουν ἕνα μέ δυό κεφάλαια. Τό δεύτερο κεφάλαιο, λ.χ., μά καί τό πρῶτο ἀκόμη, ἀποτελοῦν ἕνα ἐντελῶς αὐτοτελές σύνολο. Αὐτοί εἶναι ἐνμέρει οἱ λόγοι, πού μᾶς ἔκαναν καί βιαστήκαμε νά στείλουμε ἀμέσως τό μέρος τό ὁποῖο τοῦ ἦταν ἕτοιμο. Μόνο στήν περίπτωση πού θά δοθεῖ στό περιοδικό, εἶναι ἀπαραίτητο νά κάνετε συμφωνία πού νά καθορίζει μέ ἀκρίβεια τό χρόνο τῆς δημοσίευσης καί νά κατοχυρώσετε τό δικαίωμα τοῦ συγγραφέα νά δημοσιεύσει ὁλόκληρο τό βιβλίο καί τώρα ἀκόμη, χωρίς νά περιμένει νά τελειώσει πρῶτα ἡ δημοσίευση τοῦ ἄρθρου στό περιοδικό [104].

Τόν πρόλογο τοῦ βιβλίου δέν τόν στέλνω γιά ἐκτύπωση (αὐτός θά χρειαστεῖ ἴσως νά ξαναδουλευτεῖ ἤ νά συμπληρωθεῖ μέ τόν καιρό) [105], ἀλλά γιά νά σᾶς δόσω μιά εἰκόνα γιά τό σχέδιο ὁλόκληρου τοῦ βιβλίου. Ἀπό δῶ καί πέρα τόν πίνακα περιεχομένων θά σᾶς τόν στέλνω μαζί μέ τό κάθε κεφάλαιο. Ἄν φανεῖ ὅτι δέν χρειάζεται τόσο λεπτομερειακός πίνακας περιεχομένων (ἄν καί, κατά τή γνώμη μου, ἕνας λεπτομερειακός πίνακας περιεχομένων εἶναι πολύ πιό ὠφέλιμος γιά τόν ἀναγνώστη), τότε μποροῦμε νά τόν συντομεύσουμε, ἀφήνοντας μόνο τούς τίτλους τῶν παραγράφων *. Μέ τήν εὐκαιρία, αὐτοί οἱ τίτλοι τῶν παραγράφων δέν θά ἔπρεπε καί στό βιβλίο νά στοιχειοθετοῦνται οὔτε μέ χοντρά γράμματα, οὔτε καί μέ πλάγια (αὐτό δίνει πολύ ἐπίσημο τόνο), ἀλλά, ἀπεναντίας, μέ τά πιό μικρά γράμματα. Ἔτσι καί λιγότερο μέρος θά πιάσουν καί θά ἀνταποκρίνονται καλύτερα στόν προορισμό τῶν τίτλων αὐτῶν. Ὁσοναφορᾶ τούς πίνακες, νομίζω ἐπίσης ὅτι θά ἦταν πολύ καλύτερα νά στοιχειοθετοῦνται μέ μικρά γράμματα, γιά νά πιάνουν ὅσο μπορεῖ μικρότερο μέρος.

Διαισθάνομαι ὅτι ὅλες αὐτές οἱ λεπτομέρειες εὔκολα μποροῦν νά βγοῦν ἄχρηστες, ἀλλά τουλάχιστο ἀπό τήν πλευρά μου θά ξέρω ὅτι

* Ὁ πίνακας περιεχομένων τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» δέν συντομεύτηκε. *Ἡ Σύντ.*

ἔκανα ὅλα ὅσα χρειάζονταν. Εἶναι πολύ πιθανό ὁ écrivain νά θελήσει ἤ νά συγκατατεθεῖ νά ἀναλάβει ὁ ἴδιος αὐτή τή δουλιά, ἕνα πράγμα μόνο εἶναι ἄσχημο, ὅτι συγκεκριμένα στίς σχέσεις του δείχνει ἀπίστευτη καί ἀκατανόητη ἀμέλεια, καί, ὅπως φαίνεται, εἶναι πέρα γιά πέρα ἀδιόρθωτος στόν τομέα αὐτό. Ἡ ἀβρότητά του μάλιστα, γιά νά μιλήσουμε κυριολεκτικά, ἁπλώνεται πάρα πολύ: ἡ γυναίκα του, λ.χ., ἔκανε μόνη της τίς διορθώσεις τοῦ πρώτου μέρους τῆς συλλογῆς, πού εἶναι δουλιά μέ πολλές φροντίδες καί ἀπαιτεῖ πολύ χρόνο. Γιά ποιό λόγο τώρα καταπιάστηκε μέ τίς διορθώσεις, ὅταν καί χωρίς αὐτές εἶχε ἕνα σωρό δικές της ἀσχολίες; Γι' αὐτό, σέ τέτια περίπτωση, θά ἦταν ἀσύγκριτα καλύτερο νά μισθώσουμε (ἔστω καί μέ δική τους σύσταση) ἕναν ειδικό διορθωτή [106], καί νά ἀπαιτοῦμε ἀπ' αὐτόν νά εἶναι συνεπής, νά σέ ἐνημερώνει γιά τήν πορεία τῆς δουλιᾶς καί νά στέλνει κάθε διορθωμένο δοκίμιο.

Εἶναι καιρός πιά νά τελειώνω. Σέ παρακαλῶ νά μοῦ ἀπαντήσεις τό γρηγορότερο, ἔστω καί ἁπλά ὅτι πῆρες τό χειρόγραφο.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Γράφτηκε ἀνάμεσα στίς 7 καί 11 τοῦ Νοέμβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

59

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11/XI. 98.

Πήραμε, Μανιάσα, τό γράμμα σου, πού μᾶς ἔκανε νά χαροῦμε πολύ. Ἀνοίξαμε ἀμέσως τό χάρτη καί ἀρχίσαμε νά ψάχνουμε ποῦ νά πάρει ὁ διάβολος — πέφτουν αὐτές οἱ Βρυξέλλες. Τό προσδιορίσαμε καί ἀρχίσαμε νά σκεπτόμαστε: εἶναι δίπλα ἀπό τό Λονδίνο, ἀπό τό Παρίσι, ἀπό τή Γερμανία, σχεδόν στήν καρδιά τῆς Εὐρώπης... Ναί, σέ ζηλεύω. Τόν πρῶτο καιρό τῆς ζωῆς μου στήν ἐξορία ἀποφάσισα νά μήν πιάσω κάν στό χέρι χάρτη τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας καί τῆς Εὐρώπης. Καμιά φορά σέ πιάνει τέτια πίκρα, ὅταν ἀνοίγεις αὐτούς τούς χάρτες καί ἀρχίζεις νά παρατηρεῖς διάφορα μαῦρα σημεῖα σ' αὐτούς. Τώρα ὅμως πέρασε αὐτό, συνήθισα καί περιεργάζομαι τούς χάρτες πιό ἤρεμα· πολλές φορές μάλιστα ἀρχίζουμε νά ὀνειροπολοῦμε σέ ποιό ἀπ' αὐτά τά «σημεῖα» θά ἦταν καλά νά βρεθοῦμε ἀργότε-

ρα. Στό πρῶτο μισό τῆς παραμονῆς μου στήν ἐξορία τό μυαλό μου ἔτρεχε ἴσως πιό πολύ στά περασμένα, τώρα ὅμως τρέχει στό μέλλον. Λοιπόν, qui vivra, — verra *. Ὁσοναφορᾶ τίς ἐφημερίδες καί τά περιοδικά, ἐξασφάλισε, σέ παρακαλῶ, ὅ,τι μπορεῖς. Στέλνε μου κάθε εἴδους καταλόγους τῶν παλαιοβιβλιοπωλῶν καί τῶν βιβλιοπωλείων σέ ὅλες τίς γλῶσσες. Θά ἤθελα σήμερα κιόλας νά σοῦ ἀναθέσω μιά μικρή παραγγελία, ἀποφάσισα ὅμως νά τήν ἀναβάλω προσωρινά γιά τήν ἄλλη φορά. Σοῦ θυμίζω αὐτό πού ἔγραψα πέρυσι σέ σένα ἤ στήν Ἄνια, καί συγκεκριμένα ὅτι ἀνάμεσα στίς ἐφημερίδες ὑπάρχουν πολλές φορές καί ἰδιαίτερα ἐνδιαφέροντα ἐπίσημα ὄργανα, πού δημοσιεύουν στενογραφημένα πρακτικά τῶν συζητήσεων στά κοινοβούλια. Ἄν φρόντιζες νά μάθεις ποῦ πουλιοῦνται αὐτές οἱ ἐφημερίδες (στίς Βρυξέλλες ὑπάρχουν μήπως μόνο βελγικές ἤ καί γαλλικές καί ἀγγλικές;) καί νά μοῦ στέλνεις τά φύλλα πού παρουσιάζουν *ἐνδιαφέρον* (πιστεύω νά παρακολουθεῖς τίς ἐφημερίδες!), αὐτό θά εἶναι πολύ καλό. Σέ συμβουλεύω νά μήν περιοριστεῖς στίς βελγικές ἐφημερίδες, ἀλλά νά γραφτεῖς συνδρομητής καί σέ καμιά γερμανική: καί τή γλώσσα δέν θά ξεχάσεις καί θά ἔχεις θαυμάσιο ὑλικό γιά διάβασμα· καί οἱ τιμές τῶν ἐφημερίδων δέν εἶναι μεγάλες.

Θά πᾶς τά Χριστούγεννα στό σπίτι;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὕστερα ἀπό μακρόχρονη ἀναμονή πῆρα ἐπιτέλους τή Συλλογή μου *. Θά παρακαλέσω τήν Ἀνιούτα νά σοῦ στείλει ἕνα ἀντίτυπο.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στίς Βρυξέλλες

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

60

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

15/XI. 98.

Πῶς ξεχειμωνιάζετε στό Ποντόλσκ, ἀγαπημένη μου μητερούλα; Ἀσφαλῶς δέν εἶναι εὐχάριστος αὐτός ὁ χειμώνας γιά σᾶς, ἀφοῦ ὁ

---

* — ὅποιος ζήσει, θά δεῖ. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». *Ἡ Σύντ.*

Μάρκ εἶναι ἀναγκασμένος νά μένει μακριά σας καί ὁ Μίτια νά εἶναι καθηλωμένος στό Ποντόλσκ. Ὁ Μίτια δέν μοῦ ἀπαντάει καθόλου στά ἐρωτήματά μου, σχετικά μέ τό πῶς εἶναι ὑποχρεωμένος νά κάνει τή στρατιωτική του θητεία, σάν μάχιμος ἤ σάν βοηθός στρατιωτικοῦ γιατροῦ; Ὑπάρχει τίποτε τό καινούργιο γιά τήν ὑπόθεσή του; Πότε περίπου θά τελειώσει καί πῶς; Ἤ δέν ὑπάρχει; Πῶς πάει ἡ ὑγεία τοῦ Μάρκ; Δέν πλήττει μόνος του στή Μόσχα ἤ εἶναι μέχρι τό λαιμό φορτωμένος μέ τήν ὑπηρεσιακή του δουλιά καί μέ τίς νυχτερινές διαλέξεις (συνεχίζει νά τίς κάνει;) [107].

Ἐδῶ δέν ἔχουμε τίποτε τό καινούργιο. Μόνο ἡ ψυχαγωγία ἄλλαξε: μέ τόν ἐρχομό τοῦ χειμώνα ἐγώ, ἀντί γιά κυνήγι, ἄρχισα νά κάνω παγοδρομία: θυμήθηκα τά περασμένα, καί εἶδα ὅτι δέν ξέχασα, ἄν καί πέρασαν ἀπό τότε δέκα περίπου χρόνια πού παγοδρομοῦσα. Ἡ Νάντια θέλει ἐπίσης νά μάθει, δέν ξέρω ὅμως ἄν θά τά καταφέρει.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Σέ φιλῶ θερμά.
Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στήν Ἀνιούτα

Μέ τό προηγούμενο ταχυδρομεῖο ξέχασα νά σοῦ γράψω ὅτι τό «Neue Zeit» τό εἶχα πάρει ἀπό τότε ἀκόμη. Πῆρα χθές τό λογαριασμό ἀπό τήν Καλμικόβα. Τό χρέος μου ἔφτασε τά 8 ρούβλια κι' ἐγώ ὅλο καί συνεχίζω νά παραγγέλνω. Δέν καταλαβαίνω γιατί ἀργεῖ τόσο νά ἔρθει ἡ ἀμοιβή γιά τή μετάφραση πού ἔστειλα στήν Πετρούπολη ἀκόμη στίς 15 τοῦ Αὐγούστου! Ἄν ἔρθει ἡ ἀμοιβή, στεῖλε, σέ παρακαλῶ, 50 ρούβλια στήν ἀποθήκη βιβλίων, καί ἄν πάλι δέν ἔρθει ὥς τή μέρα πού θά πάρεις αὐτό τό γράμμα, τότε οὔτε καί ξέρω τί πρέπει νά γίνει. Ἄν ἦταν δυνατό, καλό θά ἦταν νά στείλεις στήν ἀποθήκη ἔστω καί δέκα ρούβλια. Ὁσοναφορᾶ τήν ἀμοιβή γιά τή μετάφραση, μέ εἰδοποίησαν ὅτι ὁπωσδήποτε θά μοῦ τήν πληρώσουν (καί δυσκολίες ἀπό τή λογοκρισία μᾶλλον δέν θά προκύψουν), ἐπομένως, ἡ ἀποστολή εἶναι μόνο ζήτημα χρόνου.

Στό προηγούμενο γράμμα μου σέ παρακαλοῦσα νά στείλεις τά βιβλία μου σέ διάφορους γνωστούς, ξέχασα ὅμως ὅτι δέν ξέρεις τίς διευθύνσεις τους [108]. Τίς διευθύνσεις αὐτῶν πού εἶναι στό Ἀρχάνγκελσκ δέν τίς ξέρω καί ὁ ἴδιος. Σήμερα γράφω στόν Μ. Ε. Γκριγκόριεφ * *στήν τύχη*, στό ξυλουργικό ἐργοστάσιο πού δουλεύει. Νομίζω ὅτι ἐσύ ἔχεις ἀλληλογραφία μέ τό Ἀρχάνγκελσκ: δέν θά ἦταν καλύ-

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

τερα, ἄν τά στείλεις στούς γνωστούς σου, γιά νά τά μεταβιβάσουν; Ἄν δέν μπορεῖ νά γίνει αὐτό, τότε θά τό ἀφήσουμε μέχρι νά πάρουμε τή διεύθυνση. Ἡ διεύθυνση τοῦ Λαλαγιάντς: Ἰσ. Χριστοφ. Λαλαγιάντς, πόλη Βορόνεζ, γωνία Μπογκοσλόβσκι καί πάροδος Κρουτόι, ἀρ. 11. Θά ἔπρεπε νά στείλω κι' ἕνα ἀντίτυπο στό πρόσωπο ἀπό τή Σαμάρα, πού ἀρθρογραφεῖ στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» *. Βρίσκεται στήν Πετρούπολη, ἀλλά δέν ξέρω τή διεύθυνσή του.

Δέν σέ παραφορτώνω μέ παραγγελίες;

Ὁ Βόλφ δημοσιεύει ἀγγελία γιά μιά βιβλιοθήκη γάλλων κλασικῶν *πρός 10 καπίκια τόν τόμο.* Μήπως εἶδες πουθενά τί ἐκδόσεις εἶναι αὐτές;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Μέ ἔκπληξη διάβασα ὅτι ἐκδόθηκε ὁ Labriola στή ρωσική γλώσσα! Φαντάζομαι σέ τί ἀκρωτηριασμένη μορφή!

Μήπως ἔκανες ἐσύ τή μετάφραση τοῦ Λαμπριόλα;

Στήν «Frankfurter Zeitung» [109] διάβασα ἕνα πολύ ἐνδιαφέρον ἄρθρο γιά τό Parteitag [110] τῆς Στουτγάρδης. Σκεπτόμαστε τόν ἐρχόμενο χρόνο νά γραφτοῦμε συνδρομητές σ' αὐτή τήν ἐφημερίδα. Διαβάζεις μήπως καμιά ξένη ἐφημερίδα;

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

61

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

22/XI. 98.

Σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἑτοίμασα γιά τήν Ἀνιούτα ἕνα μακροσκελές γράμμα γιά πρακτικά ζητήματα. Γι' αὐτό δέν σοῦ γράφω μιά καί ἡ Νάντια ἑτοίμασε κιόλας μιά μακροσκελή ἀφήγηση γιά τή ζωή μας ἐδῶ, κι' ἐγώ δέν ἔχω νά προσθέσω τίποτε. Γενικά ἡ ἀφήγηση εἶναι σωστή, μέ ἐξαίρεση μόνο τίς ὑπερβολές σχετικά μέ τήν ἀπασχόλησή μου μέ τίς «ἀγορές» **.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

---

* Πρόκειται γιά τόν Π. Π. Μάσλοφ. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 403-405. *Ἡ Σύντ.*

Τόν Μίτια τόν παρακαλῶ νά στείλει τό γρηγορότερο στόν Ἀλεξέι Πάβλοβιτς Σκλιαρένκο τό «Ἡμερολόγιο τοῦ κυβερνείου τῆς Τούλας» *: ἐγώ δέν ξέρω τή διεύθυνσή του.

Στήν Ἀνιούτα

Πῆρα μονομιᾶς καί τά δυό γράμματά σου τῆς 1 καί τῆς 4. XI. Τό γεγονός ὅτι ἡ ἔκδοση πέρασε στά χέρια τῆς Βοντοβόζοβα ἔχει τίς καλές του πλευρές: τουλάχιστο θά εἶναι πιά σίγουρη ἡ δουλιά. Ὁ λογαριασμός της γιά τίς «μελέτες», ὅπως φαίνεται, εἶναι πολύ σωστός, καί τό μικρό μέγεθος τῆς ἀμοιβῆς ἐξηγεῖται ὁλότελα μέ τό μικρό ἀριθμό τῶν ἀντιτύπων [111]. Γιά τίς «ἀγορές» βέβαια δέν μπορεῖ νά μείνω ἱκανοποιημένος μέ μιά τέτια ἀμοιβή. Σκέπτομαι νά ἐπωφεληθῶ ἀπό τήν πρόταση τῆς Βοντοβόζοβα (πού ὅταν τή δεῖς νά τῆς διαβιβάσεις, ἐννοεῖται, ὅλες τίς εὐχαριστίες μου) νά ἐκδόσει τίς «ἀγορές» μου, καί ἀφήνω σέ σένα (ἄν αὐτό δέν σοῦ εἶναι δύσκολο) νά συνεννοηθεῖς μαζί της γιά τούς οἰκονομικούς ὅρους: ἐγώ δέν ξέρω ποιό εἶναι συμφερότερο, μιά καθορισμένη ἀμοιβή, ἤ «ὅλο τό καθαρό κέρδος». Νά διαλέξει λοιπόν κανείς ἀπό τούς δυό αὐτούς τρόπους πρέπει, βέβαια, αὐτόν πού εἶναι συμφερότερος, πολύ περισσότερο πού ἐγώ δέν ἔχω κανέναν λόγο νά βιάζομαι νά πάρω τά χρήματα. Ὅμως, νά ποιό εἶναι τό βασικότερο σάν ὅρος γιά τήν ἔκδοση: νά ἐξασφαλίσουμε μιά *ὁλότελα καλή* διόρθωση. Χωρίς αὐτό *δέν ἔχει κανένα νόημα* νά κάνουμε τήν ἔκδοση. Ἡ διόρθωση τῶν «μελετῶν» εἶναι πολύ ἄσχημη: ἐκτός ἀπό τά τυπογραφικά λάθη, πού σοῦ ἔστειλα ** [112] καί πού *διαστρεβλώνουν τό νόημα*, ὑπάρχουν καί ἕνα σωρό ἄλλα μικρά λάθη, γιά τά ὁποῖα μοῦ παραπονιοῦνται ἤδη οἱ σύντροφοι. Χρειάζεται ὁπωσδήποτε διορθωτής μέ πληρωμή, πού νά εἶναι πολύ μορφωμένος· αὐτό πρέπει νά μπεῖ ἀπαραίτητος ὅρος, κι' ἐγώ ὁ ἴδιος θά συμφωνήσω πρόθυμα νά πληρώσω σ' ἕναν τέτιο διορθωτή καί διπλάσια ἀκόμη πληρωμή, μιά πού ὁ συγγραφέας δέν μπορεῖ νά κάνει ὁ ἴδιος τίς διορθώσεις. Ἰδιαίτερα στούς πίνακες παρεισέφρυσαν τρομερές διαστρεβλώσεις. Καί στίς «ἀγορές» ὑπάρχουν σωρός ἀπό πίνακες. Ἔπειτα (κι' ἄν ἀκόμη γίνει ἡ πιό καλή διόρθωση) πρέπει *ἀπαραίτητα* νά

* πού τό στέλνω σήμερα κιόλας στό ὄνομά σου μέ συστημένο δεματάκι.

** ταυτόχρονα μέ τήν ἀποστολή σέ σένα τῶν τυπογραφικῶν λαθῶν ἔχουν σταλεῖ καί στόν écrivain μέ τήν παράκληση νά τυπώσει *ὁπωσδήποτε* εἰδικό φύλλο καί νά τό βάζει μέσα στό βιβλίο κατά τήν πώληση. Συνεπῶς, τώρα πρέπει νά κάνουμε αὐτή τήν παράκληση στήν Βοντοβόζοβα.

μοῦ στέλνονται ἀμέσως τά δοκίμια τῆς τελικῆς διόρθωσης, τό ἕνα πίσω ἀπό τό ἄλλο, κι' ἐγώ θά σᾶς στέλνω πίνακα τῶν τυπογραφικῶν λαθῶν. Ἡ καθυστέρηση τῆς ἔκδοσης (ἄν τά δοκίμια μοῦ στέλνονται τακτικά) θά εἶναι maximum ἕνα μήνα· αὐτό δέν εἶναι δυστύχημα, φτάνει μόνο τό βιβλίο νά ἐκδοθεῖ φροντισμένα. Ὁσοναφορᾶ τό χρόνο τῆς ἔκδοσης μποροῦμε νά ἀρχίσουμε καί τώρα (τό 3ο κεφάλαιο ἔχει καθαρογραφεῖ ἤδη, κι' αὐτές τίς μέρες τελειώνω τό 4ο, δηλαδή τό μισό βιβλίο· τό ἄλλο μισό εἶναι πολύ εὐκολότερο κι' ἔτσι χωρίς κανέναν φόβο μπορῶ νά ἀναλάβω τήν ὑποχρέωση νά στείλω στή Μόσχα τό τελευταῖο κεφάλαιο κατά τίς 15 τοῦ Φλεβάρη, ἄν ὄχι καί νωρίτερα)· αὐτό θά ἦταν πολύ βολικό γιά μένα, γιατί γιά τά πρῶτα τυπογραφικά φύλλα θά πρόφταινα νά σᾶς κάνω γνωστά ὄχι μόνο τά λάθη, ἀλλά ἴσως καί τίποτε οὐσιαστικότερο. Θά ἦταν καλά τό σχῆμα τοῦ βιβλίου καί τά τυπογραφικά στοιχεῖα νά ἦταν τέτια, πού στήν κάθε σελίδα νά εἶναι 2400 γράμματα περίπου, τότε ὅλη ἡ ἐργασία θά ἔπιανε 30 τυπογραφικά φύλλα, σέ χοντρικές γραμμές 500 σελίδες (μεγαλύτερος ἀριθμός σελίδων θά ἦταν ἴσως παραπανίσιες καί κουραστικό γιά τόν ἀναγνώστη). Καί τέλος, ὁσοναφορᾶ τό διάγραμμα τοῦ κεφαλαίου II, — πρέπει νά δοθεῖ ἰδιαίτερη προσοχή σ' αὐτό, γιά νά μήν ὑπάρχουν λάθη. Σέ παρακαλῶ νά μιλήσεις γιά ὅλα αὐτά μέ τήν Βοντοβόζοβα καί νά μοῦ ἀπαντήσεις τό γρηγορότερο, μόλις πάρεις τό γράμμα αὐτό. Τό 3ο καί τό 4ο κεφάλαιο θά τά στείλουμε μόλις τά τελειώσουμε, ἔπειτα ἀπό δυό ἐβδομάδες.

Σέ παρακαλῶ νά στείλεις στήν Μανιάσα ἀκόμη τρία ἀντίτυπα ἀπό τίς «Μελέτες». Ἡ διεύθυνση τοῦ Ἀλεξάντρ Λεόντιεβιτς * εἶναι: (ὁδός Ὄπερναγια, οἰκία Γκούντινας, Ἀρχάνγκελσκ). Στούς ἐδῶ συντρόφους ἔστειλα σέ ὅλους. Ἕνα ἀκόμη ἀντίτυπο θά ἔπρεπε νά στείλεις στό πρόσωπο τῆς Σαμάρας, πού ἀρθρογραφεῖ στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε».

Ἀπό τό ἕνα τρίτο τῆς ἀμοιβῆς μου πού πῆρες, τό μισό ποσό εἶναι γιά τά χρήματα πού ἔστειλε ὁ Μίτια γιά τήν Ἐλ. Βασ. Ἀπό τό ὑπόλοιπο ποσό, τά μισά σέ παρακαλῶ νά τά στείλεις στήν ἀποθήκη τῆς Καλμικόβα (ἐκεῖ χρωστῶ, καί κεῖ κάνω πολλές παραγγελίες) καί τά ἄλλα μισά νά διατεθοῦν γιά ἐγγραφές σέ περιοδικά καί ἐφημερίδες γιά τό 1899· εἶναι καιρός πιά ἰδιαίτερα τοῦ ἐξωτερικοῦ:

«Ρούσκιγε Βέντομοστι» ἐτήσια — *8 ρ. 50* καπ. (πρέπει νά πληρώσω γιά 10 μῆνες)
«Ρούσκογε Μπογκάτστβο» ἐτήσια — *9 ρ.*

* Α. Λ. Μάλτσενκο. *Ἡ Σύντ.*

«Μίρ Μπόζι» ἐτήσια — *8 ρ.*
«Νίβα» γιά ὁλόκληρο τό 1899 — *7 ρ.*
«Frankfurter Zeitung» γιά τό
πρῶτο τρίμηνο τοῦ 1899 — *4 ρ. 70 κ.*
«Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik», herausgegeben von Heinrich Braun. Γιά ὁλόκληρο τό 1899 — *12 μάρκα.*

Ἐμεῖς ἐδῶ ἐκτιμοῦμε πολύ τίς ἐφημερίδες καί τά περιοδικά καί ἰδιαίτερα ὅσα ἔρχονται ἔγκαιρα· γι' αὐτό ἀκριβῶς σέ παρακαλῶ νά γραφτεῖς συνδρομητής ὅσο τό δυνατό νωρίτερα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

(Τό βιβλίο τοῦ Blos τό ἔδοσα στόν Μπαζίλ· δέν τό ἔχουμε τώρα ἐδῶ.)

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

62

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

28/XI. 98.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τό δικό σου καί τοῦ Μίτια τῆς 9. XI.

Ὅσοναφορᾶ τά τηλεγραφήματα πρέπει νά ἔχετε ὑπόψη σας ὅτι ὁ ταχυδρόμος μας πάει στή Μινούσα κάθε Δευτέρα καί Πέμπτη τό πρωί. Ἐπομένως τά τηλεγραφήματα πρέπει νά τά στέλνετε τήν Κυριακή ἤ τήν Τετάρτη τό πρωί, τότε θά παίρνω τό τηλεγράφημα τήν Τρίτη ἤ τήν Παρασκευή τό πρωί (αὐτές εἶναι οἱ μέρες τοῦ ταχυδρομείου μας, οἱ τοπικές «γιορτές» τοῦ Σούσενσκογε) *.

Ἀπό τήν Μανιάσα πήραμε μόνο ἕνα γράμμα. Τῆς ἀπαντήσαμε **, ἀλλά ἀκόμη δέν πήραμε ἄλλο γράμμα της.

Χάρηκα πάρα πολύ πού σοῦ ἀρέσει τό Ποντόλσκ. Κρίμα μόνο πού ὁ Μάρκ χρειάζεται νά μένει μόνος.

Ἔχω ἀκόμη μιά παράκληση γιά τήν Ἀνιούτα: νά προσθέσει στά περιοδικά πού πρέπει νά μέ γράψει συνδρομητή καί τίς «Ἐργασίες

* διεύθυνση γιά τά τηλεγραφήματα: Μινουσίνσκ γιά τόν Οὐλιάνοφ Σούσενσκογε.
** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 107-108. *Ἡ Σύντ.*

τῆς αὐτοκρατορικῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας», τιμή τρία ρούβλια τό χρόνο (6 τεύχη), μαζί μέ τά ταχυδρομικά ἔξοδα. Φτάνει νά βγαίνει ἀκόμη τό περιοδικό αὐτό.

Ἄν τίς ἐγγραφές γιά τά περιοδικά τίς κάνετε μέσω τοῦ Βόλφ, αὐτός ἔχει ἤδη τή διεύθυνσή μου: μοῦ στέλνει τό «Ἰζβέστιγια».

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Ἡ Ε. Β. σᾶς χαιρετᾶ ὅλους.

Τελείωσα τό μισό βιβλίο μου καί πείστηκα ὅτι ὁλόκληρο θά εἶναι μάλλον πιό μικρό καί ὄχι πιό μεγάλο ἀπ' ὅ,τι ὑπολόγιζα.

Στόν Μίτια

Ὅσοναφορᾶ τό κυνήγι μου, δέν εἶσαι καλά πληροφορημένος. Ποιός σοῦ τό διηγήθηκε αὐτό; Μήπως ἡ Ἀνιούτα κάνει μερικά χρονολογικά λάθη, παρουσιάζοντας τά παλιά παραμύθια γιά τούς λαγούς σάν ἐπίκαιρες πληροφορίες; Αὐτό τό φθινόπωρο χτύπησα ἐδῶ πολλούς λαγούς· τά νησάκια τοῦ Γενισέι εἶναι γεμάτα ἀπ' αὐτούς, ἔτσι πού γρήγορα τούς βαρεθήκαμε. Ὁ Προμίνσκι χτύπησε ἀρκετές δεκάδες λαγούς καί μάζεψε δέρματα γιά μιά γούνα.

Τό κυνήγι τοῦ ἀγριοπετεινοῦ καί τῆς πέρδικας εἶναι, φυσικά, πιό ἐνδιαφέρον, μόνο πού εἶναι δύσκολο. Τόν Ἰούλη ἀκόμη εἶχα χτυπήσει λίγους νεαρούς ἀγριοπετεινούς, τώρα ὅμως τό κυνήγι τους γίνεται καβάλα στ' ἄλογα μέ καραμπίνες: τό χειμώνα οἱ πεζοί κυνηγοί δέν μποροῦν νά πλησιάσουν (ἔξω ἀπό σπάνιες περιπτώσεις) τούς ἀγριοπετεινούς. Γιά τίς πέρδικες χρειάζεται (τό φθινόπωρο) καλό λαγωνικό, ἡ Τζένη ὅμως ἡ δική μου ἤ εἶναι ἀκόμη μικρή ἤ δέν εἶναι καλό λαγωνικό. Τό χειμώνα τίς πέρδικες τίς πιάνουν μέ «καλάθια», «κύρτες» καί μέ θηλιές *.

Τώρα ἔχουμε καινούργια ψυχαγωγία, τήν παγοδρομία πού μᾶς ἀποσπάει πολύ ἀπό τό κυνήγι.

Τό ἐρχόμενο καλοκαίρι πιστεύω νά ἔχω πιό πολύ κυνήγι, γιατί θά ἔχω πιό λίγη δουλιά, τό σκυλί θά συνηθίσει νά κυνηγάει κι' ἔπειτα θά εἶναι τό τελευταῖο (ἐλπίζω) καλοκαίρι πού θά περάσω στή Σιβηρία.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Πέρυσι χτύπησα καί μερικές πέρδικες (ἄν καί πολύ λίγες), τώρα ὅμως ἀπολύτως καμιά.

2

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ, Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

6/XII. 98.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα, πῆρα τό γράμμα σου, ὑστερόγραφο στό γράμμα τῆς Ἀνιούτα. Ἀπαντῶ σ' αὐτήν λεπτομερειακά. Γιά μένα δέν ἔχω νά σοῦ ἀνακοινώσω κανένα νέο: ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Ὁ καιρός πάντα εἶναι καλός καί σήμερα ἑτοιμάζομαι γιά τό χειμερινό κυνήγι. Ὁ Ἀνατόλι γράφει ὅτι εἶναι ἄρωστος, ὁ δυστυχής, σχεδόν ἀπό τύφο. Ὁ Γιούλι ξεπαγιάζει στό Τουρουχάνσκ (στό δωμάτιο ἔχει — 2° τό πρωί), περιμένει ἀνυπόμονα τή μεταφορά. Ὁ Γιακ. Μ. (Λιαχόβσκι) γράφει ὅτι γιά τό μνημεῖο τοῦ Φεντοσέγεφ χρειάζονται 180 ρούβλια καί μέχρι στιγμῆς μαζεύτηκαν 70 ρ. — παρακαλεῖ νά μεταδοθεῖ αὐτό σέ ὅλους τούς γνωστούς *. Γράφει ὅτι στίς 18. Χ ἔφτασαν στίς φυλακές Ἀλεξάντροβσκι οἱ Α. Ἐργκίν, Φρέλιχ, Ζμέγεφ, Ἀλιουσκέβιτς, Ταλαλάγεφ, Τιουτριούμοβα-Ἀμπραμόβιτς καί Γκόλντμαν. Ὅλοι προορίζονται γιά τή Γιακουτία.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στήν Ἀνιούτα καί τόν Μάρκ

Πῆρα μαζί καί τά δυό γράμματά σας, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ καί ἀπαντῶ λεπτομερέστερα.

Εἶναι καταπληκτικό πού ὁ écrivain ἀπόριψε τήν πρόταση γιά τόν πληρωμένο διορθωτή (γιά τίς «Μελέτες») — τά παροράματα εἶναι πλῆθος καί μέ στενοχωροῦν ἰδιαίτερα ἐκεῖνα πού διαστρεβλώνουν τό νόημα καί γιά τό ὁποῖο ἔστειλα κατάλογο καί σέ σένα καί σ' αὐτόν. Περιμένω αὐτές τίς μέρες ἀπάντηση — θά μπορέσουμε ἄραγε νά τά κολλήσουμε κάπου· κι' αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο.

Νομίζω, μάλλον δέν ὑπάρχει λόγος νά ἐπιχειρήσουμε ἔκδοση μέ δικά μας μέσα: πρῶτο, εἶναι καλό νά συνάψουμε μόνιμες σχέσεις μέ τήν Βοντοβόζοβα, ἡ ὁποία σάν ἐκδότρια εἶναι χρήσιμη. Δεύτερο, καί τό ποσό (τό ἀπαραίτητο γιά τήν ἔκδοση) εἶναι μεγάλο, καί ἡ δουλιά εἶναι πολύ κουραστική, πολύπλοκη καί δύσκολη. Νά κάνουμε τή δουλιά αὐτή μόνοι μας γιά πρώτη φορά, αὐτό σημαίνει ἀναπόφευ-

* Διεύθυνση γιά τήν ἀποστολή χρημάτων: Βερχολένσκ, κυβερνεῖο Ἰρκούτσκ, Γ. Μ. Λιαχόβσκι.

κτα νά πέφτουμε σέ διάφορα σφάλματα κι' ἐγώ θά ἤθελα πολύ ἔκδοση αὐτή νά εἶναι ἀπό ἐξωτερική πλευρά ἄψογη, ἔστω κ ἄν χρειαστεῖ νά πληρώσουμε ἐπιπλέον ἀρκετές ἑκατοντάδι ρούβλια. Τρίτο, καί ἡ διαφορά χρόνου μάλλον δέν εἶναι μεγε λη: τό γράμμα μου θά φτάσει στίς γιορτές καί ἡ Βοντοβόζοβ θά ἔρθει τό Φλεβάρη, ἴσως καί μπορέσουμε νά ἀλληλογραφή σουμε μ' αὐτήν. Καί πόσο χρόνο θά χρειαζόταν νά χάσουμ (στήν ἔκδοση μέ δικά μας μέσα) σέ ταξίδια, ἀναζητήσεις κτλ Καί εἶναι πολύ δύσκολο νά παρακολουθεῖς τήν ἔκδοση, πόσο χρόνος θά ἀπαιτήσει αὐτή, ἄν εἶναι δυνατό νά βγεῖ τό βιβλίο ὄχι ἀργότερα ἀπό τά τέλη τοῦ Ἀπρίλη κτλ. Σχετικά μέ τούς ὅρους, νομίζω, ὕστερα ἀπό σκέψη, ὅτι εἶναι καλύτερα νά πάρουμε τό καθαρό κέρδος, παρά ἀμοιβή μέ τό τυπογραφικό φύλλο. Μέ τόν πρῶτο τρόπο ὑπολογίζω νά πάρουμε τό ⅓ περίπου τοῦ ἀκαθάριστου ποσοῦ, ἴσως καί περισσότερα, ἐνῶ μέ τό δεύτερο, γιά νά πάρουμε τέτια ἀμοιβή πρέπει νά καθορίσουμε τό minimum 75 ρούβλια τό φύλλο, πράγμα πού ἴσως εἶναι γιά τόν ἐκδότη ἐπιβαρυντικό καί ἐπικίνδυνο.

Τέλειωσα τέσσερα κεφάλαια καί σήμερα ἤδη τελειώνει τό καθαρογράψιμο, ἔτσι πού αὐτές τίς μέρες σᾶς στέλνω ἀκόμη τό III καί IV κεφάλαιο. Ἐλπίζω τό Φλεβάρη νά λάβετε ὅλο τό βιβλίο. Μέ τήν εὐκαιρία, ὅταν διαβάσετε τά χειρόγραφα, παρακαλῶ, στεῖλτε μου τίς παρατηρήσεις σας. Ἡ ἀρίθμηση τῶν σελίδων στό χειρόγραφο ἔγινε σύμφωνα μέ τό καθαρογραμμένο, ἔτσι πού μπορῶ νά στείλω τίς διορθώσεις. Ναί, ἀκόμη σχετικά μέ τίς «Μελέτες» μιά παράκληση: στεῖλτε μου κριτική τοῦ Τύπου, πού συναντήσετε ἐσεῖς ἤ οἱ γνωστοί, γιατί ἐδῶ λίγο παρακολουθῶ τόν καθημερινό Τύπο.

Ἄν τά μικρά στοιχεῖα καί οἱ πίνακες στοιχίζουν ἀκριβότερα, τότε γιά τίς «ἀγορές» ὁ ἐκδότης πρέπει νά δαπανήσει πάρα πολλά, γιατί οἱ πίνακες εἶναι πολλοί καί ὑπάρχουν καί διαγράμματα. Τό γενικό μέγεθος τοῦ βιβλίου, ἀπ' ὅ,τι μπορῶ τώρα νά κρίνω, θά εἶναι μικρότερο ἀπό ἐκεῖνο πού προϋπόθετα, ὅμως παρ' ὅλα αὐτά θά εἶναι περίπου 450 τυπογραφικές σελίδες, ὑπολογίζοντας 2. 4 χιλιάδες γράμματα στή σελίδα), ἀπαιτοῦνται ὄχι λιγότερα ἀπό 550, νά γιατί τά πυκνά στοιχεῖα θά ἦταν καλύτερα. Οἱ πίνακες θά ἦταν καλύτερα νά τυπώνονται ὅλοι μέ μικρά στοιχεῖα, γιατί πιάνουν μεγάλο χῶρο, χάνουν τήν ἐποπτικότητα καί ἄνεση κατά τήν ἐπισκόπηση ἀπό τόν ἀναγνώστη. Ἰδιαίτερα ἄβολοι εἶναι οἱ πίνακες πού τυπώνονται σέ ὁλόκληρη

σελίδα πλάγια (δηλ. γιά νά διαβαστοῦν πρέπει νά γυρίσεις τό βιβλίο). Γιά τόν ἀναγνώστη αὐτό εἶναι πολύ σοβαρό. Νά, καλά θά ἦταν τά στοιχεῖα, μέ τά ὁποῖα τυπώθηκαν οἱ πίνακες στά *παραρτήματα* τοῦ βιβλίου τῆς Βοντοβόζοβα «Γαιοκτησία καί ἀγροτική οἰκονομία», μέ τέτια στοιχεῖα καί νά στοιχειοθετηθοῦν ὅλοι οἱ πίνακες τοῦ ΙΙ κεφαλαίου καί στά ἄλλα κεφάλαια (στό ΙΙ κεφάλαιο συνολικά περισσότεροι πίνακες· στά ὑπόλοιπα — ἀσύγκριτα λιγότεροι, ὅμως παρ' ὅλα αὐτά ὑπάρχουν). Γιά ὅλα τά παραπάνω νά μιλήσετε μέ τήν ἐκδότρια, ἐπίσης καί σχετικά μέ τήν ἀποστολή τῶν διορθωμένων φύλλων (ὅπως ἤδη σᾶς ἔγραψα). Γιά τήν ἐπιτάχυνση τῆς ἔκδοσης θά μποροῦσε νά γίνεται ἡ ἐκτύπωση σέ δυό τυπογραφεῖα, χωριστά τό 1ο μέρος (τά πρῶτα τέσσερα κεφάλαια) καί τό δεύτερο μέρος, μέ διαφορετική ἀρίθμηση τῶν σελίδων. Μέ τήν εὐκαιρία, σχετικά μέ τήν πρόταση τοῦ Μάρκ νά ἀλλάξουν οἱ ἐπικεφαλίδες καί νά γίνει δίτομο. Αὐτό, κατά τή γνώμη μου, μάλλον δέν εἶναι βολικό. Ἐπικεφαλίδες πιό λιτές καί πιό περιεκτικές εἶναι κατάλληλες μόνο γιά τόν ἔλεγχο τῆς λογοκρισίας, ἡ ἀλλαγή τῶν ἐπικεφαλίδων θά ἀπαιτοῦσε ἀπό μένα πάρα πολλές μικρές, ὅμως γιά τό λόγο αὐτό χρονοβόρες, διορθώσεις στό κείμενο. Ὁ χωρισμός σέ δυό τόμους δέν ἀξίζει· ἄν κριθεῖ σάν νόρμα τό μέγεθος καί τά στοιχεῖα τῶν «Μελετῶν», τότε ὁ κάθε τόμος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου, θά ἔβγαινε μικρότερος (μά καί νά πουληθεῖ χωριστά κατά τόμους δέν πρέπει, γιατί ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος γίνεται γενικευμένα μέ κοινές παραπομπές στά διάφορα κεφάλαια κτλ.). Ὁσοναφορᾶ τήν τιμή, ἐγώ δέν ὑπολόγιζα παραπάνω ἀπό 3 ρούβλια καί θά θεωροῦσα ἀνεπιθύμητη μιά μεγαλύτερη τιμή (καί τήν κάτω ἀπ' αὐτή ἀσύμφορη). Ὁ ἀριθμός ἀντιτύπων θά εἶναι καλό νά εἶναι ὅσο μπορεῖ μεγαλύτερος *: εἶναι δυσάρεστο πού οἱ «Μελέτες» ἐκδόθηκαν σέ μικρό ἀριθμό ἀντίτυπων. Σχετικά μέ τά ἐμπόδια τῆς λογοκρισίας γιά τίς «ἀγορές» — ἐγώ δέν περιμένω, ἄν δέν ἀρχίσει περίοδος ἰδιαίτερα ἐξαιρετικῶν αὐστηρῶν μέτρων καί διωγμῶν ἐναντίον τοῦ ἀδερφοῦ μας. Καί ἄν οἱ «Μελέτες» πουλιοῦνται καλά, τότε ἀναμφίβολα πολύ καλύτερα θά πουληθοῦν οἱ «ἀγορές». Αὐτό θά πρέπει νά ἐμπνεύσουμε στήν ἐκδότρια. Ἀκόμη ἕνα ζήτημα σχετικά μέ τόν ἀριθμό τῶν ἀντιτύπων τοῦ συγγραφέα (ἐλπίζω ὅτι ἔστειλες στήν

* Συμφωνῶ ἀπόλυτα μέ τόν Μάρκ, ὅτι «πρέπει» νά εἶναι *όχι λιγότερο* ἀπό 2400. Μόνο νά δοῦμε τί θά πεῖ ἡ ἐκδότρια!

Μανιάσα συμπληρωματικά 3 ἀντίτυπα τῶν «Μελετῶν»;). Νομίζω, πρέπει νά πάρουμε 50, γιατί αὐτή τή φορά πρέπει νά στείλουμε σέ μεγαλύτερο ἀριθμό ἀνθρώπων καί κάποτε νά τά ἀνταλλάσσουμε μέ ἐκδόσεις στατιστικῆς τῶν ζέμστβο.

Φαίνεται λοιπόν ὅτι φλυάρησα ἀρκετά καί πιθανό νά ἔγραψα σωρό ἐπαναλήψεων σέ σύγκριση μέ τά προηγούμενα, τό ἴδιο μακροσκελῆ γράμματα γιά τή δουλιά! Καί θά βαρεθεῖτε νά διαβάσετε αὐτές τίς ἐπαναλήψεις. Αὐτό εἶναι κάτι ἀνάλογο μέ τά γραψίματά μου: τό πρῶτο πρόχειρο τῶν «ἀγορῶν» τό μουντζούρωνα καί τό περιέκοπτα μέ τόν πιό ἀμείλικτο τρόπο.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. *Β. Ούλ.*

Ὅλοι οἱ δικοί μας σᾶς στέλνουν χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

64

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

12/XII. 98.

Πῆρα ἀπό τήν Ἀνιούτα τό «Neue Zeit» καί τήν ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς μόρφωσης, ὅπως καί τήν κάρτα τῆς 28. XI. Τῆς ἀπαντῶ στήν ἑπόμενη σελίδα. Μέρες ταχυδρομείου εἶναι γιά μᾶς ἡ Τρίτη καί Παρασκευή, ὅμως ἐσᾶς βέβαια αὐτές δέν σᾶς ἐνδιαφέρουν. Παίρνουμε τίς ἐφημερίδες τῆς Τετάρτης καί Σαββάτου — λοιπόν τήν 14η ἡμέρα. Γι' αὐτό νομίζω ὅτι πιό βολικό εἶναι νά γράφετε τήν Τρίτη καί Παρασκευή (αὐτό ἀπό τή Μόσχα, ὁσοναφορᾶ τό Ποντόλσκ δέν ξέρω). Μαζί μέ τήν Νάντια ὑποβάλαμε αἴτηση γιά νά πᾶμε στό Μινουσίνσκ γιά μιά ἑβδομάδα στίς γιορτές [113]. Παρ' ὅλα αὐτά θά παίρναμε τά γράμματα, γι' αὐτό δέν εἶναι ἀνάγκη νά ἀλλάξετε τίς διευθύνσεις.

Δικός σου *Β. Ού.*

Στήν 'Ανιούτα

Σοῦ στέλνω σήμερα κιόλας στό ὄνομα τῆς μητέρας μέ συστημένο δέμα τό 3ο καί 4ο κεφάλαιο τῶν «ἀγορῶν». Ἔκανα πιό ἀκριβή καταμέτρηση ὅλων ὅσων ἔγραψα: στά πρῶτα 4 κεφάλαια ὑπάρχουν 500 χιλ. γράμματα *. Αὐτό εἶναι λιγότερο ἀπ' ὅ,τι ὑπολόγιζα (τό δεύτερο μισό θά εἶναι μικρότερο τοῦ πρώτου). Συνεπῶς, οἱ ἀνησυχίες μου φάνηκαν περιττές: ἀρκοῦν καί τέτια τυπογραφικά στοιχεῖα, πού σέ μιά σελίδα νά εἶναι μόνο 2 χιλιάδες γράμματα. Δέν ἔχω τίποτε ἐνάντια στήν ἔκδοση δυό χωριστῶν τόμων: ἀποφασίστε οἱ ἴδιοι μέ τήν ἐκδότρια. Μόνο νά ἀριθμοί, ἀριθμοί! Ἄν δέν ἔχω ἐγώ τά διορθωμένα, θά ψεύδονται ὠμά **.

Κάνε, παρακαλῶ, στό χειρόγραφο δυό διορθώσεις: 1) στόν πρόλογο νά διαγραφεῖ ἀπό τίς λέξεις: «εἶναι γνωστό ὅτι αὐτό τό ζήτημα» κτλ., ἡ δεύτερη πρόταση ἀπό τήν ἀρχή μέχρι τίς λέξεις «ἀντίπαλοί μας» καί νά βάλεις ἀπευθείας: «Στόν συγγραφέα» κτλ. («φάνηκε ἀνεπαρκές γιά κτλ.»).

Νομίζω ὅτι δέν εἶναι ἀκίνδυνο νά μιλᾶς γιά «ἀντιπάλους» [114] ἀπό τήν πρώτη παράγραφο.

2) Στή σελίδα 44, ἡ σημείωση στό τέλος τῆς VI παραγράφου νά διαγραφεῖ καί νά μπεῖ στή θέση της «Σύγκρ. *Β. Ἰλίν.* «Οἰκονομικές μελέτες», Πετρούπολη, 1899, σελ. 30» [115].

'Απάντησε, παρακαλῶ, ὅτι ἔλαβες αὐτές τίς διορθώσεις.

Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό «Neue Zeit» καί τήν ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς. Ἄν εἶναι δυνατό νά πάρεις τά ὑπόλοιπα τεύχη τοῦ «Ν. Ζ.» γιά τό 1897 - 8: ἔχουμε τά τεύχη 7-8, 11-24, λείπουν τά τεύχη 1-6 καί 9-10. Πολύ θά ἤθελα νά ἔχω ὁλόκληρη τή συλλογή γιά τό 1897-8.

Γράφεις ὅτι πῆρες τό γράμμα μου τῆς 15/XI *** καί δέν πῆρες τό προηγούμενο γράμμα γιά τά βιβλία. Δέν θυμᾶμαι πιά πότε ἀκριβῶς τό ἔστειλα, ξέρω ὅμως σίγουρα ὅτι, μόλις πῆρα τά βιβλία ἀπό τήν Πετρούπολη, σοῦ ἔγραψα ἁπλό γράμμα *μέ συνημμένα τά παροράματα, πού διαστρεβλώνουν τό νόημα* καί μέ τήν παράκληση νά στείλεις μερικά ἀντίτυπα σέ γνωστούς, ἀνάμεσα σ' αὐτούς 3 ἀκό-

---

* Ὑπολογίζω 900 περίπου γράμματα στή σελίδα (καί 1,6 χιλ. γράμματα περίπου σέ ἐκεῖνες τίς μεγάλες σελίδες, πού πάρθηκαν γιά τό II κεφάλαιο).

** Οἱ ἀριθμοί μέ δεκαδικά πρέπει ὁπωσδήποτε νά τυπώνονται χωριστά: τά δεκαδικά ψηφία πρέπει νά τυπώνονται μέ μικρότερα στοιχεῖα, ἀπ' ὅ,τι οἱ ἀκέραιοι ἀριθμοί καί ἀκόμη νά *γράφονται χαμηλότερα,* δηλ. ὄχι 6,3, ἀλλά $6._3$. Αὐτό εἶναι πολύ σοβαρό γιά νά ἀποφεύγονται τά λάθη.

*** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 108-110. *Ἡ Σύντ.*

μη ἀντίτυπα στήν Μανιάσα (ἐκτός ἀπό ἕνα γι' αὐτήν), ἕνα στήν Πετρούπολη, ὄχι στόν σταρέτς, ἀλλά στόν σαμάρετς καί ἕνα στόν Κουκούσκα (ἐγώ δέν τοῦ ἔστειλα), προσθέτοντας τρία γιά σᾶς , τρία γιά τόν τσικαγκίνετς, τόν συγγραφέα τῆς «Φάμπρικας» (Τ.-Μπ.) καί τῶν «'Αγορῶν» (Μπουλγκάκοφ)[116], δυό γιά τόν Γκριγκόριεφ καί Κολούμπ, παίρνω 14 ἀντίτυπα, γιά τά ὁποῖα θυμᾶμαι ὅτι ἔγραψα καί στό γράμμα πού χάθηκε.

Μέ ἐξέπληξε πολύ, ὅταν ἔμαθα ἀπό τό γράμμα τοῦ ντόκτορα ὅτι δῆθεν ἡ λογοκρισία ὑπαγόρευσε κατηγορηματικά καί ἀπόλυτα τή μετάφραση τῶν Οὐέμπ;; Πῶς ἔτσι; Νομίζω πρέπει νά τό ἑρμηνεύσω ἔτσι, ὅτι αὐτό εἶναι μόνο διάδοση — σχετικά μέ τή μετάφραση τῆς History of Trade Unionism»· αὐτό εἶναι πιό zensurwidriges * πράγμα. Καί ἐκτός ἀπ' αὐτό, ἡ μετάφρασή μας ἀκόμη μόλις τώρα ἀρχίζει νά τυπώνεται.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Ἔγραψα στό τμῆμα στατιστικῆς τῆς διοίκησης τῶν ζέμστβο τοῦ κυβερνείου Τβέρ, ζητώντας νά μοῦ στείλουν *συνοπτική συλλογή* (τ. XIII, τεῦχος **1**, 1897). Δέν στέλνουν, οἱ παλιάνθρωποι. Ἔχεις μήπως ἐκεῖ κανέναν ἀπό τούς γνωστούς, δέν μπορεῖ νά τήν προμηθευτοῦμε; Σοβαρά ὁ Κρασνοπέροφ (ἄν εἶναι ἐκεῖ) θά ἀρνηθεῖ;

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

65

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

20 τοῦ Δεκέμβρη.

'Αγαπημένη μας Μαρία 'Αλεξάντροβνα! Ὁ Βολόντια ἔφυγε σήμερα ἀπρόοπτα στό κυνήγι καί γι' αὐτό γράφω ἐγώ. Τοῦτο τόν καιρό

* — ἀντιλογοκριτικό. *Ἡ Σύντ.*

τό κρύο ἔφτασε ὥς τούς 20°. Σήμερα ὅμως κάνει ζέστη, 2½°, καί ὁ Βολόντια μπῆκε στόν πειρασμό τοῦ κυνηγιοῦ, πολύ περισσότερο πού σύμφωνα μέ τή θεωρία τῶν κυνηγῶν τοῦ Σούσενσκογε, τώρα εἶναι ἡ καλύτερη ἐποχή κυνηγιοῦ τοῦ ἀγριόγαλου: στή διάρκεια τῆς παγωνιᾶς δέν ἔφαγαν τίποτε, τώρα ὅμως τρέφονται τόσο ἐντατικά, πού καί τόν κυνηγό δέν βλέπουν. Ὁ Βολόντια πῆγε μέ ξένο ὅπλο, γιατί τό δικό του τό ἔσπασε, ἡ κάνη ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν ἀπό χυτοσίδηρο καί ἔσπασε ἀπό ἁπλή πτώση στόν πάγο. Στείλαμε τό ὅπλο στή Μινούσα, ὅμως οἱ ντόπιοι τεχνίτες ἀρνήθηκαν νά τό διορθώσουν. Πρέπει ἑπομένως νά ἀγοράσουμε καινούργιο. Λέγεται ὅτι στή Μινούσα πουλιέται κάποιο πολύ καλό δίκανο, ὁ Βολόντια σκέπτεται νά τό ἀγοράσει. Ἐμεῖς τώρα ἀσχολούμαστε μέ τίς προετοιμασίες τοῦ ταξιδιοῦ στή Μινούσα. Πάντως, ὅλες οἱ προετοιμασίες ἀποτελοῦνται ἀπό τό κρέμασμα στόν τοῖχο ἑνός χαρτιοῦ, στό ὁποῖο γράφονται ὅλα, ὅσα πρέπει νά ἀγοράσουμε στήν πόλη. Ἡ μητέρα δέν θά πάει στή Μινούσα, στήν ἀρχή τό δικιολόγησε μέ τόν ἄσχημο δρόμο καί τώρα μέ τό κρύο. Ἐμεῖς θά πᾶμε τήν παραμονή τῶν Χριστουγέννων καί θά ἐπιστρέψουμε τήν 1η ἤ 2η τοῦ μήνα, ἔτσι πού τό ἑπόμενο γράμμα ἀπό τόν Βολόντια θά εἶναι σίγουρα ἀπό τή Μινούσα. Δέν ξέρω ἄν ὁ Βολόντια ἔγραψε πώς στίς γιορτές στή Μινούσα θά μαζευτοῦν καί ὁ Κουρνατόβσκι καί οἱ Λεπεσίνσκι, ὅτι ἑτοιμάζονται νά κάνουν παγοδρομίες, νά παίξουν σκάκι, νά τραγουδήσουν, νά συζητήσουμε κτλ. Ὅπως φαίνεται, θά περάσουμε τόν καιρό εὔθυμα.

Ἀφοῦ τώρα τέλειωσαν οἱ «ἀγορές», ὑπάρχει σχέδιο νά στρωθοῦμε γιά καλά στήν ἐκμάθηση ξένων γλωσσῶν γενικά καί στή γερμανική ἰδιαίτερα. Ὁ Βολόντια γράφτηκε συνδρομητής στό ρωσογερμανικό λεξικό τοῦ Παβλόβσκι καί παρακαλεῖ τήν Ἀνιούτα νά προμηθευτεῖ τόν Τουργκένιεφ στά γερμανικά καί ὁποιαδήποτε καλή γραμματική. Ἐγώ ἄκουσα ὅτι ἀπό τίς γερμανικές γραμματικές εἶναι καλή τοῦ Φ. Φίντλερ, ὅμως δέν ξέρω σίγουρα.

Ἀλήθεια μέ τήν εὐκαιρία, ὑποψιαζόμαστε ὅτι οἱ εἰκασίες μας σχετικά μέ τό «Ζίζν» [117] δέν εἶναι σωστές. Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε βέβαια δέν ἀξίζει νά γραφτοῦμε συνδρομητές.

Ἀπό τήν Μανιάσα πήραμε μόνο ἕνα γράμμα. Γιά ποιό λόγο δέν γράφει; Ἤ μήπως τά γράμματά της δέν φτάνουν ὥς ἐμᾶς· ἄς γράφει συστημένα. Ἦρθε ὁ Βολόντια καί ἐπαναστατεῖ, γιατί δέν πηγαίνω στήν παγοδρομία καί κάθομαι στό σπίτι. Γι' αὐτό τελειώνω τό γράμμα. «Καλή Χρονιά!» Φιλῶ θερμά, Ἐσᾶς καί τήν Ἀνιούτα, στούς Ντ. Ι. καί Μ. Τ. χαιρετισμούς. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους

πολλούς χαιρετισμούς. Γιά τήν ὥρα δέν ἔχω τίποτε νά γράψω, μόνο ὕστερα ἴσως ἀπό τή Μινούσα. Σᾶς φιλῶ θερμά ἀκόμη μιά φορά.

Δική Σας *Νάντια*

Ἑνώνω καί ἐγώ τίς εὐχές μου γιά τόν καινούργιο χρόνο. Σχετικά μέ τή γερμανική μετάφραση τοῦ Τουργκένιεφ ἐγώ νομίζω ὅτι καλύτερο ἀπ' ὅλα εἶναι νά ζητήσετε πληροφορίες, λογουχάρη, ἀπό τόν Βόλφ καί ταυτόχρονα νά πάρετε κατάλογο ἐκδόσεων, ἔστω τή Ρεκλάμα [118]. Τί ἀκριβῶς ἀπό τά ἔργα τοῦ Τουργκένιεφ, μᾶς εἶναι ἀδιάφορο, μόνο ἡ μετάφραση θά θέλαμε νά εἶναι ἀπό τίς καλές. Ἡ γερμανική γραμματική θά ἐπιθυμούσαμε νά ἦταν κατά τό δυνατό πιό πλήρης, ἰδιαίτερα τό συντακτικό. Ἄν τό βρίσκατε στή γερμανική γλώσσα, θά ἦταν ἴσως ἀκόμη καλύτερα. Γενικά, νά ἀρχίσουμε τή δουλιά μέ τόν Βόλφ γιά τήν ἐγγραφή βιβλίων καί γιά πληροφορίες. Ἡ ἀποθήκη τῆς Α. Μ. Καλμικόβα δίνει πληροφορίες κάπως ἀπρόθυμα: λογουχάρη, ζήτησα νά μοῦ προμηθεύσουν τό ἀνάτυπο τοῦ ἄρθρου τοῦ Κάρισεφ «Ὑλικά γιά τήν ἐθνική οἰκονομία τῆς Ρωσίας», 2η ἔκδοση, ἀπό τό *2ο* βιβλίο «Δελτίο τοῦ Ἰνστιτούτου ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Μόσχας» γιά τό 1898, ἡ ἀποθήκη ὅμως ἀρνήθηκε νά ἐκπληρώσει τήν παραγγελία, ἤ ἀκόμη νά ἀνακοινώσει τή διεύθυνση τοῦ «Δελτίου»... Μήπως ἐσεῖς μπορεῖτε νά τό προμηθευτεῖτε;

Εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο. *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ Δεκέμβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

66

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [119]

Βέλγιο. Βρυξέλλες. Α. M-lle. M. Oulianoff.
Rue des Minimes, 40. Bruxelles. Belgique

22/XII. 98.

Πῆρα, Μανιάσα, τόν Κοβαλιέβσκι, γράμμα ὅμως ἀκόμη τίποτε. Ἐμένα (καί γενικά ἐμᾶς) αὐτό μοῦ προξενεῖ κατάπληξη: ἐκτός ἀπό

ἕνα γράμμα, τό πρῶτο, δέν πήραμε ἀπό σένα κανένα ἄλλο πιά. Μήπως χάνονται τά γράμματα; Ἤ ἴσως σέ τράβηξε τόσο ἡ καινούργια ζωή, πού δέν μένει καιρός γιά γράμματα; Ἀπό καιρό ἤδη ἔχω τό βιβλίο τοῦ Κοβαλιέβσκι, τό πῆρα ἀκόμη ἀπό τό Νοέμβρη, ἀφοῦ τό παράγγειλα σέ μαγαζί τῆς Πετρούπολης. Παραδέχομαι ὅτι ἄρχισα μόνο τήν ἀνάγνωση, ὅμως δέν τήν τελείωσα, εἶναι ἀνιαρό συνοθύλευμα. Γράψε, πότε σκέπτεσαι νά ἀναχωρήσεις γιά τίς διακοπές. Ποιές ἐφημερίδες καί περιοδικά διαβάζεις; Ἄν γνωρίστηκες πολύ καλά μέ τίς Βρυξέλλες καί μέ τήν ὀργάνωση τῶν βιβλιοπωλείων; Στεῖλε μου τό «Journal officiel» [120] μέ ἐνδιαφέρουσες ὁμιλίες στή Βουλή. Ἑτοιμάζομαι νά σοῦ γράψω μακροσκελές γράμμα ὕστερα ἀπό τίς γιορτές· γιά νά τίς περάσουμε πᾶμε αὐτές τίς μέρες στό Μινουσίνσκ.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Νάντια σοῦ στέλνει χαιρετισμούς.

Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 20/XII *. Τώρα βρίσκομαι στή Μινούσα. Θά ἀπαντήσω ὕστερα ἀπό τήν ἐπιστροφή.

Δικός σου. *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 22 καί 28 τοῦ Δεκέμβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό Μινουσίνσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

67

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

28/XII. 98. Μινουσίνσκ

Σοῦ γράφω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἀπό τό Μινουσίνσκ. Ἤρθαμε ἐδῶ μέ τήν Νάντια γιά τίς γιορτές καί θά παραμείνουμε ὥς τήν 1η. Περνᾶμε ἐδῶ τόν καιρό θαυμάσια. Τέτια ἀνάπαυση μόνο ἀπό τίς ἀσχολίες θά μποροῦσε νά ποθεῖ κανείς. Μέ ζῆλο κάνουμε παγοδρομίες, τραγουδᾶμε κτλ.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

* Μέ τό νέο ἡμερολόγιο. *Ἡ Σύντ.*

Σέ ἄλλη σελίδα γράφω στήν 'Ανιούτα.

Χθές πῆρα ἀπό τίς Βρυξέλλες γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα μέ τή νέα διεύθυνση.

Στήν 'Ανιούτα

Πῆρα τό κάρτ-ποστάλ τῆς 5. XII καί τό γράμμα σου μέ ἡμερομηνία 8. XII. Εὐχαριστῶ πολύ γι' αὐτό. Γιά τή διάλεξη τοῦ écrivain διάβασα ἐκτενή ἔκθεση στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι». Πραγματικά μέ τέτιες καινούργιες ἀντιλήψεις δέν ἄξιζε νά κάνει σύντομη διάλεξη. 'Από αὐτή τήν ἄποψη θά εἶχαν ἐνδιαφέρον τά ὑπολείμματα τῆς ἐργασίας τοῦ Φεντοσέγεφ, νομίζω ὅτι αὐτός ὑποστήριζε τελείως διαφορετικές ἀντιλήψεις γιά τήν τσιφλικάδικη οἰκονομία μας πρίν τή μεταρύθμιση [121].

(Δέν θυμᾶμαι ἄν σοῦ γνώρισα ὅτι πήραμε τό «Ν. Ζ.» ὥς τό 24 τεῦχος συμπεριλαμβανομένου.)

Σχετικά μέ τό «Ἡμερολόγιο τοῦ κυβερνείου τῆς Τούλας», μά σοῦ ἔγραψα ὅτι προοριζόταν γιά τόν Α. Σκλιαρένκο, τοῦ ὁποίου τότε δέν γνώριζα τή διεύθυνση. Ὅτι πῆρα τήν ἔκθεση τῆς ἐπιτροπῆς μόρφωσης, σοῦ τό εἶπα πρό καιροῦ *.

Συμφωνῶ μέ τίς συμβουλές τοῦ πισάτελ (τώρα λοιπόν νά δοθεῖ στό τυπογραφεῖο, νά πάρουμε τό μέγεθος καί τά στοιχεῖα τοῦ βιβλίου τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι [122] καί νά μή στείλεις ἐδῶ τίς διορθώσεις). Δέν θά εἶναι ἀρκετά πυκνά τά στοιχεῖα τῶν «Κρίσεων»: θά βγεῖ σέ 500 περίπου σελίδες. Τελείωσα ἀκόμη δυό κεφάλαια (5 καί 6ο), ἀπό τά ὁποῖα τό πέμπτο ἀντιγράφηκε. 'Ελπίζω νά τά τελειώσω ὅλα μέσα στό Γενάρη.

Τή δεύτερη διόρθωση βέβαια συμφωνῶ νά τήν ἀναθέσω σέ σένα καί θά εἶμαι πάρα πολύ εὐγνώμονας γι' αὐτή τή βαριά καί ἄχαρη δουλιά. Παρ' ὅλα αὐτά ὅμως ὁ διορθωτής μέ πληρωμή εἶναι ἀπαραίτητος· κατά τή γνώμη μου, δυό ρούβλια στό φύλλο εἶναι λίγα, δόστε 3 ρούβλια καί περισσότερο γιά *δυό* διορθώσεις καί ἐσύ ἀνάλαβε τήν *τρίτη* (καί ὄχι τή δεύτερη) διόρθωση. Γιά τά παροράματα στεῖλτε τα σέ μένα (ὄχι χωριστά φύλλα, ἀλλά ἀπό 5-10 φύλλα ταυτόχρονα). Μόνο πού δέν θεωρῶ πολύ σωστό νά σοῦ στέλνω τό χειρόγραφο: κάποτε μοῦ χρειάζονται νά γίνουν συμπληρώσεις, παρεμβολές κτλ. καί χωρίς τό χειρόγραφο δέν μπορῶ νά τό κάνω αὐτό. Δέν κάνει νά δόσουμε περισσότερα στόν διορθωτή, ὑποχρεώνοντάς τον νά σοῦ στέλνει μαζί μέ τά διορθωμένα καί τά φύλλα τοῦ καθαρο-

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 111 καί 118. *Ἡ Σύντ.*

γραμμένου; Ἂν αὐτό δέν μπορεῖ νά γίνει, τότε βέβαια θά στέλνω τό χειρόγραφο (μπορεῖς νά τό ζητήσεις μέ τηλεγράφημα: «στεῖλε τό χειρόγραφο»).

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γιά τή συγκατάθεσή μου στήν πρόταση τῆς Βοντοβόζοβα ἀπάντησα *ἀμέσως* μόλις πῆρα τό γράμμα σου *. Τόν Blos τόν διαβάζουν καί παρακαλοῦν πολύ νά μήν τούς ἀφαιρεθεῖ. Μήπως μπορεῖτε νά τόν προμηθευτεῖτε στή Μόσχα;

Στάλθηκε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 115-116. *Ἡ Σύντ.*

1899

68
ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

3/Ι. 99.

Χθές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἐπιστρέψαμε μέ τήν Νάντια ἀπό τή Μινούσα, ὅπου περάσαμε μιά ἑβδομάδα στόν Γκλέμπ καί στόν Μπαζίλ πολύ εὔθυμα καί γιορτάσαμε τήν Πρωτοχρονιά ἀνάμεσα στούς συντρόφους [123]. Στή γιορτή τῆς Πρωτοχρονιᾶς κάναμε πολλές προπόσεις, μέ ἰδιαίτερη ὅμως θέρμη ὑποδεχτήκαμε τήν πρόποση ἑνός συντρόφου «γιά τήν Ἐλβίρα Ἐρνέστοβνα καί τίς μητέρες πού ἀπουσιάζουν».

Ἡ σημερινή ἡμέρα δέν μπορεῖ ἀκόμη νά πάρει τόν καθημερινό ρυθμό της, ἀπό αὔριο ὅμως πρέπει νά στρωθῶ ξανά στή δουλιά. Τό ἕκτο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου μου τελείωσε (ἀκόμη δέν ἀντιγράφηκε), ἐλπίζω ὕστερα ἀπό τέσσερις ἑβδομάδες νά τά τελειώσω ὅλα. Στά γράμματα τῆς Ἀνιούτα τῆς 5/XII καί 8/XII ἀπάντησα, ὄντας ἀκόμη στή Μινούσα *, σ' αὐτά συμφωνοῦσα νά δοθοῦν ἀμέσως τά πρῶτα κεφάλαια γιά ἐκτύπωση, γιά διόρθωση χωρίς τόν συγγραφέα (θά εἶναι καλύτερα νά γίνουν 3 καί ὄχι 2 διορθώσεις), γιά τήν ἀποστολή σ' αὐτόν μόνο τῶν καθαρογραμμένων φύλλων καί γενικά γιά νά διευθύνει ἡ Ἀνιούτα τήν ἔκδοση σύμφωνα μέ τήν κρίση της. Πιστεύω νά πῆρε ἡ Ἀνιούτα τό γράμμα μου. Τότε ἐπίσης ἔστειλα γράμμα στόν Μίτια μέ τήν παράκληση νά μοῦ ἀγοράσει ὅπλο. Μήπως συνάντησε σχετικά μ' αὐτό δυσκολίες οἰκονομικοῦ χαρακτήρα; Μέ τήν ἀμοιβή μου παρουσιάστηκε κάποιο ἐμπόδιο, κι' ἐγώ παίρνω, καί ὅλο παίρνω βιβλία ἀπό τήν ἀποθήκη τῆς Καλμικόβα, ἔτσι πού ντρέπομαι κιόλας.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια στέλνουν τούς χαιρετισμούς τους.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 123-125. *Ἡ Σύντ.*

69

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10/I. 99.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς Ἄνια τῆς 24. XII. Μέ τό δέμα, ὅπως ἡ Νάντια γράφει μέ λεπτομέρειες, παρουσιάστηκε κάποιο ἐμπόδιο *.

Γράφεις ὅτι πήρατε τό γράμμα μου τῆς 6 * στίς 22 καί ὅτι ἡ τέτια ἀργοπορία σοῦ φαίνεται παράξενη. Δέν ξέρω ἀκόμη τί συμβαίνει: πιθανόν τό ταχυδρομεῖο νά καθυστέρησε ἀκόμη στή Μινούσα· 16 ἡμέρες — δέν εἶναι καί πάρα πολύ, τή στιγμή πού παίρνουμε ἐφημερίδες ἀπό τή Μόσχα τή 13η ἡμέρα.

Σχετικά μέ τή διόρθωση τῶν «ἀγορῶν», ὁμολογῶ ὅτι δέν μέ καθησύχασε ἡ δήλωση τοῦ πισάτελ ὅτι τό περιεχόμενο εἶναι «ὑποδειγματικά καλό»: ὁ πισάτελ μιά φορά ἤδη ἀποδείχτηκε κακός διορθωτής, μά καί γενικά αὐτή ἡ δουλιά δέν εἶναι δική του, οὔτε καί ἀρκοῦν οἱ δυνάμεις του γιά νά φέρει μέ ἐπιμέλεια σέ πέρας ἕνα τόσο δύσκολο ζήτημα. Γι' αὐτό παρόλα αὐτά νομίζω ὅτι πρέπει νά ἐπιμείνουμε σέ τρεῖς διορθώσεις καί ὄχι σέ δυό (ἡ τελευταία στή Μόσχα) καί στίς ἄμεσες ἐπαφές τῆς Ἀνιούτα μέ τόν διορθωτή. Φοβᾶμαι μήπως γίνει τό ἴδιο ἄσχημα, ὅπως μέ τίς «Μελέτες»· αὐτό θά εἶναι πολύ λυπηρό. Γενικά ἀπό δῶ εἶναι πολύ δύσκολο, καί μάλιστα ἀδύνατο, νά δοθοῦν ἀπαντήσεις σέ ὅλα τά μικρά καί ἐπιμέρους ζητήματα, εἶναι ἀπαραίτητο αὐτά νά λύνονται ἐκεῖ, ἐπιτόπου. Γι' αὐτό καί δέν κάνω παρατήρηση σχετικά μέ τήν ἀλλαγή τοῦ τίτλου, ἄν κι' αὐτός δέν μοῦ ἀρέσει, ὅπως καί ἡ ἀντίληψη σχετικά μέ τό ὅτι μέ μεγάλο τίτλο τό βιβλίο θά «πιάσει» καλύτερα ἐπίσης δέν μοῦ ἀρέσει. Ὁ τίτλος σκόπιμα ἐπιλέχτηκε πιό σεμνός. Ἐξάλλου, μιά καί διατηρήθηκε αὐτός στόν ὑπότιτλο, αὐτό δέν εἶναι καί τόσο σοβαρό καί ἐπαναλαμβάνω: ὅλα τά μικρά ζητήματα εἶναι ἀνάγκη νά λύνονται ἀμέσως ἐπιτόπου. Οἱ ἀπαντήσεις μου ἀπό δῶ ἀποδείχνονται πάντα καθυστερημένες καί ἄσκοπες. Ἄν εἶναι δυνατό καί βολικό, θά ἐπιθυμοῦσα πολύ νά πάρω τήν τελευταία διόρθωση, ἔστω καί 5-10 φύλλα τήν κάθε φορά.

Γιά τήν ἐπιστημονική συζήτηση τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι διάβασα στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι». Μάλιστα, ἔπρεπε νά ἀπαντήσει στόν Καμπλουκόφ πιό τσουχτερά! [124]

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 405. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 115-118. *Ἡ Σύντ.*

Σύντομα θά στείλουμε τό πέμπτο καί 6ο κεφάλαιο· άλλά ή ολοκλήρωση τοῦ ἔργου ἴσως παρουσιάσει καθυστέρηση, ὄχι ὅμως μεγάλη. Νομίζω πώς χωρίς καμιά άμφιβολία ή δουλιά άπ' αὐτό δέν θά καθυστερήσει.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σέ ὅλους στέλνω χαιρετισμούς.

Στέλνω προσθήκη στό II κεφάλαιο, στή σελ. 152 τοῦ καθαρογραμμένου [125].

Στάλθηκε άπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

70

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/I. 99.

Πήραμε ἐπιτέλους, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό δέμα [126]. Merci γι' αὐτό. Πῆρα ἐπίσης τήν Τρίτη τό «Neue Zeit» ἀπό τήν 'Ανιούτα. Αὐτό εἶναι εὐχάριστο στόν ὑπέρτατο βαθμό, γιατί λίγο-λίγο συγκεντρώνουμε ὅλα τά τεύχη τοῦ «Neue Zeit» τοῦ περασμένου χρόνου. Ἡ 'Ανιούτα φυσικά διάβασε τό «Die historische Berechtiung κτλ.» στά τεύχη πού μοῦ ἔστειλε. Διάβασα αὐτό τό ἄρθρο ἀκόμη νωρίτερα καί συμφώνησα ὁλοκληρωτικά μέ τά βασικά συμπεράσματά του (ὅπως καί οἱ ἄλλοι ἐδῶ σύντροφοι). Στέλνω μ' αὐτό τό ταχυδρομεῖο μέ συστημένο δεματάκι στό ὄνομά σου ἀκόμη δυό τετράδια τοῦ βιβλίου μου (V καί VI κεφάλαιο) [+ χωριστό φύλλο, τά περιεχόμενα]· στά δυό αὐτά κεφάλαια ὑπάρχουν 200 χιλ. περίπου γράμματα καί τόσα ἀκόμη περίπου θά εἶναι στά τελευταῖα. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά ξέρω, ἄν ἄρχισε ἡ ἐκτύπωση, πόσος χρόνος χρειάζεται περίπου στό φύλλο καί ἄν ἡ 'Ανιούτα κρατᾶ τήν τελευταία διόρθωση, ὅπως προϋπόθετε πρωταρχικά; Ἄν ναί, τότε νομίζω ὅτι δέν θά ἦταν καθόλου δύσκολο νά στείλει στόν συγγραφέα μαζί μέ τά ἄλλα βιβλία

μερικά ἀπό τά πρῶτα φύλλα. Ἐξάλλου, αὐτό ἤδη ἴσως νά λύθηκε pro ἤ contra* καί χωρίς τή γνώμη μου.

Νέα δέν ἔχουμε. Ὁ Γιούλι, δέν ξέρω γιατί, ἔχει καιρό νά μᾶς γράψει, παραξενεύομαι καί ἀνησυχῶ γι' αὐτό. Ὁ Ἀνατόλι συνέχεια εἶναι ἄρωστος, ὁ δυστυχής· πρίν ἀπό λίγο πέρασε τύφο καί ἔμεινε κάποια ἐπιπλοκή στούς πνεύμονες καί στήν καρδιά. Τόν συμβουλεύουμε νά ζητήσει νά ἐπιστρέψει στήν περιοχή Μινουσίνσκ, γιατί τό κλίμα στό Γενισέισκ εἶναι πολύ χειρότερο, αὐτός ὅμως δέν ξέρω γιατί, εἶναι πεισματάρης [127].

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σέ ὅλους στέλνω χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

71

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Βέλγιο. Βρυξέλλες, Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα.
A M-lle Marie Oulianoff. Rue des Minimes, 40.
Belgique. Bruxelles

24/I. 99.

Ἔλαβα, Μανιάσα, τούς καταλόγους. Μεγάλο merci. Σ' αὐτούς ὑπάρχει κάτι τό ἐνδιαφέρον. Ἑτοιμάζομαι νά σοῦ στείλω κατάλογο βιβλίων πού θά ἐπιθυμοῦσα νά ἀποκτήσω. Γράψε μου, γνωρίστηκες μέ τίς Βρυξέλλες γενικά, μέ τά βιβλία καί μέ τό ἐμπόριο τῶν βιβλίων εἰδικότερα; Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά διαβάσω στενογραφημένα πρακτικά γιά μερικές ἐνδιαφέρουσες συζητήσεις στά κοινοβούλια. Στό Παρίσι, λογουχάρη, μπορεῖ νά τά βρεῖς στήν «Journal officiel», πού πουλιέται φυσικά καί σέ χωριστά τεύχη. Δέν ξέρω, μπορεῖς νά τή βρεῖς στίς Βρυξέλλες; Ἴσως τέτιες ἐκθέσεις νά δημοσιεύονται καί στήν ἐφημερίδα τῆς κυβέρνησης τοῦ Βελγίου. Ποῦ βρῆκες τούς

* — ὑπέρ ἤ κατά. *Ἡ Σύντ.*

ἀγγλικούς καταλόγους; Ὑπάρχουν στίς Βρυξέλλες ἀγγλικά βιβλιοπωλεῖα ἤ τά ζήτησες ἀπό τό Λονδίνο;

Τώρα ἀσχολοῦμαι μέ ἐπείγουσα δουλιά, ἔμεινε ἀκόμη λίγο γιά νά τελειώσω τό βιβλίο μου καί μετά θά χρειαστεῖ ἴσως νά καταπιαστῶ μέ τά περιοδικά. Γι' αὐτό καί πρός τό παρόν γράφω λίγα, πολύ περισσότερο πού ἡ Νάντια λέει ὅτι γράφει γιά τή ζωή μας λεπτομερέστερα.

Ἄν βρεθεῖ στούς παλαιοβιβλιοπῶλες φιλολογία γιά τήν ἀγροτική οἰκονομία τῆς Γαλλίας, Ἀγγλίας κτλ. (γεωργική στατιστική, enquête *, ἐκθέσεις ἀγγλικῶν ἐπιτροπῶν) ἤ γιά τήν ἱστορία τῶν μορφῶν βιομηχανίας (μεταξύ τῶν ἄλλων, Babbage, Ure, — παλιοί συγγραφεῖς γιά τό ζήτημα αὐτό), ἄν οἱ τιμές εἶναι λογικές, ἀγόρασε.

Ἔχεις πολλές δουλιές; Πότε σκέπτεσαι νά ἀναχωρήσεις γιά τό σπίτι;

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σουσένσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλεταρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

72

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

26/I. 99.

Πῆρα τό γράμμα σου σχετικά μέ τό ὅπλο καί σπεύδω νά σοῦ ἀπαντήσω, χωρίς νά περιμένω τόν τιμοκατάλογο πού ὑποσχέθηκες. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι ἔχω στή διάθεσή μου τιμολόγιο τοῦ ὁπλοπωλείου Ι. Σένμπρουνερ (πάροδος Στάρυι Γκαζέτνυι, ἀνάμεσα στήν Τβέρσκαγια καί Νικίτσκαγια, οἰκία Τολματσόβ), πού μοῦ τόν ἔστειλε ὁ Μάρκ τόν περασμένο χειμώνα. Σ' αὐτό τόν τιμοκατάλογο μοῦ φάνηκαν ἰδιαίτερα κατάλληλα τά ὀπισθογεμῆ Αὐγ. Φρανκότт στή Λούτιχα — σελ. 6-7 (45-55 ρ. μέ κάνη τσόκ-μπόρ· μέ τήν εὐκαιρία, εἶναι σωστό ὅτι τό «τσόκ» μεγαλώνει τήν πυκνότητα καί τή διαπεραστικότητα τῆς βολῆς, ὅπως δείχνει ὁ τιμοκατάλογος καί ὅπως ἄκουσα ἀπό τούς κυνηγούς; Ἄν εἶναι ἀλήθεια, τότε αὐτό πρέπει νά εἶναι κατάλληλο πράγμα — διάμετρος 12 ἤ 16, βάρος 7½ περίπου φούντια) — καί ἀκόμη στή σελίδα 22, ἐλαφρά ὅπλα τῆς ἴδιας εται-

* —ἔντυπα ἐρωτηματολόγια. *Η Σύντ.*

ρίας (6½ φούντια, κάνη ὄχι 17, ἀλλά 14½ βερσόκ * ἐπίσης τσόκ - μπόρ, 65 ρ., διάμετρος 12) **. Ρωτᾶς γιά τή διάμετρο καί τό βάρος. Εἶχα μέ διάμετρο 12 καί ἔμειναν φυσίγγια (χάλκινα) αὐτοῦ τοῦ διαμετρήματος (τῆς φάμπρικας Ε. Τορμπέκ, πλήρωσα 12 καπίκια τό κομμάτι)· μέγεθος ἀνοίγματος: ***

Πάντως ἴσως πρέπει νά ἀγοράσουμε καινούργια φυσίγγια (25 κομμάτια χάλκινα νομίζω εἶναι ἀρκετά), γιατί τά φυσίγγια πρέπει νά ταιριάζουν στό ὅπλο μέ μεγάλη ἀκρίβεια. Κι' ἔτσι διάλεξε ὁ ἴδιος τή διάμετρο καί τό βάρος, αὐτό δέν εἶναι καί τόσο σοβαρό, μόνο ἡ βολή του νά εἶναι καλή (ἐννοεῖται, μέ τίς ἴδιες προϋποθέσεις προτιμότερο εἶναι τό ἐλαφρύ ὅπλο· ἴσως, πραγματικά θά εἶναι καλύτερα, οἱ κάνες νά εἶναι «πιό γερές» — στό κάτω-κάτω τῆς γραφῆς μπορεῖς νά τό καθαρίσεις καί δέν σπάζει ἤ δέν λυγίζει τόσο εὔκολα. Ἐγώ κάπως κακόμαθα μέ τήν ἐλαφριά μπερντάνκα! ****). Ἰδιαίτερα μοῦ κίνησε τό ἐνδιαφέρον ἡ ἀνακοίνωση τοῦ Σένμπρουνερ γιά τούς ὅρους πώλησης τῶν ὅπλων: «τήν ἐκλογή γιά τή βολή κάνει ὁ ἴδιος ὁ ἀγοραστής, παραβρισκόμενος κατά τή δοκιμή τοῦ ὅπλου, ἤ τό κατάστημα» (σελ. 3), καί δέν λέει λέξη γιά ἰδιαίτερη πληρωμή τῆς δοκιμῆς! Τήν ἐκλογή φυσικά δέν πρέπει νά τήν ἐμπιστευθεῖς στό κατάστημα, εἶναι ἀπαραίτητο ὁ ἴδιος νά κάνεις τή δοκιμή καί νά πάρεις τά μέτρα τῆς γόμωσης ***** καί τά φύλλα τῆς δοκιμαστικῆς βολῆς. Εἶναι μόνο παράξενο πού τό δοκιμάζουν «σέ ἀπόσταση 50 πῆχες» (σελ. 3. ΝΒ)! Τί διάβολο — ποιό θήραμα μπορεῖ νά χτυπήσεις σέ 17 σάζινες; Ἐγώ δοκίμαζα πάντοτε τό ὅπλο μου σέ 25- *30* σάζινες. Πάντως αὐτό ἴσως ὀφειλόταν στήν ἀπειρία μου. Ἄν «συγκαλέσεις συμβούλιο» (γιά δές!), ἔτσι πιά ἀσφαλῶς θά ζυγιστοῦν. Μοῦ προξένησε μεγάλη κατάπληξη τό γεγονός, πού ὁ Σένμπρουνερ ὑπολογίζει τήν ἀποστολή τοῦ ὅπλου μέ βάση βάρος 35 φουντιῶν (sic! σελ. 108 — «σέ μεγάλη ἀπόσταση»). Μά αὐτό εἶναι αἶσχος — 17½ ρούβλια! Τό βάρος τοῦ ὅπλου εἶναι 7½ φούντια, συνεπῶς 4 ρούβλια, γιά τό κιβώτιο (ἐσύ γράφεις) δυό ρούβλια περίπου, ἔτσι στοιχίζει 7 περίπου ρούβλια, ὅπως σοῦ ἔγραψα κι' ὅπως μοῦ εἶπαν στή Μινούσα. Δέν θά ἦταν καλύτερα νά παραγγείλεις ὁ ἴδιος τό κιβώτιο καί νά τό στείλεις; Τό

* — (βερσόκ = 4,4 ἑκατοστόμετρα). *Σημ. μετ.*

** Ὑπάρχουν καί φτηνότερα: 42 ρ. (σελ. 10), 35 ρ. (σελ. 14, εἰκόνα 18, χωρίς τσόκ-μπόρ). Ἄν πυροβολεῖ καλά καί γενικά εἶναι σίγουρο ὅπλο, εἶμαι σύμφωνος. Ἐγώ δέν ἐπιδιώκω τά στολίδια. Τό δωδεκάρι εἶναι μεγάλο, τό δεκαεξάρι εἶναι καλύτερο.

*** Ἐδῶ ὁ Β. Ι. Λένιν σχεδίασε μέ τό μολύβι ἕναν κύκλο. *Ἡ Σύντ.*

**** — τύπος ὅπλου, πού χρησιμοποιοῦνταν στά 1870-1880. *Σημ. μετ.*

***** Θά εἶναι πολύ βολικό νά πάρεις τά μέτρα, ἄν στό κατάστημα δοκιμάζουν τά ὅπλα, διαφορετικά αὐτά τά μέτρα ἔχουν πολλές σκοτοῦρες.

μηχάνημα γιά τό γέμισμα τῶν φυσιγγίων — τό πιό ἁπλό (σέ μένα 1 ρ. 75: γιά τήν ἐξαγωγή τῶν καψυλίων ἔχω ἕνα ἁπλό σουβλί μέ ξύλινο χερούλι. Σύμφωνα μέ τόν τιμοκατάλογο τοῦ Σένμπρουνερ, σελ. 75, εἰκόνα 133, «ἁπλά ἐγχώρια», — 1 ρ. 75 κ.). Κυνηγετικό σακκίδιο δέν χρειάζεται, (ὅταν θά σκοτώνω, τά μεταφέρω καί μ' ἕνα ἁπλό σκοινί!), φυσιογγιοθήκη ἔχω στρατιωτική (δερμάτινη) γιά 12 φυσίγγια, τά ὑπόλοιπα 8-9 στήν τσέπη, ἀορτήρα ἐπίσης ἔχω — μόνο εἶναι καλύτερα ὁ κρίκος νά γίνει στό κατάστημα, ἄν κάνει τέτια. Πῶς τό γράφεις αὐτό: «καψύλια ἀνάλογα μέ τή διάμετρο»;; μά τά καψύλια εἶναι τοῦ ἴδιου μεγέθους γιά ὅλα τά ὀπισθογεμῆ τουφέκια. Ἀποτυπώνω στό ἐπάνω μέρος τά μέτρα τῶν καψυλίων μου *, ἄν δέν εἶναι τά ἴδια, — πρέπει νά στείλεις φυσικά 500 καί πάνω κομμάτια: ἐδῶ, ἐκτός ἀπ' αὐτά πού ἔχω, ἄλλα δέν βρίσκεις.

Σχετικά μέ τά βύσματα, χρησιμοποιῶ ἁπλῶς χαρτί ἐφημερίδας καί θεωροῦσα τήν ἀγορά τους περιττή πολυτέλεια. Ἄν αὐτό δέν εἶναι σωστό, δηλαδή ἄν τά βύσματα παίζουν σοβαρό ρόλο στή βολή καί ἄν πραγματικά στοιχίζουν ὄχι ἀκριβά (ὅπως γράφεις), τότε στεῖλε ἤ βύσματα ἤ ὑλικό γιά βύσματα (στόν τιμοκατάλογο, σελ. 92 — 75 καπίκια· ἄκουσα ὅτι αὐτό εἶναι κατάλληλο πράγμα. Γράψε μου, ἄν ἐσύ τά χρησιμοποιεῖς, τί εἴδους χαρτόνι παίρνεις). Νά ἀγοράσεις ἰδιαίτερη θήκη δέν ἀξίζει, ἔχω μιά ἁπλή, παλιά, πού μοῦ ἔδοσε τό κατάστημα (στό Κρασνογιάρσκ) μαζί μέ τό ὅπλο **. Γιά τίς μεταλλικές βούρτσες ἕνας σύντροφος μοῦ εἶπε ὅτι εἶναι πολύ χρήσιμες.

Καί τώρα, φαίνεται, τελειώσαμε; Ἄν τό μεταχειρισμένο ὅπλο εἶναι δοκιμασμένης βολῆς καί δέν ἔχει κανένα ἐλάττωμα στήν κάνη, τότε βέβαια ἀξίζει νά τό ἀγοράσεις. Στεῖλε τό ὅπλο στή διεύθυνση τῆς Ἐλιζαβέτα Βασίλιεβνα. Δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά βιαστεῖτε ἰδιαίτερα, δηλ. νά τό ἔχω τήν 1. III, ἄς εἶναι καί στό τέλος τοῦ Μάρτη.

Χαίρομαι πάρα πολύ πού ἡ ὑπόθεσή σου παίρνει εὐχάριστη στροφή καί ζωντανεύουν οἱ ἐλπίδες γιά τό πανεπιστήμιο. Πολύ σωστά σημείωσες τό λάθος στήν ἀρχή τῆς II § στό IV κεφάλαιο (σελ. 346), σ' εὐχαριστῶ γι' αὐτό. Πρέπει $41._3$ ἑκατομμύρια καί ὄχι $14._3$ ***. Στό πρῶτο χειρόγραφο ἦταν σωστά, στό δεύτερο ἀπό παρα-

---

* Ἐδῶ ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε ἕνα τόξο καί στό περιθώριο ζωγράφισε μέ μολύβι ἕναν κύκλο ἀνάλογα μέ τό μέγεθος τοῦ καψυλίου. *Ἡ Σύντ.*

** Θά κάνει ἡ θήκη ἀπό τό μονόκανο; Πάντως νομίζω ὅτι μπορεῖ νά τή ράψω ἐδῶ φτηνότερα, στά καταστήματα σέ μαδοῦν πολύ ἀκριβά.

*** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 259. *Ἡ Σύντ.*

δρομή δέν ἀντιλήφθηκα τήν ἀνοησία. *Παρακαλῶ στεῖλε ἀμέσως αὐτή τή διόρθωση.* Ὁσοναφορᾶ τήν «ὀρθολογικότητα» στά λόγια τοῦ Καμπλουκόφ δέν χρειάζονται, κατά τή γνώμη μου, διορθώσεις· εἶναι ἀναντίρρητο ὅτι ὁ Καμπλουκόφ ἐδῶ ἐννοεῖ τή «λογικότητα» καί ὄχι τήν τεχνική ὀρθολογικότητα, *μά καί ἐγώ ἐπίσης* ἐννοῶ ἐδῶ μέ τήν ἔννοια τῆς ὀρθολογικότητας τή λογικότητα καί ὄχι τήν τεχνική ὀρθολογικότητα. Τό νόημα τῆς εἰρωνείας μου ἔγκειται στήν ταυτολογία, γιατί οἱ ναρόντνικοι θεωροῦν τή φυσική οἰκονομία «λογική». Ἔχει μήπως τό δικαίωμα ὁ ἀναγνώστης νά ἐννοεῖ τήν «ὀρθολογικότητα» στή δεύτερη περίπτωση διαφορετικά ἀπό τήν πρώτη (δηλ. στά λόγια τοῦ Καμπλουκόφ διαφορετικά, ἀπ' ὅ,τι στά δικά μου λόγια τοῦ ἴδιου κατεβατοῦ); *

Οἱ καπνοφυτεῖες ὑπολογίζονταν πραγματικά 75—95—650 *χιλιάδες* (δηλ. 75 000—95 000—650 000) **.

Κάνω πατινάζ μέ πολύ μεγάλη προθυμία. Ὁ Γκλέμπ μοῦ ἔδειξε στό Μινουσίνσκ διάφορα κόλπα (εἶναι καλός παγοδρόμος), καί μαθαίνω ἀπ' αὐτόν μέ τόσο ζῆλο, πού μιά φορά χτύπησα τό χέρι καί δέν μποροῦσα νά γράψω δυό μέρες. Ἡ παλιά πείρα ὡστόσο δέν ξεχνιέται. Καί ὁ περίπατος αὐτός εἶναι πολύ καλύτερος ἀπό τό χειμερινό κυνήγι, ὅταν τυχαίνει καμιά φορά νά βουλιάξεις στό χιόνι πάνω ἀπό τά γόνατα, νά χαλᾶς τό ὅπλο καί... νά βλέπεις θήραμα ἀραιά καί πού.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
Στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

73

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας.
Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα, ὁδός Μπρονίτσκαγια,
οἰκία Βινογκράντοφ

30/Ι. 99.

Πῆρα χτές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό «Neue Zeit» ἀπό τήν Ἀνιούτα καί τόν τιμοκατάλογο ἀπό τόν Μίτια. Merci γι' αὐτά.

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 259. *Ἡ Σύντ.*
** Στό ἴδιο, σελ. 307. *Ἡ Σύντ.*

Διαβάσαμε σήμερα στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι» ἀνακοίνωση γιά τό «Νατσάλο» [128]. Καλά πού πρόλαβα στήν ἀρχή τοῦ «Νατσάλο» νά τελειώσω τίς «ἀγορές» μου (σήμερα ἐπιτέλους τελείωσα. Τήν Τετάρτη θά στείλουμε τά δυό τελευταῖα κεφάλαια) καί τώρα θά μπορῶ ἐλεύθερα νά δουλεύω σιγά-σιγά κάτι ἀπό τά τρέχοντα. Ἔλαβα ἕνα βιβλιαράκι γιά βιβλιοκρισία, μά ἀκόμη δέν πρόλαβα νά τό διαβάσω [129].

Δέν θυμᾶμαι ἄν ἔγραψα ὅτι ὁ Ἀνατόλι ὅλο καί ἀδιαθετεῖ. Μ' αὐτόν συνέβη ἀκόμη μιά ἀναποδιά. Ἦρθε διαταγή νά μεταφερθεῖ στό χωριό Ἀντσιφέροβο (μερικές δεκάδες βέρστια βόρεια τοῦ Γενισέισκ στό δρόμο πρός τό Τουρουχάνσκ [130] — καινούργια ἐξορία γιά τιμωρία, ἐπειδή ὁ ἐξόριστος Μαχνόβετς (πού ἦρθε τό φετεινό χειμώνα) δραπέτευσε καί ἔδοσε σέ κάποιον τή διεύθυνση τοῦ Ἀνατόλι. Ἀπό αὐτό κατάληξαν μέ κάποιο ἀδιανόητο τρόπο στό συμπέρασμα ὅτι ὁ Ἀνατόλι ἔπρεπε νά ξέρει γιά τή δραπέτευση. Γιά τήν ὥρα δέν τόν ἐξορίζουν λόγω τῆς ἀρώστιας, αὐτός μάλιστα δέν βγαίνει οὔτε ἔξω. Ὑπόβαλε αἴτηση νά μεταφερθεῖ στήν περιοχή τοῦ Μινουσίνσκ, ἤ νά μεταφερθεῖ στή Ρωσία γιά θεραπεία.

Γιά τή μεταφορά τοῦ Γιούλι δέν ἔγινε τίποτε γνωστό.

Ἀπό τό χωριό Καζατσίνσκογε (ὅπου μένει ἡ Α. Α. Γιακουμπόβα) ἐκτόπισαν ἐπίσης τρεῖς ἐξορίστους (τόν Λένγκνικ — κοντά σέ μᾶς, τόν Ἀρέφιεφ καί τόν Ροστκόβσκι), ἔτσι πού ἡ παροικία τοῦ Καζατσίνσκογε ἀραίωσε πάρα πολύ.

Ὁ Κουρνατόβσκι (ζεῖ στό χωριό Κουραγκίνσκ, 100 βέρστια ἀπό μᾶς) ζήτησε νά ἔρθει στό Σούσενσκογε, ἀπόριψαν τήν αἴτηση, τώρα μεταφέρεται στό χωριό Γερμακόβσκογε (40 βέρστια ἀπό τό Σούσενσκογε), ὅπου θά εἶναι ὁλομόναχος.

Ὁ καιρός σέ μᾶς εἶναι ἐξαιρετικά καλός, οἱ παγωνιές εἶναι πολύ ἤπιες (10-12°), ἡμέρες αἴθριες καί ἀνοιξιάτικος ἤδη ἥλιος. Ὁ χειμώνας δέν εἶναι σιβηριανός!

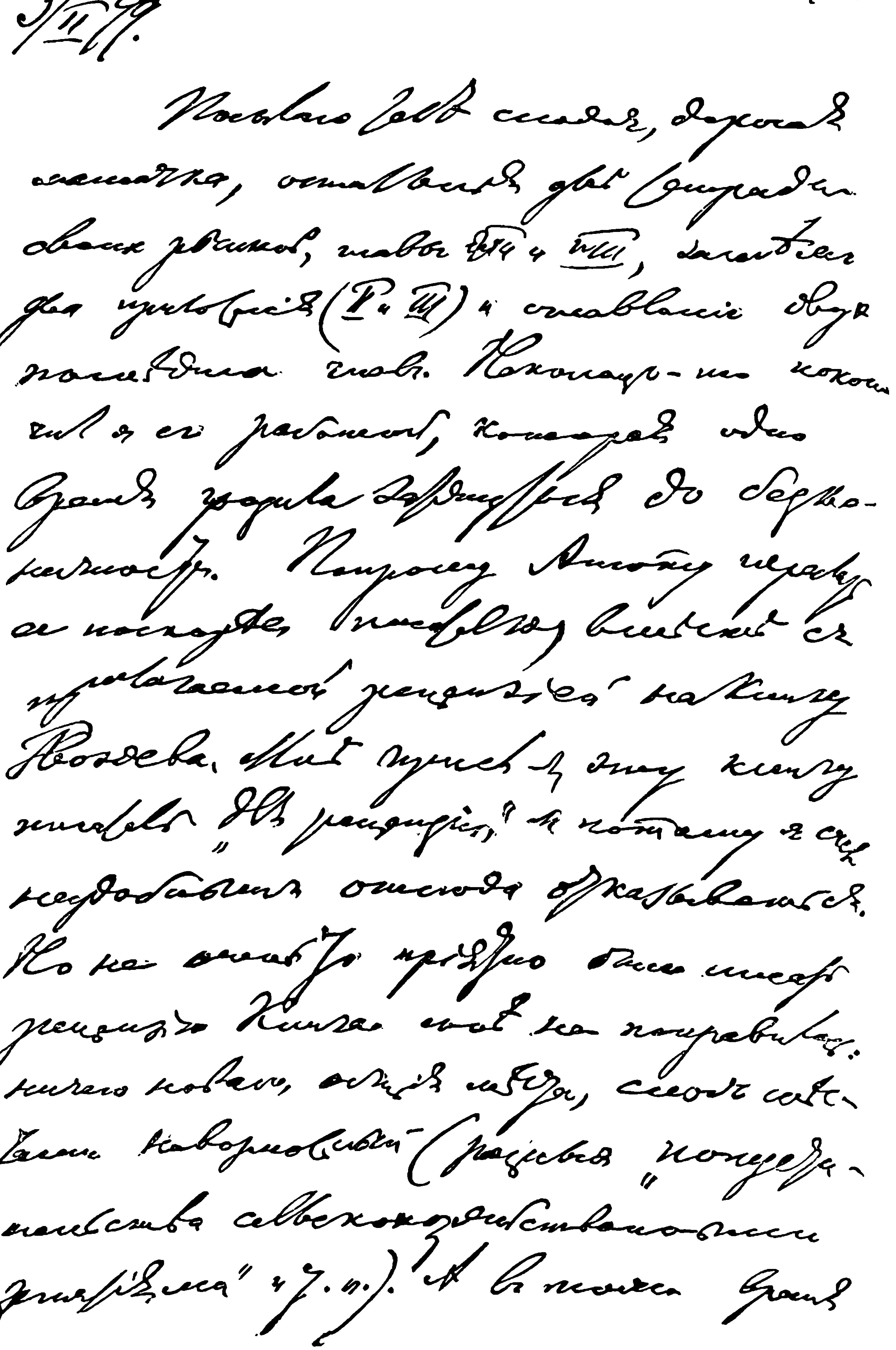
Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. —
3 τοῦ Φελβάρη 1899.

74

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

3/ΙΙ. 99.

Σοῦ στέλνω σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τά ὑπόλοιπα δυό τετράδια τῶν «ἀγορῶν» μου, τά κεφάλαια VII καί VIII, μετά δυό παραρτήματα (II καί III) [131] καί τά περιεχόμενα τῶν δυό τελευταίων κεφαλαίων. Ἐπιτέλους τελείωσα μέ τήν ἐργασία πού ἀπειλοῦσε κάποτε νά τραβήξει ἐπ' ἄπειρον. Παρακαλῶ τήν Ἀνιούτα νά τά στείλει τό συντομότερο στόν πισάτελ, μαζί μέ τήν ἐπισυναπτόμενη βιβλιοκρισία τοῦ βιβλίου τοῦ Γκβόζντιεφ. Ὁ πισάτελ μοῦ ἔστειλε αὐτό τό βιβλίο «γιά βιβλιοκρισία», καί γι' αὐτό ἔκρινα ὅτι δέν εἶναι σωστό νά ἀρνηθῶ ἀπό δῶ. Δέν ἦταν καί τόσο εὐχάριστη δουλιά νά γράψω βιβλιοκρισία. Τό βιβλίο δέν μοῦ ἄρεσε: δέν λέει τίποτε τό καινούργιο, κοινοτοπίες, τό στύλ ἐδῶ κι' ἐκεῖ εἶναι ἀνυπόφορο (διάφορες «ἀνεκτικότητες ἀγροτικῶν ἀσχολιῶν» κτλ.). Καί ταυτόχρονα ὁμοϊδεάτης καί ἀντίπαλος τῶν ναρόντνικων· καί τό βασικό — συνεργάτης τοῦ «Νατσάλο». Ὅσο καί ἄν δέν μοῦ ἀρέσει αὐτό τό «πνεῦμα τῆς Σαμάρας» *, παρόλα αὐτά ἀποφάσισα νά συγκρατηθῶ καί νά γεμίσω τήν κριτική κατά 4/5 μέ παρατηρήσεις ἐνάντια στούς ναρόντνικους καί κατά 1/5 μέ παρατηρήσεις ἐνάντια στόν Γκβόζντιεφ. Δέν ξέρω μονάχα ἄν θά ἀρέσει στή Συντακτική ἐπιτροπή: δέν ξέρω, σέ ποιές σχέσεις βρίσκεται μέ τούς «σαμαρινούς». Γιά ὅλα αὐτά ἡ Νάντια θά γράψει σήμερα κιόλας στή γυναίκα τοῦ écrivain.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Β. Οὔλ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

75

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/ΙΙ.99.

Στέλνω σήμερα ἀκόμη ἕνα μικρό δεματάκι (συστημένο), στό ὄνομα σου, ἀγαπημένη μου μητερούλα — πρῶτο, τό τεῦχος τοῦ «Δελτίου» [132], πού μοῦ ζητήσατε νά ἐπιστρέψω καί, δεύτερο, μιά

* Βλ. τή σημείωση, 39. *Ἡ Σύντ.*

βιβλιοκρισία [133], πού παρακαλῶ νά τή στείλετε στόν πισάτελ. Μέ τό ἑπόμενο ταχυδρομεῖο θά στείλω ἀκόμη μιά μικρή συμπλήρωση στό VII κεφάλαιο. Ἐλπίζω ὅτι δέν θά εἶναι ἀργά. Μοῦ φαίνεται ξέχασα νά γράψω τήν προηγούμενη φορά ὅτι, σύμφωνα μέ τόν κατά προσέγγιση ὑπολογισμό μου, ὅλο τό βιβλίο θά ἔχει περίπου 934 χιλ. γράμματα. Αὐτό δέν εἶναι πολύ, συνολικά περίπου 467 τυπογραφικές σελίδες, ὑπολογίζοντας 2 χιλιάδες γράμματα στή σελίδα. Ἄν τά γράμματα εἶναι λιγότερα στή σελίδα, λογουχάρη, 1680 (ὅπως στίς «Κρίσεις» τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι), — πράγμα, πού θά κάνει βέβαια, τήν ἔκδοση ἀκριβότερη, χωρίς νά ὑπάρχει καμιά ἀνάγκη — τότε θά εἶναι περίπου 530 σελίδες.

Εἶναι πιθανό ἡ Ἀνιούτα νά μήν ἔλαβε τό γράμμα μου (πού ἔγραψα πρίν ἀπό πολύ καιρό), ὅπου ζητοῦσα νά μοῦ στείλει 1) ὁποιαδήποτε ὑποφερτή γερμανική μετάφραση τοῦ Τουργκένιεφ καί 2) λεπτομερή γερμανική γραμματική (ἔστω στή γερμανική γλώσσα γιά γερμανούς, ἀφοῦ γιά τούς ρώσους εἶναι πάρα πολύ σύντομες οἱ γραμματικές) *. Θέλω νά καταπιαστῶ μέ τή γερμανική γλώσσα στά σοβαρά. Τώρα ζητῶ ἀκόμη νά μοῦ στείλει ρωσο-γερμανικό λεξικό, ἕνα ἀπό αὐτά πού ἔχουμε, ἤ τοῦ Λένστρεμ, ἤ καλύτερα τοῦ Ρέιφ ἀπό τή ρωσική γλώσσα σέ 3 εὐρωπαϊκές γλῶσσες. Ἐγώ θά ζητοῦσα ἀπό τήν Καλμικόβα τό ρωσο-γερμανικό λεξικό τοῦ Παβλόβσκι, ὅμως ἀποδείχτηκε ὅτι μόλις τώρα ἐκδίδεται κατά τεύχη καί ἐκδόθηκε μόνο τό ½ περίπου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς στούς δικούς μας.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

76

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν Ἀνιούτα

13/II. 99.

Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 27. I καί χάρηκα ἐξαιρετικά πού ἔμαθα νέα σχετικά μέ τίς «ἀγορές». Ἄν τό γράμμα μου τῆς 10/I ἦταν,

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 121-122. *Ἡ Σύντ.*

ὅπως γράφεις, ἐξαιρετικά ἀπαισιόδοξο, τοῦτο μάλλον θά βγεῖ ἐξαιρετικά αἰσιόδοξο. Εὐχαριστῶ πολύ, πάρα πολύ τόν Β. Α., τόν Μίτια καί ἰδιαίτερα ἐσένα γιά ὅλες τίς φροντίδες σχετικά μέ τό βιβλίο, πού γιά τήν τύχη του, ἀπό ἄποψη ἱκανοποιητικῆς ἔκδοσης, τώρα εἶμαι ἤδη τελείως ἥσυχος. Ὁσοναφορᾶ τόν τίτλο συμφωνῶ μερικά ὅτι ὁ δικός μου εἶναι πολύ μεγάλος. Εἶναι ἀλήθεια ἀναγκαῖος, ὅμως μπορεῖ νά μπεῖ καλύτερα στούς ὑπότιτλους. Ὁ ἴδιος ὁ τίτλος θά πρέπει νά εἶναι πιό σεμνός, ἀπ' ὅ,τι «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». Αὐτός εἶναι πολύ τολμηρός, πλατύς καί βαρυσήμαντος. Κατά τή γνώμη μου, εἶναι καλύτερα: «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». Τήν μπροσούρα τοῦ Ριμπό («Ἐξημμένη μνήμη»), πού γράφεις ὅτι στέλνεις, *δέν τήν πῆρα* [134]. Πιθανότατα ἡ καθυστέρηση προῆλθε ἤ ἀπό σένα μέ τήν ἀποστολή συστημένου δέματος, ἤ ἐδῶ κάπως μέ τήν παραλαβή του. Σέ ἕνα ἀπό τά προηγούμενα γράμματα ἤδη ἔγραψα γιά τήν κατά προσέγγιση ποσότητα γραμμάτων σέ ὅλο τό ἔργο, ὥστε εὔκολα μπορεῖ νά καθορίσεις πόσα φύλλα ἔμειναν ἀκόμη. Μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον περιμένω τά πρῶτα δυό κεφάλαια, τό δεύτερο ἀπό ἄποψη ἐκτύπωσης εἶναι δυσκολότερο. Ἔκανες πολύ καλά πού ἔπεισες τόν Β. Α. νά μή διορθώνει ἀπό τό «νοῦ» (ἰδιαίτερα ἔχεις ἀπόλυτα δίκιο σχετικά μέ τή μικρή εἰκονογράφηση, πράγμα πού κι' ἐγώ ἀκριβῶς ἤθελα νά πῶ: μικρή καί ὄχι χαριτωμένη. Σχετικά μέ τίς ἀπότομες ἐκφράσεις τώρα εἶμαι βασικά ὑπέρ τῆς μετρίασής τους καί ἐλάττωσής τους ἀριθμητικά. Πείστηκα ὅτι στά ἔντυπα οἱ ἀπότομες ἐκφράσεις εἶναι ἀσύγκριτα πιό δυνατές, παρά προφορικά ἤ σέ γράμμα, γι' αὐτό πρέπει νά εἴμαστε πιό μετριοπαθεῖς σέ σχέση μ' αὐτές. Σχετικά μέ τούς πίνακες εἶμαι ἐπίσης πολύ, πάρα πολύ ἱκανοποιημένος πού ἔπεισες νά μήν παραλείπονται τά κλάσματα, νά τυπώνονται μέ εἰδικά στοιχεῖα καί χαμηλότερα ἀπό τούς ἀκέραιους ἀριθμούς, νά μήν μποῦν οἱ πίνακες στά πλάγια. Ἄν αὐτό καί ἀκριβαίνει κάπως τήν ἔκδοση, δέν εἶναι καί τόσο τρομερό. Κρίνοντας ἀπό τόν δικό σου κατά προσέγγιση καθορισμό τῆς ἀξίας τῆς ἔκδοσης μέ $2._4$ χιλ. ἀντίτυπα, μπορεῖ ἴσως νά καθοριστεῖ καί μιά λογική τιμή, ὄχι περισσότερο ἀπό δυόμιση ρούβλια *. Πάντως, σχετικά μέ ὅλα αὐτά ἀφήνω νά ἀποφασίζεις ἡ ἴδια. Εἶναι πολύ ἐνδιαφέρον νά δοῦμε, ἄν τό διάγραμμα θά βγεῖ

* Θά ἦταν καλό, γιά νά ἐλαττωθεῖ ἡ τιμή τοῦ βιβλίου γιά τό κοινό, νά πουλιέται μέ μετρητά ἀπό τά γραφεῖα τοῦ περιοδικοῦ κτλ. μέ ἔκπτωση, λογουχάρη, 1¾ ρούβλια. Δέν ξέρω μόνο, ἄν αὐτό εἶναι πραγματοποιήσιμο.

πετυχημένα [135]. Τί λένε γι' αὐτό οἱ στατιστικοί (Β. Α. καί ὁ ἄλλος *); Μοῦ ἔκαναν μερικές παρατηρήσεις σχετικά μέ τό ὅτι εἶναι ἀσυνήθιστο. Πετυχαίνει τό σκοπό νά εἶναι ἐποπτικό καί κατανοητό;

Ὁ ἐκδότης **, μοῦ ἔγραψε σχετικά μέ τήν «Κληρονομιά»· στίς παρατηρήσεις του ὑπάρχει ὁρισμένη δόση ἀλήθειας [136]. Σχετικά μέ αὐτούς ἀπό τή Σαμάρα ἀμφιβάλλω πολύ, ἄν αὐτοί εἶπαν κάτι τό ἔξυπνο (μοῦ ἔγραψαν ἤδη σχετικά μέ τίς κατηγορίες γιά «ἀστοποίηση») [137]. Τό ζήτημα «ἀπό ποιόν πήραμε κληρονομιά» δέν εἶναι καθόλου τό ζήτημα πού ἔβαλα ἐγώ, ἀπαντώντας στόν Μιχαηλόβσκι, ἄν ἀρνούμαστε αὐτή τήν κληρονομιά, «στήν ὁποία ἐπιτίθεται ἡ «Μοσκόβσκιγε Βέντομοστι»» καί στήν ὁποία ἔδοσα ἀκριβή ὁρισμό [138]. Ἄν θά ἄρχιζε πολεμική μέ αὐτούς ἀπό τή Σαμάρα σέ ζήτημα ἀρχῆς γιά τή στάση τοῦ μαρξισμοῦ πρός τά φιλελεύθερα - διαφωτιστικά ρεύματα καί γιά τό ρόλο καί τή σημασία «τοῦ ἐξωοικονομικοῦ», τότε αὐτό θά ἦταν πολύ ἐνδιαφέρον καί ὠφέλιμο.

Σφίγγω τό χέρι σου, τοῦ Μάρκου καί τοῦ Μίτια καί φιλῶ θερμά τήν μητέρα.

Β. Οὐλ.

Σήμερα πέρασε ὁ Μιχαήλ Ἀλεξάντροβιτς (Σίλβιν). Μεταφέρθηκε στό χωριό Γερμακόβσκογε (40 βέρστια ἀπό μᾶς). Φαίνεται πολύ καλά στήν ὑγεία καί φυσιολογικά καί ψυχικά, λίγο ἄλλαξε, χαρήκαμε πολύ πού τόν εἴδαμε.

Στέλνω ἀκόμη μιά συμπλήρωση γιά τό VII κεφάλαιο [139].

Μέ ἐκπλήσσει τό γεγονός ὅτι ἡ Ο. Ποπόβα ἐδῶ καί πολύ καιρό δέν ξεκαθαρίζει τό λογαριασμό γιά τόν Webb [140]. Ἡ Νάντια εἶπε ὅτι ἡ συμφωνία ἦταν νά πληρώσει καί σέ περίπτωση ἀκόμη πού ἡ λογοκρισία δέν ἐπιτρέψει τό βιβλίο. Τά οἰκονομικά μας πάλι ἔφτασαν στό τέλος. Παρακαλῶ, στεῖλτε 200 ρούβλια στό ὄνομα τῆς Ε. Β. Ἄν, παρόλα αὐτά, δέν γίνεται τίποτε μέ τήν Ο. Ποπόβα καί δέν προβλέπεται ὕστερα ἀπό 1-2 ἑβδομάδες, τότε θά ζητοῦσα νά δανειστοῦμε πιά, γιατί διαφορετικά δέν τά φέρνουμε βόλτα.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Γιά ποιόν στατιστικά πρόκειται δέν ἐξακριβώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Α. Ν. Πότρεσοφ. *Ἡ Σύντ.*

77

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

21/II. 99.

Σοῦ στέλνω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἀκόμη μιά κριτική βιβλίου, τήν ὁποία παρακαλῶ νά στείλεις στόν πισάτελ [141]. Ἀπό τήν Ἀνιούτα κι' ἔτσι δέν πῆρα τήν μπροσούρα τοῦ Ριμπό, πού ὑποσχέθηκε: Αὐτό μοῦ προξενεῖ κατάπληξη· εἶναι περίεργο ἐπίσης ὅτι ἡ Ἀνιούτα ὑπόδειξε ἀκόμη τή σελίδα, στήν ὁποία τά στοιχεῖα εἶναι τά ἴδια, ὅπως στίς «ἀγορές», δηλαδή 24-ρια; Μήπως τό βιβλιαράκι τοῦ Ριμπό στοιχειοθετήθηκε μέ διάφορα στοιχεῖα; Πάντως, αὐτό καθαυτό τό βιβλιαράκι δέν μέ ἐνδιαφέρει καθόλου, ἀφοῦ ἐλπίζω νά πάρω σύντομα τά πρῶτα φύλλα.

Ἐμεῖς εἴμαστε ὅλοι ὑγιεῖς· ζοῦμε ὅπως καί πρίν· αὐτή τήν ἑβδομάδα περιμένουμε ἐπισκέπτες *. Ὁ καιρός εἶναι ἀνοιξιάτικος. Νά, ἐδῶ καί μερικές μέρες ἄρχισαν νά λιώνουν τά χιόνια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δέν ξέρω γιατί δέν θεωρεῖ ἀναγκαῖο νά μοῦ στείλει οὔτε ἕνα τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε», οὔτε χωριστή ἐκτύπωση τοῦ ἄρθρου μου. Ἄκουσα γιά τήν ἀντίρηση τοῦ Π. Στροῦβε, ἀλλά ἀκόμη δέν τήν εἶδα [142].

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

78

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

28/II. 99.

Σήμερα ξεπροβοδίσαμε τούς ἐπισκέπτες, ἀγαπημένη μου μητερούλα: ἦρθαν ἀπό τό Μινουσίνσκ ὁ Γκλέμπ, ὁ Μπαζίλ, ὁ Ζ. Π.,

* Βλ. τό ἑπόμενο γράμμα. *Ἡ Σύντ.*

ντόπιοι ἐργάτες καί ἄλλοι, ἔμειναν ἀπό τήν Τετάρτη μέχρι σήμερα (Κυριακή). Περάσαμε πολύ εὔθυμα καί τώρα πάλι καταπιανόμαστε μέ τίς καθημερινές δουλιές. Οἱ σύντροφοι ἀπό τό Μινουσίνσκ ἑτοιμάζονται τό καλοκαίρι νά ζητήσουν νά ἔρθουν ἐδῶ; Τό καλοκαίρι στήν πόλη εἶναι πολύ ἀπαίσια. Δέν ξέρω μόνο, ἄν τούς συνδέουν μέ τήν πόλη ὑλικοί λόγοι. Ἄν πραγματοποιηθεῖ ὁ ἐρχομός τους, θά περάσουμε τό καλοκαίρι θαυμάσια. Ἡ Ἐλβ. Ἐρν., σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τοῦ Γκλέμπ, συνέχεια εἶναι ἀδιάθετη. Ἡ Ἄντ. Μ. δέν ἦρθε: τώρα προσωρινά ἐκτελεῖ χρέη βοηθοῦ γιατροῦ στό χωριό Κουραγκίνσκογε.

Σε φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Σκέπτεστε πῶς θά περάσετε τό καλοκαίρι καί τί σκέπτεστε;

Στήν Ἀνιούτα

Πῆρα τά τεύχη τοῦ «Νόβογε Βρέμια» [143]. Μεγάλο merci γι' αὐτό καί γιά τήν ἀγροτική ἐπισκόπηση [144] καί γιά τά καθαρά φύλλα τῶν «ἀγορῶν». Ἀπό τά τελευταῖα ἔμεινα ὑπερικανοποιημένος. Ἴσως νά δούλεψες γι' αὐτά πάρα πολύ, γι' αὐτό ὅμως καί δέν ὑπάρχουν σχεδόν τυπογραφικές ἀβλεψίες. Στούς πίνακες δέν βρῆκα καθόλου τυπογραφικές ἀβλεψίες (ἄν καί σύ γράφεις γι' αὐτές), στό κείμενο ψιλοπράγματα. Κατά τή γνώμη μου, τά στοιχεῖα εἶναι ἱκανοποιητικά. Ἔτσι θά βγοῦν περίπου 30 φύλλα (αὐτό εἶναι τό maximum, ἴσως ἀκόμη λιγότερα), ἀκριβῶς τόσα, ὅσα ὑπολόγιζα. Οἱ πίνακες στοιχειοθετήθηκαν ὑπέροχα. Εἶναι πάρα πολύ καλό πού τά δεκαδικά στοιχεῖα ξεχωρίζουν εὐδιάκριτα καί δέν ὑπάρχουν πίνακες στά πλάγια *. Οἱ πίνακες πού στοιχειοθετήθηκαν μέ στοιχεῖα τῶν 8 (σελ. 46) καί τῶν ἔξι (σελ. 39), βγῆκαν πολύ πετυχημένοι καί δέν θά μποροῦσα νά ἐπιθυμῶ τίποτε καλύτερο [146]. Οἱ ἐπικεφαλίδες καί οἱ ἀριθμοί τῶν παραγράφων στοιχειοθετήθηκαν ἐπίσης μέ τά κατάλληλα στοιχεῖα. Μέ δυό λόγια, αὐτή τή φορά δέν μπορῶ νά λυπηθῶ καθόλου γιά τό ὅτι ὁ συγγραφέας δέν μπορεῖ νά διορθώνει. Μ' ἕνα ἀπό τά ἑπόμενα ταχυδρομεῖα θά σοῦ γράψω κατάλογο γνωστῶν μου, στούς ὁποίους παρακαλῶ νά στείλεις τό βιβλίο ἀπευθείας ἀπό τή Ρωσία.

* Πλάγιες ἐπικεφαλίδες πάνω στίς στῆλες ὑπάρχουν, μά αὐτό δέν παρουσιάζει οὔτε τήν παραμικρή ἔλλειψη. Φυσικά, σέ ἐξαιρετικές περιπτώσεις δέν εἶναι τρομερό καί πίνακες πλαγιαστοί, μά οἱ στοιχειοθετημένοι μέ στοιχεῖα τῶν ἔξι ἴσιοι — εἶναι πολύ καλύτεροι. Θά ἦταν καλά νά στοιχειοθετηθεῖ μέ στοιχεῖα τῶν ἔξι ὁ πίνακας στή σελ. 504 [145]

Ἡ ἀποστολή πολλῶν ἀντίτυπων σέ μένα καί ἡ ἀποστολή τους ἀπό δῶ καί ἀκριβά στοιχίζει καί γενικά δέν εἶναι βολική. Ἐλπίζω, τήν ὥρα πού θά λάβεις αὐτό τό γράμμα τό δεύτερο κεφάλαιο θά ἔχει βγεῖ προπολλοῦ, ἀλλά αὐτό σχετικά μέ τή διόρθωση εἶναι πραγματικά τό πιό δύσκολο κεφάλαιο. Ὁσοναφορᾶ τόν πρόλογο θά σκεφτῶ ἀκόμη: πιθανόν ἴσως στείλω καινούργιο, ἀλλιῶς ἄς μείνει ὁ παλιός [147].

Κατάλογο τυπογραφικῶν ἀβλεψιῶν γράφω ἐδῶ.

Μόλις πῆρα ἀπό τούς συντρόφους τοῦ Μινουσίνσκ τό 1ο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» μέ τό ἄρθρο τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε ἐνάντια στόν Ἰλίν. Σκέπτομαι νά ἀπαντήσω, ἄν καί, κατά τή γνώμη μου, τό ἄρθρο τοῦ Π. Μπ. εἶναι περισσότερο *ὑπέρ*, παρά ἐναντίον μου. Δέν ξέρω, ἄν μπορῶ γενικά νά γράψω τώρα, ἀναφερόμενος στίς «ἀγορές», δηλ. θά κυκλοφορήσουν αὐτές στό 1ο 15θήμερο τοῦ Ἀπρίλη; Γράψε μου, πῶς ἐσύ νομίζεις; (Εἶναι σπουδαῖο νά ἀναφερθῶ, γιά νά ἀποφύγω τίς ἐπαναλήψεις.) [148]

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἐπισυνάπτω γράμμα γιά τόν Μάρκ.

Δέν ξέρω, ἄν εἶναι καλύτερα νά τοῦ γράψω στή δική σας διεύθυνση ἤ ἀπευθείας; (Διεύθυνση σιδηροδρόμων Μόσχα - Κούρσκ· εἶναι ἀρκετό;)

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	8,	σειρά	12	ἀπό πάνω	Ἀντί «ὑπηρετεῖ» πρέπει: «ὑπηρετοῦν».
Σελ.	24,	»	3	ἀπό πάνω	Ἀντί «ἱρασμοί» πρέπει: ὁρισμοί».
Σελ.	27,	»	9	ἀπό πάνω	Νά μπεῖ «πρίν: νά ἐρευνηθεῖ.
Σελ.	»	»	23	» »	Ἀντί «κοστίζουν» πρέπει «στέκονται».
Σελ.	36,	»	22	ἀπό κάτω	Ἀντί καπιταλισμός, «αὐτός», πρέπει καπι ταλισμός... Αὐτό»
Σελ.	39,	»	1	ἀπό πάνω	Νά μπεῖ παρένθεση ( )) μετά τίς λέξεις: καί λοιπά.
Σελ.	46,	»	7	ἀπό κάτω	Ἀντί «Συγκρίσεις» πρέπει: «Σύγκριση»
Σελ.	47,	»	7	ἀπό πάνω	Ἀντί «χρηστικῆς» πρέπει: «καταναλωτικῆς»[149].

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

79

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

Στόν Μάρκ

28/ΙΙ. 99.

Πῆρα τό γράμμα Σας τῆς 8/ΙΙ. Ἡ παρτίδα τοῦ σκακιοῦ Σας ἦρθε στήν κατάλληλη στιγμή. Ἀκριβῶς τότε εἴχαμε φιλοξενούμενους τούς συντρόφους ἀπό τό Μινουσίνσκ, πού τώρα γοητεύτηκαν τόσο πολύ μέ τό σκάκι, ὥστε δίναμε μάχες μέ μεγάλη θέρμη. Ἀναλύσαμε καί τήν παρτίδα Σας. Κρίνοντας ἀπ' αὐτήν, Ἐσεῖς ἀρχίσατε νά παίζετε πολύ καλύτερα. Ἴσως σκεφτόσαστε πολλή ὥρα τήν κάθε κίνηση καί (ἴσως;) χρησιμοποιήσατε τίς συμβουλές τῶν γειτόνων; Ἀλλά τώρα θά ἦταν μάλλον τρομερό καί νά λογομαχεῖ κανείς μέ ἄνθρωπο πού νίκησε τόν Λάσκερ! [150]

Ὁσοναφορᾶ τήν «κινητοποίηση» τῶν «ὀρθόδοξων» σχετικά μέ τό ἄρθρο γιά τήν «κληρονομιά» [151] περιμένω μέ ἐνδιαφέρον ἐκδηλώσεις στόν Τύπο. Κατά τή γνώμη μου, τό ζήτημα ἀρχῆς σχετικά μέ τήν «ὑποστήριξη» εἶναι πολύ σοβαρό (σέ σχέση μέ τό ζήτημα γιά τήν «οἰκονομία» καί τίς ἐξωοικονομικές σχέσεις. Μέ τήν εὐκαιρία, συνδέουν αὐτά τά ζητήματα «οἱ κινητοποιηθέντες;»). Ἄν θά κατάφερνα νά μιλήσω γι' αὐτό τό θέμα μέ ἀνθρώπους πού νά μήν περιορίζονται μόνο στόν γκβοζντιεφισμό (διαβάσατε τό βιβλίο τοῦ Γκβόζντιεφ γιά τούς κουλάκους; Κατά τή γνώμη μου εἶναι πάρα πολύ ἀδύνατο *), αὐτό τότε θά ἦταν πολύ ὠφέλιμο καί πολύ ἐνδιαφέρον. Θά περιμένουμε.

Διάβασα μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον τίς παρατηρήσεις Σας γιά τίς «ἀγορές». Θά δοῦμε ποιά ἐντύπωση θά προξενήσουν αὐτές γενικά καί συνολικά, τί θα πεῖ ἡ κριτική, ἰδιαίτερα ἡ κριτική τῶν ὁμοϊδεατῶν. Τώρα πιά διορθώσεις εἶναι ἀδύνατες (μέ ἐξαίρεση, βέβαια, ὁρισμένων χωρίων), δηλ. δέν κάνει νά ἀλλάξει ὁ γενικός χαρακτήρας, ἡ συνοπτικότητα τῆς ἀνάπτυξης τοῦ θέματος (καί χωρίς αὐτό ἤδη εἶναι περίπου 30 φύλλα! Περισσότερα θά ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο!), — ἀφθονία ἀπό ἀριθμούς, πίνακες καί λοιπά, συνοπτικότητα τοῦ θέματος. Ἐδῶ θά μποροῦσε νά γίνει μόνο μιά διόρθωση: χωρισμός σέ δυό ἔργα ἤ τόμους καί ἐπεξεργασία τοῦ καθένα χωριστά στή διάρκεια ἑνός-δυό χρόνων. Ὅμως αὐτό τό σχέδιο τό θεωροῦσα, γιά διάφορους λόγους, πολύ ἀκατάλληλο. Τό ζήτημα γιά τίς ἐξωτερικές

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 137. *Η Σύντ.*

ἀγορές θίγεται στό VIII κεφάλαιο μόνο σέ πολύ γενικές γραμμές, σέ μιά §, σέ σχέση μέ τό ζήτημα γιά τίς ἀκρινές περιοχές. Γενικά ἔπρεπε νά παραιτηθῶ τελείως ἀπό τήν ἐξέταση τῆς ἐξωτερικῆς ἀγορᾶς.

Σχετικά μέ τά σχέδιά Σας νά ἐγκαταλείψετε τήν ὑπηρεσία, ἐγώ δέν ἄκουσα ἀπολύτως τίποτε. Σέ ποιά σχολή μηχανικῶν σκέπτεστε νά εἰσαχθεῖτε; Ἀνώτατη; Πόσα χρόνια σπουδῶν καί ποιά δικαιώματα μετά τήν ἀποφοίτηση; Σκεπτόσαστε νά γίνετε μηχανολόγος-τεχνολόγος; Θά ὑπάρχει μήπως γιά Σᾶς προνόμιο γιά ἕνα-δυό χρόνια, δηλ. θά μπορέσετε νά εἰσαχθεῖτε ὄχι στόν πρῶτο χρόνο, σάν ἀπόφοιτος τῆς μαθηματικῆς σχολῆς;

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β. Σᾶς στέλνουν χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλεταρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

80

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ *

7/III. 99.

Ἔλαβα αὐτή τήν ἑβδομάδα ἀγαπημένη μου μητερούλα, τρία βιβλία τοῦ Τουργκένιεφ στά γερμανικά. Merci γι' αὐτά. Εἶναι πολύ καλό πού πήρατε τήν ἔκδοση Ρεκλάμα: φαίνεται, εἶναι ἡ καταλληλότερη. Τώρα θά περιμένω ἀκόμη λεξικό ἀπό τή ρωσική στή γερμανική (θυμᾶμαι, εἴχαμε δυό: τοῦ Λένστρεμ καί τοῦ Ρέιφ — παλιό λεξικό ἀπό τή ρωσική. Καλύτερο εἶναι, μάλλον, τό τελευταῖο, ἄν καί τό πρῶτο εἶναι καλούτσικο), καί ἀκόμη καμιά γραμματική. Γι' αὐτό ἔγραψα ἤδη στήν Ἀνιούτα, ὁ Μάρκ ἔχει τό «Βιβλίο γιά τά βιβλία», ἐκεῖ ὑποδείχνονται μερικές λεπτομερειακές γερμανικές γραμματικές στή *γερμανική* γλώσσα. Θά ἤθελα νά προμηθευτῶ τό ρωσο-γερμανικό λεξικό τοῦ Παβλόβσκι καί τό εἶχα παραγγείλει στήν Καλμικόβα, ἀλλά ἀποδείχτηκε ὅτι αὐτό δέν τελείωσε ἀκόμη, ἐκδίδεται κατά τεύχη.

---

* Στό γράμμα ἐπισυνάφθηκε φάκελλος μέ τή διεύθυνση τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα στίς Βρυξέλλες, πού ἔγραψε ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα. *Ἡ Σύντ.*

Τώρα τελειώνω τό άρθράκι [152] — άπάντηση στόν Στρούβε *. Κατά τή γνώμη μου, μπέρδεψε τά πράγματα πέρα γιά πέρα καί μπορεί νά προκαλέσει μέ αύτό τό άρθρο πολλές συγχύσεις άνάμεσα στούς όπαδούς καί χαιρεκακία στούς άντιπάλους. Νομίζω ότι, άν δέν πετύχω νά δημοσιευτεί ή άπάντηση στό περιοδικό (έστω καί γιά τό λόγο ότι ό Τουγκάν-Μπαρανόβσκι ή ό Μπουλγκάκοφ θά μέ ξεπεράσουν στίς άπαντήσεις τους· μέχρι τώρα δέν τού στάλθηκε τό βιβλιαράκι τού Γενάρη τού «Ναούτσνογε 'Ομποζρένιγε»!) — νά συμπεριληφθεί στίς «άγορές» σάν τέταρτο παράρτημα (τό άρθράκι είναι όχι περισσότερο άπό ένα τυπογραφικό φύλλο). Βέβαια, καλύτερα θά ήταν στό περιοδικό.

Σέ μάς όλα είναι όπως καί πρώτα. 'Ο καιρός είναι ζεστός. 'Η άνοιξη άρχίζει νά κατακτά τά δικαιώματά της.

'Από τούς συντρόφους είχαμε λίγα καλά νέα. 'Επιτρέψανε στήν 'Απολλινάρια 'Αλεξάντροβνα νά έρθει γιά τρείς έβδομάδες στό Γενισέισκ. 'Ο δυστυχής ό 'Ανατόλι είναι συνέχεια άρωστος, ό πυρετός φθάνει μέχρι 40°. Λένε ότι είναι φυματικός, έννοείται, άπ' αύτόν τό κρύβουν προσεκτικά. Παρόλα αύτά τό ζήτημα γιά τή μεταφορά του στήν περιοχή Μινουσίνσκ δέν λύνεται.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Σέ φιλώ θερμά. 'Η Ε. Β. καί ή Νάντια στέλνουν σέ όλους χαιρετισμούς.

Στάλθηκε άπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεύχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

81

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στό Βέλγιο. Βρυξέλλες. Κ-α Ουλιάνοβα,
A. M-lle Marie Ouljanoff. Rue des Minimes, 40.

Bruxelles. Belgique.

7 τού Μάρτη.

Κι' αύτή τή φορά έγώ φταίω γιά τή μεγάλη άμέλεια, άγαπημένη μας Μάνια, μόνο μή θυμώνεις. Τό γράμμα σου ήρθε όταν είχαμε

* Στό μέρος αύτό ή Μ. Α. Ούλιάνοβα έκανε τήν έπόμενη παραπομπή, πού προοριζόταν, προφανώς, γιά τήν Μαρία 'Ιλίνιτσνα: «Τό διαβάσαμε μέ εύχαρίστηση, γράφτηκε καλά!». *'Η Σύντ.*

φιλοξενούμενους. Ἀποφασίσαμε νά γιορτάσουμε παλληκαρίσια τή σαρακοστή καί καλέσαμε ὅλους τους πολίτες (6 ἀνθρώπους)*. Ἡ εἰρηνική μας Σούσα ἔγινε ξαφνικά πολυάνθρωπη καί θορυβώδης. Περάσαμε τόν καιρό μας μέ τόν πιό πανηγυρικό τρόπο, καί οἱ 5 ἡμέρες πέρασαν τελείως χωρίς νά τό νιώσουμε. Τήν τελευταία ἡμέρα ἦρθε ἀκόμη ὁ Μιχαήλ Ἀλεξάντροβιτς (αὐτός τώρα εἶναι ὁ πλησιέστερός μας γείτονας καί ἐλπίζουμε νά βλεπόμαστε μαζί του συχνά, ζεῖ 35 βέρστια ἀπό μᾶς). Ὕστερα ἀπό τούς φιλοξενούμενους, γιά πολύ δέν μπορούσαμε νά συνέλθουμε. Ὁ Βολόντια τώρα ἀφιερώθηκε ὁλοκληρωτικά στό ἀπαντητικό ἄρθρο τοῦ Στροῦβε. Τό ἴδιο αἰώνιο καινούργιο ζήτημα γιά τίς ἀγορές. Γενικά, φαίνεται, ὁ Βολόντια πρέπει νά ἀφιερώσει πολύ χρόνο στήν πολεμική καί τήν ὑπεράσπιση τῶν θέσεων πού πρόβαλε στίς «Μελέτες». Ἀκόμη ἑτοιμάζεται νά γράψει γιά τόν Καμπλουκόφ. Ἐγώ δέν ἔχω καμιά συγκεκριμένη ἀσχολία, ἁπλῶς διαβάζω κάτι. Ἤδη βρίσκομαι στή Σούσα 10 ὁλόκληρους μῆνες, ὅμως τίποτε δέν πρόφτασα νά κάνω ὥς τώρα, ὅλο ἑτοιμάζομαι. Ὁ ἀέρας μυρίζει ἄνοιξη. Τό ποτάμι συνεχῶς σκεπάζεται μέ νερό, τά σπουργίτια στούς κλώνους τιτιβίζουν ξέφρενα, τά βόδια γυρίζουν στούς δρόμους καί μουγκρίζουν καί ἡ κότα τῆς νοικοκυρᾶς τόσο κακαρίζει τό πρωί κάτω ἀπό τό φοῦρνο, πού πάντοτε σέ ξυπνᾶ. Στούς δρόμους λάσπη. Ὁ Βολόντια πολύ συχνά θυμᾶται γιά τό τουφέκι καί τίς κυνηγετικές μπότες κι' ἐγώ μέ τή μητέρα ἑτοιμαζόμαστε νά φυτέψουμε ἤδη λουλούδια. Ἀπ' αὐτή τήν περιγραφή μπορεῖς νά σχηματίσεις ἀντίληψη πῶς περνᾶμε τόν καιρό μας καί ὅτι δέν ὑπάρχει καί τόσο ὑλικό γιά γράμματα. Κρίνοντας ἀπό τό γράμμα σου, ἡ ζωή σου εἶναι ἐντελῶς ἀντίθετη ἀπό τή δική μας: παντοῦ κίνηση, ζωή. Ὅπως φαίνεται, ἀρχίζεις νά συνηθίζεις στήν ἐκεῖ ζωή καί νά διεισδύεις στά ἐνδιαφέροντά της. Εὐχαριστῶ πολύ γιά τά ἀποκόμματα, στεῖλε ἀκόμη. Τά παράπονά σου ὅτι δέν ξέρεις τή γαλλική γλώσσα προβάλλουν μόνο ἀκόμη πιό ἔντονα πόσο ἀξιολύπητα κατέχουμε ἐγώ μέ τόν Βολόντια τίς ξένες γλῶσσες· αὐτός πάλι τίς κατέχει λίγο καλύτερα, ἐγώ ὅμως τελείως ἄσχημα. Τώρα ἀποκτήσαμε τόν Τουργκένιεφ στά γερμανικά και ἑτοιμαζόμαστε νά ἀρχίσουμε νά μεταφράζουμε ἀπό τά ρωσικά στά γερμανικά, ἀκόμη ὅμως δέν ἔχουμε οὔτε λεξικό, οὔτε γραμματική, μά καί ἄν εἴχαμε, πάλι θά ἦταν ἀμφίβολο ἄν θά ἀρχίζαμε νά ἀσχολούμαστε. Φαίνεται ὅτι θά γνωριστοῦμε μέ τίς γλῶσσες μόνο τότε, ὅταν θά βρεθοῦμε στό ἐξωτερικό καί ἡ ἀνάγκη θά μᾶς ὑποχρεώσει νά καταπιαστοῦμε μέ

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 141-142. *Ἡ Σύντ.*

τήν έκμάθησή τους στά σοβαρά. Πότε σκέπτεσαι νά γυρίσεις στό σπίτι; Έχεις νά δόσεις τίποτε έξετάσεις; Μήπως πλήττεις πολύ στίς Βρυξέλλες σου, έχεις πολλούς γνωστούς; Αλήθεια, ξέρεις, ό Ανατόλι είναι πολύ άρωστος. Οί γιατροί διάγνωσαν φυματίωση και έχει συνέχεια υψηλό πυρετό. Ή Κούμπα πήρε άδεια νά πάει γιά τρεϊς έβδομάδες στό Γενισέισκ, όπου καί πήγε ήδη. Γράφει πολύ άραιά καί μόνο γιά νά έχει ήσυχη τή συνείδησή της, έτσι πού δέν ξέρω πώς ζεί· φαίνεται, όχι καί τόσο καλά. Ή Ζίνα είναι ή ίδια, πάντα εύθυμη καί ζωηρή. Καί τώρα, καλή άντάμωση. Σέ φιλώ θερμά. Γειά Χαρά. Ή μητέρα έπίσης σέ φιλεί. Γράφε συχνότερα.

Δική σου *Νάντια*

Μανιάσα, κι' έγώ μέ τή σειρά μου σού σφίγγω τό χέρι καί σ' εύχαριστώ γιά τά άποκόμματα. Στό γράμμα τής Νάντιας τίποτε δέν έχω νά προσθέσω.

Β. Ούλ.

Γράφτηκε στίς 7 τού Μάρτη 1899
Στάλθηκε άπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή Συλλογή
Β Ι Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεϊς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τά χειρόγραφα

82

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ - ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

17/ΙΙΙ. 99.

Πήρα χτές τό γράμμα σου τής 28. II, άγαπημένη μου μητερούλα. Μεγάλο, μεγάλο merci γιά τή φωτογραφία σου. Κατά τή γνώμη μου, βγήκε άρκετά καλή καί πολύ περισσότερο χάρηκα, γιατί αύτή πού έχω είναι ήδη άρκετά παλιά. Θά ήταν πολύ καλό, άν μπορούσες νά μάς έπισκεφτεϊς στή Σούσα, τό καλοκαίρι τό ταξίδι είναι συγκριτικά βολικότερο: μέχρι τό Κρασνογιάρσκ μέ τό σιδηρόδρομο καί μέ ποταμόπλοιο μέχρι τή Μινούσα (στίς άρχές τού Μάη τά ποταμόπλοια συνήθως δέν φτάνουν μέχρι τή Μινούσα, τό καλοκαίρι όμως φτάνουν κάποτε, άν καί άραιά, άκόμη ώς τή Σού-

σα). Ἡ Σούσα γιά καλοκαιρινή παραμονή δέν εἶναι καί ἄσχημη. Ὁ Γκλέμπ καί ὁ Μπαζίλ θά ὑποβάλουν ἐπίσης αἴτηση νά μεταφερθοῦν τό καλοκαίρι ἐδῶ (στή Μινούσα τό καλοκαίρι εἶναι πολύ ἄσχημα)· δέν ξέρω ἄν θά τούς ἐπιτρέψουν *. Ἡ Μανιάσα μᾶς ἔγραψε πρίν ἀπό λίγο καί ἐμεῖς τῆς γράφουμε σήμερα.

Ἡ Ε. Β. ἔλαβε τά χρήματα.

Εἶναι καλό πού ὁ Μίτια ἑτοιμάζεται ἀμέσως μετά τό γράμμα σου νά πάει γιά τό ὅπλο. Ἐδῶ τό κυνήγι ἀρχίζει στά τέλη τοῦ Μάρτη καί μεῖς ἤδη μιλᾶμε γιά διάφορες κυνηγετικές ἐπιχειρήσεις.

Σέ φιλῶ θερμά καί σοῦ εὔχομαι χρόνια πολλά γιά τήν ὀνομαστική σου γιορτή. Ἴσως αὐτό τό γράμμα νά ἔρθει μέχρι τήν πρώτη τοῦ Ἀπρίλη.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Ε. Β. στέλνει χαιρετισμούς. Ἡ Νάντια σοῦ γράφει σήμερα κιόλας **.

Στήν Ἀνιούτα

Πῆρα τό «Δελτίο» [153], μεγάλο merci γι' αὐτό, καί γιά τά καθαρογραμμένα φύλλα ***. Γενικά καί συνολικά εἶμαι πολύ ἱκανοποιημένος ἀπ' αὐτά: ἡ ἔκδοση γίνεται καθαρή, οἱ πίνακες εἶναι σαφεῖς καί χωρίς παροράματα, πολύ λίγοι πλαγιαστοί πίνακες. Δέν ξέρω μόνο, πῶς βγῆκε τό διάγραμμα; Στέλνω κατάλογο παροραμάτων στά φύλλα 4-11. Ἐδῶ ἔτυχαν μερικά (πού τά ὑπογράμμισα), πού δυσχεραίνουν τήν ἀνάγνωση ἤ ἀλλάζουν τό νόημα (ἄν καί τέτια εἶναι πάρα πολύ λίγα). Ἴσως βρεῖς βολικό νά κάνεις ἔτσι: ἐκτός ἀπό τόν κατάλογο μέ τά παροράματα στό τέλος τοῦ βιβλίου, νά ἐπισυνάψεις στήν ἀρχή (νά κολλήσεις) ἕνα φύλλο μέ τήν παράκληση, πρίν ἀρχίσει ὁ ἀναγνώστης νά διαβάζει, πρῶτα νά διορθώσει τά σπουδαιότερα παροράματα τά ὁποῖα εἶναι οὐσιαστικά (καί ἔχουν ὑπογραμμιστεῖ ἀπό μένα), καί τά ὑπόλοιπα νά ὑποδείχνονται στό τέλος τοῦ βιβλίου. Νομίζω μερικές φορές γίνεται αὐτό.

Ἐπειδή ποτέ καί καμιά ἔκδοση δέν εἶναι δυνατό νά γίνει χωρίς παροράματα, μπορῶ νά πῶ, (παρά τίς προσδοκίες μου) αἰσθάνομαι τόν ἑαυτό μου *τελείως* ἱκανοποιημένο. Αὐτή ἡ ἔκδοση δέν μπορεῖ οὔτε καί νά συγκριθεῖ μέ τίς «Μελέτες» ὡς πρός τήν ἐπιμέ-

* Ἄδεια δέν δόθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

*** Πρόκειται γιά τά καθαρογραμμένα φύλλα τοῦ II καί III κεφαλαίου τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ.*

λεια· τά παροράματα εἶναι λίγα, καί τά περισσότερα εἶναι τελείως ἀσήμαντα.

Ὁσοναφορᾶ τίς ἐπικεφαλίδες, κάντε ὅπως θέλετε: νά περιοριστοῦν μόνο στίς παραγράφους ἤ νά προστεθεῖ καί τό ἐκτενές περιεχόμενο πού σύνταξα ἐγώ [154].

Στέλνω κατάλογο γνωστῶν μου, στούς· ὁποίους παρακαλῶ νά σταλεῖ τό βιβλίο μόλις ἐκδοθεῖ. Ὁ Μίτια θά χρειαστεῖ νά παιδευτεῖ μέ τήν ἀποστολή τέτιου σωροῦ δεμάτων. Πάντως, αὐτό εἶναι καλύτερο, παρά νά σταλοῦν ἐδῶ τόσα πολλά (μοῦ ἀρκοῦν 3 ἀντίτυπα).

Στέλνω ἀκόμη Postscriptum γιά τόν *πρόλογο.* Ἄν δέν εἶναι μόνο ἀργά, πολύ θά ἐπιθυμοῦσα νά τυπωθεῖ, γιά νά γίνεται ἀναφορά στό περίφημο βιβλίο τοῦ Κάουτσκι [155]. Ἴσως ἄν ἀκόμη ὁ πρόλογος ἤδη στοιχειοθετήθηκε, θά μποροῦσε νά στοιχειοθετηθεῖ ἐπίσης καί τό Postscriptum; Γράψε μου, σέ παρακαλῶ, μόλις πάρεις τό γράμμα μου αὐτό, ἄν εἶναι δυνατό νά γίνει αὐτό καί πότε γενικά ἀναμένεται νά τελειώσει.

Στόν Β. Α-τς ἐπίσης ἔπεσε δουλιά. Ἡ διόρθωση τέτιου ἔργου πρέπει νά εἶναι πολύ δύσκολη!!

Σοῦ σφίγγω τό χέρι καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὁ Κολούμπ καί ὁ ντόκτορ ἔχουν καιρό νά μοῦ γράψουν.

Στήν Ἀνιούτα:

Ἔχω γιά σένα ἀκόμη μιά παράκληση. Ἄν τύχει καί πᾶς στήν Πετρούπολη, ἤ συναντήσεις τόν πισάτελ, παρακαλῶ ζήτησε πληροφορίες γιά τό βιβλίο τοῦ Webb. Γιατί μέχρι τώρα δέν πληρώνουν τή συγγραφική ἀμοιβή πού, σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τῆς Νάντιας, συμφωνήθηκε, ἀνεξάρτητα ἀπό τήν ἔκδοση ἤ τή μή ἔκδοση τοῦ βιβλίου. Εἶναι ἀνάγκη νά τά ἀποσπάσουμε ἀπό τήν Ο. Ποπόβα. Δέν γράφουμε γι' αὐτό στόν πισάτελ, γιατί νομίζουμε ὅτι δέν εἶναι καθόλου σωστό νά θίξουμε αὐτό τό ζήτημα. Αὐτό μπορεῖ νά γίνει μόνο στήν περίπτωση πού παρουσιαστεῖ δυνατότητα προσωπικῆς συνάντησης.

Σελ.	51, σειρά	17	ἀπό κάτω	Ἀντί «σημείωσαν» «πρέπει: «σημείωσα».
»	52, »	12	ἀπό πάνω	Νά σβηστεῖ ἡ παρένθεση:).
»	» »	30	» »	Μετά τή λέξη «γῆς» νά προστεθεῖ τό σημεῖο: ;
»	59 »	6	» »	Ἀντί «φτωχολογά» πρέπει: «φτωχολογιά».
»	61 »	2	» »	Ἀντί «23547» πρέπει: «23574»

Σελ.	68	σειρά	4	ἀπό κάτω	στή σημ.) Ἀντί «ἀγροτῶν» πρέπει: «ἀγροτικῆς».
»	69	»	2	» »	Ἀντί «κοροτογιάνσκ» πρέπει: «κοροτογιάκς» *.
»	70	»	1	ἀπό πάνω	Νά βγεῖ τό κόμμα μετά τή λέξη «στοιχείων».
»	79	»	4	ἀπό κάτω	Ἀντί «χώρας, «ἀλλά» πρέπει: «χώρας», ἀλλά».
»	86	»	13	» »	Νά μποῦν εἰσαγωγικά («) πρίν τή λέξη «παραμένει».
»	88	»	8	» »	Ἀντί «προπολλοῦ» πρέπει: «μακριά».
»	115	»	8	» »	Ἀντί «ρασκρεστιάνστβοβανιγε» πρέπει: «ρασκρεστιάνιβανιγε».
»	117	»	9	» »	Μετά τή λέξη «προσόδου» νά μπεῖ τό σημεῖο: «:».
»	119	»	3	ἀπό πάνω	Ἀντί «ὅτι» πρέπει: «αὐτό».
»	120	»	1	ἀπό κάτω	Πρίν τή λέξη «κάτι» νά μπεῖ παρένθεση: (.
»	121	»	4	» »	Ἀντί [«σύγκρ. σέ μᾶς τριήμερος»] πρέπει: [σύγκρ. σέ μᾶς «τριήμερος»].
»	121	»	1	ἀπό πάνω	Ἀντί «μιλοῦσαν» πρέπει: «μιλᾶμε».
»	124	»	8	» »	Ἀντί «ὑπέροχο» πρέπει: «ὑπέροχος».
»	134	»	6	» »	Νά σβηστεῖ τό κόμμα μετά τή λέξη «ἀπαραίτητο».
»	138	σειρά	3	ἀπό κάτω.	Ἀντί «ἀξίζουν» πρέπει: «ἀποτελοῦν»
»	142	»	»	ἀπό πάνω	Νά ἐξαλειφθεῖ ἡ παύλα μετά τή λέξη: «αὐτός».
»	144	»	4	ἀπό κάτω	Ἀντί «μ' αὐτό» πρέπει: «αὐτό».
»	»	»	5	» »	Ἀντί «ὑπόγειος» πρέπει: «ὑπόγεια».
»	151	»	13	ἀπό πάνω	Μετά τή λέξη «ἐκεῖ» νά μπεῖ: «καί»
»	161	»	6	ἀπό κάτω	Μετά τή λέξη «κρίση» νά μπεῖ: «ὑπάρχει κρίση».
»	162	»	6	» »	Πρίν τή λέξη «κάτοχος» νά μποῦν εἰσαγωγικά: «.
»	168	»	16	ἀπό πάνω	Ἀντί «Στασλόβσκι» πρέπει: «Τσασλάβσκι».
»	169	»	4	ἀπό κάτω	
»	170	»	13	» »	Ἀντί «ἀποτελοῦν» πρέπει: «ἀποτελεῖ».
»	172	»	4	ἀπό πάνω	Νά σβηστοῦν τά εἰσαγωγικά πρίν: τό «περίπου» καί μετά τό «ἀγροτιᾶς».
»	174	»	11	» »	Ἀντί «ἄλλος» πρέπει: «αὐτός».
»	»	»	5	ἀπό κάτω	Ἀντί «δίνεις» πρέπει «δόσεις»

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τό ἴδιο παρόραμα στή σελ. 71, σειρά 7 ἀπό πάνω.

83

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Βέλγιο. Βρυξέλλες. Μαρία Οὐλιάνοβα.
A M-lle Marie Ouljanoff. Rue des Minimes, 40.
Bruxelles. Belgique

17 τοῦ Μάρτη.

Οἱ εὐχές μου δέν θά ἔρθουν ἔγκαιρα ἀγαπημένη μου Μάνια, θά καθυστερήσουν, ὅμως, παρόλα αὐτά, σέ φιλῶ θερμά, πολύ θερμά. Εὐχαριστῶ γιά τά τοπία τῶν Βρυξελλῶν, μόνο πού δέν θέλω πρόωρα νά σκέπτομαι γιά τό ἐξωτερικό, τώρα μάλιστα δέν θέλω νά σκέπτομαι καί γιά τή Ρωσία. Ἐπιτρέπεται μόνο νά σκέπτομαι γιά τό καλοκαίρι. Στό τελευταῖο γράμμα ἡ Μ. Ἀλ. γράφει ὅτι τό καλοκαίρι θά ἔρθει ἐδῶ μέ τήν Ἀνιούτα, κι' ἐγώ σήμερα στό γράμμα στό Ποντόλσκ ἄρχισα νά περιγράφω τίς ὀμορφιές τῆς Σούσα *. Μάλιστα σχεδίασα πῶς θά πᾶμε στή λίμνη Πέροβο καί θά ψαρέψουμε κυπρίνους καί θά τούς τηγανίσουμε. Βλέπεις, οἱ σύντροφοι τοῦ Μινουσίνσκ ζητοῦν νά ἔρθουν τό καλοκαίρι στή Σούσα, τότε ἐμεῖς ἑτοιμαζόμαστε νά ἀποκτήσουμε ἄλογο· τότε θά εἶναι καλά νά πηγαίνεις παντοῦ. Γενικά ἐγώ ἔγινα «πατριώτισα τῆς πατρίδας μου» καί μπορῶ μέ μεγάλη εὐχαρίστηση νά μιλῶ γιά τό Γενισέι, τά νησιά τό δάσος κτλ. Παρόλα αὐτά εἶναι λυπηρό πού δέν εἶμαι ἄνδρας, διαφορετικά θά περιφερόμουν δέκα φορές περισσότερο. Ἄν καί θά ἤθελα πολύ νά σέ συναντήσω, παρόλα αὐτά δέν θέλω νά σέ σκανδαλίσω μέ τή Σούσα, γιατί, μιλώντας ἀμερόληπτα, ἡ Σούσα, σάν χωριό εἶναι χωριό, καί ἄν μοῦ πρότειναν τώρα νά διαλέξω ποῦ νά περάσω τό καλοκαίρι, στά προάστια τῆς Μόσχας ἤ στή Σούσα, βέβαια θά διάλεγα τό πρῶτο.

Ὁ Βολόντια τώρα ἀφοσιώθηκε πολύ μέ τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι «Agrarfrage», γράφει γι' αὐτό κριτική **. Ἐγώ πρός τό παρόν κρυφοκοιτάζω τό βιβλίο καί τρέχουν τά σάλια μου. Γενικά ἔχουμε πολλά βιβλία καί ἡ ἀφθονία τους σοῦ προκαλεῖ μόνο τήν ἐπίγνωση πόσο πολύ πρέπει νά διαβάσεις καί πόσο λίγο διαβάζεις. Ἀκόμη δέν πήραμε τό «Νατσάλο», παρά μόνο ἕνα ἀνιαρό «Ρούσκογε Μπογκάτστβο».

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ. τόμ. 4ος, σελ. 88-94. *Ἡ Σύντ.*

Καί τώρα τελειώνω. Ἡ μητέρα σέ φιλάει καί σοῦ στέλνει τίς εὐχές της. Ὁ Βολόντια ἑτοιμάζεται νά γράψει ὁ ἴδιος.

Μέ τό τελευταῖο ταχυδρομεῖο πήραμε τή φωτογραφία τῆς Μ. Ἀλ. Ἀλήθεια, ἡ φωτογραφία εἶναι ὑπέροχη.

Καί τώρα σέ φιλῶ θερμά.

Δική σου *Νάντια*

17/III.

Ζητῶ συγνώμη, ἀγαπημένη μου Μανιάσα, πού κι' αὐτή τή φορά γράφω πολύ σύντομα, συνενώνοντας τίς εὐχές μου μέ τῆς Νάντιας. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι σήμερα συσσωρεύτηκαν πολλά γράμματα: στό Τουρουχάνσκ (ταχυδρομεῖο ἔχει μία φορά τό μήνα) [156] καί πρέπει νά στείλω στήν Ἀνιούτα τά παροράματα στά καθαρογραμμένα φύλλα πού μοῦ ἔστειλαν.

Νέα ἔχουμε πολύ λίγα. Γιά τήν ὥρα στή φιλολογία ὑπάρχει ἡσυχία — ὅλοι περιμένουν. Οἱ ξένες ἐφημερίδες μιλᾶνε γιά τά γεγονότα στήν Πετρούπολη καί Φιλλανδία (κρίνοντας ἀπό τά γραφόμενα τῆς «Frankfurter Zeitug»), ἡ λογοκρισία ὅμως σβήνει αὐτές τίς εἰδήσεις, ἔτσι πού ξέρουμε πάρα πολύ λίγα [157].

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Μπορεῖ ἴσως καί καλή ἀντάμωση;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στις 17 τοῦ Μάρτη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σουσένσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

84

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στό Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας, Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μπρόνιτσκαγια, οἰκία Βινογκράντοφ

21/III. 99.

Σοῦ στέλνω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό σημείωμά μου (ἤ τή βιβλιοκρισία) γιά τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι, παρακαλῶ τήν Ἀνιούτα νά τό στείλει. Ἀκόμη δέν λάβαμε τό πρῶτο βιβλίο τοῦ περιοδικοῦ *. Τό περιμένουμε μεθαύριο.

* Πρόκειται γιά τό περιοδικό «Νατσάλο». *Ἡ Σύντ.*

Ἄν ἡ Ἀνιούτα δέν ἔγραψε ἀκόμη τίποτε στήν Μανιάσα σχετικά μέ τά γερμανικά βιβλία, τότε μήπως θά τῆς γράψει; Ἄν ἡ Μανιάσα ἀναχωρήσει σύντομα, ἄς δόσει αἴτηση στό ταχυδρομεῖο γιά τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων σέ κάποια ἄλλη διεύθυνση (γνωστοῦ κτλ.). Ἴσως τῆς γράψει καί ἡ Ἀνιούτα γιά τούς γνωστούς της; Ἄν εἶναι δυνατό, θά ἦταν καλό νά πάρω τά τεύχη τοῦ «Νόβογε Βρέμια» γιά τό 1897-1898 πού μοῦ λείπουν.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Β. Ούλ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

85

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

4/ IV. 99.

Πῆρα τό δικό σου γράμμα καί τοῦ Μίτια, ἀγαπημένη μου μητερούλα. Σχετικά μέ τό οἴκημα στή Σούσα ἄδικα φοβᾶσαι: τό σπίτι εἶναι ἀρκετό. Τίς ἀποκριές σέ μᾶς φιλοξενήθηκαν τέσσερις. Ἄν σοῦ ἐπιτρέπει ἡ ὑγεία, θά εἴμασταν πάρα πολύ εὐτυχεῖς νά σέ συναντήσουμε, γιά νά μή τό ἀναβάλουμε ὥς τή λήξη τῆς προθεσμίας (πού κάποτε τήν παρατείνουν... πάντως ἐγώ ἐλπίζω ὅτι αὐτό δέν θά γίνει). Ἡ Νάντια σοῦ γράφει λεπτομερέστερα *. Σχετικά μέ τό χρόνο πρέπει νά κάνω διόρθωση στό γράμμα της: ἐδῶ στίς ἀρχές τοῦ Μάη τά νερά εἶναι λίγα ἀκόμη, τό ποταμόπλοιο μᾶς ἄφησε στή μέση τοῦ δρόμου. Νά ταξιδέψεις ἐπιπλέον ἑκατό βέρστια μέ τά ἔλκηθρα — εἶναι δύσκολο. Συνεπῶς, νά ταξιδέψεις ἔτσι, ὥστε στά *τέλη* τοῦ Μάη νά εἶσαι στό Κρασνογιάρσκ, τότε μπορεῖ ἥσυχα νά φτάσεις μέ τό ποταμόπλοιο ὥς τή Μινούσα καί ἀπ' αὐτή εἶναι μόνο 55 βέρστια. Σάν θέρετρο ἡ Σούσα δέν εἶναι ἄσχημο, λίγο χειρότερα, νομίζω (ἄν εἶναι χειρότερο) ἀπό ἄλλα θέρετρα. Τό ζήτημα μπαίνει μόνο σχετικά μέ τό δρόμο.

Ὁσοναφορᾶ τό ὅπλο φοβᾶσαι ἐντελῶς ἄδικα. Ἐγώ τώρα τό συνήθισα καί παίρνω ὅλα τά μέτρα προφύλαξης **. Τό κυνήγι ἐδῶ

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 409-410. *Ἡ Σύντ.*

** Τά ὀπισθογεμῆ ὅπλα εἶναι πολύ πιό ἀκίνδυνα ἀπό τά συνηθισμένα.

εἶναι ἡ μοναδική ψυχαγωγία καί «περίπατος», ἀπαραίτητος στήν καθιστική ζωή.

Εὐχαριστῶ τόν Μίτια γιά τίς φροντίδες του σχετικά μέ τό ὅπλο (πού ἀκόμη δέν ἔλαβα).

Διάβασα στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι» ὅτι ὁ Μάρκ νίκησε καί τόν Τσιγκόριν! Τέτιος λοιπόν εἶναι! Ἄντε, θά ἀναμετρηθοῦμε καί ἐμεῖς κάποτε μ' αὐτόν!!

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Ἄ ναί, παρά λίγο νά ξεχάσω. Ἀπό τή Βιάτκα θά ἔρθουν στό ὄνομά σου βιβλία (μέ πληρωμή κατά τήν παραλαβή). Αὐτά εἶναι γιά μένα. Παρακαλῶ τόν Μίτια νά κάνει λεπτομερή κατάλογο καί νά μοῦ τόν στείλει.

Στήν Ἀνιούτα

4/ IV. 99.

Ἔλαβα τήν «Πρακτίτσεσκαγια Ζίζν» καί τή «Γερμανική γραμματική τοῦ Heyse». Μεγάλο εὐχαριστῶ γι' αὐτήν, εἶναι πολύ καλό πράγμα. Γιά τήν παραλαβή τοῦ Τσίον ἤδη ἔγραψα τήν προηγούμενη φορά [158].

Μέ τό προηγούμενο ταχυδρομεῖο ἔστειλα στήν Πετρούπολη τηλεγράφημα σέ ἀπάντηση τοῦ τηλεγραφήματος πού πῆρα στίς 26. III: «Τιμή βιβλίου προϋποτίθεται 2 ρούβλια, συγγραφική ἀμοιβή 1½ χιλ. ρούβλια περίπου, τηλεγραφεῖστε στήν ἀποθήκη τῆς Καλμικόβα συναίνεση» *. Ἀπάντησα: «σύμφωνος» — γιατί στήν πραγματικότητα δέν πρέπει νά κάνουμε παζάρια στό τηλεγράφημα στίς παραμονές τῆς ἔκδοσης! Νά μήν τήν καθυστερήσω ἐπιτέλους γι' αὐτό! Στήν οὐσία ὅμως ἐγώ δέν εἶμαι καί τόσο «σύμφωνος» μ' αὐτό. Πολύ παραξενεύτηκα, γιατί αὐτοί (ποιός; ἄγνωστο χωρίς ὑπογραφή) παρέκαμψαν «τήν ἀρχή», δέν ἀπευθύνθηκαν σέ σένα, σάν ὑπεύθυνο ὅλης τῆς δουλιᾶς, ἀλλά ἄμεσα σέ μένα; Τώρα μάλιστα λυπᾶμαι πού δέν τούς ἀπάντησα: «ἀπευθυνθεῖτε στήν Ἐλιζάροβα στή Μόσχα, ἡ ὁποία διαχειρίζεται τήν ὑπόθεση». Ἀλήθεια, θά ἔπρεπε ἔτσι νά ἀπαντήσω! Γιατί 1½ χιλ. εἶναι λίγα γιά τρίχρονη δουλιά, αὐτό ἀναλογεῖ μόνο σέ 50 ρούβλια τό τυπογραφικό φύλλο. Κι' ἔπειτα, ἀφοῦ οἱ «Μελέτες» τραβιοῦνται τόσο πολύ καλά, γιά τίς «ἀγορές» μπορεῖ νά

* Τό τηλεγράφημα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

εἴμαστε πιά τελείως ἥσυχοι. Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά δωρήσουμε 30% στούς βιβλιοπῶλες. Θά μποροῦσε, ἄν ὁ ἐκδότης ἤ ἡ ἐκδότρια ἦταν πιό πρακτικότεροι, νά καθορίσουν στούς βιβλιοπῶλες ποσό κατά τό μισό λιγότερο, πουλώντας μάλιστα καί μέσω τοῦ γραφείου τοῦ «Νατσάλο», πού, πρέπει νά ἐλπίζουμε, δέν θά ἀρνιόταν νά τό κάνει αὐτό. Ὡστόσο εἶναι πιά μάταιο νά τά γράφω ὅλα αὐτά, γιατί ἡ δουλιά, σίγουρα, ἔγινε πιά. Γιά νά γίνει φτηνό τό βιβλίο ἀξίζει νά παραιτηθοῦμε ἀπό τή συγγραφική ἀμοιβή. Ἀφοῦ δέν ἐκδίδουμε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι, ἀλλά ἄλλα πρόσωπα, δέν πρέπει βέβαια καί νά τούς χωνόμαστε μέ ἰδιαίτερες ἀπαιτήσεις. Ἔτσι, ὅλα τά πρηγούμενα εἶναι μόνο πλατωνικές καί ὄχι «πρακτικές» προτάσεις.

Θεωρῶ πιθανότερο ὅτι ὁ κατάλογος τῶν παροραμάτων στά φύλλα 11-16 καθυστερεῖ (τά πῆρα ἀπό σένα προχθές) καί γι' αὐτό τόν στέλνω μόνο γιά κάθε ἐνδεχόμενο, χωρίς νά τόν ἀντιγράψω καθαρά *.

Ἐπιτέλους πῆρα ἀπό τούς συντρόφους τό «Νατσάλο», τεῦχος 1-2. (Παρακαλῶ, γράψου συνδρομητής στό περιοδικό γιά μᾶς, ἄν δέν γράφτηκες ἀκόμη. Ἐγώ ἔκανα μεγάλη κουταμάρα πού βασίστηκα πάλι στόν écrivain. Ἐλπίζω ὅτι στό ἑξῆς δέν θά εἶμαι τόσο ἀνόητος.) Γενικά, μοῦ ἄρεσε πολύ, ὅμως ὁ Μπ. Ἀβίλοφ εἶναι πολύ ἀδύνατος — περισσότερο τσουχτερός, παρά τεκμηριωμένος [159]. Καί ὁ Μπουλγκάκοφ ἁπλῶς μέ ἐξόργισε: λέει τέτιες ἀνοησίες, ἀνοησίες ἀπό τήν ἀρχή ὥς τό τέλος καί προβάλλει τέτια ἀπύθμενη καθηγητική ἀπαιτητικότητα, πού μόνο ὁ διάβολος μπορεῖ νά ξέρει τί γίνεται! [160]. Ὄχι τυχαῖα τόν παίνεψαν στό «Σίν Ὀτέτσεστβα»! Θά δοῦμε τί τέλος θά ἔχει. Σκέπτομαι νά γράψω «σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι καί τό ἄρθρο τοῦ κ. Μπουλγκάκοφ» [161]. Γιά τόν Καμπλουκόφ ἐγκατέλειψα τό σχέδιο νά γράψω, δέν ἀξίζει δεύτερο ἄρθρο. Ὁ écrivain, ἀπό συνήθεια, σιώπησε καί δέν περιμένουμε ἀπ' αὐτόν νέα σχετικά μέ τίς δουλιές τῶν περιοδικῶν, ἄν καί γι' αὐτά τά νέα νιώθει κανείς μεγάλη ἀνάγκη.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Ἡ κατάσταση τῶν παροραμάτων δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

86

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

11/ IV. 99.

Τήν Τρίτη πῆρα τό δέμα τοῦ Μίτια, ἀγαπημένη μου μητερούλα. Μεγάλο merci γιά τίς φροντίδες. Ἀπό τό ὅπλο εἶμαι εὐχαριστημένος (γιά τήν ὥρα ὁ καιρός εἶναι ἄσχημος: οἱ συνηθισμένες γι' αὐτό τόν τόπο ἀνοιξιάτικες λαίλαπες — ἰσχυρότατοι ἄνεμοι ἀπό τό Γενισέι, ἔτσι πού δέν κυνηγήσαμε καθόλου). Τά γεμίσματα σέ 2¾ τοῦ μέτρου μοῦ φάνηκαν μεγάλα — τό ὅπλο κλωτσάει, καί ἄρχισα νά βάζω 2½ τοῦ μέτρου. Δέν καταλαβαίνω, πῶς μπόρεσαν νά βάλουν στή θαλάμη τρεῖς ὑποδιαιρέσεις. Γιά τήν ὥρα δέν μπόρεσα νά σημειώσω καλύτερη βολή ἀπό τήν ἀριστερή κάνη, ἴσως γιατί δοκίμασα σέ πολύ μεγάλη ἀπόσταση, 60 βήματα, 30 περίπου σάζινες.

Ἄν ἔρθετε ἐδῶ, πάρτε μαζί σας τούλι μαῦρο λεῖο γιά κουνουπιέρα, χωρίς δίχτυ ἐδῶ δέν μπορῶ νά βαδίσω. Ὁ τόπος γύρω εἶναι ἀρκετά βαλτώδης. Μετά πάρτε, παρακαλῶ, ἀκόμη 200 κομμάτια βύσματα γιά τό μπαρούτι καί τά σκάγια (τέτια, πού ἔστειλε ὁ Μίτια. Ἐδῶ δέν ὑπάρχουν τέτια καί τό πράγμα αὐτό εἶναι ἐλαφρύ καί εὔκολα συσκευάζεται).

Σκέπτομαι τό Πάσχα νά ὀργανώσω κυνήγι σέ καλύτερα μέρη.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

(Τήν ἐρχόμενη Κυριακή δέν θά ὑπάρχει ταχυδρομεῖο — εἶναι Πάσχα. Μετά μπορεῖ νά κινήσει καί ὁ Γενισέι: αὐτό συνήθως γίνεται τό 3ο δεκαήμερο τοῦ Ἀπρίλη. Γι' αὐτό εἶναι δυνατό νά ὑπάρχουν διακοπές στήν ἀλληλογραφία· γιά τό λόγο αὐτό δέν πρέπει νά ἀνησυχήσετε. Ἐξάλλου τόν περασμένο χρόνο, νομίζω δέν ὑπῆρχαν σχεδόν διακοπές.)

Στήν Ἀνιούτα

Μέ τό ἑπόμενο ταχυδρομεῖο στέλνω στό ὄνομα τῆς μητέρας ἀρθράκι γιά τόν Κάουτσκι καί τόν Μπουλγκάκοφ. Παρακαλῶ, στεῖλτε το στόν πισάτελ μέ τήν παράκληση νά σοῦ ἀπαντήσει πολύ σύντομα, ἄν τό δέχεται ἡ Συντακτική ἐπιτροπή. Θεωρῶ πολύ πιθανό ὅτι δέν θά τό δεχτεῖ, γιατί ὁ écrivain ἴσως νά εἶναι ὑπέρ τοῦ Μπουλγκάκοφ καί νά βρεῖ τήν πολεμική ἀκατάλληλη, πολύ περισσότερο τή σφοδρή πολεμική. Προσπάθησα κατά τό δυνατό, νά μετριάσω τό

ὕφος μου, παρόλα αὐτά ὅμως δέν μπορῶ νά μιλῶ ψύχραιμα γι' αὐτό τό ἀφόρητο καθηγητικό καί ἀνόητο ἄρθρο, πού προκαλεῖ φοβερή παραφωνία. Βέβαια, δέν θέλω νά περιορίσω τό δικαίωμα «διορθώσεων» στή Συντακτική ἐπιτροπή, γι' αὐτό ὅμως δέν πρέπει νά γράψεις, γιατί αὐτό εἶναι αὐτονόητο, ἐφόσον ὁ ἀρθρογράφος ειδικά δέν βάζει ὅρους. Ἄν δέν τό δεχτοῦν, νά μοῦ τό γνωστοποιήσεις, παρακαλῶ, τό γρηγορότερο· καί τό ἄρθρο στεῖλε το, ἄν εἶναι δυνατό στή «Ζίζν» ἤ στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» [τό «Μίρ Μπόζι» μάλλον δέν θά τό δεχτεῖ]. Ἀπό τόν πισάτελ δέν ἔχουμε κανένα νέο στόν τομέα τῆς φιλολογίας κι' ἐμεῖς δέν ἐλπίζουμε νά πάρουμε. Στό μεταξύ εἶναι φοβερά δύσκολο νά γράφεις χωρίς μόνιμες καί κανονικές σχέσεις. Λογουχάρη, ἀπό πολύ παλιά, ἀκόμη ἀπό τό Γενάρη τούς ἔγραψα (ἡ Νάντια ἔγραψε) ὅτι ἑτοιμάζομαι νά γράψω γιά τόν Καμπλουκόφ: αὐτοί δέν μοῦ ἔκαναν γνωστό ὅτι ἔχουν ἄλλο ἄρθρο *. Δέν ξέρεις τίποτε σχετικό μέ τίς κριτικές. (Ἡ κριτική γιά τόν Κάουτσκι θά ἔπρεπε νά καταστραφεῖ ἤ να δοθεῖ σέ ἄλλο μέρος, παίρνοντας ὑπόψη ὅτι τό ἄρθρο αὐτό στρέφεται ἐνάντια στόν Μπουλγκάκοφ.) Δέν ξέρεις τί ἔχουν καί τί ὄχι. Ἄν ἦταν δυνατό νά ἔχεις ἀλληλογραφία μέ τόν Τσικαγκίνετς, πού εἶναι βέβαια γνώστης καί βρίσκεται, ἴσως πολύ κοντά, ἔτσι πού θά μποροῦσε εὔκολα νά σοῦ ἀπαντάει γιά ὅλα τά σημεῖα καί νά σέ κρατάει γενικά au courant ** σχετικά μέ τίς ὑποθέσεις τῶν περιοδικῶν, αὐτό θά ἦταν πολύ καλό. Δέν ξέρω, ἄν αὐτό εἶναι πραγματοποιήσιμο.

Πῶς θά στείλω τά χειρόγραφα, ἄν ἐσύ (καί ἡ μητέρα) φύγεις; [162] Γιά κάθε ἐνδεχόμενο δόσε αἴτηση στό ταχυδρομεῖο, ποῦ καί σέ ποιόν νά στέλνονται τά γράμματα καί τά δεματάκια.

Καί ἐπιπλέον, στό ἄρθρο μου ἀναφέρομαι στίς «ἀγορές» μου. Ἄν δέν ἐκδοθεῖ τό βιβλίο, ὅταν θά στείλεις τό χειρόγραφο, τότε σβῆσε, παρακαλῶ, τίς σημειώσεις μέ τέτιες παραπομπές, ἤ γράψε στό χειρόγραφο νά τίς σβήσουν [163].

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*
** — ἐνήμερο. *Ἡ Σύντ.*

87

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

1/ V. 99.

Τήν Τρίτη ἔλαβα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς 'Ανιούτα τῆς 12. IV καί τήν Πέμπτη τό βιβλίο μου * (3 ἀντίτυπα) καί τό χειρόγραφο τῆς μετάφρασης. Στήν 'Ανιούτα γράφω ἰδιαίτερα.

Τώρα ἔχουμε ἀσυνήθιστα πρόωρη ἄνοιξη. Τά δέντρα ἄρχισαν ἤδη νά ἀνθίζουν καί τά νερά φουσκώνουν δυνατά. Τώρα τό ποταμόπλοιο ἀναμφίβολα μπορεῖ νά ἔρθει ὥς τή Μινούσα, ὅμως δέν μποροῦμε νά ποῦμε τίποτε τό ὁριστικό, ἄν αὐτά τά νερά θά κρατήσουν καί πόσο.

'Ο Μιχ. 'Αλεξ. (Σίλβιν) μοῦ ἔγραψε ὅτι ἡ ἀραβωνιαστικιά του θέλει νά πάει σ' αὐτόν στά τέλη τοῦ Μάη (ὄχι νωρίτερα ἀπό τίς 23). Τό ἐπίθετό της εἶναι: Πάππερεκ ("Ολγα 'Αλεξάντροβνα), διεύθυνση: πόλη Γεγκόριεβσκ, κυβερνεῖο Ριαζάν (εἶναι ἐκεῖ δασκάλα σέ ἡμιγυμνάσιο). "Αν σκέπτεσαι νά ἔρθεις, τότε μπορεῖ νά ἔρθετε μαζί. Πάντως θά εἶναι κατάλληλη εὐκαιρία. 'Ο Μιχ. 'Αλ. τήν παρακάλεσε νά περάσει ἀπό τό Ποντόλσκ, εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νά ἀλληλογραφήσετε μαζί της, γιατί μπορεῖ οἱ περιστάσεις νά τήν ἐμποδίσουν νά περάσει. Τό Γερμακόβσκογε βρίσκεται 40 βέρστια μακριά μας (ἐκεῖ ζεῖ ὁ Μ. Α.). 'Ο δρόμος πρός τά ἐκεῖ περνάει ἀπό τή Μινούσα μέσω τῆς Σούσα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω σέ ὅλους τούς δικούς μας χαιρετισμούς.

Πῶς τακτοποιηθήκατε τώρα; Πῶς εἶναι ἡ ὑγεία σου. Πότε περιμένετε τήν Μανιάσα;

Στήν 'Ανιούτα

1/ V. 99.

Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 12/ IV, τό βιβλίο μου καί τή μετάφραση τοῦ Webb *(τρία* συστημένα δεματάκια).

'Από τήν ἐξωτερική ἐμφάνιση τοῦ βιβλίου εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος. 'Εκδόθηκε ὑπέροχα χάρη στίς μεγάλες φροντίδες σου γιά τή διόρθωση. 'Εννοεῖται, καλά ἔκανες καί ἀνέβασες τήν τιμή. 'Αφοῦ

* «'Η ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *'Η Σύντ.*

οἱ σπουδαστές θά ἔχουν ἔκπτωση 25% αὐτό εἶναι πέρα γιά πέρα ἀρκετό. Ἔστειλαν ἄραγε σέ ὅλους τούς γνωστούς τό βιβλίο; Νομίζω ὅτι πρέπει νά πάρεις γιά τόν συγγραφέα 15 ἀντίτυπα ἐφεδρικά· μπορεῖ νά ἀνταλλάσσονται μέ διάφορες συλλογές κτλ. Γιά τίς «Μελέτες» σοῦ ἔγραψα ἤδη, ζητώντας νά προμηθευτεῖς μερικά ἀκόμη ἀντίτυπα (ἐδῶ, δέν ἐπείγει, νά στείλεις μόνο δυό). Εἶμαι τελείως ἱκανοποιημένος ἀπό τόν τίτλο τοῦ βιβλίου: ἡ διόρθωση τοῦ écrivain ἀποδείχτηκε πετυχημένη. Ἄν ἔρθουν τίποτε ἀμοιβές γιά συγγραφικά, γιά τήν ὥρα δέν χρειάζεται νά τίς στείλεις. (Γράφω στήν μητέρα γιά μιά γρήγορη καί καλή εὐκαιρία.)

Συμφωνῶ νά ἀναλάβω τή θεώρηση τῆς μετάφρασης τοῦ Webb. Θά ἐπιμεληθῶ τήν ὕλη, παίρνοντας ὑπόψη τή δική μου μετάφραση τοῦ 1ου τόμου. Ἀφοῦ μοῦ ἀνατέθηκε ἡ θεώρηση — δέν ὑπάρχει λόγος νά περιμένουμε, καί ὁ 1ος τόμος πρέπει νά δοθεῖ ἀμέσως γιά ἐκτύπωση, δέν εἶναι ἔτσι; Ἤ αὐτό θά ἐξαρτηθεῖ ἀκόμη πάλι ἀπό τίς «συνεδριάσεις» τοῦ Π. Μπ.;;

Γιά τή θεώρηση εἶναι μόνο *ἀ π α ρ α ί τ η τ α* 1) *τό ἀγγλικό πρωτότυπο τοῦ II τόμου* (ἔχω μόνο τόν πρῶτο τόμο) καί 2) *ἡ γερμανική μετάφραση τοῦ II τόμου* (Κ. Χιουγκό, ἔχω μόνο τόν 1ο τόμο. Κυκλοφόρησε καί ὁ 2ος τόμος). Ἄν αὐτά τά βιβλία δέν στάλθηκαν ἀκόμη, παρακαλῶ, γράψε τό γρηγορότερο νά τά στείλουν ἀμέσως. Μήπως ἀπ' αὐτό γίνει καθυστέρηση; Δέν γίνεται νά ἀναθέσεις σέ κάποιον νά πάρει ἀπ' αὐτούς τά παραπάνω βιβλία καί νά τά στείλει; [164]

Δέν μοῦ ἄρεσε καί τόσο, πού ὁ Π. Μπ. ἔδοσε τήν ἀπάντησή μου σ' αὐτόν στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε»: μήπως θέλει νά ἀποφύγει τήν πολεμική στό «Νατσάλο»; [165] Ἄν ναί, τότε τό ἄρθρο μου γιά τόν Μπουλγκάκοφ σίγουρα δέν θά πάει. Ἐπιτέλους ἔλαβα τό «Νατσάλο», τά δυό βιβλία καί ὁλοκληρωμένα. Στό σύνολό τους μοῦ ἄρεσαν πολύ. Τό ἄρθρο ὅμως τοῦ Μπουλγκάκοφ προκαλεῖ ἀγανάκτηση. *Διαστρεβλώνει ἀνοιχτά* τόν Κάουτσκι, καί αὐτή ἀκόμη ἡ ἐκκεντρική πράξη ἐνάντια στήν «Zusammenbruch» [166] εἶναι ἀπόηχος τῆς μπερνσταϊνικῆς «κριτικῆς» [ἡ ἀποθήκη ἀρνήθηκε νά μοῦ στείλει τό βιβλιαράκι τοῦ Μπέρνσταϊν. Παρακάλεσα τήν Μανιάσα· δέν ξέρω, ἄν θά τό φέρει. Μήπως θά τό προμηθευτεῖς ἐσύ;]. Γράφω δεύτερο ἄρθρο ἐναντίον του *. Φυσικά ἡ πολεμική ἀνάμεσα σέ ὁμοϊδεάτες εἶναι δυσάρεστη, γι' αὐτό προσπάθησα νά μετριάσω τό ὕφος, ἀλλά νά παρασιωπᾶς τίς διαφωνίες εἶναι ὄχι μόνο δυσάρεστο, ἀλλά καί *ἄμεσα ἐπιζήμιο,* καί δέν μπορεῖ, βέβαια, νά παρασιωπᾶς τίς θεμελιακές ἐκεῖ-

* Βλ. τή σημείωση 161. *Ἡ Σύντ.*

νες διαφωνίες ἀνάμεσα στήν «ὀρθοδοξία» καί στόν «κριτικισμό», πού ἐμφανίστηκαν στό γερμανικό καί στό ρωσικό μαρξισμό. Οἱ ἀντίπαλοι, ὅπως καί νά εἶναι, χρησιμοποιοῦν ἤδη τίς διαφωνίες (ὁ Μιχαηλόβσκι στό 4ο τεῦχος τοῦ «Ρούσκογε Μπογκάτστβο»). Μά μπορεῖ, κάνοντας πολεμική μεταξύ μας, νά ἐκφράσουμε ἀμοιβαῖες ἐπιφυλάξεις ἐνάντια στούς ναρόντνικους. Θέλω νά τό κάνω αὐτό στό τέλος τοῦ ἄρθρου [167]. Μιά ἀπό τίς βασικές ἐλλείψεις τοῦ Μπουλγκάκοφ εἶναι ἀκριβῶς ἐκείνη, ὅτι δέν ὑπόδειξε μέ ἀκρίβεια σέ τί εἶναι ἀλληλέγγυος μέ τόν Κάουτσκι ἐνάντια στούς ναρόντνικους.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὔλ.*

Εἶδα στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» (τεῦχ. 3) σχόλιο τοῦ Μάσλοφ ἐνάντια στό ἄρθρο μου γιά τήν κληρονομιά. Δέν μοῦ φάνηκε ἐνδιαφέρον.

Σοῦ στέλνω τή Νέγρη. Μά ποιές εἶναι αὐτές οἱ γεωργικές ἐκθέσεις;

Θά ἔπρεπε νά δόσεις στόν Μάσλοφ 1 ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου «Ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». Παρακαλῶ κάνε το αὐτό μέσω τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» ἤ τοῦ Π. Μπ., ἤ μέσω τοῦ Β. Α.

Παρακαλῶ, στεῖλε κάθε κριτική σχετικά μέ τό βιβλίο καί παρακάλεσε τόν Β. Α. νά στείλει ἀπό τίς ἐφημερίδες τῆς Πετρούπολης.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

88

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ - ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας. Πρός τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μπρονίτσκαγια, οἰκία Βινογκράντοφ

9/ V. 99.

Ἔλαβα γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πού γράφει ὅτι σκοπεύει νά γυρίσει γρήγορα στό σπίτι. Θά περιμένω νέα, τί ἀποφασίσατε σχετικά μέ τό ταξίδι ἐδῶ.

Αυτές τίς ήμέρες έδώ ήταν πολύ μεγάλη «κακοκαιρία», όπως όνομάζουν οί σιβηριανοί «κακοκαιρία» τόν *άέρα* πού φυσά πίσω άπό τόν Γενισέι, άπό δυτικά, κρύος καί σφοδρός, σάν άνεμοστρόβιλος. Έδώ τήν άνοιξη πάντοτε ύπάρχουν άνεμοστρόβιλοι, πού σπάζουν τούς φράχτες, τίς σκεπές κτλ. Ήμουν στό κυνήγι καί αύτές τίς ήμέρες βάδιζα στό δάσος, καί μπροστά στά μάτια μου ό άνεμοστρόβιλος έσπαζε πελώριες σημύδες καί πεύκα. Άλλά τυχαίνουν άσχημες «κακοκαιρίες» μόνο τήν άνοιξη καί τό φθινόπωρο, τό καλοκαίρι όμως, άν καί τυχαίνει άνεμος, δέν είναι τόσο δυνατός, έτσι πού *δέν πρέπει* νά τόν φοβάσαι. Σήμερα ή μέρα ήδη καλυτέρευσε, κατά τά φαινόμενα γυρίζει στό καλοκαίρι. Έδώ, άπό τά μισά τού Μάη ώς τά μισά τού Αύγούστου δέν ύπάρχει λόγος νά φοβάσαι τήν σιβηριανή «κακοκαιρία».

Τήν έπόμενη Κυριακή στέλνω στό όνομά σου τό χειρόγραφο τού άρθρου μου *, άν φύγετε, νά κανονίσετε έτσι, ώστε νά τό στείλουν στόν προορισμό του.

Όλοι οί δικοί μας είναι καλά καί στέλνουν χαιρετισμούς σέ σένα καί σέ όλους τούς άλλους.

Σέ φιλώ θερμά. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στήν Άνιούτα

Σήμερα τελείωσα τό δεύτερο άρθρο ένάντια στόν Μπουλγκάκοφ. Μετά τή διόρθωση καί τήν άντιγραφή θά τό στείλουμε στή διεύθυνση τής μητέρας. Περιμένω μέ άνυπομονησία άπάντηση σχετικά μέ τό 1ο άρθρο, ή άπάντηση θά μπορούσε νά δοθεί στά μισά τού Μάη.

Στό «Ζίζν» μετοικούν πολλοί «μαθητές» [168]. Δέν ξέρεις ποιός είναι έκεί ό πραγματικός διευθυντής;

Πολύ ένδιαφέρουσες τώρα οί συζητήσεις στή Γερμανία γιά τό βιβλίο τού Μπέρνσταϊν, έγώ όμως δέν είδα ούτε αύτό τό βιβλίο, ούτε κάτι πού γράφτηκε σχετικά μ' αύτό (έκτός άπό τυχαία σχόλια στήν «Frankfurter Zeitung»). Λυπάμαι πολύ.

Ό Μίτια έστειλε σέ όλους τό βιβλίο σύμφωνα μέ τόν κατάλογό μου; Άν ένα μέρος έπρεπε νά στείλει ό Β. Α., ρώτησέ τον, παρακαλώ άν έστειλε *σέ όλους*. Ό Π. Ν. Λεπεσίνσκι (χωριό Κουραγκίνσκογε, νομός Μινουσίνσκ, κυβερνείο Γενισέισκ) μού γράφει, λογουχάρη,

* Πρόκειται γιά τό δεύτερο άρθρο «Ό καπιταλισμός στήν άγροτική οίκονομία». *Ή Σύντ.*

ὅτι *δέν ἔλαβε* τό βιβλίο, ἄν καί ἦταν γραμμένος στόν κατάλογό μου. Νομίζω ὅτι πρέπει νά ἔχεις ἀκόμη δέκα μέ δεκαπέντε ἐφεδρικά ἀντίτυπα (δέν ἀξίζει νά σταλοῦν ἐδῶ).

Σοῦ σφίγγω τό χέρι *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς στόν Μάρκ.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

89

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν 'Ανιούτα

29/V. 99.

῎Ελαβα τό ὑστερόγραφό σου στό γράμμα τοῦ Μάρκ.

Σχετικά μέ τήν πρόταση νά γράψω ἐπιτομή πολιτικῆς οἰκονομίας, πρωτύτερα δέν μοῦ εἶχες γράψει τίποτε. 'Αποφάσισα νά ἀπορίψω αὐτή τήν πρόταση: εἶναι δύσκολο νά γράψω κατά παραγγελία (ἰδιαίτερα, εἶναι δύσκολο νά συναγωνιστῶ τόν Μπογκντάνοφ: γιατί νά μήν ἐπανεκδόσουμε αὐτόν; [169]), εἶναι δύσκολο νά προφτάσω ὥς τό φθινόπωρο. Μά καί γενικά ἐπιθυμῶ τώρα νά γράψω λιγότερα καί περισσότερο νά διαβάζω. 'Επειδή ἡ ἀλληλογραφία μέ τόν écrivain σταμάτησε τελείως, κάνε του γνωστή, παρακαλῶ, τήν ἄρνηση αὐτή.

'Ακόμη δέν καταπιάστηκα μέ τόν Webb. *῞Ολο καί περιμένω* τό πρωτότυπο (2ος τόμος) καί τή γερμανική μετάφραση (2ος τόμος). ῍Αν θά ὑπάρξει καθυστέρηση, δέν θά φταίω ἐγώ. Πάντως, περισσότερο πρέπει νά φοβόμαστε καθυστέρηση ἀπό τόν écrivain. Μήπως τυπώνεται ὁ Ι τόμος;

Τό ὅτι μοῦ ἔστειλαν τηλεγράφημα γιά τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τό ἔμαθα μόνο ἀπό τό γράμμα σου. Γράφω στό ταχυδρομικό γραφεῖο τοῦ Μινουσίνσκ γιά τήν ἐξεύρεση τοῦ τηλεγραφήματος. ῏Ηταν σωστή ἡ διεύθυνση; Πρέπει νά γράφεις: « *Μινουσίνσκ,* **ταχυδρομεῖο** *Σούσενσκογε, στόν Οὐλιάνοφ*» — καί γιά τό ταχυδρομεῖο νά πληρώσεις συμπληρωματικά 7 ἤ 14 καπίκια. ῍Αν παραλειφθεῖ ἡ λέξη: ταχυδρομεῖο, τότε μπορεῖ τό τηλεγράφημα νά χαθεῖ. Γενικά

ἐγώ δέν διαπίστωσα ὅτι ἡ ἀποστολή τηλεγραφημάτων εἶναι μέτρο χωρίς σιγουριά, ἄλλα ἦρθαν ἔγκαιρα. Πρέπει νά στέλνονται ἔτσι, ὥστε τό τηλεγράφημα νά λαμβάνεται στό Μινουσίνκ τό βράδυ τῆς Κυριακῆς ἤ τῆς Τετάρτης, τότε ἐγώ μπορῶ νά τό παίρνω τό πρωί τῆς Τρίτης ἤ τῆς Πέμπτης.

Στέλνω τό ἄρθρο γιά τούς σισμοντικούς, πού ζήτησες, καί τήν ἀπάντηση στόν Νεζντάνοφ [170]. Ἡ ἀπάντηση θά ἦταν καλύτερα νά δημοσιευτεῖ στή «Ζίζν» *. Ἄν τουλάχιστον, ἀπροσδόκητα, ἀναζωογονηθεῖ τό «Νατσάλο», τότε βέβαια θά τό προτιμοῦσα.

Τώρα διαβάζω κάτι καί ἀσχολοῦμαι λίγο μέ τίς γλῶσσες. Γενικά δουλεύω πολύ λίγο καί δέν ἑτοιμάζομαι νά γράψω τίποτε.

Λυπήθηκα πολύ πού ὁ écrivain δέν μοῦ ἔγραψε τίποτε σχετικά μέ τόν Γκβόζντιεφ. Κι' ἐγώ ὁ ἴδιος ἤθελα μέ ὅλη μου τήν καρδιά νά τόν βρίσω. Εἶδα ὅμως ὅτι αὐτός εἶναι συνεργάτης τοῦ ἴδιου περιοδικοῦ καί γι' αὐτό θεώρησα τόν ἑαυτό μου ὑποχρεωμένο νά εἶμαι ὅσο τό δυνατό ἤπιος. Θά ἦταν παράξενο νά βριζόμαστε στό ἴδιο τό περιοδικό. Ἴσως ὁ πισάτελ ἤθελε μ' αὐτόν τόν τρόπο νά διαχωριστεῖ, δηλαδή νά διαχωριστεῖ ἀπό τόν «γκβοζντιεβισμό», ὅπως τώρα ὀνομάζω αὐτά τά πράγματα; Αὐτό δέν τό ξέρω καί γενικά δέν ξέρω τί ἄνθρωπος εἶναι ὁ Γκβόζντιεφ. Εἶναι δύσκολο νά κρίνεις ἀπό μακριά.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

30/ V. 99.

Σοῦ στέλνω μέ συστημένο δεματάκι, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό ἄρθρο μου καί δοκίμιο τοῦ ἄρθρου γιά τούς σισμοντικούς, πού μοῦ ζήτησες. Λεπτομερέστερα γράφω στήν Ἀνιούτα καί στόν Μάρκ, ἀπό τούς ὁποίους αὐτή τήν ἑβδομάδα πῆρα γράμμα. Εἶναι παράξενο πού στό γράμμα τους (τῆς 14. V) ὑπῆρχε σφραγίδα *«Κρασνογιάρσκ»*. Μήπως αὐτό στάλθηκε μέ τήν ταχεία τῆς Σιβηρίας;

Ὅλοι εἴμαστε καλά καί στέλνουν σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ἄν ἡ ἀπάντησή μου στόν Στροῦβε δέν τυπώθηκε ἀκόμη, μπορεῖ ἴσως νά μπεῖ αὐτό σάν P. Scriptum σ' αὐτήν, βγάζοντας γι' αὐτό τό λόγο τήν παραπομπή μου στήν ἀπάντηση στόν Στροῦβε [171].

90

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

20/ VI. 99.

Πῆρα τό γράμμα σου, ἀγαπημένη μου μητερούλα τῆς 31. V. Merci γι' αὐτό. Σχετικά μέ τίς στατιστικές συλλογές — τοῦ Τβέρ καί τῆς Βιάτκα — θυμᾶμαι, ἤδη ἔγραψα ὅτι *δέν χρειάζεται νά μοῦ τίς στείλετε ὅλες*: τώρα δέν ἀσχολοῦμαι μ' αὐτές καί δέν σκέπτομαι νά ἀσχοληθῶ μέχρι τό τέλος τῆς προθεσμίας τῆς ἐξορίας. Ἄν χρειαστεῖ τό ἕνα ἤ τό ἄλλο βιβλίο, εἶναι καλύτερα νά γραφτῶ συνδρομητής γιά ἕνα - ἕνα, γιατί κι' ἔτσι πρέπει νά φέρω πίσω πλῆθος βιβλίων. Ἐξάλλου, στέλνετε, πιθανόν, λίγες στατιστικές συλλογές. Ὁ Μιχ. Ἀλ. γράφει ὅτι περιμένει τώρα τήν μνηστή του, μόλις στά τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ.

Σχετικά μέ τή μεταφορά μας στό Κρασνογιάρσκ νομίζουμε ὅτι δέν ἀξίζει νά ζητήσουμε. Κάποτε μιλήσαμε μέ τήν Ἐλ. Βασ., ἡ ὁποία σκεπτόταν νά ζητήσει νά ἐπιτρέψουν καί σέ μένα νά πάω στήν Οὐφά αὐτό τό φθινόπωρο λόγω τῶν δυσκολιῶν γι' αὐτήν καί τήν Νάντια πού παρουσιάζει τό ταξίδι στό χειμώνα. Ἄν ἡ Ἐλ. Βασ. πραγματοποιήσει αὐτή τήν πρόθεση, τότε θά σοῦ γράψω.

Ἐπίδομα μᾶς ἔδοσαν.

Ἀπό τό Γερμακόβσκογε γράφουν σχετικά μέ τόν Ἀνατόλι ὅτι δέν εἶναι καλύτερα.

Ὁ Λιαχόβσκι, ἔγραφαν, ὑπηρέτησε περιοδεύων γιατρός στήν Τσιτά.

Εἶναι πολύ λυπηρό, πού ὁ καιρός σέ σᾶς εἶναι ἄσχημος καί δέν μπορεῖτε νά ἀναπαυθεῖτε ὅπως χρειάζεται στήν ἐξοχή. Καί σέ μᾶς ὁ Ἰούνης εἶναι ἐπίσης βροχερός.

Ζοῦμε ὅπως καί προηγούμενα. Τώρα διαβάζω λίγο καί μέ τήν ἐπικείμενη ἔναρξη τῆς κυνηγετικῆς περιόδου, σίγουρα, θά διαβάζω ἀκόμη λιγότερο.

Πῆρα τό τεῦχος τοῦ Μάη τοῦ «Νατσάλο» — πάρα πολύ περικομμένο. Σ' αὐτό νομίζω δέν ὑπάρχει τίποτε τό ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρον. Χάνω τήν ἐλπίδα γιά τήν ἐξυγίανση αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ. Μοῦ ἔγραψαν ὅτι τό ὑπουργεῖο Ἐσωτερικῶν ἀπαίτησε ἀπό τή Συντακτική ἐπιτροπή νά ἀποκαλύψει τά ψευδώνυμα τῶν ἀρθρογράφων τοῦ πρώτου καί τοῦ ἀπριλιάτικου τεύχους. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά μάθουμε ἄν ἦταν ἀνάμεσα στούς «ἀποκαλυφθέντες» καί κοινοί γνωστοί μας.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στόν Μίτια

Στό 5ο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» εἶδα καί βρῆκα ἄρθρο τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι πού λέει τερατώδεις κουταμάρες καί ἀνοησίες: αὐθαίρετα ἔκανε τροποποίηση στό ποσοστό τῆς ὑπεραξίας, μέ σκοπό νά «διαψεύσει» τόν Μάρξ καί κάνει τόν παράλογο συλλογισμό: μεταβολή τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας χωρίς μεταβολή τῆς ἀξίας τοῦ προϊόντος. Δέν ξέρω ἄν ἀξίζει νά γράψω γιά τό κάθε τέτιο ἀνόητο ἀρθρίδιο: ἄς ἐκπληρώσει πρῶτα ὁ ἀρθρογράφος τήν ὑπόσχεσή του νά ἀναπτύξει πιό ἐμπεριστατωμένα αὐτό τό ζήτημα [172]. Γενικά ἐγώ γίνομαι ὅλο καί πιό ἀποφασιστικά ἀντίπαλος τοῦ σύγχρονου «κριτικοῦ ρεύματος» στό μαρξισμό καί τοῦ νεοκαντιανισμοῦ (πού γέννησε, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, τήν ἰδέα τοῦ χωρισμοῦ τῶν κοινωνιολογικῶν νόμων ἀπό τούς οἰκονομικούς). Ἔχει ἀπόλυτα δίκιο ὁ συγγραφέας τῶν «Beiträge zur Geschichte des Materialismus» *, ὅταν χαρακτηρίζει τό νεοκαντιανισμό ἀντιδραστική θεωρία τῆς ἀντιδραστικῆς ἀστικῆς τάξης καί ἐξεγείρεται ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν. Μοῦ κίνησε πολύ τό ἐνδιαφέρον τό καινούργιο βιβλίο τοῦ Μπογκντάνοφ («Βασικά στοιχεῖα τῆς ἱστορικῆς ἀντίληψης τῆς φύσης», Πετρούπολη, 1899) — ἐγώ τό ζήτησα — γιά τό ὁποῖο στό τεῦχος τοῦ Μάη τοῦ «Νατσάλο» ὑπάρχει βιβλιοκρισία, πού γράφτηκε πολύ ἀνόητα, μέ μεγαλόσχημες φράσεις καί μέ ἀποσιώπηση τῆς οὐσίας τῆς ὑπόθεσης. Λυπᾶμαι πολύ πού μοῦ διέφυγε ἡ ἀγγελία γιά τό βιβλίο αὐτό, ὅταν κυκλοφόρησε. Νομίζω ὅτι αὐτό πρέπει νά εἶναι χρήσιμο πράγμα καί ὅτι τέτια βιβλιοκρισία δέν κάνει νά μένει ἀναπάντητη [173].

Ἀπό τό ὅπλο εἶμαι ἱκανοποιημένος. Τήν ἄνοιξη κυνήγησα λίγο. Σύντομα τώρα πιά θά ἀρχίσει τό πραγματικό κυνήγι· ἑτοιμάζομαι αὐτό τό καλοκαίρι νά κυνηγήσω περισσότερο.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Παρακαλῶ, στεῖλε μου *κατάλογο* τῶν στατιστικῶν συλλογῶν τῶν ζέμστβο πού πῆρα: δηλ. τίς ἐπικεφαλίδες καί σύντομη περίληψη (πίνακες ἤ πίνακες + κείμενο, τίποτε ἄλλο).

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — «Δοκιμίων σχετικά μέ τήν ἱστορία τοῦ ὑλισμοῦ». Συγγραφέας τῶν «Δοκιμίων» ἦταν ὁ Γκ. Β. Πλεχάνοφ. *Ἡ Σύντ.*

91

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Γκοροντσκόι πάρκ, οἰκ. ἀρ. 3

11/ VII. 99.

Σοῦ γράφω μερικές σειρές, ἀγαπημένη μου μητερούλα, γιά νά σοῦ κάνω γνωστό ὅτι ὅλοι μας εἴμαστε καλά. Αὐτή τήν ἑβδομάδα πῆρα τά βιβλία, γιά τά ὁποῖα μοῦ ἔγραψε ἡ Μανιάσα (Labriola καί Jules Guesde). Merci γι' αὐτά.

Ἀναβάλαμε γιά λίγο τό ταξίδι μου στό Μινουσίνσκ. Ἴσως πᾶμε γιά λίγο αὐτή τήν ἑβδομάδα. Ὁ καιρός εἶναι ἄσχημος. Τό τωρινό καλοκαίρι ἀνάποδο: ὅλο ἀέρας καί βροχές.

Πῆρα γράμμα ἀπό τόν Λιαχόβσκι· ἀποδείχτηκε ὅτι δουλεύει γιατρός στήν Τσιτά καί σκέπτεται νά πάει ὕστερα ἐπίσης γιατρός στό Σρετένσκ.

Ἀκόμη, παρά τήν ὑπόσχεση τοῦ πισάτελ, δέν πῆρα τά πρωτότυπα τοῦ Webb.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Ν. Κ. στέλνουν σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

92

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/ VIII. 99.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα νομίζω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, δέν ἔχουμε σχεδόν κανένα νέο. Ὁ καιρός τώρα ἔγινε ἐντελῶς καλοκαιρινός. Οἱ ζέστες εἶναι μεγάλες καί ἐμποδίζουν λίγο τό κυνήγι, μέ τό ὁποῖο ἀσχολοῦμαι πολύ ἐντατικά, γιατί πολύ σύντομα μάλλον θά τελειώσει.

Δέν θυμᾶμαι, ἄν ἔγραψα γιά τόν ντόκτορα (Γ. Μ. Λιαχόβσκι) ὅτι δουλεύει περιοδεύων γιατρός στήν Τσιτά καί ἑτοιμάζεται νά καταλάβει παρόμοια θέση στό Σρετένσκ.

Ἦρθαν ἐπισκέπτες: ὁ Μ. Α. μέ τή γυναίκα του καί ἄλλοι. Συγχώρεσέ με πού τελειώνω τό γράμμα. Ὅλοι εἴμαστε καλά καί στέλνουν χαιρετισμούς. Σύντομα θά γράψω στήν Ἀνιούτα πιό λεπτομερειακά σχετικά μέ τό «Gredo» [174] (πού κι' ἐμένα καί ὅλους μᾶς ἐνδιαφέρει καί προκαλεῖ τήν *ἀγανάκτηση)*.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

93

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Γκοροντσκόι πάρκ, οἰκ. ἀρ. 3.

7/ VIII. 99.

Πῆρα τό γράμμα σου, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τῆς 15. VII. Μεγάλο merci γι' αὐτό καί γιά τήν ἐκπλήρωση τῆς παράκλησης σχετικά μέ τόν Ἀνατόλι *. Ἐλπίζω νά τόν συναντήσω ἀκόμη αὐτές τίς μέρες: λένε ὅτι εἶναι πολύ ἄσχημα, κάνει φοβερή αἱμόπτυση, βγάζει μάλιστα κομμάτια τῶν πνευμόνων... Ὁ κυβερνήτης ἦταν στό χωριό Γερμακόβσκογε καί ἐπιτράπηκε στόν Ἀνατόλι νά πάει στό Κρασνογιάρσκ, ὅμως τώρα καί ὁ ἴδιος δέν ἑτοιμάζεται.

Σήμερα περιμένουμε ἐπισκέπτες: τόν Γκλέμπ μέ τή γυναίκα του καί τόν Μπαζίλ ἀπό τή Μινούσα. Ὁ Γκλέμπ, λένε, πῆρε ἄδεια μετάθεσης στούς σιδηροδρόμους, γιά νά πάρει τή θέση τοῦ μηχανικοῦ. Φυσικά, αὐτός τό ἐκμεταλλεύεται αὐτό, γιά νά ἀποταμιεύσει κάποιο ποσό χρημάτων γιά τό δρόμο. Διαφορετικά αὐτός καί ὁ Μπαζίλ δέν θά ἦταν τόσο εὔκολα νά ξεκολλήσουν ἀπό δῶ, καί τό χειμώνα μάλιστα θά ἦταν ἐντελῶς ἀδύνατο.

Ἔτσι ἐμεῖς δέν ὑποβάλαμε καμιά αἴτηση· ἄλλωστε ἔτσι ἤ ἀλλιῶς, εἶναι τό ἴδιο, θά περιμένουμε τώρα τίς 29 τοῦ Γενάρη

* Γιά ποιά παράκληση τοῦ Β. Ι. Λένιν σχετικά μέ τόν Α. Α. Βανέγεφ, δέν ἔγινε δυνατό νά ἐξακριβωθεῖ. *Ἡ Σύντ.*

1900... * Μόνο νά πετύχουμε νά φύγουμε αὐτή τήν ἡμερομηνία καί δέν ἔχει σημασία ποῦ θά διαμείνουμε ὥς τότε. Ἡ ὑγεία τῆς Ε. Ε. καλυτέρευσε. Οἱ σύντροφοι τοῦ Μινουσίνσκ πέρασαν τό καλοκαίρι πολύ καλά. Φαίνεται, ἡ Α. Μ. διορίστηκε στό Μινουσίνσκ.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω σέ ὅλους τούς δικούς μας χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στήν Μανιάσα

Πρίν ἀπό λίγο καιρό διάβασα ἐδῶ στά γερμανικά τό βιβλίο τοῦ Στάμμλερ καί δέν ἔμεινα καθόλου ἱκανοποιημένος. Κατά τή γνώμη μου, εἶναι ἐπιστημονική βλακεία καί πολύ ἄκαρπος σχολαστικισμός. Μέ ἐνδιαφέρει νά μάθω, ποιός σοῦ τό παίνεψε; Ἀλήθεια, τό παίνεψαν στό «Νόβογε Σλόβο» καί ὁ Στροῦβε καί ὁ Μπουλγκάκοφ, οἱ ὁποῖοι, ὅπως καί ὁ Στάμμλερ, ἀκολουθοῦν τίς θέσεις τοῦ νεοκαντιανισμοῦ [175]. Λοιπόν, κατά τή γνώμη μου, ὁ Στάμμλερ εἶναι ὑπέροχο ἐπιχείρημα κατά τοῦ νεοκαντιανισμοῦ. Νά προσπαθεῖς νά πολεμᾶς τό μαρξισμό, ἔχοντας στή διάθεσή σου μόνο *ὁρισμούς* πού ἐπινοήθηκαν μέ τόν πιό βλακώδη τρόπο, ὅπως πολεμᾶ ὁ Στάμμλερ, (πού νωρίτερα ἔγραφε μόνο ἐγχειρίδια γιά τούς φοιτητές σχετικά μέ τό ρωμαϊκό δίκαιο...) — εἶναι πιά πάρα πολύ ἀστεία ἀπασχόληση. Στό « Neue Zeit» ἐκφράστηκαν πολύ σωστά (Cunow), ὅτι τό βιβλίο τοῦ Στάμμλερ ἔχει ἀρνητική σημασία.

Αὐτές τίς μέρες πῆρα καί διάβασα σχεδόν ὅλο τό τεῦχος τοῦ Ἀπρίλη τοῦ «Νατσάλο». Γενικά εἶναι πολύ ἐνδιαφέρον καί ἰδιαίτερα τό ἄρθρο «Ἐκτός σειρᾶς».

Ἀκόμη δέν παίρνουμε τούς Webb (πρωτότυπο)!! Ἴσως πρέπει νά ἀναβληθεῖ πιά ὥς τήν ἐπιστροφή μας, διαφορετικά εἶναι ἀνώφελο...

Διάβασα στό 7ο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» [176] τόν Π. Ν. Σκβορτσόφ γιά τίς ἀγορές, κατά τή γνώμη μου δίνει πάρα πολύ λίγα καί ἡ ἄποψη τοῦ ἀρθρογράφου μοῦ εἶναι ἀσαφής. Ὥς τώρα δέν ὑπάρχει ἡ ἀπάντησή μου στόν Στροῦβε * — ὁ διάβολος ξέρει, τί αἶσχος καί τί ἀνοησία εἶναι αὐτό!

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Προθεσμία λήξης τῆς ἐξορίας τοῦ Β. Ι. Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τό ἄρθρο «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» (Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 67-87). *Ἡ Σύντ.*

94

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Γκοροντσκόι πάρκ, οἰκ. ἀρ. 3.

15/ VII. 99.

Ἔλαβα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς Μανιάσα καί τοῦ Μίτια μέ τήν εἰδοποίηση ὅτι πήρατε τό τηλεγράφημά μου καί ὅτι τελειωτικά παραιτηθήκατε ἀπό τό ταξίδι *. Καλυτέρεψε μήπως τώρα ἡ ὑγεία σου; Πότε (καί γιά ποῦ) ἀναχωρεῖ ἡ Μανιάσα; Πότε θά μετακομίσετε στό καινούργιο διαμέρισμα ἤ στή Μόσχα; Σοῦ στέλνω σήμερα μέ συστημένο δεματάκι τό βιβλίο, πού ἔπρεπε προπολλοῦ νά ἐπιστρέψω. Ζητῶ συγνώμη γιά τήν καθυστέρηση. Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω σέ ὅλους τούς δικούς μας χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β. στέλνουν χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

95

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στό Ποντόλσκ, κυβερνεῖο Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Γκοροντσκόι πάρκ, οἰκ. ἀρ. 3.

22/ VIII. 99.

Προχθές ἔλαβα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου, τῆς Ἀνιούτα καί τῆς Μανιάσα, βιβλίο ἀπό τήν Ἀνιούτα («Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε») καί ἀποκόμματα ἀπό τήν Μανιάσα. Merci γιά ὅλα. Χάρηκα ὑπερβολικά ὅταν ἔμαθα ὅτι ἀνάρωσες καί πάλι βγαίνεις ἔξω. Γιατί στό Ποντόλσκ μαινόταν ἡ ἑλονοσία; Μήπως εἶναι

* Πρόκειται γιά τό προϋποτιθέμενο ταξίδι στό χωριό Σούσενσκογε. *Ἡ Σύντ.*

βαλτώδης ὁ τόπος ἐκεῖ; Αἰσθάνεσαι τώρα τελείως καλά; Ἐδῶ τό φθινόπωρο διαμορφώνεται σάν καλό, ξηρό καί θερμό. Πῶς εἶναι σέ σᾶς;

Τά γράμματα μέ τήν ταχεία σάν νά πηγαίνουν λίγο γρηγορότερα ἀπ' ὅ,τι τό συνηθισμένο, πού αὐτό μέ παραξενεύει πολύ. Τά γράμματά σας τῆς 7/ VIII τά ἔλαβα στίς 20 (ἐπίσης καί τήν ἐφημερίδα τῆς 7 τήν πῆρα στίς 20). Μήπως ἐξαρτᾶται ἡ καθυστέρηση ἀπό τό ὅτι ἡ ταχεία μεταφέρει τά γράμματα στό Κρασνογιάρσκ (τουλάχιστο, στό φάκελλο ὑπάρχει σφραγίδα «Κρασνογιάρσκ», 14. VIII») καί ἀπό κεῖ τό γράμμα γυρίζει πίσω στό Ἀτσίνσκ (ὁ ταχυδρομικός δρόμος πηγαίνει ἀπό τή Μινούσα στό Ἀτσίνσκ); Στό Ἀτσίνσκ ὅμως εἴτε τό τραῖνο αὐτό δέν σταματᾶ, εἴτε δέν ἀφήνει γράμματα. Ἴσως νά εἶναι ἔτσι, γιατί τά γράμματα ἀπό τή Μόσχα ὥς τό Κρασνογιάρσκ ἔρχονται γρήγορα (ἀπό τίς 7 ὥς τίς 14), αὐτό ὅμως τό κέρδος χάνεται στήν ἀντίθετη κατεύθυνση: Κρασνογιάρσκ — Ἀτσίνσκ.

Σχετικά μέ τή μετακίνηση *μιλήσαμε μόνο,* ὅμως *καμιά* αἴτηση *δέν ὑποβάλαμε.* Νομίζουμε ὅτι καί δέν ἀξίζει νά ὑποβάλουμε, θά περιμένουμε πιά τίς 29. Ι. 1900.

Ζοῦμε ὅπως καί προηγούμενα. Τώρα ὁ καιρός εἶναι καλός, καί μέ τήν Νάντια κάνουμε πολλούς περιπάτους. Ὅλοι εἴμαστε καλά.

Σέ σφιχταγκαλιάζω, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι γερή.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

96

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

22 Αὐγούστου.

Προπολλοῦ ἔλαβα τό γράμμα σου, ἀγαπημένη Μάνια, ὅμως αὐτό τόν καιρό κάπως τεμπέλιασα φοβερά καί παραμέλησα τήν ἀλληλογραφία μου· πρέπει ὅμως νά ἀπαντήσω σέ μερικά γράμματα. Αὐτό σίγουρα γίνεται ἀπό τόν τρόπο ζωῆς πού κάνω τόν τελευταῖο καιρό: ὁλόκληρες μέρες (ἀπό 5 ὧρες) κάνω περίπατο, δέν ἔχω διάθε-

ση γιά διάβασμα. Τό καλοκαίρι ἦταν ἀπαίσιο, ἀλλά τό φθινόπωρο γιά τήν ὥρα εἶναι θαυμάσιο. Καί ὁ Βολόντια κάνει πολλούς περιπάτους, ὅμως παρ' ὅλα αὐτά διαβάζει, ἄν καί πολύ λιγότερο ἀπό προηγούμενα.

Τί λοιπόν ἀποφάσισες; Ποῦ καί πότε θά πᾶς; Διαβάζοντας τό γράμμα σου πρός τόν Βολόντια, πού τόν ρωτοῦσες ποῦ νά εἰσαχθεῖς, θυμήθηκα πῶς ἐγώ στά χρόνια σου παραδερνόμουν. Πότε ἀποφάσιζα νά γίνω δασκάλα στό χωριό, δέν τά κατάφερα ὅμως νά βρῶ θέση καί ἐπιδίωξα στήν ἐπαρχία. Ὕστερα, ὅταν ἄνοιξε τό φροντιστήριο στό Μπεστούζγεβο, γράφτηκα σ' αὐτό, νόμιζα ὅτι τώρα ἐκεῖ θά μοῦ ποῦν γιά ὅλα, ὅσα μέ ἐνδιαφέρουν, καί ὅταν ἐκεῖ ἄρχισαν νά μιλοῦν γιά τελείως διαφορετικά πράγματα, παράτησα τό φροντιστήριο. Μέ δυό λόγια, τότε παραδερνόμουν τελείως ἀνήμπορη. Μόνο στά 21 μου χρόνια ἄκουσα ὅτι ὑπάρχουν κάποιες «κοινωνικές ἐπιστῆμες»· ὥς τότε σοβαρό διάβασμα μοῦ φαινόταν τό διάβασμα πού ἔχει σχέση μέ τή φυσιογνωσία ἤ τήν ἱστορία κι' ἐγώ καταπιανόμουν πότε μέ κάποιον Ροσμέσλερ, πότε μέ τήν ἱστορία τοῦ Φιλίππου τοῦ Β΄ τῆς Ἱσπανίας. Ἐσύ ζεῖς σέ τελείως διαφορετικές συνθῆκες. Δέν ξέρω ἄν ἀξίζει νά ἑτοιμάζεσαι γιά καμιά «προσοδοφόρα ἐργασία», νομίζω ὅτι δέν ἀξίζει, κι' ἄν χρειάζονται χρήματα, νά μπεῖς σέ κάποια σιδηροδρομική ὑπηρεσία, στό κάτω-κάτω δούλεψε τίς καθορισμένες ὧρες καί καμιά ἄλλη σκοτούρα, εἶσαι ἐλεύθερος καζάκος, γιατί οἱ κάθε λογῆς παιδαγωγικές, ἰατρικές κτλ. συναρπάζουν τόν ἄνθρωπο περισσότερο, ἀπό ὅ,τι πρέπει. Εἶναι κρίμα νά χάνεις τόν καιρό γιά εἰδική προετοιμασία, τή στιγμή πού ἐπιθυμεῖς καί πρέπει νά ξέρεις τόσα πολλά, ἀλλά ἡ γνώση γλωσσῶν πάντοτε θά σοῦ δίνει ἕνα κομμάτι ψωμί. Νά ἐμεῖς μέ τόν Βολόντια εἴμαστε φτωχοί στίς γλῶσσες, καί οἱ δυό μας τίς ξέρουμε ἄσχημα, παιδευόμαστε μ' αυτές, παιδευόμαστε, καί ὅμως τίς ξέρουμε ἄσχημα. Καταπιαστήκαμε πάλι μέ τήν ἀγγλική. Πόσες φορές ἔγινε αὐτό! Ἐγώ ἀρχίζω τό λιγότερο δέκατη φορά. Ἐσύ σίγουρα θά μέ ξεπέρασες πιά. Ἡ Ἄνια ξέρει πραγματικά πολύ καλά τήν ἀγγλική γλώσσα; Ἀλήθεια, ὅλο καί ξεχνῶ νά σέ ρωτήσω, ἄν γνωρίστηκες μέ τόν Μεστσεριακόφ, τώρα αὐτός, ὑποθέτω βρίσκεται στή Μόσχα. Αὐτός τρέφει τά ἴδια τρυφερά αἰσθήματα γιά τό Βέλγιο, ὅπως καί σύ. Κάποτε εἶχα μ' αὐτόν ἀλληλογραφία καί τότε ἤξερα καλά ὅλες τίς βελγικές ὑποθέσεις καί ἐνδιαφερόμουν πολύ γι' αὐτές. Ἄν τόν συναντᾶς, τότε ἴσως μάθεις ποῦ εἶναι ἡ γυναίκα του. Μοῦ ἔγραψε μιά φίλη της ὅτι ἔφυγε στό Μόναχο. Μοῦ εἶναι

Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

1900-1902

λυπηρό νά τή χάσω ἀπό τά μάτια μου. Εἶναι πολύ καλός ἄνθρωπος. Δέν ξέρω, ἄν θά τύχει νά συναντηθοῦμε καμιά φορά. Ὅλοι οἱ γνωστοί μου τῆς Πετρούπολης, ἔτσι σκόρπισαν σέ διάφορες κατευθύνσεις, πού δέν ξέρεις ποῦ εἶναι ὁ καθένας. Τόν πρῶτο καιρό ἔγραφαν ἀκόμη, τώρα ὅμως ἡ ἀλληλογραφία σιγά-σιγά σβήνει. Εἶναι ἄσχημο νά ἀλληλογραφεῖς, ὅταν δέν κάνει νά μιλήσεις καθαρά γιά κάτι, καί ἄν ἀρχίσεις... κοίταξε μή βγεῖ ἀπ' αὐτό ἔλλειψη ἀμοιβαίας κατανόησης. Πῶς τά περνᾶ ἡ Κούμπα — δέν ξέρω, ἔγραφε λίγο, τό μόνο πού εἶναι φανερό εἶναι ὅτι ἔσπασαν τά νεῦρα. Ὡστόσο ἔγραψα τόσα πολλά, πού δέν ἔμεινε χῶρος γιά τόν Βολόντια, πρέπει νά τελειώνω. Φιλῶ θερμά ἐσένα, τήν Μ. Ἀλ. καί τήν Ἀνιούτα. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους χαιρετισμούς. Γειά χαρά.

Νάντια

22/VIII. 99.

Χάρηκα πολύ, Μανιάσα, διαβάζοντας ὅτι ἐπιτέλους πῆρες γιά μένα τό βιβλίο τοῦ Μπέρνσταϊν [177], τό ὁποῖο περίμενα *καί περιμένω μέ μεγάλη ἀνυπομονησία.* Μοῦ ἔγραψαν ἀκόμη ἀπό τή *ΓιακουτΦιαό*τι διαβάζουν τόν Μπέρνσταϊν, ὅμως ἐδῶ ἀκόμη δέν ἔφτασε!! Καί ὅσο περισσότερο φωνάζουν γι' αὐτόν, ὅσο τόν χρησιμοποιοῦν διάφοροι ξεροκέφαλοι ἀστοί καί οἱ «νέοι» (μέ ὅλη τή σημασία) μή ἀστοί, τόσο ἀπαραίτητο εἶναι νά γνωριστῶ τό ταχύτερο μ' αὐτόν τόν «νεότατο» ἥρωα τοῦ ὀπορτουνισμοῦ.

Στίς 9. Χ. 99. μέ τό νέο ἡμερολόγιο, στό Ἀννόβερο θά γίνει Parteitag * καί θά μιλήσουν γιά τόν Μπέρνσταϊν [178]. *Πολύ θά* ἤθελα νά ἔχω τά πρακτικά γι' αὐτό. Προσπάθησε, παρακαλῶ, νά μοῦ τά προμηθεύσεις· αὐτό εἶναι τελείως δυνατό μ' ἕναν ἀπό τούς παρακάτω δρόμους. Γράψε στούς γνωστούς σου (ἐγώ θά παρακαλοῦσα καί τήν Ἄνια νά κάνει αὐτό) στό ἐξωτερικό νά στείλουν ὅλα τά φύλλα τῆς ἐφημερίδας, στά ὁποῖα θά ὑπάρχουν τά πρακτικά, ἔστω ἀκόμη τήν «Frankfurter Zeitung», πού ἔρχεται στή Ρωσία. Ἄν οἱ γνωστοί δέν ἀναλαμβάνουν νά στείλουν οὔτε τή «Vorwärts» [179], οὔτε τήν «Frankfurter Zeitung», τότε, ἄν γίνεται, νά *γραφτεῖς συνδρομητής* στήν «Frankfurter Zeitung» μέσω τοῦ κεντρικοῦ ταχυδρομείου τῆς Μόσχας *γιά τόν Ὀχτώβρη.* (Ξέρω ὅτι ἡ ἐγγραφή συνδρομητῶν γιά ἕνα τρίμηνο εἶναι δυνατή, αὐτό ὅμως εἶναι πολύ ἀκριβό, 4 ρ. 70 καπίκια. Δέν

* — κομματικό συνέδριο. *Ἡ Σύντ.*

γίνεται μήπως γιά ἕνα μήνα;) Ἄν ἡ ἴδια βρεθεῖς τότε στό ἐξωτερικό, παρακαλῶ ἀγόρασε αὐτά τά φύλλα καί στεῖλτα.

Δέν σοῦ ἀναθέτω φιλολογικές παραγγελίες γιά φιλολογία, γιατί τώρα δέν γράφω τίποτε καί δέν σκοπεύω νά γράψω. Ἄν ὅμως φύγεις στό ἐξωτερικό, θά ζητήσω, ἴσως νά ψάξεις νά βρεῖς γιά μένα καλά παλιά βιβλία.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

97

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

25/ VIII. 99.

Τήν περασμένη Κυριακή γυρίσαμε στό σπίτι, ἀγαπημένη μου μητερούλα, καί πήραμε ἀπό τό σπίτι τά γράμματα τῆς Μανιάσα μέ τά ἀποκόμματα (μεγάλο merci γι' αὐτό), μετά τό «Neue Zeit» ἀπό τήν Ἀνιούτα καί δυό ἀνάτυπα τῶν μικρῶν ἄρθρων ἐνάντια στόν Λεβίτσκι [180]. Χάρηκα ἰδιαίτερα μέ τήν παραλαβή τους. Ἡ Ἀνιούτα μοῦ ἔγραψε ὅτι σχετικά μέ τό ἐδῶ ταξίδι σου οὐσιαστικά ἀκόμη διστάζετε καί ἴσως θά ταξιδεύατε, ἄν ἤσασταν σίγουροι ὅτι τό ποταμόπλοιο θά σᾶς ἔφερνε ὥς τή Μινούσα μέ ἐπιστροφή. Ἀφοῦ διαβάσαμε αὐτό, ἀποφασίσαμε νά σοῦ στείλουμε τηλεγράφημα ὅτι τά ποταμόπλοια ταξιδεύουν ὥς τό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη (τόν προηγούμενο χρόνο μ' ἔφερε ὥς τήν ἴδια τή Μινούσα, εἶναι ἀλήθεια, τό τελευταῖο — στό 3ο δεκαήμερο τοῦ Σεπτέμβρη) κι' ἔτσι θά προλάβετε νά ἔρθετε, ἄν βέβαια εἶσαι τελείως ὑγιής καί δέν θά σέ καθυστερήσει ἡ ὑπόθεση τοῦ Μίτια. Ἐλπίζω νά πήρατε τό τηλεγράφημα πού στάλθηκε στίς 22 τοῦ μήνα ἔγκαιρα. Σέ ἀπάντηση σ' αὐτό θά περιμένουμε ἤ ἐσᾶς, ἤ γράμμα. Μέχρι τώρα (δυό χρόνια) ἐδῶ εἴχαμε καλό φθινόπωρο, δέν ξέρω πῶς θά εἶναι αὐτό τοῦ χρόνου ὕστερα ἀπό τό βροχερό καλοκαίρι.

Ἀπό τά βιβλία πού ἔστειλε ἡ Ἀνιούτα ἰδιαίτερα χάρηκα μέ τόν Μέρινγκ· μόλις τώρα διάβασα τό δεύτερο τόμο καί ἔμεινα πάρα πολύ ἱκανοποιημένος. Ὁσοναφορᾶ τό credo der Jungen * μέ κατάπληξε

* — πρόγραμμα τῶν νέων. *Ἡ Σύντ.*

κυριολεκτικά ή κούφια φρασεολογία του. Αὐτό δέν εἶναι credo, ἀλλά ἁπλῶς κάποια θλιβερή συλλογή λέξεων. Ἑτοιμάζομαι νά γράψω γι' αὐτό τό ζήτημα λεπτομερέστερα.

Μοῦ προκαλεῖ ἀγανάκτηση ή σιωπή τοῦ πισάτελ. Δέν στέλνουν τόν Webb. Δέν δημοσιεύουν τά ἄρθρα γιά τίς «ἀγορές», γιά τό ἄρθρο ἐνάντια στόν Μπουλγκάκοφ οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόαση. Νομίζω ὅτι θά ἔπρεπε νά πάρουμε ἀπ' αὐτόν ὅλα τά χειρόγραφα καί νά τά διαβιβάσουμε οἱ ἴδιοι στή Συντακτική ἐπιτροπή, ὥστε νά παίρνουμε ἀκριβεῖς καί ἔγκαιρες ἀπαντήσεις γιά τή δημοσίευση καί νά ἐπικοινωνήσουμε ἄμεσα. Σέ μένα τόν ἴδιο βέβαια αὐτό δέν εἶναι βολικό, νομίζω ὅμως ὅτι θά μποροῦσε ή Ἀνιούτα, ἄν μόνο τῆς ἐπιτρέψουν οἱ ἄλλες δουλιές, νά θυσιάσει χρόνο γι' αὐτό· ἀλλά καλύτερα νά τά στέλνουν κατευθείαν, παρά νά τά στέλνουμε στόν πισάτελ. Ἄν αὐτός καθυστέρησε τό ἄρθρο μου ἐναντίον του μόνο χάρη στό ὅτι ὁ ἴδιος δέν τέλειωσε ἀκόμη τήν ἀπάντησή του στό ἄρθρο — αὐτό τότε εἶναι πραγματικά κακοήθεια. Δέν ἔχει νόημα νά γράψω στόν ἴδιο, — δέν ἀπαντᾶ.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

98

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/IX. 99.

Αὐτή τή φορά δέν πρόλαβα νά σοῦ γράψω τήν Κυριακή, ἀγαπημένη μου μητερούλα, καί γράφω μεσοβδόμαδα.

Χθές πήραμε τό βιβλίο τοῦ Μπέρνσταϊν, τοῦ Βαντερβέλντε * καί δυό φύλλα τῆς «Μοσκόβσκιγε Βέντομοστι» — στό ἕνα ἦταν τυλιγμένο τό βιβλίο τοῦ Μπέρνσταϊν, τό *μισό* ἀπό τό ἄλλο (ἀρ. 223) σέ *ξεχωριστό δεματάκι*, πού πολύ μᾶς παραξένεψε. Μήπως χάθηκε τίποτε ή ἔγινε λάθος;

Σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Μπέρνσταϊν ἀποφάσισα νά τό θεωρῶ δικό μου· ή Μανιάσα δέν ἔγραψε μέ ἀκρίβεια ὅτι πρέπει νά τό

* Γιά ποιό βιβλίο τοῦ Βαντερβέλντε γίνεται λόγος, δέν ἐξακριβώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

ἐπιστρέψω στήν τάδε προθεσμία, ἀλλά ἔγραψε ὅτι πῆρε μέτρα γιά τήν παραλαβή ἄλλου ἀντίτυπου. Αὐτό ὅμως τό βιβλίο μοῦ χρειάζεται πολύ. Ἄν ἀπροσδόκητα τό ἀντίτυπο πού μοῦ ἔστειλε εἶναι ἀπαραίτητο στή Μανιάσα, ἄς μοῦ γράψει *ἀμέσως* γι' αὐτό.

Ἐγώ καί ἡ Νάντια καταπιαστήκαμε ἀμέσως μέ τό διάβασμα τοῦ βιβλίου τοῦ Μπέρνσταϊν καί διαβάσαμε περισσότερο ἀπό τό μισό, καί τό περιεχόμενό του μᾶς καταπλήσσει ὅλο καί περισσότερο. Θεωρητικά εἶναι πάρα πολύ ἀδύνατο· ἐπανάληψη ξένων σκέψεων. Φρασεολογία κριτικῆς, ὅμως δέν βρίσκεις σ' αὐτό οὔτε καί ἴχνος σοβαρῆς καί ἀνεξάρτητης κριτικῆς. Ἀπό πρακτική ἄποψη εἶναι ὀπορτουνισμός (φαβιανσμός, σωστότερα: τό πρότυπο πλήθους ἰσχυρισμῶν καί ἰδεῶν τοῦ Μπέρνσταϊν βρίσκεται στά τελευταῖα βιβλία τῶν Webb), ἀπέραντος ὀπορτουνισμός καί ποσιμπιλισμός καί ταυτόχρονα εἶναι ὀπορτουνισμός *δειλός*, γιατί ὁ Μπέρνσταϊν δέν θέλει νά θίξει ἄμεσα τό πρόγραμμα. Δέν μπορεῖ νά ὑπάρχει καμιά ἀμφιβολία γιά τήν ἀποτυχία του. Οἱ διαβεβαιώσεις τοῦ Μπέρνσταϊν ὅτι πολλοί ρῶσοι εἶναι ἀλληλέγγυοι μ' αὐτόν... (σελ. 170 καί 173 σημειώσεις) μᾶς ἀγανάκτησαν κυριολεκτικά. Φαίνεται ἐμεῖς ἐδῶ ἴσως γίναμε πραγματικά «γερόντια» καί «μείναμε πίσω» ἀπό τίς «καινούργιες λέξεις»..., πού ἀντιγράφονται ἀπό τόν Μπέρνσταϊν. Σύντομα θά γράψω στήν Ἀνιούτα γι' αὐτό τό θέμα λεπτομερειακά *.

Χθές πήραμε (ἐπιτέλους!) τόν Οὐέμπ, ΙΙ τόμο στήν ἀγγλική (στά γερμανικά δέν ὑπάρχει· σήμερα θά γραφτοῦμε) — χωρίς νά πάρουμε κανένα γράμμα ἤ εἰδήσεις γιά τόν πρῶτο τόμο!

Τό ἄρθρο μου ἐνάντια στόν Μπουλγκάκοφ τώρα βρίσκω ὅτι εἶναι *ἀπαραίτητο* νά τό τροποποιήσω λίγο και νά τό συμπληρώσω. Τό κάνω αὐτό σύμφωνα μέ τό πρόχειρο πού ἔχω. Ταυτόχρονα παρακαλῶ τήν Ἀνιούτα νά ζητήσει ἀμέσως τό *δεύτερο ἄρθρο* καί νά τό κρατήσει μέχρι νά πάρει ἀπό μένα τίς διορθώσεις [181].

Νέα ἔχουμε λίγα. Ὁ Ἀνατόλι πάει ὅλο καί χειρότερα. Ὁ Γκλέμπ αὐτές τίς μέρες μετακομίζει στό Νιζνεουντίνσκ (κυβερνεῖο Ἰρκούτσκ) γιά ὑπηρεσία στούς σιδηροδρόμους. Ἡ Ἐλ. Βασλ. πῆρε χθές ἐπιταγή 100 ρούβλια.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς ἀπό ὅλους σέ ὅλους.

---

* Πρόκειται γιά τό γράμμα πού γράφτηκε μέ συμπαθητική μελάνι. *Ἡ Σύντ.*

P. S. Ὅπως ἀποδείχτηκε τή «Frankfurter Zeitung» τήν παίρνω ἐδῶ κοντά, ἔτσι πού δέν ἀξίζει νά γραφτεῖς συνδρομητής. Παρακαλῶ τήν Μανιάσα νά προσπαθήσει νά μοῦ προμηθεύσει (νά παραγγείλει ἀπό τή Δρέσδη ἤ νά μάθει ἀπό γνωστούς) τά φύλλα τῆς «Sächsische Arbeiterzeitung» γιά τό 1898) 1) μέ τά ἄρθρα τοῦ Parvus ἐνάντια στόν Μπέρνσταϊν καί 2) γιά τό 1898, τά φύλ. 253, καί 255 [182].

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

99

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11/IX. 99.

Πρέπει νά σοῦ ἀνακοινώσω; ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἕνα πολύ θλιβερό νέο: στίς 8. IX πέθανε ὁ Ἀνατόλι καί στίς 10. IX τόν θάψαμε στό χωριό Γερμακόβσκογε. Ἀπό καιρό δέν ὑπῆρχαν ἐλπίδες ἀνάρωσης καί τελευταῖα ἡ ἀρώστια προχωροῦσε τρομερά γρήγορα. Ἡ γυναίκα του προσωρινά παραμένει στό χωριό Γερμακόβσκογε. Ὁ Μιχ. Ἀλ. Σίλβιν ἀπειλεῖται μέ στρατιωτική ὑπηρεσία: ἤδη πῆρε πρόσκληση νά παρουσιαστεῖ στό Μινουσίνσκ, ὅπου καί θά πάει στίς 14. IX. Ἄν τόν πάρουν, πρέπει νά ὑπηρετήσει δυό χρόνια — δυό μῆνες περισσότερο ἀπό τήν προθεσμία τῆς ἐκτόπισής του.

Μέ τήν Νάντια ἀρχίσαμε τώρα τόν II τόμο τοῦ Webb, χωρίς νά περιμένουμε οὔτε τά διορθωμένα φύλλα τοῦ 1ου τόμου (πού θά μᾶς ἦταν πολύ χρήσιμα γιά τήν ἐπιμέλεια τῆς μετάφρασης τοῦ δεύτερου τόμου), οὔτε τή γερμανική μετάφραση τοῦ II τόμου. Αὐτή ἡ δουλιά θά ἀπαιτήσει ἴσως ἀρκετό χρόνο.

Μαζί μ' αὐτό τό γράμμα σοῦ στέλνω συστημένο δεματάκι μέ διορθώσεις τοῦ ἄρθρου μου σχετικά μέ τόν Μπουλγκάκοφ. Παρακαλῶ τήν Ἀνιούτα νά κάνει αὐτές τίς διορθώσεις στό χειρόγραφο (κόβοντας τό παλιό καί κολλώντας τό νέο) καί νά ἐπικοινωνήσει

μέ τή Συντακτική ἐπιτροπή σχετικά μέ τή δημοσίευση. Θά ἦταν καλό νά μάθει τό ταχύτερο καί ἀκριβῶς τήν τύχη τοῦ ἄρθρου.

῞Ολοι εἴμαστε καλά.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπημένη μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

100

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/X. 99.

Αὐτή τήν ἑβδομάδα ἔλαβα ἀπό τό σπίτι, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πάρα πολύ ἐνδιαφέροντα πράγματα καί στέλνω μεγάλο εὐχαριστῶ γιά ὅλα. Χάρηκα πάρα πολύ ἀπό τή γνωριμία μέ τό καινούργιο γαλλικό μικρό περιοδικό, πού ὑπόσχεται νά εἶναι πολύ ἐνδιαφέρον· μάλιστα καί ἡ ἴδια ἡ ἐμφάνισή του μέ διευθυντή τόν Λονγκέ εἶναι πολύ σημαντικό γεγονός [183]. Διαβάζω ἤδη τά πρακτικά τῆς Στουτγάρδης ἐπίσης μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Τέλος, τό βιβλιαράκι γιά τό συνδικαλιστικό συνέδριο στή Μόσχα (πού ἔλαβα τήν Παρασκευή) εἶναι ἐπίσης πολύ ἐνδιαφέρον καί διδακτικό [184].

Σχετικά μέ τή φιλολογία ὑπάρχει ἡσυχία. Νομίζω ἔγραψα ἤδη ὅτι διάβασα στίς ἐφημερίδες σχετικά μέ τήν ἔκδοση τοῦ I τόμου τοῦ Webb καί *γράφτηκα συνδρομητής*, γιατί, προφανῶς, θεωροῦν περιττό νά μοῦ τό στείλουν. Ἄκουσα γιά τήν καινούργια ἐφημερίδα στήν Πετρούπολη «Σέβερνι Κουριέρ» [185]· ἑτοιμάζομαι νά γραφτῶ συνδρομητής, μόλις δῶ ἀγγελία στίς ἐφημερίδες. Ὁ Γιούλι μοῦ ἔγραψε ἀπό τό Τουρουχάνσκ ὅτι στή «Νόβοστι» ὑπῆρχε ἐπιφυλλίδα τοῦ Μ. Ἔνγκελχαρντ: «Ἀνοιχτά χαρτιά» μέ σφοδρή «κατσάδα» κατά τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰλίν γιά τόν καπιταλισμό. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά τό δῶ, ἄν ἡ ἀναζήτηση καί ἀγορά αὐτοῦ του φύλλου στή Μόσχα δέν παρουσιάζει πολύ μεγάλες φροντίδες. Πολύ ἀραιά βλέπω τό *«Ζίζν»*, τό ἕβδομο τεῦχος τό ἔστειλαν τελείως ἀναπάντεχα ἀπευθείας ἀπό

τήν Πετρούπολη καί σχεδόν κατευθείαν άπό τή Συντακτική έπιτροπή (sic!!?!!). Κάποτε οί σύντροφοι στέλνουν τό «Ναούτσνογε 'Ομποζρένιγε»· τό παίρνουν πρόσωπα πού ζοῦν κάπως κοντά, μέ τά όποῖα κάποτε συμβαίνει καί συναντιόμαστε.

Σέ μᾶς ὅλα πᾶνε ὅπως παλιά. Πῶς τακτοποιηθήκατε στή Μόσχα; Ποιός λοιπόν θά πάει στό έξωτερικό, ἡ Ἄνια ἤ ἡ Μανιάσα, καί πότε; Ὁ Μίτια ἔμεινε μόνος στό Ποντόλσκ;

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε άπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1900

101

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19 τοῦ Γενάρη

᾿Αγαπητή Μαρία ᾿Αλεξάντροβνα! ᾿Επιτέλους τό ζήτημα διευκρινίστηκε: μπορεῖ νά πᾶμε στή Ρωσία, δέν προβλέπεται παράταση τῆς προθεσμίας. Στέλνουμε τίς ἀποσκευές στίς 28 καί στίς 29 ξεκινᾶμε οἱ ἴδιοι. Θά ταξιδεύσουμε συντροφιά: μέ τήν Β. Β. καί τήν Ὄλγα ᾿Αλεξάντροβνα. Ἑτοιμάζονταν νά φύγουν καί οἱ Λεπεσίνσκι, πολύ ἀμφιβάλλω ὅμως, ἄν εἶναι ἕτοιμοι μέσα στήν προθεσμία. Ὁ Ο. Α. βιάζεται νά συναντήσει τήν Μ. Α., τόν καθόρισαν στή Ρίγα· βιάζεται ἐπίσης καί ὁ Β. Β. ᾿Από τή Μινούσα ἴσως φύγουμε στίς 30. Μόνο φοβᾶμαι μήπως γίνει καμιά καθυστέρηση ἐξαιτίας μου. Μόνο πρίν ἀπό λίγο μᾶς ἦρθε στό μυαλό νά μάθουμε, ἄν πρέπει νά φροντίσω νά πάρω ἄδεια νά ταξιδέψω μέ δικά μου ἔξοδα. Ὁ Β. Β. ζήτησε νά μάθει ἀπό τόν διευθυντή τῆς ἀστυνομίας τοῦ νομοῦ καί ἀποδείχτηκε ὅτι γι' αὐτό πρέπει νά ἐνεργήσουμε στή Γενική διεύθυνση ἀστυνομίας, ὅτι ὁ ἴδιος ὁ διευθυντής τῆς ἀστυνομίας τοῦ νομοῦ δέν μπορεῖ νά μοῦ χορηγήσει φύλλο πορείας, μιά καί δέν πῆρε σχετικά μέ μένα καμιά διαταγή. Σήμερα στέλνουμε τηλεγράφημα στή Γενική διεύθυνση ἀστυνομίας καί στούς Κνιπόβιτς, μπορεῖ ὅμως νά γίνει κανένα νέο μπέρδεμα [186]. Ὁ Βολόντια θέλει νά παραμείνει στήν Οὐφά δυό μέρες γιά νά μάθει τί θά ἀποφασιστεῖ: θά μέ ἀφήσουν στήν Οὐφά ἤ θά μέ στείλουν σέ κάποιο Στερλιταμάκ ἤ Μπελεμπέι. Ἡ συζήτησή μας εἶναι τώρα μόνο γιά τό δρόμο. Συσκευάσαμε τά βιβλία σέ μιά κάσα καί τά ζυγίσαμε, εἶναι περίπου 15 πούτια. Τά βιβλία καί ἕνα μέρος τῶν ἀποσκευῶν μας θά τά στείλουμε μέ τή συγκοινωνία, ἐξάλλου, ὅπως φαίνεται, τά πράγματά μας θά εἶναι πολύ λίγα. ᾿Επειδή κάνει παγωνιές θέλαμε νά παραγγείλουμε ἕλκηθρο μέ τέντα, στήν πόλη ὅμως δέν μπορεῖς νά βρεῖς, νά παραγγείλουμε ἐδῶ εἶναι προβληματικό, κάνουν μάλιστα ἐδῶ τέτια, πού δέν μπορεῖ νά φτάσουν

ὥς τό Ἀτσίνσκ. Ἔχουμε πολλά ζεστά ροῦχα, δέν ξεπαγιάζουμε, μά καί, ὅπως φαίνεται, ὁ καιρός ἑτοιμάζεται νά ζεστάνει. Ὁ Ὀσκάρ εἶδε χθές κάποια συννεφάκια, μά σήμερα τό πρωί ἡ θερμοκρασία ἦταν μόνο 28°. Τό χειρότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι ἡ μητέρα συνέχεια κρυολογεῖ, νά τώρα πάλι βήχει. Ἐμεῖς μέ τόν Βολόντια βγαίνουμε περίπατο κάθε μέρα, παρ' ὅλο πού εἶναι παγωνιά καί συνηθίσαμε στόν ἀέρα, δέν ξέρω μόνο πῶς θά φτάσει ἡ μητέρα. Θέλω γρηγορότερα νά περάσει ὁ καιρός ὥς τίς 29, νά φύγουμε, νά φύγουμε. Ὑποθέτουμε ὅτι ἡ ἀναχώρηση εἶναι πιά τόσο κοντινή, πού ἡ μητέρα σήμερα ἑτοιμαζόταν νά μαγειρέψει γιά τό δρόμο πελμένι *. Μᾶς συμβουλεύουν νά πάρουμε γιά τό δρόμο ὁπωσδήποτε πελμένι, ὅλα τά ἄλλα παγώνουν. Γι' αὐτό ἡ μητέρα ἑτοιμάζεται νά μαγειρέψει πολλά τέτια φαγώσιμα, χωρίς λίπος καί κρεμμύδια.

Τώρα διαβάζουμε λίγο. Ἐξάλλου ὁ Βολόντια γράφει ἀπάντηση στόν Σκβορτσόφ [187]. Σήμερα, ἐπιτέλους, στέλνουμε τόν Οὐέμπ, ἀρκετά μᾶς ἔγινε φόρτωμα.

Λοιπόν, καλή ἀντάμωση. Σέ φιλῶ θερμά. Ἐπίσης φιλῶ τήν Μανιάσα καί τήν Ἀνιούτα, λυπᾶμαι πού δέν γίνεται νά βρεθῶ στή Μόσχα. Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

Αὐτό τό γράμμα θά τό λάβεις πιθανόν ὕστερα ἀπό τό τηλεγράφημά μου. Ἐλπίζω — γρήγορη ἀντάμωση!

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

(Ἔμαθα (ἔγραψε ὁ Α. Ν.), ὅτι τό βιβλίο τοῦ Προκοπόβιτς ὡστόσο τό ἔφαγε (!!) ἡ λογοκρισία — συνεπῶς, δέν κάνει νά τοῦ ἀπαντήσω. Παράδοξο γεγονός! [188])

Γράφτηκε στίς 19 τοῦ Γενάρη 1900
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

102

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

15/III. 1900.

Αὐτές τίς μέρες, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἔλαβα τό γράμμα σου. Γιά τήν Νάντια ὑπόβαλα αἴτηση στίς 10 τοῦ μήνα καί θά περιμένω σύντομα τήν ἀπάντηση [189]. Σέ περίπτωση (ἀπροσδόκητα)

---

* Ρωσικό φαγητό. *Σημ. μετ.*

πού θά εἶναι δυσμενής, σκέπτομαι πραγματικά νά σέ παρακαλέσω (ἄν εἶσαι τελείως καλά) νά πᾶς νά παρακαλέσεις προσωπικά ἡ ἴδια. Αὐτό ὅμως εἶναι ζήτημα τοῦ μέλλοντος. Θά δοῦμε.

Πῆρα τό «Ζίζν», γι' αὐτό μή στέλνετε [190].

Τό «Archiv», παρακαλῶ τήν 'Ανιούτα νά τό στείλει στήν *Νάντια* (ἀποδείχτηκε ὅτι ἔχω τό 2ο ἀντίτυπο προσωρινά). 'Εγώ ἐδῶ ζῶ καλά, ἐπισκέπτομαι συχνά τή βιβλιοθήκη καί κάνω περίπατο.

Συγχώρεσέ με πού σοῦ γράφω πολύ σύντομα: ἄργησα γιά τό ταχυδρομεῖο.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

'Εδῶ πολύ ἐπαινοῦν ἕναν γιατρό καί θέλω νά τόν συμβουλευτῶ γιά τό συνάχι μου. Λένε, στήν Πετρούπολη μέ τόν ἐρχομό τῆς ἄνοιξης ἐμφανίστηκαν διάφορες ἐπιδημικές ἀρώστιες *.

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

103

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα

6/ IV. 1900.

Σήμερα πῆρα γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα (τῆς 3. IV), ἀγαπημένη μου μητερούλα, στό ὁποῖο μέ μαλώνει γιά τή σιωπή μου. Εἶμαι πραγματικά φταίχτης, γιατί μάλιστα δέν συγχάρηκα ἐσένα καί τήν Μανιάσα γιά τήν 1 τοῦ 'Απρίλη. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι ἐγώ τότε γιά δεύτερη φορά «μπλέχτηκα» (ὅπως ἐκφράστηκε ἡ Νάντια στό γράμμα πρός τούς συντρόφους τῆς Σιβηρίας) μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἄφιξης τοῦ πολυπόθητου περιηγητῆ ** (πού τώρα πιά ἴσως ἔφτασε στό σπίτι του).

* 'Υπονοοῦνται οἱ συλλήψεις πού ἔγιναν ἐκεῖνον τόν καιρό. *'Η Σύντ.*

** τοῦ Γ. Ο. Μάρτοφ. *'Η Σύντ.*

Ζῶ ὅπως καί πρῶτα, ἡ ὑγεία μου εἶναι ἱκανοποιητική καί σήμερα δοκίμασα νά παρατήσω τά «νερά μου». Πηγαίνω περίπατο, τώρα δέν εἶναι ἄσχημα νά κάνεις ἐδῶ περίπατο στό Πσκόφ (καθώς καί στά προάστιά του), ὑπάρχουν, ὅπως φαίνεται, πολλά ὡραῖα μέρη. 'Αγόρασα στά ἐδῶ μαγαζιά κάρτ-ποστάλ μέ ἀπόψεις τοῦ Πσκόφ καί σᾶς στέλνω τρία: σ' ἐσένα, στήν Μανιάσα καί στήν 'Ανιούτα *.

Χθές ἔλαβα γράμμα ἀπό τόν Μ. Α.: γράφει (τῆς 4. IV) ὅτι αὔριο ἤ μεθαύριο θά πάει (μέ τήν Ο. Α.) πάλι στή Σιβηρία, ἡ στρατιωτική διοίκηση τοῦ ἄλλαξε ἀκόμη μιά φορά τόν τόπο ὑπηρεσίας του. 'Υποσχέθηκε νά στείλει νέα διεύθυνση ἀπό τό 'Ατσίνσκ.

'Η Νάντια πρέπει νά μείνει στό κρεβάτι: ὁ γιατρός βρῆκε (ὅπως ἔγραψε πρίν ἀπό μιά ἑβδομάδα) ὅτι ἡ ἀρώστιά της (γυναικεία) ἀπαιτεῖ ἐπίμονη θεραπεία, ὅτι πρέπει νά μείνει στό κρεβάτι 2—6 *ἑβδομάδες*. (Τῆς ἔστειλα κι' ἄλλα χρήματα (πῆρα 100 ρούβλια ἀπό τή Βοντοβόζοβα), γιατί γιά τή θεραπεία ἀπαιτοῦνται σημαντικά ἔξοδα. Γιά τήν ὥρα μοῦ φτάνουν, ἄν τελειώσουν, τότε θά σοῦ γράψω). Συνεπῶς, αὐτή δέν θά μποροῦσε νά ἔρθει τώρα σέ μένα, κι' ἄν ἀκόμη τῆς ἐπέτρεπαν (ἀκόμη δέν ἔχω ἀπάντηση καί σχεδόν ἔπαψα καί νά περιμένω). Σκέπτομαι τήν ἄνοιξη, ὕστερα ἀπό 1½ μήνα, νά πάω νά τήν ἐπισκεφθῶ, ἴσως καί νωρίτερα.

'Ο ἐδῶ γνωστός μου ** παίρνει διαβατήριο καί σκέπτεται νά φύγει γιά θεραπεία στό τρίτο δεκαήμερο τοῦ 'Απρίλη· μέ τήν ἀναχώρησή του θά μοῦ εἶναι ἐδῶ πληκτικά.

Παίρνω μαθήματα γερμανικῆς γλώσσας ἀπό ἕναν ντόπιο γερμανό, 50 καπίκια τό μάθημα. Μεταφράζουμε ἀπό τά ρωσικά, μιλᾶμε λίγο-λίγο, ἡ δουλιά δέν πηγαίνει καί τόσο καλά, κι' ἐγώ σκέπτομαι μήπως πρέπει νά τά παρατήσω. Γιά τήν ὥρα, ὅμως θά δῶ ἀκόμη. Γενικά ἀσχολοῦμαι λίγο· ἀκόμη δέν τελείωσα τόν κατάλογο τοῦ βιβλίου τοῦ Webb.

Πηγαίνω στή βιβλιοθήκη, διαβάζω ἐφημερίδες. Λίγα εἶναι τά καινούργια βιβλία πού βλέπω, τόν Νταβίντοφ *** δέν βρῆκα. Δέν ἑτοιμάζομαι νά ἀπαντήσω στόν Π. Στροῦβε (ἔστειλα μιά μικρή προσθήκη ἐναντίον του στό ἄρθρο-ἀπάντηση στόν Σκβορτσόφ) [191], εἶδα τόν Κατσορόβσκι καί σκέπτομαι νά τοῦ ἀπαντήσω. Εἶδε ἡ Μανιάσα τό 3 καί 4 τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε 'Ομποζρένιγε»; 'Εκεῖ τό ἄρθρο γιά τόν Πίσαρεφ εἶναι ὑπέροχο [192].

---

* Διασώθηκαν δυό κάρτ-ποστάλ στό ὄνομα τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα καί τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα. *'Η Σύντ.*

** 'Ο Α. Ν. Πότρεσοφ. *'Η Σύντ.*

*** Δέν μπορεῖ νά τό στείλει ἡ Μανιάσα, ἄν βέβαια τό ἔχει;

Ὁ Μίτια, δηλαδή ἐγκατέλειψε τήν ὑπηρεσία καί στρώθηκε στήν ἐπιστήμη; Αὐτό εἶναι θαυμάσιο. Ἡ Μανιάσα δουλεύει πολύ; Πῶς καί ποῦ τακτοποιοῦνται ἡ Ἀνιούτα μέ τόν Μάρκ;

Σέ συγχαίρω γιά τή γιορτή, ἀγαπημένη μου μητερούλα, καί σέ φιλῶ θερμά. Εὐχαριστῶ τήν Μανιάσα γιά τό γράμμα. Χαιρετισμούς στόν Μίτια.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

104

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα

26/ IV. 00.

Σοῦ στέλνω σήμερα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἐκείνη τήν μπροσούρα τοῦ Μέτς μέ τό ἀνάτυπο ἀπό τό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» *, πού ὑποσχέθηκα. Ζητῶ συγνώμη γιά τήν καθυστέρηση. Πῶς εἶστε; Πῶς τακτοποιήθηκε ἡ ὑπόθεση τῆς Ἀνιούτα, ποῦ εἶναι τώρα αὐτή καί τί ἀποφάσισε σχετικά μέ τό καλοκαίρι;

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

105

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα

30/ IV. 00.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς Μανιάσα τῆς 25ης. Ἴσως φύγω ἀπό δῶ καί νωρίτερα, περίπου

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά μπροσούρα καί γιά ποιό δοκίμιο γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες, δέν μπορῶ ὅμως νά πῶ τίποτε τό ὁριστικό.

Μοῦ φαίνεται πώς ἤδη σοῦ ἔγραψα ὅτι ὑπέβαλα αἴτηση νά μοῦ ἐπιτρέψουν νά παραμείνω στήν Οὐφά 1½ μήνα [193]. Ἐλπίζω νά πάρω σύντομα ἀπάντηση.

Ἡ Νάντια μοῦ γράφει ὅτι εἶναι καλύτερα. Δέν ἔλαβε τό «Archiv» ἀπό τήν Ἀνιούτα. Νά τί παρακαλῶ τήν Ἀνιούτα: δέν γίνεται *νά ἐπιστρέψει αὐτό* τό «Archiv», *μέ τήν ἄφιξή μου* καί νά μή τό στείλει στήν Νάντια, γιατί αὐτό τό χρειάζομαι ἐγώ τώρα (ἐγώ θά τῆς τό ἔφερνα μόνος μου)· τό δεύτερο ἀντίτυπο, στό ὁποῖο ὑπολόγιζα, χάθηκε. Θά ἤθελα πολύ νά τό πάρω, ὅταν θά ἔρθω σέ σᾶς.

Παρακαλῶ τήν Μανιάσα νά μοῦ στείλει τή μετάφραση τῆς Νάντιας *. Θά τή στείλω στό περιοδικό.

Ὁ Φιλίπποφ μοῦ γράφει ὅτι ἀκόμη καί ἀπό τό ἄρθρο ἐνάντια στόν Σκβορτσόφ ὁ λογοκριτής ἔκοψε σχεδόν τό ἕνα τρίτο. Τί ἀναποδιά!

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Στάλθηκε στό Πσκόφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

106

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

5/ V. 1900.

Μόλις σήμερα τό πρωί πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 2 μέ σημείωση τῆς Μανιάσα. Δέν ξέρω γιατί καθυστέρησε τό γράμμα (ἐσύ περίμενες ὅτι θά τό πάρω στίς 3 ἤ ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 4). Ἔχει σφραγίδα «ταχυδρομικό βαγόνι 2» καί «Πσκόφ 4». Ἔτσι πού μᾶλλον δέν ὑπάρχει μάλιστα καί καθυστέρηση. Τό γράμμα ἔφτασε στό Πσκόφ στίς τέσσερις καί τό ἔφεραν σήμερα τό πρωί. Τά γράμματα ἀπό τό Ποντόλσκ ἴσως δέν μποροῦν νά ἔρθουν τόσο γρήγορα, ὅπως ἀπό τή Μόσχα.

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά μετάφραση πρόκειται. *Ἡ Σύντ.*

Ἄδικα ἀνησυχεῖς γιά μένα, ἀγαπητή μου· ἡ ὑγεία μου τώρα εἶναι πολύ καλύτερη, τό νερό τό παράτησα πρό καιροῦ καί οὔτε μιά φορά δέν ἔνιωσα τήν ἐπιθυμία καί τήν ἀνάγκη νά γυρίσω σ' αὐτό. Χθές πῆρα ἀπό τόν τοπικό ἀστυνομικό διευθυντή πιστοποιητικό ὅτι δέν ὑπάρχει ἐμπόδιο ἀπό τήν πλευρά του γιά τήν ἀναχώρησή μου στό ἐξωτερικό· σήμερα κατέβαλα φόρο (10 ρούβλια) καί ὕστερα ἀπό δυό ὧρες θά πάρω τό διαβατήριο. Συνεπῶς τό καλοκαίρι θά μετακινηθῶ σέ θερμές περιοχές· νά φύγω ἀπό δῶ ἀμέσως δέν μπορῶ, γιατί πρέπει ἀκόμη νά ἐπικοινωνήσω μέ τίς Συντακτικές ἐπιτροπές καί μερικά ἐκδοτικά μεταφράσεων καί νά τελειώσω μερικές χρηματικές ὑποθέσεις (ἐλπίζω, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, νά πάρω ἕνα μικρό ποσό ἀπό τόν Φιλίπποφ: ἄν δέν πάρω οὔτε ἀπ' αὐτόν, οὔτε ἀπό τήν Ποπόβα, τότε θά σοῦ γράψω μέ τήν παράκληση νά μοῦ στείλεις μερικά χρήματα. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, πρέπει νά περιμένω ἐδῶ ἀπάντηση στήν αἴτησή μου πρός τή διεύθυνση ἀστυνομίας γιά νά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά παραμείνω στήν Οὐφά 1½ μήνα λόγω τῆς ἀρώστιας τῆς γυναίκας μου. Ἡ αἴτηση αὐτή ὑποβλήθηκε στίς 20. IV καί ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα περίπου πρέπει νά ὑπάρχει ἀπάντηση. Τήν Νάντια θά τήν ἐπισκεφθῶ ὁπωσδήποτε, ὅμως δέν ξέρω ἀκόμη, ἄν θά τά καταφέρω νά παραμείνω μαζί της 1½ μήνα ἤ (πού εἶναι πιθανότερο) θά χρειαστεῖ νά ἀρκεστῶ σέ μικρότερο χρονικό διάστημα. Πάντως ἡ παραλαβή τοῦ διαβατηρίου (ἐγώ πρέπει νά τό πάρω στό Πσκόφ, ὅπου διέμενα τόν τελευταῖο καιρό) δέν μέ ἐμποδίζει, γιατί σύμφωνα μέ τό νόμο ἡ προθεσμία ἀναχώρησης στό ἐξωτερικό μέ διαβατήριο, πού ἐκδόθηκε σέ ἐσωτερικό κυβερνεῖο, ἰσχύει γιά τρεῖς μῆνες, δηλαδή ἐγώ δέν καθυστερῶ, κι' ἄν ἀκόμη φύγω ἀπό τή Ρωσία στίς 5 τοῦ Αὐγούστου. Γι' αὐτό, ὅπως ἤδη σοῦ ἔγραψα, σκέπτομαι νά ἀναχωρήσω ἀπό δῶ ἀνάμεσα στίς 15 καί 20. V· θά προσπαθήσω βέβαια νωρίτερα. Γράψε μου, τί θά γίνει μέ τά πράγματα; Νά τά ἀφήσω στή Μόσχα (εἶναι μήπως ἐκεῖ ὁ Μάρκ καί σέ ποιό διαμέρισμα, θά παραμείνει γιά πολύν καιρό στή Μόσχα καί ἔρχεται συχνά σέ σᾶς;) ἤ νά τά φέρω ἀμέσως στό Ποντόλσκ (δέν ξέρω, ἄν αὐτό θά εἶναι βολικό: ἐγώ, φαίνεται, πρέπει νά τά πάρω ὅλα μαζί μου, μαζί καί τά βιβλία), καί μετά θά παρακαλέσω τήν Μανιάσα νά μοῦ γράψει λεπτομερέστερα πῶς θά σᾶς βρῶ στό Ποντόλσκ.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γρήγορη ἀντάμωση!

Ἡ Νάντια γράφει ὅτι ἡ ὑγεία της καλυτέρεψε.

Αὐτή τή στιγμή πῆρα τό διαβατήριο ἀπό τή γραμματεία τοῦ κυβερνήτη καί πληροφορήθηκα γιά τήν αἴτησή μου σχετικά μέ τό ταξίδι μου στήν Οὐφά: ἀποδείχτηκε ὅτι ἀπορίφθηκε!!! Νά, αὐτό καθόλου δέν τό περίμενα καί ἐντελῶς ἔχω πελαγώσει τώρα, γιά τό τί νά γίνει!

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

107

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στό Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα

10/ V. 00.

Αὐτή τή στιγμή πῆρα τό γράμμα σου τῆς 8, ἀγαπημένη μου μητερούλα, καί ἀμέσως κάθομαι νά σοῦ ἀπαντήσω. Χάρηκα πολύ πού δόθηκε ἄδεια νά σέ συναντήσω καί, ἐννοεῖται, ὁπωσδήποτε θά τήν ἐκμεταλλευτῶ· δυστυχῶς, δέν μπορῶ νά φύγω ἀπό δῶ αὐτή τή στιγμή, γιατί δέν θά ἤθελα πιά νά ἐπιστρέψω ἐδῶ· καί πρέπει νά παραμείνω 5-7 μέρες ἤ περίπου τόσες, γιά νά διευθετήσω χρηματικές ὑποθέσεις καί μερικές δουλιές μέ τίς Συντακτικές ἐπιτροπές. Ἀλλά αὐτό, φυσικά, δέν εἶναι σοβαρό, ἄν θά ἔρθω μιά ἑβδομάδα ἀργότερα ἤ νωρίτερα. Γενικά εἶμαι σύμφωνος μέ τά ἐπιχειρήματα τά δικά σου καί τῆς Ἀνιούτα (μέ τήν εὐκαιρία: merci γιά τήν ἐργασία σχετικά μέ τή στατιστική τῆς πόλης, πού πῆρα κιόλας σήμερα) καί ἔτσι σκέπτομαι νά κάνω ὅπως μέ συμβουλεύετε, εἶμαι ὑποχρεωμένος νά παραιτηθῶ ἀπό τό ταξίδι στήν Πετρούπολη καί θά σέ παρακαλέσω νά πᾶς ἐσύ — ἄν προφτάσεις, τήν Πέμπτη στίς 18 καί ἄν δέν προφτάσεις τήν Πέμπτη στίς 25, ἐξαρτᾶται ἀπό τό πότε θά συναντηθοῦμε [194].

Γρήγορη ἀντάμωση. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

108

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

18/ V. 00.

Σοῦ γράφω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, μερικές λέξεις γιά νά σέ πληροφορήσω ὅτι τό ταξίδι μου, δυστυχῶς, ἀναβάλλεται κάπως, — μά γιά πολύ λίγο: ἐλπίζω παρόλα αὐτά νά βρίσκομαι σέ σᾶς ἤ τήν Κυριακή, ἤ τήν Τρίτη τό βράδυ, στίς 21 ἤ 23 [195]. Σέ φιλῶ θερμά καί παρακαλῶ νά μήν ἀνησυχεῖς γιά τήν ὑγεία μου, αἰσθάνομαι τώρα καλά καί κάνω πολλούς περιπάτους, μιά καί ὁ καιρός εἶναι ὑπέροχος. Ὕστερα ἀπό 2-3 μέρες βροχή ὅλα πρασίνισαν, ἐπίσης δέν ὑπάρχει σκόνη, ὁ ἀέρας εἶναι θαυμάσιος — ἔτσι πού μέ τραβάει ins Grüne *.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γρήγορη ἀντάμωση.

Στάλθηκε ἀπό τό Πσκόφ στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

109

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν πόλη Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας.

Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα

2/ VII. 00.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Δυστυχῶς, πρέπει νά σοῦ κάνω γνωστό ὅτι ἡ συνάντησή μας θά ἀναβληθεῖ γιά λίγο καιρό: εἶμαι ἀναγκασμένος νά πάω γιά λίγο καιρό σέ σύντροφο στή Σιβηρία [196], καί γι' αὐτό νωρίτερα ἀπό τίς 20 ἤ 21 τοῦ Ἰούλη (τό πιθανότερο νομίζω στίς 20) δέν θά περάσω ἀπό τό Ποντόλσκ. Καί μετά μοῦ μένει μόνο νά μαζέψω τά πράγματα, νά θεωρήσω τό διαβατήριο καί νά πάω πιό πέρα. Ἄν τά πράγματα δέν εἶναι ἀκόμη ἕτοιμα, παρακαλῶ πολύ τόν Μίτια νά πάρει τά πιό δραστήρια μέτρα ὥς τό δικό του

* — στήν ἀγκαλιά τῆς φύσης, στήν ἐξοχή. *Ἡ Σύντ.*

ταξίδι συμπεριλαμβανομένου. Όλοι οί δικοί μας εἶναι καλά καί σέ χαιρετοῦν.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Ούφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

110

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Ούλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα. Russland Moskau

31 Αὐγούστου 1900.

Ἀπορῶ, ἀγαπημένη μου μητερούλα, πού δέν παίρνω ἀπό σένα οὔτε ἕνα γράμμα· σοῦ ἔγραψα ἤδη δυό φορές ἀπό τό Παρίσι [197] καί τώρα γράφω στό δρόμο (πῆγα νά κάνω βαρκάδα στό Ρῆνο) [198]. Εἶμαι καλά καί περνῶ τόν καιρό μου ὄχι ἄσχημα. Αὐτές τίς μέρες εἶδα τήν Ἀνιούτα *, ἔκανα βαρκάδα μαζί της σέ μιά πολύ ὡραία λίμνη καί ἀπόλαυσα τά θαυμάσια τοπία μέ ἕναν καλό καιρό, κι' ἐδῶ ὁ καλός καιρός εἶναι ἐπίσης σπάνιος, γενικά βροχές καί καταιγίδες. Τό καλοκαίρι εἶναι γιά τούς τουρίστες τό ἴδιο ἀποτυχημένο, ὅπως καί στή Ρωσία.

Σέ φιλῶ θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Παρακαλῶ τήν Μανιάσα νά μοῦ στείλει τό γρηγορότερο ὅλα τά βιβλία πού ὑπάρχουν γιά μένα· σχετικά μέ τά κιβώτια ἐλπίζω νά γράψω σύντομα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Μπορεῖ νά μοῦ γράψεις στήν ἴδια διεύθυνση (ἤ στήν Ἀνιούτα γιά νά τό μεταβιβάσει σέ μένα — ἄν καί αὐτός ὁ τρόπος εἶναι βραδύτερος, παρά στό Παρίσι).

Στάλθηκε ἀπό τή Νυρεμβέργη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Ἡ Α. Ι. Ούλάνοβα-Ἐλιζάροβα ἐκεῖνο τόν καιρό βρισκόταν στό ἐξωτερικό. *Ἡ Σύντ.*

111

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας.
Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Οἰκία Κέντροβα
Russie. Moscou

7 τοῦ Σεπτέμβρη 1900. Παρίσι [199].

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς Μάνια — κάρτ-ποστάλ καί κλειστό, καί χάρηκα πολύ γιά τίς εἰδήσεις ἀπό τό σπίτι. Εἶναι πιά μερικές μέρες πού γύρισα ἀπό τό ταξίδι μου στό Ρῆνο. Σκέπτομαι νά μή παραμείνω γιά πολύ ἐδῶ, ἴσως γρήγορα φύγω γιά κάπου. Ποῦ ἀκριβῶς, ἀκόμη δέν ξέρω· θά σᾶς γράψω, ὅταν αὐτό καθοριστεῖ.

Ἡ Μανιάσα παραπονεῖται ὅτι τά γράμματά μου εἶναι σύντομα. Ἀναγνωρίζω τό φταίξιμό μου, ὅμως γιά δικαιολογία πρέπει νά πῶ ὅτι ἐδῶ παρά τή θέλησή σου μπλέκεσαι καί ὅτι μέ τό τεράστιο πλῆθος τῶν ποικίλων ἐντυπώσεων εἶναι δύσκολο νά κάνεις ἐκλογή ἐκείνου πού θά μποροῦσε κανείς νά σταθεῖ πολύ καί νά γράψει πιό λεπτομερειακά. Ἐλπίζω πώς, ὅταν φύγω ἀπό δῶ, θά ἀπομακρυνθῶ σέ ἀρκετή ἀπόσταση ἀπό τό θόρυβο τῆς ἔκθεσης καί τήν ἀτμόσφαιρά της, καί τότε θά εἶμαι σέ θέση νά συγκεντρωθῶ περισσότερο καί νά γράψω μέ μεγαλύτερη σαφήνεια. Ὥς τότε, παρακαλῶ, νά μέ συγχωρήσετε γιά τό ὅτι τά γράμματά μου δέν εἶναι λεπτομερειακά.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἡ Μανιάσα τίποτε δέν γράφει γιά τήν ὑγεία σου: ἐλπίζω, αὐτό σημαίνει ὅτι εἶσαι καλά στήν ὑγεία;

Πῶς πᾶνε οἱ ὑποθέσεις τοῦ Μίτια; Πότε ἐπιστρέφει ὁ Μάρκ καί πότε θά εἶστε ὅλοι στή Μόσχα; Τί εἶναι γνωστό γιά τήν ὑπόθεση τῆς Μανιάσα; [200].

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

112

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19. IX. 00 (νέο ἡμερολ.).

Χθές (ὄχι, στίς 16, καί ὄχι χθές) πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα σου τῆς 23. VIII καί χάρηκα πολύ γι' αὐτό. Τά πρῶτα γράμματα τῆς Μανιάσα ἐπίσης τά πῆρα, καθώς καί τό κάρτ-ποστάλ τῆς 24. VIII, ὅπου γράφει πώς ἀπό τό γραφεῖο [201] ἦρθε ἀκόμη ἕνα γράμμα μέ ὑπενθύμιση. *Ἔστειλα ἤδη* στήν Μανιάσα τή διεύθυνση, τήν ὁποία πρέπει νά δόσει στό γραφεῖο. Ἐλπίζω, ἡ Μανιάσα νά τήν πῆρε ἤδη;

Πολύ δυσάρεστο τό ὅτι ἀρνήθηκαν στόν Μίτια νά μπεῖ στό πανεπιστήμιο. Νά χάσει ἕνα χρόνο ἀκόμη, ὁ διάβολος ξέρει τί θά πεῖ αὐτό! Μήπως θά κατορθώσει ὡστόσο μέ τή βοήθεια ἑνός ἀπό ἐκείνους πού ἔχουν συγκατατεθεῖ νά βοηθήσουν καί γιά τόν ὁποῖο γράφεις; Ἡ κατάσταση λοιπόν τῆς Μανιάσα ἐπίσης εἶναι ἀκόμη ἀκαθόριστη;

Ἀπό τήν Ἀνιούτα εἶχα χθές γράμμα καί ἐλπίζω αὐτές τίς μέρες νά ἀνταμώσουμε, θά διασκεδάσουμε μαζί της ὑπέροχα. Ἑτοιμάζομαι νά ἀρχίσω σύντομα τή χρησιμοποίηση τῶν μεταλλικῶν νερῶν μου γιά νά κάνω θεραπεία πιό ἀποτελεσματική. Ὁ καιρός τώρα ἐδῶ εἶναι καλός: ἡ κακοκαιρία πέρασε καί ὅπως φαίνεται, θά μπορεῖ νά κάνει κανείς ὄχι ἄσχημους περιπάτους. Ἐσώρουχα καί χρήματα ἔχω ἀρκετά, ἀγαπημένη μου μητερούλα, ἔτσι πού δέν χρειάζεται νά στείλεις γιά τήν ὥρα οὔτε τό ἕνα, οὔτε τό ἄλλο· ἐλπίζω νά μή χρειαστεῖ νά σοῦ γράψω γι' αὐτό γρήγορα· καί ὅταν χρειαστεῖ, θά προσπαθήσω νά ὑπολογίσω ἔγκαιρα.

Ἀπό τήν Νάντια ἐπίσης εἶχα χθές γράμμα: τακτοποιήθηκαν, κατά τά λεγόμενά της, καλά καί ἔχει τώρα πιά πάρα πολλά μαθήματα, πού πιάνουν 7 (!) ὧρες τήν ἡμέρα.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας. Εὔχομαι ὅσο τό δυνατό πιό γρήγορα νά μπορέσεις νά τακτοποιηθεῖς ὁριστικά γιά τό χειμώνα, καί ὅσο τό δυνατό καλύτερα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἀλήθεια, παραλίγο νά ξεχάσω νά προσθέσω: στίς 17 τοῦ Σεπτέμβρη (δηλ. στίς 4, σύμφωνα μέ τό δικό μας) πῆρα τό «Archiv» τοῦ Μπράουν, πού εἶχα ἀφήσει. Πάρθηκε γρήγορα. Μεγάλο merci στήν Μανιάσα.

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

113

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ (ἀρ. 25). Russland. Moskau

3/X. 00.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα τῆς 8. IX, — τό γράμμα ἄργησα νά τό πάρω, γιατί τό ἔστειλαν ἀπό τό Παρίσι. Χάρηκα πολύ πού ἔμαθα ὅτι ἡ ὑπόθεση τοῦ Μίτια τακτοποιεῖται καί ὅτι πιθανόν νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά εἰσαχθεῖ στό Γιοῦργιεφ [202]. Θά ἦταν καλό νά ξεμπλέξει πιά τό συντομότερο! Πῶς πᾶνε οἱ δουλιές τῆς Μάνιας; Αὐτή δέν γράφει τίποτε γι' αὐτό. Πῶς πᾶς ἀπό ὑγεία; Τακτοποιηθήκατε ἐντελῶς καλά; 'Εγώ τώρα εἶμαι γερός, ἀνάρωσα ἀπό καιρό ἀπό τή γρίππη ἐντελῶς καί ἀσχολοῦμαι ἤδη κανονικά. 'Ο καιρός ἐδῶ εἶναι ὑπέροχος, σέ σᾶς πῶς εἶναι; Πῆρα ἐπίσης ἀπό τήν Μανιάσα καί τά βιβλία («Bulletin officiel») — εὐχαριστῶ γι' αὐτά. Περιμένω γρήγορα τήν ἀποστολή τοῦ κιβωτίου καί χρημάτων.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

114

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα *.
'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ (ἀρ. 25).
Russland. Moskau

Στήν Μανιάσα

6/XI. 00.

Πῆρα, Μανιάσα, τό γράμμα σου, μεγάλο εὐχαριστῶ γι' αὐτό.

* 'Η ἀρχή τοῦ γράμματος πού ἀπευθυνόταν στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα δέν διασώθηκε. *'Η Σύντ.*

Αὐτές τίς μέρες ἔλαβα τά βιβλία καί τρόμαξα, ὅταν ἄνοιξα τό μεγάλο κιβώτιο. Σ' αὐτό ἦταν ἰατρικά βιβλία κάποιας Ἄννας Φεντούλοβα (ἀπό τό Μπαρναούλ τῆς Σιβηρίας), πού σπούδαζε ἀπό τό 1893 ὥς τό 1899 στή Λωζάνη καί στή Γενεύη. Ἀνοησία καί αἶσχος! Ἐγώ δέν ἔχω ἰδέα γι' αὐτό τό πρόσωπο καί πρώτη φορά ἀκούω τό ὄνομά της. Πῶς μπόρεσαν νά πέσουν ἐδῶ αὐτά τά βιβλία; Πῶς μπόρεσαν νά σταλοῦν αὐτά στή Μόσχα μέ ξένη διεύθυνση; Γιατί κανένας δέν τά ζήτησε στή διάρκεια μερικῶν μηνῶν, ὅταν αὐτά ἦταν στή Μόσχα;

Προσπάθησε, ἄν μπορεῖς, νά μάθεις τί συμβαίνει. Πλήρωσα γιά ὅλα τά βιβλία 40 περίπου (σαράντα!) ρούβλια· αὐτό σημαίνει ὅτι γιά ξένα βιβλία πλήρωσα, σίγουρα, παραπανίσσια τριάντα περίπου ρούβλια ἀπό φταίξιμο κάποιων τσαπατσούληδων ὑποκειμένων.

Θά γράψω στή Σιβηρία καί στήν Ἐλβετία γιά νά προσπαθήσουν νά ψάξουν νά βροῦν αὐτό τό πρόσωπο. Πρός τό παρόν τά βιβλία τά ἔστειλα στήν ἀποθήκη *.

Πῆρα μέ κάποιο τρόπο γράμμα ἀπό τήν Λίροτσκα, πού στέλνει σ' ἐσένα καί στήν μητέρα χίλιους θερμούς χαιρετισμούς. Ἴσως, δέν μπορέσεω νά συναντηθῶ μ' αὐτήν.

Πῆρα τά βιβλία μου σέ καλή κατάσταση, merci γι' αὐτά.

Γιά κάθε ἐνδεχόμενο ἐπαναλαμβάνω τή διεύθυνσή μου.

Herrn Franz Modrácěk, Směcky, 27. Prag. Oesterreich. Αὐστρία [203].

Ἐδῶ ὁ καιρός ἦταν ἀκατάστατος, σήμερα ὅμως εἶναι θαυμάσια ἡμέρα, ἡλιόλουστη, ζεστή. Νά δοῦμε τί εἴδους εἶναι ὁ χειμώνας ἐδῶ.

Ζῶ ὅπως καί προηγούμενα, ἀσχολοῦμαι λίγο μέ τίς γλῶσσες, ἀνταλλάσσω μέ ἕναν τσέχο μαθήματα γερμανικῆς καί ρωσικῆς γλώσσας (σωστότερα εἶναι συνομιλία καί ὄχι μαθήματα), ἐπισκέπτομαι τή βιβλιοθήκη.

---

* Πρέπει νά ἐπικοινωνήσεις μ' αὐτό τό γραφεῖο μεταφορῶν πού τά ἔστειλε. Γνώρισέ μου τήν ἀκριβή του διεύθυνση. Ἴσως σύντομα ἡ κάτοχος τῶν βιβλίων προβάλλει σ' αὐτούς ἀπαιτήσεις. Ἔδοσαν μήπως αὐτοί φορτωτική (ἀπόδειξη) γι' αὐτά τά βιβλία; Ἄν ναί, τότε πῶς μπόρεσαν αὐτοί (ἐδῶ) νά τά δόσουν χωρίς ἀπόδειξη; Προσπάθησε νά πᾶς σ' αὐτούς νά ζητήσεις ἐξηγήσεις ἤ — *καλύτερα* — γράψε τους συστημένο γράμμα μέ γραμματόσημο γιά ἀπάντηση.

(Νομίζω, ὁ κάτοχος τῶν βιβλίων ὑποχρεοῦται νά μοῦ πληρώσει τά ἔξοδα, γιατί αὐτός φταίει πού ἔστειλε τά βιβλία σέ ξένη διεύθυνση καί δέν ἔκανε δήλωση σχετικά μ' αὐτό).

Σέ παρακαλῶ φίλησε θερμά ἀπό μένα τήν μητέρα.

Εἶναι τώρα τελείως καλά; Πῶς εἶναι ὁ Μάρκ; Μή ξεχάσεις νά μάθεις γιά μένα τή διεύθυνση τοῦ κινέζου περιηγητῆ *.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

7/XI.

Συγνώμη πού ἄργησα νά στείλω γράμμα. Χθές ἔλαβα τά βιβλία σου (merci γι' αὐτά: ἐκλογή καλή) καί τό γράμμα τῆς 10. Χ: γιατί αὐτό ταξίδεψε τόσο πολύ;

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

115

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Russland. Moskau. Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. 'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ

29. XI. 00.

Μόλις τώρα, Μανιάσα, πῆρα τό γράμμα σου τῆς 6. XI καί συνημμένο γράμμα. Εὐχαριστῶ.

Τό προηγούμενο γράμμα σου *δέν τό πῆρα.* Γι' αὐτό δέν ξέρω, πῶς νά στείλω τά ἰατρικά βιβλία; Σέ ποιό ὄνομα; Στήν κάτοχο τῶν βιβλίων; Δέν γίνεται νά πάρουμε πρῶτα ἀπ' αὐτήν τά ἔξοδα;

Εἶμαι τελείως καλά καί ζῶ ὅπως καί πρίν. Σέ παρακαλῶ, φίλησε θερμά ἀπό μένα τήν μητέρα καί δόσε πολλούς χαιρετισμούς στόν Μάρκ.

Παίρνετε ἔγκαιρα τά γράμματά μου; Σέ παρακαλῶ, σύγκρινε τίς σφραγίδες καί γράψε μου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* 'Ο Α. Π. Σκλιαρένκο. *'Η Σύντ.*

116

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Russland. Moskau. Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. 'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ

6. XII. 00.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες πῆρα τά γράμματα πού μοῦ ἔστειλε ἡ Μανιάσα. Merci γι' αὐτά. Δέν ξέρω ἤδη, ἄν θά εἶμαι ἕτοιμος νά ἀπαντήσω σύντομα στή Σιβηρία: ἔχω ἕνα γράμμα πού εἶναι ἐπίσης ἀπό καιρό ἀναπάντητο.

Χθές εἶχα γράμμα ἀπό τήν 'Ανιούτα. Γράφει ὅτι δέν ξέρει ἀκόμη πόσο καιρό θά εἶναι στό Παρίσι. Πιθανόν κι' ἐσύ παίρνεις γράμματα ἀπ' αὐτήν.

Περιμένετε μήπως τόν Μίτια στίς γιορτές; Τί κάνει μέ τήν ἰατρική καί τή γερμανική γλώσσα;

Τί καιρό ἔχετε; — Εἶναι πιθανόν, ὁ χειμώνας νά εἶναι καλός. 'Εδῶ ὅμως εἶναι βροχερός, φθινοπωρινή βροχή, ἄν εἶναι ἔτσι ὅλο τό «χειμώνα», αὐτό εἶναι πολύ χειρότερα ἀπό τό χιόνι καί τήν παγωνιά. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὑπάρχουν κάποτε καί πολύ καλές μεροῦλες, ξηρές, λαμπερές, ὅμως σάν ἐξαίρεση.

Ποῦ σκοπεύει ὁ Μάρκ νά περάσει τίς διακοπές; Στή Μόσχα ἤ θά κάνει κάπου κανένα γύρο;

Πῶς πᾶνε οἱ δουλιές τῆς Μανιάσα; Μήπως δουλεύει πάρα πολύ; Εἶναι τώρα ἐντελῶς καλά; Ἴσως νά τήν ὠφελεῖ περισσότερο τό τρέξιμο, δηλαδή νά πηγαίνει σέ διάφορα ἄκρα τῆς πόλης. 'Η 'Ανιούτα γράφει ὅτι ἡ Μανιάσα ἴσως ξεκινήσει γιά ἐδῶ μαζί μέ τήν Νάντια.

Ζῶ ὅπως καί πρίν, περιφέρομαι ἄσκοπα σέ ξένη χώρα, ὅμως παρ' ὅλα αὐτά «ἐλπίζω» γιά τήν ὥρα νά τελειώσω μέ τήν ἀνακατωσούρα καί νά στρωθῶ γιά καλά στή δουλιά.

'Η Νάντια μοῦ γράφει συχνά, εἶναι καλά, ὅμως νά, ἡ Ε. Β. κάπως ὅλο καί ἀδιαθετεῖ.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί ἐπιθυμῶ νά εἶσαι καλά. Χαιρετισμούς στούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Κάνει πατινάζ ἡ Μανιάσα; 'Εδῶ ὑπάρχει κάποια *künstliche* (!) Eisbahn *, ἐγώ συνέχεια ἑτοιμάζομαι νά δῶ αὐτή τήν ἀπο-

* — τεχνητή πίστα πατινάζ. *'Η Σύντ.*

μίμηση. Ἀκόμη καί τεχνητός πάγος — δυστυχισμένοι πραγινοί! *

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

117

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα.

Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.Russland. Moskau

14/XII. 00.

Πῆρα, Μανιάσα, τό γράμμα σου μέ ἐπανάληψη τῆς διεύθυνσης γιά τά βιβλία. Αὔριο κιόλας θά δόσω τό κιβώτιο γιά ἐπισκευή — δεινοπάθησε ἀπό τούς μακρινούς περιπάτους καί δέν ἀποφασίζω νά τό στείλω ἔτσι — καί ὕστερα θά τό στείλω διαμέσου ὁποιουδήποτε γραφείου μεταφορῶν. Τήν ἀπόδειξη θά τή στείλω μέ συστημένο γράμμα ἀπευθείας στή Φεντούλοβα καί θά σοῦ γράψω ὅτι ἤδη στάλθηκε **.

Πῆρα γράμμα ἀπό τόν Σ. Ι. [204] καί ὅπως θυμᾶμαι σέ πληροφόρησα γι' αὐτό.

Χθές εἶχα γράμμα ἀπό τήν Ἄνια. Σκέπτεται, φαίνεται, νά παραμείνει ἐδῶ, δηλ. στό ἐξωτερικό, περισσότερο, δέν ξέρει ὅμως πῶς πᾶνε οἱ δουλιές σας, ἄν πολύ τήν περιμένετε τά Χριστούγεννα.

Ὁ Μίτια ἔκανε πολύ καλά πού εἰσέπραξε τά χρήματα ἀπό τούς σιδηροδρόμους. Βέβαια, δέν ἔπρεπε νά τά ἀφήσει.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί παρακαλῶ νά φιλήσεις γιά μένα θερμά τήν μητέρα. Χαιρετισμούς στόν Μάρκ καί στόν Μίτια. Συγχώρεσέ με γιά τή συντομία τοῦ γράμματος: ἤδη εἶναι ἀργά, ἄν προλάβω, θά συνεχίσω αὔριο, ἄν ὄχι, θά τό στείλω ἔτσι.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Μόλις τώρα ἔμαθα ὅτι ἡ ἐπισκευή τοῦ κιβωτίου τελείωσε. Αὐτό σημαίνει ὅτι σήμερα (ἤ ὄχι ἀργότερα ἀπό αὔριο) τό στέλνω καί γι'

* Ἔτσι γράφτηκε γιά συνωμοτικούς λόγους, ἐκεῖνο τόν καιρό ὁ Β. Ι. Λένιν ζοῦσε στό Μόναχο. *Ἡ Σύντ.*

** Στοιχίζει αὐτό ἕνα τσάι, δέν εἶναι τίποτε· θά τό στείλω ἔτσι, ὥστε νά πληρώσει ἡ παραλήπτρια — ἀφοῦ στή Μόσχα ἔτσι τό πήραμε — προφανῶς, αὐτό μπορεῖ νά γίνει.

αὐτό θά σέ εἰδοποιήσω ἰδιαίτερα γιά τήν ἀποστολή μόνο στή λίγο πιθανή περίπτωση κάποιας καθυστέρησης. Τή φορτωτική θά τή στείλω ἀπευθείας μέ συστημένο γράμμα στήν ἴδια διεύθυνση. Σοῦ ἔστειλα στίς 9 τοῦ μήνα, θυμᾶμαι, τό πραγματάκι πού σέ ἐνδιαφέρει. Τό πῆρες μήπως;

'Ακόμη μιά φορά σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς καί στήν μητέρα *ἰδιαίτερα.*

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

118

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

26/XII. 00.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Ἴσως λάβεις αὐτό τό γράμμα λίγο πρίν τίς γιορτές. Εὔχομαι θερμά νά τίς περάσεις εὔθυμα. Ἴσως αὐτό τόν καιρό ἔρθει καί ὁ Μίτια καί νά συγκεντρωθεῖτε ὅλοι μαζί, τουλάχιστον, ὅποιοι εἶναι στή Ρωσία. 'Εμεῖς μέ τήν Ἄνια σκεπτόμασταν ἐπίσης νά ἔρθουμε, ὅμως δέν τά καταφέραμε. 'Εδῶ ἤδη εἶναι Weihnachten * — παντοῦ Christbäume **, αὐτές τίς μέρες στούς δρόμους ὑπῆρχε ἀσυνήθιστα ζωηρή κίνηση. Πῆγα αὐτές τίς μέρες στήν Βιέννη καί μέ εὐχαρίστηση ἔκανα περίπατο ὕστερα ἀπό μερικές ἑβδομάδες ἀπραξίας [205]. Μόνο πού ὁ χειμώνας εἶναι ἄσχημος, χωρίς χιόνι. Οὐσιαστικά, δέν ὑπάρχει καθόλου χειμώνας, ἀλλά κάποιο ἀπαίσιο φθινόπωρο, ὑγρασία. Καλά πού δέν κάνει κρύο καί τήν περνῶ τελείως χωρίς χειμωνιάτικο παλτό, ὅμως κάπως δέν εἶναι εὐχάριστα χωρίς χιόνι. Βαριέσαι τό βροχερό καιρό καί θυμᾶσαι μέ εὐχαρίστηση τόν πραγματικό ρωσικό χειμώνα, γιά τό δρόμο μέ τό ἔλκηθρο, γιά τόν κρύο καθαρό ἀέρα. Περνῶ στό ἐξωτερικό τόν

* — Χριστούγεννα. *'Η Σύντ.*

** — Χριστουγεννιάτικα δέντρα. *'Η Σύντ.*

πρῶτο χειμώνα, τόν πρῶτο χειμώνα πού δέν μοιάζει καθόλου μέ χειμώνα καί δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι εἶμαι πολύ εὐχαριστημένος, ἄν καί κάποτε τυχαίνουν θαυμάσιες ἡμέρες, σάν αὐτές τίς καλές πού ἔχουμε ἐκεῖ ἀργά τό φθινόπωρο.

Ζῶ ὅπως καί πρίν, ἀρκετά μοναχικά καί..., δυστυχῶς, ἀρκετά ἀκατάστατα. Ἐλπίζω πάντα νά τακτοποιήσω τίς δουλιές μου συστηματικότερα, μά κάπως δέν μπορῶ νά τό καταφέρω. Νά, ἀπό τήν ἄνοιξη σίγουρα πιά θά πᾶνε διαφορετικά καί θά μπῶ στήν «τροχιά». Ἀφοῦ περιπλανήθηκα στή Ρωσία καί στήν Εὐρώπη, μετά τό καθισιό στό Σούσενσκογε, τώρα νοσταλγῶ ξανά τήν ειρηνική δουλιά τοῦ βιβλίου καί μόνο οἱ ἀσυνήθιστες συνθῆκες τοῦ ἐξωτερικοῦ μέ ἐμποδίζουν νά καταπιαστῶ γιά καλά μ' αὐτήν.

Εἶσαι τελείως καλά, ἀγαπητή μου; Μήπως αισθάνεσαι μεγάλη πλήξη χωρίς τήν Ἀνιούτα; Σέ ποιά κατάσταση βρίσκεται ἡ ὑπόθεση τῆς Μανιάσα; Μέ τήν εὐκαιρία, ξέχασα νά τῆς πῶ ὅτι πῆρα τόν Πούσκιν — τήν εὐχαριστῶ πολύ, καθώς καί τό γράμμα της τῆς 6. XII. τό πῆρα ἐπίσης. Μέχρι τώρα δέν ἀπαντοῦσα, γιατί μέ ἐμπόδισε τό ταξίδι καί ὕστερα ἤμουν πολύ ἀπασχολημένος.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω σέ ὅλους τούς δικούς μας πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1901

119

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

1/I. 01.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Σοῦ εὔχομαι γιά τόν καινούργιο χρόνο ὅ,τι τό καλύτερο καί ἰδιαίτερα πλήρη ὑγεία! Σέ ὅλους τούς δικούς μας — ἐλπίζω ὁ Μίτια νά εἶναι κοντά σας — στέλνω ἐπίσης χαιρετισμούς καί τίς καλύτερες εὐχές μου. Τήν Μανιάσα γιά τήν ἀποστολή σέ χαρτοφύλακα τῶν φωτογραφιῶν (τίς πῆρα αὐτές τίς μέρες) μεγάλο merci. Μέ πληροφόρησε ἡ φίλη της * γιά τή λήψη τῆς φορτωτικῆς γιά τά βιβλία.

Τόν καινούργιο χρόνο σίγουρα πιά θά δόσουν ἐλευθερία μετακίνησης στήν Μανιάσα!

Nochmals beste Glück-Wünsche **.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

** — 'Ακόμη μιά φορά εὔχομαι τή μεγαλύτερη εὐτυχία. *Ἡ Σύντ.*

120

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα.
'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

16/I. 01.

'Αγαπητή μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου μαζί μέ τό σημειωματάκι τῆς Μανιάσα τῆς 26. XII καί χάρηκα πολύ πού ὁ Μίτια εἶναι μαζί σας καί ὅτι στίς γιορτές ἤσασταν πιό χαρούμενοι. Κρίμα πού ἔχετε τόσο φοβερό κρύο· ὅταν ἐγώ λέω ἐδῶ στούς γερμανούς (ἤ στούς τσέχους) γιά t° – 28° R οἱ ἄνθρωποι μόνο ἀναστενάζουν καί ἀποροῦν, πῶς τό ὑποφέρουν αὐτό οἱ ρῶσοι. 'Εδῶ κρύο, furchtbare Kälte * θεωροῦν, ὅταν εἶναι —8—10° R, καί σχεδόν ὅλοι τους περνοῦν μόνο μέ τά φθινοπωρινά παλτά (ἄς ὑποθέσουμε ὅτι φοροῦν ἀκόμη στό μεγαλύτερο μέρος τους μάλλινη ἐσωτερική φανέλα). Καί τά σπίτια ἐδῶ δέν εἶναι καθόλου προσαρμοσμένα γιά μεγάλα κρύα, οἱ τοῖχοι εἶναι λεπτοί, τά παράθυρα δέν κλείνουν ἑρμητικά, συχνά μάλιστα δέν ἔχουν Winterfenster **. Ἄδικα ἀνησυχεῖς γιά μένα· τρέφομαι καλά σέ πανσιόν, πού κρατῶ ἀπό τό φθινόπωρο. Αἰσθάνομαι τόν ἑαυτό μου καλά, ἴσως γιατί κάθομαι λίγο καί τρέχω πολύ. Τώρα δέν εἶναι καί πολύ μακριά ἡ ἄφιξη τῆς Νάντιας — ὕστερα ἀπό 2½ μῆνες τελειώνει ἡ προθεσμία της *** καί τότε θά τακτοποιηθῶ ἐντελῶς ὅπως πρέπει.

Στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στούς Μίτια, Μάρκ καί τήν Μανιάσα εὐχαριστῶ πολύ γιά τά βιβλία πού μοῦ στάλθηκαν καί ἰδιαίτερα γιά τίς ἐξαιρετικά ὡραῖες καί ἐνδιαφέρουσες φωτογραφίες, πού ἔστειλε ὁ ἐξάδελφος ἀπό τή Βιέννη. Πολύ θά ἤθελα νά παίρνω πιό συχνά τέτια δῶρα [206].

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι τελείως γερή.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — τρομερό κρύο. *'Η Σύντ.*

** — χειμερινά παραθυρόφυλλα. *'Η Σύντ.*

*** 'Η προθεσμία τῆς ἐξορίας τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἔληξε στίς 11 τοῦ Μάρτη 1901. *'Η Σύντ.*

121

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα.
'Οδός Μπαχμετιέβσκαγια, οίκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

27/I. 01.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Αύτές τίς μέρες πῆρα γράμμα καί κάρτ-ποστάλ άπό τήν Μανιάσα, μέ τή φωτογραφία τοῦ Μίτια καί τό βιβλίο τοῦ Προτοπόποφ. Εύχαριστῶ πολύ γιά ὅλα. Χάρηκα πολύ μέ τή φωτογραφία τοῦ Μίτια, κατά τή γνώμη μου εἶναι πετυχημένη. Ἄρχισα κιόλας νά νοσταλγῶ τίς φωτογραφίες καί θά ζητήσω όπωσδήποτε άπό τήν Νάντια νά μοῦ φέρει τό δικό μου λεύκωμα, κι' ἄν ἔχετε καινούργιες φωτογραφίες, τότε νά τίς στείλετε.

Τώρα δέν μοῦ χρειάζονται ζεστά ροῦχα. 'Εδῶ, ὅπως φαίνεται, πέρασε ὁ χειμώνας, δηλ. ὁ πραγματικός χειμώνας μέ τό χιόνι, καί t° κάτω άπό τό μηδέν. Ὥς τό τέλος τοῦ Δεκέμβρη ἦταν ζέστη, χιόνι δέν ἔπεσε, ἔβρεχε. Ὕστερα χιόνισε καί ἡ t° ἔπεσε —10—15 (τό πρωί) καί οί γερμανοί φωνάζουν γιά «φοβερό» κρύο. Στά σπίτια τους, μπορεῖ νά ύποθέσει κανείς, πραγματικά ἔχουν φοβερά κρύα, μάλιστα ὅταν στήν αύλή εἶναι —3°, πολύ άπαίσιες οίκοδομές. Πρίν άπό μιά έβδομάδα ἄρχισαν νά λιώνουν τά χιόνια, ὅλο τό χιόνι ἔφυγε σέ μιά νύχτα καί τώρα ὁ καιρός εἶναι σάν τό δικό μας Μάρτη ἤ άκόμη τόν 'Απρίλη στή Σιβηρία. Πιθανόν — μάλλον σίγουρο — ὅτι θά χιονίσει άκόμη, γιά πολύ λίγο ὅμως διάστημα. 'Ο πιό κρύος καιρός πέρασε καί ὁ προηγούμενος μήνας μοῦ στοίχισε γιά Holz und Kohle *, 5 ὁλόκληρα ρούβλια άντί 1-2 στούς προηγούμενους μῆνες.

Εἶμαι τελείως καλά καί ζῶ ὅπως καί πρίν. Μέ τήν 'Ανιούτα άλληλογραφῶ καί έλπίζω νά συναντηθοῦμε σύντομα.

Σέ φιλῶ θερμά, άγαπητή μου, καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

* — καυσόξυλα καί κάρβουνο. *'Η Σύντ.*

P. S. Ὥς τή λήξη τῆς προθεσμίας τῆς Νάντιας ἔμειναν λιγότερο ἀπό 2 μῆνες: γρήγορα θά ἔρθει καί θά συναντηθεῖ, βέβαια, μαζί σου. Τό καλοκαίρι, ἐλπίζω, νά συναντηθοῦμε κι' ἐμεῖς!

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

122

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

9/ΙΙ. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πῶς τά περνᾶτε; Τί νέα ἔχετε; Τί γράφει ὁ Μίτια ἀπό τόν Γιοῦργιεφ — σίγουρα, τώρα θά ἐργάζεται ἀκόμη ἐντονότερα πρίν ἀπό τίς ἐξετάσεις.

Πρίν ἀπό λίγο καιρό πῆρα ἀπό τήν Μανιάσα καί τά παλιά χειρόγραφα καί τά δῶρα ἀπό τή Βιέννη [207]. Μεγάλο merci γι' αὐτά.

Ὁ καιρός ἐδῶ τό γύρισε πάλι στό χειμώνα, δηλ. χιόνισε. Κρύο ὅμως δέν κάνει, τήν ἡμέρα λιώνει.

Τίς μέρες αὐτές πῆγα στήν ὄπερα, ἄκουσα μέ μεγάλη ἀπόλαυση τήν «Τσιφούτισσα»: τήν ἄκουσα μιά φορά στό Καζάν (ὅταν τραγουδοῦσε ο Ζακρζέβσκι), ἴσως ἐδῶ καί 13 χρόνια, μερικά της μοτίβα ὅμως τα θυμᾶμαι. Ἡ μουσική καί τό τραγούδι ἦταν καλά. Πῆγα ἐπίσης στά θέατρα (γερμανικά) ἀρκετές φορές καί μερικές φορές καταλάβαινα, τουλάχιστον γενικά. Πηγαίνετε στό θέατρο τῆς Μόσχας;

Ἡ Ἀνιούτα ἔγραψε πρίν ἀπό λίγο καιρό ὅτι τήν καθυστερεῖ ἡ δουλιά γιά λίγο ἀκόμη χρόνο.

Δέν σκέπτεσαι, ἀγαπητή μου, νά ὑποβάλεις αἴτηση γιά νά ἐπιτρέψουν στήν Νάντια νά ἔρθει νά σέ δεῖ ἔστω καί γιά μερικές ἡμέρες; Αὐτή σίγουρα θά τό ἤθελε πολύ αὐτό, ὅμως συνήθως οἱ πρωτεύουσες ἐξαιροῦνται — καί ἐπιτρέπονται οἱ πρωτεύουσες μόνο ὕστερα ἀπό τήν Οὐφά [208], ὅπως γράφει.

Παρακαλῶ τήν Μανιάσα νά μοῦ γράψει δυό λόγια, πότε θά μέ γράψει συνδρομητή στά περιοδικά, γιά νά ξέρω τί μπορῶ ἤδη νά ζητῶ στό ταχυδρομεῖο.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

123

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

20/II. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ἔχω πολύ καιρό νά πάρω γράμμα σου. Μόνο ἀπό τήν Μανιάσα εἶχα αὐτές τίς μέρες μιά είδησούλα ἀπό τίς 6 τοῦ μήνα, γιά τήν ὁποία τήν εὐχαριστῶ πολύ. Πῶς εἶστε; Μήπως κρυώνετε ὑπερβολικά; Εἶσαι γερή;

Ἐδῶ πάλι ἔχουμε κρύο καί ἔπεσε τόσο πολύ χιόνι, πού, ὅπως λένε, 13 χρόνια δέν θυμοῦνται κάτι τέτιο. Ὑπῆρχαν περιπτώσεις καθυστέρησης ἁμαξοστοιχιῶν ἐξαιτίας τῶν χιονοστιβάδων. Ἀλλά αὐτό, προφανῶς, εἶναι οἱ τελευταῖες μάταιες προσπάθειες τοῦ χειμώνα. Ἐγώ ἤδη συνήθισα καί προσαρμόστηκα στόν ἐδῶ χειμώνα, ὡστόσο ὅμως τόν ἐρχόμενο χειμώνα, ἄν ὑποχρεωθῶ νά τόν περάσω σ' αὐτά τά μέρη, θά παραγγείλω παλτό μέ βάτα. Χωρίς αὐτό ἤ πρέπει νά φορᾶς μάλλινη φανέλα, ἤ νά φορᾶς δυό ζευγάρια (ὅπως κάνω ἐγώ) ἐσώρουχα. Στήν ἀρχή δέν ἦταν καί τόσο βολικά, τώρα ὅμως ἀπό καιρό πιά συνήθισα. Μά καί τό κρύο βέβαια, ἐδῶ δέν εἶναι τό ρωσικό. 10° — αὐτό πιά εἶναι «φοβερά πολύ».

Αὐτές τίς ἡμέρες τελείωσε ἐδῶ τό καρναβάλι. Πρώτη φορά εἶδα τήν τελευταία ἡμέρα τοῦ καρναβαλιοῦ στό ἐξωτερικό — πομπή μεταμφιεσμένων στό δρόμο, γενικό ξεφάντωμα, σύννεφα κονφετί (μικρά κομμάτια ἔγχρωμου χαρτιοῦ), πού τά ρίχνουν στό πρόσωπο, χαρταετοί κτλ. κτλ. Ἐδῶ ξέρουν νά διασκεδάζουν δημόσια στούς δρόμους!

Ἐγώ εἶμαι τελείως καλά, αὐτό θά ὀφείλεται στό ὅτι σχετικά τρέχω πολύ καί κάθομαι λίγο. Γενικά ζῶ ὅπως πρίν.

Σύντομα τελειώνει ή προθεσμία τῆς Νάντιας (στίς 24. III. σύμφωνα μέ τό ἐδῶ ἡμερολόγιο, καί στίς 11. III σύμφωνα μέ τό δικό σας). Αὐτές τίς μέρες θά στείλω αἴτηση νά τῆς χορηγήσουν διαβατήριο. Νά τί θά παρακαλοῦσα τήν Μανιάσα νά μοῦ στείλει μ' αὐτήν: τό κουτάκι μέ τίς πέννες «μου». Φαντάσου: Ἐδῶ δέν βρῆκα πουθενά. Κουτός κόσμος αὐτοί οἱ τσέχοι καί οἱ γερμανοί. Δέν ὑπάρχουν ἀγγλικές πέννες, μόνο «δικά τους» ἐμπορεύματα, τρομερά ἐλεεινά.

Τί γράφει ὁ Μίτια; Πότε τελειώνει τίς ἐξετάσεις;

Πῶς σκέπτεται ὁ Μάρκ νά περάσει αὐτό τό καλοκαίρι;

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου καί ἐπιθυμῶ νά εἶσαι τελείως καλά. Χαιρετισμούς σέ ὅλους.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Πηγαίνετε στό θέατρο; Τί εἶναι αὐτό τό νέο θεατρικό ἔργο τοῦ Τσέχοφ «Οἱ τρεῖς ἀδελφές»; Μήπως τό εἴδατε καί πῶς τό βρήκατε; Διάβασα κριτική στίς ἐφημερίδες. Ὑπέροχα παίζουν στό «Λαϊκό Θέατρο Τέχνης»· ὥς τώρα μέ εὐχαρίστηση θυμᾶμαι τήν ἐπίσκεψή μου πέρυσι μαζί μέ τόν καημένο τόν Κολούμπ. Εἶναι ἄραγε καλά; Ὅλο καί ἑτοιμάζομαι νά τοῦ γράψω, οἱ δουλιές ὅμως μέ ἐμποδίζουν.

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

124

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.

Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

27/II. 01.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς Μανιάσα τῆς 2. II. 01 καί τό περιοδικό «Προμίσλεννι Μίρ» [209]. Merci γι' αὐτό.

Τά ἄρθρα πού ἐπέστρεψε τό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» [210], μάλλον δέν ἀξίζει νά τά στείλεις τώρα, καλύτερα εἶναι νά τά δόσεις ἁπλῶς στήν Νάντια.

Μέ ποιό τρόπο νά γράψω στόν Α. Β. στό Νικόλσκ; Τοῦ ἔγραψα μιά φορά στό Χαρμπίν, δέν ἔχω ὅμως ἰδέα, ἄν ἔφτασε τό γράμμα. Γνωρίστε μου τήν ἀκριβή διεύθυνσή του (καί σ' αὐτόν, ἄν τύχει καί τοῦ γράψετε, τή δική μου), θά ἤθελα νά ξέρω ἔστω καί πότε-πότε κάτι γι' αὐτόν.

Ἡ Ἄνια, φαίνεται, ἀνάβαλε γιά λίγο τό ταξίδι της. Σίγουρα θά σᾶς ἔγραψε ἡ ἴδια.

Συγχώρεσέ με γιά τή συντομία τοῦ γράμματος. Τώρα βιάζομαι πολύ. Αὐτές τίς μέρες θά σοῦ γράψω περισσότερα.

Πολλούς χαιρετισμούς σέ ὅλους.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

125

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/III. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σοῦ κάνω γνωστή τή νέα μου διεύθυνση. Μετακόμισα μαζί μέ τόν σπιτονοικοκύρη μου:

Herrn Franz Modrácêk, *Vrŝovice bei Prag*, N ° 384. Oesterreich *.

Τώρα πηγαίνω στή Βιέννη [211]. Ἀποδείχτηκε ὅτι ἐδῶ δέν λειτουργεῖ Ρωσικό προξενεῖο (!), μοῦ εἶναι ὅμως ἀπαραίτητο νά ἐπιβεβαιώσουν τήν ὑπογραφή στήν αἴτηση γιά τήν ἔκδοση διαβατηρίου τῆς Νάντιας. Ἐλπίζω ὅτι θά μπορέσω ἀπό τή Βιέννη νά σοῦ γράψω ἀκόμη κάτι.

Λυπᾶμαι πού δέν ἀσχολήθηκα μέ τήν τσέχικη γλώσσα. Περίεργο, πλησιάζει πολύ στήν πολωνική, περιέχει πλῆθος ἀπό παλιές ρωσικές λέξεις. Πρίν ἀπό λίγο ἔφυγα καί μόλις ἐπέστρεψα στήν Πράγα χτυπάει ἰδιαίτερα στά μάτια ὁ «σλαβικός» της χαρακτήρας, τά ἐπώνυμα σέ «τσίκ», «τσέκ» κ. ἄ., λεξοῦλες ὅπως «λζιά», «λεκάρ-

* Ὁ Φ. Μοντράτσεκ, στή διεύθυνση τοῦ ὁποίου γινόταν ἡ ἀλληλογραφία μέ τή Ρωσία, μετακόμισε σέ ἄλλο διαμέρισμα. *Ἡ Σύντ.*

νια», κτλ. κτλ. Ὁ καιρός τώρα εἶναι ζεστός, ἀνοιξιάτικος, σίγουρα δέν θά περάσω ἄσχημα στή Βιέννη.

Εἶστε ὅλοι σας καλά; Πῶς πᾶνε οἱ δουλιές τοῦ Μίτια; Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Πράγα στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

126

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στή Μόσχα. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Russland. Moskau

4/ΙΙΙ. 01. Βιέννη.

Ἦρθα ἐδῶ, ἀγαπημένη μου μητερούλα, γιά νά βγάλω «χαρτί» γιά τήν Νάντια. Στήν Πράγα δέν ὑπάρχει Ρωσικό προξενεῖο, ἡ αἴτησή μου ὅμως γιά τήν ἔκδοση διαβατηρίου τῆς Νάντιας πρέπει ὑποχρεωτικά νά ἐπικυρωθεῖ. Ἡ Βιέννη εἶναι τεράστια, μέ ζωηρή κίνηση καί ὄμορφη πόλη. Ὕστερα ἀπό τήν «ἐπαρχία» πού ζῶ, εἶναι εὐχάριστο νά ρίχνεις μιά ματιά καί στήν πρωτεύουσα. Ἐδῶ ὑπάρχουν πολλά γιά νά δεῖς, ἔτσι πού σέ περίπτωση ταξιδιοῦ (ἄν κανένας σας ἔρθει) ἀξίζει νά σταματήσει. Γιά τό σκοπό αὐτό ἔστειλα στήν Νάντια ἕνα μικρό Führer durch Wien *. Ἐλπίζω ὅτι ἡ Νάντια τώρα σύντομα θά συναντηθεῖ μέ σᾶς, τώρα δέν θά πρέπει νά τήν καθυστερήσουν μέ τό διαβατήριο. Παρακαλῶ τήν Μανιάσα, ἄν τύχει καί βρεθεῖ στό κέντρο τῆς πόλης, νά ἀγοράσει Hendschel' s Telegraph ** (2 μάρκα) γιά τή Νάντια, (δέν ἀξίζει νά σταλεῖ ἀπό ἐδῶ τέτιο βιβλίο).

Ἤμουν, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, στό Museum de bildenden Künste ***, πῆγα ἀκόμη στό θέατρο καί παρακολούθησα ὀπερέτα τῆς Βιέννης! Δέν μοῦ ἄρεσε πολύ. Ἤμουν ἀκόμη σέ μιά συγκέντρω-

* — Ὁδηγός γιά τή Βιέννη. *Ἡ Σύντ.*
** — Ὁδηγός τοῦ Γκέντσελ γιά τούς σιδηροδρόμους. *Ἡ Σύντ.*
*** — Μουσεῖο εἰκαστικῶν τεχνῶν. *Ἡ Σύντ.*

ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ, Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

1896

ση, ὅπου γινόταν ἕνα ἀπό τά μαθήματα τοῦ Volksuniversitätskurse *. Πῆγα κατά λάθος καί ἀμέσως ἔφυγα.

Στέλνω σέ ὅλους τούς δικούς μας χαιρετισμούς καί σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἴσως τό γράμμα τῆς Ἀνιούτα, — μπορεῖ καί τό δικό σου ἤ τῆς Μανιάσα — νά μέ περιμένουν στό σπίτι.

Γιά κάθε ἐνδεχόμενο ἐπαναλαμβάνω τή νέα μου διεύθυνση: Herrn Franz Modrácêk. Vrŝovice bei Prag. Oesterreich.

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

127

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19. V. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτή τή στιγμή πῆρα τό γράμμα σου μέ συνημμένη ἐπιστολή τοῦ Μάρκ καί τήν ἴδια ὥρα τά ἔστειλα στήν Ἀνιούτα πού ἔφυγε ἤδη γιά τό Βερολίνο. Ἤθελε νά μελετήσει στίς ἐκεῖ βιβλιοθῆκες. Ἐλπίζω ὅτι θά εἶναι γι' αὐτήν πολύ βολικότερο στό Βερολίνο παρά ἐδῶ, γιατί στήν Πράγα ** οἱ βιβλιοθῆκες δέν σοῦ προξενοῦν καλή ἐντύπωση.

Εἶναι πολύ λυπηρό πού δέν τά κατάφερες νά τακτοποιηθεῖς ἄνετα στό διαμέρισμα καί τό ἐξοχικό σπίτι ἀποδείχτηκε ἀπό τά χειρότερα. Καί τό καλοκαίρι, ὅπως φαίνεται, δέν ὑπόσχεται νά εἶναι καλό γιά τούς παραθεριστές, ἄν τουλάχιστον κρίνει κανένας ἀπό τήν ἀρχή του καί τόν ἐδῶ καιρό: συννεφιά, βροχές. Αὐτό γιά μᾶς εἶναι καλό, γιατί ἐμεῖς τό καλοκαίρι παραμένουμε στήν πόλη, ἀλλά γιά σένα εἶναι ἄσχημα. Ἴσως ὁ Μίτια πετύχει ἀκόμη νά βρεῖ τίποτε καλύτερο; Ἐλπίζω πολύ ἐπίσης ὅτι ὁ Μάρκ καί ἡ Μανιάσα θά τά καταφέρουν νά εἶναι γρήγορα κοντά σου [212]. Κρίνοντας ἀπό τό γράμμα τοῦ Μάρκ, κάπως προσαρμόστηκε ἤδη στίς νέες συνθῆκες καί μπόρεσε νά ρυθμίσει τό πέρασμα τοῦ καιροῦ ἔτσι, πού νά μήν αἰσθάνεται πλήξη καί νά μή βλάπτει πολύ τήν ὑγεία του. Γράφω σ'

* — Λαϊκοῦ Πανεπιστημίου. *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ Πράγα ἀναφέρεται γιά συνωμοτικούς λόγους, πρόκειται γιά τό Μόναχο. *Ἡ Σύντ.*

αὐτόν καί στήν Μανιάσα καί σέ παρακαλῶ νά τούς στείλεις αὐτά τά γράμματα.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι μέ ὅλη μου τήν καρδιά σφρίγος καί ὑγεία καί ἰδιαίτερα νά εἶσαι τό γρηγορότερο μαζί μέ τήν Μανιάσα καί τόν Μάρκ.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Χαιρετισμούς στόν Μίτια. Αὐτός πρέπει νά εἶναι πολύ ἀπασχολημένος;

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

128

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [213]

19. V. 01.

Ἀποφάσισα, ἀγαπητή Μανιάσα, νά σοῦ γράψω λίγες λέξεις γιατί μπορεῖ νά νομίσεις ὅτι ἔγινα τελείως γουρούνι. Πραγματικά, εἶναι καταπληκτικό πού ξεχνῶ ἐδῶ τίς ὑποχρεώσεις μου! Εἶναι ἀλήθεια, τώρα πού ἦρθε ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β., τακτοποιηθήκαμε πολύ καλύτερα, μέ δικό μας διαμέρισμα καί ἄρχισα νά ἀσχολοῦμαι κανονικότερα, ὅμως παρόλα αὐτά ὑπάρχουν ἀκόμη ἀνακατωσοῦρες περισσότερο ἀπ' ὅ,τι πρέπει.

Πῶς εἶσαι; Ἐλπίζω νά ἔβαλες πιά καλύτερη τάξη στή ζωή σου, πράγμα πού εἶναι τόσο σοβαρό στή μοναξιά. Αὐτή τή στιγμή ἔγραψα στόν Μάρκ γράμμα καί μέ ἐξαιρετικές λεπτομέρειες τοῦ περιέγραψα, πῶς νά ὀργανώσει καλύτερα «τό πρόγραμμα τῆς ζωῆς» του: στόν τομέα τῆς πνευματικῆς ἐργασίας ἰδιαίτερα συνιστοῦσα τίς μεταφράσεις καί μάλιστα τίς *ἀντίστροφες:* δηλ. στήν ἀρχή ἀπό τήν ξένη γλώσσα στή ρωσική γραπτά καί ὕστερα ἀπό τή ρωσική πάλι στήν ξένη. Σχημάτισα τή γνώμη ἀπό τήν πείρα μου ὅτι αὐτός εἶναι ὁ πιό ὀρθολογικός τρόπος μελέτης τῆς γλώσσας. Καί στόν τομέα τῆς σωματικῆς ἀγωγῆς συνιστοῦσα ἐπίμονα καί ἐπαναλαμβάνω τό ἴδιο σέ σένα, καθημερινή γυμναστική καί ἐντριβή τοῦ σώματος. Στήν ἀπομόνωση αὐτό εἶναι ἀπαραίτητο.

᾿Από ἕνα γράμμα σου, πού μοῦ ἔστειλε ἐδῶ ἡ μητέρα, εἶδα ὅτι μπόρεσες κιόλας νά ρυθμίσεις μερικές ἀσχολίες. ᾿Ελπίζω ὅτι χάρη σ' αὐτό θά ξεχνᾶς, ἔστω πότε-πότε, γιά τήν κατάσταση καί ὁ χρόνος (πού συνήθως στή φυλακή περνάει γρήγορα, ὅταν δέν ὑπάρχουν ἰδιαίτερα δυσμενεῖς συνθῆκες) θά κυλάει ἀκόμη πιό ἀνεπαίσθητα. Σέ συμβουλεύω ἐπίσης νά κατανέμεις σωστά τίς ἀσχολίες μέ τά βιβλία πού ὑπάρχουν, ἔτσι πού νά τίς ποικίλεις: ἐγώ θυμᾶμαι πολύ καλά ὅτι ἡ ἐναλλαγή τῆς ἀνάγνωσης ἤ τῆς ἐργασίας — ἀπό τή μετάφραση στήν ἀνάγνωση, ἀπό τό γράμμα στή γυμναστική, ἀπό τό σοβαρό διάβασμα στή λογοτεχνία — βοηθοῦν πάρα πολύ. Κάποτε ἡ χειροτέρευση τῆς διάθεσης, πού εἶναι ἀρκετά εὐμετάβλητη στή φυλακή, ἐξαρτᾶται μόνο ἀπό τήν κόπωση λόγω τῶν ὁμοιόμορφων ἐντυπώσεων ἤ τῆς μονότονης ἐργασίας καί εἶναι ἀρκετό νά τήν ἐναλλάσσεις, ὥστε νά μπεῖς στόν κανονικό ρυθμό καί νά συγκρατεῖς τά νεῦρα. Θυμᾶμαι, ὕστερα ἀπό τό μεσημεριανό φαγητό, τό βραδάκι γιά ἀνάπαυση καταπιανόμουν regelmässig * μέ τή λογοτεχνία καί πουθενά δέν τήν ἀπόλαυσα τόσο, ὅσο στή φυλακή. Καί τό βασικό, μήν ξεχνᾶς τήν καθημερινή, ὑποχρεωτική γυμναστική, ὑποχρέωνε τόν ἑαυτό σου νά κάνει μερικές δεκάδες (χωρίς ὑποχώρηση!) διάφορες κινήσεις! Αὐτό εἶναι πολύ σοβαρό. Καί τώρα, γιά τήν ὥρα, χαίρετε. Σέ φιλῶ θερμά καί εὔχομαι σφρίγος καί ὑγεία.

Δικός σου *Βλαντ. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

129

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/VI. 01.

᾿Αγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 10 τοῦ Μάη καί τίς ἐφημερίδες ἀπό τόν Μίτια. Γιά τό γράμμα καί τίς ἐφημερίδες εὐχαριστῶ πολύ. Θά παρακαλοῦσα πολύ τόν Μίτια νά

* — τακτικά. *Ἡ Σύντ.*

μοῦ στέλνει καί στό ἑξῆς διάφορα ἐνδιαφέροντα φύλλα ρωσικῶν ἐφημερίδων πού τοῦ πέφτουν στά χέρια, ἐδῶ δέν ὑπάρχει βιβλιοθήκη καί ἐκτός ἀπό τή «Ρούσκιγε Βέντομοστι» σχεδόν δέν βλέπεις τίποτε...

Ἡ Ἀνιούτα εἶναι στό Βερολίνο καί ἤδη μοῦ ἔγραψε ὅτι πῆρε τή συγγραφική ἀμοιβή πού τῆς στάλθηκε καί ὅτι τώρα παίρνει τά γράμματά σου γενικά πιό γρήγορα ἀπό προηγούμενα.

Χαίρομαι πολύ πού σοῦ ἀρέσει τό ἐξοχικό σπίτι καί μπορεῖς νά εἶσαι στό ὕπαιθρο πολύ καιρό. Γιατί, σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τῆς Ἀνιούτας, φανταζόμουν τό καινούργιο σας ἐξοχικό σπίτι πάρα πολύ ἄσχημο καί κρύο. Πῶς θά εἶναι μέσα στό βροχερό καιρό;

Εἶναι λυπηρό πού δέν ἄλλαξε καθόλου ἡ κατάσταση τοῦ Μάρκ καί τῆς Μανιάσα. Τούς ἔγραψα ἀκριβῶς πρίν ἀναχωρήσει ἡ Ἀνιούτα γράμμα μέ διάφορες φλυαρίες πῶς νά περνοῦν τήν ὥρα τους στή φυλακή. Δέν ξέρω, τά πῆραν ἄραγε αὐτά τά γράμματα καί ἔφτασαν ἄραγε σ' αὐτούς;

Ἐμεῖς ἐδῶ τακτοποιηθήκαμε πολύ καλά μέ τό διαμέρισμά μας. Τά ἐνοίκια ἐδῶ εἶναι χαμηλότερα, παρά σέ παρόμοιες μεγάλες (συγκριτικά) πόλεις τῆς Ρωσίας. Ἀγοράσαμε τό νοικοκυριό μας ἀπό μεταχειρισμένα εἴδη φτηνά, ἡ Ἐλ. Βασ. καί ἡ Νάντια τά βγάζουν πέρα μέ τό νοικοκυριό μόνες τους χωρίς ἰδιαίτερο κόπο — ἐδῶ τό νοικοκυριό εἶναι πάρα πολύ ἁπλό. Ἡ τοποθεσία ἐπίσης εἶναι πολύ καλή: ἄκρη τῆς πόλης, ὑπάρχει κοντά νερό καί κῆπος μέ πολύ πράσινο. Ἡ συγκοινωνία μέ τό κέντρο, χάρη στόν ἠλεκτρικό σιδηρόδρομο, εἶναι ἄριστη.

Πῆρα ἀπό τήν ἐκδότριά μου αὐτές τίς μέρες 250 ρούβλια, ἔτσι πού τώρα καί ἀπό οἰκονομική πλευρά δέν εἴμαστε ἄσχημα. Γενικά τακτοποιήθηκα ἐδῶ ἀπό ὅλες τίς ἀπόψεις ἄνετα καί τό μόνο πού ἐπιθυμῶ εἶναι νά ἀφήσουν τούς δικούς μας ὅσο μπορεῖ γρηγορότερα, ὥστε νά μήν ὑποχρεωθεῖς νά ζεῖς σχεδόν ὁλομόναχη.

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια εἶναι καλά καί στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς σέ σένα καί στούς δικούς μας. Αὐτές τίς μέρες ἡ Νάντια ἑτοιμάζεται νά σοῦ γράψει.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι νά εἶσαι τελείως καλά.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

130

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/VII. 01.

'Αγαπημένη μου μητερούλα, ἀπό καιρό δέν ξέρω γιατί δέν ἔχω κανένα νέο σου. Εἶσαι ἄραγε καλά; Πρίν ἀπό λίγο καιρό πῆρα ἀπό τήν Ἄνια τό γράμμα τοῦ Μάρκ, πού ἔστειλες ἐσύ μέ ὑστερόγραφο γιά μένα. Χάρηκα πολύ γιά τά νέα του (ἀπάντηση στό γράμμα μου ἀπό τήν Μανιάσα ἀκόμη δέν εἶχα), ὅμως εἶναι λυπηρό νά διαβάζεις ὅτι ἡ τακτοποίησή τους στά κελιά εἶναι ἄσχημη. Καί ὁ καιρός πού ἔτυχε νά φυλακιστοῦν ἦταν ἀκριβῶς ἄσχημος — καλοκαιρινός. Πάντως ἐδῶ τό καλοκαίρι δέν εἶναι ζεστό· ἔχουμε ἄφθονες βροχές. Πῶς εἶναι ἐκεῖ σέ σᾶς;

Ἔλαβα ἀπό τόν Μίτια τά χρήματα πού ἔστειλες καί εἴσπραξε ἴσως ἀπό πούλημα τοῦ ὅπλου μου (75 ρ.). Merci γι' αὐτά. Πῆρε ἄραγε τό γράμμα τῆς Νάντιας, πού τόν παρακαλεῖ νά μοῦ στείλει τρία ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου μου γιά τόν καπιταλισμό;

Ἔχετε μήπως γνωστούς στό Ποντόλσκ; Συναντιέστε μήπως μέ τόν κύριο, πού πέρυσι κάναμε βαρκάδα;[214] Στή Μόσχα πηγαίνεις πιθανόν, κάθε ἑβδομάδα καί μάλιστα ὄχι ἀπό μιά φορά; Ἦρθε μήπως σέ σᾶς, περνώντας, κανένας ἀπό τούς φίλους τῆς Σιβηρίας;[215]

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου, καί ἐπιθυμῶ νά εἶσαι γερή. Πολλούς χαιρετισμούς ἀπ' ὅλους στόν Μίτια, στόν Μάρκ καί στήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

131

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/VII. 01.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες πῆρα τό γράμμα σου, πού τό ἔστειλε ἡ 'Ανιούτα. Χάρηκα ἐξαιρετικά πού ἔμαθα ὅτι ὑπάρχει ἐλπίδα γιά γρήγορη ἀπελευθέρωση τῶν δικῶν μας. Ἴσως πραγματικά πειστοῦν ὅτι καμιά «ὑπόθεση» δέν θά προκύψει, μά κι'

ἄν ἀκόμη προκύψει «ὑπόθεση», ὡστόσο πρέπει νά τούς ἀφήσουν γρήγορα, γιατί τώρα ἀκόμη καί σέ ἀσύγκριτα πιό σοβαρές ὑποθέσεις ἀπελευθερώνουν πάρα πολύ νωρίτερα «μέχρι νά τελειώσει ἡ ὑπόθεση». Καλά, τουλάχιστο, πού ἡ Μανιάσα νιώθει τόν ἑαυτό της ἀκμαῖο, ὅπως φαίνεται ἀπό τό γράμμα της, πού μοῦ τό ἔστειλε ἡ Ἀνιούτα.

Αὐτές τίς μέρες ἡ Ἀνιούτα ἔγραψε ὅτι σκοπεύει νά πάει στήν ἐξοχή: αὐτό δέν θά ἦταν ἄσχημο, ἄν καί, πρέπει νά ποῦμε, οἱ πόλεις στό ἐξωτερικό προετοιμάζονται καλύτερα τό καλοκαίρι, δηλ. συχνότερα καταβρέχουν τούς δρόμους κτλ., ἔτσι πού ἐδῶ εὐκολότερα περνᾶς τό καλοκαίρι στήν πόλη, παρά στή Ρωσία. Ἐμεῖς, λογουχάρη, ἔχουμε τή δυνατότητα καί νά κολυμπᾶμε κάθε μέρα σέ πολύ καλό μπάνιο μέ σχετικά ὄχι ἀκριβή τιμή καί ἔχεις ποῦ νά κάνεις περίπατο, ἀλλά καί νά πεταχτεῖς ἐδῶ κοντά ἔξω ἀπό τήν πόλη. Ἐδῶ ἡ τροχαία κίνηση εἶναι ἀσύγκριτα μικρότερη, παρά σέ παρόμοια μεγάλη ρωσική πόλη, κι' αὐτό γιατί οἱ ἠλεκτρικοί τροχιόδρομοι καί τά ποδήλατα ἐκτοπίζουν τελείως σέ δεύτερη μοίρα τούς ἀμαξάδες. Καί ἡ ἐμπορική κίνηση στό προάστιο πού ζοῦμε εἶναι ἐντελῶς μηδαμινή. Γι' αὐτό εἴμαστε εὐχαριστημένοι ἀπό τόν τόπο διαμονῆς μας καί δέν ἑτοιμαζόμαστε νά πᾶμε στό χωριό ἤ σέ ἐξοχικό σπίτι.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί ἐπιθυμῶ νά εἶσαι γερή. Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μίτια καί ἰδιαίτερα στόν Μάρκ καί στήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

132

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

3/VIII. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 13 τοῦ Ἰούνη. Μεγάλο merci γι' αὐτό. Εἶναι πολύ περίεργο τό νά μήν ἐπιτρέπουν συνάντηση ἀκόμη καί στόν Μίτια. Ἕνα εἶναι παρήγορο, ὅτι ἡ ὑπόθεση πλησιάζει στό τέλος καί ὅτι γρήγορα θά ἀφήνουν καί θά διώχνουν. Ἴσως κατορθώσει νά τακτοποιηθεῖ καί ὄχι μακριά ἀπό

τή Μόσχα — μιλῶ γιά τήν Μανιάσα, μιά πού ὁ Μάρκ, ὅπως γράφεις, ἀποφάσισε νά πάει στόν ἀδελφό του[216]. Ἐφόσον ἡ ὑπόθεση τοῦ Μάρκ θά τελειώσει ὁπωσδήποτε χωρίς συνέπειες, τότε μπορεῖ ἴσως νά ὑπάρχει ἀκόμη ἐλπίδα νά τελειώσει τή σχολή,[217] — ἄν ὄχι κανονικά, τουλάχιστο μέ χάσιμο τῆς χρονιᾶς· μπορεῖ ἀκόμη νά τοῦ ἐπιτρέψουν ειδικά, ἐπειδή τέλειωσε τή σχολή μαθηματικῶν.

Πότε φεύγει ὁ Μίτια καί γιά πολύ μήπως; Πότε θά τελειώσει μέ ὅλες τίς ἐξετάσεις του; Καί ποιά τά σχέδιά του στό μέλλον; Ἐπιδιώκει μήπως, ὅπως καί πρίν, νά γίνει ὑγειονομικός γιατρός;

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Εἴχαμε σκεφτεῖ νά κάνουμε ἕναν μικρό περίπατο μέ τήν Νάντια, ἀλλά ὁ καιρός εἶναι κάπως πολύ ἀσταθής. Τώρα ἔχουμε ξανά βροχερές μέρες. Αὐτό τό καλοκαίρι εἶναι ἀκριβῶς τέτιο, πού εἶναι καλύτερα νά τό περάσει κανείς στήν πόλη, παρά στό χωριό.

Ἀπό τήν Ἀνιούτα περιμένω αὐτές τίς μέρες γράμμα ἀπό τό νέο τόπο διαμονῆς της.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι νά εἶσαι γερή. Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μίτια, στόν Μάρκ καί στήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

133

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/IX. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες ἔλαβα τό γράμμα σου πρός τήν Νάντια μέ ἐσώκλειστο γράμμα τῆς Μανιάσα. Λυπήθηκα τρομερά πού ἔμαθα ὅτι ἡ ὑπόθεση τῶν δικῶν μας εἶναι τόσο θλιβερή. Καλή μου, δέν ξέρω πιά, τί νά συμβουλέψω ἐδῶ. Παρακαλῶ, μήν ἀνησυχεῖς πάρα πολύ, πιθανόν οἱ στρεψοδικίες τῆς εισαγγελίας πρός τούς δικούς μας ἀποτελοῦν τίς τελευταῖες ἀπόπειρες νά μεγαλοποιήσουν τήν «ὑπόθεση» ἀπό τό τίποτε· καί μετά τήν ἀποτυχία αὐτῶν τῶν ἀποπειρῶν πρέπει νά τούς ἀφήσουν. Ἴσως δέν θά ἦταν ἀνώφελο νά πήγαινες ἡ ἴδια στήν Πετρούπολη, ἄν φυσικά ἡ

υγεία σου τό έπιτρέπει, καί νά παραπονεθεῖς ἐκεῖ γι' αὐτό τό πρωτοφανές γεγονός, ὅπως εἶναι ἡ μή διενέργεια ἀνάκρισης στή διάρκεια ἕξι μηνῶν. Αὐτό καθαυτό ἀποτελεῖ ἀκριβῶς ἕνα ξεκάθαρο καί φανερά παράνομο γεγονός, πού συγκεκριμένα γι' αὐτό εἶναι πιό κατάλληλο νά ὑποβάλεις διαμαρτυρία. Γενικά ἡ Πετρούπολη πάντως θά ρώτησε ἴσως τή Μόσχα καί θά προέτρεψε νά πετάξει ἀπό πάνω της τήν ἐπαρχιακή ξετσιπωσιά της (ὅπως ἔγινε καί τότε πού ἦταν φυλακή ὁ Μίτια). Αὐτές εἶναι οἱ σκέψεις γιά τό ταξίδι στήν Πετρούπολη. Ὅμως ὑπάρχουν βέβαια καί σκέψεις κατά τοῦ ταξιδιοῦ, πού τά ἀποτελέσματά του εἶναι ἀμφίβολα, ἐνῶ θά προξενήσει ὄχι λίγες ἀνησυχίες. Ἐσύ ἐπιτόπου θά δεῖς καλύτερα, ἄν ἀξίζει νά ἐπιχειρήσεις κάτι παρόμοιο καί σίγουρα θά συμβουλεύτηκες γνωστούς ἤδη γι' αὐτό. Νά, γιά τήν ἄρνηση συνάντησης τῆς Μανιάσα μέ τόν Μίτια [218], θά ἔπρεπε ἐπίσης νά διαμαρτυρόσουν, γιατί αὐτό στήν πραγματικότητα εἶναι κάτι τό πρωτοφανές.

Ὅσοναφορᾶ τήν Ἀνιούτα ἐγώ βέβαια δέν θά τῆς γράψω γιά ὅ,τι μέ πληροφόρησες, γιά νά μήν τήν ἀνησυχήσω ὑπερβολικά. Ἐλπίζω γρήγορα (ἴσως ὕστερα ἀπό μερικές ἑβδομάδες) νά τήν συναντήσω καί θά ἐπιδιώξω νά τήν καθησυχάσω ἔστω καί λίγο.

Σέ παρακαλῶ, γράψε μου, ἀγαπητή μου, ὅταν ἔχεις ἐλεύθερο χρόνο, πῶς αἰσθάνεσαι, εἶσαι τελείως καλά, πῶς σκέπτεσαι νά τακτοποιηθεῖς τό φθινόπωρο. Θά μεταφερθεῖς στή Μόσχα ἤ θά παραμείνεις προσωρινά στό Ποντόλσκ; Πότε θά φύγει ἡ Μ. Β.; [219] Καί ὅταν θά δεῖς τή Μανιάσα καί τόν Μάρκ, δόσε τους ἀπό ὅλους μας πολλούς χαιρετισμούς. Τό καλοκαίρι τώρα τελείωσε — τό καλοκαίρι εἶναι ὁ πιό ἀπαίσιος καιρός γι' αὐτούς πού εἶναι φυλακισμένοι — καί, ὕστερα ἀπό τήν ἀνάκριση, αὐτοί πιστεύω ὅτι θά καταλάβουν λίγο πιό ξεκάθαρα ὅτι ἡ ὑπόθεσή τους δέν εἶναι καί τόσο σοβαρή.

Σέ ἀγκαλιάζω πολύ, πάρα πολύ θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι νά εἶσαι εὔθυμη καί γερή. Θυμᾶσαι, ὅταν κρατοῦσαν ἐμένα, φανταζόσουν τήν ὑπόθεση ἐπίσης πάρα πολύ σοβαρή καί ἐπικίνδυνη ἀπό ὅ,τι φάνηκε καί πραγματικά σχετικά μέ τήν Μανιάσα καί τόν Μάρκ δέν μπορεῖ νά γίνει καμιά σύγκριση μέ τή δική μου ὑπόθεση! Γιατί τούς κρατοῦν τόσο, αὐτό ἐξαρτᾶται ἐνμέρει ἴσως ἀπό τό ὅτι οἱ συλληφθέντες εἶναι πολ-

λοί καί δέν μποροῦν ἀκόμη νά ξεκαθαρίσουν καλά τό ζήτημα, βέβαια στήν Πετρούπολη τέτια ἀνοησία θά ἦταν ἀδύνατη.

Σέ φιλῶ ἀκόμη μιά φορά. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ζοῦμε ὅπως πρίν· Ἡ Ἐλ. Βασ. εἶναι λίγο ἀδιάθετη, ἐδῶ πάλι κυκλοφορεῖ γρίππη. Ἡ Νάντια φαίνεται ἐξοικειώθηκε μέ τόν τόπο καί συνήθισε στόν τρόπο ζωῆς.

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

134

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

21. IX. 01.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 22 τοῦ Αὐγούστου. Merci γι' αὐτό, ὅπως καί γιά τά χρήματα (35 ρ.), τά ὁποῖα πήραμε ἐπιτέλους ὕστερα ἀπό μεγάλη καθυστέρηση, πού συνέβη τυχαῖα ἀπό λάθος ἑνός φίλου. Σχετικά μέ τά οἰκονομικά μας γενικά εἴμαστε καλά. Ἡ ἐκδότριά μου κάτι μοῦ ἔστειλε καί ἐλπίζω νά περάσουμε μέ αὐτά ἀκόμη ἀρκετό καιρό, πολύ περισσότερο πού ἡ ζωή ἐδῶ μέ δικό σου νοικοκυριό δέν εἶναι πολύ ἀκριβή. Δέν εἶναι ἀνάγκη νά μοῦ στείλεις, merci.

Τό γράμμα σου πρός τήν Νάντια τό πήραμε ἐπίσης πρίν λίγο καιρό καί σοῦ ἀπάντησα σ' αὐτό *. Τό πῆρες;

Πληροφορήθηκα ἀπό τήν Ἀνιούτα ὅτι ἡ ἀνάκριση γιά τήν ὑπόθεση τῶν δικῶν μας τελείωσε καί ἡ ὑπόθεση διαβιβάστηκε στόν εἰσαγγελέα. Αὐτό εἶναι καλό: τώρα σίγουρα καί οἱ δικοί μας θά εἶναι ἥσυχοι, ἀλλά καί λιγότερος χρόνος ἔμεινε νά καθήσουν στή φυλακή. Ἴσως νά ἱκανοποιήσουν καί τήν αἴτησή σου γιά νά τούς ἀφήσουν μέ ἐγγύηση. Μά εἶναι λοιπόν δυνατό νά ἐξακολουθοῦν νά τούς κρατοῦν ἀκόμη καί μετά τό τέλος τῆς ἀνάκρισης; Αὐτό εἶναι μάλλον ἀπίθανο.

Ὁσοναφορᾶ τούς γνωστούς μας στήν Πετρούπολη, αὐτή ἡ ὑπόθεση μ' αὐτούς εἶναι ἀρκετά ἄσχημη. Κανένας σχεδόν καί ἀπό

* Βλ. τό προηγούμενο γράμμα. *Ἡ Σύντ.*

τούς γνωστούς μας δέν ἔμεινε, ἐκτός ἀπ' αὐτόν, τόν παλιό τάχα φίλο *, πού τόν ξέρεις καί ἡ γυναίκα τοῦ ὁποίου ἦταν σέ σένα στή Μόσχα, ὅταν ἦταν καί ἡ Ἐλσ. Βασ. Ἀπ' αὐτόν ὅμως εἶναι μικρό τό ὄφελος. Ἡ Νάντια ἔχει μιά παλιά γνωστή της — τήν Ἀπολλινάρια Ἰβάνοβνα Κνιπόβιτς, Πετερμπούρσκαγια στορονά, Μπολσόι προσπέκτ, σπίτι ἀρ. 42, διαμ. 16 — ὅπως κι' ἀπ' αὐτήν δέν ξέρω πιά, ἄν μποροῦμε νά ἐλπίζουμε νά βροῦμε ὑποστήριξη. Ἐγώ, παρ' ὅλα αὐτά, σοῦ γράφω σέ περίπτωση πού θά πᾶς στήν Πετρούπολη καί θά θελήσεις νά περάσεις ἀπ' αὐτήν.

Ζοῦμε ὅπως πρίν. Ἐδῶ τώρα ὁ καιρός καλυτέρευσε ὕστερα ἀπό ἀρκετά μακρόχρονη κακοκαιρία καί ἀξιοποιοῦμε τό χρόνο γιά κάθε εἴδους περιπάτους στά ὄμορφα περίχωρα: μιά καί δέν καταφέραμε νά πᾶμε κάπου τό καλοκαίρι, πρέπει ἔστω καί ἔτσι νά ἐπωφεληθοῦμε! Ἡ Ἐλ. Βασ. ἀνάρωσε τώρα καί αἰσθάνεται καλύτερα. Στέλνει πολλούς χαιρετισμούς σέ σένα καί σέ ὅλους τούς δικούς μας, τό ἴδιο καί ἡ Νάντια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι γερή καί τό γρηγορότερο νά ἀφήσουν τούς δικούς μας. Γράψε, ὅταν τακτοποιηθεῖτε κάπως γιά τό χειμώνα. Δέν κάνει μήπως κρύο πιά στό ἐξοχικό;

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τόν Ι. Ν. Τσεμποταριόφ, στενό γνώριμο τῆς οἰκογένειας Οὐλιάνοφ. *Ἡ Σύντ.*

1902

135

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26/II. 02.

Σοῦ στέλνω, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα τῆς Νάντιας *. Τό δικό σου γράμμα καί τῆς Μάνιας τῆς 31. I. τά πῆρα. Εὐχαριστῶ τόν Μίτια πού ἀνάλαβε ὅλες τίς φροντίδες γιά τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων.

Γιά τό σχέδιο τοῦ Μάρκ μοῦ ἔγραψε καί ἡ 'Ανιούτα. Λοιπόν, νομίζω τώρα τό Χαρμπίν δέν εἶναι καί τόσο πολύ μακριά, καί σύντομα θά εἶναι ἀκόμη πιό κοντά: ὅταν τελειώσει ὥς αὐτό ἡ σιδηροδρομική γραμμή. Μάλιστα, ὄχι καί γιά πολύ καιρό, ἴσως ὑποχρεωθεῖ νά μείνει ἐκεῖ ὁ Μάρκ. Μά ἄν διαφορετικά δέν βρεῖ πουθενά δουλιά, τότε πραγματικά χωρίς δουλιά εἶναι πολύ ἄσχημα. Πολλούς χαιρετισμούς σ' αὐτόν ἀπό ὅλους μας καί τίς εὐχές μας νά ἐπιστρέψει τό γρηγορότερο ἀπό τίς μακρινές περιπλανήσεις.

'Η Ε. Β. εἶναι τώρα καλά. Σοῦ στέλνει πολλούς χαιρετισμούς, καθώς καί στήν Μανιάσα μέ τόν Μίτια καί στόν Μάρκ. 'Ετοιμάζεται νά γυρίσει γρήγορα στή Ρωσία: δέν ξέρω ἄν θά ἑτοιμαστεῖ, μιλάει ὅμως γι' αὐτό σοβαρά.

'Ακόμη μιά φορά εὐχαριστῶ τήν Μανιάσα γιά τά βιβλία: τά ἔλαβα ὅλα. Τόν 5ο τόμο τοῦ Γκόρκι ἤδη (τυχαῖα) τόν ἔχουμε. Ἄς δόσει ἀπό μένα πολλούς χαιρετισμούς στόν κάτοικο τοῦ «γειτονικοῦ ἀγροκτήματος» **. Χαίρομαι πολύ πού βρέθηκε παλιός γνώριμος, μέ τόν ὁποῖον τύχαινε νά περάσουμε πολλά καλά βραδάκια. 'Ελπίζω νά τοῦ γράψω γρήγορα λεπτομερές γράμμα.

---

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *'Η Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τόν Α. Α. Πρεομπραζένσκι. *'Η Σύντ.*

Γιά τήν ὁμάδα σας * ἐπίσης σᾶς ἔγραψα ἤδη στό προηγούμενο γράμμα ὅτι μοῦ ἄρεσε πάρα πολύ.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

136

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

24/III. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ἀπό καιρό ἤδη δέν ἔχω ἀπό σᾶς καμιά εἴδηση. Πῶς τά περνᾶτε; Ἐδῶ τό τελευταῖο διάστημα ἔχουμε τελείως ἀνοιξιάτικο καιρό, γυρίζουν μέ καλοκαιρινά παλτά καί γενικά χωρίς παλτό. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι αὐτή τή χρονιά δέν εἴχαμε χειμώνα. Ἐνῶ ἐσεῖς καί τώρα ἀκόμη, σίγουρα, θά ἔχετε χειμώνα. Στή Σαμάρα τώρα τό χιόνι πρέπει νά λιώνει, ἀρχίζει ἀδιάβατη λάσπη ἤ νερόλακοι κρυμένοι κάτω ἀπό τό χιόνι; [220]

Ποιές εἶναι οἱ προθέσεις σας γιά τό καλοκαίρι; Θά ἦταν καλά νά πηγαίνατε ἔστω καί στά Ζιγκουλί, ἄν δέν καταφέρετε νά πᾶτε πιό μακριά (ἐγώ ὅλο καί ἐλπίζω ὅτι θά τά καταφέρετε). Πῶς εἶναι τώρα ἡ ὑγεία σου, ἀγαπητή μου; Τήν ἄνοιξη ἀσφαλῶς σέ σᾶς ὑπάρχουν ἐπίσης κάθε εἴδους κρυολογήματα κ.ἄ ἀρώστιες.

Πῶς διαμορφώθηκαν τά σχέδια τοῦ Μάρκ; Ἡ Ἀνιούτα ἔγραφε ὅτι ὑπολογίζει σέ θέση στήν περιοχή τοῦ Βόλγα ἀντί στή Μαντζουρία. Κατάφερε μήπως νά πάρει αὐτή τή θέση καί ποῦ σκοπεύει νά ζήσει;

Ἀπό τόν Μίτια ἐπίσης δέν ἔχω γράμμα καί δέν ξέρω ἄν εἶναι τώρα στή Μόσχα ἤ στό νότο καί πῶς ἔχει τό ζήτημα γιά τή θέση.

Καί ἡ Μανιάσα; Ἀκόμη δουλεύει στή Δημαρχία; ** Κι' αὐτή λοιπόν τό καλοκαίρι πρέπει νά φύγει ἀπό τή Σαμάρα. Ἐγώ καί τώρα δέν μπορῶ νά ξεχάσω πόσο ἀπεχθάνεται τή ζέστη.

Κι' ἐμεῖς ἐπίσης σκεπτόμαστε γιά τήν καλοκαιρινή διαμονή μας, ἄν καί ἐδῶ ἡ πόλη τό καλοκαίρι δέν εἶναι ὅπως στή Ρωσία.

* Πρόκειται προφανῶς γιά ὁμαδική φωτογραφία. *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα δούλευε στό συμβούλιο τῶν ζέμστβο τοῦ κυβερνείου. *Ἡ Σύντ.*

Κάποτε βλέπω ρωσικά περιοδικά — φυσικά ὄχι ὅλα καί ὄχι τακτικά βέβαια. Εἶστε εὐχαριστημένοι ἀπό τό νέο διήγημα τοῦ Βερεσάγεφ στό «Θεϊκό Κόσμο»; Ἀρχικά περίμενα περισσότερα, ἀλλά ἀπό τή συνέχεια δέν ἔμεινα πολύ ἱκανοποιημένος.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί στέλνω χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί σέ ὅλους τούς γνωστούς.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

137

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/IV. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα!

Αὐτές τίς ἡμέρες πῆρα τό γράμμα τῆς Μανιάσα. Τήν εὐχαριστῶ πολύ. Πρίν ἀπό μερικές μέρες σᾶς ἔγραψα ὅτι ἀπό καιρό δέν ἔχω νέα σας. Χρειάστηκε μάλιστα μέ γράμματα νά ζητῶ πληροφορίες καί ἀπό τήν Ἀνιούτα.

Σχετικά μέ τά βιβλία παρακαλῶ τήν Μανιάσα νά καθυστερήσει τήν ἀποστολή τους, ὥσπου νά στείλω τήν *καινούργια* διεύθυνση [221]. Γιά τήν ταξινόμηση τῶν βιβλίων τῆς εἶμαι πολύ εὐγνώμων· θά ἤθελα νά πάρω ἐδῶ *μόνο* τά γερμανικά πού δέν χρειάζονται (ἤ μάλιστα *δέν θά μποροῦν νά χρειαστοῦν)* σέ σᾶς στή Ρωσία *ἤ σέ γνωστούς*. Αὐτό γιατί ἐδῶ μπορῶ εὔκολα νά προμηθευτῶ γερμανικά βιβλία, ἀπ' αὐτά δέν ἔχουμε ἔλλειψη. Ὑπάρχει ὅμως ἔλλειψη ρωσικῶν βιβλίων, γι' αὐτό ζήτησα νά διαλέξετε *ὅσα* εἶναι δυνατό καί σέ ειδικό κιβώτιο μάλιστα *ὅλη* τή στατιστική, πού ἀρχίζω λίγο νά τήν ἀποζητῶ καί σκέπτομαι νά τή στείλετε *ὅλη*. Ἰδιαίτερα εἶμαι εὐγνώμων στήν Μανιάσα γιά τήν προσθήκη τῶν ρώσων κλασικῶν.

Πῶς εἶναι ἡ ὑγεία σου τώρα, ἀγαπητή μου; Συνεχίζεις νά σκέπτεσαι σχετικά μέ τό ταξίδι στό ἐξωτερικό τό καλοκαίρι; Ἄν αὐτό δέν σέ κουράζει ὑπερβολικά, θά ἦταν ὑπέροχα.

Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μάρκ. Πῆρε μήπως ἄδεια, ἐπιτέλους, γιά ταξίδια;

Λοιπόν ὁ «ντόκτορ» * εἶναι στή Μαντζουρία; Παρόλα αὐτά ἤθελα πολύ νά ἀλληλογραφήσω μ' αὐτόν. 'Ακόμη δέν ἔγινε γνωστή ἡ διεύθυνση;

Ἡ Μανιάσα ἔδοσε τούς ἄπειρους χαιρετισμούς μου στόν «παλιό γνωστό» πού τόν ἐπισκέφθηκα στό ἀγρόκτημα; ** Θά χαιρόμουν πολύ, ἄν εἶχα νέα του.

Καί ἡ Μανιάσα δέν θά πρέπει νά ἀναπαυθεῖ τό καλοκαίρι — κάπου στό Ζιγκουλί, τί λές;

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

138

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

B. R. Y. *** Postlagernd, Postamt 100. Luisenstr.
6. Berlin

10/IV. 02.

Κατακουράστηκα ἀπό τίς φροντίδες. 'Αναχωροῦμε **** στίς 12. Γιά τήν ὥρα γράψε, ἄν αὐτό εἶναι ἐπεῖγον, στή διεύθυνση

Mr. Alexejeff *****
14. Frederick Str. 14.
Gray' s Inn Road.
London W. C.

(ἐσωτερικά — *γιά τόν Λένιν).*

Ἡ διεύθυνση τοῦ ἐδῶ γιατροῦ γιά κάθε ἐνδεχόμενο εἶναι ἔγκυρη: πάντοτε θά διαβιβάζει.

---

* Ὁ Α. Π. Σκλιαρένκο. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 217. *Ἡ Σύντ.*

*** Συνθηματικά γράμματα, μέ τά ὁποῖα ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-'Ελιζάροβα ἔπαιρνε τίς ἐπιστολές Postlagernd (πόστ-ρεστάντ). *Ἡ Σύντ.*

**** Ἂν ἀλλάξει, θά σοῦ γράψω.

***** Ν. Α. 'Αλεξέγεφ. *Ἡ Σύντ.*

Εὐχαριστῶ τή θεία * γιά τό γράμμα πού πῆρα σήμερα (καί τά βιβλία).

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. *Λένιν*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1925 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. III

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

139

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

8. V. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες πῆρα ἕνα κάρτ-ποστάλ ἀπό τήν Μανιάσα μέ ἄποψη τοῦ Βόλγα καί μέ συγχαρητήρια. Τήν εὐχαριστῶ πολύ. Δέν ξέρω, παίρνατε ἄραγε τόν τελευταῖο καιρό τακτικά ὅλα μου τά γράμματα; Ἀπό σᾶς, ἐκτός ἀπ' αὐτό τό κάρτ-ποστάλ, ἀπό καιρό πιά δέν ξέρω γιατί, δέν πῆρα τίποτε.

Ἀλληλογραφεῖς μήπως μέ τήν Ε. Β., πού εἶναι τώρα στήν Πετρούπολη καί, ὅπως φαίνεται, δέν εἶναι εὐχαριστημένη, ὥστε νά σκέπτεται νά ἐπιστρέψει ἐδῶ;

Ἀγαπητή μου, ἐλπίζω γρήγορα νά συναντηθοῦμε [222]. Μόνο νά μή σέ καταπονήσει πολύ τό ταξίδι. Ὁπωσδήποτε θά πρέπει νά διαλέξεις ἁμαξοστοιχίες τῆς ἡμέρας καί νά διανυκτερεύσεις σέ ξενοδοχεῖο. Στό ἐξωτερικό τά ξενοδοχεῖα δέν κοστίζουν ἀκριβά καί μπορεῖς νά διανυκτερεύσεις θαυμάσια. Χωρίς ἀνάπαυση, μέ τήν ταχύτητα τῶν ἐδῶ ἁμαξοστοιχιῶν καί μέ τίς μικρές στάσεις, εἶναι τελείως ἀδύνατο νά ταξιδεύεις ὁλόκληρες μέρες.

Θά περιμένω μέ ἀνυπομονησία εἰδήσεις γιά τήν ἀναχώρησή του. Ἴσως τηλεγραφήσεις ἀπό τή Ρωσία ἤ ἀπό τό ἐξωτερικό, ὅταν ἐπιβιβαστεῖς στήν ἁμαξοστοιχία ἀπευθείας συγκοινωνίας; Αὐτό θά ἦταν πολύ πιό ἄνετο.

Θά σέ παρακαλοῦσα νά πάρεις κάτι ἀπό τά ἐσώρουχα πού ἄφησα, τώρα ὅμως νομίζω ὅτι δέν ἀξίζει: ὅ,τι ἔμεινε ἀπό τά πράγματά μου, ἴσως νά τά χρειάστηκε ὁ Μίτια καί τά πῆρε καί δέν ἀξίζει νά ἀγοράσεις καινούργια στή Ρωσία καί νά τά φέρεις ἐδῶ. Ἄν ὅμως

* Α. Μ. Καλμικόβα. *Ἡ Σύντ.*

ἔμεινε κάτι καί δέν εἶναι χρήσιμο γιά κανέναν, τότε μπορεῖ νά τά πάρεις (βέβαια, σέ μικρή ποσότητα, γιά νά μή σέ βαρύνει).

Στή Γερμανία καί στήν Αὐστρία σέ συμβουλεύω νά προτιμήσεις τήν ταχεία ἁμαξοστοιχία (μιά μικρή πρόσθετη πληρωμή στήν 3η θέση, ὅμως ἔχει τεράστια ἐπιτάχυνση) καί τό δρομολόγιο νά τό καταστρώσεις στό σπίτι, ἀφοῦ ἀγοράσεις Hendschel' s Telegraph. Ἡ Μανιάσα, λογουχάρη, γνωρίζει αὐτόν ἴσως τόν ὁδηγό.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

140

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/VI. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα τῆς Μανιάσας καί τήν εὐχαριστῶ πολύ. Ὅσοναφορᾶ τή διεύθυνση γιά τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων, θά ἐπιδιώξω νά τή στείλω τό συντομότερο. Εἶναι τρομερά δυσάρεστο πού ἀκόμη ἀναγκάζεσαι νά παιδεύεσαι μ' αὐτό τό βάρος. Ἄς τελειώσουμε λοιπόν μ' αὐτά πιό γρήγορα καί θά ἀπαλλαχθεῖτε ἀπ' ὅλα τά βιβλία.

Ἐμεῖς ὅλο καί σέ περιμένουμε, ἀγαπητή μου καί ἀλληλογραφῶ μέ τήν Ἀνιούτα σχετικά μέ τά σχέδιά της: πῶς καί ποῦ νά τακτοποιηθοῦμε μαζί σου. Ἐδῶ ὁ καιρός, κατά τά φαινόμενα, ἔστρωσε γιά καλά, καί σέ μᾶς καί στόν τόπο διαμονῆς τῆς Ἀνιούτας *. Ἡ Ἐλ. Βασ. γράφει ὅτι σύντομα πρέπει νά ἑτοιμαστεῖ: σάν νά μήν τῆς ἀρέσει πολύ τό ταξίδι (ἐξάλλου, ἐγώ συνέχεια προσπαθοῦσα νά τήν μεταπείσω, ἀποδείχνοντας ὅτι δέν ὑπάρχει λόγος νά φύγει καί ὅτι σύντομα θά μᾶς ἐπιθυμήσει).

Δέν γράφω γιά τήν ὑγεία μου, γιατί εἶμαι καλά. Τό ἴδιο καί ἡ Νάντια.

Πῶς πάει ἡ ὑπόθεση τοῦ Μάρκ μέ τήν ὑπηρεσία; Πῆρε μήπως τή θέση στό Τόμσκ καί πότε φεύγει;

* Ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ἔμενε τότε στά περίχωρα τῆς Δρέσδης. *Ἡ Σύντ.*

Καί ἡ ἀφήγηση τῆς Μάνιας γιά τό πῶς ἔκανε βαρκάδα — μέ ἐρέθισε... Εἶναι θαυμάσια τό καλοκαίρι στό Βόλγα! Πόσο ἐξαίσιο ἦταν τό ταξίδι μαζί σου καί μέ τήν Ἀνιούτα τήν ἄνοιξη τοῦ 1900! [223] Ἔ, ἄν ἐγώ δέν τά καταφέρω νά πάω στό Βόλγα, ἄς ἔρθουν οἱ τοῦ Βόλγα ἐδῶ. Κι' ἐδῶ ὑπάρχουν καλά τοπία, ἄν καί διαφορετικοῦ εἴδους.

Καλή ἀντάμωση, ἀγαπητή μου.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά δικός σου *Β.*

P. S. Πῆρα τόν Περιπλανώμενο τοῦ Γκόρκι καί τόν διάβασα μέ *πολύ μεγάλο* ἐνδιαφέρον. Καί ὁ ἴδιος τόν διάβασα καί σέ ἄλλους τόν ἔδοσα.

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

141

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14. IX. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ὅλοι μας χαρήκαμε ἐξαιρετικά, ὅταν πήραμε τό τηλεγράφημά σου, καί ὕστερα καί τό κάρτ-ποστάλ σου. Ταξίδεψες καλά μετά; Δέν σέ καταπόνησε πολύ ὁ δρόμος; Σέ παρακαλῶ, γράψε μου γι' αὐτό δυό λόγια, ὅταν ξεκουραστεῖς καί κάπως τακτοποιηθεῖς.

Τίς φωτογραφίες τῆς Ἀνιούτας (δηλ. αὐτές πού ἔστειλε) τίς πῆρα ἔγκαιρα καί σέ πλήρη ἀσφάλεια [224].

Νέα δέν ἔχουμε. Ὅλοι εἴμαστε καλά. Ὁ καιρός ἐδῶ γιά φθινόπωρο εἶναι ἐξαιρετικά καλός — ἴσως σάν ἀντιστάθμισμα γιά τό ἄσχημο καλοκαίρι. Μέ τή Νάντια πήγαμε μερικές φορές νά βροῦμε καί βρήκαμε καλά προάστια μέ «πραγματική φύση».

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί στήν Ἄνια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

142

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27/IX. 02.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Τί συμβαίνει καί άπό πολύ καιρό δέν έχουμε νέα σας. 'Ακόμη δέν έχουμε πληροφορίες, πώς φτάσατε ώς τή Σαμάρα, πώς τακτοποιηθήκατε. Πιθανόν ή Μανιάσα νά μή μένει ήδη στό παλιό διαμέρισμα, έγώ όμως γράφω στή διεύθυνσή της, γιατί δέν ξέρω άλλη καί νομίζω ότι τό γράμμα θά τό φέρουν καί στή νέα διεύθυνση. Πού είναι ή 'Ανιούτα; Τί νέα έχετε άπό τόν Μίτια καί τόν Μάρκ; Πώς σκέπτεστε νά τακτοποιηθεΐτε τό χειμώνα;

Είσαι καλά, άγαπητή μου, δέν σέ καταπόνησε ό δρόμος;

Νέα δέν έχουμε. Μόνο τόν τελευταΐο καιρό έχουμε λίγο περισσότερες φροντίδες. Τώρα όμως συνήθισα περισσότερο, γι' αύτό καί έπιδιώκω νά περνώ περισσότερο χρόνο στή βιβλιοθήκη.

'Ο καιρός είναι έξαιρετικά καλός: άμοιβή γιά τό άπαίσιο καλοκαίρι. Μέ τήν Νάντια έχουμε κιόλας γυρίσει καί έπισκεφθεΐ άρκετά προάστια, καί βρήκαμε πολλά θαυμάσια τοπία. Άν καί έκεΐ είναι παρόμοιος καιρός, τότε πρέπει καί σεΐς νά τόν άξιοποιήσετε κάπου στήν ύπαιθρο, γιατί μέσα στή Σαμάρα, άσφαλώς, δέν είναι καί πολύ εύχάριστο νά διαμένεις μέ τέτιο καιρό.

Σέ άγκαλιάζω θερμά, άγαπητή μου, καί εύχομαι ύγεία. Σέ όλους πολλούς χαιρετισμούς άπό μένα, τήν Νάντια καί τήν Ε. Β.

Δικός σου *Β. Ούλιάνοφ*

Στάλθηκε άπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεύχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

143

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

9. IX. 02.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Πρίν άπό άρκετό πιά καιρό πήρα τό γράμμα σου, όμως κάπως δέν μπορούσα νά συγκεντρωθώ γιά νά σού άπαντήσω καί περίμενα άπάντηση στό προηγούμενο γράμμα μου. 'Η άποφυλάκιση τού Μίτια [225], πού τήν προηγούμενη φορά,

ἔγραψα ὅτι γι' αὐτήν ἤμουν βέβαιος, ἀποδείχτηκε πώς ἔγινε μάλιστα γρηγορότερα ἀπ' ὅ,τι περίμενα. Ἰδιαίτερα χάρηκα γιά τήν Ἀνιούτα, πού δέν ἀναγκάστηκε νά ταλαιπωρεῖται σέ διάφορες «ὑπηρεσίες» (δουλιά συχνά ἐξαιρετικά δυσάρεστη, πιό δυσάρεστη ἀπ' ὅ,τι ἡ ἀπραξία!) καί πέτυχε νά πάει στόν Μάρκ. Γιατί πολύ καιρό δέν εἶχε, μπορεῖ νά πεῖ κανείς στέγη καί «περιπλανιόταν» ἀπό τόπο σέ τόπο.

Τώρα τί νέα ἔχετε ἀπ' αὐτήν; Ὁ Μάρκ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπό τήν ὑπηρεσία; Ὁ Μίτια ἔχει μισθό καί δέν σκέπτεται νά σᾶς ἐπισκεφθεῖ; Ἐλπίζω, ἀγαπητή μου, νά εἶσαι γερή;

Ὁσοναφορᾶ ἐμᾶς, ζοῦμε ὅπως καί πρίν καλούτσικα. Ὁ καιρός ἐδῶ εἶναι ζεστός, σάν τό δικό μας τόν Αὔγουστο, μάλιστα μέ τό θερινό παλτό νιώθεις ζέστη (ἄς ὑποθέσουμε, ὅμως γι' αὐτό von unten warm angezogen * καί ἐσωτερική φανέλα τοῦ ἐξωτερικοῦ). Προσαρμόστηκα πιά ἀρκετά στήν τοπική ζωή καί μαθαίνω πρακτικά τή γλώσσα. Ἡ Ε. Β. τώρα εἶναι καλά καί δέν ἀδιαθετεῖ πολύ συχνά. Ἡ Νάντια κουράζεται λίγο, γενικά ὅμως εἶναι καλά.

Πῆρα μιά φορά μερικά νέα ρωσικά βιβλία, σάν τόν Ζελεζνόφ (Πολιτική οἰκονομία), δέν πρόλαβα ὅμως νά τό διαβάσω. Ἀπό τό ξεφύλλισμα δέν μοῦ πολυάρεσε. Ἀπό τίς ἐφημερίδες διαβάζω στά ἀναγνωστήρια.

Γενικά πῶς αἰσθάνεστε τόν ἑαυτό σας αὐτό τόν χειμώνα;

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

144

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17. XII. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πήραμε αὐτές τίς ἡμέρες τό γράμμα τῆς Μανιάσα πρός τή Νάντια μέ τό ὑστερόγραφό σου καί χάρηκα

* — μέ θερμά ἐσώρουχα. *Ἡ Σύντ.*

πολύ γιά τά νέα σας, γιατί δέν εἴχαμε τίποτε ἀπό σᾶς ἀρκετό καιρό. Μιά φορά πήραμε γραμματάκι ἀπό τήν 'Ανιούτα· ὅπως φαίνεται, εἶναι ἱκανοποιημένη ἀπό τόν καινούργιο τόπο διαμονῆς της. "Οπως γράφει ἡ Μανιάσα, σύντομα θά δεῖτε τόν Μίτια μέ τή γυναίκα του *. Δόστε πολλούς χαιρετισμούς ἀπό μένα καί ἀπό ὅλους τούς δικούς μας. "Ισως σᾶς ἐπισκεφθεῖ καί ἡ 'Ανιούτα, ἔτσι πού στίς γιορτές νά συγκεντρωθεῖτε λιγάκι ὅλοι. Αὐτό θά ἦταν καλό.

'Εδῶ ὅλα εἶναι ὅπως καί πρίν. Μερικές ἑβδομάδες εἴχαμε κρύο (σύμφωνα μέ τήν ἐδῶ ἀντίληψη «κρύο», δηλ. ὄχι λιώσιμο τῶν πάγων, ὅμως δέν χιόνισε), κι' ἐμεῖς κρυολογήσαμε. Τώρα ὅμως εἴμαστε ὅλοι καλά. 'Ο καιρός πάλι εἶναι ὑγρός, ὅπως φαίνεται ἀρχίζω νά ξεσυνηθίζω τό δικό μας χειμώνα!

Διάβασα στό γράμμα τῆς Μανιάσα ὅτι τῆς ἄρεσε τό βιβλίο τοῦ Ζελεζνόφ. 'Αλήθεια, δέν τό διάβασα, μόνο τό ξεφύλλισα, ἔτσι ὥστε δέν ἀναλαμβάνω νά τό κρίνω. "Οταν τό διαβάσω, τότε θά γράψω. Καί ὅ,τι σᾶς ἔγραψα ἦταν μόνο ἡ πρώτη *ἐπιφανειακή* ἐντύπωση.

'Η Μανιάσα γράφει ἐπίσης ὅτι ἀσχολήθηκε μέ τίς γλῶσσες καί μαζί καί μέ τήν ἀγγλική. "Ηθελα νά τῆς στείλω ἕνα πολύ καλό ἐγχειρίδιο προφορᾶς στή γερμανική γλώσσα. Πρίν ἀπό λίγο ἀναγκάστηκα νά ἀσχοληθῶ καί ἔμεινα πολύ ἱκανοποιημένος ἀπ' αὐτό τό ἐγχειρίδιο, δέν μπορῶ νά μήν τό ἐπαινέσω. 'Ονομάζεται Henry *Sweet:* Elementarbuch des gesprochenen Englisch. Oxford. 1901. 'Αξίζει 1,25 ρ. περίπου. "Αν τό θέλει ἡ Μανιάσα, θά τῆς τό στείλω, γιατί δέν τό χρειάζομαι πιά. 'Αφοῦ ὅμως αὐτή ἔχει τό βιβλίο τοῦ Τουσσέν, δέν ξέρω πιά ἄν ἀξίζει νά τό στείλω, γιατί τοῦ Τουσσέν εἶναι ὑπέροχο. 'Εγώ πρῶτα δέν πίστευα σ' αὐτό τό σύστημα, τώρα ὅμως πείστηκα ὅτι εἶναι τό μοναδικό, σοβαρό καί πρακτικό σύστημα. Καί ἄν, μελετώντας τό πρῶτο βιβλίο τοῦ Τουσσέν, πάρεις μερικά μαθήματα ἀπό γνήσιο ξένο, μπορεῖ νά μάθεις ὁπωσδήποτε καλά. Τώρα ὑπάρχουν καί λεξικά τοῦ Τουσσέν *μέ σημεῖα προφορᾶς:* συμβουλεύω πολύ τήν Μανιάσα νά τά ἀγοράσει, γιατί ὁ δικός μας 'Αλεξάντροφ *πολύ ψεύδεται.* (Λογουχάρη, πολύ συμβουλεύω νά ἀγοράσει τό λεξικό τσέπης τοῦ Muret μέ τή μέθοδο τοῦ Τουσσέν, Taschen-Wörterbuch der englischen und deutschen Spra-

* Τό χειμώνα τοῦ 1902 ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ μέ τή γυναίκα του πῆγε στή Σαμάρα. *Η Σύντ.*

che, Teil I, Englisch-deutsch, Preis 2 Mark. Berlin. 1902. *Langenscheidtsche* Verlagsbuchhandlung — πολύ τή συμβουλεύω νά τό άγοράσει.)

Ἐξάλλου σχετικά μέ τά βιβλία ὑπόγραψα... Θέλω νά παραγγείλω τά «Προβλήματα τοῦ ἰδεαλισμοῦ»: κατά τά φαινόμενα εἶναι «μαχητική» συλλογή τῶν κυρίων άνόητων [226].

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια στέλνουν σέ ὅλους χαιρετισμούς. Σᾶς εὔχομαι σύντομα νά συναντηθεῖτε μέ τούς φιλοξενούμενους καί νά ξεκουραστεῖτε ἀπό τή μοναξιά.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

145

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26. XII. 02.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σέ παρακαλῶ, στεῖλε στήν Ἀνιούτα τό ἐπισυναπτόμενο γράμμα: δέν ἔχω τή διεύθυνσή της, ἴσως χάθηκε (δέν τῆς ἔγραψα οὔτε μιά φορά) καί ἴσως νά μήν εἶναι στό Τόμσκ, ἀλλά τώρα σέ σᾶς. Μοῦ φαίνεται, ἔλπιζες νά πετύχετε νά μαζευτεῖτε ὅλοι στή γιορτή, καθώς καί ὁ Μίτια. Γράψε μου, ἄν ἦρθαν τά πράγματα ἔτσι κι' ἄν γνωρίστηκες μέ τή γυναίκα τοῦ Μίτια.

Ἐμεῖς δέν ἔχουμε κανένα νέο. Πέρασαν τά κρύα, τώρα εἶναι φθινοπωρινός καιρός (σύμφωνα μέ μᾶς ἐδῶ) καί σάν ἐξαίρεση ξερός, πού εἶναι πολύ εὐχάριστο. Κατά τά φαινόμενα, οἱ γιορτές θά εἶναι ἀρκετά πληκτικές: λίγες συγκεντρώσεις, τά ἀναγνωστήρια κλείνουν, στά θέατρα δέν εἶναι εὔκολο νά βρεθεῖς, γιατί ὅλα εἶναι ὑπερπλήρη. Ἐξάλλου στό διάστημα αὐτό ὑπολογίζω νά συναντηθῶ μέ μερικούς καινούργιους γνώριμους.

Τόν τελευταῖο καιρό ἀσχολήθηκα περισσότερο ἀπό τό συνηθισμένο μέ τίς γερμανικές ἐφημερίδες: τά γεγονότα στή Γερμανία ἦταν ἐνδιαφέροντα καί ἤθελα νά τά παρακολουθῶ κάπου-κάπου

ἀπό φρέσκες πηγές. Τώρα, ὅπως φαίνεται, κι' ἐκεῖ ἄρχισε νά ἐπικρατεῖ ἡσυχία [227].

Πῶς τά περνᾶτε; Πέρασαν οἱ τρομερές παγωνιές; Ὑπάρχει καινούργιο κοινό;

Λοιπόν, εὔχομαι νά περάσετε τίς γιορτές πιό εὔθυμα καί νά εἶστε ὅλοι καλά.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1903

146

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

4. II. 03.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! 'Από πολύ καιρό ἤδη δέν πῆρα κανένα γράμμα οὔτε ἀπό σένα, οὔτε ἀπό κάποιον ἀπό τούς δικούς μας. Σίγουρα, χάθηκε κάποιο ἀπό τά γράμματά σας, γιατί δέν μπορῶ νά παραδεχτῶ ὅτι ὅλο αὐτό τόν καιρό δέν μοῦ ἔγραψε κανένας. Δέν ξέρω ἄν ἦρθε ὁ Μίτια, ἄν ἔμεινε πολύ καιρό, ποιά εἶναι τά σχέδιά του καί ποῦ βρίσκεται τώρα; Ἔχετε νέα ἀπό τήν 'Ανιούτα, ξεκίνησε αὐτή γιά τό Πόρτ-'Αρθούρ [228] καί πότε; Εἶσαι καλά; Ἔχετε πραγματικά ἀκόμη δυνατά κρύα;

'Ο καιρός ἐδῶ εἶναι καλός, ὁ χειμώνας ἦταν πάρα πολύ καλός, μαλακός, βροχές καί ὁμίχλες *(γιά τήν ὥρα)* ἦταν λίγες. 'Αλήθεια, ἡ Ε. Β. ὅλο ἀδιαθετεῖ συχνά, νά καί τώρα τό ἴδιο, ὄχι ὅμως σοβαρά, ἔτσι πού τά βολεύουμε μέ σπιτίσια γιατρικά ἤ μέ ρωσικές συνταγές. Μάλλον θά ἦταν καλά, ἄν πήγαινε κάπου νοτιότερα. 'Εμεῖς μέ τήν Νάντια εἴμαστε καλά καί ζοῦμε, ὅπως καί πρίν, ἥσυχα καί ἀρκετά καλά. Πρόσφατα γιά πρώτη φορά αὐτό τό χειμώνα πήγαμε σέ καλή συναυλία καί μείναμε πολύ εὐχαριστημένοι, — ἰδιαίτερα ἀπό τήν τελευταία συμφωνία τοῦ Τσαϊκόβσκι (Symphonie pathétique). Δίνονται στή Σαμάρα καλές συναυλίες; Στό γερμανικό θέατρο ἥμασταν μιά φορά — θά ἤθελα στό Ρωσικό Θέατρο Τέχνης νά ἔβλεπα τό ἔργο «Στό βυθό»...

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο, ἰδιαίτερα ὑγεία. Χαιρετισμούς στούς δικούς μας. Στήν 'Ανιούτα

πάντως διαβίβασε τό γράμμα, γιατί πότε λοιπόν θά μάθω τή διεύθυνσή της;

Δικός σου *B. Ούλιάνοφ*

Σωστά γράφω τή διεύθυνση;

Στάλθηκε άπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

147

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

22. II. 03.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου, μεγάλο merci γι' αὐτό. Μέ ἐνδιαφέρει ἐξαιρετικά νά μάθω γιά τήν 'Ανιούτα. Μέ τήν εὐκαιρία, σέ παρακαλῶ στεῖλε της αὐτό τό γράμμα, ἐγώ δέν ξέρω τή διεύθυνσή της. 'Αλήθεια, πῆρα πρόσφατα ἕνα γραμματάκι της, γιά τό ὁποῖο τήν εὐχαριστῶ πολύ, ξέχασε ὅμως νά γράψει τή διεύθυνση καί γενικά ἐκφραζόταν γιά ὅλα μέ τόση ἀσάφεια, ἔτσι πού βρίσκομαι σέ πλήρη ἀμηχανία. Μόνο ἀπό σένα ἔμαθα γιά τούς «κινέζους» μικροαστούς *. Γιατί αὐτό, ἀπό κάποια ἄποψη, εἶναι πλησιέστερα στήν Εὐρώπη ἤ στό Νέο Κόσμο. Νομίζω, αὐτό εἶναι ἐνδιαφέρον, μάλιστα πολύ ἐνδιαφέρον.

Λυπᾶμαι πάρα πολύ γιά τόν παλιό φίλο **.

Δέν θά γινόταν γρηγορότερα ἡ ἀλληλογραφία μέ τήν Κινέζα διαμέσου τῆς 'Ιαπωνίας, ἤ ἀπό κάποιο ἀγγλικό λιμάνι; 'Αλήθεια, μέ τό πλοῖο εἶναι μακρύτερη ἡ ἀπόσταση, γι' αὐτό ὅμως οἱ εὐρωπαῖοι εἶναι κατά μερικές φορές πιό τακτικοί.

Ζοῦμε ὅπως πρῶτα. Δέν ἔχουμε κανένα ἰδιαίτερα καλό νέο, ὅμως δέν ἔχουμε καί ἄσχημο καί γενικά αἰσθάνομαι τόν ἑαυτό μου πολύ λιγότερο ueberarbeitet *** ἀπό προηγούμενα. Αὐτές τίς μέρες ἑτοιμάζομαι νά κάνω ἕναν περίπατο στή Γερμανία [229]. 'Ο καιρός εἶναι ἐξαιρετικά καλός: μέ τήν καμπαρτίνα νιώθεις ζέστη, ἥλιος, ζεστό-ζεστό ἀεράκι... ἔτσι πού σέ τραβάει γιά περίπατο.

---

* Α. Ι. καί Μ. Τ. 'Ελιζάροφ. *'Η Σύντ.*

** Α. Π. Σκλιαρένκο. *'Η Σύντ.*

*** — ἐξαντλημένον ἀπό τή δουλιά. *'Η Σύντ.*

Πῶς εἶστε σεῖς; Ποῦ εἶναι τώρα ὁ Μίτια καί ἡ γυναίκα του; Πῶς εἶναι ἡ Μανιάσα;

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Πολλούς χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας καί ἰδιαίτερα στήν Ἄνια καί τόν Μάρκ.

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

148

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

29. III. 03.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες πῆρα τό γράμμα σου. Μεγάλο merci γι' αὐτό. Ὥστε ἡ Ἀνιούτα καθυστέρησε στήν Ἄπω Ἀνατολή περισσότερο ἀπ' ὅ,τι ὑπολόγιζε. Κι' ἐγώ εἶχα ὑποθέσει ὅτι εἶναι ἤδη μαζί σας. Ἐνδεχόμενο εἶναι μέ τέτιο μακρινό δρόμο νά μήν μπορεῖς ἀμέσως νά ἑτοιμαστεῖς. Λοιπόν, ὁ Μίτια ἐπίσης δέν καθόρισε ἀκόμη τόν τόπο κατοικίας του. Καί ἡ Μανιάσα πλήττει πολύ ἡ καημένη;

Καλά πού τώρα καί αὐτοῦ ὁ καιρός ἔγινε πιό ζεστός, γιατί οἱ πολύ κρύοι χειμῶνες ἐξαντλοῦν ὑπερβολικά. Αἰσθάνεσαι καλά τώρα, ἀγαπητή μου;

Ἐδῶ ἔχουμε ζέστη. Πρίν λίγο καιρό πήραμε μαζί καί τήν Ε. Β. γιά μεγάλο περίπατο· πήραμε μαζί μας σάντουιτς ἀντί φαγητοῦ καί κατευθυνθήκαμε γιά ὅλη τήν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς ins Grüne * (χωρίς σχεδόν νά τό θέλουμε, κάνουμε ὅ,τι κάνουν στό ἐξωτερικό, δηλ. πᾶμε περίπατο ἀκριβῶς τήν Κυριακή, ἄν καί ἡ ἡμέρα εἶναι ἀκατάλληλη, γιατί ὅλα τά μέρη εἶναι ὑπερλήρη). Διασκεδάσαμε ὑπέροχα, ὁ ἀέρας μᾶς μέθυσε ὅλους, ἀκριβῶς σάν παιδιά, κι' ἐγώ ξεκουράστηκα ἔτσι ὅπως μέ τό κυνήγι στή Σιβηρία. Γενικά, σχετικά μέ τόν περίπατο δέν ἀστοχοῦμε. Οἱ μόνοι ἀπ' ὅλους τούς ἐδῶ συντρόφους, πού ἐξερευνοῦν *ὅλα* τά προάστια τῆς πόλης, εἴμαστε ἐμεῖς. Βρίσκουμε

* — στήν ὕπαιθρο. *Ἡ Σύντ.*

διάφορα «χωριάτικα» μονοπάτια, ξέρουμε τίς κοντινές τοποθεσίες, σχεδιάζουμε νά πᾶμε καί πιό μακριά. Τόν τελευταῖο καιρό αἰσθάνομαι καλά, δουλεύω κανονικά, καί δέν ὑποφέρω ἀπό τά πήγαινε — ἔλα. Ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β. εἶναι ἐπίσης καλά.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου. Γράφε, παρακαλῶ ἀπό καιρό σέ καιρό (ἤ παρακάλεσε τήν Μανιάσα) γιά τή ζωή καί τά σχέδιά σας.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1904

149

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

8/I. 04.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα!

Ξέχασα νά ἀπαντήσω στήν Μανιάσα σχετικά μέ τά 150 ρούβλια πού ρωτοῦσε. Ἄς παραμείνουν πρός τό παρόν (γιά κάθε ἐνδεχόμενο) σέ σᾶς. Μόνο θά παρακαλέσω νά μοῦ ἀγοράσετε ἀπ' αὐτά μερικά βιβλία. Γιά τό γαλλορωσικό λεξικό σᾶς ἔγραψα. Προσθέτω ἀκόμη *Σέτσενοφ* — «Στοιχεῖα νόησης» (βιβλίο πού κυκλοφόρησε πρόσφατα).

Αὐτές τίς μέρες κάνουμε μέ τήν Νάντια καί μέ ἕναν φίλο μας * ἕνα θαυμάσιο περίπατο στό Σαλέφ. Χαμηλά στή Γενεύη παντοῦ καταχνιά, σκοτεινιά, ἐνῶ στό βουνό, (1200 περίπου μέτρα πάνω ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας) ἕνας ἥλιος ὑπέροχος, χιόνι, μικρά ἕλκηθρα, μιά καλή χειμωνιάτικη μέρα ἐντελῶς ρωσική. Καί χαμηλά στά ριζά τοῦ βουνοῦ – la mer du brouillard μιά πραγματική θάλασσα, ἀπό καταχνιά καί σύννεφα, πέρα ἀπό τά ὁποῖα δέν φαίνεται τίποτε, μόνο τά βουνά καί μάλιστα τά πολύ ψηλά ξεπροβάλλουν. Ἀκόμη καί τό μικρό Σαλέφ (900 μέτρα) εἶναι τυλιγμένο στήν ὁμίχλη.

Μ' αὐτό ἀρχίζουμε νά γνωριζόμαστε μέ τήν Ἑλβετία καί τά τοπία της. Τήν ἄνοιξη ἑτοιμαζόμαστε γιά μεγάλη ἐκδρομή μέ τά πόδια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου. Πῶς πάει ἡ ὑγεία; Πῶς τά περνᾶτε;

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό Κίεβο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Φ. Β. Λέγκνικ. *Ἡ Σύντ.*

150

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Κίεβο, Λαμπορατόρναγια, 12, διαμ. 14,
Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Εἶναι εὐχάριστο πού αἰσθάνεσαι τόν ἑαυτό σου λίγο πιό ἥσυχο, μόνο νά εἶναι γεροί οἱ φυλακισμένοι μας [230]. 'Επειδή οἱ συλλήψεις ἦταν μαζικές, ἴσως, νά τούς ἔπιασαν γιατί ἔκαναν παρέα...

Στεῖλε μου τή διεύθυνση τοῦ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς, θά ἔχω μ' αὐτόν μιά φιλολογική ὑπόθεση. Βρίσκεται στήν Πετρούπολη. Πῆρες τό γράμμα τῆς Νάντιας; Σοῦ ἔγραψε πρίν ἀπό λίγο. 'Η διεύθυνσή μου εἶναι: Γενεύη, Chemin privé du Foyer, 10.

Δικός σου *Β.*

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ Γενάρη 1904

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

151

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/VII.

'Αγαπητή μου Μαρία 'Αλεξάντροβνα, προχθές πήραμε τό γράμμα τῆς Μανιάσα καί χθές τό δικό Σας. Πόσο χάρηκα! Τώρα μόνο νά ἀφήσουν τήν "Ανια τό γρηγορότερο. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένες μου. Τό μόνο ἄσχημο εἶναι ὅτι καί τῶν δυό σας ἡ ὑγεία δέν εἶναι καλή. Πρέπει ὁπωσδήποτε νά ἀναπαυθεῖτε — αὐτό εἶναι τό βασικό, νά ξανασάνετε στόν καθαρό ἀέρα, τό Κίεβο παρόλα αὐτά εἶναι πόλη. Μόνο πού τό καλοκαίρι στό βορά εἶναι ἄσχημα — ἡ μητέρα ζεῖ στά περίχωρα τῆς Πετρούπολης σέ ἐξοχικό σπίτι γνωστῶν της, λοιπόν παραπονεῖται γιά φοβερά κρύα καί βροχές. Στό ἐξοχικό τοῦ Μ. Τ. φαίνεται ὅλα εἶναι προσαρμοσμένα γιά ἀνάπαυση.

Τώρα καί μεῖς ἀναπαυόμαστε. Παραδόσαμε τό σπίτι μας, γι' αὐτό εἶμαι πάρα πολύ χαρούμενη, γιατί τό σιγύρισμα καί τό νοικοκυριό ἔτρωγαν ὁλόκληρη τή μέρα, μέ τέτιο συνωστισμό πού κυριαρχεῖ

κάποτε σέ μᾶς, βαρέθηκα πολύ νά σκέπτομαι συνεχῶς τήν ἀνάγκη τοῦ νοικοκυριοῦ. Φεύγεις στόν περίπατο — μένεις χωρίς γάλα, δέν σηκώνεσαι στίς 7 τό πρωί — παρακαλῶ πήγαινε στήν πόλη γιά κρέας κτλ. Μά καί τό χειμώνα εἶναι κρύο. Τώρα τακτοποιούμαστε πιά πιό ἄνετα. Γενικά ὀνειροπολῶ τό φθινόπωρο, σκέπτομαι νά στρωθῶ γιά καλά στή δουλιά. Στοχάζομαι κάθε εἴδους μέτρα, γιά νά ἐξαλείψω τό μόνιμο συνωστισμό πού τρομερά μέ καταπονεῖ. Τώρα βρισκόμαστε στή Λωζάνη. Ἔχουμε κάπου μιά ἑβδομάδα πού βγήκαμε ἔξω ἀπό τή Γενεύη καί ἀναπαυόμαστε μέ τήν κυριολεκτική σημασία τῆς λέξης. Τίς δουλιές καί τίς ἔγνοιες τίς ἀφήσαμε στή Γενεύη κι' ἐδῶ κοιμόμαστε 10 ὧρες τό μερόνυχτο, κάνουμε μπάνιο καί περιπάτους — ὁ Βολόντια δέν διαβάζει ἀκόμη καί τίς ἐφημερίδες μέ προσοχή, γενικά ἔχουμε πάρει ἐλάχιστα βιβλία, μά κι' αὐτά τά στέλνουμε αὔριο χωρίς νά τά διαβάσουμε στή Γενεύη. Στίς 4 τό πρωί θά φορτωθοῦμε τούς γυλιούς καί θά πᾶμε γιά δυό περίπου ἑβδομάδες στό βουνό [231]. Θά πᾶμε στό Ἰντερλάκεν, κι' ἀπό κεῖ στή Λουκέρνη, διαβάζουμε τόν Μπέντεκερ καί μελετᾶμε προσεκτικά τήν ἐκδρομή μας. Σέ μιά ἑβδομάδα «συνήλθαμε» πιά καί μάλιστα ἀποκτήσαμε ὄψη ὑγείας. Ὁ χειμώνας ἦταν τόσο βαρύς, τά νεῦρα ξεχαρβαλώθηκαν τόσο, πού νά ἀναπαυθεῖς ἕνα μήνα δέν εἶναι ἁμαρτία, ἄν καί ἀρχίζω πιά νά ντρέπομαι. Ὁ καιρός εἶναι κάπως ἄστατος, βροχές δέν ὑπάρχουν, ὅμως ἔχει ὁμίχλη. Δέν ἔχω τίποτε περισσότερο νά γράψω γιά τή ζωή μας. Μέ τόν Βολόντια κλείσαμε συμφωνία νά μή μιλᾶμε γιά ὁποιαδήποτε δουλιά, ἡ δουλιά δέν εἶναι λέει ἀρκούδα, δέν θά φύγει στό δάσος, νά μή μιλᾶμε, καί κατά τό δυνατό νά μή σκεπτόμαστε.

Στήν Μανιάσα θά γράψω, ἴσως, σήμερα τό βραδάκι, γιά τήν ὥρα σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, πολύ θερμά, ἀγαπημένες μου καί θερμά σᾶς φιλῶ.

Δική Σας *Νάντια*

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Προσθέτω στά γρήγορα δυό λόγια. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί τά συγχαρητήρια γιά τήν ἀπελευθέρωση. Τό καλοκαίρι πρέπει ὁπωσδήποτε νά ἀναπαυθεῖς. Σέ παρακαλῶ, πήγαινε κάπου στήν ἐξοχή. Ἐμεῖς διασκεδάζουμε καί ἀναπαυόμαστε ὑπέροχα. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Ἰούλη 1904
Στάλθηκε ἀπό τή Λωζάνη στό Κίεβο

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

152

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ *

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα

'Οδός Λαμπορατόρναγια, άρ. 12, διαμ. 14. Κίεβο.

Kiev. Russie. Russland

Χαιρετισμούς στήν άγαπημένη μητερούλα καί Μανιάσα άπό τούς περιπλανόμενους.

Δικός σου *Β. Ούλιάνοφ*

Γράφτηκε στίς 7 ή 8 τοῦ 'Ιούλη 1904
Στάλθηκε άπό τή Φρουτιγιέν
('Ελβετία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

153

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ **

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα

'Οδός Λαμπορατόρναγια, άρ. 12, διαμ. 14. Κίεβο.

Kiev. Russie. Russland

16. 7. 04.

Χαιρετισμούς άπό τό μονρεπό μας. Αύτές τίς μέρες θά ξαναφωτογραφηθοῦμε. Εἶσαι καλά μητέρα; Κάπως άπό πολύ καιρό δέν ἔχουμε νέα σας. Γράψτε.

Δικός σου *Β. Ούλιάνοφ*

Στάλθηκε άπό τό 'Ιζελτβάλντ
('Ελβετία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

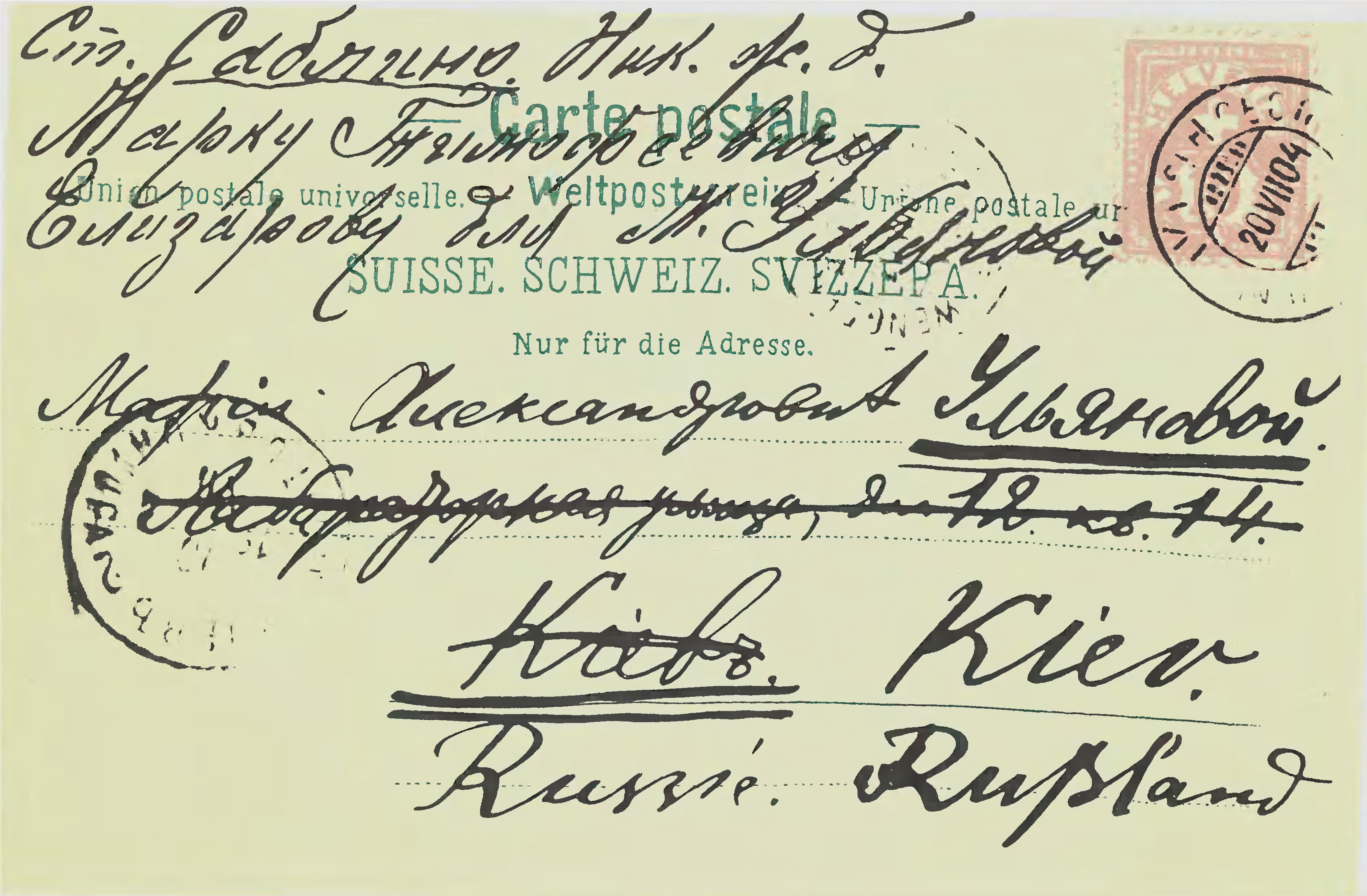
Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Κάρτ-ποστάλ μέ άποψη τήν Καντερστέγκ κοντά στά Φρουτιγκέν, όπου ἦταν ό Β. Ι. Λένιν καί ή Ν. Κ. Κρούπσκαγια στή διάρκεια έκδρομῆς στά βουνά. *'Η Σύντ.*

** Κάρτ-ποστάλ μέ άποψη τοῦ 'Ιζελτβάλντ στή λίμνη Μπριέντσκι. *'Η Σύντ.*

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 20 τοῦ Ἰούλη 1904.

Ст. Саблино Ник. ж. д.
Марку Тимофеевичу
Елизарову для М. Ильиничны

Carte postale
Union postale universelle. – Weltpostverein. – Unione postale ur
SUISSE. SCHWEIZ. SVIZZERA.
Nur für die Adresse.

Марии Александровне Ульяновой.
~~Лабораторная улица, д. 12. кв. 4.~~
~~Кіевъ.~~ Kiev.
Russie. Rußland

20 VIII 04

154

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
'Οδός Λαμποπατόρναγια, ἀρ. 12, διαμ. 14. Κίεβο.
Kiev. Russie. Russland

Χαιρετισμούς στήν ἀγαπημένη μητερούλα ἀπό τούς περιπλανόμενους. Σήμερα ἤμασταν στόν καινούργιο δρόμο στό Jungfrau καί πηγαίνουμε μέσω τοῦ Meiringen στή Λουκέρνη.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ 'Ιούλη 1904
Στάλθηκε ἀπό τήν 'Ελβετία

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

155

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

28. 8. 04.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! 'Από καιρό δέν σᾶς ἔγραψα, δέν ἤμουν βέβαιος γιά τή διεύθυνση. Σήμερα πήραμε γράμματα ἀπό τήν 'Ελ. Βασ. καί τήν Μανιάσα. Τήν εὐχαριστῶ γιά τίς φροντίδες της σχετικά μέ τίς μεταφράσεις. Πῆρα τώρα τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον γιά τόν ἰμπεριαλισμό καί ἄρχισα νά τό μεταφράζω [232] σιγά-σιγά, γιατί συνεχίζω ἀκόμη νά κάνω καλοκαιρινό τρόπο ζωῆς, βγαίνω περίπατο, κολυμπῶ, τεμπελιάζω. Γενικά αὐτό τό καλοκαίρι ἀναπαύθηκα ὑπέροχα!

Πῶς εἶστε ἐσεῖς; Εἶναι καλό τό ἐξοχικό στό Σάμπλινο; 'Αναπαύεστε ἐκεῖ ὅπως πρέπει; Τί προβλέπετε γιά τό μέλλον; Εἶναι καλά ἡ μητέρα; Πῶς αἰσθάνεται ἡ 'Ανιούτα καί ἡ Μανιάσα ὕστερα ἀπό τή φυλακή; Γράψτε μου γι' αὐτό δυό λόγια γιατί ἡ Μανιάσα μόνο γιά τή μετάφραση μιλᾶ.

'Αγκαλιάζω θερμά τήν ἀγαπημένη μου μητερούλα καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός Σας *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφω σωστά τή διεύθυνση; Πληροφορεῖστε με ἔγκαιρα γιά τήν ἀλλαγή της. 'Η διεύθυνσή μου: Rue de la Colline. 3. Genève, ὅμως νά γράφεις ὑποχρεωτικά *στό φάκελλο:* προσωπικό γιά τόν Β. Ι. Οὐλιάνοφ.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό Σάμπλινο (προάστιο τῆς Πετρούπολης)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1907

156

Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27. VI. 07.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ἔχω πολύ καιρό πού δέν σοῦ ἔγραψα τίποτε. Ἡ Ἀνιούτα διηγήθηκε, ἀσφαλῶς, σχετικά μέ τό σχέδιό μας ὀργάνωσης τῆς ἀνάπαυσης. Γύρισα τρομερά κουρασμένος. Τώρα ξεκουράστηκα τελείως. Ἐδῶ ἡ ἀνάπαυση εἶναι θαυμάσια, κολύμπι, περίπατος, μοναξιά, ἀπραξία [233]. Ἡ μοναξιά καί ἡ ἀπραξία εἶναι γιά μένα τό καλύτερο ἀπ' ὅλα. Ἐλπίζω νά μείνω ἀκόμη δυό ἑβδομάδες καί μετά νά καταπιαστῶ μέ τή δουλιά. Ἡ Νάντια καί ἡ Ἐλισ. Βασ. εἶναι καλά καί ἀναπαύονται θαυμάσια.

Πῶς τακτοποιηθήκατε ὅλοι ἐκεῖ; Εἶσαι καλά; Συναντήθηκες μήπως μέ τήν Ἀνιούτα καί ποῦ βρίσκεται; σέ σᾶς ἤ εἶναι στόν Μάρκ; Μόλις βρεθεῖ εὐκαιρία γράψε μου ἤ παρακάλεσε τόν Μίτια νά γράψει λίγα λόγια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά. Δικός σου *Β. Οὐ.*

Στόν Μίτια καί στήν γυναίκα του πολλούς χαιρετισμούς ἀπό μένα.

Ἀγαπητή μου Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ὁ Βολόντια δέν ἔχει συνηθίσει νά γράφει χαιρετισμούς, καί γι' αὐτό ἡ ἴδια γιά τόν ἑαυτό μου καί γιά τή μητέρα Σᾶς στέλνω χαιρετισμούς. Στέλνουμε χαιρετισμούς ἐπίσης σέ ὅλους τούς δικούς μας. Μπορῶ νά ἐπιβεβαιώσω ὅτι ἀναπαυόμαστε ἄριστα, παχύναμε ὅλοι μας τόσο, πού εἶναι ἄπρεπο νά ἐμφανιστεῖς στούς ἀνθρώπους... Τό δάσος ἐδῶ εἶναι ἀπό πεῦκα· θάλασσα, θαυμάσιος καιρός, γενικά ὅλα εἶναι ἄριστα. Εἶναι καλό ἐπίσης καί τοῦτο ἀκόμη, ὅτι δέν ἔχουμε κανένα νοικοκυριό. Λοιπόν καί Σεῖς πῶς ἀναπαύεστε; Πῶς πάει ἡ ἑλονοσία Σας; Πέρασε ὁριστικά; Πηγαίνετε μήπως γιά μανιτάρια; Γενικά πῶς τά περνᾶτε; Ἐμεῖς

ἐδῶ εἴμαστε ξεκομένοιάπ' ὅλο τόν κόσμο, ἄν καί τό ταχυδρομεῖο ἔρχεται ἕξι φορές τήν ἑβδομάδα, ἀλλά κανένας τίποτε δέν γράφει. Ἀκόμη μιά φορά Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά.

Δική Σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό Στίρσουντεν στό σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχυφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

157

Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ — ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη μας Μανιάσα! Εὐχαριστῶ γιά τό γράμμα. Ζητῶ συγνώμη πού δέν ἀπαντῶ ἀμέσως. Ἐγώ ἐδῶ τόσο «ἀποροφήθηκα» ἀπό τή θερινή ἀνάπαυση καί τό καθισιό (ἀναπαύομαι ἔτσι, ὅπως δέν ἀναπαύθηκα γιά πολλά ἤδη χρόνια), πού ὅλο καί ἀναβάλλω ὅλες τίς δουλιές καί τίς δουλίτσες.

Εἶμαι ἐνάντια στό μποϋκοτάρισμα τῆς III Δούμας καί σύντομα πιστεύω θά βγάλω σχετικά μ' αὐτό, ἕνα πραγματάκι πού μόλις τώρα τελείωσα [234]. Κατά τή γνώμη μου, δέν πρέπει νά ἐπαναλαμβάνουμε ἕνα τέτιο σύνθημα χωρίς νά ὑπάρχει κατάσταση ἀνόδου, χωρίς τήν πάλη ἐνάντια στίς πρῶτες συνταγματικές αὐταπάτες. Τή νέα ἄνοδο (μπορεῖ νά ὑπάρξει σέ συνδυασμό μέ τήν ἀπεργία τῶν ὑφαντουργῶν τῆς Μόσχας τόν Ἰούλη — ἀναμένεται ἀπεργία μέ 400 000 περίπου ἀπεργούς) πρέπει νά τή διευρύνουμε, νά τήν ἑτοιμάσουμε, νά τήν μετατρέψουμε σέ γενική, ὅμως νά κηρύξουμε μποϋκοτάζ εἶναι ἄκαιρο. Ἐμεῖς δέν πρέπει νά τό ἀπαρνηθοῦμε κατηγορηματικά αὐτό, εὐκαιριακά καί ὅταν θά ἔχουμε ἄνοδο θά προωθήσουμε τό μποϋκοτάζ. Νά τό κηρύξουμε ὅμως τώρα, θά ἦταν ἤ πρόωρος παλληκαρισμός, ἤ ἄκριτη ἐπανάληψη συνθημάτων, πού ἔχουν ἔνδοξο ἐπαναστατικό παρελθόν. Αὐτή εἶναι μέ δυό λόγια ἡ ἐπιχειρηματολογία μου, πού ἀναπτύσσεται λεπτομερειακά στόν Τύπο *.

Γράψε μου, πῶς τακτοποιήθηκες καί ἄν εἶσαι εὐχαριστημένη. Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μάρκ καί σέ ὅλους τούς γνωστούς.

Ἀναπαυόμαστε θαυμάσια καί τεμπελιάζουμε ἐντελῶς.

Σέ φιλῶ θερμά. Δικός σου *Β. Ούλ.*

* σέ δυό ἑβδομάδες, μάλλον, πρέπει νά δημοσιευτεῖ.

Ἀγαπητή Μανιάσα, προσθέτω μερικά λόγια. Δέν ἔχω τίποτε νά σοῦ γράψω, γιατί τώρα εἴμαστε «ἔξω ἀπό τά κοινωνικά ἐνδιαφέροντα», κάνουμε ἐξοχική ζωή: κολυμπᾶμε στή θάλασσα, τρέχουμε μέ τό ποδήλατο (οἱ δρόμοι εἶναι ἀπαίσιοι, ἐξάλλου μακριά δέν πηγαίνεις), ὁ Βολόντια παίζει σκάκι, φέρνει νερό, κάποτε ἦταν μόδα νά παίζουν τό ἀγγλικό ντουράκ * κτλ. Μόνο πού ἡ Λίντια ἔχει πολλές σκοτοῦρες μέ τό νοικοκυριό... Ἐδῶ ὅλοι δυναμώσαμε καλά, μπορεῖ νά διαβάσεις ἕνα σωρό βιβλία, ὅμως τά βιβλία δέν εἶναι ὅλα τόσο κατάλληλα, μά καί δέν ὑπάρχει ὄρεξη γιά διάβασμα. Σέ φιλῶ.

Δική σου *Νάντια*

Οἱ δικοί μας (ἡ Λίντια καί ἡ μητέρα), βέβαια σᾶς χαιρετοῦν.

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ Ἰούνη 1907
Στάλθηκε ἀπό τό Στίρσουντεν
στό σταθμό Κινέλ (κυβερνεῖο Σαμάρας)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή
Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

158

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

15/Χ. 07.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ἔχω πολύ καιρό νά σοῦ γράψω. Τό τελευταῖο γράμμα μου φαίνεται τό ἔστειλα ἀπό τό καλοκαιρινό μου «μονρεπό». Τώρα τακτοποιήθηκα στό παλιό μέρος γιά τό χειμώνα οἰκογενειακά [235]. Ἐλπίζουμε ὅτι ὁ χειμώνας δέν θά εἶναι τόσο κρύος, ὅπως τόν περασμένο χρόνο. Μά καί ἐξάλλου, τώρα προσαρμοζόμαστε καί θά «κλείσουμε ὅλες τίς τρύπες» καλύτερα. Εἶμαι τελείως εὐχαριστημένος ἀπό τό οἴκημα καί ἀπ' ὅλη τήν τακτοποίησή μας. Ἡ Μανιάσα μᾶς ἐπισκέφθηκε καί ἀκόμη εἶναι ἐδῶ, ἑτοιμάζεται ὅμως νά ἀναχωρήσει σήμερα μέ τόν ἐρχομό τοῦ χειμώνα: σήμερα ἔπεσε τό πρῶτο χιόνι, ὁ καιρός γύρισε στό κρύο.

Πῶς τά περνᾶς ἐκεῖ; Θά εἶναι καλά στό χωριό, ὅταν θ' ἀρχίσει τό πραγματικό κρύο; Παρακαλῶ, δόσε πολλούς χαιρετισμούς στόν Μίτια. Λυπᾶμαι πού δέν μπόρεσα νά πάω σ' αὐτόν [236] τό φθινόπωρο,

* παιχνίδι. *Σημ. μετ.*

ὁπότε θά κυνηγούσαμε ὑπέροχα — ὁ καιρός ὅλο τό φθινόπωρο ἦταν θαυμάσιος. Πότε θά πάρει ἄδεια, πόσον καιρό καί ποῦ θά πάει;

Ἀπό τήν Ἀνιούτα εἴχαμε κιόλας δυό γράμματα. Ὅπως φαίνεται εἶναι εὐχαριστημένη ἀπό τό ταξίδι *. Τό δρομολόγιο ἦταν ἐνδιαφέρον καί πιθανόν τώρα στό Νότο θά εἶναι πολύ καλά.

Ἐμεῖς ἐδῶ ζοῦμε μέ παρεούλα καλῶν φίλων **. Ἔχουμε βιβλία, δουλιά. Κάνουμε περίπατο στήν παραλία. Ἡ Μανιάσα, νομίζω, ἐδῶ αἰσθανόταν καλά, δούλεψε πολύ — μετάφραζε.

Πρίν λίγο καιρό ὅλοι μας σχεδόν πληρώσαμε φόρο στό φθινόπωρο, ἀδιαθετήσαμε δυό μέρες ἀπό γερό κρυολόγημα. Τώρα εἴμαστε καλά ἤ ἀναρώνουμε. Ἡ Ἐλ. Βασ. αἰσθάνεται ἐπίσης καλά, μόνο κάποτε ἀνησυχεῖ ἐξαιρετικά γιά τό νοικοκυριό.

Σέ ἀγκαλιάζω, ἀγαπητή μου καί σέ φιλῶ. Εὔχομαι νά εἶσαι γερή.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Κουόκαλα στό
σταθμό Μίχνεβο
τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ζοῦσε στό ἐξωτερικό. *Ἡ Σύντ.*

** Στό Κουόκαλα ζοῦσαν τότε ὁ Α. Α. Μπογκντάνοφ, ὁ Ι. Φ. Ντουμπρόβινσκι, ὁ Ν. Α. Ροζκόφ, ὁ Γκ. Ντ. Λεϊτέιζεν. *Ἡ Σύντ.*

1908

159

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Πετερμπούργκσκαγια στορονά, ὁδός Παβλόβσκαγια ἀρ. 6, διαμ. 16. Πετρούπολη. Russie. St.-Rétersbourg

14. I. 08.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα!

Σοῦ στέλνω τό «Ὀμπραζοβάνιγε» [237], πού κουβάλησα ἐδῶ ἀπό λάθος. Νομίζω τώρα σχετικά μέ τά βιβλία δέν ἔχω κανένα χρέος. Ἄν ἔχω, παρακαλῶ, εἰδοποίησέ με.

Ἐδῶ καί μερικές μέρες ξεροσταλιάζουμε σ' αὐτή τήν καταραμένη τή Γενεύη... [238]. Εἶναι μιά ἀπαίσια τρύπα, ἀλλά τί νά γίνει. Θά προσαρμοστοῦμε. Πῶς τά περνᾶτε; Παγώνετε; Εἶναι καλά ἡ μητέρα; Παρακαλῶ, φίλησέ την ἀπό μένα καί δόσε χαιρετισμούς στήν Ἀνιούτα, καί ἐπίσης στόν Μίτια, ἄν δέν ἔφυγε ἀκόμη.

Χθές ἔγραψα στόν Λιέβ Μπορίσοβιτς ἀπ' ἀφορμή τό ἀρθράκι * καί ζήτησα νά μοῦ προμηθεύσει τά πρακτικά τῆς ΙΙΙ Δούμας (ἐπίσημη ἔκδοση τῶν στενογραφημένων πρακτικῶν, ὅπως καί τίς δηλώσεις, ἐπερωτήσεις καί νομοσχέδια, πού καταθέτονται στή Δούμα). Αὐτά μπορεῖ κανείς νά τά προμηθευτεῖ μόνο μέ προσωπικές γνωριμίες. Παρακαλῶ, φρόντισε ὥστε νά συμφωνήσει κάποιος νά μοῦ τά δόσει αὐτά καί στεῖλε τα *ὅλα*, χωρίς καμιά παράλειψη. Σέ παρακαλῶ ἐπίσης νά μοῦ στείλεις *ὅλα* τά συνδικαλιστικά περιοδικά, πού ἐκδίδονται ἀκόμη στή Ρωσία (Πετρούπολη, ἐπίσης Μόσχα), ἀγοράζοντάς τα *ἀμέσως*. Ἀπό τό ποσό πού πρέπει νά πάρω ἀπό τόν ἐκδότη στίς 4 τοῦ Γενάρη, πάρε 50 ρούβλια ἀπό τήν Ἐλισ. Βασ. γιά τά

---

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

ἔξοδα καί στεῖλε μου, παρακαλῶ, *ὅλες* τίς νέες ἐκδόσεις τῶν μενσεβίκων (ἄν ἐκδίδουν τίποτε) κτλ. Ἐγώ γράφτηκα συνδρομητής στήν ἐφημερίδα «Τοβάρις» («Νάς Βέκ») [239] ἀπό τήν 1 τοῦ Γενάρη καί θά παρακολουθῶ ἐπίσης τίς νέες ἐκδόσεις. Ἄν ὁ Λ. Μπ. τεμπελιάζει νά γράφει ἤ εἶναι ἀπασχολημένος, σέ παρακαλῶ, μάθε τήν ἀπάντησή του (στά ἐρωτήματά μου) καί νά μοῦ τή γνωστοποιήσεις. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα: μοῦ χρειάζεται ἡ ἀπάντηση σχετικά μέ τό Γκ́ρανάτ (Ἱστορία τῆς Ρωσίας), ὑπογράφηκε μέ αὐτόν συμφωνία γιά τό ἄρθρο μου [240] ἤ ἡ ὑπόθεση ματαιώθηκε; Ἄς τό ἐξακριβώσει αὐτό ὁ Λ. Μπ. καί νά σοῦ πεῖ.

Σοῦ σφίγγω δυνατά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Tournez s' il vous plaît *.

Ἔστειλες μήπως τά ντοκουμέντα τά δικά μου καί τῆς Νάντιας; Ἄν ὄχι, παρακαλῶ, στεῖλε τα τό ταχύτερο μέ συστημένο πακέτο. Μοῦ εἶναι ἀπαραίτητα τά δικαιολογητικά γιά νά πάρουμε permis d' établissement **.

Ἡ διεύθυνσή μου εἶναι: Vl. Oulianoff. 17. Rue des deux Ponts. 17. (Chez Küpfer) Genève.

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

160

Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ — ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

22. I. 08.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σήμερα πῆρα τό γράμμα τό δικό σου καί τῆς Μανιάσα καί σπεύδω ν' ἀπαντήσω. Χάρηκα πολύ μέ τά νέα ἄμεσα ἀπό σᾶς: ὅλα τά προηγούμενα γράμματα τῆς Μανιάσα δέν παραλήφθηκαν. Συμφορά μ' αὐτές τίς διαβιβάσεις πού ἀναγκαστήκαμε νά καταφύγουμε ὥς τόν ἐρχομό μας στή Γενεύη.

Μᾶς ἀνησύχησε πολύ ἡ εἴδηση γιά τό βαρύ κρυολόγημα τῆς Ἀνιούτα. Πρέπει νά εἶναι ἀκατάλληλο τό διαμέρισμα (ἡ Νάντια

* — Κοιτάξτε στήν πίσω σελίδα. *Ἡ Σύντ.*

** — ἄδεια γιά δικαίωμα παραμονῆς. *Ἡ Σύντ.*

λέει — ὑγρό) γιά νά συμβεῖ τέτια ἐπιπλοκή. Τώρα εἶστε ὅλοι καλά; Πῶς εἶναι ὁ Μίτια; Ἔφυγε μήπως πάλι γιά τή θέση του;

Ἐμεῖς ἐδῶ λίγο-λίγο τακτοποιούμαστε καί θά τακτοποιηθοῦμε βέβαια ὄχι χειρότερα ἀπό πρίν. Δυσάρεστες ἦταν μόνο οἱ πρῶτες στιγμές τῆς μετακίνησης, σάν πέρασμα ἀπό τό καλύτερο στό χειρότερο. Ἀλλά ἦταν ἀναπόφευκτο. Σχετικά μέ τό Κάπρι, μόλις ἤρθαμε βρῆκα τό γράμμα τοῦ Γκόρκι, πού μέ καλεῖ ἐπίμονα νά πάω ἐκεῖ. Ἐμεῖς μέ τήν Νάντια σκοπεύουμε ὁπωσδήποτε νά δεχτοῦμε τήν πρόταση καί νά κάνουμε ἕνα γύρο στήν Ἰταλία (ὅπως γράφουν οἱ «Γκόρκι» *τώρα* στό Κάπρι ἀνθίζουν οἱ νάρκισοι), ὅμως ὄχι τώρα. Στήν ἀρχή εἶναι ἀπαραίτητο νά τακτοποιήσουμε ὅλες τίς ὑποθέσεις καί μετά πιά νά πᾶμε γιά περίπατο.

Χθές ἤ προχθές ἔγραψα στήν Μανιάσα, τῆς ἔδοσα ἀκόμη ἀποστολή σχετικά μέ τά βιβλία. Μήπως τήν παραφορτώνω πάρα πολύ μέ ἀποστολές;

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου μητέρα, καί εὔχομαι νά εἶσαι τελείως γερή. Σέ ὅλους χαιρετισμούς κι' ἀπό μένα καί ἀπό τήν Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ἀγαπημένοι μου, τί κακό σᾶς ἔτυχε μ' αὐτό τό καταραμένο κρυολόγημα! Μπορεῖ αὐτό νά προέρχεται ἀπό τό ὑγρό διαμέρισμα; Εὐτυχῶς πού τώρα ἀρχίσατε νά γίνεστε καλά... Σᾶς φιλῶ ὅλους θερμά, εὔχομαι σύντομα νά δυναμώσετε καί ὁριστικά νά γίνετε καλά.

Δική σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

161

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Πετερμπούρσκαγια
στορονά, ὁδός Πάβλοβσκαγια, οἰκία 6 διαμ. 16. Πετρούπολη
Russie. St.-Pétersbourg

7. II. 08.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 20. Ι, καί τό γράμμα τοῦ νεαροῦ φιλόλογου γιά τό ἴδιο ἐκεῖνο πού γράφει καί

σήμερα ἡ «Ρέτς» [241]. Γιά τό τελευταῖο σ' εὐχαριστῶ πάρα πολύ: Πραγματικά τό ἀρθράκι εἶναι ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρον!

Σχετικά μέ τόν Οὐέμπ ἀπάντησα στόν νεαρό φιλόλογο καί τοῦ ἔστειλα ἕνα εἶδος ἐξουσιοδότησης. Γιά κάθε ἐνδεχόμενο ἐπαναλαμβάνω: 1) δέν ξέρω τόν ἀριθμό ἀντιτύπων τῆς 1ης ἔκδοσης, 2) τότε διηύθυνε τή Σύνταξη ὁ Στροῦβε, ὁ ἴδιος ἐπιμελήθηκε τόν 1ο τόμο. 3) Τό 2ο τόμο μετάφρασε ὁ Ε. Σμιρνόφ (Γκουριέβιτς). Ἐγώ πῆρα τότε 20 ρούβλια τό τυπογραφικό φύλλο γιά μετάφραση τοῦ 1ου τόμου καί ἀπό 10 γιά τήν ἐπιμέλεια τοῦ 2ου. Ὁ νεαρός φιλόλογος ἄς παζαρεύει σέ τελευταία ἀνάγκη, κατεβαίνοντας μάλιστα ὥς τό ½, ὁπωσδήποτε ὅμως νά ὑπογραμμίζει τόν ἀριθμό τῶν ἀντιτύπων, γιά τά ὁποῖα ὑπογράφεται ἡ συμφωνία.

Χθές πῆρα ἐπίσης γράμμα ἀπό συναδέλφους σχετικά μέ τό Γκρανάτ. Ἐκεῖ ἡ ὑπόθεση τακτοποιεῖται ἐπίσης γιά μένα ὄχι ἄσχημα.

Σχετικά μέ τό πιστοποιητικό τοῦ γάμου μας καί τό λάδωμα στό Κρασνογιάρσκ σοῦ συνιστῶ: νά μή φροντίζεις πολύ, νά μή δόσεις σημαντικά ποσά γιά λάδωμα. Κατά τά φαινόμενα, θά τά βολέψουμε κι' ἔτσι.

Ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα, *ἴσως καί νωρίτερα,* σκοπεύουμε νά τακτοποιηθοῦμε σέ δικό μας διαμέρισμα.

Σχετικά μέ τή συλλογή στή μνήμη τοῦ Μάρξ, κατά τά φαινόμενα, κι' ἐγώ δέν θά πάρω μέρος. Εἶναι ἀδύνατο νά γράψω τέτιο πράγμα στά γρήγορα [242].

Εἶναι παράξενο πού οἱ δικοί μας δέν ἀναλαμβάνουν ἀπό τήν ἀρώστια τόσο καιρό! Αὐτό εἶναι πραγματικά δυστυχία. Ἴσως, αὐτή τή χρονιά ἡ γρίππη νά εἶναι ἰδιαίτερα κακοήθης, ἤ ὁ καιρός σέ σᾶς εἶναι πολύ ἄσχημος. Γράψε, πῶς εἶναι ἡ ὑγεία τῆς μητέρας.

Ἐδῶ ἀκόμη δέν τακτοποιήθηκα τελείως, λογουχάρη ἀκόμη δέν μπῆκα στή «λέσχη μου», ὅπου εἶναι εὔκολο νά διαβάζω περιοδικά καί νά προμηθεύομαι νέα βιβλία [243]. Θά προσπαθήσω (μόλις μπῶ — πιστεύω αὐτές τίς μέρες) νά ψάξω νά βρῶ κάτι, γιά νά τό στείλω σέ σένα. Παίρνεις μήπως τό «Neue Zeit»; Στό τεῦχος 1 τοῦ ἐπιστημονικοῦ παραρτήματος αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ ὑπάρχει ἄρθρο τοῦ Κάουτσκι: «Ἐθνικότητα καί διεθνισμός». Ἐγώ ἀκόμη δέν τό εἶδα. Μήπως αὐτό εἶναι κατάλληλο γιά μετάφραση; Διάβασα τό «Ὁ σοσιαλισμός καί ἡ ἀποικιοκρατική πολιτική» τοῦ Κάουτσκι (καινούργια μπροσούρα μέ 80 σελ.). Νομίζω, αὐτό εἶναι νόμιμο. Μίλησε μέ τό *«Ζερνό»* * [244]:

* Ρώτησε ἐπίσης, μήπως μπορῶ στή διεύθυνσή *τους* νά στείλω νέα βιβλία *γιά σένα,* νέα βιβλία πού εἶναι κατάλληλα γιά μετάφραση;

θά ἦταν καλά νά τό μεταφράσουμε. Ἐπίσης παραξενεύομαι πού δέν φαίνονται ἀνακοινώσεις γιά τή μετάφραση τοῦ Parvus («Kolonialpolitik und Zusammenbruch»). Εἶναι δυνατό νά μήν ἔχει κανένας πρωτοβουλία; Ρώτησε τό «Ζερνό». Ἐγώ θά μποροῦσα ἐδῶ στό ἐξωτερικό νά ἐπικοινωνήσω μέ τόν συγγραφέα.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Οἱ μπόντσεβσκι δέν πῆραν τά «Διαλεχτά ἔργα».

Ἀπό τά ἐπαγγελματικά περιοδικά πῆρα τό «Γκουντόκ», καί τό «Τεξτίλνογε Ντιέλο».Παρακαλῶ νά συνεχίσεις νά στέλνεις *ὅ λ α* τά παρόμοια περιοδικά.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

162

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14. II. 08.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα!

Πρίν ἀπό λίγο καιρό σοῦ ἔγραψα κάτι γιά τίς μεταφράσεις. Τώρα θά ἤθελα νά προσθέσω ὅτι ἐδῶ διάβασα στό 1ο τεῦχος στό Ergänzungsheft * τοῦ «Neue Zeit» — ἄρθρο τοῦ Κάουτσκι «Nationalität und Internationalität». Θυμᾶμαι, ἔλεγες ὅτι παίρνεις τό «Neue Zeit» καί γι' αὐτό δέν τό στέλνω ἀπό δῶ (γιά κάθε ἐνδεχόμενο: δόσε διεύθυνση γιά νά σοῦ στέλνω βιβλία καί ἄρθρα ξένων). Κατά τή γνώμη μου, αὐτό τό πράγμα εἶναι ἐντελῶς νόμιμο, καί ὁπωσδήποτε ἀξίζει νά μεταφραστεῖ. Πρότεινε στόν ἐκδότη (36 σελιδοῦλες). Θά ἦταν καλύτερα νά ἐκδοθεῖ (εἶναι κριτική τοῦ Μπάουερ) μαζί μέ τό βιβλίο τοῦ Otto Bauer: «Die Nationalitätenfrage und die Sozialdemokratie» (αὐτό τό βιβλίο ἴσως τό ἔχει ἡ Ἄνια, ἡ ὁποία μετάφρασε ἕνα κεφάλαιό του.

Ἕνας ἀπό τούς ἐδῶ συναδέλφους παρακαλεῖ νά ἐρωτηθεῖ ὁ ἐκδότης, ἄν ἀναλαμβάνει νά ἐκδόσει τό βιβλίο τοῦ *Huschke:* «Landwirtschaftliche Reinertragsberechnungen», ἀπό τό ὁποῖο παράθεσα περικοπές στό *Ἀγροτικό ζήτημα,* μέρος Ι. [245] Ἄν βρεθεῖ κατάλλη-

* — παράρτημα. *Ἡ Σύντ.*

λη εὐκαιρία, ρώτησε τόν ἐκδότη, ἀναλαμβάνω νά γράψω τόν πρόλογο. Γιά νά λέμε ὅμως τήν ἀλήθεια, αὐτό εἶναι πολύ εἰδικό πράγμα...

Σχετικά μέ τή δική μου Acte de mariage * χθές συνομίλησα μέ τόν διευθυντή τῆς ἀστυνομίας. Ἀποδείχτηκε ὅτι αὐτό τό πράγμα χρειάζεται. Πρότεινε κάποιον γνώριμο δικηγόρο νά σκεφτεῖ ἀκόμη τόν παρακάτω τρόπο νά ἀποσπάσει ἀντίγραφο ἀπό τό Κρασνογιάρσκ (γιατί οἱ ἐλπίδες σχετικά μέ τό «λάδωμα», σίγουρα εἶναι μικρές). Γιά τήν ἐξασφάλιση ἀποδεικτικῶν ἰσχύει πράγματι (δικαστική) διαδικασία. Δέν μπορεῖ μήπως ἡ Ἐλισ. Βασ. νά ἀπευθυνθεῖ στόν εἰρηνοδίκη ἤ στήν ἀντίστοιχη ὑπηρεσία στήν Πετρούπολη καί νά ἀπαιτήσει *ἀπόφαση* νά τῆς δοθεῖ *πιστοποιητικό* γιά τή χορήγηση ἀντίγραφου πιστοποιητικοῦ γιά τό γάμο ἀπό τό ἐκκλησιαστικό δικαστήριο τοῦ Κρασνογιάρσκ (ἤ γιά δικαστήριο μέ τήν θυγατέρα, ἤ γιά διαθήκη κτλ.); Δέν γίνεται *μ' αὐτό τόν τρόπο* νά ζητήσει αὐτό τό πιστοποιητικό ἤ ἀντίγραφό του; Να συμβουλευτεῖς τόν δικηγόρο.

Πῶς εἶναι οἱ δικοί μας; Ἀνάρωσαν τελείως ἡ μητέρα καί ἡ Ἀνιούτα;

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Σέ εὐχαριστῶ πολύ, πάρα πολύ γιά τά πρακτικά τῆς III Δούμας. Σέ παρακαλῶ πάρα πολύ νά στέλνεις *καί στό ἑξῆς* καί μάλιστα συχνότερα καί μάλιστα μαζί μέ τά νομοσχέδια καί τίς ἐπερωτήσεις.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

163

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17. II. 08.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Σέ παρακαλῶ, στεῖλε μου τά παρακάτω βιβλία:

---

* — ληξιαρχική πράξη γάμου. *Ἡ Σύντ.*

1. «Περασμένα χρόνια» τεῦχ. 1 (Γενάρης, τιμή 85 καπ.) — *μέ τά γράμματα τοῦ Μάρξ* στόν Μιχαηλόβσκι καί τοῦ *Μιχαηλόβσκι στόν Λαβρόφ*.

2. Ὑλικά σχετικά μέ τήν ἱστορία τῆς ρωσικῆς ἀντεπανάστασης, τόμ. Ι, τιμή 2. ρ. 50.

3. Οἱ βουλευτές μας * (3ης συνόδου). 50 καπ. («Ὀσνόβα», — βιβλιοπωλεῖο;)

4. *Λοκότ*. Ἡ δημοσιονομική καί φορολογική πολιτική τῆς Ρωσίας, 1 ρούβλι.

5. *Ἀλμάζοφ*. Ἡ ἐπανάστασή μας (1902-1907) 1 ρ. 50. (ἐργασία) — δέν ξέρω, ἄν τό τελευταῖο βιβλίο ἀξίζει γιά τό ὁποῖο δέν ἔχω καμιά πληροφορία· παρόλα αὐτά πρέπει νά τό δῶ!

6. *Μελέτη* τοῦ ἀπεργιακοῦ κινήματος τῶν ἐργατῶν τῆς πετρελαιοβιομηχανικῆς περιοχῆς τοῦ Μπακοῦ στά χρόνια 1903- 6. Μπακοῦ. 1907. Τιμή 1 ρ. 50 καπ.

Δέν ἔλαβα τά πρακτικά τῆς Δούμας ὕστερα ἀπό τήν 20ή συνεδρίαση καί θά πρέπει νά τά πάρω μαζί μέ τά νομοσχέδια! Λογουχάρη, πρίν λίγο καιρό ἡ «Στολίτσναγια Πότστα» ἀνακοίνωσε γιά τή δημοσίευση τοῦ προγράμματος «τῆς ὁμάδας τῶν μετριοπαθῶν ἀγροτῶν». Σέ παρακαλῶ, νά μοῦ τό προμηθεύσεις. Δέν θά ἦταν ἄσχημα νά μοῦ προμηθεύσεις ἐπίσης τά προγράμματα, τίς ἀνακοινώσεις καί τά δελτία τῶν ὀχτωβριστῶν, τῆς δεξιᾶς παράταξης, τῆς ὁμάδας τῶν κοζάκων κ.τ.λ., ἄν ὑπάρχει κάποια σύνδεση μέ τή Δούμα. Στή Δούμα ὅλα αὐτά τά «χαρτιά» σίγουρα θά βρίσκονται στιβαγμένα στά ράφια καί κανέναν δέν ἐνδιαφέρουν.

Αὐτές τίς μέρες σοῦ ἔγραψα γιά τίς μεταφράσεις (τοῦ Κάουτσκι)· πῆρες αὐτό τό γράμμα; * Πῆρες τό χειρόγραφο τοῦ δεύτερου μέρους τοῦ δεύτερου τόμου μου [246] (πού στάλθηκε ἀπό δῶ στίς 5. ΙΙ. 08 μέ τό νέο ἡμερολόγιο μέ πλάγιο δρόμο);

Σχετικά μέ τά χρήματα, γράφω στήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ἄν δοθεῖ εὐκαιρία, δόσε στόν Μεσκόβσκι τό συνημμένο φυλλάδιο. Θά ἦταν ἐνδιαφέρον νά πάρω καί ἀπ' αὐτόν καί ἀπό τόν Λίντοφ κατευθείαν διεύθυνση γιά ἀλληλογραφία. Πές τους γι' αὐτό.

---

* Ἄν ὑπάρχει παρόμοια ἔκδοση μέ φωτογραφίες, θά ἦταν καλύτερα νά ἀγοράσεις αὐτή.

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 245 και 246. *Ἡ Σύντ.*

Πῶς τελείωσε «ἡ διαμάχη» τοῦ Λίντοφ μέ τόν Μπόντς [247] καί ἡ διένεξη στό ἐκδοτικό ἐξαιτίας της;

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

164

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

10. III. 08.

'Αγαπημένη μου 'Ανιούτα!

Πῆρα τό γράμμα σου τῆς 21. II. Μά τήν ἀλήθεια, εἶναι τρομερό πού τύχατε σέ ὑγρό διαμέρισμα καί ὅλοι ἀρωστήσατε σέ τέτιο βαθμό. Εἶναι δυστύχημα πού ἡ Μανιάσα ἅρπαξε τύφο! Ἡ Λίντια Μιχάηλοβνα γράφει καθημερινά καί μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ πυρετός δέν εἶναι ὑψηλός. Φοβᾶμαι ὅμως νά δόσω σ' αὐτή τήν εἴδηση καθησυχαστική σημασία: ὑπάρχουν πράγματι βαριές μορφές τύφου μέ ὄχι ὑψηλό πυρετό.

Πῶς εἶναι τώρα ἡ ὑγεία τῆς μητέρας; Ἄν δέν ἔχεις χρόνο, παρακάλεσε τήν Λ. Μιχ., ἀφοῦ αὐτή ἤδη γράφει, ἄς μοῦ γράψει δυό λόγια.

Στήν οὐσία ὁ Μάρκ ἄδικα ἄφησε τέτιο μεγάλο ποσό ἀπό τά ὁδοιπορικά του, γιατί τώρα μοῦ εἶναι ἀρκετό νά μέ πληρώσει ὁ ἐκδότης μου [248]. Εἶναι αὐτονόητο ὅτι πρέπει ὁπωσδήποτε νά ξοδέψεις αὐτά τά χρήματα, γιά νά τακτοποιήσεις τήν μητέρα καί τήν Μανιάσα καλύτερα, ἤ νά τίς βοηθήσεις νά πᾶνε κάπου σέ καλύτερο μέρος. Δέν θά ἦταν καλά νά ἔρχονταν αὐτές ἐδῶ;

Ἔστειλα στήν Μανιάσα ἕνα βιβλίο γιά μετάφραση (γερμανικό μυθιστόρημα). Τό πήρατε (ἀπό τή Λειψία [249]); Στήν ἴδια ἔγραψα γιά τό βιβλίο τοῦ 'Ανατόλ Φράνς (La vie de Jeanne d' Arc) καί τοῦ Σίνγκλερ (ὁ 'Αλέξινσκι προτείνει νά τό μεταφράσει).

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί παρακαλῶ νά φιλήσεις θερμά τήν μητέρα. Ἡ Νάντια ἔφυγε γιά δουλιά. Μέ παρακαλεῖ πολύ νά μεταδόσω τούς χαιρετισμούς της.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

165

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα!

Ἐλπίζω ὅτι τώρα μπορεῖς πιά νά διαβάζεις μόνη σου καί ὅτι εἶσαι σχεδόν γερή. Πολύ καιρό βασανίστηκες ἄσχημα μέ τήν ἀρώστια. Τό βασικό ὅμως εἶναι νά μήν ἐπαναληφθεῖ. Τό πιό ἐπικίνδυνο ὕστερα ἀπ' αὐτή τήν ἀρώστια εἶναι ὁποιαδήποτε κούραση ἤ νευρική ταραχή. Θά ἦταν καλύτερα νά πᾶς στό Στίρσουντεν! * Ὅταν θά εἶσαι *ἐντελῶς* καλά, γράψε μου δυό λόγια. Ἐγώ πηγαίνω γιά μιά ἑβδομάδα στήν Ἰταλία [250]. Θά σοῦ γράψω ὅταν ἐπιστρέψω.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί εὔχομαι νά ἀναρώσεις καλά.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε ανάμεσα στίς 19 καί 28 τοῦ Ἀπρίλη 1908

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

166

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

20. VI. 08.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σάν νά ἔχω πολύ καιρό πού δέν σᾶς ἔγραψα. Μοῦ φαίνεται, τελευταία φορά ἦταν τό κάρτ-ποστάλ ἀπό τό Λονδίνο [251]. Ἦρθα ἀπό κεῖ ἄρωστος, ἅρπαξα ἐντερίτιδα. Τώρα ἀνάρωσα, ἄρχισα νά τρώω ὅπως χρειάζεται, αἰσθάνομαι τόν ἑαυτό μου ὕστερα ἀπό τή δίαιτα πάντοτε νηστικό. Ἄρχισα τή δουλιά.

Ζοῦμε ὅπως καί πρῶτα. Ὁ καιρός εἶναι ὑπερβολικά ἄστατος. Πότε ζέστη, πνιγηρή ἀτμόσφαιρα καί καταιγίδες. Πότε βροχή καί κρύο, σάν σήμερα. Τό καλοκαίρι δέν στρώνει.

Πῶς τά περνᾶτε στό χωριό; Ἐλπίζω, ἡ Μανιάσα νά ἀνάρωσε τελείως. Θά τήν περιμένουμε σ' ἐμᾶς. Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μίτια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 238-240. *Ἡ Σύντ.*

P. S. Λυπᾶμαι πολύ πού ὁ μοσχοβίτης φιλόσοφος-ἐκδότης * ἀρνήθηκε νά ἐκδόσει τό βιβλίο μου. Ἄν εἶναι δυνατό, θά παρακαλοῦσα νά γράψεις σέ κανέναν ἀπό τούς μοσχοβίτες γνωστούς φιλόλογους, μήπως ψάξουν αὐτοί γιά ἐκδότη. Σχετικά μ' αὐτό δέν ἔχει τώρα καμιά ἐπαφή.

Λένε ὅτι ἡ Ἀνιούτα διόρθωσε τά τελευταῖα φύλλα τοῦ ἀγροτικοῦ μου βιβλίου. Ἐγώ ὅμως μέχρι τώρα δέν ἔχω οὔτε ἕνα ἀντίτυπο! Εἶναι ὅμως γιά μένα *πάρα πολύ σοβαρό* γιά πολλούς λόγους νά προμηθευτῶ 2-3 ἀντίτυπα, ἔστω χωρίς νά εἶναι χαρτοδεμένα [252]. Βέβαια, πολύ καλά ἀντιλαμβάνομαι ὅτι νά τά ζητήσεις ἀνοιχτά καί ἄμεσα θά ἦταν ἀπ' *ὅλες* τίς ἀπόψεις ἀδέξιο, ἀπερίσκεπτο, ἄβολο κτλ. Ἄν ὅμως ὑπάρχει κάποια δυνατότητα νά γίνει αὐτό ἀνεπίσημα, ἤ ἄν ἡ Ἀνιούτα ἔχει ἔστω ἕνα ἀντίτυπο, πολύ θά τήν παρακαλοῦσα νά μοῦ τό στείλει ἔστω καί γιά λίγο καιρό. Τώρα ἀκριβῶς μοῦ εἶναι πολύ ἀπαραίτητο.

Χαιρετισμούς ἀπ' ὅλους τούς δικούς μας!

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ, τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

167

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

13/VII. 08.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Τώρα πῆρα τό γράμμα σου καί τό ὑστερόγραφο τῆς Ἀνιούτα. Χάρηκα πολύ γιά τά νέα. Χάρηκα ἐξαιρετικά πού ἔμαθα ὅτι τό φθινόπωρο ὑπάρχει ἐλπίδα νά ἐκδοθεῖ **. Ὁ ἀνταποκριτής σου ὅμως τῆς Πετρούπολης ξέχασε νά μοῦ ἀπαντήσει σ' ἕνα πολύ σοβαρό ζήτημά μου. Δηλαδή: ἄν μπορεῖ νά μοῦ προμηθεύσει *ἔστω ἕνα* ἀντίτυπο τοῦ στοιχειοθετημένου βιβλίου, σελιδοποιημένο ἤ ἀσελιδοποίητο τό ἴδιο κάνει. Ἀφοῦ τό βιβλίο θά κυκλοφορήσει τό φθινόπωρο, σημαίνει ὅτι αὐτό εἶναι δυνατό. Εἶμαι ἕτοιμος νά δόσω τώρα γιά ἕνα ἀντίτυπο πέντε καί δέκα ρούβλια ἀκόμη. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι μοῦ εἶναι πολύ ἀπαραίτητο τώρα, ἀκριβῶς ὥς τό φθινόπωρο, νά ἐνημερώσω μ' αὐτό τό βιβλίο κάποια πρόσωπα, πού

* Πρόκειται γιά τόν Π. Γκ. Ντάουγκε. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 248. *Ἡ Σύντ.*

δέν μποροῦν νά διαβάσουν τό χειρόγραφο. Ἄν ὥς τό φθινόπωρο δέν γνωρίσω αὐτούς τούς ἀνθρώπους μέ τό βιβλίο, ἀπό πολλές ἀπόψεις μπορῶ νά χάσω πολλά. Ἔτσι λοιπόν, μιά κι' ἔχεις τή διεύθυνση τῆς Πετρούπολης καί ὁ παραλήπτης σοῦ ἀπαντᾶ καί βρίσκεται κοντά στήν ὑπόθεση, πολύ σέ παρακαλῶ νά τοῦ γράψεις καί νά τόν παρακαλέσεις, ἄν ὑπάρχει κάποια δυνατότητα νά μοῦ προμηθεύσει ἕνα ἀντίτυπο, ἔστω καί «λαδώνοντας» ὅπου πρέπει, στήν ἀνάγκη μέ ἕνα ταλληράκι.

Ἡ ἀρώστια μου καθυστέρησε σοβαρά τήν ἐργασία μου γιά τή φιλοσοφία. Τώρα ὅμως ἀνάρωσα σχεδόν ἐντελῶς καί τό βιβλίο θά τό γράψω ὁπωσδήποτε. Καταπιάστηκα πολύ μέ τούς μαχιστές καί νομίζω ὅτι ξεκαθάρισα ὅλες τίς ἀνεκδιήγητες προστυχιές τους (καί τόν «ἐμπειριομονισμό» μαζί) *.

Στή Μ. Ἰβ-να θά στείλω γράμμα στό Παρίσι καί θά τή συστήσω **.

Φίλησε θερμά τήν μητέρα γιά μένα. Σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς. Ὅλο ξεχνῶ νά γράψω στήν Ἀνιούτα ὅτι ἔλαβα τά 340 ρούβλια. Πρός τό παρόν δέν χρειάζομαι χρήματα. Στόν Μίτια, στόν Μάρκ, στήν Ἀνιούτα καί σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Σέ παρακαλῶ, ὅταν δοθεῖ εὐκαιρία νά πᾶς στή Μόσχα, ἀγόρασέ μου δυό βιβλία τοῦ *Τσελπάνοφ:*

1) «Ὁ Ἀβενάριους καί ἡ σχολή του».

2) «Ἐνυπαρξική φιλοσοφία». Κοστίζουν ἀπό ἕνα ρούβλι. Ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Ζητήματα Φιλοσοφίας καί Ψυχολογίας». Καί τά δυό βιβλία κυκλοφοροῦν, σάν ἐκδόσεις, στή σειρά μέ τήν ὀνομασία Δοκίμια καί μελέτες ἤ ἁπλῶς μελέτες, ἤ μονογραφίες κτλ.

Πῶς ἀναπαύεστε τό καλοκαίρι; Ἐμεῖς ἔχουμε καλό καιρό. Πηγαίνω μέ τό ποδήλατο. Κολυμπῶ. Ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β. στέλνουν σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό σταθμό Μίχνεβο
τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ
κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό βιβλίο του «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός». *Ἡ Σύντ.*

** Μ. Ι. Βερετένικοβα — ἐξαδέλφη τοῦ Β. Ι. Λένιν. Τό γράμμα καί οἱ συστάσεις δέν διασώθηκαν. *Ἡ Σύντ.*

168

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

9 τοῦ Αὐγούστου 1908.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Σοῦ στέλνω κάρτ ποστάλ τῶν τοπίων ἀπ' ὅπου μόλις ἐπέστρεψα. Πῆγα στά βουνά νά σεργιανίσω. Ὁ ἄσχημος καιρός ἐμπόδισε νά παραμείνω ἐκεῖ περισσότερο. Παρόλα αὐτά διασκέδασα ὑπέροχα. Τώρα ἐλπίζω νά τελειώσω, ἐπιτέλους, σέ ἐνάμιση μήνα τήν ἐργασία μου, πού παρατράβηξε ὑπερβολικά. Κι' ὕστερα θά σεργιανίσουμε μαζί. Ἐλπίζω πολύ ὅτι τό φθινόπωρο θά ἔρθεις σέ μᾶς γιά πολύ καιρό. Δέν εἶναι ἀλήθεια; Ὁπωσδήποτε νά ἔρθεις! Θά ἦταν καλύτερα, ἄν μποροῦσε νά ἔρθει καί ἡ μητέρα. Τό φετεινό καλοκαίρι δέν εἶναι τόσο καλό, οἱ βροχές καί καταιγίδες εἶναι συχνότερες ἀπό τό συνηθισμένο. Ὑπάρχει ἐλπίδα ὅτι τό Σεπτέμβρη ἐδῶ θά εἶναι καλά. Ἐλᾶτε!

Ἦταν ἀπ' ἐδῶ περαστική ἡ Μαρία Ἰβάνοβνα. Ψιλοκουβεντιάσαμε λίγο μαζί της. Τήν ἐπισκέφθηκα τό βράδυ τῆς περασμένης Κυριακῆς. Ἔμεινε στή Γενεύη δυό ἡμέρες καί τράβηξε γιά τήν Ἰταλία. Στό Παρίσι ἔμεινε λίγο, ὅλο-ὅλο δυό ἐβδομάδες. Γενικά πολύ βιαστικά κάνει τό γύρο της στό ἐξωτερικό!

Φίλησε θερμά, πολύ θερμά τή μητέρα ἐκ μέρους μου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὅλοι οἱ δικοί μας εἶναι καλά καί στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

P. S. Vers l' Eglise — εἶναι κοντά στό Diablerets [253]. Δέν ἤμασταν ἐκεῖ μαζί σου. Ἀπό τή Γενεύη ἀπέχει 2½ ὧρες μέ τό σιδηρόδρομο καί 4 ὧρες περίπου μέ τά πόδια.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

169

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ *

P. S. Σήμερα διάβασα μιά διασκεδαστική ἐπιφυλλίδα σχετικά μέ τούς κατοίκους τοῦ Ἄρη, στό νέο ἀγγλικό βιβλίο τοῦ Lowell — «Ὁ Ἄρης καί οἱ διώρυγές του». Αὐτός ὁ Lowell εἶναι ἀστρονόμος, πού δούλεψε πολύ καιρό σέ ειδικό ἀστεροσκοπεῖο καί, ὅπως φαίνεται, εἶναι τό καλύτερο τοῦ κόσμου (Ἀμερική).

Ἡ ἐργασία εἶναι ἐπιστημονική. Ἀποδείχνει ὅτι ὁ Ἄρης εἶναι κατοικημένος, ὅτι οἱ διώρυγες εἶναι θαῦμα τεχνικῆς, ὅτι οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖ πρέπει νά εἶναι 2⅔ φορές περισσότεροι ἀπό τούς γήινους, καί μάλιστα μέ προβοσκίδες καί καλυμμένοι μέ φτερά ἤ μέ δέρμα θηρίου, μέ τέσσερα *ἤ ἕξι* πόδια. Ὁ Ν... λοιπόν, ὁ συγγραφέας μας **, μᾶς κορόιδεψε, περιγράφοντας τίς καλλονές τοῦ Ἄρη *λειψά*, πιθανόν μέ τή συνταγή: «ἡ πληθώρα τῆς ποταπῆς ἀλήθειας μᾶς εἶναι πολυτιμότερη ἀπό τήν ἀπάτη πού μᾶς ἐξυψώνει».

Ἐκδόθηκε τό καινούργιο διήγημα τοῦ Γκόρκι: «Οἱ τελευταῖοι».

Γράφτηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1908
Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στό σταθμό
Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ
κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

170

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

30. IX. 08

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σάν νά ἔχω πολύ καιρό πού δέν σοῦ ἔγραψα. Ἐλπίζω ὅτι θά ἔρθει ἡ Μανιάσα καί θά μᾶς πεῖ νέα, ὅμως ὁ ἐρχομός της ὅλο καί ἀναβάλλεται. Θά ἦταν καλά, ἄν ερχόταν στό δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Ὀχτώβρη: θά πηγαίναμε μαζί στήν Ἰταλία. Σκέπτομαι τότε νά ἀναπαυθῶ μιά ἐβδομάδα ὕστερα ἀπό τήν

---

* Τό γράμμα, στό ὁποῖο ἀναφέρεται τό παρόν ὑστερόγραφο, δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Α. Μπογκντάνοφ, συγγραφέας τοῦ μυθιστορήματος «Τό Κόκκινο ἄστρο». *Ἡ Σύντ.*

ὁλοκλήρωση τῆς ἐργασίας (πού πλησιάζει στό τέλος της) *. Στίς 11. Χ. θά εἶμαι τρεῖς μέρες στίς Βρυξέλλες καί ὕστερα θά γυρίσω ἐδῶ καί σκέπτομαι νά πάω στήν Ἰταλία [254]. Γιατί νά μήν ἔρθει ἐδῶ καί ὁ Μίτια; Κι' αὐτός πρέπει νά ἀναπαυθεῖ, ὕστερα ἀπό τίς σκοτοῦρες μέ τούς ἀρώστους. Μά τήν ἀλήθεια, κάλεσέ τον ἐπίσης, θά σεργιανίζαμε μαζί ὑπέροχα. Ἄν δυσκολευτήκατε ἀπό χρήματα, πρέπει νά πάρετε ἀπό ἐκεῖνα, πού εἶναι στό βιβλιάριο ταμιευτηρίου τῆς Ἄνιας. Ἐγώ τώρα ἐλπίζω νά βγάλω πολλά.

Θά ἦταν πάρα πολύ καλά νά σεριανίζαμε στίς ἰταλικές λίμνες. Ἐκεῖ, λένε, ἀργά τό φθινόπωρο εἶναι καλά. Ἡ Ἀνιούτα θά ἔρθει σέ σένα, σίγουρα, σύντομα καί τότε στεῖλε τήν Μανιάσα καί τόν Μίτια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι ὑγεία.

Τί φθινόπωρο ἔχετε στό χωριό; Ἐδῶ δέν εἶναι καί ἄσχημα. Τό καλοκαίρι ἦταν ἄσχημα, τώρα ὅμως ἔχουμε πότε-πότε κυριολεκτικά καλοκαιρινές μέρες.

Ὅλοι οἱ δικοί μας εἶναι καλά καί παρακαλοῦν νά δόσετε σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στο σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικο «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

171

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

27. Χ. 08.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Ἀπορῶ πολύ γιά τή μακρόχρονη σιωπή σας. Ἴσως ἡ μετακόμιση στή Μόσχα νά εἶχε πολλές φροντίδες, ὥστε νά μή μένει χρόνος γιά γράμματα.

Σέ παρακαλῶ, στεῖλε μου διεύθυνση γιά νά στείλω τά χειρόγραφα τοῦ βιβλίου μου *. Εἶναι ἕτοιμο. Ἀποτελεῖται ἀπό 24 τυπογραφικά φύλλα (μέ 40 000 γράμματα), δηλ. 400 περίπου σελίδες. Ὕστερα

* Πρόκειται γιά τό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός». *Η Σύντ.*

ἀπό δυό ἑβδομάδες θά τελειώσω τό ξανακοίταγμα καί θά τό στείλω: θά ἤθελα νά ἔχω σίγουρη διεύθυνση γιά τήν ἀποστολή.

Σχετικά μέ τόν ἐκδότη, τά πράγματα κατά τά φαινόμενα δέν πᾶνε καλά: σήμερα πῆρα τήν εἴδηση ὅτι τό Γκρανάτ ἀγόρασε τήν «ἱστορία» τῶν μενσεβίκων, μέ ἄλλα λόγια οἱ μενσεβίκοι ἐκεῖ νίκησαν. Εἶναι ξεκάθαρο ὅτι τώρα αὐτός θά ἀρνηθεῖ νά ἐκδόσει τό βιβλίο μου [255]. Ἔχε ὑπόψη σου ὅτι ἐγώ τώρα δέν κυνηγῶ τή συγγραφική ἀμοιβή, δηλ. συμφωνῶ νά κάνω ὑποχωρήσεις (ὅποιες ἐπιθυμοῦν) καί τήν ἀναβολή τῆς πληρωμῆς ὡσότου πάρουν ἔσοδα ἀπό τό βιβλίο — μέ λίγα λόγια, ὁ ἐκδότης δέν θά ὑποβληθεῖ σέ κανέναν κίνδυνο. Σχετικά μέ τή λογοκρισία θά κάνω ἐπίσης *ὅλες* τίς ὑποχωρήσεις, γιατί γενικά ὅλα ὁπωσδήποτε εἶναι νόμιμα, ἐκτός ἄν ὁρισμένες ἐκφράσεις εἶναι ἀκατάλληλες *.

Περιμένω ἀπάντηση.

Ὅλοι οἱ δικοί μας φιλοῦν τήν μητέρα καί σένα. Κι' ἐγώ ἐπίσης.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

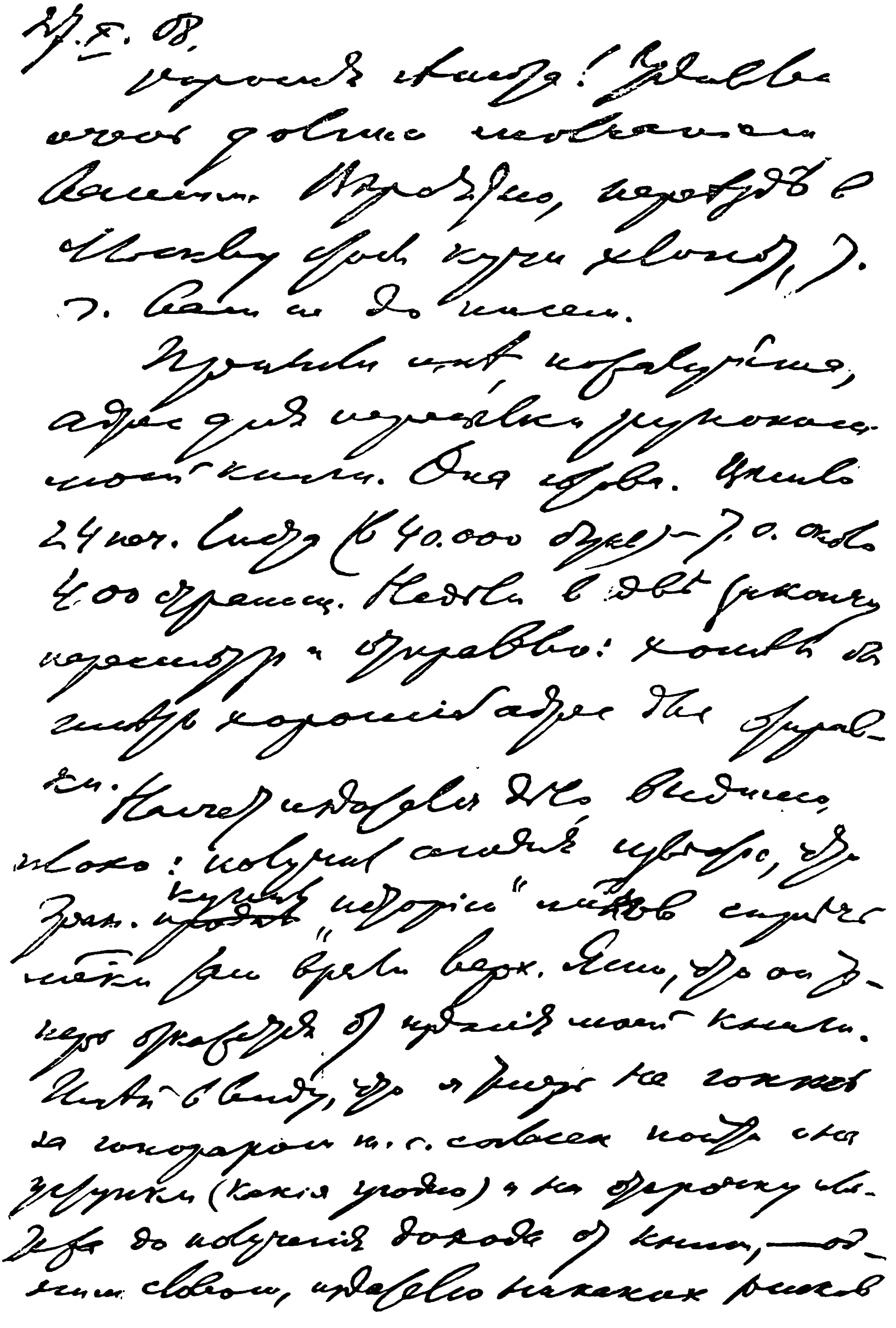
172

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

8. XI. 08.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Σήμερα πῆρα τό κάρτ-ποστάλ τό δικό σου καί τῆς μητέρας μέ τήν καινούργια διεύθυνση. Πῆρες τό γράμμα μου, μέ διεύθυνση Πρέσνια 44, 4; Φοβᾶμαι νά στείλω μεγάλο χειρόγραφο στήν ἀτομική σου διεύθυνση καί γενικά οὔτε στή διεύθυνση ὁποιουδήποτε *ἐκδοτικοῦ*. Ἄν εἶναι δυνατό, βρές μιά τέτια διεύθυνση καί *ἀμέσως* θά στείλω τά χειρόγραφα. Πρός τό παρόν περιμένω ἀπάντηση στό γράμμα μου αὐτό. Μέ τήν εὐκαιρία, ἄν οἱ συνθῆκες λογοκρισίας εἶναι *πολύ* αὐστηρές, θά μποροῦσε παντοῦ νά ἀντικατασταθεῖ ἡ λέξη «παπαδοκρατία» μέ τή λέξη «φιντεϊσμός» μέ

* Ergo (— ἑπομένως. *Ἡ Σύντ.)*, κλεῖσε συμφωνία, ἄν ὑπάρχει ἡ παραμικρότερη δυνατότητα, μέ *ὁποιουσδήποτε* ὅρους.

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα. — 27 τοῦ Ὀχτώβρη 1908.

ἐπεξήγηση σέ σημείωση («φιντεϊσμός εἶναι ἡ διδασκαλία πού τοποθετεῖ τή θρησκεία στή θέση τῆς γνώσης, ἤ πού ἀποδίδει γενικά ὁρισμένη σημασία στή θρησκεία») [256]. Αὐτό, γιά κάθε ἐνδεχόμενο γιά νά *κατανοηθεῖ* ὁ χαρακτήρας τῶν ὑποχωρήσεων, τίς ὁποῖες θά κάνω.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι καί φιλῶ θερμά τή μητέρα.

Δικός σου Β. Οὐλιάνοφ

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

173

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17. XI. 08.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σήμερα ἡ Μανιάσα πῆγε στή Λωζάνη στόν Dr. Mermod, διάσημο γιά τίς ἀρώστιες τῶν αὐτιῶν. Τῆς καθόρισε ἐπίσκεψη γραπτά: πρέπει νά περιμένεις σειρά στίς ἐδῶ διασημότητες. Γι' αὐτό ὅμως, σύμφωνα μέ τήν κοινή γνώμη, αὐτός ὁ γιατρός εἶναι ἱκανός. Ἐγώ πρίν τέσσερα χρόνια ἔκανα στήν κλινική του μιά μικρή ἐγχείρηση: δουλεύουν ὑπέροχα. Γι' αὐτό ἐλπίζω ὅτι θά τήν βοηθήσει τήν Μάνια, γιατί παρόλα αὐτά τό αὐτί ἀκόμη τήν ἐνοχλεῖ ἀρκετά καί τήν ἐμποδίζει νά δουλεύει. Ἐγκαταστάθηκε στό ἴδιο σπίτι μέ μᾶς, σέ δωμάτιο πού βρίσκεται στή δική μας πλευρά ἕνα πάτωμα πιό πάνω: στό δωμάτιο τοποθέτησαν θερμάστρα, ἔτσι πού τώρα εἶναι ζεστά καί καλά. Τρώει μαζί μας τό μεσημέρι καί τό βράδυ. Εἶχε ἀποτυχία μόνο μέ τή λατινική γλώσσα. Ἀποδείχτηκε ὅτι ἡ λατινική ἀπαιτεῖται καί ὅτι μπορεῖ νά δόσει ἐξετάσεις μόνο στίς 19. XI. Ὥς αὐτή τήν προθεσμία τίς ἔμειναν συνολικά δέκα μέρες. Ἐγώ ἐπιχείρησα νά τήν πείσω νά ριψοκινδυνεύσει, νά περάσει «τροχάδην» τή γραμματική, μιά καί ξέρει καλά τή γαλλική. Ἀποδείχτηκε ὅμως ὅτι δέν μπορεῖ νά δουλέψει πολύ ἐντατικά, ἐμποδίζει τό αὐτί· μά καί ἡ προθεσμία ὥς τότε εἶναι μικρή, λοιπόν οἱ πιθανότητες λίγες. Ἔτσι καί ἄφησε τά λατινικά. Παρηγοριέται μέ τό ὅτι ἐμεῖς ὅλοι ἴσως μετακινηθοῦμε στό Παρίσι, ὁπότε καί αὐτή, βέβαια, θά ἔρθει μαζί μας. Στό Παρίσι δέν ἀπαιτοῦν λατινικά. Ὅσο-

ναφορά τή μετακίνησή μας αυτή σχεδόν οριστικά πιά αποφασίστηκε, νωρίτερα όμως από ένα μήνα είναι αμφίβολο άν θά μετακομίσουμε. Ἐννοεῖται, οἱ σκοτοῦρες μέ τή μετακίνηση θά εἶναι πολλές. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ μεγαλούπολη θά μᾶς κάνει ὅλους μας νά ξεσκάσουμε λίγο, βαρεθήκαμε νά καθόμαστε σ' αὐτή τήν ἀπόκεντρη ἐπαρχία. Στό Παρίσι εἶναι βέβαια ἀκριβότερα, αὐτό εἶναι σωστό. Τό κλίμα ἴσως δέν εἶναι χειρότερο ἀπό τῆς Γενεύης. Ἐδῶ τό κλίμα εἶναι ἀρκετά ὑγρό, ὁμίχλη δυσάρεστη. Τώρα θά ἐξακριβώσουμε, τί θά γίνει μέ τά ποδήλατα. Εἶναι κρίμα νά τά πετάξουμε — αὐτά εἶναι ἕνα ὑπέροχο πράγμα γιά ἀνάπαυση καί περίπατο — καί ὁ τελωνειακός δασμός ἐκεῖ, φαίνεται ἀρκετά μεγάλος, ἐλπίζω ὅμως θά τακτοποιηθοῦμε καί μέ αὐτό. Παρακαλῶ, διαβίβασε στήν Ἀνιούτα ὅτι ἔστειλα τό χειρόγραφο τῆς φιλοσοφίας σ' ἐκεῖνον τόν γνωστό, πού ζοῦσε στήν πολιτειούλα, ὅπου συναντηθήκαμε πρίν ἀναχωρήσω γιά τό Κρασνογιάρσκ τό 1900 [257]. Ἐλπίζω ὅτι τό ἔλαβε πιά καί σᾶς τό παράδοσε. Ἄν ὄχι, εἶναι ἀπαραίτητο νά τόν ἐπισκεφθεῖτε, μιά καί μένει κοντά σας. Σέ παρακαλῶ πολύ νά μοῦ γράψεις δυό λέξεις ἀμέσως ὅτι πήρατε τά χειρόγραφα. Ἔγραψα σέ δυό φίλους στήν Πετρούπολη, παρακαλώντας τους νά βοηθήσουν στήν ὀργάνωση τῆς ἔκδοσης *. Τούς ἀνάθεσα νά ἀλληλογραφοῦν μέ τήν Ἀνιούτα, ἄν παρουσιαστεῖ κάτι, διαμέσου τοῦ κοινοῦ μας γνωστοῦ πού δουλεύει στό «Ζνάνιγε» **. Στό ἴδιο τό «Ζνάνιγε» ἐγώ σχεδόν καθόλου δέν ἐλπίζω, ὁ «νοικοκύρης» του, *** πού μισοϋποσχέθηκε στήν Ἀνιούτα, εἶναι μεγάλη ἀλεπού καί, ἐνδεχόμενο, ἀφοῦ μυρίστηκε τόν ἀέρα στό Κάπρι, ὅπου ζεῖ ὁ Γκόρκι, θά ἀρνηθεῖ ****. Πρέπει νά ψάξουμε σ' ἄλλο μέρος. Γιά τό ὅτι πηγαίνω σέ κάθε ὑποχώρηση, ἤδη σοῦ ἔγραψα *****.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιούς πρόκειται. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τόν Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς. *Ἡ Σύντ.*

*** Κ. Π. Πιάτνιτσκι, διευθυντής τοῦ ἐκδοτικοῦ «Ζνάνιγε». *Ἡ Σύντ.*

**** Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἄπαντα, τόμος 19ος, σελ. 444-445, σημείωση 2. *Ἡ Σύντ.*

***** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 256, 259. *Ἡ Σύντ.*

174

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

26. ΧΙ. 08.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Μόλις σοῦ ταχυδρόμησα τό «ἀνησυχαστικό» γράμμα, ἔφτασε τό γράμμα σου τῆς 9. ΧΙ μέ τήν εἰδοποίηση ὅτι ἡ ἐργασία παραλήφθηκε ἀκέραια. Συμφωνῶ ὅτι ἐκνευρίστηκα καί ἐδῶ καί μέ τό ταχυδρομικό δέμα. Ὅμως φοβᾶμαι φοβερά μήν χαθεῖ ἡ τεράστια πολύμηνη ἐργασία, μά καί ἡ καθυστέρησή της πραγματικά μέ ἐκνευρίζει. Ἔκανες θαυμάσια πού ζήτησες νά μάθεις τήν ἀπάντηση μέ τηλεγράφημα. Ἀφοῦ θά ὑπάρχει ἄρνηση, πρέπει ἀμέσως νά ἐκδοθεῖ μέσω τοῦ Μπόντς. Κατά τά φαινόμενα, δέν θά πετύχουμε ἄλλον ἐκδότη. Καί ὁ Μπόντς ἐκδίδει μέ πίστωση, μέσω κάποιου, μέ κάποιον τρόπο καί δέν εἶναι πολύ σίγουρο ὅτι κάτι θά πάρω, ὅμως παρόλα αὐτά θά τό ἐκδόσει [258]. Ἔγραψα ἤδη σέ δυό συναδέλφους στήν Πετρούπολη καί πάλι θά τούς γράψω. Ἄν βέβαια βρεθεῖ κατά τύχη κάποιος, τότε δόσε το καί γενικά διαχειρίσου μόνη σου τό ζήτημα, ὅπως ὅμως δείχνουν ὅλα, λίγες πιθανότητες ὑπάρχουν.

Ἄν δέν ὑπάρχει ἐκδότης, στεῖλε το κατευθείαν καί ἀμέσως στόν Μπόντς, μόνο νά μήν τό δόσει σέ κανέναν γιά διάβασμα καί νά προσέξει ἐξαιρετικά μήν ἀποτύχει! Γράψε του γι' αὐτό.

Ἐπισυνάπτω δυό διορθώσεις, ἤ σωστότερα, μιά διόρθωση καί μιά συμπλήρωση. Στή σελίδα 60 (στό τέλος τῆς «Εἰσαγωγῆς») μετά τίς λέξεις «Ὁ Βαλεντίνοφ τίς μπερδεύει» (σειρά 9-10 ἀπό πάνω) νά διαγραφοῦν τά παρακάτω ὥς τίς λέξεις... «ἐμεῖς κτλ. (σειρά 2 ἀπό κάτω), καί νά μποῦν ἔτσι:

«ὁ Βαλεντίνοφ τίς μπερδεύει καί παράλληλα προσπαθεῖ νά μᾶς παρηγορήσει μέ τρόπο ἀστεῖο: «δέν θεωροῦμε — γράφει — φιλοσοφικό ἔγκλημα τή «συγγένεια» τοῦ Μάχ μέ τίς» *

(κτλ. σελ. 61).

Σέ παρακαλῶ, βάλτο αὐτό στό κείμενο.

Στή συνέχεια στέλνω τή συμπλήρωση σέ ἰδιαίτερο φύλλο, πού εὔκολα κολλιέται. Εἶναι σημείωση *στήν τελευταία λέξη* τῆς 5ης παραγράφου (V κεφάλαιο) [259]. Ἀντίγραφο ἀπ' αὐτό τό κεφάλαιο

* Τέτια μορφή πρέπει νά πάρει τό δεύτερο μισό τῆς 60ῆς σελίδας. (Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 32. *Ἡ Σύντ.)*.

τώρα δέν ἔχω στό σπίτι καί γι' αὐτό δέν μπορῶ νά παραθέσω τήν τελευταία λέξη, ὅμως αὐτό καί δέν χρειάζεται.

Σοῦ σφίγγω δυνατά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Τό γράμμα σου θά τό στείλω στήν Μανιάσα στό Παρίσι. 'Ακόμη δέν ἔχουμε ἀπό κεῖ γράμμα της.

P. S. Παρακαλῶ, ἐπανέλαβε τή διεύθυνσή σου: ἡ Μανιάσα τήν πῆρε μαζί της καί τή γράφω ἀπό μνήμης.

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

175

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10. XII. 08.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! 'Επιτέλους σήμερα παραδόσαμε τό διαμέρισμα. Μέρος ἀπό τά πράγματα στέλονται σήμερα μέ τό σιδηρόδρομο. Οἱ ἴδιοι θά ἀναχωρήσουμε τό Σάββατο ἤ τό ἀργότερο τή Δευτέρα. Διαμέρισμα μᾶς βρῆκαν, Avenue d' Orléans, 69 ἤ 67 — θά σοῦ στείλω ἀκριβέστερη διεύθυνση ἀπό τό Παρίσι [260]. Τώρα πρέπει νά γράψουμε στήν Μανιάσα. Τό διαμέρισμα εἶναι στόν 1ο ὄροφο, τρία δωμάτια, δηλ. 1 γιά τήν Μανιάσα.

Τώρα πῆρα γράμμα ἀπό τήν 'Ανιούτα καί τῆς ἔστειλα τηλεγράφημα: acceptez immédiatement seconde condition *. Χαίρομαι πολύ πού πετύχατε τήν τακτοποίηση, ἀγνοώντας τό «Ζνάνιγε» καί νομίζω ὅτι πρέπει ὅσο μπορεῖ γρηγορότερα νά ὑπογραφεῖ τό συμβόλαιο μέ τό δεύτερο ὅρο. Τό σπουδαιότερο τώρα εἶναι νά μή χάνουμε χρόνο, νά δέσουμε ὅσο μπορεῖ γρηγορότερα τόν ἐκδότη μέ ἐπίσημο συμβόλαιο καί νά ἐπισπεύσουμε τήν ἔκδοση. Ἄν εἶναι δυνατό, τότε πρέπει στό συμβόλαιο νά ἀναγράφεται ἡ *ἄμεση* ἔκδοση. (Ἄν μπορεῖ, παζάρεψε περισσότερα δωρεάν ἀντίτυπα γιά τόν συγγραφέα, μά γι' αὐτό, βέβαια, νά μήν ἐπιμένεις.) Μέ τήν εὐκαιρία. Συμβουλεύω τήν Ἄνια, ὅταν ὑπογράφει τό συμβόλαιο, νά εἶναι πιό προσεκτική, δηλ. κατά τό δυνατό νά μή δόσει τό ὄνομά της, γιά νά μήν εὐθύνεται

* — δεχτεῖτε χωρίς ἀναβολή τό δεύτερο ὅρο. *Ἡ Σύντ.*

σύμφωνα μέ τό νόμο περί Τύπου (καί νά μή φυλακιστεῖ σέ περίπτωση πού κάτι συμβεῖ, γι' αὐτό πρέπει νά συμβουλευτεῖτε ἀνθρώπους πού ξέρουν). Δέν κάνει μήπως νά κλειστεῖ τό συμβόλαιο στό ὄνομά μου, παρακάμπτοντας τελείως τήν 'Ανιούτα, δηλ. νά μή μνημονευτεῖ καθόλου; [261]

Σᾶς ἔστειλα δυό γράμματα μέ λαθεμένη διεύθυνση. Σίγουρα αὐτά τά γράμματα δέν τά παραλάβατε, γιατί γι' αὐτά οὔτε λέξη δέν γράφετε. Ἴσως θά ἦταν σκόπιμο νά ὑποβάλετε αἴτηση στό ταχυδρομεῖο, νά ἐπισυνάψετε τό φάκελλο τούτου τοῦ γράμματος, νά ὑποδείξετε ὅτι ὁ γραφικός χαρακτήρας εἶναι ὁ ἴδιος, ὅτι τά γράμματα στάλθηκαν ἀπό τήν ἴδια πόλη, μέ παραλήπτη τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα ἤ τήν Α. Ι. 'Ελιζάροβα, ὅτι τό λάθος εἶναι μόνο στήν ὀνομασία τῆς παρόδου. Ἔγραψα: Χαμοβνίκι, πάροδος *Σοκόλνικι,* ἀντί: 'Ομπολένσκι. Λάβατε αὐτά τά γράμματα; Ἄν ὄχι, ἐπαναλαμβάνω ὅτι σέ ἕνα ἀπ' αὐτά στάλθηκε συμπλήρωση *.

Στέλνω ἀκόμη μερικές μικρές τροπολογίες στό 5ο κεφάλαιο. Παρακαλῶ πολύ νά μοῦ στέλνεις τά διορθωμένα δοκίμια κατά φύλλα (ὅλα στή διεύθυνση: M-lle M. Oulianoff. Boulevard St.-Marcel. 27. Paris), γιά νά τά ξανακοιτάξω. Στήν ἀνάγκη θά συμφωνοῦσα, entre nous ** καί μέ τόν πρῶτο ὅρο. 'Ο 2ος ὅμως εἶναι τόσο ἐπωφελής καί ἡ δυνατότητα νά ἐκδοθεῖ ἀμέσως στή Μόσχα εἶναι τόσο ἑλκυστική, ὥστε αὐτή τή δυνατότητα πρέπει νά τήν ἁρπάξουμε μέ τά δυό τά χέρια. Σχετικά μέ τό ἐπώνυμο τοῦ συγγραφέα δέν ἐπιμένω, ἄς διαλέξει ὁ ἐκδότης ὁποιοδήποτε, γιά μένα τό ἴδιο κάνει.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν 'Ανιούτα. Τό ἴδιο καί ὅλοι οἱ δικοί μας.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

176

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Παρίσι. 19. XII. 08.

'Αγαπημένη μου 'Ανιούτα! Χθές πῆρα τό γράμμα σου, πού στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη καί τό κάρτ-ποστάλ μέσω τῆς Μανιάσα. Κι'

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 261 καί τή σημείωση 259. *Ἡ Σύντ.*
** — αὐτό μεταξύ μας. *Ἡ Σύντ.*

έτσι, όλα τακτοποιήθηκαν καί ύπογράφηκαν. Αυτό είναι υπέροχο. Σχετικά μέ τίς διορθώσεις σου έγραψα στό γράμμα πού χάθηκε. Έπαναλαμβάνω. *Συμφωνώ* μέ τόν ήπιο τόνο απέναντι στόν Μπαζάροφ καί στόν Μπογκντάνοφ, απέναντι όμως στόν Γιουσκέβιτς καί στόν Βαλεντίνοφ δέν χρειάζεται καμιά ήπιότητα. Σχετικά μέ τό «φιντεϊσμό» κ.ά. συμφωνώ *μόνο* αναγκαστικά, δηλ. μέ τήν τελεσιγραφική απαίτηση τού έκδότη. Σχετικά μέ τά διορθωμένα δοκίμια δέν έχω σκοπό νά τά διορθώνω έδώ καί νά σάς ύποχρεώνω νά τά περιμένετε από δώ. Αυτό, μάλλον, είναι αδύνατο. Μόνο παρακαλώ νά τά στέλνεις αμέσως ύστερα από τήν έκτύπωση (δηλ. τό πρώτο αδιόρθωτο δοκίμιο — *έκτός* από τήν αποστολή τών φύλλων καθώς θά τυπώνονται), γιά νά έχω τή δυνατότητα σέ *περίπτωση ανάγκης* νά τηλεγραφήσω ή νά σάς κάνω γνωστά τά τυπογραφικά λάθη etc. Ό Κάουβελαρτ πρέπει πραγματικά νά διορθωθεί σέ Κόβελαρτ, άν καί αυτός, νομίζω, είναι φλαμανδός κι' ένας διάβολος ξέρει τούς φλαμανδούς, άν είναι Κο ή Κάου.

Ακόμη σου έστειλα από τή Γενεύη σέ σίγουρη διεύθυνση γράμμα μέ διορθώσεις καί συμπληρώσεις. Τό πήρες;

Τώρα πηγαίνουμε από τό ξενοδοχείο στό καινούργιο μας διαμέρισμα: Mr. Vl. Oulianoff, 24. Rue Beaunier, 24 *. Paris (XIV-me). Βρήκαμε πάρα πολύ καλό διαμέρισμα, κομψό καί ακριβό: 840 frs. + 60 περίπου frs. φόρο καί + άλλα τόσα περίπου ό θυρωρός. Γιά τή Μόσχα είναι φτηνά, (4 δωμάτια, + κουζίνα, + αποθήκες, νερό, φωταέριο) γιά έδώ ακριβά. Γι' αυτό όμως θά είναι ευρύχωρα καί, έλπίζουμε, καλά. Χθές αγοράσαμε έπιπλα γιά τήν Μανιάσα. Τά έπιπλά μας μεταφέρθηκαν από τή Γενεύη. Τό διαμέρισμα βρίσκεται στήν τελευταία σχεδόν άκρη τού Παρισιού, στό νότο, κοντά στό πάρκο Montsouris. Είναι ήσυχα, σάν στήν έπαρχία. Είναι πολύ μακριά από τό κέντρο, σύντομα όμως, δυό βήματα από μάς, κατασκευάζουν métro — υπόγειο ήλεκτρικό σιδηρόδρομο, μά γενικά συγκοινωνία υπάρχει. Πρός τό παρόν είμαστε ευχαριστημένοι από τό Παρίσι.

Σού σφίγγω θερμά τό χέρι. Οί δικοί μας όλοι στέλνουν χαιρετισμούς. Φίλησε από μένα τή μητέρα.

Δικός σου *Β. Ούλιάνοφ*

---

* au deuxième au-dessus de l' entersol, δηλ. στά ρωσικά, στό *τέταρτο* πάτωμα, porte à droite (— πόρτα δεξιά. *Ή Σύντ.*)

Τόν Πουρισκέβιτς ἄφησέ τον *. Συμφωνῶ νά μετριαστοῦν οἱ ὑπόλοιπες βρισιές, καθώς καί οἱ ἀπρεπεῖς ἐκφράσεις. Ἐπινόησε θεότητες — θά χρειαστεῖ νά ἀντικατασταθεῖ: ««ἐπινόησε»... ἄς τό ποῦμε μαλακά, θρησκευτικές ἔννοιες», ἤ κάπως ἔτσι **.

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

177

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

24. Rue Beaunier. Paris (XIV-me)

24. XII. 08.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Σήμερα πῆρα τό γράμμα σου σχετικά μέ τίς διορθώσεις καί σπεύδω νά σοῦ γράψω μερικά λόγια, ἄν καί στό προηγούμενο γράμμα, νομίζω, ἐξάλειψα πιά τήν παρεξήγηση. Δέν σκόπευα καί δέν σκοπεύω νά στέλνονται τά δοκίμια ἐδῶ γιά διόρθωση, δηλ. ἀναμένοντας νά σταλεῖ ἀπ' ἐδῶ τό διορθωμένο. Παρακαλῶ νά μοῦ στείλετε τίς διορθώσεις *γιά κάθε ἐνδεχόμενο*, δηλ. ἤ γιά νά μπορῶ νά σημειώνω τά παροράματα καί τίς βασικές διορθώσεις, ἤ γιά τό σταμάτημα μέ τηλεγράφημα σέ ἔκτακτη περίπτωση κτλ., ἤ, τέλος, γιά νά ἔχω ἔστω ἕνα τυπωμένο δοκίμιο σέ περίπτωση ὁποιωνδήποτε ἐλάχιστα πιθανῶν ἐνδεχομένων.

Γι' αὐτό παρακαλῶ νά δόσεις νά τυπώσουν *δυό* ἀντίτυπα τοῦ *πρώτου* (ἤ τοῦ δεύτερου κι' ἀκόμη καλύτερα καί τοῦ πρώτου καί τοῦ δεύτερου) δοκιμίου: τό ἕνα θά τό διαβάζεις ἐσύ καί τό ἄλλο ἀμέσως θά ἔρχεται σέ μένα, χωρίς κανείς νά τό καθυστερήσει μέ κανέναν τρόπο. Ἕνα τέτιο πράγμα, νομίζω, εἶναι ἀπολύτως δυνατό γιά τόν ἐκδότη· δέν θά προκαλέσω οὔτε τήν παραμικρότερη καθυστέρηση, χωρίς νά ὑπάρχει ἀπόλυτη ἀνάγκη. Ἄν τό τύπωμα δυό ἀντιτύπων τοῦ διορθωμένου δοκιμίου ἀπαιτεῖ ἔξοδα (αὐτό εἶναι ἀμφίβολο καί δέν ἀξίζει *ἐμεῖς* νά προκαλέσουμε γι' αὐτό ζήτημα), τότε συμφωνῶ νά τά ἀναλάβω ἐγώ.

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 210. *Ἡ Σύντ.*

** Στό ἴδιο, σελ. 76. *Ἡ Σύντ.*

῎Αν στέλνεις κανονικά τό *πρῶτο* διορθωμένο δοκίμιο, τότε ἡ καθυστέρηση *ποτέ* δέν θά εἶναι μεγαλύτερη ἀπό μιά ἑβδομάδα, γιατί θά περάσουν μερικές ἡμέρες ὥς τήν πλήρη διόρθωση καί τήν ἐκτύπωσή του (διόρθωση τοῦ 1ου δοκιμίου, διόρθωση τοῦ 2ου δοκιμίου, τελική διόρθωση). Ὁ ἐκδότης ψεύδεται ὅτι δῆθεν θά ὑπάρχει *καθυστέρηση μιᾶς ἑβδομάδας*.

Μέ τήν εὐκαιρία. Σέ περίπτωση καθυστέρησης θά συμφωνήσω ἀμέσως γιά τό τηλεγράφημα. Θά γράψω: arrêtez 12 ἤ 65 κτλ., συνάμα arrêtez θά σημαίνει νά σταματήσει ἡ ἐκτύπωση, μέ ἄλλα λόγια νά περιμένετε τό δοκίμιο τοῦ συγγραφέα καί οἱ δυό ἀριθμοί θά σημαίνουν: ὁ πρῶτος — τό κεφάλαιο, ὁ δεύτερος τήν παράγραφο (12 = κεφ. 1, § 2· 65 = κεφ. 6, § 5 κτλ.). Ἐπαναλαμβάνω, αὐτό θά τό κάνω μόνο σέ περίπτωση ἀπόλυτης ἀνάγκης.

῎Αν γίνεται, οἱ τίτλοι τῶν παραγράφων καλύτερα νά στοιχειοθετοῦνται ὄχι μέ παχιά, ἀλλά μέ μικρά ἤ κυρτά στοιχεῖα. Αὐτό, βέβαια, δέν εἶναι σοβαρό ζήτημα.

Μήπως χάθηκε ἕνα γράμμα μέ συμπληρώσεις καί μικρές τροπολογίες; Σχετικά μέ τόν Ε. Μπέχερ πῆρες τίς τροπολογίες καί συμπληρώσεις *, αὐτό τό βλέπω ἀπό τό γράμμα σου, μπροστά ὅμως ἀπ' αὐτό ἦταν ἀκόμη ἕνα γράμμα μέ τροπολογίες.

Χαίρομαι ὑπερβολικά πού ἡ δουλιά προωθεῖται γρήγορα. Αὐτό εἶναι τό βασικό.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Φιλῶ τή μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

῞Ολοι οἱ δικοί μας στέλνουν χαιρετισμούς. ῎Αρχισαν νά ἐξοικειώνονται μέ τό Παρίσι.

Στάλθηκε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Βλ. Β. Ι. Λένιν. ῞Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 312. *Ἡ Σύντ.*

1909

178

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

6. II. 09.

'Αγαπημένη μου 'Ανιούτα! Χθές σοῦ ἔστειλα γράμμα στό ὁποῖο ἔκφραζα ὅτι ἔχασα ὁλοκληρωτικά τήν ἐλπίδα γιά τά δοκίμια, σήμερα ὅμως τό πρωί ἦρθαν τά πρῶτα. Σοῦ στέλνω κατάλογο τυπογραφικῶν λαθῶν (γενικά εἶναι λίγα) γιά κάθε ἐνδεχόμενο: μέ ἐνδιαφέρει ἀκόμη νά ξέρω, ἄν θά φτάσει γρήγορα καί ἄν προλάβει. Προτιμῶ νά μή στέλνω τά ἴδια τά δοκίμια.

Κολλέκτσιι ἀντί κολλέκτσιγιου (σελ. 15, σειρά 8 ἀπό κάτω στό χειρόγραφο· σελ. 5, σειρά 1 ἀπό πάνω στό δοκίμιο).

Πρεντπολοζένιγεμ ἀντί πρεντπολοζένιγια (σελ. 22, σειρά 3-4 ἀπό τά κάτω στό χειρόγραφο· σελ. 7, σειρά 3-4 ἀπό πάνω στό δοκίμιο).

Τσελιέσνιγε ἀντί τσέ λιέσνιγιε (σελ., 28, σειρά 6-7 ἀπό πάνω στό χειρόγραφο· σελίδα 9, σειρά 3 ἀπό πάνω στό δοκίμιο).

Εμότσιγι ἀντί ελιούτσιγι (σελ. 36, σειρά 3-4 ἀπό κάτω στό χειρόγραφο· σελ. 10 στό δοκίμιο, σειρά 2 ἀπό κάτω) [262].

Αὐτά ἦταν ὅλα.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τή μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Ὅλοι οἱ δικοί μας στέλνουν χαιρετισμούς. Αὐτή τή στιγμή ἑτοιμαζόμαστε μέ τήν Μανιάσα γιά τό θέατρο — σέ ρωσική παράσταση. Παρουσιάζουν τό ἔργο «Οἱ ἡμέρες τῆς ζωῆς μας» τοῦ 'Αντρέγεφ.

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

179

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χθές σοῦ στείλαμε τηλεγράφημα καί σήμερα πήραμε ἀπάντηση [263]. Ἡ Μανιάσα ἐπιχείρησε καί ἐπιχειρεῖ νά φύγει σήμερα κιόλας, τώρα ὅμως, ὅπως φαίνεται, συμφώνησε νά περιμένει γράμμα. Πῶς εἶναι ἡ ὑγεία τῆς μητέρας; Διάβασα τό γράμμα τοῦ Μίτια *καί τόν παρακαλῶ νά μᾶς γράφει* τώρα τακτικά: αὐτός, σάν γιατρός, ξέρει καλύτερα τήν κατάσταση τῆς ἀρώστιας, ἰδιαίτερα ὕστερα ἀπό συμβούλιο μέ εἰδικούς *καί τόν παρακαλῶ πολύ* νά μᾶς ἐνημερώνει *συχνότερα,* ἔστω καί μέ πολύ σύντομα γράμματα. Σχετικά μέ τά δοκίμια σέ παρακαλῶ ἐπίμονα νά τά ξεφορτωθεῖς· εἶναι ἐντελῶς ἀπάνθρωπο νά τά φορτώσουν ὅλα σέ σένα σέ τέτιο καιρό. Τά χειρόγραφα ὑπάρχουν, ἑπομένως, νά προσλάβει ἀπό τούς φοιτητές κτλ. (ἤ μέσω τοῦ «πισάτελ» * κτλ.) τόν τελευταῖο διορθωτή, δόστε του τή διεύθυνσή μου καί σέ παρακαλῶ νά μήν ἀποσπᾶσαι στή διόρθωση τῶν τυπογραφικῶν λαθῶν. Καί χωρίς αὐτό σοῦ εἶναι δύσκολο ...Φιλῶ θερμά πολύ θερμά τήν μητέρα. Ὅλοι οἱ δικοί μας στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

Ὁ Μάρκ δέν θέλει νά ἀναχωρήσει πρίν τελειώσει ἡ προθεσμία: λέει ὅτι ὅπως καί νά εἶναι δέν τόν ἀφήνουν στήν πρωτεύουσα λόγω τῶν σημερινῶν περιστάσεων.

Σοῦ σφίγγω δυνατά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε στίς 16 ἤ 17 τοῦ Φλεβάρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

180

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Σοῦ στέλνω διορθώσεις στά δοκίμια πού πῆρα σήμερα. Ἔλαβα:

(α) σελ. 97-112 τελικά διορθωμένο.

(β) τυπογραφικό δοκίμιο 81-97 (σελ. 302-364 τοῦ χειρογράφου) χωρίς τελική διόρθωση.

---

* Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ, πού ἔδοσε προσωπική βοήθεια γιά τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός». *Ἡ Σύντ.*

Όμως ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνα καί στ' ἄλλα ὑπάρχει παράλειψη: τό τελικά διορθωμένο τελειώνει στή σελ. 274 τοῦ χειρογράφου (ὑπάρχει ἀκόμη σελ. 274α καί 274ε), τό δοκίμιο ὅμως ἀρχίζει ἀπό τή σελ. 302. Ἐπομένως, *παραλείφθηκαν περίπου 27 σελίδες χειρογράφου!!* Μήπως παραλείφθηκε ὁλόκληρο τό τελικά διορθωμένο τυπογραφικό φύλλο; Μήπως ἔπεσε ἀπό τό ταχυδρομικό δεματάκι; Ἤ ἴσως ξέχασαν τυχαῖα νά τό στείλουν ἤ νά τό δόσουν ἀπό τό τυπογραφεῖο; *Σέ παρακαλῶ πολύ* νά μοῦ στείλεις τά δοκίμια τῶν σελίδων πού παραλείφθηκαν (σελ. 274 — σελ. 302 τοῦ χειρογράφου) καί πάντως νά παρθοῦν μέτρα, ὥστε νά μήν μπορέσουν νά τά παραλείψουν κατά τήν τελική διόρθωση καί κατά τήν ἐκτύπωση. Ἀποδείχτηκε ὅτι τά παραλειφθέντα εἶναι γιά μένα καί τό βιβλίο μου *ἰδιαίτερα* σοβαρά.

Νά ἀκόμη μιά πιό ἀκριβής περιγραφή τῆς παράλειψης, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο. Οἱ τελευταῖες λέξεις τῆς τελικά διορθωμένης 112ης σελίδας: «Αὐτές οἱ δραστήριες δυνάμεις πρέπει». Στό χειρόγραφο αὐτό θά εἶναι ἡ σελίδα 274, ἤ 274α, ἤ 274β. Ὕστερα ἀπ' αὐτές τίς λέξεις ἀρχίζει παράλειψη. Παραλείφθηκαν οἱ σελ. 274*α* — σελ. 302α, ὥς τίς λέξεις «ἀκόμη λίγο περικοπή ἀπό τόν Μπαζάροφ» συμπεριλαμβανομένων, δηλ. ὥς τήν 3η σειρά ἀπό πάνω συμπεριλαμβανομένης. Νά τό ἀκριβές μέγεθος τῆς παράλειψης [264].

Ἀκόμη ἕνα λάθος ἤ, σωστότερα, ὄχι λάθος, ἀλλά ἕνα πραγματάκι ἱκανό νά προκαλέσει κατά τήν τελική διόρθωση λάθος στά δοκίμια: στό δοκίμιο 88 *δεκαεπτά* σειρές ἀπό κάτω [ἀρχίζοντας ἀπό τίς λέξεις: «ἥλιον» (σελ. 14 τῆς τέταρτης γερμανικῆς ἔκδοσης) κτλ.] [σελ. 338, τοῦ χειρογράφου] πρέπει νά τοποθετηθοῦν *στό τέλος* τοῦ δοκιμίου *89ου*.

Μέ ἄλλα λόγια: στή στοιχειοθέτηση ὕστερα ἀπό τίς λέξεις: «θρησκευτικῆς πείρας» (σειρά 18 ἀπό κάτω στό δοκίμιο 88, σειρά 6 ἀπό πάνω, σελ. 334 στό χειρόγραφο) ἀκολουθοῦν οἱ λέξεις: «ἥλιον» (σελ. 14 κτλ.), δηλ. ἡ σελίδα 338, σειρά 7 ἀπό πάνω. Πρέπει νά κοιτάξεις προσεκτικά, ὥστε νά μή γίνει λάθος κατά τήν τελική διόρθωση.

Σέ παρακαλῶ ἐπίμονα νά δόσεις τήν τελευταία διόρθωση (καί τήν ἀλληλογραφία μας) μέ πληρωμή σέ κάποιον *πού ξέρει γλῶσσες*.

῎Ας πάρει ὁ Μίτια *ἑκατό ρούβλια*, κι᾽ ἄς πάει στόν «πισάτελ» καί ἄς *προσλάβει* * ἤ τόν ἴδιο, ἤ πρόσωπο πού αὐτός θά συστήσει γιά τή δουλιά τῆς τελευταίας ἀνάγνωσης τῶν δοκιμίων καί νά ἔχει ἐπικοινωνία μαζί μου. Αὐτό εἶναι *ἀπαραίτητο* νά γίνει, γιατί ἐσύ *φυσικά*, τώρα δέν εἶσαι γιά διορθώσεις καί μόνο θά βασανίζεσαι καί θά τυραννιέσαι. *Σέ παρακαλῶ ἐπίμονα νά τό κάνεις αὐτό ἀμέσως.*

Χθές σοῦ ἔγραψα καί ἡ Μανιάσα σοῦ ἔγραψε ἐπίσης. Φιλῶ θερμά τήν μητέρα. «Un peu mieux» — αὐτό εἶναι πολύ ἀόριστο... [265] Γράψτε.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὔλ.*

P. S. Σέ παρακαλῶ, στεῖλε μου ἀκόμη ἀμέσως τά φύλλα πού *ἤδη* ἐκτυπώθηκαν: κάνω τόν κατάλογο παροραμάτων. Αὐτό εἶναι πολύ σοβαρό, γιατί κάτι θά πετύχουμε τότε νά διορθώσουμε, ἀκόμη καί ὕστερα ἀπό τήν ἐκτύπωση ὅλου τοῦ βιβλίου.

	Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
**	97,	11	ἀπό πάνω	для	(для
	»	4	ἀπό κάτω	загораживаст	загораживают
	»	2	ἀπό κάτω	Schulweischeit	Schulweisheit
	98,	9	ἀπό πάνω	теориями,	теориями
**	99,	10	ἀπό πάνω	Erkenntnill	Erkenntniss
	»	17	ἀπό πάνω	S. 87),	S. 87).
**	»	10	ἀπό κάτω	Erk. n. Irrth	Erk. u. Irrth
	»	9	ἀπό κάτω	послєдовательный	«последовательный
**	100,	3	ἀπό πάνω	Писону	Пирсону
	»	4	ἀπό πάνω	1907, pc. p. 15).	1907, p. 15).
**	»	10	ἀπό κάτω	Конечно	«Конечно
	103,	3	ἀπό κάτω	материалазма.	материализма. II.
	»	6	ἀπό κάτω	следующей	четвертой
	105,	8	ἀπό πάνω	природе	природе».

---

* αὐτό εἶναι δουλιά 2-3 ὡρῶν.

** Ἡ διόρθωση ἔγινε ἤδη στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Ἡ Σύντ.*

	Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
	105,	17	ἀπό πάνω	действительности?[1]	действительности?»[1]
	106,	13	ἀπό πάνω	Геринса	Геринга
	110,	7	ἀπό κάτω	тезисе,	тезисе Маркса
*	111,	11	ἀπό κάτω	сю	ею
*	»	9	ἀπό κάτω	кантианц.	кантианцы.
*	112	10	ἀπό κάτω	вообще	вообще,

Δοκίμιο	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Σελίδα χειρογράφου	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
81,	19	κάτω	(305,	3	πάνω)	Едипство	«Единство
»	»	»	»	»	»	состоит в	состоит не в
»	3	κάτω	(307,	2	πάνω)	вопрос «бытия	вопрос о «бытии
82,	9	πάνω	(307,	3	πάνω)	материализма» и идеализма	материализма и идеализма»
»	13	»	(308,	2	πάνω)	марксистом	марксистом.
»	17	»	(308,	7	πάνω)	махитской	махистской
»	22	»	(308,	5	κάτω)	вещей в себе,	вещей в себе
»	23	κάτω	(310,	9	πάνω)	Фейербах	Фейербаха
»	18	κάτω	(310,	5	κάτω)	абстркация	абстракция
82,	16	κάτω	(310,	3	κάτω)	па	ы
»	6	»	(311,	10	πάνω)	zileth	zuletzt
»	2	»	(311,	3	κάτω)	wesen	Wesen
83	19	πάνω	(313,	6	πάνω)	ohne Empfiin-daung	ohne Empfindung
»	43	πάνω	(314,	1	κάτω)	Siune	Sinne
»	24	κάτω	(315,	7	πάνω)	stch	sich
»	19	»	(315,	6	κάτω)	философский	философский
»	18	»	(315,	5	»)	ниблюдал	наблюдал
»	15	»	(315,	1	»)	знали	знаем
84,	8	πάνω	(317,	8	κάτω)	не согласован-ности	несогласованности
»	4	κάτω	(318,	6	πάνω)	Unauskeunt-liches	Unauskenntliches

* Ἡ διόρθωση ἔγινε ἤδη στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Η Σύντ.*

Δοκίμιο	Σειρά Από πάνω ή από κάτω	Σελίδα χειρογράφου	Σειρά Από πάνω ή από κάτω	Αντί:	Πρέπει:
85,	3 πάνω	(310,	5 κάτω)	ошибочную пу-таную	ошибочную и пута-ную
»	11 πάνω	(319,	7 πάνω)	отделаст	отделяет
»	15 »	(319,	11 πάνω)	toti cœio	toto cœlo
85,	17 κάτω	(322,	1 πάνω)	нас»,	нас»
86,	8 πάνω	(323,	7 κάτω)	обсолютном	абсолютном
»	18 »	(324,	6 πάνω)	обсулютно	абсолютно
»	20 »	(»,	9 »)	обсолютной	абсолютной
»	23 »	(324,	7 κάτω)	обсолютной	абсолютной
»	31 »	(325,	4 πάνω)	обсолютной	абсолютной
»	16 κάτω	(325,	8 κάτω)	слысл	смысл
»	10 »	(325,	1 κάτω)	Еели	Если
87,	2 κάτω	(326,	7 κάτω)	агнотицизм	агностицизм
»	10 »	(327,	4 πάνω)	основая	основная
87,	15 πάνω	(327,	8 κάτω)	бронирующая	организующая
»	27 πάνω	(328,	8 πάνω)	Основы	Основа
»	33 »	(328,	3 κάτω)	строили	строим
88,	1 πάνω	(329,	1 κάτω)	будемы	будем
»	23 »	(331,	8 πάνω)	указываются	укладываются
»	45 »	(332,	3 κάτω)	опыты	опыт
»	51 »	(333,	5 πάνω)	фактомъ	фактом
»	54 »	(333,	8 πάνω)	наук	науки
»	59 »	(»	3 κάτω)	что	то
»	64 »	(334,	4 πάνω)	нея	него
88,	13 κάτω	(338,	6 κάτω)	Asu-Berliche	Aeusserliche
»	10 »	(338,	2 κάτω)	Erkeuntui	Erkenntniss
»	» »	»	» »	desselbeu	desselben
»	» »	»	» »	bes Uebersiun-lichen	des Uebersinn-lichen
»	» »	»	» »	Stalt	Statt
88,	7 κάτω	(339,	4 πάνω)	wahrnehmung	Wahrnehmung
»	5 »	(»	6 »)	Durchfürmg	Durchführung
»	3 »	(»	10 »)	vahrhaft	wahrhaft
»	2 »	(»	2 κάτω)	wissenschaften	Wissenschaften
»	1 »	(»	1 »)	1893	1843
89,	3 κάτω	(334,	8 κάτω)	вынускает	[illegible]

Δοκίμιο	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Σελίδα χειρογράφου	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
89.	8	πάνω	(334.	3	κάτω)	в («Анал.	в «Анал.
»	19	»	(335.	5	κάτω)	развитию	различию
»	»	»	»	»	»	филосовских	философских
»	29	»	(336.	7	πάνω)	запутываеать	запутывает
»	33	»	»	5	κάτω)	солипизму	солипсизму
»	4	κάτω	(338.	5	κάτω)	следозатељво	следовательно
90.	9	πάνω	(340.	5	πάνω)	причинкости	причинности
»	13	»	(»	8	κάτω)	с опыте	в опыте
»	17	»	(»	4	κάτω)	берклианцами	берклеанцами)
»	18	»	(»	2	κάτω)	признали	признаем
»	25	»	(341.	9	πάνω)	не: gnosis, —	не; gnosis —
»	26	»	(»	9	»)	знания	знание

Γράφτηκε στίς 17 ἤ 18 τοῦ Φλεβάρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

181

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χθές τό βράδυ πῆρα τό γράμμα σου μέ τό ὑστερόγραφο τῆς ἀγαπημένης μητερούλας. Ἡ Μανιάσα καί ὅλοι μας χαρήκαμε ὑπερβολικά. Σήμερα ἡ Μανιάσα ζωντάνεψε καί βγῆκε περίπατο μέ τόν Μάρκ — σήμερα εἶναι mardi gras [266], καί οἱ γάλλοι ξεφαντώνουν. Φίλησε ἀπό μένα κι' ἀπ' ὅλους μας θερμά τήν μητέρα, ἐλπίζουμε πολύ ὅτι θά ἀρχίσει νά δυναμώνει διαρκῶς.

Σήμερα ἔλαβα τά δοκίμια τῶν φύλλων 8 καί 9 τελικά διορθωμένων (σελ. 113-114) καί εἶδα μέ πολύ μεγάλη εὐχαρίστηση ὅτι δέν ὑπάρχουν οὔτε παραλείψεις, οὔτε μπέρδεμα τῶν δοκιμίων (πού σοῦ ἔγραψα τήν προηγούμενη φορά, χωρίς νά δῶ τό τελικά διορθωμένο δοκίμιο: μέ τήν εὐκαιρία, στέλνεις ταχυδρομικά δεματάκια χωρίς σπάγγο καί μποροῦν εὔκολα νά πέσουν ὁρισμένες σελίδες, ἀκόμη καί φύλλα).

Ἡ διόρθωση αὐτῶν τῶν τυπογραφικῶν φύλλων εἶναι βασικά καλή, πράγμα πού μέ εὐχαριστεῖ ἐξαιρετικά. Δέν ἀποφασίζω νά ἀνακαλέσω τήν παράκλησή μου νά δίνεις τή διόρθωση μέ πληρωμή (γιά τό ὁποῖο σοῦ ἔγραψα στό προηγούμενο γράμμα), γιατί φοβᾶμαι ὅτι θά σοῦ εἶναι ὑπερβολικά δύσκολο στή διάρκεια τῆς ἀρώστιας τῆς μητέρας νά ἀφιερώνεις χρόνο γιά μιά τέτια πληκτική δουλιά καί νά συγκεντρώνεις τήν προσοχή σ' αὐτή.

Σοῦ στέλνω τίς διορθώσεις στό τελικά διορθωμένο 8-ο καί 9-ο φύλλο (σελ. 113-114 ἔντυπες). Ὅταν ἀρχίσουν νά τυπώνονται τά φύλλα, σέ παρακαλῶ πολύ νά μοῦ τά στείλεις ἀπό τό 1-ο φύλλο, γιά νά κάνω ἕναν πίνακα τυπογραφικῶν λαθῶν, τά ὁποῖα εἶναι ἀπαραίτητα νά σημειώσουμε, ἔστω καί σέ ἐπικολλημένο ἰδιαίτερα στό βιβλίο φύλλο.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί ἀκόμη μιά φορά φιλῶ τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ἀλλάζει τό νόημα μόνο ἕνα λάθος:
(1) σελ. 126, σειρά 16 ἀπό πάνω παράλειψη *δέν*
(2) καί σελ. 138, σειρά 20 ἀπό κάτω.

	Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
*	113,	16	κάτω		
*	114,	8	κάτω	цев,	цев
	115,	13	κάτω	Юма,	Юма)
*	116,	4	πάνω	ощущений»	ощущений.
*	»	9	πάνω	элементами»	«элементами»
*	119,	10	πάνω	впечатления»	«впечатления»
	120,	10	πάνω	бы сам	он сам
	»	9	κάτω	объявляется,	объявляется
	121,	13	πάνω	«объединяет	объединяет
*	122,	14	κάτω	рассуждали	рассуждаем
	122,	13	»	махитским	махистским
	»	10	»	почтенейшим	почтеннейшим
*	123,	12	πάνω	действительность! !!!	действительность»!!
				искажение	искажении

* ἡ διόρθωση ἔγινε ἤδη στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Η Σύντ.*

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
123,	15	πάνω	Stimmen	stimmen
»,	17	»	Stimmen	stimmen
* 124,	5	πάνω	ними	ним
* 124,	12	πάνω	том-то дело	том-то и дело
»	10	κάτω	изрѣченie	изречение
»	8	κάτω	марксистов!»	марксистов!
»	3	κάτω	или,	или
* 126	16	πάνω	Единство	«Единство
»	»	»	состоит в	состоит не в
127,	7	πάνω	материализма» и идеализма	материализма и идеализма»
»	15	»	махитской	махистской
* »	15	κάτω	в себе.	в себе
»	2	»	(sinnlichen),	(sinnlichen)
128,	7	πάνω	еписком	епископом
* »	10	»	Фейербахе	Фейербаха
»	17	»	на	не
* »	6	κάτω	(wesen)	(Wesen)
129,	15	πάνω	ohne Empfiindung	ohne Empfindung
131,	16	κάτω	ошибочную путаную	ошибочную и путаную
* 132,	8	κάτω	нас»,	нас»
* »	5	»	виделии	видели
133,	15	κάτω	существут	существует
* »	7	»	осоотно-	о соотно-
* 134,	6	πάνω	обсолютной	абсолютной
135,	8	κάτω	незавимо	независимо
* 137,	10	κάτω	что	то
* 137,	5	κάτω	поповщине	поповщины
138,	6	πάνω	в («Анал.	в «Анал.
»	20	κάτω	развитию	различию
139,	15	πάνω	вательво	вательно
* »	3	κάτω	Obfective	Objective
* »	1	κάτω	1893	1843
* »	13	κάτω	Aeusserlliche	Aeusserliche

* ἡ διόρθωση ἔγινε ἤδη στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Η Σύντ.*

	Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
*	140,	13	πάνω	с опыте	в опыте
	»	17	»	беркллианцами	берклеанцами
	»	12	κάτω	не: gnosis, —	не; gnosis —
*	141,	2	πάνω	субъективизм), чистое беркл еанство;	субъективизм, чистое беркл еанство);
	»	5	»	чугств	чувств
	143,	18	κάτω	клоунами и профессорами	клоунами-профессорами
	»	14	»	цризнавать	признавать
	»	7	»	А.	Л.
	144,	1	πάνω	основы	основа
	»	18	κάτω	«Истории о философии»	«Истории философии»

Γράφτηκε στίς 23 τοῦ Φλεβάρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

182

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα. Χαμόβνικι,
πάροδος Ὀμπολένσκι, οἰκία 5/7 Μπολντίρεφ, διαμ. 30.
Russie. Moscou. Μόσχα.

2. III. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Πῆρα ἐδῶ τό γράμμα σου καί τοῦ Μίτια, σᾶς εὐχαριστῶ πολύ γι' αὐτά. Σοῦ ἔγραψα ἤδη ἀπό τό Παρίσι ὅτι ἡ τελευταία διόρθωση ἦταν ὑπέροχη. Ἄν ἡ μητέρα εἶναι καλύτερα καί δέν κουράστηκες ὑπερβολικά, τότε, βέβαια, δέν ἐπιμένω νά παραδόσεις τίς διορθώσεις. Δέν κουράστηκες ὅμως πάρα πολύ; Ἀπό τό γράμμα τοῦ Μίτια ἔμαθα μέ χαρά ὅτι ἡ μητέρα εἶναι καλύτερα!

* Ἡ διόρθωση ἔγινε στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Ἡ Σύντ.*

Ἐπιτέλους — ἴσως νά ἐξαντλήθηκε πολύ. Σέ παρακαλῶ, στέλνε τά δοκίμια ὅπως καί πρίν ὄχι μόνο τά τελικά διορθωμένα, ἀλλά καί τά μή διορθωμένα τελικά (δέν χάλασε ὁ κόσμος πού θά τά διορθώνω ἀκόμη μιά φορά· καλύτερα, γιά νά ὑπάρχουν λιγότερα λάθη). Τά φύλλα πού ἤδη τυπώθηκαν στεῖλτα ἐπίσης ἀμέσως στό Παρίσι.

Βρίσκομαι γιά ἀνάπαυση στή Νίκαια. Ἐδῶ εἶναι πολυτέλεια: ἥλιος, ζέστη, ξηρό κλίμα, νότια θάλασσα. Ὕστερα ἀπό μερικές ἡμέρες θά ἐπιστρέψω στό Παρίσι.

Ἀγκαλιάζω θερμά τή μητέρα καί σφίγγω ὅλων τό χέρι.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τή Νίκαια

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

183

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

9. III. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Ἔφτασα χθές τό βράδυ στό Παρίσι (ὕστερα ἀπό ὑπέροχη ἀνάπαυση στή Νίκαια) καί διάβασα τό γράμμα σου τῆς 16.

Στέλνω τίς διορθώσεις στά τελικά διορθωμένα φύλλα 10 καί 11. Μόνο δυό εἶναι σοβαρές. Ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ Μπογκντάνοφ εἶναι «Ἐμπειριομονισμός» καί ὄχι «Ἐμπειριοκριτικισμός». Τό τυπογραφικό αὐτό λάθος νά σημειωθεῖ *ὁπωσδήποτε* ἰδιαίτερα στά παροράματα, ἄν εἶναι ἀργά γιά νά διορθωθεῖ * (δέν ξέρω ἄν πῆρες τό κάρτ-ποστάλ μου ἀπό τή Νίκαια — σοῦ ἔστειλα ἀπό κεῖ 2 κάρτ-ποστάλ· στό ἕνα ἤδη ὑπόδειχνα αὐτό τό λάθος). Τό ἄλλο — σελ. 170, σειρά 9 ἀπό πάνω στήν περικοπή ἀπό τόν Πλεχάνοφ ἡ λέξη «αὐτή» εἶναι πλεονασμός.

Ὁσοναφορᾶ τήν παράδοση τῆς διόρθωσης, τότε ἔχεις βέβαια δίκιο πού παίρνεις γι' αὐτό ὅλα τά μέτρα, γιατί νά συνδέεις μιά τέτια ἐπίμονη καί ἀνιαρή δουλιά μέ τήν περιποίηση τῆς μητέρας εἶναι

* Τό τυπογραφικό λάθος σημειώθηκε στό τέλος τοῦ βιβλίου στόν πίνακα τῶν παροραμάτων. *Η Σύντ*

ἀπίστευτα δύσκολο. Ἐγώ μόνο μπορῶ νά ἐκπλήσσομαι γιά τό πῶς τά τελευταῖα δοκίμια μποροῦσαν νά τυπωθοῦν σέ τέτιες συνθῆκες τόσο ὑποδειγματικά.

Πρίν ἀπ' ὅλα τό σπουδαιότερο γιά μένα εἶναι ἡ γρήγορη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. Ἤδη ὑπάρχει πολύ μεγάλη καθυστέρηση. Νά ἐκδοθεῖ τουλάχιστον στίς 15 τοῦ Μάρτη μέ τό παλιό ἡμερολόγιο, διαφορετικά θά εἶναι συμφορά! Σχετικά μέ τήν ἀποζημίωση δέν ξέρω ἄν μπορεῖ νά τήν ἀπαιτήσουμε. Ἀμφιβάλλω. Μά ἀξίζει πραγματικά νά χαλάσουμε τίς σχέσεις ὁριστικά μέ τόν ἐκδότη; Δέν ἀξίζει.

Μήπως γι' αὐτό τίς τελευταῖες ἡμέρες ἐνμέρει δέν ὑπάρχουν δοκίμια, ἐπειδή σταμάτησες νά στέλνεις λόγω τῆς ἀναχώρησής μου; Ἐλπίζω ὅτι αὐτή εἶναι ἡ αἰτία κι' ὄχι ἡ καθυστέρηση στό τυπογραφεῖο καί στή στοιχειοθέτηση. Τώρα, παρακαλῶ, στεῖλτα ὅλα.

Ἀπό τό γράμμα τοῦ Μίτια βλέπω ὅτι ἡ ὑγεία τῆς μητέρας καλυτέρευσε. Ἐπιτέλους! Φιλῶ θερμά τήν μητέρα καί στέλνω σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Παρακαλῶ, μήν κάνεις ἤπια τά σημεῖα πού στρέφονται ἐνάντια στόν Μπογκντάνοφ καί στήν παπαδοκρατία τοῦ Λουνατσάρσκι. Οἱ σχέσεις μας μ' αὐτούς *διακόπηκαν τελείως*. Δέν ὑπάρχει λόγος νά τά κάνεις ἠπιότερα, δέν ἀξίζει.

P. S. *Χίλιες* εὐχαριστίες στόν «πισάτελ», γιατί συμφώνησε νά βοηθήσει. Αὐτός, θά ἔλεγε κανείς, παρόλα αὐτά εἶναι πραγματικός *μαρξιστής* κι' ὄχι «μαρξιστής τῆς ὥρας», ὅπως εἶναι μερικοί ἄλλοι. Πρόσφερέ του ἀπό μένα ἀμέσως τό βιβλίο μου.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΣΤΑ ΤΕΛΙΚΑ ΔΙΟΡΘΩΜΕΝΑ ΦΥΛΛΑ
10 καί 11 (σελ. 145 - σελ. 176):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
145,	9	πάνω	отговорки	оговорки
150,	1-2	κάτω	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизма»
151,	6	κάτω	Мы, —	Мы —
151,	5	κάτω	Мы, —	Мы —
152,	9	κάτω	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизм»
153,	10	πάνω	1895	1891
»	15	»	текста	тезиса
»	4	κάτω	прямой.	прямой».
155,	15	κάτω	(143),	(143).

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
159,	5	πάνω	дышим	дышем
160,	8	πάνω	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизм»
162,	12	κάτω	воющий	воюющий
163,	13	κάτω	обходя	трусливо обходя
»	10-11	»	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизм»
166,	2	κάτω	приимают	принимают
167,	19	κάτω	Авенариусу	Авенариусу»
»	18	»	ним»,	ним,
168,	14	πάνω	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизм»
»	16	»	«Эмпириокритицизм»	«Эмпириомонизм»
170,	9	πάνω	на эту тему	на тему
»	11	πάνω	оказываются пустыми	оказываются совершенно пустыми

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

184

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

12. III. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Σήμερα ἔλαβα τά καθαρά φύλλα ἀπό 1-9 καί τό φύλλο 13 «Καθαρά», δηλ. σέ καλό χαρτί, καί, ὅπως φαίνεται, ἤδη τυπώθηκαν, ἔχουν ὅμως στό ἐπάνω μέρος τοῦ κάθε φύλλου σφραγίδα (σφραγίδα τυπογραφική): «δοκίμιο». Τήν ἀκατανόητη γιά μένα.

Ὅπως κι' ἄν ἔχουν τά πράγματα, δοκίμιο εἶναι αὐτό ἤ τυπωμένα πιά φύλλα, ἐγώ πάντως πρέπει νά πῶ ὅτι τά μπερδεμένα ἐδάφια διορθώθηκαν πολύ σωστά καί ὅτι *γενικά* αὐτά τά καθαρά φύλλα εἶναι πάρα πολύ καλά. Τώρα γιά ἕνα καί μόνο γιά ἕνα ὀνειροπολῶ καί παρακαλῶ: γιά τήν *ἐπίσπευση* τῆς ἔκδοσης τοῦ βιβλίου. Ἡ δουλιά τώρα τακτοποιήθηκε τελείως, ἡ διόρθωση πηγαίνει θαυμάσια, μέ κάθε μέσο νά ἐπισπεύσουμε, νά ἐπισπεύσουμε, γιατί ἡ καθυστέρηση ἦταν φοβερή καί ἀνυπόφορη. Γι' αὐτό, ἄν πάλι σέ καθυστερεῖ ἔστω

κάτι, νά προσλάβεις ἀμέσως ὁπωσδήποτε βοηθητικό διορθωτή (ἄν δέν τόν ἔχεις προσλάβει ἀκόμη).

Σοῦ στέλνω κατάλογο παροραμάτων πού *δέν διορθώθηκαν*, ὑποδείχνονται ὅμως στίς προηγούμενες διορθώσεις μου: αὐτός ὁ κατάλογος ἀφορᾶ τά φύλλα 6-9 καί 13 (τόν κατάλογο γιά τά πρῶτα πέντε φύλλα θά τόν στείλω αὔριο - μεθαύριο, γιατί αὐτά τά φύλλα τά ἔδοσα καί πρέπει νά τά ζητήσω ἀπό τήν ἀρχή).

Τά παροράματα αὐτά νά τά καταχωρήσεις ὁπωσδήποτε στόν κατάλογο παροραμάτων στό τέλος ἤ στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου, γιατί μερικά ἀπ' αὐτά διαστρεβλώνουν τό νόημα. Ὅμως γενικά τά παροράματα εἶναι *τόσο λίγα*, πού *σέ καμιά περίπτωση* δέν ἀξίζει ἐξαιτίας τους νά καθυστερήσουμε.

Τά φύλλα 10, 11 καί 12 (σελ. 145-192) μέ τελική διόρθωση ἀκόμη δέν τά ἔχω· γιά τό λόγο αὐτό τόν κατάλογο παροραμάτων τους θά τόν στείλω ἰδιαίτερα. Σημειώνω μέ ἀκρίβεια: κατάλογος παροραμάτων *στά τάδε* τελικά διορθωμένα τυπογραφικά φύλλα. Χωρίς νά περιμένεις ἀπό μένα τόν τελευταῖο κατάλογο, πρέπει νά ἐκδόσεις τό βιβλίο ὁπωσδήποτε μέ αὐτόν τόν κατάλογό μου μέ τήν ἐπιγραφή: *παροράματα πού παρατηρήθηκαν.*

Τό βασικότερο εἶναι: ἡ σελίδα 126, σειρά 16 ἀπό πάνω.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐ.*

P. S. *Παρακαλῶ*, νά μήν κάνεις ἠπιότερο *τίποτε* ἀπό τά μέρη πού στρέφονται ἐνάντια στούς Μπογκντάνοφ, *Λουνατσάρσκι* καί Σία. Εἶναι ἀπαράδεκτο νά διατυπωθοῦν ἠπιότερα. Ἔβγαλες ὅτι ὁ Τσερνόφ εἶναι «πιό τίμιος» ἀντίπαλος, ἀπ' ὅ,τι αὐτοί καί γι' αὐτό λυπᾶμαι πολύ. Δέν δόθηκε ἡ πρέπουσα ἀπόχρωση. Δέν ὑπάρχει ἀντιστοιχία μέ τό γενικό χαρακτήρα τῶν κατηγοριῶν μου. Ὅλη ἡ οὐσία βρίσκεται στό ὅτι οἱ μαχιστές μας εἶναι *κακοήθεις*, ποταποί καί δειλοί ἐχθροί τοῦ μαρξισμοῦ στή φιλοσοφία [267].

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΑ ΦΥΛΛΑ 6-9 (σελ. 81-144):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
83.	14	πάνω	не может	может
85.	4	πάνω	само	сами
89.	12	κάτω	замечаниях	Замечаниях
90.	14	πάνω	мышления	мышление
91.	12	κάτω	суть	есть

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
93,	11	πάνω	дерева	дерево
94,	11	πάνω	с кривляки	кривляки
95,	2	κάτω	ad. hond.	ed. Lond.
97,	4	κάτω	загораживает	загораживают
100,	4	πάνω	pc. p.	p.
103,	3	πάνω	матерналазма. (в заглавии главы II)	материализма. II
103	6	κάτω	следующей	четвертой
106	13	πάνω	Геринса	Геринга
110,	7	κάτω	тезисе, о	тезисе Маркса о
121,	13	πάνω	рассуждали	рассуждаем
122,	10	κάτω	!!!!	» !!
123,	15	πάνω	Stimmen	stimmen
»	17	»	»	»
124,	10	κάτω	изрѣчение	изречение
126,	16	πάνω	состоит в	состоит не в
128,	17	πάνω	на	не
135,	8	κάτω	незавимо.	независимо
138,	17	πάνω	развитию	различию
139,	1	κάτω	1893	1843
143,	17-18	πάνω	клоунами и профессорами	клоунами-профессорами
»	7	κάτω	А. Фейербах	Л. Фейербах
144,	1	πάνω	основы	основа
»	17	πάνω	Истории о философии	Истории философии

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΟ 13ο ΦΥΛΛΟ (σελ. 193-208):

194,	20	πάνω	не может не вести	не может вести
195,	8	κάτω	Гроссман	Грассман
196,	1	πάνω	»	»
197,	3	πάνω	объективный	«объективный
206,	2	κάτω	Gedachte	Gedachte)
208,	1	κάτω	Pag	Prag

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

185

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

21. III. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Ἐδῶ, ὅπως θά ξέρεις ἴσως ἀπό τίς ἐφημερίδες, ἀπεργοῦν οἱ ταχυδρομικοί [268]. Πλήρης ἀνωμαλία. Δέν παίρνω δοκίμια (δέν πῆρα τίποτε ὕστερα ἀπό τά 13 τελικά διορθωμένα φύλλα).

Γιά κάθε ἐνδεχόμενο στέλνω συστημένο γράμμα καί σέ παρακαλῶ νά μοῦ ἀπαντήσεις *ἐπίσης μέ συστημένο.*

1) Στέλνω κατάλογο μέ τά παροράματα στά φύλλα 1-5

2) Στέλνω τή διόρθωση στή σελ. 630 τοῦ χειρογράφου *.

3) Σέ παρακαλῶ πολύ νά βάλεις στά *παροράματα:* σημείωση στήν ἀρχή τῆς § 6 τοῦ κεφαλαίου III (δηλ. τῆς § γιά τήν ἐλευθερία καί ἀναγκαιότητα).

Ἀντί γιά: ὄχι μόνο χαμόγελο

πρέπει: ὄχι χαμόγελο, ἀλλά ἀποστροφή.

Αὐτή ἡ διόρθωση εἶναι ἀπαραίτητη, γιατί διαφορετικά διαστρεβλώνεται ἡ σκέψη μου: γενικά δέν βρίσκω τίποτε τό γελοῖο στήν ἐρωτοτροπία μέ τή θρησκεία, βρίσκω ὅμως πολλά σιχαμερά.

Σχετικά μέ τό ὅτι δέν πρέπει μέ κανένα τρόπο νά μετριάσεις τά μέρη ἐνάντια στούς Μπογκντάνοφ καί Λουνατσάρσκι στό δεύτερο μισό τοῦ βιβλίου, ἤδη σοῦ ἔγραψα καί ἐλπίζω ὅτι ἔλαβες αὐτά τά γράμματα. [Ἰδιαίτερα *μήν* περικόπτεις τόν «Πουρισκέβιτς» καί τούς ἄλλους στήν § γιά τήν κριτική τοῦ καντιανισμοῦ!]

Πήρατε τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Μάρκ. Πῶς πηγαίνει ἡ ἀνάρωση τῆς μητέρας; Φίλησέ την θερμά ἀπό μένα. Ὅλοι ἐδῶ εἶναι καλά καί στέλνουν χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

22. III. 09 — σήμερα ὑπάρχει ἡ πληροφορία ὅτι ἔληξε ἡ ἀπεργία τῶν ταχυδρομικῶν. Παρόλα αὐτά στέλνω συστημένο γράμμα καί παρακαλῶ μέ συστημένο νά ἀπαντήσεις — γιά σιγουριά!

---

* Ἡ διόρθωση δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΑ ΦΥΛΛΑ (σελ. 1-80):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
1,	7	πάνω	1909	1908
21,	17	κάτω	молчат	молчать
23,	2	πάνω	somelhing	something
29,	3	πάνω	материализма.	материализма. [
(στήν ἐπικεφαλίδα)				
31,	16	πάνω	§	S
39,	14	κάτω	вычеркнуть «и»	
40,	11	πάνω	s. X, стр. 30	S. X
45	4	κάτω	Porncaré	Poincaré
46,	9	κάτω	комплекты	комплексы
46,	8	κάτω	называли	называем
47,	15	πάνω	называли	называем
»	18	»	рис. пер., ст.	рус. пер., стр.
50,	18	κάτω	nih	sich
52,	1	πάνω	деления	различения
56,	20	κάτω	реалистические»	«реалистические»
60,	13	πάνω	Так. Так сначала.	Так. Так. Сначала
61,	23	κάτω	Gartmann	Hartmann
63,	15	κάτω	κατ' ἐεοχήν	κατ' ἐξοχήν
64,	10	κάτω	на это	на то
66,	15	κάτω	не — Я;	не — Я
68,	2	πάνω	принимаемыя	принимаемая
»	12	»	показать	показал
69,	2	κάτω	Avenarius, Phylosophy	Avenarius' Philosophy
70,	3	κάτω	по а	по и
77,	2	κάτω	Recention des Aenesidemus	Recension des Aenesidemus
78,	3	πάνω	Введения	Введении

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

186

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Αὐτή τή στιγμή πῆρα τό συστημένο γράμμα σου τῆς 7. III. Σ' εὐχαριστῶ πολύ!

Μᾶς χαροποίησε πολύ ἡ εἴδηση, ὅτι ἡ ἀγαπημένη μας μανούλα ἀνάρωσε καί ἄρχισε νά σηκώνεται. Τήν ἀγκαλιάζω θερμά, πολύ θερμά.

Τί κάνει ὁ Μάρκ; Μήπως ἔχετε νέα του;

Ἡ ἀπεργία ἐδῶ ἔληξε ὁριστικά. Ἐπιτέλους! Γιατί ἡ ὡραία προλεταριακή ὑπόθεση μᾶς ἐμπόδιζε πάρα πολύ στίς φιλολογικές μας ἐργασίες...

Τά δοκίμια καί τά τελικά διορθωμένα φύλλα σου *ἀκόμη δέν τά πῆρα*. Καθαρά φύλλα εἶδα μόνο ἀπό 1-9 (1-144 σελ.) καί τό 13-ο (σελ. 193-208). Δέν εἶδα τά δοκίμια ὕστερα ἀπό τό κεφάλ. III, § 6 στήν ἀρχή.

Ὁ ταχυδρόμος, ἀλήθεια, μᾶς δίνει ἐλπίδες ὅτι sacs de Russie *, ὅσα δέν ταξινομήθηκαν στή διάρκεια τῆς ἀπεργίας, σήμερα-αὔριο θά ταξινομηθοῦν καί θά διανεμηθοῦν. Φοβᾶμαι νά ἐλπίζω.

Πάντως, εἶμαι πάρα πολύ χαρούμενος πού ἡ ὑπόθεση προωθεῖται, ὅτι τό 19ο καί τό 20ό φύλλο διορθώθηκαν τελικά, πράγμα πού σημαίνει ὅτι τό τέλος εἶναι κοντά. Τσάκισαν τά νεῦρα μου μέ τήν ἀναμονή αὐτοῦ τοῦ βασανιστικοῦ βιβλίου.

Σοῦ στέλνω προσθήκη. Δέν ἀξίζει ὅμως νά γίνει καθυστέρηση ἀπ' αὐτή. Ἄν ὅμως σέ παίρνει ὁ χρόνος, καταχώρησέ την ἀκριβῶς στό τέλος τοῦ βιβλίου, μετά τά συμπεράσματα μέ ειδικά στοιχεῖα, λογουχάρη τῶν 8. Θεωρῶ πάρα πολύ βασικό νά ἀντιπαραθέσουμε στούς μαχιστές τόν Τσερνισέβσκι **.

Συμφωνῶ, βέβαια, νά πάρεις στή διάθεσή σου 50 ἀντίτυπα.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Γράφτηκε στίς 23 ἤ στίς 24 τοῦ Μάρτη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — ταχυδρομεῖο ἀπό τή Ρωσία. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμος 18ος, σελ. 388-390. *Ἡ Σύντ.*

187

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

26. III. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Ἔλαβα σήμερα τά τελικά διορθωμένα φύλλα 15-18 καί σοῦ στέλνω κατάλογο παροραμάτων πού εἶναι *ἀπαραίτητο* νά τυπωθοῦν σέ ἰδιαίτερο φύλλο στό τέλος ἤ στήν ἀρχή τοῦ βιβλίου.

Πῆρα «καθαρά» φύλλα *μόνο* τά 1-9 καί τό 13ο, δηλ. *πιθανόν*, τυπωμένα (ἄν καί ἔχουν μιά περίεργη γιά μένα σφραγίδα: Δοκίμιο). Σέ παρακαλῶ πολύ νά μοῦ στείλεις τά ὑπόλοιπα καθαρά φύλλα, δηλ. τά φύλλα πού ἔχουν ἤδη τυπωθεῖ.

Γράψε, πότε περιμένεις τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου. Φιλῶ θερμά τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΩΝ ΣΤΑ ΦΥΛΛΑ 15-18 (σελ. 225-288):

	Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει.
	232,	16	κάτω	Pat	Nat
	233,	18	πάνω	важно	важное
*	»	12	κάτω	afficits	afficirt
*	238,	1	πάνω	созвал	создал
	239,	15	πάνω	каитиста	контиста
	248,	13	πάνω	«Философия и социальная этика»	«Философские и социологические этюды»
	253,	4	πάνω	Осн. 7-е по	Осн. теории позн.
*	257,	14	κάτω	Во-2-м,	Во-2-х,
*	»	16	κάτω	течепие	течения
	262,	6	πάνω	ушах	умах
	»	18	»	Ант.	примеч.
	270,	14	κάτω	содержания	состояния
	284,	2	πάνω	вычеркнуть слово: «раньше»	

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Ἡ διόρθωση ἔγινε στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου. *Ἡ Σύντ.*

188

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

5/IV. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χθές ἔλαβα τά τελικά διορθωμένα φύλλα 14-20, σελ. 209-320, πού ἤδη εἶναι στά χέρια μου [τώρα δέν πῆρα τελικά διορθωμένο μόνο τό 10ο φύλλο, δηλ. σελ. 177-192] καί σήμερα τό πρῶτο δοκίμιο 226-234 (σελ. 784-809 τοῦ χειρογράφου).

Σοῦ στέλνω τά παροράματα στό *14ο* φύλλο (σελ. 209-224), γιά τά ὑπόλοιπα φύλλα τά παροράματα στάλθηκαν ἤδη — οἱ καί διορθώσεις στό δοκίμιο. Ἐδῶ, στήν οὐσία, μιά εἶναι ἡ βασική διόρθωση: στό 234ο δοκίμιο (στό τέλος τοῦ 1ου ἐδαφίου στήν § 7 γιά τό «Ρῶσο φυσικό-ἰδεαλιστή») [στό χειρόγραφο: σελ. 809] στοιχειοθετήθηκε «ὁ στοχαστής-ὑλιστής Β. Ι. Βερνάντσκι». Αὐτό διαστρεβλώνει ὁλότελα τό νόημα. Πρέπει: «ὁ στοχαστής - φυσιοδίφης κτλ.» [269].

Ἄν εἶναι ἀργά νά διορθωθεῖ — τότε ὁπωσδήποτε αὐτό τό παρόραμα νά ἀναφερθεῖ σέ εἰδικό φύλλο, γιατί διαστρεβλώνει τό νόημα.

Μετά στό ἐρώτημά σου «ποῦ νά μποῦν οἱ σελίδες 802 **α** καί 802 **β** καί ποῦ εἶναι αὐτές οἱ σελίδες; Στό χειρόγραφο αὐτές δέν ὑπάρχουν», σέ πληροφορῶ ὅτι αὐτές οἱ σελίδες εἶχαν σταλεῖ (ἀπό τή Γενεύη) ξεχωριστά καί πρέπει νά τίς βάλεις σάν σημείωση στή λέξη «ἀντικείμενο», στήν 7η ἀπό πάνω σειρά τοῦ ἴδιου ἐδαφίου (στήν § 6), πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις» «Ὁ Ρέι μπερδεύτηκε, γιατί» κτλ. (στά δοκίμια αὐτό εἶναι στή σελ. 232, στό χειρόγραφο 802) *.

Γιά κάθε ἐνδεχόμενο (δηλ. σέ περίπτωση πού δέν ἔφτασαν αὐτές οἱ προσθῆκες **, πού στάλθηκαν εἰδικά), τίς ξαναστέλνω. *Δέν ἀξίζει* βέβαια νά καθυστερήσει ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου ἀπ' αὐτές. Μά, φαίνεται, τό βιβλίο «τό ἴδιο» καθυστερεῖ ἀπό τόν ἐκδότη διαβολεμένα... ἐπ' ἄπειρον. Εἶναι φανερό ὅτι δέν θά βγεῖ οὔτε ὥς τό Πάσχα!..

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι! Φιλῶ τήν μητέρα καί εὔχομαι καί στίς δυό τό γρηγορότερο νά βρεθεῖτε στήν Κριμαία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

---

* Ἡ ἀναφερόμενη σημείωση μπῆκε (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 320). *Ἡ Σύντ.*

** Τό ἀντίγραφο αὐτῆς τῆς προσθήκης (σημείωση στή σελ. 802) τό ἔγραψα στό ἴδιο φύλλο μέ ἄλλη προσθήκη (τέλος τῆς 7ης §, στή σελ. 812 τοῦ χειρογράφου. Ἴσως χάθηκαν καί οἱ δυό, καί τίς ἐπαναλαμβάνω καί τίς δυό. *Δέν* ἀξίζει νά καθυστερήσει ἡ ἔκδοση *οὔτε* ἐξαιτίας τῆς μιᾶς.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ 14 (σελ. 209-224):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
213,	7	πάνω	самых	самих
»	1	κάτω	1832	1892
217,	1	κάτω	не только улыбку.	не улыбку, а отвращение.
218,	12	κάτω	его	их
223,	5	κάτω	отличалась	отмечалась
224,	2	κάτω	geschichte	Geschichte

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

189

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

6. IV. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χθές σοῦ ἔστειλα γράμμα μέ τά παροράματα στό 14-ο φύλλο καί μέ δυό προσθῆκες. Ἐλπίζω νά τό ἔλαβες.

Σήμερα τό πρωί πῆρα τά 10, 11, καί 12 *καθαρά* φύλλα καί τελικά διορθωμένο τό 21-ο.

Σοῦ στέλνω τά παροράματα, πού εἶναι *ἀπαραίτητο* νά τυπωθοῦν στό ἴδιο τό βιβλίο, στόν κατάλογο παροραμάτων.

Λυπᾶμαι πολύ πού ἀναγκάζομαι νά στείλω τά παροράματα ἔτσι σκόρπια (βλ. P. S.): φοβᾶμαι μήπως χαθοῦν ὁρισμένα φύλλα ἀπό τόν κατάλογο παροραμάτων. Ἴσως, καθώς θά τά παίρνεις νά τά κολλᾶς, γιά νά τά δόσεις ὅλα μονομιᾶς στό τυπογραφεῖο;

Σχετικά μέ τά χρήματα, σέ παρακαλῶ νά μοῦ τά ταχυδρομήσεις ἀμέσως (τώρα χρειάζονται χρήματα)· καλύτερα μέσω τῆς τράπεζας, συγκεκριμένα μέσω τῆς *Πιστωτικῆς τῆς Λυών*. Γιά νά μήν πάρουν ἐδῶ παραπάνω γιά τήν ἀνταλλαγή, καλύτερα ἀπ' ὅλα νά ἀγοράσεις φράγκα στή Μόσχα καί νά ταχυδρομήσεις ἀκριβές ποσό φράγκων στό Παρίσι στήν Πιστωτική τῆς Λυών (Crédit Lyonnais), Πρακτο-

ρεῖο Ζ, 19, Avenue d' Orléans (Agence Z, Avenue d' Orléans, 19) στό ὄνομα τοῦ κ. Οὐλιάνοφ (M. Oulianoff), τρεχούμενος λογαριασμός ἀριθ. *6420*.

Αὐτός εἶναι ὁ καταλληλότερος τρόπος. Δέν ἀξίζει νά ἐμπιστεύεσαι σέ εὐκαιρίες, ἀλλά μέ τόν τρόπο πού ὑποδείχνω, πρέπει μόνο νά φυλάξεις τήν ἀπόδειξη· δέν εἶναι ἀνάγκη νά στείλεις κανενός εἴδους τσέκ.

Εὔχομαι μέ ὅλη μου τήν καρδιά σέ σένα καί στήν μητέρα σύντομα νά φύγετε ἀπό τή Μόσχα. Ἡ μητέρα πρέπει νά ἀναπαυθεῖ καί νά πάει στήν Κριμαία. Τήν φιλῶ θερμά, πολύ θερμά. Σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Τώρα ὅλα τά παροράματα ἀπό μένα στάλθηκαν *γιά ὅ λ α τά 21 φύλλα*, συγκεκριμένα: γιά τά φύλλα 1-18 καί γιά τά τελικά διορθωμένα 19-21. Παρακαλῶ νά ἐλέγξεις, ἄν ἔχεις ὅλους τούς καταλόγους παροραμάτων καί πληροφόρησέ με. Ἄν κάτι χάθηκε, θά τό ἐπαναλάβω.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΣΤΑ ΦΥΛΛΑ 10-12 (σελ. 145-192):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
			отговорки	оговорки
			Эмпириокритицизм	Эмпириомонизм
145,	9	πάνω	то же	то же
150,	2-1	κάτω	то же	то же
152,	9	κάτω	то же	то же
160,	8	πάνω		
163,	14	κάτω	»	»
168,	14	πάνω	»	»
»	16	»	»	»
192,	13	κάτω	1895	1891
153,	10	πάνω	тексте	тезисе
»	15	»	Авенариусу	Авенариусу»
167,	18	πάνω	ним»,	ним,
»	19	»	на эту тему	на тему
170,	9	πάνω	пустыми	совершенно пустыми
»	11	»	идея	идею
184,	9	πάνω	трансценцус	трансцензус
187,	18	πάνω		

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ 21 (σελ. 321-336):

Σελίδα	Σειρά	Ἀπό πάνω ἤ ἀπό κάτω	Ἀντί:	Πρέπει:
324,	11	κάτω	явлении	явления
330,	18	κάτω	тенций	тензий
332,	14	πάνω	Ренкэ	Ремкэ
333,	13	κάτω	сцены	схемы

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

190

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

8. IV. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Σήμερα πῆρα τό 22-ο τελικά διορθωμένο φύλλο (σελ. 337-352). Τά λάθη σ' αὐτό εἶναι ἐλάχιστα. Σοῦ στέλνω κατάλογό τους. *

Σχετικά μέ τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου, ἔχω γιά σένα δυό σοβαρές παρακλήσεις.

1) Ἀπό τήν πείρα τοῦ προηγούμενου μήνα βλέπω ὅτι τά 4-5 φύλλα πού ἔμειναν ἀκόμη ὁ ἐκδότης καί τό τυπογραφεῖο εἶναι ἱκανοί νά τά τραβήξουν χρονικά πολύ, πάρα πολύ. Στό μεταξύ ὅμως γιά μένα ἔχει πολύ μεγάλη σημασία νά κυκλοφορήσει τό βιβλίο γρηγορότερα. Μέ τήν ἔκδοσή του συνδέονται ὄχι μόνο φιλολογικοί, ἀλλά καί σοβαροί πολιτικοί λόγοι [270]. Γι' αὐτό σέ παρακαλῶ ἐπίμονα νά μισθώσεις ὁπωσδήποτε (ἤ ὁ «νισάτελ» ἄν τοῦ διαβιβάσεις) βοηθό γιά νά ἐπισκέπτεται εἰδικά τό τυπογραφεῖο καί νά τό παρακινεῖ. Δέν εἶναι δύσκολο νά βρεῖς ἕναν φοιτητή γιά 15 ρούβλια τήν ἑβδομάδα, φυσικά: γιά μιά τέτια θέση θά βρεθοῦν πάρα πολλοί. Νά τοῦ ὑποσχεθεῖς 20 ρούβλια πρίμ **, ἄν τό βιβλίο ἐκδοθεῖ στίς 10. IV. Αὐτός

* Ὁ κατάλογος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ*

** Εἶναι φανερό ὅτι χωρίς δωροδοκίες δέν θά τά βολέψουμε μέ τή ρωσική χοντροκεφαλιά. Νά δόσεις 10 ρούβλια στό σελιδοποιό, ἄν τό βιβλίο ἐκδοθεῖ στίς 10. IV., — εἶναι ἀπαραίτητο, *ἐκτός* ἀπό τόν ἐκδότη, νά ἐπιδράσεις στό τυπογραφεῖο.

θά πηγαίνει στό τυπογραφεῖο, θά μεταφέρει ἐκεῖ τά δοκίμια, θά σοῦ φέρνει πίσω *χωρίς καθυστέρηση* τά διορθωμένα, θά παρακολουθεῖ *καθημερινά* τή δουλιά κτλ. Δέν πρέπει νά λυπηθοῦμε ἑκατό ρούβλια γι' αὐτό. Νά τό κάνεις ὁπωσδήποτε, ἤ ἀνάθεσε νά τό κάνει ὁ «πισάτελ», γιατί, ἄν βραδύνουν τό βιβλίο ὥς τό 2ο 15θήμερο τοῦ 'Απρίλη, γιά μένα θά εἶναι σ υ μ φ ο ρ ά.

2) Τώρα τά παροράματα στάλθηκαν γιά ὅλα τά 22 φύλλα. Ἄς στοιχειοθετήσουν *ἀμέσως* κιόλας κατάλογο τῶν παροραμάτων αὐτῶν καί νά μοῦ στείλουν τό δοκίμιο: προφταίνουμε ὁπωσδήποτε γι' αὐτό, καί γιά μένα αὐτό εἶναι σπουδαῖο, γιατί τό βιβλίο πρέπει νά ἐκδοθεῖ ἐπιμελημένο.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Φιλῶ θερμά τήν μητέρα!

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

191

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

21/V. 09.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Μεγάλο merci γιά τό γράμμα σου τῆς 25. IV. Ὅλοι χαρήκαμε ἐξαιρετικά πού μάθαμε ὅτι τακτοποιηθήκατε στήν Κριμαία καί θά ἀναπαυθεῖς ἐπιτέλους κάπως ὑποφερτά. Ἡ ὑπόθεση σχετικά μέ τήν Μανιάσα ἔχει ἔτσι. Γράφτηκε ἤδη γιά ἐξετάσεις [271] καί τώρα διαβάζει μέ ζῆλο. Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νά περιμένουμε τά ἀποτελέσματα — ὕστερα ἀπό μερικές ἑβδομάδες θά ἀποφασιστεῖ, ἄν θά τελειώσει τίς ἐξετάσεις μέ ἐπιτυχία. Δέν ἀμφιβάλλω γιά τήν ἐπιτυχία, γιατί δουλεύει ἐξαιρετικά εὐσυνείδητα. Τώρα εἶναι τελείως καλά. Παρόλα αὐτά, ἀπό καιρό σέ καιρό τήν παίρνουμε μαζί μας περίπατο, πρίν λίγες ἡμέρες τήν πήγαμε στό δάσος Clamart μερικά βέρστια ἀπό τό Παρίσι, ὅπου ὁ ἀέρας εἶναι θαυμάσιος.

'Εννοεῖται, τό καλύτερο ἀπ' ὅλα θά ἦταν νά ἔμενε ἐδῶ ἀκόμη τό χειμώνα καί νά ζούσαμε ὅλοι μαζί. Μόλις τελειώσουν οἱ ἐξετάσεις, αὐτό θά πρέπει νά ἐπιδιώξουμε νά τό πραγματοποιήσουμε. 'Εμεῖς

θά πᾶμε νά ἀναπαυθοῦμε τό καλοκαίρι (περίπου στό τέλος τοῦ Ἰούνη ἤ ἀρχές τοῦ Ἰούλη, νομίζω), θά τήν πάρουμε μαζί μας — καί μετά θά σέ περιμένει ἐδῶ τό φθινόπωρο, καί στό Παρίσι ὅλοι θά τακτοποιηθοῦμε θαυμάσια.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι νά ἀναπαυθεῖς καλά. Ὅλοι οἱ δικοί μας εἶναι καλά καί στέλνουν χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

P. S. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Ἀνιούτα. Πῆρα τό βιβλίο [272]. Ἐκδόθηκε θαυμάσια. Ὅλοι παραπονοῦνται μόνο γιά τήν τιμή (2 ρ. 60 καπ.), ὅμως γι' αὐτό πιά ὑπεύθυνος, ὅπως φαίνεται, εἶναι ὁ ἐκδότης!

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στήν Ἀλούπκα (Κριμαία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

192

Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

26/V. 09.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Πῆρα τό γράμμα σου μερικές ἡμέρες μετά τήν ἀποστολή τοῦ γράμματος στήν μητέρα στήν Ἀλούπκα.

Πῆρα τό βιβλίο καί βρίσκω ὅτι ἐκδόθηκε καλά. Τά παροράματα στό τέλος δέν εἶναι λιγότερα, ἀπ' ὅ,τι στήν ἀρχή, καί φαίνεται ἡ ἄγνοια τοῦ διορθωτῆ μέ τίς γλῶσσες (λόγουχάρη, παραμορφώθηκε μέχρι γελοίου τό ἀγγλικό A new name for old ways of thinking *) [273], αὐτό ὅμως ε ἶναι ἀναπόφευκτη καί ὄχι σοβαρή ἔλλειψη. Γενικά εἶμαι ἱκανοποιημένος ἀπό τήν ἔκδοση. Σχετικά μέ τήν τιμή — ὅλοι παραπονοῦνται, καί δικαιολογημένα. Στό μέλλον θά γρ άφουμε στό συμβόλαιο ὁπωσδήποτε ὄχι μόνο τόν ἀριθμό τ ῶν ἀντίτυπων, ἀλλά καί τήν τιμή. Ὅμως εἶχα πραγματικά στριμωχτεῖ ἀπό τόν ἐκδότη καί ὁπωσδήποτε θά συμφωνο ῦσα *σέ ὅλους* τούς ὅρους, μόνο νά ἐκδιδόταν τό βιβλίο.

---

* Σίγουρα, ὁ Στεπάνοφ δέν πρόσεξε καθόλου...

Ὁ ἐκδότης μέχρι στιγμῆς ἀκόμη δέν ἔστειλε τά χρήματα. Ἀρχίζω νά φοβᾶμαι ὅτι μᾶς κοροϊδεύει [274]. Ἔγραψα στόν Πέρες. Παρακαλῶ, γράψε καί σύ στόν ἐκδότη: πέρασαν 3-4 ἑβδομάδες, ἐνῶ αὐτός ὑποσχέθηκε ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα. (Γιά τό ὑπόλοιπο ποσό ὁπωσδήποτε νά πάρεις γραμμάτια.) Τά πεντακόσια ρούβλια, πού εἶναι στό βιβλιάριο ταμιευτηρίου, σέ παρακαλῶ νά μοῦ τά στείλεις (Πιστωτική τῆς Λυών, Agence Z, Avenue d' Orléans, 19. Mr. Oulianoff, τρεχούμενος λογαριασμός, ἀριθ. 6420), γιατί δέν ἐλπίζω στόν ἐκδότη.

Τά πράγματα ἐδῶ εἶναι πολύ ἄσχημα: σίγουρα θά ἔχουμε Spaltung *. Ἐλπίζω σέ ἕνα, 1½ μήνα νά σοῦ στείλω ἀκριβεῖς πληροφορίες γι' αὐτό. Πρός τό παρόν μόνο ὑποθέσεις μποροῦμε νά κάνουμε [275].

Ἡ Μανιάσα διαβάζει μέ ζῆλο. Εἶναι καλά καί σίγουρα θά πετύχει στίς ἐξετάσεις. Τί θά γίνει παραπέρα, δέν ξέρω. Θέλει, φαίνεται, νά ἐπιστρέψει.

Ἀκόμη δέν ἀποφασίσαμε πότε καί ποῦ θά πᾶμε στή θάλασσα [276]. Ὅμως σίγουρα θά πᾶμε τό καλοκαίρι.

Φιλῶ θερμά τήν μητέρα καί σοῦ σφίγγω τό χέρι.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ.*

Ἀγαπημένη μου Ἄνια, στό τελευταῖο γράμμα σου ρωτᾶς γιατί δέν γράφω. Ὅλον αὐτό τό χειμώνα εἶχα μιά μαύρη μελαγχολία, ὁ καιρός πέρασε κάπως ἀνόητα, ἐπιδροῦσε ἄσχημα καί γι' αὐτό δέν ἤμουν καθόλου σέ θέση νά γράψω. Βέβαια, ἄν ἡ Μανιάσκα δέν ἔγραφε γιά τόν Βολόντια καί ὁ Βολόντια γι' αὐτήν, θά ἔγραφα γι' αὐτούς μέ λεπτομέρειες, ὅπως ἔκανα πρίν, ἐνῶ ἔτσι δέν ἔχω τίποτε νά γράψω, ζοῦμε λιγάκι. Κάθε φορά τούς παράγγελνα νά στέλνουν τούς χαιρετισμούς μου, ὅμως πρέπει νά ὑποθέσουμε ὅτι δέν τό ἔκαναν αὐτό. Σύντομα θά σᾶς γράψω καί πρός τό παρόν φιλῶ θερμά ἐσένα καί τήν ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα ἀπομέρους μου καί ἀπό τήν μητέρα.

Δική σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στήν Ἀλούπκα (Κριμαία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* — διάσπαση. *Ἡ Σύντ.*

193

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

Ἀγαπητέ μου Μίτια! Ἡ Μανιάσα σοῦ ἔγραψε ἤδη γιά τήν ἀρώστια της. Θέλω κι' ἐγώ νά σέ συμβουλευτῶ. Οἱ γιατροί τῆς βρῆκαν φλεγμονή τῆς σκωληκοειδοῦς ἀπόφυσης (σκωληκοειδίτιδα — φαίνεται, ἔτσι;). Ρώτησα ἕναν πολύ καλό ντόπιο χειροῦργο. Ἐπιβεβαίωσε: σκωληκοειδίτιδα. Συμβουλεύει ἐγχείρηση. Ὅλοι λένε ὅτι εἶναι ἀκίνδυνο καί θεραπεύεται ριζικά.

Ὁ χειροῦργος αὐτός (Dr. Dubouchez) ἐπαινεῖται ἀπόλους. Πρίν λίγο καιρό ἔκανε τήν ἴδια ἐγχείρηση στήν γυναίκα ἑνός φίλου — ὑπέροχα· ἕνα κουταλάκι τοῦ τσαγιοῦ αἷμα, ὕστερα ἀπό 8 ἡμέρες ἄρχισε νά σηκώνεται. Τό θεραπευτήριο εἶναι καλό.

Τώρα οἱ κρίσεις δέν εἶναι ἰσχυρές. *Δέν ὑπάρχει* ἄνοδος τῆς θερμοκρασίας. Οἱ πόνοι δέν εἶναι πολύ δυνατοί. Σέ παρακαλῶ νά μοῦ ἀπαντήσεις *ἀμέσως*: ἐγώ εἶμαι ὑπέρ τῆς ἐγχείρησης, φοβᾶμαι ὅμως νά ἀποφασίσω χωρίς τή συμβουλή σου. *Ἀπάντησε ἀμέσως.*

Τό ὅτι ἐδῶ κάνουν καλές ἐγχειρήσεις, δέν χωρᾶ ἀμφιβολία. Ὁ γιατρός δέν συμβουλεύει νά πάει πουθενά πρίν τήν ἐγχείρηση.

Δέν γράφω στήν μητέρα, γιατί φοβᾶμαι μήπως τρομάξει τοῦ κάκου. Δέν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος, μάλιστα ἡ Μανιάσα δέν ξαπλώνει ὅλο τόν καιρό, στήν Ἀνιούτα ἐπίσης δέν γράφω, γιατί μπορεῖ νά τό διαβάσει ἡ μητέρα.

Σέ παρακαλῶ, γράψε στόν Μάρκ καί — μέσω αὐτοῦ (ἄν μπορεῖ ἔτσι, γιά νά μή τρομάξει ἡ μητέρα) στήν Ἀνιούτα. Ὅμως καλύτερα νά μή γράψεις καθόλου στήν Κριμαία, γιατί θά φοβηθοῦν.

Λοιπόν, περιμένω ἀπάντηση: συμβουλεύουν νά ἐπιταχύνουμε τήν ἐγχείρηση ἐδῶ. Τό συμβουλεύεις αὐτό καί σύ;

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Διεύθυνση: Mr. Wl. Oulianoff. 24. Rue Beaunier. 24. Γαλλία. Paris (XIV).

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ Ἰούνη — ἀρχές τοῦ Ἰούλη 1909
Στάλθηκε στό σταθμό Μίχνιεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

194

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

19. VII. 09.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Σήμερα πῆρα τό κάρτ-ποστάλ σου μέ ἄποψη τῆς Κριμαίας (τό κάρτ-ποστάλ ἦταν σέ φάκελλο μέ κομένη τή γωνία, πού μᾶς ἐξέπληξε ἀρκετά: αὐτό μήπως τό ἔκανες ἐσύ ἤ ἐδῶ στό ταχυδρομεῖο;).

Ρωτᾶς γιά χρήματα στήν Μανιάσα. Σοῦ ἀπάντησα στό προηγούμενο γράμμα, ὄχι ὅμως ἀμέσως (ἐμεῖς τότε μετακομίζαμε σέ ἄλλο διαμέρισμα), ἔτσι πού τό κάρτ-ποστάλ σου καί ἡ ἀπάντησή μου δέν συνέπεσαν.

Πρότεινα στήν Μανιάσα χρήματα, ἐγώ ἔχω χρήματα. 'Αρνιέται κατηγορηματικά, λέει ὅτι δέν τῆς χρειάζονται καί δείχνει ὅτι ἔχει 70 φράγκα.

'Εμεῖς αὐτό τό Σάββατο ἴσως πᾶμε γιά ἀνάπαυση στή Βρετάνη. Ἡ Ε.Β ἀναχώρησε ἤδη γιά ἐκεῖ. Ἡ Μανιάσα ἀναρώνει γρήγορα: τώρα μπορῶ νά σοῦ πῶ *γι' αὐτό πού συνέβη. Εἶχε* σκωληκοειδίτιδα, δηλ. φλεγμονή τῆς σκωληκοειδοῦς ἀπόφυσης. Ἡ ἀρώστια πού προλαβαίνεται ἔγκαιρα δέν εἶναι καθόλου ἐπικίνδυνη καί θεραπεύεται ριζικά μέ ἐγχείρηση. 'Αφοῦ συνεννοηθήκαμε μέ τόν Μίτια καί μέ τούς καλύτερους ντόπιους γιατρούς, ἀποφασίσαμε νά γίνει ἀμέσως ἐγχείρηση. Βάλαμε τήν Μανιάσα γιά μιά ἑβδομάδα σέ χειρουργική κλινική (*πολύ* καλή). Ἡ ἐγχείρηση ἔγινε *π ο λ ύ πετυχημένα,* ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα ἡ Μανιάσα βγῆκε ἀπό τό θεραπευτήριο καί εἶναι τώρα ἡ τρίτη μέρα πού τήν ἔχουμε στό σπίτι μας. Ἤδη βαδίζει καί τρώει ἀπ' ὅλα. Ἡ ἀνάρωση προχωρεῖ γρήγορα. Ἡ ὑγεία της ὕστερα ἀπό τήν ἀφαίρεση τῆς ἀπόφυσης ἀμέσως καλυτέρευσε. Στό τέλος τῆς ἑβδομάδας μπορεῖ νά ταξιδέψει μέ το σιδηρόδρομο, καί σκεπτόμαστε νά πᾶμε μαζί στή Βρετάνη.

Λοιπόν, νά εἶσαι *έντελῶς ἥσυχη*. Καλά πού ἔκαναν ἐδῶ τήν ἐγχείρηση στήν Μανιάσα, γιατί ἐδῶ οἱ χειροῦργοι εἶναι ὑπέροχοι. Ἡ χρόνια σκωληκοειδίτιδα τήν βασάνισε γιά πολύ καιρό καί θά τήν βασάνιζε ἀκόμη, ἄν δέν γινόταν ἡ ἐγχείρηση. Τώρα εἶναι ἐντελῶς καλά.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά ἀγαπημένη μου καί εὔχομαι ὑγεία. Μήν θυμώνεις πού δέν σοῦ ἔγραψα ἀμέσως γιά τήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Ὅλοι οἱ δικοί μας στέλνουν χαιρετισμούς.

Ἡ διεύθυνσή μου εἶναι: Mr. Wl. Oulianoff, 4. Rue Marie Rose, 4. *Paris*. XIV.

Στάλθηκε στήν Ἀλούπκα (Κριμαία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα με το χειρόγραφο

195

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

24 τοῦ Αὐγούστου 1909.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Χθές ἔλαβα τό γράμμα σου καί ἀπαντῶ μέ τό πρῶτο ταχυδρομεῖο. Ἄδικα ἀνησυχεῖς γιά τήν Μανιάσα. Ἡ ἀνάρωσή της πηγαίνει καλά. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι δέν μπορεῖ ἀκόμη νά βαδίζει πολύ· τῆς ἔμεινε ἕνας μικρός πόνος στό πόδι (τό δεξί). Ρωτήσαμε γιατρούς καί στό Παρίσι καί ἐδῶ στό χωριό, ἄν αὐτό σημαίνει τίποτε τό ἄσχημο. Ὅλοι λένε, ὄχι. Λένε ὅτι ἡ ἀνάρωση προχωρεῖ κανονικά, μόνο μέ κάποια βραδύτητα. Συμβουλέψανε τήν Μανιάσα νά φοράει ἐπίδεσμο, γιά νά ἔχει λιγότερους τρανταγμούς στό βάδισμα. Χθές περπάτησε 5-6 βέρστια, ὕστερα, ἀπ' αὐτό κοιμήθηκε ὑπέροχα καί αἰσθάνεται καλά. Μιλώντας γενικά, ἡ ὄψη της ἔγινε *ἀσύγκριτα* καλύτερη, ἔχει καλή ὄρεξη καί κοιμᾶται καλά, φαίνεται ἐντελῶς γερή. Μέ δυό λόγια —σοῦ γράφω *μέ πλήρη είλικρίνεια*— ὅλα πᾶνε θαυμάσια, μόνο μέ βραδύτητα. Αὐτό, ἴσως νά ἐξηγεῖται ἀπό τήν ἐντατική κόπωση τοῦ χειμώνα. Ἐδῶ ἀναπαυόμαστε καλά. Περάσαμε ἤδη τρεῖς ἑβδομάδες, σκεπτόμαστε νά μείνουμε ἄλλες δυό, ἴσως καί τρεῖς. Γιά τήν ὥρα δέν μπορῶ νά πῶ, ἄν ἡ Μανιάσα θά μπορέσει νά φύγει γιά τή Ρωσία ὕστερα ἀπό ἕναν μήνα. Μέ τρεῖς ἑβδομάδες ἀνάπαυση ἀνάρωσε πάρα πολύ. Τήν συμβουλεύω ἐπίμονα νά πίνει περισσότερο γάλα καί νά τρώει γιαούρτι. Τό ἑτοιμάζει μόνη της, κατά τή γνώμη μου ὅμως παρόλα αὐτά δέν τρέφεται ἀρκετά καλά καί γι' αὐτό συνέχεια μαλώνουμε μαζί της.

Δωμάτια ἔχουμε ἐδῶ καλά, ἡ πανσιόν εἶναι καλή καί φτηνή (10 φράγκα τήν ἡμέρα γιά τούς τέσσερις). Μέ τήν Νάντια συνέχεια ποδηλατοῦμε.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

῞Ολοι οἱ δικοί μας στέλνουν χαιρετισμούς.

P. S. Τί νέα ἔχετε ἀπό τόν Μάρκ; ᾿Ανάρωσε τελείως ὕστερα ἀπό τήν ἐγχείρηση; Δόστε του τούς χαιρετισμούς ἀπ' ὅλους μας.

Στάλθηκε ἀπό τό Μπομπόν τῆς Γαλλίας
στό σταθμό Σινέλνικοβο
(κυβερνεῖο Αἰκατερινοσλάβ)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια»,
τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ το χειρόγραφο

196

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

25. X. 09.

᾿Αγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς μέρες πῆρα τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς ῎Ανιας, ὅπως καί τά χρήματα πού διαβίβασε ὁ ἐκδότης. Merci. Σήμερα πῆρα ἕνα γραμματάκι ἀπό τήν Μανιάσα, πού γράφει ὅτι θέλει νά θεραπευτεῖ. ᾿Επίσης πῆρα τό βιβλιαράκι («Κριτική ᾿Ανασκόπηση»), πού μοῦ ἔστειλε.

῾Η Μανιάσα γράφει ὅτι ἀκόμη βρίσκεστε σέ ἐπιπλωμένα δωμάτια. Αὐτό, θά εἶναι ἀσφαλῶς ἐντελῶς ἄβολο. Θά ἦταν καλά νά μετακομίσετε στό διαμέρισμα πού βρήκατε μέ τούς γνωστούς.

῾Ο Μίτια, σίγουρα, ὅταν θά μάθει τόν ἐρχομό τῆς Μανιάσας, θά ἔρθει ἀμέσως στή Μόσχα. Θά τόν παρακαλοῦσα νά μοῦ γράψει δυό λόγια, πῶς βρῆκε τήν Μανιάσα καί ποιό γιατρό (ἤ γιατρούς) ἐπιθυμεῖ νά συμβουλευτεῖ ἀκόμη σχετικά μ' αὐτήν.

᾿Εδῶ εἶναι ὅλα ὅπως καί πρίν. ῞Ολοι οἱ δικοί μας εἶναι καλά καί στέλνουν χαιρετισμούς. ῞Υστερα ἀπό θαυμάσιο καιρό στό 1ο 15θή-

μερο τοῦ 'Οχτώβρη ἀρχίζει νά ἔρχεται τό πραγματικό φθινόπωρο. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί στέλνω σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν 'Απάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

197

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε, πάροδος Μποζένινσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα. Russie. Moscou.

4. XI. 09.

'Αγαπημένη μου μητερούλα!

Αὐτές τίς ἡμέρες ἔλαβα τό γράμμα τῆς Μανιάσας μέ τήν καινούργια διεύθυνση. Πῶς τακτοποιηθήκατε στό καινούργιο διαμέρισμα; Εἶναι ζεστό; Τό διαμέρισμά μας ἔχει θέρμανση καί ἀποδείχτηκε ὑπερβολικά θερμό —ὁ καιρός μέχρι στιγμῆς εἶναι πολύ ζεστός. Καλά ἔκανε ἡ Μανιάσα πού ἐπισκέφθηκε ἱκανό γιατρό —τώρα πρέπει μόνο νά τηρεῖ αὐστηρότερα τίς συμβουλές του.

Ἔλαβα τή «Ρωσία» [277]. Εὐχαριστῶ πολύ. 'Επίσης πῆρα εἰδήσεις ἀπό τόν ἱστορικό — κλειστό σέ θήκη, ὅπως φαίνεται, ἄνθρωπο. Κρίμα πού ἑτοιμάζεται νά γράψει ἀνοησίες! Φαίνεται πώς πρέπει νά πάψω νά ἐνδιαφέρομαι γι αὐτόν [278].

Αὔριο πηγαίνω στίς Βρυξέλλες [279], θά παραμείνω ἐκεῖ μερικές ἡμέρες. 'Απάντησα στήν 'Ανιούτα στό Σαράτοφ, ὑπολογίζοντας ὅτι θά εἶναι ἤδη ἐκεῖ.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί στόν Μίτια. Τό ἴδιο καί ὅλοι οἱ δικοί μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

198

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
πάροδος Μποζένινσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 3. Μόσχα.
Russie. Moscou.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Σήμερα πῆρα τό φύλλο «Οὖτρο Ροσίι» μέ χυδαῖες ἀνοησίες σχετικά μέ τόν Γκόρκι [280]. Εἶναι μερικές τώρα μέρες, πού ὁρισμένες ἐφημερίδες στό Παρίσι («L' Eclair») καί στό Βερολίνο («Berliner Tageblatt» [281]) ἀσκοῦνται σέ παρόμοια ψέματα. Αὐτές τίς ἡμέρες πῆραν μιά καλή διάψευση αὐτοῦ τοῦ καθαροῦ ψέματος ἀπό τό «Vorwärts», ὅπου ἀποδείχτηκε πολύ σωστά καί ἐξιστορήθηκε πολύ ἔξυπνα, τί εἴδους καθαρή βλακεία καί ἐπινόηση εἶναι ὅλα αὐτά. Κάποιος βλάκας «κάτι ἄκουσε, ἀλλά δέν κατάλαβε ἀπό ποῦ» καί διαστρέβλωσε τά πάντα: ἀσυναρτησίες πού ἄκουσε γιά τόν ὀτζοβισμό, γιά σχολή, γιά φιλοσοφία κ.ἄ. Ἡ «Οὖτρο Ροσίι» πρέπει νά εἶναι ἐντελῶς ἀπαταιωνίστικη φυλλάδα, πού σκάρωσε «συνέντευξη», μόνο καί μόνο γιά νά ἐξάψει τά πνεύματα. Σήμερα καί ἡ «Ρέτς» ἀσκεῖται στή χάλκευση παρόμοιου κουτσομπολιοῦ. Χαίρονται οἱ καντέτοι, πού ὑπάρχει ἀφορμή νά ψεύδονται καί νά κουτσομπολεύουν.

Πῶς τά περνᾶς; Εἶναι καλά ἡ μητέρα; Ἀπό καιρό πάντως δέν εἴχαμε νέα σας. Γράψε κάτι, πῶς τακτοποιηθήκατε, πῶς τά περνᾶτε, τί κάνει ὁ Μίτια. Ἐδῶ ὅλα εἶναι ὅπως καί πρίν. Ἔρχεται ὁ χειμώνας, πηγαίνω στή βιβλιοθήκη. Τό διαμέρισμα εἶναι ζεστό. Ἡ Ε. Β. εἶναι λίγο ἀδιάθετη. Ἡ Νάντια ἀσχολεῖται ἐντατικά μέ τά γαλλικά.

Σοῦ σφίγγω δυνατά τό χέρι καί φιλῶ πολλές φορές τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Πῆρες μήπως τήν ἀπάντηση στόν ἱστορικό; Σχετικά μέ τά βιβλία μου στό Σάμπλινο [282] θά ἦταν καλά, *ὅταν δοθεῖ εὐκαιρία*, νά παρακαλέσεις κάποιον ἀπό τούς φίλους τῆς Πετρούπολης νά τά στείλει ἐδῶ· ἄν ὄχι ὅλα, τότε τουλάχιστο ὅ,τι ὑπάρχει τοῦ Μάρξ καί τοῦ Ἔνγκελς καί τῶν καλύτερων κλασικῶν.

Γράφτηκε στίς 3 ἤ 4 τοῦ Δεκέμβρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

199

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
πάροδος Μποζένινσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα.
Russie. Moscou.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Ἔλαβα τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς Μανιάσα. Μεγάλο merci γι αὐτά. Σήμερα πῆρα καί δεύτερο γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα μέ τό εὐχάριστο νέο ὅτι δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά ξαναγράψω στόν γνωστό. 'Ανησυχῶ πού τό διαμέρισμά σας εἶναι κρύο: τί θά γίνει τό χειμώνα, ἄν τώρα ἔχετε ὄχι περισσότερο ἀπό 12 βαθμούς; Μήν τυχόν καί κρυολογήσεις... Δέν εἶναι δυνατό νά πάρετε τίποτε μέτρα, νά βάλετε λογουχάρη μιά μικρή σιδερένια θερμάστρα; 'Εδῶ ἔτσι κάνουν συχνά (ἐμεῖς δέν χρειαζόμαστε, ἔχουμε κεντρική θέρμανση καί κάνει *πολλή* ζέστη) καί στή Σιβηρία ἐμεῖς ἔτσι κάναμε. Μέχρι τώρα, τουλάχιστον ἐδῶ, δέν εἴχαμε δυνατό κρύο, ὅμως ὁ χειμώνας εἶναι ἀκόμη μπροστά.

Εὐχαριστῶ πολύ, πάρα πολύ τήν Μανιάσα γιά τά νέα. Ἄν τυχόν τῆς δοθεῖ εὐκαιρία, θά τήν παρακαλοῦσα νά μοῦ προμηθεύσει τή νέα στατιστική ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῆς Μόσχας (1907-09) καί νά μάθει (ἔστω στό μαγαζί), πόσο κοστίζει τό «Εἰδήσεις τῶν ἐπιτροπῶν γαιορύθμισης»: μέ κανέναν τρόπο δέν μπορῶ νά προμηθευτῶ αὐτή τήν ἔκδοση μέσω γνωστῶν, ὅμως αὐτή μοῦ χρειάζεται.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι ὑγεία. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί ἀπό μένα καί ἀπό ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 7 ἤ 8 τοῦ Δεκέμβρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

200

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
πάροδος Μποζένινσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα
Russie. Moscou.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Πρίν λίγο καιρό ἔμαθα τυχαῖα ὅτι τά Χριστούγεννα στή Μόσχα θά γίνει συνέδριο στατιστικῶν — σωστότερα ἕνα τμῆμα ἀπό τό συνέδριο τῶν γιατρῶν καί φυσιοδιφῶν θά εἶναι συνέδριο στατιστικῶν [283]. Ἄκουσα ἤδη δυό ὀνόματα γνωστῶν πού θά πάρουν μέρος (ὁ ἕνας ἀπό τή Μόσχα, ὁ ἄλλος ἀπό τήν ἐπαρχία) καί, χωρίς ἀμφιβολία, θά βρεθοῦν ὄχι μόνο δυό γνωστοί, ἀλλά περισσότεροι. Εἶναι πολύ σπουδαῖο νά ἐπωφεληθοῦμε ἀπ' αὐτό, γιά νά μοῦ προμηθεύσεις τίς στατιστικές ἐκδόσεις τῶν ζέμστβο. Σέ παρακαλῶ πολύ νά προσπαθήσεις νά βρεῖς ἔστω ἕναν γνωστό στατιστικό στό συνέδριο καί νά τοῦ δόσεις τή διεύθυνσή μου καί τήν παράκληση νά μοῦ στείλει τίς στατιστικές ἐκδόσεις τῶν ζέμστβο: 1) γιά τά ἀγροτικά καί ἰδιόκτητα νοικοκυριά, ἰδιαίτερα τήν τρέχουσα στατιστική καί τίς ἀπογραφές τῶν ἀγροτικῶν οἰκογενειῶν, 2) γιά τούς βιοτέχνες καί τή βιομηχανία, 3) γιά τό νόμο τῆς 9. XI. 06 [284] καί γιά τή διανομή τῶν κλήρων. Νομίζω, μπορεῖ νά δόσεις ἀνοιχτά τή διεύθυνσή μου. Ἄν ποῦν ὅτι δέν εἶναι δυνατό νά στείλουν στό ἐξωτερικό, τότε σέ παρακαλῶ, δόσε τή δική σου κι' ἐγώ θά σοῦ στείλω χρήματα γιά τήν ἀποστολή αὐτῆς τῆς στατιστικῆς. Μοῦ εἶναι πολύ ἀπαραίτητη. Ἄν αὐτό μπορεῖ νά εἶναι ὠφέλιμο, μπορῶ νά γράψω μιά σύντομη αἰτησούλα-παράκληση στούς στατιστικούς (τήν ἐπισυνάπτω γιά κάθε ἐνδεχόμενο κατά τήν κρίση σου) [285] γιά νά μποροῦν οἱ γνωστοί στατιστικοί νά τή μοιράσουν (ἤ νά τή δείξουν) στούς στατιστικούς ἄλλων πόλεων, προσθέτοντας τήν παράκλησή μου (ἤ *πετυχαίνοντας* συγκατάθεση) σχετικά μέ τήν ἀποστολή τῶν ἐκδόσεων.

Γράψε μου, σέ παρακαλῶ, ἄν βρῆκες κανέναν, διαμέσου τίνος μπορεῖ νά γίνει αὐτό. Ἄν ὄχι, θά σοῦ ξαναγράψω.

Ἡ ἔκδοση πού σοῦ ἔγραψα τήν προηγούμενη φορά, ὀνομάζεται, ὅπως φαίνεται, ὄχι «Δελτίο ἐπιτροπῶν γαιορύθμισης» (ἄν καί ἄκουσα ὅτι ὑπάρχει καί *τέτια* ἔκδοση), ἀλλά *«Δελτίο τοῦ τμή-*

ματος τῶν Ζέμστβο» (τοῦ Ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν). Δέν μπορεῖτε μήπως νά βρεῖτε γνωστό ὑπάλληλο, γιά νά μᾶς προμηθεύσει αὐτό τό πράγμα;

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὔλ.*

Γράφτηκε στίς 10 ἤ 11 τοῦ Δεκέμβρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ το χειρόγραφο

1910

201

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
πάροδος Μποζένινσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα.
Russie. Moscou.

2/I. 10.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Σήμερα ἔλαβα τό γράμμα τῆς μητέρας (στήν Νάντια καί μένα) καί τό ὑστερόγραφό σου. Χάρηκα πολύ, πάρα πολύ, πού τακτοποιηθήκατε ἀρκετά καλά, ὅτι ἡ μητέρα εἶναι εὐχαριστημένη πού δέν ἔχει νά κάνει μέ νοικοκυριό. Ἄς ἐλπίζουμε ὅτι δέν θά μᾶς ξεγελάσει τό τέλος τοῦ χειμώνα. Ἐδῶ μέχρι τώρα ὁ χειμώνας δέν εἶναι χειμώνας, ἀλλά ἄνοιξη. Σήμερα, λογουχάρη, εἶναι πραγματικά ἀνοιξιάτικη, ἡλιόλουστη, ξερή καί ζεστή ἡμέρα, πού τή χρησιμοποιήσαμε μέ τήν Νάντια γιά ἕναν θαυμάσιο πρωινό περίπατο στό δάσος τῆς Βουλώνης. Γενικά στίς γιορτές «γλεντήσαμε»: πήγαμε στό Μουσεῖο, στό θέατρο, ἐπισκεφτήκαμε τό Musée Grévin [286], καί ἔμεινα πάρα πολύ ἱκανοποιημένος. Ἑτοιμάζομαι καί σήμερα γιά ἕνα κέντρο διασκέδασης στά goguette révolutionnaire * στούς «τραγουδιστές» (ἀποτυχημένη μετάφραση τοῦ chansonniers). Λυπᾶμαι πού δέν χρησιμοποίησα τό καλοκαίρι σέ ἀδιάκοπες συνομιλίες μέ τούς γάλλους γιά τή *συστηματική* μελέτη τῆς γαλλικῆς προφορᾶς — τώρα πού πῆρα μερικά βιβλία φωνητικῆς, βλέπω πόσο εἶμαι ἀδύνατος σ' αὐτό τόν τομέα.

Διάβασε, σέ παρακαλῶ, τό συνημμένο γράμμα καί δόσε το στόν Φιόντορ Ὀντέσκι, δέν μοῦ ἔδοσε ἄλλη διεύθυνση. Πρέπει νά διαβάσεις τό γράμμα γιά νά ξέρεις τί μοῦ χρειάζεται. Ἔλαβα τή στατιστι-

---

* — ἐπαναστατικά τραγούδια, κουπλέτα. *Ἡ Σύντ.*

κή τῆς πόλης Μόσχας καί σ' εὐχαριστῶ πολύ. Σέ παρακαλῶ νά μοῦ στείλεις 3 μπροσουρίτσες στατιστικῆς τῆς πόλης Μόσχας γιά τίς *ἐκλογές* τῆς 1ης, 2ης καί 3ης Δούμας. Πῆρα ἀκόμη ἕνα γράμμα σχετικά μέ τή στατιστική ἀπό τό Ριαζάν, αὐτό εἶναι ὑπέροχο, ὅπως φαίνεται, θά ἔχω βοήθεια ἀπό πολλούς.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί εὔχομαι λιγότερο νά τρέχεις, περισσότερο νά ἀναπαύεσαι καί νά εἶσαι γερή. Χαιρετισμούς στόν Μίτια. Φιλῶ καί ἀγκαλιάζω τήν μητέρα. *Εὐτυχισμένος ὁ καινούργιος χρόνος!*

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

202

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Πῆρα τό κάρτ-ποστάλ σου, merci γιά τά νέα. Σχετικά μέ τό ποδήλατο νόμισα ὅτι σύντομα θά πληρωθῶ, ἡ ὑπόθεση ὅμως τράβηξε. Δικαζόμαστε. Ἐλπίζω νά κερδίσω. Γύριζα ἀπό τό Ζιουβιζί [287], καί ἕνα αὐτοκίνητο ἔσπασε τό ποδήλατό μου (ἐγώ πρόλαβα καί πετάχτηκα). Τό κοινό μέ βοήθησε νά γράψω τόν ἀριθμό, ἔδοσα μάρτυρες. Ἔμαθα τόν ἰδιοκτήτη τοῦ αὐτοκινήτου (βικόντ *, νά τόν πάρει ὁ διάβολος) καί τώρα δικάζομαι μ' αὐτόν (μέσω δικηγόρου). Ὅπως καί νά εἶναι, θά σταματοῦσα νά ποδηλατῶ: κάνει κρύο (ἄν καί ὁ χειμώνας εἶναι καλός, θαῦμα γιά περίπατο μέ τά πόδια).

Ἐπισυνάπτω τήν ἀκριβή ὀνομασία δυό βιβλίων γιά τή γαιορύθμιση, μοῦ χρειάζονται πολύ. Μπόρεσες νά βρεῖς κανέναν, πού μπορεῖ νά μᾶς τά προμηθεύσει.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Φίλησε ἀπό μένα τήν μητέρα. Κρυώνει πολύ στό διαμέρισμά σας;

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

1) Ἐπισκόπηση τῆς δράσης τῆς Γενικῆς διεύθυνσης γαιορύθμισης καί γεωργίας γιά τό 1907 καί 1908. Πετρούπολη, 1909.

2) Ἐπισκόπηση τῆς δράσης τῶν νομαρχιακῶν ἐπιτροπῶν γαιορύθμισης (1907-1908).

---

* — βικόντ — ὑποκόμης. *Σημ. μετ.*

Δέν εἶμαι σίγουρος, ἄν αὐτά εἶναι δυό βιβλία ἤ ἕνα μέ τό ἴδιο περιεχόμενο [288].
Ἄν εἶναι δυό, τότε τό 2ο εἶναι σπουδαιότερο γιά μένα.

3) Ἐπετηρίδα τῆς Γενικῆς διεύθυνσης γαιορύθμισης καί γεωργίας. Πετρούπολη, 1908.

Γράφτηκε στίς ἀρχές τοῦ Γενάρη 1910
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

203

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
πάροδος Μποζενίνσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα.
Russie. Moscou

12/I. 10.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα!

Αὐτή τή στιγμή πῆρα τό γράμμα σου καί σπεύδω νά σοῦ γράψω τήν ἀπάντηση τό γρηγορότερο, γιατί φοβᾶμαι ὅτι στίς προσεχεῖς ἡμέρες θά εἶμαι ἀπασχολημένος [289]. Σχετικά μέ τόν ἄνθρωπο στά γερμανικά καντόνια τῆς Ἐλβετίας θά προσπαθήσω νά ζητήσω πληροφορίες. Στήν περίπτωση πού αὐτό πρέπει νά γίνει ἐπειγόντως, γράψε μου τήν ἀκριβή προθεσμία πού πρέπει νά βροῦμε τόν ἄνθρωπο γιά νά (στήν περίπτωση πού ἐγώ δέν θά τόν βρῶ) ἀρχίσουν ἔγκαιρα οἱ ὀργανωτές νά ψάχνουν οἱ ἴδιοι.

Ἔλαβα τή στατιστική. Μεγάλο merci.

Δόσε στήν Ἀνιούτα ἀπό μένα πολλούς χαιρετισμούς. Τό ἴδιο καί στόν Μάρκ.

Ἀγκαλιάζω θερμά, θερμά τήν μητέρα καί τῆς εὔχομαι ὑγεία.

Πῶς τά περνᾶτε; Τί χειμώνα ἔχετε; Ἐδῶ εἶναι ζεστός. Ἄρχισα νά τό ρίχνω στά θέατρα, εἶδα ἕνα καινούργιο θεατρικό ἔργο τοῦ Μπουζέ «La barricade». Ἀντιδραστικό, ὅμως ἐνδιαφέρον.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

204

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ίλίνιτσνα Ούλιάνοβα. Ντέβιτσε Πόλε,
Μποζενίνσκι, οικία Νταβίντοφ, διαμ. 4. Μόσχα
Russie. Moscou.

Άγαπημένη μου Μανιάσα! Πρίν άπό μερικές ήμέρες πήρα τό γράμμα σου κι' όλο έτοιμαζόμουν νά άπαντήσω. Τόν τελευταίο όμως καιρό ήμουν άπασχολημένος μέ έκτακτη δουλιά καί δέν μπορούσα νά βρώ έλεύθερη ώρα. Πήρα έπίσης τό γράμμα τού ίστορικού καί θά άπαντήσω σ' αυτό (όταν δοθεί ευκαιρία, διαβίβασέ το αυτό) — τώρα όμως (αυτή τή στιγμή) δέν μπορώ νά καταπιαστώ.

Πήρα γράμμα άπό τόν Μίτια. Άπόρησα πολύ άπό τήν είδηση γιά τό δυστύχημά του [290]. Γράφει ότι άναρώνει, σύντομα θά άρχίσει νά μαθαίνει νά βαδίζει. Γράψε μου, παρακαλώ, πώς πηγαίνει ή άνάρωσή του. Έχασε μήπως τή θέση του ή τήν κράτησαν καί τήν κρατούν γι' αυτόν ώς τήν άνάρωσή του; Θά μπορεί άραγε ύστερα άπό τήν άνάρωσή του νά περιοδεύει στόν τομέα του όπως προηγούμενα;

Τίποτε δέν γράφεις γιά τήν Άνιούτα, κι' έγώ έπίσης άπό καιρό δέν ξέρω τίποτε γι' αυτή. Τής άρεσε στήν καινούργια πόλη; *

Πώς είναι τώρα ή υγεία τής μητέρας; Άνάρωσε ύστερα άπό τή γρίππη;

Έδώ στό Παρίσι έγινε (κι' άκόμη συνεχίζεται) πρωτοφανής πλημμύρα πού άπό καιρό δέν έχουν δεί. Ίσως νά τό πληροφορήθηκες άπό τίς έφημερίδες. Δυό φορές έφθασα ώς τό Σηκουάνα (οί ίπποσιδηρόδρομοι κυκλοφορούν μέ περιορισμένα δρομολόγια, τό μετρό καί ό ήλεκτρικός σιδηρόδρομος σταμάτησαν). Πραγματικά, έγινε πολύ παράξενη ή «Βενετία στό Παρίσι». Πολύς κόσμος είναι χωρίς δουλιά. Όταν άποσυρθούν τά νερά, είναι πιθανό νά γίνουν κάθε είδους δυστυχήματα, καθιζήσεις κτλ.

Σέ μάς όλα είναι όπως καί πρίν, ήσυχα. Ή Νάντια τρέχει σέ όλα τά σχολεία, όπου διδάσκουν τή γαλλική γλώσσα καί τή μαθαίνει μέ ζήλο. Ή υπόθεση μέ τό ποδήλατο τελείωσε υπέρ έμού **. Πήρα τή στατιστική τής πόλης Μόσχας — μεγάλο merci.

---

* Ή Α. Ι. Ούλιάνοβα-Έλιζάροβα ήταν έκεΐνο τόν καιρό στό Σαράτοφ. *Η Σύντ*

** Βλ. σέ τούτο τόν τόμο, σελ. 303. *Η Σύντ.*

Φίλησε θερμά άπό μένα τήν μητέρα. Πολλούς χαιρετισμούς άπό όλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Συγχώρεσέ με, πού σοῦ γράφω μέ διακοπές. Μέ άπασχόλησαν ἄλλα ζητήματα.

Γράφτηκε στίς 30 ή 31 τοῦ Γενάρη 1910
Στάλθηκε άπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

205

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ - ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Μόσχα. Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβα Οὐλιάνοβα.
Ντέβιτσε Πόλε, πάροδος Μποζενίνσκι, οἰκία Νταβίντοφ, διαμ. 4.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Ὁ τελευταῖος καιρός ἦταν σ' ἐμᾶς πολύ «θυελλώδης», τελείωσε ὅμως μέ μιά προσπάθεια εἰρήνευσης μέ τούς μενσεβίκους, μάλιστα, μάλιστα, ὅσο παράξενο κι' ἄν φαίνεται αὐτό· κλείσαμε τό φραξιονιστικό ὄργανο καί προσπαθοῦμε νά προωθήσουμε πιό σταθερά τήν *ένοποίηση* *. Νά δοῦμε, ἄν θά τό καταφέρουμε. Μόνο πρίν λίγο καιρό ἀπελευθερώθηκα ἀπό πολύ κατεπείγουσες δουλιές λόγω αὐτῶν τῶν ἀλλαγῶν.

Τό Παρίσι ἀπό πολλές ἀπόψεις εἶναι ἀπαίσια τρύπα... Δέν μπόρεσα νά προσαρμοστῶ *τελείως* στό Παρίσι μέχρι τώρα (ὕστερα ἀπό ἕνα χρόνο διαμονῆς *ἐδῶ!*), ὅμως παρόλα αὐτά αἰσθάνομαι ὅτι μόνο εἰδικές περιστάσεις θά μέ ἀναγκάσουν νά γυρίσω τώρα πίσω στή Γενεύη!

Γράφτηκε τήν 1η τοῦ Φλεβάρη 1910
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

206

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

13/II. 1910.

Ἀγαπητέ Μίτια! Πρίν ἀπό ἀρκετό καιρό πῆρα τό γράμμα σου (καί ὕστερα καί τό περιοδικό «Νιβά» μέ τό πρόβλημα [291]) καί, πρός

* Πρόκειται γιά τήν ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ τοῦ Γενάρη 1910. *Η Σύντ*

ντροπή μου, άργησα νά άπαντήσω. Πώς πάει ή άνάρωσή σου; Ελπίζω ότι οί γιατροί είναι πιά προσεκτικοί καί δέν θά σοῦ έπιτρέπουν νά καταπιαστεῖς μέ δουλιές πρίν άναρώσεις έντελώς. Εγώ έδώ συχνούτσικα σκεπτόμουν σχετικά μέ τόν κίνδυνο άβαρίας, όταν μέ τό ποδήλατο πήγαινα στό κέντρο τοῦ Παρισιοῦ, όπου ή κίνηση είναι διαβολεμένη. Στό χωριό όμως τό χειμώνα νά πέσω έτσι, όπως έσύ! Μάλλον, τό άλογο θά ήταν τελείως λυσσασμένο καί ή ίππασία ήταν έπίσης λυσσασμένη;

Γράψε μου όπωσδήποτε, άν άνάρωσες έντελώς. Η Ανιούτα έγραψε ότι έλπίζουν νά θεραπεύσουν τό πόδι (έντελώς; Θά μπορεῖς νά πηγαίνεις μέ τό ποδήλατο;), καί τήν πλάτη όχι; Έτσι είναι; Δέν μπορώ νά πιστέψω ότι γενικά είναι άδύνατο νά θεραπεύσουν τή σπασμένη ώμοπλάτη. Πρέπει νά καταπιαστεῖς σοβαρά μέ τή θεραπεία καί νά θεραπευτεῖς έντελώς.

Σχετικά μέ τήν Μανιάσα νομίζω ότι θά ήταν καλό γι' αύτήν νά άναπαυθεῖ τό καλοκαίρι περισσότερο. Η μητέρα γράφει τό ίδιο, όμως φοβᾶται ότι δέν θά μπορέσει νά τήν τραβήξει... Θά έπρεπε όμως.

Εδώ όλα είναι όπως καί πρίν. Η ζωή ήσυχη. Ο καιρός είναι τόσο καλός, πού έτοιμάζομαι πάλι νά καταπιαστώ μέ τό ποδήλατο μιά καί κέρδισα τή δίκη καί σύντομα πρέπει νά πάρω χρήματα άπό τόν ίδιοκτήτη τοῦ αύτοκινήτου.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Νά άναρώσεις τό γρηγορότερο καί ριζικά. Όλοι οί δικοί μας στέλνουν χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Στάλθηκε άπό τό Παρίσι στό σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

207

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

13/II. 1910.

Αγαπημένη μου, μητερούλα! Αύτές τίς μέρες πῆρα τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς Ανιούτας. Μεγάλο merci γι' αύτά. Τώρα άπαλλάχτηκα άπόλες τίς ύποθεσοῦλες, πού μέ άνάγκαζαν νά άπαντήσω στήν Μανιάσα πάρα πολύ σύντομα καί βιαστικά (θά τῆς γράψω σύντομα).

Ἀπό καιρό πῆρα τό σκάκι [292], μόνο λησμόνησα νά ἀναφέρω γι' αὐτό. Ἐδῶ τυχαίνει νά παίζω πολύ ἀραιά, κατά τά φαινόμενα ξεσυνήθισα τελείως.

Ἦταν εὐχάριστο πού ἔμαθα ὅτι εἶστε εὐχαριστημένες ἀπό τό διαμέρισμα καί τή νοικοκυρά καί ὅτι ἀνάρωσες καί ἄρχισες πάλι νά κάνεις περίπατο. Καλά θά ἦταν νωρίς τήν ἄνοιξη νά φύγετε ἀπό τή Μόσχα κάπου στό Βόλγα ἤ σέ χωριό. Διαφορετικά τήν ἄνοιξη, πραγματικά, στή Μόσχα θά εἶναι ἄσχημα.

Ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε θαυμάσιο καιρό. Ὁ Σηκουάνας ἔχει ἀκόμη φουσκονέρια, ὅμως ἡ πλημμύρα περνάει γρήγορα· προξένησε τεράστιες συμφορές (τό δικό μας τμῆμα τῆς πόλης δέν θίχτηκε καθόλου).

Ἀπό τόν Μίτια εἶχα ἕνα γραμματάκι μέ τήν πληροφορία ὅτι ἀναρώνει. Μαλώνω πολύ τόν ἑαυτό μου, πού δέν σκέφτηκα νά τοῦ ἀπαντήσω. Μάλιστα, μάλιστα, φαίνεται ὅτι ὄχι μόνο στό Παρίσι στούς δρόμους μέ διαβολεμένη κίνηση εἶναι ἐπικίνδυνο νά πηγαίνεις μέ μεταφορικό μέσο...

Συναντῶ ἐδῶ κάποτε τήν Αὐγούστα Πάβλοβνα. Οἱ δικοί της εἶναι στή Μόσχα, ἐσεῖς συναντιέστε; Εἶναι πολύ χαριτωμένη.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ὅλοι οἱ δικοί μας στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

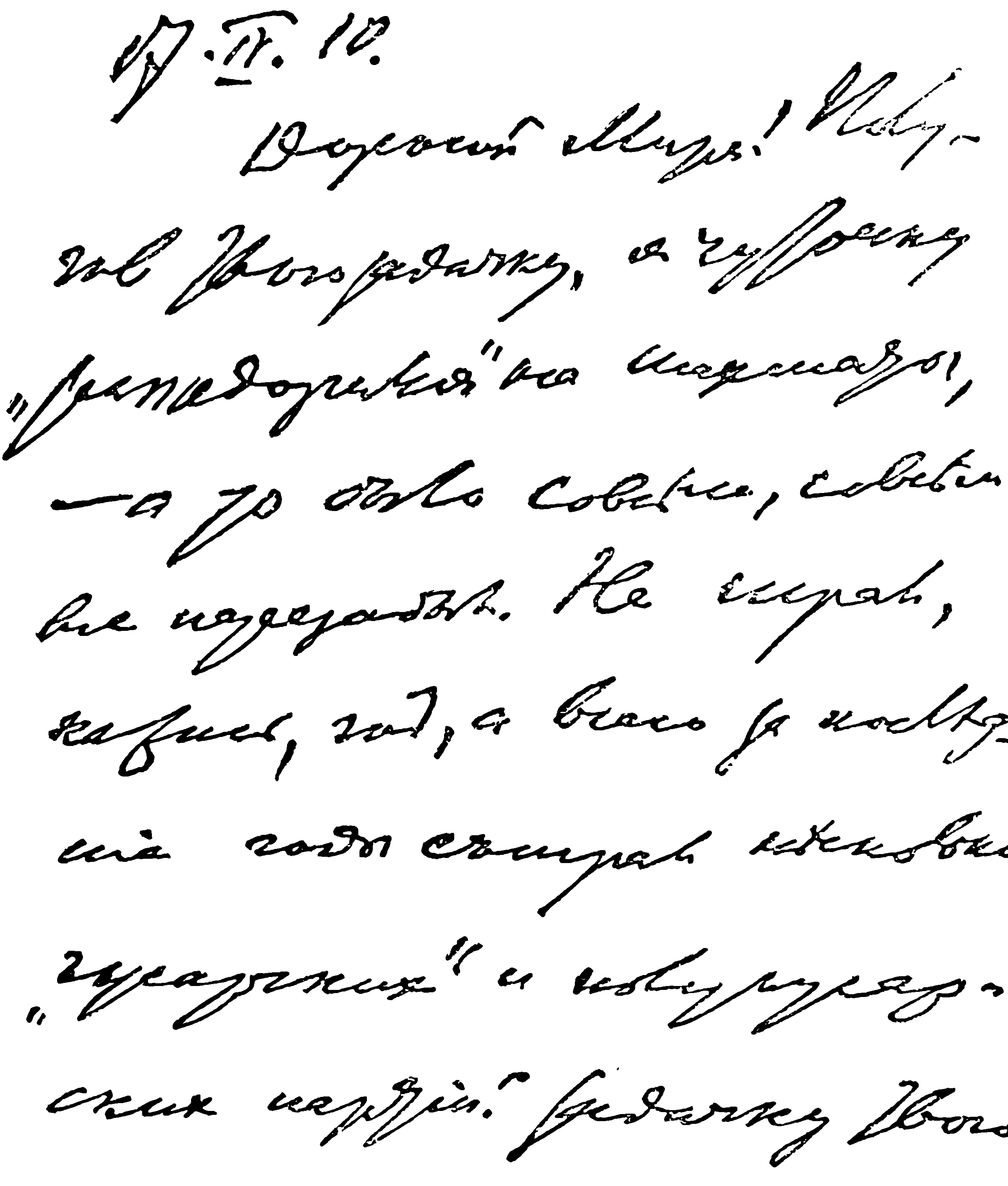
208

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒ

17. II. 10.

Ἀγαπητέ Μίτια! Παίρνοντας τό πρόβλημά σου *, μοῦ προκάλεσε λίγο τό «ἐνδιαφέρον» στό σκάκι — ἀλλιῶς τά εἶχα τελείως ξεχάσει ὅλα. Δέν ἔπαιξα, θάλεγε κανείς, ἕνα χρόνο καί συνολικά στά τελευταῖα χρόνια ἔπαιξα μερικά «οὐσαρικά» καί μισοουσαρικά παιχνίδια. Τό πρόβλημά σου τό ἔλυσα εὔκολα. Λ. d8 - d6. Καί νά σήμερα εἶδα στή «Ρέτς» ἕνα πρόβλημα, τό ὁποῖο δέν ἔλυσα ἀμέσως καί μοῦ ἄρεσε πολύ (ἀριθ. φύλ. 31 (1269) τῆς 1 τοῦ Φλεβάρη,

* Βλέπε σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 306. *Η Σύντ.*

17.II.10.

Дорогой Митя!

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τόν Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ. — 17 τοῦ Φλεβάρη 1910.

πρόβλημα ἀριθ. 195). Ἡ διάταξη εἶναι ἡ ἑξῆς: ἄσπρα Βασιλιάς g3, Β. g1. Πύργος e7 καί στρατιῶτες R5 καί d3. Μαῦρα Βασ. e3 καί στρατιῶτες h7, d5, καί a2 (δηλ. τό τελευταῖο μιά κίνηση πρίν μετατραπεῖ σέ βασίλισσα). Τά ἄσπρα ἀρχίζουν καί κερδίζουν. Ὡραῖο πράγμα!

Πῶς πάει λοιπόν, ἡ ἀνάρωση; Ἴσιωσε τελείως τό πόδι καί ἡ πλάτη; Γρήγορα θά μπορεῖς πάλι νά βαδίζεις καί νά μετακινεῖσαι μέ μεταφορικό μέσο;

Σοῦ σφίγγω τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό σταθμό Μίχνιεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοφ τοῦ κυβερνείου Μόσχας

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή· Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

209

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10/IV. 10.

Ἀγαπητή μου μητερούλα! Ἐλπίζω νά πάρεις αὐτό τό γράμμα τήν 1η τοῦ Ἀπρίλη. Σέ συγχαίρω γιά τήν ὀνομαστική σου γιορτή καί τά γενέθλιά σου, τό ἴδιο καί τήν Μανιάσα. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, πολύ θερμά καί τίς δυό.

Αὐτές τίς μέρες πῆρα τό γράμμα σου μέ τήν καινούργια διεύθυνση, λίγο πρωτύτερα ἔλαβα καί τό γράμμα τοῦ Μίτια. Δέν ἤξερα ὅτι τό παλιό διαμέρισμά σας ἦταν τόσο μακριά ἀπό τό κέντρο. Μιά ὥρα δρόμο μέ τό τράμ — αὐτό εἶναι τρομερό! Γιά μένα ἐδῶ μισή ὥρα ταξίδι μέ τό τράμ ὥς τή βιβλιοθήκη * — κι' αὐτό τό βρίσκω κουραστικό. Νά ταξιδεύεις καθημερινά μιά ὥρα πρός τά ἐκεῖ καί μιά ὥρα νά ἐπιστρέψεις, εἶναι ἀπαίσιο. Καλά πού τώρα βρήκατε διαμέρισμα κοντά στή Δημαρχία **. Εἶναι καλός ὁ ἀέρας σ' αὐτά τά μέρη; Μήπως ἔχει πολλή σκόνη ἐκεῖ καί εἶναι ἀποπνικτική; Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα τοῦ ἱστορικοῦ, ἤδη τοῦ ἀπάντησα.

Σχετικά μέ τή συνάντησή μας τόν Αὔγουστο αὐτό θά ἦταν ὑπέροχο, ἄν δέν θά σέ κούραζε ὁ δρόμος. Εἶναι ἀπαραίτητο ἀπό τή

* Πρόκειται γιά τήν Ἐθνική βιβλιοθήκη τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν συνήθως δούλευε. *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἐκεῖνο τόν καιρό ἐργαζόταν στό συμβούλιο τῶν ζέμστβο τοῦ κυβερνείου Μόσχας. *Ἡ Σύντ.*

Μόσχα ώς τήν Πετρούπολη νά πάρεις κλινάμαξα, τό ἴδιο ἀπό τήν Πετρούπολη ὥς τό Ἄμπο. Ἀπό τό Ἄμπο ὥς τή Στοκχόλμη τό ἀτμόπλοιο «Μποῦρε» εἶναι ἐπιπλωμένο ὑπέροχα, ταξιδεύει σέ ἀνοιχτή θάλασσα 2-3 ὧρες καί μέ καλό καιρό ἡ διαδρομή εἶναι *σάν στό ποτάμι.* Ἀπό τήν Πετρούπολη ὑπάρχουν εἰσιτήρια μέ ἐπιστροφή. Ἄν δέν ἦταν ἡ κούραση τοῦ σιδηροδρόμου, τότε θά μποροῦσες νά περάσεις θαυμάσια μιά ἑβδομάδα στή Στοκχόλμη!

Μέχρι τώρα δέν ἀποφασίσαμε τίποτε σχετικά μέ ἐξοχικό σπίτι. Ταλαντευόμαστε: μήπως θά ἦταν καλύτερα σέ πανσιόν σάν τόν περασμένο χρόνο μέ *πλήρη* ἀνάπαυση τῆς Νάντιας καί τῆς Ε. Β., ἤ ἐξοχικό σπίτι, ὅπου αὐτές πρέπει νά τά ἑτοιμάζουν ὅλα οἱ ἴδιες; Αὐτό κουράζει πολύ τήν Ε. Β.

Ἐμεῖς ἔχουμε ἄνοιξη. Ἔβγαλα ἔξω τό ποδήλατο τῆς Νάντιας. Ἔτσι μέ τραβάει νά κάνω περίπατο ἤ νά κάνω ποδήλατο.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί σοῦ εὔχομαι ὑγεία. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

210

Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

2. V. 10.

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χθές πῆρα τό γράμμα σου μέ τήν καινούργια διεύθυνση. Merci γιά τά συγχαρητήρια. Σέ μᾶς εἶναι ὅπως καί πρίν. Ἡ Νάντια ἀδιαθετεῖ λίγο, τά νεῦρα της δέν εἶναι ἐντάξει, γενικά ὅμως ὅλοι εἴμαστε καλά. Ἀπό καιρό ἀσχολοῦμαι πιά μέ τό ποδήλατο καί κάπου-κάπου πηγαίνω καί στά προάστια τοῦ Παρισιοῦ, μιά καί ζοῦμε πολύ κοντά στό fortifications *, δηλ. στήν ἄκρη τῆς πόλης. Σχετικά μέ τή θερινή ἀνάπαυση ἀκόμη δέν ἀποφασίσαμε τίποτε· ἐδῶ τό καλοκαίρι ἀργεῖ· πιθανό νά πᾶμε πάλι στό Bombon, ὅπου ἡ πανσιόν εἶναι φτηνή καί ὑπάρχει ἀπόλυτη ἡσυχία, ἄν καί ἡ Νάντια δέν ἔχει διάθεση νά πᾶμε πάλι ἐκεῖ. Πιθανόν αὐτή

* Κατά λέξη: ὀχυρά, εἴσοδος πόλης. *Ἡ Σύντ.*

τή φορά νά δοκιμάσουμε τή σοσιαλιστική παροικία στήν ἀκροθαλασσιά *. Ἡ Ε. Β. τόν περασμένο χρόνο ἦταν ἐκεῖ καί ἔμεινε εὐχαριστημένη.

Δόσε πολλούς χαιρετισμούς στό γείτονα ἀπό τήν Ἀλακάγεβσκα **, ἄν τύχει καί τόν δεῖς. Λυπᾶμαι πού εἶναι τόσο μεγάλος ἐχθρός τῆς ἀλληλογραφίας, διαφορετικά θά ἦταν εὐχάριστο νά ἔχω εἰδήσεις ἀπό τά «βάθη τῆς Ρωσίας», ἔστω καί ἀραιά γιά τό τί γίνεται στό καινούργιο χωριό. Σχετικά μέ αὐτό ὑπάρχουν λίγες πληροφορίες καί μιά ἁπλή συνομιλία μάλιστα μέ ἕναν ἄνθρωπο γνώστη τῶν πραγμάτων θά ἦταν πολύ εὐχάριστη.

Ἐπίσης χαιρετισμούς στόν Σέβερνι Μαντζούρετς ***. Πῶς τακτοποιήθηκε τώρα καί ἀπαλλάχτηκε μήπως ἀπό τήν «ἀδυναμία» τῶν ρώσων... ὄχι μόνο τῶν συγγραφέων...

Σχετικά μέ τή δυσαρέσκειά μου ἀπό τό γιατρό **** (πού τοῦ ζήτησες ἔστω σέ κάτι νά βοηθήσει) λάθεψες ἐντελῶς ἤ μπορεῖ ἐγώ τυχαῖα καί ἀδέξια νά εἶπα κάτι. Ἐναντίον του οὔτε εἶχα, οὔτε ἔχω τήν παραμικρή δυσαρέσκεια. Προξενεῖ καλή ἐντύπωση. Δέν πέτυχα νά ἀποκτήσω κάπως σχέσεις μαζί του. Τώρα ἐγκαταστάθηκε ἔξω ἀπό τήν πόλη, ὅπου θά εἶναι καλύτερα γιά τά παιδιά. Δυστυχεῖ πολύ, τόν τελευταῖο καιρό, λένε, πέτυχε νά βρεῖ ἐλάχιστη, ἐλαχιστότατη ἀμοιβή γιά μιά *προσωρινή* δουλιά. Συναντιέμαι μ' αὐτόν πολύ σπάνια. Ἡ προσφυγιά ἐδῶ σέ δυστυχεῖ διαβολεμένα.

Οἱ δουλιές μου πᾶνε πολύ ἄσχημα. Ἴσως περάσω τόν καιρό μέ μεγάλες φαγωμάρες [293] — καί τότε θά γυρίσω στή δουλιά.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μάρκ. Ὅλοι οἱ δικοί μας σᾶς χαιρετοῦν.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἀγαπημένη μου Ἄνια, τό γράμμα σου γιά τήν γνωστή τό πῆρα πρό πολλοῦ καί ἀμέσως ἀπάντησα στήν Μανιάσα. Τό γράμμα μου, ὅπως ὑπολογίζω, χάθηκε, ἄν καί σέ ἕνα ἀπό τά ἐρωτήματα πού ἔβαζε σ' αὐτό ἡ Μανιάσα ἀπάντησα. Τήν παρακάλεσα νά γράψει, ἄν πῆρε αὐτό τό γράμμα, ὅμως αὐτή τίποτε δέν ἔγραψε. Ὁ

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 315-316. *Ἡ Σύντ*

** Α. Α. Πρεομπραζένσκι. *Ἡ Σύντ*

*** Πρόκειται γιά τόν Α. Π. Σκλιαρένκο. *Ἡ Σύντ*

**** Μ. Φ. Βλαντίμιρσκι. *Ἡ Σύντ*

γνωστός ἐκεῖνος στόν ὁποῖο παρακάλεσες νά δείξω τό γράμμα, δέν εἶναι ἐδῶ τώρα καί ἐκτός ἀπ' αὐτό ὅ,τι σοῦ ἔγραψα, ἀναφερόταν ὄχι σ' αὐτόν, ἀλλά σέ ἄλλο πρόσωπο. Αὐτές τίς ἡμέρες θά σοῦ γράψω λεπτομερειακά. Σέ φιλῶ θερμά. Χαιρετισμούς στόν Μ. Τ. Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Ν. Κ.

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

211

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ [294]

Στόν Ντμίτρι Ἰλίτς Οὐλιάνοφ. Σταθμός Μίχνιεβο
Σιδηρόδρομος Ριαζάν-Οὐράλσκ. Russie. Moscou

18. VI. 10.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Στέλνουμε σέ σένα, στήν Ἀνιούτα καί στόν Μίτια χαιρετισμούς ἀπό τόν περίπατο τῆς Κυριακῆς. Κάνουμε μέ τήν Νάντια περίπατο μέ τά ποδήλατα. Τό δάσος τῆς Μιοντόν εἶναι καλό καί κοντά, 45 λεπτά ἀπό τό Παρίσι [295]. Πῆρα τό γράμμα τῆς Ἀνιούτας καί ἀπάντησα. Σέ ἀγκαλιάζουμε σφιχτά καί ἐγώ καί ἡ Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μιοντόν (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή. Β. Ι. Λένιν. «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

212

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στόν Σαβέλιεφ (γιά τήν Μ. Ι. Οὐλ.). Ἰδιόκτητο ἐξοχικό. Χωριό Ἴνο-Νέμι. Σταθμός Τεριόκι, σιδηρόδρομος Φιλλανδίας.
Russie. Finlande

18. 6. 10.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Μέ τήν Νάντια σοῦ στέλνουμε χαιρετισμούς. Κάνουμε περίπατο στό δάσος τῆς Μιοντόν. Θαυμάσια!

Πῆρα τό γράμμα σου (μεγάλο) τό βράδυ τῆς ἡμέρας πού σοῦ ἔστειλα τό δικό μου. Κι' ἔτσι, τά ἔχουμε πάρει ὅλα. Γράφουμε καί στέλνουμε νέα.

Salut et fraternité! * Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Μιοντόν (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

213

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Σταθμός Μίχνιεβο, σιδηρόδρομος Ριαζάν-Οὐράλσκ.

στόν γιατρό Ντμίτρι Ἰλίτς Οὐλιάνοφ. Russia. Mosca

1. VII. 10.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σοῦ στέλνω πολλούς χαιρετισμούς ἀπό τή Νεάπολη. Ἔφτασα ἐδῶ μέ ἀτμόπλοιο ἀπό τή Μασσαλία: φτηνά καί εὐχάριστα. Ταξίδεψα ὅπως στό Βόλγα. Ἀπό δῶ πηγαίνω στό Κάπρι γιά λίγο καιρό. **

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, πολύ θερμά. Χαιρετισμούς σέ ὅλους.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τή Νεάπολη (Ἰταλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

214

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στόν Β. Α. Σαβέλιεφ γιά τήν Μ. Ι. Οὐλ. Ἰδιόκτητο ἐξοχικό. Χωριό Ἴνο-Νέμι. Σταθμός Τεριόκι, σιδηρόδρομος Φιλλανδίας.

Russie. Finlande

28. 7. 10.

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Σοῦ γράφω ἀπό τό Πορνίκ ***. Εἶναι πιά περίπου μιά ἑβδομάδα πού τακτοποιήθηκα ἐδῶ μαζί μέ τήν Ε. Β.

* Κατά λέξη: Χαιρετισμούς καί ἀδελφοσύνη. Αὐτός ἦταν ὁ ἀμοιβαῖος χαιρετισμός τόν καιρό τῆς Γαλλικῆς ἐπανάστασης. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στό Κάπρι (Ἰταλία) στόν Α. Μ. Γκόρκι. *Ἡ Σύντ.*

*** Γιά τήν παραμονή τοῦ Β. Ι. Λένιν στό Πορνίκ βλ. Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Ἀναμνήσεις γιά τόν Λένιν. Μόσχα, 1957, σελ. 168-169. *Ἡ Σύντ.*

καί τήν Νάντια. Άναπαυόμαστε θαυμάσια. Κολυμπᾶμε κτλ. Πῶς πᾶνε οἱ δουλιές σας; Πῶς πάει ἡ ὑγεία τῆς μητέρας; Τί γίνεται τό ζήτημα γιά τήν Κοπεγχάγη καί τή Στοκχόλμη; * Γράψε: Pornic (Loire Inférieure). Rue Mon Désir. K. Les Roses. Mr Oulianoff.

Χαιρετισμούς σέ ὅλους. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Πρίν ἀπό μιά ἑβδομάδα ἔγραψα στήν μητέρα ἀπό τό Παρίσι στό Μίχνιεβο. Πῆρε τό γράμμα;

Στάλθηκε ἀπό τό Πορνίκ (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

215

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Άλεξάντροβνα Ούλιάνοβα.

Έξοχικό Αἰκατερίνης Λιασονέν. Χωριό Λεππένενο.
Σταθμός Τεριόκι. Σιδηρόδρομος Φιλλανδίας

Finland via Stockholm. Terioki

4. IX. 10.

Άγαπημένη μου μητερούλα! Στέλνω σέ σένα καί στήν Άνιούτα θερμό χαιρετισμό ἀπό τήν Κοπεγχάγη. Τό συνέδριο τελείωσε χτές [296]. Μέ τήν Μανιάσα συνεννοηθήκαμε μέ ἀλληλογραφία: στίς 4 τοῦ Σεπτέμβρη, μέ τό παλιό ἡμερολόγιο, δηλ. στίς 17. IX μέ τό νέο σᾶς περιμένω στή Στοκχόλμη στό λιμάνι **. Δυό δωμάτια γιά μιά ἑβδομάδα ἀπό τίς 17-24. IX θά μοῦ νοικιάσει στή Στοκχόλμη ἕνας σύντροφος. Τήν ἐδῶ διεύθυνσή μου ἔχει ἡ Μανιάσα. Στή Στοκχόλμη νά μοῦ γράψεις: Hr. Ulianof. Poste restante ***. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά.

Γρήγορη ἀντάμωση!

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Θά βρίσκομαι ἐδῶ ὥς τίς 15. IX. 10.

Στάλθηκε ἀπό τήν Κοπεγχάγη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τή συνάντηση μέ τόν Β. Ι. Λένιν στό ἐξωτερικό. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Β. Ι. Λένιν ἦρθε στή Στοκχόλμη γιά νά συναντηθεῖ μέ τήν μητέρα του Μ. Α. Ούλιάνοβα καί τήν ἀδελφή του Μ. Ι. Ούλιάνοβα. *Ἡ Σύντ.*

*** — Στόν Ούλιάνοφ. Πόστ-ρεστάντ. *Ἡ Σύντ.*

1911

216

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

3/I. 11.

'Αγαπητέ Μ. Τ.! Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα Σας! 'Εδῶ αἰσθάνεσαι τόν ἑαυτό σου τόσο ἀποσπασμένο, πού παρόμοιες ἀφηγήσεις γιά ἐντυπώσεις καί παρατηρήσεις «ἀπό τό Βόλγα» (νοστάλγησα τό Βόλγα!) — εἶναι πραγματικά βάλσαμο. Οἱ παρατηρήσεις Σας εἶναι πάρα πολύ ἐνδιαφέρουσες, γιατί ἰδιαίτερα μαζεύτηκαν στή διάρκεια λογῆς-λογῆς συναντήσεων γιά δουλιές καί ταξίδια, χωρίς προκαθορισμένα καθήκοντα. Τό γράμμα Σας τό καλοκαίρι μέ χαροποίησε ἐπίσης πάρα πολύ καί φταίω πολύ πού δέν κάθησα νά ἀπαντήσω γιά τά ταξίδια ἀπό τή θάλασσα στό Παρίσι, ἀπό τό Παρίσι στήν Κοπεγχάγη καί στή Στοκχόλμη.

Σχετικά μέ τό ταξίδι μου στήν 'Ιταλία, ἡ ὑπόθεση τώρα (καί στό κοντινότερο μέλλον), ὅπως φαίνεται, δέν πέτυχε. Τά οἰκονομικά (γιά τά ὁποῖα, ἐδῶ πού τά λέμε, ρωτοῦσε ἡ Ἄνια) δέν ἐπιτρέπουν. Δέν βρῆκα ἐκδότη [297]. Ἔστειλα τό ἄρθρο στό «Σοβρεμέννι Μίρ» [298], ὅμως, ὅπως φαίνεται, κι' ἐκεῖ ὑπάρχουν δυσκολίες· ἐπί ἀρκετές ἑβδομάδες δέν ἔχω ἀπάντηση. Εἶμαι ὑποχρεωμένος νά ἀναβάλω τά μακρινά ταξίδια γιά καλύτερες μέρες. 'Από τήν 'Ιταλία ὅμως ὥς ἐδῶ εἶναι πράγματι πολύ κοντά: δέν μπορεῖ νά μήν περάσετε ἀπό τό Παρίσι, ἄν ἑτοιμάζεστε γιά τήν 'Ιταλία. Καί ἴσως νά μή λένε ἄδικα ὅτι ὅποιος ἦταν μιά φορά στό Παρίσι, θά τόν τραβάει καί δεύτερη.

Γιά τήν Μανιάσα πραγματικά καλύτερα θά ἦταν νά ἀπαπαυθεῖ περισσότερο στό Σαράτοφ καί νά μή ζητάει νά ἀναχωρήσει, ἀπόλες τίς ἀπόψεις θά ἦταν καλύτερα.

Ζοῦμε ὅπως πρίν. Λίγα τά εὐχάριστα. Τό τελευταῖο χρονικό διάστημα εἶναι ἰδιαίτερα «ραδιοῦργο». Γι' αὐτό Σᾶς παρακαλῶ νά μέ συγχωρεῖτε γιά τήν ὄχι τακτική ἀλληλογραφία: δέν ἀπάντησα στήν 'Ανιούτα πού μέ πληροφοροῦσε γιά τήν ἀποτυχία τῶν διαπραγματεύ-

σεων μέ τόν Λβόβιτς [299], άπό καιρό δέν έγραψα στήν μητέρα. Παρ' όλα αυτά τώρα όλη σχεδόν ή οικογένεια είναι συμμαζεμένη, καί Σεῖς παρακαλῶ, πέστε νά μέ συγχωρήσουν πιά, δόστε πολλούς χαιρετισμούς στήν Ἄνια, στήν Μανιάσα καί θερμά φιλιά στήν μητέρα.

Σᾶς σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός Σας *Β. Ούλ.*

Ἡ μητέρα μοῦ διηγήθηκε στή Στοκχόλμη γιά τήν πάλη Σας μέ τόν προϊστάμενο. Μιά καί τά χρεώγραφα υψώθηκαν, αυτό σημαίνει κέρδος. Σᾶς συγχαίρω. Ἀπαλλαχτεῖτε άπό δυσάρεστα!

Καλή χρονιά!! Καλή χρονιά *σέ όλους!*

Χτές πῆρα τό φύλλο 1 τῆς έφημερίδας «Ζβεζντά» άπό τή Ρωσία, καί σήμερα τό τεῦχος 1 τοῦ περιοδικοῦ «Μίσλ» [300]. Νά τί μέ κάνει νά χαίρομαι! Ἐλπίζω καί Σεῖς τά εἴδατε. Αυτό εἶναι ευχάριστο!!

Στάλθηκε άπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

217

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Παγκρατέβσκαγια, οἰκία 7, διαμ. 5. Σαράτοφ. Russie. Saratow

19. I. 11.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Μόλις τώρα πήραμε τό γράμμα σου. Ἡ Νάντια σέ εὐχαριστεῖ πολύ καί στέλνει χαιρετισμούς. Ὅσοναφορᾶ ἐμένα, σπεύδω νά διορθώσω τήν παρεξήγηση πού, ὅπως ἀποδείχτηκε, προκάλεσα ἄθελα. Σέ παρακαλῶ, μή μοῦ στέλνεις χρήματα. Τώρα δέν ἔχω ἀνάγκη. Ἔγραψα σ' ἕνα ἀπό τά τελευταῖα γράμματα ὅτι δέν τακτοποιήθηκε οὔτε τό βιβλίο, οὔτε τό ἄρθρο. Στό τελευταῖο ὅμως γράμμα ἔγραψα ὅτι δέχονται, λένε, τό ἄρθρο. Γιά τό βιβλίο ἔγραψα στόν Γκόρκι * κι' ἐλπίζω νά ἔχω εὐνοϊκή ἀπάντηση. Πάντως *τώρα* ἡ κατάστασή μου δέν εἶναι χειρότερη, τώρα δέν ἔχω ἀνάγκη. Καί σέ παρακαλῶ πολύ, ἀγαπημένη μου, νά μή στέλνεις

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 48ος, σελ. 13. *Η Σύντ.*

τίποτε καί νά μήν κόψεις άπό τή σύνταξη. Ἂν τά πράγματα πᾶνε ἄσχημα, θά σοῦ γράψω είλικρινά, τώρα ὅμως δέν συντρέχει τέτιος λόγος. Δέν εἶναι εὔκολο νά βρεῖς ἐκδότη, ὅμως θά συνεχίσω νά ψάχνω, ἐκτός ἀπ' αὐτό, *συνεχίζω* νά παίρνω ἐκεῖνο τό «μισθό» [301] πού σοῦ μίλησαν στή Στοκχόλμη. Γι' αὐτό παρακαλῶ νά μήν ἀνησυχεῖς.

Ἡ Νάντια ἔγραψε στήν Μανιάσα δυό φορές, σήμερα γράφει τρίτη φορά *. Παίρνει τά γράμματα ἡ Μανιάσα;

Πολύ χάρηκα πού ὁ Μίτια στέλνει εὐχάριστα νέα σχετικά μέ τή μετάθεσή του **. Πολλούς χαιρετισμούς ἀπ' ὅλους μας στόν Μάρκ καί στήν Ἀνιούτα.

Εἴμαστε ὅλοι καλά. Ζοῦμε ὅπως πρίν. Χθές ἐδῶ ἔκανα διάλεξη γιά τόν Τολστόι, ἴσως κάνω ἕνα γύρο στήν Ἑλβετία μ' αὐτή τή διάλεξη ***.

Ὁ καιρός ἐδῶ εἶναι ἀρκετά καλός. Ξηρασία, κρύο (τό διαμέρισμά μας εἶναι πολύ ζεστό), δέν εἶναι ἄσχημα νά κάνεις περίπατο.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι καλά.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Στή Μόσχα ἀρώστησε ἡ μητέρα τῆς Τάνιας ****.

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

218

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

8/IV. 11.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτό τό γράμμα ἴσως νά τό πάρεις τήν 1η τοῦ Ἀπρίλη μέ τό ρωσικό ἡμερολόγιο. Συγχαίρω ἐσένα καί τή Μανιάσα γιά τήν ὀνομαστική σας γιορτή. Εὔχομαι νά ἀναρώσεις

* Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἔγραφε στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα γιά συνωμοτικούς λόγους γράμματα μέ χημικό τρόπο. *Ἡ Σύντ*

** Πρόκειται γιά τή μετάθεση τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ στή Θεοδόσια στή θέση τοῦ ὑγειονομικοῦ γιατροῦ. *Ἡ Σύντ.*

*** Ὁ Β. Ι. Λένιν δέν πῆγε στήν Ἑλβετία γιά τή διάλεξη σχετικά μέ τόν Λ. Ν. Τολστόι. *Ἡ Σύντ.*

**** Πρόκειται γιά τή σύλληψη τῆς Ν. Σ. Σμιντόβιτς, πολύ γνωστῆς στήν οἰκογένεια Οὐλιάνοφ. *Ἡ Σύντ*

τό γρηγορότερο καί καλά. Σήμερα εἶχα τόν γιατρό * — πατέρα τοῦ «νονοῦ» τῆς 'Ανιούτας — λέει ὅτι ὕστερα ἀπό τήν ἰσχυαλγία πρέπει νά προφυλαχτεῖς πολύ, γιά νά μήν ἔχεις ὑποτροπή. Μέ τήν εὐκαιρία: ἡ γυναίκα του μέ τά παιδιά ἑτοιμάζονται γιά τή Ρωσία, ἀλλά γιά τήν ὥρα θέλουν νά παραθερίσουν στό χωριό.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου, τό γράμμα σου, ὅπου περιγράφεις τή ζωή στό Σαράτοφ καί τίς σκέψεις σου σχετικά μέ τήν Μανιάσα. Μήν ἀνησυχεῖς προκαταβολικά, ἴσως στά τέλη τοῦ καλοκαιριοῦ τά πράγματα νά ξεδιαλυθοῦν διαφορετικά, ἀπ' ὅ,τι προϋποθέτεις.

Ποῦ σκέπτεστε νά περάσετε τό καλοκαίρι; Στό ἴδιο τό Σαράτοφ; Εἶναι καλά ἐκεῖ τό καλοκαίρι;

'Επί μιά ἑβδομάδα εἴχαμε πραγματικό χειμώνα — χιόνια, κρύο. Τώρα ἄρχισε νά γυρίζει πάλι στήν ἄνοιξη. 'Η Ε. Β. στή διάρκεια τοῦ κρύου κρυολόγησε καί εἶναι στό κρεβάτι. Γενικά ζοῦμε ὅπως καί πρίν — ἥσυχα. Δυστυχῶς, ἔχουμε λίγα νέα ἀπό τήν Μανιάσα. Πῶς αἰσθάνεται τώρα; Πολλούς χαιρετισμούς σ' αὐτήν καί σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι καλά.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

219

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. 'Οδός Γκογκολέβσκαγια, Οἰκία Κούπ. Μπερντιάνσκ τοῦ κυβερνείου Ταυρίδας

Russie. Berdiansk

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Στέλνουμε μέ τήν Νάντια σέ σένα καί σέ ὅλους τούς δικούς μας θερμούς χαιρετισμούς ἀπό τόν περίπατο. Ἤρθαμε ἐδῶ γιά ὁλόκληρη τήν ἡμέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 20 Αὐγούστου 1911
Στάλθηκε ἀπό τό Φοντενμπλό (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τόν Μ. Φ. Βλαντίμιρσκι. *Ἡ Σύντ.*

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 28 τοῦ Σεπτέμβρη 1911.

Luzern — Blick auf Bahnhof, Friedensmuseum, Pilatus

220

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στόν Βασίλι 'Αλεξάντροβιτς Σαβέλιεφ
γιά τήν Μ. Ι. 'Ιδιόκτητο ἐξοχικό. Χωριό Ἴνο-Νέμι
Σταθμός Τεριόκι. Σιδηρόδρομος Φιλλανδίας
Finlande (via Stockholm). Terioki

'Αγαπημένη μου Μανιάσα! Σοῦ στέλνουμε μέ τήν Νάντια χαιρετισμούς ἀπό τόν περίπατο — ἤρθαμε ἐδῶ γιά ὁλόκληρη τήν ἡμέρα.

Salut chalereux! * Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ Αὐγούστου 1911
Στάλθηκε ἀπό τό Φοντενμπλό (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

221

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. 'Οδός Οὐγκοντνικόβσκαγια,
οἰκία ἀριθ. 26, διαμ. 'Ελιζάροβα. Σαράτοφ.
Russland. Saratow

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Γράφω ἀπό τή Λουκέρνη. 'Αναπάντεχα βρέθηκα στήν 'Ελβετία (μέ τήν εὐκαιρία τῆς συνόδου τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου στή Ζυρίχη [302]). Περιοδεύω γιά διάλεξη [303]. Χτές ἀνέβηκα στό Πιλάτ — 2122 μέτρα. Ὁ καιρός ἀκόμη εἶναι θαυμάσιος κι' ἐγώ κάνω περίπατο ὑπέροχα. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί στέλνω σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 28 τοῦ Σεπτέμβρη 1911
Στάλθηκε ἀπό τή Λωζάνη ('Ελβετία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* — Θερμό χαιρετισμό! *Η Σύντ.*

1912

222

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα.
'Οδός Οὐγκοντνικόβσκαγια 26. Σαράτοφ. Russie. Saratow

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς ἡμέρες πήραμε καί ἄλλα δῶρα σας — ψάρια, χαβιάρι, φιλέτο καπνιστοῦ ψαριοῦ. Μεγάλο merci. Τώρα τρῶμε αὐτούς τούς ἐκλεκτούς μεζέδες καί τίς λιχουδιές καί θυμόμαστε τόν Βόλγα. Μᾶς παραταΐσατε αὐτή τή χρονιά μέ σπιτικά δῶρα!

Πῶς τά περνᾶτε; Κρίνοντας ἀπό τίς ἐφημερίδες, ἔχετε κρύο, χιόνι. 'Εδῶ εἶναι ἤδη ἄνοιξη. Πρίν ἀπό μιά ἐβδομάδα ἐπισκεύασα τό ποδήλατο καί πῆγα στό Bois des Verrières (ἡ Μανιάσα ἦταν ἐκεῖ), ἔφερα ἀπό ἐκεῖ ἄνθη ἀπό ἰτιές. Σήμερα πάλι ἤμουν ἐκεῖ μέ τήν Νάντια — ἤδη ὑπάρχουν ἀνθισμένες βυσινιές. 'Ο καιρός εἶναι ἀνοιξιάτικος, ἄστατος, πολλές βροχές.

Ποῦ θά πᾶτε τό καλοκαίρι; 'Η Ε. Β. σκεπτόταν γιά τή Ρωσία, φαίνεται ὅμως ὅτι δέν θά πραγματοποιηθεῖ. Σκεπτόμαστε νά τήν στείλουμε σέ γνωστούς στό Arcachon — στά νότια τῆς Γαλλίας.

Εἶστε ὅλοι καλά; Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου. Πολλούς χαιρετισμούς στήν 'Ανιούτα, στήν Μανιάσα καί στόν Μάρκ, καθώς καί στόν Μίτια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

'Η Νάντια καί ἡ Ε. Β. στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

Γράφτηκε στίς 8 ἤ 9 τοῦ Μάρτη 1912
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

223

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Σαράτοφ, ὁδός Οὐγκοντνικόβσκαγια, 26. Στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα

Τόν τελευταῖο καιρό καθόμουν στό σπίτι καί ἀσχολήθηκα μέ τή μετάφραση *, καί εἶδα λίγα ἀπ' αὐτά πού συμβαίνουν στό Παρίσι. Πάντως, ἀνάμεσα στούς δικούς μας ἐδῶ ἔχουμε φαγωμάρες καί ὁ ἕνας περιλούζει τόν ἄλλο μέ βρωμιές τόσο πολύ, πού ἐδῶ καί καιρό δέν ἔγινε τέτιο πράγμα, καί εἶναι ζήτημα ἄν ἔγινε κάποτε. Ὅλες οἱ ὁμάδες καί ὁμαδοῦλες ξεσηκώθηκαν ἐνάντια στήν τελευταία συνδιάσκεψη καί στούς ὀργανωτές της, ἔτσι πού στίς συνελεύσεις πού ἔγιναν ἐδῶ, τά πράγματα ἔφτασαν κυριολεκτικά ὥς τά χέρια [304].

Μέ λίγα λόγια ἐδῶ ὄχι μόνο εἶναι λίγα τά ἐνδιαφέροντα, ἀλλά καί γενικά λίγα τά καλά, πού δέν ἀξίζει καί νά γράφεις.

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Μάρτη 1912
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

224

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/IV. 12.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτό τό γράμμα θά τό πάρεις πιθανόν περίπου τήν 1η Ἀπρίλη μέ τό παλιό ἡμερολόγιο. Συγχαίρω ἐσένα καί τήν Μανιάσα γιά τήν ὀνομαστική σας γιορτή. Σέ φιλῶ θερμά καί εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Πῶς εἶναι ἡ ἄνοιξη ἐκεῖ στό Βόλγα; Εἶστε ὅλοι καλά; Συνήθισα τώρα νά κοιτάζω στή «Ρέτς» τί καιρό κάνει καθημερινά στό Σαράτοφ καί βλέπω ὅτι ἔχετε ἀκόμη κρύο.

Ἐδῶ ἡ ἄνοιξη, φαίνεται, φέτος εἶναι πρώιμη. Τίς ἡμέρες αὐτές ξανά πῆγα μέ τό ποδήλατο στό δάσος, ὅλα τά ὀπωροφόρα δένδρα στούς κήπους εἶναι κατανθισμένα, «σάν νά περιλούστηκαν μέ γάλα», ὑπέροχο ἄρωμα, τί θαῦμα εἶναι ἡ ἄνοιξη! Κρίμα, πῆγα μόνος μου, ἡ Νάντια κρυολόγησε καί βράχνιασε.

Τό καλοκαίρι ἑτοιμαζόμαστε νά φύγουμε στό Fontenay — στά προάστια τοῦ Παρισιοῦ καί σκεπτόμαστε νά μετακομίσουμε ἐκεῖ γιά ὁλόκληρο τό χρόνο [305]. Ἀκρίβια στό Παρίσι — ἀνέβηκαν τά

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά μετάφραση γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

ἐνοίκια, ἀλλά στά προάστια, σίγουρα, θά εἶναι πιό ὑγιεινά καί πιό ἥσυχα. Αὐτές τίς ἡμέρες θά ἐπιχειρήσω νά πάω καί νά ψάξω.

Ἀπό τήν Μανιάσα περιμέναμε μεγάλο γράμμα. Δέν ἦρθε. Τῆς στέλνω προσχέδιο — ὅλα ὅ,τι βρῆκα. Πῶς εἶναι ὁ Μάρκ καί ἡ Ἄνια; Τί νέα ἀπό τόν Μίτια;

Σέ φιλῶ θερμά ἀκόμη μιά φορά καί σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

225

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27/V. 12.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Χθές τό βράδυ ἦρθα στό Παρίσι ὕστερα ἀπό μικρό ταξίδι γιά δουλιές [306] καί βρῆκα τό γράμμα σου μέ τή θλιβερή είδηση σχετικά μέ τήν Ἄνια καί τήν Μανιάσα [307]. Πιστεύω ὅτι δέν μποροῦν νά τίς κρατήσουν γιά πολύ καιρό, εἶναι πολύ φανερός ὁ παραλογισμός αὐτῆς τῆς σύλληψης. Ἔφτασαν μέχρι τοῦ σημείου νά λένε φανερά στήν Ἀνιούτα: γιά λίγο καιρό! Φαίνεται, στούς σημερινούς καιρούς στήν ἐπαρχία συλλαμβάνουν τελείως ἄδικα, «γιά κάθε ἐνδεχόμενο».

Ἔχεις μήπως γνωστούς, ἀγαπημένη μου; Σέ ἐπισκέπτεται κανένας; Σέ τέτιες περιπτώσεις τό χειρότερο καί δυσκολότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ἡ ἀναπάντεχη μοναξιά. Παίρνεις γράμματα καί είδήσεις ἀπό τόν Μάρκ καί τόν Μίτια;

Ὑπάρχει κανένας ἀπό τούς γνωστούς στήν Πετρούπολη; Θά ἦταν καλά, ἄν ὑπάρχει, νά τοῦ γράψεις γιά τά συμβάντα, ἴσως νά ζητήσουν πληροφορίες. Κάποτε ἡ διοίκηση τῆς περιφέρειας δείχνει ὑπέρμετρο ζῆλο, ἰδιαίτερα τώρα, ὕστερα ἀπό τήν Πρωτομαγιά.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί εὔχομαι ὑγεία καί δύναμη.

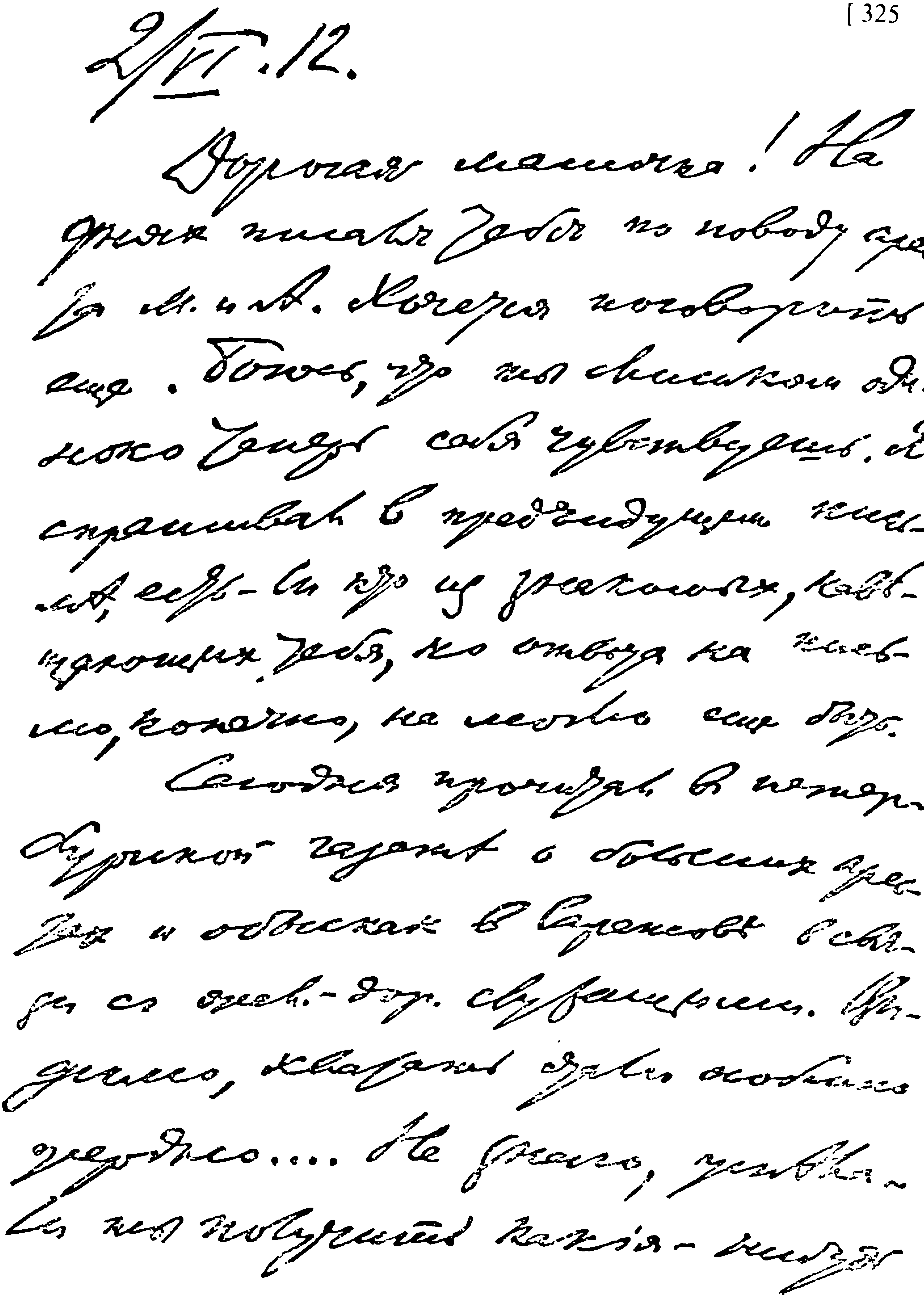
Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Σχετικά μέ τό καλοκαίρι ἀκόμη δέν ἀποφασίσαμε. Πρός τό παρόν δέν κάνει ζέστη.

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

2/VI.12.

Дорогая мамочка! На днях писал тебе по поводу аре-
ста М. и А. Хочется поговорить опять. Боюсь, что им слишком оди-
ноко будет себя чувствовать. Я
спрашивал в предыдущем пись-
ме, есть ли кто из знакомых, нав-
ещающих тебя, но ответа на пись-
мо, конечно, не могло еще быть.
Сегодня прочитал в петер-
бургской газете о больших арес-
тах и обысках в Саратове в свя-
зи со эсер.-дем. собраниями. Ви-
димо, хватают людей особенно
усердно... Не знаю, удастся ли
им получить какие-нибудь

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 2 τοῦ Ἰούνη 1912

226

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/VI. 12.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς ἡμέρες σοῦ ἔγραψα σχετικά μέ τή σύλληψη τῆς Μανιάσα καί τῆς 'Ανιούτα. Θέλω ἀκόμη νά σοῦ μιλήσω. Φοβᾶμαι ὅτι τώρα αἰσθάνεσαι τόν ἑαυτό σου μόνο. Σέ ρώτησα στό προηγούμενο γράμμα, ἄν σέ ἐπισκέπτεται κανένας ἀπό τούς γνωστούς, ἀλλά ἀπάντηση, φυσικά, δέν μποροῦσε ἀκόμη νά ὑπάρχει στό γράμμα.

Σήμερα διάβασα σέ μιά ἐφημερίδα τῆς Πετρούπολης γιά τίς πολυάριθμες συλλήψεις καί ἔρευνες στό Σαράτοφ σχετικά μέ τούς σιδηροδρομικούς ὑπαλλήλους [308]. Φαίνεται, ἄρχισαν νά πιάνουν μέ ἰδιαίτερο ζῆλο... Δέν ξέρω, ἄν πρόφτασες νά πάρεις καμιά εἴδηση ἀπό τήν Μανιάσα καί τήν 'Ανιούτα; Μέ τήν 'Ανιούτα, σίγουρα, θά συναντηθεῖς γρήγορα, μιά καί κατά τή σύλληψη ἀκόμη ἀναγκάστηκαν νά ποῦν ὅτι τήν παίρνουν, ὅπως φαίνεται, γιά λίγο καιρό. Ἄν ὅμως οἱ συλλήψεις ἦταν ἰδιαίτερα πολυάριθμες, τότε μπορεῖ νά περάσει ὁρισμένος καιρός ἁπλῶς γιά νά ἐξετάσουν καί νά ταξινομήσουν τούς συλληφθέντες.

Σέ παρακαλῶ, ἀγαπημένη μου, γράψε μου λίγες λέξεις γιά νά ξέρω, ἄν εἶσαι γερή, πῶς αἰσθάνεσαι, ἄν ὑπάρχουν τίποτε νέα, ἄν ἔχεις γνωστούς στό Σαράτοφ. Πιθανόν, μέ τή συχνότερη ἀλληλογραφία, νά αἰσθάνεσαι, παρόλα αὐτά, λιγότερη πλήξη.

Σέ μᾶς ὅλα εἶναι ὅπως καί πρίν. Χθές ἐπιχειρήσαμε νά κάνουμε περίπατο στό parc de St. Cloud, χωρίς ἐπιτυχία: ἔβρεξε. Ὁ καιρός βασικά δέν εἶναι ζεστός, καί μεῖς ἀκόμη τίποτε δέν ἀποφασίσαμε σχετικά μέ τό καλοκαίρι.

Ἡ Νάντια καί ἡ 'Ελ. Βασ. σέ φιλοῦν θερμά καί εὔχονται ὑγεία καί δύναμη. Κι' ἐγώ ἐπίσης, ἀγαπημένη μου, σέ ἀγκαλιάζω.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

227

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1/VII. 12.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό γράμμα σου μέ τήν πληροφορία γιά τό ταξίδι στό Βόλγα καί στόν Κάμα καί τή νέα διεύθυνση. Κι' ἐγώ ἀκριβῶς πρέπει ἐπίσης νά σοῦ δόσω καινούργια διεύθυνση. Τοῦτο τό καλοκαίρι βρέθηκα πολύ μακριά ἀπό τό Παρίσι — στήν Κρακοβία. Σχεδόν Ρωσία! Καί οἱ ἑβραῖοι μοιάζουν μέ τούς ρώσους καί τά ρωσικά σύνορα ἀπέχουν 8 βέρστια (ἀπό τή Γκράνιστα μέ τό τραῖνο εἶναι δυό ὧρες, ἀπό τή Βαρσοβία — 9), οἱ γυναῖκες εἶναι ξυπόλητες μέ χρωματιστά φορέματα — τό ἴδιο ὅπως καί στή Ρωσία. Ἡ διεύθυνσή μου ἐδῶ εἶναι:

Herrn Wl. Ulijanow
Zwierzyniec. L. 218.
Oesterreich. *Krakau.*

Σᾶς εὔχομαι νά ἀναπαυθεῖτε μέ τήν Ἀνιούτα καλά καί νά κάνετε τόν περίπατό σας στό Βόλγα πιό εὐχάριστα. Ἀρχίζουν μεγάλες ζέστες. Στό ποτάμι, πιθανόν, θά εἶναι καλά.

Σχετικά μέ τήν Μανιάσα πρέπει νά ἐλπίζουμε — ὕστερα ἀπ' αὐτό πού σοῦ εἶπαν — ὅτι δέν μποροῦν νά τήν κρατήσουν γιά πολύ καιρό.

Χαιρετισμούς στόν Μάρκ!

Στεῖλε μου σέ παρακαλῶ, ἀγαπημένη μου, τή διεύθυνση τοῦ Μίτια.

Πολύ χρόνο μᾶς ἀπασχολεῖ ἡ τακτοποίηση τῆς κατοικίας. Ἐγκατασταθήκαμε γιά τό καλοκαίρι ἔξω ἀπό τήν πόλη — κοντά σέ ἐξοχικό μέρος, πού ὀνομάζεται «Σαλβατόρ» Ἀκόμη δέν ξέρουμε πολωνικά. Ἔχουμε πολλές δυσκολίες καί φασαρίες.

Ἡ Ε. Β. ἀδιαθετεῖ — κάτι σάν πνευμονία.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Ἄνια.

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Ν. Κ. στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς καί σέ ἀγκαλιάζουν.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Στάλθηκε στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

228

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα!

Εὐχαριστῶ πολύ γιά τίς φωτογραφίες * καί τό γράμμα. Ἐπιτέλους! Πῶς αἰσθάνεσαι τώρα;

Τό ὅτι προτίμησες τό Βορά [309], δέν μέ ἐκπλήσσει — κι' ἐγώ μᾶλλον αὐτόν θά διάλεγα. Ἐλπίζω ὡστόσο ὅτι δέν θά σέ στείλουν πολύ μακριά, ἐκεῖ ὑπάρχουν καί ἄσχημα μέρη. Γράψε μου, σέ παρακαλῶ, μόλις φτάσεις.

Τίς τελευταῖες ἡμέρες εἴχαμε ἀνακατωσούρα, γι' αὐτό δέν μπόρεσα νά ἀπαντήσω ἀμέσως.

Ἐδῶ κυκλοφοροῦν πολλές εἰδήσεις γιά πόλεμο, ὅπως ἐξάλλου φαίνεται καί ἀπό τίς ἐφημερίδες. Πιθανόν νά ἀναγκαστοῦμε νά φύγουμε σέ περίπτωση πολέμου στή Βιέννη (ἤ ἀκόμη στήν πόλη πού συναντηθήκαμε τήν τελευταία φορά **). Δέν πιστεύω ὅμως ὅτι θά γίνει πόλεμος.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπητή μου, ἐπίσης ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Γράψε μου, θά παίρνεις μήπως τό «Neue Zeit»;

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ Νοέμβρη 1912
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

229

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου Ἀνιούτα! Χάρηκα πολύ πού ἔμαθα νέα ἀπό σένα. Ὡστόσο ἀρκετό καιρό καί πολύ σοῦ πόνεσε τό χέρι: ὥς τώρα ὁ γραφικός χαρακτήρας εἶναι ἀδύνατος!

Ἐμεῖς ἐδῶ ζοῦμε καλύτερα ἀπό τό Παρίσι — ξεκουράζονται τά νεῦρα, ἀσχολούμαστε περισσότερο μέ φιλολογική δουλιά — λιγότε-

* Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε φωτογραφίες τῆς Μαρίας Ἀλεξάντροβνα, τῆς Ἄνιας Ἰλίνιτσνα καί τῆς Μαρίας Ἰλίνιτσνα. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τή Στοκχόλμη, ὅπου τό Σεπτέμβρη τοῦ 1910 συναντήθηκε μέ τήν μητέρα του καί τήν ἀδελφή του. *Ἡ Σύντ.*

ρες φαγωμάρες. Ἐλπίζω, θά εἶναι εὐκολότερο καί νά συναντηθοῦμε, ἄν δέν γίνει πόλεμος, στόν ὁποῖο ἐγώ λίγο πιστεύω.

Πότε-πότε ἔχω νέα ἀπό τόν Γκόρκι, πού τώρα ἔχει περισσότερες φιλικές διαθέσεις πρός ἐμᾶς ἀπό πρίν.

Τί κάνει ὁ Μάρκ καί ὁ Μίτια;

Σέ παρακαλῶ, φίλησε θερμά ἀπό μένα τήν μητέρα.

Ἐδῶ ἔχουμε θαυμάσιο φθινοπωρινό καιρό, καί κάνουμε περίπατο μέ τήν ψυχή μας.

Γιά τήν ὥρα οἱ ὑλικοί ὅροι εἶναι ὑποφερτοί, ὅμως πολύ ἀσταθεῖς... Σέ περίπτωση πού θά χρειαστεῖ, θά σοῦ γράψω.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί ζητῶ συγνώμη γιά τή βιασύνη.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια παρακαλοῦν πολύ νά στείλω τά χαιρετίσματά τους καί σέ φιλοῦν.

Γράφτηκε τό φθινόπωρο τοῦ 1912
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

230

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σέ παρακαλῶ νά μέ συγχωρήσεις πού ἄργησα νά ἀπαντήσω στό προηγούμενο γράμμα καί πρόλαβα νά πάρω δεύτερο. Ἡ Νάντια σοῦ γράφει λεπτομέρειες γιά τή ζωή μας *.

Ἀπό τήν Μανιάσα δέν ἔχουμε ἀκόμη εἰδήσεις. Στεῖλτε της τό γράμμα μου καί τό γράμμα τῆς Νάντιας, ἄν μπορεῖ αὐτά νά τήν ἐνδιαφέρουν.

Νομίζω, δέν πρέπει νά ἀνησυχεῖς γιά τήν Μανιάσα: ἀπό ἄποψη τοῦ κλίματος ἡ Βόλογκντα εἶναι καλύτερη ἀπό τό Ἀστραχάν (ἐκεῖ οἱ μεταδοτικές ἀρώστιες εἶναι σφοδρότερες καί πιό ἐπικίνδυνες), γνωστοί θά βρεθοῦν. Ἡ πόλη ὡστόσο δέν εἶναι μακριά ἀπό τήν Πετρούπολη καί τή Μόσχα. Οἱ ἐφημερίδες τῆς Πετρούπολης ἔρχονται, σίγουρα, τήν ἑπόμενη μέρα.

Σχετικά μέ τή μεταφραστική δουλιά εἶναι δύσκολο νά τήν τακτοποιήσουμε: πρέπει νά βρεθοῦν συνδέσεις μέ *ἐκδότες* στή Μόσχα ἤ στήν Πετρούπολη. Ἡ Νάντια, νομίζω, προτείνει ἕνα καλό

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

σχέδιο — νά ρωτήσουμε τούς Σαμπάσνικοφ *. Ἴσως καί ἡ Ἀνιούτα ἐπίσης γράψει στόν Κρουμπιοῦγκελ (ἄν μπορεῖ) κτλ. Δυστυχῶς, ἐγώ δέν ἔχω καμιά σύνδεση μέ ἐκδότες.

Τί ἔχει ὁ Μάρκ καί συνέχεια ἀδιαθετεῖ; — αὐτό δέν εἶναι καλό. Πρέπει τό καλοκαίρι νά ἀναπαυθεῖ, λογουχάρη, στά βουνά — ἐδῶ εἶναι τό Ζακοπάνε 4 ὧρες μακριά, στά βουνά, λένε, εἶναι ὑπέροχο μέρος.

Δέν σκεπτόμαστε πουθενά νά μετακομίσουμε: ἐκτός ἄν μᾶς διώξει ὁ πόλεμος, ἐγώ ὅμως δέν πολυπιστεύω ὅτι θά γίνει πόλεμος. Ὁ καιρός θά δείξει.

Πολλούς χαιρετισμούς στόν Μίτια καί στήν Ἀνιούτα. Τί ἔχει τό δάχτυλό της; Καιρός νά θεραπευτεῖ ἐντελῶς.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπητή μου καί, εὔχομαι νά εἶσαι καλά.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Γράφτηκε στίς 21 ή 22 τοῦ Δεκέμβρη 1912
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

231

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Πόστ-ρεστάντ
Βόλογκντα. Russland. Vologda

Ἀγαπημένη μου Μανιάσα! Ἐπιτέλους τά κατάφερα νά πάρω ἀπό σένα τουλάχιστον μιά σύντομη ειδησούλα. Γράψε, πῶς τακτοποιήθηκες, ποιοί γνωστοί ὑπάρχουν, ὑπάρχει μήπως δυνατότητα νά βρεῖς μεροκάματο. Ἐπαληθεύτηκε ἡ ὑπόσχεση πού ἔδοσαν οἱ τοπικές ἀρχές, νά μήν παρεμποδίζουν τήν ἐξεύρεση μεροκάματου; **

Πρίν ἀπό λίγο πῆρα γράμμα ἀπό τήν μητέρα, πού γράφει ὅτι ἦρθε ὁ Μάρκ ἀπό τήν Πετρούπολη ἄρωστος. Γιατί ἀδιαθετεῖ; Ὅταν ἀποχωριστήκατε, ἦταν γενικά ὑγιής;

---

* Πρόκειται γιά τό ἐκδοτικό βιβλίων τῶν ἀδελφῶν Σαμπάσνικοφ. *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἦταν ἐξορία στή Βόλογκντα. *Ἡ Σύντ.*

Τώρα, σίγουρα, ἔχεις «ἀναιμία τῆς φυλακῆς» ἤ μάλλον *ὄξυνση* τῆς προηγούμενης ἀναιμίας; Θά πρέπει νά πάρεις μέτρα, νά κάνεις πατινάζ. Μά τήν ἀλήθεια, αὐτό μήν τό παραμελεῖς. Ἐδῶ τώρα εἶναι βροχερός καιρός, ἀλλά τόν περασμένο χρόνο, μόλις ἔτυχε σέ «κρύο» μέρος, ἀμέσως ἔψαξα νά βρῶ πίστα γιά πατινάζ καί δοκίμασα, ἄν ξέχασα τό πατινάζ.

Σχετικά μέ τίς μεταφράσεις ἀπό τή γαλλική καί τή γερμανική γλώσσα οἱ δυσκολίες τώρα εἶναι ἰδιόμορφες λόγω τῆς σύμβασης γιά τήν πνευματική ἰδιοκτησία. Δυστυχῶς, ἐδῶ πού βρίσκομαι τώρα δέν ἔχω καμιά ἐπαφή μέ τά ἐκδοτικά. Θά πρέπει νά γράψεις στήν Πετρούπολη καί στή Μόσχα, ἄν ὑπάρχουν γνωστοί, γιά νά ἐπισκεφθοῦν τούς ἐκδότες: παρόλα αὐτά, οἱ μεταφράσεις εἶναι ἡ καλύτερη ἀπασχόληση, καί μεταφρασμένα βιβλία ἐκδίδονται ὄχι λίγα. Γράψε, ποιές προοπτικές ὑπάρχουν γι' αὐτό.

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια παρακαλοῦν πολύ νά σοῦ στείλω τούς χαιρετισμούς τους.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 24 ἤ 25 τοῦ Δεκέμβρη 1912
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

232

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Πλατεία Καζάν, οἰκία
Μούρομτσεφ, διαμέρισμα Γκορόχοφ. Βόλογκντα.
Russland. Vologda

28. XII. 12.

Πῆρα, ἀγαπημένη μου Μανιάσα, τό γράμμα σου μέ τή διεύθυνση καί σπεύδω νά ἀπαντήσω. Πῆρες τό γράμμα μου, πού στάλθηκε Πόστ-ρεστάντ;

Σχετικά μέ τό περιοδικό «Gleichheit» [310], πού κυκλοφορεῖ δυό φορές τό μήνα, θά μποροῦσε ἴσως νά τακτοποιηθεῖ ἔτσι, πού νά στέλνουμε τό περιοδικό αὐτό ἐμεῖς. Τό ζήτημα εἶναι μόνο, ἄν θά τό

ἐπιτρέψει ἡ λογοκρισία. Δοκίμασε νά μάθεις, ἤ ἁπλῶς νά τό στείλουμε ἐμεῖς.

Πότε παίρνετε τίς ἐφημερίδες τῆς Πετρούπολης; Ὕστερα ἀπό μιά μέρα ἤ ἀργότερα;

Πολλές εὐχές καί χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς φίλους.

Ὅλος δικός σου *Βλ. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε στή γαλλική καί ρωσική γλώσσα τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1913

233

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

(21/XII) 3/I. 13.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σήμερα πῆρα τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς Ἀνιούτας. Μεγάλο merci.

Σᾶς συγχαίρω ὅλους μέ τήν εὐκαιρία τῶν γιορτῶν. Εὔχομαι νά τίς προϋπαντήσετε εὔθυμα καί νά εἶστε γεροί καί ἀκμαῖοι.

Σήμερα πῆρα ἀκόμη ἕνα κάρτ-ποστάλ, ἀπό τήν Μανιάσα μέ θέα τή Βόλογκντα - ποτάμι. Κρίνοντας ἀπό τό κάρτ-ποστάλ, εἶναι μιά πολιτειούλα καλούτσικη... Γράφει ὅτι τακτοποιεῖται καλά.

Ἄν ὁ Μίτια εἶναι μαζί σας, δόστε του πολλούς χαιρετισμούς. Τό ἴδιο στόν Μάρκ. Ἐλπίζω, εἶναι πιά καλά;

Ἡ Ἀνιούτα ὅμως γράφει ὅτι εἶναι ἀκόμη ἄσχημα! Τί συμφορά εἶναι αὐτή μέ τό δάχτυλο!

Ἐμεῖς εἴμαστε ὅλοι καλά. Ἑτοιμαζόμαστε νά γιορτάσουμε περισσότερο τίς ρωσικές γιορτές, παρά τίς ντόπιες.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

234

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα, 36, Τσάρεβσκαγια, 36. Σαράτοφ. Russland. Saratow *

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σήμερα πήραμε δυό δέματα. Πόσες πολλές λιχουδιές μᾶς στείλατε! Μεγάλο merci ἀπό ὅλους. Ἡ

* Ἡ διεύθυνση δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό ἀντίγραφο τῆς λογοκρισίας, πού διασώθηκε στούς φακέλλους τῆς ἀστυνομικῆς διεύθυνσης. *Ἡ Σύντ.*

Νάντια εἶναι κυριολεκτικά θυμωμένη μαζί μου, πού σᾶς ἔγραψα «σχετικά μέ τά ψάρια», τίς λιχουδιές καί πού σᾶς προξένησα τόσες πολλές φροντίδες. Δέν περίμενα ὅμως νά εἶναι αὐτά σέ τέτια γιγαντιαία ποσότητα... Οἱ τελωνιακοί δασμοί ἐδῶ γιά τά ψάρια εἶναι μικροί, ἀλλά γιά τίς λιχουδιές ἀρκετά μεγάλοι. Τώρα θά γιορτάσουμε ἀκόμη μιά φορά «τόν καινούργιο χρόνο».

Πῶς τά περνᾶτε τώρα οἱ δυό σας χωρίς τόν Μάρκ; Γράφουν στίς ἐφημερίδες ὅτι γιά τούς διοικητικούς εἶναι δυνατή ἡ ἀμνηστεία. Θά περιμένουμε τήν 21 τοῦ Φλεβάρη... *

Ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε θαυμάσιο χειμωνιάτικο καιρό χωρίς χιόνι. Ἀγόρασα παγοπέδιλα καί κάνω πατινάζ μέ μεγάλη εὐχαρίστηση. Θυμᾶμαι τό Σιμπίρσκ καί τή Σιβηρία. Ποτέ στό ἐξωτερικό δέν ἔκανα πατινάζ.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Ἀνιούτα. Τό ἴδιο ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Στό σπίτι μας ἄλλαξαν τόν ἀριθμό. Τώρα εἶναι Ulica Lubomirskiego, ἀρ. 49.

Ἀγαπημένη Ἀνιούτα!

Μόλις ἔγραψα στήν μητέρα σχετικά μέ τά δέματα, καί νά ἔφτασαν τό γράμμα σου καί τό γράμμα τῆς μητέρας. Καλά πού ὁ Μάρκ εἶναι εὐχαριστημένος ἀπό τά ταξίδια, μόνο νά τακτοποιηθεῖ καλύτερα στή Σιβηρία. Ἄν πᾶτε στόν Μίτια **, ἐλπίζω νά μᾶς ρίξεις μιά ματιά, εἶναι σχεδόν στόν ἴδιο δρόμο, μιά μικρή στροφή. Ἄν δέν ὑπῆρχε μεγάλος φόρος στίς ταυτότητες, θά ἦταν πολύ φτηνά, ὅμως χωρίς ταυτότητα, μποροῦν νά περάσουν μέ «προσωρινές ἄδειες» μέ 30 καπίκια μόνο οἱ κάτοικοι τῶν μεθοριακῶν περιοχῶν.

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν, καλούτσικα... Τώρα σκεπτόμαστε σχέδιο ἔκδοσης μπροσουρῶν στήν «Πράβντα»... [311] Δέν ξέρω ἄν τό πετύχουμε, ὅμως εἶναι ἀναγκαῖο.

---

* Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν ἀμνηστεία ἀπ' ἀφορμή τά 300 χρόνια τοῦ βασιλικοῦ οἴκου τῶν Ρομάνοφ. *Ἡ Σύντ.*

** Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ ὑπηρετοῦσε ἐκεῖνον τόν καιρό ὑγειονομικός γιατρός στή Θεοδοσία. *Ἡ Σύντ.*

Ἡ Μανιάσα γράφει ἀραιά καί πού. Ἀκόμη δέν βρῆκε δουλιά.

Τό χειρότερο ἀπ' ὅλα ἐδῶ εἶναι τά *ρωσικά* βιβλία! Τίποτε δέν μπορεῖς νά κάνεις.

Σοῦ σφίγγω τό χέρι θερμά. Δικός σου *Β. Ούλ.*

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Φλεβάρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

235

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη Ἀνιούτα! Ἀπό καιρό κάπως δέν ἔχουμε νέα σας. Εἶναι καλά ἡ μητέρα; Πήρατε τό γράμμα μου πού σᾶς ἔστειλα ἀμέσως, μετά τήν παραλαβή τῶν «δώρων»;

Φαίνεται, ἡ ἀμνηστεία δέν ἔθιξε *καθόλου* τούς ἐξόριστους τῆς Βόλογκντα... [312]

Τί νέα ἔχετε ἀπό τόν Μίτια καί τόν Μάρκ ἀπό τίς καινούργιες θέσεις;

Μήπως ξέρεις τή διεύθυνση τοῦ Κρουμπιοῦγκελ, πού ἔκδοσε τό φιλοσοφικό μου βιβλίο; Δέν θά μποροῦσε νά τόν αναζητήσουμε (ὑπόδειξέ μου πῶς νά βρῶ στή Μόσχα γνωστό, πιθανόν) καί νά μάθω, ἄν τό βιβλίο ἔμεινε ἀπούλητο; Θά μπορούσαμε, πιθανό, νά βροῦμε *ἀκόμη* τρόπο πώλησης καί νά συμφωνήσουμε γι' αὐτό μέ τόν ἐκδότη.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

P. S. Τώρα ἡ διεύθυνσή μας εἶναι: Lubomirskiego, ἀριθ. 49 (καί ὄχι 47).

Γράφτηκε στίς 18 τοῦ Μάρτη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

236

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Σέ συγχαίρω γιά τήν ὀνομαστική σου γιορτή καί τά γενέθλια. Εὔχομαι νά περάσεις τό καλοκαίρι λιγότερο μόνη, ὅσο τό δυνατό γρηγορότερα, ὅσο τό δυνατό πιό ὑγιής.

Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα. Χάρηκα πολύ γιά τά νέα καί αὐτές τίς ἡμέρες θά προσπαθήσω πάλι νά γράψω. Μέ συγχωρεῖς πού τώρα πρέπει νά τελειώσω: βιάζομαι πολύ.

Χαιρετισμούς στούς φίλους. Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε τό πρῶτο 15θήμερο τοῦ Ἀπρίλη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Β Ι Λένιν, τόμ 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

237

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

3/V.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Πήραμε τά κάρτ-ποστάλ Σας, χαίρομαι πολύ πού ἀναπαύεστε καλά. Κι' ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε τελείως καλοκαίρι. Σήμερα μάλιστα στείλαμε τά πράγματα στό χωριό. Ἡ νέα μας διεύθυνση εἶναι:

Poronin – Galizien
Villa Terezy Skupień
....
Oesterreich.

Οἱ ἴδιοι θά ξεκινήσουμε ὕστερα ἀπό τρεῖς ἡμέρες. Τρομερή σκοτούρα ἦταν μέ τήν τακτοποίηση, μιά καί 5 μῆνες ἑτοιμαζόμαστε νά μετακομίσουμε στό Πορόνιν, πρέπει ὅλα νά τά ἀγοράσουμε. Ἐγώ βρίσκομαι σέ κατάσταση ἀνάπηρου καί γρήγορα κουράζομαι. Πήγαινα ἕναν ὁλόκληρο μήνα σέ ἠλεκτροθεραπεία, ὁ αὐχένας δέν ἔγινε μικρότερος, τά μάτια ὅμως ἦρθαν στή θέση τους καί ἡ καρδιά χτυπάει λιγότερο. Ἐδῶ στή νευρολογική κλινική ἡ θεραπεία δέν στοιχίζει τίποτε καί οἱ γιατροί εἶναι πολύ προσεκτικοί. Καί ἀκόμη

ἕνα κέρδος. Ὥς τότε πού κάθεσαι στή σειρά καί περιμένεις, ἀκοῦς τήν πολωνική ὁμιλία καί ἡ ἴδια μιλᾶς. Τέλος πάντων, θέλω νά μάθω τήν πολωνική γλώσσα. Τό καλοκαίρι θά ἔχω ἐλεύθερο χρόνο — θά διαβάζω πολωνικά βιβλία. Ἴσως τό καλοκαίρι νά πάρουμε ὑπηρέτρια γιά 4-5 ὦρες, ἔτσι πού θά παιδεύομαι λιγότερο. Ἡ μητέρα δέν πῆγε στή Ρωσία. Ἐνμέρει λόγω τῆς ἀρώστιας μου καί ὕστερα δέν δόθηκε κατάλληλη εὐκαιρία. Βασικά ὅμως, λόγω τῆς ἀρώστιας. Τίς τελευταῖες μέρες κουράστηκα ἀρκετά ἀπ' ὅλη τήν ἀνακατωσούρα. Ὁ Βολόντια ἔφυγε καί δέν ἦταν σπίτι στά γενέθλιά του καί στίς γιορτές. Τό ταξίδι τόν διασκέδασε πολύ [313].

Δέν ξέρω ἀκόμη, ἄν θά ὑπάρχει λουτρό στό Πορόνιν, ὁ Βολόντια ἀγαπᾶ πάρα πολύ τό μπάνιο, ἐκεῖ λουτρά δέν ὑπάρχουν, δέν ἐπιτρέπεται μάλιστα καί νά κάνει ντούς.

Ποθῶ, μά τήν ἀλήθεια, νά μετακινηθοῦμε στό χωριό τό γρηγορότερο. Ἄν καί ζοῦμε στήν ἄκρη τῆς πόλης, ἀπέναντι ἀπό τά παράθυρα εἶναι κῆπος καί προχθές μάλιστα κελαηδοῦσε ἕνα ἀηδόνι, παρόλα αὐτά ὅμως εἶναι πόλη, τά παιδιά ξεφωνίζουν, στρατιῶτες πηγαινοέρχονται, κάρα.

Λοιπόν, ἀγκαλιάζω θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἄνια καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς. Ἀλήθεια, πονάει ὥς τώρα τό δάχτυλο τῆς Ἄνιας;!

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Δική σας *Νάντια*

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Γράφω λίγες λέξεις στό γράμμα τῆς Νάντιας. Μέ συγχωρεῖς πού δέν ἔγραψα. Ἔφυγα γιά δυό μέρες καί τώρα ἡ μετακόμιση.

Εὐχαριστῶ πολύ τόν Μίτια γιά τό γράμμα [314]. Ἐπίσης εἶχα ἀπό τόν Μάρκ μεγάλο καί ἐνδιαφέρον γράμμα. Θά τοῦ ἀπαντήσω πιά ἀπό τό Πορόνιν.

Τό Πορόνιν εἶναι σταθμός πρίν τό «Ζακοπάνε» (λουτρόπολη). Στό Ζακοπάνε ὑπάρχουν βαγόνια 2ης θέσης ἀπευθείας ἀπό τή Βαρσοβία, 3ης ἀπό τή «Γκράνιτσα».

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους τούς δικούς μας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 3 τοῦ Μάη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Θεοδοσία (Κριμαία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

238

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. 40. Αἰκατερίνινσκο-Ντβοριάνσκαγια, 40. Βόλογκντα. Russland. Vologda

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Φαίνεται, ἔχω ὑποχρέωση ἀπέναντί σου (πιθανόν καί ἀπέναντι στόν Μάρκ Τιμ.!) στά σίγουρα πιά. Ἐπιτέλους, κάθησα νά γράψω. Αὐτές τίς ἡμέρες μετακομίσαμε (ἐνμέρει λόγω τῆς ἀρώστιας τῆς Νάντιας — βρογχοκήλη, πού μέ ἀνησυχεῖ πολύ) γιά τό καλοκαίρι στό βουνό, στό χωριό Πορόνιν, 7 km ἀπό τό Ζακοπάνε. Αὐτό βρίσκεται κοντά στά βουνά Τάτρα *, 6-8 ὧρες μέ τό σιδηρόδρομο ἀπό τήν Κρακοβία στό νότο — ἡ ἐπικοινωνία καί μέ τή Ρωσία καί μέ τήν Εὐρώπη γίνεται μέσω τῆς Κρακοβίας. Μακρύτερα ἀπό τή Ρωσία — ὅμως διαφορετικά δέν μπορεῖ νά γίνει.

Νοικιάσαμε ἕνα ἐξοχικό (πελώριο — πάρα πολύ μεγάλο!) γιά ὅλο τό καλοκαίρι ὥς τίς 1. Χ. μέ τό νέο ἡμερολόγιο καί μετακομίσαμε μέ μεγάλες σκοτοῦρες. Φαίνεται, ἡ ὑγεία τῆς Νάντιας χειροτέρεψε ἀπό τή μετακόμιση. Καί πρέπει μάλλον νά τήν πάω στή Βέρνη γιά θεραπεία...

Τό μέρος ἐδῶ εἶναι θαυμάσιο. Ὁ ἀέρας εἶναι ὑπέροχος, ὑψόμετρο 700 μέτρα. Δέν γίνεται καμιά σύγκριση μέ τά χαμηλά, λίγο ὑγρά μέρη τῆς Κρακοβίας. Ἔχουμε πολλές ἐφημερίδες καί μπορεῖς νά δουλεύεις.

Ὁ πληθυσμός εἶναι πολωνοί ἀγρότες, «γκουράλοι» (ὀρεινοί κάτοικοι), μέ τούς ὁποίους συνεννοοῦμαι ** μέ μιά ἀπίθανα σπασμένη γλώσσα, ἀπό τήν ὁποία ξέρω πέντε λέξεις καί τίς ὑπόλοιπες παραμορφωμένες ρωσικές. Ἡ Νάντια μιλάει λίγο-λίγο καί γράφει πολωνικά.

Τό χωριό εἶναι σχεδόν τοῦ ἴδιου τύπου μέ τό ρωσικό. Ἀχυροσκεπή, φτώχια. Ξυπόλητες γυναῖκες καί παιδιά. Οἱ ἄνδρες γυρίζουν μέ κοστούμια ὀρεινῶν — ἄσπρα τσόχινα παντελόνια καί μέ παρόμοιους ἐπενδύτες, μισοεπενδύτες, ἡμίπαλτα. Τό μέρος πού εἴμαστε ἐμεῖς δέν εἶναι λουτρόπολη (τό Ζακοπάνε εἶναι λουτρόπολη) καί γι' αὐτό εἶναι πολύ ἥσυχα. Παρόλα αὐτά, ἐλπίζω μέ τήν ἡσυχία καί τόν βουνίσιο ἀέρα ἡ Νάντια νά ἀναρώσει. Ἐδῶ ὀργανώσαμε μιά ζωή χωριοῦ: ξυπνᾶμε νωρίς καί πλαγιάζουμε σχεδόν μέ τίς κότες. Καθημερινός μας δρόμος εἶναι γιά τό ταχυδρομεῖο καί τό σιδηροδρομικό σταθμό.

---

* Τάτρα — βουνά στά Παρακαρπάθια, ὕψους 2600 μέτρων. Ἐλβετία καί μόνο Ἐλβετία!

** (προτιμῶ μέ τούς ἑβραίους — στά γερμανικά).

Βλέπεις τακτικά τήν «Πράβντα» καί τό «Προσβεστσένιγε» [315]; Χαρήκαμε έμεῖς έδῶ γιά τό πανηγυρικό φύλλο [316] καί γιά τή νίκη στό συνδικάτο τῶν μεταλλουργῶν σέ βάρος τῶν λικβινταριστῶν [317].

Πῶς τά περνᾶς; Θά συνεχίσεις τά μαθήματα τό καλοκαίρι; Προμηθεύεσαι ἀρκετά βιβλία;

Χαιρετισμούς στούς πολωνούς φίλους * καί μέ τήν εὐχή νά βοηθοῦν μέ κάθε τρόπο...

Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς καί σέ φιλοῦν. Κι' ἐγώ τό ἴδιο.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Διεύθυνση: Herrn Ulianow. Oesterreich. *Poronin* (Galizien). Αὐστρία.

P. S. Παρακαλῶ, στεῖλε αὐτό τό γράμμα στήν μητέρα, ἄν δέν ἔλθει σύντομα κοντά σου.

Γράφτηκε στίς 12 ἤ 13 τοῦ Μάη 1913

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

239

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

25/V.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, σήμερα πῆρα τό γράμμα Σας. Σπεύδω νά ἀπαντήσω.

Ἐγώ τώρα πιά ἀναρώνω. Ἡ ταχυπαλμία εἶναι πολύ μικρότερη. Ἀκολουθώντας τή συμβουλή τοῦ γιατροῦ, τρώω γιά τρεῖς, πίνω γάλα, παίρνω τό παρασκεύασμα σιδήρου τοῦ Ρομπέν καί γενικά ὅλα πᾶνε πολύ καλά. Ὁ Βολόντια πολύ ἐξάπτεται, ἰδιαίτερα τόν συγχύζουν μέ τόν Κόχερ. Χάρηκα πολύ πού ὁ Ντ. Ἰλ. τοῦ ἔγραψε ὅτι δέν ἀξίζει νά γίνει ἐγχείρηση κτλ., γιατί τοῦ ἀραδιάζουν λογιῶν - λογιῶν πράγματα: πότε ὅτι μπορεῖ νά τυφλωθῶ, πότε ὅτι 1½ χρόνο θά πλαγιάζω ἀκίνητη κτλ. Ἡ ἀρώστια μου δέν εἶναι καθόλου σέ τέτιο σημεῖο βαριά καί μέσα στό καλοκαίρι θά ἀναρώσω.

Ἡ πραγματική ἀνάπαυση μόλις τώρα ἀρχίζει. Ὑπῆρχε μεγάλη ἀνακατωσούρα μέ τή μετακίνηση, ὕστερα ἐδῶ τόν πρῶτο καιρό ἦταν

* Πρόκειται γιά τόν Β. Β. Βορόβσκι πού βρισκόταν ἐξορία στή Βόλογκντα. *Η Σύντ.*

ἀνάγκη νά μαλώνω. Ὁ κόσμος ἐδῶ εἶναι χαλασμένος ἀπό τούς παραθεριστές — ψεύδονται, ἐξαπατοῦν κτλ. Στήν ἀρχή αὐτό μέ ἐξόργιζε, τώρα ὅμως ὅλα πᾶνε καλά. Ἔρχεται ἕνα κορίτσι, δέν μπορεῖ νά μαγειρέψει, κάνει ὅμως ὅλες τίς χοντροδουλιές. Ἀπό σήμερα ὁ καιρός φαίνεται ὅτι θά σταθεροποιηθεῖ, γιατί ὁλόκληρη ἑβδομάδα χωρίς διακοπή ἔβρεχε, ἄν καί δέν ὑπῆρχε ὑγρασία. Σήμερα τό πρωί κάναμε περίπατο δυό ὧρες μαζί μέ τόν Βολόντια καί τώρα μόνος του ἔφυγε γιά κάποιο ἀκαθόριστο μέρος.

Ἀπό τούς γείτονες τό πρωί τρέχει σέ μᾶς ἕνα μαῦρο μαλιαρό σκυλάκι, καί ὁ Βολόντια πολλή ὥρα παίζει μ' αὐτό. Ἡ ζωή εἶναι ἀκριβῶς ἐξοχική.

Ὑπάρχει μόνο μιά γνωστή οἰκογένεια, ζεῖ ὅμως ἀρκετά μακριά, μισή ὥρα δρόμο. Αὐτό δέν μᾶς ἐμποδίζει νά συναντιόμαστε κάποτε δυό φορές τήν ἡμέρα.

Χαίρομαι, γιατί δέν ὑπάρχει συνωστισμός. Ἐπίσης οἱ δουλιές μου εἶναι ἐλάχιστες. Διαβάζω κυρίως πολωνικά μυθιστορήματα, μά κι' αὐτό ὄχι μέ ζῆλο.

Ἐδῶ εἶναι ὄμορφα. Ἐπίσης εἶναι καλά πού δέν ἐπιτρέπεται νά κάνεις πολύ ποδήλατο, γιατί ὁ Βολόντια ἔκανε μεγάλη κατάχρηση σ' αὐτό τό σπόρ καί δέν ἀναπαυόταν καλά, εἶναι καλύτερα νά βγαίνει περίπατο περισσότερο.

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς. Εἶναι πολύ λυπημένη, πρίν ἀπό δυό ἑβδομάδες πέθανε ἡ ἀδελφή της, πού μαζί μεγάλωσαν καί σέ ὅλη τή ζωή διατηροῦσαν καλές σχέσεις. Ὅταν ἔμαθε γιά τήν ἀρώστια τῆς ἀδελφῆς, ἤθελε νά πάει στό Νοβοτσερκάσκ, δέν εἶχε ὅμως τήν ταυτότητα, εἶχε σταλεῖ γιά ἀλλαγή.

Φιλῶ θερμά τήν Ἄνια καί στέλνω χαιρετισμούς σέ ὅλους. Ὁ Βολόντια πιθανόν νά σᾶς γράψει ὁ ἴδιος. Σᾶς ἀγκαλιάζω, ἀγαπητή μου, θερμά.

Δική Σας *Νάντια*

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς. Εὐχαριστῶ πολύ τόν Μίτια γιά τό γράμμα. Προσπαθῶ νά πείσω τήν Νάντια νά πάει στή Βέρνη. Δέν θέλει. Τώρα ὅμως *λίγο-λίγο* ἀναρώνει.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Γράφτηκε στίς 25 τοῦ Μάη 1913
Στάλθηκε ἀπό τό Πορόνιν στή Θεοδοσία
(Κριμαία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν
4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν,
τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

240

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. 40.
Ὁδός Αἰκατερίνινσκο-Ντβοριάνσκαγια, 40. Βόλογκντα.
Russland. Vologda
Absender: Wl. Ulianow in Poronin (Galizien)

18. VI.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Στίς 21 ἤ 22. VI πηγαίνουμε τήν Νάντια στή Βέρνη, ὅπου θά ἐγχειριστεῖ (πιθανόν). Ἡ ἐκεῖ διεύθυνση: Herrn Schklowsky. 9. Falkenweg. 9. *Bern*. Schweiz. Γιά τόν Β. Ι. Οὐλ.

Θά παραμείνουμε ἐκεῖ 1-3 ἑβδομάδες ἴσως.

Σοῦ στέλνω τήν ἄποψη τῶν Τάτρα, ὅπου πρόσφατα κάναμε περίπατο. Ἡ Ε. Β. καί ἡ Νάντια σοῦ στέλνουν χαιρετισμούς. Ἡ Νάντια αἰσθάνεται καλά.

Θερμούς χαιρετισμούς στήν μητέρα, ἄν εἶναι μαζί σου. Ἄν ὄχι, διαβίβασέ τους.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 18 τοῦ Ἰούνη 1913

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

241

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα, γιά τήν Μ. Α.
Ὁδός Αἰκατερίνινσκο-Ντβοριάνσκαγια, οἰκία 40. Βόλογκντα
Russland. Vologda

24/VI. 1913.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα!

Πρίν ἀναχωρήσουμε, πῆρα τό γράμμα σου. Φτάσαμε μέ τήν Νάντια στή Βιέννη καί σήμερα συνεχίζουμε τό ταξίδι παραπέρα. Θά σοῦ γράψω ἀπό τή Βέρνη. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, τήν Μανιάσα καί τήν Ἄνια ἐπίσης. Ταξιδεύουμε καλά, εἴδαμε τή Βιέννη. Ὁ καιρός εἶναι καλός.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ζητῶ συγνώμη ἀπό τόν Μ. Τ., πού δέν τοῦ ἀπάντησα στό ἐνδιαφέρον γράμμα του. Ἄς μή θυμώνει!

Στάλθηκε ἀπό τή Βιέννη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

242

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα (γιά τήν Μ. Ἀλεξ. Οὐλιάνοβα). Ὁδός Αἰκατερίνινσκο-Ντβοριάνσκαγια, οἰκία 40. Βόλογκντα. Russie. Vologda

Ἀγαπημένη μου μητερούλα!

Ἐδῶ καί μερικές ἡμέρες μαζί μέ τήν Νάντια εἴμαστε στή Βέρνη. Ὁ Κόχερ δέν μᾶς δέχτηκε ἀκόμη. Εἶναι ἰδιότροπος. Διασημότητα καί... κάνει καμώματα. Οἱ ντόπιοι ἔμπειροι γιατροί τόν παινεύουν πολύ καί ὑπόσχονται πλήρη ἐπιτυχία. Θά δοῦμε. Πρός τό παρόν γράψε μου στή διεύθυνση: Herrn Schklowsky. (Γιά τόν Β. Ι.) 9. Falkenweg. *Bern.* Suisse.

Ἴσως χρειαστεῖ νά παραμείνουμε ἐδῶ μερικές ἑβδομάδες.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Ἀνιούτα καί τήν Μανιάσα. Ἡ Νάντια ἐπίσης.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 28 ἤ 29 τοῦ Ἰούνη 1913
Στάλθηκε ἀπό τή Βέρνη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

243

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Σάββατο, 26/VII. 1913.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Ἐπιτέλους τήν Τετάρτη ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες «προετοιμασίας» στήν κλινική ἐγχείρησαν τήν Νάντια. Ἡ ἐγχείρηση, φαίνεται, ἦταν πετυχημένη, γιατί χθές κιόλας ἡ ὄψη τῆς Νάντιας ἦταν ἀρκετά ζωηρή, ἄρχισε νά δέχεται πρόθυμα

ὑγρά νά πίνει. Ἡ ἐγχείρηση, κατά τά φαινόμενα, ἦταν ἀρκετά δύσκολη, παίδεψαν τήν Νάντια τρεῖς ὧρες περίπου, χωρίς νάρκωση, ὅμως τά ὑπόφερε ὅλα παλληκαρίσια. Τήν Πέμπτη ἦταν πολύ ἄσχημα, ὑψηλός πυρετός καί παραλήρημα, ἔτσι πού φοβήθηκα πάρα πολύ. Χθές ὅμως πιά καλυτέρευσε αἰσθητά, δέν ἔχει πυρετό, ὁ σφυγμός εἶναι κανονικότερος κτλ.

Παρόλα αὐτά ὁ Κόχερ εἶναι περίφημος χειροῦργος καί μέ βρογχοκήλη πρέπει νά πηγαίνουν σ' αὐτόν: ρῶσοι καί ἰδιαίτερα ἑβραῖοι σ' αὐτόν εἶναι πάρα πολλοί.

Τώρα πιά σκέπτομαι γιά τήν ἐπιστροφή: στίς 4 τοῦ Αὐγούστου σκεπτόμαστε νά φύγουμε (ἄν δέν θά μᾶς καθυστερήσει ὁ Κόχερ, πού κάποτε συμβαίνει), θά σταματήσουμε γιά διανυκτέρευση στή Ζυρίχη, στό Μόναχο καί στή Βιέννη καί κατόπιν στό σπίτι. Προφταίνω νά πάρω ἐδῶ ἀκόμη ἕνα γράμμα σου καί μετά πρέπει νά γράψεις στό Poronin. Ἄν θά καθυστερήσω ἐδῶ, θά σᾶς ξαναγράψω.

Τό κλείσιμο τῆς ἐφημερίδας, στήν ὁποία ἔγραψα [318], μέ βάζει σέ πολύ δύσκολη κατάσταση. Θά ψάχνω μέ περισσότερο ζῆλο νά βρῶ κάθε εἴδους ἐκδότες καί μεταφράσεις· τώρα εἶναι πολύ δύσκολο νά βρεῖς φιλολογική ἐργασία.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα καί στήν Ἄνια. Ἡ Νάντια στέλνει πολλούς χαιρετισμούς.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τή Βέρνη στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

244

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια, οἰκία Σαμάριν, ἀρ. 3. Βόλογκντα. Russland. Vologda

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Πῆρα τό γράμμα σου ὕστερα ἀπό μερικές ἡμέρες ἀπό τότε πού ἔστειλα τό γράμμα μου καί τό γράμμα τῆς Νάντιας.

Μέ μάλωσες γιά τή σιωπή μου. Πραγματικά φταίω — λόγω τῆς μετακόμισης καί τῆς γρίππης ἡ καθυστέρηση ἦταν ἰδιαίτερα

μεγάλη. Τώρα ἀδιαθετεῖ ἡ Ε. Β., εἶχε ἄσχημη γρίππη· τώρα πιά πάει *πρός τό καλύτερο.*

Γιά τή νέα γερμανική φιλολογία; Μόλις τώρα τέλειωσα τήν ἀνάγνωση τῶν τεσσάρων τόμων τῆς ἀλληλογραφίας τοῦ Μάρξ μέ τόν Ἔνγκελς. Θέλω νά γράψω γι' αὐτή στό «Προσβεστσένιγε» [319]. Ἔχει πολλά ἐνδιαφέροντα. Κρίμα πού οἱ διαβολο-γερμανοί καθόρισαν πολύ ἀκριβά τήν τιμή της, 40 μάρκα! Ἀκόμη δέν διάβασα τό νέο βιβλίο τοῦ Μπέρ «Ἡ ἱστορία τοῦ σοσιαλισμοῦ στήν Ἀγγλία», γρήγορα ὅμως θά τό διαβάσω.

Πρίν λίγο καιρό κυκλοφόρησε [τό βιβλίο] τοῦ Κοῦνοφ γιά τήν προέλευση τῆς θρησκείας. Θά σοῦ τό ἔστελνα (θά τό ἀγοράσω), φοβᾶμαι ὅμως ὅτι δέν θά ἔρθει. Ἄν παίρνεις ἤ προμηθεύεσαι τό «Neue Zeit», ἔχει ἐκεῖ κατάλογο γιά ὅ,τι σέ ἐνδιαφέρει. Δέν βλέπω νέα ἀστική φιλολογία. Ἄν θέλεις, θά σοῦ στέλνω κατάλογο ἀπό ὅλα τά νέα βιβλία στή γερμανική γλώσσα (παίρνω κάθε μήνα μικρή ἔκδοση τοῦ βιβλιοπώλη Hinrichs στή Λειψία).

Σοῦ σφίγγω τό χέρι θερμά. Φίλησε ἀπό μένα καί ἀπό τήν Νάντια τήν μητέρα πιό θερμά.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Ἀπό τήν Ἀνιούτα καιρό δέν ἔχω νέα.

Διαβάζω Octave Mirbeau: «Dingo». Κατά τή γνώμη μου, ἄσχημα.

Γράφτηκε στίς 12 ἤ 13 τοῦ Νοέμβρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

245

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια, οἰκία Σαμάριν, διαμ. 3. Βόλογκντα. Russland. Vologda

21/XII.

Ἀγαπημένη Μανιάσα!

Σοῦ στέλνω σήμερα μέ ταχυδρομικό δεματάκι καταλόγους γερμανικῶν βιβλίων. Κοίταξέ τους καί γράψε δυό λόγια, ἄν σέ

ἐνδιαφέρουν (καί ἀφοῦ τούς χρησιμοποιήσεις — αὐτό *δέν* εἶναι ἐπεῖγον — ἐπέστρεψέ τους).

Πῶς τά περνᾶτε ἐκεῖ μέ τήν μητέρα; Ἑτοιμάζεστε νά συναντηθεῖτε τίς γιορτές μέ τόν Μάρκ καί τήν Ἄνια; Ἔχετε μήπως [γράμματα] ἀπό τόν Μίτια;

Σέ μᾶς εἶναι ὅλα ὅπως καί πρίν... ἔχω πιά καλά προσαρμοστεῖ στή ζωή τῆς Κρακοβίας, στήν περιορισμένη, ἥσυχη, νωθρή, ἀπό μερικές ὅμως ἀπόψεις πιό βολική ἀπό τήν παρισινή.

Συγχώρησέ με πού γράφω σπάνια — ἐμποδίζουν οἱ δουλιές.

Φίλησε γιά μένα θερμά τήν μητέρα. Ἡ Νάντια καί ἡ Ε. Β. στέλνουν ἐπίσης χαιρετισμούς καί φιλοῦν.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 21 τοῦ Δεκέμβρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

246

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26/XII.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ἕναν ὁλόκληρο αἰώνα δέν Σᾶς ἔγραψα. Γενικά τόν τελευταῖο καιρό σχετικά μέ τά γράμματα συμβαίνει σ' ἐμένα ἕνα εἶδος ἰταλικῆς ἀπεργίας. Ἐνμέρει φταίει ὁ Βολόντια. Μέ τράβηξε στό κόμμα τῶν «περιπατητῶν». Ἐδῶ ἐμεῖς ἀστειευόμαστε, πού ἐδῶ ὑπάρχει κόμμα «σινεμίστες» (λάτρεις τοῦ σινεμά *), «ἀντισινεμίστες» ἤ ἀντισεμίτες καί κόμμα «περιπατητῶν», πού τά κανονίζουν πάντα νά τό σκάζουν στόν περίπατο. Ὁ Βολόντια εἶναι ἀποφασιστικός ἀντισινεμιστής καί φοβερός περιπατητής. Λοιπόν καί μένα μέ τραβάει στό κόμμα του καί μετά, μέ κανέναν τρόπο δέν μοῦ φτάνει ὁ χρόνος. Οἱ μέρες, σάν νά γίνεται ἐπίτηδες, εἶναι θαυμάσιες. Ἔπεσε χιονάκι, πραγματικά ὑπέροχο. Καί τό φθινόπωρο ἦταν πολύ καλό. Στήν Κρακοβία τί ἄλλο λοιπόν νά κάνεις ἀπό τόν περίπατο! Καμιά πολιτιστική ψυχαγωγία. Μιά φορά πήγαμε στή συναυλία, κουαρτέτο τοῦ Μπετόβεν, μάλιστα πήραμε εἰσιτήριο μέ ρεφενέ, ὅμως ἡ συναυλία δέν ξέρω γιατί μᾶς

* — κινηματογράφος. *Ἡ Σύντ.*

προξένησε ἀνία, ἄν καί μιά γνωστή μας *, θαυμάσια μουσικός, ἦταν κατενθουσιασμένη. Στό πολωνικό θέατρο δέν θέλω νά πάω, ὁ κινηματογράφος φοβερά ἀνόητος, ὅλο μελοδράματα μέ 5 πράξεις... Ἀποφασίσαμε μέ τόν Βολόντια ὕστερα ἀπό τίς γιορτές νά καταπιαστοῦμε μέ τή διερεύνηση τῆς τοπικῆς βιβλιοθήκης τοῦ πανεπιστημίου, γιατί εἶναι ντροπή καί αἶσχος, οὔτε μιά φορά δέν πήγαμε ἐκεῖ. Ἐμεῖς ἐδῶ εἴμαστε πεινασμένοι κυριολεκτικά ἀπό λογοτεχνία. Ὁ Βολόντια παραλίγο νά μάθει ἀπ' ἔξω τόν Νάντσον καί τόν Νεκράσοφ, ὁ χωριστός τόμος τῆς Ἄννας Καρένινα ξαναδιαβάζεται γιά ἑκατοστή φορά. Τή λογοτεχνία μας (μηδαμινή ποσότητα ἀπό ἐκείνη πού ἦταν στήν Πετρούπολη) τήν ἀφήσαμε στό Παρίσι, ἐνῶ ἐδῶ πουθενά δέν μπορεῖς νά προμηθευτεῖς ρωσικά βιβλία. Κάποτε μέ ζήλεια διαβάζουμε τίς ἀνακοινώσεις τῶν παλαιοβιβλιοπωλῶν γιά 28 τόμους τοῦ Οὐσπένσκι, 10 τόμους τοῦ Πούσκιν κτλ. κτλ.

Ὁ Βολόντια ἔγινε, λές ἐξεπίτηδες, μεγάλος «λογοτέχνης». Καί φοβερός ἐθνικιστής. Μέ κανέναν τρόπο δέν τόν κάνεις νά ἀναγνωρίσει τούς πολωνούς καλλιτέχνες καί συμμάζεψε, λογουχάρη, ἀπό γνωστούς ἕνα πεταγμένο ἀπ' αὐτούς κατάλογο τῆς πινακοθήκης τοῦ Τρετιακόφ κάι βυθιζόταν σ' αὐτόν ἐπανειλημμένα.

Ὅλοι μας εἴμαστε καλά. Ὁ Βολόντια καθημερινά κάνει ντούς, πηγαίνει περίπατο, δέν ἔχει ἀυπνία. Συνεχίζει νά ἐπαινεῖ τόν ντόπιο βάλτο. Ἡ μητέρα ἀδιαθετεῖ, πότε πρήξιμο τῶν οὔλων, πότε βῆχας. Στέλνει πολλούς χαιρετισμούς. Πῆρα τό γράμμα τῆς Μανιάσα, ὅμως τό μουντζούρωσε τόσο, ὅπως συνήθως, πού δέν κατάλαβα τίποτε. Ἄς γράφει συχνότερα. Ἀγκαλιάζω θερμά, πολύ θερμά αὐτήν καί Σᾶς, εὔχομαι ὑγεία κι' ὅ,τι τό καλύτερο. Λοιπόν, Σᾶς φιλῶ καί πάλι.

Δική σας *Νάντια*

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπημένη μου, κι' εὔχομαι δύναμη καί ὑγεία. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα (αὐτές τίς ἡμέρες τῆς ἔγραψα) καί στήν Ἀνιούτα, ἡ ὁποία, σίγουρα, εἶναι μαζί σας.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Δεκέμβρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τήν Ι. Φ. Ἀρμάντ. *Ἡ Σύντ.*

1914

247

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

7/Ι.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, εὔχομαι σέ Σᾶς, στήν Μανιάσα καί στήν Ἄνια εὐτυχές τό Νέο ἔτος καί ὅ,τι καλύτερο, τό πιό καλύτερο.

Τό εὐρωπαϊκό Νέο ἔτος τό προϋπαντήσαμε οἱ δυό μας μέ τόν Βολόντια, καθιστοί μπροστά σέ πιάτα μέ γιαούρτι· τό ρωσικό Νέο ἔτος ὅμως δέν θά τό προϋπαντήσουμε καθόλου, γιατί ὁ Βολόντια φεύγει γιά ἕνα - 1½ μήνα νά διαβάσει στή βιβλιοθήκη [320]. 'Εγώ, βέβαια, ζηλεύω λίγο, γιατί ἡ πόλη μας μοιάζει περισσότερο μέ ἀπομακρυσμένο χωριό, παρά μέ πόλη, καί ἐγώ πολύ ἐπιθύμησα τούς ἀνθρώπους. 'Εδῶ δέν ἔχει κανείς ἀπολύτως κανέναν νά «περιποιηθεῖ», νά φροντίσει κάποιον.

Ἡ γνωριμία μέ τούς ντόπιους κατοίκους δέν πάει καί τόσο καλά.

Ἔβαλα στό μυαλό μου θά ἔρθει ὁ χειμώνας, ὁ Βολόντια τρεῖς φορές ἔκανε πατινάζ καί μέ ἔβαλε σέ πειρασμό νά ἀγοράσω παγοπέδιλα, ὁ καιρός ὅμως ξαφνικά ἔγινε ζεστός, ὅλος ὁ πάγος ἔλιωσε καί σήμερα, λογουχάρη, μυρίζει ἐντελῶς ἄνοιξη. Ναί καί χθές ἡ μέρα σάν νά μήν ἦταν χειμωνιάτικη, πήγαμε μέ τόν Βολόντια μακριά στά προάστια, ἦταν καλά.

Λοιπόν, νά αὐτά εἶναι ὅλα τά νέα μας. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά· ἡ μητέρα στέλνει τούς χαιρετισμούς της.

Πῶς εἶναι τά μάτια Σας; Ἡ Ἄνια ἦρθε, ὅπως ἤθελε;

Λοιπόν, νά εἶστε γεροί!

Δική Σας *Νάντια*

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί εὔχομαι εὐτυχές τό Νέο ἔτος! Καί σέ σένα, καί στήν Μανιάσα καί στήν Ἄνια!

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 7 τοῦ Γενάρη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Β Ι Λένιν, τόμ 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

248

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ι. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Πετρούπολη, στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα,
ὁδός Γκοντσάρναγια, οἰκία 11, διαμ. 23

Ἀγαπημένη Ἀνιούτα! Ἐπιτέλους ἦρθα στό σπίτι ὕστερα ἀπό πολύκαιρη ἀπομάκρυνση, βρῆκα καί διάβασα ὅλα τά γράμματά σου· σήμερα ἦρθε ἄλλο ἕνα, γιά τό ὁποῖο ειδικά ἀμφέβαλες ἄν θά φτάσει. Ἔφθασαν ὅλα. Ἔχεις δίκιο σχετικά μέ τήν καθυστέρηση τῶν ἄρθρων, τί νά γίνει ὅμως. Δέν ἔχω δέκα χέρια. Ἀλλά τό 1ο τεῦχος τοῦ «Προσβεστσένιγε» δέν ἦρθε, ἄν καί ἦρθε ἡ ἐφημερίδα μέ τήν εἴδηση ὅτι κυκλοφόρησε. Κι' ἐσεῖς ἐπίσης καθυστερεῖτε. Θά καθήσω νά γράψω γιά τήν αὐτοδιάθεση τῶν ἐθνῶν. Ἴσως καί προλάβω γιά τό 2ο τεῦχος [321].

Στεῖλε μου, παρακαλῶ, τήν «Προλετάρσκαγια Πράβντα», τό 11ο φύλλο (δυό ἀντίτυπα), τήν «Πούτ Πράβντι», ἀρ. φύλλου 2, τή «Νόβαγια Ραμπότσαγια Γκαζέτα», ἀρ. φύλ. 8 (126), μόνο νά μήν ἀναθέσεις σέ ἄλλους νά τά στείλουν (χωρίς σιγουριά), ἀλλά στεῖλτα ἡ ἴδια.

Ὁσοναφορᾶ τή Συλλογή στατιστικῶν στοιχείων σχετικά μέ τίς ποινικές ὑποθέσεις γιά τά 1905-1908 θά σέ παρακαλοῦσα νά μή τήν ἀγοράσεις (δέν ἔχει νόημα, γιατί εἶναι πολύ ἀκριβή), ἀλλά νά τήν πάρεις ἀπό τή βιβλιοθήκη (ἤ τοῦ Συμβουλίου τῶν δικηγόρων, ἤ τῆς Κρατικῆς δούμας) καί νά μοῦ τή στείλεις γιά ἕνα μήνα. (Σέ εὐχαριστῶ πολύ γιά τό περιοδικό τοῦ ὑπουργείου Δικαιοσύνης, ἐλπίζω νά τό ἔλαβες πίσω.) Ἄκουσα ὅτι ἀπό τό ἄρθρο γιά τήν ὑπόθεση Χ *, διαγράψατε κάτι πού εἶναι ἐνάντια στούς λικβινταριστές καί θύμωσα πάρα πολύ γι' αὐτή τήν ἄτοπη καί ἐπιζήμια συμβιβαστικότητα: ὑποβοηθᾶτε μόνο τή λικβινταριστική ποταπή συκοφαντία, καθυστερεῖτε τό ἀναπόφευκτο προτσές ἀποβολῆς τῶν παλιανθρώπων τύπου

* Γιά τήν ὑπόθεση Χ (Ντάνσκι Μπ. Γκ.) βλ. Β. Ι. Λένιν. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 395, 446. *Ἡ Σύντ.*

Γκάλιν, Μάρτοφ, Ντάν καί Σία άπό τό έργατικό κίνημα. Δέν καθυστερεῖτε, άλλά μόνο ντροπιάζετε τόν έαυτό σας. Μέ έξοργίζει πολύ ό ποταπός έκβιασμός τοῦ Μάρτοφ καί Σία στήν ύπόθεση Χ: άντε καί θά τήν τσακίσουμε σιγά-σιγά αύτή τή σπείρα έκβιαστῶν.

Ἀπό καιρό δέν ἔγραψα στό σπίτι. Ἐλπίζω τώρα ὅλα νά εἶναι ἐκεῖ σέ τάξη. Γράψε δυό λόγια.

Μόλις τώρα πῆρα τό τεῦχ. 1 τοῦ «Προσβεστσένιγε». Χαιρετισμούς. Γενικά εἶναι καλό. Ἔχει μόνο παροράματα ... Καί ἡ κριτική στόν Λεβίτσκι μέ τήν ἀνόητη λέξη «φραξιονιστικά»... [322] Ποιός τό ἄφησε αὐτό; Ποιός ἦταν ὁ συγγραφέας; Σχετικά μέ τό ὄργανο τῶν γυναικῶν θά γράψει ἡ Ν. Κ. [323].

Γράφτηκε στίς 11 τοῦ Φλεβάρη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1933 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

249

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια οἰκία Σαμάριν, διαμ. 3, Βόλογκντα. Russland. Vologda

16/II. 1914.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Πρίν λίγο ἐπέστρεψα ἀπό τό ταξίδι (ἤμουν, ἐδῶ πού τά λέμε, στό Παρίσι, ἔκανα διάλεξη γιά τό ἐθνικό ζήτημα) [324] καί ὅμως δέν μπόρεσα νά καθήσω νά γράψω.

Πῶς περνᾶς; πότε τελειώνει ἡ προθεσμία;

Πῶς εἶναι ἡ ὑγεία τῆς μητέρας; ἀνάρωσε τελείως;

Ἀπό καιρό δέν ἔχω κανένα νέο ἀπό τόν Μάρκ καί τόν Μίτια. Τίποτε δέν ξέρω γιά τή ζωή τους καί τά σχέδιά τους.

Σέ μᾶς εἶναι ὅπως καί πρίν. Ζοῦμε καλούτσικα. Φαίνεται ἡ Νάντια ἔπαθε ὑποτροπή τῆς βρογχοκήλης, πρός τό παρόν οἱ ἐνδείξεις εἶναι ἀδύνατες, ὅμως ὑπάρχουν. Ἴσως τήν ἄνοιξη νά ὑποχρεωθοῦμε νά τήν πᾶμε γιά ἐγχείρηση... Αὐτό ὅμως ἀκόμη δέν εἶναι σίγουρο καί πρός τό παρόν εἶναι καλύτερα νά μήν τῆς γράψεις. Εἶμαι τελείως καλά. Ἡ Ε. Β. ἐπίσης παλληκάρι.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Φίλησε πολύ θερμά ἀπό μένα τήν μητέρα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

250

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

21/ΙΙ. 1914.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Πῆρα τό κάρτ-ποστάλ σου — merci γι' αὐτό. Νά ποιά εἶναι ἡ διαφορά τοῦ καιροῦ σέ σᾶς καί ἐδῶ! 'Εδῶ εἶναι ἄνοιξη πιά: χιόνι δέν ὑπάρχει ἐδῶ καί πολύ καιρό, ἐντελῶς ζέστη, βαδίζουμε χωρίς γαλότσες, ὁ ἥλιος λάμπει ἀσυνήθιστα ἔντονα γιά τήν Κρακοβία, μοῦ φαίνεται ἀπίστευτο ὅτι αὐτό γίνεται στήν «ὑγρή» Κρακοβία. Εἶναι δυσάρεστο πού εἶστε ἀναγκασμένες ἐσύ καί ἡ Μανιάσα νά ζεῖτε σέ μιά ἀπαίσια πολιτειούλα!... 'Εγώ ἤμουν ὄχι στό Λονδίνο, ἀλλά στό Παρίσι, ἔκανα ἕνα γύρο ὄχι ἄσχημο. Τό Παρίσι εἶναι μιά πόλη πολύ ἀκατάλληλη γιά νά ζήσεις ἐκεῖ, ὅταν τά οἰκονομικά σου εἶναι φτωχά καί πολύ κουραστική. Δέν ὑπάρχει ὅμως καλύτερη καί πιό εὔθυμη πόλη ἀπ' αὐτή, ἄν πρόκειται νά μείνεις γιά λίγο, νά τήν ἐπισκεφθεῖς, νά κάνεις ἕνα ταξιδάκι. Ξέσκασα καλά.

Τό καλοκαίρι, κατά τά φαινόμενα, θά πᾶμε πάλι στό Πορόνιν.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι νά εἶσαι καλά. Πολλούς χαιρετισμούς στήν Μανιάσα.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. 'Η Νάντια καί ἡ Ε. Β. σέ φιλοῦν ἐπίσης θερμά.

Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

251

Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

16/ΙΙΙ.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, Σᾶς φιλῶ. Δέν Σᾶς ἔγραψα ὁλόκληρο αἰώνα. Ὅμως αὐτό τόν καιρό κάπως δέν ἔχω διάθεση γιά

γράψιμο. Ζοῦμε τρομερά μοναχικά — σέ ὅλη τήν πόλη, γιά νά ποῦμε τήν ἀλήθεια, ἔχουμε μιά γνωστή οἰκογένεια. Τό παιδάκι τους εἶναι ἐνδιαφέρον, ὅμως μέ τήν μητέρα του δύσκολα βρίσκουμε κοινή γλώσσα. Ὑπάρχει ἐξάλλου ἀκόμη μιά οἰκογένεια, ὅμως μ' αὐτήν εἶναι πολύ δύσκολα, οἱ ἄνθρωποι αὐτοί εἶναι ξεθεωμένοι ἀπό τή φτώχια, τσακισμένοι. Γράμματα παίρνουμε ἐπίσης πολύ λίγα. Βασικά τά περνᾶμε μέ τίς ἐφημερίδες.

Ὁ καιρός εἶναι ἀρκετά καλός, πρασινίζει τό χορτάρι καί μπουμπουκιάζουν τά δένδρα, ὅμως στούς δρόμους ἔχει τρομερή λάσπη. Σήμερα ἐξάλλου ὁ Βολόντια πῆγε μέ τό ποδήλατο ἀρκετά μακριά, μόνο πού τοῦ ἔσκασε τό λάστιχο. Ἑτοιμαζόμαστε γιά μακρινό περίπατο, στό δάσος. Κάθε μέρα κάνουμε περίπατο ἀπό λίγο. Ζοῦμε ἐντελῶς στήν ἄκρη τῆς πόλης, 5 λεπτά δρόμος καί ἀρχίζουν τά χωράφια. Προνοικιάσαμε κιόλας τό παλιό ἐξοχικό καί σκεπτόμαστε ἀπό τήν 1η τοῦ Μάη νά μετακομίσουμε ἐκεῖ. Εἶναι λίγο μεγάλο αὐτό τό ἐξοχικό γιά μᾶς, μακριά ἀπό τά μαγαζιά, ἔχει ὅμως καλά δωμάτια μέ θερμάστρες, δυό βεράντες, παράμερα ἀπό τό δρόμο.

Μπορεῖ ἐκεῖ νά ξανασάνω. Πάλι παρουσιάστηκε ἡ ἐξόφθαλμη βρογχοκήλη, ὄχι στό βαθμό πού ἦταν πρίν, τά μάτια εἶναι σχεδόν κανονικά, ὁ λαιμός πρήζεται μόνο ὅταν συγκινοῦμαι, ἡ καρδιά ὅμως χτυπᾶ κανονικά. Γιά νά ποῦμε τήν ἀλήθεια, ἡ ἀρώστια τώρα δέν μέ ἀνησυχεῖ καί τόσο καί σέ τίποτε δέν μ' ἐμποδίζει, ὅμως εἶναι βαρετό ὅτι πρέπει πάλι νά φυλάγομαι ἀπό ὅλα καί νά κάνω ζωή ἀναπήρου. Ἐδῶ στήν Κρακοβία εἶναι ὑγρασία, καί στό Πορόνιν, σίγουρα, ὅλα θά περάσουν πολύ γρήγορα.

Ὁ Βολόντια ἀγαπᾶ πολύ τό Πορόνιν, ἰδιαίτερα νά σκαρφαλώνει στά βουνά. Αὐτή τή χρονιά σκεπτόμαστε νά πάρουμε μιά ζωντανή ὑπηρέτρια, γιά νά μήν ἔχουμε πολλές σκοτοῦρες μέ τό νοικοκυριό καί νά μποροῦμε νά φεύγουμε σέ μακρινούς περιπάτους.

Ἡ Ἄνια αὐτή τή χρονιά μᾶς κακομαθαίνει μέ τά δέματα βιβλίων. Ἡ Μανιάσα μήπως πῆρε τό γράμμα μου;

Φιλῶ θερμά αὐτήν καί Σᾶς, ἀγαπημένη μου.

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς. Ἑτοιμαζόταν γιά τή Ρωσία, ἡ ὑπόθεση ὅμως αὐτή εἶναι περίπλοκη.

Εὔχομαι ὑγεία καί ὅ,τι τό καλύτερο.

Δική Σας *Νάντια*

Ἀγαπημένη μου μητερούλα, σέ φιλῶ θερμά, καί στέλνω σέ ὅλους χαιρετισμούς. Ἀνάμεσα σ' αὐτούς, καί στόν Μίτια — τόν εὐχαριστῶ πάρα πολύ γιά τό γράμμα. Ἐπίσης πῆρα γράμμα ἀπό τόν Μάρκ. Εἴδαμε ἐδῶ στόν κινηματογράφο «τήν ὑπόθεση Μπέιλις» [325] (τό μετάτρεψαν σέ μελόδραμα). Παραβρεθήκαμε σέ οὐκρανική βραδιά πρός τιμή τοῦ Σεβτσένκο [326]. Ἐγώ καταλαβαίνω ἀπαίσια τά οὐκρανικά. Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί εὔχομαι ὑγεία.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 16 τοῦ Μάρτη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

252

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10/IV. 1914.

Ἀγαπημένη μητερούλα! Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί σᾶς συγχαίρω καί ἐσένα καί τή Μανιάσα γιά τήν ὀνομαστική σας γιορτή. Τώρα, ἐλπίζω, τό καλοκαίρι θά εἶναι καλύτερα στή Βόλογκντα ἀπό τό χειμώνα, ἀφοῦ αὐτό θά εἶναι τό τελευταῖο! *

Τίς τελευταῖες μέρες κρυολόγησα λιγάκι (χωρίς αὐτό τήν ἄνοιξη δέν γίνεται!), τώρα ὅμως ἀνάρωσα.

Σύντομα, στίς πρῶτες μέρες τοῦ Μάη, θά πᾶμε πάλι στό Πορόνιν.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί εὔχομαι ὑγεία!

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στή Βόλογκντα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ἡ διάρκεια τῆς ἐξορίας τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τελείωσε τό φθινόπωρο τοῦ 1914. *Ἡ Σύντ.*

253

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια, οἰκία Σαμάριν, διαμ. 3. Βόλογκντα. Russland. Vologda

22/IV.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Πληροφορήθηκα ὅτι τάχα δυσαρεστήθηκες ἀπό τή μακρόχρονη σιωπή μου. Πραγματικά εἶμαι μεγάλος φταίχτης σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τά γράμματα — εἶναι πιά πολύ δύσκολο στή θέση πού βρισκόμαστε (κι' ἐσύ κι' ἐγώ ἰδιαίτερα) νά ἀλληλογραφοῦμε, ὅπως θέλουμε...

Χθές πήραμε τό γράμμα τῆς μητέρας πρός ἐμένα καί στήν Νάντια. Φίλησε θερμά γιά μένα τήν μητέρα. Ἴσως τό καλοκαίρι νά εἶστε καλύτερα παρά τό χειμώνα.

Πρίν λίγο καιρό εἶχα πληροφορίες γιά τούς ἐκτοπισμένους στό Ὀλόνετς. Συγκέντρωσαν ἐκεῖ ὑλικό γιά τήν κατάσταση καί τή σύνθεση τῶν ἐκτοπισμένων: ἡ τεράστια πλειονότητα εἶναι ἐργάτες, ἀρχάριοι (μετεπαναστατικοί), σέ 150 ἀνθρώπους στό νομό 2 εἶναι λικβινταριστές, λίγοι ἀριστεροί ναρόντνικοι. Φαίνεται, ἡ σύνθεση τῶν ἐκτοπισμένων μεταβάλλεται αἰσθητά, θά εἶναι ἐνδιαφέρον νά συγκεντρώνονται στοιχεῖα καί νά δημοσιεύονται κάπου κάπου στό *«Προσβεστσένιγε»* [327]. Ἡ Νάντια σοῦ ἔγραψε καί ἑτοιμάζεται νά σοῦ ξαναγράψει.

Ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες θά πᾶμε πάλι στό Πορόνιν. Ἐκεῖ εἶναι βουνά καί ἐλπίζω ὅτι ἡ βρογχοκήλη τῆς Νάντιας θά περάσει· αὐτή ἡ ἀρώστια θεραπεύεται στά βουνά. Ὁ καιρός ἐδῶ τώρα εἶναι ὑπέροχος, συχνά πηγαίνω μέ ποδήλατο.

Γενικά, ὅσο καί παράμερη, ὅσο καί ἄγρια κι' ἄν εἶναι ἡ πόλη μας, παρόλα αὐτά εἶμαι εὐχαριστημένος ἐδῶ, παρά στό Παρίσι. Ἡ ἀνακατωσούρα τῆς παροικιακῆς ζωῆς ἦταν ἐκεῖ τεράστια, τά νεῦρα φθείρονταν φρικτά καί ἄσκοπα, δέν εἶναι βολικό νά δουλεύεις στό Παρίσι, ἡ Bibliotheque nationale * εἶναι ἄσχημα ὀργανωμένη, πολλές φορές θυμόμασταν τή Γενεύη, ὅπου δουλεύαμε καλύτερα, ἡ βιβλιοθήκη μέ ἀνέσεις, ἡ ζωή πιό ἤρεμη καί λιγότερη ἀσυνάρτητη. Ἀπ' ὅλους τούς τόπους τῶν περιπλανήσεών μου θά προτιμοῦσα τό Λονδίνο, ἤ τή Γενεύη, ἄν καί οἱ δυό δέν ἦταν τόσο μακριά. Ἡ Γενεύη εἶναι ἰδιαίτερα καλή γιά τό γενικό ἐπίπεδο πολιτισμοῦ καί

* — Ἐθνική βιβλιοθήκη. *Η Σύντ*

τίς έξαιρετικές εύκολίες τῆς ζωῆς. Ἐδῶ, βέβαια, δέν μπορεῖ νά γίνει λόγος γιά πολιτισμό — σχεδόν σάν τή Ρωσία — ἡ βιβλιοθήκη εἶναι φτωχή καί έντελῶς ἀκατάλληλη, ἀλλά καί δέν μοῦ παρουσιάζεται σχεδόν καμιά εὐκαιρία νά τήν ἐπισκέπτομαι...

Τό φθινόπωρο στά Τάτρα (βουνά πού κοντά τους ζοῦμε στό Πορόνιν) εἶναι ὑπέροχα — τουλάχιστον τήν περασμένη χρονιά ὕστερα ἀπό τό βροχερό καλοκαίρι τό φθινόπωρο ἦταν μαγευτικό. Τό φθινόπωρο πραγματικά τελειώνει — καί ἐγώ κάπου - κάπου ὀνειροπολῶ, μήπως συναντηθοῦμε τό φθινόπωρο; Ἄν θά εἶναι καλό φθινόπωρο, σκεπτόμαστε νά παραμείνουμε στό χωριό καί τόν Ὀχτώβρη.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι. Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στίς 22 τοῦ Ἀπρίλη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

254

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα. Λεωφόρος Γκρέτσεσκαγια,
οἰκία 17, διαμ. 18. Πετρούπολη. Russie. Pétrogrande
Wl. Uljanow. Diestelweg. 11. Berne

14. XI. 1914.

Ἀγαπημένη Ἀνιούτα! Πῆρα τό γράμμα σου καί τό γράμμα τοῦ Μάρκ Τ. ἐπίσης, κατόπιν καί τό κάρτ-ποστάλ ἀπό τήν μητέρα. Εὐχαριστῶ πολύ, πάρα πολύ ὅλους. Χρήματα γιά τήν ὥρα δέν χρειάζομαι. Ἡ φυλάκισή μου ἦταν πολύ μικρή [328], 12 μέρες συνολικά, καί πολύ σύντομα πῆρα ἰδιαίτερα προνόμια, γενικά ἡ «κράτηση» ἦταν τελείως χωρίς βασανισμούς, οἱ συνθῆκες καί ἡ συμπεριφορά καλές. Τώρα σιγά-σιγά συνήθισα καί τακτοποιήθηκα ἐδῶ. Ζοῦμε σέ δυό ἐπιπλωμένα πολύ καλά δωμάτια, γευματίζουμε στό κοντινό ἑστιατόριο. Ἡ Νάντια αἰσθάνεται καλά, τό ἴδιο καί ἡ Ε. Β., ἄν καί γέρασε πιά πολύ. Τελείωσα τό ἄρθρο γιά τό λεξικό τοῦ Γκρανάτ (γιά τόν Μάρξ) καί αὐτές τίς μέρες θά τοῦ τό στείλω [329]. Ἀναγκάστηκα μόνο νά

ἐγκαταλείψω ἕνα μέρος (τό μεγαλύτερο, σχεδόν ὅλα) τῶν βιβλίων στή Γαλλία... πολύ φοβᾶμαι γιά τήν τύχη τους [330]. Εἶναι πολύ λυπηρό νά βλέπεις τήν ἀνάπτυξη τοῦ σωβινισμοῦ σέ διάφορες χῶρες καί τίς τέτιου εἴδους προδοτικές ἐνέργειες, ὅπως τῶν γερμανῶν (καί ὄχι μόνο τῶν γερμανῶν) μαρξιστῶν, ἤ τῶν δῆθεν - μαρξιστῶν... Εἶναι εὐκολονόητο, πού οἱ φιλελεύθεροι πάλι ἐγκωμιάζουν τόν Πλεχάνοφ: τοῦ ἄξιζε ἐντελῶς αὐτή ἡ ἐπαίσχυντη τιμωρία [331]. Ἀπάντησέ μου τό γρηγορότερο πῶς πᾶνε οἱ δουλιές μέ τό περιοδικό [332]. Ὑπάρχει δυνατότητα νά ξαναρχίσει καί πότε; Τό ταχυδρομεῖο ἀναλαμβάνει εὐθύνη γιά συστημένα χειρόγραφα;

Ἀγκαλιάζω θερμά καί φιλῶ τήν μητέρα, εὔχομαι ὑγεία σέ ὅλους, πολλούς χαιρετισμούς ἀπό ὅλους!

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

P. S. Εἶδα τό αἰσχρό καί ξεδιάντροπο τεῦχος τοῦ «Σοβρεμέννι Μίρ» ...αἶσχος, καί πάλι αἶσχος!... [333]

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

255

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Σιρομιάτνικι,
πάροδος Κοστομαρόβσκι, οἰκία 15, διαμ. 336. Μόσχα.
Russie. Moscou
Expédié par Wl. Ouliánoff. Distelweg. 11.
Berne (Suisse)

22/XII.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Σήμερα ἔλαβα τό γράμμα σου τῆς 14. XI καί χάρηκα πολύ γι' αὐτό. Ἔγραψες στή διεύθυνση τῆς παλιᾶς μας κατοικίας. Ἡ τωρινή διεύθυνση: Distelweg. 11.

Σχετικά μέ τό ἄν ὑπάρχει ἐδῶ γραφεῖο πληροφοριῶν γιά τούς ρώσους αἰχμαλώτους, θά προσπαθήσω νά μάθω, ὅπως καί γιά τόν αἰχμάλωτο πού ρωτᾶς [334]. Ἴσως νά μή μάθουμε ἀμέσως, λόγω τῶν ἐπικείμενων γιορτῶν, πάντως ὅμως θά προσπαθήσω.

Ζοῦμε ἀρκετά καλά, ἥσυχα, εἰρηνικά στή ναρκωμένη Βέρνη. Ἐδῶ ἔχει καλές βιβλιοθῆκες καί τακτοποιήθηκα ἀρκετά καλά ἀπό τήν ἄποψη τῆς χρησιμοποίησης τῶν βιβλίων. Εἶναι μάλιστα εὐχάριστο νά διαβάζει κανείς ὕστερα ἀπό τήν καθημερινή δημοσιογραφική δουλιά. Ἡ Νάντια ἔχει ἐδῶ παιδαγωγική βιβλιοθήκη καί γράφει παιδαγωγική ἐργασία.

Ἔγραψα στήν Ἀνιούτα, ἄν μπορεῖ νά βρεῖ ἐκδότη γιά ἀγροτικό βιβλίο, θά τό ἔγραφα ἐδῶ. *Ἄν* δοθεῖ εὐκαιρία, μάθε καί σύ.

Γιατί δέν ἔγραψες τίποτε γιά τόν ἑαυτό σου, πῶς πάει ἡ ὑγεία σου; Ἔχεις ἀπό πουθενά ἔσοδα; Ποιά, ποῦ, εἶναι ὑποφερτά; Ὅταν δοθεῖ εὐκαιρία, γράψε μου.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Ἡ Νάντια καί ἡ Ἐλ. Βασ. στέλνουν πολλούς χαιρετισμούς.

Ἄν δοθεῖ εὐκαιρία, μάθε (ἄν δέν εἶναι κοπιαστικό), ἄν ὁ Γκρανάτ πῆρε τό ἄρθρο μου γιά τόν Μάρξ. Θά ἦταν καλό νά ἔχει κανείς δουλιά γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό, ὅμως δέν εἶναι εὔκολο, βέβαια, νά τό ὀργανώσεις αὐτό, ἄν δέν βρεῖς τήν εὐκαιρία νά γνωριστεῖς μέ τόν γραμματέα τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς.

Γράφτηκε στίς 22 τοῦ Δεκέμβρη 1914

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1915

256

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Σιρομιάτνικι,
πάροδος Κοστομαρόβσκι, οἰκία 15, διαμ. 336. Μόσχα.
Russie. Moscou
Uljanow. Distelweg. 11. Berne (Suisse)

9/II. 1915.

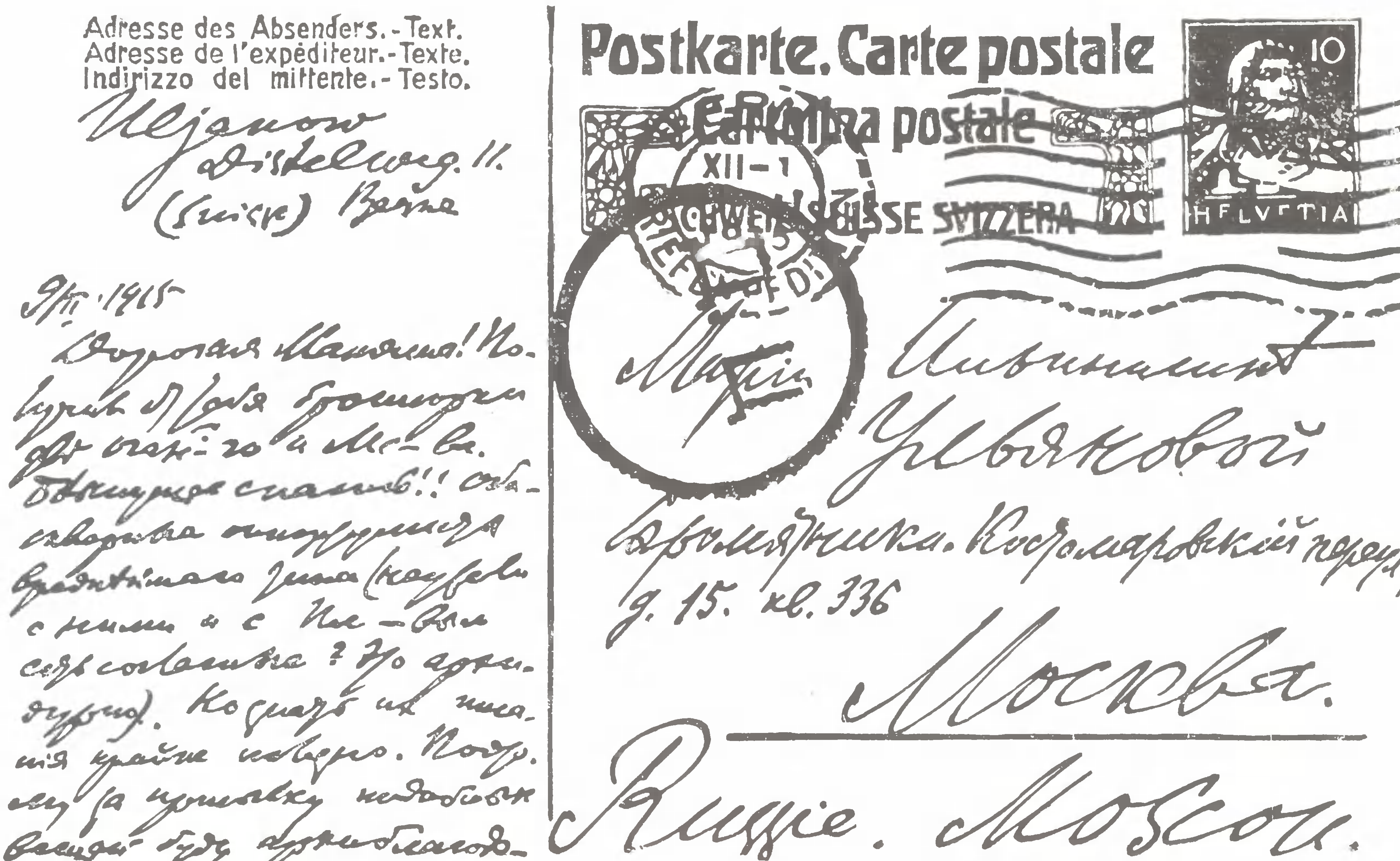
Ἀγαπημένη Μανιάσα! Ἔλαβα ἀπό σένα δυό μπροσοῦρες, τοῦ Ὀγκανόβσκι καί τοῦ Μάσλοφ. Εὐχαριστῶ πολύ!! Καί οἱ δυό εἶναι ἀπαίσιοι, ὀπορτουνιστές τοῦ χειρίστου εἴδους (πραγματικά, εἶναι δυνατό ἀνάμεσα σ' αὐτούς καί στόν Πλεχάνοφ νά ὑπάρχουν ἴδιες ἰδέες; Εἶναι τό πιό ἀνόητο). Εἶναι ὅμως πολύ ὠφέλιμο νά ξέρουμε τά γραφόμενά τους. Γι' αὐτό θά χρωστῶ μεγάλη εὐγνωμοσύνη, ἄν μοῦ στέλνονταν ἀποστολή τέτια ἔργα, ὅπως καί ἀποκόμματα ἀπό τίς ἐφημερίδες (καί περιοδικά), πού ἔχουν σχέση μέ παρόμοια θέματα.

Λογουχάρη, ὁ Σμιρνόφ στή *«Ρούσκιγε Βέντομοστι»* ἔγραψε ἀπό καιρό (στόν VIII ἤ IX μήνα) προστυχιές μέ τήν εὐκαιρία τῆς ψήφισης τῶν πιστώσεων κτλ. Αὐτό τό εἶδα. Παραπέρα ὅμως γιά τή φιλολογική δραστηριότητα αὐτοῦ καί τῶν ὁμοίων του δέν ξέρω τίποτε.

Ἐδῶ σχετικά μέ τίς ξένες ἐφημερίδες καί βιβλία τακτοποιηθήκαμε καλά στίς βιβλιοθῆκες. Ζοῦμε καλά. Ἡ Βέρνη εἶναι πληκτική, μικρή, ὅμως πολιτισμένη πολιτειούλα. Ἡ Ε. Β. εἶναι ἄρωστη ἀπό δυνατό κρυολόγημα.

Μεγαλώνει ἡ ἀντισωβινιστική διάθεση τῶν γερμανῶν· ἔχουμε διάσπαση καί στή Στουτγάρδη καί στή Φραγκφούρτη τοῦ Μάιν [335]. Στό Βερολίνο κυκλοφορεῖ ἡ ἔκδοση «Lichtstrahlen» μέ ἀντισωβινιστική κατεύθυνση [336].

Ἄν δέν σοῦ κάνει κόπο καί βρεθεῖς τυχαῖα κοντά (παρακαλῶ, μήν πηγαίνεις γι' αὐτό είδικά, αὐτό *καθόλου* δέν ἐπείγει), μάθε

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Ι. Ούλιάνοβα. — 9 τοῦ Φλεβάρη 1915.

реме, а равно и газетныя (и журнальныя) вырезки, иностр. и подобным темам. Напр., Б. Смирнов в Рус. Мысли. Давно (в VIII или IX) писал артиллерист по поводу вооружения пулеметов и т. д. Это я видел. А дальше о [illegible] двигательного и подобного сему ничего не знаю.

Здесь мы хорошо устроились насчет иностр. газет и книг в библиотеках. Швейцарии ничего не видали: Берн — скучный, маленький, но культурный городок. Е. В. хворает инфлюэнцией.

У немцев растет антимилитаристское настроение; раскол в Штутгарте и в Франкфурте н/М. Из Берлина выходят издания „Lichtstrahlen" антимилитаристского настроения.

Если тебе не трудно и будет случай — легко (пожалуйста, не ходи за этим специально; это вовсе не нужно), то узнай у Гранатов, приславших мне статью для Энц. Слов, послали ли они гонорар М. Т. Елизарову (как я просил) и сколько. И дадут ли еще работу для Энц. Слов. Я писал об этом секретарю, но он не отвечает.

Крепко жму руку и шлю большущий привет от себя и от Нади. Твой В. Ульянов.

ἀπό τούς Γκρανάτ πού πῆραν τό ἄρθρο μου γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό, ἄν ἔστειλαν στόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ τή συγγραφική ἀμοιβή (ὅπως ζήτησα) * καί ἄν θά μποροῦσε νά βρεθεῖ κάποια ἀκόμη δουλιά γιά τό Ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό. Ἔγραψα γι' αὐτό στόν γραμματέα **, ὅμως αὐτός δέν ἀπαντᾶ.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί στέλνω πολλούς χαιρετισμούς προσωπικά καί ἀπό τήν Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

257

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Πετερμπούργκσκαγια στορονά, ὁδός Σιρόκαγια, οἰκία ἀρ. 48/9, διαμ. 24. Πετρούπολη. Russie. Pétrograde

Ulianow. Seidenweg. 4a III. Berne

Berne, 7/X. 1915.

Ἀγαπημένη μου μητερούλα! Αὐτές τίς ἡμέρες μετοικήσαμε στή Βέρνη. Θέλαμε νά παραμείνουμε περισσότερο στό Sörenberg [337], ὅμως ἐκεῖ ἤδη χιόνισε καί τό κρύο ἦταν ἀνυπόφορο. Τό φετεινό φθινόπωρο εἶναι κρύο, καί τό κλίμα στό Sörenberg ὀρεινό. Ἐδῶ βρήκαμε καλό δωμάτιο, μέ ἠλεκτρικό καί λουτρό γιά 30 φράγκα. Ἡ Νάντια δυνάμωσε ἀρκετά καλά, πέρασε ἡ ταχυκαρδία, μάλιστα μπορεῖ νά πηγαίνει στό βουνό, μόνο νά μήν ἐπαναληφθεῖ ἡ βρογχοκήλη.

Πῶς τά περνᾶτε; Τακτοποιηθήκατε καλά γιά τό χειμώνα; Εἶσαι καλά; Εἶναι ζεστό τό διαμέρισμα; Εὐχαριστοῦμε πολύ, πάρα πολύ τήν Ἀνιούτα γιά τό βιβλίο, γιά τήν ἐνδιαφέρουσα συλλογή παιδαγωγικῶν ἐκδόσεων καί γιά τό γράμμα ***. Τῆς ἔγραψα γιά τόν ἐκδότη

---

* Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο τοῦ «Κάρλ Μάρξ» πού ἡ συγγραφική ἀμοιβή δόθηκε προσωπικά στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 48-49. *Ἡ Σύντ.*

*** Προφανῶς γράμμα γραμμένο μέ χημική μελάνη. *Ἡ Σύντ.*

καί περιμένω άπάντηση [338]. Τί κάνει ή Μανιάσα; Ἂν εἶναι δυνατό, στεῖλτε της αὐτό τό γράμμα. Θά χαιρόμουν πολύ, ἄν εἶχα κι' ἀπ' αὐτήν νέα. Μεταδόστε ἤ στεῖλτε θερμό χαιρετισμό στόν Μίτια καί στόν Μάρκ. Θά εἶμαι εὐγνώμονας γιά τήν ἐγγραφή στή «Ρέτς» (ή Ἀνιούτα γράφει ὅτι σκοπεύει νά γραφτεῖ συνδρομητής). Ρωσικές ἐφημερίδες, βιβλία καί μπροσοῦρες βλέπουμε λίγες, εἶναι φοβερή ή ἔλλειψή τους. Πῆρε ή Ἀνιούτα τόν κατάλογο τῶν «ἐπιθυμητῶν» (δηλ. τῶν ἐπιθυμητῶν ρωσικῶν βιβλίων), πού στάλθηκε ἀπό καιρό σ' αὐτήν; Σέ φιλῶ θερμά καί σέ ἀγκαλιάζω, τό ἴδιο καί τήν Ἀνιούτα, ἐπίσης καί ή Νάντια.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

*Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4*

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1916

258

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

M-lle Marie Oulianoff. Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα.
Ὁδός Μάλαγια Γκρουζίνσκαγια, οἰκ. 7, διαμ. 13. Μόσχα.
Russie. Moscou
Ulianow. Spiegelgasse. 12 (bei Kammerer). Zürich. I.

20/II. 1916.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Εὐχαριστῶ πολύ γιά τίς ἐφημερίδες πού ἔστειλες αὐτές τίς ἡμέρες. Σήμερα πῆρα πληροφορία ἀπό τήν Κεντρική Ἐπιτροπή τῶν γερμανικῶν ἑνώσεων τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ ὅτι ὁ Ἀαρών Ρόζενφελντ βρίσκεται σάν αἰχμάλωτος πολέμου στό Bütow, 66 σύνταγμα (66 Rgt)[339]. Χρειάστηκε περισσότερο ἀπό ἕνας χρόνος γιά πληροφορίες, καί οὔτε ὁ Ἐρυθρός Σταυρός τῆς Γενεύης, οὔτε τῆς Δανίας μπόρεσαν νά μάθουν, ὥσπου τυχαῖα δέν σκόνταφτα στή διεύθυνση τῆς Γερμανικῆς ἐπιτροπῆς γιά τούς αἰχμαλώτους καί δέν ἔγραφα. Μά κι' αὐτοί περισσότερο ἀπό δυό μῆνες δέν ἀπαντοῦσαν!!

Ἐγώ μέ τήν Νάντια εἴμαστε εὐχαριστημένοι μέ τή Ζυρίχη· ἐδῶ οἱ βιβλιοθῆκες εἶναι καλές, θά παραμείνουμε ἀκόμη μερικές ἑβδομάδες καί ὕστερα πίσω στή Βέρνη[340]. Μπορεῖ νά γράψεις κι' ἐδῶ, τό ταχυδρομεῖο τό διαβιβάζει.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί εὔχομαι ἐγκάρδια ὅ,τι τό καλύτερο.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια». τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

259

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

12/III. 1916.

'Αγαπημένη μου μητερούλα! Σοῦ στέλνω φωτογραφίες, τή μιά γιά τήν Μανιάσα.

Τώρα ζοῦμε τή Ζυρίχη. Ἤρθαμε νά μελετήσουμε στίς ἐδῶ βιβλιοθῆκες. Ἡ λίμνη ἐδῶ μᾶς ἀρέσει πολύ καί οἱ βιβλιοθῆκες εἶναι πολύ καλύτερες ἀπό τῆς Βέρνης, ἔτσι θά μείνουμε ἐδῶ μάλλον περισσότερο ἀπό ὅ,τι θέλαμε. Μπορεῖ νά γράφεις στήν ἐδῶ διεύθυνση, τό ταχυδρομεῖο πάντα τά διαβιβάζει.

Ἐλπίζω ὅτι δέν ἔχετε πιά μεγάλα κρύα καί δέν ξεπαγιάζεις στό κρύο διαμέρισμα. Εὔχομαι σύντομα νά κάνει ζέστες καί νά ἀναπαυθεῖς ἀπό τό χειμώνα.

Ἡ Νάντια στέλνει σέ ὅλους χαιρετισμούς. Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπημένη μου, καί εὔχομαι ὑγεία. Πολλούς χαιρετισμούς στήν 'Ανιούτα, τό ἴδιο καί στόν Μ. Τ.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Στάλθηκε ἀπό τή Ζυρίχη στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

260

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

Στόν Μάρκ Τιμοφέγεβιτς 'Ελιζάροφ. Διεύθυνση ἀτμοπλοϊκῆς ἑταιρίας «Βόλγας». Ὁδός Νιέβσκι, 45.

Πετρούπολη. Russie. Pétrograde
Uljanow. Spiegelgasse. 14 [II]. Zürich. Suisse

20/IX. 1916.

'Αγαπητέ Μ. Τ.! Παρακαλῶ, δεῖξτε αὐτό τό κάρτ-ποστάλ στήν Μανιάσα ἤ στεῖλτε το σ' αὐτήν. Χθές πῆρα τό γράμμα της (κάρτ-ποστάλ) τῆς 8. VIII, καθώς καί τά βιβλία, γιά τά ὁποῖα τήν εὐχαριστῶ πολύ. Μέ ἀνησύχησε πολύ ἡ εἴδηση ὅτι ἡ 'Ανιούτα εἶναι στό νοσοκομεῖο [341]. Τί συμβαίνει; Μήπως εἶναι ἡ ἴδια ἡ ἀρώστια πού ἐξαιτίας της ἀναγκάστηκε, ὅπως ἔγραφε, νά παραμείνει στό νοσοκομεῖο καί νά ἐγχειριστεῖ; 'Ελπίζω πάντως ὅτι καί αὐτή καί 'Εσεῖς ἀπευθυνθή-

κατε μόνο στούς καλύτερους χειρούργους, γιατί μέ συνηθισμένους γιατρούς σέ τέτιες περιπτώσεις ποτέ δέν κάνει νά ἔχετε σχέσεις. Θά περιμένω μέ ἀγωνία συχνότερα νέα, ἔστω καί σύντομα. Τώρα τά γράμματα ἔρχονται τρομερά ἀργά! Εὐχαριστῶ πολύ ἐπίσης τήν Μανιάσα γιά τίς φροντίδες της μέ τούς ἐκδότες: θά καθήσω νά γράφω ὅ,τι καί νά γίνει, γιατί ἡ ἀκρίβια εἶναι τρομερή, ἡ ζωή ἔγινε ἐξαιρετικά δύσκολη. Πῶς τά περνάει ἡ Μανιάσα; Ἔχει καλά ἔσοδα; (πῆρα τά 200 ρούβλια καί ἔγραψα ἤδη γι' αὐτό, εὐχαριστῶ ἀκόμη μιά φορά). Ἄν εἶναι δυνατό, στέλνετέ μου μιά φορά τήν ἑβδομάδα τίς ρωσικές ἐφημερίδες πού διαβάσατε, γιατί δέν ἔχω *κανενός εἴδους* (δέν ἀξίζει νά στέλνετε συχνότερα). Σᾶς σφίγγω θερμά τό χέρι καί φιλῶ τήν Μανιάσα. Τό ἴδιο καί ἡ Νάντια.

Δικός Σας *Β. Οὐλιάνοφ*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

261

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Σιρόκαγια, οἰκ. 48, διαμ. 24.
Πετρούπολη. Russie. Pétrograde
Oulianoff. Spiegelgasse. 14 II. Zürich. I. (Suisse)

22/X. 1916.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Χθές ἔλαβα ταυτόχρονα τά δυό κάρτποστάλ σου τῆς 29/8 καί 1/IX. Εὐχαριστῶ πολύ γιά τίς φροντίδες σου μέ τούς ἐκδότες καί τήν ἀποστολή χρημάτων. Ὁ καινούργιος ἐκδότης πῆρε μήπως τό χειρόγραφο γιά τό νεότερο καπιταλισμό; [342] Παρακαλῶ, ἐνημέρωσέ με, ὅταν θά παραληφθεῖ. Σ' αὐτή τήν οἰκονομική ἐργασία δίνω ἐξαιρετικά μεγάλη σημασία καί πρό πάντων θά ἤθελα πολύ νά τήν ἔβλεπα γρήγορα δημοσιευμένη ὁλόκληρη. Γράφεις ὅτι ὁ ἐκδότης θά ἤθελε νά βγάλει τό ««Ἀγροτικό ζήτημα» σέ βιβλίο καί ὄχι σέ μπροσούρα». Ἀπ' αὐτό συμπεραίνω ὅτι πρέπει νά στείλω τή συνέχεια (δηλ. συμπληρωματικά στά ὅσα γράφτηκαν γιά τήν Ἀμερική, νά γράψω αὐτό πού ὑποσχέθηκα καί γιά τή Γερμανία) [343]. Θά στρωθῶ στή δουλιά αὐτή μόλις τελειώσω αὐτό πού πρέπει νά γράψω γιά νά ξοφλήσω τήν προκαταβολή πού πῆρα ἀπό τόν παλιό ἐκδότη *.

* Πρόκειται γιά τόν Β. Ν. Μπόντς-Μπρουγέβιτς. *Ἡ Σύντ.*

Κι' ἔτσι λοιπόν, νομίζω ὅτι ὁ καινούργιος ἐκδότης μοῦ *παράγγειλε* νά γράψω τή συνέχεια γιά τό ἀγροτικό ζήτημα! Ἄν δοθεῖ εὐκαιρία, αὐτό νά τοῦ τό ὑπενθυμίσεις. (Τά 500 ρούβλια δέν τά ἔλαβα ἀκόμη, θά τά λάβω βέβαια αὐτές τίς ἡμέρες: αὐτό, κατά τή γνώμη μου, δέν εἶναι προκαταβολή, ἀλλά πληρωμή γιά τά χειρόγραφα πού ἔλαβε ὁ ἐκδότης.)

Θά μπορέσεις μήπως νά μάθεις (ἄν δοθεῖ εὐκαιρία, ὄχι ειδικά) ἄν ὁ Γκρανάτ δημοσίευσε τό ἄρθρο μου γιά τόν Μάρξ στό Λεξικό; * Τό δοκίμιο, πού ὑποσχέθηκα, δέν τό ἔχω. Ἄν αὐτός δέν ἀπαντᾶ, δέν γίνεται νά πληροφορηθεῖς στή βιβλιοθήκη, παίρνοντας τό λεξικό σ' αὐτό τό γράμμα;

Γιά τίς μεταφράσεις σοῦ ἔστειλα ἤδη τρεῖς προτάσεις (τρία βιβλία: Kemmerer· Gilbreth· Hobson). Ἄν δέν κάνουν, πληροφόρησέ με, θά ψάξω νά βρῶ ἄλλα. Ἄν κάνουν, πρέπει νά γίνει λεπτομερειακή συμφωνία ὅτι ἡ παραγγελία δόθηκε, ἡ πρόταση ἔγινε δεκτή. Τότε θά στρωθῶ στή δουλιά. Μήπως θά ἀναλάβει ἡ Ἄνια τή μετάφραση ἑνός ἔργου; Δόσε στήν Ἄνια ἀπό μένα καί τή Νάντια πολλούς χαιρετισμούς. Ἔστειλα τρία κάρτ-ποστάλ στή διεύθυνση τοῦ Μ. Τ. **, τώρα στέλνω αὐτό τό κάρτ-ποστάλ στή διεύθυνσή σου. Αὐτό εἶναι βολικό στόν ἴδιο βαθμό; Μέ τήν Νάντια ζοῦμε ὅπως καί πρίν ἥρεμα καί ἀθόρυβα. Οἱ βιβλιοθῆκες στή Ζυρίχη εἶναι καλύτερες καί μπορεῖς νά δουλεύεις πιό ἄνετα. Σέ φιλῶ θερμά ἀπομέρους μου καί ἀπομέρους τῆς Νάντιας καί στέλνω χαιρετισμούς στόν Μ. Τ-τς. Σ' εὐχαριστῶ *π ο λ ύ* γιά τήν ἀποστολή τῶν βιβλίων, ἐπίσης πῆρα τό γυναικεῖο περιοδικό.

Δικός σου *Β. Ούλ.*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

262

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Σιρόκαγια, οἰκ. 48/9,
διαμ. 24. Πετρούπολη. Russie. Pétrograde
Oulianoff. 14 II. Spiegelgasse. 14 II. Zürich (Suisse)

26. XI. 1916.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Μόλις ταχυδρόμησα τό συστημένο κάρτ-ποστάλ στή διεύθυνση τοῦ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς καί ἦρθαν ἀπό

* Βλ. τή σημείωση ἀρ. 329. *Ἡ Σύντ.*
** Ἀπό τά τρία κάρτ-ποστάλ διασώθηκε μόνο τό ἕνα (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 364-365). *Ἡ Σύντ.*

σένα τά βιβλία (μυθιστόρημα σέ δυό τόμους) καί μετά κάρτ-ποστάλ μέ τό νέο ὅτι αὐτές τίς ἡμέρες περιμένετε τήν 'Ανιούτα *. Εὐχαριστῶ πολύ γιά τά βιβλία. Χάρηκα πολύ ἀπό τήν εἴδηση σχετικά μέ τήν 'Ανιούτα. Τῆς στέλνω πολλούς χαιρετισμούς καί εὔχομαι νά μήν παραμείνει πολύ καιρό στό κυβερνεῖο τοῦ Ἄστραχαν καί νά εἶναι ἐκεῖ πιό προσεκτική, γιά νά μήν ἀρωστήσει στό ἀσυνήθιστα θερμό κλίμα. Ἡ Νάντια στέλνει χαιρετισμούς καί εὐχαριστεῖ γιά τά νέα σχετικά μέ τήν Λίντια.

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Ἡ ἀκρίβια ὅλο καί μεγαλώνει. Σέ εὐχαριστῶ πολύ γιά τά χρήματα (ἔγραψα στόν Μ. Τ. γιά τή λήψη 500 ρ. = 869 frs.). Ἄν δέν σοῦ κάνει κόπο, στέλνε μου 3-4 φορές τό μήνα τίς διαβασμένες ρωσικές ἐφημερίδες, δένοντάς τις σφιχτά μέ σπάγγο (διαφορετικά θά χαθοῦν). Εἶμαι χωρίς ρωσικές ἐφημερίδες. Σχετικά μέ τίς μεταφράσεις πρότεινα τρία βιβλία: *Kemmerer:* «Technischer Fortschritt». *Hobson:* «Imperialism»· *Gilbreth:* «Motion study». 'Ακόμη δέν πῆρα ἀπάντηση· τήν περιμένω (γιατί ὁ ἐκδότης πρέπει νά πληροφορηθεῖ, μήπως ἐκδόθηκαν ἤδη).

'Ακόμη μιά φορά σφίγγω ὅλων τά χέρια καί φιλῶ ἐσένα καί τήν Ἄνια.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τήν ἀποφυλάκιση τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-'Ελιζάροβα. *Ἡ Σύντ.*

1917

263

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

M-lle Oulianoff. Στήν Μαρία 'Ιλίνιτσνα Οὐλιάνοβα.
'Οδός Σιρόκαγια, οἰκία 48/9, διαμ. 24. Πετρούπολη.
Russie. Pétrograde
Oulianoff. 14. Spiegelgasse. Zürich. I. Suisse

15. II. 1917.

'Αγαπημένη Μανιάσα! Σήμερα ἔλαβα μέσω τῆς τράπεζας 'Αζόφ-Ντόν 808 frs., καί ἐκτός ἀπ' αὐτά στίς 22. I πῆρα 500 frs. Γράψε μου, παρακαλῶ, τί χρήματα εἶναι αὐτά, μήπως ἀπό τόν ἐκδότη καί ἀπό ποιόν καί γιά ποιό πράγμα ἀκριβῶς κι' ἄν εἶναι γιά μένα. Πρέπει νά κρατῶ λογαριασμό, δηλ. νά ξέρω ποιά ἔργα πλήρωσε ὁ ἐκδότης καί ποιά ὄχι. Δέν μπορῶ νά καταλάβω, ἀπό ποῦ τόσα πολλά χρήματα· καί ἡ Νάντια ἀστειεύεται: «σύνταξη» ἄρχισες — ἔλεγε — νά παίρνεις. Χά-χά! Εὔθυμο ἀστεῖο, γιατί ἡ ἀκρίβια εἶναι πολύ φρικτή καί ἡ ἱκανότητα γιά ἐργασία ἐξαιτίας τῶν ἄρωστων νεύρων εἶναι τρομερά ἄσχημη. Μά ἄς ἀφήσουμε τά ἀστεῖα στήν ἄκρη, πρέπει παρόλα αὐτά νά ξέρουμε μέ ἀκρίβεια, γράψε σέ παρακαλῶ. Τό πιθανότερο ἀπ' ὅλα εἶναι ὅτι ἕνα (ἤ περισσότερα) γράμμα σου χάθηκε καί δέν ξέρω τί συμβαίνει. Φοβᾶμαι νά ξοδέψω τά χρήματα (κάποτε ἔστελναν χρήματα σ' ἕναν ἄρωστο φίλο στή διεύθυνσή μου).

Πρίν ἀπό λίγο καιρό πῆρα ἀπό σένα τά βιβλία: «Ρωσικές Σημειώσεις», «Σταθερές τιμές στά σιτηρά», «'Εργασιακή μεσολάβηση», «Στατιστική τῆς Τούλας». Εὐχαριστῶ πάρα πολύ. Στήν 'Ανιούτα καί στόν Μ. Τ., καθώς καί στόν Μίτια στέλνω πολλούς χαιρετισμούς. Ζοῦμε ὅπως καί πρίν, πολύ ἥσυχα. 'Η Νάντια συχνά εἶναι ἀδιάθετη. 'Ο χειμώνας ἦταν ἐξαιρετικά κρύος, μάλιστα καί τώρα

ἀκόμη κάνει κρύο. Τί κάνετε ὅλοι ἐκεῖ; Εἶστε καλά; Ἄσχημα φτάνουν ἐδῶ τά νέα σας.

Σοῦ σφίγγω θερμά τό χέρι καί σέ φιλῶ.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

264

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

Recommandé Mr. Elizaroff. Στόν Μάρκ Τιμοφέγεβιτς

Ἐλιζάροφ. Διεύθυνση ναυσιπλοϊκῆς ἑταιρίας «Βόλγας».

45. Νιέβσκι. 45. Πετρούπολη. Russie. Pétrograde

Expédié par Wl. Oulianoff. Spiegelgasse. 14. Zürich. I. Suisse

Ἀγαπητέ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς! Ἀπό τά συνημμένα θά δεῖτε ὅτι ἡ Νάντια σχεδιάζει νά ἐκδόσει «Παιδαγωγικό Λεξικό» ἤ «Παιδαγωγική Ἐγκυκλοπαίδεια» [344].

Ὑποστηρίζω ἐπίμονα αὐτό τό σχέδιο πού, κατά τή γνώμη μου, θά συμπληρώσει πολύ σημαντικό κενό στή ρωσική παιδαγωγική φιλολογία, θά εἶναι πολύ χρήσιμη ἐργασία καί θά μᾶς δόσει ἔσοδο, *πράγμα πολύ βασικό γιά μᾶς*.

Ἡ ζήτηση τώρα στή Ρωσία μέ τήν αὔξηση τοῦ ἀριθμοῦ καί τοῦ κύκλου τῶν ἀναγνωστῶν, κυρίως στίς *ἐγκυκλοπαίδειες* καί σέ παρόμοιες ἐκδόσεις, εἶναι πολύ μεγάλη καί ἐντατικά μεγαλώνει. Ἕνα «Παιδαγωγικό Λεξικό» ἤ μιά «Παιδαγωγική Ἐγκυκλοπαίδεια», πού εἶναι συνταγμένα καλά, θά ἀποτελέσουν ἕνα μόνιμο βοήθημα καί θά ἐκδοθοῦν πολλές φορές.

Εἶμαι σίγουρος ὅτι ἡ Νάντια μπορεῖ νά τό κάνει αὐτό, γιατί πολλά χρόνια ἀσχολήθηκε μέ τήν παιδαγωγική, ἔγραφε γι' αὐτή, προετοιμαζόταν συστηματικά. Ἡ Ζυρίχη εἶναι ἀποκλειστικά τό κατάλληλο κέντρο γιά τέτια δουλιά. Τό Παιδαγωγικό μουσεῖο ἐδῶ εἶναι τό καλύτερο στόν κόσμο.

Μιά τέτια ἐπιχείρηση θά εἶναι σίγουρα ἐπικερδής. Τό καλύτερο ἀπ' ὅλα θά ἦταν, ἄν μπορούσαμε οἱ *ἴδιοι* νά τήν ἐκδόσουμε, δανειζόμε-

νοι τό ἀπαιτούμενο κεφάλαιο, ἤ ἄν βρισκόταν καπιταλιστής πού θά γινόταν μέτοχος σ' αὐτή τήν ἐπιχείρηση.

Ἄν αὐτό εἶναι *ἀδύνατο*, καί ἄν ἡ ἐπιδίωξη αὐτή θά σήμαινε μόνο ἀπώλεια χρόνου — αὐτό βέβαια θά τό δεῖτε Σεῖς καλύτερα, καί ἀφοῦ σκεφτεῖτε καί συγκεντρώσετε πληροφορίες, δόστε λύση σ' αὐτό τό ζήτημα — τότε πρέπει νά προτείνετε αὐτό τό σχέδιο στόν παλιό ἐκδότη πού, σίγουρα, θά ἀναλάβει. Πρέπει μόνο νά μήν κλέψουν τό σχέδιο, δηλ. νά μήν τό ἁρπάξουν. Στή συνέχεια πρέπει νά ὑπογράψετε μέ τόν ἐκδότη *ἀ κ ρ ι β έ σ τ α τ ο* συμφωνητικό στό ὄνομα τοῦ συγγραφέα (δηλ. τῆς Νάντιας) γιά *ὅλους* τούς ὅρους. Διαφορετικά ὁ ἐκδότης (καί ὁ παλιός ἐπίσης!!) εὔκολα θά πάρει *ὅλα* τά ἔσοδα, καί θά ὑποδουλώσει τόν συγγραφέα. *Αὐτό συμβαίνει.*

Σᾶς παρακαλῶ πολύ νά σκεφτεῖτε καλά γι' αὐτό τό σχέδιο, νά ἀνιχνεύσετε, νά μιλήσετε, νά φροντίσετε καί νά ἀπαντήσετε * λεπτομερειακά.

Σᾶς σφίγγω τό χέρι. Δικός Σας *Β. Οὐλιάνοφ*

P. S. Ἔκδοση — σέ δυό τόμους, μέ δυό στῆλες. Νά δοθεῖ σέ *τεύχη*, ἀπό 1-2 φύλλα. Νά ἀναγγελθεῖ ἡ ἔκδοση μέ *ἐγγραφή συνδρομητῶν*. Τότε τά χρήματα θά εἰσπράττονται γρήγορα.

Γράφτηκε στίς 18 ἤ 19 τοῦ Φλεβάρη 1917

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

265

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Στέλνω πολλούς χαιρετισμούς καί τίς καλύτερες εὐχές μου. Ζῶ καλά καί στρώθηκα στήν ἐργασία γιά τό κράτος, πού ἀπό καιρό μέ ἐνδιαφέρει [345]. Θέλω νά σοῦ δόσω μιά συμβουλή: πρέπει ὁπωσδήποτε νά πᾶς γιά θεραπεία. Πρέπει νά ἀξιοποιήσεις τόν τωρινό καιρό, πού εἶναι συγκριτικά χωρίς περιεχόμενο καί ταυτόχρονα ταραγμένος, γιά νά γιατρέψεις τό πόδι καί τά νεῦρα. Σέ παρακαλῶ πάρα πολύ: πήγαινε ὁπωσδήποτε καί χωρίς καθυστέρηση. Μπορεῖ νά πάρεις μαζί σου μεταφράσεις ἤ λογοτεχνία, γιά νά ἀντέξεις καλύτερα στήν πλήξη, πού ὥς ἕνα βαθμό εἶναι

* Σέ περίπτωση ἐπιτυχίας ἀπαντεῖστε μέ τηλεγράφημα: «ἡ συμφωνία τῆς ἐγκυκλοπαίδειας ὑπογράφηκε». Ὁπότε ἡ Νάντια θά καταπιαστεῖ ἐντατικά μέ τή δουλιά.

ἀναγκαία κατά τή θεραπεία. Πρέπει ὅμως νά πᾶς ὑποχρεωτικά. Σέ παρακαλῶ, ἐκπλήρωσε αὐτή τήν παράκλησή μου καί γράψε μου κάτι σάν ἀπάντηση. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε τόν Αὔγουστο τοῦ 1917
Στάλθηκε ἀπό τό Ἕλσινγκφορς (Ἑλσίνκι)
στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

266

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μιμόζα *

Ἀγαπημένη, χαριτωμένη Μιμόζα! Σέ παρακαλῶ πολύ νά πᾶς γιά θεραπεία, χωρίς ἀναβολή, δέν κάνει νά ἀφήνεις νά περνᾶ ὁ καιρός. Καί μέ τήν ἐπιστροφή εἶναι εὔκολα νά τακτοποιηθεῖς σέ ὁποιαδήποτε θέση. Νά πᾶς ὁπωσδήποτε!!

Τό θέμα σχετικά μέ τόν Μπέρ εἶναι ὑπέροχο. Προσπάθησε νά προμηθευτεῖς ἀκόμη τόν *Schlüter* γιά τούς χαρτιστές (στή γερμανική γλώσσα) [346]· κυκλοφόρησε ὕστερα ἀπό τόν Μπέρ καί διορθώνει αὐτόν τόν ὀπορτουνιστή. Μπορεῖ νά γραφτεῖ πολύ καλή μπροσούρα σχετικά μέ τόν Μπέρ **καί τόν Σλοῦτερ.** Ἀπάντησε.

Ἐπίσης καλό θέμα εἶναι τά «κομματικά συνέδρια» (χρειάζονται, ἐκτός ἀπό τά *πρωτόκολλα,* διάφορες ἀκόμη μπροσοῦρες **, ποιές ὅμως, οὔτε κατά προσέγγιση δέν θυμᾶμαι). Ἄν γράψεις, στεῖλε μου τό πρόχειρο, θά συνεννοηθοῦμε.

Σέ ἀγκαλιάζω πολύ θερμά. *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στό τέλος τοῦ Αὐγούστου
ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη 1917
Στάλθηκε ἀπό τό Ἕλσιγκφορς (Ἑλσίνκι)
στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Μιμόζα — ἕνα ἀπό τά κομματικά ψευδώνυμα τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα. *Ἡ Σύντ.*

** «Ἡ εἰσήγηση» τοῦ Λένιν γιά τό συνέδριο τῆς Στοκχόλμης ὑπάρχει τυχαῖα σέ μένα, αὐτή καί μόνο... Λίγο!

1918

267

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα

Πολύ θά σέ παρακαλοῦσα νά συγκεντρώσεις τό γρηγορότερο καί νά μοῦ φέρεις στό Σμόλνι, ἄν εἶναι δυνατό αὔριο κιόλας τό πρωί, τά παρακάτω φιλολογικά ὑλικά (πρέπει νά σέ βοηθήσει ὁ Μπουχάριν):

1) Τήν μπροσούρα (μου) «Ὑλικά γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ προγράμματος» *.
2) Ἐπίσης *γιά τή Μόσχα* (Σοκόλνικοφ κ. ἄ.).
3) Τό τεῦχος τοῦ «Προσβεστσένιγε» μέ τό ἄρθρο μου γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ προγράμματος [347]
4) Τά τεύχη τοῦ «Σπαρτάκ» [348] μέ τά ἄρθρα μου γιά τό πρόγραμμα (1917, τά τεύχη 3 καί 4 νομίζω).

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ Φλεβάρη
ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 18 τοῦ Μάρτη 1918

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1933 στή
Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXI

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 32ος, σελ. 135-162. *Ἡ Σύντ.*

1919

268

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

Καζάν καί ὅπου βρίσκεται τό ἀτμόπλοιο
διαφώτισης τῆς ΠΚΕΕ «Κράσναγια Ζβεζντά».
Στήν Οὐλιάνοβα-Λένινα

Στέλνω τηλεγράφημα τοῦ Πόζνερ.
Παρακαλῶ τηλεγραφεῖτε ὑγεία καί δρομολόγιο ταξιδιοῦ [349].

Ὁ πρόεδρος τοῦ ΣΛΕ *Λένιν*

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Ἰούλη 1919

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1933 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXIV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

269

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ [350]

9/VII. 1919.

Ἀγαπημένη μου Ναντιούλα! Θά χαιρόμουν πολύ, ἄν ἔπαιρνα νέα σου. Ἔστειλα ἤδη ἕνα τηλεγράφημα στό Καζάν καί ἀφοῦ δέν πῆρα ἀπάντηση, ἔστειλα δεύτερο στό Νίζνι, ἀπό ὅπου ἀπάντησαν σήμερα ὅτι τό *«Κράσναγια Ζβεζντά»* πρέπει νά εἶναι στό Καζάν στίς 8/VII καί θά μείνει ἐκεῖ ὄχι λιγότερο ἀπό ἕνα εἰκοσιτετράωρο. Στό τηλεγράφημα αὐτό ρωτοῦσα, ἄν μπορεῖ νά δοθεῖ στό *«Κράσναγια Ζβεζντά»* μιά καμπίνα γιά τόν Γκόρκι. Θά ἔρθει ἐδῶ αὔριο καί ἐγώ ἤθελα πολύ νά τόν βγάλω ἔξω ἀπό τήν Πετρούπολη, ὅπου ἐκνευρίστηκε πάρα πολύ καί κουράστηκε. Ἐλπίζω, ἐσύ καί οἱ σύντροφοι θά χαρεῖτε πολύ νά ταξιδεύετε μέ τόν Γκόρκι. Εἶναι

ἄνθρωπος πολύ ἀγαπητός, λίγο ἰδιότροπος, αὐτά ὅμως εἶναι ψιλοπράγματα.

Γράμματα γιά βοήθεια, πού ἔρχονται γιά σένα κάπου-κάπου τά διαβάζω καί προσπαθῶ νά κάνω ὅ,τι εἶναι δυνατό.

Ὁ Μίτια ἔφυγε γιά τό Κίεβο: ἡ Κριμαία, φαίνεται, πάλι εἶναι στά χέρια τῶν λευκῶν.

Ζοῦμε ὅμως καί πρίν. Ἀναπαυόμαστε στίς Κυριακές στό «δικό μας» ἐξοχικό [351]. Ὁ Τρότσκι ἀνάρωσε, ἔφυγε γιά τό Νότο, ἐλπίζω νά καλυτερεύσει. Ἀπό τήν ἀντικατάσταση τοῦ ἀνώτατου διοικητῆ Βατσέτις μέ τόν Κάμενεφ (ἀπό τό Ἀνατολικό μέτωπο), ἀναμένω καλυτέρευση.

Χορηγοῦμε 2 μῆνες ἄδεια στόν Ποκρόβσκι (Μ. Ν.) *, θέλουμε νά ὁρίσουμε ἀναπληρωτή τήν Λιουντμίλα Ρούντολφοβνα Μεζνίνσκαγια (ἄν καί αὐτό δέν ἀποφασίστηκε), *ὄχι ὅμως* τόν Πόζνερ.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, παρακαλῶ νά γράφεις καί νά τηλεγραφεῖς συχνότερα.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

ΝΒ: Νά ἀκοῦς τόν γιατρό: νά τρῶς καί νά κοιμᾶσαι περισσότερο, τότε τό χειμώνα θά εἶσαι ἐντελῶς ἱκανή γιά δουλιά.

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

270

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

Καζάν. Στήν Οὐλιάνοβα

Ὅλοι εἴμαστε γεροί [352]. Σήμερα συνάντησα τόν Γκόρκι, προσπάθησα νά τόν πείσω νά ταξιδέψει μέ ἀτμόπλοιό σας, πού γι' αὐτό ἔστειλα τηλεγράφημα στό Νίζνι, ὁ Γκόρκι ὅμως κατηγορηματικά ἀρνήθηκε. Στόν Ποκρόβσκι δίνουμε ἄδεια γιά ἀνάπαυση. Προσωρινά ὁρίστηκε ἀναπληρωτής του ἡ Μενζίνσκαγια. Πῆρα τό γράμμα σου ἀπό τόν Οὐρέτσκι κι' ἀπάντησα μέ τόν ἴδιο. Παίρνετε ἐφημερίδες τῆς Μόσχας;

Λένιν

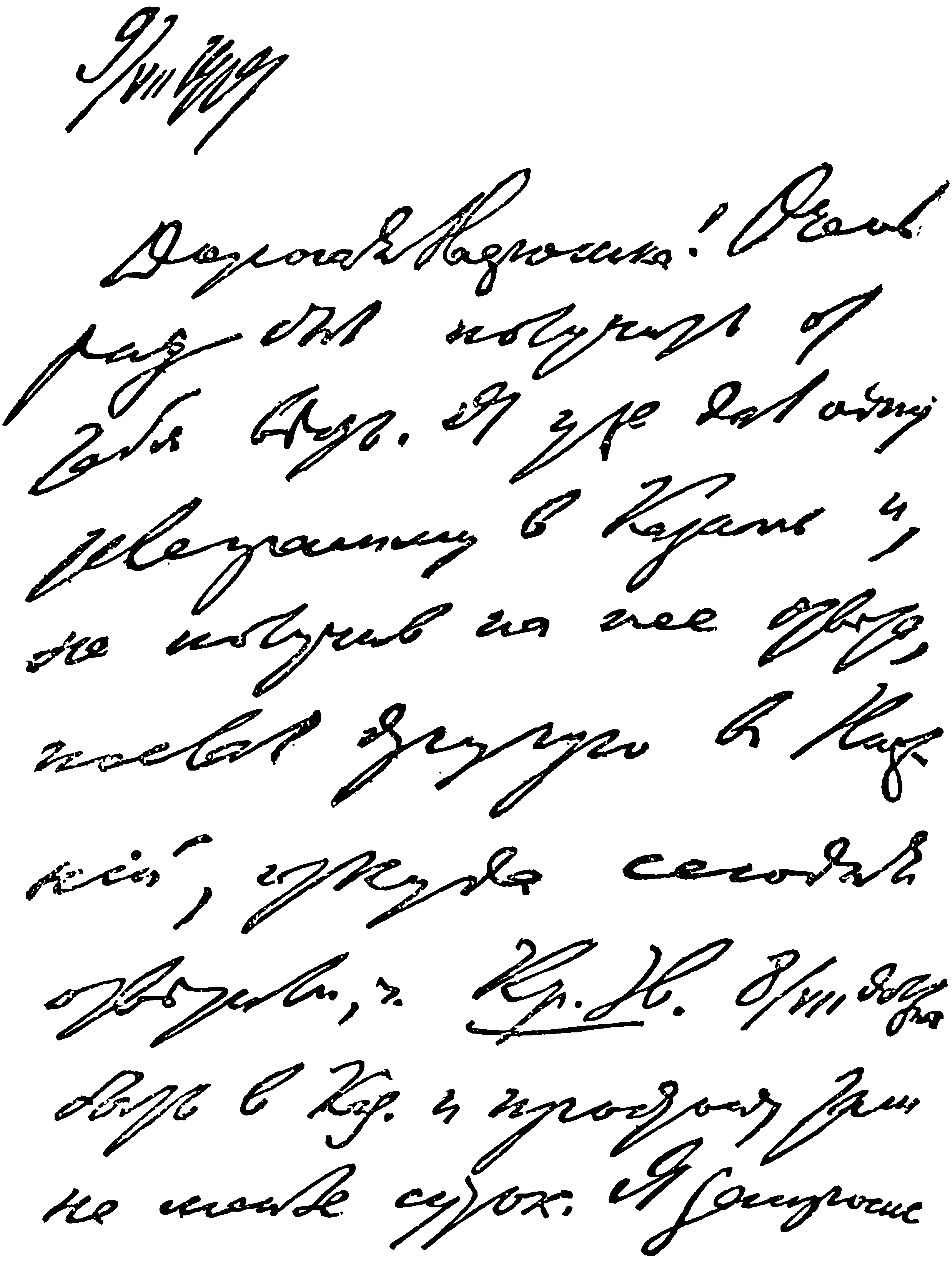
Γράφτηκε στίς 10 τοῦ Ἰούλη 1919

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1945 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XXXV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο

---

* Ὁ Μ. Ν. Ποκρόβσκι ἦταν ἐκεῖνο τόν καιρό ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου Παιδείας τῆς ΣΟΣΔΡ. *Ἡ Σύντ.*

9/VII 1919

Дорогая Надюшка! Очень
рад был [illegible]
[illegible]. Я уже давно
[illegible] телеграмму в Казань и,
не получив на нее ответа,
послал другую в [illegible]
[illegible], откуда сегодня
ответили, т. е. Кр. Н. 8/VII должна
быть в Каз. и продолжать путь
не [illegible]. Я [illegible]

Ή πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. — 9 τοῦ Ἰούλη 1919.

271

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

Ἀτμόπλοιο ΠΚΕΕ «Κράσναγια Ζβεζντά».

Στήν Ναντ. Κονστ. Οὐλιάνοβα

15/VII.

Ἀγαπημένη μου Ναντιούλα! Ἐπωφελοῦμαι ἀπό τό ταξίδι τοῦ Κρεστίνσκι στό Πέρμ, γιά νά σοῦ γράψω. Ἴσως σέ προφτάσει.

Χθές πῆρα τηλεγράφημα τοῦ Μόλοτοφ ἀπό τό Καζάν καί τοῦ ἀπάντησα ἔτσι, πού ἐσύ ἔπρεπε νά τό λάβεις πρίν τήν ἀναχώρηση ἀπό τό Καζάν, πού ὁρίστηκε, καθώς μοῦ εἶπαν, στίς 3 τή νύχτα.

Ἔμαθα ἀπό τόν Μόλοτοφ ὅτι παρόλα αὐτά καρδιακή κρίση εἶχες. Αὐτό σημαίνει ὅτι δουλεύεις *ὑπερβολικά*. Πρέπει νά κρατᾶς αὐστηρά τούς κανόνες καί νά ἀκοῦς καλά τόν γιατρό.

Διαφορετικά δέν θά εἶσαι ἱκανή γιά δουλιά τό χειμώνα. Αὐτό μήν τό λησμονεῖς.

Γιά τίς δουλιές στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Παιδείας σοῦ τηλεγράφησα ἤδη.

Στά Ἀνατολικά μέτωπα πᾶμε περίφημα. Σήμερα ἔμαθα γιά τήν κατάληψη τοῦ Αἰκατερίνμπουργκ. Στό Νότο ἔγινε καμπή, ὅμως δέν ὑπάρχει ἀκόμη σοβαρή ἀλλαγή πρός τό καλύτερο. Ἐλπίζουμε ὅτι θά γίνει.

Δέν μπόρεσα νά πείσω τόν Γκόρκι νά ταξιδέψει, ἄν καί ἐπίμονα προσπάθησα νά τόν πείσω.

Χθές καί προχθές εἴμασταν μέ τόν Μίτια (εἶναι ἐδῶ τέσσερις ἡμέρες) καί τήν Ἄνια στά Γκόρκι. Οἱ φλαμουριές ἀνθίζουν. Ἀναπαυτήκαμε καλά.

Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί σέ φιλῶ. Σέ παρακαλῶ νά ἀναπαύεσαι περισσότερο, λιγότερο νά δουλεύεις.

Δικός σου *Β. Οὐλιάνοφ*

Γράφτηκε στίς 15 τοῦ Ἰούλη 1919

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

272

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Στήν *Α. Ι. Ἐλιζάροβα*

Αὔριο νά συνεννοηθοῦμε μέ τό τηλέφωνο καί νά μοῦ πεῖς τά ἀποτελέσματα.

Νά ἐπισπευστεῖ ἡ ἔκδοση:

«Ἀπολογισμός τοῦ 1ου Πανρωσικοῦ συνεδρίου τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων γιά τήν προστασία τοῦ παιδιοῦ». Τυπογραφεῖο πρώην Κουσνέριεφ.

Τόν Ὀχτώβρη νά εἶναι ὅλα ἕτοιμα.

Γράφτηκε ἀργότερα ἀπό τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1919 νωρίτερα ἀπό τίς 7 τοῦ Σεπτέμβρη 1920

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1945 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ XXXV

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

273

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα

καί

στήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα

Παρακαλῶ νά μέ ξυπνήσετε ὄχι ἀργότερα ἀπό *τίς 10* τό πρωί. Τώρα εἶναι 4¼, δέν μπορῶ νά κοιμηθῶ, εἶμαι τελείως καλά. Διαφορετικά θά χάσω ἄσκοπα καί τήν αὐριανή ἡμέρα καί θά μείνω ἔξω ἀπό τόν κανονικό ρυθμό δουλιᾶς.

Λένιν

Γράφτηκε τό 1919 ἤ τό 1920

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β Ι Λένιν, τόμ 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1921

274

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

Συμφερούπολη, Τμῆμα λουτρῶν.
Στόν προϊστάμενο Ντμίτρι Ἰλίτς Οὐλιάνοφ *

Κράτησε ὅσο μπορεῖς περισσότερο τούς Μπουχάριν καί τήν Μανιάσα, φρόντισε γιά τήν πλήρη ἀνάρωση καί ἀνάπαυση.

Λένιν

Γράφτηκε τόν Ἀπρίλη τοῦ 1921

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

275

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στό δωμάτιό μου, στό ἄσπρο τραπέζι *πίσω ἀπό τό κρεβάτι* εἶναι δυό βιβλία καί δυό φύλλα ἐφημερίδων, ὅλα ἰταλικά.

1) *Turati:* Trent' anni di Critica Sociale
2) *Treves:* Polemiche Socialiste
3) *Stampa* | ἰταλική
4) καί *ἀκόμη μιά* | ἐφημερίδα.

Γράφτηκε τό 1921

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Στό ἐπάνω μέρος τοῦ κειμένου τοῦ τηλεγραφήματος ὁ Β. Ι. Λένιν σημείωσε: «Νά μοῦ κάνετε γνωστό, πότε *ἐπιδόθηκε*». *Ἡ Σύντ.*

276

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μανιάσα!

Παρακαλῶ, ρώτησε αὐτόν πού σοῦ ἔδοσε αὐτό τό βιβλίο (ὁ Μπομπίνσκι;), νά μιλήσει μέ τόν Καραχάν καί τόν Γκανέτσκι καί νά μοῦ πεῖς *τό ἀποτέλεσμα* (μπορεῖ νά ἀπαιτήσουμε στή Βαρσοβία ἤ ὄχι;).

Γράφτηκε τό 1921

*Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά,
σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο*

Ὁ Β. Ι. Λένιν σέ περίπατο στά Γκόρκι. — Αὔγουστος-Σεπτέμβρης 1922.

1922

277

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μανιάσα! Ἐδῶ σήμερα τή νύχτα κάηκε τό σοβχόζ. Πιθανόν ἀπό ἀπροσεξία.

Ἦρθε ἐδῶ («γιά ἀνακρίσεις») ὁ γραμματέας τοῦ Τζερζίνσκι Γκέρσον. Αὐτός σοῦ φέρνει αὐτό τό σημείωμα. Ὑπολογίζω ὅτι αὔριο τό πρωί ἐσύ μέ τήν Νάντια θά ἔρθετε. Σήμερα τό βράδυ ἐσύ μίλησε μέ τόν Γκέρσον μέ τή τηλέφωνο.

Salut! *Β. Ι.*

Γράφτηκε τό καλοκαίρι τοῦ 1922

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

278

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη Ἀνιούτα! Νά τί ἔγινε:

Ἀποδείχτηκε ὅτι αὐτό τό βιβλίο εἶναι ἀπό τή «Σοσιαλιστική Ἀκαδημία», ἀπό ὅπου *ἀπαγορεύεται* νά δίνουν βιβλία στό σπίτι.

Γιά μένα ἔκαναν ἐξαίρεση!

Ἀπό ὑπαιτιότητά μου, βέβαια, ἔγινε γκάφα. Τώρα πρέπει ἰδιαίτερα αὐστηρά νά προσέξεις, ὥστεό Γκόρα νά διαβάσει τό βιβλίο *γρήγορα* καί *στό σπίτι* καί νά τό *ἐπιστρέψει.*

Ἄν χρειάζεται, μπορῶ νά ἀναθέσω νά ψάξουν σέ ἄλλο μέρος, ὥστε νά μοῦ προμηθεύσουν αὐτό τό βιβλίο γιά δικό μου.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε στά τέλη τοῦ 1922

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στό περιοδικό «Γιοῦνοστ», τεῦχ. 1

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

279

* ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μανιάσα!

Φέρε, παρακαλῶ, τό *μεγάλο* χάρτη τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας. Ὁ χάρτης αὐτός βρίσκεται στήν τραπεζαρία μας στή βιβλιοθήκη, ἀπό πάνω.

Δικός σου *Β. Οὐλ.*

Γράφτηκε τό 1922
Στάλθηκε ἀπό τό Λένινσκι Γκόρι
(προάστια τῆς Μόσχας)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν
4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων τοῦ
Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ἡ ἐπικεφαλίδα μπῆκε σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο. *Ἡ Σύντ.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

I

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ

('Από τούς φακέλλους τῆς Διεύθυνσης Χωροφυλακῆς τῆς Μόσχας)

Ἕξι γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν κατασχέθηκαν κατά τήν ἔρευνα πού ἔγινε τή νύχτα τῆς 1ης τοῦ Μάρτη 1901 στό σπίτι τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί ἐπισυνάφθηκαν στήν ὑπόθεση σάν «πειστήρια». Στό φάκελλο τῆς Διεύθυνσης Χωροφυλακῆς τῆς Μόσχας (ὑπόθεση γιά τήν ὁμάδα τοῦ ΣΔΕΚΡ τῆς Μόσχας, ἀρ. 69, τόμ. V, σελ. 101) * ἀπ' αὐτά τά γράμματα ὑπάρχουν τά παρακάτω ἀποσπάσματα:

1. Γράμμα μέ ἡμερομηνία 3/ VII. 1897, μέ τήν ὑπογραφή «Δικός σου *Β. Οὐλ.»*, πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις: «Πῆρα, Μανιάσα, τό γράμμα σου τῆς 16/VI», στό φάκελλο μέ διεύθυνση: Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα (μητέρα τῆς «Μανιάσας»). Στό γράμμα εἶχε μπεῖ πρόγραμμα μαθημάτων γιά τή μελέτη τοῦ μαρξισμοῦ, ἀνάμεσα στίς πηγές ὑποδείχνονται τά ὄργανα τῆς σοσιαλδημοκρατίας, σάν τήν «Vorwärts» καί τό «Neue Zeit».

2. Γράμμα μέ ἡμερομηνία 4/IX. 1898, μέ τήν ὑπογραφή «Δικός σου *Β. Οὐλ.»*, στό φάκελλο μάλιστα ἀναφέρεται ὅτι τό γράμμα προέρχεται ἀπό τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Σ' αὐτό τό γράμμα, πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις: «Πῆρα αὐτές τίς ἡμέρες, ἀγαπημένη μου μητερούλα, τό γράμμα», κινοῦν τήν προσοχή οἱ παρακάτω φράσεις: 1) «Σχετικά μέ τήν ἀποστολή βιβλίων στόν Σεργκέι Ἰβάνοβιτς πρέπει νά πῶ ὅτι δέν ξέρω ποῦ βρίσκεται αὐτός. Πιθανόν νά εἶναι ἤδη στή Σρέντνε-Κολίμσκ»· 2) «ὁ Λιαχόβσκι ἔγραφε αὐτές τίς ἡμέρες περισσότερο γιά τούς καινούργιους ἐκτοπισμένους πού περνᾶνε ἀπό τό Βερχολένσκ»· 3) «ὁ Βασ. Βασ. (Σταρκόφ) σκέπτεται νά ζητήσει νά μεταφερθεῖ στό Νίζνι-Οὐντίνσκ»· 4) «οἱ Λεπεσίνσκι μεταφέρονται στό Κουραγκίνσκογε»· 5) «ἡ Ἀπολλινάρια Ἀλεξάντροβνα ἔγραψε πρίν ἀπό λίγο ἀπό τό Καζατσίνσκι».

---

* Ὁ φάκελλος βρίσκεται στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ. *Ἡ Σύντ.*

3. Γράμμα μέ τήν ὑπογραφή *«Β. Οὐλ.»*, μέ ἡμερομηνία 15/XII 1898, πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις: «Στέλνω στήν Ἀνιούτα γράμμα τοῦ Ε. Μ., πού τό ἔστειλε σέ μένα μέ τήν παράκληση νά τό στείλω ἀμέσως», στό ὁποῖο κινοῦν τήν προσοχή ἡ φράση πού μόλις τώρα παρατέθηκε καί τά ἀρχικά πού ἀναφέρονται σ' αὐτήν: «Ε.Μ.».

4. Γράμμα μέ ἡμερομηνία 14/VI. 1899, μέ τήν ὑπογραφή «Δικός σου *Β. Οὐλ.»*, πού ἀρχίζει μέ τίς λέξεις: «Αὐτή τήν ἑβδομάδα, ἀγαπημένη μου μητερούλα, δέν εἶχα καμιά εἴδηση ἀπό τό σπίτι, γιά σᾶς»: στό γράμμα συναντᾶται τό ἐπίθετο τοῦ πρίγκηπα Ἐγκόρ Ἐγκόροβιτς Κουγκουσιόφ, στόν ὁποῖον ὁ ἐπιστολογράφος ζητάει νά στείλουν τό ἔργο του γιά τήν «ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ».

5. Γράμμα τοῦ ἴδιου ἐπιστολογράφου μέ ἡμερομηνία «18/VIII. 1900. Παρίσι», πού ἀπευθύνεται στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα, στό ὁποῖο συναντᾶται ἡ διεύθυνση: «M. Dr Dubon chez... Pour M. Goukowsky, 8 Boulevard Capucines. Paris».

6. Γράμμα μέ ἡμερομηνία «20/X, Πράγα», μέ τήν ὑπογραφή *Β. Οὐλ.»* πού ἀπευθύνεται στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα, στό ὁποῖο συναντᾶται ἡ διεύθυνση: «Herrn Franz Modráček (γιά τόν Β. Ι.). Směcky, 27. Prag. Αὐστρία».

Μέχρι τώρα δέν στάθηκε δυνατό νά βρεθοῦν τά πρωτότυπα αὐτῶν τῶν γραμμάτων, πιθανόν αὐτά νά καταστράφηκαν στή διάρκεια μιᾶς ἀπό τίς πυρκαγιές στίς πρῶτες μέρες τῆς ἐπανάστασης τοῦ Φλεβάρη.

II

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

1898

1
ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

15/ΙΙ. 1898.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα!

Ἀλήθεια, ἡ Ἄννα Ἰλίνιτσνα δέν πῆρε τό γράμμα μου τῆς 8 ἤ 9 τοῦ Φλεβάρη; Ἐκεῖ τῆς ἔγραψα ἀρκετά λεπτομερειακά σχετικά μέ μένα. Τό κακό εἶναι ὅτι ἀκόμη εἶναι ἄγνωστο πότε θά ἀνακοινωθεῖ ἡ ἀπόφαση· στό Ὑπουργεῖο Δικαιοσύνης μοῦ εἶπαν ὅτι ἡ εἰσήγηση θά γίνει ἤ στήν πρώτη, ἤ στή δεύτερη ἑβδομάδα τῆς σαρακοστῆς. Μοῦ εἶπαν ἐπίσης ὅτι μοῦ καθορίστηκαν τρία χρόνια στήν Οὐφά (ἡ ἀπόφαση εἶναι ἀμετάκλητη), ἡ διεύθυνση ὅμως αὐτεξούσια μπορεῖ νά μοῦ ἐπιτρέψει νά ἐκτίσω τό χρόνο ἀστυνομικῆς ἐπιτήρησης στή Σούσα. Ἡ κατάσταση εἶναι τελείως ἀκαθόριστη. Ὕστερα ἀπό τήν ἀνακοίνωση τῆς ἀπόφασης, πιθανόν νά ὑποχρεωθῶ νά παραμείνω στήν Πετρούπολη ἀκόμη δυό ἑβδομάδες, ἔτσι πού θά φύγουμε ἀπό τήν Πετρούπολη, ὅπως ὑπολογίζω, τήν τρίτη ἤ τέταρτη ἑβδομάδα. Στή Μόσχα θά παραμείνουμε 2-3 ἡμέρες, γιά τή μέρα τῆς ἄφιξης θά σοῦ γράψω, ὅταν θά μάθω σίγουρα πιά. Ὁσοναφορᾶ τήν ἐργασία τοῦ Βολόντια *, μοῦ ὑποσχέθηκαν νά βροῦν ἐκδότη *ὁπωσδήποτε*. Στή Μόσχα, λένε, οἱ συνθῆκες λογοκρισίας εἶναι πολύ ἄσχημες, ἔτσι πού τό βιβλίο ριψοκινδυνεύει νά μείνει πολύ καιρό στά χρονοντούλαπα τῆς λογοκρισίας· συνιστοῦν νά ἐκδοθεῖ τό βιβλίο τό καλοκαίρι, γιά νά κυκλοφορήσει τό φθινόπωρο, εἶναι ὁ πιό κατάλληλος καιρός γιά ἔκδοση τέτιου εἴδους βιβλίων. Γιά τό λόγο αὐτό δέν πῆρα πίσω τά χειρόγραφα. Ρώτησα τήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα, τί νομίζει αὐτή νά γίνει καλύτερα, δέν πῆρα ἀπάντηση. Πρός τό παρόν ἔστειλα στόν Βολόντια μετάφραση ἀπό τά ἀγγλικά (ὁ συντάκτης λέει ὅτι κι' ἄν ἀκόμη ὁ Βολόντια ξέρει ἄσχημα τήν ἀγγλική γλώσσα, αὐτό δέν εἶναι κακό, γιατί μπορεῖ νά χρησιμοποιήσει τή γερμανική μετάφραση καί νά κάνει τήν παραβολή μέ τό ἀγγλικό βιβλίο), ἡ μετάφραση εἶναι ἐνδιαφέρουσα καί πληρώνεται καλά. Δέν ξέρω, ἄν προτίθε-

---

* Πρόκειται γιά τήν ἔκδοση τῆς συλλογῆς «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». *Ἡ Σύντ.*

ται νά πάρει μεταφράσεις ὁ Βολόντια, ἀπό ἕνα γράμμα του κατάληξα ὅτι προτίθεται, πάντως δέν εἶναι τρομερό, γιατί εἴπαμε ὅτι μπορεῖ νά μεταφράζουμε οἱ δυό μας· τό βιβλίο εἶναι μεγάλο. Ἐγώ εἶμαι τρομερά ἀδαής στόν τομέα τακτοποίησης κάθε εἴδους φιλολογικῶν ὑποθέσεων...

Ἡ μητέρα εἶχε πλευρίτη κι' ἕναν περίπου μήνα δέν βγαίνει, σήμερα θά ἔρθει καινούργιος γιατρός καί θά τήν κοιτάξει, ἐκεῖνος πού τήν θεράπευε στήν ἀρχή εἶναι πολύ ἀπρόσεκτος. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους πολλούς, πολλούς χαιρετισμούς.

Παρόλα αὐτά, νομίζω ὅτι θά μέ ἀφήσουν νά πάω στή Σούσα, δέν εἶναι γι' αὐτούς τό ἴδιο;

Σᾶς φιλῶ θερμά.

Μέ ἀγάπη *Νάντια*

15/II.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Ἔγραψα κάποτε στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα, ὅμως, φαίνεται, δέν πῆρε τό γράμμα μου. Νά καί ἡ Μπούλοτσκα μέ ἀποπαίρνει γιά τή σιωπή, καί αὐτή ἄδικα! Φυσικά, τίποτε δέν ἔχω νά γράψω, ὅλα εἶναι ἀκαθόριστα, σήμερα τό ἕνα, αὔριο τό ἄλλο, παρόλα αὐτά ὅμως γράφω τά πιό ἀπαραίτητα καί ἀπαντῶ στά γράμματα.

Τήν Κούμπα δέν τήν εἶδα καί εἶναι ἀμφίβολο ἄν θά τήν δῶ ὡσότου φύγω. Πῆρα ἕνα γράμμα της κάποτε, γράφει ὅτι τώρα, ὅταν δέν τυχαίνει νά μιλάει, αἰσθάνεται θαυμάσια, μελετᾶ πολύ, εἶναι πολύ χαρούμενη τίς Πέμπτες, σέ ὅλους στέλνει χαιρετίσματα.

Πιθανόν νά προμηθευτῶ τόν Β. Β. Τόν κατάλογο τοῦ Βολόντια τόν παρέδοσα σ' ἕναν γνωστό, ὑποσχέθηκε νά τά βρεῖ ὅλα, ἐκτός ἀπό τόν Λιουντογκόβσκι (αὐτό εἶναι σπάνιο βιβλίο) καί τό οἰκονομικό περιοδικό. Δέν ξέρω ἄν θά τά βρεῖ, ἄν καί εἶναι τεχνίτης στήν ἐξεύρεση βιβλίων. Θέλω νά ἐφοδιαστῶ μέ περισσότερα βιβλία, καί δέν ξέρω τί νά πάρω. Τά βιβλία μου εἶναι λίγα καί πολύ συνηθισμένα, δέν ξέρω μάλιστα ἄν ἀξίζει νά τά πάρω ὅλα, ὁ Βολόντια τά βιβλία αὐτά μᾶλλον τά ἔχει. Εἶναι ἀρκετά δύσκολο νά προμηθευτεῖς ἀπό γνωστούς, μά καί τί νά πάρεις; Νά, ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες πρέπει νά φύγω καί τά ἀποθέματα βιβλίων εἶναι ἀκόμη πολύ πενιχρά. Γενικά ἑτοιμαζόμαστε γιά τό δρόμο κάπως νωθρά καί πάρα πολύ ἄσκοπα, λένε πώς πρέπει νά πάρουμε περισσότερα ζεστά ροῦχα... Τώρα πιά σύντομα, στ' ἀλήθεια, θά ξεκινήσουμε. Φίλησε τήν Α. Ι. καί πές της ὅτι δέν κάνει καλά πού μέ συσταίνει ἔτσι παντοῦ. Ἔγραψε στόν Βολόντια γιά τήν ὄψη μου πού μοιάζει μέ ρέγγα, στήν Μπούλοτσκα παραπονέθηκε γιά τήν πονηριά μου... Σᾶς φιλῶ, ἀγαπημένη μου, θερμά. Πέστε στόν Ντμί-

τρι Ἰλίτς ὅτι τόν εὐχαριστῶ γιά τίς εὐχές του. Νά τέλειωνε τουλάχιστον ἡ ὑπόθεσή του ὥς τό καλοκαίρι. Καί τώρα, καλή ἀντάμωση!

Ν. Κρούπσκαγια

Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

2

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

6 τοῦ Μάρτη.

Στέλνω τά ἄρθρα τοῦ Βολόντια. Δέν τά ἔστειλα μέχρι τώρα, γιατί περίμενα ἀπάντηση τοῦ Βολόντια στό γράμμα μου, ὅπου τοῦ ἔγραψα τίς σκέψεις γιά τή λογοκρισία. Μέ παρακάλεσε νά πληροφορηθῶ γιά τίς συνθῆκες τῆς λογοκρισίας καί τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐρευνῶν αὐτῶν εἶναι ὅτι τό πιό βασικό σ' αὐτή τήν ὑπόθεση εἶναι ὁ τόπος τῆς ἔκδοσης. Ἡ Μόσχα ἀπ' αὐτή τήν ἄποψη εἶναι πολύ χειρότερη ἀπό τήν Πετρούπολη, ἐκεῖ τά πιό ἀθῶα βιβλία καθυστεροῦνται καί μέ κάθε τρόπο παραμορφώνονται. Τό βιβλιαράκι τοῦ Μπουλγκάκοφ βρισκόταν στή λογοκρισία ἕνα χρόνο περίπου. Καί ἡ Βοντοβόζοβα ἐπίσης, νομίζω, μετάφερε τό ἐκδοτικό στήν Πετρούπολη. Ὁ écrivain * ἐπιμένει ὅτι ἡ ἔκδοση τοῦ βιβλίου στή Μόσχα εἶναι ἔργο πολύ ἀπερίσκεπτο. Αὐτά λοιπόν.

Σχετικά μέ τήν ἀναχώρησή μου... Τίποτε δέν ξέρω, ἀγαπημένη Μάνια. Ἐδῶ ζεῖ μιά κυρία ἀπό τό Μινουσίνσκ, λέει ὅτι δέν κάνει νά ξεκινήσεις ἀργότερα ἀπό τίς 10-12 τοῦ μήνα, — ριψοκινδυνεύεις νά σκαλώσεις στό δρόμο. Ὅλο καί ἔλπιζα ὅτι ἡ ἀπόφαση θά ἀνακοινωνόταν στίς 4 τοῦ Μάρτη καί τότε θά φεύγαμε στίς 10 τοῦ μήνα τό βράδυ. Ἀνάβαλλαν ὅμως τήν ἀπόφαση ὥς τίς 11 τοῦ Μάρτη (κι' αὐτό ὄχι σίγουρα) καί στή Γενική διεύθυνση λένε τά παρακάτω: ἡ αἴτησή μου, «θά παρθεῖ, *πιθανόν*, ὑπόψη», *ἄν* θά μοῦ ἐπιτρέψουν νά πάω στή Σιβηρία, ὅμως ὄχι νωρίτερα ἀπό τήν ἔκδοση τῆς ἀπόφασης, *ἴσως* μοῦ ἐπιτραπεῖ νά φύγω ἀπευθείας ἀπό τήν Πετρούπολη καί ὄχι ἀπό τό κυβερνεῖο τῆς Οὐφά (!). Αὔριο θά ξαναπάω στή Γενική διεύθυνση. Ἔτσι δέν θέλω νά ἀναβληθεῖ τό ταξίδι μου ὥς τήν ἄνοιξη. Σήμερα βιάζομαι πολύ, καί αὔριο τό βραδάκι θά γράψω στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα καί θά τῆς ἐξιστορήσω τά ἀποτελέσματα τοῦ πήγαινε ἔλα στή

* — Συγγραφέας. *Ἡ Σύντ.*

Γενική διεύθυνση. Αὔριο θά ζητήσω συνάντηση μέ τήν Κούμπα, γιατί εἶναι πολύ λυπηρό νά φύγω, χωρίς νά τήν δῶ οὔτε μιά φορά.

Σέ φιλῶ θερμά. *Ν. Κρούπσκαγια*

Γράφετε ὄχι σωστά τή διεύθυνση: οἰκία 18, διαμ. 35, πρέπει ἀντίθετα: οἰκία 35, διαμ. 18.

Γράφτηκε στίς 6 τοῦ Μάρτη 1898
Στάλθηκε ἀπό τήν Πετρούπολη στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

3

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Φτάσαμε στό Σούσενσκογε καί ἐκπληρώνω τήν ὑπόσχεσή μου νά Σᾶς γράψω τί ὄψη ἔχει ὁ Βολόντια. Κατά τή γνώμη μου, δυνάμωσε τρομερά καί ἡ ὄψη του, σέ σύγκριση μέ ἐκείνη πού εἶχε στήν Πετρούπολη, εἶναι θαυμάσια. Μιά ντόπια κάτοικος, πολωνίδα * λέει: «Ὁ πάν Οὐλιάνοφ εἶναι πάντα εὔθυμος». Τόν τραβάει τρομερά τό κυνήγι καί ὅλοι ἐδῶ γενικά εἶναι μανιώδεις κυνηγοί καί ἐγώ σύντομα, ὅπως φαίνεται, θά περιεργάζομαι διάφορες πάπιες, παπιά καί παρόμοια ζῶα.

Ὁ δρόμος γιά τή Σούσα δέν εἶναι κουραστικός, ἰδιαίτερα ἄν δέν ὑπάρχει ἀνάγκη νά καθήσεις στό Κρασνογιάρσκ καί ἀκόμη ὑπόσχονται ὅτι ἀπό τόν Ἰούλη τό ποταμόπλοιο θά φτάνει ὥς τή Σούσα. Τότε θά εἶναι ἐντελῶς καλά. Ἔτσι πού, ἄν καταφέρετε νά ἔρθετε ἐδῶ, τότε τό ταξίδι δέν θά εἶναι δύσκολο. Στή Σούσα, ὅπως ἐγώ βλέπω, εἶναι πολύ καλά, δάσος, τό ποτάμι κοντά. Γράφω λίγα, γιατί αὐτό εἶναι ἁπλῶς σημείωμα στό γράμμα τοῦ Βολόντια **. Αὐτός πιθανόν νά ἔγραψε πολύ πιό λεπτομερές γράμμα. Πῆγα στό Μινουσίνσκ νά μάθω γιά τά βιβλία, ἐκεῖ ἤδη εἶχαν πάρει τό γράμμα ἀπό Σᾶς καί τήν εἰδοποίηση, ἀποδείχτηκε ὅμως ὅτι ὁ παραλήπτης δέν μπορεῖ νά τά πάρει ἀπό τό Κρασνογιάρσκ. Τό ἴδιο βράδυ τακτοποιήσαμε τό ζήτημα, γράψαμε ἐξουσιοδότηση στό Κρασνογιάρσκ καί τώρα αὐτές τίς μέρες θά λάβουμε τά βιβλία. Εὐχαριστῶ πολύ. Μέ τίς ἀναρίθμητες ἀποσκευές μας ἡ ὑπόθεση πῆγε ἐντελῶς καλά, δέν χάσαμε τίποτε καί παντοῦ μᾶς ἐπέτρεπαν νά μπαίνουμε στό βαγόνι. Ἐπίσης εὐχαριστῶ γιά τά τρόφιμα, τρώγαμε μέ αὐτά τρεῖς ἡμέρες καί αὐτά ἦταν πολύ πιό εὐχάριστα ἀπό τά φαγητά τοῦ σταθμοῦ... Λοιπόν,

* Πρόκειται γιά τήν γυναίκα τοῦ Ι. Λ. Προμίνσκι. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 88-89. *Ἡ Σύντ.*

αὐτά. Στήν ὄχθη ὡστόσο μᾶς ἀποβίβασαν. Ὁ Βολόντια δέν ἔμεινε καθόλου ἱκανοποιημένος ἀπό τίς ἀφηγήσεις μου γιά ὅλους, βρῆκε ὅτι αὐτό εἶναι πολύ λίγο, ἐνῶ τοῦ διηγήθηκα ὅλα, ὅσα ἤξερα. Καί τώρα, Σᾶς φιλῶ ὅλους, στόν Μ. Τ. καί στόν Ντ. Ι. τούς χαιρετισμούς μου.

Ν. Κρούπσκαγια

Γράφτηκε στίς 10 τοῦ Μάη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή:
Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

4

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14 τοῦ Ἰούνη.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Ὁ Βολόντια κάθεται καί συζητάει λεπτομερειακά μέ τόν μυλωνά γιά κάποια σπίτια καί ἀγελάδες, ἔτσι λοιπόν κι' ἐγώ κάθησα νά Σᾶς γράψω κάτι. Δέν ξέρω τώρα ἀπό ποῦ νά ἀρχίσω, ἡ μιά μέρα μοιάζει μέ τήν ἄλλη, κανένα ἐξωτερικό γεγονός. Μάλιστα μοῦ φαίνεται ὅτι ζῶ στή Σούσα ὁλόκληρο αἰώνα, ἐγκλιματίστηκα τελείως. Στή Σούσα μάλιστα εἶναι πολύ καλά καί τό καλοκαίρι. Κάθε μέρα, τά βράδια πηγαίνουμε περίπατο, ἡ μητέρα βέβαια μακριά δέν πηγαίνει, ἐμεῖς ὅμως κάποτε πηγαίνουμε καί κάπως μακρύτερα. Τό βράδυ ὁ ἀέρας ἐδῶ εἶναι ξερός καί ὁ περίπατος εἶναι ὑπέροχος. Κουνούπια ὑπάρχουν πολλά κι' ἐμεῖς ράψαμε κουνουπιέρες, τά κουνούπια ὅμως, δέν ξέρω γιατί, τσιμποῦν ἰδιαίτερα τόν Βολόντια, γενικά ὅμως εἶναι ὑποφερτά. Ἔρχεται στόν περίπατο καί τό φημισμένο «κυνηγετικό» σκυλί, τό ὁποῖο συνέχεια, σάν τρελλό, κυνηγᾶ τά πουλιά καί αὐτό ἐξοργίζει πάντα τόν Βολόντια. Ὁ Βολόντια αὐτό τόν καιρό δέν πηγαίνει στό κυνήγι (δέν εἶναι καί τόσο μανιώδης κυνηγός), τά πουλιά κάθονται στίς φωλιές, καί αὐτά ἀκόμη τά κυνηγετικά παπούτσια μπῆκαν στό ὑπόγειο. Ἀντί γιά κυνήγι ὁ Βολόντια δοκίμασε στήν ἀρχή νά ἀσχοληθεῖ μέ τό ψάρεμα, πῆγε μιά φορά στόν Γενισέι τή νύχτα νά ψαρέψει φλασκόψαρα, ὕστερα ὅμως ἀπό τό τελευταῖο ταξίδι, πού δέν κατάφερε νά πιάσει οὔτε ἕνα ψαράκι, δέν γίνεται πιά καθόλου κουβέντα γιά τά φλασκόψαρα. Πέρα ὅμως ἀπό τόν Γενισέι εἶναι θαῦμα! Πήγαμε μιά φορά ἐκεῖ καί εἴχαμε κάθε εἴδους περιπέτειες, τόσο πολύ καλά ἦταν. Τώρα κάνει ζέστη. Γιά κολύμπι πρέπει νά πηγαίνουμε ἀρκετά μακριά. Καταστρώσαμε σχέδιο νά κολυμπᾶμε τό πρωί καί γι' αὐτό νά ξυπνᾶμε στίς 6 τό πρωί. Δέν ξέρω ἄν κρατήσει πολύ αὐτός ὁ κανονισμός, σήμερα κολυμπήσαμε. Γενικά ἡ τωρινή μας ζωή ὑπενθυμίζει «πραγματική» ἐξοχική ζωή, μόνο πού δέν ἔχουμε δικό μας νοικοκυριό.

Μᾶς τρέφουν καλά, μᾶς ποτίζουν μέ γάλα ὅσο θέλει ὁ καθένας, κι' ὅλοι μας ἐδῶ περνᾶμε ὡραῖα. Ἀκόμη δέν συνήθισα στή σημερινή ὑγιή ὄψη τοῦ Βολόντια, στήν Πετρούπολη εἶχα συνηθίσει νά τόν βλέπω πάντα ἀδιάθετο. Καί ἡ Ζινούλα μάλιστα ἔκανε «ἄχ» ἀπό τό θαυμασμό της μόλις τόν εἶδε στή Μινούσα. Καί αὐτή ἔχει τήν ἴδια ὄψη, δόξα τό θεό. Ἡ Λίροτσκα ὅμως εἶναι ἄλλο πράγμα. Ἔστειλαν φωτογραφία της ἀπό τήν Πετρούπολη, πού τήν ἔβγαλαν τήν ἑπόμενη μέρα τῆς ἀποφυλάκισής της, λοιπόν, ἡ ὄψη της εἶναι πραγματικά τρομερή. Εἶναι δυνατόν στ' ἀλήθεια νά ἄλλαξε ἔτσι; Κάποτε σκέπτομαι ὅτι ἄν τήν ἔστελναν στή Σούσα, θά ἦταν περίφημα, στή Σούσα μπορεῖ καί νά συνερχόταν λιγάκι.

Νά λοιπόν, φλυάρησα γιά λογιῶν λογιῶν πράγματα. Ἡ Μάνια στό τελευταῖο γράμμα ρωτάει γιά τίς φωτογραφίες. Ἀκόμη ἀπό τό δρόμο ἔγραψα στήν Πετρούπολη, παρακάλεσα νά Σᾶς στείλουν τή φωτογραφία μου (οἰκιακῆς παραγωγῆς), αὐτοί ὅμως, σίγουρα λησμόνησαν νά τό κάνουν. Σχετικά μέ τίς μή σπιτικές φωτογραφίες, θά γράψω στήν Πετρούπολη, νά πεταχθοῦν στό φωτογραφεῖο καί νά παραγγείλουν ἀκόμη μερικές φωτογραφίες μου, αὐτό, σίγουρα, δέν θά ἀρνηθοῦν νά τό κάνουν. Πολύ θά ἤθελα νά ἔρθετε ἐδῶ μέ τήν Μάνια σέ μᾶς. Τώρα μπορεῖ ἀκόμη νά προλάβετε. Δόστε τούς χαιρετισμούς μου στόν Ντ. Ι. Ὁ Βολόντια τελείωσε πιά τήν κουβέντα μέ τόν μυλωνά κι' ἔγραψε δυό γράμματα, ἐνῶ ἐγώ μέ κανέναν τρόπο δέν μπορῶ νά τελειώσω τήν πολυλογία μου.

Λοιπόν, καλή ἀντάμωση, σᾶς φιλῶ θερμά. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους τούς δικούς της χαιρετισμούς. Εἶναι ἀνώφελο νά στείλω τούς χαιρετισμούς μέσω τοῦ Βολόντια, βρίσκει ὅτι αὐτό ὑπονοεῖται. Φιλῶ ὡστόσο θερμά τήν Μάνια καί τήν Ἀνιούτα καί στόν Μ. Ι. στέλνω τούς χαιρετισμούς μου.

Δική Σας *Ν. Κρ.*

Γράφτηκε στίς 14 τοῦ Ἰούνη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

5

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

9 τοῦ Αὐγούστου 98.

Ὁ Βολόντια μέ πάρα πολύ μεγάλη εὐχαρίστηση μοῦ διάβασε ὅλες τίς μομφές πού ἔγραψες μιά φορά σέ βάρος μου. Τί νά γίνει, ἀναγνωρίζω τό φταίξιμό μου, ὅμως εἶμαι ἄξια ἐπιείκειας.

Σήμερα ὁ Βολόντια τελείωσε τίς «ἀγορές» * του, τώρα τοῦ ἔμεινε μόνο νά τίς συντομεύσει καί ἡ δουλιά εἶναι τελειωμένη. Κι' αὐτές τίς ἡμέρες τελειώνει αἴσια καί τόν Οὐέμπ. Ἔμεινε μόνο γιά θεώρηση λιγότερο ἀπό τό μισό. Στό κάτω κάτω ἡ μετάφραση νομίζω, ἔγινε καλή.

Στό ὄνομα τῆς Φρίντμαν ἦρθε ἀκόμη ἕνα κιβώτιο μέ βιβλία γιά τόν Βολόντια. Ἐκεῖ εἶναι ὁ Ἄνταμ Σμίτ, φιλοσοφία καί δυό βιβλία σου — τοῦ Ἄντα Νέγκρι. Ἡ κυρία Φρίντμαν ξεσήκωσε ὁλόκληρη θύελλα, τά βιβλία ὅμως στό τέλος παραλήφθηκαν, τοποθετήθηκαν στό ράφι καί καταγράφηκαν στόν κατάλογο. Ὁ Βολόντια ἀπό καιρό σέ καιρό ρίχνει μιά ματιά στή φιλοσοφία μέ στοργή καί ὀνειροπολεῖ τό χρόνο πού θά ριχτεῖ μέ τά μοῦτρα σ' αὐτή.

Χθές πήραμε γράμμα ἀπό τήν Λίροτσκα, χαρούμενο-καταχαρούμενο, περιγράφει τή ζωή της στό Καζατσίνσκ. Ἐκεῖ ὑπάρχουν 10 ἐξόριστοι, οἱ περισσότεροι ζοῦν κολλεκτιβίστικη ζωή, ἀπόκτησαν δικό τους κῆπο, ἀγελάδα, θερίζουν χορτάρι, ζοῦν σ' ἕνα μεγάλο σπίτι. Ἡ Λίρα γράφει ὅτι ἀπολαμβάνει τήν ἐλευθερία, πηγαίνει γιά καρπούς στό δάσος, ἀναποδογυρίζει τό κομμένο χορτάρι, ἀσχολεῖται μέ τό νοικοκυριό καί δέν ρίχνει οὔτε μιά ματιά στό βιβλίο. Ἔτσι σκέπτεται νά περάσει τό καλοκαίρι καί ἀπό τό φθινόπωρο νά ξεκόψει ἀπό τήν κολλεκτίβα καί νά στρωθεῖ στή μελέτη. Τό γράμμα εἶναι μακροσκελές καί εὔθυμο κι' ἐγώ εἶμαι χαρούμενη γι' αὐτή, τουλάχιστο ἄς ἀναπαύεται ὁ ἄνθρωπος.

Σέ μᾶς εἶναι ὅλα ὅπως καί πρίν. Κανένα νέο. Ὁ Βολόντια συνέχεια μελετᾶ έντατικά καί ἀπό καιρό σέ καιρό πηγαίνει γιά μπεκάτσες. Σήμερα ἑτοιμάζονταν νά πᾶνε κάπου γιά μπεκάτσες, ὅμως ἐδῶ καί μερικές μέρες ὁ ἀέρας φυσᾶ ἀλύπητα, μέρα-νύχτα, δέν βρέχει, ἀλλά σάν νά χαλάει ὁ κόσμος.

Τρῶμ[ε]..
ζεματίζουμε μέ σιρόπι τά σμέ (ουρα)... *, ἀλατίζουμε ἀγγούρια, ὅλα γίνονται ὅπως πρέπει, ὅπως στή Ρωσία. Ἀγοράσαμε μιά φορά καρπούζι, ὅμως, ὅπως ἔπρεπε νά περιμένουμε, τό περιεχόμενο ἀποδείχτηκε τελείως ἄσπρο, χωρίς ἴχνος κόκκινου χρώματος. Μιά φορά φάγαμε κουκουνάρια.

Ὁ Βολόντια ἑτοιμάζεται νά πάει γιά δυό ἡμέρες στήν ταϊγκά, νά ἰδεῖ τί εἶναι αὐτή ἡ ταϊγκά, νά μαζέψει καρπούς, κουκουνάρια, νά κυνηγήσει λειβαδοπέρδικες τῆς ταϊγκά. Συχνά γίνεται κουβέντα γιά τήν ταϊγκά, οἱ κουβέντες αὐτές εἶναι πιό ἐνδιαφέρουσες ἀπό τίς κουβέντες γιά τίς πάπιες.

Λοιπόν, νομίζω, πώς ἔγραψα ὅλα, ὅσα μποροῦσα νά Σᾶς κάνω γνωστά γιά τή ζωή μας.

---

* Πρόκειται γιά τήν ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *Ἡ Σύντ.*

** Τό κείμενο στό γράμμα, πού σημειώνεται μέ τελεῖες, διακόπηκε. Αὐτά τά μέρη συμπίπτουν μέ τά κομμένα, γιά συνωμοτικούς λόγους μέρη τοῦ κειμένου στήν πίσω σελίδα τοῦ γράμματος. *Ἡ Σύντ.*

Πότε θά πάει ή Μάνια στίς Βρυξέλλες; Χαίρομαι πολύ γι' αυτή. Έγραψα γράμμα [στήν Άννα Ίβάνοβνα Μεστσεριακόβα] (πρώην [Τσετσούρινα]) * σχολική δασκάλα μας καί πολύ καλή φίλη μου. Θά μένουν στή Λιέγη, φοβάμαι μόνο μήπως έφυγαν κιόλας καί μήπως καθυστέρησε τό γράμμα μου.

Λοιπόν, καλή άντάμωση, φιλώ θερμά καί σένα καί τήν Μάνια, καί τήν Μαρία Άλεξάντροβνα. Στόν Μ. Τ. χαιρετισμούς. Ή μητέρα στέλνει σέ όλους χαιρετισμούς, τόν τελευταίο καιρό κάπως άδιαθετεί. Εύχομαι όλα τά καλά.

Νάντια

Στάλθηκε άπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεύχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

6

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Άγαπημένη Μαρία Άλεξάντροβνα!

Μέ τό τελευταίο ταχυδρομείο ήρθε έπιτέλους τό τηλεγράφημα γιά τήν άποφυλάκιση τοῦ Ντ. Ι. Τό τηλεγράφημα ήρθε άκριβώς τή στιγμή πού είχαμε πλήθος φιλοξενούμενους. Τίς τελευταίες μέρες δεχτήκαμε «έπιδρομή άλλοφύλων» έν μέρει άπό τή Μινούσα, ένμέρει άπό τά προάστια· κόσμος μέ τούς πιό διαφορετικούς χαρακτήρες. Αύτό έφερε ολόκληρη άναστάτωση. Ίδιαίτερα μάς κούρασαν διάφορες «νοικοκυριστικές» συζητήσεις γιά τά άλογα, τίς άγελάδες, τά γουρούνια κτλ. Έδώ όλοι άσχολοῦνται μέ νοικοκυριό· άκόμη καί μεῖς πήραμε μισό άλογο (ένας άπό τούς ντόπιους μικροαστούς πήρε άπό τήν έπαρχία μέ ύπογραφή ένα άλογο, θέλαμε νά τοῦ άγοράσουμε τροφή καί γι' αύτό θά μπορούσαμε νά τό χρησιμοποιοῦμε όσο θέλαμε), όμως τό μισό άλογό μας άποδείχτηκε τόσο δουλεμένο άλογο, πού 3 βέρστια τά πηγαίνει σέ 1½ ώρα, ύποχρεωθήκαμε νά τό δόσουμε πίσω· κι' αύτή ή οίκονομική μας έπιχείρηση χρεοκόπησε. Ώστόσο πρόθυμα μαζεύουμε μανιτάρια, κοκκινομανιτάρια καί ώχρόλευκα, έδώ είναι σωρός. Ό Βολόντια στήν άρχή δήλωσε ότι δέν τοῦ άρέσουν καί δέν ξέρει νά μαζεύει μανιτάρια, τώρα όμως δέν τόν βγάζεις έξω άπό τό δάσος, τόν πιάνει πραγματικός «μανιταρικός ένθουσιασμός». Τόν έπόμενο χρόνο σκοπεύουμε νά κάνουμε λαχανόκηπο, ό Βολόντια άνάλαβε κιόλας νά σκάψει τίς αύλακιές. Έτσι θά κάνει καί σωματικές άσκήσεις.

* Τό κείμενο πού κλείστηκε σέ άγκύλες, κόπηκε γιά συνωμοτικούς λόγους. *Ή Σύντ.*

Πρός τό παρόν πηγαίνει πρόθυμα μόνο στό κυνήγι. Νά κι' αὐτή τή στιγμή τακτοποιεῖ τήν κυνηγετική του ἀρματωσιά. Σκοτώνει ἀγριόγαλους, τούς τρῶμε ὅλοι καί τόν ἐπαινοῦμε. Δέν νομίζω ὅτι τό «τσιφλικάδικο σπίτι» μας θά εἶναι πολύ κρύο. Ἐδῶ ζοῦσε παλιότερα ἕνας γραφιάς, λέει ὅτι εἶναι ἀρκετά καλό, ζεστό. Πάντως θά πάρουμε ὅλα τά προφυλακτικά μέτρα: παραγγείλαμε κετσέδες, θά στοκάρουμε προσεκτικά τά παράθυρα, θά κάνουμε γύρω ἀπό τό σπίτι ἀνάχωμα κτλ. Στό κάθε δωμάτιο ὑπάρχει σόμπα, ἔτσι πού, πρέπει νά ὑπολογίσουμε, δέν θά εἶναι πολύ κρύο. Καί τώρα, ἀρκετά φλυάρησα. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, εἶμαι καταχαρούμενη καί γιά τόν Ντ. Ι. καί γιά Σᾶς. Διαβιβάστε του τούς θερμούς μου χαιρετισμούς. Φιλῶ πολύ τήν Ἄνια καί τήν Μαρία. Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς. Σιγά-σιγά συνηθίζει στή ζωή τοῦ Σούσενσκογε καί τώρα δέν πλήττει τόσο, ὅπως τόν πρῶτο καιρό.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Αὐγούστου 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

7
ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11 τοῦ Σεπτέμβρη 1898.

Λοιπόν, ἑτοιμάζομαι σήμερα νά γράψω στά πεταχτά ἕνα μακροσκελές — μακροσκελέστατο γράμμα. Ὁ Βολόντια τό ἔστριψε στό Κρασνογιάρσκ καί μέ τήν ἀπουσία του σάν νά ἄδειασε τό σπίτι, ἄλλαξε ὁ «ρυθμός τῆς ζωῆς», ξαφνικά σήμερα βρέθηκα μέσα σέ μιά ἐρήμική βραδιά, ἡ πιό κατάλληλη δουλιά εἶναι νά μουντζουρώνεις γράμματα. Μπορῶ νά φλυαρῶ ὅσο θέλω γιά λογῆς-λογῆς πράγματα, μά ἀκριβῶς αὐτό θά εἶναι «ἀνακατωμένος ὁ ἐρχόμενος».

Σήμερα, ἀγαπημένη μου Μάνια, πῆρα τό μακροσκελές σου γράμμα, καί ὁ Βολόντια ἐσώκλειστο ἀπό τήν Τούλα, ὑποθέτω ἀπό τόν Ντ. Ι. Τό ἔβαλα στό τραπέζι του. Ναί, νομίζω, ὅτι καί στόν Ντ. Ι. εἶναι πληκτικό νά σέρνεται στήν Τούλα καί γενικά ἡ τέτια ἀόριστη κατάσταση, ὅπως εἶναι ἡ τωρινή δική του, δέν εἶναι ἀπό τίς εὐχάριστες, καί σέ ξένη πόλη — δέν εἶναι καθόλου εὔθυμα· ὡστόσο ὅμως, τό πιό ἀπαίσιο, τό ἀτέλειωτο «καθισιό στό Ἀζόφ» πέρασε. Καί τώρα ἴσως ὁ Ντ. Ι. νά βρίσκεται πιά στό Ποντόλσκ... πάντως ἡ ὑπόθεση ἴσως ἤδη νά διευκρινίστηκε.

Ἐδῶ ἔχουμε θαυμάσιο φθινόπωρο, μόνο τά πρωινά εἶναι κρύα καί τή νύχτα παγωνιά. Γι' αὐτό ὁ Βολόντια πῆρε μαζί του ὅλο ζεστά: ζεστό καπέλο, γούνα, γάντια, ζεστές κάλτσες. Εἶναι πολύς καιρός πού ὑπόβαλε αἴτηση, τά δόντια του δέν τόν πονᾶνε πιά καθόλου, καί νά, τοῦ χορήγησαν ἄδεια νά πάει στό Κρασνογιάρσκ γιά μιά ἑβδομάδα. Στήν ἀρχή ὁ Βολόντια σκεπτόταν νά μήν πάει, ὕστερα ὅμως μπῆκε στόν πειρασμό. Χαίρομαι πολύ πού θά σεργιανίζει, θά φρεσκαριστεῖ λιγάκι, θά ἰδεῖ ἀνθρώπους, γιατί παρακάθησε κυριολεκτικά στή Σούσα. Κι' αὐτός ἦταν ἐπίσης χαρούμενος ἀπ' αὐτό τό ταξίδι. Τήν τελευταία ἡμέρα πρίν τό ταξίδι οὔτε βιβλία ἀκόμη ἀνοίγαμε, διόρθωνα ἐντατικά τή χειμερινή ἐξάρτυση τοῦ Βολόντια, κι' αὐτός καθόταν στό παράθυρο καί ζωηρά φλυαροῦσε καί ἔδινε κάθε εἴδους ἐντολές: τά παράθυρα νά μποῦν πολύ ἐπιμελημένα, νά κλειδωνόμαστε καλά, ἔφερε μάλιστα τό πριόνι ἀπό τόν νοικοκύρη καί ἄρχισε νά πριονίζει τήν πόρτα, γιά νά κλείνει καλύτερα. Γενικά φρόντισε πάρα πολύ γιά τή ζωή μας. Ἔπεισε τόν Ὄσκαρ νά ἔρχεται σέ μᾶς νά διανυκτερεύει, καί μένα μοῦ ἔμαθε νά πυροβολῶ μέ τό περίστροφο. Τή νύχτα κοιμήθηκε ἄσχημα, καί τό πρωί τόν ξύπνησα, ὅταν πιά ἔφτασε ὁ ἁμαξάς· τότε τραγούδησε κάποιο νικητήριο γιά τό χαρμόσυνο γεγονός. Δέν ξέρω ἄν θά μείνει εὐχαριστημένος ἀπό τό ταξίδι. Βέβαια, δέν μποροῦσε νά μήν πάρει μαζί του πολλά βιβλία: πῆρε 5 πολύ χοντρά βιβλία καί ἑτοιμαζόταν ἀκόμη νά κάνει παραγγελία στή βιβλιοθήκη στό Κρασνογιάρσκ. Ἐλπίζω τά βιβλία νά μείνουν ἀδιάβαστα. Ὁ Βολόντια ἐπιφορτίστηκε νά ἀγοράσει γιά τόν ἑαυτό του στό Κρασνογιάρσκ δυό καπέλα, ὕφασμα γιά πουκάμισο, μακριά κάπα, παγοπέδιλα κτλ. Τοῦ εἶχα παραγγείλει νά ἀγοράσει γιά τό κορίτσι τοῦ Προμίνσκι ὑλικό γιά ζακέτα, μά ἐπειδή ὁ Βολόντια πῆγε νά ρωτήσει τή μητέρα, πόσα «φούντια» πρέπει νά ἀγοράσει γιά τή ζακέτα, τόν ἀπάλλαξα ἀπ' αὐτή τή δύσκολη ὑποχρέωση. Πῆρα ἀπό τόν Βολόντια ἀπό τή Μινούσα σύντομο σημειωματάκι, στό ὁποῖο ἄν καί βρίζει, γιατί πρέπει νά περιμένει τό ποταμόπλοιο, ὡστόσο ἀπ' αὐτό ἔβγαλα τό συμπέρασμα ὅτι ἄρχισε τό ταξίδι μέ ἐπιτυχία.

Ὅσο θά λείπει ὁ Βολόντια, ἐγώ ἑτοιμάζομαι: 1) νά κάνω ὁλοκληρωτική ἐπισκευή στά κοστούμια του, 2) νά μάθω νά διαβάζω ἀγγλικά, γι' αὐτό πρέπει νά μάθω 12 σελίδες διάφορες ἐξαιρέσεις σύμφωνα μέ τό βιβλίο τοῦ Νοῦροκ, 3) νά τελειώσω τό διάβασμα τοῦ ἀγγλικοῦ βιβλίου πού ἄρχισα. Καί ὕστερα, κάτι νά διαβάσω ἀκόμη. Ἀρχίσαμε μέ τόν Βολόντια νά διαβάζουμε τόν «Agitator» (στόν «Agitator» ἡ Ἄνια ἔγραψε ἰδιόχειρα ἀφιέρωση «στήν Νάντια», ἐγώ ὅλο καί ἑτοιμαζόμουν νά τήν εὐχαριστήσω καί νά πού ὥς τώρα παραετοιμαζόμουν) καί βασανιζόμαστε μέ τήν ἀγγλική προφορά, κι' ἐγώ, πού λές, τοῦ ὑποσχέθηκα νά μάθω τόν Νοῦροκ. Αὐτές τίς ἡμέρες μαγειρεύω. Ἡ μητέρα ἅρπαξε φοβερό συνάχι καί γενικά κρυολόγησε, κι' ἔτσι ἐγώ βρίσκομαι σέ δράση. Ἡ μητέρα συνήθισε ἐντελῶς πιά

στή Σούσα καί στά γράμματά της περιγράφει τό υπέροχο φθινόπωρο τοῦ Σούσενσκογε. Πρίν ἀναχωρήσει ὁ Βολόντια, ὅλοι μας πηγαίναμε στό κυνήγι γιά ἀγριόγαλους. Τώρα εἶναι τό κυνήγι γιά ἀγριόγαλους καί πέρδικες — αὐτά εἶναι εὐγενῆ πουλιά, δέν εἶναι ἀνάγκη νά μπαίνεις στό βάλτο, ὅπως γιά κάποιες πάπιες. Μόνο, ὅσες φορές κι' ἄν πήγαμε, δέν εἴδαμε οὔτε ἕναν ἀγριόγαλο ἤ μιά πέρδικα, ὅμως κάναμε θαυμάσιο περίπατο. Ἐξάλλου μιά φορά εἴδαμε 20 πέρδικες, πηγαίναμε μέ τό κάρο — ὅλη ἡ παροικία τοῦ Σούσενσκογε, ξαφνικά καί ἀπό τίς δυό μεριές τοῦ δρόμου σηκώθηκε ἕνα κοπάδι ἀπό πέρδικες, τί ἔγινε ἐκείνη τή στιγμή μέ τούς κυνηγούς μας, ὁ Βολόντια μάλιστα ἀναστέναζε κάπως, ὡστόσο πρόφτασε νά σκοπεύσει, μά ἡ πέρδικα οὔτε κάν πέταξε, ἀλλά ἁπλῶς ἔφυγε. Γενικά ἐκεῖνο τό κυνήγι ἦταν ἀξιοθρήνητο: δέν σκότωσαν τίποτε, μόνο ὁ Ὄσκαρ πλήγωσε τήν Τζένι στά μάτια, νομίζαμε ὅτι τό σκυλί θά τυφλωθεῖ, ὅμως ἔγινε καλά. Ἡ Τζένι πλήττει φοβερά χωρίς τόν Βολόντια, δέν φεύγει οὔτε βῆμα ἀπό μένα καί γαυγίζει γιά τό τίποτε.

Νά γιά ποιές ἀνοησίες γράφω, ὅμως δέν ὑπάρχει κανένα ἐξωτερικό γεγονός. Ἀπ' αὐτό καί ὁ Βολόντια στά γράμματα καμιά φορά γράφει τά ἴδια καί τά ἴδια· μέ τήν ὁμοιομορφία τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων χάνεται τελείως ἡ ἀντίληψη γιά τό χρόνο. Μιά φορά μέ τόν Βολόντια φτάσαμε μέχρι τοῦ σημείου νά μήν μποροῦμε νά ὑπολογίσουμε ἄν ὁ Β. Β. μᾶς ἐπισκέφτηκε προχθές ἤ 10 μέρες πρίν. Γιά νά διευκρινίσουμε αὐτό τό ζήτημα, χρειάστηκε νά κάνουμε ὁλόκληρη σειρά ἀπό συλλογισμούς. Μόλις καί μετά βίας τό καταλάβαμε. Ὁ Βολόντια ἑτοιμάστηκε νά γράψει στό σπίτι ἀπό τή Μινούσα, κι' ἔτσι ὑποθέτω ὅτι στό γράμμα μου ἐνμέρει θά ὑπάρχουν ἐπαναλήψεις. Ὅμως ὄχι, τό γράμμα μου εἶναι καθαρά γυναικεῖο, ἔτσι γενικό. Πρίν λίγο καιρό πῆρα γράμμα ἀπό τήν γυναίκα τοῦ πισάτελ, γράφει, ὅτι αὐτή κρατάει * τό δοκίμιο τοῦ βιβλίου τοῦ Βολόντια, τότε ἦταν τό 7ο φύλλο. Αὐτή φοβήθηκε λιγάκι ὅτι τό βιβλίο δέν θά βγεῖ μέ 10 φύλλα, — βγῆκε καινούργιος νόμος γιά τόν ἀριθμό τῶν γραμμάτων στό κάθε τυπογραφικό φύλλο — τότε μπορεῖ νά μπάσουμε καί τόν Κάρισεφ **. Κι' αὐτό θά ἦταν καλό, μόνο πού τότε θά καθυστερήσει ἡ ἔκδοση. Ἐμεῖς τήν περιμένουμε ἀπό μέρα σέ μέρα. Ὁ Βολόντια σκοπεύει νά τελειώσει «τίς ἀγορές» κατά τήν Πρωτοχρονιά, ἄν καί ἀμφιβάλλει λιγάκι. Αὐτά γιά τήν ὥρα. Τό γράμμα τῆς Μαρίας Ἀλεξάντροβνα τῆς 10/VIII τό πήραμε, χάρηκα ἀπ' αὐτό κάπως ἰδιαίτερα. Τήν φιλῶ θερμά.

* Ἡ Ν. Α. Στροῦβε ἄρχισε τή διόρθωση στά πρῶτα φύλλα τῆς συλλογῆς «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». *Ἡ Σύντ.*

** Τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς ἐργοστασιακῆς μας στατιστικῆς. Νέοι στατιστικοί ἆθλοι τοῦ καθηγητῆ Κάρισεφ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 1-34). *Ἡ Σύντ.*

Ὅταν θά πάρεις τό γράμμα μου, ἴσως νά ἑτοιμάζεσαι πιά γιά τό ταξίδι. Εὔχομαι κάθε ἐπιτυχία. Κάποτε ἤθελα πολύ νά πάω στό Βέλγιο, ἴσως πάλι νά μέ τραβήξει τό ἐξωτερικό — νά δῶ λίγο φῶς — πότε ὅμως θά δοθεῖ ἡ δυνατότητα νά πάω, πρός τό παρόν δέν τό κρίνω ἀναγκαῖο νά σκέπτομαι γι' αὐτό. Φαίνεται, θά περιμένεις τήν Ἄνια; Πότε ἤθελε νά ἐπιστρέψει; Καί ἡ [Μεστσεριακόβα] * εἶναι πάρα πολύ καλός ἄνθρωπος, λίγο ἀγρίμι, ὅμως ἐξαιρετικά εἰλικρινής καί καλή. Λοιπόν, πρέπει νά τελειώνω. Φιλῶ ἀκόμη μιά φορά θερμά ἐσένα καί τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα ἐκμέρους μου καί ἀπό τήν μητέρα.

Δική σου *Ν.*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

8

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27 τοῦ Σεπτέμβρη.

Σήμερα πάλι γράφω ἐγώ στή θέση τοῦ Βολόντια, ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα. Ὁ Βολόντια ἦρθε προχθές ἀργά τό βράδυ ἀπό τό Κρασνογιάρσκ, τόν περίμεναν ἐδῶ δυό γράμματα τῆς Μανιάσα καί ἑτοιμαζόταν σήμερα νά καθήσει νά γράψει γράμμα στό σπίτι, ἦρθαν ὅμως ἀπό τό πρωί ὁ Ὄσκαρ καί ὁ Προμίνσκι καί ἄρχισαν νά τόν ξελογιάζουν νά πᾶνε κυνήγι σέ κάποιο νησί Ἀγκαπίτοφ, ὅπου, ὅπως ἔλεγαν, οἱ λαγοί εἶναι ἀμέτρητοι καί τά κοπάδια ἀπό ἀγρόγαλους καί πέρδικες πετοῦν ἐλεύθερα. Ὁ Βολόντια στήν ἀρχή ταλαντευόταν, τελικά ὅμως μπῆκε σέ πειρασμό, μιά καί ἡ μέρα σήμερα εἶναι ὑπέροχη. Γενικά τό φθινόπωρο εἶναι καλό, μόνο μιά ἑβδομάδα ἔκανε κρύο. Βασικά, ἀπό τό ταξίδι του στό Κρασνογιάρσκ ὁ Βολόντια ἔμεινε εὐχαριστημένος. Αὐτός στ' ἀλήθεια, ἔγραψε ἤδη ὅτι πῆγε στό Κρασνογιάρσκ μέ τήν Ἐλβίρα Ἐρνέστοβνα καί τήν Τόνετσκα, γιατί ἡ Ε. Ε. χτύπησε στό σηκώτι καί ἀρώστησε σοβαρά **. Ὑπέθεταν ὅτι ἔχει καρκίνο ἤ ἀπόστημα στό σηκώτι, εὐτυχῶς ὅμως, δέν εἶχε οὔτε τό ἕνα οὔτε τό ἄλλο, ἁπλό χτύπημα, πρέπει μόνο νά φυλάγεται πολύ. Αὐτές ἐπέστρεψαν πάλι μαζί μέ τόν Βολόντια. Ἡ Ε. Ε. θεραπευόταν στό νοσοκομεῖο τοῦ Κρασνογιάρσκ καί ὁ Βολόντια ἔμεινε στόν Κράσικοφ. Εἶδε στό Κρασνογιάρσκ πολλούς, συνομίλησε γιά

* Τό ἐπίθετο γιά συνωμοτικούς λόγους στό χειρόγραφο κόπηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 100-102. *Ἡ Σύντ.*

διάφορα πράγματα, ἔπαιξε 10 παιχνίδια σκάκι. Ἕνας ἀπ' αὐτούς πού μένουν τώρα προσωρινά στό Κρασνογιάρσκ ἴσως μεταφερθεῖ στό χωριό Γερμακόβσκογε, 40 βέρστια μακριά ἀπό μᾶς. Εἶναι σκακίστας καί πολύ ἐνδιαφέρων συζητητής, ὁ Βολόντια γνωρίστηκε μ' αὐτόν στό Κρασνογιάρσκ. Θά ἤθελα πολύ νά πραγματοποιηθεῖ αὐτή ἡ μετάθεση, θά μπορούσαμε νά συναντιόμαστε, 40 βέρστια εἶναι κοντινή ἀπόσταση. Ὁ Βολόντια πῆγε ὥς τή Μινούσα (τό ἀτμόπλοιο σερνόταν 5 ἡμέρες) μέ τήν Λεπεσίνσκαγια, γυναίκα ἑνός ἐκτοπισμένου πού ζεῖ στό Καζατσίνσκι. Διορίστηκε βοηθός γιατροῦ στό χωριό Κουραγκίνσκι, ἐπίσης ὄχι μακριά ἀπό μᾶς καί ὁ ἄνδρας της μεταφέρεται ἐκεῖ. Σκακίστας ἐπίσης. Ἡ Λεπεσίνσκαγια διηγήθηκε γιά τή Λίροτσκα, ὅτι εἶναι πολύ νευρική καί εὐέξαπτη, συμμετέχει στήν κομμούνα καί μαγειρεύει μιά φορά τήν ἑβδομάδα. Ἐκεῖ εἶναι τρεῖς γυναῖκες, μιά ψήνει ψωμί, καί οἱ ἄλλες μαγειρεύουν μέ τή σειρά. Προχθές πῆρα γράμμα ἀπό τήν Λίροτσκα, κι' ὅπως φαίνεται, βαρέθηκε πολύ ἀπ' αὐτή τή ζωή τῆς παροικίας, χαίρεται, γράφει, σάν μένει μόνη της καί μπορεῖ νά διαβάζει. Ἀποδείχτηκε ὅτι τοῦ Βολόντια δέν πονοῦσε ἐκεῖνο τό δόντι πού τό ἔβγαλε, ἀλλά ἄλλο, πού καί τό ἔβγαλε ὁ ὀδοντογιατρός στό Κρασνογιάρσκ. Ἡ ἐπιστροφή ἦταν πολύ βαρετή γιά τόν Βολόντια, ἄν καί μάζεψε μιά δόση βιβλία, ἐκτός ἀπό ἐκεῖνο τό σωρό πού εἶχε πάρει ἀπό τό σπίτι. Στή Μινούσα δέν θέλησε νά σταματήσει, καί μάλιστα δέν θεώρησε τό φύλλο πορείας στόν διοικητή τῆς ἀστυνομίας. Ἀγόρασε στό Κρασνογιάρσκ ἕνα κοντογούνι. Τό κοντογούνι προορίζεται εἰδικά γιά μένα, στήν οὐσία ὅμως εἶναι «οἰκογενειακό», καί προορίζεται γιά ταξίδια καί μακρινές πορεῖες. Στοιχίζει 20 ρούβλια καί εἶναι μαλακό, μαλακό, πού σάν χώνεσαι σ' αὐτό, δέν θέλεις νά βγεῖς. Γενικά ἀγόρασε ὅλα, ὅσα χρειαζόταν, μάλιστα καί παιχνίδια γιά τά παιδιά τοῦ Προμίνσκι καί γιά τό παιδί τοῦ γναφέα Μηνᾶ, πού ζεῖ στήν αὐλή μας. Τό παιδί εἶναι πέντε χρονῶν καί συχνά ἔρχεται σέ μᾶς. Μόλις ἔμαθε τό πρωί ὅτι ἦρθε ὁ Βολόντια, ἅρπαξε τίς μπότες τῆς μητέρας του καί ἄρχισε βιαστικά νά τίς φοράει. Ἡ μητέρα ρωτᾶ: «Γιά ποῦ τό ἔβαλες; — «Μά ἦρθε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς» — «Μήν πηγαίνεις, τούς ἐμποδίζεις...» «Ἔ, ὄχι, ὁ Βλ. Ἰλίτς μέ ἀγαπᾶ!» (ὁ Βολόντια πραγματικά τόν ἀγαπᾶ). Καί ὅταν χθές τοῦ ἔδοσαν τό ἄλογο πού τοῦ ἔφερε ὁ Βολόντια ἀπό τό Κρασνογιάρσκ, τότε χώθηκε στήν ἀγκαλιά τοῦ Βολόντια μέ τέτια τρυφερότητα, πού δέν ἤθελε νά πάει σπίτι νά κοιμηθεῖ, καί ξάπλωσε στό μικρό χαλί μέ τήν Τζένκα. Χαριτωμένο ἀγοράκι!

Ἐπιτέλους πήραμε ὑπηρέτρια, μιά κοπέλα 15 χρονῶν, γιά 2½ ρούβλια τό μήνα + μπότες, θά ἔρθει τήν Τρίτη, συνεπῶς, τελειώνει τό αὐτοτελές νοικοκυριό μας. Ἐφοδιαστήκαμε γιά τό χειμώνα μέ διάφορα πράγματα. Ἀκόμη πρέπει νά περάσουμε τά τζάμια, εἶναι μόνο

κρίμα νά κλειστοῦμε ἑρμητικά, ὅταν ἔξω εἶναι τόση ὀμορφιά. Ἡ μητέρα σιγά-σιγά ἀρχίζει νά συνηθίζει στή ζωή τοῦ Σούσενσκογε, δέν ἀρωσταίνει καί δέν πλήττει. Εὐχαριστῶ τήν Μανιάσα γιά τά γράμματα, φυσικά θά τῆς γράψω καί στό ἐξωτερικό. Κάπως θά τακτοποιηθεῖ ἐκεῖ. Κρίμα πού δέν τῆς εἶναι βολικά νά ταξιδεύσει μέ τούς Μεστσεριακόφ, εἶναι καλοί ἄνθρωποι, ἰδιαίτερα ἡ Ἄννα. Πήραμε τόν Ζολά στά γερμανικά, ἑτοιμαζόμαστε νά τόν διαβάσουμε. Τώρα θά παίρνουμε τήν «Frankfurter Zeitung», θά τή στέλνουν ἀπό τήν Πετρούπολη· ὁ Βολόντια σκοπεύει νά γραφεῖ ἀκόμη συνδρομητής σέ καμιά ἀγγλική ἐφημερίδα. Τί ἔγινε μέ τό βιβλίο τοῦ Βολόντια οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόαση. Θά εἶναι λυπηρό, ἄν δέν πετύχει. Θά ἔπρεπε νά στείλετε τήν κριτική γιά τόν Κάμισεφ στήν Πετρούπολη, ἴσως νά μή βγῆκαν 10 φύλλα κι' ἀπ' αὐτό ἡ καθυστέρηση. Λοιπόν ἀρκετά, φλυαρῶ. Φιλῶ θερμά-θερμά Ἐσᾶς καί τήν Μανιάσα ἀπομέρους μου καί ἀπομέρους τοῦ Βολόντια. Ἡ μητέρα στέλνει πολλούς χαιρετισμούς. Πότε θά ἔρθει ἡ Ἄνια;

Δική Σας *Νάντια*

Τήν προηγούμενη φορά λησμόνησα νά γράψω ὅτι πήραμε τό Blos. Πρέπει νά τόν ξαναστείλουμε;

Παράξενο πού δέν ἔφτασε τό γράμμα τοῦ Βολόντια ταυτόχρονα μέ τήν κριτική γιά τόν Κάρισεφ. Θυμᾶμαι, τότε ἔγραψε γράμμα *.

Γράφτηκε στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

9

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

14 τοῦ Ὀχτώβρη.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Μόλις ἀναχώρησε ὁ Βολόντια γιά τό Κρασνογιάρσκ. Σᾶς ἔγραψα λεπτομερές γράμμα, τό ἴδιο καί ὅταν ὁ Βολόντια ἐπέστρεψε. Σίγουρα, τά λάβατε καί τά δυό. Ναί, αὐτό τώρα εἶναι ζήτημα πολύ περασμένων ἡμερῶν. Ἐδῶ ἔχουμε πιά χειμώνα, ἡ Σούσενκα μας πάγωσε καί ἔπεσε χιόνι, ὅμως ἔλιωσε. Κρύο ἔχουμε ἀρκετό (5 βαθμούς), πράγμα πού δέν ἐμπόδισε τόν Βολόντια νά πάει σήμερα κυνήγι γιά λαγούς στό νησί τήν ἡμέρα· αὐτή τή χρονιά οὔτε ἕναν λαγό δέν σκότωσε ἀκόμη. Ντύθηκε ζεστά καί νά πάρει καθαρό ἀέρα δέν εἶναι ἄσχημα, τόν τελευταῖο καιρό ἔπεσε μέ τά μοῦτρα στίς «ἀγορές του» καί γράφει ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ. Τό

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 99.

πρῶτο κεφάλαιο εἶναι ἤδη ἕτοιμο, τό κεφάλαιο αὐτό μοῦ φαίνεται πολύ ἐνδιαφέρον. Ἐγώ παριστάνω τόν «ἀνίδεο ἀναγνώστη» καί πρέπει νά κρίνω γιά τή σαφήνεια ἀνάπτυξης τοῦ θέματος «τῶν ἀγορῶν», προσπαθῶ νά εἶμαι ὅσο τό δυνατό «πιό ἀνίδεη», δέν μπορῶ ὅμως νά βρῶ ἀφορμή σέ τίποτε. Εἶναι πολύ περίεργο ὅτι μέχρι τώρα δέν ἀκούστηκε ἴχνος φωνῆς ἀπό τόν écrivain γιά τό βιβλίο, νομίζουμε ὅτι ἀπέτυχε. Γενικά τόν τελευταῖο καιρό τό ταχυδρομεῖο εἶναι πολύ φτωχό. Χθές γελάσαμε ἀρκετά. Ἐκτός ἀπό ἐφημερίδες, δέν ὑπῆρχε τίποτε ἄλλο καί ἡ μητέρα ἄρχισε νά κατηγορεῖ τόν ταχυδρόμο ὅτι ἀπό μίσος κρύβει τά γράμματα, ἐμᾶς ὅτι τοῦ δίνουμε λίγο μπουρμπουάρ, τούς γνωστούς μας — γιά μεγάλο ἐγωισμό κι' ἐμᾶς ξανά ὅτι λυπούμαστε νά φιλοδωρίσουμε τόν ταχυδρόμο καί ὅμως ξοδεύουμε στά χαμένα, προχθές πήγαμε στόν Κουρνατόβσκι καί γιατί; μόνο ἐμποδίσαμε τόν ἄνθρωπο στή δουλιά του καί τοῦ φάγαμε τό φαγητό του, καί ὅλα τέλειωσαν μέ τό ὅτι ἀρχίσαμε νά γελᾶμε, καί τό δυσάρεστο αἴσθημα πού ὑπάρχει πάντοτε ὅταν τό ταχυδρομεῖο εἶναι φτωχό, πέρασε. Κάποτε πήγαμε στόν Κουρνατόβσκι *, ὑπηρετεῖ στό ἐργοστάσιο ζάχαρης, 20 βέρστια ἀπό μᾶς. Ἦταν Κυριακή, ἄν καί ἔκανε κρύο, ὁ ἥλιος ἔλαμπε στόν ὑπέροχο γαλάζιο οὐρανό, κι' ἐμεῖς πήγαμε. Ντυθήκαμε ἐντελῶς χειμωνιάτικα. Ὁ Βολόντια φόρεσε τή γούνα καί ἔβαλε τσόχινα παπούτσια. Ἐμένα μέ κουκούλωσαν μέ τό «οἰκογενειακό» κοντογούνι, κι' ἐγώ χώθηκα σ' αὐτό ὥς τό κεφάλι. Ὁ Κουρνατόβσκι ἦταν τρομερά ἀπασχολημένος, γιορτές γι' αὐτόν δέν ὑπάρχουν, δουλεύει 12 ὧρες τό εἰκοσιτετράωρο· πραγματικά τόν ἀποσπάσαμε ἀπό τή δουλιά, ὅμως αὐτό τόν ὠφέλησε καί τό φαγητό του πραγματικά τό φάγαμε. Εἴδαμε τό ἐργοστάσιο ζάχαρης, ὁ διευθυντής ἔδειξε ἀσυνήθιστη ἀβρότητα στούς «διάσημους ξένους» (παρόλο πού ὁ Βολόντια μέ τά τσόχινα παπούτσια καί τό χειμωνιάτικο παντελόνι ἔμοιαζε μέ τόν γίγαντα «τοῦ κοντορεβυθούλη» κι' ἐμένα εἶχαν σηκωθεῖ οἱ τρίχες τοῦ κεφαλιοῦ μου ἀπό τόν ἀέρα), πάσχιζε νά δικιολογήσει τίς ἄσχημες συνθῆκες, στίς ὁποῖες ἀναγκάζονταν νά δουλεύουν οἱ ἐργάτες, ἄνοιξε μόνος του τή συζήτηση γι' αὐτό τό θέμα, καί ἡ ἀβρότητά του ἐπεκτάθηκε σέ τέτιο σημεῖο, ὥστε, παρόλο πού ἡ ἐμφάνισή του ἦταν κομψή καί περιποιημένη, νά τρέξει νά προσφέρει κάθισμα στόν Βολόντια καί νά τόν καθαρίζει ἀπό τή σκόνη. Ἐγώ παρά λίγο νά βάλω τά γέλια. Ὁ Κουρνατόβσκι θά μᾶς ἐπισκεφθεῖ ὕστερα ἀπό ἕναν μήνα, ἴσως καμιά φορά ἔρθει καί ὁ Μπαζίλ μέ τήν Τόνετσκα. Δέν ξέρω, ἄν Σᾶς ἔγραψε ὁ Βολόντια ὅτι ὁ Μπαζίλ καί Γκλέμπ ζητοῦν νά μεταφερθοῦν στό Νίζνι-Οὐντίνσκ, ὅπου τούς πρότειναν θέσεις μηχανικῶν. Τώρα χρησιμοποιοῦμε τή βιβλιοθήκη τοῦ Μινουσίνσκ μέσω τῶν συντρόφων τοῦ Τές, ἄν καί εἶναι πολύ φτωχή. Ἀλήθεια, βιβλία ἔχουμε ἀρκετά. Κάποτε μέ ρωτοῦσε ἡ Ἀνιούτα, τί κάνω. Ἀσχολοῦμαι μ' ἕνα ἐ-

* Ἡ ἐπίσκεψη ἔγινε στίς 11 τοῦ Ὀχτώβρη 1898. *Ἡ Σύντ.*

κλαϊκευτικό βιβλιαράκι, θά ἤθελα νά τό γράψω, δέν ξέρω ὅμως ἀκόμη τί θά βγεῖ *. Αὐτό ἄς ποῦμε, εἶναι ἡ κύρια ἀπασχόλησή μου, καί μετά κάνω κάτι, ὅ,τι χρειάζεται: ἀσχολοῦμαι μέ τήν ἀγγλική γλώσσα, διαβάζω, γράφω γράμματα, ἀνακατεύομαι στή δουλιά τοῦ Βολόντια, πηγαίνω περίπατο, ράβω κουμπιά... Ζοῦμε τώρα ἐντελῶς νοικοκυρεμένα: σκεπάσαμε τήν κοπριά, βάλαμε τζάμια στά παράθυρα, ἀνοίξαμε ἕναν καταπληκτικό φεγγίτη στό παράθυρο, φυτέψαμε κῆπο κοντά στό σπίτι καί τόν περιφράξαμε. Πήραμε μέ πληρωμή ἕνα κορίτσι πού βοηθάει τώρα καί τήν μητέρα στό νοικοκυριό, καί κάνει ὅλες τίς χοντροδουλιές. Εὐχαριστῶ, ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, γιά τήν πρόταση νά μᾶς στείλεις κάτι εἴδη τουαλέτας ἤ νοικοκυριοῦ. Ὡστόσο, κανενός εἴδους φορέματα δέν μᾶς χρειάζονται, γιατί πρίν ἀναχωρήσουμε γιά τή Σούσα, κάναμε καλή ἐπισκευή στά κοστούμια καί ὁσοναφορᾶ τά εἴδη νοικοκυριοῦ, κάτι πήραμε μαζί μας ἀπό τήν Πετρούπολη, κι' ἄν κάτι χρειάζεται περισσότερο εἶναι μπαστούνια, μασιάδες, κρεμάστρες καί ἄλλα σύνεργα. Ὁ Βολόντια τά ἔχει ὅλα, δέν εἶχε νυχτικές, ἀγόρασε ὅμως ὕφασμα στό Κρασνογιάρσκ καί οἱ νυχτικές εἶναι ἕτοιμες, μόνο πού ὁ Βολόντια τόσες μέρες δέν μπορεῖ νά βρεῖ καιρό νά τίς κάνει πρόβα. Ὁ Βολόντια πάντοτε παραξενεύεται, ἀπό ποῦ παίρνω τόσο ὑλικό γιά μακροσκελῆ γράμματα, αὐτός ὅμως γράφει στά γράμματά του γιά πράγματα που ἔχουν πανανθρώπινο ἐνδιαφέρον, ἐνῶ ἐγώ γράφω γιά κάθε τιποτένιο... Εἶμαι ἀκόμη ὑποχρεωμένη στήν Ἄνια, δέν τῆς ἀπάντησα σ' ἕνα γράμμα, ἄς μήν γκρινιάζει μέ μένα καί στά γράμματα νά μή δίνει σημασία.

Πῶς τά περνᾶτε ὅλοι; Ἀναχώρησε μήπως ἡ Μάνια; Συγκινήθηκε πολύ πρίν ἀναχωρήσει; Πῆγε μόνη της ἤ μέ τούς Μεστσεριακόφ; Πῶς τακτοποιήθηκε ἡ ὑπόθεση μέ τόν Ντ. Ι.; Τοῦ δόθηκε ἄδεια νά παραμείνει στό Ποντόλσκ; Ἡ Ἀνιούτα καί ὁ Μ. Τ. εἶναι εὐχαριστημένοι ἀπό τό ταξίδι τους; Ἀλλά ἐγώ ὡστόσο μπορῶ νά ρωτῶ ὥς αὔριο. Στέλνω σέ ὅλους τούς χαιρετισμούς μου, φιλῶ θερμά, θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἀνιούτα. Ἡ μητέρα στέλνει πολλούς χαιρετισμούς. Ὁ Βολόντια ἄς γράψει ὁ ἴδιος. Σᾶς φιλῶ θερμά ἀκόμη μιά φορά.

Δική Σας *Νάντια*

Ποιά εἶναι ἡ διεύθυνση τῆς Μάνιας;

Γράφτηκε στίς 14 τοῦ Ὀχτώβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Προφανῶς, πρόκειται γιά τή συγγραφή τοῦ βιβλίου «Ἡ γυναίκα-ἐργάτρια», πού ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια τό ἔγραψε στό χωριό Σούσενσκογε. *Ἡ Σύντ.*

10

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11/XI. 98.

Συνεχίζουμε καί σήμερα νά βρισκόμαστε σέ πολύ καλή διάθεση, πού τήν προκάλεσε τό χθεσινό ταχυδρομεῖο. Βλέπουμε χθές νά πηδάει κάποιο ἐπαρχιωτόπουλο ἀπό τό φράχτη μέ ἕνα πελώριο δέμα. Ἀποδείχτηκε ὅτι τό ταχυδρομεῖο μας ἦταν τόσο μεγάλων διαστάσεων, πού χρειάστηκε νά παρθεῖ ἀπό τήν ἐπαρχία ὁλόκληρη κάπα γιά νά μᾶς φέρουν ὅλη τήν περιουσία σώα καί ἀκέραια. Αὐτά δέν ἦταν γράμματα, βέβαια, ἀλλά μόνο βιβλία, κάποτε ὅμως τυχαίνει καί ἡ παραλαβή βιβλίων νά εἶναι ἐξαιρετικά εὐχάριστη. Πῶς αἰσθάνεσαι; Ἔκανες πολλές γνωριμίες, γενικά συνεχίζεις νά σοῦ ἀρέσουν οἱ Βρυξέλλες; Κάποτε πῆρα ἐνθουσιώδη γράμματα ἀπό τόν Μεστσεριακόφ πού τόν τραβοῦσε πολύ ἡ βελγική ζωή. Τύχαινε, ὅταν διάβαζες τό γράμμα του νά ποθεῖς τόσο πολύ νά δεῖς πῶς ζοῦν οἱ ἄνθρωποι στόν κόσμο. Ἐδῶ πού τά λέμε, πιστεύω ὅτι οἱ λαϊκές χορωδίες θά σοῦ προξενοῦν μεγάλη εὐχαρίστηση. Ἀφοῦ στό Βέλγιο, λένε, τραγουδοῦν ὡραῖα. Μᾶς ἐπισκέφθηκε ὁ Γκλέμπ, κι' ἕνα βράδυ τραγούδησαν λίγο μέ τόν Βολόντια, τότε σέ θυμήθηκα, πῶς θά ἀκοῦς ἐκεῖ τώρα τούς βέλγους. Ὁ Γκλέμπ παρέμεινε 4 ἡμέρες, ἦταν χωρίς τήν Ζίνα, γιατί ἡ Ἐλβίρα Ἐρνέστοβνα ἦταν ἄρωστη καί αὐτός δέν μποροῦσε νά τήν ἀφήσει. Πήγαιναν στό κυνήγι, ὅμως ὁ Γκλέμπ περισσότερο διάβαζε τά δυό πρῶτα κεφάλαια τῶν «ἀγορῶν». Νομίζεις ὅτι οἱ «ἀγορές» τελείωσαν; Κάθε ἄλλο. Θά τελειώσουν ἐντελῶς μόνο τό Φλεβάρη. Ὁ Βολόντια ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ ὅλο γράφει, ἔτσι πού δέν τοῦ μένει καθόλου χρόνος γιά τίποτε ἄλλο.

Σέ φιλῶ θερμά. Ἐπίσης καί ἡ μητέρα. Εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Δική σου *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στίς Βρυξέλλες

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

11

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

22 τοῦ Νοέμβρη.

Α. Ι.

Νομίζω πώς ἀπό καιρό δέν ἔγραψα στό «σπίτι». Σήμερα, ὅπως συνήθως, ἑτοιμάζομαι νά φλυαρήσω γιά διάφορα πράγματα, μόνο δέν ξέρω ἀπό ποῦ νά ἀρχίσω, ξέχασα κιόλας τί ἔγραψα στό τελευταῖο γράμμα. Τό μεγα-

λύτερο γεγονός στή ζωή μας τόν τελευταῖο καιρό ἦταν, βέβαια, ὁ ἐρχομός τῶν «μελετῶν καί ἄρθρων». Περιμέναμε καί τά περιμέναμε, ὕστερα βάλαμε τελεία καί παύλα καί ὁ Βολόντια στήν παραμονή τῆς παραλαβῆς τοῦ ταχυδρομείου ἔλεγε μέ ἀπαισιοδοξία: τί ἰδιαίτερο μπορεῖ νά φέρει τό ταχυδρομεῖο; Ἐπιτέλους ἕνα συννεφιασμένο πρωί, βλέπουμε νά πηδάει ἀπό τό φράχτη ἕνα παιδί ἀπό τήν ἐπαρχία μέ κάποιο πελώριο δέμα, ἀποδείχτηκε ὅτι ἦταν οἱ ἀτέλειωτες «μελέτες», τυλιγμένες σέ μιά ἐπαρχιώτικη κάπα... Ἀμέσως ἄλλαξε ἡ διάθεση. Πάνω στή χαρά του ὁ Βολόντια λίγο ἔλειψε νά μή συμφωνήσει νά πάει στό γάμο τῶν Μάτοφ (ντόπιοι μπακάληδες — ἑβραῖοι, πρός τούς ὁποίους ὁ Βολόντια τρέφει ἰδιαίτερη ἀντιπάθεια, γιατί εἶναι πολύ ἐνοχλητικοί)... Ἀλλά ὅλα αὐτά ἀνήκουν πιά στό παρελθόν. Τώρα ὁ Βολόντια ἀφοσιώθηκε ἀποφασιστικά καί ὁριστικά στίς «ἀγορές» του, τσιγκουνεύεται τρομερά τό χρόνο, στούς Προμίνσκι δέν πήγαμε ἤδη μερικούς μῆνες, ὁ Βολόντια ζητᾶ τό πρωί νά τόν ξυπνῶ στίς 8 καί 7½ ἀκόμη, μά ἡ προσπάθειά μου νά τόν ξυπνήσω, τελειώνει συνήθως μέ ἀποτυχία, μουρμουρίζει - μουρμουρίζει, σκεπάζει τό κεφάλι καί ξανακοιμᾶται. Σήμερα τή νύχτα στόν ὕπνο σχολίαζε κάτι γιά τόν κ° Ν. -ον καί γιά τή φυσική οἰκονομία... Ἐκτός ἀπό τίς «ἀγορές» ἄλλη ἀσχολία του εἶναι τό πατινάζ. Μέ πρωτοβουλία τοῦ Βολόντια καί τοῦ Ὄσκαρ κοντά στό σπίτι μας στό ποταμάκι κατασκευάστηκε πισίνα γιά πατινάζ, βοήθησαν ὁ δάσκαλος καί ἀκόμη μερικοί ἀπό τούς κατοίκους. Ὁ Βολόντια πατινάρει ὑπέροχα, καί μάλιστα βάζει τά χέρια του στίς τσέπες τοῦ γκρίζου παλτοῦ του, σάν πραγματικός ἀθλητής. Ὁ Ὄσκαρ πατινάρει ἄσχημα καί πολύ ἀπρόσεκτα, ἔτσι πού συνέχεια πέφτει· ἐγώ δέν ξέρω καθόλου νά πατινάρω, γιά μένα κατασκεύασαν κάθισμα, γύρω στό ὁποῖο καί κάνω προσπάθειες (πάντως μόνο δυό φορές ἔκανα πατινάζ κι' ἔχω μερικές ἐπιτυχίες), ὁ δάσκαλος περιμένει ἀκόμη τά παγοπέδιλα. Γιά τούς ντόπιους ἀποτελοῦμε δωρεάν θέαμα: θαυμάζουν τόν Βολόντια, σπάζουν πλάκα μέ μένα καί τόν Ὄσκαρ, ἀλύπητα ροκανίζουν καρύδια καί πετοῦν τά φλούδια στό φημισμένο πατινάζ μας. Ἡ Τζένη φέρεται πολύ ἀποδοκιμαστικά στό πατινάζ, θά προτιμοῦσε νά τρέχει ἀνάμεσα στά ζῶα, νά χώνει τή μούρη στό χιόνι καί νά κουβαλᾶ στόν Βολόντια καθετί τό σπάνιο πράγμα, σάν τά παλιά ἀλογίσια πέταλα. Ἡ μητέρα φοβᾶται λίγο τό πατινάζ. Μιά φορά ἦταν ἐξαίρετη μέρα, τήν βγάλαμε ἔξω νά κάνει περίπατο, ὁ πάγος στό ποτάμι ἦταν τότε τόσο περίφημος, διαφανής, καί μεῖς γλυστρούσαμε στόν πάγο· ἡ μητέρα κάπως γλύστρησε καί πληγώθηκε στό κεφάλι· ἀπό τότε φοβᾶται ἀκόμη πιό πολύ τό πατινάζ. Ἡ μητέρα δέν εἶναι εὐχαριστημένη ἀπό τόν Βολόντια: πρίν λίγο καιρό τελείως εὐσυνείδητα πέρασε τόν ἀγριόγαλο γιά χήνα, ἔτρωγε καί ἐπαινοῦσε: καλή χήνα, δέν εἶναι παχιά. Καί ἀκόμη μιά διασκέδαση. Τά Χριστούγεννα μαζευόμαστε στήν πόλη καί ὁ Βολόντια ἑτοιμάζει

γιά τότε τό σκάκι· έτοιμάζεται νά δόσει μάχη μέ τόν Λεπεσίνσκι μέχρι τελευταίας πνοῆς. Ὁ Βολόντια φτιάχνει σκάκι ἀπό φλοιό, συνήθως τά βράδια, ὅταν ἔχει πιά «παραγράψει». Κάποτε μέ φωνάζει νά τόν συμβουλεύσω: τί κεφάλι νά κάνει στό βασιλιά ἤ τί μέση νά κάνει στή βασίλισσα. Ἐγώ ἔχω πολύ μικρή ἀντίληψη γιά τό σκάκι, μπερδεύω τό ἄλογο μέ τόν ἀξιωματικό, δίνω ὅμως συμβουλές πολύ θαραλέα καί τό σκάκι γίνεται ὑπέροχο. Ὅμως ἄρχισα νά πολυλογῶ ἀνόητα. Φιλῶ θερμά ἐσένα καί τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί στούς ἄντρες στέλνω τούς χαιρετισμούς μου. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους πολλούς χαιρετισμούς.

Ὁ ἥλιος σήμερα λάμπει ἔτσι στόν πανώριο γαλανό οὐρανό, πού θά εἶναι ὑπέροχο νά πατινάρουμε. Καλή ἀντάμωση, ὡστόσο.

Νάντια

Γράφτηκε στίς 22 τοῦ Νοέμβρη 1898
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 5

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1 8 9 9

12

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10 τοῦ Γενάρη 1899.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, εὐχαριστῶ πολύ γιά τό γράμμα καί τό δέμα. Ἀκόμη δέν τό πήραμε, γιατί ἔχουμε νέο ταχυδρόμο καί μέ τά συστημένα γράμματα παρουσιάστηκαν ἐμπόδια. Ὁ ταχυδρόμος ἔδειξε ἀνάρμοστο ὕφος καί ἀρνήθηκε νά πάρει ἐξουσιοδότηση γιά τήν παραλαβή τῆς ἀλληλογραφίας, τώρα ὅμως ὅλα ἔληξαν αἰσίως. Τίς γιορτές τίς περάσαμε στή Μινούσα θαυμάσια, συνήλθαμε γιά πολύ. Τά Χριστούγεννα ἔφτασαν στήν πόλη φίλοι ἀπ' ὅλη τήν περιοχή σχεδόν, ἔτσι πού τήν Πρωτοχρονιά τήν προϋπαντήσαμε μέ μεγάλη συντροφιά καί τήν προϋπαντήσαμε πολύ εὔθυμα. Ὅταν χωρίζαμε, ὅλοι ἔλεγαν «Προϋπαντήσαμε τόν καινούργιο χρόνο περίφημα». Τό βασικό εἶναι ὅτι ἡ διάθεση ἦταν πολύ καλή. Ἑτοίμασα γκλιντβέιν *, ὅταν ἦταν ἕτοιμο, βάλαμε τό δείκτη τοῦ ρολογιοῦ στό 12 καί ξεπροβοδίσαμε μέ τιμές τόν παλιό χρόνο, ὅλοι τραγουδούσαμε ὅ,τι καλύτερο, ἐγείραμε κάθε εἴδους καλές προπόσεις: «γιά τίς μητέρες», «γιά τούς συντρόφους πού λείπουν» κτλ. καί στό τέλος χορέψαμε μέ τούς ἤχους τῆς κιθάρας. Ἕνας σύντροφος ζωγραφίζει, ἐξαίρετα, ὑποσχέθηκε νά ζωγραφίσει τίς πιό

* Ποτό οἰκιακῆς κατασκευῆς. *Σημ. μετ.*

ἀξιόλογες στιγμές προϋπάντησης τοῦ καινούργιου χρόνου. Ἄν ἐκπληρώσει τήν ὑπόσχεσή του, θά ἔχετε καθαρή εἰκόνα πῶς προϋπαντήσαμε τό Νέο ἔτος. Γενικά περάσαμε τόν καιρό γιορταστικά. Ὁ Βολόντια ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ ἔδινε μάχη στό σκάκι καί... τούς νίκησε ὅλους, φυσικά· κάναμε πατινάζ, (ἀπό τό Κρασνογιάρσκ ἔστειλαν στόν Βολόντια τά παγοπέδιλα Ἑρμῆς σάν δῶρο, μέ τά ὁποῖα μπορεῖ νά παριστάνει τόν «γίγαντα» καί νά κάνει διάφορα κόλπα. Ἔχω κι' ἐγώ καινούργια παγοπέδιλα, ὅμως καί μέ τά καινούργια, ὅπως καί μέ τά παλιά, πατινάρω τό ἴδιο ἄσχημα, ἤ, σωστότερα, δέν πατινάρω, ἀλλά βαδίζω σάν τήν κότα, αὐτό τό μάθημα τό ξέρω ἀπ' ἔξω!), τραγουδήσαμε ὅλοι μαζί καί κάναμε ἀκόμη περίπατο μέ τήν τρόικα! Γι' αὐτό ὅμως κατακουράσαμε τούς νοικοκύρηδες. Οἱ ἴδιοι παραδέχτηκαν ὅτι ὅλοι θά ἔπεφταν, ἄν συνέχιζε ἀκόμη μιά τέτια μέρα. Ἡ Ε. Ε. ἔχει καλύτερη ὄψη, ἀπ' ὅ,τι στήν Πετρούπολη, καί παρά τήν ἀρώστια της (δέν μπορεῖ καθόλου νά τρώει κρέας καί ψωμί), εἶναι πολύ εὐχαριστημένη ἔτσι, ὅπως διαμορφώθηκε ἡ οἰκογένειά τους καί μόνο φοβᾶται τήν ἐπιστροφή στή Ρωσία. Οἱ ὑπόλοιποι δέν εἶναι γιά παίνεμα. Ἰδιαίτερα ἄσχημη ὄψη ἔχει ἡ Τόνετσκα πού πάσχει ἀπό αναιμία καί ἔκζεμα. Ἀκόμη κι' αὐτή ἡ Ζίνα ἀδυνάτισε καί ἐκνευρίζεται. Ὅλοι μᾶς ἐπαινοῦσαν καί ἀναστέναζαν γιά τήν καλή χωριάτικη ὄψη μας· ἡ Ε. Ε. δήλωσε μάλιστα ὅτι ἐγώ εἶμαι πιό χοντρή ἀπό τήν Ζίνοτσκα. Ἡ μητέρα δέν πῆγε στίς γιορτές καί αἰσθάνθηκε μεγάλη πλήξη. Τήν ἀποκριά ὅλοι ἑτοιμάζονται νά ἔρθουν σέ μᾶς στή Σούσα. Ὅλοι ἐμεῖς, οἱ κάτοικοι τοῦ Σούσενσκογε, συμπεριλαμβάνοντας τόν Ὄσκαρ καί τόν Προμίνσκι, ὀνειροπολοῦμε τόν ἐρχομό τῶν μουσαφίρηδων καί ἀπό τώρα κατανέμουμε, ποιόν καί ποῦ θά τόν βάλουμε, πῶς θά τούς φιλοξενήσουμε καλύτερα κτλ.

Μά ὥς τήν Ἀποκριά ἔχουμε ἀκόμη καιρό, πρός τό παρόν καταπιαστήκαμε μέ τίς καθημερινές ἀσχολίες, καθαρίσαμε τήν πισίνα τοῦ πατινάζ, ὁ Βολόντια βιάζεται μέ τίς «ἀγορές». Πῆρα καί τό γράμμα τῆς Ἄνιας τῆς 24/XII, χωριστά δέν τῆς γράφω, γιατί θά πρέπει νά γράψω τά ἴδια, ἔχω μόνο μιά μικρή παρατήρηση γι' αὐτή. Ἀγανακτεῖ, γιατί δίνω τά γράμματά μου «γιά ἐπιμέλεια» στόν Βολόντια, ἐγώ ὅμως τίς περισσότερες φορές περιγράφω τή ζωή μας στό Σούσενσκογε μέ τόνο ἀστειότητας καί σ' αὐτά μεγάλο μερίδιο ἀφορᾶ καί τόν ἴδιο τόν Βολόντια, φυσικά δέν θά ἔγραφα τέτια γράμματα, χωρίς νά τά δόσω σ' αὐτόν νά τά διαβάσει προκαταβολικά.

Κάποτε πῆρα γράμμα ἀπό τήν γυναίκα τοῦ écrivain *, ἀπό τό ὁποῖο διευκρινίστηκε ὅτι δυό γράμματά της πρός ἐμᾶς χάθηκαν. Λυπηρό! Σχετικά μέ τή φωτογραφία μου. Ἀκόμη ἀπό τήν ἄνοιξη ζήτησα νά σᾶς στείλουν τή σπιτική μου φωτογραφία, πού Σᾶς ἄρεσε. Φαίνεται ἡ παράκλησή μου δέν ἐκπληρώθηκε. Θά γράψω τώρα νά παραγγείλουν τίς τελευταῖες φωτογραφίες μου καί νά τίς στείλουν στό Ποντόλσκ. Δέν ξέρω, ἄν θά

* Πρόκειται γιά τόν Ν. Α. Στροῦβε. *Ἡ Σύντ.*

γνώριζα τόν Ντ. Ι., σέ περίπτωση πού τόν συναντοῦσα στό δρόμο, σέ ἄλλη ἀνάλογη περίσταση ἴσως καί νά τόν γνώριζα. Μέ τήν εὐκαιρία, ὁ Βασίλι Βασίλιεβιτς πῆρε νά διαβάσει τόν Μπλός καί τόν πῆρε μαζί του στό ἐργοστάσιο, ζήτησε νά τόν κρατήσει γιά λίγο καιρό καί ἡ Ζιναΐδα Πάβλοβνα, ἤθελε νά γράψει στήν ἀδελφή της στήν Τούλα νά στείλει αὐτή τόν δικό της Μπλός στό Ποντόλσκ. Νά λοιπόν, τελειώνω. Ἀγκαλιάζω θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἄνια, σέ ὅλους στέλνω χαιρετισμούς. Τό ἴδιο καί ἡ μητέρα.

Δική Σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 6

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

13

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό δέμα, μόνο πού αὐτό εἶναι ὑπερβολικό παραχάιδεμα. Μιλώντας κάπως γενικά, εἶμαι πραγματική λιχουδιάρα, καί γιά νά δικιολογηθῶ, λέω ὅτι αὐτό εἶναι «ἀνάγκη τοῦ ὀργανισμοῦ», πρέπει ἐπιτέλους κάτι νά πῶ. Πάντως προσελκύω τώρα καί τόν Βολόντια στήν πίστη μου, χρόνια τόν τρέφω μέ γλυκά κάθε ἀπογευματινό καί ἀπόδειπνο, αὐτός κάθε φορά δηλώνει ὅτι αὐτό εἶναι «ἐξοργιστικό», ὅμως παρόλα αὐτά τά τρώει καί μάλιστα μέ εὐχαρίστηση. Ἄν κι' ἐμεῖς κατέχουμε σέ ἀρκετό βαθμό ἱκανότητες φαγάδων, ὡστόσο ἕνα μέρος ἀπό τά γλυκίσματα σκοπεύουμε νά τά ἀφήσουμε ὥς τήν Ἀποκριά, ὅταν θά μᾶς ἔρθουν οἱ μουσαφίρηδες καί θά κάνουμε γλέντι τρικούβερτο. Ὡστόσο πρέπει νά τελειώνω. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά. Φιλῶ τήν Ἄνια, σέ ὅλους στέλνω χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 17 τοῦ Γενάρη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή
συλλογή: Β. Ι. Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

14

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

24 τοῦ Γενάρη.

Ἀγαπημένη Μάνια! Ἐσύ σίγουρα θά σκέπτεσαι γιά μένα: γιά δές τί ἄστατος ἄνθρωπος, ὑποσχέθηκε νά γράψει καί οὔτε λέξη. Τό σωστό εἶναι σωστό, ἀξίζει νά μέ μαλώσεις. Ἐτοιμαζόμουν ἀπό καιρό νά γράψω, ὅμως ὅλο

τό ἀνέβαλλα καί τό ἀνέβαλλα. Πρῶτα, πρέπει νά σοῦ διηγηθῶ, πῶς περάσαμε τά Χριστούγεννα. Πολύ εὔθυμα. Στήν πόλη κατέφθασε ὅλη ἡ περιοχή, οἱ περισσότεροι μάλιστα γιά 3-4 μέρες. Σέ μᾶς στή Σούσα οἱ ἄνθρωποι εἶναι λίγοι, ἔτσι ἦταν πολύ εὐχάριστο νά βρίσκεσαι μέ κόσμο. Τώρα ξέρουμε ὅλη τήν περιοχή. Περάσαμε τόν καιρό τελείως γιορταστικά: κάναμε πατινάζ, ἐμένα μέ κορόιδευαν ὁλότελα, ὕστερα ὅμως ἀπό τή Μινούσα σημείωσα ἐπιτυχίες. Ὁ Βολόντια κουβάλησε ἀπό τή Μινούσα ἕνα σωρό παγοπέδιλα καί τώρα καταπλήσσει τούς κατοίκους τοῦ Σούσενσκογε μέ διάφορα «γιγαντιαῖα βήματα» καί «ἰσπανικά σάλτα». Ἄλλη διασκέδαση ἦταν τό σκάκι. Ἔπαιζαν κυριολεκτικά ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ. Μόνο ἐγώ καί ἡ Ζίνα δέν παίζαμε σκάκι. Μάλιστα κι' ἐγώ παρασύρθηκα κι' ἔπαιξα μιά φορά μ' ἕναν ἄπειρο παίχτη καί μάλιστα τοῦ ἔκανα ρουά καί μάτ. Τραγουδήσαμε ἀκόμη πολωνικά καί ρωσικά τραγούδια. Ὁ Β. Β. εἶχε κιθάρα, ἔτσι τραγουδούσαμε μέ συνοδεία τῆς κιθάρας. Διαβάζαμε ἐπίσης καί φυσικά φλυαρούσαμε συνεχῶς. Ἰδιαίτερα καλά προϋπαντήσαμε τήν Πρωτοχρονιά (ἀνάμεσα σέ ἄλλα, πέταγαν στόν ἀέρα τόν Βολόντια, πρώτη φορά εἶδα αὐτή τή συνήθεια καί γέλασα μέ τήν ψυχή μου). Τίς ἀποκριές περιμένουμε μουσαφίρηδες. Δέν ξέρω ἄν θά ἔρθουν, πολύ ὅμως θά ἤθελα νά ἔρθουν. Δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι οἱ σύντροφοι τῆς Μινούσας εἶχαν καλή ὄψη: ἡ Τόνετσκα ἔχει φοβερή ἀναιμία, εἶναι τρομερά ἀδύνατη καί χλωμή, ἡ Ζίνα ἐπίσης ἀδυνάτισε, μά τό βασικό εἶναι ὅτι ἔγινε γιά τά καλά νευρική, οἱ ἄντρες ἐπίσης ἀδύνατοι. Ὁ Γκλέμπ συνέχεια ἀκουμποῦσε μιά στό ντιβάνι, μιά στό κρεβάτι. Ἀλήθεια, νά ποῦμε καί τοῦτο, ὅτι κατακουράσαμε τούς νοικοκυρέους, ἀφοῦ τίς τελευταῖες μέρες γευμάτιζαν σ' αὐτούς 10-16 ἄνθρωποι. Παραδέχτηκαν οἱ ἴδιοι ὅτι ἀκόμη μιά τέτια μέρα καί δέν θά ἄντεχαν. Ἡ μητέρα δέν ἦρθε μαζί μας, φοβήθηκε τό κρύο. Ὕστερα ἀπό τή Μινούσα στρωθήκαμε στίς συνηθισμένες ἀσχολίες, ὁ Βολόντια καταπιάστηκε μέ τίς «ἀγορές». Τώρα γράφει τό τελευταῖο κεφάλαιο καί κατά τό Φλεβάρη θά εἶναι πιά ἕτοιμες. Μέ τό τελευταῖο ταχυδρομεῖο πῆρα γράμμα ἀπό τήν γυναίκα τοῦ écrivain. Τό γράμμα εἶναι γεμάτο ἀγαλλίαση. Ἐπέτρεψαν τό καινούργιο περιοδικό «Νατσάλο», τό ἐπέτρεψαν τελείως ἀναπάντεχα, ἔχουν τώρα φοβερές σκοτοῦρες καί σύρτα-φέρτα. Διαβάζοντας τό γράμμα, ἀντιλαμβάνεσαι πῶς ἐκεῖ βράζει ἡ ζωή. Ἀνάμεσα στ' ἄλλα γράφει ὅτι ἡ μετάφραση τοῦ Οὐέμπ εἶναι καλή καί σύντομα θά κυκλοφορήσει. Εὐχάριστο. Ἔχουμε θαυμάσιο, ὁμαλό χειμώνα, ἀκόμη δέν ὑπάρχει οὔτε ἴχνος ἀπό τίς φοβερές παγωνιές τῆς Σιβηρίας, ὁ ἥλιος λάμπει ὅπως τήν ἄνοιξη καί ἀρχίσαμε νά λέμε ὅτι δέν καταλάβαμε πῶς πέρασε ὁ χειμώνας (ἄν καί ἀκόμη καθόλου δέν πέρασε). Πῶς τά περνᾶς ἐκεῖ; Φαίνεται, δίνεις μεγάλη σημασία στά γράμματα, μᾶ ἡ ἴδια δέν μπορεῖ νά πεῖς πώς γράφεις πολύ συχνά. Αὐτό δέν εἶναι τάξη. Βλέπεις πολλά ἀπό τή βελγική ζωή; Καί γενικά, πόσο εἶσαι εὐχαριστημένη

ἀπό τή ζωή σου. Γράφε παρόλα αὐτά συχνότερα, καί ἐγώ θά ἐπιδιώξω νά εἶμαι τακτικότερη. Ἡ μητέρα σέ φιλᾶ. Πότε θά γυρίσεις στό σπίτι; Ἀσφαλῶς, θά ἔγινες πραγματική γαλλίδα. Ἐγώ ἀπό τώρα καί μπρός σέ ζηλεύω γιά τή γνώση τῆς γλώσσας, πόσο θά ἤθελα νά ξέρω ἔστω καί μιά ξένη γλώσσα πολύ καλά. Καί τώρα, σέ χαιρετῶ! Εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Νάντια

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Γενάρη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στίς Βρυξέλλες

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή.
Β. Ι. Λένιν: «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

15

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

4 τοῦ Ἀπρίλη.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, Σᾶς ἔγραψα πρίν ἀπό δυό ἑβδομάδες, καί μάλιστα, ὅπως συνήθως, φλυάρησα γιά διάφορα πράγματα. Ἐδῶ σέ μᾶς ὅλα εἶναι ὅπως πρίν, ὅλοι εἶναι καλά, στήν αὐλή εἶναι ζέστη, — μέχρι 17° φτάνει ἔξω, ορισμένα μέρη εἶναι τελείως στεγνά, κι' ἐμεῖς κάνουμε περίπατο πολύ ὥρα, εἴδαμε δυό ἄγριες χῆνες καί ἕνα ἀρσενικό παπί. Ὁ Βολόντια ἀγόρασε καινούργιες μπότες γιά τό κυνήγι, πού σχεδόν τοῦ ἔρχονται ὥς τή μέση, διαβάζει στόν κῆπο, γυρίζει μέ καλοκαιρινό παλτό, κι' ἐγώ πρίν λίγο καιρό ἄνοιξα ἕνα χαντάκι ντυμένη μέ ἕνα μόνο φουστάνι, τώρα σκέπτομαι γιά τήν κηπουρική καί τήν κηπευτική καί διαβάζω βαθυστόχαστα τό βιβλιαράκι πού ἔστειλε γιά τόν τομέα αὐτό ὁ Γκλέμπ. Ὁσοναφορᾶ τήν ὑγεία μου, εἶμαι τελείως καλά, σχετικά ὅμως μέ τόν ἐρχομό τῶν πουλιῶν τά πράγματα, δυστυχῶς, δέν εἶναι καλά: κανένα πουλί δέν πρόκειται νά πετάξει. Ρωτᾶτε, ἄν τό διαμέρισμά μας εἶναι μεγάλο. Τό διαμέρισμα εἶναι μεγάλο, κι' ἄν ἔρθετε, πράγμα πού τό ἐπιθυμοῦμε πάρα πολύ, τότε θά χωρέσουμε ὅλοι θαυμάσια. Θυμᾶμαι, κάποτε Σᾶς ἔστειλα σχέδιο τοῦ διαμερίσματος, πάντως δέν θυμᾶμαι, ἴσως μόνο νά σκόπευα νά στείλω. Τό διαμέρισμα ἀποτελεῖται ἀπό τρία δωμάτια, ἕνα μέ 4 παράθυρα, ἕνα μέ 3 καί ἕνα μέ 1. Ἀλήθεια, τό διαμέρισμα ἔχει ἕνα μεγάλο μειονέκτημα: ὅλα τά δωμάτια ἐπικοινωνοῦν τό ἕνα μέ τό ἄλλο, ὅταν ὅμως ὅλοι εἶναι δικοί σου, τότε αὐτό δέν ἀποτελεῖ μεγάλο ἐμπόδιο. Σκεπτόμαστε μέ τόν Βολόντια νά Σᾶς δόσουμε τό δωμάτιο πού ζοῦμε τώρα, (μέ 3 παράθυρα) καί οἱ ἴδιοι νά μεταφερθοῦμε στό μεσαῖο· τό τωρινό μας δωμάτιο ἔχει τό πλεονέκτημα ὅτι δέν ἐπικοινωνεῖ μέ ἄλλο. Πάντως, τότε θά δοῦμε. Τό ζήτημα εἶναι μόνο νά Σᾶς ἐπιτρέψει ἡ

ὑγεία Σας νά ἔρθετε, ἀγαπημένη μου, καί πάντως θά χωρέσουμε. Ἄν ταξιδέψετε τό Μάη, τότε θά εἶναι καλά νά ἔρθετε μέ τό ποταμόπλοιο. Ἐμεῖς ταξιδέψαμε μέ τό πρῶτο ποταμόπλοιο, ὅταν ὅλα γύρω ἦταν γυμνά, καί πάλι ἦταν ὄμορφο, τό καλοκαίρι ὅμως, νομίζω, θά ταξιδέψετε πολύ καλά. Μόνο πού τό ταξίδι μέ τό σιδηρόδρομο εἶναι ἀρκετά κουραστικό. Ὁ Βολόντια, σίγουρα, ἔγραψε ὅτι οἱ σύντροφοι τοῦ Μινουσίνσκ μετάνοιωσαν καί δέν θέλουν νά ζήσουν στή Σούσα καί νοίκιασαν ἐξοχικό στά προάστια, μοναδικό στήν πόλη Μινούσα. Ἀγαπᾶτε τό κολύμπι; Ἐδῶ τό μέρος πού κολυμπᾶμε εἶναι ἀρκετά μακριά — 20 λεπτά δρόμος. Ἡ Ἄνια, ξέρω, τό ἀγαπᾶ. Θυμᾶμαι, ἦρθε μιά φορά σέ Σᾶς στό Μπελόστροφ, πήγαμε τότε μαζί της μέ βροχή νά κολυμπήσουμε.

Πήραμε ἀπό τήν πόλη τό «Νατσάλο», ὁ Βολόντια εἶναι φοβερά ἐξοργισμένος ἀπό τό ἄρθρο τοῦ Μπουλγκάκοφ καί νοερά καταστρώνει ἤδη ἄρθρο ἐνάντιά του. Πολύ καιρό ἀναγκαστήκαμε ὡστόσο νά περιμένουμε αὐτό τό «Νατσάλο». Στήν ἀρχή νόμιζα ὅτι ὁ ταχυδρόμος ἔχασε τό ταχυδρομεῖο. Ὁ ταχυδρόμος μας εἶναι δυσκίνητος ἄνθρωπος: πότε χάνει τήν ἐφημερίδα, πότε ξεχνάει νά δόσει τήν ἀπόδειξη, πότε δίνει τά γράμματα στούς διπλανούς. Κάθε φορά τόν κατσαδιάζω νοερά μέ ὅλο τό σιβηριανό ὑβρεολόγιο. Ὅμως φτάνει. Αὐτό τό γράμμα μπορεῖ νά φτάσει ἀκριβῶς τό Πάσχα. Ὁ Βολόντια, ἔστω κι' ἄν διαμαρτύρεται, παρόλα αὐτά, ἑτοιμάζομαι νά βάψω αὐγά καί νά ἑτοιμάσω τό πασχαλινό φαγητό. Ξέρετε, ἐδῶ ὑπάρχει ἔθιμο — καθαρίζουν τό δωμάτιο γιά τό Πάσχα μέ κλώνους ἐλάτου. Αὐτό εἶναι τό ἔθιμο (ἤθελα νά πῶ «νά τό κρατοῦμε», καί θυμήθηκα ὅτι τό ἐρχόμενο Πάσχα θά εἴμαστε πιά στή Ρωσία). Πιθανόν νά μᾶς ἐπισκεφθοῦν ὁ Μιχ. Ἀλ. καί ὁ Κουρνατόβσκι. Καί τώρα, σᾶς χαιρετῶ! Φιλῶ θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἄνια, σέ ὅλους χαιρετισμούς. Τό ἴδιο καί ἡ μητέρα.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 4 τοῦ Ἀπρίλη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η
ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ
Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

16

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

20 τοῦ Ἰούνη.

Δέν Σᾶς ἔγραψα, ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ἕναν ὁλόκληρο αἰώνα, σάν νά μήν μέ τραβοῦσε τό γράψιμο, πολύ περισσότερο πού νόμιζα ὅτι πιθανόν καί νά ἔρθετε σέ μᾶς. Τώρα πιά δέν θέλω νά ἀναβάλω περισσότε-

ρο τό γράψιμο τοῦ γράμματος. Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Ὁ Βολόντια διαβάζει ἐντατικά κάθε εἴδους φιλοσοφικό ἔργο (αὐτή εἶναι τώρα ἡ κύριά του ἀπασχόληση), τοῦ Γκόλμπαχ, Ἐλβέτιους κτλ. Τολμῶ νά πῶ ὅτι πολύ γρήγορα θά εἶναι τρομερά δύσκολο νά μιλᾶς μ' αὐτόν, μιά καί τόσο ἀπορροφᾶται ἀπ' αὐτή τή φιλοσοφία. Πρός τό παρόν δέν γίνεται λόγος γιά κανένα κυνήγι καί τό περίφημο ὅπλο σχεδόν δέν βγαίνει ἀπό τή θήκη του. Τακτικά, κάθε μέρα πηγαίνουμε νά κολυμπήσουμε, κάνουμε περίπατο, μαζεύουμε ξυνῆθρες, καρπούς κτλ., καί μάλιστα ὁ Βολόντια ὅλα τά μαζεύει μέ πάθος κυνηγιοῦ, μιά φορά ἀπόρησα, ὅταν τόν εἶδα πῶς ἁρπάζει μέ τά δυό του χέρια τίς ξυνῆθρες... Γιά τό κυνήγι γίνονται μεγάλες συζητήσεις, καί γιά ποῦ δέν ἑτοιμάζονται νά πᾶνε, σέ κάποιες 40 λίμνες, ὅπου εἶναι τόσα θηράματα, πού μπορεῖ ἀμέσως νά γεμίσεις ἕνα ἁμάξι κτλ. Αὐτά θά γίνουν ὕστερα ἀπό τή γιορτή τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου. Ὕστερα ἀπό τή γιορτή τοῦ Ἀποστόλου Πέτρου θέλουμε νά πᾶμε στή Μινούσα, ἴσως νά πᾶμε μέ τό ποταμόπλοιο, ἄδεια ἤδη ἔχουμε. Πρίν λίγο καιρό εἴχαμε μουσαφίρηδες: πρῶτο, ὁ Ἀνατόλι μέ τήν γυναίκα του κι' ὕστερα ὁ Λεπεσίνσκι μέ τήν γυναίκα του καί τό τριῶν μηνῶν κοριτσάκι τους. Ὁ Ἀνατόλι ἔχει ἐντελῶς ἄσχημη ὄψη, εἶναι ἀμφίβολο ἄν θά γίνει καλά, καί ἡ γυναίκα του εἶναι τελείως τσακισμένη, μιά ἥσυχη, πολύ ἥσυχη. Τώρα πιά τόν Ἀνατόλι δέν μπορεῖ νά τόν βοηθήσει καί τό ἐδῶ εὐλογημένο κλίμα. Οἱ Λεπεσίνσκι, τίς δυό μέρες πού ἦταν ἐδῶ, γέμισαν τό διαμέρισμά μας μέ θόρυβο, μέ παιδικά κλάματα, μέ νανουρίσματα κτλ. Τό κοριτσάκι τους εἶναι περίφημο, κι' οἱ δυό τους ὅμως εἶναι τέτιοι στοργικοί γονεῖς, πού δέν ἀφήνουν οὔτε λεπτό ἥσυχο τό κορίτσι, τοῦ τραγουδοῦν, τό χορεύουν, τό παίζουν. Κανένα νέο δέν μᾶς ἔστειλαν καί μέ τόν ἐρχομό τοῦ καλοκαιριοῦ καί ὁ Ὄσκαρ καί ὁ Προμίνσκι ἐμφανίζονται ἀραιά στόν ὁρίζοντα, καί οἱ δυό τους ἀσχολοῦνται με τό λαχανόκηπο. Ἐμεῖς μέ τήν μητέρα φυτέψαμε λογιῶν-λογιῶν κηπευτικά (ἀκόμη πεπόνια καί τομάτες), καί ἀπό καιρό τρῶμε δικά μας ρεπανάκια, μαρουλάκια, ἄνηθο. Καλλιεργοῦμε καί ἀνθόκηπο, ἀνθίζει τό ρεζεντά καί τά ἄλλα ἄνθη (τά λευκόια, τά μοσχομπίζελα, οἱ μαργαρίτες, οἱ πανσέδες, οἱ φλόγες) θά ἀνθίσουν στό ἄμεσο κοντινό μέλλον, ὡστόσο ὁ ἀνθόκηπος προξενεῖ εὐχαρίστηση καί στήν μητέρα. Αὐτό τό καλοκαίρι ἔμεινε τό κορίτσι πού ζοῦσε ἐδῶ τό χειμώνα καί γι' αὐτό δέν ἔχω σκοτοῦρες μέ τό νοικοκυριό. Μιά καί ὥς τήν ἀναχώρηση ἔμειναν μόνο 7 μῆνες, ἡ κουβέντα συχνά γυρίζει γύρω ἀπό τήν ἐπιστροφή στή Ρωσία, ὁ Βολόντια σκόπευε νά Σᾶς γράψει σχετικά μέ τά σχέδιά μας γιά τό ζήτημα αὐτό. Πῶς τά περνᾶτε ἐσεῖς ὅλοι; Πέρασε ὁ πυρετός Σας καί ὁ βήχας τῆς Ἀνιούτας; Δέν ἀπάντησα στήν Ἀνιούτα, ἄς μήν θυμώνει ὅμως, μιά καί σκέφθηκα νά τά ποῦμε ὅλα μ' αὐτήν ὅπως πρέπει, ὅταν συναντηθοῦμε. Εἶναι πολύ λυπηρό πού δέν θά ἔρθετε, τώρα ὅμως ἔμεινε λίγος καιρός γιά τήν ἐπιστροφή στήν Ρωσία κι' ἄν ἔγκαιρα φύγουμε ἀπό δῶ, τότε τό Φλεβάρη θα εἴμαστε σπίτι, στή Ρωσία. Τότε θα δεῖτε πόσο δυνάμωσε ὁ Βολόντια στή Σούσα καί

καμιά σύγκριση δέν γίνεται μέ τό πῶς ἦταν στήν Πετρούπολη. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη μου, μόνο νά μήν ἀρωστένετε. Φιλῶ πολύ τήν 'Ανιούτα καί τήν Μανιάσα καί στόν Μ. Τ. καί Ντ. Ι. στέλνω χαιρετισμούς. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους τούς χαιρετισμούς της.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 20 τοῦ Ἰούνη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

17

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

3 τοῦ Ἰούλη.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, χθές πῆρα τό γράμμα Σας τῆς 16/VI. Σήμερα ἑτοιμάζουμε τό ταχυδρομεῖο, γιατί σήμερα ἑτοιμαζόμαστε νά πᾶμε ἐπίσκεψη. Ἐξάλλου εἶναι ζήτημα, ἄν θά πραγματοποιηθεῖ τό ταξίδι μας, γιατί ἀρχίζει ὁ «καιρός». Χωρίς ἀμφιβολία τόν μάτιασε ὁ Βολόντια: πάντα παινευόταν «καλός, καλός καιρός», ἀλλά ἔγινε τέτιος, πού δέν γίνεται χειρότερος. Δέν εἶναι μέρα πού νά μή φυσάει ἄνεμος, νά μή χτυπᾶ τά παντζούρια. Πάντως, ἀκόμη δέν ἔχουμε κρύο καί καθημερινά πηγαίνουμε, ὅπως καί πρίν, περίπατο. Ἄν καί τώρα ἄρχισε πιά ἡ κυνηγετική περίοδος, ὅμως τόν Βολόντια δέν τόν ἔπιασε ἡ κυνηγετική μανία, πῆγε κυνήγι δυό φορές, σκότωσε ἀγριόγαλους καί μ' αὐτό τροφοδοτηθήκαμε γερά. Τώρα ἑτοιμαζόμαστε νά πᾶμε ὅλοι ἐπίσκεψη: ἔχουμε ἄδεια νά πᾶμε στήν πόλη, πρός τό παρόν ὅμως ἡ ἄδεια βρίσκεται στήν ἐπαρχία καί οἱ ἴδιοι δέν ξέρουμε, ἄν θά πᾶμε ἤ όχι. Κανονίσαμε νά ξεκινήσουμε, ὅμως ἀποδείχτηκε ὅτι ὁ Βασίλι Βασίλιεβιτς εἶναι στό ἐργοστάσιο καί μόλις γυρίσει, θά περάσει ἀπό μᾶς καί μᾶς καλεῖ νά πᾶμε μαζί, ἐμεῖς ὅμως καλέσαμε ἤδη τόν Γκλέμπ καί τήν Ζίνα γιά νά ἔρθουν αὐτοί τήν ἴδια ὥρα... Θέλω νά συναντήσω τήν Ζίνα καί νά τά ποῦμε, ἀπό καιρό δέν τήν εἶδα. Μόνο ὕστερα ἀπ' ὅλες τίς συναντήσεις μέ τούς συντρόφους σοῦ μένει κάποιο αἴσθημα μή ἱκανοποίησης, ἑτοιμάζεσαι νά μιλήσεις γιά καθετί, μά μόλις συναντιέσαι, οἱ κουβέντες χωρίς νά θέλεις μπαίνουν σέ δεύτερη μοίρα καί στήν πρώτη γραμμή προβάλλουν διάφοροι περίπατοι, σκάκι, πατινάζ κτλ. Καί τό ἀποτέλεσμα εἶναι νά νιώσεις περισσότερο κούραση, παρά ἱκανοποίηση. Ὡστόσο, ὅπως καί νά ἔχει τό ζήτημα, τό νά συναντηθεῖς εἶναι, παρόλα αὐτά, πολύ καλό. Γράφουν ἀπό τό Γερμακόβσκογε ὅτι ὁ 'Ανατόλι εἶναι πολύ ἄσχημα, ἡ γυναίκα τοῦ Λεπεσίνσκι εἶναι βοηθός γιατροῦ, καί αὐτή θεωρεῖ ὅτι τό τέλος δέν εἶναι πιά μακριά. Ὁ γιατρός τοῦ Γερμακόβσκογε εἶναι πολύ αἰσιόδοξος καί βεβαιώνει τήν Ντομινίκ ὅτι ἀκόμη ὑπάρ-

χουν ἐλπίδες. Ὅσοναφορᾶ τόν Μιχ. Α., αὐτός ζεῖ ὁλομόναχος, γιατί ἡ μνηστή του * ἀνάβαλε τόν ἐρχομό της ὥς τό τέλος τοῦ καλοκαιριοῦ. Τώρα τό Γερμακόβσκογε εἶναι τό πιό κατοικημένο σημεῖο στήν περιοχή μας. Ὅλο καί ἔβαζα στο νοῦ μου, μήπως στείλουν ἀκόμη κάποιον στή Σούσα, ὅμως δέν ἔστειλαν κανέναν. Τό φθινόπωρο τελειώνει ἡ προθεσμία διαμονῆς τοῦ Προμίνσκι, καί γι' αὐτούς δημιουργεῖται ζήτημα ἄν θά τούς μεταφέρουν μέ κρατικά ἔξοδα ἤ ὄχι, μέ δικά τους ἔξοδα δέν μποροῦν, εἶναι οἰκογένεια μεγάλη, 8 ἄτομα. Στό διάστημα αὐτό συνηθίσαμε ἀρκετά τούς συντρόφους μας τοῦ Σούσενσκογε· ἄν ἀπό κάποια αἰτία δέν ἔρθει κάποια μέρα ὁ Ὄσκαρ ἤ ὁ Προμίνσκι, μοιάζει σάν κάτι νά λείπει...Τί εἶναι αὐτό ἡ Λίροτσκα πλήττει! Αὐτή μᾶς ἔγραφε ὅτι ἔχει πολλές δουλιές, σηκώνεται στίς 5-6 τό πρωί, γιά νά προφτάσει νά τά βγάλει ὅλα πέρα. Ἀλήθεια, ἔχει τέτιου εἴδους δουλιές, πού λίγο τήν ἱκανοποιοῦν, ἐδῶ ὅμως δέν μπορεῖς νά κάνεις τίποτε, στό Καζάτς δέν εἶναι χειρότερα ἀπό ἄλλο μέρος. Ἤθελα πολύ νά τήν συναντήσω, μά τώρα εἶναι ἀμφίβολο, καί ἄν ἀκόμη τήν μεταφέρουν στά μέρη μας, ἐμεῖς δέν θά εἴμαστε ἤδη ἐδῶ. Καί τώρα, Σᾶς χαιρετῶ! Σᾶς φιλῶ θερμά! Ἡ μητέρα Σᾶς στέλνει πολλούς χαιρετισμούς. Ἔφυγε ἤδη ἡ Ἀνιούτα; Ἄν ὄχι, φιλεῖστε την, καθώς καί τήν Μάνια θερμά-πολύ θερμά.

Δική Σας *Ν. Οὐλιάνοβα*

Γράφτηκε στίς 3 τοῦ Ἰούλη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

18

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, κάπως ἀπό καιρό δέν Σᾶς ἔγραψα, μάλιστα δέν ἀπάντησα ἀκόμη στό γράμμα τῆς Μανιάσα τῆς 14/IX, καί αἰσθάνομαι γι' αὐτό τύψεις συνείδησης. Κανένα νέο δέν ἔχουμε, ἔτσι πού δέν ἔχω τίποτε νά γράψω, ἀφοῦ τήν καθημερινή μας ζωή τήν περιέγραψα ἤδη πολλές φορές. Νά, αὐτές τίς ἡμέρες ἦταν σέ μᾶς ὁ Κουρνατόβσκι καί διηγήθηκε γιά τούς γερμακοβίτες. Ἡ Ντομινίκ ἀπόκτησε γιό, ὅμως ἄρωστο — ὑποθέτουν, ἀπό τό μικρόβιο τῆς φυματίωσης, ἡ ἴδια συνέχεια εἶναι ἄρωστη καί εἶναι πολύ θλιμένη. Ὁ Μιχ. Ἀλ. κρίθηκε ἱκανός γιά στρατιώτης καί ζεῖ ἐλεύθερος τούς τελευταίους μῆνες, τό Δεκέμβρη πρέπει νά πάει ἄγνωστο ποῦ, καί γιά τήν ὥρα εἶναι πολύ ἀπασχολημένος. Ἡ γυναίκα του ἀδιαθετεῖ, πλήτ-

* Ἡ Ο. Α. Πόππερεκ. *Ἡ Σύντ.*

τει καί γιά νά διασκεδάσει κάνει περίπατο στόν κῆπο μέ τό μοσχάρι καί τό σκυλί Κουρτάσκα. Ἑτοιμάζονται νά μᾶς ἐπισκεφτοῦν, περπατώντας στό πρῶτο χιόνι. Τίς δυό μέρες πού φιλοξενούσαμε τόν Κουρνατόβσκι οἱ ἄνδρες πήγαιναν ἀπό τό πρωί στό κυνήγι, ὁ Κουρνατόβσκι εἶναι φοβερός κυνηγός. Ἀπό τό Καζάτς ἔγραψαν σέ κάποιον ὅτι ἀπό κεῖ ἐξαφανίστηκε ἡ Γιακούμποβα, ἐκεῖ παντοῦ ρωτοῦν γι' αὐτήν, ρώτησαν τους γερμακοβίτες, μήπως ἦταν στό Γερμακόβσκογε, σύμφωνα μέ τίς πληροφορίες τους αὐτή ἦταν ἐκεῖ πρίν ἀπό μιά ἑβδομάδα. Διαδίδονται φῆμες ὅτι τό ἔσκασε στό ἐξωτερικό, κάποιος τήν εἶδε στό Βερολίνο. Αὐτά. Ἔχουμε πιά φθινόπωρο, γρήγορα θά κάνουμε πατινάζ. Αὐτό εἶναι καλύτερο, γιατί βαρεθήκαμε κάπως τόν περίπατο, καί ὁ Βολόντια σύντομα θά σταματήσει τό κυνήγι. Τώρα στρώθηκε μέ τόν Οὐέμπ. Ἀναγκάζεται νά δουλέψει μόνος του, γιατί μέ τούς δυό ἀκόμη ἀργότερα βγαίνει. Ἡ δουλιά εἶναι ἀρκετά πληκτική, γιατί ἡ μετάφραση εἶναι ἄσχημη, ἀναγκάζεται νά μεταφράζει σχεδόν ἀπό τήν ἀρχή. Ἐγώ, γιά νά λέμε τήν ἀλήθεια, δέν κάνω τίποτε, καί εἶναι ἄγνωστο, ποῦ ξοδεύεται ὁ χρόνος. Τώρα ὥς τήν ἀναχώρησή μας ἔμειναν 3 μῆνες καί 13 μέρες, πολύ λίγο. Ὑπόβαλα ἤδη αἴτηση στή Διεύθυνση τῆς Ἀστυνομίας, γιά νά μέ ἀφήσουν στό Πσκόφ. Ἡ μητέρα ἐπίσης σκοπεύει ἀπό τήν πλευρά της νά ὑποβάλει αἴτηση γιά τό ἴδιο ζήτημα. Καί τώρα, καλή ἀντάμωση. Σᾶς φιλῶ θερμά. Χαιρετισμούς σέ ὅλους.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 17 τοῦ Ὀχτώβρη 1899
Στάλθηκε ἀπό τό χωριό Σούσενσκογε
στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 8-9

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1900

19

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

28/III.

Ἀπό καιρό δέν εἶχα οὔτε ἀπό σένα, οὔτε ἀπό τήν Ἀνιούτα γράμματα. Φαίνεται, τό τελευταῖο ὁμαδικό γράμμα μου δέν σᾶς ἱκανοποίησε, γιατί τότε κάπως δέν εἶχα διάθεση νά γράψω. Πρίν λίγο καιρό οἱ σιβηριανοί μέ μάλωσαν μέ δριμύτητα γιά τό «ὁμαδικό» γράμμα, κατσιάδασαν καί τόν Βολόντια: ἔγραψε γιά πέντε γράμμα σέ 20 σειρές καί ἤθελε γι' αὐτό πέντε γράμματα. Τόν εἰρωνεύτηκαν. Αὐτά, λοιπόν. Ἀγαπημένη μου Μαριούσα, σέ συγχαίρω κι' εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο. Μιά καί γιά τόν ἑαυτό μου τά ἔγραψα ὅλα στό

γράμμα πρός τήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα *, θά γράψω γιά τούς κοινούς γνωστούς μας. Μᾶς ἐπισκέφθηκε περαστικός ὁ Γεγκόρ. Χάρηκα πάρα πολύ πού τόν εἶδα, γιατί δέν ἤξερα τί νά ὑποθέσω γι' αὐτόν. Ἔχει ζωηρή καί λαμπερή ὄψη. Φλυαροῦσε ὅλη τήν ὥρα ἀκατάπαυστα. Ἐξιστόρησε πώς ὁ Βασίλι Βασίλιεβιτς διορίστηκε σέ καλή θέση στό Ὄμσκ, ὅτι ἡ Τόνια ἀπόκτησε κορίτσι, οἱ δυό τους εἶναι καλά, ἡ Ε. Ε. εἶναι κατενθουσιασμένη ἀπό τήν ἐγγονή (γιά τήν πρώτη ἦταν ἀρκετά ἀδιάφορη). Ὁ Γκλέμπ ἐπίσης διορίστηκε σέ καλή θέση, ὑποδιευθυντής μηχανοστασίου, κοντά στό Τόμσκ. Ἡ Ζίνα πρός τό παρόν μένει στό Νίζνι-Οὐντίνσκ. Συνεπῶς ὅλα τούς ἦρθαν εὐνοϊκά. Ἀλλά ὁ δυστυχής Μ. Α. εἶναι ἄσχημα στή Ρίγα. Ἔγραψε ὅτι ἡ ζωή στούς στρατῶνες εἶναι χειρότερα ἀπό τά κάτεργα: πουθενά δέν τόν ἀφήνουν μόνο του, ἀλλά πάντα μέ συνοδεία στρατιώτη καί τόν ἀφήνουν μονάχα στήν καντίνα. Τοῦ ἀφαίρεσαν ὅλα τά βιβλία, ἐκτός ἀπό τό γερμανικό λεξικό καί τό ἀστικό δίκαιο. Τό συσίτιο εἶναι ἄσχημο. Δέν μπορεῖς νά προμηθευτεῖς τίποτε, τά κλέβουν ὅλα στή στιγμή. Χορηγοῦν τόσο ἄσχημη στολή, πού ὑποχρεώνεσαι νά ἀγοράσεις δική σου. Καί τό χειρότερο εἶναι ὅτι τόν κατάταξαν στό λόχο πού χτύπησε τούς ἐργάτες, οἱ στρατιῶτες πῆραν ἀπό 10 ρούβλια ἀμοιβή γιά τό φόνο ἐργάτη, κι' ἐκεῖ πού ἦταν σέ περιπολίες, πυροβολοῦσαν μέ δική τους πρωτοβουλία. Ἔτσι ἔχουν τά πράγματα. Οἱ σύντροφοι ἀπό τό Μινουσίνσκ εἶναι ὅλοι τους καλά. Πρίν λίγο καιρό πῆρα ἀπό κεῖ γράμμα, χάρηκα πάρα πολύ. Γενικά, δέν ἔβαζα στό νοῦ μου ὅτι συνδέθηκα τόσο μέ ὅλους τούς συντρόφους τοῦ Μινουσίνσκ. Ὁ Μπαραμζίν, πού τοῦ ἀφήσαμε τό σκυλί μας, σκοπεύει νά μᾶς προσφέρει (οὐσιαστικά στόν Βολόντια) τό πορτραῖτο του, ζωγραφίζει πολύ καλά. Γενικά τό σκυλί μας περνάει καλά καί εἶναι ἀγαπητό σέ ὅλους. Μιλώντας γιά τό σκυλί, θυμήθηκα τήν Λίροτσκα. Κάποτε διαβίβασε μέσω ἐμένα καθήκοντα καί ἕνα ἀπ' αὐτά περιεῖχε λεπτομερέστατες πληροφορίες γιά κάποιο γδαρμένο σκυλί. Μιά κοινή γνωστή μας πῆρε πρίν λίγο καιρό γράμμα της καί μοῦ ἔστειλε ἀποσπάσματα. Τό θεωρητικό μέρος τοῦ γράμματος λίγο μοῦ ἄρεσε, λέει ὅτι ἀπό θεωρητική ἄποψη ὁ Μπέρνσταϊν δέν δίνει τίποτε. «Αὐτό εἶναι ἕνα εἶδος βλακείας!», ὅμως ἡ πρακτική δῆθεν σημασία τοῦ βιβλίου εἶναι πολύ μεγάλη, ἔστρεψε — λέει — τήν προσοχή στίς ἀνάγκες τῶν μαζῶν, καλεῖ στή ζωή, στό συγκεκριμένο. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ βιβλίου δείχνει ὅτι ἡ ὀρθόδοξη κατεύθυνση ἔγινε πιό πολύ βαρετή. Γιά τήν ἀπόφαση ** λέει ὅτι ἐκεῖ ἡ ἐνεργητικότητα βρίσκει διέξοδο στήν ἐπινόηση τοῦ δρόμου, τόν ὁποῖο πρέπει νά ἀκολουθήσει ἡ ἐξέλιξη. Γενικά τώρα ἡ Λίροτσκα ἀποτελεῖ

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

** Προφανῶς πρόκειται γιά τή «διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 167-180). *Ἡ Σύντ.*

γιά μένα κάποιο Χ. Παλιότερα οἱ ἀπόψεις μας πάντοτε συμπίπτανε καταπληκτικά, τά τελευταῖα ὅμως τρία χρόνια κάτι δημιουργήθηκε μ' αὐτήν, κι' ἐγώ δέν τήν ἀναγνωρίζω καθόλου. Ἴσως ὅταν συναντιόμασταν νά συνεννοούμασταν, μέ τήν ἀλληλογραφία ὅμως δέν μποροῦμε νά συμφωνήσουμε πουθενά γιά πουθενά. Δέν εἶναι ἐκείνη ἡ Λίροτσκα πού ἤξερα, δέν ἀξίζει νά γράφει κανείς γιά ὁμίχλες, γιά τόν καιρό κτλ., μά γιά ἄλλα ζητήματα, ὅπως φαίνεται, δέν θέλει νά μιλήσει καί κάπως ἀποφεύγει. Γιά νά λέμε τήν ἀλήθεια, δέν μπορῶ νά συμβιβαστῶ μέ τήν παντρειά της. Ὁ ἄνδρας της *, μοῦ προξένησε ἐντύπωση ξιπασμένου-περιορισμένης ἀντίληψης... Ὡστόσο, ξεχάστηκα, πιάνοντας κουβέντα μ' αὐτό τό θέμα.

Καλή ἀντάμωση, φίλησε τήν Ἀνιούτα καί δόσε τούς χαιρετισμούς μου στόν Μ. Τ.

Δική σου *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 28 τοῦ Μάρτη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

20

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μόσχα. Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ, διαμ. 25.

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα

30/III.

Ἀγαπητή μου Μανιάσα!

Προχθές ἔστειλα γράμμα σέ σένα καί στήν Μ. Α. καί χθές πῆρα ἀπό σᾶς. Χάρηκα πολύ πού ἡ Μ. Α., ἴσως πάει στόν Βολόντια, γιατί ἐγώ, προφανῶς, δέν μπορῶ ἀκόμη νά μετακινηθῶ σύντομα. Ὁ Βολόντια τόν τελευταῖο καιρό ἀδυνάτισε πολύ, ἀλλιῶς εἶχε πολύ καλή ἐμφάνιση. Νομίζω, ἐδῶ δέν φταίει τόσο ὁ κατάρρους, ὅσο ἡ ἀϋπνία. Τόν τελευταῖο καιρό μόνιμα δέν κοιμόταν ἀρκετά, ἀνησυχοῦσε στίς παραμονές τοῦ ταξιδιοῦ, μά καί οἱ παγωνιές ἦταν δυνατές, γι' αὐτό καί δέν ἔκανε καθόλου περίπατο. Μόλις ἀναχωρήσαμε, ἀμέσως ὁ Βολόντια ἔγινε εὔθυμος καί ἄρχισε νά τρώει καί νά κοιμᾶται ἀνθρώπινα. Νομίζω, θά μπορέσει νά σταματήσει τόν κατάρρου μέ νερά, πού τήν ἄλλη φορά τόσο τόν βοήθησαν, μιλώντας γενικά, ὁ Βο-

* Ὁ Κ. Μ. Ταχταριόφ. *Ἡ Σύντ.*

λόντια προσέχει τήν υγεία του. Γράφει, τόν τρέφουν καλά. Παρόλα αυτά εἶναι δυσάρεστο πού ἀναγκάζεται νά ζεῖ σέ κατάσταση ἐργένη.

Συμπέρανα ἀπό τό γράμμα σου ὅτι ὁ Γιούλι πέρασε ἀπό σᾶς, γι' αὐτό ὅλα τά νέα μου φάνηκαν παλιά.

Σοῦ στέλνω τή μετάφρασή μου καί τό βιβλίο. Δέν ξέρω ὅλα τά ὑπογραμμισμένα μέρη, ἐκτός ὅμως ἀπ' αὐτό, νομίζω ὅτι καί πολλά ἄλλα τά μετάφρασα ἄνω-κάτω. Δέν ξέρω καθόλου τή γλώσσα καί τό λεξικό βοηθάει ἄσχημα, γιά τήν ἴδια φράση μοῦ προκύπτουν συχνά διάφορες ἔννοιες. Γι' αὐτό κοίταξε ὅλη τή μετάφραση, κι' ὅπου δέν εἶναι σωστά, διόρθωσέ τη. Αὐτά λοιπόν. Καλή ἀντάμωση, ἀγαπητή μου ἀγγλίδα. Φιλῶ θερμά τήν Μ. Α. καί τήν Ἄνια.

Δική σου *Ν. Οὐ.*

Γράφτηκε στίς 30 τοῦ Μάρτη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή:
Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

21

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26 τοῦ Ἰούλη.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα,

πῆρα αὐτή τή στιγμή ἀπό τόν Βολόντια ταχυδρομικό δελτάριο, ἤδη ἀπό τήν Αὐστρία... Ὅμως τά γράμματα καθυστεροῦν πολύ, αὐτό τό δελτάριο τό πῆρα τήν ὄγδοη ἡμέρα, συνεπῶς, μιλώντας γενικά, τά γράμματα τοῦ Βολόντια θά τά παίρνω τήν ἔνατη, δέκατη μέρα. Ὁ Βολόντια γράφει ὅτι αἰσθάνεται θαυμάσια, πράγμα γιά τό ὁποῖο, βέβαια, χαίρομαι πάρα πολύ. Πῶς τά περνᾶτε; Εἶστε καλά; Ἐδῶ ὕστερα ἀπό τήν ἀδιάβατη λάσπη καί τήν ὑγρασία ἄρχισαν ὑπέροχες ἡμέρες. Σίγουρα, καί Σεῖς θά ἔχετε θαυμάσιο καιρό καί μπορεῖτε νά ἀξιοποιήσετε τό καλοκαίρι. Ἐδῶ τώρα εἶναι καλά. Λυπᾶμαι πού ἔμεινε σέ Σᾶς καί στήν Ἀνιούτα ἄσχημη ἐντύπωση γιά τήν Οὐφά: τότε ἦταν τέτια ἀπαίσια πνιγηρή ἀτμόσφαιρα, ἀλλά καί ἡ τακτοποίησή μας δέν ἦταν ἀρκετά καλή. Πρός τό παρόν ζοῦμε ἀκόμη στό ἴδιο διαμέρισμα, ὅμως τώρα ἴσως σύντομα νά μεταφερθοῦμε στό χειμερινό διαμέρισμα, διαμέρισμα ὑπέροχο, δοκιμασμένο ἤδη, δίπλα ἀπό μᾶς. Τώρα εἶμαι τελείως καλά, τό ἴδιο καί ἡ μητέρα. Στέλνει σέ ὅλους τούς χαιρετισμούς της.

Ὁ Βολόντια, τόν καιρό πού ζοῦσε στήν Οὐφά, ἔγραψε στόν Φιλίπ-

ποφ δηκτικό γράμμα, ἐπειδή αὐτός δημοσίευσε τό ἄρθρο του τόσο παραμορφωμένο *. Ἀμέσως μετά τήν ἀναχώρηση τοῦ Βολόντια, ἦρθε γράμμα ἀπό τόν Φιλίπποφ πού ἐπιδιώκει νά συγκαλύψει τήν ὑπόθεση: «Ἀξιότιμε κύριε, παρουσιάζεται εὐκαιρία νά διορθωθεῖ ἡ ὑπόθεση, Σᾶς στέλνω τό χειρόγραφο τοῦ ἄρθρου τοῦ Σκβορτσόφ, γιά νά μπορέσετε νά ἀπαντήσετε σ' αὐτό. Σᾶς παρακαλῶ ἐπίμονα νά πάρετε ὑπόψη τίς συνθῆκες λογοκρισίας καί νά εἶστε σύντομος». Ἔτσι μέ τήν ἀβροσύνη, μέ τήν ἀποστολή τοῦ ἄρθρου, ἤθελε νά κατευνάσει τόν Βολόντια, ὕστερα ὅμως ἀπό δυό μέρες ἄλλαξε γνώμη, κι' ἔστειλε δεύτερο γράμμα, ὄχι γιά νά δοθεῖ στόν Β. Ι., ὅπως πρῶτα, ἀλλά νά δοθεῖ στόν κ. Οὐλιάνοφ. Τό γράμμα ἀπό τήν ἐξωτερική του καί μόνο ἐμφάνιση πρέπει νά σημαίνει περιφρόνηση: μισή κόλλα χαρτί σχισμένη, τό γράμμα χτυπήθηκε στή γραφομηχανή καί στό δακτυλογραφημένο ἔγιναν διορθώσεις. Τό γράμμα εἶναι ἀνόητα ὑβριστικό, φαίνεται ὁ ἄνθρωπος δέν ἀντιλαμβάνεται τί λέει. Τοῦ ἔγραψα ὅτι πῆρα καί τά δυό γράμματα, δέν μπορῶ ὅμως τώρα νά τά διαβιβάσω στόν Βολόντια, γιατί δέν ξέρω τή διεύθυνσή του, θά τά στείλω ἀμέσως, μόλις τή μάθω. Ἐπιστρέφω τό χειρόγραφο, γιατί, ἄν τό στείλω στό ἐξωτερικό, θά καθυστερήσει πολύ ἡ δημοσίευση τοῦ ἄρθρου, κι' αὐτό εἶναι ἀμφίβολο ἄν θά εἶναι εὐχάριστο στόν ἀρθρογράφο. Ὁ Βολόντια, σίγουρα, δέν θά ἐπιθυμοῦσε νά χρησιμοποιήσει τήν ἀβρότητα αὐτοῦ τοῦ παλαβοῦ. Τό ἄρθρο τοῦ Σκβορτσόφ εἶναι ἐπίσης πάρα πολύ ὑβριστικό. Τά ἴδια τιποτένια ἀποσπάσματα ἀπό τόν Μάρξ καί πλήρη ἀκατανοησία τοῦ ἀντιπάλου. Μέ τέτιο ὑποκείμενο δέν εἶναι ἐνδιαφέρον καί πολεμική νά κάνεις.

Τήν ἄλλη μέρα ὕστερα ἀπό τήν ἀναχώρηση τοῦ Βολόντια πέρασε ἀπό μᾶς ἡ Μαρία Ἀντρέγεβνα **. Εἶναι πολύ ἀγαπητή καί πάρα πολύ φιλοφρονητική. Μάλιστα ντράπηκα: γιατί καθόλου δέν ξέρω νά εἶμαι φιλοφρονητική. Θά ἤθελα νά δείξω τήν ἀβρότητά μου, νά τῆς προτείνω νά βοηθήσει νά βράσω γλυκό, ὅμως ἔγκαιρα θυμήθηκα, ὅτι ποτέ δέν ἔβρασα γλυκό καί γι' αὐτό ἕνας θεός ξέρει τί μπορῶ νά βράσω... Ὅλο τό χειμώνα θά παραμείνουν στό ἀγρόκτημα. Λοιπόν, καλή ἀντάμωση. Φιλῶ θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἀνιούτα καί στήν Μανιάσα θά γράψω λίγες λέξεις.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Ἰούλη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. Τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἄκριτη κριτική (Ἀπ' ἀφορμή τό ἄρθρο τοῦ κ. Π. Σκβορτσόφ «Ὁ φετιχισμός τοῦ ἐμπορεύματος» στό τεῦχ. 12 τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε», 1899)» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 639-665). *Ἡ Σύντ.*

** Ἡ Μ. Α. Γκρατσέβσκαγια — ἐξάδελφη τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπό τήν πλευρά τῆς μητέρας. *Ἡ Σύντ.*

6

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26 τοῦ Ἰούλη.

Εὐχαριστῶ, ἀγαπητή Μανιάσα, γιά τά βιβλιαράκια καί γιά τή φωτογραφία — αὐτό σίγουρα εἶναι δική σου δουλιά — καί γιά τό σημείωμα στό γράμμα τοῦ Βολόντια. Ἀπό καιρό ἑτοιμαζόμουν νά σοῦ γράψω, ὅμως ὅλο καί τό ἀνέβαλα, καί τό ἀνέβαλα. Πῶς τά περνᾶτε ὅλοι σας; Πολύ καιρό, ὁλόκληρο αἰώνα δέν ξέρω τίποτε γιά σᾶς. Πότε σκέπτεστε νά μετακομίσετε στήν πόλη, ποιά εἶναι τά σχέδιά σου γιά τοῦτο τόν χειμώνα. Ὅταν πῆρα γράμμα ἀπό τόν Βολόντια, ὅπου ἔγραφε ὅτι μαζί μ' αὐτόν θά ἔρθει ἡ Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί ἡ Ἀνιούτα, χάρηκα πολύ καί ὅλο σκεπτόμουν, πῶς θά μιλήσω μέ τήν Ἀνιούτα γιά ὅλα τά ζητήματα. Ἤθελα νά μιλήσω γιά πολλά. Ὅταν ὅμως ἦρθαν, ἐγώ σάν νά σάστισα τελείως, ἔχασα ὅλες τίς σκέψεις μου, καί νά ἔχεις ἀκόμη ἐδῶ ξένους ἐπισκέπτες. Ἀποτέλεσμα ἦταν ὅτι οὔτε μιά φορά δέν μίλησα ὅπως πρέπει καί τώρα πότε θά τήν ξαναδῶ. Λοιπόν, καλά, μετά ἐκεῖ βλέπουμε, μοῦ ἔμειναν συνολικά 7½ μῆνες νά παραμείνω στήν Οὐφά, ὁ καιρός θά περάσει γρήγορα. Παραδίνω μαθήματα καί ἡ ἴδια παρακολουθῶ μαθήματα γερμανικῆς. Ἔψαξα νά βρῶ γερμανοβερολινέζο, — μόλις καί μετά βίας συμφώνησε νά μιλᾶ μαζί μου δυό φορές τήν ἑβδομάδα. Μέχρι τώρα μιλήσαμε μιά φορά, ὁ γερμανός εἶναι πολυλογάς καί κάτι μπορεῖ νά βγεῖ. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, καταπιάστηκα μέ τήν ἀνάγνωση πολύ ἀνόητων γερμανικῶν μυθιστορημάτων καί τόσο ἀφιερώθηκα στή γερμανική γλώσσα, πού δέν πηγαίνω πουθενά, μάλιστα κυριεύτηκα καί ἀπό ἀνθρωποφοβία, δέν μέ τραβάει τίποτε. Καί τώρα χαίρετε, σέ ἀγκαλιάζω θερμά.

Ν. Οὐλιάνοβα

P. S. Θά σοῦ εἶπε ὁ Βολόντια ὅτι θά περάσει ἀπό σένα μιά κυρία ἀπό δῶ, ἀνεψιά μιᾶς παλιᾶς γνωστῆς του, διηγήσου της ὅ,τι μπορέσεις γιά τά μαθήματα στό Πανεπιστήμιο τῶν Βρυξελλῶν.

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Ἰούλη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή·
Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

23

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ποντόλσκ (κυβερνεῖο Μόσχας). Οἰκία Κέντροβα.
Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα

26 τοῦ Αὐγούστου.

'Αγαπητή Μαρία 'Αλεξάντροβνα!

'Από καιρό πάλι δέν Σᾶς ἔγραψα, ἀναγκάζομαι ὅμως νά γράψω ὅλα ὅσα ἀφοροῦν τόν ἑαυτό μου καί αὐτό εἶναι ἀνιαρό. Παρόλα αὐτά, θά γράψω. Εἶμαι τελείως καλά, τό ἴδιο καί ἡ μητέρα εἶναι καλά. Πέρασαν ἤδη τρεῖς ἑβδομάδες πού μετακομίσαμε στό καινούργιο διαμέρισμα. Τό διαμέρισμα αὐτό εἶναι πολύ ἄνετο: δυό δωμάτια καί κουζίνα, κῆπος κάτω ἀπό τά παράθυρα, νεοεπισκευασμένο, οἱ νοικοκυρέοι εἶναι καλοί. Παλιότερα ζούσαμε σ' αὐτό τό διαμέρισμα, τώρα ὅμως ἔχει τελείως διαφορετική ὄψη. 'Η διεύθυνσή μας: *ὁδός Πριγιούλσκαγια, οἰκία Κουλικόβα*. Γενικά, ὅπως φαίνεται, τακτοποιηθήκαμε ὁριστικά. Τώρα εἶμαι ἀρκετά ἀπασχολημένη: τά θερινά μαθήματα δέν τέλειωσαν ἀκόμη, καί τά χειμερινά ἤδη ἄρχισαν. Γιά τό χειμώνα μοῦ μένουν δυό μαθήματα, καί τά δυό ἀρκετά εὐχάριστα καί πληρώνονται καλούτσικα (63 ρ.). Γι' αὐτά θά χρειαστοῦν 6 ὧρες τήν ἡμέρα. 'Επειδή ἀγαπῶ νά ἀσχολοῦμαι μέ τά μαθήματα, αὐτό δέν μέ πειράζει, δέν εἶναι κουραστικό. "Ενα εἶναι ἄσχημο, ἡ λάσπη τῆς Οὐφά, βουλιάζεις κυριολεκτικά στή λάσπη καί τό βράδυ, ὅταν σύμφωνα μέ τό πρόγραμμα πρέπει νά φέγγει τό φεγγάρι καί γι' αὐτό δέν φωτίζονται οἱ δρόμοι, ἐσύ ὁπωσδήποτε θά πέσεις σέ κανένα χαντάκι· ὅμως ἕνα μάθημα εἶναι τό βράδυ. Τίς γιορτές παίρνω μαθήματα γερμανικῆς γλώσσας ἀπό ἕναν ὑπέροχο γερμανό. 'Η δουλιά πήγαινε καλούτσικα, ὅμως τόν τελευταῖο καιρό εἴχαμε τέτια ἀνακατωσούρα, πού νά, δεύτερη τώρα ἑβδομάδα δέν μπορῶ νά πάρω στό χέρι βιβλίο. Γι' αὐτό καί δέν ἀσχολήθηκα καθόλου μέ τά γερμανικά καί αὐτό μοῦ εἶναι πολύ δυσάρεστο. 'Ο Βολόντια παραπονεῖται γιά τήν ἀνακατωσούρα τῆς παρισινῆς ζωῆς, αὐτό στό κάτω κάτω εἶναι Παρίσι, αὐτό εἶναι πράγμα συνηθισμένο, ἀλλά ὅταν ὑπάρχει ἀνακατωσούρα στήν Οὐφά, αὐτό πιά μέ τίποτε δέν μπορεῖς νά τό συγκρίνεις. Τώρα, ἄς ποῦμε, εἶναι τέτιος καιρός, πού ὁ ἕνας ἀναχωρεῖ, ὁ ἄλλος ἔρχεται, ὁ τρίτος εἶναι περαστικός. Οἱ περαστικοί διηγοῦνται ὅτι ἡ Ζίνα πλήττει ἀρκετά, ὅτι τόν τελευταῖο καιρό ἄλλαξε πολύ, στέγνωσε τό πρόσωπό της καί χλώμιασε. Διηγοῦνται ἐπίσης ὅτι ὁ Μιχ. 'Αλεξ. ὑλικά ζεῖ ἄσχημα, ὅτι ἡ Ο. Α. γιά πολύ καιρό δέν μποροῦσε νά βρεῖ μαθήματα. 'Ο Μιχ. 'Αλεξ. καθορίστηκε γιά τό σύνταγμα τοῦ Κρασνογιάρσκ καί τό σύνταγμα αὐτό πρέπει νά πάει σέ πορεία (τώρα ἤδη ξεκίνησε). Οἱ σιβηριανοί τεμπελιάζουν νά γράφουν κι' ἐγώ ξέρω λίγα γι' αὐτούς. 'Εξάλλου, ὥς ἕνα σημεῖο φταίω καί ἡ ἴδια. 'Η Λίντια ἑτοιμάζεται νά μετακομίσει στήν Οὐφά, ὑπόβαλε αἴτηση, δέν ξέρω ἄν θά πετύχει νά μεταφερθεῖ, πολύ θά ἤθελα ὅμως νά τήν συναντήσω πρίν φύγω ἀπό δῶ. 'Ο Βολόντια γράφει πολύ ἀραιά καί, προφανῶς, μοῦ ἔδοσε ὄχι σωστή

διεύθυνση, γιατί, ὅπως φαίνεται, δέν πῆρε τά γράμματά μου. Τώρα τοῦ γράφω στό Παρίσι. Δέν ξέρω ποῦ νά στείλω τό βιβλιαράκι «Ζίζν» πού ζήτησε νά τοῦ στείλω. Στό κάτω κάτω θά τό στείλω μάλλον σέ σᾶς, ἴσως ἔδοσε σέ σᾶς τήν τελευταία του διεύθυνση. Ἀπό τό τελευταῖο γράμμα του ἔβγαλα τό συμπέρασμα ὅτι ἔφυγε ἀπό τό Παρίσι, δέν γράφει ὅμως γιά ποῦ. Μαζί μέ τό «Ζίζν» ἐπιστρέφω στήν Μανιάσα τό γαλλικό της βιβλίο. Ἔγραψε ὅτι πρέπει νά τῆς τό δόσω τό Σεπτέμβρη. Μέ τήν εὐκαιρία, ἡ Ἀνιούτα πῆρε γιά τό δρόμο τό βιβλίο τοῦ Γκόρκι, ἡ ἰδιοκτήτρια τό ζητάει ἀπό μένα, γι' αὐτό, ἄν δέν εἶναι πολύ κουραστικό, στεῖλτε το. Ζητῶ συγνώμη ἀπό τήν Μανιάσα πού δέν τῆς γράφω χωριστά, θά ἀναγκαζόμουν νά τά ἐπαναλάβω. Πῶς τά περνᾶτε; Εἶστε καλά; Ἡ Ἀνιούτα ἔφυγε γιά πολύ καιρό; Ἦρθε μήπως ἀπάντηση ἀπό τήν Πετρούπολη σχετικά μέ τήν ἐγγραφή τοῦ Ντ. Ι. στό Πανεπιστήμιο; Σύντομα θά μετακομίσετε στή Μόσχα; Λοιπόν, γειά σας. Φιλῶ θερμά-θερμά, Ἐσᾶς καί τήν Μανιάσα. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

P. S. Σήμερα ἀνακάλυψα ὅτι δέν ἔχω τό τεῦχος τοῦ «Ζίζν» γιά τό ὁποῖο ἔγραψε ὁ Βολόντια, ἐπομένως στέλνω μόνο τό γαλλικό βιβλίο.

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Αὐγούστου 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν.
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

24

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ποντόλσκ (κυβερνεῖο Μόσχας). Οἰκία Κέντροβα.
Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα

11/IX.

Τά γράμματά μας ἀγαπητή Μανιάσα, πρέπει νά μήν ἔφτασαν στόν προορισμό τους. Ἔγραψα στά τέλη Αὐγούστου στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί κεῖ μέ τόν πιό λεπτομερέστερο τρόπο περιέγραψα τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας. Ἤθελα νά στείλω τό γαλλικό βιβλίο μέ τή δεσποινίδα πού ἔπρεπε νά περάσει ἀπό σένα, ἀποδείχτηκε ὅμως ὅτι αὐτή ἡ δεσποινίδα βρῆκε πιά συνοδοιπόρο γιά τό Παρίσι, ταξιδεύει μόνη, φαίνεται, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, γιά διασκέδαση, ὅσο γιά τά μαθήματα τά σκέπτεται λίγο καί δέν μπορεῖ νά περάσει ἀπό τό Ποντόλσκ. Γι' αὐτό ἔστειλα τό βιβλίο μέ τό ταχυδρομεῖο, δέν τό ἔστειλα ὅμως ἡ ἴδια καί στή βιασύνη λησμόνησα νά γράψω «συστημένο» καί τό

ἔστειλαν σάν ἁπλό δεματάκι. Φοβᾶμαι ὅτι τό βιβλίο θά χαθεῖ. Γράψε, παρακαλῶ, ἄν τό πῆρες. Λοιπόν, σχετικά μέ τά βιβλία. Τόν καιρό πού ζοῦσε ἐδῶ ὁ Βολόντια ὑποσχέθηκε σ' ἕναν γνωστό νά τοῦ στείλει τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ» καί λησμόνησε· τώρα ζητάει νά τό κάνω ἐγώ αὐτό. Γιά νά ἀποφύγουμε περιττές ἀποστολές, στεῖλε, σέ παρακαλῶ, ἕνα ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ» ἀπευθείας σ' αὐτή τή διεύθυνση: Μπίρσκ (κυβερνεῖο Οὐφά), πρός τόν Παῦλο Φιοντόροβιτς Σάβινοφ *. Φαίνεται, ἄλλες δουλιές δέν ὑπάρχουν. Πέτυχε τίποτε ὁ Ντ. Ι.; Πότε θά μετακομίσετε στή Μόσχα; Εἶστε ὅλοι καλά; Πότε θά ἐπιστρέψει ἡ Ἄνια;

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Καί οἱ δυό εἴμαστε καλά. Ἐγώ ἀσχολοῦμαι μέ τά μαθήματα, διδάσκω διάφορα μαθήματα, διδάσκω ἀκόμη καί λατινικά, ὁ κόσμος ὅπως πρῶτα χάνει τόν καιρό του ἄσκοπα, ἀσχολοῦμαι μέ τή γερμανική γλώσσα, ὅμως ὁ χρόνος εἶναι κάπως λίγος. Παρόλα αὐτά εἶναι βολικότερο νά μαθαίνω μέ τόν γερμανό, παρά μόνη μου. Ὁ Βολόντια γράφει ἀραιά καί πολύ λίγο γιά τόν ἑαυτό του, παραπονεῖται γιά τήν ἀνακατωσούρα. Ἡ Ὄλγα Ἀλεξάντροβνα δέν θά ἔρθει στήν Οὐφά, γιατί τακτοποιήθηκε στό Κρασνογιάρσκ καί ὁ Μιχαήλ Ἀλεξάντροβιτς κλήθηκε στόν ἐνεργό στρατό. Ἡ Ζίνα τραβάει γιά τή Ρωσία, δέν γράφει πολλές λεπτομέρειες. Αὐτές τίς ἡμέρες περιμένω ἕναν σύντροφο πού ἐπιστρέφει, θά ἔπρεπε νά εἶχε πιά περάσει ἀπό καιρό, ὅμως πρίν ἀναχωρήσει ἔπαθε δυσεντερία καί μέχρι τώρα δύσκολα ἀναρώνει.

Ἐδῶ στήν Οὐφά ἡ λάσπη εἶναι τόσο ἀδιάβατη, πού ποτέ δέν εἶδα κάτι τέτιο στή ζωή μου, καί ὅλο βροχή-βροχή... Μιά ἀηδία.

Λοιπόν, ἀντίο, φιλῶ θερμά ἐσένα καί τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα. Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Νάντια

Γράφτηκε στίς 11 τοῦ Σεπτέμβρη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή: τοῦ Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

25

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μόσχα. Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.
Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα

1/X. 00.

Ἀγαπητή Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ἀπό καιρό πῆρα ἤδη τό γράμμα τῆς Μανιάσα, ὅμως, ἀπό συνήθεια, κάπως γυρόφερνα γύρω ἄσκοπα. Ἀπό καιρό

* Ἐκτοπισμένος γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα» τῆς Πετρούπολης. *Ἡ Σύντ.*

ἴσως, μεταφερθήκατε ἤδη στή Μόσχα. Πῶς τά περνᾶτε; Εἶστε καλά; Ἔφυγε στό Γιούργιεφ ὁ Ντ. Ι.; Ἡ ὑπόθεση τῆς Μανιάσα θά τελειώσει σύντομα; * Ἀπό τήν Ἀνιούτα πῆρα μιά φορά γράμμα καί τῆς ἀπάντησα τήν ἴδια στιγμή, ὅμως τά γράμματά μου δέν φτάνουν πάντοτε ἔγκαιρα, μάλιστα καί τά γράμματα τοῦ Βολόντια κάπου-κάπου δέν τά παίρνω μέ τή σειρά πού γράφτηκαν. Ἄν καί ὁ Βολόντια γράφει τώρα συχνότερα, ὅμως παρόλα αὐτά ξέρω πολύ λίγα γιά τό πῶς ζεῖ αὐτός ἐκεῖ· ξέρω ὅτι γράφτηκε σέ μαθήματα ἀγγλικῆς γλώσσας, ὅτι μέ κανέναν τρόπο δέν μπορεῖ νά συνηθίσει... Νά, ἡ Ζίνα μέ τόν ἄντρα της μέ ἐπικρίνουν, γιατί γράφω λίγα γιά τόν Βολόντια, τί ὅμως νά τούς γράψω; Μά ὁ Βολόντια καθόλου δέν μπορεῖ νά γράφει γιά τήν ἐξωτερική του ζωή. Ἄς τούς γράψει ὁ ἴδιος. Αὐτοί οὔτε καί σκέπτονται ἀκόμη νά προωθηθοῦν στή Ρωσία καί μάλιστα τίποτε δέν κάνουν πρός αὐτή τήν κατεύθυνση, καί δέν θά πείραζε νά τό κάνουν. Σύντομα ἔρχεται ἡ 11 τοῦ Μάρτη καί ἡ Ζίνα θά γίνει ἐλεύθερος καζάκος. Πέντε μῆνες καί 11 ἡμέρες, δέν ξέρω ἄν αὐτό εἶναι πολύ ἤ λίγο. Δέν ξέρω, ἄν θά τά καταφέρω νά φύγω ἀπό τήν Οὐφά στίς 11 τοῦ μήνα μέ τό πρωινό τραῖνο, ὅπως ἑτοιμάζομαι ἀπό καιρό. Πάντως, στήν ἴδια τήν Οὐφά, ἐκτός ἀπό τή λάσπη, τίποτε τό ἄσχημο δέν ὑπάρχει, ἀπό καιρό πιά ἔγινα πατριώτισα τῆς Οὐφά. Ἐμεῖς ὁριστικά ἤδη τακτοποιηθήκαμε — ἐπαρχιώτικα — καλό διαμέρισμα, τρῶμε καλά κτλ., μέ μιά λέξη κάπως προσαρμοστήκαμε στήν ἐπαρχιακή ζωή. Ὁ καιρός περνᾶ σάν κουρδισμένη μηχανή, κάνω δυό μαθήματα μέ περίφημα παιδιά. Μιλώντας γενικά, ἀγαπῶ πολύ νά ἀσχολοῦμαι μέ τά παιδιά· ἀλλά τώρα καί τά παιδιά εἶναι περίφημα, ἰδιαίτερα ἕνα μικρούτσικο κοριτσάκι. Παραδίνω μαθήματα ἐδῶ σ' ἕναν ἑκατομμυριοῦχο, διδάσκω τούς πολυάριθμους ἀπογόνους (5 τόν ἀριθμό). Ἔχουν αὐστηρά ἤθη — ἐμπορικά, καί μένα, στήν οὐσία, μοῦ ἀρέσει ἡ συμπεριφορά τῶν παιδιῶν. Δέν τά στολίζουν, δέν ἔχουν σχεδόν παιχνίδια, παραμάνες δέν ἔχουν, ἔχουν μεγάλη ἐλευθερία, τά μικρά ὅλη τήν ἡμέρα βρίσκονται στό δρόμο, τά παιδιά μόνα τους καθαρίζουν τά παπούτσια, καθαρίζουν τά δωμάτια (πλένουν ἀκόμη), γενικά δέν ὑπάρχουν οὔτε ἀρχοντολογιά, οὔτε παραχαϊδέματα. Μαθαίνουν μέ μεγάλη προθυμία καί τά μεγαλύτερα καί τά μικρότερα. Νά, τό μικρότερο κοριτσάκι (7 χρονῶν) εἶναι πάρα πολύ χαριτωμένο, μέ ὑπέροχο χαρακτήρα, ἔξυπνη, καλή καί τόσο ἐπιμελής καί προσεκτική μαθήτρια, πού σοῦ προκαλεῖ δέος. Ἔχει κάθε μέρα «φοβερή προθυμία» καί νά διαβάζει καί νά γράφει καί νά μετράει. Καί μόλις εἶναι κάτι πιό ἐνδιαφέρον, ἀμέσως λάμπουν τά ματάκια της. Τώρα πάντα μέ περιμένει στή σκάλα καί ἀναφέρει ὅλα τά γεγονότα τῆς παιδικῆς ζωῆς της. Μέ λίγα λόγια, αὐτό τό μικρούλικο κοριτσάκι μέ σκλάβωσε τελείως. Ὑπάρχουν καί τέτια περίφημα παιδιά! Εἶναι εὔθυμο, πάρα πολύ γελαστό καί γενικά δέν εἶναι

* Τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τήν συνέλαβαν στίς 30 τοῦ Σεπτέμβρη 1899 καί τήν ἐκτόπισαν στό Νίζνι-Νόβγκοροντ ὥς τό τέλος τῆς ἀνάκρισης. Στά τέλη τοῦ Δεκέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἐπέστρεψε στή Μόσχα. *Ἡ Σύντ.*

ντρεσσαρισμένο (κάποτε φυσᾶ τή μύτη στόν ποδόγυρο). Τό ἀγόρι ἐπίσης εἶναι περίφημο, ὅμως ἄλλου εἴδους. Γενικά, ὅπως συνήθως, συναρπάζομαι ἀπό τούς μαθητές, καί τίς μαθήτριές μου, κρίμα μόνο πού αὐτά τά μαθήματα τρῶνε πολύ χρόνο, κατανεμήθηκαν ἀνόητα. Γράφτηκα ἐδῶ σέ μαθήματα γαλλικῆς γλώσσας (σύντομα ἀνοίγουν καί στή γερμανική). Τρεῖς φορές τήν ἑβδομάδα ἀπό μία ὥρα — 6 ρ. τό μήνα, τά μαθήματα γίνονται μέ προφορικό διάλογο καί πρός τό παρόν εἶμαι πολύ ἱκανοποιημένη. Εἶμαι στήν ἀνώτερη ὁμάδα, εἴμαστε ἐκεῖ τέσσερις. Ὁ καθηγητής τῆς γαλλικῆς εἶναι ἔμπειρος καθηγητής καί διεξάγει τό μάθημα πολύ ζωντανά, μόνο πού οἱ μαθητές εἶναι ἀδρανεῖς! Εἶναι κρίμα πού δέν ἔχω κανένα γαλλικό βιβλίο καί ὁ γάλλος δίνει νά διαβάσω ἐφημερίδες ἀπό τόν Ἰούνη ἤ περιοδικά χωρίς ἀρχή καί τέλος. *Ἔχει ἡ Μανιάσα (ἴσως νά ἔχει) γαλλική λογοτεχνία ἤ γενικά γαλλικά βιβλία;* Ἐδῶ ὅλοι δέν ξέρουν γλῶσσες, κι' ἔτσι ἐγώ μέ τίς λίγες γνώσεις στίς γλῶσσες θεωροῦμαι ειδική σ' αὐτό τόν τομέα καί δύσκολα προμηθεύεσαι ξένα βιβλία. Πηγαίνω ἐπίσης στόν γερμανό καί γράφω ἐκθέσεις μέ 10 σελίδες, ὅμως ἀσχολούμαστε μιά φορά τήν ἑβδομάδα κι' αὐτό γιά τήν πρακτική ἐξάσκηση εἶναι πολύ λίγο. Διαβάζω μόνη μου γερμανική λογοτεχνία, ὅμως μέχρι τώρα μιλῶ δυσκολότερα γερμανικά, παρά γαλλικά. Νά ἔτσι περνάει ἡ μέρα ὥς τίς 8 τό βράδυ, ἀλλά καί τό βράδυ σπάνια μπορῶ νά κάνω κάτι, εἶναι σπάνιο νά μήν πέρασε κανένας τό βράδυ. Νά ἡ περιγραφή μέ τίς μεγαλύτερες λεπτομέρειες τοῦ πῶς περνάει ὁ καιρός. Ἡ μητέρα Σᾶς στέλνει πολλούς χαιρετισμούς κι' ἐγώ Σᾶς φιλῶ θερμά. Δέν γράφω ξεχωριστά στήν Μανιάσα, γιατί θά ἀναγκαζόμουν νά ἐπαναλάβω τά ἴδια, ἁπλούστατα τήν ἀγκαλιάζω. Αὐτά ἦταν. Εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Δική Σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή Β. Ι. Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

26

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

8 τοῦ Νοέμβρη.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, πρίν ἀπό μερικές ἡμέρες πῆρα τό γράμμα Σας καί χθές πῆρα τό γράμμα τῆς Μανιάσα μέ τά ἀποκόμματα, εὐχαριστῶ πολύ, τά διάβασα κιόλας.

Πρίν λίγο καιρό Σᾶς ἔγραψα, τά γράμματά μας, ὅπως συνήθως δέν ἔφτασαν στόν προορισμό τους. Τώρα εἶμαι καλά, ἀλλά ἡ μητέρα ὅλο ἀδιαθετεῖ, πότε ταχυκαρδία, πότε κρυολόγημα. Τώρα τό διαμέρισμά μας εἶναι πολύ καλό, ἔχει μάλιστα καί πιάνο. Μιά γνωστή μας τραγουδάει καλά, καί τά βράδια συχνά ἀκοῦμε μουσική, ἀλήθεια λίγο παράξενη, τό ὄργανο βγάζει βραχνιασμένους ἤχους, σφυρίζει, ἀκούγονται χτύποι, ὅμως παρόλα αὐτά εἶναι μουσική. Οἱ ἐπισκέπτες κουράζουν τήν μητέρα κι' ἐγώ μάλιστα θά συμφωνοῦσα νά ἔρχονται ἀραιότερα: ἕνα μόνο — στίς 9 τό βράδυ ἔρχεσαι στό σπίτι τόσο πιά κουρασμένη, πού δέν μπορεῖς νά κάνεις καί πολλά πράγματα.

Αὐτές τίς ἡμέρες πῆρα γράμματα ἀπό τόν Βολόντια, τό ἕνα ἔκανε στό δρόμο 2½ ἑβδομάδες, τό ἄλλο 2. Ἀργοῦν τρομερά τά γράμματα. Ὁ Βολόντια μέ συμβουλεύει νά ἀσχοληθῶ μέ τήν ἀγγλική γλώσσα, ἀμφιβάλλω ὅμως ἄν θά ἀκολουθήσω τή συμβουλή του. Τώρα συμφωνήσαμε μέ τόν γερμανό νά ἀσχολοῦμαι τρεῖς φορές τήν ἑβδομάδα, ἡ δουλιά θά πηγαίνει καλύτερα. Φαίνεται, μολύνθηκα ἀπό τήν idée fixe — τοῦ Βολόντια, θέλω νά καταφέρω μέ κάθε τρόπο νά μάθω γλῶσσες. Τώρα, ἐκτός ἀπό τά μαθήματα καί τήν ἀσχολία μέ τίς γλῶσσες, ἔχω ἀκόμη μιά δουλιά, τήν ἄνοιξη θά Σᾶς πῶ μέ λεπτομέρειες ποιά. Ὥς τό Μάρτη ἔμειναν 4 μῆνες καί μετά θά ἔρθω σέ Σᾶς καί ὕστερα στόν Βολόντια. Τώρα δέν ἐπιτρέπω στόν ἑαυτό μου νά σκέπτεται γι' αὐτό τό θέμα, γιατί ὁ καιρός θά κυλάει πολύ δύσκολα.

Δέν ξέρω τί νά κάνω γιά νά βρεθῶ στή Μόσχα τήν ἄνοιξη, μάλλον δέν θά εἶναι βολικό νά ὑποβάλω αἴτηση νωρίτερα. Καί πραγματικά, γιατί νά κάνουμε ἀπό πρίν προφητεῖες; Ὥς τήν ἄνοιξη ἔχουμε καιρό, τώρα ἔχουμε χειμώνα, καλό δυνατό χειμώνα. Εὔχομαι ὁ καιρός Σας νά περάσει σύντομα ὥς τά Χριστούγεννα καί γιά τά Χριστούγεννα... *

Γράφτηκε στίς 8 τοῦ Νοέμβρη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

27

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Μόσχα. Ὁδός Μπαχμετιέβσκαγια, οἰκία Σαρόνοφ.

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα

2 τοῦ Δεκέμβρη.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Εὐχαριστῶ πολύ γιά τό λεύκωμα, μέ συγχωρεῖς γιά τίς σκοτοῦρες πού συνδέονται μέ τή διαβίβασή του, ἐπίσης εὐχαριστῶ

* Τό τέλος τοῦ γράμματος δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

γιά τίς φροντίδες σου νά ἔχω γαλλικά βιβλία. Ἀκόμη δέν τά ἔβγαλα πέρα μέ τά παλιά, διαβάζω πάρα πολύ λίγο. Ξέρω θαυμάσια ὅτι χωρίς διάβασμα ποτέ δέν μπορεῖς νά μάθεις γλώσσα, ὅμως χρόνος δέν ὑπάρχει. Πόσο ζηλεύω κάποτε τήν ξεμοναχιασμένη ζωή σας! Μέ πόση ἀπόλαυση θά καθόμουν τό βραδάκι στό βιβλίο, ὅμως αὐτό ποτέ δέν τό καταφέρνω. Στριμωξιά, στριμωξιά, καί πάλι στριμωξιά! Νόμιζα πώς αὐτό στήν Οὐφά θα μποροῦσα νά τό ἀποφύγω. Δέν ξέρω ἀπό τί προέρχεται αὐτό, ἐγώ νομίζω πώς δέν εἶμαι πιά τόσο κοινωνική. Ἀλήθεια, ἡ συστολή μου πέρασε, μόνο κάποτε, τελείως ἀπροσδόκητα, ξαφνικά μέ βρίσκει μιά πλημμύρα πολύ παράλογης συστολῆς — δέν μπορῶ νά ἀρθρώσω λέξη, ὅμως αὐτό γίνεται τώρα σπάνια, καί περνάει σύντομα, προηγούμενα ἦταν δυστυχία. Γι' αὐτό πολύ σέ καταλαβαίνω, ὅταν γράφεις γιά τή συστολή σου. Ξέρω πόσο βασανιστικό εἶναι αὐτό το αἴσθημα καί πόσο δύσκολο εἶναι νά γλυτώσεις ἀπ' αὐτό...

Ἔχω πάλι νά σοῦ κάνω μιά παράκληση. Ὁ Βολόντια ζήτησε νά γράψω στόν Φιλίπποφ γιά τά χειρόγραφα καί τή συγγραφική ἀμοιβή γιά τό ἄρθρο σχετικά μέ τόν Σκβορτσόφ. Γιά τά χειρόγραφα γράφω σήμερα, γιά τή συγγραφική ἀμοιβή πρέπει νά γράψω στόν *Σόικιν*, δηλώνοντας ἀκριβῶς τόν ἀριθμό σελίδων. Δέν ἔχω πρόχειρα τό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» καί δέν μπορῶ νά λογαριάσω μέ ἀκρίβεια τόν ἀριθμό τῶν σελίδων, καί τό βασικό εἶναι πώς φοβᾶμαι μήπως γίνει καμιά καθυστέρηση μέ τήν ἀποστολή τῶν χρημάτων, κι' ἐγώ τότε θά ἔχω ἤδη φύγει ἀπό τήν Οὐφά, καί μπορεῖ νά προκύψει κάποιο μπέρδεμα. Μπορεῖ νά ἔγινε κι' ἔτσι, ὁ Φιλίπποφ νά ἔστειλε ἤδη τά χρήματα στή Μόσχα, ὁπότε θά πάθουμε γκάφα. Γι' αὐτό γράψε στόν Σόικιν ἐξονόματος τοῦ Βολόντια νά στείλει τά χρήματα σέ σένα. Νομίζω, αὐτό εἶναι καλύτερα νά γίνει πρίν τήν Πρωτοχρονιά.

Ἀπό τί ἀδιαθέτησες; Τί εἶχες, γρίππη; Ἐλπίζω τώρα πιά νά ἔγινες τελείως καλά... Ναί; Καί ἡ Μαρία Ἀλεξάντροβνα εἶναι καλά; Γι' αὐτήν δέν γράφεις τίποτε. Πῶς τά περνᾶς; Τί διαβάζεις;

Ἄν ὥς τότε δέν θά ἔχεις φύγει στό ἐξωτερικό, τότε τό Μάρτη θά συναντηθοῦμε. Στήν οὐσία, ἔμειναν μόνο 3½ μῆνες, δέν εἶναι καί τόσο πολύ. Ξέρεις, κάποτε ἀρχίζω νά ἀμφιβάλλω, ἄν θά μοῦ δόσουν διαβατήριο χωρίς τόν Βολόντια, ἴσως νά ἀπαιτεῖται ἡ συγκατάθεσή του. Μήπως ξέρεις, ὅταν ἔδοσαν διαβατήριο στήν Ἀνιούτα, ἄν ἀπαιτήθηκε ἡ συγκατάθεση τοῦ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς; Γενικά ὅσο πλησιάζει ὁ Μάρτης, ἀρχίζω νά κυριεύομαι ἀπό φόβο, μήπως παρουσιαστοῦν τίποτε καθυστερήσεις. Ἀλήθεια, τώρα τά γράμματα τοῦ Βολόντια εἶναι πιό πολύ καθησυχαστικά, γράφει ὅτι εἶναι τελείως καλά, δέν θά ἐμπόδιζε ὅμως αὐτοί οἱ τρεῖς μῆνες νά περνοῦσαν πιό γρήγορα.

Οἱ σιβηριανοί γράφουν σπάνια, καί ἀπό τούς περαστικούς ξέρω μόνο ὅτι ὁ Γκλέμπ ἀδυνάτισε καί ἡ Ζίνα πάχυνε. Πολύ λίγα.

Λοιπόν, γειά σας. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά καί σέ φιλῶ. Τό ἴδιο φιλῶ θερμά-θερμά τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα. Ἡ μητέρα στέλνει τούς χαιρετισμούς της.

Δική σου *Ν. Οὐλιάνοβα*

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Νοέμβρη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

28

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

22 τοῦ Δεκέμβρη.

Ἀγαπημένες μου Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί Μανιάσα, ἀπό καιρό δέν σᾶς ἔγραψα. Σήμερα ἔχω κάποια προεόρτια διάθεση καί περνῶ τήν ἡμέρα τελείως ἀσυνήθιστα. Δυό ἑβδομάδες δέν ἔχω μαθήματα, χθές ἤμουν στό μάθημα τελευταία φορά, ὁ γάλλος ἔφυγε ἐπίσης γιά τίς γιορτές κι' ἐγώ, ὅπως λέγεται, εἶμαι ἐλεύθερος κοζάκος. Σήμερα ἄρχισα μέ τήν καθαριότητα, ὕστερα καταπιάστηκα μέ τά γράμματα καί μέ τήν ἀποπεράτωση κάθε μισοτελειωμένης δουλιᾶς. Ἤθελα νά γράψω γιά τή γιορτή, μά κάπως κουράστηκα, αὐτό τό γράμμα, σίγουρα, θά ἔρθει τήν Πρωτοχρονιά, παίρνοντας ὑπόψη τίς γιορτές καί τίς χιονοστιβάδες. Σᾶς συγχαίρω, ἀγαπημένες μου, γιά τόν Καινούργιο χρόνο, Σᾶς φιλῶ θερμά, εὔχομαι ὑγεία καί ὅ,τι, ὅ,τι τό καλύτερο. Ἐλπίζω αὐτή τή χρονιά νά σᾶς συναντήσω. Ἡ μητέρα ἐπίσης στέλνει τίς εὐχές της. Ἔχουμε παγωνιά «φοβερή», εἶναι 30 βαθμούς κάθε μέρα καί κάποτε μέ τήν παγωνιά ἑνώνεται καί ἡ θύελλα. Ἐγώ καμαρώνω μέ τή γούνα καί τά παπούτσια τῆς μητέρας, ἡ μητέρα δέν βγαίνει ἔξω καθόλου, τῆς κόβεται ἡ ἀνάσα ἀπό τήν παγωνιά. Καί λόγω αὐτῆς τῆς θύελλας καθυστερεῖ πολύ τό ταχυδρομεῖο.

Πῶς περνᾶτε τίς γιορτές; Ἦρθε μήπως ὁ Ντ. Ι.; Καί κάτι ἀκόμη. Ποιά εἶναι ἡ διεύθυνση τῆς Ἀνιούτα; Τῆς ἔγραψα ἀπό καιρό στή διεύθυνση τοῦ Βολόντια, δέν ξέρω ἄν πῆρε τό γράμμα μου. Θέλω νά τῆς γράψω, μά δέν ξέρω ποῦ. Ἀλλά καί ἡ Ὄλγα Ἀλεξάντροβνα, πού πρίν λίγο καιρό πῆρα γράμμα της, ρωτάει γιά τό ἴδιο. Τί κρίμα, καλή μου Μανιάσα, πού δέν σέ ἄφησαν νά πᾶς στό ἐξωτερικό κι' ἐγώ ἤδη πρόλαβα νά σέ ζηλέψω. Ἴσως νά πᾶμε μαζί. Πρός τό παρόν ἐπιδιώκω νά μή

σκέπτομαι γιά τήν ἄνοιξη καί γιά τό ταξίδι μου, γιατί οἱ σκέψεις μάταια σκορπίζουν πρός ὅλες τίς κατευθύνσεις. Χθές γέλασαν μέ μένα πολύ, καί ἄρχισα θυμωμένα νά κηρύσσω τήν ἀναγκαιότητα τῆς ἰσοροπημένης συμπεριφορᾶς καί τόσο ἐξοργίστηκα, πού ἀπόδειξα θαυμάσια τήν ἔλλειψη ἰσοροπίας σέ μένα. Κατά κακή τύχη ὅλοι οἱ γνωστοί μου εἶναι φοβερά νευρικοί ἄνθρωποι, ἄνθρωποι τῶν «διαθέσεων» καί μιά πού τά νεῦρα ἀποχαλιναγωγοῦνται, τί νά κάνεις, μόνο γιατί νά ξεπέσω τόσο, αὐτό δέν μπορῶ νά τό ὑποφέρω.

Ἡ Ὄλγα Ἀλεξάντροβνα γράφει ὅτι ζεῖ ἄσχημα, ζεῖ στό Κρασνογιάρσκ, γιατί ὅταν αὐτή εἶναι ἐκεῖ ὁ Μ. Α. ἀπολαμβάνει μερικά προνόμια. Αὐτή παραδίνει ἕνα μαθηματάκι, μίζερο, σκέπτεται νά βρεῖ ἀκόμη. Ὁ Μ. Α. κουράζεται φοβερά στήν ὑπηρεσία καί βασανίζεται ἀπό τήν τεμπελιά καί τή στρατιωτική ὑπηρεσία. Ὅλοι οἱ σιβηριανοί γράφουν πρόθυμα, μέ ἐξαίρεση τούς συντρόφους τῆς Ταϊγκά καί τοῦ Ὄμσκ, πού σιωποῦν ξεδιάντροπα. Ὁ Γκλέμπ, λένε, κουράστηκε τελείως στήν ὑπηρεσία, παρόλα αὐτά ἀπορῶ, τί φτιάχνουν αὐτοί ἐκεῖ. Ζοῦμε σ' ἕνα μεγάλο δρόμο καί πάντοτε ἔχουμε περαστικούς, πού δημιουργοῦν ἀρκετή ποικιλομορφία στή ζωή μας. Μιά μέρα πρίν λίγο καιρό ἦταν ἕνας γνωστός ἀπό τό Μινουσίνσκ, πού τόν ἄφησαν γιά ἕναν μήνα νά συναντηθεῖ μέ τήν μητέρα του. Μέ τήν εὐκαιρία αὐτή, ἐσύ, Μανιάσα, μέ ρωτοῦσες γιά τήν Ο. *, τί ἄνθρωπος εἶναι. Προσωπικά λίγο τήν ξέρω, ἄκουσα ὅμως γι' αὐτήν πολλά καλά. Ἑτοιμαζόμουν νά στείλω μ' αὐτήν γράμμα, ὅμως, πρῶτο, ἔφυγε ὄχι ἀπευθείας καί, δεύτερο: τότε εἶχα γρίππη καί ἄσχημα ἀντιλαμβανόμουν τά ζητήματα. Σκέφτηκα νά γνωριστεῖ μέ τήν Ἀνιούτα. Νά λοιπόν, φλυάρησα πάρα πολύ. Τά μαθήματά μου μέ τίς γλῶσσες προχωροῦν κάπως ἄσχημα, σάμπως νά μήν εἶμαι ἱκανή γιά τίς ξένες γλῶσσες. Λοιπόν, γειά σας. Ἀκόμη μιά φορά σέ ἀγκαλιάζω καί σέ φιλῶ, στούς Μ. Τ. καί Ντ. Ι. στέλνω τούς χαιρετισμούς μου.

Δική σου *Νάντια*

Ἡ μετάφραση τοῦ Κάουτσκι ** τώρα δέν εἶναι ἐδῶ, στάλθηκε προσωρινά στό Ἄστραχαν, σύντομα θά τή στείλουν, ἀλλά ὁ Βολόντια ζήτησε νά τή διαβιβάσουν σ' αὐτόν, μόνο δέν ξέρω, ἡ μετάφραση ἔχει τόσο φθαρμένη ἐμφάνιση, πού σάν νά μήν ταιριάζει καί νά σταλεῖ.

Γράφτηκε στίς 22 τοῦ Δεκέμβρη 1900
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή Β. Ι. Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Πρόκειται γιά τήν Τ. Ι. Ὀκούλοβα. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τό χειρόγραφο τῆς μετάφρασης τοῦ Β. Ι. Λένιν τοῦ βιβλίου τοῦ Κ. Κάουτσκι «Bernstein und das sozialdemokratische Programm. Eine Antikritik». Stuttgard, 1899. *Ἡ Σύντ.*

1901

29

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/II.

Ἀγαπημένη Μανιάσα!

Δέν σοῦ ἀπάντησα μέχρι τώρα στό προηγούμενο γράμμα σου, γιατί μόλις τό πῆρα ἔγραψα στό Ἄστραχαν μέ τήν παράκληση νά στείλουν τό γρηγορότερο τήν Ἀντικριτική· μέχρι σήμερα δέν πῆρα ἀκόμη ἀπάντηση, αὐτές τίς ἡμέρες τήν περιμένω. Πρός τό παρόν ζήτησε τή μετάφραση ἀπό τόν Φιλίπποφ, τοῦ ἔγραψα μιά φορά μέ ἐντολή τοῦ Βολόντια νά στείλει ὅλα τά χειρόγραφα τοῦ Βολόντια στό ὄνομά σου. Ἀλήθεια, δέν τά ἔστειλε;

Κάπως παραμέλησα τελείως τήν ἀλληλογραφία, τώρα ὅμως ἔχω πολύ ἤρεμη διάθεση καί γι' αὐτό ἔχω τή διάθεση γιά πολυλογία, ἄν καί, ἐδῶ πού τά λέμε, δέν ἔχω νά μιλήσω γιά τίποτε, ὅλα εἶναι ὅπως καί πρίν, μόνο νά, ὁ ἥλιος λάμπει κάπως χαρούμενα, ἀνοιξιάτικα κι' ἐγώ ὀνειροπολῶ τήν ἄνοιξη ποῦ καί ποῦ καί ἐπιστρέφω στή σκέψη: ἐνάμισης μήνας μετά... μετά θά τά χάσω ἀπό τή χαρά, ἰδιαίτερα, ὅταν θά τελειώσει τό ταξίδι ὥς τόν Βολόντια. Τώρα δέν ὑπάρχει καιρός νά νιώθω πραγματική πλήξη, ὑπάρχουν πολλές καί διάφορες δουλιές πού πρέπει νά γίνουν ἀκριβῶς στήν προθεσμία, ὅμως ἐγώ κάποτε τεμπελιάζω ἀδικαιολόγητα, ἀσυγχώρητα. Ἄρχισε νά μέ τραβᾶ ὁ δρόμος, κάποτε ἀντί νά στρωθῶ στή δουλιά, πηγαίνω νά κάνω βόλτα στούς δρόμους, ἐνῶ ἄλλες φορές τό πρωί καταπιάνομαι μέ τό διάβασμα μυθιστορήματος. Ἄν καί ἡ πλήξη στήν Οὐφά εἶναι θανάσιμη, ὡστόσο μπορεῖς νά ἐξασφαλίσεις ὑγεία, νά ἐγώ, λογουχάρη, τόν τελευταῖο καιρό πάχυνα τόσο, πού εἶναι φοβερό. Ἡ μητέρα ὅμως δέν μπορεῖ νά παινευτεῖ γι' αὐτό, συχνά ἀδιαθετεῖ. Ἑτοιμάζεται γιά τήν ἀναχώρηση, κάτι ράβει καί μετράει τίς ἡμέρες. Ξέρεις, ὕστερα ἀπό τήν Οὐφά, ἐξαιροῦν μόνο τή Μόσχα καί τήν Πετρούπολη. Τό λιγότερο ὑπῆρξαν τρεῖς τέτιες περιπτώσεις. Πάντως πρέπει νά τό ποῦμε κι' αὐτό, ὅτι ὁ λαός εἶναι φοβερά ἀπαθής: μένουν στήν Οὐφά, γιατί τό ἡμερομίσθιο εἶναι καλό, διαφορετικά μεταναστεύουν στή Σαμάρα. Μά καί τί καλό ἔχει ἡ Σαμάρα!

Ἄχ, πόσο λίγο διαβάζω! Μόνο τόν Μπερντιάγεφ διάβασα αὐτό τόν καιρό. Ἄχ, πόσο ἄσχημα προχωροῦν οἱ γλῶσσες. Στά μαθήματα τῆς γαλλικῆς γλώσσας δέν πηγαίνω ἀπό τά Χριστούγεννα, γιατί ἡ ὁμάδα μας σκόρπισε καί μόνο μέ μένα ὁ γάλλος ἄρχισε νά ἀσχολεῖται μέ μεγάλη ἀμέλεια. Σπάνια κάνω γερμανικά μαθήματα, ἐπιτυχίες ὑπάρχουν, ἀνάλογα μέ τίς διαθέσεις, κάποτε φλυαρῶ ἀρκετά καλά, μά κάποτε λέω ἀνοησίες. Τώρα ὅλο τό ἀναγνωστικό κοινό τῆς Οὐφά ἀσχολεῖται μέ τήν ἐφημερίδα

τῆς Σαμάρας, δημοσιεύει ἐκεῖ, φυσικά κι' ἐγώ τό ἴδιο. * Ἐπειδή αὐτή ἡ δουλιά μοῦ εἶναι ἀσυνήθιστη, γι' αὐτό μοῦ προξενεῖ ὄχι λίγες σκοτοῦρες. Γενικά φέτος κάνω προσπάθειες νά ἀσχοληθῶ μέ τή φιλολογία, ἐνμέρει τά καταφέρνω, τό κακό ὅμως εἶναι ὅτι δέν θά τά καταφέρω νά γράφω ἔτσι, ὅπως θά ἤθελα καί ἀπεχθάνομαι κυριολεκτικά τά γραπτά μου. Ἔτσι λοιπόν. Γιατί δέν γράφεις τίποτε γιά τόν ἑαυτό σου; Πῶς τά περνᾶς; Πότε ἐπιτέλους θά τελειώσει ἡ ὑπόθεσή σου; Ἀντίο, σωστότερα, καλή ἀντάμωση! Σέ φιλῶ θερμά. Ἀγκαλιάζω θερμά τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα, τήν φιλῶ θερμά καί περιμένω ἀνυπόμονα πότε θά βρεθῶ κοντά σας στή Μόσχα. Ἡ μητέρα στέλνει σέ ὅλους τούς χαιρετισμούς της. Ἀντίο, ἀγαπητή μου Μανιάσα καί συγχώρεσέ με γιά τήν ἀμέλεια.

Δική σου *Ν. Ού.*

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Φλεβάρη 1901
Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931
στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν.
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

30

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

12/ΙΙ. 1901.

Ἀγαπημένη Μανιάσα! Εὐχαριστῶ πολύ γιά τά ἀποκόμματα. Τά διάβασα μέ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Αὐτή τή στιγμή πῆρα εἰδοποιητήριο γιά δέμα. Ὑποπτεύομαι ὅτι αὐτό εἶναι τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι, ἄν εἶναι ἔτσι, θά σοῦ τό στείλω αὔριο κιόλας. Εἶναι φοβερό, δυσάρεστο πού ἔγινε τέτια καθυστέρηση. Μήπως ξέρεις, ἄν μπορεῖ νά βροῦμε τό βιβλίο «Δοκίμιο καί μελέτες», μέ παρακαλοῦν πολύ νά τούς τό προμηθεύσω, γράφουν ὅτι στήν ἀγορά δέν ὑπάρχει πουθενά.

Ἔμεινε ἕνας μήνας. Ἀλήθεια, δέν εἶναι θαυμάσιο; Καί κάποτε θά μείνει μόνο μιά μέρα! Μάλιστα, ὅλα θά γίνουν.

Λίγο ἔλειψε νά ξεχάσω. Ἡ μητέρα ἔχει γιά σένα μιά μεγάλη παράκληση. Ζητάει νά τῆς ἀσφαλίσεις τό λαχεῖο της, αὐτό πρέπει νά γίνει ὥς τήν 1η τοῦ Μάρτη, ἀρ. σειρᾶς *7328*, αὐτό δέν μπορεῖ νά γίνει στήν Οὐφά, γιατί, στήν περίπτωση πού τό λαχεῖο κληρωθεῖ, αὐτό θά ἐξακριβωθεῖ ἐδῶ μόνο τόν Ἀπρίλη, τότε θά ἀναγκαστοῦμε νά ἐπιστρέψουμε γιά τό λόγο αὐτό στήν Οὐφά, μέ μιά λέξη δέν ἀξίζει τόν κόπο. Τήν ἀπόδειξη κράτησέ την ἐσύ. Ἡ ἀσφάλιση θά στοιχίσει 3 περίπου ρούβλια, ἡ μητέρα ἤθελε νά τά ταχυδρομήσει τώρα, ἐγώ ὅμως τήν ἔπεισα ὅτι προλαβαίνει νά τά δόσει στή συνάντηση. Αὐτά.

---

* Στή «Σαμάρσκαγια Γκαζέτα», ἀρ. φύλ. 36, τῆς 16 τοῦ Φλεβάρη 1901 δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια «Τό σχολεῖο καί ἡ ζωή». *Ἡ Σύντ.*

Μά εἶναι δυνατό νά μή συναντηθοῦμε μέ τήν Ἄνια; Πολύ θέλω νά τή δῶ. Γράψε μου, πότε σκέπτεται νά ἔρθει. Πρέπει ἀκόμη νά ταξιδεύσω στό Ἄστραχαν, κι' ἔτσι δέν ξέρω τί νά κάνω, νά πάω πρωτύτερα στή Μόσχα ἤ μετά, σκέπτομαι νά τό κάνω αὐτό ἀνάλογα μέ τό πότε θά ἔρθει ἡ Ἄνια.

Λοιπόν, γιά τήν ὥρα, καλή ἀντάμωση. Αὐτή τήν ἑβδομάδα εἴχαμε τόσο πολύ κόσμο, πού δέν εἶχες ποῦ νά σταθεῖς καί χαίρομαι πάρα πολύ πού τέλειωσαν οἱ γιορτές.

Φιλῶ θερμά καί ἀγκαλιάζω ἐσένα καί τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα. Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Γρήγορη ἀντάμωση!

Δική σου *Νάντια*

Μήπως σοῦ ἀπάντησε τίποτε ὁ Φιλίπποφ; Γιά φαντάσου, ὁ ἀνόητος!

Στάλθηκε ἀπό τήν Οὐφά στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

31

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

11/VI. 01.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Δέν ἔγραψα ὅλο αὐτό τόν καιρό, γιατί στήν ἀρχή ἔλπιζα ὅτι ἡ Ἀνιούτα θά γράψει γιά τή ζωή μας καί ὕστερα ἔγραψε ἡ μητέρα καί ὁ Βολόντια. Ὅλοι εἴμαστε καλά, ὁ Βολόντια δέν ἔχει καμιά ἔνδειξη κατάρου. Κι' ἡ μητέρα εἶναι ἐπίσης καλά. Αὐτή θεωρεῖ ὅτι ἡ ζωή μας κυλᾶ μονότονα, κατά τή γνώμη μου ὅμως, ὄχι. Εἶναι ἀλήθεια, ἐγώ μέ τόν Βολόντια δέν πᾶμε πουθενά, ἐγώ μέχρι τώρα πῆγα μόνο σέ μιά πινακοθήκη, τήν πόλη ὅμως δέν τήν ξέρω σχεδόν καθόλου. Ἐξάλλου αὐτό ἐξηγεῖται ἐνμέρει ἀπό τό ὅτι τώρα εἶναι καλοκαίρι καί ὅταν πηγαίνεις περίπατο, δέν πᾶς στήν πόλη, ἀλλά στήν ὕπαιθρο. Ζοῦμε στά προάστια. Ἐδῶ συνενώνονται ὅλες οἱ ἀνέσεις τῆς μεγάλης πόλης — μαγαζάκια, ἠλεκτρικός σιδηρόδρομος κτλ. μέ τήν ἀγκαλιά τῆς φύσης. Νά χθές, λογουχάρη, κάναμε θαυμάσιο περίπατο στό δρόμο. Ὑπέροχος δρόμος, δενδροφυτεμένος μέ λεῦκες, ὁλόγυρα χωράφια καί κῆποι. Μιά φορά μόνο πήγαμε μακριά, ἀλλά τί ἀναποδιά, μᾶς ἔπιασε καταιγίδα καί κουραστήκαμε πολύ. Σκεπτόμαστε καμιά φορά νά πᾶμε στά βουνά. Ἡ Ἄνια πάντοτε μᾶς συμβουλεύει νά ἐγκατασταθοῦμε τό καλοκαίρι στό χωριό, ἡ μητέρα ἐπίσης νομίζει ὅτι αὐτό θά ἦταν καλύτερο, ὅμως γιά πολλούς λόγους δέν θά ἦταν βολικό. Δέν κάνει νά ἐγκατασταθοῦμε μακριά, γιατί ὁ Βολόντια θά πρέπει νά πηγαίνει καθημερινά στήν πόλη, καί θά ἦταν πολύ κουραστικό. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, πηγαίνει πολύ συχνά στή βιβλιο-

θήκη. Καί τό πάρκο εἶναι κοντά καί το κολύμπι 20 λεπτά δρόμος. Γενικά ἡ ζωή σιγά-σιγά μπαίνει στήν τροχιά της, ὁ Βολόντια τακτοποιεῖται κάπως στίς μελέτες... Ὁσοναφορᾶ ἐμένα, πρός τό παρόν μελετῶ πολύ λίγο, ἤ, σωστότερα, δέν μελετῶ καθόλου. Κάπου χάνεται ὁ χρόνος, μά ποῦ — ἄγνωστο.

Ἑτοιμάζομαι νά ἐπισκεφτῶ τά ἐδῶ σχολεῖα. Ἐδῶ εἶναι ἕνα εἶδος βασίλειο τῶν παιδιῶν. Ὅλοι τους τά προσέχουν πάρα πολύ, καί τά παιδάκια εἶναι περίφημα, γερά. Ἤμουν σέ σχολειά τῶν πόλεών μας καί ἄθελα τά συγκρίνω καί βρίσκω ὅτι τά παιδιά ἐδῶ περνοῦν πολύ καλύτερα. Ἐξάλλου, οἱ συναντήσεις μου, σίγουρα, θά μείνουν μόνο συναντήσεις, εἶναι ἀλήθεια ὅμως, ὅτι ἔχω καιρό ἀκόμη. Ἀπό τήν Βοντοβόζοβα πάρθηκε τσέκ γιά 600 καί κάτι μάρκα, ἀκόμη ὅμως τά χρήματα δέν παραλήφθηκαν, δέν πάρθηκε ἐπίσης γράμμα. Γενικά, ἀπό τή Ρωσία μᾶς γράφουν πολύ λίγο, μπορεῖ νά φανταστεῖ κανείς ὅτι ὅλοι οἱ παλιοί γνωστοί λησμόνησαν τήν ὕπαρξή μας. Νά, λογουχάρη, ἀπό τήν Ζίνα καί τόν Μπαζίλ οὔτε φωνή, οὔτε ἀκρόαση... Κι' ἔτσι δέν ξέρουμε, ἄν ὁ Γκλέμπ ἔφυγε ἐπιτέλους ἀπό τήν Ταϊγκά του...

Πῶς εἶστε, ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα; Εἶστε καλά; στόν Ντ. Ι. δόστε τούς χαιρετισμούς μου.

Τό συνημμένο γράμμα εἶναι γιά τήν Μανιάσα *. Στόν Μ. Τ. μεταδόστε τούς χαιρετισμούς μου. Δέν ὑπάρχει τίποτε τό νέο; Δέν ἐξακριβώθηκε τίποτε;

Οἱ δικοί μου στέλνουν χαιρετισμούς κι' ἐγώ σέ φιλῶ θερμά, πολύ θερμά.

Δική Σας *Νάντια.*

P. S. Ὁ Βολόντια παρακαλεῖ τόν Ντ. Ι. νά στείλει στό ὄνομα τοῦ ντόκτορ 3 ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ».

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο
στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

32

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

16/VII. 1901.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα!

Ἡ Ἀνιούτα μᾶς ἔστειλε τό γράμμα Σας πρός τόν Βολόντια καί τό γράμμα τῆς Μάνιας. Γιατί δέν δόσατε στήν Μάνια τό γράμμα μου! Θαυμά-

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ἡ Σύντ.*

σια! Θά ἦταν πολύ καλά, ἄν ἐπιβεβαιώνονταν οἱ φῆμες, ὅτι σύντομα θά τούς ἀπολύσουν, θά δικαιώνονταν... Ὅταν δεῖτε τή Μάνια, πέστε της, ὅτι τήν φιλῶ θερμά-θερμά καί τῆς στέλνω τό θερμό χαιρετισμό μου. Ἀπόρησα πολύ, ὅταν εἶδα στό γράμμα Σας ὅτι ὁ Βολόντια μποροῦσε νά ξέρει γιά τή ζωή Σας ἀπό τό γράμμα Σας στήν μητέρα. Συνεπῶς, τό γράμμα χάθηκε, γιατί ἡ μητέρα δέν πῆρε γράμμα Σας καί πρίν λίγο καιρό παράγγειλε νά Σᾶς ρωτήσω, ἄν πήρατε τό γράμμα της. Ἡ μητέρα ὅλο ἀδιαθετεῖ, βήχει, κοιμᾶται ἄσχημα. Σήμερα ἦρθε μαζί μας στό κολύμπι, κουράστηκε τρομερά καί ἡ διαδρομή ἦταν ὅλο - ὅλο ὄχι περισσότερο ἀπό 15 λεπτά. Καθημερινά σχεδόν πᾶμε στό κολύμπι, τό κολύμπι εἶναι θαυμάσιο, γενικά, ἄν καί ζοῦμε στήν πόλη, τά προάστια ὅμως εἶναι πολύ κοντά. Τό μέρος ἀπ' ὅλες τίς ἀπόψεις εἶναι καλό. Τώρα κάνει ἀρκετή ζέστη, ὄχι ὅμως τέτια, πού δέν μπορεῖς νά τήν ὑποφέρεις.

Ὁ καιρός περνᾶ πάρα πολύ γρήγορα, καί δέν ἀντιλαμβάνεσαι καθόλου πῶς περνοῦν οἱ ἑβδομάδες, ὄχι γιατί ἔχεις πολλές δουλιές, ἀλλά κάπως ἔτσι «δουλιές δέν κάνεις καί χωρίς δουλιές δέν μένεις».

Καταπιάστηκα πάλι μέ τή γερμανική γλώσσα, εἶναι δύσκολα χωρίς γλώσσα: ἔψαξα νά βρῶ γερμανίδα πού θά μοῦ παραδίνει μαθήματα γερμανικῆς, σέ ἀντάλλαγμα τή ρωσική. Θά δοῦμε. Ὅλο ἑτοιμαζόμαστε μέ τόν Βολόντια νά πᾶμε σέ γερμανικό θέατρο, ὅμως σχετικά μ' αὐτό εἴμαστε ἀρκετά δυσκίνητοι, λέμε: «πρέπει νά πᾶμε» καί σ' αὐτό περιοριζόμαστε, πότε αὐτό, πότε τό ἄλλο θά ἐμποδίσει. Ἡ Ἀνιούτα σχετικά μ' αὐτό εἶναι πιό εὐκίνητη. Ἐξάλλου, πρέπει νά ποῦμε κι' αὐτό, δέν ὑπάρχει κάπως καί ἀνάλογη διάθεση γι' αὐτό. Γιά νά ἀπολαύσεις τήν ξένη χώρα ὅσο μπορεῖς, πρέπει νά ἔρθεις ἐδῶ γιά πρώτη φορά στά νιάτα σου, ὅταν σέ ἐνδιαφέρει κάθε λεπτομέρεια... Ὅμως γενικά τώρα εἶμαι εὐχαριστημένη ἀπό τή ζωή μας, στήν ἀρχή ἦταν κάπως πληκτικά, ὅλα φαίνονταν πολύ ξένα, τώρα ὅμως, καθώς μπαίνεις στή ζωή τοῦ τόπου, αὐτό τό αἴσθημα ἐξαφανίζεται. Νά, μόνο ἀπό τή Ρωσία γράφουν πολύ τσιγκούνικα. Καί τώρα τελειώνω. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, ἀγαπημένη, εὔχομαι νά εἶσαι γερή καί ἀκμαία.

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς σέ Σᾶς καί στόν Ντ. Ι. Περιμένουμε ἀπ' αὐτόν γράμμα. Λοιπόν, εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Δική Σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

33

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

2/VIII.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, χθές λάβαμε τό γράμμα Σας πρός τόν Βολόντια. Δυστυχῶς, ὅπως φαίνεται ἀπ' αὐτό, ὅλα σ' 'Εσᾶς εἶναι ὅπως καί παλιότερα, κι' ἐγώ γι' αὐτό καί δέν ἔγραψα τήν τελευταία φορά στήν Μανιάσα, γιατί νόμιζα ὅτι γρήγορα θά εἶναι κοντά Σας. 'Εξάλλου, τό καλό ἔρχεται πάντοτε τότε, ὅταν τό περιμένεις λιγότερο. Κάποτε, ὅταν φεύγεις γιά πολύ καιρό ἀπό τό σπίτι καί οἱ σκέψεις εἶναι ἀπασχολημένες μέ ἄλλα πράγματα καί ὕστερα πλησιάζεις στό σπίτι, ἀρχίζει νά σοῦ φαίνεται ὅτι μόλις ἔρθεις, θά βρεῖς ὁπωσδήποτε τηλεγράφημα, πώς οἱ δικοί μας εἶναι μαζί Σας... Σᾶς παρακαλῶ, ἀγαπημένη, ὅταν θά πᾶτε γιά ἐπίσκεψη, φιλεῖστε τήν Μανιάσα ἀπό μένα θερμά-θερμά καί δόστε στόν Μ. Τ. τούς χαιρετισμούς μου. Στήν Μανιάσα γράφω.

'Εμεῖς ζοῦμε ὅπως καί πρίν. 'Ο Βολόντια ἀσχολεῖται μέ μεγάλο ζῆλο κι' ἐγώ γι' αὐτόν χαίρομαι πολύ: ὅταν ἀπορροφᾶται ἐντελῶς σέ κάποια δουλιά, αἰσθάνεται καλά και ἀκμαῖα — αὐτό εἶναι γνώρισμα τοῦ χαρακτήρα του· ἡ ὑγεία του εἶναι πολύ καλή, ὅπως φαίνεται, δέν τοῦ ἔμεινε οὔτε ἴχνος κατάρου, ἐπίσης δέν ἔχει ἀϋπνία. Καθημερινά κάνει ἐντριβές μέ κρύο νερό καί ἐκτός ἀπ' αὐτό, σχεδόν κάθε μέρα πηγαίνουμε γιά κολύμπι. Ὅμως ἡ μητέρα κάπως συνέχεια ἀδιαθετεῖ, πότε ρευματισμοί, πότε ἀδυναμία, πότε θά κρυολογήσει.

Ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα ἑτοιμαζόμαστε νά πᾶμε γιά λίγο καιρό στήν 'Ανιούτα στήν 'Ελβετία. Χαίρομαι πολύ πού ἡ 'Ανιούτα πῆγε ὄχι στό Ριοῦγκεν, ὅπως σκόπευε πρωτύτερα, ἀλλά στή λίμνη Τούν. 'Εκεῖ, σίγουρα, εἶναι καλύτερα. Θά πᾶμε ἐκεῖ γιά μερικές μέρες κι' ἐγώ σκέπτομαι αὐτό τό ταξίδι μέ μεγάλη εὐχαρίστηση, πρῶτο, θέλω νά συναντήσω τήν 'Ανιούτα καί, δεύτερο, θέλω νά δῶ τά βουνά, τί βουνά εἶναι αὐτά, ποτέ δέν τά εἶδα, παρά μόνο στίς φωτογραφίες. Στό διάστημα αὐτό θά μετακομίσει προσωρινά στήν μητέρα ἕνας γνωστός μας, ἔτσι πού δέν θά φοβᾶται νά μείνει μόνη της. 'Η μητέρα ἑτοιμάζεται νά πάει τό φθινόπωρο στήν Πετρούπολη, ἐγώ ὅμως τήν προτρέπω νά παραμείνει τό χειμώνα μαζί μας, δέν ξέρω τί θά ἀποφασίσει. Τελειώνει λοιπόν τό καλοκαίρι, οὔτε καί κατάλαβα πῶς πέρασε, σάν νά μήν ἦταν καλοκαίρι, στήν πόλη κάπως τό ἕνα καλοκαίρι δέν μοιάζει μέ τό ἄλλο.

Λοιπόν, καλή ἀντάμωση, ἀγαπημένη, Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά, εὔχομαι ὅσο τό δυνατό καλύτερη ὑγεία καί δύναμη. Χαιρετισμούς στόν Ντ. Ι. καί τόν εὐχαριστῶ γιά τό βιβλίο πού ἀπό καιρό ἔλαβα. 'Η μητέρα στέλνει σέ ὅλους χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 2 τοῦ Αὐγούστου 1901
Στάλθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Ποντόλσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1902

34

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα! 'Από καιρό δέν παίρνουμε γράμματά Σας καί άρχίζω νά άνησυχῶ γιά τά καλά... Πῶς αἰσθάνεστε; Ποῦ εἶναι τώρα ή "Ανια; "Αν άκόμη εἶναι κοντά Σας, φιλεῖστε την θερμά άπό μένα. Τί κάνει ή Μανιάσα; Τακτοποιηθήκατε καλά, νοικιάσατε κατάλληλο διαμέρισμα;

'Εμεῖς ὅλοι εἶμαστε καλά. Τό φθινόπωρο εἶναι θαυμάσιο καί συχνά μέ τόν Βολόντια πηγαίνουμε στήν έξοχή. 'Η μητέρα σιγά-σιγά συνηθίζει στή νέα κατάσταση, ἄν καί δέν άγαπᾶ τίς μεγάλες πόλεις. Σέ ὅλους στέλνει τούς χαιρετισμούς της. 'Αγκαλιάζω θερμά 'Εσᾶς καί τήν Μανιάσα, καί τήν "Ανια, ἄν εἶναι κοντά Σας.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη 1902
Στάλθηκε άπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1903

35

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

4/III. 1903.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα! Δέν ἔγραψα γιά ἕνα πολύ μεγάλο διάστημα, μάλιστα ξέχασα πότε ἔγραψα τήν τελευταία φορά. Τό ζήτημα εἶναι ὅτι ξεσυνήθισα νά γράφω γράμματα καί αἰσθάνομαι φοβερή άπέχθεια σ' αὐτό. Κάθε φορά χρειάζεται άρκετή προσπάθεια θέλησης, γιά νά άρχίσω νά γράψω. "Οταν άρχίζεις νά γράφεις, τότε πιά τό χέρι γράφει μόνο του, μάλιστα άρχίζει νά σοῦ άρέσει, ὅμως εἶναι πολύ δύσκολο νά καταπιαστεῖς.

'Ο Βολόντια τώρα λείπει *, ἔφυγε νά πάρει λίγο άέρα. Χαίρομαι πάντοτε, ὅταν έπιχειρεῖ ταξίδια, αὐτά έπιδροῦν πολύ εὐεργετικά σ' αὐτόν. 'Η

* 'Ο Β. Ι. Λένιν στά τέλη τοῦ Φλεβάρη — άρχές τοῦ Μάρτη 1903 ἦταν στό Παρίσι, ὅπου ἔκανε διαλέξεις στή Ρωσική άνώτατη σχολή κοινωνικῶν έπιστημῶν καί διάλεξη γιά τό άγροτικό πρόγραμμα στή συνέλευση τῶν ρώσων πολιτικῶν προσφύγων. *Ἡ Σύντ.*

ἀλλαγή συνθηκῶν καταπραΰνει τά νεῦρα, διαφορετικά ἡ ζωή κυλάει πολύ μονότονα — οἱ ἴδιες πάντα ἐντυπώσεις, οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι. Ἐπίσης εἶναι φοβερό νά κάθεσαι συνέχεια μέ τά βιβλία. Αὐτή τή φορά θά ἤθελα πολύ νά πάω μέ τόν Βολόντια, ὅμως πάλι δέν ἔγινε κατορθωτό· παρουσιάστηκαν δουλιές πολλές καί ἡ μητέρα ὅλο καί ἀδιαθετοῦσε, δέν ἤθελα καί δέν ἔπρεπε νά τήν ἀφήσω μόνη της. Εἶχε γρίππη, πολύ σοβαρή, ἔτσι πού ἀναγκάστηκε νά ξαπλώσει στο κρεβάτι περίπου μιά ἑβδομάδα. Ὁ γιατρός στήν ἀρχή φοβόταν μήπως εἶναι τύφος. Τώρα ἀνάρωσε τελείως, ἀλλά ἀδυναμία ἔχει ἀκόμη. Θέλει τό γρηγορότερο νά πάει στήν ἐξοχή, νωρίτερα ὅμως ἀπό τό Μάη δέν εἶναι κατορθωτό καί δέν ξέρω πῶς θά τακτοποιηθοῦμε. Τόν Βολόντια δέν τόν τραβάει καί πολύ ἡ ἐξοχή, ἀγαπάει τήν Πράγα *. Κι' ἐγώ συνήθισα στήν Πράγα, θά εἶμαι εὐχαριστημένη ὡστόσο νά φύγω ἀπό δῶ. Θά ἤθελα νά Σᾶς γράψω λεπτομερέστερα γιά τή ζωή μας, ὅμως δέν ἔχω τίποτε νά γράψω. Μέ πόση εὐχαρίστηση θά ἤθελα νά ἤμουν τώρα κοντά Σας! Στό τελευταῖο γράμμα Σας γράφετε γιά τό διαμέρισμα κι' ἐγώ φαντάστηκα πολύ ζωντανά πῶς ζεῖτε ἐκεῖ· ζωγράφισα νοερά ὁλόκληρη εἰκόνα, πῶς στό δρόμο εἶναι παγωνιά, πῶς θερμαίνει ἡ σόμπα τό δωμάτιο, πῶς περιμένετε τήν Μάνια ἀπό τήν ὑπηρεσία, πῶς ἦρθε ἡ Μάνια ἀπό τήν παγωνιά. Σίγουρα, ἡ ζωή τῆς Σαμάρας μοιάζει μέ αὐτή τῆς Οὐφά. «Δόστε μου φτερά ἀποδημητικά»... Ὅμως ἄρχισα πιά νά λέω ἐντελῶς ἀνοησίες. Κάποτε μέ τραβάει πάρα πολύ ἡ Ρωσία, σήμερα ὅμως ἰδιαίτερα. Ἐξάλλου, ἐγώ εἶμαι πάντοτε τέτια: ὅλο καί κάπου μέ τραβάει.

Μπορεῖ νά νομίζετε ὅτι ἐμεῖς ἐδῶ δέν διασκεδάζουμε καθόλου, ἀπεναντίας, σχεδόν κάθε βράδυ κάπου πηγαίνουμε· καί στό γερμανικό θέατρο εἴμασταν μερικές φορές καί στή συναυλία, μελετοῦμε τό λαό, τήν τοπική ζωή, ἐδῶ εἶναι πιό βολικό νά παρατηρεῖς, παρά σέ ὅποιο ἄλλο μέρος. Ὁ Βολόντια ἐνδιαφέρεται πολύ γι' αὐτές τίς παρατηρήσεις, ἐνδιαφέρεται καί γι' αὐτά, ὅπως καί γιά ὅλα πού κάνει. Ἦταν δύσκολο νά ἀρχίσω τό γράμμα καί τώρα μοῦ εἶναι κρίμα νά τό τελειώσω. Ἀγκαλιάζω θερμά Ἐσᾶς καί τήν Μανιάσα, Σᾶς φιλῶ θερμά, ἀγαπημένες μου. Εὔχομαι ὅ,τι τό καλύτερο.

Δική Σας *Νάντια.*

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Στάλθηκε ἀπό τό Λονδίνο στή Σαμάρα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957
στήν 4η ἔκδοση τῶν 'Απάντων τοῦ
Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Ἀναφέρθηκε ἡ Πράγα γιά συνωμοτικούς λόγους. Ὑπονοεῖται τό Λονδίνο. *Ἡ Σύντ.*

1904

36

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Κίεβο, ὁδός Λαμπορατόρναγια, 12 διαμ. 14
Στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα!

Τό γράμμα Σας μᾶς κατέπληξε: ἀλήθεια, αὐτό εἶναι πολύ θλιβερό *. Μένει νά ἐλπίζουμε ὅτι σύντομα θά τούς ἀφήσουν ὅλους. Λένε, στό Κίεβο ἔγιναν γενικές ἔρευνες καί συλλήψεις. Στή διάρκεια τέτιων ἐπιδρομῶν συλλαμβάνουν χωρίς λόγο πολύ κόσμο. Κρίνοντας ἀπό τό γεγονός ὅτι τούς συνέλαβαν ὅλους, ἡ ὑπόθεση θά εἶναι τιποτένια. Δέν ξέρω, ποιές εἶναι τώρα οἱ συνθῆκες κράτησης στό Κίεβο. Πρωτύτερα ἦταν ὑποφερτές. Σᾶς ἐπέτρεψαν νά συναντηθεῖτε μέ κανέναν; Παρακάλεσα ἕναν γνωστό νά περάσει ἀπό Σᾶς. Φοβᾶμαι ὅτι δέν ἔχετε κανέναν γνωστό στό Κίεβο. Ἐσεῖς μετακομίσατε στό Κίεβο πρίν λίγο καιρό, ἡ πόλη εἶναι μεγάλη, ἄγνωστη. Εἶμαι φοβερά στενοχωρημένη: ἔχασα τή διεύθυνση τῆς φίλης τῆς Ἀνιούτα καί δέν μπορῶ νά τῆς γράψω. Θά περιμένω μέ ἀνυπομονησία γράμμα Σας, μήπως φέρει πιό χαρούμενα νέα.

Στή Γενεύη ζοῦμε ὑποφερτά: ἡ μητέρα ἀδιαθετεῖ συχνά. Βγήκαμε ἀπό τόν κανονικό ρυθμό, ἄσχημα δουλεύουμε.

Δέχονται δέματα καί βιβλία; Μήπως πήρατε ἤδη γράμμα ἀπό τούς δικούς μας; Δέν ἑτοιμάζεται ὁ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς νά πάρει ἄδεια καί νά ἔρθει σέ Σᾶς; Ἡ μητέρα λυπᾶται πού δέν εἶναι στή Ρωσία κοντά Σας. Σᾶς εὔχομαι ὑγεία καί δύναμη.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 15 τοῦ Γενάρη 1904
Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1929 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 11

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο (ἀντίγραφο τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

37

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Σιδηρόδρομοι Νικολάγεφ, Σταθμός Σάμπλινο

Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα. Russie. Sablino, près de St. – Pétersbourg.

Πῶς τά περνᾶτε, ἀγαπημένες μου; Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά ἡ ἴδια καί γιά τόν Βολόντια. Τό «Board of Trade», πού χρειάζεται ἡ Μάνια γιά τή μετάφραση, στάλθηκε.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 19 τοῦ Αὐγούστου 1904
Στάλθηκε ἀπό τή Γενεύη

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά, σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. τή σημείωση ἀρ. 230. *Ἡ Σύντ.*

1909

38

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, πρῶτα ἀπ' ὅλα Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά. Περισσότερο γράφω, ἔτσι γιά νά γράψω αὐτό τό γράμμα, καί γιά νά λέμε τήν ἀλήθεια, δέν ἔχω τί νά γράψω. Ἡ Μανιάσα Σᾶς ἀφηγήθηκε γιά τόν τρόπο τῆς ζωῆς μας. Ἡ διαφορά ἀπό πέρυσι εἶναι μόνο ὅτι τό διαμέρισμά μας εἶναι πολύ ζεστό καί ὁ Βολόντια ἔγινε μεγάλος σπιτόγατος. Τοῦτο τόν χειμώνα δουλεύει πολύ καί ὅταν δουλεύει, αἰσθάνεται πάντοτε καλύτερα.

Δεύτερη τώρα ἑβδομάδα ξυπνάει στίς 8 τό πρωί καί πηγαίνει στή βιβλιοθήκη, ἀπ' ὅπου ἔρχεται στίς 2. Τίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ ἦταν δύσκολο νά ξυπνάει τόσο νωρίς, γι' αὐτό τώρα εἶναι πολύ εὐχαριστημένος καί ἄρχισε νά ξαπλώνει γιά ὕπνο νωρίς. Θά ἦταν πολύ καλά, ἄν κατάφερνε νά προσαρμοστεῖ σέ ἕναν τέτιο τρόπο ζωῆς.

Ἕναν ὁλόκληρο χρόνο τώρα ζοῦμε στό Παρίσι! Τακτοποιηθήκαμε σιγά σιγά, κρίμα μόνο πού λίγο βλέπουμε τήν πραγματική ἐδῶ ζωή.

Μιά φορά πρίν λίγο καιρό πήγαμε σ' ἕνα μικρό θέατρο ὄχι μακριά ἀπό μᾶς καί μείναμε πολύ ἱκανοποιημένοι. Οἱ θεατές ἦταν καθαρή ἐργατιά, μέ τά μικρά παιδιά τους, χωρίς καπέλα, ὁμιλητικοί, ζωηροί. Ἦταν ἐνδιαφέρουσα ἡ εἰλικρίνεια, μέ τήν ὁποία οἱ θεατές ἐκδηλώνονταν γιά τό παίξιμο. Χειροκροτοῦσαν ὄχι τό καλό ἤ τό ἄσχημο παίξιμο, ἀλλά τίς καλές ἤ τίς ἄσχημες πράξεις. Τό θεατρικό ἔργο ἦταν ἀνάλογο, ἁπλοϊκό, μέ διάφορες ὡραῖες λέξεις, προσαρμοσμένο στό γοῦστο τῶν θεατῶν. Δημιουργοῦνταν ἡ ἐντύπωση κάτι τοῦ πολύ ζωντανοῦ, τοῦ πηγαίου. Λυπήθηκα πού δέν ἦταν ἡ Μανιάσα. Λυπήθηκα πού αὐτή ἔλειπε καί ὅταν πήγαμε νά δοῦμε τή διαδήλωση * τῶν ἑκατό χιλιάδων. Προξένησε πολύ μεγάλη ἐντύπωση. Γενικά ὅμως πολύ ἀραιά πηγαίνουμε κάπου καί τίς περισσότερες φορές τίς Κυριακές.

Πῶς πᾶνε τά μάτια Σας; Γίνονται καλά; Καί ἡ μητέρα παραπονιέται συχνά ὅτι δυσκολεύεται νά διαβάζει τά βράδια. Εἶναι φωτεινό τό διαμέρισμά Σας; Κρίμα μόνο πού εἶναι κρύο. Εἶναι καλά πού ζεῖτε μέ γνωστούς, ἄν εἶναι καλοί ἄνθρωποι, αὐτό εἶναι πολύ πιό εὐχάριστο. Καί ὕστερα μπορεῖ νά συγκατοικήσετε...

---

* Πρόκειται γιά τή διαδήλωση 100 χιλιάδων, πού ἔγινε στό Παρίσι στίς 5 τοῦ Ὀχτώβρη 1909, σέ ἔνδειξη διαμαρτυρίας γιά τήν ἐκτέλεση στήν Ἰσπανία τοῦ Φερρέρα, πού κατηγορήθηκε γιά προετοιμασία ἐξέγερσης στή Βαρκελώνη τόν Ἰούλη τοῦ 1909. Ἡ ἐξέγερση αὐτή προκλήθηκε ἐξαιτίας τῆς ἀποστολῆς κυβερνητικῶν στρατευμάτων στό Μαρόκο. *Ἡ Σύντ.*

Λοιπόν, Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά. Ἡ μητέρα στέλνει πάρα πολλούς χαιρετισμούς. Πρίν λίγο καιρό ἔγραψα στήν Μανιάσα, χθές ἀνακάλυψα ὅτι τό γράμμα πρός αὐτήν βρίσκεται ἥσυχα στήν τσέπη τοῦ Βολόντια! Πόσες φορές ὁρκίστηκα νά μήν τοῦ δίνω γράμματα νά τά ρίχνει στό γραμματοκιβώτιο. Αὐτή τή φορά μέ βεβαίωνε ὅτι δέν θά τό ξεχάσει. Καί νά πού ξέχασε.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στό 3ο δεκαήμερο τοῦ Δεκέμβρη 1909
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 1

Δημοσιεύται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1910

39

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Finlande. Σταθμός Τεριόκι, σιδηρόδρομοι Φιλλανδίας.

Χωριό Λεπένενο, ἐξοχικό Αἰκατερίνης Λιάσονεν.
Στήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα

24/VIII.

Ἀγαπημένη Ἄνια, πῆρα τό γράμμα σου καί τό διαβίβασα. Χθές ὁ Σκούρκα * ἤδη ἀναχώρησε **, κι' ἐγώ μέ τήν μητέρα σκεπτόμαστε νά μείνουμε ἐδῶ ὥς τά μισά τοῦ Σεπτέμβρη. Ἐδῶ, παρόλα αὐτά, εἶναι καλά. Σέ ἀγκαλιάζω θερμά, τό ἴδιο καί τήν Μ. Α., ἄν δέν ἔφυγε ἀκόμη. Ἡ μητέρα στέλνει πολλούς χαιρετισμούς.

Νάντια

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Αὐγούστου 1910
Στάλθηκε ἀπό τό Πορνίκ (Γαλλία)

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1911

40

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

26/VIII.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Ἀπό πολύν καιρό σκέπτομαι νά Σᾶς γράψω καί ὅλο κάτι ἐμποδίζει. Αὐτές τίς ἡμέρες πήραμε τό γράμμα τῆς

---

* Ὁ Β. Ι. Λένιν. *Ἡ Σύντ.*

** Πρόκειται γιά τό ταξίδι τοῦ Β. Ι. Λένιν στήν Κοπεγχάγη γιά τό VIII συνέδριο τῆς II Διεθνοῦς. *Ἡ Σύντ.*

Ἄνιας. Ὁ Βολόντια ἀπό καιρό ἔλαβε τά χρήματα, 100 frs, ὅμως τόν κατάλογο τῶν βιβλίων πού πρέπει νά ἀγοράσει μέ αὐτά καί νά τά στείλει δέν τόν πῆρε. Ἀπό τά κάρτ-ποστάλ Σας καί τό γράμμα τῆς Ἄνιας φαίνεται ὅτι ἡ τακτοποίησή Σας στό Μπερντιάνσκ δέν ἔγινε πραγματικά καλοκαιρινή, εἶναι πόλη καί ὄχι ἐξοχικό καί μόνο γιά κολύμπι... Κι' ἐδῶ ἐπίσης τό καλοκαίρι δέν εἶναι τόσο καλό. Ἡ μητέρα ἀδιαθέτησε μερικές φορές, εἶχε πνευμονία καί ὁ γιατρός εἶπε ὅτι τά πνευμόνια της δέν εἶναι ἐντάξει, χρειάζεται ἀνάπαυση, καλή τροφή κτλ. Καί ἀπ' αὐτήν τήν ἄποψη ἐδῶ δέν πᾶμε καλά. Τό διαμέρισμα δέν ἔχει τόν παραμικρότερο κῆπο, κι' οὔτε καί αὐλή μάλιστα, ἄν βγεῖς ἔξω, πρέπει ὁπωσδήποτε κάπου νά πᾶς, πού αὐτό εἶναι ἄλλο πράγμα· στό διαμέρισμα κάνει ζέστη καί ἔχει θόρυβο. Ἡ τροφή, ἄν καί εἶναι καλή, τρῶμε στήν κομμούνα, ἔτσι πού ἡ κουζίνα εἶναι ρωσική, σπιτική καί χορταστική, εἶναι ὅμως πολύ ἐξαντλητικό νά περπατᾶς ἕνα βέρστι στήν πόλη γιά νά φᾶς, τώρα ἀρχίσαμε νά παίρνουμε φαγητό στό σπίτι, ὅμως ἔχουμε σκοτοῦρες μέ τό πλύσιμο τῶν πιατικῶν... Μέ λίγα λόγια, γιά τόν γερό ἄνθρωπο δέν χάλασε ὁ κόσμος, γιά τόν ἄρωστο ὅμως εἶναι ἄσχημα. Κι' ἐδῶ κάνει ἀκόμη ζέστη τρομερή. Ἡ μητέρα τώρα ἀνάρωσε, παρόλα αὐτά ὅμως ἀπό τήν ἀρώστια ἀδυνάτισε πολύ, βήχει καί μελαγχολεῖ.

Ὁ Βολόντια ἀξιοποιεῖ τό καλοκαίρι ἀρκετά καλά! Τακτοποίησε νά μελετᾶ στήν ὕπαιθρο, πάει πάρα πολύ μέ τό ποδήλατο, κολυμπᾶ καί ἀπό τό ἐξοχικό εἶναι εὐχαριστημένος. Αὐτήν τήν ἑβδομάδα τρέξαμε μέ τό ποδήλατο πάρα πολύ. Κάναμε τρεῖς ἐκδρομές ἀπό 70-75 χιλιόμετρα ἡ κάθε μιά, περιπλανηθήκαμε πολλές φορές σέ τρία δάση, ἦταν πολύ ὡραῖα. Ὁ Βολόντια ἀγαπάει ὑπερβολικά τέτιες ἐκδρομές, νά πηγαίνει 6-7 ὧρες καί νά ἐπιστρέφει ἀργά τό βράδυ. Ἐξαιτίας ὅμως αὐτῶν τῶν ἐκδρομῶν οἱ δουλιές μένουν ἀτέλειωτες. Αὐτό δέν εἶναι τρομερό. Ὁ καιρός ἀρχίζει νά χαλάει. Τό διαμέρισμα τό νοικιάσαμε ὥς τίς 13 τοῦ Σεπτέμβρη, κι' ἄν εἶναι καλός ὁ καιρός, μπορεῖ νά συμφωνήσουμε μέ τόν νοικοκύρη νά παραμείνουμε περισσότερο. Αὐτό θά ἦταν καλό, ἀλλά θά εἶναι μεγάλη μπερδεψιά μέ τό νοικοκυριό. Ἡ κομμούνα τελειώνει στίς ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη, στό σπίτι δέν μπορεῖς νά μαγειρεύεις, στό ἑστιατόριο εἶναι ἄσχημα καί ἀκριβά. Ἐδῶ ὅμως τακτοποιηθήκαμε πολύ φτηνά. Πληρώνουμε γιά τό διαμέρισμα 10 frs τό μήνα καί γιά τό γεῦμα καί δεῖπνο ἀπό 1 frs 30 cents τό ἄτομο. Βέβαια, ὑπάρχουν καί κάποια ἄλλα ἔξοδα, ἀλλά ἀσήμαντα. Ὁ Βολόντια δέν ξέρει πῶς νά συμβουλέψει τήν Ἄνια νά ἔρθει, τώρα ἤ ἀπευθείας στό Παρίσι. Ἀπό τήν ἄποψη τῆς ἀπασχόλησης, τώρα εἶναι περισσότερο ἀπασχολημένος, ἄν καί εἶναι δύσκολο νά προβλέψουμε πῶς θά εἶναι τό φθινόπωρο. Ἀπό τήν ἄποψη τῆς τακτοποίησης τοῦ νοικοκυριοῦ καλύτερα στήν πόλη, ἐδῶ οἱ δυσκολίες εἶναι ἀρκετές. Νομίζω ὅτι πιό καλά εἶναι ἡ Ἄνια νά φύγει, ὅπως καλύτερα τή βολεύει ὁ χρόνος — κι' ἐδῶ δέν ὑπάρχει μεγάλη διαφορά. Ὁ Βολόντια θά εἶναι πολύ ἀπασχολημένος τίς ἑπόμενες δυό ἑβδομάδες. Μόνο νά μήν κανονίσει μετακίνηση, πάντως κι' αὐτό δέν εἶναι σοβαρό, γιατί ἡ μετακίνηση δέν εἶναι πολύ περίπλοκη. Πόσον καιρό ἔχουμε νά συναντηθοῦμε!..

Περιέγραψα λοιπόν μέ λεπτομέρειες τή ζωή μας καί τώρα σᾶς φιλῶ θερμά καί τίς δυό. Τελικά τουλάχιστο νά βελτιώσετε τήν ὑγεία Σας μέ τό κολύμπι.

Ἡ μητέρα στέλνει πολλούς χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 26 τοῦ Αὐγούστου 1911
Στάλθηκε ἀπό τό Λονζιμό (Γαλλία)
στό Μπερντιάνσκ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

41

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

21/IX.

Ἀγαπημένη Μανιάσα,

σήμερα πῆρα καί τά δυό γράμματά σου τῆς 29/VIII καί 31/VIII. Εὐχαριστῶ πολύ.

Σήμερα ἐπιτέλους μεταφερθήκαμε στήν πόλη, ὅλο λυπόμασταν πού φεύγουμε, τόν τελευταῖο καιρό ἦταν καλές φθινοπωρινές ἡμέρες, σήμερα ὅμως εἶναι κρύο καί βρέχει. Τόν τελευταῖο καιρό ἡ μητέρα πάλι κρυολόγησε καί ὅλο βήχει.

Ὁ Βολόντια φεύγει γιά μερικές ἡμέρες * μέ κάλεσε νά πᾶμε μαζί στό Τουρίνο στήν ἔκθεση, ὅμως εἶναι ἀδύνατο νά πάω, ἄν καί ἐγώ δέν εἶχα ἀντίρηση νά κάνω ἕναν γύρο. Πάντως τό καλοκαίρι ἀναπαύθηκα καλά καί περισσότερο μέ τραβάει τό βιβλίο, παρά ἡ ἀνάπαυση.

Πῶς αἰσθάνεται λοιπόν ἡ Μαρία Ἀλεξάντροβνα ὕστερα ἀπό τό δρόμο; Καταπονήθηκε πολύ;

Καί πότε θά ἔρθει ἐδῶ ἡ Ἄνια; Ἤδη ἐγώ τά κανόνισα ὅλα γιά νά δοῦμε μαζί τό Παρίσι...

Λοιπόν, σᾶς φιλῶ θερμά, χαιρετισμούς στόν Μ. Τ.

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς.

Δική Σας *Νάντια*

P. S. Αὐτές τίς ἡμέρες θά γράψω ἐκτενές γράμμα, καί αὐτό εἶναι μόνο σάν χαιρετίσματα.

Γράφτηκε στίς 21 τοῦ Σεπτέμβρη 1911
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στή Μόσχα

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 321. *Ἡ Σύντ.*

1912

42

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

9/III.

Ἀγαπημένη Ἄνια,

αὐτό τόν χρόνο κάπως ξέκοψα τελείως μέ τά γράμματα. Ἡ ζωή κυλᾶ, ἀλήθεια, πολύ ὁμοιόμορφα, δέν ξέρεις καί τί νά γράψεις. Αὐτό τόν χειμώνα καθόμουν σπίτι στή δουλίτσα μου, μῆνες δέν βγῆκα ἀπό τό τετράγωνό μας. Συνέχεια ἔβρεχε καί δέν ἦταν δυνατό νά πᾶς οὔτε μέ τό ποδήλατο, οὔτε περίπατο. Διάβαζα λίγο, δέν πῆγα σέ καμιά διάλεξη. Ἀπ' αὐτό, σίγουρα, βαρέθηκα τόσο φοβερά τόν χειμώνα. Χαίρομαι τήν ἄνοιξη, πού αὐτό τό χρόνο εἶναι πολύ πρώιμη. Δυό φορές κιόλας πήγαμε μέ τόν Βολόντια στήν ἐξοχή. Ἀλήθεια, ὕστερα ἀπ' αὐτούς τούς περιπάτους δέν μπορῶ νά κοιμηθῶ ἀπό τήν κούραση, ἦταν ὅμως περίφημα. Αὐτήν τήν ἑβδομάδα τό ρίξαμε στή διασκέδαση. Πήγαμε στό θέατρο, τό ἔργο ἦταν ἀνόητο, οὔρλιαζαν φοβερά στά γαλλικά, στά διαλείμματα ὅμως ἀκουγόταν θαυμάσια μουσική: τοῦ Τσαϊκόβσκι, τοῦ Ρίμσκι-Κορσακόφ, τοῦ Μποροντίν. Σήμερα θά πᾶμε νά δοῦμε τήν «Ἠλέκτρα» τοῦ Σοφοκλῆ... Ὅλα αὐτά μέ τήν εὐκαιρία τῆς ἄνοιξης. Αὐτό τό χρόνο μᾶς κακομάθατε, ἀλήθεια, μέ τά δέματα! μέ τήν εὐκαιρία αὐτή ὁ Βολόντια συνήθισε νά πηγαίνει στήν ντουλάπα μόνος του καί νά τρώει πάνω ἀπό τό καθορισμένο, δηλ. ὄχι στήν καθορισμένη ὥρα. Ἔρχεται ἀπό κάπου καί κολατσίζει. Τώρα γιά τή νύχτα πίνει γάλα (ἀντί κρασί) καί τό πρωί τρώει αὐγά.

Ὅπως ἔγραφες, μούσκεψα τίς ρέγγες, εἶναι πολύ νόστιμες, μοιάζουν μέ σολομό. Αὐτές τίς μέρες σκέπτομαι νά ψήσω τηγανίτες.

Ἡ μητέρα ἀδιαθετεῖ λίγο. Δέν ξέρω ἀκόμη τί θά γίνει μέ τό καλοκαίρι, μιά θά πάει στή Ρωσία, μιά ὄχι. Παραγγέλει νά δοθοῦν σέ ὅλους οἱ χαιρετισμοί της.

Σχετικά μέ τήν ἀνηψιά μου, ἤδη ἔγραψα.

Πολύ ἀραιά βλέπουμε τόν Μ. Φ., εἶναι πολύ ἀπασχολημένος, βιάζεται μέ τή μετάφραση (αὐτό τό χρόνο μετάφρασε τρία χοντρά βιβλία) καί τώρα πῆρε κάτι μόνιμες ἰατρικές μεταφράσεις. Ὁ Κόλια * εἶναι ἱκανοποιημένος ἀπό τό σχολειό του, ἐκεῖ ἀκοῦνε γραμμόφωνο, κάτι τούς διηγοῦνται, τούς δίνουν σταυρούς καί τούς μαθαίνουν... νά γράφουν γραμμές. Ἀρχίζει ὅμως νά φλυαρεῖ στά γαλλικά.

Νά, ὅλα τά νέα. Ἡ Μανιάσα πῆρε μήπως τό γράμμα μου; Γιατί τόσο καιρό δέν γράφει τίποτε;

---

* Τό παιδί τοῦ Μ. Φ. Βλαντίμιρσκι. *Ἡ Σύντ.*

Ἀγκαλιάζω θερμά ἐσένα καί τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί τήν Μανιάσα. Ἤθελα περισσότερο νά φλυαρήσω γιά τόν Βολόντια, γιά νά εἶναι πιό ἐνδιαφέρον καί δέν τό κατόθρωσα. Ἄλλη φορά. Χαιρετισμούς στόν Μ. Τ. Καί σεῖς κάπως ἀραιά γράφετε.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 9 τοῦ Μάρτη 1912
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

43

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

27/V.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, τό γράμμα Σας ἦταν ἀλήθεια πολύ λυπηρό, πραγματική συμφορά! * Μόνο ἕνα πιστεύω, ὅτι γρήγορα θά ἀφήσουν καί τήν Μανιάσα καί τήν Ἀνιούτα. Τώρα, κρίνοντας ἀπό τίς ἐφημερίδες, σέ ὅλη τή Ρωσία γίνονται γενικές ἔρευνες, συλλαμβάνουν ὅλους ὅσους εἶχαν πρίν φυλακιστεῖ κάποτε, μέ τό μάτι ὅπως λένε, προληπτικά «μήπως θά ἔβγαινε κάτι», καί μετά, ἀφοῦ ξεκαθαρίσουν — ὕστερα ἀπό δυό ἑβδομάδες — τούς ἀφήνουν. Ἄκουσα ἤδη γιά μερικές τέτιες παράλογες συλλήψεις.

Εἶναι μόνο λυπηρό πού ὅλοι σας ἀναγκάζεστε νά ἀνησυχεῖτε πολύ καί τόσο βαριά, μέχρις ὅτου διαλευκανθεῖ ὅλη αὐτή ἡ ὑπόθεση.

Φυλάξτε τόν ἑαυτό Σας, ἀκριβή μου, ἀγαπημένη μου. Σᾶς ἀγκαλιάζω θερμά καί Σᾶς φιλῶ.

Δική Σας *Νάντια*

Ἡ μητερούλα Σᾶς στέλνει θερμούς χαιρετισμούς.

Γράφτηκε στίς 27 τοῦ Μάη 1912
Στάλθηκε ἀπό τό Παρίσι στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1913

44

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

4/I.

Ἀγαπημένες Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί Ἀνούλα! Σᾶς συγχαίρω ἐκμέρους μου καί ἐκμέρους τῆς μητέρας μέ τήν εὐκαιρία τῶν γιορτῶν, καθώς καί τόν Μάρκ Τιμοφέγεβιτς. Γιά νά λέμε τήν ἀλήθεια, δέν ἔχω τί νά σᾶς γράψω.

---

* Βλ. τή σημείωση ἀρ. 307. *Ἡ Σύντ.*

Ἡ ζωή κυλᾶ πολύ μονότονα. Σχεδόν δέν ἔχουμε κανέναν γνωστό, τόν τελευταῖο καιρό συνήθιζε νά ἔρχεται σέ μᾶς μιά νεαρή κοπελίτσα — νά ποῦμε, ὄχι κοπελίτσα, ἀλλά μητέρα περίφημου βρέφους, — ὅμως αὐτές τίς ἡμέρες ἀναχώρησε γιά τή Ρωσία.

Καθημερινά κάνουμε περίπατο, ὅμως μέ μέτρο. Ὁ καιρός εἶναι καλός, ἔχουμε ὅμως λάσπη ἀπαίσια.

Οἱ γιορτές πέρασαν ἥσυχα, τελείως ἀπαρατήρητα. Οἱ ἐδῶ βιβλιοθῆκες εἶναι πολωνικές, ὑπάρχει καί πανεπιστημιακή, ὅμως ἡ ζωή μας εἶναι πολυάσχολη καί οὔτε ὁ Βολόντια, οὔτε ἐγώ δέν πήγαμε οὔτε μιά φορά σ' αὐτή τή βιβλιοθήκη.

Σέ συναυλία οὔτε μιά φορά δέν ἑτοιμαστήκαμε νά πᾶμε.

Ὅλοι εἴμαστε καλά.

Σᾶς φιλῶ θερμά καί Σᾶς ἀγκαλιάζω.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 4 τοῦ Γενάρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1931 στή συλλογή:
Β. Ι. Λένιν.
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

45

ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένες Μαρία Ἀλεξάντροβνα καί Ἀνούλα, σᾶς φιλῶ θερμά γιά τά δῶρα, εἶναι μόνο πολύ πλούσια, ἐμεῖς κάπως καθόλου δέν συνηθίσαμε ἔτσι. Σήμερα ὁ Βολόντια κάλεσε γνωστούς μέ τήν εὐκαιρία τοῦ δέματος καί μέ τήν εὐκαιρία διαφόρων ὑπέροχων σχεδίων γιά τήν ὀργάνωση ἐκδοτικοῦ, τά ὁποῖα προέκυψαν σήμερα. Ὀνειροπόλησε μέ τό παραπάνω, κάθε μέρα καί βιβλίο..., ξεθάφτηκαν τά παλιά τετράδια, βγῆκε στό φῶς κάθε ἀριθμός καί μέ στοργή τινάχτηκε ἡ σκόνη ἀπό αὐτόν.

Καί τώρα, σᾶς φιλῶ θερμά γιά τόν ἑαυτό μου καί γιά τή μητέρα πού ἀσχολεῖται μέ τό σπίτι.

Σχετικά μέ τή μουστάρδα· γι' αὐτό μέ δική του πρωτοβουλία ρώτησε ὁ Βολόντια... ξέρω νά παρασκευάζω μουστάρδα...

Σέ μᾶς ἄρχισε πάλι ὁ χειμώνας.

Οἱ φωτογραφίες εἶναι τόσο καλές, πού εἶναι κρίμα νά τῆς δόσουμε. Ὁ Βολόντια χάρηκε ἰδιαίτερα ἀπ' αὐτές.

Σχετικά μέ τό ἐκδοτικό κτλ. ὁ Βολόντια ὁ ἴδιος, πιστεύω, γράφει *.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 24 τοῦ Φλεβάρη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό
«Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 335-336. *Ἡ Σύντ.*

46

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

18/III.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, ἔχουμε πάρα πολύ καιρό νά πάρουμε γράμμα καί ἀπό Σᾶς, καί ἀπό τήν Ἄνια, καί πολύ ἀνησυχοῦμε, γιατί δέν ξέρουμε τί συμβαίνει. Ἴσως χάθηκε τό γράμμα, ἀλλά μπορεῖ κάποιος ἀπό σᾶς νά ἀρώστησε. Τήν ἄνοιξη εἶναι τόσο εὔκολα νά κρυολογήσεις! Ἐδῶ πιά πρασίνισε τό χορτάρι, ἄνθισαν οἱ πικραλίδες καί οἱ μαργαρίτες, φυσᾶ ὅμως πολύ ἀπαίσιος ἀέρας. Ἡ μητέρα κατάφερε νά κρυολογήσει καί μιά ἑβδομάδα τώρα μόλις καί μετά βίας κρατιέται. Κρίμα πού δέν κάνει νά βγεῖ ἔξω. Σκεπτόμαστε λοιπόν: τό κλίμα στό Σαράτοφ εἶναι χειρότερο, ἴσως καί κάποιος ἀπό σᾶς νά κρυολόγησε. Τί γράφει ὁ Μάρκ Τιμ.; Ποῦ βρίσκεται τώρα;

Ἡ ζωή μας τραβάει σάν μηχανή πού μπῆκε σέ κίνηση καί, γιά νά λέμε τήν ἀλήθεια, δέν ἔχω τίποτε νά γράψω. Ζοῦμε ὅπως στή Σούσα, μέ τό ταχυδρομεῖο πιό πολύ. Προσπαθοῦμε νά περάσουμε τόν καιρό ὅπως-ὅπως ὥς τίς 11, στίς 11 ἔρχεται ὁ πρῶτος ταχυδρόμος, ὕστερα δέν μποροῦμε μέ κανένα τρόπο νά περιμένουμε 6 ὧρες.

Τόν τελευταῖο καιρό καταφτάνουν ὅλο καί κάτι ἄχαρα γράμματα, φυσικά καί ἡ δική μας διάθεση εἶναι ἀνάλογη. Ζοῦμε, μπορεῖ νά πεῖ κανείς, ζωή ἀντικαθρεπτιζόμενη.

Παρόλα αὐτά, ἐγώ εἶμαι χαρούμενη γιά τήν ἄνοιξη, γιατί αὐτός ὁ χειμώνας φάνηκε κάπως πολύ μακρύς. Οἱ ἄνθρωποι πῆγαν κιόλας νά νοικιάσουν καλοκαιρινά σπίτια, ἐμεῖς ὅμως ζοῦμε μέ ἀβεβαιότητα, ἀκόμη ἡ μητέρα, ἄν οἱ δυνάμεις της ἐπαρκοῦν, θά πάει πρῶτα στήν Πετρούπολη.

Ἡ ἀμνηστεία ἀποδείχτηκε μύθος. Δέν ξέρω τί θά γίνει μέ τήν Μανιάσα, πάντως θά ἐλαττώσουν κατά τό ἕνα τρίτο *.

Ἀπό καιρό δέν πήραμε γράμμα ἀπό τήν Μανιάσα, δέν ξέρουμε τί κάνει ἐκεῖ.

Λοιπόν, ἀγκαλιάζω θερμά Ἐσᾶς καί τήν Ἄνια καί περισσότερο ἀπ' ὅλα εὔχομαι ὑγεία. Ἐλπίζω ὅτι τό χέρι τῆς Ἄνιας ἔγινε πιά καλά, ἄς μᾶς ἔγραφε κάπως. Ὁ Βολόντια θά γράψει σίγουρα ὁ ἴδιος **. Ἡ μητέρα παραγγέλλει νά δόσουμε τούς χαιρετισμούς της.

Ἐδῶ ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα, μάλιστα λιγότερο, θά ἔχουμε Πάσχα τόσο νωρίς!

Σᾶς φιλῶ θερμά. Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 18 τοῦ Μάρτη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στό Σαράτοφ

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 336 καί τή σημείωση ἀρ. 312. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σελ. 336. *Ἡ Σύντ.*

47

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Βόλογκντα, όδός Αικατερίνινσκο-Ντβοριάνσκαγια, 40.
Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Russland

Ἀγαπητή Μανιάσα, σέ συγχαίρω καί σέ φιλῶ θερμά. Ἡ Λίντια θά παραμείνει στό παλιό μέρος ὥς τό Μάη, γιατί σ' αὐτήν πῆγε ἡ Ἄννα Μιχάηλοβνα μέ τόν Λόντικ *. Τόν τελευταῖο καιρό κάπως συχνά ἀδιαθετεῖ. Θά μετακομίσουμε γιά 5 μῆνες στό χωριό, ἐκεῖ εἶναι καλά: δάσος, μανιτάρια, βουνά, ποταμάκι, μόνο φοβᾶμαι νά μή νιώσουμε ὑπερβολική πλήξη. Γιά τό Σκούρκα θά εἶναι ὠφέλιμο νά περάσει στήν περιπλάνηση. Μπροστά στό σπίτι ὑπάρχει μεγάλη βεράντα, θά τοῦ εἶναι εὐχάριστο νά κάθεται ἐκεῖ. Τό σπίτι εἶναι μεγάλο, μπορεῖ νά χωρέσει ὁλόκληρο συνεταιρισμό, πρός τό παρόν ὅμως θά εἴμαστε οἱ δυό μας μέ τό Σκούρκα, γιατί ἡ μητέρα ἀναχωρεῖ στή Ρωσία γιά δυό μῆνες. Κι' αὐτή σέ συγχαίρει ἐπίσης. Ὀνειροπολῶ νά καταφέρω νά μελετήσω λίγο τό καλοκαίρι, γιατί ἄν καί κάθομαι δίπλα στά βιβλία, δέν τά καταφέρνω νά διαβάζω καθόλου, καί θέλω φοβερά νά διαβάσω. Αὐτός ὁ μήνας θά περάσει ἔτσι, ἄσκοπα, θά πνιγῶ στίς δουλιές, καί νά, ἐξακριβώθηκε ἀκόμη ὅτι ἔχω ἐξόφθαλμο βρογχοκήλη, ὁ γιατρός μέ φόβησε καί καθημερινά πηγαίνω στήν κλινική γιά ἠλεκτροθεραπεία, καί αὐτό μοῦ τρώει τρεῖς ὧρες καί μετά, μισή μέρα γυρίζω σάν παλαβή. Πίνω βρώμιο καί γενικά ὅλο αὐτό εἶναι φοβερή ἀηδία. Ἑτοιμάζομαι νά σοῦ γράψω ἕνα μεγάλο γράμμα, ὁ καιρός ὅμως περνᾶ ἀπαρατήρητος. Λοιπόν, μέ πολλά φιλιά.

Δική σου *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 10 τοῦ Ἀπρίλη 1913
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957
στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἀπάντων
τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1914

48

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Πετρούπολη, Ἄννα Ἰλίνιτσνα Ἐλιζάροβα,
όδός Γκοντσάρναγια, οἰκία 11, διαμ. 23

Ἀγαπημένη Ἄνια! Πῆρα τό κάρτ-ποστάλ μέ τή διεύθυνσή σου. Μᾶς ἀνησύχησε ἡ εἴδηση σχετικά μέ τήν ἀρώστια τῆς Μ. Α. Τί ἔπαθε; Ἔγινε

* Πρόκειται γιά τήν Α. Μ. Βρζόσεκ (Ρούνινα) καί γιά τό γιό της. *Ἡ Σύντ.*

καλά όριστικά; Γενικά, πώς τά περνοῦν ἐκεῖ; Σχετικά μέ τόν Μπέρ. Γιά νά τόν μεταφράσεις, πρέπει στήν ἀρχή νά ἐξασφαλίσεις τή συγκατάθεση τοῦ συγγραφέα καί ὕστερα νά ψάξεις γιά ἐκδότη. Σχετικά μέ τό πρῶτο, μπορεῖ νά συνεννοηθεῖς μέ ἀλληλογραφία, εἶναι ὅμως δυσκολότερο νά βρεῖς ἐκδότη. Ἕνας γνωστός μας ἀπό καιρό πρότεινε σέ διάφορους ἐκδότες, ἰδιαίτερα στόν Σεμιόνοφ, νά μεταφράσει, ὅλοι ἀρνοῦνται. Ὁ Βολόντια ὑπολόγιζε ὅτι θά πρέπει νά μεταφραστεῖ γιά τό «Προσβεστσένιγε» ἡ 4η καί ἡ 5η παράγραφος τοῦ IV κεφαλαίου καί τό VI κεφάλαιο, ὕστερα ὅμως βρῆκε ὅτι καλύτερα εἶναι μέ βάση αὐτά τά κεφάλαια νά συντάξει ἕνα ἀρθράκι, (γιά τόν Μπέρ), παραλείποντας ὅλες τίς μικρολογίες πού ἔχουν ἐνδιαφέρον (αὐτό προσδίδει στό ἄρθρο πιό ἐκλαϊκευτική μορφή), διατηρώντας ὅμως ὅλα τά πιό ἐνδιαφέροντα μέρη σέ ἀπαραβίαστη μορφή. Ἄν παραλήφθηκε ἤδη τό βιβλιαράκι, ἴσως ἡ Μανιάσα καταπιαστεῖ μ' αὐτή τή δουλιά. Ὁ Βολόντια δέν ἐπέστρεψε ἀκόμη *. Αὐτή τή φορά, φαίνεται, κουράστηκε ἀπό τό ταξίδι. Στό σπίτι τόν περιμένουν ἀρκετές δουλιές. Ἀρχίζουμε ἤδη νά σκεπτόμαστε γιά ἐξοχικό. Ὁ Βολόντια θέλει νά πᾶμε ξανά ἐκεῖ πού ζούσαμε πέρσυ. Γιά τήν ὑγεία ἐκεῖ εἶναι καλά, μόνο πού βρέχει συνέχεια. Ὁ χειμώνας ἐδῶ εἶναι κάπως ἀνάποδος, δέν σοῦ κάνει ὄρεξη γιά δουλιά. Ἐξάλλου, ὥς τό καλοκαίρι ἔχουμε ἀκόμη τρεῖς μῆνες. Ἴσως μπορεῖς νά προμηθευτεῖς τίποτε ὑλικά γιά τό συνέδριο λαϊκῆς ἐκπαίδευσης, εἰσηγήσεις κ.ἄ. Πολύ μοῦ χρειάζονται. Σχετικά μέ τή «Ραμπότνιτσα» ** γράψαμε ἀκόμη σέ 20 μεριές. Ἡ δουλιά ὥς ἕνα βαθμό πηγαίνει αὐθόρμητα. Μερικοί, ὅπως φαίνεται, καταπιάστηκαν μ' αὐτό σοβαρά. Δέν ξέρω πῶς θά τακτοποιηθεῖ. Πάντως, σχετικά μ' αὐτό θά σοῦ γράψει ὁ Βολόντια. Γιατί εἶσαι ἔτσι προδιατεθειμένη ἐνάντια στό Σιμπίρσκ; Καί τώρα, σέ ἀγκαλιάζω θερμά. Ἤθελα νά σοῦ γράψω κυρίως σχετικά μέ τόν Μπέρ.

Νάντια

Ἡ μητέρα στέλνει χαιρετισμούς. Εἶναι κάπως καλά. Κι' ἐγώ γενικά καλά εἶμαι, μόνο κάποτε ἡ καρδιά ἐπαναστατεῖ ἄσκοπα, ὅπως φαίνεται, συνέπεια τῆς ἐξόφθαλμης βρογχοκήλης. Αὐτές τίς ἡμέρες θέλω νά πάω στόν γιατρό νά τόν ρωτήσω, μήπως εἶναι ὑποτροπή. Μάλλον ὄχι.

Τί γράφει ὁ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς;

Γράφτηκε στίς 31 τοῦ Γενάρη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957
στήν 4η ἔκδοση τῶν Ἁπάντων
τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο
ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

* Βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 348 καί 349. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. τή σημείωση ἀρ. 323. *Ἡ Σύντ.*

49

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

Ἀγαπημένη Ἄνια, σχετικά μέ τήν ἔκδοση ὀργάνου τῶν γυναικῶν ὅλα πρός τό παρόν πηγαίνουν κάπως αὐθόρμητα. Σχετικά μέ τά χρήματα, ὑπόσχονται στή Μόσχα νά ὀργανώσουν βραδιά, δέν ξέρω ἄν θά βγεῖ τίποτε. Τά παραρτήματα στήν ἐφημερίδα στοιχίζουν ὄχι φτηνότερα, ἀλλά ἀκριβότερα. Τό περιοδικό θά εἶχε σημασία ἀπό ὀργανωτική ἄποψη, ἀπ' αὐτή τήν πλευρά εἶναι καλύτερα ἀπό τά παραρτήματα. Οἱ κάτοικοι τῆς Πετρούπολης λένε: «Ἄντε... ἑκατό ρούβλια δέν εἶναι χρήματα». Δέν ξέρω, ἀλήθεια, ἄν εἶναι χρήματα ἤ δέν εἶναι χρήματα, ὅμως ἐμεῖς ἀρχίζουμε μιά φορά χωρίς χρήματα. Ὅταν βγεῖ τό πρῶτο τεῦχος, μπορεῖ καί πρέπει νά δοῦμε τί θά ἐξασφαλίσουμε. Ἄν καί, ἐπαναλαμβάνω, ἐγώ δέν ἔχω καμιά χρηματική πρόθεση.

Ἐμένα μόνο μέ ἀνησυχεῖ πῶς θά τακτοποιηθεῖ τό ζήτημα τῆς συντακτικῆς ἐπιτροπῆς. Ἡ ὑπόθεση ἐδῶ εἶναι ἄσχημη ἀπό αὐτή τήν ἄποψη, ὅτι δυό εἶναι ἐδῶ, δυό στό Παρίσι, σχετικά μέ τό 5ο μέλος ἡ δουλιά δέν εἶναι καί τόσο ἁπλή. Στό Παρίσι εἶναι πολύ πρακτικό τό κοινό. Τήν Λιουντμίλα τήν ξέρεις. Ἡ ἄλλη εἶναι ἀπό ἄποψη ἀρχῶν ἄνθρωπος ἀκόμη πιό συνεπής, καί ὅ,τι ἀναλαμβάνει τό κάνει καλά *. Θά ἤθελα οἱ παρισινές νά προσλάμβαναν κάποιον τρίτον καί ἡ σύνταξη νά εἶναι ἐκεῖ, αὐτό ὅμως κάπως δέν γίνεται. Βέβαια, ἡ πραγματική σύνταξη θά βρίσκεται στή Ρωσία. Αὐτό ὅμως γιά μένα δέν εἶναι σοβαρό, γιατί τό ζήτημα εἶναι τόσο στοιχειῶδες, πού στό τέλος τέλος δέν εἶναι δύσκολο νά συμφωνήσουμε. Στήν ἀρχή μόνο θά γίνει κάποια σύγχυση, ὕστερα ὅμως θά συμφωνήσουμε, φυσικά, θά δουλέψουμε, ὅλα θά πᾶνε καλά. Ἀκόμη εἶναι ἄσχημο τοῦτο, ὅτι ἐμεῖς δέν εἴμαστε πραγματικοί φιλόλογοι καί μπορεῖ συχνά νά συμβαίνει κάποια σκέψη νά μήν ἐκφράζεται καθαρά... Ἀλήθεια, ἐλπίζω ὅτι ὅλα θά πᾶνε καλά. Σέ παρακαλῶ, γράφε περισσότερα γι' αὐτό τό ζήτημα.

Αὐτές τίς ἡμέρες ξαναδιάβασα τίς ἀνταποκρίσεις στίς ἐφημερίδες μας γιά τά γυναικεῖα ζητήματα καί εἶδα πόσο προώθησε τό γυναικεῖο ζήτημα ἡ καμπάνια γιά τίς ἀσφαλίσεις. Σήμερα γι' αὐτό τό ζήτημα ἔστειλα ἕνα ἀρθράκι. Ἄχ, ἄν ἤμουν *πραγματικός φιλόλογος*, ἀλλά δέν γίνονται ὅλα ἔτσι ὅπως θά τά ἤθελες. Ὥς τή στιγμή πού γράφεις ἀκόμη καλά, ἀλλά κατόπιν, σάν τά δεῖς στόν Τύπο, ντρέπεσαι νά τά βλέπεις.

Μέ ἀνησυχεῖ τό ἄρθρο ** γιά τήν παιδεία. Γράφτηκε ἀποκλειστικά γιά τίς ἐφημερίδες, καί μάλιστα μόνο γιά λίγες. Οἱ ἀποφάσεις μεταδίδονται παντοῦ μέ πολύ διαφορετικό τρόπο καί πολύ εὔκολα μπορεῖ νά παρεισέφρυσαν πολλά οὐσιαστικά λάθη. Ἐκτός ἀπ' αὐτό, τό ἄρθρο γράφτηκε ὅταν

* Πρόκειται γιά τήν Λ. Σ. Στάλ καί τήν Ι. Φ. Ἀρμάντ. *Ἡ Σύντ.*

** Τό ἄρθρο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια «Συμπεράσματα τοῦ συνεδρίου γιά τή λαϊκή ἐκπαίδευση», δημοσιεύτηκε τό 1914 στό περιοδικό «Προσβεστσένιγε», τεῦχ. 1. *Ἡ Σύντ*

ἤμουν πολύ ἄρωστη καί ἡ δουλιά δέν ἔστρωνε. Μετά ἔγραψαν ὅτι γιά τό συνέδριο θά γράψει ὁ Ε. Κ. *. Οἱ ἀνταποκρίσεις του ἦταν καλύτερες. Ἤμουν πολύ εὐχαριστημένη, ὅμως παρόλα αὐτά δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο μου. Αὐτά, λοιπόν.

Γράψε μέ λεπτομέρειες γιά τό γυναικεῖο δημοσιογραφικό ὄργανο. Νομίζω, ὅτι θά καταπιαστεῖς γι' αὐτό στά σοβαρά. Μπορεῖ νά γίνει μεγάλη δουλιά. Ἡ ὄρεξή μου, τουλάχιστον, ἄρχισε κάπως νά μεγαλώνει.

Νάντια

Γράφτηκε στίς 11 τοῦ Φλεβάρη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1955 στό περιοδικό «Ἱστορίτσεσκι Ἀρχίβ», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό δακτυλογραφημένο ἀντίγραφο (τῆς μυστικῆς λογοκρισίας)

50

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Russland. Βόλογκντα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια, οἰκία Σαμάριν, διαμ. 3.
Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα

15/IV.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, ὅλοι Σᾶς συγχαίρουμε γιά τή γιορτή. Εὐχόμαστε ὑγεία καί ὅ,τι τό καλύτερο. Ἐδῶ ἔχουμε καλοκαίρι, χθές ἦταν τέτια ζέστη — πραγματική Ἀφρική. Ὅλα παράλυσαν. Ὅλοι μας εἴμαστε καλά.

Ἀγκαλιάζω θερμά Ἐσᾶς καί τήν Μανιάσα.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 15 τοῦ Ἀπρίλη 1914
Στάλθηκε ἀπό τήν Κρακοβία

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στή συλλογή Β Ι Λένιν «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

51

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Russland. Βόλογκντα. Ὁδός Μοσκόβσκαγια, οἰκία Σαμάριν, διαμ. 3.
Στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα Οὐλιάνοβα

8/VI.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Φιλῶ θερμά Ἐσᾶς καί τήν Μανιάσα. Πῆρα τό κάρτ-ποστάλ καί τό γραμματάκι τῆς Μάνιας καί τήν ἴδια κιόλας ἡμέρα ἀπάντησα.

* Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιόν γίνεται λόγος. *Ἡ Σύντ.*

Πῶς τά περνᾶτε ἐκεῖ;

Ἐδῶ βρέχει ἀπό τό πρωί ὥς τό βράδυ, ὁλόκληρη ἑβδομάδα δέν μπορεῖς νά βγεῖς πουθενά ἀπό τό σπίτι, ἄν δέν τυλιχτεῖς μέ ἀδιάβροχο καί δέν φορέσεις γαλότσες.

Ἡ μητέρα ὅλο καί ἀδιαθετεῖ, τήν ἐνοχλεῖ ἡ καρδιά της. Φέτος αἰσθάνεται κάπως συχνά [ταχυπαλμία] * καί λόγω τῆς ἀρ[ώστιας καί] τῶν βροχῶν ἔχασε τή δι[άθεσή της].

[Ἐμεῖς ταξιδεύ]ουμε. Ἐγώ ἔκανα [ἀνακάλυψη] ὅτι ἡ ἐξόφθαλμη βρογχοκήλη [θεραπεύε]ται μέ τόν περίπατο στά βουνά, μέ τέτιο ὅμως καιρό, πουθενά δέν πᾶς βέβαια. Πάντως, ἡ ἐξόφθαλμη βρογχοκήλη φέτος μέ ἀνησυχεῖ πολύ. Αὐτά, λοιπόν.

Ἀκόμη μιά φορά σᾶς ἀγκαλιάζω.

Δική Σας *Νάντια*

Γράφτηκε στίς 8 τοῦ Ἰούνη 1914
Στάλθηκε ἀπό τό Πορόνιν

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στή συλλογή Β. Ι. Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1 9 1 5

52

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

17/IV.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα! Χθές πήραμε τό γράμμα Σας μέ τή φωτογραφία. Σίγουρα θά πήρατε ἤδη τό γράμμα μου, ὅπου Σᾶς ἔγραψα γιά τό θάνατο τῆς μητέρας. Αὔριο συμπληρώνονται κιόλας τέσσερις ἑβδομάδες ἀπό τό θάνατό της. Δέν μπορῶ ἀκόμη μέ κανέναν τρόπο νά συνέλθω καί σάν νά μή ἔφτανε αὐτό, ξέσπασε πάλι ἡ ἐξόφθαλμη βρογχοκήλη. Εἶχε περάσει ἐντελῶς καί νά, πάλι ἄρχισε νά χτυπᾶ ἡ καρδιά καί ὅλα τά ἐπακόλουθα. Πῆγα στόν Σάλλι — ντόπια διασημότητα, — μοῦ ἔδοσε κάτι πού βρωμάει: βρώμιο, ὅπιο καί κάτι ἄλλο κι' ὕστερα μέ συμβούλεψε νά πάω στά βουνά (ψηλότερα ἀπό 1000 μέτρα). Ἴσως πᾶμε ὕστερα ἀπό δυό μῆνες, ἄν ὥς τότε δέν περάσει.

Πρός τό παρόν μετακομίσαμε σέ ἄλλο διαμέρισμα: Waldheimstrasse 66, parterre. Στό παλιό διαμέρισμα εἴχαμε δυό δωμάτια, ἡ νοικοκυρά ὅμως δέν ἤθελε νά νοικιάσει τό ἕνα, κι' ἔτσι μεταφερθήκαμε σέ καινούργιο ἄντρο. Ἐδῶ ἔχει μπανιέρα καί ντούς. Ὁ Βολόντια εἶναι μεγάλος φίλος τοῦ ντούς καί

---

* Ἡ γωνία τοῦ γράμματος-δελταρίου εἶναι κομμένο, τό κείμενο πού κλείστηκε σέ ἀγκύλες ἀποκαταστάθηκε σύμφωνα μέ τό νόημα. *Ἡ Σύντ.*

τσαλαβουτᾶ κυριολεκτικά. Ἡ νοικοκυρά εἶναι πολύ συμπαθητική, τό δωμάτιο εἶναι προσήλιο. Ἐδῶ τό δάσος εἶναι ἐπίσης ἀρκετά κοντά καί τώρα εἶναι ἄνοιξη καί στό δάσος εἶναι εὐχάριστα.

Σᾶς ἔγραψα ἤδη ὅτι ἔλαβα τά βιβλία (καί τά δυό) ἀπό τήν Ἄνια, εὐχαριστῶ πολύ γι' αὐτό. Τό «Πράβο» καί τό περιοδικό ἐπίσης παραλήφθηκαν. Ἐπίσης καί τό γράμμα τῆς Μανιάσας, ὁ Βολόντια τῆς ἔγραψε κι' ἐγώ ἐπίσης.

Πῶς σκέπτεστε νά τακτοποιηθεῖτε τό καλοκαίρι; Ἔχετε μήπως κανένα καθορισμένο σχέδιο γιά τό καλοκαίρι;

Πῆρα ἐπιτέλους γράμμα ἀπό τήν Λίντια Μιχάηλοβνα, ἀποδείχτηκε ὅτι μοῦ ἔγραψε, ὅμως χάθηκε τό γράμμα.

Διαβιβάστε πολλούς χαιρετισμούς στή Βέροτσκα. Πῆρε μήπως τό γράμμα μου; Πῶς ἔγινε τώρα; Ἦταν ὑπερβολικά ἀγαπητή κοπέλα. Ἡ μητέρα συχνά τήν θυμόταν, διηγοῦνταν πῶς τήν μετάφεραν μαζί μέ τόν Ἰλιά, πῶς τοποθετοῦσαν τά βιβλία καί ἀκατάπαυστα μιλοῦσαν καί χαχάνιζαν. Τώρα ὁ Ἰλιά πῆγε ἐθελοντής στόν πόλεμο, τόν τελευταῖο καιρό ζοῦσε στό Παρίσι.

Μάλιστα, πολλά ἄλλαξαν... Εἶχα ἑτοιμαστεῖ νά πάω στή βιβλιοθήκη γιά νά μπῶ στό ρυθμό, ἦρθε ὅμως σήμερα μιά γνωστή καί ὁ κανονισμός παραβιάστηκε.

Αὐτά λοιπόν. Μέ συγχωρεῖτε γιά τό ἀσυνάρτητο γράμμα, σήμερα δέν ἔχω διάθεση νά γράψω. Σᾶς φιλῶ θερμά καί Σᾶς ἀγκαλιάζω. Ἐπίσης τήν Ἄνια καί τήν Μανιάσα.

Δική Σας *Νάντια*

P. S. Μόλις τώρα πήραμε τό γράμμα τῆς Ἄνιας τῆς 3/III. Πέρασε ἀκριβῶς ἕνας μήνας. Μέ κανέναν τρόπο δέν προσαρμόζεσαι σέ τέτια βραδυκίνητη ἀλληλογραφία. Περιμένεις πάντα, ὅπως καί πρίν, ἀπάντηση στά γράμματα.

Γράφτηκε στίς 17 τοῦ Ἀπρίλη 1915
Στάλθηκε ἀπό τή Βέρνη στήν Πετρούπολη

Δημοσιεύεται γιά πρώτη φορά
σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

53

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

24/IX. 1915.

Ἀγαπημένη Μαρία Ἀλεξάντροβνα, κάθε μέρα περιμένουμε ἀπό Σᾶς γράμμα, ὅμως καί ἀπό Σᾶς, καί ἀπό τήν Ἄνια, καί ἀπό τήν Μανιάσα ἀπό καιρό δέν ἔχουμε καμιά είδηση. Τό τελευταῖο γράμμα ἔγραψε ὅτι μετακομίσατε στό ἐξοχικό *. Τώρα, πιθανόν, ἐπιστρέψατε στήν πόλη, μιά καί μέ τό

* Πάντως, ἀργότερα πήραμε ἀκόμη ἕνα γράμμα ὅτι ἡ Μανιάσα εἶναι μαζί σας.

ρωσικό ἡμερολόγιο εἶναι 11 τοῦ Σεπτέμβρη... Ἀναπαυτήκατε καλά τό καλοκαίρι; Πολύ θά ἤθελα νά μάθω πῶς τά περνᾶτε, ἀγαπημένη μου. Εἴσαστε τελείως καλά;

Ζοῦμε ὅπως καί πρίν. Σύντομα θά μεταφερθοῦμε στήν πόλη. Τά βουνά ἐπέδρασαν σέ μένα πολύ καλά. Μποροῦμε νά ποῦμε ὅτι ἡ ἐξόφθαλμη βρογχοκήλη πέρασε ἐντελῶς. Τήν τελευταία ἑβδομάδα ὁ καιρός εἶναι θαυμάσιος καί μέ τόν Βολόντια σκαρφαλώσαμε σέ ὅλα τά γύρω βουνά. Ἐγώ δυό φορές ἀνέβηκα στό Ρότχορν (2300 μέτρα), ἀπ' ὅπου ἡ θέα πρός τίς Ἄλπεις εἶναι ὑπέροχη, χωρίς καμιά κούραση κι' αὐτό δέν ἔχει τή δύναμη νά τό κάνει ὁ καθένας, ἀκόμη καί γερός ἄνθρωπος. Γι' αὐτό θεωρῶ ὅτι ἡ ἀρώστια μου ἐξαλείφθηκε καί περνῶ στήν κατηγορία τῶν ὑγιῶν.

Τώρα ἔχω μιά παράκληση γιά τήν Ἄνια. Τό χειμώνα ἀσχολήθηκα πολύ μέ τήν παιδαγωγική καί τό καλοκαίρι ἔγραψα στά γρήγορα μιά παιδαγωγική μπροσούρα, σχεδόν τήν τελείωσα, ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα θά εἶναι ὁριστικά ἕτοιμη, θά εἶναι 6 τυπογραφικά φύλλα. Θέμα: «Τό λαϊκό σχολειό καί ἡ δημοκρατία» *. Πέτυχα νά συγκεντρώσω σχετικά πολύ ἐνδιαφέρον ὑλικό, σχεδόν τελείως ἀνεπεξέργαστο. Λοιπόν, μήπως παρουσιαστεῖ κανένας ἐκδότης; Δέν ξέρω σέ ποιά κατάσταση βρίσκεται τώρα ἡ ἀγορά βιβλίων, ἄν θά βρεθεῖ ἐκδότης. Θά προσπαθήσω νά γράψω στόν Γκορμπουνόφ, τό θέμα ὅμως μπορεῖ νά ἐνδιαφέρει τό ἐκδοτικό τους μόνο μερικά.

Σήμερα πήραμε τό τελευταῖο φύλλο τῆς «Ρέτς» (τῆς 31 τοῦ Αὐγούστου), τόν τελευταῖο καιρό τή διαβάζαμε μέ ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, κρίμα πού παύουμε νά τήν παίρνουμε, ἄλλες ρωσικές ἐφημερίδες δέν παίρνουμε. Γενικά μέ τίς ρωσικές ἐφημερίδες καί περιοδικά εἴμαστε πολύ ἄσχημα. Στήν πόλη παίρνονται στό ἀναγνωστήριο, ἐκεῖ ὅμως ὅλα γίνονται ἀνάρπαστα, λίγο καθυστερεῖς καί δέν βρίσκεις πιά τίποτε, μά καί δέν εἶναι πάντοτε βολικό νά πηγαίνεις στό ἀναγνωστήριο. Τό «Σοβρεμέννι Μίρ» τό στείλαμε σ' ἕναν γνωστό γιά μιά μέρα ἀπό ἄλλη πόλη. Γενικά ἐξαιτίας τοῦ ταχυδρομείου καί τῆς γενικῆς ἐρήμωσης ὅλοι παίρνουν τίς ἐφημερίδες κάπως εὐκαιριακά!

Σκεπτόμαστε ὕστερα ἀπό μιά ἑβδομάδα νά μετακινηθοῦμε στήν πόλη. Ἄν ὁ καιρός θά εἶναι καλός, θά παραμείνουμε λίγο περισσότερο, στό κάτω-κάτω, τό ἴδιο κάνει ποῦ θά ζήσεις.

Λοιπόν, τελειώνω. Φιλῶ θερμά καί ἀγκαλιάζω Ἐσᾶς καί τήν Ἄνια.

Δική Σας *Νάντια*

Στάλθηκε ἀπό τό Ζιόρενμπεργκ (Ἑλβετία) στήν Πετρούπολη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930 στό περιοδικό «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ 4

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

---

* Βλ. Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Παιδαγωγικά ἔργα σέ δέκα τόμους. Τόμ. 1ος, Μόσχα, 1957, σελ. 249-350. *Η Σύντ.*

54

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία 'Αλεξάντροβνα Ούλιάνοβα.

'Οδός Σιρόκαγια (Πετερμπούρσκαγια στορονά), οἰκία 48/9, διαμ. 24, Πετρούπολη Russie. Pétrograde
Exp. M-me Oulianoff. Seidenweg. 4a III, chez m-me Schneider. Berne

11/X. 15.

'Αγαπημένη Μαρία 'Αλεξάντροβνα, ἤθελα πολύ νά Σᾶς γράψω δυό λόγια, νά φιλήσω θερμά 'Εσᾶς καί τήν "Ανια. Εὐχαριστῶ πολύ τήν "Ανια γιά τίς φροντίδες της, σήμερα πῆρα τό «Ζουρνάλ Ζουρνάλοφ» καί πρίν μιά ἑβδομάδα ὁλόκληρη στίβα ἀπό καινούργιες παιδαγωγικές ἐκδόσεις. Μοῦ χρειάζονταν πάρα πολύ. Εὐχαριστῶ, μεγάλο εὐχαριστῶ. Σήμερα ἤ αὔριο θά τῆς γράψω μεγάλο γράμμα. Πῶς τά περνᾶ ἡ Μανιάσα; 'Ο Βολόντια συνέχεια περιμένει γράμματά της. Ποιά εἶναι ἡ διεύθυνσή της;

Λοιπόν, Σᾶς φιλῶ θερμά ἀκόμη μιά φορά.

Δική Σας *Νάντια*

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1957 στήν 4η ἔκδοση τῶν 'Απάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν, τόμ. 37ος

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

55

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Russie. Moscou. Μόσχα. 'Οδός Μάλαγια Γκρουζίνσκαγια, οἰκία 7, διαμ. 13, Στήν Μαρία 'Ιλίνιτσνα Ούλιάνοβα

14/XII.

'Αγαπημένη Μανιάσα,

πῆρες μήπως τό μεγάλο γράμμα μου, πού σοῦ ἔστειλα τήν ἄνοιξη; 'Εκεῖ, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἔγραφα γιά τό θάνατο τῆς μητέρας, γιά τή ζωή μας κτλ. *.

* Τό γράμμα δέν διασώθηκε. *Ή Σύντ.*

Σοῦ γράφω τώρα ἀπό μιά είδική ἀφορμή. Σύντομα μᾶς τελειώνουν ὅλοι οἱ παλιοί πόροι ζωῆς καί τό ζήτημα τῶν ἐσόδων μπαίνει μέ ἀρκετή ὀξύτητα. Ἐδῶ εἶναι δύσκολο νά βροῦμε κάτι. Μοῦ ὑποσχέθηκαν μαθήματα, ἡ ὑπόθεση ὅμως ὅλο καί καθυστερεῖ, ὑποσχέθηκαν δακτυλογράφηση — τίποτε πάλι. Θά ἐπιχειρήσω ἀκόμη κάτι, ὅλα ὅμως αὐτά εἶναι προβληματικά. Πρέπει νά σκεφθοῦμε γιά ἔσοδα ἀπό τή φιλολογία. Ἐγώ δέν θέλω αὐτή ἡ πλευρά τῶν ἐσόδων νά πέσει ὁλοκληρωτικά στόν Βολόντια. Αὐτός κι' ἔτσι δουλεύει πολύ. Τό ζήτημα ὅμως τῶν ἐσόδων τόν ἀνησυχεῖ σέ μεγάλο βαθμό.

Νά τί ἤθελα νά σέ παρακαλέσω. Τόν τελευταῖο καιρό ἀσχολήθηκα πάρα πολύ μέ τήν παιδαγωγική γενικά καί μέ τήν ἱστορία τῆς παιδαγωγικῆς ἰδιαίτερα, ἔτσι πού στόν τομέα αὐτό ἀπόκτησα γερές βάσεις. Ἔγραψα μάλιστα καί ὁλόκληρη μπροσούρα: «Τό Λαϊκό σχολεῖο καί ἡ Δημοκρατία». Τό πρῶτο μέρος της εἶναι ἤδη ἕτοιμο, ὀνομάζεται: «Ὁ ρόλος τῆς παραγωγικῆς δουλιᾶς στήν ὑπόθεση τῆς λαϊκῆς μόρφωσης». 6-7 φύλλα. Μοῦ φαίνεται, εἶναι ἀρκετά ἐνδιαφέρον. Ἤθελα λοιπόν νά σέ παρακαλέσω νά ψάξεις γιά ἐκδότη. Τό χειρόγραφο μπορῶ νά τό στείλω μέ τήν πρώτη ζήτηση. Ἴσως θά ἀναλάμβανε τό «Σβομπόντνογε Βοσπιτάνιγε», ἤ κανένα ἄλλο ἐκδοτικό. Μέ τήν εὐκαιρία, ἔστειλα στό «Σβομπόντνογε Βοσπιτάνιγε» ἕνα ἄρθρο γιά τόν Ρουσσώ. Ὅπως φαίνεται, ἔλαβαν τό γράμμα, γιατί ἄρχισαν νά στέλνουν τό περιοδικό, δέν ξέρω ὅμως ἄν πῆραν τό χειρόγραφο. Δέν θά μποροῦσες νά μάθεις, ἄν πῆραν τό ἄρθρο, καί ἄν θά τό δημοσιεύσουν; Σύντομα θά τούς στείλω κάτι γιά ἄλλα, πιό ἐνδιαφέροντα θέματα.

Παρακαλῶ νά περάσεις ἀπό τό «Σβομπόντνογε Βοσπιτάνιγε» τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ραχήλ *, ἀλήθεια κι' αὐτός ἔχει πολλές δουλιές δικές του καί μετά αὐτός ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι πολύ κατάλληλος γιά τέτιου εἶδους συνομιλίες.

Ἐπίσης εἶναι κρίμα πού δέν ἔγινε τίποτε μέ τόν Γκρανάτ. Ὁ Βολόντια τούς ἔγραψε τό καλοκαίρι **, δέν πῆρε ὅμως ἀπάντηση κι' ἔτσι δέν ξέρω, ἄν ἔμεινε γιά λογαριασμό μου τό ἄρθρο «Σχολεῖο ἐργασίας», πόσα φύλλα τυπογραφικά πρέπει νά ἔχει καί σέ πιά προθεσμία πρέπει νά δοθεῖ. Τώρα ἀσχολήθηκα πολύ καί μέ τό ζήτημα τῆς «Μαθήτευσης». Γενικά οἱ βιβλιοθῆκες στήν Ἑλβετία εἶναι καλά ὀργανωμένες καί μπορεῖς νά δουλέψεις καλά. Τώρα διαθέτω ἐπίσης ἀρκετό χρόνο, τό δυσκολότερο ὅμως ζήτημα εἶναι νά βρεῖς ποῦ νά γράψεις. Ἀπό δῶ εἶναι δύσκολο νά κάνεις κάτι. Κάνε ὅ,τι μπορεῖς.

---

* Λ. Σ. Ρίβλιν. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 48-49. *Ἡ Σύντ.*

Μήπως ξέρεις τί συνέβη μέ τήν Λίντια; Ἀπό τό καλοκαίρι δέν ἔχω νέα της. Εἶναι καλά; Πῶς τά περνᾶ;

Στούς δικούς μας γράφω ἀπό καιρό σέ καιρό, ἄν καί δέν ἔχω τί νά τούς γράψω.

Σέ φιλῶ θερμά, ἀγαπημένη Μανιάσα, γράψε μου καμιά φορά λίγα λόγια. Σοῦ εὔχομαι ὑγεία!

Νάντια

Μήπως βλέπεις τή Ζιναΐδα Πάβλοβνα; Ἔγινε ὁριστικά καλά ὕστερα ἀπό τήν ἐγχείρηση; Ποῦ εἶναι αὐτοί; Πῶς τά περνοῦν;

Γράφτηκε στίς 14 τοῦ Δεκέμβρη 1915
Στάλθηκε ἀπό τή Βέρνη

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στή συλλογή Β Ι Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

1916

56

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

Στήν Μαρία Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα. Ὁδός Μ. Γκρουζίνσκαγια, οἰκία 7, διαμ. 13. Μόσχα. Russie. Moscou

Expéditeur M-me Oulianoff. Seidenweg. 4a III à Berne

8/II. 1916.

Ἀγαπημένη Μανιάσα,

Εὐχαριστῶ γιά τίς πληροφορίες ἀπό τούς Γκορμπουνόφ *, αὐτοί πραγματικά ἔγραψαν. Ἄρχισα νά παίρνω πάλι τό περιοδικό τους καί βλέπω ὅτι τό μίκρυναν ἀρκετά. Μέ συμβουλή τοῦ Βολόντια στάλθηκε ἡ μπροσούρα στήν Πετρούπολη. Ὁ Βολόντια ἔγραψε σχετικά μ' αὐτή στόν ἐκδότη **. Ἡ Ἄνια ἔγραψε ὅτι ἐπίσης μπορεῖ νά κάνει μιά ἀπόπειρα στόν Μπόντς ἤ στούς Ποπόφ. Τήν κάρτα σου τήν ἄνοιξη γιά τόν Γκρανάτ τήν πήραμε. Ἴσως ζητοῦσες πληροφορίες στό Γκρανάτ, *σέ ποιά προθεσμία πρέπει νά τό στείλουμε καί πόσα τυπογραφικά φύλλα πρέπει νά εἶναι*. Γράφε στόν Βολόντια συχνότερα,

* Πρόκειται γιά τούς Ι. Ι. καί Ε. Ε. Γκορμπουνόφ-Ποσάντοφ. *Ἡ Σύντ.*

** Βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 182-183. *Ἡ Σύντ.*

πάντοτε περιμένει τά γράμματά σου, ἐνῶ ἐσύ ἄρχισες τώρα νά γράφεις ὑπερβολικά ἀραιά. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι αὐτό, φυσικά, γράφεται κάπως δύσκολα τώρα. Ξέρεις τίποτε γιά τήν Λίντια, ἀπό τό καλοκαίρι δέν ἔχω νέα της, ἄν καί τῆς ἔγραψα. Σέ φιλῶ θερμά. Πολύ χάρηκε ὁ Βολόντια γιά τό μεγάλο γράμμα σου. Ἐλπίζω νά μᾶς ξαναγράψεις.

Λοιπόν, ὅ,τι τό καλύτερο *Ν.*

Λάβαμε τίς ἐφημερίδες καί τά βιβλία. Ὁ Βολόντια σοῦ ἔγραψε μόλις τά πῆρε.

Πρωτοδημοσιεύτηκε τό 1930
στή συλλογή Β Ι Λένιν
«Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς»

Δημοσιεύεται σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΠΕΡΙΛΗΦΘΕΙ ΣΕ ΤΟΜΟΥΣ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΝΩΡΙΤΕΡΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΩΣ ΤΩΡΑ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΟΥ ΕΧΟΥΝ ΠΕΡΙΛΗΦΘΕΙ ΣΤΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ ΠΟΥ ΕΚΔΟΘΗΚΑΝ ΝΩΡΙΤΕΡΑ

(1893 — 1922)

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *Αὔγουστος, νωρίτερα ἀπό τίς 24, 1900*
Τόμ. 46ος, σελ. 34-37.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *16 τοῦ Ἰούλη 1902.*
Τόμ. 46ος, σελ. 199-200.

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΜΕ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *Ἀνάμεσα στίς 4 καί 7 τοῦ Μάρτη 1903.*
Τόμ. 46ος, σελ. 279-280.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *3 τοῦ Δεκέμβρη 1904.*
Τόμ. 46ος, σελ. 411-413.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *27 τοῦ Φλεβάρη 1914.*
Τόμ. 48ος, σελ. 263-264.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *15 τοῦ Ἀπρίλη 1917.*
Τόμ. 49ος, σελ. 434.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *Φθινόπωρο τοῦ 1920.*
Τόμ. 52ος, σελ. 23-24.

ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *13 τοῦ Γενάρη 1921.*
Τόμ. 52ος, σελ. 47.

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *6 τοῦ Ἀπρίλη 1921.*
Τόμ. 52ος, σελ. 131.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ, ΠΟΥ ΔΕΝ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΩΣ ΤΩΡΑ

(1893 — 1922) *

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1895

Τό τέλος τοῦ γράμματος τῆς 20 τοῦ Μάη· τό τέλος τοῦ γράμματος τῆς 8 τοῦ Ἰούνη· 3 ἤ 4 τοῦ Αὐγούστου· τό τέλος τοῦ γράμματος τῆς 5 τοῦ Δεκέμβρη, (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 8, 9, 11, 13, 14).

1897

Δυό γράμματα, Φλεβάρης· 10 τοῦ Μάρτη· πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Μάρτη· τηλεγράφημα, Μάρτης, μέχρι τίς 26· Ἀπρίλης, μέχρι τίς 17, συστημένο γράμμα τῆς 26-28 τοῦ Ἀπρίλη· Μάης, μέχρι τίς 18· δυό γραμματα, Ἰούλης· δυό γράμματα, Αὔγουστος, (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 22, 24, 26, 27 30, 34-35, 46, καί 47, 52, καί 76).

1898

4 τοῦ Σεπτέμβρη· πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 385, 100).

1899

14 τοῦ Ἰούνη· τηλεγράφημα, πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Αὐγούστου· τηλεγράφημα, 22 τοῦ Αὐγούστου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 386, 170, 174).

1900

Τηλεγράφημα ἀνάμεσα στίς 19 καί 29 τοῦ Γενάρη ** (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 181)· Μάης, ἀργότερα ἀπό τίς 20 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτού-

* Τά γράμματα, πού στάλθηκαν στή Ρωσία, χρονολογοῦνται μέ τό παλιό ἡμερολόγιο, αὐτά πού στάλθηκαν ἀπό τό ἐξωτερικό — μέ τό καινούργιο. *Ἡ Σύντ.*

** Στήν περίοδο τῆς ἐκτόπισης στή Σιβηρία (1897-1900) ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα «κάθε Κυριακή». Ἀπ' αὐτά τά γράμματα 70 περίπου δέν βρέθηκαν. *Ἡ Σύντ*

του μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· γράμμα τῆς 18 τοῦ Αὐγούστου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 386)· Αὔγουστος (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· 20 τοῦ Ὀχτώβρη· 6 τοῦ Νοέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 386, 192).

1902

Γενάρης-Φλεβάρης, πρίν τίς 26· ἀνάμεσα στίς 10 τοῦ Ἀπρίλη καί 8 τοῦ Μάη· ἀνάμεσα στίς 8 τοῦ Μάη καί 7 τοῦ Ἰούνη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 218, 220-221, 222)· Ἰούλης, ἀργότερα ἀπό τίς 25 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ)· ἀνάμεσα στίς 27 τοῦ Σεπτέμβρη καί 9 τοῦ Νοέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 224-225).

1903

Γενάρης πρίν τίς 19 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1908

Φλεβάρης, ἀργότερα ἀπό τίς 17· κάρτ-ποστάλ, Μάης· γράμμα, καλοκαίρι· δυό γράμματα, Νοέμβρης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 248, 250, 254, 265).

1909

27 τοῦ Ἀπρίλη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· Ἰούλης, πρίν τίς 19 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 294).

1910

Ἀπρίλης· Μάης· ἀρχές τοῦ Ἰούλη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· 20 ἤ 21 τοῦ Ἰούλη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 316).

1910 — 1911

Τέλος 1910 — Γενάρης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 19, 1911 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 318).

1912

Νοέμβρης (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1912 — 1913

Τέλος 1912 — Φλεβάρης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 24, 1913 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 335).

1913

' Απρίλης (Κεντρικό κομματικό άρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· Μάης, πρίν τίς 17 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 338)· μερικά γράμματα ἀνάμεσα στίς 28 τοῦ Ἰούνη καί 26 τοῦ Ἰούλη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1914

Κάρτ-ποστάλ Ἰούλης· γράμμα, Σεπτέμβρης· γράμμα καί κάρτ-ποστάλ, Ὀχτώβρης — Νοέμβρης, πρίν τίς 6 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1915

Φλεβάρης — Μάρτης· κάρτ-ποστάλ, Σεπτέμβρης· κάρτ-ποστάλ, Ὀχτώβρης, (Κεντρικό κομ. ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ

1898

' Ιούνης - Ἰούλης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 15· πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Νοέμβρη· φθινόπωρο πρίν τίς 15 τοῦ Νοέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 94, 109, 111, καί 119-120, 386).

1899

17 τοῦ Μάρτη· κατάλογος τυπογραφικῶν λαθῶν σέ 11-16 φύλλα δοκιμίου τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», 4 τοῦ Ἀπρίλη· Σεπτέμβρης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 150, 156, 176).

1901

4 τοῦ Αὐγούστου (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 143).

1902

' Ανάμεσα στίς 26 τοῦ Φλεβάρη καί 2 τοῦ Ἀπρίλη· ἀνάμεσα στίς 2 τοῦ Ἀπρίλη καί 7 τοῦ Ἰούνη· 26 τοῦ Δεκέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 219, 222, 227).

1902 - 1903

Σημείωση στό φάκελλο, 1902 ἤ 1903 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1905

6 καί 7 τοῦ Αὐγούστου (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 11ος, σελ. 433).

1908

' Οχτώβρης (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· χειρόγραφο «ἰδιαίτερου φύλλου» μέ τήν ὑπόδειξη συμπληρώσεων στήν ἐργασία «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» καί γράμμα, 26 τοῦ Νοέμβρη· τηλεγράφημα, 10 τοῦ Δεκέμβρη· γράμμα, Δεκέμβρης, νωρίτερα ἀπό τίς 14 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 261, 262, 265).

1909

5 τοῦ Φλεβάρη· τηλεγράφημα 15 ἤ 16 τοῦ Φλεβάρη· κάρτ-ποστάλ, Μάρτης, πρίν τίς 8· διόρθωση στή σελίδα 630 τοῦ χειρόγραφου τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός»· γράμμα, 21 τοῦ Μάρτη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 267, 268, 277 καί 282), δυό γράμματα τῆς 24 τοῦ Μάρτη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· κατάλογος λαθῶν στό τυπογραφικό δοκίμιο, 8 τοῦ Ἀπρίλη· γράμμα, Ὀχτώβρης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 289, 297).

1910

' Ανάμεσα στίς 2 τοῦ Μάη καί 18 τοῦ Ἰούνη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 314).

1911

Σεπτέμβρης· Ὀχτώβρης, πρίν τίς 9 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1914

Μάης (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· ἀνάμεσα στίς 10 τοῦ Νοέμβρη καί 22 τοῦ Δεκέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 357).

1915

Μάρτης· ἄνοιξη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· γράμμα καί κατάλογος «ἐπιθυμητής» φιλολογίας, φθινόπωρο, πρίν τίς 7 τοῦ Ὀχτώβρη (βλ. σέ τοῦτο τόμο, σελ. 361-362)· Νοέμβρης - Δεκέμβρης, πρίν τίς 11 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1916

Ἀρχές τῆς χρονιᾶς, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 25 τοῦ Μάρτη· Μάρτης - Ἀπρίλης, πρίν τίς 7 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ)· 10 τοῦ Ἰούνη (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 27ος, σελ. 484)· δυό γράμματα, Αὔγουστος (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. XXX).

ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ

1895

Ὑστερόγραφο στό γράμμα τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα τῆς 29 τοῦ Αὐγούστου (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 12).

1897

Κάρτ-ποστάλ, 8 τοῦ Ἰούνη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 45).

1899

30 τοῦ Μάη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 164).

1901

19 τοῦ Μάη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 208).

1916

Νοέμβρης, πρίν τίς 26 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 367).

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ο. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

10 τοῦ Δεκέμβρη 1890 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ

1898

Φθινόπωρο, πρίν τίς 15 τοῦ Νοέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 109).

1898-1899

Ἀνάμεσα στίς 28 τοῦ Δεκέμβρη 1898 καί 2 τοῦ Γενάρη 1899 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 126).

1 9 1 3

'Απρίλης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 338).

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ

1897

26 τοῦ Μάρτη· ἀνάμεσα στίς 5 καί 17 τοῦ 'Απρίλη· Μάης, πρίν τίς 18· 3 τοῦ 'Ιούνη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 27, 31, 37 καί 385).

1 9 0 3

Δεκέμβρης, πρίν τίς 25 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1 9 0 3 - 1 9 0 4

Δεκέμβρης 1903 - Γενάρης 1904, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 8 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 233).

1 9 0 5

'Οχτώβρης, νωρίτερα ἀπό τίς 25 ("Απαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 11ος, σελ. 433).

1 9 0 8

20 ἤ 21 τοῦ Γενάρη· Φλεβάρης, νωρίτερα ἀπό τίς 25· Φλεβάρης-Μάρτης, ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 10 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 244· τόμ. 47ος, σελ. 142· σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 249)· πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Σεπτέμβρη (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1 9 1 0

'Ιούνης (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 314-315).

1 9 1 1

'Ιούνης - 'Ιούλης, πρίν τίς 5 (Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ 'Ινστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1 9 1 3

'Ανάμεσα στήν 1 τοῦ 'Οχτώβρη καί 14 τοῦ Νοέμβρη· κατάλογος γερμανικῶν βιβλίων, 21 τοῦ Δεκέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 344, 345).

1915

Κάρτ-ποστάλ, Φλεβάρης (Κεντρικό κομματικό άρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

1916

Γράμμα καί δυό κάρτ-ποστάλ, Ὀχτώβρης· κάρτ-ποστάλ, Νοέμβρης, πρίν τίς 26 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 366, 367).

1922

27 τοῦ Γενάρη (Κεντρικό κομματικό άρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ).

ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ

1897

10 τοῦ Δεκέμβρη· Δεκέμβρης πρίν τίς 21 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 60, 63).

1898

24 τοῦ Γενάρη· Γενάρης - Μάρτης, πρίν τίς 6· Φλεβάρης πρίν τίς 14· κατάλογος βιβλίων, πού στάλθηκε ἀνάμεσα στίς 15 τοῦ Φλεβάρη καί 14 τοῦ Μάρτη· γράμμα, 18 τοῦ Φλεβάρη· 24 τοῦ Φλεβάρη· 1 τοῦ Μάρτη· 8 τοῦ Μάρτη· σημείωμα, 10 ἤ 11 τοῦ Σεπτέμβρη (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 70, 389, 77, 388, 79, 81, 82, 83-84, 396).

1900

Ἀνάμεσα στίς 10 καί 16 τοῦ Ἰούλη· κάρτ-ποστάλ, 1 τοῦ Αὐγούστου· δυό γράμματα, Ὀχτώβρης· Δεκέμβρης, πρίν τίς 15 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 419, 417, 425, 428).

1902

Ἰούλης, νωρίτερα ἀπό τίς 21 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 6ος, σελ. 465).

1917

Γράμματα καί σημειώματα, Ἰούλης - Ὀχτώβρης (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 450-451).

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1 *Ούλιάνοβα Μαρία 'Αλεξάντροβνα* (1835-1916) — μητέρα τοῦ Β. Ι. Λένιν· ἦταν κόρη τοῦ γιατροῦ Α. Ντ. Μπλάνκ, πρωτοπόρου γιά τήν ἐποχή ἐκείνη ἀνθρώπου. Πολυμαθέστατη, κατεῖχε μερικές γλῶσσες κι' ἦταν ὑπέροχη μουσικός. Τό 1863, ἀφοῦ προετοιμάστηκε μόνη της, ἔδοσε ἐξετάσεις σάν ἐξωτερική σπουδάστρια γιά νά ἀποκτήσει τόν τίτλο τῆς δασκάλας. Κατεῖχε σπάνιο διαπαιδαγωγητικό ταλέντο, ἀφιερώθηκε ὁλότελα στήν οἰκογένεια, στά παιδιά. Προικισμένος ἄνθρωπος μέ δυνατό χαρακτήρα καί ἰσχυρή θέληση, ἦταν ὁ ἰδεολογικός φίλος τῶν παιδιῶν της· τα μεγάλωσε τίμια, ἐργατικά, εὐαίσθητα στίς ἀνάγκες τοῦ λαοῦ. Ὑποστήριζε θερμά τά παιδιά της στόν ἐπαναστατικό τους ἀγώνα. Παλληκαρίσια καί ἀλύγιστα ὑπόφερε ὅλα τά χτυπήματα, πού δίνονταν στήν οἰκογένειά της. Ὅλα τά παιδιά της τῆς φέρονταν μέ βαθιά ἀγάπη. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐκδήλωνε συνεχῶς γι' αὐτήν ἐξαιρετική φροντίδα. Ἐνταφιάστηκε στό νεκροταφεῖο Βόλκοβο τῆς Πετρούπολης. — *1.*

2 Στό νεκροταφεῖο Βόλκοβο ἐνταφιάστηκε ἡ μικρότερη ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν — Ὄλγα Ἰλίνιτσνα Οὐλιάνοβα (1871-1891). Ἦταν προικισμένο κορίτσι, μέ δυνατό χαρακτήρα καί τεράστια ἱκανότητα γιά ἐργασία. Τελείωσε τό 1887 τό γυμνάσιο στό Σιμπίρσκ μέ χρυσό μετάλλιο καί εἰσήχθηκε στήν Ἀνώτατη Σχολή θηλέων (Μπεστούζεβσκι) τῆς Πετρούπολης. Πέθανε ἀπό κοιλιακό τύφο σέ ἡλικία 19 χρονῶν. — *1.*

3 Πρόκειται γιά τά χρήματα, πού ἔπρεπε νά πάρει ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα ἀπό τό Κουκούσκινο καί τήν Ἀλακάγεβκα.

Κουκούσκινο — χωριό, 40 βέρστια ἀπό τό Καζάν, στό ὁποῖο ὁ Α. Ντ. Μπλάνκ — παπούς τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀπό τή μητέρα — ἦταν κάτοχος γῆς καί σπιτιοῦ μέ πτέρυγα. Μετά τό θάνατο τοῦ Α. Ντ. Μπλάνκ κληρονόμησαν τό σπίτι οἱ θυγατέρες του καί μάλιστα τό μερίδιο τῆς μητέρας τοῦ Λένιν τό διαχειριζόταν ἡ ἀδελφή της Λ. Α. Πονομαριόβα.

Ὁ Λένιν ἐκτοπίστηκε στό χωριό Κουκούσκινο γιά τή συμμετοχή του στίς φοιτητικές ταραχές τό Δεκέμβρη τοῦ 1887. Ἡ πτέρυγα πού ζοῦσε ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς στή διάρκεια τῆς ἐκτόπισης, ἀναστηλώθηκε καί μετατράπηκε σέ Σπίτι-Μουσεῖο τοῦ Β. Ι. Λένιν.

Ἀλακάγεβκα — χωριό, 50 βέρστια ἀπό τήν πόλη Σαμάρα (τώρα Κούιμπισεφ), πού κοντά του ἡ Μαρία Ἀλεξάντροβνα ἀγόρασε ἕνα ἀγρόκτημα, ὅπου ζοῦσε ἡ οἰκογένεια Οὐλιάνοφ στά 1889-1893 κάθε καλοκαίρι. Ἐπειδή ἡ οἰκογένεια ἔφυγε ἀπό τή Σαμάρα στή Μόσχα, τό ἀγρόκτημα δόθηκε μέ ἐνοίκιο στόν Κρούσβιτς, τόν ὁποῖο ἀναφέρει ὁ Λένιν στό γράμμα. — *2.*

4 *Οὐλιάνοβα Μαρία Ἰλίνιτσνα* (1878-1937) — ἐξέχοντας παράγοντας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καί τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους· μικρότερη ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν. Προσχώρησε στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀκόμη ἀπό τά φοιτητικά χρόνια, ἀπό τό 1898 ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτρια, μπολσεβίκα· ἔκανε κομματική δουλιά στήν Πετρούπολη, τη Μόσχα, το Σαράτοφ καί σ' ἄλλες πόλεις τῆς Ρωσίας καθώς καί στό ἐξωτερικό. Ἀπό τό 1900 ἔπαιρνε δραστήριο μέρος στή δουλιά τῆς «Ἴσκρα». Ἀπό τό φθινόπωρο τοῦ 1903 δούλευε στή γραμματεία τῆς ΚΕ τοῦ Κόμματος. Τό 1904 δούλεψε στή μπολσεβίκικη ὀργάνωση τῆς Πετρούπολης. Γιά τήν ἐπαναστατική της δράση ἐπανειλημμένα συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε. Ἀπό τό Μάρτη 1917 ὥς τήν ἄνοιξη τοῦ 1929 ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς καί ἀρχισυντάκτης τῆς ἐφημερίδας «Πράβντα». Ἀπό τό XIV συνέδριο τοῦ Κόμματος μέλος τῆς ΚΕΕ· ἀπό τό XVII συνέδριο μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς σοβιετικοῦ ἐλέγχου· μέλος τοῦ Σοβιέτ τῆς Μόσχας. Τό 1935 ἐκλέχθηκε μέλος τῆς ΚΕΕ τῆς ΕΣΣΔ. — *2*.

5 *«Ρούσκιγε Βέντομοστι»* («Χρονικά τῆς Ρωσίας») — ἐφημερίδα, ἐκδιδόταν στή Μόσχα ἀπό τό 1863· ἔκφραζε τίς ἀντιλήψεις τῆς μετριοπαθοῦς φιλελεύθερης διανόησης. Τό 1918 κλείστηκε μαζί μέ ἄλλες ἀντεπαναστατικές ἐφημερίδες. — *2*.

6 *Οὐλιάνοφ Ντμίτρι Ἰλίτς* (1874-1943) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης, μπολσεβίκος, γιατρός· μικρότερος ἀδελφός τοῦ Β. Ι. Λένιν. Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική δράση τό 1894 στούς φοιτητικούς μαρξιστικούς κύκλους τῆς Μόσχας· τό 1900 προσχώρησε στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα». Στό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ἀντιπρόσωπος ἀπό τήν ἐπιτροπή τῆς Τούλας, ἰσκριστής τῆς πλειοψηφίας. Μετά τό συνέδριο ἀντιπρόσωπος τῆς ΚΕ. Γιά τήν ἐπαναστατική του δράση ἐπανειλημμένα συνελήφθη καί φυλακίστηκε. Στά 1905-1907 ἦταν μέλος τῆς μπολσεβίκικης ἐπιτροπῆς τῆς Σιβηρίας, μετά δούλεψε γιατρός στό Σέρπουχοβο καί στή Θεοδόσια, διατηροῦσε μόνιμη σύνδεση μέ τίς κεντρικές ὀργανώσεις τῶν μπολσεβίκων. Τό 1914 ἐπιστρατεύτηκε στό στρατό, ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά ἀνάμεσα στούς στρατιῶτες. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση σέ κομματική καί σοβιετική δουλιά στήν Κριμαία, ἀπό τό 1921 δούλεψε στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Ὑγιεινῆς στή Μόσχα· στά 1925-1930 στό Κομμουνιστικό Πανεπιστήμιο «Γ. Μ. Σβερντλόφ», ἀπό τό 1933 στή διεύθυνση ὑγειονομικοῦ τοῦ Κρεμλίνου. Πῆρε δραστήριο μέρος στή δουλιά τοῦ Κεντρικοῦ Μουσείου τοῦ Β. Ι. Λένιν. — *3*.

7 Φαίνεται, γίνεται λόγος γιά τίς λιθογραφημένες διαλέξεις τῆς ἱστορίας τῆς Ρωσίας τοῦ Β. Ο. Κλιουτσέβσκι, πού ἄρχισαν νά δημοσιεύονται ἀπό τή σχολική χρονιά 1880/81. Στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ ὑπάρχει λιθογραφημένο ἀντίτυπο «Ἐπιτομῆς τῆς νέας ἱστορίας τῆς Ρωσίας» τοῦ Β. Ο. Κλιουτσέβσκι γιά τήν ἀκαδημαϊκή χρονιά 1883/84 μέ σημείωση τοῦ Β. Ι. Λένιν. — *3*.

8 Πρόκειται γιά τήν ἱστορία μέ τήν ὁμιλία τοῦ Β. Ο. Κλιουτσέβσκι «Ἀναμνήσεις γιά τόν ἀποδημήσαντα εἰς τόν θεόν ἄνακτα αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρο III», πού κυκλοφόρησε σέ ξεχωριστή μπροσούρα. Μερικές ἑκατοντάδες ἀντίτυπα αὐτῆς τῆς μπροσούρας ἀγοράστηκαν ἀπό τούς φοιτητές του πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καί μέ πολυγραφημένη προσθήκη τοῦ μύθου τοῦ Ντ. Ι. Φονβιζίν «Ἡ

πονηρή ἀλεπού» τήν κυκλοφόρησε σάν ἔκδοση «διορθωμένη καί συμπληρωμένη». Ἡ ἔκδοση αὐτή προσφέρθηκε καί στόν ἴδιο τόν Κλιουτσέβσκι στή διάλεξή του, συνάμα γιουχαΐστηκε καί ἀποδοκιμάστηκε. Μετά ἀπ' αὐτό συνελήφθηκαν περισσότεροι ἀπό 50 φοιτητές καί μερικοί ἀπ' αὐτούς ἀπελάθηκαν ἀπό τή Μόσχα. — *4.*

9 *Μάρκ - Ἐλιζάροφ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς* (1863-1919) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης, μπολσεβίκος, κρατικός σοβιετικός παράγοντας, σύζυγος τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα. Στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἔπαιρνε μέρος ἀπό τό 1893. Ἔκανε κομματική δουλιά στήν Πετρούπολη, τη Μόσχα καί στήν περιοχή τοῦ Βόλγα. Πῆρε ἐνεργό μέρος στήν πρώτη ρωσική ἐπανάσταση· ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς γενικῆς ἀπεργίας τῶν σιδηροδρομικῶν τό 1905. Συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε ἐπανειλημμένα. Μετά τήν Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση ἦταν Λαϊκός ἐπίτροπος Συγκοινωνιῶν, κατόπιν μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Ἐμπορίου καί Βιομηχανίας. — *4.*

10 *Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα Ἄννα Ἰλίνιτσνα* (1864-1935) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης, ἐξέχων παράγοντας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος· μεγαλύτερη ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν. Στό ἐπαναστατικό κίνημα πῆρε μέρος ἀπό τό 1886· στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τό 1893. Τό 1898 μπῆκε στήν πρώτη ἐπιτροπή τῆς Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στά 1900-1905 δούλευε στήν ὀργάνωση «Ἴσκρα» καί σέ μπολσεβίκικες παράνομες ὀργανώσεις, ἦταν μέλος τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφημερίδας «Βπεριόντ» («Ἐμπρός»). Στά 1904-1906 διατηροῦσε σύνδεση μέ τήν ΚΕ τοῦ Μπολσεβίκικου κόμματος, πού βρισκόταν στό ἐξωτερικό, καί διαχειριζόταν τά οἰκονομικά τῆς ἐπιτροπῆς Πετρούπολης. Στά 1908-1910 ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στή Μόσχα καί Σαράτοφ. Τό 1912-1914 συνεργάστηκε στά μπολσεβίκικα ὄργανα «Πράβντα», «Προσβεστσένιγε», «Ραμπότνιτσα». Συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε ἐπανειλημμένα. Τό 1917 ἦταν γραμματέας στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Πράβντα» καί συντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Τκάτς» («Ὑφαντουργός»). Στά 1918-1921 δούλεψε στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Παιδείας. Πῆρε δραστήριο μέρος στήν ὀργάνωση τοῦ Ἰνστιτούτου Λένιν καί ἦταν ἐπιστημονικός συνεργάτης του. Εἶναι συγγραφέας μιᾶς σειρᾶς ἀναμνήσεις γιά τόν Β. Ι. Λένιν. — *5.*

11 Στίς 25 τοῦ Ἀπρίλη (7 τοῦ Μάη) 1895 ὁ Β. Ι. Λένιν μέ ἐντολή τῶν μαρξιστῶν τῆς Πετρούπολης ἔφυγε στό ἐξωτερικό γιά νά ἀποκαταστήσει ἐπαφή μέ τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς» καί νά γνωριστεῖ μέ τό δυτικοευρωπαϊκό ἐργατικό κίνημα. Ὁ Λένιν ἐπισκέφθηκε τήν Ἐλβετία, τη Γαλλία καί τη Γερμανία. Ἐπέστρεψε στή Ρωσία τό φθινόπωρο τοῦ 1895. — *7.*

12 Πρόκειται γιά τή δίχρονη κόρη τοῦ Α. Α. Σούχτ — Ἄννα. Ἡ οἰκογένεια Σούχτ, τήν ὁποία ὁ Λένιν γνώριζε ἀκόμα ἀπό τή Σαμάρα, ἐκεῖνο τόν καιρό βρισκόταν στή Γενεύη. — *8.*

13 Ὅπως φαίνεται, διεύθυνση δόθηκε τοῦ Σαούλ Γκρίνφεστ (Grünfest) — ἀπό τούς ὀργανωτές τοῦ τυπογραφείου «Μαῦρο ξαναμοίρασμα» στό Μίνσκ. Τό 1882 ὁ Γκρίνφεστ μετανάστευσε στό ἐξωτερικό, προσχώρησε στήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς», ὅπου ἕνα διάστημα ἐκπλήρωνε διοικητικά - τεχνικά καθήκοντα. — *10.*

[14] Οἱ *Ντ. Α. καί Ε. Ν. Ἀρντάσεφ* — συγγενεῖς τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπό τήν πλευρά τῆς μητέρας. — *14*.

[15] Ὕστερα ἀπό τρεῖς μέρες, τή νύχτα τῆς 8 πρός 9 τοῦ Δεκέμβρη 1895, ὁ Β. Ι. Λένιν συνελήφθη γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Στό ἀπομονωτήριο πού ἦταν προφυλακισμένος, παρέμεινε περισσότερο ἀπό 14 μῆνες κι' ὕστερα ἐκτοπίστηκε στή Σιβηρία. — *14*.

[16] Τό γράμμα στάλθηκε ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν ἀπό τή φυλακή στήν Α. Κ. Τσεμποταριόβα, γυναίκα τοῦ πολύ γνωστοῦ στήν οἰκογένεια Οὐλιάνοφ Ι.Ν. Τσεμποταριόφ, στούς ὁποίους ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἔτρωγε καί γι' αὐτό ἡ γνωριμία μ' αὐτούς ἦταν ἐπίσημα ἀναγνωρισμένη. Τό γράμμα ὅμως, στήν οὐσία, ἀπευθυνόταν στούς συντρόφους πού εἶχαν μείνει ἐλεύθεροι, ἀνάμεσά τους καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Ὁ σκοπός αὐτοῦ τοῦ γράμματος, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἦταν νά μαθευτεῖ ποιός συνελήφθη μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν. Ὁ Λένιν, γιά νά ἀποφύγει τή μνεία ἐπιθέτων, χρησιμοποίησε συνθηματικά σημεῖα, συνδέοντας τά ψευδώνυμα συντρόφων μέ τό περιεχόμενο ἐπιστημονικῶν βιβλίων, πού ζητοῦσε νά τοῦ στείλουν (βλ. γι' αὐτό τό ἄρθρο τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα «Ἀναμνήσεις γιά τόν Ἰλίτς» στή συλλογή «Ἀναμνήσεις γιά τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς Λένιν», μέρος 1 (μεγάλο σχῆμα). Μόσχα 1956, σελ. 35-36).

Αὐτό τό γράμμα εἶναι τό πρῶτο ἀπό τά γράμματα τοῦ Λένιν πού γράφτηκαν στή φυλακή καί διασώθηκαν. Σ' αὐτό ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἐκθέτει τό σχέδιο τῆς ἐργασίας του στο βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», πού ἄρχισε στή φυλακή καί τελείωσε στήν ἐξορία (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος). — *15*.

[17] *Ἐλεύθερη οἰκονομική ἑταιρία* — προνομιούχα ἐπιστημονική ἑταιρία, μιά ἀπό τίς ἀρχαιότερες στήν Εὐρώπη, πού ἱδρύθηκε στήν Πετρούπολη τό 1765 μέ σκοπό, ὅπως ἀνάφερε τό καταστατικό της, «τή διάδοση στό κράτος χρήσιμων πληροφοριῶν γιά τή γεωργία καί τή βιομηχανία. — *16*.

[18] Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν κυριακάτικη πίτα, πού ἀναφέρει ὁ Ι. Α. Γκοντσαρόφ στό μυθιστόρημα «Ὀμπλόμοφ». — *17*.

[19] Ἡ Πέμπτη καί ἡ Δευτέρα ἦταν μέρες ἐπίσκεψης στίς φυλακές προφυλάκισης. Σέ προσωπικές ἡμίωρες ἐπισκέψεις, τίς Δευτέρες, πήγαιναν ἡ Μ. Α. καί ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοφ, τίς Πέμπτες, σέ πιό παρατεταμένες ἐπισκέψεις, ὅμως ἀνάμεσα ἀπό τα κάγκελα, πήγαινε ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα· ἡ ἴδια προμήθευε στόν Λένιν βιβλία καί εἶχε μ' αὐτόν κρυπτογραφημένη ἀλληλογραφία γιά τή δουλιά. — *20*.

[20] Τό γράμμα στάλθηκε στό δρόμο γιά τήν ἐξορία στή Σιβηρία. Στίς 29 τοῦ Γενάρη 1897 ὑπογράφτηκε ἡ «ὑψηλότατη προσταγή» γιά τήν ἐκτόπιση τοῦ Β. Ι. Λένιν στήν Ἀνατολική Σιβηρία μέ ἀστυνομική ἐπιτήρηση γιά τρία χρόνια. Ὁ Λένιν πῆρε ἄδεια νά μεταβεῖ στόν τόπο τῆς ἐκτόπισης ὄχι μέ συνοδεία φρουρᾶς, ἀλλά μέ δικά του ἔξοδα, μέ φύλλο πορείας στή διάθεση τοῦ γενικοῦ διοικητή τοῦ Ἰρκούτσκ. Ὁ Λένιν δέν πῆγε στό Ἰρκούτσκ, ἀλλά ζοῦσε στό Κρασνογιάρσκ, ἀναμένοντας τήν ἀπάντηση στήν αἴτηση πού ὑπόβαλε στίς 6 τοῦ Μάρτη στόν γενικό διοικητή τοῦ Ἰρκούτσκ νά τοῦ καθοριστεῖ τόπος ἐξορίας στά ὅρια τῆς περιοχῆς Κρασνογιάρσκ ἤ Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ. — *22*.

21 Τό γράμμα ἀποτελεῖ, ὅπως φαίνεται, τό δεύτερο μέρος κοινοῦ γράμματος. Τό πρῶτο μέρος τοῦ γράμματος, μέ παραλήπτη τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα, δέν διασώθηκε. — *24*.

22 Πρόκειται γιά ἀποσπάσματα ἀπό διάφορα βιβλία τῆς βιβλιοθήκης Ρουμιάντσεφ (τώρα Κρατική βιβλιοθήκη τῆς ΕΣΣΔ «Β. Ι. Λένιν», παρασημοφορημένη μέ τό παράσημο τοῦ Λένιν), πού ἦταν ἀναγκαία στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς γιά τή δουλιά του στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *24*.

23 Ὁ Β. Ι. Λένιν, ὅταν ζοῦσε στό Κρασνογιάρσκ, διατηροῦσε γνωριμία μέ τούς Π. Α. Κράσικοφ, Β. Α. Μπούκονις, Ν. Α. Μερχόλεφ, Α. Α. Φιλίπποφ, Β. Α. Καραοῦλοφ, Ν. Β. Γιατσέβιτς, Π. Ε. Κουλακόφ καί Β. Ν. Κουντριάσεφ. — *26*.

24 Πρόκειται γιά ὁμάδα ἐκτοπισμένων, πού πήγαιναν ἐξορία μέ ἔξοδα τοῦ δημοσίου. Στήν ὁμάδα ἀνῆκαν οἱ πλησιέστεροι σύντροφοι τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπό τήν «Ἕνωση ἀγώνα»: Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Γ. Ο. Τσεντερμπάουμ (Λ. Μάρτοφ), Α. Α. Βανέγεφ καί Β. Β. Σταρκόφ. Ἡ καθυστέρηση τῆς ὁμάδας ὀφειλόταν στό ὅτι δέν ἦταν τακτοποιημένη ἡ συγκοινωνία. Ἔφθασε στό Κρασνογιάρσκ μονάχα στίς 4 τοῦ Ἀπρίλη 1897. Ὁ Λένιν ὑποδέχτηκε τούς συντρόφους του, πού ἔφτασαν μ' αὐτή τήν ὁμάδα τῶν ἐξορίστων στό σιδηροδρομικό σταθμό. — *26*.

25 Ἡ προϋπόθεση τοῦ Β. Ι. Λένιν ἦταν ἐσφαλμένη: ὁ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι (Γκλέμπ) κι' ὅλοι οἱ σύντροφοί του πήγαιναν ἐξορία μέ ἔξοδα τοῦ δημοσίου.

Ἡ μητέρα τοῦ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι — Ε. Ε. Ρόζενμπεργκ ἀκολουθοῦσε στήν ἐξορία τό παιδί της. — *27*.

26 Οἱ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Β. Β. Σταρκόφ, Γ. Ο. Τσεντερμπάουμ καί Α. Α. Βανέγεφ, σάν ἐξόριστοι πού πήγαιναν μέ ἔξοδα τοῦ δημοσίου, καθυστέρησαν στή φυλακή τοῦ Κρασνογιάρσκ ἀπό τίς 4 μέχρι τίς 23 τοῦ Ἀπρίλη 1897. Μέ διαταγή τοῦ διοικητῆ τοῦ κυβερνείου Γενισέικ τῆς 10 τοῦ Ἀπρίλη τόπος ἐκτόπισης τοῦ Σταρκόφ καί Κρζιζανόβσκι καθορίστηκε τό χωριό Τεσίνσκογε τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ. Οἱ Β. Β. Σταρκόφ καί Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι ἀναχώρησαν μαζί μέ τήν Β. Ι. Λένιν γιά τό Μινουσίνσκ στίς 30 τοῦ Ἀπρίλη μέ δικά τους ἔξοδα μέ τό ποταμόπλοιο «Ἅγ. Νικόλαος». — *29*.

27 *«Νόβογε Σλόβο»* («Νέος Λόγος») — μηνιάτικο ἐπιστημονικό-φιλολογικό καί πολιτικό περιοδικό. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1894 ἀπό τούς φιλελεύθερους ναρόντνικους· ἀπό τήν ἄνοιξη τοῦ 1897 ἀπό τούς «νόμιμους μαρξιστές». Τό Δεκέμβρη τοῦ 1897 τό περιοδικό κλείστηκε ἀπό τήν κυβέρνηση. — *30*.

28 Ὁ Β. Ι. Λένιν μόνο στίς 24 τοῦ Ἀπρίλη 1897 πῆρε ἐπίσημη εἰδοποίηση γιά τήν ἀποστολή του στό χωριό Σούσενσκογε τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ. Τότε τοῦ ἔδοσαν τό φύλλο πορείας. — *30*.

29 *Μινουσίντσι* — Οἱ Β. Β. Σταρκόφ καί Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, πού τούς καθορίστηκε τόπος ἐξορίας ἡ περιοχή Μουνισίνσκ.

Τουρουχάντσι — Οἱ Γ. Ο. Τσεντερμπάουμ καί Α. Α. Βανέγεφ πού τούς καθορίστηκε τόπος ἐξορίας τό Τουρουχάνσκ. — *31*.

30 Ὅπως φαίνεται, σ' ἕνα ἀπό τά γράμματα, πού δέν διασώθηκε, ὁ Β. Ι. Λένιν ἔδινε λεπτομερή κατάλογο ἀποσπασμάτων ἀπό διάφορα βιβλία, πού ἦταν ἀπαραίτητα γιά τή δουλιά στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *31.*

31 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, ἐκεῖνο τόν καιρό, ἦταν φοιτητής τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. — *32.*

32 Πρόκειται, ὅπως φαίνεται, γιά τήν ἀμοιβή γιά τό ἄρθρο «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ. Ὁ Σισμοντί καί οἱ ὀπαδοί του στή χώρα μας», πού τό πρῶτο μέρος του δημοσιεύτηκε στό ἀπριλιάτικο βιβλιαράκι (ἀριθ. 7) τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο» τοῦ 1897 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 125-166). — *32.*

33 *«Ρούσκογε Μπογκάτστβο»* («Ρωσικός Πλοῦτος») — μηνιαῖο περιοδικό, πού ἔβγαινε ἀπό τό 1876 μέχρι τό 1918 στήν Πετρούπολη. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1890 ἦταν ὄργανο τῶν φιλελεύθερων ναρόντνικων, ἀπό τό 1906 ὄργανο τοῦ μισοκαντέτικου Λαϊκο-σοσιαλιστικοῦ κόμματος Ἐργασίας (ἐνέσοι).

«Βέστνικ Φινάνσοφ, Προμίσλενοστι ι Τοργκόβλι» («Δημοσιονομικός, Βιομηχανικός καί Ἐμπορικός Ἀγγελιοφόρος») — ἑβδομαδιαῖο περιοδικό τοῦ ὑπουργείου Οἰκονομικῶν· ἔβγαινε στήν Πετρούπολη ἀπό τό Νοέμβρη τοῦ 1893 μέχρι τό 1917. — *33.*

34 *«Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik»* («Ἀρχεῖο Κοινωνικῆς Νομοθεσίας καί Στατιστικῆς») — περιοδικό· ἔβγαινε ἀπό τό 1898 μέχρι τό 1933 στό Βερολίνο — Τυμπίνχεν — Λειψία. — *33.*

35 *Μπούλοτσκινι* — Ζηναΐντα Πάβλοβνα Νεβζόροβα (ψευδώνυμο μπούλοτσκα - φραντζολάκι) κι' οἱ ἀδελφές της Σοφία Πάβλοβνα καί Αὐγούστα Πάβλοβνα. Ἡ Ζηναΐντα καί ἡ Σοφία συνελήφθηκαν τό καλοκαίρι τοῦ 1896 γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Εἶναι φανερό ὅτι στή δοσμένη περίπτωση ὁ Λένιν ρωτοῦσε μέ τό ὄνομα τῶν Μπούλοτσκιν καί γιά τήν τύχη τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια, πού εἶχε συλληφθεῖ στίς 12 τοῦ Αὐγούστου 1896. «Πῶς κατέληξε τό ζήτημά τους;», δηλ. ποιά ποινή ἐπιβλήθηκε;. — *33.*

36 Ὁ Β. Ι. Λένιν, ὁ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι κι' ὁ Β. Β. Σταρκόφ ἔφτασαν στό Μινουσίνσκ στίς 6 τοῦ Μάη 1897, ἀπ' ὅπου στίς 8 τοῦ Μάη στάλθηκαν στούς καθορισμένους τόπους ἐκτόπισης. — *34.*

37 Αὐτό τό γράμμα δέν διασώθηκε. Πιθανόν νά γίνεται λόγος γιά τό γράμμα τοῦ Β. Ι. Λένιν στή σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο», πού ζητοῦσε νά τοῦ σταλεῖ ἡ ἀμοιβή γιά τό πρῶτο μέρος τοῦ ἄρθρου «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ». — *35.*

38 Πρόκειται γιά τή μή λήψη τοῦ γράμματος ἀπό τόν Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί τόν Β. Β. Σταρκόφ ἀπό τό χωριό Τεσίνσκογε. — *35.*

39 Ἡ *«διαμάχη»* καί ὁ *«πόλεμος»* ἄρχισαν ἀπό τόν Π. Π. Μάσλοφ («Ζολοτοπρομίσλενικ») (Ἰδιοκτήτης χρυσωρυχείου») καί τή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημε-

ρίδας «Σαμάρσκι Βέστνικ» («Ἀγγελιοφόρος τῆς Σαμάρας») ἐνάντια στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο» μέ ἐπικεφαλῆς τόν Π. Μπ. Στροῦβε, τόν ὁποῖο οἱ Σαμαρινοί κατηγοροῦσαν, ὅτι συμπεριφέρεται μέ συμπάθεια στήν ἀστική τάξη, στό φιλελευθερισμό. Σ' αὐτές τίς διαφωνίες ὁ Β. Ι. Λένιν τάχθηκε μέ τό μέρος τοῦ «Νόβογε Σλόβο» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. XXXVII - XXXVIII). — *36.*

40 Τόν καιρό τῆς διαμονῆς του στό χωριό Σούσενσκογε ὁ Β. Ι. Λένιν πήγαινε στό κυνήγι μέ τούς ἐξόριστους πού ζοῦσαν ἐκεῖ, τόν Ο. Α. Ἔνγκεμπεργκ, τόν Ι. Λ. Προμίνσκι καί τούς ντόπιους ἀγρότες Ι. Σ. Γερμολάεφ καί Π. Τ. Στρόγκονοφ. — *40.*

41 Φαίνεται, αὐτές οἱ λέξεις τῆς Ἄννας Ἰλίνιτσνα ἦταν ἀπάντηση στό γράμμα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς τῆς 17 τοῦ Ἀπρίλη 1897 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 32-33). — *40.*

42 Στόν Β. Ι. Λένιν, σάν ἐξόριστο, εἶχε καθοριστεῖ ἐπίδομα 8 ρούβλια τό μήνα, μέ τά ὁποῖα βασικά ζοῦσε στήν ἐξορία. — *41.*

43 Μέ τά ἄρθρα ὑπονοοῦνται ὁρισμένα μέρη τῆς ἐργασίας τοῦ Β. Ι. Λένιν «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ», πού δημοσιεύτηκαν στά τέσσερα τεύχη (7-10) τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 125-274). — *41.*

44 Στίς 1 καί 2 τοῦ Μάρτη 1897 στή συνεδρίαση τοῦ III τμήματος τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας ἔγινε συζήτηση γιά τό βιβλίο «Ἡ ἐπίδραση τῶν σοδιῶν καί τῶν τιμῶν τῶν σιτηρῶν σέ μερικές πλευρές τῆς ρωσικῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας» πού κυκλοφόρησε μέ ἐπιμέλεια τῶν καθηγητῶν Α. Ι. Τσουπρόφ καί Α. Σ. Πόσνικοφ. Εἰσηγητής ἦταν ὁ Α. Ι. Τσουπρόφ. Τό βιβλίο καί τά στενογραφημένα πρακτικά τῆς ΕΟΕ χρειάζονταν στόν Β. Ι. Λένιν γιά τή δουλιά πάνω στό ἔργο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 670). — *41.*

45 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ πῆγε στό Καζάν λόγω τῆς πώλησης στό Κουκούσκινο μετά τό θάνατο τῆς Λ. Α. Πονομαριόβα. Τό πιό δυσάρεστο «τέλος», γιά τό ὁποῖο παρακάτω γράφει ὁ Β. Ι. Λένιν, εἶναι ἐκεῖνο, ἄν καί τά δυό μερίδια (τῆς Λ. Α. Πονομαριόβα καί τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα) μείνουν μέ χρέη στήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα. — *45.*

46 *Ρίμπκινα* — κομματικό ψευδώνυμο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια.

Κρούπσκαγια Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα (1869-1939) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτρια, ἐπιφανής παράγοντας τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καί τοῦ Σοβιετικοῦ κράτους· σύζυγος τοῦ Β. Ι. Λένιν.

Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική δράση της τό 1890 στούς μαρξιστικούς φοιτητικούς κύκλους τῆς Πετρούπολης. Ἀπό τό 1891 μέχρι τό 1896 δούλεψε δασκάλα στά βραδινά κυριακάτικα σχολεῖα στή Νέβσκαγια Ζαστάβα, ἔκανε σοσιαλδημοκρατική διαφώτιση ἀνάμεσα στούς ἐργάτες. Τό 1894 στήν κοινή δουλιά γνωρίστηκε μέ τόν Β. Ι. Λένιν. Τό 1895 ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1896 συνελήφθη καί καταδικάστηκε σέ ἐκτό-

πιση γιά τρία χρόνια, πού ἐξέτισε μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν στό χωριό Σούσενσκογε καί μετά μόνη της στήν Οὐφά. Μετά τή λήξη τῆς ἐκτόπισης, τό 1901, ἐκπατρίστηκε, δούλεψε γραμματέας στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς «Ἴσκρα». Πῆρε δραστήριο μέρος στήν προετοιμασία τοῦ ΙΙ συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ, στό ὁποῖο παραβρέθηκε μέ συμβουλευτική ψῆφο. Μετά τό συνέδριο, γραμματέας στή Συντακτική ἐπιτροπή τῶν μπολσεβίκικων ἐφημερίδων «Βπεριόντ» («Ἐμπρός») καί «Προλετάρι». Πῆρε ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία τοῦ ΙΙΙ συνεδρίου. Δουλεύοντας στό ἐξωτερικό, εἶχε πολύ μεγάλη ἀλληλογραφία μέ τίς κομματικές ὀργανώσεις στή Ρωσία. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης ἔπαιρνε μέρος στήν πάλη ἐνάντια στούς λικβινταριστές καί ὀτζοβιστές. Τό 1921 δούλευε στήν κομματική σχολή στό Λονζυμό. Μετά τή συνδιάσκεψη τοῦ ΣΔΕΚΡ στήν Πράγα (1912), βοηθοῦσε τόν Β. Ι. Λένιν νά τακτοποιήσει συνδέσεις μέ τίς κομματικές ὀργανώσεις στή Ρωσία, μέ τήν ἐφημερίδα «Πράβντα» καί τή μπολσεβίκικη ὁμάδα στήν IV Κρατική Δούμα. Τό 1915 ἦταν ἀντιπρόσωπος στή Διεθνή Γυναικεία Συνδιάσκεψη στή Βέρνη.

Μετά τή Φεβρουαριανή ἐπανάσταση τοῦ 1917 ἐπέστρεψε στή Ρωσία μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν, δούλεψε στή γραμματεία τῆς ΚΕ τοῦ Κόμματος· πῆρε ἐνεργό μέρος στήν προετοιμασία καί διεξαγωγή τῆς Ὀχτωβριανῆς σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης. Ὕστερα ἀπό τήν ἐπανάσταση ἔγινε μέλος τοῦ Συμβουλίου στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Παιδείας· καθοδηγοῦσε τή Γενική Πολιτική διαφώτιση· ἀπό τό 1929 ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου Παιδείας. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς δημιουργούς τοῦ συστήματος τῆς λαϊκῆς παιδείας, διακεκριμένος θεωρητικός τῆς σοβιετικῆς παιδαγωγικῆς. Ἔγραψε σειρά ἐργασίες γιά ζητήματα τῆς λαϊκῆς παιδείας, τῆς κομμουνιστικῆς διαπαιδαγώγησης, τοῦ γυναικείου καί νεολαιίστικου κινήματος. Εἶναι συγγραφέας τοῦ βιβλίου ἀναμνήσεις γιά τόν Β. Ι. Λένιν. Πῆρε μέρος σ' ὅλα τά συνέδρια τοῦ Κόμματος (ἐκτός ἀπό τό Ι καί V), ἀπό τό 1924 μέλος τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς Ἐλέγχου κι' ἀπό τό 1927 μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ). Ἦταν μέλος τῆς ΠΚΕΕ καί τῆς ΚΕΕ τῆς ΕΣΣΔ σ' ὅλες τίς συνόδους, βουλευτής καί μέλος τοῦ Προεδρείου τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ τῆς ΕΣΣΔ τῆς πρώτης συνόδου. — *45*.

47 Πρόκειται γιά τόν «Ἀπολογισμό τῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ συλλόγου ὀργάνωσης λαϊκῆς ψυχαγωγίας τοῦ Νέβα». Ὁ σύλλογος ὀργανώθηκε στήν Πετρούπολη τό 1885, στήν ἀρχή σάν ἰδιωτικός ὅμιλος καί κατόπιν, τό 1891, μετατράπηκε σέ αὐτοτελή σύλλογο, πού ψήφισε τό καταστατικό καί τόν τίτλο. Ὁ σύλλογος εἶχε τά θέατρά του, αἴθουσες γιά συναυλία καί παιχνίδια στή Νέβσκαγια Ζαστάβα, στήν περιοχή πού ἦταν συγκεντρωμένα ἐργοστάσια καί φάμπρικες, κι' ἔβαζε σκοπό του νά ὀργανώνει λαϊκές γιορτές, διαλέξεις, συναυλίες, θεατρικά ἔργα, χορευτικές βραδιές κτλ., καθώς καί τήν ὀργάνωση χορωδιῶν ἀπό ἐργάτες, ἀναγνωστήρια, παιδικούς σταθμούς. Ἕνα ἀπό τά ἀναγνωστήρια τοῦ «Συλλόγου ὀργάνωσης λαϊκῆς ψυχαγωγίας τοῦ Νέβα» χρησιμοποιόταν ἀπ' τά μέλη τῶν μαρξιστικῶν κύκλων για συναντήσεις καί συζητήσεις μέ τούς ἐργάτες. Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια, πρίν τή σύλληψή της, καί οἱ ἄλλες δασκάλες - μαρξίστριες χρησιμοποίησαν ἐπίσης πλατιά τό ἀναγνωστήριο. — *45*.

48 *Σπίτς* — τοποθεσία στήν Ἐλβετία, στίς ὄχθες τῆς λίμνης Τούνσκι, ὅπου ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα καί Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἀναπαύονταν ἐκεῖνο τόν καιρό. — *47*.

49 Πρόκειται γιά τό γάμο τοῦ Β. Β. Σταρκόφ μέ τήν Α. Μ. Ρόζενμπεργκ. Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στό γάμο, πού ἔγινε στίς 30 τοῦ Ἰούλη 1897 στό χωριό Τεσίνσκογε. — *47*.

50 Μέ τόν «Ἰβάν Ἀντρέγεβιτς» ὁ Β. Ι. Λένιν ὑπονοεῖ τόν διευθυντή ταχυδρομείου Ἰβάν Κουζμίτς Σπέκιν ἀπό τήν κωμωδία τοῦ Ν. Β. Γκόγκολ «Ρεβιζόρ». — *50.*

51 Τόν Αὔγουστο - Σεπτέμβρη τοῦ 1897 ὁ Β. Ι. Λένιν δούλευε πάνω στό ἄρθρο «Ἡ βιοτεχνική ἀπογραφή τοῦ 1894/95 στό κυβερνεῖο Πέρμ καί τά γενικά προβλήματα τῆς «βιοτεχνικῆς» παραγωγῆς». Ὁ Λένιν χρησιμοποίησε τά ὑλικά αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία».

Τό ἄρθρο προοριζόταν γιά τό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο», ὅμως δέν δημοσιεύτηκε, γιατί τό Δεκέμβρη τοῦ 1897 τό περιοδικό κλείστηκε. Τό ἄρθρο δημοσιεύτηκε γιά πρώτη φορά τό 1898 στή συλλογή ἐργασιῶν τοῦ Β. Ι. Λένιν «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 333-450). — *50.*

52 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔστειλε στόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ τό ἄρθρο του «Ἡ βιοτεχνική ἀπογραφή τοῦ 1894/95 στό κυβερνεῖο τοῦ Πέρμ καί τά γενικά προβλήματα τῆς «βιοτεχνικῆς» παραγωγῆς», γιά νά τά διαβιβάσει στόν Π. Μπ. Στροῦβε, τό γράμμα πού ἀπευθυνόταν σ' αὐτόν δέν διασώθηκε. — *51.*

53 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν ἀνταπόκριση ἀπό τήν Τούλα, πού δημοσιεύτηκε στή στήλη «Ἐσωτερικές εἰδήσεις» τῆς ἐφημερίδας «Ρούσκιγε Βέντομοστι», τῆς 6 τοῦ Αὐγούστου 1897. Στό σχόλιο ἀναφέρονταν οἱ ἐνέργειες πού ἔκανε ἡ διοίκηση τοῦ ζέμστο τοῦ κυβερνείου γιά τή μελέτη τοῦ κυβερνείου μέ σκοπό τήν ἐκτίμηση τῶν περιουσιῶν. Ἡ διοίκηση γιά τήν ἐκτέλεση αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν προσκάλεσε μιά σειρά στατιστικούς, ἡ τοπική διεύθυνση ὅμως, ἀπό ἄγνωστες αἰτίες δέν τούς ἐνέκρινε καί γι' αὐτό οἱ προβλεπόμενες ἐρευνητικές ἐργασίες ἀναβλήθηκαν γιά τόν ἑπόμενο χρόνο. — *51.*

54 Στίς 6 τοῦ Αὐγούστου 1897 ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα ὑπόβαλε αἴτηση στόν κυβερνήτη τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ γιά τή μεταφορά τοῦ Β. Ι. Λένιν στό Κρασνογιάρσκ γιά θεραπεία, ἐπειδή ἡ ὑγεία του δέν ἦταν καλή, κι' ἐπειδή εἶχε τήν ἐπιθυμία νά πάει μαζί του στήν ἐξορία. Ἡ αἴτηση τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα ἀπορίφθηκε. Τό γράμμα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μαρία Ἀλεξάντροβνα, πού ἀναφέρεται ἐδῶ, δέν διασώθηκε. — *52.*

55 Ὕστερα ἀπό ἐπανειλημμένες παρακλήσεις, ὁ κυβερνήτης τοῦ κυβερνείου τοῦ Γενισέισκ, ἐπέτρεψε στόν Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί στόν Β. Β. Σταρκόφ νά μεταφερθοῦν στό Μινουσίνσκ, ὅπου καί μετακόμισαν στίς 31 τοῦ Αὐγούστου 1897. — *52.*

56 Γιά αὐθαίρετη ἀπουσία ἀπό τό Μινουσίνσκ ὁ Β. Β. Σταρκόφ διώχθηκε δικαστικά καί καταδικάστηκε σέ τρεῖς μέρες κράτηση. Γιά τέτια παραβίαση ὁριζόταν γραφτή ἤ προφορική «παρατήρηση» κι' ὄχι κράτηση. Ἡ δραστήρια παρέμβαση τοῦ Β. Ι. Λένιν στήν ὑπόθεση Σταρκόφ τόν ἀπάλλαξε ἀπό τήν παράνομη ἀπόφαση. — *55.*

57 *«Οἱ πρώην φοιτήτριες»* — Αἰκατερίνα Ἰβάνοβνα καί Γλαφυρία Ἰβάνοβνα Ὀκούλοβα, πού ζοῦσαν στό σπίτι τοῦ πατέρα τους στό χωριό Σόσινο, ὅπου βρίσκονταν κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση. Ἡ Γκ. Ι. Ὀκού-

λοβα («Ζάιτσικ») («Λαγουδάκι») άργότερα έγινε δραστήρια «ισκρίστρια» καί μπολσεβίκα. — *56.*

58 Ό Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι καί ό Β. Β. Σταρκόφ δούλευαν στήν έπιτροπή γιά τή ρύθμιση τής κοίτης του ποταμού Μινουσίνσκι, στήν πόλη Μινουσίνσκ, όπου έρχονταν δυό φορές τό μήνα άπό τό χωριό Τεσίνσκογε γιά νά παίρνουν μέρος στίς συνεδριάσεις τής έπιτροπής. — *56.*

59 Έδώ καί παρακάτω γίνεται λόγος γιά τό άρθρο τοΰ Β. I. Λένιν «Ή βιοτεχνική άπογραφή τοΰ 1894/95 στό κυβερνεΐο Πέρμ καί τά γενικά προβλήματα τής «βιοτεχνικής» παραγωγής». — *57.*

60 Ό Α. Α. Βανέγεφ, όντας στό Γενισέισκ, βρήκε δουλιά στό γραφεΐο τοΰ διευθυντή έργασιών γιά τήν καλυτέρευση τών συνθηκών ποταμοπλοΐας τοΰ ποταμοΰ Άνγκαρό. — *57.*

61 Ό Ντ. I. Ούλιάνοφ συνελήφθη στίς 7 τοΰ Σεπτέμβρη τοΰ 1897 γιά τήν ύπόθεση τής Εργατικής Ένωσης τής Μόσχας· κάθησε στή φυλακή ώς τίς 20 τοΰ Αύγούστου 1898· άποβλήθηκε άπό τό Πανεπιστήμιο τής Μόσχας καί έκτοπίστηκε στήν Τούλα καί μετά βρισκόταν κάτω άπό άστυνομική έπιτήρηση στήν πόλη Ποντόλσκ τοΰ κυβερνείου τής Μόσχας. — *53.*

62 Τά γράμματα τοΰ Β. I. Λένιν, πού ύποδείχνονται έδώ, πρός τόν Π. Μπ. Στρούβε καί τή Ν. Κ. Κρούπσκαγια μέ τήν πρόταση νά δημοσιευτεΐ στό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο», ή μετάφραση τοΰ δεύτερου μέρους τοΰ βιβλίου τοΰ Λαμπριόλα, δέν διασώθηκαν. Ή μετάφραση τοΰ δεύτερου μέρους τοΰ βιβλίου τοΰ Λαμπριόλα στά ρωσικά έκδόθηκε τό 1898 στήν Πετρούπολη, στίς έκδόσεις τοΰ Ν. I. Μπερεζίν καί Μ. Ν. Σεμιόνοφ μέ τόν τίτλο «Σχετικά μέ τό ζήτημα τής ύλιστικής άντίληψης τής ιστορίας». — *60.*

63 Πρόκειται γιά τόν «Ποινικό καί σωφρονιστικό Κώδικα» καί τόν «Κανονισμό γιά τίς ποινές, πού έπιβάλλουν οί είρηνοδίκες». Τά βιβλία αύτά τά χρειαζόταν ό Β. I. Λένιν γιά νομικές συμβουλές πού άσχολοΰνταν, όντας στό Σούσενσκογε. Άργότερα άναθυμιόταν: «... όταν ήμουν έξόριστος στή Σιβηρία, χρειάστηκε νά κάνω τό δικηγόρο. Παράνομος, γιατί ήμουν έξόριστος καί μέ διοικητική άπόφαση καί μοΰ άπαγορευόταν νά κάνω τόν δικηγόρο. Έπειδή όμως δέν ύπήρχε άλλος, ό λαός έρχόταν σέ μένα καί μοΰ έλεγε μερικές ύποθέσεις του» (βλ. Άπαντα, 5η έκδ., τόμ. 45ος, σελ. 102). — *60.*

64 Ό Β. I. Λένιν, κατά τά φαινόμενα, κάνει λόγο γιά τό άρθρο «Μαργαριτάρια τής σχεδιομανίας τών ναρόντνικων», πού γράφτηκε άπ' αύτόν γιά τό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο», πού γιά τό κλείσιμό του άπό τήν κυβέρνηση τό Δεκέμβρη τοΰ 1897 δέν ήξερε άκόμη.

Τό 1898 τό άρθρο αύτό μπήκε στή συλλογή «Οικονομικές μελέτες καί άρθρα» (βλ. Άπαντα, 5η έκδ., τόμ. 2ος, σελ. 497-531). — *62.*

65 Δέν έξακριβώθηκε γιά ποιό σχέδιο περιοδικοΰ γίνεται λόγος. Είναι ένδεχόμενο, λόγω τών μόνιμων διωγμών άπό τήν πλευρά τών διοικητικών όργάνων καί τής έξαιτίας αύτών άσταθοΰς κατάστασης τοΰ περιοδικοΰ «Νόβογε Σλόβο», νά σχεδιαζόταν ήδη άπό τό 1897 ή έκδοση άλλου όργάνου. Ύστερα άπό τό

κλείσιμο τοῦ «Νόβογε Σλόβο», τέτιο περιοδικό ἦταν τό «Νατσάλο» («Ἀρχή»), πού κυκλοφόρησε στό πρῶτο μισό τοῦ 1899 μέ τήν ἐπιμέλεια τῶν Π. Μπ. Στροῦβε, Μ. Ι. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι κ. ἄ. — *63.*

66 Ὁ Β. Ι. Λένιν εἶχε γράψει γι' αὐτές τίς φωτογραφίες στήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα ἀκόμη στό γράμμα τῆς 25 τοῦ Μάη 1897 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 42). Ἐκτός ἀπ' αὐτό, περίμενε τήν ἀποστολή ὁμαδικῆς φωτογραφίας τῶν καθοδηγητικῶν παραγόντων τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης (Β. Ι. Λένιν, Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Β. Β. Σταρκόφ, Α. Α. Βανέγεφ, Π. Κ. Ζαπορόζετς, Γ. Ο. Τσεντερμπάουμ, Α. Λ. Μάλτσενκο), πού βγάλαν τό 1897 στήν Πετρούπολη πρίν ἀναχωρήσουν στήν ἐξορία. — *63.*

67 Πρόκειται γιά τή σύζυγο τοῦ Α. Α. Βανέγεφ Ντ. Β. Τρουχόβσκαγια, πού καταδικάστηκε στήν Πετρούπολη σέ τρεῖς μῆνες φυλάκιση, ἀκολουθώντας στήν ἐξορία τόν Βανέγεφ, ἐξέτισε στίς φυλακές τοῦ Γενισέισκ. — *63.*

68 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔστειλε στό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο» τό ἄρθρο του «Ποιά κληρονομιά ἀρνούμαστε;». Τό ἄρθρο δέν δημοσιεύτηκε, γιατί τό περιοδικό εἶχε κιόλας κλείσει. Δημοσιεύτηκε ἀργότερα στή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα» (βλ. Ἅπαντα. 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 533-581). — *64.*

69 Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά τίς φροντίδες τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα γιά τόν συλληφθέντα ἀδελφό της Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, πού ἡ ὑπόθεσή του ἐκεῖνον τόν καιρό εἶχε διαβιβαστεῖ στήν Πετρούπολη (βλ. τή σημείωση 61). — *66.*

70 Πρόκειται γιά τίς ὁμιλίες τοῦ Μ. Ι. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι «Ἡ ἀνάπτυξη τῆς ἐργοστασιακῆς νομοθεσίας» καί τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε «Ὁ Νόμος τῆς 2 τοῦ Ἰούλη 1897 καί ὁ κανονισμός τῆς 20 τοῦ Σεπτέμβρη γιά τή διάρκεια τοῦ ἐργάσιμου χρόνου», πού εἶχαν καθοριστεῖ γιά τίς 6 τοῦ Δεκέμβρη 1897 στό ΙΙΙ τμῆμα (γεωργικῆς στατιστικῆς καί πολιτικῆς οἰκονομίας) τῆς Ἐλεύθερης Οἰκονομικῆς Ἑταιρίας. Οἱ ἀγγελίες μέ τίς θέσεις αὐτῶν τῶν ὁμιλιῶν δέν βρέθηκαν.

Τό ἄρθρο τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε στό ἴδιο θέμα, πού ἀναφέρει ὁ Β. Ι. Λένιν καί που εἶχε κοπεῖ ἀπό τή λογοκρισία, ἀποτελοῦσε τακτική ἀνασκόπηση στή στήλη «Τρέχοντα ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς» στό νοεμβριανό βιβλιαράκι τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο» τοῦ 1897. — *67.*

71 Πρόκειται γιά τήν ὁμιλία τοῦ Μ. Α. Λοζίνσκι «Ἡ γαιοκτησία τῶν ἀγροτῶν καί τά μέτρα ἀποτροπῆς τῆς στέρησης τῶν ἀγροτῶν ἀπό τή γῆ», πού ἔγινε στίς 13 τοῦ Νοέμβρη 1897 στό ΙΙΙ τμῆμα τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας. — *67.*

72 Μέ τόν τίτλο «ἐσωτερική ἀνασκόπηση» ὑπονοοῦνταν τά ἄρθρα τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε στό περιοδικό «Νόβογε Σλόβο» στή στήλη «Τρέχοντα ζητήματα τῆς ἐσωτερικῆς ζωῆς». — *68.*

73 *«Σίν Ὀτέτσεστβα»* — καθημερινή ἐφημερίδα φιλελεύθερης κατεύθυνσης, πού ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1886 μέχρι τό 1900 κι' ἀπό τίς 18 τοῦ Νοέμβρη (1 τοῦ Δεκέμβρη) 1904. Συνεργάτες τῆς ἐφημερίδας ἦταν ὀσβομπον-

τέντσι καί ναρόντνικοι διαφόρων ἀποχρώσεων. Ἀπό τίς 15 (28) τοῦ Νοέμβρη 1905 ἡ ἐφημερίδα ἔγινε ὄργανο τοῦ Κόμματος τῶν ἐσέρων. Ἡ ἐφημερίδα ἔκλεισε στίς 2 (15) τοῦ Δεκέμβρη 1905. — *68.*

[74] Ὁ Β. Ι. Λένιν, στίς 8 τοῦ Γενάρη, 1898, ἔστειλε τηλεγράφημα στόν διευθυντή τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος, πού παρακαλοῦσε νά ἐπιτρέψουν στήν μνηστή του Ν. Κ. Κρούπσκαγια νά ἐκτίσει τήν ποινή της στό χωριό Σούσενσκογε. Ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, ἐπίσης ἀπευθύνθηκε μέ αἴτηση στόν υπουργό Ἐσωτερικῶν νά τῆς καθορίσει τόπο ἐξορίας τό χωριό Σούσενσκογε, ὅπου βρισκόταν ὁ μνηστήρας της καί ἀκόμη ἐλάττωση τοῦ χρονικοῦ ορίου ἀπό 3 σέ 2 χρόνια. Στήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἐπετράπηκε νά ἐκτίσει τήν ἐξορία στό χωριό Σούσενσκογε κι' ὄχι στό κυβερνεῖο τῆς Οὐφά (ὅπου εἶχε καθοριστεῖ νωρίτερα), τό χρονικό ὅριο, ὅμως, δέν ἐλαττώθηκε. — *69.*

[75] *Κρούπσκαγια Ἐλιζαβέτα Βασίλεβα* (1842-1915) — μητέρα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια|ζοῦσε μαζί της καί μέ τόν Β. Ι. Λένιν στήν ἐξορία καί στήν ἐμιγκράτσια· τούς βοηθοῦσε στήν ἐπαναστατική δουλιά, ἐκπληρώνοντας διάφορες ἀποστολές, φύλαγε τήν παράνομη φιλολογία, μετέφερνε τά δέματα σέ συλληφθέντες συντρόφους στίς φυλακές· πάντοτε φρόντιζε γιά τόν Β. Ι. Λένιν ὁ ὁποῖος τῆς φερόταν μέ μεγάλο σεβασμό. — *69.*

[76] Τό σχέδιο κατορθώθηκε νά πραγματοποιηθεῖ: Τό φθινόπωρο τοῦ 1898 κυκλοφόρησε στήν Πετρούπολη ἡ πρώτη συλλογή ἔργων τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τόν τίτλο «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα» μέ τήν ὑπογραφή Βλαντίμιρ Ἰλίν. Στή συλλογή μπῆκαν τά ἄρθρα: «Χαρακτηρισμός τοῦ ναρόντνικου ρομαντισμοῦ», «Μαργαριτάρια τῆς σχεδιομανίας τῶν ναρόντνικων», «Ποιά κληρονομιά ἀρνούμαστε;» κ.ἄ. (Βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος και 4ος). — *70.*

[77] Πρόκειται γιά τόν Γιουχότσκι, πού ὄντας ἀκόμη στό τμῆμα μεταγωγῶν τῆς Μόσχας, ἄρχισε συκοφαντική ἐκστρατεία ἐνάντια στόν Ν. Ε. Φεντοσέγεφ, κατηγορώντας τον γιά ἰδιοποίηση χρημάτων, πού εἶχαν συγκεντρωθεῖ γιά τίς ἀνάγκες τῶν ἐξορίστων. Ὁ Γιουχότσκι, παρ' ὅλο πού οἱ κατηγορίες ἦταν καθαρά ψεύτικες, δέν σταματοῦσε τήν κατασυκοφάντηση τοῦ Φεντοσέγεφ καί στόν τόπο ἐξορίας στό Βερχολένσκι, ὅπου βρέθηκαν ταυτόχρονα. Ἡ κατασυκοφάντηση ἀπό τήν πλευρά τοῦ Γιουχότσκι ἦταν μιά ἀπό τίς βασικές αἰτίες τοῦ τραγικοῦ θανάτου τοῦ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ. — *71.*

[78] Ἡ κριτική τοῦ Β. Ι. Λένιν στό βιβλίο τοῦ Α. Μπογκντάνοφ «Ἐπιτομή οἰκονομικῆς ἐπιστήμης» τοῦ 1897 γράφτηκε τό Φλεβάρη τοῦ 1898 καί δημοσιεύτηκε στό ἀπριλιάτικο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Μίρ Μπόζι» τοῦ 1898 (βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 37-45). — *73.*

[79] Πρόκειται γιά τή Βαρβάρα Γκριγκόρεβνα Σαρμπάτοβα, ἀγρότισα ἀπό τό κυβερνεῖο τῆς Πένζας, πού περίπου 20 χρόνια ἦταν παραμάνα στήν οἰκογένεια Οὐλιάνοφ. — *74.*

[80] Ὁ Β. Ι. Λένιν, μέ τούς «Ἰβάν Ἀντρέιτσαμι», ὅπως καί στό γράμμα 29, ὑπονοεῖ τόν διευθυντή ταχυδρομείου Ἰβάν Κουζμίτς, πού ἀγαποῦσε ν' ἀνοίγει ξένα γράμματα, ἀπό τήν κωμωδία τοῦ Ν. Β. Γκόγκολ «Ὁ ἐπιθεωρητής». Ὁ

Λένιν, ἤθελε νά προειδοποιήσει τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ γιά τήν ἀνάγκη νά δίνει τή μεγαλύτερη προσοχή στήν ἀλληλογραφία. — *74.*

81 *«Ρούσκαγια Μίσλ»* («Ρωσική Σκέψη») — μηνιαῖο φιλολογικό - πολιτικό περιοδικό· ἐκδιδόταν στή Μόσχα ἀπό τό 1880 μέχρι τό 1918· πρίν τό 1905 εἶχε φιλελευθερο-ναρόντνικη κατεύθυνση. Στή διάρκεια τοῦ 1890 δημοσίευσε κάποτε στίς σελίδες του ἄρθρα μαρξιστῶν. Μετά τήν ἐπανάσταση τοῦ 1905 ἔγινε ὄργανο τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τοῦ κόμματος τῶν καντέτων. — *74.*

82 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ Σ. Μπουλγκάκοφ «Γιά τίς ἀγορές στήν καπιταλιστική παραγωγή. Θεωρητική μελέτη». Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἔκανε κριτική τοῦ βιβλίου στό ἄρθρο «Σημείωμα σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῶν ἀγορῶν» (ἀπ' ἀφορμή τήν πολεμική ἀνάμεσα στούς κ. κ. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι καί Μπουλγκάκοφ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 46-56). — *76.*

83 *«Die Neue Zeit»* («Νέοι Καιροί») — θεωρητικό περιοδικό τοῦ Γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος· ἐκδιδόταν ἀπό τό 1883 ὥς τό 1923. Μέχρι τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1917 διευθυνόταν ἀπό τόν Κ. Κάουτσκι, ὕστερα ἀπό τόν Γκ. Κοῦνοφ. — *76.*

84 Ὅπως φαίνεται, σ' ἕνα ἀπό τά γράμματα τοῦ Αὐγούστου 1897, πού δέν διασώθηκε, ὁ Β. Ι. Λένιν μιλάει γιά τό γράμμα πού πῆρε ἀπό τόν Α. Α. Βανέγεφ, πού πληροφοροῦσε γιά τίς παράνομες ἐνέργειες τοῦ διευθυντῆ τῆς ἀστυνομίας τῆς περιοχῆς Γενισέισκ Στογιάνοφ, πού ἀπαιτοῦσε ἀπό τόν Βανέγεφ νά παραδόσει τό κυνηγητικό του ὅπλο. — *76.*

85 Ἐδῶ καί στό ἑπόμενο γράμμα πρόκειται γιά τίς διορθώσεις στό ἄρθρο «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ». Οἱ διορθώσεις ἔγιναν, σέ σχέση μέ τήν ἐπανέκδοση τοῦ ἄρθρου στή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». — *77.*

86 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό ἄρθρο του «Ἡ βιοτεχνική ἀπογραφή τοῦ 1894/95 στό κυβερνεῖο Πέρμ καί τά γενικά προβλήματα τῆς «βιοτεχνικῆς» παραγωγῆς» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 333-450). — *77.*

87 Πρόκειται γιά τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ποιά κληρονομιά ἀρνούμαστε;» καί «Μαργαριτάρια τῆς σχεδιομανίας τῶν ναρόντνικων». Καί τά δυό ἄρθρα μπῆκαν στή συλλογή, «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα».

Ἡ σημείωση γιά τό βιβλίο τοῦ Α. Α. Μικούλιν δέν βρέθηκε . — *77.*

88 *«Γιουριντίτσεσκι Βέστνικ»* («Νομικός Ἀγγελιοφόρος») — μηνιαῖο περιοδικό φιλελευθεροαστικῆς κατεύθυνσης· ἔβγαινε στή Μόσχα ἀπό τό 1867 μέχρι τό 1892.

«Στατιστίτσεσκι Βρέμενικ Ροσίισκοϊ ἰμπέρii» («Στατιστικά χρονικά τῆς Ρωσικῆς αὐτοκρατορίας») — ἐκδιδόταν ἀπό τήν Κεντρική ἐπιτροπή στατιστικῆς τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν. Ὁ Β. Ι. Λένιν χρησιμοποίησε τά ὑλικά τῆς «Στατιστικῆς ἐπετηρίδας» τοῦ 1866, 1868 καί 1872 στήν ἐργασία του «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 3, σελ. 735).

Πιθανόν, τό βιβλίο πού ἀναφέρεται «Ἡμερολόγιο τοῦ Δευτέρου συνεδρίου, πού ἐπιτράπηκε ἀπό τήν Αὐτοῦ Ὑψηλότητα, τῶν ρώσων παραγόντων

γιά τήν τεχνική καί έπαγγελματική μόρφωση καί, πού έκδίδεται άπό τήν έπιτροπή τοῦ συνεδρίου», στάλθηκε στόν Β. Ι. Λένιν γραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη. — *80.*

89 *«Νίβα»* — εἰκονογραφημένο ἑβδομαδιαῖο περιοδικό, πού ἔδινε στά παραρτήματά του ἔργα διαφόρων κλασσικῶν καί διάσημων συγγραφέων. Ἱδρύθηκε τό 1896. — *80.*

90 Ὁ Β. Ι. Λένιν δέν μετέφρασε τό βιβλίο τοῦ Ἄνταμ Σμίτ. Ὅπως φαίνεται, τόν καιρό πού γραφόταν αὐτό τό γράμμα, δέν ἤξερε ἀκόμη μέ ἀκρίβεια τόν συγγραφέα καί τόν τίτλο τοῦ βιβλίου, πού ἐπρόκειτο νά μεταφράσει. Αὐτό ἐπιβεβαιώνεται ἀπό τό γεγονός ὅτι ὕστερα κιόλας ἀπό μερικές ἡμέρες μιλάει στά γράμματά του, ὅτι πῆρε γιά μετάφραση τό βιβλίο τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ «Θεωρία καί πρακτική τοῦ ἀγγλικοῦ τρεντγιουνιονισμοῦ». — *80.*

91 Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε τόν Ι τόμο τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ «Θεωρία καί πρακτική τοῦ ἀγγλικοῦ τρεντγιουνιονισμοῦ». Μετάφρασε αὐτό τό βιβλίο στή διάρκεια μερικῶν μηνῶν κι ἔκανε μιά σειρά σημειώσεις στό κείμενο τῆς ρωσικῆς μετάφρασης. Ὅταν ἔφτασε στό Σούσενσκογε ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια, δούλεψαν μαζί στή μετάφραση τοῦ πρώτου τόμου τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ. — *94.*

92 Πρόκειται γιά τούς Α. Ι. καί Ν. Ι. Βερετέννικοφ, ἐξάδελφοι τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπό τή μητέρα. Ὁ Α. Β. Βερετέννικοφ κεῖνο τόν καιρό ἦταν σοβαρά ἄρρωστος, γι' αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν, μαθαίνοντας ὅτι τακτοποιήθηκε στήν ὑπηρεσία, παραξενεύτηκε πολύ. — *85.*

93 *«Μοσκόβσκιγε Βέντομοστι»* («Χρονικά τῆς Μόσχας») — ἐφημερίδα πού ἐκδιδόταν ἀπό τό 1756. Ἀπό τό 1863 ἔκφραζε τίς ἀπόψεις τῶν πιό ἀντιδραστικῶν στρωμάτων τῶν τσιφλικάδων καί τοῦ κλήρου. Ἀπό τό 1905 ἦταν ἕνα ἀπό τά κύρια ὄργανα τῶν μαυροεκατονταρχιτῶν. Ἐκδιδόταν μέχρι τή Μεγάλη Ὀχτωβριανή σοσιαλιστική ἐπανάσταση. — *86.*

94 Στίς 7 τοῦ Μάη 1898 ἦρθε στόν Β. Ι. Λένιν στό χωριό Σούσενσκογε ἡ Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα Κρούπσκαγια μέ τή μητέρα της Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα Κρούπσκαγια. — *88.*

95 Στά τέλη τοῦ Μάη ὁ Β. Ι. Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια πῆγαν στό Μινουσίνσκ, ὅπου πῆραν μέρος σέ σύσκεψη ἐκτοπισμένων ναροντνοβόλτσι καί σοσιαλδημοκρατῶν, πού ἔγινε λόγω τῆς ἀπόδρασης τοῦ πολιτικοῦ ἐξόριστου σοσιαλδημοκράτη Σ. Γκ. Ράιτσιν. — *90.*

96 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τή μετάφραση τοῦ Ι τόμου τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ καί τήν ἐργασία του στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *92.*

97 Πρόκειται γιά τή Σ. Μ. Φρίντμαν, πού τή διεύθυνσή της χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἐξόριστοι γιά νά παίρνουν φιλολογία καί χρήματα. «Ἡ ἱστορία», πού λέει ὁ Β. Ι. Λένιν, προκλήθηκε ἀπό τήν ἀπόδραση τοῦ Σ. Γκ. Ράιτσιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 91), πού πῆρε χωρίς τή συγκατάθεση τῆς Φρίντμαν στή διεύθυνσή

της χρήματα ἀπό τό ἐξωτερικό. Σχετικά μ' αὐτό ἡ παροικία τῶν ἐξορίστων στό Μινουσίνσκ ἔκανε πρόταση στούς ἄλλους ἐξορίστους νά μήν χρησιμοποιοῦν τή διεύθυνση τῆς Φρίντμαν, γιά νά μήν προκληθοῦν ὑποψίες τῆς ἀστυνομίας ἐναντίον της. — *96.*

98 Στόν Β. Ι. Λένιν δόθηκε ἄδεια νά πάει στό Μινουσίνσκ, γιά θεραπεία τῶν δοντιῶν του, ὅπου παρέμεινε 3 μέρες — 10-12 Αὐγούστου. Ἐπειδή στό Μινουσίνσκ δέν ὑπῆρχαν ἔμπειροι ὀδοντογιατροί, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, ὑπόβαλε αἴτηση στόν κυβερνήτη τοῦ Γενισέισκ νά τοῦ ἐπιτραπεῖ νά πάει γιά μιά ἑβδομάδα στό Κρασνογιάρσκ γιά θεραπεία. Πῆρε τήν ἄδεια καί στίς ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς ἀναχώρησε ἀπό τό Σούσενσκογε στό Κρασνογιάρσκ, ὅπου διέμεινε στόν ἐκτοπισμένο σοσιαλδημοκράτη Π. Α. Κράσικοφ. Ὁ Λένιν χρησιμοποίησε τό ταξίδι του γιά δουλιά στή βιβλιοθήκη τοῦ Γκ. Β. Γιούντι καί γιά νά συναντηθεῖ μέ τούς σοσιαλδημοκράτες τοῦ Κρασνογιάρσκ. — *97.*

99 *Ὄμπ* — σιδηροδρομικός σταθμός στήν ἀριστερή ὄχθη τοῦ ποταμοῦ Ὄμπ. Ἐπειδή δέν ὑπῆρχε σιδηροδρομική γέφυρα στόν ποταμό, οἱ ταχεῖες ἁμαξοστοιχίες πήγαιναν, ἐκεῖνο τόν καιρό, μόνο μέχρι τό σταθμό πού ἀναφέρεται. — *97.*

100 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ εἶχε ἐκτοπιστεῖ στήν Τούλα καί κατόπιν βρισκόταν κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση στό Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας. — *99.*

101 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς ἐργοστασιακῆς μας στατιστικῆς. Νέοι στατιστικοί ἄθλοι τοῦ καθηγητῆ Κάρισεφ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 1-36). Τό ὑλικό καί τά συμπεράσματα αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου χρησιμοποίησε πλατιά ὁ Λένιν στα V, VI καί VII κεφάλαια τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». Τό ἄρθρο δέν δημοσιεύτηκε στά περιοδικά «Μίρ Μπόζι» καί «Ναούτσνογε Ὀμπροζρένιγε»· μπῆκε στή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα».

«Μίρ Μπόζι» μηνιαῖο φιλολογικό καί ἐπιστημονικό - ἐκλαϊκευτικό περιοδικό φιλελεύθερης κατεύθυνσης· ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1892 μέχρι τό 1906. Ἀπό τό 1906 μέχρι τό 1918 τό περιοδικό ἐκδιδόταν μέ τόν τίτλο «Σοβρεμέννι Μίρ».

«Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» — ἐπιστημονικό (ἀπό τό 1903 πανφιλολογικό) περιοδικό. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1894 μέχρι τό 1904. Στό περιοδικό εἶχαν δημοσιευτεῖ τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἄκριτη κριτική», «Σημείωμα σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῶν ἀγορῶν» καί «Καί πάλι γιά τό ζήτημα της θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 639-665, τόμ. 4ος, σελ. 46-56, 68-88). — *99.*

102 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τῆς συγγραφέας Ν. Σ. Σουχάνσκαγια (ψευδώνυμο Κοχονόβσκαγια)· τό βιβλιαράκι της χρησιμοποιήθηκε ἀπό τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα γιά νά στείλει γράμμα στόν Β. Ι. Λένιν, που εἶχε γραφτεῖ ἀνάμεσα στίς σειρές μέ συμπαθητική μελάνη. — *102.*

103 Τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία. Τό προτσές διαμορφωσης τῆς ἐσωτερικῆς ἀγορᾶς γιά τή μεγάλη βιομηχανία» δημοσιεύτηκε στά τέλη τοῦ Μάρτη 1899 μέ τό ψευδώνυμο «Βλαντίμιρ Ἰλίν» σέ ἔκδοση τῆς Μ. Ι. Βοντοβόζοβα (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 3). — *105.*

104 Οἱ πρῶτες ἔξι παράγραφοι τοῦ ΙΙΙ κεφαλαίου τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» εἶχαν δημοσιευτεῖ στήν ἀρχή σάν ἄρθρο στό περιοδικό «Νατσάλο», τεῦχος 3, Μάρτης τοῦ 1899, μέ τόν τίτλο «Ἡ ἐκτόπιση τῆς στηριζόμενης στήν ἀγγαρεία τῶν ἀγροτῶν τσιφλικάδικης οἰκονομίας ἀπό τήν καπιταλιστική στή σημερινή γεωργία τῆς Ρωσίας». Τό ἄρθρο συνοδευόταν μέ σημείωση τῆς Σύνταξης: «Τοῦτο τό ἄρθρο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπό τή μεγάλη ἔρευνα τοῦ συγγραφέα γιά τήν ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *106.*

105 Ὁ Β. Ι. Λένιν, στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», ἔκανε ἀργότερα προσθήκη, πού δημοσιεύτηκε σάν Postscriptum (ὑστερόγραφο) (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 7-9). — *106.*

106 Τή διόρθωση, ἀπό μέρους τοῦ συγγραφέα, τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», ἀνέλαβε νά κάνει ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα μέ τήν βοήθεια τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, τή διόρθωση τῶν στατιστικῶν πινάκων ἔκανε ὁ Β. Α. Ἰόνοφ, γνωστός τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀκόμα ἀπό τή Σαμάρα. — *107.*

107 Πρόκειται, ὅπως φαίνεται, γιά τά μαθήματα τοῦ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ στά βραδινά σχολεῖα τῆς Κυριακῆς γιά τούς ἐργάτες. — *109.*

108 Τό ἀναφερόμενο γράμμα δέν ὑπάρχει. Ὁ Β. Ι. Λένιν, ὅπως εἶναι γνωστό ἀπό τό γράμμα τῆς 11 τοῦ Νοέμβρη 1898, πῆρε τά συγγραφικά ἀντίτυπα τῆς συλλογῆς «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα», τά ὁποῖα ζήτησε νά σταλοῦν σέ μιά σειρά συντρόφους καί γνωστούς. — *109.*

109 *«Frankfurter Zeitung»* («Ἐφημερίδα τῆς Φρανκφούρτης») — καθημερινή ἐφημερίδα, ὄργανο τῶν μεγάλων γερμανικῶν χρηματιστηριακῶν κύκλων· ἐκδιδόταν στή Φρανκφούρτη τοῦ Μάιν ἀπό τό 1856 μέχρι τό 1943. Ἡ ἐφημερίδα ἄρχισε νά ἐκδίδεται καί πάλι ἀπό τό 1949 μέ τήν ὀνομασία «Frankfurter Allgemeine Zeitung» («Γενική ἐφημερίδα τῆς Φρανκφούρτης») ἦταν τό φερέφωνο τῶν γερμανῶν μονοπωλιστῶν. — *110.*

110 *«Στουργκάρσκιι - Parteitag» — Τό συνέδριο τοῦ Γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Στουτγάρδης* — συνῆλθε στίς 3-8 τοῦ Ὀχτώβρη (νέο ἡμερολόγιο) 1898 (λεπτομέρειες γιά τό συνέδριο βλ. στή σημείωση 23 στόν 6ο τόμο αὐτῆς τῆς ἔκδοσης). — *110.*

111 Ἡ συλλογή «Βλαντίμιρ Ἰλίν. Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα» εἶχε ἐκδοθεῖ σέ 1200 ἀντίτυπα. — *111.*

112 Ὅπως φαίνεται ἀπό τό γράμμα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς τῆς 12 τοῦ Δεκέμβρη 1898 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 119-120), τό γράμμα μέ τό παράρτημα παροραμάτων στή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα» χάθηκε στό ταχυδρομεῖο κι' ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα δέν τό ἔλαβε. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε τίς διορθώσεις του ἀργότερα μόνο στό ἄρθρο «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ», πού μπῆκε στή συλλογή «Τό ἀγροτικό πρόβλημα», μέρος Ι, 1908. — *111.*

113 Τό ταξίδι ἐπιτράπηκε· ὁ Β. Ι. Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀπό τίς 24 τοῦ Δεκέμβρη 1898 μέχρι τίς 2 τοῦ Γενάρη 1899 βρίσκονταν στό Μινουσίνσκ.

Πῆραν μέρος στή συνέλευση τῶν ἐκτοπισμένων μαρξιστῶν, πού ἦρθαν ἀπό διάφορα σημεῖα τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ. — *118.*

114 Αὐτές οἱ διορθώσεις δέν μπῆκαν στόν κατάλογο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *119.*

115 Ἡ 44η σελίδα τοῦ χειρογράφου (καθαρογραμμένο) συνέπιπτε μέ τήν 20η σελίδα τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 48). Ἡ ἀναφερόμενη διόρθωση τοῦ Λένιν δέν μπῆκε οὔτε στήν πρώτη, οὔτε στίς ἑπόμενες ἐκδόσεις. — *119.*

116 Πρόκειται γιά τόν Μ. Ι. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι — συγγραφέα τοῦ βιβλίου «Ἡ ρωσική φάμπρικα στό παρελθόν καί σήμερα» — καί τόν Σ. Ν. Μπουλγκάκοφ — συγγραφέα τοῦ βιβλίου «Γιά τίς ἀγορές στήν καπιταλιστική παραγωγή. Θεωρητική μελέτη». — *120.*

117 *«Ζίζν»* («Ζωή») — φιλολογικό, ἐπιστημονικό καί πολιτικό περιοδικό· ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1897 μέχρι τό 1901. Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1902 ἡ ἔκδοσή τοῦ περιοδικοῦ ξανάρχισε στό ἐξωτερικό ἀπό τή σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα «Ζίζν» (Β. Ντ. Μπόνς-Μπρουγέβιτς, Β. Α. Πός, Β. Μ. Βελίτσκινα, Γκ. Α. καί Μ. Α. Κούκλιν κ.ἄ.).

Τό Δεκέμβρη τοῦ 1902 ἡ ὁμάδα ἔπαψε νά ὑπάρχει, τό ἐκδοτικό διαλύθηκε. — *121.*

118 Ὁ Λένιν εἶχε ὑπόψη του τή λαϊκή γερμανική φίρμα «Reclam», ὅπου ἔκδοσε μερικές χιλιάδες βιβλιαράκια (Universal Bibliothek) γιά τή φιλολογία — 20 pf. (10 καπίκια) γιά κάθε βιβλιαράκι. — *122.*

119 Τό γράμμα εἶναι κάρτ-ποστάλ, πού γράφτηκε στό Σούσενσκογε. Ὅπως φαίνεται ἀπό τό ὑστερόγραφο, ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε μαζί του αὐτό τό κάρτ-ποστάλ στό Μινουσίνσκ καί τό ταχυδρόμησε μόνο στίς 28 τοῦ Δεκέμβρη. — *122.*

120 *«Journal Officiel de la République Française»* («Ἐπίσημη Ἐφημερίδα τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας») — ἐκδιδόταν στό Παρίσι. — *123.*

121 Πρόκειται γιά τή διάλεξη τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε στό θέμα «Τά κύρια σημεῖα στήν ἀνάπτυξη τῆς δουλοπάροικης οἰκονομίας τῆς Ρωσίας ἀπό τίς ἀρχές τοῦ XIX αἰώνα μέχρι τό 1861», πού ἔγινε στή νομική ἑταιρία τῆς Μόσχας στίς 7 τοῦ Δεκέμβρη 1898. Ἔκθεση γιά τή διάλεξη δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Ρούσκιγε Βέντομοστι» τῆς 9 τοῦ Δεκέμβρη 1898.

Γιά τίς ἀντιλήψεις τοῦ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ σχετικά μέ τίς αἰτίες τῆς πτώσης τῆς δουλοπαροικίας, μπορεῖ νά κρίνει κανείς μόνο ἀπό τό ἄρθρο του «Ἱστορική πληρόφορηση», πού τυπώθηκε στίς 16 καί 17 τοῦ Ἀπρίλη 1897 στήν ἐφημερίδα «Σαμάρσκι Βέστνικ» κι' ἀπό τό γράμμα τοῦ Ἀντρέγεβσκι, πού τιτλοφορεῖται «Ἀπό ποῦ καί πῶς προῆλθε ἡ ἐργατική τάξη τῆς Ρωσίας;» (βλ. Συλλογή «Φεντοσέγεφ Νικολάι Ἐβγκράφοβιτς» 1923, Μόσχα - Πετρούπολη, σελ. 145-154). Ἡ θεμελιώδης ἐργασία τοῦ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ γι' αὐτό τό θέμα μέχρι τώρα δέν βρέθηκε. — *124.*

122 Ὁ Β. Ι. Λένιν εἶχε ὑπόψη του τό βιβλίο τοῦ Μ. Ι. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι «Οἱ βιομηχανικές κρίσεις στή σύγχρονη Ἀγγλία, οἱ αἰτίες τους καί ἡ ἐπίδραση στή ζωή τοῦ λαοῦ». — *124.*

123 Τήν περιγραφή τῆς προϋπάντησης τῆς Πρωτοχρονιᾶς ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν καί τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια καί τούς συντρόφους τους στό Μινουσίνσκ βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 405-406, 408 καί στό βιβλίο τοῦ Π. Ν. Λεπεσίνσκι «Στή στροφή», Μόσχα, 1955, σελ. 96-110. — *126.*

124 Πρόκειται γιά τή συζήτηση, πού ἔγινε στίς 19 τοῦ Δεκέμβρη 1898 στήν αἴθουσα τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας ἀπ' ἀφορμή τήν ὑπεράσπιση της διατριβῆς ἀπό τόν Μ. Τ. Τουγκάν - Μπαρανόβσκι «Ἡ ρωσική φάμπρικα στό παρελθόν καί τώρα», πού παρουσίασε γιά τή διεκδίκηση τοῦ ἐπιστημονικοῦ βαθμοῦ τοῦ δόκτορα τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας. — *127.*

125 Ὅπως φαίνεται, αὐτή ἡ συμπλήρωση στό II κεφάλαιο τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» εἶναι ὑποσημείωση ἀπ'ἀφορμή τό βιβλίο τοῦ Β. Β. (Β. Π. Βοροντσόφ) «Τά πεπρωμένα τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 3ος, σελ. 182). — *128.*

126 Τό δέμα εἶχε σταλεῖ ἀπό τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα, πού γι' αὐτό ἔγραψε ἀργότερα στήν κόρη της Μαρία Ἰλίνιτσνα: «Ἔστειλα στή Σούσα σκάκι στό Βολόντια καί γλυκίσματα στή Νάντια, στίς 17 τοῦ Δεκέμβρη, ὑπολογίζοντας ὅτι θά τό λάβουν στίς γιορτές καί μάλιστα ὁπωσδήποτε τήν Πρωτοχρονιά, τό πῆραν ὅμως μόνο ὕστερα ἀπό ἕνα μήνα, περίπου στίς 17 τοῦ Γενάρη». — *128.*

127 Ὁ Α. Α. Βανέγεφ ὑπόβαλε αἴτηση γιά τή μεταφορά του σέ μέρος μέ ἠπιότερο κλίμα καί σ' ἀπάντηση ἀκολούθησε διαταγή τοῦ γενικοῦ διοικητή τοῦ κυβερνείου Ἰρκούτσκ γιά τή μεταφορά του στήν Τούνκα τοῦ κυβερνείου Ἰρκούτσκ. Μόνο ὕστερα ἀπό δεύτερη αἴτηση καί ειδική ἰατρική ἐξέταση ἔγινε δυνατό νά ἐπιτευχθεῖ ἡ μεταφορά τοῦ Βανέγεφ στίς ἀρχές τοῦ Ἰούνη 1899 στό χωριό Γερμαλόβσκογε τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ, ὅπου ὕστερα ἀπό τρισήμισι μῆνες πέθανε. — *129.*

128 *«Νατσάλο»* — μηνιαῖο ἐπιστημονικό καί φιλολογικό-πολιτικό περιοδικό, ὄργανο τῶν «νόμιμων μαρξιστῶν». Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη τό πρῶτο μισό τοῦ 1899 μέ ἐπιμέλεια τῶν Π. Μπ. Στροῦβε, Μ. Ι. Τουγκάν-Μπαρανόβσκι καί ἄλλων.

Ὁ Λένιν δημοσίευσε σ' αὐτό τό περιοδικό μιά σειρά ἀπό βιβλιοκρισίες του (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 89-94, 155-158), καί τίς πρῶτες ἔξι παραγράφους τοῦ III κεφαλαίου τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 3ος, σελ. 187-220). — *134.*

129 Πρόκειται, ὅπως φαίνεται ἀπό τό ἑπόμενο γράμμα, γιά τό βιβλίο τοῦ Ρ. Γκβόζντιεφ «Η κουλάκικη τοκογλυφία καί ἡ κοινωνικο-οἰκονομική της σημασία». Ἡ κριτική τοῦ Β. Ι. Λένιν σ' αὐτό τό βιβλίο δημοσιεύτηκε στό 3 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο» τοῦ 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 4ος, σελ. 57-61). — *134.*

130 Ἡ μεταφορά τοῦ Α. Α. Βανέγεφ στό χωριό Ἀντσιφέροβο δέν ἔγινε ἐξαιτίας τῆς ἀρρώστιας του. — *134.*

131 Πρόκειται γιά τά παραρτήματα στό VII κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία»: «Συλλογή στατιστικῶν στοιχείων γιά τήν

ἐργοστασιακή βιομηχανία τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ρωσίας» καί «Τά σπουδαιότατα κέντρα τῆς ἐργοστασιακῆς βιομηχανίας στήν Εὐρωπαϊκή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 608-609, 631-632). — *137.*

132 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἐπέστρεψε ἕνα ἀπό τά τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Ἰζβέστιγε κνίζνιχ μαγκαζίνοφ τ-βα Μ. Ο. Βόλφ πό λιτερατούρι, ναούκαμ ί μπιμπλιογκράφιι» («Δελτίο βιβλιοπωλείων τῆς Ἑταιρίας Μ. Ο. Βόλφ γιά τή φιλολογία, ἐπιστήμη καί βιβλιογραφία»), ὅπως φαίνεται μέ γράμμα, γραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη. Ἐπειδή τόν παρακάλεσαν γι' αὐτό τό πράγμα, ἔγραψε γιά λόγους συνωμοτικούς. — *137.*

133 Πρόκειται γιά τήν κριτική τοῦ Β. Ι. Λένιν στό βιβλίο τοῦ Πάρβους «Ἡ παγκόσμια ἀγορά καί ἡ κρίση τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας. Οἰκονομικές μελέτες». Ἡ κριτική εἶχε δημοσιευτεῖ στό 3 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο» τοῦ 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 62-63). — *138.*

134 Ἀπό τό ἑπόμενο γράμμα φαίνεται ὅτι ἡ μπροσούρα πού ἀναφέρεται, στάλθηκε ἀπό τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα στόν Β. Ι. Λένιν σάν ὑπόδειγμα τυπογραφικῶν στοιχείων, μέ τά ὁποῖα στοιχειοθετοῦνταν τό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *139.*

135 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του «τό διάγραμμα πού παριστάνει τούς πίνακες Α καί Β» στό ΙΙ κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 126 καί 128). — *140.*

136 Ὁ Α. Ν. Πότρεσοφ μέ τό γράμμα του στόν Β. Ι. Λένιν ἔδινε τίς παρατηρήσεις του γιά τό ἄρθρο του «Ποιά κληρονομιά ἀρνούμαστε;». Εἰδικότερα σημείωνε ὅτι τό ἄρθρο προκαλεῖ ἐντύπωση ἐπειδή ὁ ἀρθρογράφος του προτείνει νά κληρονομήσουμε τόν Σκάλντιν. Ὁ Β. Ι. Λένιν, συμφωνώντας ὥς ἕνα βαθμό μέ τίς παρατηρήσεις τοῦ Πότρεσοφ, τοῦ ἔγραφε σ' ἀπαντητικό γράμμα, ὅτι πουθενά δέν προτείνει νά πάρουμε τήν κληρονομιά ἀπό τόν Σκάλντιν καί ὅτι παίρνει τόν τελευταῖο καί ὄχι τόν Τσερνισέβσκι καί τούς ὁμοϊδεάτες του γιά παραλληλισμό μόνο γιά λόγους λογοκρισίας (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 46ος, 5η ἔκδ., σελ. 18-19). — *140.*

137 Τέτιες κατηγορίες διατύπωσε ἕνας ἀπό τούς «σαμαρινούς» (βλ. τή σημείωση 39) — ὁ Π. Π. Μάσλοφ στό ἄρθρο του «Ἡ ἐξιδανίκευση τῆς φυσικῆς οἰκονομίας», πού δημοσιεύτηκε στό 3 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» τοῦ 1892. Ὅπως φαίνεται, πληροφόρησε τόν Β. Ι. Λένιν γι' αὐτό τό ἄρθρο ὁ Γ. Ο. Μάρτοφ. — *140.*

138 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό V κεφάλαιο τοῦ ἄρθρου του «Ποιά κληρονομιά ἀρνούμαστε;» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 573-580). — *140.*

139 Γιά ποιά προσθήκη στό VII κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» γίνεται λόγος δέν ἐξακριβώθηκε. Εἶναι πολύ πιθανόν ὅτι τέτια συμπλήρωση ἀποτελεῖ ἡ ὑποσημείωση στό προτελευταῖο ἐδάφιο αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου, ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν ἐπιβεβαιώνει τήν ὀρθότητα τῆς ταξινόμησης τῶν καπιταλιστικῶν μορφῶν καί σταδίων τῆς βιομηχανίας, πού δίνει ὁ Μάρξ σέ ἀντιδιαστολή τῆς ταξινόμησης (ἔρευνα τῶν Χέλντ καί Μπιοῦχερ), «πού ἀνακατεύει τή μανιφακτούρα μέ τή φάμπρικα καί ξεχωρίζει τή

δουλιά γιά λογαριασμό τοῦ προαγοραστῆ σάν μιά ἰδιαίτερη μορφή βιομηχανίας» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 577-578). — *140.*

140 Πρόκειται γιά τήν ἀμοιβή τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τή μετάφραση τοῦ πρώτου τόμου τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ «Ἡ θεωρία καί πρακτική τοῦ ἀγγλικοῦ τρεντγιουνιονισμοῦ». Τό βιβλίο βγῆκε σέ ἔκδοση τῆς Ο. Ν. Ποπόβα τό 1899. — *140.*

141 Ὅπως φαίνεται πρόκειται γιά τήν κριτική τοῦ Β. Ι. Λένιν στό βιβλίο «Ἡ ἐμποροβιομηχανική Ρωσία. Ὁδηγός γιά τούς ἐμπόρους καί τούς ἐργοστασιάρχες». Ἡ κριτική αὐτή δημοσιεύτηκε στό 3 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο» τοῦ 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 64-67). — *141.*

142 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο τοῦ «Σημείωμα σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῶν ἀγορῶν», πού δημοσιεύτηκε στό 1 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 46-56). Τό ἀπαντητικό ἄρθρο τοῦ Π. Στροῦβε «Σχετικά μέ τίς ἀγορές στήν καπιταλιστική παραγωγή (Ἀπ' ἀφορμή τό βιβλίο τοῦ Μπουλγκάκοφ καί τό ἄρθρο τοῦ Ἰλίν)» δημοσιεύτηκε στό ἴδιο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε».

Τό ζήτημα γιά τή θεωρία τῶν ἀγορῶν προκάλεσε ἔντονη πολεμική στήν ὁποία πῆραν μέρος οἱ Α. Ἰζγκόγεφ, Π. Νεζντάνοφ, Μπ. Ἀβίλοφ καί Π. Σκβορτσόφ. Ὁ Β. Ι. Λένιν δημοσίευσε στό 8 τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» τό ἄρθρο του «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 68-88). Ὁ Π. Μπ. Στροῦβε καθυστέρησε τήν ἐκτύπωση αὐτοῦ τοῦ ἄρθρου, ὅπως φαίνεται, ἐπίσης καί μέ τό σκοπό νά δόσει τή δική του «Ἀπάντηση στόν Ἰλίν» στό ἴδιο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε». Ἡ πολεμική στό ζήτημα αὐτό συνεχίστηκε καί μετά. Στό 12 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ζίζν» τοῦ 1899 ἐμφανίστηκαν τά ἄρθρα τοῦ Π. Νεζντάνοφ «Πολεμική γιά τό ζήτημα τῶν ἀγορῶν» καί τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἀπάντηση στόν κ. Π. Νεζντάνοφ» (Ἅπαντα, τόμ. 4ος, σελ. 159-165). — *141.*

143 Πρόκειται γιά τό περιοδικό τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας «Die Neue Zeit». Αὐτό τό περιοδικό, ἄν καί ἐπιτρεπόταν νά γραφτεῖ κανείς συνδρομητής στή Ρωσία, συχνά ὅμως κατασχόταν, ἄν ὁ παραλήπτης ἦταν πρόσωπο ὕποπτο πολιτικά. Γι' αὐτό, γιά συνωμοτικούς λόγους ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε τόν τίτλο τοῦ περιοδικοῦ στά γράμματα πρός τούς δικούς του στά ρωσικά. Σ' αὐτό τό περιοδικό γράφονταν συνδρομητές γιά τόν Β. Ι. Λένιν οἱ συγγενεῖς του στή Μόσχα καί τό ἔστελναν στό χωριό Σούσενσκογε. — *142.*

144 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του μιά ἀπό τίς ἀνασκοπήσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας, πού ἐκδιδόταν ἀπό τό ζέμστβο τῶν κυβερνείων, καί πού χρησιμοποίησε γιά τή δουλιά του στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». — *142.*

145 Ὅπως φαίνεται ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τόν πίνακα, πού ἀφορᾶ τίς κατηγορίες τῶν βιοτεχνῶν στό V κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 356). Αὐτός ὁ πίνακας τυπώθηκε στό βιβλίο μέ τά πιό μικρά τυπογραφικά στοιχεῖα, ἔτσι ὅπως καί ἤθελε ὁ Β. Ι. Λένιν (στοιχεῖα τῶν ἔξι στιγμῶν). — *142.*

146 Πρόκειται γιά τόν πίνακα στή δεύτερη παράγραφο τοῦ II κεφαλαίου τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», πού ἀφορᾶ τά στοιχεῖα κατανομῆς τῆς ἔκτασης γῆς τῶν γεωργικῶν κλήρων ἀνάμεσα στίς διάφορες ὁμάδες νοικοκυρέων καί τόν πίνακα στήν πρώτη παράγραφο τοῦ ἴδιου κεφαλαίου, πού ἀφορᾶ τά στοιχεῖα τῆς ἐκτόπισης τῆς μεσαίας ὁμάδας νοικοκυρέων στό νομό τοῦ Δνείπερου τοῦ κυβερνείου Ταυρίδας (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 77 καί 62). — *142.*

147 Στόν πρόλογο τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» ὁ Β. Ι. Λένιν πρόσθεσε μόνο Porstscriptum (ὑστερόγραφο) (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ. τόμ. 3ος, σελ. 7-9). Γι' αὐτό γράφει ὁ Β. Ι. Λένιν στό γράμμα 82 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 150). — *143.*

148 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης», στό ὁποῖο ἀναφέρεται, ὄχι στό βιβλίο «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» ἐπειδή οἱ πληροφορίες γιά τό χρόνο ἔκδοσής του ἦταν ἀόριστες, ἀλλά στό ἄρθρο του «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ», πού εἶχε δημοσιευτεῖ στή συλλογή «Οἰκονομικές μελέτες καί ἄρθρα». — *143.*

149 Στό ἀντίγραφο, στό τέλος τοῦ καταλόγου παροραμάτων, προστέθηκε ἰδιόχειρα ἀπό τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ἀκόμα μιά διόρθωση: «Σελ. 31 στόν πίνακα, στήν τελευταία κάθετη στήλη, ἀπέναντι ἀπό τήν VI ὁμάδα ἀντί «10,ο» πρέπει: «16,ο». — *143.*

150 Ὁ Μ. Τ. Ἐλιζάφορ νίκησε σέ μιά ἐπίδειξη ἀγώνα σκακιοῦ μέ πολλούς ἀντιπάλους τόν διάσημο γερμανό σκακίστα Ε. Λάσκερ, πού βρισκόταν στή Μόσχα στά τέλη τοῦ Γενάρη καί ἀρχές τοῦ Φλεβάρη 1899. — *144.*

151 Μέ τό «Ὀρθόδοξοι» ὅπως φαίνεται, ὑπονοοῦνται οἱ «σαμαρινοί» (βλ. σημείωση 39 καί 137). — *144.*

152 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 68-88), πού γράφτηκε σάν ἀπάντηση στό ἄρθρο τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν ἀγορῶν στήν καπιταλιστική παραγωγή (Ἀπ' ἀφορμή τό βιβλίο τοῦ Μπουλγκάκοφ καί τό ἄρθρο τοῦ Ἰλίν)». — *146.*

153 Ὅπως φαίνεται, στό βιβλιογραφικό περιοδικό «Ἰζβέστιγια» εἶχε γραφεῖ ἀνάμεσα στίς σειρές γράμμα μέ συμπαθητική μελάνη. — *149.*

154 Οἱ ἐπικεφαλίδες εἶχαν δοθεῖ μέ λεπτομερές περιεχόμενο κάθε παραγράφου. — *150.*

155 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ Κ. Κάουτσκι «Die Agrarfrage» («Τό ἀγροτικό ζήτημα»), 1899. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε γι' αὐτό κριτική, πού δημοσιεύτηκε στό 4 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο» τοῦ 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 89-95)· περίληψη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου δημοσιεύτηκε στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. XIX. Στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ φυλάγεται ἀντίτυπο τοῦ βιβλίου τοῦ Κάουτσκι μέ σημειώσεις τοῦ Β. Ι. Λένιν. — *150.*

156 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε στό Τουρουχάνσκ στόν Γ. Ο. Μάρτοφ· ἡ ἀλληλογραφία μ' αὐτόν στήν περίοδο τῆς ἐκτόπισης δέν διασώθηκε. — *153.*

157 Πρόκειται για τήν ἀπεργία πού ἔγινε τό 1899 σέ 30 ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα στίς πόλεις Πετρούπουλη, Μόσχα, Ὀδησσός, Κίεβο, Χάρκοβο, Ρίγα, Τόμσκι κ.ἄ.

Οἱ ταραχές στή Φιλλανδία προκλήθηκαν ἀπό τήν κατάργηση τοῦ φιλλανδικοῦ συντάγματος στις 3 (15) τοῦ Φλεβάρη 1899. Ὅπως φαίνεται τίς πληροφορίες γι' αὐτά τά γεγονότα, πού δημοσιεύτηκαν στήν «Frankfurter Zeitung», ἡ λογοκρισία τίς πασάλειψε μέ μπογιά. — *153.*

158 Τό περιοδικό «Πρακτίτσεσκαγια Ζίζν» («Πρακτική Ζωή») καί τό βιβλίο τοῦ Ι. Τσίον «Οἱ μηδενιστές κι' ὁ μηδενισμός», ὅπως φαίνεται, χρησιμοποιήθηκαν, γιά τήν ἀποστολή γραμμάτων στόν Β. Ι. Λένιν, πού γράφτηκαν μέ συμπαθητική μελάνη. — *155.*

159 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Μπ. Ἀβίλοφ «Ἡ νέα πείρα «τῆς οἰκονομικῆς ἁρμονίας» (Ν. Καμπλουκόφ «Γιά τίς συνθῆκες ἀνάπτυξης τοῦ ἀγροτικοῦ νοικοκυριοῦ στή Ρωσία», Μόσχα, 1899)», πού δημοσιεύτηκε στά 1-2 τεύχη τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο» τό 1899. — *156.*

160 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Σ. Μπουλγκάκοφ «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς καπιταλιστικῆς ἐξέλιξης στή γεωργία», πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Νατσάλο» στά τεύχη 1-2 τοῦ 1899. — *156.*

161 Κριτική ἀνάλυση τῶν ἀντιλήψεων τοῦ «νόμιμου μαρξιστῆ» Σ. Ν. Μπουλγκάκοφ ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε σέ δυό ἄρθρα (πρῶτο καί δεύτερο) μέ τό γενικό τίτλο «Ὁ καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία (Σχετικά μέ τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι καί τό ἄρθρο τοῦ κ. Μπουλγκάκοφ)». Τά ἄρθρα προορίζονταν γιά τό περιοδικό «Νατσάλο», ἐπειδή ὅμως αὐτό ἔκλεισε, δημοσιεύτηκαν στά τεύχη 1-2 τοῦ περιοδικοῦ «Ζίζν» τοῦ 1900 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 97-154).

Γιά τό πόσο μεγάλη σημασία ἔδινε ὁ Β. Ι. Λένιν στά ἄρθρα του ἐνάντια στόν Μπουλγκάκοφ, φαίνεται ἀπό τό γράμμα του πρός τόν Α. Ν. Πότρεσοφ τῆς 27 τοῦ Ἀπρίλη 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 22-28), ὅπου δίνει μέ δριμύτητα ἀρνητική ἐκτίμηση στίς ρεβιζιονιστικές ἐκδηλώσεις τοῦ Μπουλγκάκοφ. — *156.*

162 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό προϋποτιθέμενο ταξίδι τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα καί τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στό χωριό Σούσενσκογε. — *158.*

163 Τό ἄρθρο «Ὁ καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία» δημοσιεύτηκε πολύ ἀργότερα (τό Γενάρη - Φλεβάρη τοῦ 1900) ἀπό τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», γι' αὐτό οἱ ὑποδεικνυόμενες παραπομπές δέν εἶχαν διαγραφεῖ. — *158.*

164 Τή θεώρηση τῆς μετάφρασης τοῦ ΙΙ τόμου τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ «Θεωρία καί πρακτική τοῦ ἀγγλικοῦ τρεντγιουνιονισμοῦ» ὁ Β. Ι. Λένιν τήν ἄρχισε ἀργότερα — στίς ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη 1899. Στό προτσές τῆς ἐργασίας ἀναγκάστηκε νά ἀσχοληθεῖ ὄχι μόνο μέ τή θεώρηση τῆς ὕλης, ἀλλά καί

νά μεταφράσει ξανά σημαντικό μέρος τοῦ κειμένου καί νά γράψει μιά σειρά ὑποσημειώσεις σ' αὐτό. Ἡ δουλιά τελείωσε στίς 19 τοῦ Γενάρη 1900. — *160.*

165 Ἡ διαβίβαση τοῦ ἄρθρου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης» ἀπό τόν Π. Μπ. Στροῦβε στό περιοδικό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» ὑπογορευόταν ἐπίσης ἀπό τήν ἀσταθή κατάσταση τοῦ περιοδικοῦ «Νατσάλο», λόγω τῆς κατάσχεσης τοῦ ἀπριλιάτικου βιβλίου τοῦ 1899. — *160.*

166 Πρόκειται γιά τή σημείωση στό ἄρθρο τοῦ Μπουλγκάκοφ «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῆς καπιταλιστικῆς ἐξέλιξης στή γεωργία», ὅπου ἀπόριπτε τή μαρξιστική θεωρία τῆς Zusammenbruch (σοσιαλιστικῆς ἐπανάστασης).

Λίγο νωρίτερα ὁ Μπέρνσταϊν ἔκανε ἀνάλογη κριτική στό ρεβιζιονιστικό βιβλίο του «Die Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie», 1899 («Οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας»). — *160.*

167 Τέτια παρατήρηση στό τέλος τοῦ δευτέρου ἄρθρου «Ὁ καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία» δέν ὑπάρχει. Εἶναι ἐνδεχόμενο ὁ Β. Ι. Λένιν νά ἔκανε λόγο γι' αὐτό στήν πρώτη παραλλαγή τοῦ ἄρθρου, γιατί, κρίνοντας ἀπό τά γράμματα 98 καί 99, τό ἄρθρο ξαναδουλεύτηκε ἀπ' αὐτόν (βλ. σ' αὐτόν τόν τόμο, σελ. 176 καί 177). — *161.*

168 *«Μαθητές»* — ὀπαδοί τοῦ Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Ὁ ὅρος αὐτός χρησιμοποιόταν στήν τελευταία δεκαετία τοῦ XIX αἰώνα σάν νόμιμη ὀνομασία τῶν μαρξιστῶν. — *162.*

169 Πρόκειται γιά τό βιβλίο τοῦ Α. Μπογκντάνοφ «Ἐπιτομή τῆς οἰκονομικῆς ἐπιστήμης». — *163.*

170 Πρόκειται γιά τήν ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Χαρακτηρισμός τοῦ οἰκονομικοῦ ρομαντισμοῦ. Ὁ Σισμόντι καί οἱ ὀπαδοί του στή χώρα μας» καί τό ἄρθρο «Ἀπάντηση στόν κ. Π. Νεζντάνοφ», πού δημοσιεύτηκε στό βιβλιαράκι τοῦ Δεκέμβρη (τεῦχ. 12), τοῦ περιοδικοῦ «Ζίζν» τοῦ 1899 (βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 125-274 καί τόμ. 4ος, σελ., 159-165). — *164.*

171 Ἡ παραπομπή, πού ἀναφέρει ὁ Β. Ι. Λένιν, εἶναι ἡ παρακάτω φράση στήν ἀρχή τοῦ ἄρθρου «Ἀπάντηση στόν κ. Νεζντάνοφ»: «Ὅσο γιά τά ἄλλα ζητήματα, πού ἔθεσε ὁ κ. Π. Νεζντάνοφ σχετικά μέ τή θεωρία τῶν ἀγορῶν καί ἰδιαίτερα σχετικά μέ τίς ἀπόψεις τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε, θά περιοριστῶ νά τόν παραπέμψω στό ἄρθρο μου μέ τό ὁποῖο ἀπαντῶ στόν Στροῦβε («Καί πάλι γιά τό ζήτημα τῆς θεωρίας τῆς πραγματοποίησης»· ἡ δημοσίευσή του στό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» καθυστέρησε γιά λόγους ἀνεξάρτητους ἀπό τή θέληση τοῦ συγγραφέα)» (βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 159). — *164.*

172 Γιά τό ἄρθρο τοῦ Τουγκάν-Μπαρανόβσκι ὁ Β. Ι. Λένιν κάνει μνεία στήν ὑποσημείωση τοῦ τελικοῦ ἐδαφίου στό ἄρθρο του «Ἄκριτη κριτική» (βλ. Ἄπαντα 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 664), ὅπως καί στό γράμμα πρός τόν Α. Ν. Πότρεσοφ τῆς 27 τοῦ Ἰούνη 1899 (βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 28-32). — *166.*

173 Πρόκειται γιά τή βιβλιοκρισία τοῦ Γκ.-ντ στό βιβλίο τοῦ Α. Μπογκντάνοφ «Βασικά στοιχεῖα ἱστορικῆς ἀντίληψης γιά τή φύση».

Εἶναι ἄγνωστο ἄν ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε ἀπαντητικό σχόλιο σ' αὐτή τή βιβλιοκρισία. Τό ὅτι ἔλαβαν τό βιβλίο τοῦ Μπογκντάνοφ στή Σιβηρία, φαίνεται ἀπό τό γράμμα τοῦ Β. Ι. Λένιν στόν Α. Μ. Γκόρκι τῆς 25 τοῦ Φλεβάρη 1908 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 47ος, σελ. 141).

Ὅπως εἶναι γνωστό ἀπό τό γράμμα στόν Α. Ν. Πότρεσοφ τῆς 27 τοῦ Ἰούνη 1899, ὁ Β. Ι. Λένιν ἐκεῖνο τόν καιρό ὑπόθετε ὅτι μέ τό ψευδώνυμο Α. Μπογκντάνοφ ἔγραφε ὁ Γκ. Πλεχάνοφ (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 46, σελ. 31). — *166.*

174 Ἡ λεπτομερής γνώμη τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τό «Credo» στάλθηκε, ὅπως φαίνεται, μέ γράμμα, πού γράφτηκε μέ συμπαθητική μελάνη.

«Credo» («Κρέντο») («Πιστεύω») — σύμβολο πίστης, πρόγραμμα, ἔκθεση κοσμοθεωρίας. Μέ τόν τίτλο αὐτό ἔγινε γνωστό τό μανιφέστο ὁμάδας «οἰκονομιστῶν», πού σύνταξε ἡ Ε. Ντ. Κουσκόβα καί στάλθηκε στόν Β. Ι. Λένιν στό Σούσενσκογε ἀπό τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα.

Ἀργότερα ἡ Ἄννα Ἰλίνιτσνα ἀναθυμόταν ὅτι, παίρνοντας ἀπό τήν Α. Μ. Καλμικόβα τό «Credo» στήν Πετρούπολη, «στό ἑπόμενο γράμμα στόν ἀδελφό, γραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη, πού ἔγραφα στά βιβλία καί περιοδικά, πρόσθεσα κι' αὐτό τό ἔργο, ἀντιγραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη... Ἔδοσα στό ντοκουμέντο τό σύντομο τίτλο, πού πρῶτος μοῦ ἦρθε στό μυαλό, κι' ἔγραψα: «Σοῦ στέλνω κάποιο «Credo τῶν «νεαρῶν»»».

Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀφοῦ πῆρε τό «Credo», ἔγραψε τή «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας» πού συζητήθηκε καί ἐγκρίθηκε στή συγκέντρωση δέκα ἑπτά ἐκτοπισμένων μαρξιστῶν στό νομό Μινουσίνσκ (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 167-180). — *168.*

175 Ὁ Β. Ι. Λένιν εἶχε ὑπόψη του τά ἄρθρα τοῦ Σ. Μπουλγκάκοφ «Ὁ νόμος τῆς αἰτιότητας καί ἡ ἐλευθερία τῶν ἀνθρώπινων ἐνεργειῶν». καί τοῦ Π. Στροῦβε «Καί πάλι γιά τήν ἐλευθερία καί ἀναγκαιότητα», πού δημοσιεύτηκαν στό βιβλίο (ἀριθ. 8) τοῦ περιοδικοῦ «Νόβογε Σλόβο» τοῦ 1897. Καί τά δυό ἄρθρα ἀποτελοῦσαν συνέχεια τῆς πολεμικῆς σέ ζητήματα φιλοσοφίας τῶν Κάντ, Στάμμλερ, Ζίμμελ καί ἄλλων, πού διεξαγόταν ἀνάμεσα στόν Στροῦβε καί Μπουλγκάκοφ στίς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ «Ζητήματα φιλοσοφίας καί ψυχολογίας» στά 1896-1897. Γιά τόν Στάμμλερ ὁ Λένιν μιλᾶ στό ἄρθρο του «Ἄκριτη κριτική» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 664, 665), ὅπως καί στό γράμμα πρός τόν Α. Ν. Πότρεσοφ τῆς 27 τοῦ Ἰούνη 1899 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 46ος, σελ. 30). — *169.*

176 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο τοῦ Π. Σκβορτσόφ «Σχετικά μέ τό ζήτημα τῶν ἀγορῶν (ἀπ' ἀφορμή τό σημείωμα τοῦ κ. Π. Στροῦβε «Σχετικά μέ τίς ἀγορές στήν καπιταλιστική παραγωγή»), πού δημοσιεύτηκε στό 7 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» τό 1899. — *169.*

177 Πρόκειται γιά τό βιβλίο «E. Bernstein. «Eie Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben des Sozialdemokpartie» 1899. (Ε. Μπέρνσταϊν «Οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας»). Βιβλιοκρισία τοῦ Λένιν γιά τό βιβλίο βλ. στό γράμμα τῆς 1 τοῦ Σεπτέμβρη 1899 (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 176). — *173.*

178 *Τό συνέδριο τοῦ Ἀννόβερου τοῦ γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος* ἔγινε στίς 9-14 τοῦ Ὀχτώβρη (ν. ἡμ.) 1899. Γιά τό βασικό ζήτημα τῆς ἡμερησίας διάταξης — «Οἱ ἐπιθέσεις ἐνάντια στίς βασικές ἀπόψεις καί τήν τακτική τοῦ κόμματος» — εἰσήγηση ἔκανε ὁ Α. Μπέμπελ. Ὁ Λένιν ἔγραψε ὅτι ἡ ὁμιλία του ἐνάντια στούς ὀπορτουνιστές θά μείνει γιά πολύν καιρό «ὑπόδειγμα ὑπεράσπισης τῶν μαρξιστικῶν ἀπόψεων καί πάλης γιά τόν πραγματικά σοσιαλιστικό χαρακτήρα τοῦ ἐργατικοῦ κόμματος» (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 23, σελ. 369). Τό συνέδριο ὅμως, πού ἀποφάνθηκε ἐνάντια στίς ρεβιζιονιστικές ἀπόψεις τοῦ Μπέρνσταϊν, δέν ἔκανε ἀναπτυγμένη κριτική στό μπερνσταϊνισμό. — *173.*

179 *«Vorwärts»* («Ἐμπρός») — καθημερινή ἐφημερίδα, κεντρικό ὄργανο τοῦ Γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος. — *173.*

180 Τά δυό ἄρθρα, πού ἀναφέρει ὁ Β. Ι. Λένιν μέ κριτική τῶν ἀπόψεων τοῦ φιλελεύθερου ναρόντνικου Ν. Β. Λεβίτσκι, μέχρι σήμερα δέν βρέθηκαν. Τά ἄρθρα, ὅπως φαίνεται, προορίζονταν γιά τό περιοδικό «Νατσάλο». Γιά τήν περίοδο τῆς ἐξορίας εἶναι γνωστό ἕνα μόνο ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν τό «Ἀπ' ἀφορμή ἕνα σχόλιο ἐφημερίδας» (Σεπτέμβρης τοῦ 1897), ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν ἐξετάζει τό ἄρθρο τοῦ Ν. Λεβίτσκι «Γύρω ἀπό μερικά ζητήματα τῆς ζωῆς τοῦ λαοῦ», πού δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Ρούσκιγε Βέντομοστι» τῆς 30 τοῦ Αὐγούστου 1897 (βλ. Ἅπαντα, 5ος ἔκδ., τόμ. 2ος, σελ. 451-458). — *174.*

181 Γιά ποιές διορθώσεις μιλᾶ ὁ Β. Ι. Λένιν, στό δεύτερο ἄρθρο του «Ὁ καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία», δέν εἶναι δυνατό νά καθοριστεῖ, ἐπειδή λείπει τό χειρόγραφο. Ὅπως φαίνεται ἀπό τό ἑπόμενο γράμμα, αὐτές τίς διορθώσεις τίς ἔστειλε ὁ Λένιν πολύ πρίν ἀπό τή δημοσιεύση τοῦ ἀναφερόμενου ἄρθρου. — *176.*

182 *«Sächsische Arbeiterzeitung»* («Ἐργατική Ἐφημερίδα τῆς Σαξωνίας») — καθημερινή γερμανική σοσιαλδημοκρατική ἐφημερίδα, πού ἐκδιδόταν στή Δρέσδη ἀπό τό 1890. Ἀπό τήν 1η τοῦ Μάη 1908 ἐκδιδόταν σάν «Dresdener Volkszeitung» («Λαϊκή Ἐφημερίδα τῆς Δρέσδης»).

Στά παραρτήματα τῶν φύλλων 253, 254 καί 255 τῆς «Ἐργατικῆς Ἐφημερίδας τῆς Σαξωνίας» τοῦ 1898 εἶχε δημοσιευτεῖ ἄρθρο τοῦ Γκ. Β. Πλεχάνοφ «Wofür sollen wir ihm dankbar sein; Offener Brief an Karl Kautsky» («Γιά τί νά τόν εὐγνωμονοῦμε; (Ἀνοιχτό γράμμα πρός τόν Κάρλ Κάουτσκι)»), ὅπου ὁ Πλεχάνοφ, ἐπικρίνει μέ δριμύτητα τόν Μπέρνσταϊν (βλ. Γκ. Β. Πλεχάνοφ, Ἅπαντα, τόμ. XI,1928, σελ. 27-39). Ὁ Ε. Μπέρνσταϊν στέκεται στό ἀναφερόμενο ἄρθρο τοῦ Πλεχάνοφ καί τοῦ κάνει πολεμική σέ σχόλια στό τελικό κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του «Οἱ προϋποθέσεις τοῦ σοσιαλισμοῦ καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας». — *177.*

183 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό κοινωνικο-πολιτικό περιοδικό «Le Mouvement Socialiste» («Σοσιαλιστικό Κίνημα»), πού ἄρχισε νά ἐκδίδεται στό Παρίσι ἀπό τό Γενάρη τοῦ 1899. Στό «Le Mouvement Socialiste» εἶχαν δημοσιευτεῖ μιά σειρά γράμματα καί ἄρθρα τοῦ Φ. Ἔνγκελς. Στό περιοδικό συνεργάζονταν ἐπιφανεῖς ἐκπρόσωποι τῆς διεθνοῦς σοσιαλδημοκρατίας: οἱ Β. Λῆμπκνεχτ, Γκ. Κβέλτς, Ζ. Ζορές, Α. Μπέμπελ, Ρ. Λούξεμπουργκ κ.ἄ. Τό περιοδικό δημοσίευε ἐπίσης ἄρθρα τῶν ὀπορτουνιστῶν καί ρεβιζιονιστῶν, πού κυ-

ριαρχοῦσαν στή ΙΙ Διεθνή. Τόν Ἰούνη τοῦ 1914 διέκοψε τήν ἔκδοσή του. — *178.*

184 Τό βιβλιαράκι αὐτό, πιθανόν, νά χρησιμοποιήθηκε ἀπό τήν Ἄννα Ἰλίνιτσνα γιά νά στείλει γράμμα γραμμένο μέ συμπαθητική μελάνη· οἱ λέξεις τοῦ Λένιν ὅτι «τό βιβλιαράκι γιά τό ἐπαγγελματικό συνέδριο στή Μόσχα... εἶναι ἐνδιαφέρον καί διδακτικό», ἀναφέρονται, ὅπως φαίνεται, στό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ γράμματος. — *178.*

185 *«Σέβερνι Κουριέρ»* — καθημερινή κοινωνικο-πολιτική καί λογοτεχνική ἐφημερίδα, πού ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1899 μέχρι τό 1900. — *178.*

186 Τήν ἴδια κιόλας μέρα, στίς 19 τοῦ Γενάρη 1900, ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀποτάνθηκε μέ αἴτηση στή διοίκηση τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ γιά χορήγηση ἄδειας νά περάσει στήν Οὐφά, μέ δικά της ἔξοδα. Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια, χωρίς νά περιμένει τήν ἄδεια μέχρι τίς 29 τοῦ Γενάρη, ἀναχώρησε ἀπό τό Σούσενσκογε μαζί μέ τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς. Ἡ Κρούπσκαγια πῆρε φύλλο διέλευσης πιά στό Μινουσίνσκ.

Ἡ οἰκογένεια τοῦ Ν. Μ. Κνιπόβιτς ἦταν πολύ γνωστή τῆς Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα. — *180.*

187 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἄκριτη κριτική» (Ἀπ' ἀφορμή τό ἄρθρο τοῦ κ. Π. Σκβορτσόφ «Ὁ φετιχισμός τοῦ ἐμπορεύματος» στό 12ο τεῦχος τοῦ «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε» τοῦ 1899)» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3ος, σελ. 639-665). — *181.*

188 Τό βιβλίο τοῦ Σ. Ν. Προκοπόβιτς «Τό ἐργατικό κίνημα τῆς Δύσης. Δοκίμιο κριτικῆς ἔρευνας. Τ. Ι. Γερμανία, Βέλγιο»· κατακρατήθηκε στίς 22 τοῦ Μάη 1899 μέ ἐντολή τοῦ προέδρου τῆς ἐπιτροπῆς λογοκρισίας τῆς Πετρούπολης καί μετά ἐπιτράπηκε ἡ ἔκδοση ἀπό τόν διευθυντή τῆς Γενικῆς Διεύθυνσης Τύπου. Κυκλοφόρησε στά τέλη τοῦ Γενάρη 1900. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε γι' αὐτό τό βιβλίο βιβλιοκρισία (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 305-315). — *181.*

189 Ὁ Β. Ι. Λένιν στίς 10 τοῦ Μάρτη 1900 ἔστειλε αἴτηση στόν διευθυντή τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος γιά νά ἐπιτραπεῖ στήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια νά ἐκτίσει τήν ποινή της κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση στό Πσκόφ ἀντί τοῦ κυβερνείου Οὐφά. Ἡ αἴτηση ἀπορίφθηκε. — *181.*

190 Στό 2 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ζίζν» («Ζωή») τοῦ 1900 εἶχε δημοσιευτεῖ τό δεύτερο ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὁ καπιταλισμός στήν ἀγροτική οἰκονομία» (Γιά τό βιβλίο τοῦ Κάουτσκι καί τό ἄρθρο τοῦ Μπουλγκάκοφ)». Πιθανόν γιά τό τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ πού περιεῖχε αὐτό τό ἄρθρο νά γίνεται λόγος στό γράμμα. — *182.*

191 Ὁ Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό ἄρθρο τοῦ Π. Στροῦβε «Ἡ βασική ἀντινομία τῆς θεωρίας τῆς ἐργασιακῆς ἀξίας», πού δημοσιεύτηκε στό 2 τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Ζίζν» τοῦ 1900. Ἡ μικρή συμπλήρωση ἐνάντια στόν Στροῦβε, γιά τήν ὁποία γίνεται ὑπόμνηση στό γράμμα, εἶναι ἡ ὑποσημείωση στό τέλος τοῦ ἄρθρου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἄκριτη κριτική» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 3, σελ. 664). — *183.*

192 Πρόκειται γιά τό ἄρθρο τῆς Β. Ι. Ζασούλιτς «Ὁ Ντμίτρι Ἰβάνοβιτς Πίσαρεφ». Τό ἄρθρο εἶχε δημοσιευτεῖ στό περιοδικό «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε», τεύχη, 3, 4, 6 και 7 τοῦ 1900 μέ τό ψευδώνυμο Ν. Καρέλιν (βλ. Ζασούλιτς, Β. Ι. Συλλογή ἄρθρων τόμ. 2, (1907), σελ. 223-301). — *183.*

193 Ὁ Β. Ι. Λένιν στίς 20 τοῦ Ἀπρίλη 1900 ὑπόβαλε αἴτηση στόν διοικητή τοῦ ἀστυνομικοῦ τμήματος μέ τήν ὁποία ζητοῦσε νά τοῦ ἐπιτραπεῖ, λόγω ἀρρώστιας τῆς συζύγου του, Ν. Κ. Κρούπσκαγια, νά παραμείνει στήν Οὐφά ἐνάμιση μήνα. Ἡ αἴτηση τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπορίφθηκε. — *185.*

194 Ἡ διεύθυνση τῆς ἀστυνομίας δεχόταν τό κοινό κάθε Πέμπτη. Ὁ Β. Ι. Λένιν παρακάλεσε τήν μητέρα του νά φροντίσει στήν Πετρούπολη νά τοῦ ἐπιτρέψουν νά πάει στήν Οὐφά στήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα πῆρε αὐτή τήν ἄδεια. — *187.*

195 Ἡ ἄφιξη τοῦ Β. Ι. Λένιν στό Ποντόλσκ καθυστέρησε· στίς 20 τοῦ Μάη 1900 ἔφθασε παράνομα στήν Πετρούπολη γιά νά συναντηθεῖ μέ τούς ντόπιους σοσιαλδημοκράτες καί νά καθορίσει τρόπους ἐπαφῆς ὕστερα ἀπό τήν ἀναχώρηση στό ἐξωτερικό. Στίς 21 τοῦ Μάη συνελήφθη γιά παράνομη ἄφιξη στήν πρωτεύουσα. Στίς 31 τοῦ Μάη ὁ Β. Ι. Λένιν ἀφέθηκε ἐλεύθερος. Μέ συνοδεία ἀστυνομικοῦ ὑπαλλήλου στάλθηκε στό Ποντόλσκ, ὅπου ἔφθασε τήν 1η τοῦ Ἰούνη. — *188.*

196 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἑτοιμαζόταν νά πάει στή Σιβηρία στόν Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι. Τό ταξίδι δέν πραγματοποιήθηκε. Στίς 10 τοῦ Ἰούνη ἐπέστρεψε ἀπό τήν Οὐφά στό Ποντόλσκ. Στίς 16 τοῦ Ἰούλη 1900 ἔφυγε στό ἐξωτερικό γιά τήν ὀργάνωση τῆς πανρωσικῆς παράνομης μαρξιστικῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα». — *188.*

197 Ὁ Β. Ι. Λένιν δέν ζοῦσε στό Παρίσι τό 1900, πήγαινε ἐκεῖ, μόνο γιά μικρό χρονικό διάστημα, ὅμως, γιά λόγους συνωμοτικότητας ἔστελνε τά γράμματά του στή Ρωσία διά μέσου Παρισιοῦ. — *189.*

198 Αὐτό εἰπώθηκε γιά λόγους συνωμοτικότητας. Στήν πραγματικότητα, στίς ἀρχές τοῦ Σεπτέμβρη τοῦ 1900 ὁ Β. Ι. Λένιν, πηγαίνοντας στό Μόναχο, πέρασε ἀπό τή Νυρεμβέργη γιά νά συνομιλήσει μέ τό γερμανό σοσιαλδημοκράτη Α. Μπράουν γιά νά δοθεῖ ὀργανωτικο-τεχνική βοήθεια γιά τήν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Ἴσκρα». — *189.*

199 Ὁ Β. Ι. Λένιν βρισκόταν τότε στό Μόναχο. Τό Παρίσι ἀναφέρθηκε γιά λόγους συνωμοτικούς, ὅπως καί ἡ ὑπενθύμιση τῆς ἔκθεσης στό γράμμα. — *190.*

200 Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα εἶχε συλληφθεῖ τό φθινόπωρο τοῦ 1899 καί ἐκτοπίστηκε στό Νίζνι Νόβγκοροντ πρίν λήξει ἡ ἀνάκριση. Στό τέλος τοῦ Δεκέμβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἐπέστρεψε στή Μόσχα. — *190.*

201 Πρόκειται γιά τό γραφεῖο μεταφορῶν, διά μέσου τοῦ ὁποίου στέλνονταν στόν Β. Ι. Λένιν βιβλία. — *191.*

202 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ βρισκόταν τότε κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση στό Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας, κατόπιν τοῦ ἐπιτράπηκε νά μπεῖ στό Πανεπιστήμιο Γιοῦργεφ, τό ὁποῖο τελείωσε τό 1901. — *192.*

203 Ὁ Β. Ι. Λένιν χρησιμοποιοῦσε τή διεύθυνση τοῦ Φ. Μόντρατσεκ στήν Πράγα γιά νά στέλνεται ἡ ἀλληλογραφία στή Ρωσία κι' ἀπό τή Ρωσία. — *193.*

204 Πρόκειται γιά τόν Σ. Ι. Μιτσκέβιτς, πού βρισκόταν τότε ἐκτοπισμένος στήν περιφέρεια Γιακούτιας γιά τήν ὑπόθεση τῆς ὀργάνωσης Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἡ ἀλληλογραφία του μέ τόν Β. Ι. Λένιν δέν διασώθηκε. — *196.*

205 Στό δεύτερο 15πενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη 1900 ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στή Λειψία, ὅπου τυπωνόταν τό πρῶτο φύλλο τῆς «Ἴσκρα» γιά νά κάνει τήν τελική θεώρησή του πρίν κυκλοφορήσει. Στό γράμμα ἀναφέρεται ἡ Βιέννη γιά λόγους συνωμοτικούς. — *197.*

206 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό «Μανιφέστο τοῦ κόμματος σοσιαλιστῶν - ἐπαναστατῶν», πού εἶχε σταλεῖ διά μέσου τοῦ Γκ. Μπ. Κράσιν μέσα σέ λεύκωμα μέ φωτογραφίες. Ἀπ' ἀφορμή αὐτό τό Μανιφέστο στό 5ο φύλλο τῆς «Ἴσκρα» δημοσιεύτηκε τό ἄρθρο τοῦ Γκ. Πλεχάνοφ «Καινούργιο κρασί σέ παλιά ἀσκιά». — *200.*

207 Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιά χειρόγραφα γίνεται λόγος. Γιά τά «δῶρα τῆς Βιένης» βλ. τή σημείωση 206. — *202.*

208 Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια κατά τή διαδρομή της ἀπό τήν Οὐφά στή Γερμανία παρέμεινε μερικές μέρες στή Μόσχα. — *202.*

209 *«Προμίσλεννι Μίρ»* («Ὁ Βιομηχανικός Κόσμος») — ἑβδομαδιαία χρηματιστική - οἰκονομική, ἐμπορική καί βιομηχανική - τεχνική ἐφημερίδα. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό Νοέμβρη τοῦ 1899 μέχρι τό 1905. — *204.*

210 Πιθανόν, νά πρόκειται γιά τίς βιβλιοκρισίες τοῦ Β. Ι. Λένιν στό βιβλίο τοῦ Κ. Κάουτσκι «Ὁ Μπέρνσταϊν καί τό σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα. Ἀντικριτική» καί στό βιβλίο τοῦ Σ. Ν. Προκοπόβιτς «Τό ἐργατικό κίνημα τῆς Δύσης», πού γράφτηκαν στά τέλη τοῦ 1899 καί πρωτοδημοσιεύτηκαν τό 1928 στή Λενινιστική Συλλογή, τόμ. VII (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 4ος, σελ. 203-215 καί 305-315). — *204.*

211 Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στήν Πράγα καί Βιέννη γιά νά ὀργανώσει τόν ἐρχομό τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀπό τή Ρωσία στό ἐξωτερικό. — *205.*

212 Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί ὁ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ συνελήφθηκαν τή νύχτα τῆς 1ης τοῦ Μάρτη 1901 γιά τήν ὑπόθεση τῆς ὀργάνωσης Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ. — *207.*

213 Αὐτό τό γράμμα δόθηκε στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα στή φυλακή καί ἔχει τή σφραγίδα τοῦ ἀντιεισαγγελέα τοῦ Ἐφετείου τῆς Μόσχας. — *208.*

214 Πρόκειται γιά τόν Β. Α. Λεβίτσκι, πού ὑπηρετοῦσε τότε ὑγειονομικός γιατρός στό νομό τοῦ Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας. Ὁ Β. Ι. Λένιν γνωρίστηκε μέ τόν Λεβίτσκι στό ἐξοχικό τῶν συγγενῶν του στό Ποντόλσκ πρίν ἀναχωρήσει γιά τό ἐξωτερικό καί παρακάλεσε τόν Β. Α. Λεβίτσκι νά γράφει γιά τήν ἐφημερίδα «Ἴσκρα». Μιά ἀνταπόκριση τοῦ Λεβίτσκι — «Ἡ ἀφύπνιση τῶν πλινθοποιῶν» — δημοσιεύτηκε στό 1ο φύλλο τῆς «Ἴσκρα». — *211.*

215 *Φίλοι τῆς Σιβηρίας* — οἱ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, Β. Β. Σταρκόφ, Μ. Α. Σίλβιν καί ἄλλοι σύντροφοι, πού ἦταν ταυτόχρονα μέ τόν Β. Ι. Λένιν στήν ἐξορία. — *211.*

216 Ὁ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ ὕστερα ἀπό τήν ἀποφυλάκισή του ἑτοιμαζόταν νά πάει στό Σίρζαν στόν ἀδελφό τοῦ Π. Τ. Ἐλιζάροφ. — *213.*

217 Ὁ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ τότε ἦταν φοιτητής στή σχολή μηχανικῶν τῆς Μόσχας τοῦ ὑπουργείου Συγκοινωνίας. — *213.*

218 Ἡ συνάντηση δέν ἐπιτράπηκε μέ τή δικαιολογία ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ πρίν ἀπό λίγο καιρό εἶχε διωχθεῖ δικαστικά γιά πολιτική ὑπόθεση. — *214.*

219 Πρόκειται γιά τήν Μ. Β. Ζβορίκινα — φίλη τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἀπό τό γυμνάσιο. Ἕνα διάστημα ζοῦσε στό Ποντόλσκ μέ τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — *214.*

220 Ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα ζοῦσε στή Σαμάρα, τόν καιρό πού ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἐξέτιε ποινή ἐκτόπισης. — *218.*

221 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τά βιβλία του, πού στάλθηκαν ἀπό τή Σιβηρία στή Μόσχα στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. Ἕνα μέρος ἀπ' αὐτά τά βιβλία φυλάγονται σήμερα στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ.

Στό γράμμα ἀναφέρεται ἡ νέα διεύθυνση, γιατί ἡ ἔκδοση τῆς «Ἴσκρα» μεταφέρθηκε ἀπό τό Μόναχο στό Λονδίνο, ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναχώρησε στίς 12 τοῦ Ἀπρίλη 1902 (βλ. τό ἑπόμενο γράμμα). — *219.*

222 Ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα, τό καλοκαίρι 1902, πῆγε στό ἐξωτερικό γιά νά συναντήσει τόν Β. Ι. Λένιν. Ἀπό τά τέλη τοῦ Ἰούνη μέχρι 25 τοῦ Ἰούλη ὁ Β. Ι. Λένιν ζοῦσε μέ τή μητέρα του καί τή μεγαλύτερη ἀδελφή του Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στό Λογκιβί (βόρεια ἀκτή τῆς Γαλλίας). — *221.*

223 Ὁ Β. Ι. Λένιν θυμᾶται τό ταξίδι μέ τή μητέρα του καί τή μεγαλύτερη ἀδελφή στήν Οὐφά τό καλοκαίρι τοῦ 1900. Ἀπό τό Νίζνι Νόβγκοροντ μέχρι τήν Οὐφά, ὅπου ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἐξέτιε τόν τελευταῖο χρόνο ἐκτόπισής της, ταξίδεψαν στό Βόλγα, Μάμα καί Μπέλα μέ ποταμόπλοιο. — *223.*

224 Πρόκειται γιά τίς φωτογραφίες τοῦ μεγαλύτερου ἀδελφοῦ τοῦ Β. Ι. Λένιν — Α. Ι. Οὐλιάνοφ, πού ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ἔστειλε στόν Λένιν, φοβούμενη νά τίς μεταφέρει μέσω τῶν συνόρων, λόγω ἐνδεχόμενης σύλληψής της. — *223.*

225 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ συνελήφθη τόν Αὔγουστο τοῦ 1902 στό ποταμόπλοιο Χατζημπέισκι κοντά στήν Ὀδησσό, ὅπου δούλευε γιατρός γιά τήν ὑπόθεση «διάδοσης προκηρύξεων, πού καλοῦσαν τούς ἀγρότες νά συνενωθοῦν μέ τό ἐπαναστατικό κίνημα τῶν ἐργατῶν» καί ὕστερα ἀπό τρεῖς ἑβδομάδες ἀφέθηκε ἐλεύθερος. — *224.*

226 Στή συλλογή καταχωρήθηκαν τά ἄρθρα τοῦ Σ. Ν. Μπουλγκάκοφ, τά βιβλία τῶν Ε. Ν. Τρουμπέτσκι, Ν. Α. Μπερντιάγεφ, Σ. Λ. Φράνκ, τά βιβλία τῶν Σ. Ν. Τρουμπέτσκι, Σ. Φ. Ὄλντενμπουργκ καί ἄλλων. — *227.*

227 Τό 1902 στή Γερμανία γινόταν πεισματώδης άγώνας γύρω άπό τό σχέδιο δασμολογίου, πού κατάθεσε ή κυβέρνηση. Δραστήριο άγώνα ένάντια στήν ύψωση τῆς τιμῆς τοῦ ψωμιοῦ ἔκανε ή γερμανική σοσιαλδημοκρατία μέ ἐπικεφαλῆς τόν Α. Μπέμπελ. — *228.*

228 Ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα πῆγε μέ τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ, πού δούλευε τότε στήν Ἄπω Ἀνατολή, στό Πόρτ-Ἀρθούρ, ὅπου ὁ Μάρκ Τιμοφέγεβιτς ἦταν ὑπάλληλος γιά μικρό διάστημα στούς σιδηροδρόμους.— *229.*

229 Γιά τή Γερμανία ὁ Β. Ι. Λένιν γράφει γιά λόγους συνωμοτικούς. Τό Φλεβάρη τοῦ 1903 πῆγε στό Παρίσι γιά νά κάνει διαλέξεις στή Ρωσική ἀνώτατη σχολή κοινωνικῶν ἐπιστημῶν, ὅπου ἀπό τίς 23-26 τοῦ Φλεβάρη ἔκανε τέσσερις διαλέξεις μέ θέμα «Οἱ μαρξιστικές ἀπόψεις τοῦ ἀγροτικοῦ ζητήματος στήν Εὐρώπη καί στή Ρωσία». (Στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ-λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ φυλάγονται δυό παραλλαγές περίληψης — σχεδίων αὐτῶν τῶν διαλέξεων). Στίς ἀρχές τοῦ Μάρτη ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε διάλεξη στή συνέλευση τῶν ρώσων πολιτικῶν προσφύγων στό Παρίσι γιά τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῶν ἐσέρων καί τῶν σοσιαλδημοκρτῶν. Ἐπέστρεψε στό Λονδίνο στίς 9 τοῦ Μάρτη.— *230.*

230 Τή νύχτα τῆς 1ης πρός τίς 2 τοῦ Γενάρη 1904 συνελήφθηκαν στό Κίεβο γιά τήν ὑπόθεση τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς καί τῆς Ἐπιτροπῆς Κιέβου τοῦ κόμματος, ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα, ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ μέ τή γυναίκα του.— *234.*

231 Γι' αὐτή τήν ἐκδρομή ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀναθυμιόταν: «Στά τέλη τοῦ Ἰούνη 1904 μαζί μέ τόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς βάλαμε τά σακκίδια στήν πλάτη καί πήραμε τά μάτια μας καί φύγαμε γιά ἕνα μήνα στά βουνά. Μείναμε μιά βδομάδα στή Λωζάνη, δυναμώσαμε λίγο καί κατόπιν σκαρφαλώσαμε κάπου στό Μοντριέ, καί χωθήκαμε στήν ἐρημιά σ' ἕνα ἀγριότοπο, σέ κάτι ὑλοτόμους, πού μᾶς διηγήθηκαν πῶς νά βγοῦμε στό δρόμο καί ποῦ νά διανυχτερεύσουμε. Κατεβήκαμε μέσω τοῦ Αἴγκλ (Aigle) στήν κοιλάδα τοῦ Ροδανοῦ, πήγαμε στό Μπέλε-μπέν (Bex-les-Bains) στή συμμαθήτρια ἀπό τό σχολεῖο καί τά κούρς· ὕστερα γιά πολύ βαδίσαμε κατά μῆκος τοῦ Ροδανοῦ, διανύσαμε 70 βέρστια, — αὐτό ἦταν τό πιό κουραστικό μέρος τοῦ ταξιδιοῦ. Τελικά, περάσαμε ἀπό τό Γκέμι-πάς (Gemmipass) στό Ὀβερλάντ, βρεθήκαμε στούς πρόποδες τοῦ Γιουνγκφράου· μετά, ἀφοῦ ξεποδαριαστήκαμε καί ἀποκάμαμε, ἐγκατασταθήκαμε στή λίμνη Μπριέντς (Brienzersee) στό Ἰζελτβάλντ (Iseltwald) ὅπου παραμείναμε μιά ἑβδομάδα περίπου, γιά νά τραβήξουμε πάλι πορεία, μέσω Ἰντερλάκεν καί Ζιμμεντάλ πίσω στά μέρη τῆς Γενεύης. Ὁ χειμώνας τοῦ 1903-1904, ἦταν ἐξαιρετικά βαρύς, τά νεῦρα ξεχαρβαλώθηκαν τελείως, θέλαμε νά φύγουμε μακριά ἀπό τούς ἀνθρώπους, νά ξεχάσουμε γιά τήν ὥρα ὅλες τίς ὑποθέσεις καί τίς ἀγωνίες, τά βουνά βοήθησαν. Ἡ ἀλλαγή τῶν ἐντυπώσεων, ὁ βουνίσιος ἀέρας, ἡ μοναξιά, ἡ μεγάλη κούραση καί ὁ βαθύς ὕπνος ἐπέδρασαν ἄμεσα θεραπευτικά στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς. Τοῦ ἀποκαταστάθηκε ἡ δύναμη καί τό σφρίγος, τό κέφι. Διαμείναμε τόν Αὔγουστο στό Λάκ-ντέ μπρέ (Lac de Bret), ὅπου, ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, μαζί μέ τόν Μπογκντάνοφ, χάραξε σχέδιο παραπέρα ἀγώνα ἐνάντια στούς μενσεβίκους».— *235.*

232 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τό βιβλίο τοῦ Χόμπσον «Imperialism» («Ὁ ἰμπεριαλισμός»), πού ἐκδόθηκε τό 1902. Τυπωμένη μετάφραση αὐτοῦ τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν δέν ὑπάρχει καί τό χειρόγραφο τῆς μετάφρασης δέν διασώθηκε.— *237.*

233 Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀφοῦ ἐπέστρεψε ὕστερα ἀπό τό V συνέδριο τοῦ κόμματος (τοῦ Λονδίνου), ἀναπαύτηκε μερικές βδομάδες κοντά στό φάρο Στίρσουντεν (τώρα συνοικισμός Ὀζιόρκι τῆς συνοικίας Βίμποργκ τῆς περιοχῆς Λένινγκραντ) στό ἐξοχικό τοῦ Ν. Μ. Κνιπόβιτς.— *238.*

234 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό ἄρθρο του «Ἐνάντια στήν ἀποχή (ἀπό τίς σημειώσεις ἑνός σοσιαλδημοκράτη δημοσιολόγου)» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 1-39).— *239.*

235 Μετά το VII Διεθνές συνέδριο, πού ἔγινε στή Στουτγάρδη, στίς ἐργασίες τοῦ ὁποίου ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε μέρος, ὁ Λένιν ἐγκαταστάθηκε στό ἐξοχικό «Βάζα» στό Κούοκαλα (τώρα συνοικισμός Ρέπινο τῆς συνοικίας Σεστρορέτς τοῦ Λένινγκραντ), ὅπου ζοῦσε καί προηγούμενα, κρυβόμενος ἀπό τήν καταδίωξη τῶν τσαρικῶν λαγωνικῶν.— *240.*

236 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ ἐργαζόταν τότε γιατρός στό ζέμστβο τοῦ χωριοῦ Λιπίτινο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοβο τοῦ κυβερνείου Μόσχας.— *240.*

237 *«Ὀμπραζοβάνιγε»* («Μόρφωση») — μηνιαῖο νόμιμο φιλολογικό, ἐπιστημονικο-ἐκλαϊκευτικό καί κοινωνικο-πολιτικό περιοδικό. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1892 μέχρι τό 1909. Στά 1902-1908 στό περιοδικό δημοσιεύονταν ἄρθρα τῶν σοσιαλδημοκρατῶν. Στό τεῦχος 2 τοῦ 1906 δημοσιεύτηκαν τά κεφάλαια V-IX τῆς ἐργασίας τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό ἀγροτικό ζήτημα καί «οἱ κριτικοί τοῦ Μάρξ»» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 5ος, σελ. 158-225).— *242.*

238 Ὁ Β. Ι. Λένιν, μετά τήν ἧττα τῆς πρώτης ρωσικῆς ἐπανάστασης, καταδιωκόμενος ἀπό τήν τσαρική ἀστυνομία, ἀναγκάστηκε τό Νοέμβρη τοῦ 1907 νά μετοικήσει ἀπό τό Κούοκκαλα στό Ὄγκλμπ (κοντά στό Ἐλσινγκφορς). Μετά, λόγω τῆς ἀπόφασης τοῦ μπολσεβίκικου κέντρου νά μεταφερθεῖ ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Προλετάρι» στό ἐξωτερικό, στή Γενεύη, ὁ Λένιν ἀναχωρεῖ ἀπό τό Ὄγκλμπ. Μερικές μέρες παρέμεινε στή Στοκχόλμη. Ἔφτασε στή Γενεύη στίς 7 τοῦ Γενάρη 1908. Ἄρχισε ἡ δεύτερη ἐμιγκράτσια τοῦ Λένιν, πού κράτησε μέχρι τόν Ἀπρίλη τοῦ 1917.— *242.*

239 *«Τοβάρις»* («Σύντροφος») — καθημερινή ἀστική ἐφημερίδα· ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τίς 15 (28) τοῦ Μάρτη 1906 μέχρι τίς 30 τοῦ Δεκέμβρη 1907 (12 τοῦ Γενάρη 1908)· οὐσιαστικά ἦταν ὄργανο τῶν ἀριστερῶν καντέτων. Ἡ ἐφημερίδα «Νάς Βέκ» ἐκδόθηκε τό Γενάρη τοῦ 1908 στή θέση τοῦ «Τοβάρις».— *243.*

240 Ὁ Λένιν ἔχει ὑπόψη τήν ἐργασία του «Τό ἀγροτικό πρόβλημα στή Ρωσία στά τέλη τοῦ XIX αἰώνα», πού τό ἔγραψε γιά ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό, πού ἐξέδιδε ἡ ἑταιρία τῶν ἀδελφῶν Γκρανάτ. Ἡ ἐργασία αὐτή δέν δημοσιεύτηκε τότε ἐξαιτίας τῶν συνθηκῶν τῆς λογοκρισίας. Πρωτοδημοσιεύτηκε σέ ξεχωριστή μπροσούρα τό 1918 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 57-140).— *243.*

241 *«Ρέτς»* — καθημερινή ἐφημερίδα, κεντρικό ὄργανο τοῦ κόμματος τῶν καντέτων. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη. Πιθανόν, ὁ Λένιν νά ἔχει ὑπόψη του τό 12 φύλλο τῆς «Ρέτς» τῆς 15 (28) τοῦ Γενάρη 1908, ὅπου εἶχε δημοσιευτεῖ ἡ «Ἀπόφαση τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ Μπακοῦ ἐνάντια στίς ἀπαλλοτριώσεις καί τήν τρομοκρατία».— *245.*

242 Ὁ Λένιν παρ' ὅλα αὐτά πῆρε μέρος στή συλλογή «Ὁ Κάρλ Μάρξ (1818-1883). Στά είσιπεντάχρονα ἀπό τό θάνατό του (1883-1908)», γράφοντας γι' αὐτόν τό ἄρθρο «Μαρξισμός καί Ἀναθεωρητισμός» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 17ος, σελ. 15-26).— *245.*

243 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τή λέσχη «Société de lecture» («Σύλλογος διαλέξεων»), στή Γενεύη· γιά νά δικαιοῦται νά δουλεύει κανείς στή βιβλιοθήκη αὐτῆς τῆς λέσχης, ἦταν ἀπαραίτητο νά εἶναι μέλος της, πληρώνοντας ὁρισμένη συνδρομή. Ὁ Λένιν δούλεψε σ' αὐτή τή βιβλιοθήκη καί πρωτύτερα στά 1904-1905, πρίν φύγει στή Ρωσία.— *245.*

244 Πρόκειται γιά τό ἐκδοτικό «Ζερνό», πού διευθυντής του ἦταν ὁ Μ. Σ. Κέντροφ. Τό 1907 τό ἐκδοτικό αὐτό ἐπιχείρησε νά ἐκδόσει τρίτομη συλλογή Ἔργων τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τόν τίτλο «Μέσα σε 12 χρόνια». Ἀπό τούς τρεῖς τόμους, πού προβλέπονταν νά ἐκδοθοῦν, κατορθώθηκε νά βγεῖ μόνο ὁ πρῶτος τόμος καί τό πρῶτο μέρος τοῦ δεύτερου. Ὁ πρῶτος τόμος κυκλοφόρησε τό Νοέμβρη 1907 (στό ἐξώφυλλο σημειωνόταν 1908) καί κατασχέθηκε μόλις ἐκδόθηκε· σημαντικό ὅμως μέρος τοῦ τιράζ κατορθώθηκε νά σωθεῖ. Τό βιβλίο συνέχιζε νά διαδίδεται παράνομα.

Ἀπό τό ἐκδοτικό «Ζερνό», βγῆκε συλλογή, ἀφιερωμένη στά 25χρονα ἀπό τό θάνατο τοῦ Κ. Μάρξ, καθώς καί τό «Ἡμερολόγιο γιά ὅλους τοῦ 1908», ὅπου εἶχε δημοσιευτεῖ τό ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Τό Διεθνές σοσιαλιστικό συνέδριο τῆς Στουτγάρδης», (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ. τόμ. 16, σελ. 77-89).— *245.*

245 Ὁ Β. Ι. Λένιν παραθέτει ἀποσπάσματα ἀπό τό ἀναφερόμενο βιβλίο στήν ἐργασία του «Τό ἀγροτικό ζήτημα καί «οἱ κριτικοί τοῦΜάρξ»» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 5ος, σελ. 179-180). — *246.*

246 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό χειρόγραφο τῆς ἐργασίας του «Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῆς σοσιαλδημοκρατίας στήν πρώτη ρωσική ἐπανάσταση 1905-1907», πού ἔγραψε τό Νοέμβρη - Δεκέμβρη τοῦ 1907 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 205-435). Αὐτή ἡ ἐργασία εἶχε περιληφθεῖ στό δεύτερο μέρος τοῦ δεύτερου τόμου τῶν Ἔργων τοῦ Β. Ι. Λένιν «Μέσα σέ 12 χρόνια». Μά ἀκόμα στό τυπογραφεῖο τό βιβλίο κατασχέθηκε ἀπό τήν ἀστυνομία καί καταστράφηκε. Διασώθηκε μονάχα ἕνα ἀντίτυπο, ἀπό τό ὁποῖο ἔλειπαν μερικές σελίδες στό τέλος. Ἕνα μέρος τῆς ἐργασίας δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Προλετάρι», ἀρ. φύλ. 33 τῆς 23 τοῦ Ἀπρίλη (5 τοῦ Αὐγούστου) 1908. Δημοσιεύτηκε ὁλόκληρο τό βιβλίο γιά πρώτη φορά τό 1917.— *248.*

247 Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιές διαφωνίες γίνεται λόγος ἀνάμεσα στόν Β. Ν. Μπόντς-Μπρουγέβιτς καί τόν Λίντοφ (Γκ. Ντ. Λεϊτέιζεν).— *249.*

248 Όπως φαίνεται, πρόκειται γιά τήν άμοιβή γιά τή δεύτερη, συμπληρωμένη, έκδοση τοῦ βιβλίου «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία», πού κυκλοφόρησε τό 1908 ἀπό τό ἐκδοτικό τῆς Πετρούπολης «Παλλάντα».— *249.*

249 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἦταν στή Λειψία, περνώντας ἀπό τή Σουηδία γιά τή Γενεύη, τίς πρῶτες ἡμέρες τοῦ Γενάρη.— *249.*

250 Ὁ Β. Ι. Λένιν, στό τρίτο δεκαήμερο τοῦ Ἀπρίλη 1908, πῆγε στόν Α. Μ. Γκόρκι στό νησί Κάπρι (Ἰταλία), ὅπου πέρασε μερικές μέρες.— *250.*

251 Ὁ Β. Ι. Λένιν τό Μάη τοῦ 1908 στό Λονδίνο δούλεψε στό Βρετανικό Μουσεῖο πάνω στό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός».— *250.*

252 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό βιβλίο του «Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῆς σοσιαλδημοκρατίας στήν πρώτη ρωσική ἐπανάσταση 1905-1907». Πιθανόν, ὁ Β. Ι. Λένιν νά ἤθελε νά γνωρίσει μ' αὐτό τό βιβλίο τά μέλη τῆς ἐπικείμενης ὁλομέλειας τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ τόν Αὔγουστο τοῦ 1908 στή Γενεύη. Δέν ἐξακριβώθηκε, ἄν ἐκπληρώθηκε αὐτή ἡ παράκληση τοῦ Β. Ι. Λένιν.— *251.*

253 *Diablerets* (Δυαμπλερέ) — ὁμάδα βουνῶν δυτικά τῶν Ἄλπεων τῆς Βέρνης στήν Ἑλβετία, στά σύνορα τῶν καντονίων Βέρνης, Βαλέ καί Βό, 3246 μέτρα ἀπό τήν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας.— *253.*

254 Τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1908 ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στίς Βρυξέλλες στή συνεδρίαση τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου· τό ταξίδι στήν Ἰταλία πού προϋποτιθόταν, δέν ἔγινε.— *255.*

255 Πρόκειται γιά τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», πού ὁ Β. Ι. Λένιν προϋπόθετε νά ἐκδόσει στό ἐκδοτικό τῆς ἑταιρίας τῶν ἀδελφῶν Γκρανάτ.— *256.*

256 Ὅπως φαίνεται, ἀπό τό κείμενο τῆς πρώτης ἔκδοσης τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός. Κριτικά σημειώματα γιά μιά ἀντιδραστική φιλοσοφία», ἡ λέξη «παπαδοκρατία» ἀντικαταστάθηκε μέ τή λέξη «φιντεϊσμός», ἄν καί σέ μερικά μέρη τοῦ βιβλίου ἡ λέξη «παπαδοκρατία» δέν εἶχε διορθωθεῖ. Ὁ Β. Ι. Λένιν πρότεινε ἐπίσης νά ἀντικατασταθεῖ ἡ λέξη αὐτή μέ τόν ὅρο «μαγεία». Στό γράμμα τῆς 27 τοῦ Γενάρη 1909 ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ἀπάντησε σχετικά μ' αὐτό: ««Ἡ μαγεία» ἄργησε νά φτάσει. Μά εἶναι ἄραγε καλύτερη;». Ἡ ἀναφερόμενη σημείωση ἀπό τόν Β. Ι. Λένιν δόθηκε στόν πρόλογο τῆς πρώτης ἔκδοσης καί διατηρήθηκε στίς ἑπόμενες ἐκδόσεις (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 10). — *259.*

257 Πρόκειται γιά τόν Β. Α. Λεβίτσκι, πολύ γνωστό στήν οἰκογένεια Οὐλιάνοφ ἀκόμα ἀπό τό Ποντόλσκ, ἀπ' ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν τό καλοκαίρι τοῦ 1900 πῆγε στήν Οὐφά (κι' ὄχι στό Κρασνογιάρσκ ὅπως ἀναφέρεται στό γράμμα του).— *260.*

258 Στόν Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς ἦταν δύσκολο νά ἐκδόσει τό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» στό ἐκδοτικό «Ζίζν ί Ζνάνιγε», πού ὀργάνωσε τό 1907, λόγω τῆς ἀδύνατης τότε κατάστασης τοῦ ἐκδοτικοῦ.— *261.*

259 Τό χειρόγραφο τοῦ «ἰδιαίτερου φύλλου» μέ τήν ἀναφερόμενη, συμπλήρωση δέν διασώθηκε.

Πρόκειται γιά τή σημείωση, πού ἀφορᾶ τίς ἀγορές τοῦ Ἔριχ Μπέχερ «Φιλοσοφικές προϋποθέσεις τῶν θετικῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν» (Erich Becher. «Philosophische Voraussetzungen der exakten Naturwissenschaften». Lpz., 1907), πού, ὅπως ἀναφέρει ὁ Β. Ι. Λένιν στή σημείωση, τίς γνώρισε ὅταν εἶχε τελειώσει τό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 312).— *261.*

260 Ὁ Β. Ι. Λένιν μέ τήν οἰκογένεια μεταφέρθηκε ἀπό τή Γενεύη στό Παρίσι, ὅπου εἶχε μεταφερθεῖ ἡ ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Προλετάρι».— *262.*

261 Τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» ἀνέλαβε νά ἐκδόσει τό ἰδιωτικό ἐκδοτικό τοῦ Λ. Κρουμμπιούγκελ «Ζβενό».

Ἡ συμφωνία γιά τήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου ἔγινε στό ὄνομα τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα καί ὑπογράφτηκε ἀπ' αὐτή. Ἡ συμφωνία, ὅπως γράφει ἡ Ἄννα Ἰλίνιτσνα, ἦταν γιά 3000 ἀντίτυπα, μέ 100 ρούβλια τό τυπογραφικό φύλλο τῶν 40 χιλ. γραμμάτων καί 50 ἀντίτυπα γιά τό συγγραφέα (βλ. τό γράμμα τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα πρός τή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεῦχ. 2-3 τοῦ 1930).— *263.*

262 Ὅλα τά παροράματα, πού ἀπαριθμοῦνται ἐδῶ, εἶχαν διορθωθεῖ στό κείμενο τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» πρίν ἀκόμα κυκλοφορήσει.— *267.*

263 Τό τηλεγράφημα, γιά τό ὁποῖο γίνεται λόγος, δέν διασώθηκε. Στό τηλεγράφημα ὁ Β. Ι. Λένιν ρωτοῦσε γιά τήν ὑγεία τῆς μητέρας του Μ. Α. Οὐλιάνοβα, πού τότε ἦταν ἄρωστη. — *268.*

264 Τίς σελίδες πού ἀναφέρει ὁ Β. Ι. Λένιν ὅτι παραλείφθησαν κατά τή στοιχειοθέτηση τίς πῆρε ἀργότερα στό διορθωμένο δοκίμιο (βλ. σ' αὐτόν τόν τόμο, σελ. 273).— *269.*

265 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τήν ἀπάντηση τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στό τηλεγράφημά του πού ρωτοῦσε νά μάθει γιά τήν κατάσταση τῆς ὑγείας τῆς μητέρας του Μ. Α. Οὐλιάνοβα. «Un peu mieux» — λίγο καλύτερα.— *270.*

266 *Mardi gras* (στήν κυριολεξία: λιπαρή, ἀρτήσιμη Τρίτη) — ἡ τελευταία μέρα τοῦ καρνάβαλου τῆς Ἀποκριᾶς στή Γαλλία.— *273.*

267 Ἀπό ἔλλειψη τοῦ χειρογράφου δέν εἶναι δυνατόν νά καθοριστεῖ ἀκριβῶς, σέ ποιό μέρος ἀναφέρεται ἡ παρατήρηση πού κάνει ὁ Β. Ι. Λένιν. Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά τήν παρακάτω φράση στήν § 1 ««Τό πράγμα καθεαυτό», ἤ ὁ Β. Τσερνόφ ἀνασκευάζει τόν Φρίντριχ Ἔνγκελς» στό ΙΙ κεφάλαιο τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν γράφει γιά τίς ἐπιθέσεις τῶν Μπογκντάνοφ, Βαλεντίνοφ, Μπαζάροφ, Τσερνόφ καί ἄλλων μαχιστῶν ἐνάντια στή βασική θέση τοῦ ὑλισμοῦ γιά τήν ἀναγνώριση ἀντικειμενικά, ἀνεξάρτητα ἀπό τή συνείδησή μας τῆς ὕπαρξης τῆς ὕλης — «τοῦ πράγματος καθεαυτοῦ» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 98).— *280.*

268 Ἡ ἀπεργία τῶν ταχυδρομικῶν - τηλεγραφητῶν στή Γαλλία, γιά τήν ὁποία γίνεται λόγος στό γράμμα, συνεχίστηκε ἀπό τίς 15 μέχρι τίς 23 τοῦ Μάρτη 1909.— *282.*

269 Αὐτό τό παρόραμα δέν ἦταν σημειωμένο στόν «Κατάλογο τῶν κυριοτέρων παροραμάτων» στήν πρώτη ἔκδοση τοῦ βιβλίου «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» καί δέν διορθώθηκε στό κείμενο τοῦ βιβλίου. Αὐτό τό παρόραμα διορθώθηκε γιά πρώτη φορά στήν τρίτη ἔκδοση τῶν Ἀπάντων τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ. τόμ. 18ος, σελ. 322).— *286.*

270 Ὁ Β. Ι. Λένιν βιαζόταν νά ἐκδόσει τό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός», γιατί τόν Ἰούνη τοῦ 1909 προβλεπόταν πλατιά συνεδρίαση τῆς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς ἐφημερίδας «Προλετάρι» (οὐσιαστικά τοῦ Μπολσεβίκικου κέντρου), ὅπου θά ἔπρεπε νά δοθεῖ ἀποφασιστική μάχη ἐνάντια στόν Μπογκντάνοφ καί τούς ὀπαδούς του.— *289.*

271 Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἑτοιμαζόταν γιά ἐξετάσεις στή σχολή γλωσσῶν τῆς Σορβώνης (Γαλλία) γιά τόν τίτλο δασκάλας τῆς γαλλικῆς γλώσσας.— *290.*

272 Τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός. Κριτικά σημειώματα γιά μιά ἀντιδραστική φιλοσοφία» ἐκδόθηκε ἀνάμεσα στίς 12 καί 17 τοῦ Μάη (ν. ἡμ.) 1909 στή Μόσχα ἀπό τό ἐκδοτικό τοῦ Λ. Κρούμμπιουγκελ «Ζβενό».— *291.*

273 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τήν μή ἀκριβή μετάφραση τοῦ τίτλου τοῦ βιβλίου: William James. «Pragmatism. A new name for some old ways of thinking» (Οὐΐλιαμ Τζέιμς. «Πραγματισμός. Νέα ὀνομασία γιά μερικούς παλιούς τρόπους σκέψης»), πού ἔκανε μνεία στήν ἐργασία του «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 18ος, σελ. 369-370).— *291.*

274 Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε τήν ἀμοιβή γιά τό βιβλίο «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» ἀπό τόν Λ. Κρούμμπιουγκελ ὁλόκληρη (βλ. γι' αὐτό τό γράμμα τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα πρός τή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια», τεύχ. 2-3 τοῦ 1930).— *292.*

275 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν ἐπικείμενη σύσκεψη τῆς πλατιᾶς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Προλετάρι». Ἡ σύσκεψη συγκλήθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Β. Ι. Λένιν, ἔγινε στό Παρίσι στίς 21-30 τοῦ Ἰούνη 1909 (ν. ἡμ.). Στή σύσκεψη πῆραν μέρος 9 μέλη τοῦ Μπολσεβίκικου κέντρου, ἀνώτατου ὀργάνου τῆς μπολσεβίκικης ὁμάδας, πού ἐξέλεξαν οἱ μπολσεβίκοι — ἀντιπρόσωποι στό V συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (τοῦ Λονδίνου), καθώς καί ἀντιπρόσωποι τῶν ὀργανώσεων τῆς Πετρούπολης, τῆς περιοχῆς Μόσχας καί Οὐραλίων. Ἡ σύσκεψη ἔγινε μέ τήν καθοδήγηση τοῦ Β. Ι. Λένιν· οἱ ὁμιλίες του σ' ὅλα τά βασικά ζητήματα τῆς ἡμερήσιας διάταξης καθόρισαν τό χαρακτήρα ὅλων τῶν ἐργασιῶν τῆς σύσκεψης. Οἱ θέσεις πού πρότεινε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀποτέλεσαν τή βάση τῶν ἀποφάσεων πού ψήφισε ἡ σύσκεψη.

Ἡ σύσκεψη τῆς πλατιᾶς Συντακτικῆς ἐπιτροπῆς τῆς «Προλετάρι» καταδίκασε ἀποφασιστικά τόν Ὀτζοβισμό-οὐλτιματισμό σάν ἐπιβλαβές καί ἐπικίνδυνο ρεῦμα στό ἐργατικό κίνημα. Ὁ Α. Μπογκντάνοφ — ἀρχηγός καί ἐμπνευστής τῶν ὀτζοβιστῶν, οὐλτιματιστῶν καί θεοπλαστῶν — διαγράφτηκε

ἀπό τή μπολσεβίκικη ὁμάδα (Λεπτομερέστερα βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 1-42).— *292.*

276 Στά τέλη τοῦ Ἰούλη - Αὔγουστου 1909 ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναπαύτηκε μέ τήν οἰκογένειά του — τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια, τή μητέρα της Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα καί τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα — στό χωριό Μπομπόν (τοῦ νομοῦ Σηκουάνα καί Μάρνη) στά προάστια τοῦ Παρισιοῦ.— *292.*

277 Πιθανόν νά πρόκειται γιά τά φύλλα τῆς ἐφημερίδας «Ρωσία» μέ τά πρακτικά τῆς Κρατικῆς Δούμας γιά τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1909, πού εἶχε συζητήσει τό νομοσχέδιο γιά τή γαιορύθμιση.

«Ρωσία» — καθημερινή ἐφημερίδα ἀντιδραστικοῦ, μαυροεκατονταρχίτικου χαρακτήρα· ἔβγαινε στήν Πετρούπολη ἀπό τό Νοέμβρη τοῦ 1905 μέχρι τόν Ἀπρίλη τοῦ 1914. Ἀπό τό 1906 — ὄργανο τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν.— *297.*

278 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τόν Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ πού γιά τίς θέσεις του ἐκείνη τήν περίοδο ἔγραψε ἀργότερα στόν Α. Μ. Γκόρκι (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 48ος, σελ. 153).

Ἀπό τήν ἀλληλογραφία τοῦ Β. Ι. Λένιν μέ τόν Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ, τό 1909, διασώθηκαν δυό γράμματα τοῦ Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 47ος, σελ. 223-225, 226-232).— *297.*

279 Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στίς Βρυξέλλες γιά νά πάρει μέρος στίς ἐργασίες τῆς ἑνδέκατης συνόδου τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου. Στίς 7 τοῦ Νοέμβρη 1909 μίλησε στή συνεδρίαση τῆς συνόδου γιά τό ζήτημα τῆς διάσπασης στό Σοσιαλδημοκρατικό ἐργατικό κόμμα τῆς Ὁλλανδίας καί ψήφισε ὑπέρ τῆς εἰσδοχῆς τῶν Ὁλλανδῶν μαρξιστῶν, («τριμπουνιστῶν»), πού ἀποτελοῦσαν τήν ἀριστερή πτέρυγα στό ἐργατικό κίνημα τῆς Ὁλλανδίας, στή Διεθνή. Στίς 8 τοῦ Νοέμβρη ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε μέρος στή συνεδρίαση τῆς Διακοινοβουλευτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Διεθνούς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου κι' ὕστερα ἀπό αὐτό ἐπέστρεψε στό Παρίσι.— *297.*

280 Στίς 15 τοῦ Νοέμβρη 1909, στό ὄργανο τῶν βιομηχάνων τῆς Μόσχας «Οὔτρο Ρωσίι», πού ἐκδιδόταν ἀπ' τόν Π. Π. Ριάμπουσκιν, εἶχε δημοσιευτεῖ τό συκοφαντικό σημείωμα «Ἡ διαγραφή τοῦ Μ. Γκόρκι ἀπό τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα». Στίς 17 τοῦ Νοέμβρη στήν ἐφημερίδα, μέ τό γενικό τίτλο «Ὁ ἀφορισμός τοῦ Μαξίμ Γκόρκι», εἶχε δημοσιευτεῖ «Συνέντευξη», γιά τήν ὁποία γράφει ὁ Λένιν. Αὐτή τή συκοφαντική εἴδηση τήν ἅρπαξε ἡ ἐφημερίδα «Ρέτς» κι' ἄλλες ἀστικές ἐφημερίδες τῆς Ρωσίας καί τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀπαντώντας στίς ψεύτικες ἐπινοήσεις πού κυκλοφόρησαν οἱ ἀστικές ἐφημερίδες, ἔγραψε τό ἄρθρο «Τά παραμύθια τοῦ ἀστικοῦ τύπου γιά τή διαγραφή τοῦ Γκόρκι» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 156).— *298.*

281 *«L' Eclair»* («Ἀστραπή») — ἐφημερίδα πού ἔβγαινε στό Παρίσι ἀπό τό 1888 μέχρι τό 1939.

«Berliner Tageblatt» - «Berliner Tageblatt und Handelszeitung» («Καθημερινό Φυλλάδιο τοῦ Βερολίνου καί Ἐμπορική Ἐφημερίδα»)· ἐκδιδόταν ἀπό τό 1871-1939.— *298.*

282 Στό συνοικισμό Σόμπλινο κοντά στόν ομώνυμο σιδηροδρομικό σταθμό, στά προάστια τῆς Πετρούπολης, ζοῦσε ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα μέ τόν ἄνδρα της Μ. Τ. Ἐλιζάροφ καί τή μητέρα της Μ. Α. Οὐλιάνοβα. Στά 1905-1906 ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε στούς συγγενεῖς του στό Σάμπλινο. Στό μικρό σπιτάκι τοῦ διατέθηκε ἕνα δωμάτιο, ὅπου δούλευε καί ἀναπαυόταν.— *298.*

283 Ἀπό τίς 28 τοῦ Δεκέμβρη μέχρι τίς 6 τοῦ Γενάρη 1910 ἔγινε στή Μόσχα τό XII συνέδριο τῶν ρώσων φυσιοδιφῶν καί γιατρῶν, στό ὁποῖο δούλευε καί ὑπότμημα στατιστικῶν.— *300.*

284 Πρόκειται γιά τό Διάταγμα τοῦ Στολίπιν τῆς 9 (22) τοῦ Νοέμβρη 1906 «Γιά συμπλήρωση μερικῶν διαταγμάτων τῆς ἰσχύουσας νομοθεσίας, πού ἀφορᾶ τήν ἀγροτική γαιοκτησία καί τη χρησιμοποίηση τῆς γῆς», πού ἔδινε τό δικαίωμα στούς ἀγρότες ἀποχώρησης ἀπό τήν κοινότητα καί νά ἔχουν κλῆρο ὄτρουμπο καί χούτορ. (Γιά τήν ἀγροτική πολιτική τοῦ Στολίπιν βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 16ου, σελ. 205-435).— *300.*

285 Τό χειρόγραφο τῆς ἔκκλησης - παράκλησης τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τούς στατιστικούς δέν διασώθηκε. Ἀπ' αὐτήν ἔγιναν ἀντίγραφα καί στάλθηκαν στούς στατιστικούς· ἕνα ἀπό τά ἀντίγραφα κατασχέθηκε κατά τήν ἔρευνα στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τό 1909. Τό κείμενο τοῦ ἀντίγραφου τῆς ἔκκλησης - παράκλησης διασώθηκε στούς φακέλλους τῆς ἀστυνομικῆς διεύθυνσης (βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 47ος, σελ. 225-226).— *300.*

286 *Musée Grévin* — πινακοθήκη κέρινων ἀγαλμάτων διάφορων ἱστορικῶν προσώπων, πού φτιάχτηκαν μέ μεγάλη ὁμοιότητα καί ἀκρίβεια τῶν κοστουμιῶν.— *302.*

287 *Ζιουβιζί* — μικρή πόλη στά προάστια τοῦ Παρισιοῦ, ὅπου ὑπῆρχε ἀεροδρόμιο. Ὁ Β. Ι. Λένιν πῆγε ἐκεῖ γιά νά ἰδεῖ τίς πτήσεις τῶν ἀεροπλάνων· ἔδειχνε μεγάλο ἐνδιαφέρον γιά τήν ἀεροπορία.— *303.*

288 Ἐδῶ πρόκειται γιά τό βιβλίο «Ἀνασκόπηση τῆς δράσης τῶν ἐπιτροπῶν γαιορύθμισης τῶν νομῶν» (1907-1908)». Ἄλλο βιβλίο δέν ὑπῆρχε.— *304.*

289 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν ἐπικείμενη Ὁλομέλεια τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἡ Ὁλομέλεια ἔγινε στίς 2-23 τοῦ Γενάρη (15 τοῦ Γενάρη — 5 τοῦ Φλεβάρη) 1910 στό Παρίσι· εἶναι γνωστή μέ τήν ὀνόμασία «ἑνωτική» (Γι' αὐτή λεπτομερέστερα βλ. Ἅπαντα, 5η ἐκδ., τόμ. 19ος, σελ. 256-311).— *304.*

290 Ὁ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ τό χειμώνα τοῦ 1909-1910 ἔσπασε τό πόδι του καί στραμπούληξε τό κλειδοκόκκαλο (βλ. σ' αὐτόν τόν τόμο, σελ. 306-307).— *305.*

291 Πρόκειται γιά τό πρόβλημα σκακιοῦ τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, πού δημοσιεύτηκε στόν πρῶτο τόμο τῶν «Μηνιαίων φιλολογικῶν καί ἐκλαϊκευτικῶν - ἐπιστημονικῶν παραρτημάτων τοῦ περιοδικοῦ «Νίβα» τοῦ 1909», σελ. 533. — *306.*

292 Τό σκάκι, πού ἀναφέρεται στό γράμμα, τό κατεργάστηκε στόν τόρνο ὁ πατέρας τοῦ Β. Ι. Λένιν Ι. Ν. Οὐλιάνοφ. Ἡ Μ. Α. Οὐλιάνοβα σάν ἀκριβό ἐνθύμιο τό ἔστειλε στόν Βλαντίμιρ Ἰλίτς. Κατά τή μετοίκηση τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀπό τή

Γαλικία στήν Ἐλβετία στίς ἀρχές τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου τό σκάκι χάθηκε. — *308.*

293 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τήν ὄξυνση τῆς ἐσωκομματικῆς πάλης ὕστερα ἀπό τήν Ὁλομέλεια τοῦ Γενάρη («ἑνωτική») τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ τό 1910. Σχετικά μ' αὐτό, ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραψε στόν Α. Μ. Γκόρκι στίς 11 τοῦ Γενάρη 1910 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 47ος, σελ. 248-251).— *313.*

294 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔστειλε κάρτ-ποστάλ μέ θέα τό δάσος Μιοντόνσκι στήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα, πού βρισκόταν τότε στόν Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, ὁ ὁποῖος δούλευε γιατρός στό ζέμστβο τοῦ χωριοῦ Λαπίτινο κοντά στό σταθμό Μίχνεβο τοῦ νομοῦ Σέρπουχοβο τοῦ κυβερνείου Μόσχας.— *314.*

295 Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἀναπολοῦσε: «Τό Μιοντόν — μικρή πολιτειούλα 9 χιλ. ἀπό τό Παρίσι. Τίς γιορταστικές μέρες, τό καλοκαίρι, πηγαίνουν ἐκεῖ χιλιάδες παρισινοί γιά νά περάσουν τόν καιρό στήν ἀγκαλιά τῆς φύσης. Ἐμεῖς πηγαίναμε ἐκεῖ συχνά τίς καθημερινές, γιά νά ἀποκτήσουμε διάθεση, γυρνώντας μέ τά ποδήλατα στό θαυμάσιο δάσος τοῦ Μιοντόν». — *314.*

296 Πρόκειται γιά τό VIII συνέδριο τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, πού ἔγινε στήν Κοπεγχάγη ἀπό τίς 28 Αὐγούστου μέχρι τίς 3 τοῦ Σεπτέμβρη (ν. ἡμ.) 1910, πού στίς ἐργασίες του ὁ Β. Ι. Λένιν πῆρε ἐνεργό μέρος (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 19ος, σελ. 317-318, 363-365).— *316.*

297 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔψαχνε ἐκδότη γιά μιά ἀπό τίς ἐργασίες του σχετικά μέ τό ἀγροτικό ζήτημα «Τό ἀγροτικό πρόγραμμα τῆς σοσιαλδημοκρατίας στήν πρώτη ρωσική ἐπανάσταση 1905-1907» ἤ «Τό ἀγροτικό πρόβλημα τῆς Ρωσίας στά τέλη τοῦ XIX αἰώνα» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 16ος, σελ. 205-435, τόμ. 17ος, σελ. 57-140).— *317.*

298 Δέν ἐξακριβώθηκε γιά ποιό ἄρθρο πρόκειται. Στό περιοδικό «Σοβρεμέννι Μίρ» ἐκείνη τήν περίοδο δέν εἶχε δημοσιευτεῖ κανένα ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν. Σύμφωνα ὅμως μέ μαρτυρία τοῦ Β. Ντ. Μπόντς-Μπρουγέβιτς ἡ Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ συζήτησε κάποιο ἄρθρο τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. τόν πρόλογο τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στά «Γράμματα τοῦ Β. Ι. Λένιν στούς συγγενεῖς του (1910-1916)» στό περιοδικό» «Προλετάρσκαγια Ρεβολιούτσιγια» τεῦχ. 4 τοῦ 1930).

«Σοβρεμέννι Μίρ» («Σύγχρονος Κόσμος») — μηνιαῖο φιλολογικό, ἐπιστημονικό καί πολιτικό περιοδικό. Ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1906 μέχρι τό 1918.— *317.*

299 Ὅπως φαίνεται, πρόκειται γιά τίς διαπραγματεύσεις σχετικά μέ τήν ἔκδοση τῶν ἐργασιῶν τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τό ἀγροτικό ζήτημα μέ τήν ἐκδότη Γκ. Φ. Λβόβιτς, πού στά 1905 καί 1906 εἶχε ἐκδόσει μετάφραση τοῦ Λένιν τοῦ βιβλίου τοῦ Κ. Κάουτσκι: «Bernstein und das sozialdemokratische Programm. Eine Antikritik» («Ὁ Μπέρνσταϊν καί τό σοσιαλδημοκρατικό πρόγραμμα. Ἀντικριτική»).

Ἡ μετάφραση ἑνός μέρους τοῦ βιβλίου, πού ἔκανε ὁ Β. Ι. Λένιν, ἐκδόθηκε μέ τόν τίτλο «Κ. Κάουτσκι. Συλλογή ἄρθρων». Στή δεύτερη ἔκδοση ἀναφερόταν: «Μετάφραση τοῦ Λένιν».— *318.*

300 *«Ζβεζντά»* («Ἀστέρας») - μπολσεβίκικη νόμιμη ἐφημερίδα· ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τίς 16 (29) τοῦ Δεκέμβρη 1910 μέχρι τίς 22 τοῦ Ἀπρίλη (5 τοῦ Μάη) 1912. Ἄμεσος συνεχιστής τῆς «Ζβεζντά» ἦταν ἡ ἐφημερίδα «Νιέβσκαγια Ζβεζντά», πού ἡ ἔκδοσή της ἔγινε ἐξαιτίας τῶν συχνῶν κατασχέσεων τῆς «Ζβεζντά». Σ' αὐτές τίς ἐφημερίδες εἶχαν δημοσιευτεῖ 50 περίπου ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν. Ἡ «Ζβεζντά» εἶχε μεγάλη ἐπιροή στήν ἐργατική τάξη καί τούς ἐργαζόμενους τῆς Ρωσίας. Ἡ ἐφημερίδα «Ζβεζντά» προετοίμασε τήν ἵδρυση τῆς μαζικῆς νόμιμης μπολσεβίκικης ἐφημερίδας «Πράβντα». (Λεπτομέρειες βλ. στή σημείωση 50 στόν 20 τόμο τούτης τῆς ἔκδοσης).

«Μίσλ» («Σκέψη») — μπολσεβίκικο νόμιμο μηνιαῖο φιλολογικό καί κοινωνικο-οἰκονομικό περιοδικό· ἐκδιδόταν στή Μόσχα ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1910 μέχρι τόν Ἀπρίλη τοῦ 1911. Βγῆκαν συνολικά 5 τεύχη. Τό περιοδικό ἱδρύθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Β. Ι. Λένιν γιά τό δυνάμωμα τῆς πάλης ἐνάντια στά λικβινταριστικά νόμιμα ὄργανα καί γιά τή διαπαιδαγώγηση τῶν πρωτοπόρων ἐργατῶν καί διανοουμένων στό πνεῦμα τοῦ μαρξισμοῦ. Στά πρῶτα 4 τεύχη τοῦ «Μίσλ» εἶχαν δημοσιευτεῖ 6 ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 19ος, σελ. 385-414 καί τόμ. 20ος, σελ. 93-98, 117-137, 166-175, 192-214, 215-218). Λεπτομέρειες βλ. στή σημείωση 86 τοῦ 20ου τόμου αὐτῆς τῆς ἔκδοσης. — *318.*

301 Πρόκειται γιά τόν κομματικό «μισθό», πού ἔπαιρνε ὁ Β. Ι. Λένιν, ὅταν δέν εἶχε ἄλλους πόρους ζωῆς. — *319.*

302 Ἡ συνεδρίαση τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου ἔγινε στίς 23-24 τοῦ Σεπτέμβρη (ν. ἡμ.) 1911 στή Ζυρίχη. Σ' αὐτή τή συνεδρίαση ὁ Β. Ι. Λένιν ὑπεράσπισε τήν Ρόζα Λούξεμπουργκ μιλώντας ἐνάντια στόν ὀπορτουνισμό τῶν γερμανῶν σοσιαλδημοκρατῶν. — *321.*

303 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔδοσε διάλεξη μέ θέμα: «Ὁ Στολίπιν κι' ἡ ἐπανάσταση» σέ μιά σειρά πόλεις τῆς Ἑλβετίας: στίς 26 τοῦ Σεπτέμβρη στή Ζυρίχη, στίς 28 στή Βέρνη, στίς 2 τοῦ Ὀχτώβρη στή Γενεύη. — *321.*

304 Ἀφοῦ ὅλες οἱ προσπάθειες τῶν λικβινταριστῶν, τροτσκιστῶν καί συμβιβαστῶν νά ματαιώσουν τή Συνδιάσκεψη τῆς Πράγας τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπότυχαν, ξεσήκωσαν λυσσασμένη καμπάνια ἐνάντια στίς ἀποφάσεις τῆς Συνδιάσκεψης μέ σκοπό νά τίς χρεοκοπήσουν.

Ἡ ἕκτη Πανρωσική Συνδιάσκεψη τοῦ ΣΔΕΚΡ (τῆς Πράγας) ἔγινε στίς 18-30 τοῦ Γενάρη (ν. ἡμ.) 1912 στήν Πράγα. (Λεπτομέρειες βλ. στή σημείωση 65 τοῦ 21ου τόμου τούτης τῆς ἔκδοσης). — *323.*

305 Αὐτή ἡ μετοίκηση δέν ἔγινε. Στίς 23 τοῦ Ἰούνη 1912 ὁ Β. Ι. Λένιν μέ τήν οἰκογένεια μετακόμισε ἀπό τό Παρίσι στήν Κρακοβία γιά νά ἀποκτήσει στενότερη σύνδεση μέ τή Ρωσία, γιά τό δυνάμωμα τῆς καθοδήγησης τῆς μπολσεβίκικης ὁμάδας τῆς Δούμας καί τῆς δουλιᾶς στή Συντακτική ἐπιτροπή τῆς ἐφημερίδας «Πράβντα». — *323.*

306 Ποῦ πῆγε ὁ Β. Ι. Λένιν δέν ἐξακριβώθηκε. Σύμφωνα μέ τά λεγόμενα τοῦ Γκ. Β. Βιαζένσκι, διευθυντή τοῦ ἀρχείου τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας στό Βερολίνο, ὁ Β. Ι. Λένιν ἐπισκέφθηκε αὐτό τό ἀρχεῖο τό καλοκαίρι τοῦ 1912 κι' εἶδε ἐκεῖ τήν «Ἰζβέστιγια» τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ» τοῦ 1907, πού τήν ἔψαχνε πολύ

καιρό. Πιθανόν, τό ταξίδι, γιά τό όποῖο γράφει ὁ Λένιν στό γράμμα, νά ἦταν αὐτό ἀκριβῶς τό ταξίδι στό Βερολίνο. — *324.*

307 Στίς 7 τοῦ Μάη 1912 στό Σαράτοβο εἶχαν πιαστεῖ ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα γιά τήν ὑπόθεση τῆς ὀργάνωσης Σαράτοβου τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ). — *324.*

308 Στήν ἐφημερίδα «Ρέτς» τῆς 17 (30) τοῦ Μάη 1912 εἶχε δημοσιευτεῖ τό παρακάτω τηλεγράφημα: «Σαράτοφ, 16 Μάη. Ἔγιναν ἔρευνες σέ 18 σιδηροδρομικούς ὑπαλλήλους» καί νωρίτερα στό φύλλο τῆς 10 (23) τοῦ Μάη ἀνακοινωνόταν: «Σαράτοφ, 9 Μάη. Ἡ χωροφυλακή ἔκανε 16 ἔρευνες καί ἰσάριθμες συλλήψεις, βασικά ἀνάμεσα στούς ἐργάτες». — *327.*

309 Τόπος ἐκτόπισης τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα γιά τήν ὑπόθεση τῆς ὀργάνωσης Σαράτοβου τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ) εἶχε καθοριστεῖ τό κυβερνεῖο Ἀστραχάν. Ὕστερα ἀπό παράκληση τῶν συγγενῶν της τό κυβερνεῖο Ἀστραχάν ἀντικαταστάθηκε μέ τό κυβερνεῖο Βόλογκντα. — *329.*

310 *«Gleichheit»* («Ἰσότητα») — σοσιαλδημοκρατικό δεκαπενθήμερο περιοδικό, ὄργανο τοῦ γυναικείου ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Γερμανίας καί μετά τοῦ διεθνοῦς γυναικείου κινήματος· ἐκδιδόταν στή Στουτγάρδη ἀπό τό 1890, μέχρι τό 1925· ἀπό τό 1892 μέχρι τό 1917 διευθυνόταν ἀπό τήν Κλάρα Τσέτσκιν. — *322.*

311 *Ἡ «Πράβντα»* — καθημερινή νόμιμη μπολσεβίκικη ἐφημερίδα, πού ἔβγαινε στήν Πετρούπολη ἀπό τίς 22 τοῦ Ἀπρίλη (5 τοῦ Μάη) 1912.

Ὁ Λένιν εἶχε ἀναλάβει τήν ἰδεολογική καθοδήγηση τῆς «Πράβντα», ἔγραφε σχεδόν καθημερινά στήν ἐφημερίδα, ἔκανε ὑποδείξεις στή Συντακτική ἐπιτροπή της. Στήν «Πράβντα» δημοσιεύτηκαν 270 περίπου ἄρθρα καί σχόλια τοῦ Β. Ι. Λένιν. Στήν «Πράβντα» τύπωνε τά ἔργα του ὁ Α. Μ. Γκόρκι.

Ἡ ἐφημερίδα κλείστηκε ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση ὀκτώ φορές, συνέχιζε ὅμως νά βγαίνει μέ ἄλλους τίτλους: «Ραμπότσαγια Πράβντα», «Σέβερναγια Πράβντα», «Πράβντα Τρουντά», «Ζά Πράβντου», «Προλετάρσκαγια Πράβντα», «Πούτ Πράβντι», «Ραπότσι», «Τρουνταβάγια Πράβντα». Σ' αὐτές τίς δύσκολες συνθῆκες οἱ μπολσεβίκοι κατάφεραν στή διάρκεια δυό καί παραπάνω χρόνων νά ἐκδόσουν 636 φύλλα τῆς «Πράβντα». Ἡ ἐφημερίδα κλείστηκε στίς 8 (21) τοῦ Ἀπρίλη 1914.

Ἡ ἔκδοση τῆς «Πράβντα» ξανάρχισε μόνο ὕστερα ἀπό τήν ἀστικοδημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη 1917. (Λεπτομερέστερα γιά τήν ἐφημερίδα βλ. σημείωση 142 τοῦ 21ου τόμου αὐτῆς τῆς ἔκδοσης). — *335.*

312 Σάν γενικός κανόνας, μέ τήν ἀμνηστεία ἐλαττωνόταν τό ἕνα τρίτο τοῦ χρόνου ἐκτόπισης, μά μόνο σ' ἐκείνους τούς ἐκτοπισμένους, γιά τούς ὁποίους ἡ τοπική διοίκηση ἔδινε εὐνοϊκή γνώμη. Στούς περισσότερους ἐκτοπισμένους στό Βόλογκντα ἡ διάρκεια ἐκτόπισης ἐλαττώθηκε κατά τό ἕνα τρίτο. — *336.*

313 Ὅπως φαίνεται, τό ταξίδι τοῦ Β. Ι. Λένιν σχετιζόταν μέ τή διάλεξη στό θέμα «Ἡ κοινωνική ἀνάπτυξη στή Ρωσία καί τά καθήκοντα τῆς σοσιαλδημοκρατίας», πού ἔκανε στή Λειψία στίς 26 τοῦ Ἀπρίλη 1913. — *338.*

314 Πρόκειται γιά τήν άπάντηση τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ στήν παράκληση τοῦ Β. Ι. Λένιν νά δόσει ἰατρική συμβουλή σχετικά μέ τή θεραπεία τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Αὐτό τό γράμμα τοῦ Λένιν δέν διασώθηκε, τό περιεχόμενο ὅμως εἶναι γνωστό ἀπό τό γράμμα τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα τῆς 30 τοῦ 'Απρίλη 1913:«Αὐτή τή στιγμή πῆρα γράμμα ἀπό τόν Βολόντια, ὅπου γράφει ἐπίσης στό Μίτια καί τοῦ γνωρίζει ὅτι, παρά τή θεραπεία μέ ἠλεκτρισμό διάρκειας τριῶν ἑβδομάδων, τά μάτια, ὁ λαιμός, ἡ καρδιά ὅπως καί πρίν... Οἱ γνωστοί συμβουλεύουν νά πᾶμε τή Νάντια στή Βέρνη στόν Κόχερ — διασημότητα πρώτης τάξης γιά τέτιου εἴδους ἀρώστιες, — θά τή θεραπεύσει, δῆθεν, ἡ παραμέληση ὅμως ἀποτελεῖ κίνδυνο, ἡ ἀρώστια εἶναι σοβαρή, μετά τίποτε δέν μπορεῖς νά κάμεις... Κι' ὁ Βολόντια βρίσκεται σέ πολύ δύσκολη θέση: νά παρατήσει τό ἐξοχικό, ὅπου ἤδη μετοίκησαν, — βρίσκονται στό βουνό, ἀέρας ὑπέροχος, βουνίσιος, ὅπως τήν συμβούλευσαν — ἤ νά τήν πάει στόν Κόχερ, αὐτός εἶναι χειροῦργος, μπορεῖ νά σκεφθεῖ νά τή χειρουργήσει, πολλοί ὅμως λένε ὅτι ἡ ἐγχείρηση σέ παρόμοιες ἀρώστιες εἶναι δύσκολη καί μέ ἀμφίβολο ἀποτέλεσμα... Κι' ὁ Βολόντια λοιπόν ζητᾶ τή συμβολή τοῦ Μίτια... Αὐτό τό γράμμα δέν πρόφθασε τόν Μίτια, ἦρθε ὕστερα ἀπό δυό μέρες κι' ἀφοῦ διάβασε τό γράμμα, κάθησε στά ἰατρικά του βιβλία, ἔγραψε ἀποσπάσματα, συμβουλεύτηκε κάποιον ἐδῶ καί χθές μόλις ἔστειλε ἀπάντηση μέ συστημένο».— *338.*

315 *«Προσβεστσένιγε»* («Μόρφωση») — μηνιαῖο μπολσεβίκικο θεωρητικό νόμιμο περιοδικό, πού ἐκδιδόταν στήν Πετρούπολη ἀπό τό Δεκέμβρη τοῦ 1911 μέχρι τόν 'Ιούνη τοῦ 1914. Τό τιράζ ἔφθασε μέχρι 5 χιλιάδες.

Τό περιοδικό ἱδρύθηκε μέ πρωτοβουλία τοῦ Β. Ι. Λένιν στή θέση τοῦ μπολσεβίκικου περιοδικοῦ «Μίσλ», πού ἔβγαινε στή Μόσχα, κι' εἶχε κλείσει ἡ τσαρική κυβέρνηση.

Τό περιοδικό «Προσβεστσένιγε» στίς παραμονές τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου κλείστηκε ἀπό τήν τσαρική κυβέρνηση. Ἡ ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ ξανάρχισε τό φθινόπωρο τοῦ 1917, κυκλοφόρησε μόνο ἕνα τεῦχος (διπλό), σ' αὐτό δημοσιεύτηκαν οἱ ἐργασίες τοῦ Λένιν «Θά κρατήσουν ἄραγε οἱ μπολσεβίκοι τήν κρατική ἐξουσία;» καί «Σχετικά μέ τήν ἀναθεώρηση τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος». (Λεπτομερέστερα γιά τό περιοδικό βλ. τή σημείωση 31 τοῦ 24ου τόμου αὐτῆς τῆς ἔκδοσης).— *340.*

316 Τό ἰωβηλαῖο φύλλο τῆς «Πράβντα» (άριθ. 92), πού ἦταν ἀφιερωμένο στήν πρώτη ἐπέτειο τῆς ἔκδοσης τῆς ἐφημερίδας,, βγῆκε στίς 23 τοῦ 'Απρίλη (6 τοῦ Μάη) 1913. Σ' αὐτό τό φύλλο εἶχαν δημοσιευτεῖ τά ἄρθρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἐπέτειος τῆς «Πράβντα» ('Εργατική ὑποστήριξη τῆς ἐργατικῆς ἐφημερίδας)» καί «Λίγα λόγια γιά τά ἀποτελέσματα καί τα γεγονότα» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 23ος, σελ. 96-99, 100-103). — *340.*

317 Οἱ ἐκλογές διοικητικοῦ συμβουλίου στό συνδικάτο μεταλλουργῶν τῆς Πετρούπολης ἔγιναν στίς 21 τοῦ 'Απρίλη (4 τοῦ Μάη) 1913. Στή συνέλευση παρεβρίσκονταν μέχρι 800 ἄτομα καί περισσότερα ἀπό 400 δέν μπόρεσαν νά παρακολουθήσουν τή συνέλευση, γιατί ἡ αἴθουσα δέν χωροῦσε ἄλλους. Οἱ μπολσεβίκοι πρότειναν κατάλογο ὑποψηφίων γιά τό συμβούλιο, πού εἶχε δημοσιευτεῖ στήν ἐφημερίδα «Πράβντα», ἀρ. φύλ. 91 καί εἶχε διανεμηθεῖ στούς παρεβρισκόμενους στή συνέλευση. Παρά τήν ἀπαίτηση τῶν λικβινταριστῶν οἱ ἐκλογές νά γίνουν «χωρίς διάκριση ρευμάτων», ἡ πλειοψηφία τῶν

μελῶν τῆς συνέλευσης ψήφισε τόν κατάλογο τῆς «Πράβντα», ἀπ' τά 14 μέλη τῆς διοίκησης τά 10 ἐκλέχθηκαν ἀπό τόν μπολσεβίκικο κατάλογο. Ἡ διοίκηση, πού μόλις εἶχε ἐκλεγεῖ, ἔστειλε τηλεγράφημα στόν Β. Ι. Λένιν χαιρετίζοντάς τον «σάν πραγματικό ἀρχηγό τῆς ἐργατικῆς τάξης». — *340.*

318 Πρόκειται γιά τήν ἐφημερίδα «Πράβντα», πού εἶχε κλείσει ἡ τσαρική κυβέρνηση στίς 5 τοῦ Ἰούλη 1913, στό φυλ. 151. Στίς 13 τοῦ Ἰούλη 1913 ἡ ἐφημερίδα κυκλοφόρησε μέ νέο τίτλο «Ραμπότσαγια Πράβντα». — *344.*

319 Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1913 κυκλοφόρησαν στή γερμανική γλώσσα τέσσερις τόμοι τῆς ἀλληλογραφίας τῶν Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. Σχετικά μ' αὐτό ὁ Β. Ι. Λένιν σχεδίαζε μιά μεγάλη ἐργασία, πού ἡ ἀρχή της ἦταν τό ἄρθρο του «Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Μάρξ μέ τόν Ἔνγκελς» (βλ. Ἄπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 24ος, σελ. 257-263).

Στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ του ΚΚΣΕ ὑπάρχει μεγάλο τετράδιο μέ 76 σελίδες, στό ὁποῖο ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε περίληψη σέ 300 περίπου γράμματα τοῦ Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς, ἔγραψε ἀποσπάσματα ἀπό 15 σπουδαῖα ἀπό θεωρητική ἄποψη γράμματα καί ἔκανε σύντομο πίνακα θεμάτων στήν περίληψη. Διασώθηκαν ἐπίσης καί οἱ 4 τόμοι τῆς «Ἀλληλογραφίας», στούς ὁποίους δούλεψε ὁ Λένιν, μέ τίς σημειώσεις του (ὑπογραμμίσεις, σημειώσεις, ΝΒ) στό κείμενο καί στά περιθώρια, πού εἶχαν γίνει μέ τέσσερα διαφορετικά μολύβια. Ὅλα αὐτά τά ὑλικά ἐκδόθηκαν σέ χωριστό βιβλίο (βλ. Β. Ι. Λένιν. «Περίληψη» «Ἀλληλογραφίας τοῦ Κ. Μάρξ μέ τόν Φ. Ἔνγκελς»», Μόσχα, Κρατικό ἐκδοτικό, 1959).

Ἡ ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἀλληλογραφία τοῦ Μάρξ μέ τόν Ἔνγκελς» «προϋποτιθόταν νά δημοσιευτεῖ στό περιοδικό «Προσβεστσένιγε» τό 1914, πού γι' αὐτό εἶχε ἀναγγελθεῖ στήν ἐφημερίδα «Προλετάρσκαγια Πράβντα» τῆς 14 τοῦ Δεκέμβρη 1913, τό ἄρθρο ὅμως ἔμεινε ἀτελείωτο καί δημοσιεύτηκε στήν ἐφημερίδα «Πράβντα» μόνο στίς 28 τοῦ Νοέμβρη 1920, στά ἑκατό χρόνια ἀπό τή γέννηση τοῦ Φ. Ἔνγκελς. — *345.*

320 Στά μέσα τοῦ Γενάρη 1914 ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναχώρησε ἀπό τήν Κρακοβία στό Παρίσι, ὅπου μίλησε στή συνέλευση τῶν μπολσεβίκων γιά τό ζήτημα τῆς πρόθεσης τοῦ Διεθνοῦς Σοσιαλιστικοῦ Γραφείου νά ἀναμιχθεῖ στίς ὑποθέσεις τοῦ ΣΔΕΚΡ, μετά μίλησε σέ δυό συγκεντρώσεις, ἀφιερωμένες στήν ἀνάμνηση τῶν γεγονότων τῆς 9 τοῦ Γενάρη 1905, ἐπίσης καί στή μεγάλη αἴθουσα τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας, ὅπου ἔδοσε διάλεξη μέ θέμα «Τό ἐθνικό ζήτημα». Ἀπό τό Παρίσι ὁ Β. Ι. Λένιν ἀναχώρησε στίς Βρυξέλλες γιά νά πάρει μέρος στίς ἐργασίες τοῦ IV συνεδρίου τῆς Σοσιαλδημοκρατίας τῆς ἀκρινῆς περιοχῆς τῆς Λεττονίας. Μίλησε στό συνέδριο ἐξονόματος τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ, ὅπου ὑπόβαλε σέ δρυμεία κριτική τή δράση τῆς ΚΕ τῆς σοσιαλδημοκρατίας τῆς Λεττονίας, ἡ ὁποία ἔπαιρνε ὀπορτουνιστική θέση στά ζητήματα τῆς πάλης ἐνάντια στούς λικβινταριστές, πάλεψε ἀποφασιστικά ἐνάντια στίς συμφιλιωτικές τάσεις στό συνέδριο. Γιά τούς ἀντιπροσώπους τοῦ συνεδρίου ἔδοσε διάλεξη γιά τό ἐθνικό ζήτημα, ὅπου ἐξέθεσε τή θεωρία καί τακτική τοῦ μπολσεβικισμοῦ σ' αὐτό τό ζήτημα. Μετά τό τέλος τοῦ συνεδρίου ἔκανε διάλεξη γιά τό «Ἐθνικό ζήτημα» στή Λιέγη καί τήν Λειψία· ἐπέστρεψε στήν Κρακοβία στίς 6 τοῦ Φλεβάρη 1914. — *348.*

321 Τό ἄρθρο «Γιά τό δικαίωμα αὐτοδιάθεσης τῶν ἐθνῶν», πού κάνει μνεία ὁ Β. Ι. Λένιν, γράφτηκε τό Φλεβάρη - Μάη τοῦ 1914 καί δημοσιεύτηκε τόν Ἀπρίλη -

Μάη στό περιοδικό «Προσβεστσένιγε» στά τεύχη 4, 5 καί 6 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 25ος, σελ. 257-327). — *349.*

[322] Πρόκειται γιά τή βιβλιοκρισία τοῦ Β. Γιάν—σκι (Σ. Σ. Ντανίλοφ) στό βιβλίο τοῦ Β. Λεβίτσκι (Τσεντερμπάουμ Β. Ο.) «Ὁ Αὔγουστος Μπέμπελ. Ἡ ζωή καί ἡ δράση του. 1840-1913», Πετρούπολη, 1914, πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Προσβεστσένιγε» τεύχ. 1, 1914. — *350.*

[323] Ὁ Β. Ι. Λένιν εἶχε ὑπόψη τό περιοδικό «Ραμπότνιτσα», πού ἐκδιδόταν νόμιμα στήν Πετρούπολη ἀπό τίς 23 τοῦ Φλεβάρη μέχρι τίς 26 τοῦ Ἰούνη 1914· Ἡ ἔκδοση τοῦ 1ου τεύχους καθορίστηκε νά συμπέσει μέ τή Διεθνή Ἡμέρα τῆς γυναίκας — 23 τοῦ Φλεβάρη (8 τοῦ Μάρτη). Ἐκδόθηκαν 7 τεύχη. Ἔπαιρναν δραστήριο μέρος στό περιοδικό ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια, ἡ Ι. Φ. Ἀρμάντ, ἡ Λ. Ν. Στάλ, ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα κι' ἄλλες.

Σχετικά μέ τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ «Ραμπότνιτσα» βλ. τό γράμμα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια πρός τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα (σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 444-449). — *350.*

[324] Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη του τή διάλεξή του «Τό ἐθνικό ζήτημα», τήν ὁποία ἔκανε στίς 24 τοῦ Γενάρη 1914 στή μεγάλη αἴθουσα τῆς Γεωγραφικῆς Ἑταιρίας στό Παρίσι. — *350.*

[325] *Ὑπόθεση Μπέιλις* — προβοκατόρικη δίκη, πού ὀργάνωσε ἡ τσαρική κυβέρνηση στό Κίεβο τό 1913 ἐνάντια στόν ἑβραῖο Μπέιλις, πού τόν κατηγοροῦσαν ἄδικα γιά τό φόνο τοῦ χριστιανοῦ ἀνήλικου Γιουστσίνσκι γιά ἱεροτελεστικούς σκοπούς (στήν πραγματικότητα ὁ φόνος ὀργανώθηκε ἀπό τούς μαυροεκατονταρχίτες). Ἡ τσαρική κυβέρνηση μέ τή σκηνοθεσία αὐτῆς τῆς δίκης ἐπεδίωκε ν' ἀνάψει τόν ἀντισημιτισμό καί νά προκαλέσει πογκρόμ ἐνάντια στούς ἑβραίους μέ σκοπό νά ἀποσπάσει τίς μάζες ἀπό τό ἐπαναστατικό κίνημα, πού μεγάλωνε στή χώρα. Ἡ δίκη προκάλεσε ἰσχυρή κοινωνική ταραχή. Σέ μιά σειρά πόλεις ἔγιναν ἐργατικές διαδηλώσεις διαμαρτυρίας. Ὁ Μπέιλις ἀθωώθηκε στό δικαστήριο. — *353.*

[326] Ὁ Β. Ι. Λένιν καί ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια παραβρέθηκαν στή βραδιά, πού ἦταν ἀφιερωμένη στά 100 χρόνια ἀπό τή γέννηση τοῦ Τ. Γκ. Σεβτσένκο. — *353.*

[327] Ἕνα μικρό ἄρθρο τοῦ Μίχ. Σαντκό «Γιά τή σύνθεση τῆς ἐξορίας», εἶχε δημοσιευτεῖ στό 11ο τεῦχος τοῦ περιοδικοῦ «Προσβεστσένιγε» τό 1913· ἄλλα ἄρθρα δέν ὑπῆρχαν στό περιοδικό γι' αὐτό τό θέμα. — *354.*

[328] Στίς 7 τοῦ Αὐγούστου 1914, ὕστερα ἀπό ψευδή καταγγελία, πού κατηγοροῦσε τόν Β. Ι. Λένιν σάν κατάσκοπο, μέ ὑπόδειξη τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν ἔγινε ἔρευνα στό διαμέρισμά του στό Πορόνιν. Στόν Β. Ι. Λένιν δόθηκε διαταγή νά παρουσιαστεῖ στή χωροφυλακή τῆς νομαρχιακῆς πόλης Νόβι Τάργκ. Στίς 8 Αὐγούστου ὁ Β. Ι. Λένιν ἔφτασε στό Νόβι Τάργκ, ὅπου συνελήφθη καί κλείστηκε στίς φυλακές.

Ὑπέρ τοῦ Λένιν τάχθηκαν οἱ πολωνοί σοσιαλδημοκράτες καθώς καί βουλευτές τῆς αὐστριακῆς βουλῆς. Μετά ἀπ' αὐτό στίς 19 τοῦ Αὐγούστου ὁ Β. Ι. Λένιν ἀποφυλακίστηκε. Πέτυχε ἄδεια νά ἀναχωρήσει ἀπό τήν Αὐστρία στήν οὐδέτερη Ἑλβετία, ὅπου ἔφτασε στίς 5 τοῦ Σεπτέμβρη 1914. — *355.*

329 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό ἄρθρο του «Κάρλ Μάρξ (Σύντομη βιογραφική σκιαγραφία μέ ἔκθεση τοῦ μαρξισμοῦ)», πού ἔγραψε τόν Ἰούνη - Νοέμβρη 1914 γιά τό ἐγκυκλοπαιδικό λεξικό Γκρανάτ. Αὐτό τό ἄρθρο μέ τήν ὑπογραφή Β. Ἰλίν, ὄχι ὁλοκληρωμένο, δημοσιεύτηκε τό 1915 στόν 28ο τόμο τοῦ λεξικοῦ. Πρωτοδημοσιεύτηκε ὁλόκληρο τό κείμενο τοῦ ἄρθρου σύμφωνα μέ τό χειρόγραφο τό 1925 στή συλλογή: Β. Ι. Λένιν. «Μάρξ, Ἔνγκελς, μαρξισμός» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 26ος, σελ. 43-91). — *355.*

330 Οἱ φόβοι τοῦ Β. Ι. Λένιν δικαιώθηκαν. Τό μεγαλύτερο μέρος τῶν βιβλίων καί τό ἀρχεῖο ὕστερα ἀπό τήν ἀναχώρησή του ἔπεσαν στούς χωροφύλακες, οἱ ὁποῖοι τά παρέδοσαν στό Γενικό Ἐπιτελεῖο στή Βαρσοβία. Τό 1954 μερικά ὑλικά τοῦ ἀρχείου αὐτοῦ βρέθηκαν στήν Πολωνία καί δόθηκαν στό Ἰνστιτοῦτο μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ. Μέρος ἀπ' αὐτά τά ντοκουμέντα συμπεριλήφθηκαν στά Ἅπαντα τοῦ Β. Ι. Λένιν. — *356.*

331 Στή διάρκεια τοῦ παγκοσμίου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ὁ Γκ. Β. Πλεχάνοφ πέρασε στίς θέσεις τοῦ σοσιαλσωβινισμοῦ, ὑπεράσπιζε τή μενσεβίκικη τακτική τῆς ἄμυνας τῆς πατρίδας σου, πράγμα πού συνάντησε τή συμπάθεια τοῦ ἀστικοῦ τύπου. — *356.*

332 Πρόκειται γιά τό περιοδικό «Προσβεστσένιγε», πού προϋποτιθόταν νά ἐπαναληφθεῖ ἡ ἔκδοσή του. Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα στό γράμμα τῆς 11 τοῦ Ἀπρίλη 1915 πρός τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα γράφει: «Σκοπεύουμε νά ἐκδόσουμε τό περιοδικό τό καλοκαίρι σ' ἕνα ἤ δυό τεύχη». Στό γράμμα τῆς 23 τοῦ Ἀπρίλη τοῦ ἴδιου χρόνου ἡ Ἄννα Ἰλίνιτσνα ἔγραφε: «Λέμε νά ξαναρχίσουμε τήν ἔκδοση τοῦ περιοδικοῦ ἤ καλύτερα, νά ἐκδόσουμε καλοκαιρινό βιβλιαράκι, γιά νά μή χάσουμε τό δικαίωμα γιά τό περιοδικό, ὅμως ἀκόμα δέν καταπιαστήκαμε στά σοβαρά. Ὁ Βολόντια ποθεῖ πάρα πολύ τό περιοδικό, τίς ἐφημερίδες». — *356.*

333 Στό τεῦχος 9 τοῦ «Σοβρεμέννι Μίρ» τοῦ 1914 εἶχε δημοσιευτεῖ τό ἄκρως σωβινιστικό ἄρθρο τοῦ Ν. Ἰορντάνσκι «Ναί θά νικήσουμε!». — *356.*

334 Ἡ Μ. Ι. Οὐλιάνοβα παρακάλεσε τόν Β. Ι. Λένιν νά πληροφορηθεῖ γιά τόν αἰχμάλωτο πολέμου Α. Ρόζενφελντ. Τό Γενάρη τοῦ 1915 ὁ Β. Ι. Λένιν στό γράμμα του πρός τόν Β. Α. Καρπίνσκι ἔγραφε: *«Ὑπάρχει ἄραγε, στή Γενεύη γραφεῖο πού νά δίνει πληροφορίες γιά τούς ρώσους αἰχμαλώτους στή Γερμανία;»* (Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 48). — *356.*

335 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τή διάσπαση ἀνάμεσα στήν ὀπορτουνιστική κεντριστική-καουτσκική πλειοψηφία στό Γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα, ἀπό τή μιά πλευρά, καί τήν ἀριστερή ριζοσπαστική πτέρυγά του ἀπό τήν ἄλλη. — *358.*

336 *«Lichtstrahlen»* (Φωτακτίνες») — μηνιαῖο περιοδικό, ὄργανο ὁμάδας ἀριστερῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Γερμανίας («Διεθνιστές σοσιαλιστές τῆς Γερμανίας»), πού ἐκδιδόταν μέ τή διεύθυνση τοῦ Γ. Μπόρχαρντ Τό περιοδικό ἐκδιδόταν ἀπό τό 1913 μέχρι τό 1921 στό Βερολίνο ὄχι κανονικά. — *358.*

337 Στίς άρχές τοῦ Ἰούνη 1915 ὁ Β. Ι. Λένιν κι' ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια μετοίκησαν ἀπό τή Βέρνη στό ὀρεινό χωριουδάκι Ζιόρενμπεργκ, ὅπου παρέμειναν ὅλο τό καλοκαίρι. — *361.*

338 Αὐτό τό γράμμα δέν διασώθηκε. Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔψαχνε νά βρεῖ ἐκδότη γιά τό βιβλίο «Νέα στοιχεῖα γιά τούς νόμους ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στή γεωργία. Τεῦχος Ι. Ὁ καπιταλισμός καί ἡ γεωργία στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς», πού γράφτηκε τό 1915 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 131-229). Ὅπως φαίνεται, γιά τόν ἐκδότη αὐτοῦ τοῦ βιβλίου ἔγραφε ἡ Ἀ. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στίς 27 τοῦ Φλεβάρη 1915 στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα: «Εὐχαριστῶ, πού ψάχνεις γιά τό βιβλίο τοῦ Βολόντια, ἑπομένως θά ἀναβάλω τήν ὑπογραφή συμβολαίου μέ τόν Μπόντ (προτείνει 50 ρούβλια γιά κάθε τυπογραφικό φύλλο (γιά 3000 ἀντίτυπα))».

Ὁ Λένιν ἄρχισε νά μελετᾶ νωρίτερα τή στατιστική τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, κι' αὐτό φαίνεται ἀπό τά γράμματά του στή Νέα Ὑόρκη τό 1914 πρός τόν οἰκονομολόγο Ι. Α. Γκούρβιτς τῆς 27 τοῦ Φλεβάρη καί τόν Ν. Ν. Νακοριακόφ τῆς 18 τοῦ Μάη (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 48ος, σελ. 264-265 καί 287).

Ὁ Λένιν, ἀφοῦ τελείωσε τήν ἐργασία του στό βιβλίο στά τέλη τοῦ 1915, ἔστειλε τό χειρόγραφο στήν Πετρούπολη στόν Α. Μ. Γκόρκι γιά τό ἐκδοτικό «Πάρους» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 49ος, σελ. 170). Ἡ ἀναφερόμενη ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν, ἐκδόθηκε στήν Πετρούπολη σέ ξεχωριστή μπροσούρα ἀπό τό ἐκδοτικό «Ζίζν ί Ζνάνιγε» τό 1917. — *362.*

339 Ἀργότερα ἐξακριβώθηκε ὅτι ἡ πληροφορία εἶχε δοθεῖ γιά ἕναν συνεπώνυμον· ὁ Α. Ρόζενφελντ, γιά τόν ὁποῖον ἐνδιαφέρονταν οἱ Οὐλιάνοφ, σκοτώθηκε στό μέτωπο. — *363.*

340 Ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα στό γράμμα τῆς 21 τοῦ Φλεβάρη 1916, ἔγραφε στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα: «Πήραμε γράμμα ἀπό τή Νάντια, ἔγραφε ὅτι ἡ σπιτονοικοκυρά τούς παραζάλισε· τρέξαν, δέν βρῆκαν ἄλλο δωμάτιο καί σκέφτηκαν νά πᾶνε γιά δυό βδομάδες στή Ζυρίχη, νά μελετήσουν στίς τοπικές βιβλιοθῆκες. Ἡ Νάντια ἔγραφε γι' αὐτό τό ταξίδι καί γιά τό μικρό τάραγμα μέ εὐχαρίστηση». Τό γράμμα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια, πού ὑπενθυμίζει ἡ Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα, δέν διασώθηκε. — *363.*

341 Γιά ἀρώστια τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα ὁ Β. Ι. Λένιν ἔγραφε γιά λόγους συνωμοτικούς, στήν πραγματικότητα αὐτή εἶχε συλληφθεῖ στίς 21 τοῦ Ἰούλη 1916. Ὕστερα ἀπό τήν ἀποφυλάκιση, ἐκτοπίστηκε στό κυβερνεῖο Ἀστραχάν· τήν ἄφησαν νά μείνει στήν Πετρούπολη λόγω τῆς ἀρώστιας της. Τό χειμώνα τοῦ 1916 τῆς ἔκαναν ἀκόμα δυό φορές ἔρευνα· δέν ἀνακάλυψαν τίποτα. Τό Φλεβάρη τοῦ 1917 συνελήφθη πάλι, ἄν κι' αὐτή τή φορά δέν βρῆκαν τίποτε, ἀπελευθερώθηκε ὕστερα ἀπό μερικές μέρες ἀπό τόν ἐπαναστατημένο λαό. — *364.*

342 Πρόκειται γιά τήν ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ», ποδυ ἔγραψε στό πρῶτο μισό τοῦ 1916 καί στίς 2 τοῦ Ἰούλη στάλθηκε μέσω τοῦ Παρισιοῦ στήν Πετρούπολη στό ἐκδοτικό «Πάρους», τό ὁποῖο μέ πρωτοβουλία τοῦ Α. Μ. Γκόρκι ἐπιχείρησε νά ἐκδόσει σειρά ἀπό ἐκλαϊκευτικές μπροσοῦρες γιά τά κράτη τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης στήν

περίοδο τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου. Συντάκτης τῆς σειρᾶς ἦταν ὁ Μ. Ν. Ποκρόβσκι, πού βρισκόταν στό Παρίσι, διά μέσου τοῦ ὁποίου ὁ Λένιν ἀπόκτησε ἐπαφή μέ τό ἐκδοτικό. Τό χειρόγραφο δέν ἔφτασε στόν Ποκρόβσκι καί ἀναγκάστηκε νά τό στείλει γιά δεύτερη φορά. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1916 ὁ Α. Μ. Γκόρκι ἔγραψε στόν Μ. Ν. Ποκρόβσκι ὅτι τό βιβλίο τοῦ Λένιν εἶναι «πραγματικά ὑπέροχο». Ἡ Σύνταξη ὅμως τοῦ «Πάρους» διαφώνησε ἔντονα μέ τήν κριτική τοῦ Λένιν γιά τίς θέσεις τοῦ ἀποστάτη Κάουτσκι καί ἔκανε οὐσιαστικές ἀλλαγές στό κείμενο, βγάζοντας ἀπό τό βιβλίο τήν κριτική τῆς θεωρίας τοῦ Κάουτσκι γιά τόν ὑπεριμπεριαλισμό καί ἀλλοιώνοντας μιά σειρά λενινιστικές διατυπώσεις.

Τό βιβλίο τοῦ Λένιν πρωτοδημοσιεύτηκε στά μέσα τοῦ 1917 στήν Πετρούπολη σέ ξεχωριστή μπροσούρα ἀπό τό ἐκδοτικό «Ζίζν ί Ζνάνιγε» μέ τόν τίτλο «Ὁ ἰμπεριαλισμός, ἀνώτατο στάδιο τοῦ καπιταλισμοῦ (Ἐκλαϊκευτική μελέτη)» μέ πρόλογο τοῦ Λένιν, μέ προχρονολογημένο στίς 26 τοῦ Ἀπρίλη 1917 (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 27ος, σελ. 307-308 καί σημείωση 123). — *365.*

343 Πρόκειται γιά τήν ἐργασία τοῦ Β. Ι. Λένιν «Νέα στοιχεῖα γιά τούς νόμους ἀνάπτυξης τοῦ καπιταλισμοῦ στή γεωργία. Τεῦχος Ι. Ὁ καπιταλισμός καί ἡ γεωργία στίς Ἑνωμένες Πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς». Ὁ Β. Ι. Λένιν σκόπευε νά γράψει καί ἐκδόσει τίς ἑπόμενες ἐκδόσεις — γιά τή Γερμανία καί τήν Αὐστρία — κι' ἄρχισε τήν προετοιμασία τους. Στίς 7 τοῦ Αὐγούστου 1914 κατά τήν ἔρευνα στό Πορόνιν τοῦ κατάσχεσαν τρία τετράδια μέ στατιστικούς ὑπολογισμούς, πού ἀφοροῦσαν τό ἀγροτικό σύστημα τῆς Γερμανίας, Αὐστρίας, Οὐγγαρίας. Στό Κεντρικό κομματικό ἀρχεῖο τοῦ Ἰνστιτούτου μαρξισμοῦ - λενινισμοῦ τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ φυλάσεται μέρος ἀπό τά προπαρασκευαστικά ὑλικά γιά τά ἑπόμενα τεύχη γιά τή Γερμανία. Ἡ πρόθεση τοῦ Β. Ι. Λένιν νά γράψει δεύτερο τεῦχος, γιά τή Γερμανία δέν πραγματοποιήθηκε. — *365.*

344 Στό γράμμα εἶχε ἐπισυναφθεῖ σχέδιο ἐργασίας, πού εἶχε γράψει ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Γιά τήν ἔκδοση «Παιδαγωγικοῦ Λεξικοῦ» (βλ. Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Παιδαγωγικά ἔργα σέ δέκα τόμους. Τόμ. 1ος, Μόσχα, 1957, σελ. 351-354). — *369.*

345 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό βιβλίο του «Κράτος καί ἐπανάσταση. Ἡ διδασκαλία τοῦ μαρξισμοῦ γιά τό κράτος καί τά καθήκοντα τοῦ προλεταριάτου στήν ἐπανάσταση», στό ὁποῖο δούλευε τόν Αὔγουστο-Σεπτέμβρη τοῦ 1917, ὄντας στήν παρανομία (στό Ραζλίφ καί στό Ἕλσινγκφορς) (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 33ος, σελ. 1-120). — *370.*

346 Ὁ Β. Ι. Λένιν σύστησε αὐτά τά βιβλία στήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα, γιατί αὐτή ἑτοιμαζόταν νά γράψει ἐργασία γιά τό ἀγγλικό ἐργατικό κίνημα. — *371.*

347 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τό τεῦχος 1-2 τοῦ περιοδικοῦ «Προσβεστσένιγε» τοῦ 1917, στό ὁποῖο εἶχε δημοσιευτεῖ ἡ ἐργασία του «Σχετικά μέ τήν ἀναθεώρηση τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος» (βλ. Ἅπαντα, 5η ἔκδ., τόμ. 34ος, σελ. 351-381). — *372.*

348 *«Σπαρτάκ»* — θεωρητικό περιοδικό τοῦ γραφείου τῆς περιφέρειας Μόσχας, τῆς ἐπιτροπῆς Μόσχας καί (ἀπό τό 2 τεῦχος) τῆς ἐπιτροπῆς περιοχῆς

Μόσχας τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἔβγαινε στή Μόσχα ἀπό τίς 20 τοῦ Μάη (2 τοῦ Ἰούνη) μέχρι τίς 29 τοῦ Ὀχτώβρη (11 τοῦ Νοέμβρη) 1917. — *372.*

349 Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια, ἐκεῖνο τόν καιρό, βρισκόταν σάν ἰνστρούκτορας τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Παιδείας στό ἀτμόπλοιο διαφώτισης καί καθοδήγησης τῆς ΠΚΕΕ «Κράσναγια Ζβεζντά». Στό ἀτμόπλοιο ἦταν διαφωτιστές καί ἐκπρόσωποι ἀπό μιά σειρά Λαϊκῶν Ἐπιτροπάτων. Τό ἀτμόπλοιο κατευθυνόταν ἀπό τό Νίζνι Νόβγκοροντ μέχρι τό Πέρμ, κάνοντας στάσεις σέ πόλεις, χωριά, ἐργοστάσια καί συνοικισμούς. Ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια κρατοῦσε λεπτομερές ἡμερολόγιο αὐτοῦ τοῦ ταξιδιοῦ (βλ. Ν. Κ. Κρούπσκαγια. Παιδαγωγικά ἔργα σέ δέκα τόμους. Τόμ. 11ος (συμπληρωματικός). Μόσχα, 1963, σελ. 727, 757, ἐπίσης καί τόν 1ο τόμο 1957, σελ. 56-57).

Στό τηλεγράφημα τοῦ Β. Μ. Πόζνερ, πού κάνει λόγο ὁ Β. Ι. Λένιν, ἀναφερόταν: «Ἡ προσωρινή Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή τοῦ συνδικάτου ἐκπαιδευτικῶν καί ἐργαζομένων τοῦ σοσιαλιστικοῦ πολιτισμοῦ Σᾶς γνωρίζει ὅτι ἡ δεύτερη Πανρωσική σύσκεψη κομμουνιστῶν ἀνοίγει στίς 25 τοῦ Ἰούλη, δυό μέρες πρίν ἀνοίξει τό συνέδριο, πού ὁρίστηκε, σύμφωνα μέ ἀπόφαση τῆς δεύτερης συνόδου, στίς 27 τοῦ Ἰούλη. Ἡ Ἐκτελεστική Ἐπιτροπή Σᾶς παρακαλεῖ νά μήν ἀρνηθεῖτε νά κάνετε εἰσήγηση στό θέμα: «Τά καινούργια ἐκπαιδευτικά στελέχη κι' ἡ δουλιά ἀνάμεσα στόν πληθυσμό». Γιά τή συγκατάθεσή Σας παρακαλοῦμε νά μᾶς γνωστοποιήσετε ἐπειγόντως». — *373.*

350 Γιά τήν ἀλληλογραφία της μέ τόν Β. Ι. Λένιν ἡ Ν. Κ. Κρούπσκαγια ἔκανε γνωστό: «Τό γράμμα τῆς 9 τοῦ Ἰούλη 1919 εἶναι τό μοναδικό προσωπικό γράμμα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς, πού διασώθηκε σέ μένα. Ἐμεῖς ζούσαμε χωριστά λίγο καιρό. Εἴχαμε συχνά ἀλληλογραφία, ὅταν ὁ Ἰλίτς βρισκόταν στή φυλακή, ὕστερα, ἔζησε μόνος του στήν ἐξορία τόν πρῶτο χρόνο, ὅπως καί τόν καιρό πού ζοῦσα στήν Οὐφά. Τότε, ὅμως, ἡ ἀλληλογραφία γινόταν σχεδόν ἀποκλειστικά μέ συμπαθητική μελάνη κι' ὅλα τά γράμματα μόλις διαβάζονταν, προσεκτικά καταστρέφονταν ἀμέσως. Τό 1919 ταξίδεψα δυό μῆνες μέ τό πλοῖο διαφώτισης «Κράσναγια Ζβεζντά». Αὐτόν τόν καιρό ἡ ἀλληλογραφία δυσκολευόταν ἀπό τή συνεχή μετακίνηση τοῦ ἀτμοπλοίου. Μά κι' αὐτά τά μερικά γράμματα, πού πῆρα ἀπό τόν Ἰλίτς, τά κατάστρεφα, ἐκτός ἀπό ἕνα, ἀμέσως μόλις τά διάβαζα, σύμφωνα μέ τήν παλιά συνήθεια τῆς συνωμοτικότητας». Ἀργότερα βρέθηκαν ἀκόμη ἕνα γράμμα καί τηλεγράφημα τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, πού στάλθηκαν στό ἀτμόπλοιο διαφώτισης «Κράσναγια Ζβεζντά» (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σελ. 337 καί 374). — *373.*

351 Ὁ Β. Ι. Λένιν ἔχει ὑπόψη τά Γκόρκι στά περίχωρα τῆς Μόσχας, ὅπου πήγαινε γιά ἀνάπαυση. Γιά πρώτη φορά ὁ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πῆγε στά Γκόρκι στίς 24 ἤ 25 τοῦ Σεπτέμβρη 1918. Στήν ἀρχή περνοῦσε ἐκεῖ τίς μέρες ἀργίας, κατόπιν, μέ ἀπαίτηση τῶν γιατρῶν, περνοῦσε ἐκεῖ περισσότερο χρόνο καί στήν ἀνάπαυση δέν σταμάτησε νά δουλεύει ἐντατικά.

Στά τέλη τοῦ 1921 ἡ ὑγεία τοῦ Β. Ι. Λένιν κλονίστηκε. Στίς 6 τοῦ Δεκέμβρη τοῦ δόθηκε ἄδεια, πού τήν πέρασε στά Γκόρκι. Ἀπό τίς 23 τοῦ Μάη μέχρι τίς 2 τοῦ Ὀχτώβρη 1922 στή διάρκεια τῆς ἀρώστιας ζοῦσε ἐκεῖ, πήγαινε στά Γκόρκι γιά μερικές μέρες καί στό πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Δεκέμβρη. Ἀπό τίς 15 τοῦ Μάη 1923 μέχρι τό τέλος τῆς ζωῆς του (21 τοῦ Γενάρη 1924) ὁ Β. Ι. Λένιν βρισκόταν στά Γκόρκι σχεδόν μόνιμα.

Στά 25 χρόνια τοῦ θανάτου τοῦ Β. Ι. Λένιν άνοιξε στά Γκόρκι Μουσεῖο. — *374*.

352 Τό τηλεγράφημα αὐτό τοῦ Β. Ι. Λένιν ἀποτελεῖ ἀπάντηση στό παρακάτω τηλεγράφημα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια: «Μόσχα, σύντρ. Λένιν. 10/VII. 1919. Καζάν. Ἔφτασα σήμερα στό Καζάν. Εἶμαι καλά. Ἔχω πάρα πολύ δουλιά. Πηγαίνω πιό πέρα. Ἐσεῖς εἶστε καλά; *Οὐλιάνοβα*». — *374*.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΟΝΟΜΑΤΩΝ *

Α

Α. Β. — *βλ.* Σκλιαρένκο, Α. Π.

Α. Μ., Άντ. Μ. — *βλ.* Ρόζενμπεργκ, Α. Μ.

Α. Ν. — *βλ.* Πότρεσοφ, Α. Ν.

'Αβενάριους (Avenarius), *Ρίχαρντ* (1843-1896) — γερμανός άστός φιλόσοφος, ύποκειμενικός ίδεαλιστής (βλ. έπίσης τόμ. 18ος, σελ. 463). — *279, 283, 288.*

'Αβίλοφ, Μπ. Β. (1874-1938) — σοσιαλδημοκράτης, δημοσιογράφος καί στατιστικός (βλ. έπίσης τόμ. 10ος, σελ. 513-514-515) **. — *156.*

*'Ακίμοφ, (Μαχνόβετς ***), Β. Π.* (1872-1921) — σοσιαλδημοκράτης· τό 1897 πιάστηκε καί τόν 'Απρίλη τοῦ 1898 έξορίστηκε στό κυβερνεῖο Γενισέισκ. Τό Σεπτέμβρη τοῦ 1898 δραπέτευσε στό έξωτερικό, κι' έκεῖ έγινε ένας άπό τούς καθοδηγητές τῆς «"Ενωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ έξωτερικοῦ» (βλ. έπίσης τόμ. 10ος, σελ. 515). — *134.*

'Αλ. 'Εντρέγεβιτς — *βλ.* Ζαλέτσκι, Α. Α.

'Αλ. Κ., 'Αλεξάντρα Κιρίλοβα — *βλ.* Τσεμποταριόβα, Α. Κ.

'Αλεξάντρ 'Ιβάνοβιτς — *βλ.* Βερετέννικοφ, Α. Ι.

'Αλεξάντρ Λεόντιεβιτς — *βλ.* Μάλτσενκο, Α. Λ.

* 'Εξαιτίας τοῦ μεγάλου άριθμοῦ όνομάτων, πού άναφέρονται σέ τοῦτο τόν τόμο, γιά πρόσωπα, πού στά εύρετήρια τῶν προηγούμενων τόμων ύπάρχουν λεπτομερεῖς πληροφορίες, έδῶ παραθέτονται, σάν κανόνας, μόνο στοιχεῖα πού σχετίζονται μέ τά χρόνια, γιά τά όποῖα γίνεται λόγος στά γράμματα. Γιά τά πρόσωπα, πού άναφέρονται σέ τοῦτο τόν τόμο γιά πρώτη φορά, δίνονται λεπτομερέστερες πληροφορίες. Γιά μερικά πρόσωπα δέν στάθηκε δυνατό νά βρεθοῦν στοιχεῖα.

** 'Εδῶ καί πιό κάτω στίς παρενθέσεις γίνεται παραπομπή στούς τόμους αύτῆς τῆς έκδοσης, όπου στό εύρετήριο όνομάτων μπορεῖ νά βρεθοῦν λεπτομερέστερα στοιχεῖα γιά τό δοσμένο πρόσωπο.

*** Τά ύπογραμμισμένα σέ παρένθεση εἶναι τά πραγματικά όνοματεπώνυμα.

Ἀλεξάντροφ, Α. — συντάκτης ἀγγλο-ρωσικοῦ λεξικοῦ. — *226.*

Ἀλεξέγεφ, Ν. Α. (Alexejeff) (γεννήθηκε τό 1873) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1897· γιατρός. Ἄρχισε τήν ἐπαναστατική δράση του στά τέλη τῆς δεκαετίας 1890-1900 στήν Πετρούπολη. Τήν ἄνοιξη τοῦ 1897 μπῆκε στήν ὀργάνωση Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Στίς ἀρχές τοῦ 1898 συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε γιά 4 χρόνια στό κυβερνεῖο Βιάτκα, ἀπό κεῖ τό 1899 δραπέτευσε στό ἐξωτερικό. Ἀπό τό 1900 μέχρι τό 1905 ζεῖ στό Λονδίνο, εἶναι μέλος τῆς «Ἕνωσης τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν τοῦ Ἐξωτερικοῦ» καί τοῦ Συνδέσμου τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας. Μετά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἦταν ἐκπρόσωπος τῶν μπολσεβίκων στό Λονδίνο (βλ. ἐπίσης τόμ. 8ος, σελ. 600-607). — *220.*

Ἀλέξινσκι, Γκ. Α. (γεν. τό 1879) — στήν ἀρχή τῆς πολιτικῆς του δράσης σοσιαλδημοκράτης. Στήν περίοδο τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1905-1907 τάχθηκε μέ τούς μπολσεβίκους. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης ὀτζοβιστής, ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς ἀντικομματικῆς ὁμάδας «Βπεριόντ» («Ἐμπρός») (βλ. ἐπίσης τόμ. 15ος, σελ. 530). — *249.*

Ἀλιουσκέβιτς, Ν. Ο. (γεν. τό 1873) — ἔπαιρνε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα στήν Πετρούπολη ἀπό τό 1892. Τό 1893 συνελήφθη καί διώχθηκε γιά τήν ὑπόθεση σχετικά μέ τήν ὀργάνωση «Κεντρικός ἐργατικός ὅμιλος», βρισκόταν σέ εἰδική ἐπιτήρηση τῆς ἀστυνομίας. Ἀργότερα πῆρε μέρος στήν ὀργάνωση τυπογραφείου στό Νόβγκοροντ, γι' αὐτό πιάστηκε πάλι τό 1897 καί τό 1898 καταδικάστηκε σέ ἐκτόπιση στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. — *115.*

Ἀλμάζοφ, Π. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἡ ἐπανάστασή μας». — *248.*

Ἀμίτσις (De Amicis), *Ἐντμόντο* (1846-1908) — ἰταλός συγγραφέας. Μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Ἰταλίας ἀπό τό 1894. Τό 1898 ἐκδόθηκε στή Μόσχα τό βιβλίο του «Οἱ σχολικοί σύντροφοι» σέ μετάφραση τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα. — *70, 80.*

Ἀνατόλι, Ἀνατόλι Ἀλεξάντροβιτς — *βλ.* Βανέγεφ, Α. Α.

Ἄννα Ἰλίνιτσνα, Ἀνιούτα, Ἄνια, — *βλ.* Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα, Α. Ι.

Ἀντρέγεβα, Μ. Φ. (1868-1953) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1904, διάσημη ρωσίδα ἠθοποιός, κοινωνικός παράγοντας, σύζυγος καί βοηθός τοῦ Α. Μ. Γκόρκι (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 416). — *244.*

Ἀντρέγεφ, Λ. Ν. (1871-1919) — γνωστός ρῶσος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 13ος, σελ. 527). — *267.*

Ἀπολλινάρια Ἀλεξάντροβνα — *βλ.* Γιακούμποβα, Α. Α.

Ἀρέφιεφ, Β. Σ. (1875-1901) — πῆρε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1890, τό 1894 συνελήφθηκε καί ἐκτοπίστηκε στή Βιάτκα, ὕστερα στό χωριό Καζάτσινσκογε τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ. Βρισκόμενος στή Βιάτκα συνεργαζόταν μέ τή «Βιάτσκαγια Γκαζέτα» καί τή «Βιάτσκοϊ Κράι» καί στή Σιβηρία

μέ τή «Βοστότσνογε Ὀμποζρένιγε» καί τή «Σιμπίρσκαγια Ζίζν» καί γι' αὐτό διώχθηκε ἀπό τό χωριό Καζάτσινσκογε. Μέ τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν ἐκτόπιση προσχώρησε στό κόμμα τῶν ἐσέρων. — *134.*

Ἀρμάντ, Ι. Φ. (1874-1920) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1904, παράγοντας τοῦ διεθνοῦς γυναικείου ἐργατικοῦ καί κομμουνιστικοῦ κινήματος (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 417-418). — *346-347.*

Ἀρντάσεβα, Ε. Ν. — σύζυγος τοῦ Ντ. Α. Ἀρντάσεφ. — *14.*

Ἀρντάσεφ, Ντ. Α. (1864-1915) — ἐξάδελφος τοῦ Β. Ι. Λένιν, τό ἐπάγγελμα συμβολαιογράφος. — *14.*

Αὐγούστα Πάβλοβνα — *βλ.* Νεβζόροβα, Α. Π.

Β

Β. Α., Β. Α. — *τς* — *βλ.* Ἰόνοφ, Β. Α.

Β. Β. — *βλ.* Βοροντσόφ, Β. Π.

Β. Β. — *βλ.* Σταρκόφ, Β. Β.

Β., Β. Ι., Β. Ι. ΟΥ., Β. ΟΥ., Β. Οὐλιάνοφ, Βλαντ. Οὐλιάνοφ, Βολόντια — Λένιν, Β. Ι.

Βαζίνσκι, Φ. Ι. (1847-1910) — διάσημος ὀδοντίατρος τῆς Πετρούπολης. Ἐπίτιμο μέλος τοῦ πρώτου Συλλόγου ὀδοντιατρῶν, ἱδρυτής τῆς πρώτης ὀδοντιατρικῆς σχολῆς στή Ρωσία τό 1881, πού πῆρε τό ὄνομά του καί ἀποτέλεσε τήν ἀρχή τῆς ἐπιστημονικῆς ὀργάνωσης τῆς ὀδοντιατρικῆς στή χώρα. — *19.*

Βαλεντίνοφ, Ν. (Βόλσκι, Ν. Β.) (1879-1964) — μενσεβίκος δημοσιογράφος, συντάκτης σειρᾶς μενσεβίκικων περιοδικῶν. Στά ζητήματα τῆς φιλοσοφίας ἦταν ἀναθεωρητής τοῦ μαρξισμοῦ, ὑπέρμαχος τῶν ὑποκειμενικο-ἀλιοτικῶν ἀντιλήψεων τῶν Μάχ καί Ἀβενάριους (βλ. ἐπίσης τόμ. 19ος, σελ. 554). — *261, 264.*

Βάν Κοβελάρτ (Van Cauwelaert), *Γιάν Φράνς* (γεν. τό 1880) — βέλγος νομικός καί κρατικός παράγοντας. Στά 1905-1907 δημοσίευσε στό περιοδικό «Revue Nèo-Scolastique» («Νεοσχολαστική Ἐπιθεώρηση») μερικά φιλοσοφικά ἄρθρα ἰδεαλιστικοῦ χαρακτήρα. Στά 1907 ἔκτακτος καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τοῦ Φράιμπουργκ (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 465). — *264.*

Βανέγεφ, Α. Α. (1872-1899) — σοσιαλδημοκράτης. Τό 1895 πῆρε ἐνεργό μέρος στήν ἵδρυση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης, ἦταν προπαγανδιστής σέ ἐργατικούς σοσιαλδημοκρατικούς ὁμίλους, καθοδηγοῦσε τήν τεχνική προετοιμασία γιά τήν ἔκδοση τῆς ἐφημερίδας «Ραμπότσεγε Ντιέλο». Συνελήφθη ταυτόχρονα μέ τόν Β. Ι. Λένιν γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα» καί τό 1897 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Τόν Αὔγουστο 1899 μέ δεκαέξι ἄλλους σοσιαλδημοκράτες ὑπόγραψε τή «Δια-

μαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας», ἐνάντια στό «Credo» τῶν «οἰκονομιστῶν», πού σύνταξε ὁ Β. Ι. Λένιν. — *26, 29, 31, 32, 37, 43, 57, 63, 84, 115, 129, 134, 146, 148, 165, 168, 176, 177.*

Βαντερβέλντε (Vandervelde), *Ἐμίλ* (1866-1938) — ἡγέτης τοῦ Βελγικοῦ Ἐργατικοῦ κόμματος, πρόεδρος τοῦ Διεθνοῦς σοσιαλιστικοῦ Γραφείου τῆς ΙΙ Διεθνοῦς (βλ. ἐπίσης τόμ. 16ος, σελ. 635-636). — *175.*

Βασιλένκο, Β. Ι. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Τά βιοτεχνικά ἐπαγγέλματα τῶν ἀγροτικῶν στρωμάτων στό κυβερνεῖο Πολτάβας». — *75.*

Βατσέτις, Ι. Ι. (1873-1938) — συνταγματάρχης τοῦ παλιοῦ στρατοῦ. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση πέρασε μέ τό μέρος τῆς Σοβιετικῆς ἐξουσίας. Τόν Σεπτέμβρη τοῦ 1918 μέ Ἰούλη τοῦ 1919 ἦταν ἀρχιστράτηγος τῶν Ἐνόπλων Δυνάμεων τῆς ΣΟΣΔΡ (βλ. ἐπίσης τόμ. 37ος, σελ. 655). — *374.*

Βερετέννικοβα, Μ. Ι. (1862-1931) — ἐξαδέλφη τοῦ Β. Ι. Λένιν· καθηγήτρια. Ζοῦσε στό Καζάν, καί στό Γιαράνσκι, τά τελευταῖα χρόνια στή Μόσχα. — *252, 253.*

Βερετέννικοφ, Α. Ι. (γεν. τό 1857) — ἐξάδελφος τοῦ Β. Ι. Λένιν· καθηγητής ἀρχαίων γλωσσῶν· ζοῦσε στό Καζάν καί στό Σιμπίρσκ. — *85.*

Βερετέννικοφ, Ν. Ι. (1871-1955) — ἐξάδελφος τοῦ Β. Ι. Λένιν. Ἀφοῦ τέλειωσε τό 1896 τό Πανεπιστήμιο τοῦ Καζάν, δούλεψε καθηγητής φυσικῆς καί μαθηματικῶν σέ διάφορα ἐκπαιδευτικά ἱδρυματα. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν τμηματάρχης σ' ἕνα ἀπό τά τμήματα τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Οἰκονομικῶν. Ἀπό τό 1924 μέχρι τό 1928 δούλεψε στό τμῆμα στατιστικῆς τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΣΕ, ἀργότερα δούλευε καθηγητής. — *85.*

Βερνάντσκι, Β. Ι. (1863-1945) — φυσιοδύφης, μεταλλειολόγος καί κρυσταλλολόγος, θεμελιωτής τῆς γαιοχημείας καί βιογαιοχημείας. Ἀπό τό 1912 ἀκαδημαϊκός. — *286.*

Βλαντίμιρσκαγια, Λ. Σ. (1883-1965) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1917· γυναίκα τοῦ Μ. Φ. Βλαντίμιρσκι. Ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στό Νίζνι Νόβγκοροντ καί στή Μόσχα. Τό 1909 μετανάστευσε στή Γαλλία, ἦταν μέλος τῆς μπολσεβίκικης ὁμάδας στό Παρίσι. Τόν Ἰούνη τοῦ 1917 ἐπέστρεψε στή Ρωσία. Τίς μέρες τοῦ Ὀχτώβρη καί ἀργότερα δούλευε στή Μόσχα. Στά 1919-1920 στήν ΚΕ τοῦ Κόμματος, μετά σέ μιά σειρά ἐκδοτικά, στίς συντάξεις περιοδικῶν καί στήν ἐφημερίδα «Πράβντα». Ἀπό τό 1931 μέχρι τό Φλεβάρη τοῦ 1937 στήν Κομμουνιστική Διεθνή, σέ συνέχεια στό Ἰνστιτοῦτο Μάρξ - Ἔνγκελς - Λένιν τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ). — *320.*

Βλαντίμιρσκι, Μ. Φ. (1874-1951) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1895. Ἔκανε κομματική δουλιά στίς πόλεις Μόσχα, Ἀρζαμάς, Νίζνι Νόβγκοροντ. Τό 1906 ἐκπατρίσθηκε στή Γαλλία, ὅπου δούλευε στίς μπολσεβίκικες ὀργανώσεις (βλ. ἐπίσης τόμ. 39ος, σελ. 545-566). — *313, 320.*

Βόλφ, Μ. Ο. (1825-1883) — ἐκδότης· τό 1853 ἵδρυσε στήν Πετρούπολη «γενικό ἐμπόριο βιβλίων» καί τό 1856 ἰδιόκτητο τυπογραφεῖο. Λίγο πρίν πεθάνει, τό ἐκδοτικό ἀναδιοργανώθηκε σέ μετοχική ἑταιρία. — *58, 60, 100, 110, 114, 122.*

Βοντοβόζοβα, Μ. Ι. ('Εκδότρια) (γεν. τό 1869) — ἐκδότρια βιβλίων στήν Πετρούπολη. Τό ἐκδοτικό συνέβαλε στή διάδοση τῆς μαρξιστικῆς φιλολογίας στή Ρωσία στή δεκαετία 1890-1900. — *105, 111, 112, 115, 116, 117, 118, 119, 125, 183, 210, 215.*

Βοντοβόζοφ, Ν. Β. (1870-1896) — δημοσιολόγος, ἕνας ἀπό τούς ἀντιπροσώπους τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ». Ἔγραψε σειρά ἄρθρων γιά τήν ἱστορία τῆς κοινωνικῆς σκέψης καί τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, σέ μερικά ἀπ' αὐτά ὑπεράσπιζε τόν μαλθουσιανισμό. Μαζί μέ τήν Μ. Ι. Βοντοβόζοβα ἵδρυσε ἐκδοτικό, στό ὁποῖο τό 1899 βγῆκε τό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία». *70, 71, 117.*

Βορόβσκι, Β. Β. (1871-1923) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1894. Ἀπό τό 1907 μέχρι τό 1912 καθοδηγοῦσε τή μπολσεβίκικη ὀργάνωση τῆς Ὀδησσοῦ. Τό 1912 ἐξορίστηκε γιά 2 χρόνια στή Βόλογκντα (βλ. ἐπίσης τόμ. 9ος, σελ. 513-514). — *340.*

Βοροντσόφ, Β. Π. (Β. Β.) (1847-1918) — οἰκονομολόγος καί δημοσιολόγος, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ τῆς δεκαετίας 1880-1890 (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 616). — *69.*

Γ

Γιάκοβλεφ, Ε. Κ. (γεν. τό 1870) — στό ἐπαναστατικό κίνημα συμμετεῖχε ἀπό τό 1890. Τό 1894 συνελήφθη καί τό 1895 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία διοικητικά γιά 5 χρόνια. Ἐξέτισε τήν ποινή του στό Μινουσίνσκ. — *55.*

Γιακούμποβα, Α. Α. (Κούμπα, Λίροτσκα) (1869-1917) — ἔπαιρνε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τό 1893, ἀργότερα ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ «οἰκονομισμοῦ». Ἦταν μέλος τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» (βλ. ἐπίσης τόμ. 8ος, σελ. 604). — *94, 96, 134, 146, 148, 173, 193.*

Γιουζακόφ, Σ. Ν. (1849-1910) — ἕνας ἀπό τούς ἰδεολόγους τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ, κοινωνιολόγος καί δημοσιολόγος, (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 663). — *68, 77, 79.*

Γιούλι — βλ. Μάρτοφ, Λ.

Γιούντιν, Γκ. Β. — ἔμπορος, συλλέκτης, βιβλιόφιλος, στά περίχωρα τοῦ Κρασνογιάρσκ εἶχε βιβλιοθήκη, πού ὑπολογιζόταν σέ 80 χιλιάδες περίπου τόμους. Τό 1907 πούλησε μεγάλο μέρος ἀπό τά βιβλία στίς ΕΠΑ, τά ὁποῖα συμπεριλήφθηκαν στή βιβλιοθήκη τοῦ Κονγκρέσσου, πού βρίσκεται στήν Οὐάσιγκτων. — *24, 26, 28.*

Γιούρ (Ure), *Ἐντριού* (1778-1857) — ἄγγλος χημικός, συγγραφέας καί οἰκονομολόγος, καθηγητής σ' ἕνα κολλέγιο τῆς Γλασκώβης (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 762). — *130.*

Γιουσκέβιτς, Π. Σ. (1873-1945) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος, στή φιλοσοφία ἀσπάστηκε τόν θετικισμό καί τόν πραγματισμό, ρεύματα συγγενῆ μέ τό μαχισμό (βλ. ἐπίσης τόμ. 47ος, σελ. 371). — *264.*

Γιουχότσκι, Ι. Α. — δούλευε συνοδός συγκοινωνιῶν στή διεύθυνση τοῦ ἀρχιμηχανικοῦ στό λιμάνι τοῦ Νοβοροσίσκ. Τό 1895 συνελήφθη στήν Ὀδησσό καί στίς ἀρχές τοῦ 1897 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. — *71, 96, 98.*

Γκαλίνα — βλ. Ροζμιρόβιτς, Ε. Φ.

Γκανέτσκι (Φιούρστενμπεργκ), Γ. Σ. (1879-1937) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1896, παράγοντας τοῦ Ρωσικοῦ καί Πολωνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Οἰκονομικῶν, ἐπίτροπος καί διευθυντής τῆς Λαϊκῆς Τράπεζας. Τό 1920 διετέλεσε πληρεξούσιος ἀντιπρόσωπος καί ἐμπορικός ἀντιπρόσωπος τῆς ΣΟΣΔΡ στή Λεττονία, τό 1921-1932 μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Ἐξωτερικῶν (βλ. ἐπίσης τόμ. 22ος, σελ. 546). — *380.*

Γκβόζντεφ, Ρ. (Τσίμμερμαν, Ρ. Ε.) (1866-1900) — συγγραφέας πού οἱ ἀφηγήσεις καί τά οἰκονομικά του ἄρθρα δημοσιεύονταν στά περιοδικά «Ρούσκογε Μπογκάστβο», «Ζίζν», «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε». Τό 1896 διετέλεσε ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς καθημερινῆς ἐφημερίδας «Σαμάρσκι Βέστνικ». Ἡ πιό γνωστή ἐργασία τοῦ Γκβόζντεφ εἶναι τό βιβλίο «Οἱ κουλάκοι, ἡ τοκογλυφία καί ἡ κοινωνικο-οἰκονομική τους σημασία», στήν ὁποία ὁ Β. Ι. Λένιν ἔκανε βιβλιοκρισία (βλ. Ἅπαντα, τόμ. 4ος, σελ. 57-61). — *4, 135, 137, 144, 164.*

Γκέντ (Guesde), *Ζύλ (Μπαζίλ, Ματιέ Ζύλ)* (1845-1922) — ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές καί καθοδηγητέ, τοῦ Γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κινήματος καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς (βλ. ἐπίσης τόμ. 6ος, σελ. 564). — *167.*

Γκέρσον, Β. Λ. (1891-1941) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1917. Ἀπό τόν Αὔγουστο τοῦ 1918 μέχρι τό 1937 δούλεψε στά ὄργανα τῆς ΠΕΕ — Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Ἐσωτερικῶν. Ἀπό τό 1937 πέρασε στό μηχανισμό τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ἀθλητικοῦ συλλόγου «Ντινάμο». — *381.*

Γκίζνμπουργκ, Σ. Μ. (1863-1891) — ἐπαναστάτρια-τρομοκράτης. Ἔκανε δουλιά ἀνάμεσα στούς στρατιωτικούς καί τή νεολαία. Τό 1887-1888 ἐπιχείρησε νά συνενώσει τούς σκόρπιους ἐπαναστατικούς ὁμίλους καί νά ξαναδημιουργήσει τό κόμμα «Ναρόντναγια Βόλια». Προετοίμαζε δολοφονία τοῦ Ἀλεξάνδρου ΙΙΙ. Τό 1899 συνελήφθη καί καταδικάστηκε σέ θάνατο, πού μετατράπηκε σέ ἰσόβια καταναγκαστικά ἔργα. Αὐτοκτόνησε στό φρούριο Σλισσελμπούργκ. — *55.*

Γκλέμπ — βλ. Κρζιζανόβσκι, Γκ. Μ.

Γκόλντενμπεργκ, Ι. Π. (Μεσκόβσκι) (1873-1922) — σοσιαλδημοκράτης, ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μπολσεβίκος. Τό 1907 πῆρε μέρος στίς ἐργασίες τοῦ V συνεδρίου τοῦ Λονδίνου τοῦ ΣΔΕΚΡ ὅπου ἐκλέχτηκε μέλος τῆς ΚΕ ἀπό μέρους τῶν μπολσεβίκων (βλ. ἐπίσης τόμ. 20ος, σελ. 531). — *248.*

Γκόλντμαν — βλ. Γκόριεφ, Μπ. Ι.

Γκολοβίν, Κ. Φ. (1843-1913) — λογοτέχνης, ἀντιδραστικός δημοσιολόγος. Στά ἔργα του καί στήν ἐργασία του «Ὁ μουζίκος χωρίς πρόοδο ἤ πρόοδος χωρίς τόν μουζίκο (Σχετικά μέ τόν οἰκονομικό ὑλισμό)» ὑπεράσπιζε τά συμφέροντα τῆς μεγάλης γαιοκτησίας καί τῆς μοναρχίας. — *19.*

Γκοπφενχάουζ, Μ. Γ. (1862-1898) — φίλη τοῦ Ν. Φ. Φεντοσέγεφ. Ὁ Β. Ι. Λένιν μέσω αὐτῆς ἀλληλογραφοῦσε μέ τόν Φεντοσέγεφ. — *97, 98.*

Γκόρα — βλ. Λοζγκατσιόφ, Γκ. Γ.

Γκόριεφ (Γκόλντμαν), Μπ. Ι. (1874-1937) — σοσιαλδημοκράτης, μέλος τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τό 1897 συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε στό Ὀλεκμινσκ (βλ. ἐπίσης τόμ. 20ός, σελ. 532). — *115.*

Γκόρκι, Μαξίμ (Πεσκόφ, Α. Μ.) (1868-1936) — μεγάλος προλεταριακός συγγραφέας, θεμελιωτής τοῦ σοσιαλιστικοῦ ρεαλισμοῦ, γενάρχης τῆς σοβιετικῆς λογοτεχνίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 5ος, σελ. 501-502). — *217, 223, 244, 254, 260, 298, 318, 330, 373 - 374, 377.*

Γκουμπλόβιτς (Gumplowicz), *Λιούντβιγκ* (1838-1909) — πολωνός ἀστός νομικός καί κοινωνιολόγος (βλ. τόμ. 49ος, σελ. 564) — *50, 99, 100.*

Γκουριέβιτς, Ε. Λ. (Σμιρνόφ, Ε.) (γεν. τό 1865) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου λικβινταριστής, ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές καί συνεργάτες τοῦ περιοδικοῦ τῶν μενσεβίκων - λικβινταριστῶν «Νάσα Ζαριά» («Ἡ Αὐγή μας»). Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου σοσιαλσωβινιστής. — *245, 358.*

Γκρανάτ, Α. Ι. καί Ι. Ν. Τό 1892 διεύθυναν τό ἐκδοτικό, πού ἵδρυσε στή Μόσχα ὅμιλος ἐπιστημόνων. — *243, 245, 256, 355, 357-361, 366.*

Γκράσσμαν (Grassmann), *Χέρμαν* (1809-1877) — γερμανός μαθηματικός, φυσικός καί φιλόλογος (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 467). — *281.*

Γκράφοφ. — 1.

Γκριγκόριεβα, Ν. Α. (γεν. τό 1865) — μιά ἀπό τίς πρῶτες ἐργαζόμενες γυναῖκες, πού ἀφιέρωσε τόν ἑαυτό της στό ἐργατικό κίνημα. Στά 1891-1892 ἔπαιρνε δραστήριο μέρος στήν ὀργάνωση μαρξιστικῶν ὁμίλων στήν Πετρούπολη, ἦταν ἀντιπρόσωπος τῆς ἀχτίδας Βίμποργκ στόν κεντρικό ἐργατικό ὅμιλο. Τό 1894 συνελήφθη στή Νάρβα καί τό 1895 στάλθηκε ἐξορία στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια· σέ συνέχεια μπῆκε στό κόμμα τῶν σοσιαλιστῶν - ἐπαναστατῶν. — *94.*

Γκριγκόριεφ, Μ. Γκ. (1871-1934) — σοσιαλδημοκράτης, μέλος τοῦ ἐπαναστατικοῦ ὁμίλου τοῦ Ν. Ε. Φεντοσέγεφ στό Καζάν. Στά 1891-1893 ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στό Νίζνι Νόβγκοροντ, συνελήφθη καί τό 1894 ἐκτοπίστηκε στή

Σαμάρα μέ έπιτήρηση τής άστυνομίας. Στά 1895-1896 έπαιρνε μέρος στόν μαρξιστικό δμιλο τής Σαμάρας, συνεργαζόταν στή «Σαμάρσκι Βέστνικ». Τό Μάη τοῦ 1896 συνελήφθηκε καί τό 1897 έκτοπίστηκε στό κυβερνεῖο τοῦ Ἀρχάνγκελσκ. Μέ τήν έπιστροφή του άπό τήν έκτόπιση άποχώρησε άπό τήν πολιτική. — *109, 120.*

Γυναίκα τοῦ Βανέγεφ — βλ. Τρουχόβκσαγια, Ντ. Β.

Ε

Ε. Β., Ἐλ. Βασ., Ἐλισαβέτα Βασίλιεβνα — βλ. Κρούπσκαγια, Ε. Β.

Ε. Ε., Ἐλβίρα Ἐρνέστοβνα — βλ. Ρόζενμπεργκ, Ε. Ε.

Ε. Μ. — 386.

Ἐλιζάροβα — βλ. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα, Α. Ι.

Ἐγκόρ — βλ. Μάρτοφ, Λ.

Ἐλιζάροφ, Μ. Τ. (1863-1919) — έπαγγελματίας έπαναστάτης, μπολσεβίκος· ἄνδρας τής μεγαλύτερης άδελφής τοῦ Β. Ι. Λένιν — Α. Ι. Οὐλιάνοβα - Ἐλιζάροβα (βλ. έπίσης σέ τοῦτο τόν τόμο, τή σημείωση 9). — *4, 8, 10, 12, 19, 36, 44-46, 47, 51, 52, 53, 57, 60, 65, 67-68, 70, 73, 74, 77, 78-79, 82-83, 85, 87-88, 94, 95, 97, 104, 108-109, 113, 115-118, 122, 130, 140, 143, 144-145, 155, 163, 164, 184, 186, 190, 194, 195, 196, 200, 207-208, 210, 211, 212, 213, 214, 217, 218, 219, 222, 224, 225, 230, 231, 234, 238, 252, 268, 273, 282, 284, 293, 296, 304, 313, 314, 317, 318, 319, 322, 324, 328, 330, 331, 334, 335, 336, 338, 339, 346, 350, 353, 355, 361, 362, 364-365, 366, 367, 368, 369-370.*

Ἐλιζάροφ, Π. Τ. (1854-1920) — άδελφός τοῦ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ, άγρότης τοῦ χωριοῦ Μπεστουζέβκι τοῦ κυβερνείου Σαμάρας. Μέχρι τό 1898 άσχολήθηκε μέ τήν άγροτική οίκονομία, σέ συνέχεια μέ τό έμπόριο σιτηρῶν καί τήν έκμίσθωση μύλων στό Σίζραν. Στά 1912-1917 δούλευε στήν αὐτοδιοίκηση τής πόλης Σίζραν. — *213.*

Ἐνγκελχάρντ, Μ. Ν. — συγγραφέας τοῦ ἄρθρου «Ἀνοιχτά χαρτιά». — *178.*

Ἔνγκελς (Engels), *Φρίντριχ* (1820-1895). — *63, 298, 345.*

Ἔνγκμπεργκ, Ο. Α. (1874-1955) — έργάτης τοῦ έργοστασίου Πουτίλοφ. Γιά συμμετοχή σέ έπαναστατική δράση έκτοπίστηκε τόν Ὀχτώβρη τοῦ 1897 στήν Ἀνατολική Σιβηρία κάτω άπό άστυνομική έπιτήρηση. Ἦταν έξόριστος στό χωριό Σούσενσκογε τής περιφέρειας Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ. (βλ. έπίσης τόμ. 46ος, σελ. 533). — *76, 181.*

Ἐργκίν, Α. Α. (γεν. τό 1868) — ἕνας άπό τούς όργανωτές τοῦ ἔτσι όνομαζόμενου παράνομου τυπογραφείου στό Λαχτίνσκ τοῦ «Ὁμίλου τῶν ναροντνοβόλτσι». Αὐτό τό τυπογραφεῖο τύπωσε σειρά άπό προκηρύξεις καί τήν μπροσούρα τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἑρμηνεία τοῦ νόμου γιά τά πρόστιμα, πού είσπράττουν άπό τούς

ἐργάτες στά ἐργοστάσια καί στίς φάμπρικες». Ὁ Ἐργκίν, δουλεύοντας στήν ὀργάνωση τῶν ναροντνοβόλτσι, πλησίασε στίς ἰδέες τῆς σοσιαλδημοκρατίας. Τό Δεκέμβρη τοῦ 1895 συνελήφθη γιά τήν ὑπόθεση τῆς σοσιαλδημοκρατικῆς ὀργάνωσης τῆς Πετρούπολης. Σέ σύνδεση μέ τήν καταστροφή τοῦ τυπογραφείου τόν Ἰούνη τοῦ 1896 διώχθηκε καί γι' αὐτήν τήν ὑπόθεση καί ὕστερα ἀπό δίχρονη φυλάκιση, καταδικάστηκε σέ ἐκτόπιση στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 8 χρόνια. — *115.*

Ἐφίμοφ, Μ. Ντ. — Ἐργάτης στό πρώην νοτιορωσικό ἐργοστάσιο Ἐλεξάντροφ στό Αἰκατερινοσλάβ (τώρα Ντνεπροπετρόβσκ). Τό 1894 προσχώρησε στόν πρῶτο σοσιαλδημοκρατικό ὅμιλο, πῆρε μέρος στό γιορτασμό τῆς Πρωτομαγιᾶς τοῦ 1895. Συνελήφθη στά τέλη τοῦ Ἰούλη τοῦ 1897 γιά δραστήρια ἐπαναστατική δράση καί τόν Ὀχτώβρη τοῦ ἴδιου χρόνου ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 3 χρόνια. Στήν ἐκτόπιση, τόν Αὔγουστο τοῦ 1899, προσχώρησε στή «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας» ἐνάντια στό «Gredo» τῶν «οἰκονομιστῶν» πού ἔγραψε ὁ Β. Ι. Λένιν. — *92.*

Z

Ζακρζέβσκι, Γ. Φ. (1852-1915) — ἠθοποιός τῆς ρωσικῆς ὄπερας. Τό 1907 ἐγκατέλειψε τή σκηνή καί παρέδιδε μαθήματα τραγουδιοῦ στό Καζάν. — *202.*

Ζαλέζσκι, Α. Α. — ἐξάδελφος τοῦ Β. Ι. Λένιν, γιατρός τό ἐπάγγελμα. — *5.*

Ζαπορόζετς, Π. Κ. (1873-1905) — παράγοντας τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος στή Ρωσία. Μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τό Δεκέμβρη τοῦ 1895 συνελήφθη γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης» καί καταδικάστηκε σέ ἐκτόπιση στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. Στή φυλακή ἀρρώστησε με ψυχική διαταραχή, ὅπου πέθανε ἀπό φυματίωση τῶν πνευμόνων. — *47, 63.*

Ζβορίκινα, Μ. Β. — φίλη τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα ἀπό τό γυμνάσιο. Ἕνα διάστημα ζοῦσε μέ τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα στό Ποντόλσκ. — *214.*

Ζελεζνόφ, Β. Γ. (γεν. τό 1869) — οἰκονομολόγος, δίδασκε Πολιτική Οἰκονομία στό Πανεπιστήμιο τοῦ Κιέβου, μετά καθηγητής στό Ἰνστιτοῦτο Ἀγροτικῆς Οἰκονομίας τῆς Μόσχας. — *225, 226.*

Ζίμπερ, Ν. Ι. (1844-1888) — ρῶσος οἰκονομολόγος καί δημοσιολόγος. Συνεργαζόταν σέ σειρά ἀπό ριζοσπαστικά καί φιλελεύθερα περιοδικά πού ἐκδίδονταν στή δεκαετία 1888-1890. Ἕνας ἀπό τούς πρώτους ἐκλαϊκευτές καί προπαγανδιστές τῶν ἔργων τοῦ Κ. Μάρξ στή Ρωσία. (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 620). — *60.*

Ζίνα, Ζιναΐδα Πάβλοβνα — *βλ.* Νεβζόροβα - Κρζιζανόβσκαγια, Ζ. Π.

Ζμέγεφ, Β. Ε. (γεν. τό 1873) — ἐργάτης τοῦ ἄλλοτε ἐργοστασίου Γκόλντμπεργκ στήν Πετρούπολη· πῆρε μέρος στή δουλιά τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τό 1896 μετοίκησε στό Νόβγκοροντ, πῆρε ἐνεργό μέρος στήν ὀργάνωση τοῦ τυπογραφείου τῆς «Ἕνωσης

ἀγώνα» στό Νόβγκοροντ· τό 1897 συνελήφθη καί τό 1898 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. — *115.*

Ζολοτοπρομίσλεννικ — *βλ.* Μάσλοφ, Π. Π.

Ι

Ἰζντάτελ — *βλ.* Κρουμμπιοῦγκελ, Λ.

Ἰζντάτελ — *βλ.* Πότρεσοφ, Α. Ν.

Ἰζντάτελνιτσα — *βλ.* Βοντοβόζοβα, Μ. Ι.

Ἰλίν, Β. — Λένιν, Β. Ι.

Ἰλοβάισκι, Ντ. Ι. (1832-1920) — ἱστορικός καί δημοσιολόγος ἀριστοκρατικῶν μοναρχικῶν ἀντιλήψεων, συγγραφέας ἐπίσημων ἐγχειριδίων ἱστορίας γιά τή δημοτική καί μέση ἐκπαίδευση τῆς προεπαναστατικῆς Ρωσίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 6ος, σελ. 566). — *6.*

Ἴνγκρεμ (Ingram), *Τζών-Κέλς* (1823-1907) — ἄγγλος οἰκονομολόγος καί φιλόλογος, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Δουβλίνου, πρόεδρος τοῦ οἰκονομικοῦ τμήματος στή Βρετανική Ἑταιρία Ἐπιστημῶν, συγγραφέας τῆς «Ἱστορίας τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας» καί σειρᾶς ἄρθρων γιά οἰκονομικά ζητήματα στή Βρετανική ἐγκυκλοπαίδεια. — *20.*

Ἰόνοφ, Β. Α. (Τσικαγκίνετς) (γεν. τό 1863) — στό τέλος τῆς δεκαετίας 1880-1890 ἦταν ναροντνοβόλετς, ἀργότερα σοσιαλδημοκράτης. Ἦταν γνωστός μέ τόν Μ. Τ. Ἐλιζάροφ καί τόν Β. Ι. Λένιν ἀπό τή Σαμάρα. Ὄντας στατιστικός στό ἐπάγγελμα, διόρθωσε τούς στατιστικούς πίνακες στό βιβλίο τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ἡ ἀνάπτυξη τοῦ καπιταλισμοῦ στή Ρωσία» — *4, 51, 67-68, 120, 139, 140, 150, 158, 161, 162.*

Ἰστόρικ — *βλ.* Σκβορτσόφ - Στεπάνοφ, Ι. Ι.

Κ

Καλμικόβα, Α. Μ. (Θεία, «Θείτσα») (1849-1926) — προοδευτική κοινωνικός παράγοντας. Ἔπαιρνε μέρος στό κίνημα τῆς «Ναρόνταγια Βόλια», συνδεόταν στενά μέ τήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωσης τῆς δουλιᾶς» καί τήν ὀργάνωση τῆς Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Γιά τήν ἐπαναστατική της δράση βρισκόταν ὑπό μυστική ἐπιτήρηση τῆς ἀστυνομίας. Στά 1890-1891 διατηροῦσε ἀποθήκη βιβλίων, πού ἦταν σημεῖο ἐπαφῆς τῶν σοσιαλδημοκρατῶν, βοηθοῦσε οἰκονομικά τούς μπολσεβίκους (βλ. ἐπίσης τόμ. 7ος, σελ. 548-549). — *61, 100, 109, 112, 122, 126, 138, 145, 155, 221.*

Κάμενεφ (Ρόζενφελντ), Λ. Μπ. (1883-1936) — ἔγινε μέλος τοῦ Κόμματος τό 1901. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης κρατοῦσε συμβιβαστική στάση ἀπέναντι στούς

λικβινταριστές, τούς ότζοβιστές καί τροτσκιστές (βλ. έπίσης τομ. 26ος, σελ. 512). — *242, 243.*

Κάμενεφ, Σ. Σ. (1881-1936) — άξιωματικός τοῦ παλιοῦ στρατοῦ (συνταγματάρχης), μετά τήν 'Οχτωβριανή έπανάσταση πέρασε μέ τό μέρος τῆς Σοβιετικῆς έξουσίας. 'Από τό Σεπτέμβρη τοῦ 1918 διοικητής τοῦ 'Ανατολικοῦ μετώπου. 'Από τόν 'Ιούλη τοῦ 1919 μέχρι τόν 'Απρίλη τοῦ 1924 άρχιστράτηγος τῶν 'Ενόπλων Δυνάμεων τῆς Δημοκρατίας. Μέλος τοῦ Κόμματος άπό τό 1930 (βλ. έπίσης τόμ. 50ος, σελ. 510). — *374.*

Κάμενσκι, Ν. — *βλ.* Πλεχάνοφ, Γκ. Β.

Καμπλουκόφ, Ν. Α. (1849-1919) — οίκονομολόγος καί στατιστικός, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας· όπαδός τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ. Στά 1885-1907 διεύθυνε τό τμῆμα στατιστικῆς τῶν ζέμστβο τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας. Μέ τήν καθοδήγησή του συντάχθηκαν οί «Συλλογές στατιστικῶν στοιχείων τοῦ κυβερνείου τῆς Μόσχας» (1877-1879). Συνεργαζόταν σέ πολλές έφημερίδες καί περιοδικά (βλ. έπίσης τόμ. 1ος, σελ. 621-622). — *62, 69, 127, 133, 147, 156, 158.*

Κάουτσκι (Kautsky), *Κάρλ* (1854-1838) — ἕνας άπό τούς ἡγέτες τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, στήν άρχή μαρξιστής, άργότερα άποστάτης τοῦ μαρξισμοῦ, θεωρητικός τῆς πιό έπικίνδυνης καί βλαβερῆς παραλλαγῆς τοῦ όπορτουνισμοῦ, τοῦ κεντρισμοῦ (καουτσκισμοῦ) (βλ. έπίσης τόμ. 37ος, σελ. 661). — *150, 152, 153, 156, 157, 158, 160, 161, 245, 246, 248.*

Καραχάν. Λ. Μ. (1889-1937) — στό έπαναστατικό κίνημα άπό τό 1904. Τό 1913 μπῆκε στήν διαχτιδική όργάνωση τοῦ ΣΔΕΚΡ. "Υστερα άπό τά γεγονότα τοῦ 'Ιούλη 1917 προσχώρησε στό κόμμα τῶν μπολσεβίκων. 'Από τό 1918 μέλος τοῦ συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ 'Επιτροπάτου 'Εξωτερικῶν, άναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ έπιτρόπου (βλ. έπίσης τόμ. 35ος, σελ. 523). — *380.*

Κάρισεφ, Ν. Α. (1855-1905) — οίκονομολόγος καί στατιστικός, παράγοντας τῶν ζέμστβο. Συγγραφέας πολλῶν βιβλίων καί ἄρθρων σέ περιοδικά γιά ζητήματα οίκονομίας τοῦ άγροτικοῦ νοικοκυριοῦ τῆς Ρωσίας, στά όποῖα ύπεράσπιζε τίς άπόψεις τῶν φιλελεύθερων ναρόντνικων (βλ. έπίσης τόμ. 1ος, σελ. 623). — *122.*

Κατσορόβσκι, Κ. Ρ. (γεν. τό 1870) — οίκονομολόγος. Στίς άρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890 άνῆκε στήν όμάδα τῶν ναροντνοβόλτσι τῆς Πετρούπολης. 'Αργότερα συνεργαζόταν μέ τόν κομματικό τύπο τῶν σοσιαλιστῶν - έπαναστατῶν, ἄν καί τυπικά δέν άνῆκε στό κόμμα τους. Συγγραφέας σειρᾶς άπό μελέτες γιά τό άγροτικό ζήτημα. — *183.*

Κέμμερερ (Kemmerer), *Ε. Μπ.* — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «'Η τεχνική πρόοδος». — *366, 367.*

Κλιουτσέβσκι, Β. Ο. (1841-1911) — ίστορικός, ἕνας άπό τούς μεγαλύτερους έκπροσώπους τῆς ρωσικῆς άστικῆς ίστοριογραφίας, καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας· μέλος τοῦ κόμματος τῶν καντέτων (βλ. έπίσης τόμ. 3ος, σελ. 769). — *3, 4.*

Κνιγκοπρονταβές — *βλ.* Πότρεσοφ, Α. Ν.

Κνιπόβιτς, Α. Ι. (1860-1919) — γυναίκα τοῦ Ν. Μ. Κνιπόβιτς. Ἂν καί ἡ ἴδια δέν ἔπαιρνε μέρος στήν ἐπαναστατική δουλιά, βοηθοῦσε τή σοσιαλδημοκρατική ὀργάνωση. — *180, 216.*

Κνιπόβιτς, Λ. Μ. (1856-1920) — ἄρχισε τήν ἐπαναστατική της δράση στά τέλη τῆς δεκαετίας 1870-1880 στούς ὁμίλους τῶν ναροντνοβόλτσι στό Ἐλσινγκφόρς, στή διάρκεια τῆς δεκαετίας 1890-1900 προσχώρησε στή σοσιαλδημοκρατία. Ἔπαιξε σημαντικό ρόλο στήν σύνδεση τῆς «Ἴσκρα» μέ τίς τοπικές ὀργανώσεις τῆς Ρωσίας. Συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε ἐπανειλημμένα. Ἔκανε κομματική δουλιά στίς πόλεις Πετρούπολη, Τβέρ, Ὀδησσό (βλ. ἐπίσης τομ. 7ος, σελ. 550). — *240, 249, 367.*

Κνιπόβιτς, Ν. Μ. (1862-1939) — διακεκριμένος ἐπιστήμονας - ζωολόγος καί κοινωνικός παράγοντας. Τό 1893 ἐκλέχτηκε ὑφηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρούπολης, ἀργότερα ὅμως ἀποβλήθηκε ἀπό τό σῶμα τῶν καθηγητῶν γιά ὕποπτα πολιτικά φρονήματα. Στά 1911-1930 καθηγητής στήν ἕδρα ζωολογίας καί γενικῆς βιολογίας στό ἰατρικό ἰνστιτοῦτο θηλέων τῆς Πετρούπολης (1-ο τοῦ Λένινγκραντ) (βλ. ἐπίσης τόμ. 53ος, σελ. 478). — *180.*

Κνιπόβιτς — *βλ.* Κνιπόβιτς, Α. Ι. καί Κνιπόβιτς, Ν. Μ.

Κοβαλιέβσκι, Μ. Μ. (1851-1916) — ἱστορικός, πολιτικός παράγοντας ἀστικοφιλελεύθερης κατεύθυνσης. Ἀπό τό 1880 ἦταν καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας. Τό 1887 ἔφυγε στό ἐξωτερικό. Τό 1901 μαζί μέ τόν Ρόμπερτ ἵδρυσε στό Παρίσι τή Ρωσική Ἀνώτατη Σχολή κοινωνικῶν ἐπιστημῶν. Τό 1905 ἐπέστρεψε στή Ρωσία, ἐκλέχθηκε βουλευτής στήν Ι Κρατική δούμα· ἀργότερα, μέλος τοῦ Κρατικοῦ συμβουλίου. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ κόμματος τῶν «δημοκρατικῶν μεταρυθμίσεων», πού βρισκόταν δεξιότερα ἀπό τούς καντέτους. — *122.*

Κοβελάρτ — *βλ.* Βάν Κοβελάρτ, Γιάν Φράνς.

Κοκούσκα — *βλ.* Μάλτσενκο, Α. Λ.

Κολούμπ — *βλ.* Λαλαγιάντς, Ι. Χ.

Κομπελιάτσκι, Α. Ι. (1862-1907) — συντάκτης ὁδηγιῶν γιά τήν ἐργοστασιακή νομοθεσία, ὑφυπουργός Συγκοινωνιῶν. — *20.*

Κόν, Φ. Γ. (1864-1941) — διακεκριμένος παράγοντας τοῦ πολωνικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος, στό ὁποῖο ἄρχισε νά παίρνει μέρος ἀπό τό 1882. Γιά τήν ἐπαναστατική του δράση συνελήφθη τό 1884 καί καταδικάστηκε σέ 10 χρόνια καί 8 μῆνες κάτεργα. Ὕστερα ἀπό τήν ἔκτιση τῆς ποινῆς ζοῦσε στή Σιβηρία μέχρι τό 1904, ἀσχολήθηκε μέ λογοτεχνική καί κοινωνική δουλιά (βλ. ἐπίσης τόμ. 31ος, σελ. 602). — *55.*

Κουγκουσιόφ, Ε. Ε. (γεν. τό 1871) — ὄντας φοιτητής στό Τεχνολογικό Ἰνστιτοῦτο τῆς Πετρούπολης, στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890 πῆρε μέρος στήν ἔκδοση τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ποιοί εἶναι οἱ «φίλοι τοῦ λαοῦ» καί πῶς

πολεμοῦν ἐνάντια στούς σοσιαλδημοκράτες». Τό 1898 συνελήφθη γιά ἐπαναστατική προπαγάνδα ἀνάμεσα στούς ἐργάτες καί ἐκτοπίστηκε στό κυβερνεῖο Βιάτκα, ὅπου συνέχισε τήν ἐπαναστατική δουλιά. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε στήν ἐμπορική ἀντιπροσωπεία στό Λονδίνο. — *386.*

Κοῦζεν — *βλ.* Κράσιν, Γκ. Μπ.

Κούμπα — *βλ.* Γιακούμποβα, Α. Α.

Κοῦνοφ (Cunow), *Χένριχ* (1862-1936) — γερμανός δεξιός σοσιαλδημοκράτης, ἱστορικός, κοινωνιολόγος καί ἐθνογράφος. Ἀπό τό 1917 μέχρι τό 1923 ἦταν συντάκτης τοῦ ὀργάνου τοῦ Γερμανικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος «Die Neue Zeit». Στήν ἀρχή τάχθηκε μέ τούς μαρξιστές, κατόπιν ἔγινε ἀναθεωρητής καί διαστρεβλωτής τοῦ μαρξισμοῦ. — *165, 345.*

Κουρνατόβσκι, Β. Κ. (1868-1912) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης. Τό 1886 ἔπαιρνε μέρος στούς κύκλους τῶν ναροντνοβόλτσι· γρήγορα ξέκοψε ἀπό τό ναροντνικισμό καί τό 1893 στό ἐξωτερικό μπῆκε στήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς». Τό 1897 ἐπιστρέφοντας στή Ρωσία συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Στό Μινουσίνσκ συναντήθηκε μέ τόν Β. Ι. Λένιν. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1899 μαζί μέ δεκαέξι ἄλλους σοσιαλδημοκράτες ὑπόγραψε τή «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας» ἐνάντια στό «Gredo» τῶν «οἰκονομιστῶν», πού εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν. Ὕστερα ἀπό τήν ἔκτιση τῆς ἐκτόπισης ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στήν Τυφλίδα. Τό 1903 ξανασυνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε στή Γιακούτια. Στά χρόνια τῆς πρώτης Ρωσικῆς ἐπανάστασης ἦταν ὀργανωτής τῶν Σοβιέτ τῶν ἐργατῶν, τῶν στρατιωτῶν καί τῶν κοζάκων βουλευτῶν στήν Τσιτά, ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ἔνοπλης ἐξέργερσης τῶν ἐργατῶν τῆς Τσιτά. Ὕστερα ἀπό τήν ἥττα τῆς ἐξέγερσης συνελήφθη καί καταδικάστηκε ἀπό τό στρατοδικεῖο σέ ἰσόβια κάτεργα. Τό 1906 δραπέτευσε στό ἐξωτερικό. — *101, 121, 134.*

Κουσνέρεφ, Ι. Ν. — μεγάλος ἐπιχειρηματίας, ἰδιοκτήτης τυπογραφείου στή Μόσχα. — *378.*

Κοχάνσκαγια — *βλ.* Σοχάνσκαγια, Ν. Σ.

Κόχερ (Kocher), *Τεόντορ* (1841-1917) — ἑλβετός χειρουργός. Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βέρνης· ἐπεξεργάστηκε μιά σειρά ἀπό μεθόδους χειρουργικῆς θεραπείας ἀσθενειῶν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος καί παθήσεων τοῦ θυρεοειδοῦς ἀδένα, ἰδιαίτερα τήν βρογχοκήλη. — *340, 343, 344.*

Κράσιν, Γκ. Μπ. (Κοῦζεν) — ἀδελφός τοῦ Λ. Μπ. Κράσιν, τό 1893 ἀνῆκε στόν ὅμιλο τῶν μαρξιστῶν τῆς Πετρούπολης. — *200.*

Κρασνοπέροφ, Ι. Μ. (γεν. τό 1840) — ἀντιπρόσωπος τῶν ραζνοτσίννι διανοουμένων τῆς δεκαετίας τοῦ 1860· συνδεόταν μέ τούς ἐπαναστατικούς ὁμίλους τῶν στρατιωτικῶν. Πῆρε μέρος στή «συνωμοσία τοῦ Καζάν», πού ὀργανώθηκε στή διάρκεια τῆς ἐξέγερσης στήν Πολωνία (1863), μέ σκοπό νά ἀποσπάσουν ἀπό ἐκεῖ στρατεύματα. Καταδικάστηκε σέ 8 χρόνια κάτεργα, πού στήν ἀρχή μετατράπηκαν σέ φυλάκιση κι' ἀργότερα σέ ἀστυνομική ἐπιτήρηση. Ὕστερα ἀπό τήν

ἀπαλλαγή του ἀπό τήν ἀστυνομική ἐπιτήρηση, ἕνα διάστημα ἦταν τμηματάρχης στό τμῆμα στατιστικῆς στά ζέμστβο τῶν κυβερνείων τῆς Σαμάρας καί μετά τοῦ Τβέρ· ἀπό τό 1886 συνεργαζόταν στή «Ρούσκιγε Βέντομοστι». — *120.*

Κρεστίνσκι, Ν. Ν. (1883-1938) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1903. Στά 1918-1921 Λαϊκός ἐπίτροπος Οἰκονομικῶν (βλ. ἐπίσης τόμ. 44ος, σελ. 626-627). — *377.*

Κρζιζανόβσκι, Γκ. Μ. (Ντρούγκ - ποέτ) (1872-1959) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1893· μαζί μέ τόν Β. Ι. Λένιν ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Τό Δεκέμβρη τοῦ 1895 πιάνεται καί ἐξορίζεται γιά τρία χρόνια στή Σιβηρία (περιοχή Μινουσίνσκ) (βλ. ἐπίσης τόμ. 8ος, σελ. 618-619). — *27, 29, 30, 31, 32, 43, 44, 52, 53, 56, 59, 63, 64, 65, 66-67, 73, 83, 89, 91, 92, 93, 96, 99, 104, 126, 133, 141-142, 143, 144, 149, 152, 168, 169, 176, 188, 211.*

Κρούμμπιουγκελ, Λ. — ἐκδότης τοῦ βιβλίου τοῦ Β. Ι. Λένιν «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός». — *262, 263, 264, 265, 266, 278, 286, 289, 291, 292, 296, 331, 336.*

Κρούπσκαγια, Ε. Β. (1842-1915) — μητέρα τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο σημείωση 75). — *69, 84, 88, 91, 92, 97, 101, 112, 114, 121, 122, 126, 132, 140, 145, 146, 147, 148, 149, 153, 158, 165, 167, 170, 173, 176, 181, 195, 208, 210, 215, 216, 217, 221, 222, 224, 225, 227, 229, 231, 232, 234, 237, 238, 240, 241, 242-243, 252, 292, 294, 298, 312, 313, 315, 320, 321, 322, 327, 328, 329, 330, 332, 335, 338, 340, 341, 342, 345, 346, 347, 348, 350, 351, 352, 355, 357, 358.*

Κρούπσκαγια, Ν. Κ. (Ρίμπκινα) (1869-1939) — γυναίκα καί συναγωνιστής τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 46).

Κρούσβιτς — ἐνοικιαστής τοῦ ἀγροκτήματος Ἀλακάγεβκα τό 1893. — *2.*

Κρουτόβσκι, Μ. Β. (Arzt) (1856-1945) — στή δεκαετία 1880-1890 προσχώρησε στό ναροντνικισμό· γιατρός. Ζοῦσε στό Κρασνογιάρσκ. Γιά συμμετοχή στήν ἐπαναστατική δουλιά βρισκόταν ἐπανειλημμένα κάτω ἀπό ἐπίσημη καί μυστική ἐπιτήρηση τῆς ἀστυνομίας. Ὕστερα ἀπό τήν ἀστικο-δημοκρατική ἐπανάσταση τοῦ Φλεβάρη ἦταν ἐπίτροπος κυβερνείου τῆς Προσωρινῆς κυβέρνησης. Στή δεκαετία τοῦ 1930 δούλεψε στή μεσαία ὑγειονομική σχολή στό Κρασνογιάρσκ καί στόν ἰατρικό σύλλογο. — *23, 24.*

Λ

Λαβρόφ, Π. Λ. (1823-1900) — ἐπιφανής ἰδεολόγος τοῦ ναροντνικισμοῦ, ἐκπρόσωπος τῆς ὑποκειμενικῆς σχολῆς στήν κοινωνιολογία, συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἱστορικά γράμματα» (1868-1869) (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 624). — *248.*

Λαλαγιάντς, Ι. Χ. (Κολούμπ) (1870-1933) — δραστήριος ἀγωνιστής τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κινήματος τῆς Ρωσίας. Στά 1888-1889 ἦταν μέλος τοῦ μαρξιστικοῦ ὁμίλου Ν. Ε. Φεντοσέγεφ στό Καζάν, τό 1892 ἔκανε ἐπαναστατική προπαγάνδα στό Νίζνι Νόβγκοροντ. Τό 1893 στή Σαμάρα μπῆκε στό μαρξιστικό ὅμιλο,

πού καθοδηγοῦσε ὁ Β. Ι. Λένιν. Τό 1895 ἐκτοπίστηκε στό Αἰκατερινοσλάβ, πῆρε μέρος στή δημιουργία τοπικῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» καί στήν προετοιμασία τοῦ Ι συνεδρίου τοῦ ΣΔΕΚΡ. Μέ τή συμμετοχή τοῦ Λαλαγιάντς ἐκδόθηκε τήν ἄνοιξη τοῦ 1900 τό πρῶτο φύλλο τῆς παράνομης σοσιαλδημοκρατικῆς ἐφημερίδας «Γιούζνι Ραμπότσι». Τόν Ἀπρίλη τοῦ 1900 πιάστηκε (βλ. ἐπίσης τόμ. 47ος, σελ. 386-387). — *37, 56, 69, 110, 120, 150, 204.*

Λαμπριόλα (Labriola), *Ἀντόνιο* (1843-1904) — ἰταλός φιλόλογος καί φιλόσοφος· στά τέλη τῆς δεκαετίας 1880-1890 ἀπομακρύνθηκε ἀπό τήν ἀστική ἰδεολογία κι' ἔγινε μαρξιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 668). — *59, 60, 63, 73, 110, 167.*

Λάσκερ (Lasker), *Ἐμμανουέλ (1868-1941)* — διακεκριμένος γερμανός σκακιστής, δόκτορας μαθηματικῶν. Τό 1894 κέρδισε τόν ἀγώνα γιά τό παγκόσμιο πρωτάθλημα καί κράτησε τόν τίτλο τοῦ πρωταθλητῆ τοῦ κόσμου ἐπί 27 χρόνια. Εἶναι συγγραφέας μιᾶς σειρᾶς βιβλίων γιά τό σκάκι. — *144.*

Λαφάργκ (Lafargue), *Λάουρα* (1845-1911) — παράγοντας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος στή Γαλλία, κόρη τοῦ Κ. Μάρξ γυναίκα τοῦ Πόλ Λαφάργκ. Ἔκανε πολλά γιά τή διάδοση τοῦ μαρξισμοῦ στή Γαλλία. Μαζί μέ τόν ἄνδρα της μετάφρασε στή γαλλική γλώσσα τό «Μανιφέστο τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος» καί μιά σειρά ἄλλες ἐργασίες τῶν Κ. Μάρξ καί Φ. Ἔνγκελς. — *60.*

Λβόβιτς, Γκ. Φ. — ἐκδότης. — *317-318.*

Λεβίτσκι, Β. (Τσεντερμπάουμ, Β. Ο.) (γεν. τό 1883) — σοσιαλδημοκράτης, μενσεβίκος. Στήν περίοδο τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τοῦ λικβινταρισμοῦ. Τόν καιρό τοῦ πρώτου παγκόσμιου πόλεμου σοσιαλσωβινιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 12ος, σελ. 525-526). — *350.*

Λεβίτσκι, Β. Α. — πολύ γνωστός στήν οἰκογένεια τῶν Οὐλιάνοφ, ὑπηρετοῦσε τότε ὑγειονομικός γιατρός στό νομό Ποντόλσκ τοῦ κυβερνείου Μόσχας (βλ. ἐπίσης σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 214). — *211, 260.*

Λεβίτσκι, Ν. Β. (γεν. τό 1859) — φιλελεύθερος ναρόντνικος οἰκονομολόγος, συνεργαζόταν στήν ἐφημερίδα «Ρούσκιγε Βέντομοστι», ἦταν γραμματέας συμβουλίου τῶν ζέμστβο, ἐξασκοῦσε τό ἐπάγγελμα τοῦ δικηγόρου (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 648). — *174.*

Λεϊτέιζεν, Γκ. Ντ. (Λίντοφ) (1874-1919) — σοσιαλδημοκράτης· μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μπολσεβίκος· συνεργαζόταν στίς ἐφημερίδες «Βπεριόντ», «Προλετάρι» καί σέ ἄλλα ὄργανα τῶν μπολσεβίκων (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 436). — *241, 248-249.*

Λέμπεντιεβα, Μ. Ι. (πέθ. τό 1894) — μέλος τοῦ πρώτου μαρξιστικοῦ ὁμίλου στή Σαμάρα. — *4.*

Λένγκινγκ, Φ. Β. (Λίνγκλινγκ) (1873-1936) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1898. Ἔπαιρνε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τό 1893· τό 1896 πιάστηκε γιά τήν ὑπόθεση τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» καί τό 1898 ἐξορίστηκε γιά 3 χρόνια στήν

'Ανατολική Σιβηρία. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1899 μαζί μέ ἄλλους δεκαέξι σοσιαλδημοκράτες ὑπέγραψε τή «Διαμαρτυρία τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν» ἐνάντια στό «Credo» τῶν «οἰκονομιστῶν» πού τήν εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν (βλ. ἐπίσης τόμ. 7ος, σελ. 555). — *94, 96, 133, 134, 233.*

Λένστρεμ, Ν. — συντάκτης ρωσο-γερμανικοῦ καί γερμανο-ρωσικοῦ λεξικοῦ. — *138, 145.*

Λεπεσίνσκαγια, Ο. Μπ. (1871-1963) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1898. Τό 1897 ἀκολούθησε τόν ἄνδρα της Π. Ν. Λεπεσίνσκι στήν ἐξορία στή Σιβηρία, ἐργάστηκε βοηθός γιατροῦ στό χωριό Κουραγκίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ. Τό 1903-1906 βρισκόταν στήν ἐμιγκράτσια στή Γενεύη, δούλευε στήν ὁμάδα μπολσεβίκων ἐκπατρισμένων. Τό 1906 ἐπέστρεψε στή Ρωσία, ζοῦσε στό Ὄρς, ὅπου ἔπαιρνε δραστήριο μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα· σέ συνέχεια δούλεψε γιατρός στή Μόσχα καί τήν Κριμαία. 'Από τό 1919 σέ ἐκπαιδευτική καί ἐπιστημονική δουλιά στά Πανεπιστήμια τῆς Τασκέντης καί Μόσχας καί σέ ἰνστιτοῦτο ἐπιστημονικῶν ἐρευνῶν βιολογίας καί ἰατρικῆς στή Μόσχα. Τακτικό μέλος τῆς 'Ακαδημίας ἰατρικῶν ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ. — *101, 121, 180.*

Λεπεσίνσκι, Π. Ν. (1868-1944) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1898. Στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα προσχώρησε στίς ἀρχές τοῦ 1890-1900. Τό 1895 συνελήφθη καί τό 1897 ἐξορίστηκε στή Σιβηρία, πρῶτα στό Γενισέισκ καί κατόπιν στό νομό Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ. Στήν ἐξορία γνωρίστηκε καί συνδέθηκε μέ τόν Β. Ι. Λένιν (βλ. ἐπίσης τόμ. 8ος, σελ. 623). — *94, 101, 121, 162-163, 180.*

Λέφ Μπορίσοβιτς — *βλ.* Κάμενεφ, Λ. Μπ.

Λιαχόβσκι, Γ. Μ. (Δόκτορ) (γεν. τό 1871) — σοσιαλδημοκράτης· τό 1896 συνελήφθη γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης καί ἐκτοπίστηκε στήν 'Ανατολική Σιβηρία γιά 3 χρόνια. 'Εξέτισε τήν ποινή στό Βερχολένσκ, τοῦ κυβερνείου 'Ιρκούτσκ, κατόπιν ὑπηρέτησε στή διεύθυνση σιδηροδρόμων πέρα ἀπό τή Μπαϊκάλ. 'Αργότερα ξέκοψε ἀπό τήν ἐπαναστατική δράση, ἀποδήμησε στή Βόρεια 'Αμερική, ὅπου ἀσχολήθηκε μέ τήν ἰατρική. — *23, 24, 25, 29, 43, 47, 63, 93, 96, 115, 120, 150, 165, 167.*

Λίνγκλινγκ — *βλ.* Λένγκινκ, Φ. Β.

Λίντα, Λίντια, Λ. Μιχ., Λίντια Μιχάηλοβνα, Λίντια — *βλ.* Κνιπόβιτς, Λ. Μ.

Λίντοφ — *βλ.* Λεϊτέιζεν, Γκ. Ντ.

Λιουντογκόβσκι, Α. Π. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Οἱ βάσεις τῆς ἀγροτικῆς οἰκονομίας καί ἀγροτικῆς λογιστικῆς», Πετρούπολη, 1875. — *75.*

Λίροτσκα — *βλ.* Γιακούμποβα, Α. Α.

Λοβέλλ (Lowell), *Περσιβάλ* (1855-1916) — ἀμερικανός ἀστρονόμος, ἐρευνητής τοῦ πλανήτη Ἄρης. — *254.*

Λοκγκατσιόφ, Γκ. Γ. (γεν. τό 1906) — ψυχογιός τῶν Α. Ι. καί Μ. Τ. Ἐλιζάροφ, μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1929. Στά 1925-1934 δούλευε σάν τεχνικός-νορμαδόρος. Τό 1934 εἰσήχθη στή νομική σχολή τῆς Μόσχας, μετά τήν ἀποφοίτηση δούλεψε ἀνακριτής. Στά 1941-1945 βρισκόταν στίς γραμμές τοῦ Σοβιετικοῦ Στρατοῦ σάν στρατιωτικός ἀνακριτής μεραρχίας, σώματος, στρατιᾶς. Ἀπό τό 1946 νομικός σύμβουλος, κατόπιν εἰδικός στά ζητήματα μισθοδοσίας. — *381.*

Λοζίνσκι, Μ. Α. (γεν. τό 1864) — συνεργάτης νομικῶν ἐκδόσεων, γιά μεγάλο διάστημα ἦταν κυβερνήτης τῆς Τυφλίδας, ἀπό τό 1892 ἦταν μέλος τοῦ Ι καί ΙΙΙ τμήματος τῆς Ἐλεύθερης οἰκονομικῆς ἑταιρίας. — *68.*

Λοκότ, Τ. Β. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἡ οἰκονομική καί φορολογική πολιτική τῆς Ρωσίας». — *248.*

Λονγκέ (Longuet), *Ζάν* (1876-1938) — μέλος τοῦ Γαλλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, δημοσιολόγος· γιός τοῦ Σάρλ Λονγκέ καί τῆς Τζέννι Μάρξ. Συνεργαζόταν δραστήρια στόν γαλλικό καί στόν διεθνή σοσιαλιστικό Τύπο (βλ. ἐπίσης τόμ. 26ος, σελ. 520). — *178.*

Λουνατσάρσκι, Α. Β. (1875-1933) — μπῆκε στό ἐπαναστατικό κίνημα στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890-1900. Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μπολσεβίκος. Σέ συνέχεια ἔδειξε ταλαντεύσεις, ξέκοψε ἀπό τόν μπολσεβικισμό. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης μπῆκε στήν ἀντικομματική ὁμάδα τοῦ «Βπεριόντ», πρόβαλε τό αἴτημα τῆς συνένωσης τοῦ μαρξισμοῦ μέ τή θρησκεία (βλ. ἐπίσης τόμ. 9ος, σελ. 535). — *278, 280, 282.*

Μ

Μ. Α., Μιχ. Ἀλ., Μιχαήλ Ἀλεξάντροβιτς — βλ. Σίλβιν, Μ. Α.

Μ. Ἀλ., Μαρία Ἀλεξάντροβνα — βλ. Οὐλιάνοβα, Μ. Α.

Μ. Β. βλ. Σβορίνινα, Μ. Β.

Μ. Γκ., Μαρία Γκερμάνοβνα — βλ. Γκοπφενχάουζ, Μ. Γκ.

Μ. Ι. — βλ. Λέμπεντεβα, Μ. Ι.

Μ. Ἰβ-να, Μαρία Ἰβάνοβνα — βλ. Βερετενίκοβα, Μ. Ι.

Μ. Τ. — βλ. Ἐλιζάροφ, Μ. Τ.

Μ. Φ. — βλ. Βλαντιμίρσκι, Μ. Φ.

Μάλτσενκο, Α. Λ. (Κοκούσκα) (γεν. τό 1871) — σοσιαλδημοκράτης, μηχανικός - τεχνολόγος, δούλευε στό μηχανουργικό ἐργοστάσιο τοῦ Νιέβσκι. Μέλος τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τό 1895 συνελήφθη καί τό 1897 ἐκτοπίστηκε στό κυβερνεῖο τοῦ Ἀρχάνγκελσκ γιά 3 χρόνια. Ἀργότερα ἀποχώρησε ἀπό τήν ἐπαναστατική δράση. — *63, 112, 120.*

Μάνια, Μανιάσα, Μαρία Ἰλίνιτσνα, Μαρία Οὐλιάνοβα — βλ. Οὐλιάνοβα Μ. Ι.

Μάρκ — βλ. Ἐλιζάροφ, Μ. Τ.

Μάρξ (Marx), *Κάρλ* (1818-1883). — *63, 166, 245, 248, 271, 281, 298, 345, 357, 366.*

Μάρτοφ, Λ. (Τσεντερμπάουμ, Γ. Ο., Ἐγκόρ, Γιούλιι) (1873-1923) — στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα συμμετεῖχε ἀπό τό πρῶτο μισό τῆς δεκαετίας 1890-1900. Τό 1895 πῆρε μέρος στήν ἵδρυση «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης, καί γιά τήν ὑπόθεση αὐτή συνελήφθη τό 1986 καί ἐξορίστηκε γιά 3 χρόνια στό Τουρουχάνσκ. Μετά τήν ἐξορία πῆρε μέρος στήν προετοιμασία τῆς ἔκδοσης τῆς «Ἴσκρα». Ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἡγέτης τοῦ μενσεβικισμοῦ. Στά χρόνια τοῦ πρώτου παγκοσμίου ἰμπεριαλιστικοῦ πολέμου ἔπαιρνε κεντρικιστικές θέσεις (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 529). — *26, 31, 32, 37, 43, 57, 63, 84, 92, 99, 102, 115, 129, 134, 178, 182, 349-350.*

Μάσλοφ, Π. Π. (Ζολοτοπρομίσλεννικ, Σαμάρετς) (1867-1946) — οἰκονομολόγος, σοσιαλδημοκράτης, συγγραφέας πολλῶν ἔργων γιά τό ἀγροτικό ζήτημα στά ὁποῖα προσπαθοῦσε νά ἀναθεωρήσει τό μαρξισμό. Στά 1896-1897 δούλευε στήν ἐφημερίδα «Σαμάρσκι Βέστνικ». Κατόπιν μετοίκησε στήν Πετρούπολη, συνεργάστηκε στά περιοδικά «Ναούτσνογε Ὀμποζρένιγε», «Ζίζν», «Νατσάλο». Ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μενσεβίκος (βλ. ἐπίσης, τόμ. 46ος, σελ. 553). — *36, 110, 112, 120, 161, 358.*

Μάχ (Mach), *Ἐρνέστ* (1838-1916) — αὐστριακός φυσικός καί φιλόσοφος, ὑποκειμενικός ἰδεαλιστής, ἕνας ἀπό τούς θεμελιωτές τοῦ ἐμπειριοκριτικισμοῦ (βλ. ἐπίσης τόμ. 10ος, σελ. 531-532). — *261.*

Μαχνόβετς, Β. Π. — βλ. Ἀκίμοφ, Β. Π.

Μέλνικοφ, Σ. Ι. (γεν. τό 1860) — ἄρχισε τήν ἐπαναστατική δράση στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1880, ἐκτοπίστηκε τό 1884 στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 3 χρόνια γιά συμμετοχή σέ ὅμιλο ναροντνοβόλτσι· τό 1887 μεταφέρθηκε στή Δυτική Σιβηρία. Τό 1888, βρισκόμενος στήν ἐξορία, διώχθηκε δικαστικά γιά τήν ἔκδοση καί διάδοση διαμαρτυρίας καί ἔκκλησης ἐξονόματος τῶν «ρώσων πολιτικῶν ἐξορίστων», γι' αὐτό ἐκτοπίστηκε στήν περιοχή τῆς Γιακούτιας γιά 3 χρόνια· τό 1892 ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐξορία καί ἐγκαταστάθηκε στήν Πολτάβα καί τό Γενάρη τοῦ 1895 συνελήφθη πάλι καί τό 1896 ἐκτοπίστηκε γιά 8 χρόνια στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Ἐξέτισε τήν ποινή του στό Μινουσίνσκ. Αργότερα ξέκοψε ἀπό τήν ἐπαναστατική δράση. — *55.*

Μενζίνσκαγια, Λ. Ρ. (1878-1933) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1904. Ἔκανε κομματική δουλιά στήν Πετρούπολη, ἐκπληρώνοντας διάφορες συνωμοτικές ἀποστολές. Τό 1914 ἦταν μέλος στή Συντακτική ἐπιτροπή τοῦ περιοδικοῦ «Ραμπότνιτσα». Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Παιδείας τῆς ΣΟΣΔΡ. — *374.*

Μεντελέγεφ, Ντ. Ι. (1834-1907) — μεγάλος ρῶσος ἐπιστήμονας, πρωτοπόρος κοινωνικός παράγοντας (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 626-627). — *75.*

Μέρινγκ (Mehring), *Φράντς* (1846-1919) — διακεκριμένος παράγοντας τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος τῆς Γερμανίας, ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες καί τούς θεωρητικούς τῆς ἀριστερῆς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 20ός, σελ. 547). — *58, 174.*

Μέρμο (Mermod), *Ἀρτούρ* (1852-1915) — γιατρός, λαρυγγολόγος στό Στρασβοῦργο, ὕστερα στή Λωζάνη, ἀπό τό 1903 προφέσσορας στό Πανεπιστήμιο τῆς Λωζάνης. — *259.*

Μεσκόβσκι — βλ. Γκόλντενμπεργκ, Ι. Π.

Μεστσεριακόβα, Α. Ι. (Τσετσούρινα, Α. Ι.) — στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890-1900 ἦταν δασκάλα τῆς Κυριακάτικης βραδινῆς σχολῆς πίσω ἀπό τήν Νιέβσκαγια Ζαστάβα στήν Πετρούπολη. — *95, 172-173.*

Μεστσεριακόφ, Ν. Λ. (1865-1942) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1901. Μπῆκε στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τό 1885. Τό 1893 ἔφυγε στό Βέλγιο γιά νά ὁλοκληρώσει τίς σπουδές του. Τό 1901 προσχώρησε στό «Σύνδεσμο τοῦ ἐξωτερικοῦ τῆς ρωσικῆς ἐπαναστατικῆς σοσιαλδημοκρατίας». Τό 1902 ἐπέστρεψε στή Μόσχα σάν ἀντιπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα» (βλ. ἐπίσης τόμ. 8ος, σελ. 629). — *95, 172.*

Μέτς. — 184.

Μικούλιν, Α. Α. — μηχανικός - μηχανολόγος, ἐπιθεωρητής ἐργασίας τῆς περιοχῆς τοῦ Βλαντίμιρ καί κατόπιν γενικός ἐπιθεωρητής ἐργασίας τοῦ κυβερνείου Χερσώνας (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 529). — *77.*

Μιμόζα — βλ. Οὐλιάνοβα, Μ. Ι.

Μινουσίντσι — βλ. Κρζιζανόβσκι, Γκ. Μ., Σταρκόφ, Β. Β.

Μιουρέ (Muret), *Ε.* — συντάκτης ἀγγλο-γερμανικοῦ λεξικοῦ. — *226-227.*

Μιρμπό (Mirbeau), *Ὀκτάβ* (1850-1917) — γάλλος μυθιστοριογράφος καί δραματουργός. — *345.*

Μίτια — βλ. Οὐλιάνοφ, Ντ. Ι.

Μιτσκέβιτς, Σ. Ι. (1869-1944) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1893· γιατρός. Ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τῆς Ἕνωσης ἐργατῶν τῆς Μόσχας. Τό 1894 συνελήφθη καί τό 1897 ἐκτοπίστηκε στήν περιφέρεια τῆς Γιακούτιας. Ὕστερα ἀπό τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν ἐξορία, ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στή Μόσχα, στό Νίζνι Νόβγκοροντ, στό Σαράτοφ, συνεργαζόταν στίς μπολσεβίκικες ἐφημερίδες. Τό 1918 δούλευε στό τμῆμα λαϊκῆς παιδείας τῆς Μόσχας. Στά χρόνια τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἦταν ὑποδιευθυντής τῆς ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας στό Νότιο μέτωπο καί κατόπιν στό Νοτιοδυτικό. Ἀπό τό 1921 σέ συνδικαλιστική δουλιά. Στά 1924-1934 διετέλεσε διευθυντής τοῦ Κρατικοῦ Μουσείου τῆς Ἐπανάστασης. Ἀργότερα ἀσχολήθηκε μέ τή λογοτεχνία. — *94, 196.*

Μιχαηλόβσκι, Ν. Κ. (1842-1904) — ἐπιφανής θεωρητικός τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ, δημοσιολόγος, λογοτεχνικός κριτικός, φιλόσοφος - θετικιστής, ἕνας ἀπό τούς ἐκπροσώπους τῆς ὑποκειμενικῆς σχολῆς στήν κοινωνιολογία. Τό 1882 διηύθυνε τό περιοδικό «Ρούσκογε Μπογκάτστβο», πού ἀπό τίς στῆλες του ἔκανε λυσσώδη πάλη ἐνάντια στούς μαρξιστές (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 627). — *140, 161, 248.*

Μόλοτοφ (Σκριάμπιν), Β. Μ. (γεν. τό 1890) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1906.
Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν σέ ὑπεύθυνη κομματική καί κρατική δουλιά. Τό καλοκαίρι τοῦ 1919 ἐξουσιοδοτημένος τῆς ΚΕ καί τοῦ ΣΛΕ στήν περιοχή τοῦ Βόλγα (βλ. ἐπίσης τόμ. 45ος, σελ. 638 καί τόμ. 53ος, σελ. 486). — *377.*

Μοντράτσεκ (Modráčěk), *Φρατσίσεκ* (Φράννт) (1871-1960) — τσέχος ἐργάτης· μέλος τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπό τό 1897. Στά 1900-1901 ὁ Β. Ι. Λένιν χρησιμοποιοῦσε τή διεύθυνσή του γιά τήν ἀποστολή τοῦ παράνομου ταχυδρομείου στή Μόσχα.
Ἀργότερα προσχώρησε στούς ρεφορμιστές. Τό 1924 ἐπέστρεψε στίς γραμμές τῆς σοσιαλδημοκρατίας. — *193, 205, 207, 386.*

Μπαζάροφ, (Ροῦντνεφ), *Β. Α.* (1874-1939) — Ἀπό τό 1896 πῆρε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. Στά 1905-1907 συνεργάστηκε σέ μιά σειρά μπολσεβίκικες ἐκδόσεις. Στήν περίοδο τῆς ἀντίδρασης ἀπομακρύνθηκε ἀπό τόν μπολσεβικισμό, προπαγάνδιζε τή «θεοπλασία» καί τόν ἐμπειριοκριτικισμό, ἦταν ἕνας ἀπό τούς κύριους ἐκπροσώπους τῆς μαχιστικῆς ἀναθεώρησης τοῦ μαρξισμοῦ (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 482). — *264, 269.*

Μπαζίλ — βλ. Σταρκόφ, Β. Β.

Μπάμπεντζ (Babbage), *Τσάρλς* (1792-1871) — ἄγγλος μαθηματικός καί μηχανικός· στά 1829-1839 ἦταν καθηγητής μαθηματικῶν στό Πανεπιστήμιο Κέμπριντζ· γνωστός σάν δημιουργός τῶν λογαρίθμων. — *130.*

Μπάουερ (Bauer), *Ὄττο* (1882-1938) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς δεξιᾶς πτέρυγας τῆς αὐστριακῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, κήρυσσε τήν ἀστικο-εθνικιστική θεωρία τῆς «πολιτιστικῆς - ἐθνικιστικῆς αὐτονομίας» (βλ. ἐπίσης τόμ. 22ος, σελ. 563-564). — *246.*

Μπεζομπράζοφ, Β. Π. — οἰκονομολόγος. — *75.*

Μπέιλις, Μ. Τ. (γεν. τό 1873) — ἐπιστάτης ἐργοστασίου τούβλων στό Κίεβο, στήν ἐθνικότητα ἑβραῖος, πού τό 1911 κακῶς κατηγορήθηκε γιά φόνο χριστιανοῦ ἀγοριοῦ γιά δῆθεν ἱεροτελεστικούς σκοπούς. — *353.*

Μπέντεκερ (Baedeker), *Κάρλ* (1801-1859) — συντάκτης ταξιδιωτικῶν ὁδηγῶν τῆς περιοχῆς Ρήνου, τῆς Κεντρικῆς καί Νότιας Γερμανίας, Ἐλβετίας κ.ά., πού διακρίνονταν γιά τήν ἰδιαίτερη ἀκρίβεια. Τήν ἔκδοση τέτιων ὁδηγῶν συνέχισαν τά παιδιά του. — *96, 235.*

Μπέρ (Beer), *Μάξ* (γεν. τό 1864) — γερμανός ἱστορικός. — *345, 371.*

Μπέρνσταϊν (Bernstein), *Έντουάρντ* (1850-1932) — ἡγέτης τῆς ἄκρας ὀπορτουνιστικῆς πτέρυγας τῆς γερμανικῆς σοσιαλδημοκρατίας καί τῆς ΙΙ Διεθνοῦς, θεωρητικός τοῦ ἀναθεωρητισμοῦ καί ρεφορμισμοῦ (βλ. ἐπίσης τόμ. 37ος, σελ. 670). — *160, 162, 166, 173, 175-176, 177.*

Μπετόβεν (Beethoven), *Λουδοβίκος βαν* (1770-1827) — μεγάλος γερμανός μουσικοσυνθέτης. — *346.*

Μπέχερ (Becher), *Έριχ* (1882-1929) — γερμανός φιλόσοφος (βλ. ἐπίσης τόν τόμο 18, σελ. 462). — *266.*

Μπλαζέγεβσκι, Μ. Β. (1831-1897) — ἐργάτης τῆς Βαρσοβίας, πῆρε μέρος στήν ἐξέγερση τῆς Πολωνίας τό 1863. Τό 1894, βρισκόμενος στή Βίλνα, συνελήφθη γιά ἐπαναστατική προπαγάνδα στούς ἐργάτες καί τό 1895, σέ προχωρημένη ἡλικία καί ἄρωστος, ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 6 χρόνια. Τά τελευταῖα χρόνια προσχώρησε στή σοσιαλδημοκρατία. — *55.*

Μπλός (Blos), *Βίλχελμ* (1849-1927) — ἱστορικός, δημοσιολόγος· μέλος τοῦ Γερμανικοῦ Σοσιαλδημοκρατικοῦ Κόμματος. Συγγραφέας τῆς ἐργασίας «Ἡ Γαλλική ἐπανάσταση τοῦ 1789-1804» καί τῆς «Ἱστορίας τῆς γερμανικῆς ἐπανάστασης τοῦ 1848» (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 628). — *113, 125.*

Μπογκντάνοφ, Α. (Μαλινόβσκι, Α. Α.) (1873-1928) — σοσιαλδημοκράτης φιλόσοφος, κοινωνιολόγος, οἰκονομολόγος. Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ προσχώρησε στούς μπολσεβίκους. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν ἐπικεφαλῆς τῶν ὀτζοβιστῶν, καί ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῆς ἀντικομματικῆς ὁμάδας «Βπεριόντ». Στά ζητήματα τῆς φιλοσοφίας προσπάθησε νά δημιουργήσει δικό του σύστημα — «τόν ἐμπειριομονισμό», μιά παραλλαγή τῆς ὑποκειμενικῆς ἰδεαλιστικῆς μαχιστικῆς φιλοσοφίας, πού κριτικάρισε αὐστηρά ὁ Β. Ι. Λένιν στό ἔργο του «Ὑλισμός καί ἐμπειριοκριτικισμός» (βλ. ἐπίσης τόμ. 19ος, σελ. 583). — *73, 76, 163, 166, 241, 254, 264, 277, 278, 280, 282.*

Μπόκ, Ι. Ι. (1848-1916) — στατιστικός, στά 1870-1880, ἦταν διευθυντής τῆς Κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς στατιστικῆς τοῦ ὑπουργείου Ἐσωτερικῶν (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 777). — *28.*

Μπομπίνσκι. — *380.*

Μπόντς - Μπρουγέβιτς, Β. Ντ. (1873-1955) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1895. Τό 1904 διηύθυνε τίς ἀποστολές ἐντύπων τῆς ΚΕ καί σέ συνέχεια ὀργάνωσε τήν ἔκδοση μπολσεβίκικης φιλολογίας (Ἐκδοτικό «Β. Μπόντς-Μπρουγέβιτς καί Ν. Λένιν»). Στά ἑπόμενα χρόνια ἔπαιρνε ἐνεργό μέρος στήν ὀργάνωση μπολσεβίκικων ἐφημερίδων, περιοδικῶν καί κομματικῶν ἐκδοτικῶν ἐπιχειρήσεων (βλ. ἐπίσης τόμ. 7ος, σελ. 564· τόμ. 45ος, σελ. 639-640). — *246, 249, 260, 261, 365, 367.*

Μπορινέβιτς, Α. Σ. (1855-1946) — ἀπό τό 1878 ἦταν καθηγητής μαθηματικῶν, τό 1879 συνελήφθη γιά συμμετοχή σέ ἐπαναστατικούς ὁμίλους καί ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Μετά τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν ἐκτόπιση (1883)

δούλεψε στά ζέμστβο στατιστικός, κατόπιν καθοδηγοῦσε τή στατιστική δουλιά στήν Ὀδησσό.

Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε καθηγητής, ἀπό τό 1931 ἦταν ἐπικεφαλῆς τῆς ἕδρας στατιστικῆς στό πιστωτικό-οἰκονομικό Ἰνστιτοῦτο τῆς Ὀδησσοῦ. Συγγραφέας μιᾶς σειρᾶς ἐργασιῶν γιά τή στατιστική. — *75.*

Μποροβικόβσκι, Α. Λ. (1844-1905) — δημοσιολόγος, νομικός. — *92.*

Μπράουν (Braun), *Χένριχ* (1854-1927) — γερμανός σοσιαλδημοκράτης, δημοσιογράφος, ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ περιοδικοῦ «Neue Zeit», συντάκτης τοῦ περιοδικοῦ «Archiv für soziale Gesetzgebung und Statistik» καί σειρᾶς ἄλλων δημοσιογραφικῶν ὀργάνων, βουλευτής τοῦ ράιχσταγκ. — *41, 68, 113, 191.*

Μπουλγκάκοφ, Σ. Ν. (1871-1944) — ἀστός οἰκονομολόγος, ἰδεαλιστής φιλόσοφος. Στή δεκαετία τοῦ 1890-1900 ἦταν «νόμιμος μαρξιστής». Ἔκανε ἀναθεώρηση τῆς διδασκαλίας τοῦ Μάρξ γιά τό ἀγροτικό ζήτημα (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 532). — *76, 82, 120, 146, 156, 157-158, 160, 161, 162, 169, 175, 176, 177.*

Μπούλοντσκινι — βλ. Νεβζόροβα, Α. Π. Νεβζόροβα - Κρζιζανόβσκαγια, Ζ. Π., Νεβζόροβα - Σεστέρνινα, Σ. Π.

Μπουρζέ (Bourget), *Πόλ* (γεν. τό 1852) — γάλλος συγγραφέας, ἀπό τό 1894 ἀκαδημαϊκός. Στά δράμα «Τό ὁδόφραγμα», ὁ Μπουρζέ παρουσιάζεται σάν λυσσασμένος ἀντίπαλος τοῦ ἐργατικοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος. — *304.*

Μπουχάριν, Ν. Ι. (1888-1938) — στό Κόμμα ἀνῆκε ἀπό τό 1906. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν διευθυντής τῆς «Πράβντα», μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ, μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς (βλ. ἐπίσης τόν τόμο 35, σελ. 532). — *372, 379.*

Ν

Ν. Ε., Ν. Ε. Φ. — βλ. Φεντοσέγεφ, Ν. Ε.

Ν. Κ., Νάντ. Κοστ. Ούλιάνοβα, Ναντέζντα Κονσταντίνοβνα, Νάντιουσκα, Νάντια — βλ. Κρούπσκαγια, Ν. Κ.

Ν-ον - βλ. Ντανιελσόν, Ν. Φ.

Νάντσον, Σ. Γ. (1862-1887) — ρῶσος ποιητής. — *347.*

Νεβζόροβα, Α. Π. (1872-1926) — ἄρχισε τήν ἐπαναστατική της δράση ἀπό τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890-1900. Πιάστηκε ἐπανειλημμένα, βρισκόταν κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση. Τό 1908 ἐκπατρίστηκε στό ἐξωτερικό, ὅπου παρέμεινε μέχρι τό 1917, παίρνοντας δραστήριο μέρος στή δουλιά τῆς μπολσεβίκικης ὁμάδας βοήθειας στό Κόμμα. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε στό Λαϊκό Ἐπιτροπάτο Ὑγιεινῆς καί ἀπό τό Μάρτη τοῦ 1925 στήν ΚΕ τοῦ Κόμματος. — *33, 42, 308.*

Νεβζόροβα - Κρζιζανόβσκαγια, Ζ. Π. (1870-1948) — ἄρχισε τήν ἐπαναστατική δράση ἀπό τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1890-1900. Ἔπαιρνε μέρος στή δουλιά τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Τόν Ἰούνη 1896 συνελήφθη. Ἐξέτισε τήν ἐξορία μαζί μέ τόν Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι στό χωριό Τσένσκι τῆς περιοχῆς Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ καί μετά στήν πόλη Μινουσίνσκ. Τό 1899 μαζί μέ ἄλλους δεκαέξι σοσιαλδημοκράτες ὑπέγραψε τή «Διαμαρτυρία τῶν σοσιαλδημοκρατῶν τῆς Ρωσίας» ἐνάντια στό «Credo» τῶν «οἰκονομιστῶν», πού σύνταξε ὁ Β. Ι. Λένιν (βλ. ἐπίσης τόμ. 46ος, σελ. 603-604). — *33, 42, 59, 60, 99, 141-142, 148, 168.*

Νεβζόροβα - Σεστέρνινα, Σ. Π. — προσχώρησε στό ἐπαναστατικό κίνημα στήν Πετρούπολη τό 1893. Μέλος τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης. Συνελήφθη τό 1896 κι' ὕστερα ἀπό ἑξάμηνη ἀπομόνωση, ἐκτοπίστηκε στό Νίζνι Νόβγκοροντ. Σέ συνέχεια ἐκπλήρωσε διάφορες κομματικές ἀποστολές στίς ἐπιτροπές τοῦ Νίζνι Νόβγκοροντ, τοῦ Ἰβάνοβο-Βοζνεσένσκ καί ἄλλες. — *33, 42.*

Νέγκρι (Negri), *Ἄντα* (1870-1945) — ἰταλίδα ποιήτρια. — *98, 161.*

Νεζντάνοφ, Π. (Λίπκιν, Φ. Α.) (γεν. τό 1868) — δημοσιολόγος, ἕνας ἀπό τούς «κριτικούς τοῦ Μάρξ», μετά μενσεβίκος, ἀκραῖος λικβινταριστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 533). — *164.*

Νεκράσοφ, Ν. Α. (1821-1878) — μεγάλος ρῶσος ποιητής, ἐπαναστάτης δημοκράτης (βλ. ἐπίσης τόμ. 16ος, σελ. 667). — *347.*

Νιάνα — βλ. Σαρμπάτσοβα, Β. Γκ.

Νικολάι Ἰβάνοβιτς — βλ. Βερετέννικοφ, Ν. Ι.

Νοῦροκ, Π. Μ. (1827-1888) — συγγραφέας βοηθήματος γι' αὐτούς πού μαθαίνουν τήν ἀγγλική γλώσσα. — *84.*

Ντ. Α. — βλ. Ἀβντάσεφ, Ντ. Α.

Ντ. Ι., Ντμίτρι Ἰλίτς — βλ. Οὐλιάνοφ, Ντ. Ι.

Νταβίντοφ, Ι. Α. (1866-1942) — μέλος τῶν πρώτων μαρξιστικῶν κύκλων τῆς Μόσχας. Γιά τήν ἐπαναστατική του δραστηριότητα ἐπανειλημμένα συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε. Τό 1900 ἔκδοσε τό βιβλίο «Τί εἶναι λοιπόν ὁ οἰκονομικός ὑλισμός;», μέ τό όποῖο ὁ Β. Ι. Λένιν γνωρίστηκε κάι ἔκανε μιά σειρά κριτικές παρατηρήσεις. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση, δούλεψε στήν Πετρού-

πολη στά όργανα τῆς λαϊκῆς παιδείας καί σέ μιά σειρά ἐκδοτικά. Μέλος τοῦ κόμματος ἀπό τό 1920. Στά 1924-1934 δάσκαλος καί κατόπιν καθηγητής τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας στό Πανεπιστήμιο τοῦ Λένινγκραντ. — *183.*

Ντάν, (Γκούρβιτς), Φ. Ι. (1871-1947) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν μενσεβίκων. Στά χρόνια τῆς ἀντίδρασης καί τῆς νέας ἐπαναστατικῆς ἀνόδου ἦταν ἐπικεφαλῆς ὁμάδας λικβινταριστῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ. Τόν καιρό τοῦ παγκόσμιου πολέμου σοσιαλσωβινιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 12ος, σελ. 534). — *349-350.*

Ντανιελσόν, Ν. Φ. (Ν-ον) (1844-1918) — συγγραφέας - οἰκονομολόγος, ἕνας ἀπό τούς ἰδεολόγους τοῦ φιλελεύθερου ναροντνικισμοῦ στά 1880-1890 (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 629). — *20.*

Ντάνσκι, Μπ. Γκ. (Κομαρόβσκι, Κ. Α., Χ) (γεν. τό 1883) — μέλος τοῦ Πολωνικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος ἀπό τό 1901. Τό 1911 προσχώρησε στό ΣΔΕΚΡ, συνεργάστηκε στίς ἐφημερίδες «Ζβεζντά» καί «Πράβντα». Τό 1913-1914 ἦταν διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ «Βοπρόσι Στραχοβάνιγια» (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 452). — *349, 350.*

Ντάουγκε, Π. Γκ. (1869-1946) — ἔπαιρνε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τά τέλη τοῦ 1880-1890, ὕστερα ἀπό τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μπολσεβίκος. Στά 1907-1912 ἀσχολοῦνταν μέ ἐκδοτικές ἐργασίες (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 489-490). — *251.*

Ντιουμπουσέ (Dubouchez) — γιατρός χειρουργός. — *293.*

Ντιρέκτορ — βλ. Ράντσενκο, Σ. Ι.

Ντόκτορ — βλ. Λιαχόβσκι, Γ. Μ.

«Ντόκτορ» — βλ. Σκλιαρένκο, Α. Π.

Ντομπκόβιτς, Π. Ι. (1868-1937) — ὀδοντίατρος. Μέλος τῆς πρώτης Ὀδοντιατρικῆς ἑταιρίας τῆς Ρωσίας. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε στό τμῆμα ὑγιεινῆς τῆς Πετρούπολης. — *19.*

Ντοστογιέβσκι, Φ. Μ. (1822-1881) — ρῶσος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 19ος, σελ. 587-588). — *80.*

Ντουμπρόβινσκι, Ι. Φ. (1877-1913) — ἐπαγγελματίας ἐπαναστάτης - μπολσεβίκος. Ἦταν ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς «Ἐργατικῆς ἕνωσης τῆς Μόσχας». Ἀπό τό 1902 ἐκπρόσωπος τῆς «Ἴσκρα». Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μπῆκε μέ πρόσληψη στήν ΚΕ. Τό 1905 ἦταν ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές καί καθοδηγητές τῆς ἔνοπλης ἐξέγερσης στή Μόσχα. (βλ. ἐπίσης τόμ. 20ος, σελ. 556). — *241.*

Ντρούγκ - ποέτ — βλ. Κρζιζανόβσκι Γκ. Μ.

Ο

Ο. Α., Ὄλγα Ἀλεξάντροβνα — βλ. Πάππερεκ, Ο. Α.

Όγκανόβσκι, Ν. Π. — οίκονομολόγος, συγγραφέας έργασιών γιά τό άγροτικό ζήτημα. — *358.*

Όκούλοβα, Γκ. Ι. (γεν. τό 1878) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1899. Τό 1896 συνελήφθη γιά τή συμμετοχή της σέ φοιτητική διαδήλωση καί ἐκτοπίστηκε ἀπό τή Μόσχα στήν πατρίδα της στό νομό Μινουσίνσκ, τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ, βρισκόταν κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση στό χωριό Σόσινο. Τό 1899 ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐξορία, δούλευε στό Κίεβο, στήν Οὐφά, καί στήν Πολτάβα, ὄντας μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Κιέβου. Τό Δεκέμβρη τοῦ 1902 πάλι συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε γιά 5 χρόνια στήν περιοχή τῆς Γιακούτιας. Τό 1905 ἐπέστρεψε στήν Πετρούπολη, πῆρε δραστήριο μέρος στή μπολσεβίκικη ἐπιτροπή. Τό 1918 διετέλεσε διευθύντρια στό πολιτικό τμῆμα τοῦ Ἀνατολικοῦ μετώπου, σέ συνέχεια δούλεψε σέ ἀνώτατα ἐκπαιδευτικά ἱδρύματα. — *56.*

Όκούλοβα, Ε. Ι. — ἀδελφή τῆς Γκ. Ι. Ὀκούλοβα· γιά τή συμμετοχή της στό φοιτητικό κίνημα τό 1897 βρισκόταν ὑπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση στό χωριό Σόσινο τοῦ νομοῦ Μινουσίνσκ τοῦ κυβερνείου Γενισέισκ. — *56.*

Όντέσκι, Φ. — *302.*

Ὄσκαρ — *βλ.* Ἔνγκμπεργκ, Ο.

Ούέμπ — *βλ.* Οὐέμπ, Μπεατρίσα καί Οὐέμπ, *Σίντνεϊ*

Ούέμπ (Webb), *Μπεατρίσα* (1858-1943) — ὀνομαστή ἀγγλίδα κοινωνικός παράγοντας. — *84, 86, 94, 98, 99-100, 101, 102, 120, 140, 150, 159-160, 163, 167, 169, 175, 176, 177, 178, 181, 183, 245.*

Ούέμπ (Webb), *Σίντνεϊ* (1859-1947) — ἄγγλος κοινωνικός παράγοντας. Μαζί μέ τή σύζυγό του Μπεατρίσα Οὐέμπ ἔγραψε μιά σειρά ἐργασίες γιά τήν ἱστορία καί τή θεωρία τοῦ ἀγγλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος (βλ. ἐπίσης τόμ. 27ος, σελ. 595). — *84, 86, 94, 98, 99-100, 101, 102, 120, 140, 150, 159-160, 163, 167, 169, 175, 176, 177, 178, 181, 183, 245.*

Ούλιάνοβα, Α. Ι. (γεν. τό 1882) — γυναίκα τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ· ἔπαιρνε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τίς ἀρχές τοῦ 1900, στό ἐπάγγελμα ὑγειονομικός. — *226, 227, 231, 234, 238.*

Ούλιάνοβα, Μ. Α. (1835-1916) — μητέρα τοῦ Β. Ι. Λένιν — βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 1.

Ούλιάνοβα, Μ. Ι. (Μιμόζα) (1878-1937) — μικρότερη ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν — βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 4.

Ούλιάνοβα, Ο. Ι. (1871-1891) — ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν — (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 2). — *1.*

Ούλιάνοβα - Έλιζάροβα, Α. Ι. (1864-1935) — ἡ μεγαλύτερη ἀδελφή τοῦ Β. Ι. Λένιν — βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 10.

Ούλιάνοβα, Ούλιάνοβα - Λένινα — *βλ.* Κρούπσκαγια, Ν. Κ.

Ούλιάνοφ, Β. — Λένιν, Β. Ι.

Ουλιάνοφ, Ντ. Ι. (1874-1943) — ὁ μικρότερος ἀδελφός τοῦ Β. Ι. Λένιν — βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 6.

Ούρέτσκι. — *374.*

Ούρέτσκι, Ι. Ζ. (1899-1962) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1919. Τό 1919 χρημάτισε τμηματάρχης γιά τή διάδοση φιλολογίας τοῦ ἐκδοτικοῦ τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου· συμμετεῖχε στό ταξίδι τοῦ πλοίου διαφώτισης καί ὁδηγῶν τῆς ΠΚΕΕ «Κράσναγια Ζβεζντά». Τό 1920 τελείωσε τήν Πρώτη σειρά σχολῆς πολυβολητῶν στή Μόσχα, ὑπηρέτησε στόν Κόκκινο Στρατό, ἀπό τό 1922 βρισκόταν σέ κομματική καί οἰκονομική δουλιά. — *374.*

Ούσπένσκι, Γκ. Ι. (1843-1902) — ἐπιφανής ρῶσος συγγραφέας καί δημοσιολόγος, ἐπαναστάτης δημοκράτης (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 535) — *347.*

Π

Π. Μπ. — *βλ.* Στροῦβε, Π. Μπ.

Παβλόβσκι, Ι. Γ. — συντάκτης τοῦ γερμανο-ρωσικοῦ καί ρωσο-γερμανικοῦ λεξικοῦ. — *19, 121, 138, 145.*

Πάππερεκ, Ο. Α. — μνηστή καί κατόπιν γυναίκα τοῦ Μ. Α. Σίλβιν. — *159, 168, 180, 183.*

Πάρβους (Γκέλφαντ, Α. Λ.) (1869-1924) — μενσεβίκος. Στά 1880-1890 κατέφυγε ἀπό τή Ρωσία στό ἐξωτερικό· στά τέλη τῆς δεκαετίας 1890-1900 μέ ἀρχές τῆς δεκαετίας 1900-1910 δούλεψε στίς γραμμές τοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος τῆς Γερμανίας καί ἀνῆκε στήν ἀριστερή του πτέρυγα (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 535-536). — *177, 246.*

Πέρες, Λ. Σ. (γεν. τό 1877) — σοσιαλδημοκράτης, μπολσεβίκος. Στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας τοῦ 1900-1910 ἦταν ἐξορία στή Σιβηρία. Ἀργότερα δούλευε στούς ἐργατικούς ὁμίλους τῆς Τιφλίδας, Βορόνεζ καί Μόσχας. Δουλεύοντας στό βιβλιοπωλεῖο ὁ Πέρες ἦταν συνδεμένος μέ τόν Ι. Ι. Σκβορτσόφ-Στεπάνοφ καί τόν Λ. Κρούμμπιουγκελ. — *292.*

Πεσκόβσκι, Μ. Λ. (1843-1903) — δημοσιολόγος, μακρινός συγγενής τοῦ Β. Ι. Λένιν. Ἔγραψε μετριοπαθῆ φιλελεύθερα ἄρθρα στίς ἐφημερίδες «Γκόλος», «Ρούσκογε Ὀμποζρένιγε», «Μολβά» καθώς καί στά περιοδικά «Βέστνικ Ἐβρόπι», «Ρούσκαγια Μίσλ» καί ἄλλα. — *60.*

Πιατνίσκι, Κ. Π. (1864-1938) — ἕνας ἀπό τούς ἱδρυτές τοῦ ἐκδοτικοῦ «Ζνάνιγε», ἦταν διευθυντής - διαχειριστής τοῦ ἐκδοτικοῦ. — *260.*

Πιότρ Κουζμίτς — *βλ.* Ζαπορόζετς, Π. Κ.

Πῆρσον (Pearson), *Κάρλ* (1857-1936) — ἄγγλος μαθηματικός, βιολόγος καί ἰδεαλιστής - φιλόσοφος (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 493). — *270.*

Πίσαρεφ, Ντ. Ι. (1840-1868) — ἐπιφανής ρῶσος ἐπαναστάτης, δημοκράτης, δημοσιολόγος καί κριτικός φιλολογίας, φιλόσοφος - ὑλιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 5ος, σελ. 522). — *183.*

«Πισάτελ» — *βλ.* Σκβορτσόφ - Στεπάνοφ, Ι. Ι.

Πισάτελ — *βλ.* Στροῦβε, Π. Μπ.

Πλεχάνοφ, Γκ. Β. (Μπελτόφ, Ν., Κάμενσκι, Ν.) (1856-1918) — ἐπιφανής παράγοντας τοῦ ρωσικοῦ καί τοῦ διεθνοῦς ἐργατικοῦ κινήματος, ὁ πρῶτος προπαγανδιστής τοῦ μαρξισμοῦ στή Ρωσία.

Ὕστερα ἀπό τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ πέρασε στίς θέσεις τοῦ μενσεβικισμοῦ. Στά χρόνια τοῦ παγκόσμιου ἰμπεριαλιστικοῦ πόλεμου ἦταν σοσιαλσωβινιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 22ος, σελ. 571). — *20, 59-60, 166, 277, 356, 358.*

Πογκόζεφ, Α. Β. (1853-1913) — γιατρός ὑγειονολόγος καί δημοσιολόγος γιά τά ζητήματα τῆς ἐργατικῆς ζωῆς καί τῆς ἀγροτικῆς νομοθεσίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 782). — *20.*

Πόζνερ, Β. Μ. (1877-1957) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1917. Δόκτορας φιλοσοφίας, καθηγητής. Στό ἐπαναστατικό κίνημα προσχώρησε ἀπό τό 1897. Ἀπό τό Νοέμβρη τοῦ 1917 μέχρι τό Νοέμβρη τοῦ 1919 διετέλεσε μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Λαϊκοῦ Ἐπιτροπάτου Παιδείας τῆς ΣΟΣΔΡ. Στά 1920-1922 βρισκόταν σέ κομματική καί κρατική δουλιά στό Τουρκεστάν. Στά 1931-1939 ἦταν στό Ἰνστιτοῦτο Φιλοσοφίας τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ καί ἀπό τό 1939 στό Ἰνστιτοῦτο Μάρξ - Ἔνγκελς - Λένιν τῆς ΚΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ). — *373, 374.*

Ποκρόβσκι, Μ. Ν. (1868-1932) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1905, ἱστορικός.

Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν πρόεδρος τῶν Σοβιέτ τῆς Μόσχας. Ἀπό τό 1918 ἦταν ἀναπληρωτής τοῦ Λαϊκοῦ ἐπιτρόπου Παιδείας τῆς ΣΟΣΔΡ (βλ. ἐπίσης 34ος, σελ. 555). *374.*

Πονομαριόβα, Λ. Α. (1832-1895) — ἀδελφή τῆς μητέρας τοῦ Β. Ι. Λένιν (βλ. σέ τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 3). — *2.*

Ποπόβα, Κ. Γκ. — ἰδιοκτήτρια τοῦ σπιτιοῦ στό Κρασνογιάρσκ, ὅπου ὁ Β. Ι. Λένιν ἔζησε ἀπό τίς 4 τοῦ Μάρτη μέχρι τίς 30 τοῦ Ἀπρίλη 1897, πρίν ἀναχωρήσει στό χωριό Σούσενσκογε. — *26, 49, 61.*

Ποπόβα, Ο. Ν. (1848-1907) — ἐκδότρια βιβλίων. — *140, 150, 186, 210, 215.*

Πόσνικοφ, Α. Σ. (1846-1921) — οἰκονομολόγος, καθηγητής τῆς πολιτικῆς οἰκονομίας στό Πανεπιστήμιο τῆς Ὀδησσοῦ καί στό Πολυτεχνικό Ἰνστιτοῦτο τῆς Πετρούπολης. — *32, 41.*

Πότρεσοφ, Α. Ν. (1869-1934) — ἐκδότης, πωλητής βιβλίων, στή δεκαετία 1890-1900 προσχώρησε στούς μαρξιστές. Γιά τή συμμετοχή του στήν ὀργάνωση Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» ἐξορίστηκε στό κυβερνεῖο Βιάτκας. Τό 1900 ἔφυγε στό ἐξωτερικό, πῆρε μέρος στήν ἵδρυση τῆς «Ἴσκρα» (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 537). — *16, 33, 140, 181, 183.*

Πρεομπραζένσκι, Α. Α. (1863-1938) — ναρόντνικος, πῆρε μέρος στή γεωργική παροικία στό ἀγρόκτημα Σαρνέλ (κυβερνεῖο Σαμάρας), πού ἀπεῖχε κάμποσα βέρστια ἀπό τήν Ἀλακάγεβκα, ὅπου ζοῦσαν οἱ Οὐλιάνοφ τά καλοκαίρια στά 1889-1893. Ἀργότερα προσχώρησε στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα, τό 1905 δούλευε στή Σαμάρα (βλ. ἐπίσης τόμ. 47ος, σελ. 406). — *217, 220, 313.*

Προκοπόβιτς, Σ. Ν. (1871-1955) — ἀστός οἰκονομολόγος καί δημοσιολόγος, ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ «οἰκονομισμοῦ», ἕνας ἀπό τούς πρώτους κήρυκες τοῦ μπερνσταϊνισμοῦ στή Ρωσία (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 537-538). — *181.*

Προμίνσκι, Ι. Λ. (1859-1923) — μέλος τοῦ Πολωνικοῦ σοσιαλδημοκρατικοῦ κόμματος ἀπό τή δεκαετία τοῦ 1880-1890. Τό 1894 συνελήφθη καί τό 1897 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία στό χωριό Σούσενσκογε τῆς περιοχῆς Μινούσινσκ γιά 3 χρόνια (βλ. ἐπίσης τόμ. 51ος, σελ. 504-505). — *50, 54, 69, 73, 74, 76, 80, 84, 114.*

Προτοπόποφ. — *201.*

Πουανκαρέ (Poincaré), *Ανρί* (1854-1912) — γάλλος μαθηματικός καί φυσικός. Ἀπό φιλοσοφική ἄποψη βρισκόταν κοντά στό μαχισμό (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 495). — *283.*

Πουρισκέβιτς, Β. Μ. (1870-1920) — μεγαλοτσιφλικάς, φανατικός ἀντιδραστικός - μαυροεκατονταρχίτης, μοναρχικός (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 496). — *265, 282.*

Πούσκιν, Α. Σ. (1799-1837) — μεγάλος ρῶσος ποιητής — *198, 347.*

Ρ

Ραγκόζιν, Ε. Ι. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Τό σίδερο καί τό κάρβουνο στό νότο τῆς Ρωσίας». — *75.*

Ράιτσιν, Σ. Γκ. (γεν. τό 1864) — σοσιαλδημοκράτης. Στή δεκαετία 1880-1890 προσχώρησε στήν ὁμάδα «Ἀπελευθέρωση τῆς δουλιᾶς». Στά τέλη τοῦ 1891 μέ ἐντολή τῆς ὁμάδας ἀναχώρησε στή Ρωσία γιά νά ἀποκαταστήσει σύνδεση μέ τίς σοσιαλδημοκρατικές ὀργανώσεις. Τόν Ἀπρίλη 1892 συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 10 χρόνια. Ἐξέτισε τήν ποινή του στό Μινουσίνσκ, ἀπ' ὅπου τό 1898 δραπέτευσε. Ἀργότερα ξέκοψε ἀπό τό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα. — *55, 91.*

Ράντσενκο, Σ. Ι. (Ντιρέκτορ) (1868-1911) — σοσιαλδημοκράτης, ἔπαιρνε μέρος στό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα ἀπό τό 1890. Στά 1895 ἦταν ἕνας ἀπό τούς

ὀργανωτές τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Τό 1896 πιάστηκε γιά τήν ὑπόθεση τῆς «Ἕνωσης» (βλ. ἐπίσης τόμ. 7ος, σελ. 572). — *28, 42.*

Ρέιφ, Φ. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Νέα παράλληλα λεξικά τῶν γλωσσῶν ρωσικῆς, γαλλικῆς, γερμανικῆς καί ἀγγλικῆς σέ 4 μέρη». — *138, 145.*

Ρέμκε (Renmke), *Γιοχάνες* (1848-1930) — γερμανός ἰδεαλιστής-φιλόσοφος (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 497). — *289.*

Ρεντάκτορ — βλ. Στροῦβε, Π. Μπ.

Ρέυ (Rey), *Ἀμπέλ* (1873-1940) γάλλος θετικιστής φιλόσοφος (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 498). — *289.*

Ρικάρντο (Ricardo), *Ντάβιντ* (1772-1823) — ἐπιφανής ἄγγλος οἰκονομολόγος (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 679-680). — *20.*

Ρίμπκινα — βλ. Κρούπσκαγια, Ν. Κ.

Ριμπό, Τ. — συγγραφέας τῆς μπροσούρας «Ἐξημμένη μνήμη». — *139, 141.*

Ρόζενμπεργκ, Α. Μ. (Schwester), (1875-1941) — ἀδελφή τοῦ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, ἀκολούθησε τόν μνηστήρα της Β. Β. Σταρκόφ στήν ἐξορία. — *27, 29, 30, 32, 40, 44, 47, 53, 56, 100-101, 102, 142, 169.*

Ρόζενμπεργκ, Ε. Ε. — μητέρα τοῦ Γκ. Μ. Κρζιζανόβσκι, ἀκολούθησε τό γιό της στήν ἐξορία. — *27, 29, 39, 53, 56, 83, 100-101, 102, 104, 126, 142, 169.*

Ρόζενφελντ (Ρόζενφελντ), Α. — βλ. τίς σημειώσεις 334 καί 339. — *356, 363.*

Ροζκόφ, Ν. Α. (1868-1927) — ἱστορικός καί δημοσιολόγος. Στή δεκαετία 1890-1900 συμπαθοῦσε τούς «νόμιμους μαρξιστές». Στίς ἀρχές τοῦ 1905 μπῆκε στό ΣΔΕΚΡ, ἕνα διάστημα ἦταν μέ τούς μπολσεβίκους. Μετά τήν ἧττα τῆς ἐπανάστασης τοῦ 1905-1907 ἔγινε ἕνας ἀπό τούς θεωρητικούς ἡγέτες τοῦ λικβινταρισμοῦ (βλ. ἐπίσης τόμ. 12ος, σελ. 538). — *241.*

Ροζμιρόβιτς, Ε. Φ. (Τραγιανόβσκαγια, Γκαλίνα) (1886-1953) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1904.
Μετά τή σύσκεψη τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ μέ τά κομματικά στελέχη στό Πορόνιν, πού ἔγινε στίς 6-14 τοῦ Ὀχτώβρη (παλαιά ἡμερ.) 1913, στάλθηκε στή Ρωσία μέ τήν ἰδιότητα τοῦ γραμματέα τῆς μπολσεβίκικης ὁμάδας τῆς Δούμας καί τοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 460-461). — *349.*

Ρομπέν, — *340.*

Ρόσσμεσλερ (Roßmäßler), *Αἰμίλ Ἄντολφ* (1806-1867) — γερμανός φυσιοδίφης. — *172.*

Ροστκόβσκι, Ε. Π. (γεν. τό 1870) — προσχώρησε στό ἐπαναστατικό κίνημα, ὄντας φοιτητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρούπολης, στή δεκαετία 1890-1900.

Σύντομα κλήθηκε στή ἀνάκριση γιά τήν ὑπόθεση τύπωσης ἐκκλήσεων στούς ἐργάτες ἀπό τυπογραφεῖα τῶν ναροντνοβόλτσι καί γιά ἐναποθήκευση καί διάδοση παράνομης φιλολογίας. Ἐκτοπίστηκε στό Τόμσκ, ὅπου τό 1896 διώχθηκε δικαστικά δεύτερη φορά γιά ἐπαναστατική δράση καί ἐξορίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Τό 1901 ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐξορία. Σέ συνέχεια προσχώρησε στό κόμμα τῶν ἐσέρων. — *94, 96, 134.*

Σ

Σ. Ι., Σεργκέι Ἰβάνοβιτς — *βλ.* Μισκέβιτς, Σ. Ι.

Σ. Μ. — *βλ.* Φρίντμαν, Σ. Μ.

Σάβτσενκο, Α. Ν. — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Συγκριτικός ὑπολογισμός τῆς εἰσοδηματικότητας στά νοικοκυριά τῆς Νότιο-Δυτικῆς ἀκρινῆς περιοχῆς μέ τίς πιό τυπικές ἀμειψισπορές καί μέ οἰκονομικές συνθῆκες περάσματος σέ νοικοκυριό μέ πολλαπλή ἀμειψισπορά». — *60.*

Σαίν - Σιμόν (Saint - Simon), *Ἀντρί Κλώντ* (1760-1825) — μεγάλος γάλλος οὐτοπιστής - σοσιαλιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 681). — *63.*

Σαμάρετς — *βλ.* Μάσλοφ, Π. Π.

Σαμπάσνικοβι, Μ. Β. καί Σ. Β. (1871-1943 καί 1873-1909) — ρῶσοι βιβλιοεκδότες. «Τό ἐκδοτικό Μ. καί Σ. Σαμπάσνικοβι» πού ἵδρυσαν τό 1890 στή Μόσχα, εἶχε μεγάλη δημοτικότητα. — *330-331.*

Σαρμπάτοβα, Β. Γκ. (1820-1890) — τροφός στήν οἰκογένεια Οὐλιάνοφ ἀπό τό 1870. — *73.*

Σάχοφ, Α. Α. (1850-1877) — ἱστορικός τῆς Δυτικο-εὐρωπαϊκῆς λογοτεχνίας. Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Μόσχας καί τῶν Ἀνωτάτων Σχολῶν Θηλέων τῆς Μόσχας. — *99, 100.*

Σβίτ (Sweet), *Χένρι* — συγγραφέας ἐγχειριδίου καθομιλουμένης ἀγγλικῆς γλώσσας. — *226.*

Σεβτσένκο, Τ. Γκ. (1814-1861) — μεγάλος οὐκρανός ποιητής, καλλιτέχνης, στοχαστής, ἐπαναστάτης - δημοκράτης (βλ. ἐπίσης τόμ. 25ος, σελ. 611). — *353.*

Σελγκουνόφ, Ν. Β. (1824-1891) — ρῶσος κοινωνικός παράγοντας, δημοσιολόγος καί ὑλιστής - φιλόσοφος, ὀπαδός τοῦ Β. Γ. Μπελίνσκι, τοῦ Α. Ι. Χέρτσεν καί τοῦ Ν. Τ. Τσερνισέβσκι (βλ. ἐπίσης τόμ. 9ος, σελ. 551-552). — *6, 21.*

Σεμιόνοφ, Α. Β. — συγγραφέας τῆς ἐργασίας «Μελέτη τῶν ἱστορικῶν στοιχείων γιά τό ἐξωτερικό ἐμπόριο καί τή βιομηχανία τῆς Ρωσίας ἀπό τά μέσα τοῦ 17ου αἰώνα μέχρι τό 1858». — *62, 69, 74.*

Σενομπός (Seignobos), *Σάρλ* (1854-1942) — γάλλος ἀστός ἱστορικός, φιλελεύθερης κατεύθυνσης, καθηγητής τῆς Σορβώνης. — *60.*

Σενμπρουνέρ Ι. — ίδιοκτήτης όπλοπωλείου στή Μόσχα. — *130.*

Σεστρά — *βλ.* Τίστροβα, Ο. Β.

Σέτσενοφ, Ι. Μ. (1829-1905) — φυσιοδίφης, ύλιστής, ίδρυτής τῆς ρωσικῆς φυσιολογικῆς σχολῆς. Καθηγητής τῆς ἰατρο-χειρουργικῆς ἀκαδημίας στήν Πετρούπολη, ἀργότερα τῶν πανεπιστημίων τῆς Πετρούπολης καί Μόσχας· ἐπίσης ἀκαδημαϊκός. — *233.*

Σίλβιν, Μ. Α. (1874-1955) — ἡ συμμετοχή του στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀρχίζει ἀπό τό 1891. Τό 1895 μπῆκε στό καθοδηγητικό κέντρο τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Τό 1896 πιάστηκε καί τό 1898 ἐξορίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά τρία χρόνια. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1899, μαζί μέ δεκαέξι ἄλλους σοσιαλδημοκράτες, ὑπέγραψε τή «Διαμαρτυρία τῶν ρώσων σοσιαλδημοκρατῶν» ἐνάντια στό «Credo» τῶν «οἰκονομιστῶν», πού τήν εἶχε γράψει ὁ Β. Ι. Λένιν. Σέ λίγο κλήθηκε στό στρατό, ὑπηρέτησε στη Σιβηρία καί ἀργότερα στή Ρίγα (βλ. ἐπίσης τόμ. 10ος, σελ. 544). — *140, 147, 159, 165, 168, 177, 180, 183, 211.*

Σιμπίρσκιγε Ντρουζιά — *βλ.* Κρζιζανόβσκι, Γκ. Μ., Σίλβιν, Μ. Α., Σταρκόφ, Β. Β.

Σίνγκλαιρ (Sinclair), *Ἔπτον* (γεν. τό 1878) — ἀμερικανός συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 26ος, σελ. 542). — *249.*

Σιόστρι τοῦ Γιούλι — *βλ.* Τσεντερμπάουμ, Λ. Ο. καί Τσεντερμπάουμ, Ν. Ο.

Σίππελ (Schippel), *Μάξ* (1859-1928) — γερμανός σοσιαλδημοκράτης (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 465). — *19.*

Σισμόντι (Sismondi), *Ζάν - Σάρλ - Λεονάρ Σιμόντ ντέ* (1773-1842) — ἑλβετός οἰκονομολόγος καί ἱστορικός (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 682). — *70-71, 77, 78.*

Σκβορτσόφ, Π. Ν. — στατιστικός, «νόμιμος μαρξιστής» (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 789). — *169, 181, 183, 185.*

Σκβορτσόβ - Στεπάνοφ, Ι. Ι. (Ἰστόρικ, «Πισάτελ», Στεπάνοφ) (1870-1928) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1896. Φιλόλογος-μαρξιστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 682-683). — *268, 269-270, 289, 290, 291, 297, 298, 305, 311.*

Σκιτάλετς (Πετρόφ, Σ. Γκ.) (1868-1941) — ρῶσσος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 12ος, σελ. 540). — *223.*

Σκλιαρένκο, Α. Π. (Α. Β., «Δόκτορ») (1870-1916) — ἀπό τά τέλη τῆς δεκαετίας 1880-1890 δούλευε στή Σαμάρα σέ ὁμίλους ναρόντνικης κατεύθυνσης. Ὑποβλήθηκε σέ συλλήψεις καί ἐξορία. Μετά τό ΙΙ συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ ἔγινε μπολσεβίκος. Στά χρόνια τῆς ἐπανάστασης 1905-1907 ἦταν ἕνας ἀπό τούς καθοδηγητές τῆς ὀργάνωσης Σαράτοφ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Ἀπό τό 1910 δούλευε στήν Πετρούπολη, συνεργαζόταν μέ τίς μπολσεβίκικες ἐφημερίδες «Ζβεζντά» και «Πράβντα». — *56, 104, 111, 124, 194, 205, 220, 230, 313.*

Σκλόβσκι, Γκ. Λ. (1875-1937) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1898. Ἀπό τό 1909 πολιτικός πρόσφυγας, ζοῦσε στήν Ἑλβετία, ἀνῆκε στό τμῆμα τῶν μπολσεβίκων τῆς Βέρνης (βλ. ἐπίσης τόμ. 48ος, σελ. 466). — *342, 343.*

Σλιοῦτερ (Schlüter), *Γκ.* — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Τό κίνημα τῶν χαρτιστῶν. Μελέτη τῆς κοινωνικο-πολιτικῆς ἱστορίας τῆς Ἀγγλίας». — *371.*

Σμίτ (Smith), *Ἄνταμ* (1723-1790) — ἄγγλος οἰκονομολόγος, ὁ μεγαλύτερος ἐκπρόσωπος τῆς κλασικῆς ἀστικῆς πολιτικῆς οἰκονομίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 683). — *80.*

Σμιντόβιτς, Σ. Ν. (1872-1934) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1898. Δούλεψε διαφωτίστρια καί προπαγανδίστρια στίς πόλεις Μόσχα, Τούλα, Κίεβο, Καλούγκα. Ἐπανειλημμένα ὑποβλήθηκε σέ φυλάκιση καί ἐξορία. Τό 1914 πῆρε δραστήριο μέρος στή δουλιά τοῦ γραφείου περιοχῆς Μόσχας τῆς ΚΕ τοῦ ΣΔΕΚΡ. Στά 1919-1922 ἦταν ὑπεύθυνη τοῦ τμήματος ἐργατριῶν καί ἀγροτισῶν τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΡ (μπ). Στά XIV καί XV συνέδρια τοῦ κόμματος ἐκλέχτηκε μέλος τῆς ΚΕΕ τοῦ ΠΚΚ (μπ). — *319.*

Σμιρνόφ, Ε. — *βλ.* Γκουρέβιτς, Ε. Λ.

Σοκόλνικοφ, (Μπριλλιάντ), Γκ. Γ. (1888-1939) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1905.

Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση βρισκόταν σέ διπλωματική καί στρατιωτική δουλιά. Στό VII συνέδριο τοῦ Κόμματος ἐκλέχθηκε μέλος τῆς ΚΕ. Ἦταν μέλος τῆς Σοβιετικῆς ἀντιπροσωπείας γιά τήν ὑπογραφή τῆς εἰρήνης τοῦ Μπρέστ. Ἀργότερα πῆρε μέρος στίς διαπραγματεύσεις μέ τή Γερμανία γιά οἰκονομικά ζητήματα. Ἦταν μέλος τῆς ἐπιτροπῆς γιά τήν ἀναθεώρηση τοῦ προγράμματος τοῦ κόμματος (βλ. ἐπίσης τόμ. 34ος, σελ. 567). — *372.*

Σούχτ, Α. Α. (1860-1933) — ἀπό τίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1880-1890 ναροντνοβόλετς, ἔκανε ἐπαναστατική δουλιά στόν τσαρικό στρατό. Τό 1887 συνελήφθη καί ἐξορίστηκε στή Σιβηρία. Μέ τήν ἐπιστροφή του ἀπό τήν ἐξορία, στίς ἀρχές τῆς δεκαετίας 1890-1900, γνωρίστηκε στη Σαμάρα μέ τόν Β. Ι. Λένιν. Ἦταν στήν ἐμιγκράτσια. Ὕστερα ἀπό τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση δούλεψε σέ ἐκπαιδευτική δουλιά καί σέ βιβλιοθῆκες. Μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1917. — *8.*

Σούχτ, Α. Α. (γεν. τό 1893) — κόρη τοῦ Α. Α. Σούχτ. — *8.*

Σοχάνσκαγια (Κοχάνσκαγια), *Ν. Σ.* (1823-1884) — ρωσίδα συγγραφέας. Ἡ αὐτοβιογραφία της, πού ἔγραψε στά 1847-1848, ἐκδόθηκε τό 1896. — *102.*

Στάμμλερ (Stammler), *Ροῦντολφ* (1856-1939) — καθηγητής, γερμανός νομικός καί φιλόσοφος, νεοκαντιανός (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 790). — *169.*

Στάνγκε, Α. Γκ. — συγγραφέας τοῦ ἄρθρου «Πῶς νά βοηθήσουμε τούς βιοτέχνες - κλειδαράδες τῆς ἐπαρχίας Παβλόβσκι». — *64-65.*

Σταρκόφ, Β. Β. (Μπαζίλ) (1869-1925) — στό έπαναστατικό κίνημα συμμετεῖχε ἀπό τή δεκαετία 1890-1900, ἦταν μέλος τοῦ μαρξιστικοῦ ὁμίλου τῶν φοιτητῶν τεχνολόγων τῆς Πετρούπολης. Τό 1895 μπῆκε στό καθοδηγητικό κέντρο τῆς ὀργάνωσης Πετρούπολης «Ἕνωση ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης». Τό Δεκέμβρη τοῦ 1895 πιάστηκε καί τό 1897 ἐξορίστηκε γιά 3 χρόνια στήν Ἀνατολική Σιβηρία (βλ. ἐπίσης τόμ. 16ος, σελ. 682-683). — *26, 29, 30, 31, 32, 40, 47, 52, 53, 55, 56, 63, 67, 69, 83, 89, 91, 96, 99, 113, 126, 141-142, 143, 144, 149, 152, 168, 169, 180, 211.*

Στεπάνοφ βλ. — Σκβορτσόβ — Στεπάνοφ, Ι. Ι.

Στογιανόβσκι, Μ. Β. (1867-1908) — διώχθηκε τό 1889 γιά τήν ὑπόθεση τῆς Σοφίας Γκίνζμπουργκ, πού κατηγοροῦνταν ὅτι ἀνῆκε στό κόμμα «Ναρόντναγια Βόλια»· καταδικάστηκε σέ θάνατο, πού κατόπιν μετατράπηκε σέ καταναγκαστικά ἔργα τεσσάρων χρόνων καί στέρηση ὅλων τῶν δικαιωμάτων περιουσίας καί μόνιμη ἐγκατάσταση στή Σιβηρία. Ζοῦσε στό Μινουσίνσκ. — *55.*

Στογιάνοφ — διευθυντής ἀστυνομίας τῆς περιοχῆς Γενισέισκ. — *76.*

Στροῦβε, Ν. Α. (1874-1943) — γυναίκα τοῦ Π. Μπ. Στροῦβε καί κόρη τοῦ παιδαγωγοῦ Α. Γ. Γκέρντ. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἐγκαταστάθηκε στό ἐξωτερικό μέ τόν ἄνδρα της. — *107, 137.*

Στροῦβε, Π. Μπ. (Πισάτελ, Ρεντάκτορ, Ècrivain)(1870-1944) — ἀστός οἰκονομολόγος καί δημοσιολόγος, ἐπιφανέστερος ἐκπρόσωπος τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ», συνεργάτης καί συντάκτης τῶν περιοδικῶν «Νόβογε Σλόβο» (1897), «Νατσάλο» (1899), καί «Ζίζν» (1900). Ἀργότερα ἦταν ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες τῶν καντέτων (βλ. ἐπίσης τόμ. 1ος, σελ. 636). — *16, 32, 33, 40-41, 51, 60, 67, 68, 70, 77, 82-83, 87, 94, 98, 99, 102, 103, 105, 106-107, 111, 115, 124, 127, 137, 138, 141, 143, 146, 147, 150, 156, 157, 158, 160, 161, 163, 164, 167, 169, 175, 183, 245.*

Στσερμπίνα, Φ. Α. (1849-1936) — στατιστικός τῶν ζέμστβο, ναρόντνικος (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 792). — *75.*

Τ

Τ - Μπ. — *βλ.* Τουγκάν - Μπαρανόβσκι, Μ. Ι.

Ταλαλάγεφ, Β. Τ. (γεν. τό 1871) — πῆρε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα στή δεκαετία τοῦ 1890-1900. Τόν Αὔγουστο τοῦ 1897 πιάστηκε καί τό 1898 ἐξορίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 684-685). — *115.*

Τεσίντσι — *βλ.* Κρζιζανόβσκι, Γκ. Μ., Ρόζενμπεργκ, Ε. Ε., Σταρκόφ, Β. Β.

Τζερζίνσκι, Φ. Ε. (1877-1926) — μέλος τοῦ Κόμματος ἀπό τό 1895. Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἦταν πρόεδρος τῆς Πανρωσικῆς Ἔκτακτης Ἐπιτροπῆς γιά τήν πάλη ἐνάντια στήν ἀντεπανάσταση, τό σαμποτάζ καί τήν αἰσχροκέρδεια. Μέλος τῆς ΚΕ τοῦ ΚΚΡ (μπ) (βλ. ἐπίσης τόμ. 35ος, σελ. 546-547). — *381.*

Τζίλμπρετ (Gilbreth), *Φ. Μπ.* — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἡ μελέτη τῆς κίνησης. Τρόπος ἀνεβάσματος τῆς παραγωγικότητας τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτη». — *366, 367.*

Τίλλο, Α. Ε. — μηχανικός, πού ὑπηρετοῦσε στούς σιδηροδρόμους, σοσιαλδημοκράτης ἀπό τή δεκαετία 1880-1890. — *1.*

Τιμιριάζεφ, Ντ. Α. (1837-1903) — στατιστικός, διευθυντής τῆς «Ἐζεγκόντνικ Μινιστέρστβο Φινάνσοφ» καί τοῦ «Βέστνικ Φινάνσοφ, Προμίσλενοστι ί Τοργκόβλι» (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 542). — *28.*

Τιότκα — *βλ.* Πονομαριόβα, Λ. Α.

Τιότκα, «Τιότουσκα» — *βλ.* Καλμικόβα, Α. Μ.

Τιουτριούμοβα - Ἀμπραμόβιτς, Ρ. Α. (1865-1920) — συνελήφθη τό 1886 στήν Πετρούπολη καί ἐξορίστηκε στό Καζάν κάτω ἀπό ἀστυνομική ἐπιτήρηση· τό 1887 μετανάστευσε στό ἐξωτερικό· τό 1892 προσχώρησε στούς σοσιαλδημοκράτες. Τό 1897, μέ τήν ἐπιστροφή της ἀπό τό ἐξωτερικό, συνελήφθη καί καταδικάστηκε γιά τή συμμετοχή της σέ ἐπαναστατικούς ὁμίλους τοῦ ἐξωτερικοῦ σέ ἐξορία στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. Μετά τό 1905, ἀφοῦ ἐπέστρεψε στήν Εὐρωπαϊκή Ρωσία, συμμετεῖχε στήν κομματική δουλιά, προσχωρώντας στούς μπολσεβίκους. — *115.*

Τιοῦτσεφ, Ν. Σ. (1856-1924) — ναρόντνικος, ἀργότερα ἐσέρος. Τό 1878 συνελήφθη καί ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Τό 1890 ἐπέστρεψε ἀπό τήν ἐξορία· ἀργότερα ἔπαιρνε καθοδηγητικό μέρος στήν ὀργάνωση τοῦ ναρόντνικο-φιλελεύθερου κόμματος «Ναρόντνογε Πράβο». Τό 1894 μέ τό χτύπημα τῆς ὀργάνωσης συνελήφθη ξανά καί τό 1895 ἐκτοπίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία στό Μινουσίνσκ γιά 8 χρόνια· τό 1904 μπῆκε στό κόμμα τῶν ἐσέρων. Ἀπό τό 1918 δούλεψε στό ἱστορικό-ἐπαναστατικό ἀρχεῖο στήν Πετρούπολη· ἀπό τό 1923 ἦταν συνεργάτης στό περιοδικό «Κάτεργα καί Ἐξορία». — *55.*

Τίρκοφ, Α. Β. (1859-1924) — μέλος τοῦ Κόμματος «Ναρόντναγια Βόλια» ἀπό τό 1897· τό 1881 συνελήφθη γιά συμμετοχή σέ ἀπόπειρα δολοφονίας τοῦ Ἀλέξανδρου Β΄, ἐξέτισε τήν ποινή στό φρούριο Πετροπάβλοβσκ. Τό 1883 ἐξορίστηκε στήν Ἀνατολική Σιβηρία. Τό 1904 ἡ μόνιμη ἐξορία μετατράπηκε σέ ἐξορία γιά 20 χρόνια. — *55.*

Τιστρόβα, Ο. Β. (πέθανε τό 1913) — ἀδελφή τῆς Ε. Β. Κρούπσκαγια· καθηγήτρια. Ζοῦσε στό Νοβοτσερκάσκ. — *341.*

Τολστόι, Λ. Ν. (1828-1910) — μεγαλοφυής ρῶσος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 5ος, σελ. 531-532). — *319, 347.*

Τορμπέκ, Ε. Ε. — ἰδιοκτήτης ἐργοστασίου φυσιγγίων πιστολιοῦ καί ὅπλων στή Μόσχα. — *131.*

Τουγκάν - Μπαρανόβσκι, Μ. Ι. (1865-1919) — ρῶσος ἀστός οἰκονομολόγος, ἐπιφανής ἐκπρόσωπος τοῦ «νόμιμου μαρξισμοῦ» τῆς δεκαετίας 1890-1900 (βλ. ἐπίσης τόμ. 2ος, σελ. 685). — *21, 67, 120, 124, 127, 138, 146, 166.*

Τουράτι (Turati), *Φιλίππο*, (1857-1932) — παράγοντας τοῦ ἰταλικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος, ἕνας ἀπό τούς ὀργανωτές τοῦ Ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος, ἡγέτης τῆς δεξιᾶς ρεφορμιστικῆς πτέρυγάς του (βλ. ἐπίσης τόμ. 44ος, σελ. 654-655). — *379.*

Τουργκένιεφ, Ι. Σ. (1818-1883) — μεγάλος ρῶσος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 16ος, σελ. 686-687). — *80, 121, 122, 138, 145, 147.*

Τουρουχάντσι — βλ. Βανέγεφ, Α. Α., Μάρτοφ, Λ.

Τουσσέν. — *226-227.*

Τρέβες (Treves), *Κλάουντιο* (1868-1933) — ἕνας ἀπό τούς ρεφορμιστές ἡγέτες τοῦ Ἰταλικοῦ σοσιαλιστικοῦ κόμματος (βλ. ἐπίσης τόμ. 31ος, σελ. 628-629). — *379.*

Τρότσκι (Μπρονστέιν), *Λ. Ντ.* (1879-1940) — μέλος τοῦ ΣΔΕΚΡ ἀπό τό 1897, μενσεβίκος. Στό VI συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ (μπ) μαζί μέ τήν ὁμάδα τῶν μενζραγόντσι ἔγινε δεκτός στό Μπολσεβίκικο κόμμα, ἐκλέχθηκε μέλος τῆς ΚΕ.

Μετά τήν Ὀχτωβριανή ἐπανάσταση ἔγινε Λαϊκός ἐπίτροπος Ἐξωτερικῶν, Λαϊκός ἐπίτροπος τῶν Στρατιωτικῶν καί Ναυτικῶν, πρόεδρος τοῦ Ἐπαναστατικοῦ Στρατιωτικοῦ Συμβουλίου τῆς Δημοκρατίας, ἦταν μέλος τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου τῆς ΚΕ καί μέλος τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Κομμουνιστικῆς Διεθνοῦς (βλ. ἐπίσης τόμ. 39ος, σελ. 577-578). — *374.*

Τρουχόβσκαγια, Ντ. Β. (1874-1920) — γυναίκα τοῦ Α. Α. Βανέγεφ· πῆρε μέρος στή δουλιά τῆς «Ἕνωσης ἀγώνα γιά τήν ἀπελευθέρωση τῆς ἐργατικῆς τάξης» τῆς Πετρούπολης· τό 1896 συνελήφθη μέ τήν κατηγορία κυκλοφορίας τρίκ καί προκηρύξεων καί καταδικάστηκε σέ φυλάκιση. Ἡ Τρουχόβσκαγια, πού ἀκολούθησε τόν Α. Α. Βανέγεφ στήν ἐξορία, ἐξέτισε τήν ποινή στίς φυλακές τοῦ Γενισέισκ ἀπό τίς 18 τοῦ Νοέμβρη 1897 μέχρι τίς 18 τοῦ Φλεβάρη 1898. — *63, 84, 177.*

Τσαϊκόβσκι, Π. Ι. (1840-1893) — μεγάλος ρῶσος μουσικοσυνθέτης. — *229.*

Τσάσλαβσκι, Β. Ι. (1834-1878) — στατιστικός, συντάκτης στό τμῆμα στατιστικῆς τοῦ ὑπουργείου δημοσίων χτημάτων (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 793). — *151.*

Τσελπάνοφ, Γκ. Ι. (γεν. τό 1862) — φιλόσοφος καί ψυχολόγος. — *252.*

Τσεμποταριόβα, Α. Κ. — γυναίκα τοῦ Ν. Ι. Τσεμποταριόφ. — *15-17, 19, 20, 216.*

Τσεμποταριόφ, Ι. Ν. (1861-1934) — ναροντνοβόλετς, πῆρε μέρος στό ἐπαναστατικό κίνημα ἀπό τό 1886 (βλ. ἐπίσης τόμ. 47ος, σελ. 417). — *215-216.*

Τσεντερμπάουμ (Κάντσελ), *Λ. Ο.* — σοσιαλδημοκράτης, ἀδελφή τοῦ Λ. Μάρτοφ. Μετά τό II συνέδριο τοῦ ΣΔΕΚΡ μενσεβίκος. Τό 1898 ἀνῆκε στή σοσιαλδημοκρατική ὁμάδα «Ραμπότσεγε Ζνάμια»». — *63.*

Τσεντερμπάουμ, Ν. Ο. — ἀδελφή τοῦ Λ. Μάρτοφ.

Τσεντερμπάουμ, Ο. Α. — πατέρας τοῦ Λ. Μάρτοφ.

Τσερνισέβσκι, Ν. Γ. (1828-1889) — μεγάλος ρῶσος ἐπαναστάτης, δημοκράτης καί σοσιαλιστής - οὐτοπιστής, ἐπιστήμονας, συγγραφέας κριτικός· ἕνας ἀπό τούς διάσημους προδρόμους τῆς ρωσικῆς σοσιαλδημοκρατίας (βλ. ἐπίσης τόμ. 3ος, σελ. 794-795). — *284.*

Τσερνόφ, Β. Μ. (1876-1952) — ἕνας ἀπό τούς ἡγέτες καί θεωρητικούς τοῦ κόμματος τῶν ἐσέρων (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 505). — *280.*

Τσετσούρινα, Α. Ι. — *βλ.* Μεστσεριακόβα, Α. Ι.

Τσέχοφ, Α. Π. (1860-1904) — διάσημος ρῶσος συγγραφέας, ρεαλιστής. — *204.*

Τσιγκόριν, Μ. Ι. (1850-1908) — θεμελιωτής τῆς ρωσικῆς σχολῆς σκακιοῦ. Ἦταν ἐκδότης τῶν περιοδικῶν «Σάχματνι Λιστόκ» καί «Σάχματνι Βέστνικ». — *155.*

Τσικαγκίνετς — *βλ.* Ἰόνοφ, Β. Α.

Τσίον, Ι. Φ. (1842-1912) — ρῶσος φυσιολόγος. Προφέσσορας τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετρούπολης καί Ἰατρο-χειρουργικῆς Ἀκαδημίας. Τό 1875 ἀναγκάστηκε νά ἐγκαταλείψει τήν Ἀκαδημίας γιατί οἱ ἀντιδραστικότατες ἀντιλήψεις του ὁδηγοῦσαν σέ διενέξεις μέ τό σῶμα τῶν καθηγητῶν καί προκαλοῦσαν ἔντονες διαμαρτυρίες τῶν φοιτητῶν. Ἀπό τίς ἐπιστημονικές μελέτες του ἀπόκτησε μεγαλύτερη φήμη η ἐργασία του γιά τή φυσιολογία τῆς κυκλοφορίας τοῦ αἵματος καί τοῦ νευρικοῦ συστήματος. — *155.*

Τσουπρόφ, Α. Ι. (1842-1908) — καθηγητής οἰκονομολόγος, φιλελεύθερος (βλ. ἐπίσης τόμ. 17ος, σελ. 632). — *32, 41.*

Φ

Φεντοσέγεφ, Ν. Ε. (1869 - 1898) — ἕνας ἀπό τούς πρώτους μαρξιστές τῆς Ρωσίας, ὀργανωτής καί καθοδηγητής μαρξιστικῶν κύκλων (βλ. ἐπίσης τόμ. 45ος, σελ. 656-657). — *32, 47, 63, 71, 93, 96-97, 98, 115, 124.*

Φεντούλοβα, Α. Ι. — γιατρός, δούλευε στό Μπαρναούλ, σέ συνέχεια στό Τόμσκ. — *193, 194, 196.*

Φιλάρετ (Ντρόζντοφ, Β. Μ.) (1782-1867) — ἕνας ἀπό τούς ἀντιδραστικότερους ἐκπροσώπους τῆς Ρωσικῆς Ὀρθόδοξης ἐκκλησίας, φανατικός ὑπερασπιστής τῆς δουλοπαροικίας. Ἀπό τό 1826 Μητροπολίτης Μόσχας. Συγγραφέας τῆς σχολαστικῆς «Κατήχησης τῆς ὀρθόδοξης πίστης». — *6.*

Φιλίπ Β΄ (Felipe II) (1527-1598) — ἰσπανός βασιλιᾶς στά 1556-1598. — *172.*

Φιλίπποφ, Μ. Μ. (1858-1903) — ρῶσος ἐπιστήμονας, φιλόσοφος καί συγγραφέας· ὀπαδός τῶν «νόμιμων μαρξιστῶν». Τό 1894 ἵδρυσε τό περιοδικό «Νόβογε Ὀμποζρένιγε» (βλ. ἐπίσης τόμ. 46ος, σελ. 587). — *185, 186.*

Φίντλερ, Φ. Φ. — συντάκτης γραμματικῆς τῆς γερμανικῆς γλώσσας. — *121.*

Φοβίλ (Foville), *Α.* — συγγραφέας τοῦ βιβλίου «Ἡ οἰκονομία τῆς Γαλλίας. Ἀναλυτική καί συγκριτική στατιστική. 1887-1889». — *20.*

Φόυερμπαχ (Feuerbach), *Λιούντβιγκ Ἀντρέας (1804-1872)* — γερμανός ὑλιστής φιλόσοφος καί ἀθεϊστής (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 508). — *271, 275, 281.*

Φράνκοτ, Ἄβγκουστ. — *130.*

Φράνς (France), *Ἀνατόλ [Τιμπό* (Thibaut), Ζάκ Ἀνατόλ] (1844-1924) — ἐπιφανής γάλλος συγγραφέας (βλ. ἐπίσης τόμ. 39ος, σελ. 581). — *249.*

Φρέλιχ, Ν. Ν. — δικηγόρος· τό 1894 ὄντας στήν Πετρούπολη, διατηροῦσε σχέσεις μέ ὁμάδα ναροντνοβόλτσι καί ἔπαιρνε μέρος στήν ἔκδοση προκηρύξεων· συνελήφθη καί καταδικάστηκε τό 1898 σέ ἐξορία στήν Ἀνατολική Σιβηρία γιά 5 χρόνια. — *115.*

Φρίντμαν, Σ. Μ. — γυναίκα γιατροῦ στό Μινουσίνσκ, πού τή διεύθυνσή της χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἐξόριστοι γιά τήν παραλαβή φιλολογίας καί χρημάτων (βλ. ἐπίσης τοῦτο τόν τόμο, σημείωση 97). — *96, 100.*

Χ

Χάουπτμαν (Hauptmann), *Χέργκαρτ* (1862-1946) — γερμανός δραματουργός. «Οἱ ὑφαντουργοί», εἶναι τό γνωστότερο ἀπό τά δράματά του, σ' αὐτό δείχνεται ἡ δύσκολη κατάσταση τοῦ προλεταριάτου καί ἡ ἐκμετάλλευσή του ἀπό τό κεφάλαιο. — *11.*

Χάρτμαν (Hartmann), *Ἐντουάρντ* (1842-1906) — γερμανός ἀντιδραστικός ἰδεαλιστής καί μυστικιστής - φιλόσοφος, ὀπαδός τοῦ Α. Σοπενχάουερ (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 511). — *283*

Χέρινγκ (Hering), *Ἔβαλντ* (1834-1918) — γερμανός φυσιοδίφης. Περισσότερο γνωστές ἔγιναν οἱ ἐργασίες του στόν τομέα τῆς φυσιολογίας τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων. Στή φιλοσοφία ἔκλινε πρός τόν ἰδεαλισμό (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 513). — *271, 281.*

Χιουγκό (Hugo), *Κ.* — μεταφραστής τοῦ βιβλίου τῶν Σ. καί Μπ. Οὐέμπ «Ἡ θεωρία καί ἡ πρακτική τοῦ ἀγγλικοῦ τρεντγιουνιονισμοῦ» στή γερμανική γλώσσα. Τό βιβλίο σέ μετάφρασή του κυκλοφόρησε στή Στουτγάρδη τό 1898. — *160.*

Χιούμ (Hume), *Δαβίδ* (1711-1776) — ἄγγλος φιλόσοφος, ὑποκειμενικός ἰδεαλιστής, ἀγνωστικιστής· ἀστός ἱστορικός καί οἰκονομολόγος (βλ. ἐπίσης τόμ. 18ος, σελ. 513-514). — *274.*

Χιούσκε (Huschke), *Λέο* — γερμανός ἀστός οἰκονομολόγος. — *246-247.*

Χόμπσον (Hobson), *Τζών Ἄτκινσον* (1858-1940) — ἄγγλος οἰκονομολόγος, ἐκπρόσωπος τοῦ ἀστικοῦ ρεφορμισμοῦ καί πασιφισμοῦ (βλ. ἐπίσης τόμ. 4ος, σελ. 544). — *237, 366, 367.*

A

Alexejeff — *βλ.* Ἀλεξέγεφ, Ν. Α.

Arzt — *βλ.* Κρουτόβσκι, Β. Μ.

B

Babbage — *βλ.* Μπάμπεντζ, Τσάρλ.

Bädeker — *βλ.* Μπέντεκερ, Κάρλ.

Blos — *βλ.* Μπλός, Βίλγκεμ.

Braun, N. — *βλ.* Μπράουν, Χένριχ.

C

Cunow - *βλ.* Κοῦνοφ, Χένριχ.

D

Dubouchez — *βλ.* Διουμπουσέ.

E

Ècrivain — *βλ.* Στροῦβε, Π. Μπ.

F

Foville — *βλ.* Φοβίλ, Α.

G

Gilbreth — *βλ.* Τζίλμπρετ, Φ. Μπ.

Gumplowicz — *βλ.* Γκουμπλόβιτς, Λιούντβιχ.

H

Heyse, J, Ch, A. — *155.*

Hinrichs — *345.*

Huschke — *βλ.* Χιούσκε, Λέο.

K

Kemmerer — *βλ.* Κέμμερερ, Ε. Μπ.

L

Labriola, A. — *βλ.* Λαμπριόλα, 'Αντόνιο.

Lowell, P. — *βλ.* Λοβέλ, Περσιβάλ.

M

Marie — *βλ.* Ούλιάνοβα, Μ. Ι.

Mermod — *βλ.* Μερμπό, 'Αρτούρ.

Mirbeau, Octave — *βλ.* Μιρμπό, 'Οκτάβ.

Modráček, F. — *βλ.* Μοντράτσεκ, Φραντσίσεκ.

O

Oulianoff, M. — *βλ.* Ούλιάνοβα, Μ. Ι.

Oulianoff, Vl. — *βλ.* Λένιν, Β. Ι.

P

Parvus — *βλ.* Πάρβους.

S

Saint-Simon — *βλ.* Σέν-Σιμόν, 'Ανρί-Κλώντ

Schklovsky — *βλ.* Σκλόβσκι, Γκ. Λ.

Sweet, Henry — *βλ.* Σβίτ, Χένρι.

Schwester — *βλ.* Ρόζενμπεργκ, Α. Μ.

T

Treves — *βλ.* Τρέβες, Κλαούντιο.

Turati — *βλ.* Τουράτι, Φιλίππο.

U

U. Wl., Ulianoff, W., Ulianoff, Wl. — *βλ.* Λένιν, Β. Ι.

Ure — *βλ.* Γιόρ, Έντριού.

W

Webb — *βλ.* Ουέμπ, Μπεατρίσα καί Ουέμπ, Σίντνεϊ.

X

X — *βλ.* Ντάνσκι, Μπ. Γκ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος........ VII

Μ. Ι. Οὐλιάνοβα. Πρόλογος στή συλλογή «Γράμματα πρός τούς συγγενεῖς» τῆς ἔκδοσης τοῦ 1930........ XI

Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα. Σχετικά μέ τά γράμματα τοῦ Βλαντίμιρ Ἰλίτς πρός τούς συγγενεῖς........ XXXV

1893

1. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *5 τοῦ Ὀχτώβρη*........ 1—2

2. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Ὀχτώβρης*........ 2—3

1894

3. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *13 τοῦ Δεκέμβρη*........ 4—5

4. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Μάη*........ 5-6

1895

5. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Μάη*........ 7

6. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Μάη*........ 8

7. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ Ἰούνη*........ 8—9

8. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ Ἰούλη*........ 9—10

9. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Αὐγούστου*........ 11

10. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *29 τοῦ Αὐγούστου*.................... 12—13

11. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Σεπτέμβρη*...................... 13

12. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *5 τοῦ Δεκέμβρη*....................... 14

1896

13. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Κ. ΤΣΕΜΠΟΤΑΡΙΟΒΑ. *2 τοῦ Γενάρη*..................... 15—17

14. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *12 τοῦ Γενάρη*....... 17—18

15. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *14 τοῦ Γενάρη*....... 18—19

16. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *16 τοῦ Γενάρη*....... 20—21

1897

17. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Μάρτη*........................... 22—24

18. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Μάρτη*............................ 24—25

19. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 καί 16 τοῦ Μάρτη*................. 25—27

20. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Μάρτη*........................... 27—28

21. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *5 τοῦ Ἀπρίλη*............................ 29—30

22. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *17 τοῦ Ἀπρίλη*... 30—33

23. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Μάη*................................. 34

24. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ Μάη*.............. 34—38

25. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *25 τοῦ Μάη*... 39—42

26. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *8 τοῦ Ἰούνη*.. 43—44

27. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *15 τοῦ Ἰούνη*................................. 44—46

28. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Ἰούλη*........... 46—49

29. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Αὐγούστου*...................... 49—51

30. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ *7 τοῦ Σεπτέμβρη*... 51—52

31. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 τοῦ Σεπτέμβρη*.................... 52—54

32. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 τοῦ 'Οχτώβρη*.................... 54—56

33. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ 'Οχτώβρη*...... 57—58

34. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *10 τοῦ Δεκέμβρη*............................ 59—61

35. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ, Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *21 τοῦ Δεκέμβρη*............................ 61—63

36. ΠΡΟΣ ΤΗ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Δεκέμβρη*.. 64—65

1898

37. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *4 τοῦ Γενάρη*.. 66—68

38. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Γενάρη*.. 69—71

39. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 71—75

40. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *14 τοῦ Φλεβάρη*.. 76—78

41. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *18 τοῦ Φλεβάρη*............................ 78—79

42. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Φλεβάρη*........ 80—82

43. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *1 τοῦ Μάρτη*.. 82—83

44. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *8 τοῦ Μάρτη*.. 83—85

45. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Μάρτη*............................ 85—86

46. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *28 τοῦ Μάρτη*................................ 87—88

47. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Μάη*................................ 88—89

48. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Μάη*................................ 89—90

49. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ 'Ιούνη*................................ 90—91

50. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ 'Ιούνη*.............................. 91—92

51. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *15 τοῦ 'Ιούλη*...... 93—95

52. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Αὐγούστου*...................... 95—97

53. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *16 τοῦ Αὐγούστου*... 97—99

54. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Αὐγούστου*.................... 99—100

55. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Σεπτέμβρη*.................... 100—102

56. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ 'Οχτώβρη*..................... 102—103

57. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Νοέμβρη*........................ 104

58. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *'Ανάμεσα στίς 7 καί 11 τοῦ Νοέμβρη*.. 105—107

59. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Νοέμβρη*........................ 107—108

60. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *15 τοῦ Νοέμβρη*.. 108—110

61. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *22 τοῦ Νοέμβρη*.. 110—113

62. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *28 τοῦ Νοέμβρη*.. 113—114

63. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *6 τοῦ Δεκέμβρη*.. 115—118

64. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *12 τοῦ Δεκέμβρη*.. 118—120

65. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Δεκέμβρη*.. 120—122

66. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 καί 28 τοῦ Δεκέμβρη*............ 122—123

67. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *28 τοῦ Δεκέμβρη*.. 123—125

1899

68. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Γενάρη*.............................. 126

69. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Γενάρη*............................ 127—128

70. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Γενάρη*............................ 128—129

71. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Γενάρη*.......................... 129—130

72. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *26 τοῦ Γενάρη*.......................... 130—133

73. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 τοῦ Γενάρη*.......................... 133—134

74. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 137

75. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 137—138

76. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *13 τοῦ Φλεβάρη*.. 138—140

77. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 141

78. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *28 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 141—143

79. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *28 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 144—145

80. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Μάρτη*.......................... 145—146

81. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Μάρτη*.......................... 146—148

82. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. 17 τοῦ Μάρτη.......................... 148—151

83. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Μάρτη*.......................... 152—153

84. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Μάρτη*.......................... 153—154

85. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *4 τοῦ Ἀπρίλη*.......................... 154—156

86. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *11 τοῦ Ἀπρίλη*.......................... 157—158

87. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *1 τοῦ Μάη*.......................... 159—161

88. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟ-ΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *9 τοῦ Μάη*.......................... 161—163

89. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *29 καί 30 τοῦ Μάη*.......................... 163—164

90. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑ-ΝΟΦ. *20 τοῦ Ἰούνη*.......................... 165—166

91. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Ἰούλη*.......................... 167

92. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Αὐγούστου*...................... 167—168

93. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Αὐγούστου*....... 168—169

94. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Αὐγούστου*.................... 170

95. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Αὐγούστου*.................... 170—171

96. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Αὐγούστου*... 171—174

97. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *25 τοῦ Αὐγούστου*.................... 174—175

98. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Σεπτέμβρη*...................... 175—177

99. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Σεπτέμβρη*.................... 177—178

100. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Ὀχτώβρη*.................... 178—179

1900

101. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Γενάρη*.. 180—181

102. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Μάρτη*......................... 181—182

103. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *6 τοῦ Ἀπρίλη*.......................... 182—184

104. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Ἀπρίλη*........................ 184

105. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 τοῦ Ἀπρίλη*........................ 184—185

106. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *5 τοῦ Μάη*............................... 185—187

107. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Μάη*............................. 187

108. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ Μάη*............................. 188

109. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Ἰούλη*............................. 188—189

110. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *31 τοῦ Αὐγούστου*.................... 189

111. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Σεπτέμβρη*...................... 190

112. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Σεπτέμβρη*.................... 191

113. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Ὀχτώβρη*........................ 192

114. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *6 καί 7 τοῦ Νοέμβρη*.................. 192—194

115. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *29 τοῦ Νοέμβρη*......................... 194

116. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *6 τοῦ Δεκέμβρη* .... 195—196
117. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Δεκέμβρη* .... 196—197
118. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Δεκέμβρη* .... 197—198

1901

119. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Γενάρη* 199
120. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Γενάρη* 200
121. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Γενάρη* .... 201—202
122. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *9 τοῦ Φλεβάρη* .... 202—203
123. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Φλεβάρη* .... 203—204
124. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Φλεβάρη* .... 204—205
125. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Μάρτη* .... 205—206
126. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *4 τοῦ Μάρτη* .... 206—207
127. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Μάη* .... 207—208
128. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Μάη* .... 208—209
129. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Ἰούνη* .... 209—210
130. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Ἰούλη* 211
131. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Ἰούλη* .... 211—212
132. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Αὐγούστου* .... 212—213
133. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Σεπτέμβρη* .... 213—215
134. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Σεπτέμβρη* .... 215—216

1902

135. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Φλεβάρη* .... 217—218
136. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Μάρτη* .... 218—219
137. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Ἀπρίλη* .... 219—220
138. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *10 τοῦ Ἀπρίλη* .... 220—221

139. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ Μάη* .... 221—222

140. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Ἰούνη* .... 222—223

141. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Σεπτέμβρη* 223

142. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Σεπτέμβρη* 224

143. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *9 τοῦ Νοέμβρη* .... 224—225

144. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Δεκέμβρη* .... 225—227

145. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Δεκέμβρη* .... 227—228

1903

146. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *4 τοῦ Φλεβάρη* .... 229—230

147. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Φλεβάρη* .... 230—231

148. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *29 τοῦ Μάρτη* .... 231—232

1904

149. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ Γενάρη* 233

150. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Γενάρη* 234

151. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Ἰούλη* .... 234—235

152. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 ἤ 8 τοῦ Ἰούλη* 236

153. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Ἰούλη* 236

*154. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Ἰούλη* 237

155. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 τοῦ Αὐγούστου* 237

1907

156. Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Ἰούνη* .... 238—239

* Μέ ἀστερίσκο σημειώνονται τά ντοκουμέντα πού δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά.

157. Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Τέλη τοῦ Ἰούνη* ... 239—240

158. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Ὀχτώβρη* ... 240—241

1908

159. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Γενάρη* ... 242—243

160. Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Γενάρη* ... 243—244

161. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Φλεβάρη* ... 244—246

162. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Φλεβάρη* ... 246—247

163. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Φλεβάρη* ... 247—249

164. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *10 τοῦ Μάρτη* ... 249

165. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Ἀνάμεσα στίς 19 καί 23 τοῦ Ἀπρίλη* ... 250

166. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Ἰούνη* ... 250—251

167. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *13 τοῦ Ἰούλη* ... 251—252

168. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *9 τοῦ Αὐγούστου* ... 253

169. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Καλοκαίρι* ... 254

170. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 τοῦ Σεπτέμβρη* ... 254—255

171. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *27 τοῦ Ὀχτώβρη*. 255—256

172. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *8 τοῦ Νοέμβρη* ... 256—259

173. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Νοέμβρη* ... 259—260

174. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *26 τοῦ Νοέμβρη* ... 261—262

175. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Δεκέμβρη* ... 262—263

176. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *19 τοῦ Δεκέμβρη* .. 263—265

177. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Δεκέμβρη* .. 265—266

1909

178. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *6 τοῦ Φλεβάρη* ... 267

179. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *16 ή 17 τοῦ Φλεβάρη*.......... 268

180. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *17 ή 18 τοῦ Φλεβάρη*.......... 268—273

181. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *23 τοῦ Φλεβάρη*.......... 273—276

182. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *2 τοῦ Μάρτη*..... 276—277

183. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *9 τοῦ Μάρτη*..... 277—279

184. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *12 τοῦ Μάρτη*... 279—281

185. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *21 καί 22 τοῦ Μάρτη*.......... 282—283

186. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *23 ή 24 τοῦ Μάρτη* 284

187. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *26 τοῦ Μάρτη*... 285

188. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *5 τοῦ Ἀπρίλη*.... 286—287

189. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *6 τοῦ Ἀπρίλη*.... 287—289

190. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *8 τοῦ Ἀπρίλη*.... 289—290

191. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Μάη*.......... 290—291

192. Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *26 τοῦ Μάη*.......... 291—292

193. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *Τέλη τοῦ Ἰούνη μέ ἀρχές Ἰούλη*.......... 293

194. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Ἰούλη*.......... 294—295

195. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Αὐγούστου*.......... 295—296

196. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *25 τοῦ Ὀχτώβρη*.......... 296—297

197. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 ή 4 τοῦ Δεκέμβρη*.......... 297

198. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 ή 4 τοῦ Δεκέμβρη*.......... 298

199. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 ή 8 τοῦ Δεκέμβρη*.......... 299

200. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 ή 11 τοῦ Δεκέμβρη*.......... 300—301

1 9 1 0

201. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Γενάρη*.............................. 302—303

202. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *'Αρχές τοῦ Γενάρη*...................... 303—304

203. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 τοῦ Γενάρη*............................ 304

204. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 ἤ 31 τοῦ Γενάρη*.................. 305—306

205. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *1 τοῦ Φλεβάρη*..... 306

206. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *13 τοῦ Φλεβάρη*......................... 306—307

207. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *13 τοῦ Φλεβάρη*....................... 307—308

208. ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *17 τοῦ Φλεβάρη*......................... 308—311

209. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ 'Απρίλη*......................... 311—312

210. Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΚΑΙ Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *2 τοῦ Μάη*.. 312—314

211. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ 'Ιούνη*........................... 314

212. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ 'Ιούνη*............................ 314—315

213. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ 'Ιούλη*............................. 315

214. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 τοῦ 'Ιούλη*............................ 315—316

215. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *4 τοῦ Σεπτέμβρη*...................... 316

1 9 1 1

216. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *3 τοῦ Γενάρη*................................ 317—318

217. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Γενάρη*.......................... 318—319

218. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ 'Απρίλη*........................... 319—320

219. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Αὐγούστου*.................... 320

220. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Αὐγούστου*...................... 321

221. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 τοῦ Σεπτέμβρη*.................... 321

1 9 1 2

222. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 ἤ 9 τοῦ Μάρτη*...................... 322

223. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Μάρτη*... 323

224. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Ἀπρίλη*........................ 323—324

225. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Μάη*........................... 324

226. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Ἰούνη*.......................... 327

227. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Ἰούλη*.......................... 328

228. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Τέλη τοῦ Νοέμβρη*.................. 329

229. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *Φθινόπωρο*....... 329—330

230. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 ἤ 22 τοῦ Δεκέμβρη*............ 330—331

231. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 ἤ 25 τοῦ Δεκέμβρη*............. 331—332

232. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 τοῦ Δεκέμβρη*...................... 332—333

1 9 1 3

233. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Γενάρη*........................... 334

234. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Φλεβάρη*.. 334—336

235. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *18 τοῦ Μάρτη*...... 336

236. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Πρῶτο δεκαπενθήμερο τοῦ Ἀπρίλη*.. 337

237. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Μάη*... 337-338

238. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 ἤ 13 τοῦ Μάη* 339-340

239. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *25 τοῦ Μάη*... 340-341

240. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ Ἰούνη*............................ 342

241. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Ἰούνη*............................ 342-343

242. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 ἤ 29 τοῦ Ἰούλη*................... 343

243. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Ἰούλη*........................... 343-344

244. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 ἤ 13 τοῦ Δεκέμβρη*................ 344-345

245. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Δεκέμβρη*........................ 345-346

246. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Δεκέμβρη*........................ 346-347

1914

247. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Γενάρη*........................ 348-349

248. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *11 τοῦ Φλεβάρη*... 349-350

249. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Φλεβάρη*........................ 350

250. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Φλεβάρη*........................ 351

251. Η Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ ΚΑΙ Ο Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Μάρτη*........................ 351-353

252. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Ἀπρίλη*........................ 353

253. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Ἀπρίλη*........................ 354-355

254. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *14 τοῦ Νοέμβρη*... 355-356

255. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Δεκέμβρη*........................ 356-357

1915

256. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *9 τοῦ Φλεβάρη*........................ 358-361

257. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *7 τοῦ Ὀχτώβρη*........................ 361-362

1916

258. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Φλεβάρη*........................ 363

259. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 τοῦ Μάρτη*........................ 364

260. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *20 τοῦ Σεπτέμβρη*........................ 364-365

261. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Ὀχτώβρη*........................ 365-366

262. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Νοέμβρη*........................ 366-367

1917

263. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Φλεβάρη*........................ 368-369

264. ΠΡΟΣ ΤΟΝ Μ. Τ. ΕΛΙΖΑΡΟΦ. *18 ἢ 19 τοῦ Φλεβάρη*........................ 369-370

265. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Αὔγουστος*.............................. 370-371

266. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Τέλη Αὐγούστου - ἀρχές Σεπτέμβρη*.............................. 371

1 9 1 8

267. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Τέλη Φλεβάρη - ὄχι ἀργότερα ἀπό τίς 8 τοῦ Μάρτη*.............................. 372

1 9 1 9

268. ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *2 τοῦ Ἰούλη*.............................. 373

269. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *9 τοῦ Ἰούλη*.............................. 373-374

270. ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *10 τοῦ Ἰούλη*.............................. 374

271. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *15 τοῦ Ἰούλη*.............................. 377

272. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *Ἀργότερα ἀπό τόν Ὀχτώβρη - νωρίτερα ἀπό τίς 7 τοῦ Σεπτέμβρη 1920*.............................. 378

273. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ. *1919 ἤ 1920*.............................. 378

1 9 2 1

*274. ΤΗΛΕΓΡΑΦΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΝΤ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΦ. *Ἀπρίλης*..... 379

275. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ.............................. 379

*276. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ.............................. 380

1 9 2 2

*277. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Καλοκαίρι*.............................. 381

278. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *Τέλος τοῦ χρόνου* 381

279. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ.............................. 382

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Ι. ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΟΥ Β. Ι. ΛΕΝΙΝ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΓΕΝΕΙΣ *(Ἀπό τούς φακέλλους τῆς Διεύθυνσης τῆς Χωροφυλακῆς τῆς Μόσχας)*.............................. 385-386

II. ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ Ν. Κ. ΚΡΟΥΠΣΚΑΓΙΑ 387-456

1. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Φλεβάρη* 387-389

2. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *6 τοῦ Μάρτη* 389-390

3. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Μάη* 390-391

4. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Ἰούνη* 391-392

5. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *9 τοῦ Αὐγούστου* 392-394

6. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Αὐγούστου* 394-395

7. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ *11 τοῦ Σεπτέμβρη* 395-398

8. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Σεπτέμβρη* 398-400

9. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Ὀχτώβρη* 400-402

10. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Νοέμβρη* 403

11. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *22 τοῦ Νοέμβρη*.. 403-405

1899

12. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ Γενάρη* 405-407

13. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Γενάρη* 407

14. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Γενάρη* 407-409

15. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *4 τοῦ Ἀπρίλη* 409-410

16. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *20 τοῦ Ἰούνη* 410-412

17. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *3 τοῦ Ἰούλη* 412-413

18. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ Ὀχτώβρη* 413-414

1900

19. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *28 τοῦ Μάρτη* 414-416

20. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *30 τοῦ Μάρτη* 416-417

21. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Ἰούλη* 417-418

22. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Ἰούλη* 419

23. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Αὐγούστου*..................... 420-421

24. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Σεπτέμβρη*..................... 421-422

25. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *1 τοῦ Ὀχτώβρη*....................... 422-424

26. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ Νοέμβρη*......................... 424-425

27. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Δεκέμβρη*......................... 425-427

28. ΠΡΟΣ ΤΙΣ Μ. Α. ΚΑΙ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *22 τοῦ Δεκέμβρη*....... 427-428

1901

29. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Φλεβάρη*............................ 429-430

30. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *12 τοῦ Φλεβάρη*.......................... 430-431

31. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ Ἰούλη*............................. 431-432

32. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *16 τοῦ Ἰούλη*............................. 432-433

33. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *2 τοῦ Αὐγούστου*........................ 434

1902

34. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *27 τοῦ Σεπτέμβρη*...................... 435

1903

35. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *4 τοῦ Μάρτη*.............................. 435-436

1904

36. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ Γενάρη*............................ 437

*37. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *19 τοῦ Αὐγούστου*...................... 437

1909

38. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *Ἀπό τίς 20-30 τοῦ Δεκέμβρη*...... 438-439

1910

39. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Αὐγούστου.* 439

1911

40. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *26 τοῦ Αὐγούστου* 439-441

41. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *21 τοῦ Σεπτέμβρη* 441

1912

42. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *9 τοῦ Μάρτη* 442-443

43. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. [illegible] *τοῦ Μάη* 443

1913

44. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *4 τοῦ Γενάρη* 443-444

45. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ ΚΑΙ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *24 τοῦ Φλεβάρη* 444

46. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *18 τοῦ Μάρτη* 445

47. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *10 τοῦ 'Απρίλη* 446

1914

48. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *31 τοῦ Γενάρη* 446-447

49. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Α. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ-ΕΛΙΖΑΡΟΒΑ. *17 τοῦ Φλεβάρη* 448-449

50. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *15 τοῦ 'Απρίλη* 449

51. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ 'Ιούνη* 449-450

1915

*52. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *17 τοῦ 'Απρίλη* 450-451

53. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *24 τοῦ Σεπτέμβρη* 451-452

54. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Α. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *11 τοῦ 'Οχτώβρη* 453

55. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *14 τοῦ Δεκέμβρη* 453-455

1916

56. ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. Ι. ΟΥΛΙΑΝΟΒΑ. *8 τοῦ Φλεβάρη* 455-456

Κατάλογος γραμμάτων καί τηλεγραφημάτων τοῦ Β. Ι. Λένιν, πού ἔχουν περιληφθεῖ σέ τόμους τῆς ἔκδοσης αὐτῆς πού ἐκδόθηκαν νωρίτερα (1893-1922)........ 459

Κατάλογος γραμμάτων καί τηλεγραφημάτων τοῦ Β. Ι. Λένιν πού δέν βρέθηκαν ὥς τώρα (1893-1922)........ 460-466

Σημειώσεις........ 467-514

Εὑρετήριο ὀνομάτων........ 515-554

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

Τό πορτραῖτο τοῦ Β. Ι. Λένιν. — 1897........ LII-1

Τό πορτραῖτο τῆς Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 1898........ 44-45

Τό πορτραῖτο τῆς Ν. Κ. Κρούπσκαγια. — 1895........ 92-93

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 3 τοῦ Φλεβάρη 1899........ 135

Τό πορτραῖτο τῆς Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα. — 1900-1902........ 172-173

Τό πορτραῖτο τοῦ Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ, τῆς Μ. Ι. Οὐλιάνοβα καί τοῦ Μ. Τ. Ἐλιζάροφ. — 1896........ 206-207

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 20 τοῦ Ἰούλη 1904........ 236-237

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Α. Ι. Οὐλιάνοβα-Ἐλιζάροβα. — 27 τοῦ Ὀχτώβρη 1908........ 257

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τόν Ντ. Ι. Οὐλιάνοφ. — 17 τοῦ Φλεβάρη 1910........ 309

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 28 τοῦ Σεπτέμβρη 1911........ 320-321

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Α. Οὐλιάνοβα. — 2 τοῦ Ἰούνη 1912........ 325

Τό κάρτ-ποστάλ τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Μ. Ι. Οὐλιάνοβα. — 9 τοῦ Φλεβάρη 1915........ 359-360

Ἡ πρώτη σελίδα τοῦ γράμματος τοῦ Β. Ι. Λένιν πρός τήν Ν. Κ. Κρούπσκαγια. — 9 τοῦ Ἰούλη 1919........ 375

Ὁ Β. Ι. Λένιν σέ περίπατο στά Γκόρκι. — Αὔγουστος - Σεπτέμβρης τοῦ 1922........ 380-381

Τυπώθηκε τό Δεκέμβρη τοῦ 1985
σέ 5 000 ἀντίτυπα
τυπ. φύλλα 39½

ΛΕΝΙΝ

•

ΑΠΑΝΤΑ

55